THEOLOGIA MORALIS

NOVISSIMI ECCLESIÆ DUCTORIS

S. ALPHONSI,

IN COMPENDIUM REDACTA, ET USUI VENERABILIS CLERi AMERICANI ACCOMMODATA,

Auctore A. KONINGS, C. SS. R.

EDITIO SEPTIMA,

Aucta et ad normam Conc. Plen. Balt. III-
atque recentiorum Conor. Rom. decretorum recognita,
curante Henrico Kuper, C. SS. R.

Vol. I.

S. Alphonsus, inter theologorum sive laxiores sive rigidiores sententias, tutam stravit viInE

P,vs Ix· Lxo XIIL

Mco-Oomi, (Cincinnati. (Chienne:

Summi Pontificis Tyiographi.

EINSIDLAE: BENZIGER ET SOC.

Copyright, 1SS2,

By Very Rev. E. F. Schauer, Provincial C. SS. R.

Copyright, 1S3S,

By Very R,„/. E. 1«. Schauer, Provincial C. SS.R.

APPROBATIO.

Librum, cui titulus: *Theologia, Moralis novissimi Ecclesia Doctoris S. Alphonsi, in compendium. redacta, et usui Fenerabitis Cleri Americani accommodata, anet. A. Konings, C. SS. Jl., Ed. 7 auctior et novis curis Henriei Kupcr, C. SS. 11., expolitior,* a duobus Congregationis nostræ theologis, quibus ejusdem examen commisimus, recognitum et adprobatum, potestate nobis a R. P. N. Mauron ejusdem Congregationis Pectore Majore et Superiore Generali facta, in publicam lucem edi permittimus.

In (piorum fidem has litteras manu nostra subscriptas, et sigillo officii nostri inunitas dedimus.

[L. S.]

E. F. SCHAUER, C. SS. R. Sup. Prov-

Baltimorkk

In Festo S. Alphonsi 1887.

APPROBATIO.

I

REVERENDISSIMI ORDINARII.

IMPRIMATUR.

MICHAEL AUGUSTINUS,

Archiepiscopüs Neo Eboracensis.

Datim Neo-Eboraci,

Die 12 Januarii, 1S8S.

New-York, February 12, 1S76.

Very Rev. Dear Sir:

Please accept my best thanks for the copy which you have kindly presented to me ol vour work on Moral Theology, which, besides being an excellent compendium of the .argcr works of St Alphonsus Liguori, contains many additions which give 10 it a more practical value, both as a text-book for our Theological students and as a book of reference for the reverend clergy of this country.

I take pleasure in adding my commendation to the many others which it has already received, and most justly deserved. With best wishes for your health and happiness,

I remain. Very Reverend Sir,

Very truly your friend and Servant in Christ,

JOHN CARD. McCLOSKEY, *Archbishop of New York.*

Very Rev. A. Konings, C.SS.R.

Admodum Rev. Pater:

Librum, in quo moralem doctrinam novissimi Ecclesia. Doctoris compendiose ac methodice exhibes atque ad hujus turn ævi, tum regionis res accomodas, gratissimo excepi animo. Ex mea autem et aliorum, quorum ea de re sententia inccum communicata fuit, opinione, in clucubratione tua elucet perspicua dicendi ratio, prudentia singularis, judicium experientia subactum ac æqua horum temporum ac rerum nostrarum æstimatio. Quare ex animo tibi congratulor, et a clementissimo Deo adprecor, ut tuum hunc laborem uberi sua benignitate ac benedictione prosequatur.

J. ROOSEVELT BAYLEY, *Archiep. Baltimorensis.*

Baltimoræ, io Januarii, 1876.

Cincinnati, August 10, 1876.

Rev. Dear Sir.

In perfect accord with prelates and learned professors, I hail the forthcoming second edition of your own and St. Liguori's Moral Theology. The first edition is already regarded as a light and guide in the often dark and (angled thickets of questions in Moral Theology, by the professors and students of the Seminary, and the priests of the Archdiocese of Cincinnati. Please accept my thanks and my felicitations.

J. B. PURCELL, *Archbishop of Cincinnati.*

Joannes Joseph Lynch, Archicpiscopus Torontinus Reverendo admodum Patri A Konings, C.SS.R., Salutem.

Eximium tuum opus quo divi Alphonsi Theologiam Moralem de novo tractasti, nostrarumque partium maxime usui accomodasti, perlegimus; illudque omnino dignum censemus quod sacerdotibus, utpote missionariis, necnon Theologi» lectoribus perutile enixe commendemus, haneque nostram tibi sententiam libenter notam facimus.

Datum apud Toronto ex ædibus archiepiscopalibus
in festo Assumptionis B.V.M. anno Domini millesimo octingentesimo septuagesimo sexto.

De mandato Illustfhi ac Reveiidmi Archiepiscopi,

PATRICIUS CONWAY, *Cancellarius.*

Admodum Reverende Pater:

Ex quo in possessionem veni libri cui titulus: "Theologia Moralis novissimi Ecclesi» Doctotis, S. Alphonsi, in compendium redacta. . . . Auctore A. Konings, C.SS.R." mibi pluries contigit illum consulere pro solutione quaestionum moralium satis intricata

nun, qu® spectant nd mores Novi Orbis. Non potui quin admirarer clararn m< tliodtnn qua usus est aucior, non solum in exponendo doctrinam clarissimi Doctori Sancti .dpbuu&i. sed etiam in applicando principia ab eo propugnata, quxstiombus, quæ ab auctoribus Eu-'opxis vix attinguntur. Proptcrca mihi pergratum est hoc opus enixe commendare.

f E, A. *ArchpUi Quebecen.*

Quebeci, die 18 Augusti, 1876.

Admodum Reverende Pater A. Konings, C.SS.R.:

Modo gratissimo animo accepi librum : "Theologia Moralis novissimi Ecclesiae Doctoris S. Alphonsi in compendium redacta, etc.

Opus tale pro Clero, praesertim in his regionibus, maxime utile opportunumque cum aliis Praesulibus considero ; proinde nova ejusdem Compendii editio plurimis acceptissima erit.

fJOANNES M. HENNI, *Archieppus Milw.*

Milwauchi/E iSva., Aug., 1876.

Cathedral, Logan Square, Philadelphia, August 26, 1S76.

Very Rev. A, Konings, DD,, C.SS.R.:

Very Rev. Dear Father : Many thanks for the copy of your admirable work on Moral Theology, in which you so closely follow the steps and illustrate the doctrines of the illustrious Doctor of the Church, St. Alphonsus M. di Liguon. It affords me much pleasure to add my feeble voice to the commendations it has already received from so many distinguished prelates of the church, and to assure you of my sincere veneration and esteem.

Very truly, your obedient servant in Christ,

f JAMES F. WOOD, *Archbishop of Philadelphia.*

Very Rev. Sir :

We are thankful for your kind offer of your valuable work "Theologia Moralis Sancti Alphonsi Novissimi Ecclcsiæ Doctoris." On our tour through our Diocese we were pleased to see that several of our priests were provided with the precious volume, and we ourselves have read some of its treatises, and are highly pleased with them. Therefore, considering it worthy of our approbation, *use recommend it to our clergy,* and hope that from its perusal they will derive much good for the direction of souls.

Given in the City of Los Angeles, Cal., the 18th day of August, a.d. 1876.

I THADDEUS AMAT, C.M., *Bishop of Monterey and Los Angeles.*
t FRANCIS MORA, *Bishop of MoAnopolis in part, inf. Coadjutor.*

f

J. M. J.

Burlington, Vt., August 9, 1S76.

Rev. and Dear Str ·

I can not but approve and recommend your excellent work, "Theologia Moralis," etc. All the clergy who have consulted it unite in praising it, and I am delighted to know that a second edition is about to make its appearance.

Respectfully and truly yours,

f L, DE GOESBRIAND, *Bishop of Burlington, Vt*

Rev. A. Konings. C.SS.R.

Loretto, 25 Augusti, 1876.

Admodum Rev. Pater:

Mea semper fuit sententia, Deum, qui providentia speciali super Ecclesiam, ut sponsam suam vigilat, camquc regit, protegit et sustinet, pro bono ipsius Ecclcsiæ S. Alphonsum suscitasse, ut scriptis suis tam coelesti sapientia repletis, pnccipue sua Theologia Morali, magnumci foret adjumentum. Proinde, admodum Rcv. Pater, etiam atque etiam gaudeo, et gratias tibi multas ago, eo quod Opera Novissimi Ecclesiae Doctoris S. Alphonsi de Theologia Morali modo compendioso ct methodico, necnon ad hujus tum ævi, tum regionis res rite accomodato, in lucem dedisti. Opus tuum non solum pro alumnis, ad Sacra Ministeria rite obeunda eos pnvparans, sed etiam pro sacerdotibus, jam in Sacro Ministerio constitutis atque illi vacantibus, magnum erit adjumentum.

M. DOMENEC, *Epus Alleghenensis.*

Marysvjlie, January 3, 1S76.

Rev. Dear Father Konings:

In common with the venerable Prelates of the United States, I hailed the appearance of the first edition of your Moral Theology. Need I say that a second edition of the same work would lie still more welcome to me? Your close adhesion to the doctrine of St. Alphonsus, in the first edition, is a sufficient guarantee to me that, in the second, you will not depart from your great model.

Believe me to be, sincerely yours in Christ,

f E. O'CONNELL, *Bishop of Grass Valley.*

Rev. A. Konings, C.SS.R.

Very Rev. A. Konings, C.SS.R.:

Very Rev. and Dear Father—I hereby send you my hearty approval of your Moral I heology, and when some typographical errors which have crept into the first edition shall have been corrected in the second, which you arc about to publish, your valuable work will then be perfect in every respect.

Yours respectfully, in the Sacred Hearts of Jesus and Mary,

f C. M. DUBUIS, *Bishop of Galveston.*

Little Rock, Ark., August 24, 1S76.

Rev. Dear Sir:

I have had your admirable Compendium of St. Liguori's Theology for some time, and consider it *one of the most useful books of the kind that the young student of theology can possess.*

I cordially unite with the otners whose names you have sent me, in recommending your work to the venerable clergy of the United States.

t EDWARD FITZGERALD, *Bishop of Little Rock.*

A. Konings, C.SS.R.

Erie, August 10. 1876.

My Dear Father Konings:

A more flattering recognition of the merits possessed by your Moral Theology could not be desired, than the fact that it is to be found in the libraries of most –'ir Priests.

I have occasionally consulted it, and am of opinion that, whether in the hands of theological students or in those of our American missionaries, it will be found extremely serviceable, and I am glad to hear the first edition has given such general satisfaction as to render a second necessary.

Sincerely yours,

t T. MULLEN, *Bishop of Etie.*

Richmond, December 28, 1375.

Rev. Dear Father:

I am glad to learn that the Clergy and students of America have so well appreciated and patronized your excellent Moral Theology, as to justify you in preparing a second edition.

The chief merit of your learned work, among its many excellencies, is found, in my humble judgment, in the practical solution it gives to so many delicate questions which have sprung from the peculiar condition of the Church in this country, and from our complicated relations with our separated brethren.

In your treatise *De Fide,* for instance, your answers arc characterized by a Christian *tenderness* and precision which relieves the conscience, and satisfies the doubts of many an anxious confessor.

Praying God to give you grace ad consummandum opus, I remain,

Your devoted servant in Christ,

f JAMES GIBBONS, *Bishop of Richmond.*

Rev. A. Konings, C.SS.R.

•

Vigilia Epiphaniæ, 1876.

Admodum Rev. Pater:

Opus de Theologia Morali curis laboribusque tuis in lucem editum, et cui denuo recognoscendo in eo es ut operam naves, illud prorsus est, quo diutius carere haud facile licuisset; cum et pressius vestigiis Doctoris illius ab Ecclesiae Summo in terris Judice "laudabilis in sententiis," et tuto pede a quovis in hac scientia imitandi creberrime nuncupati, cujus et alumnus audis, inhaesisti, et nobis tutissime gressus (a longe licet) cordi semper erat consectari. Nobis etenim contingit juvenes quosdam hisce imbuere disciplinis, nec usquam res in ordine angustius definitas, mirabilius digestas, aut pro nostratibus copiosius explicatas invenire potuimus. Ideoque cum omnibus talium rerum tractatoribus, et nos et studiosa insimul juventus gratias tibi, Rev. Adm Pater, maximas, etsi meritis in hoc libro concinnando impares, æqui bonique aestimatores ex intimo corde agimus

f THOMAS A. BECKER, *Epus Wil.*

Dabam in Vigilia Epiph., 1876.

Librum qui inscribitur "Theologia Moralis novissimi Ecclesiae Doctoris S. Alphonsi, in compendium redacta, cie., auctore A. Konings. C.SS.R.," non solummodo genuinam S. Doctoris exhibere doctrinam, verum etiam lucide concinnatum et conditioni, quæ hisce regionibus est peculiaris, optime accoinodatum esse censeo. Unde mihi videtur mereri, ut pne ceteris Venerabili Clero Americano in usum universum enixe commendetur.

f MICHAEL HEISS, *Episcopus Crossensis.*

La Crosse, 170 Januarii, 1S76.

•

Buffalo, August 9, 1S76.

Rev. Dear Father

I am happy to be able fully to indorse the high commendations which your work on Moral Theology has received from so many Most Reverend Prelates and distinguished Professors of Theology throughout the country. Its clear, concise, and practical treatment of many important questions, arising out oi our peculiar circumstances, can not fail to make it deservedly popular among the clergy of our country

Yours, etc., very respectfully,

f S. V. RYAN, *Bishop of Buffalo.*

Albany, August 15, 1876.

Very Rev. Dear Father ;

I most cheerfully add my word of approval and commendation to those that have already reached you from ever}' part of this country, and even from abroad. I have had a copy of your work in my possession almost from the date of its publication, and I have had ample opportunity of appreciating its value and its excellence. I hope that it will find its way, as a text-book, into our seminaries, and a place, as a book of easy reference, in the study of every member of the clergy.

I remain, very sincerely and devotedly, your obedient servant,

f FRANCIS, *Bishop of Besina, i. p., Adnir. .4post of the Diocese of Albany.*

Very Rev. A. Konings, C.SS.R.

Providence, R. I., August 11, 1S76.

Very Rev. Father :

I am in possession of one of the first copies of your Moral Theology that came from the press. The work is admirable all through, and a most valuable addition to our libraries. The priesthood of this country owq you a debt of gratitude for this precious book, and our colleges will thank you for having placed in their hands a treatise of such great merit. It will surely win its way everywhere.

Very faithfully yours,

{THOMAS F. HENDRICKEN, *Bishop of Providence.*

Very Rev. A. Konings, C.SS.R.

Ogdensburg, August 10, 1876.

Rev Dear Father :

I am glad you forwarded to me the prospectus of the second edition of your Moral Theology, and thereby given me an opportunity to add my commendation to the valuable work.

I find your Theology in the libraries of many of the reverend clergy of the Diocese. Il is of especial use to us in our conferences, and I heartily commend it to all.

Very sincerely in Christ,

E. P. WADHAMS, *Bishop of Ogdensburg.*

Admodum Rev. ac dilectissime Pater:

Opus tuum " Theologia Moralis Novissimi Ecclesiæ Doctoris S. Alphonsi, in compendium redacta, et usui Venerabilis Cleri Americani accommodata," mihi doctisque viris, quorum judicium exquisivi, ejusmodi visum est, ut cuncta, quæ in eo leguntur, praeclaro, quo id insignivisti, titulo ex integrb respondeant. Doctrinam namque Zclantissinu Ecclesiæ Doctoris S. Alphonsi, quam quisque inoffenso percurrit pede, eamque nostratium usui accommodatam ita in eo tradis, ut dum brevitati consulis, perspicuitati non obsis. Ad hæc rerum, Americanarum praesertim, copiam tanta cum dicendi facilitate in eo congeris, ut facem præferas non sacerdotibus tantum nostris, sed et Praesulibus. Quare et mihi visum est librum tuum S. Theologiæ alumnis in Seminario meo praelegendum tradere.

fGULIELMUS, C.SS.R., *Episcopus Savannensis.*

Savanna, 28 Dec.. 1S75.

Newark, December 17, 1875.

Rev. Drar Father:

. . . . I am glad to have this opportunity of expressing my great appreciation ‹›f your Moral Theology. The Professors in the Seminary are delighted with it, and I myself have found in it solutions of practical eases coming up in this country—solutions sought for in vain in other authors. Besides this, the order and arrangement arc so good, the style so clear, and the mere mechanical execution of your work so excellent, that it is a real pleasure to read it. I remain, dear Rev. Father,

Very truly yours,

f MICHAEL, *Bishop of Newark.*

Rev. A. Konings, C.SS.R., Ilchester, Md.

Sherbrooke, August 16, 1S76.

Rev. and Dear Father:

I am most happy to join my recommendation of your Moral Theology to that of so many eminent Bishops and Divines who have examined it.

The best proof of its intrinsic merits seems to be in the fact that the first edition has been rapidly exhausted, and that you are preparing a new edition for September. I feel confident, Reverend Father, that when the venerable members of our clergy in Canada shall become acquainted with your good and learned work, they will adopt it, and give it an honorable place in their libraries, alongside the standard treatises on Moral Theology.

Wishing you complete success in your good undertaking,

I remain, very Reverend Father, your devoted servant in Christ,

f ANTOINE, *Ev. de Sherbrooke.*

Rev. A. Konings, C.SS.R.

Abbey of St. Louis-on-thf.-Lake,
St. Joseph P. O., Stearns Co., Minn., August 20, 1S76.

Very Rev. Dear Father Konings, C.SS.R.:

I have carefully perused your "Theologia Moralis," and am satisfied that in perspicuity, precision, and solidity, it is inferior to no theological compendium in the field, and that it is of incalculable value to both professors and students in America. Let the information that I have introduced your Theology into our class-rooms be to you a sufficient pledge of my good faith. I have the honor of being

Yours in Christ,

ALEXIUS EDELBROCK, *Benedictine Abbot.*

Louvain, May 11, 1S75.

Very Rev. Father:

I have received vour valuable work, "Theologia Moralis Novissimi Ecclesiæ Doetons, Sancti Alphonsi." The work pleases me exceedingly. I have perused it with care and attention. Orderly, clear, and in every respect to the point, it is practical not for America alone, but for other countries also, where society is mixed; it is neither too concise nor too diffuse, but very accurate, and therefore well suited for a text-book. I would not be surprised to see it supersede all others as soon as it becomes known. But especially for America it is and should be the text-book. I will persuade all my students to purchase a copy of it.

J. J. PULSERS,
Professor in the American College. Louvain.

Mount St. Mary's of the West,
Cincinnati, O.. December 16, 1875·

Having looked through a considerable portion of Father Konings "Moral Theology," and given some attention to its peculiar features, I can safely say that it is a clear, accurate, and admirably arranged compendium of the writings of St. Alphonsus on Moral Tocologyt and contains, moreover, whatever is of most value in many other important works on the same subject.

Its special merit for ourselves, and that which will recommend it as a text-book in the Theological Seminaries of the United States, is the author's familiarity with American la V, and his able treatment of it in its relations to his subject wherever the two come in contact.

F. J. PABISCII,
President of Mount St. Maty's of the If'est, Cincinnati, and Professor of Moral Theology in the same.

THE LATEST APPROBATIONS.

Sri. Francisci, 13 Septembris, 1S76.

Rev. Pater,

Postquam datum mihi fuit S. Alphonsi canonizationi assistere, ac per quadraginta circiter annos tanti Docloris doctrinam et scripta mirari; gaudeo mihi etiam dari tuum Theologia: Moralis ejusdem Doctoris compendium, utpote illius doctrinae consentaneum, ac nostrorum collegiorum alumnis quin et Venerabili Clero perutile, commendare.

f JOSEPHUS S. ALEMANY, O.P,, *Arch. S. Francisci.*
Rev. P. A. Konings, C.SS.R., etc.

Natchez, Miss., March 9,1S77.

Rev. A. Konings C.SS.R.:

Rev. Dear Sir· Since I have had an opportunity of looking through your Moral Theology, I cordially agree with what has been said in its commendation by so many better judges. Its special value for this country is its treating of so many matters particularly belonging to us—making a good use of the judicious opinions of the venerated Archbp. Kenrick and yet not hesitating to give authorities and reasons opposed to them, where such exist. Another special value is in the various recent documents of the Holy See that you give ; together with suitable remarks ; making your Theology a practical manual for reference;—for the Syllabus, for various answers and instructions of the Holy See, for the Faculties of Bishops, etc. With regard to the general merits of your work,—I have not studied it enough to form a definitive judgment, but as far as I have seen it, I think you manifest a very practical judgment ; what we call solid good sense ; that vou are clear and positive in your opinions, when the matter admits of it, and yet very modest and deferential to others, in your expression of them. Of all the Moral Theologies that I know, yours is the one which I would most wish every priest of my diocese to have and to use.

Your faithful servant in Christ,
t William Henry Elder. *Bishop of Natchez.*

St. Paul, March 18, 1877.

Rev. Dear Sir:

Allow inc to express to you the great satisfaction I have found in examining your Compendium of Moral Theology. I have recommended it earnestly to all of my priests,

f Thomas L. Grace, *Bishop of St. Paul.*

Rev. A. Konings, C.SS.R.

Harrisburg, Pa., September 24, 1876.

Very Rev. Dear Sir:

It gives me pleasure to add my feeble word of commendation to the many high testimonials you have received *for* your truly valuable work on Moral Theology.

I am, very respectfully,

Yours in Christ,

J. F. SHANAHAN, *Bishop of Harrisburg.*

Very Rev. A. Konings, C.SS.R.

Ottawa, 20 Septembris, 1876.

Admodum Reverende Pater:

Opus tuum cui titulus: *Theologia Moralis novissimi Ecclesia Doctoris S. Alphonsi in compendium redacta,* genuinam S. Doctoris lucide exhibet doctrinam et conditioni etiam hujus Canadensis regionis optime accomodatum est.

Mihi ideo pergratum est illud commendare.

. **f J.** Thomas, *Epûs Ottawiensis.*

St. Cloud, Minn., November 10, 1876.

Rev. and Dear Father:

It gives me great pleasure to add my weak voice of approbation to that of so many learned and distinguished prelates. I consider your Compendium Theologiae Moralis a most useful, I might say necessary, book for every priest, and chiefly for students of Theology. May God bless you for your labors.

Yours very sincerely,

f Rupert Seidenbush, O.S.B., *Vic. Apos. North Minn.*

St. Hyacinthe, 17 Septembre, 1876.

Très Rév. Père:

Je n'ai pu parcourir qu'en partie l'excellent ouvrage, *Théologie morale de St. Liguoti,* que vous avez publié, et dont vous avez bien voulu me transmettre un exemplaire. le vous remercie beaucoup de votre bonne attention, et je me fais un bonheur de joindre mon approbation à celles, déjà nombreuses et d'un si grand poids, que vous avez reçues des vénérables Evêques des Etats-Unis et d'ailleurs. Je n'hésite pas à déclarer que votre œuvre est précieuse à la religion, et qu'elle sera extrêmement utile au clergé des Etats-Unis et du Canada, qui se trouve à peu près dans la même position, et en face de semblables besoins.

En faisant des vœux bien sincères pour une large et prompte diffusion de votre ouvrage, je demeure, bien respectueusement, mon Révérend Père,

Votre tout dévoué en N. S.

f L. Z., *Ev. de St. Hyacinthe.*

Très Révérend Père Konings, C.SS.R.

Seton Hall College, South Orange, N. J., /
September n, 1876. i

The Rev. A, Konings, C.SS.R., Ilchester, Howard Co., Md.

Rev. and Dear Sir = ... Your Moral Theology is held in high favor by the professors of our seminary ; with myself it is a specially favorite book ; I have been reading a portion of it every day for months back. I am happy also to state that it is to be the text-book in the class of Moral Theology.

Very truly yours,

James H. Corrigan, *President.*

St. Mkinrad's Abrey, September iS, 1S76.

Rev. and Dear Father :

I find yotir Moral Theology a most excellent book, and wish to sec it introduced into all the ecclesiastical seminaries of this country, as it treats so practically the questions peculiar to America, but also in the other questions it is clear and accurate. Let the fact of having adopted your work as text-book in our seminary be a proof of the high esteem we have for it.

Yours truly in Christ,

Fr. Fintan, O.S.B., *Prior.*

American Catholic Quarterly Review—April, 1S77.

"When we say that Father Konings, in the work before us, has laid down well and faithfully the moral doctrine of St. Alphonsus, we consider it no ordinary praise. But he has done more. He has written for no general, abstract purpose, b\it for the special benefit of the American Clergy. Accordingly, he has sought out and carefuliy brought together whatever there is in our civil laws or social customs that has a moral character, and has examined it by the doctrine of St. Alphonsus. The peculiar condition of the Church in this country, from our legislation and society—especially since the wide-spreading of New England ideas, which have pervaded the willing West and sought to force themselves upon the reluctant South—often brings about difficulties and complications that never existed in Europe, certainly not in the days of St. Alphonsus. These Father Konings has scrutinized keenly and decided by the unerring principles of Catholic doctrine. As an instance, we may quote the vexed question of mixed education, which he treats, as far as we can judge, with wise discretion and sound theology. Elegance of style is not expected and would be out of place in a book of the kind. Father Konings has taken the proper course. He writes with clearness and in a way to make himself intelligible to every reader."

Nouvelle Revue Thkologique de Tournai—9· Αννεε N. 6.

Nous recommandons à nos lecteurs Γ ouvrage du R. Père Konings, qui nous parait être le meilleur manuel de Théologie morale que nous possédions jusqu'à ce jour. Publié pour la première fois en 1S74, il est déjà arrivé à sa troisième édition.

Fori Wayne. Ind., July io, 1H77.

Rf-v. a. Konings, C.SS.R.

Ri v. I)eak Sir; In writing a Moral Theology, wherein due regard is paid to our laws and customs, especially the " common law" of England and this country.you have *supplie one of our greatest theological wants, and admirably have you done so; following th safest of guides, St. Alphonsus de Ligouri.

J Joseph **DWENGER,** *Bithop offort Waynt.*

Cleveland, January 5, 1S73.

I fully approve " Koning's Moral Theology."

f **R. GILMOCR,** *Bithop of Cleveland.*

EDITIONIS QUARTÆ PILEATIO APOLOGETICA.

[Enixe rogatur benevolus lector, ne liane præfationcm percurrere omittat.]

Ne verbulo quidem quartæ huic operis mei editioni praefari erat in animo: quæ enim de ea dicemla fuissent, satis déclarassent luec quinque verba in fronte libri posita : *Editio quarta, auctior et emendatior,* Verum dum in eo eram, ut illa conscriberem, quæ in tertia editione emendare eidemque addere statueram, in scriptionem incidi Gallicae ruidam ephemeridi insertam,[1] quæ, si inaudita altera parte legatur, incautas mentes adversum opus meum occupare facile possit. Quæ causa fuit cur non pauci ex iis, qui libro meo bene volunt, suasores mihi fuerint, ut, sine ulla mora, falsa, quæ in scriptione illa affirmantur, et vera, quæ in ea tacentur, in ephemeride aliqua luci publicæ exponerem. Suasoribus, utut mihi amicissimis, non auscultare satius duxi, ea potissimum de causa, quod quæ in ephemeride aliqua scriberem, cum etiam a laicts legerentur, scandalum jam datum augerent confirmarentque. At vero causa tum meæ, tum Congregationis SS"" Redemptoris, cujus sum alumnus et quæ in scriptione ista etiam impetitur, defensionem scribere ratum mihi certumque erat; eam vero, ne laicis offendiculo sim, in hac quarta, operis mei editione, atque in hac ipsa præfatione, benevolo exhibeo lectori.

1. Ex iis, quæ in Compendio meo carpuntur, unum est quod plurimas adnotationes ex iis, quas cl. Aut. Ballerini, S. J., Compendio Patris Gury adjecit, transcripserim, harum auctore non nominato. Qua quidem in re, benevole lector, contiteutem habes reum ; non vero ita reum ut excusationi non sit locus. Nimirum subdole, si Censori habeatur fides, Ballcrinium taceo dum eum exscribo; idque eo graviori dignum est reprehensione, quod alios, ex quibus aliquid desumo, nominare non omitto. — Respondeo cum, qui subdole agit, vix aut ne vix quidem prævidere, vel etiam suspicari, dolum a se admissum deprehensum aliquando iri. At stultus certe fuissem, si non prævidissem, aut saltem ne suspicatus quidem fuissem fore ut detegerentur plurima eorum, quæ ex Ballcrinii ad lotationibus descripsi. Aut vero subdolus fuit Pater Dumas. S. J. qui et ipse circiter viginti quinque ex iisdem, quas ego exscripsi, adnotationes in utilitatem suam convertit, carum auctore hami nominato ac mutatis tantum ejusdem verbis ? Alias, i. e. diversas ab iis, (pias ego transcripsi, adnotationes idem P. Dumas ex Ballerinio desumpserit necne, inquirere operæ pretium non duxi ; plus enim et minus non mutant speciem.

Itaque ut quod verum est, profitear, judicavi sufficere in Monito operi meo præambulo dixisse me in plurimis Compendium Patris Gury exscripsisse. Cum enim post annum 1SG9 scriberem, et quisque ultimam operis, quo utitur, editionem adhibuisse

[1] Et nunc etiain seorsim venalem, quin et Anglice redditam ac gratuito ad plurimos ex hujus regionis clero permissam.

censendus sit, satis perspicuum esse debuit me illam ipsam adhibuisse, quam adnotationibus suis auxit cl. Ballerini. Et luee etiam causa fuit cur, dum alios cito, Ballerinium non nominem. At vero Gurium cum Ballcrinio confundere nequaquam debuissem. Quare in hac quarta libri mei editione, in *Monito necessario legendo,* loco *Gnry,* scripsi : *Gury-Ballerini.* —Ad alia transeo.

II. Compilatoris (arguit Censor) potius quam auctoris egi partes, quod (pergit) quamvis iisdem verbis in Monito operi meo prævio apertissime enunciem, reprehendendum tamen est.—Cur, quæres, reprehendendum? Eccc tibi, benigne lector, acutissimam hujus rei rationem a censore prolatam.

Anno 1873, ait, in ephemeride *L'Univers,* ALIQUIS expectationem attulit operis a Congn* SS. Red. edendi, in quo totum Alphonsianæ doctrinæ corpus tradendum sit. Atqui ALIQUIS iste merito vel immerito Cong"l* SS. Red. creditur alumnus, aut certe expectationem, quam attulit, ipsiusmet Cong SS. Red. nomine attulit ; eadem enim Congregatio ipsum defendere ac protegere non neglexit, et hoc ipso ratum habuit quod ipsius nomine promisit. Hujus autem promissi fidem haud præstitit l'. Konings, ejusdem Congregationis sodalis. Ergo reprehendendus.

Ad præclaram hanc ratiocinationem haec simplicissima sit responsio. Plane falsum est a Congregatione SS,nl Red. ratihabitam fuisse scriptionem illam, quæ ephemeridi *L'Univers* inserta fuit, ut evidenter evincunt quæ in Pnefatione Apologetica, alteri editioni *Uindiciarum Alphonsianaruw* prævia, pag. XI, hisce verbis leguntur: "Die 8 maji anni elapsi (1873), *nobis prorsus insciis,* quaedam prodiit recensio in Gallica ephemeride *U Univers,* auctore anonymo E. P. Tacere non possumus, eamdem (licet quædam egregie dicta contineat, et bona utique fide exarata fuerit) non levi nos imrrore affecisse ; nam, praeterquam quod aliquæ a nobis expositae sententiie ibidem haud accurate exhibentur, non parum nobis displicuerunt tum immodicae laude *Uindiciis* tribution, tum criminationes adversus P. Balleriuium in foliis publicis prolatu;Qua igitur ratione adversarius, qui alterius istius *Uindiciarum* editionis profecto haud est ignarus, affirmare potuerit ea, quæ in præfata ephemeridi' scripta fuere, a Cong"* SS Red. ratihabita fuisse, plane non intclligitur. Nec magis intelligi. tur cur non potius ipsas adierit *Uindicias,* in quibus p. 900 (Ed. altera T. II. p. 556) promissum seu propositum, de quo quæstio est, perspicuis exhibetur verbis.

At vero Auctores *Uindiciarum* promiserunt opus aliud ab eo, quod ego in lucem edidi. Ergo carpendus sum. Acerrimi sane ingenii esse oportet eum qui hujus argumenti perspieiat vim. Nonne adversarius, priusquam ex præmissâ ista conticeret me carpendum esse, probare debuisset meum opus illud ipsum esse, quod — aut saltem unum ex iis, quæ dicti Auctores promiserunt? Id vero non probat, sed sine ulla quacumque probatione in duabus periodis, quarum altera alteram proxime excipit, primum *sine ulla dubitatione,*l deinde vero *opinando* - enuneiat. Tum demum recte ratiocinatus fuisset adversarius, si hanc et non aliam instituisset argumentationem: Opus Patris Konings non est illud cujus *Vindices* dederunt promissum. Ergo aliud expectandum est.

\ erum non tantum Logica leges violat adversarii conclusio, sed et prorsus distat ab re ipsa atque a veritate. Id paucis, lector, accipe. Compendium meum majori jam ex parte ante editas *Uindicias Alphonsianas* prelo erat paratum, ut plures tum consodalcs, tum clerici sæculares, quorum consilium in eo componendo adhibui, testari possunt : de *Uindiciis* ipsis sive conscribendis, sive conscriptis, antequam vulgarentur, nihil prorsus mihi innotuerat, ut ipse sancte testor; — a Superioribus meis ut opus meum conscriberem, neque jussus sum, neque aliquo modo impulsus ; sed, cum eorumdem permissu, precibus eessi alumnorum et aliorum sodalium, qui sinceram S. Patris sui doctrinam Guriana methodo conscriptam, eamque horum Foederatorum Statuum con-

l C'est *donfe* pour faire honneur n ces engagements que le R. P. Konings, *au nom de ses confreres* n fuit imprimer la Theologia Moralis . . . Sancti Alphonsi in compendium redacta. . . ."

- C'est, *crounns-nous.* le premier des travaux promis par l'école de Saint Alphonse, pour nous donner toute l'œuvre scientifique du Docteur de notre âge.

ditioni accommodatam, præ manibus habere exoptabant. Quare etiam non *integrum* Alphousiame doctrina *corpus* conscripsi, et de industria omisi, quæ S. Doctor tradit ex. gr. de obligationibus Eencficiatorum, Canonicorum, cmteraque, quæ ad praxim in hisce nostris provinciis ecclesiasticis non pertinent.

Hl. Venio nunc ad illam reprehensionem, qua plagii litterati nota mihi inuritur: methodum scilicet Compendii P. Gury plane sum secutus, et quæ ex eo exscripsi, septingentas quinquaginta quatuor libri mei implent columnas.

Plagium litteratum apud Vitruvium furti etiam venit nomine. Et recte sane; nam, sicut furtum, est occulta rei alicnæ ablatio, invito rationabiliter domino. Videamus num hare furti notio in id, quod egisse accusor, quadret.

Et primum quidem occultane fuit in casu ablatio? Equidem credo eam ita non occultam fuisse, ut qui apertiorem postulet, aliquid, quod vel ipsum *minutimu ju.t* excedat, postulare videatur. Satis nimirum fuit, etiam ad servandas socialis decentiæ leges, lectorem Compendii mei hisce de re monuisse verbis: "In plurimis Compendium. Theologim Mor. P. Gury, cujus praeclarissima methodus vix non omnibus theologim moralis tum Professoribus, tum alumnis probatur, et quam secutus sum, propemodlm exscripsi, illud præ cætcris conatus ut ad Alphonsianam doctrinam, quam integerrime, illud exigerem " Nimium igitur quid exigit reprehensor, postulans, ut exemplo S. Patris mei, qui textum Busembaum a suo signis citationis distinxit,[1] in nova operis mei editione ea, quæ ex Gury exscripsi, iisdem distinguam signis. Profecto Pater Dumas, Soc. Jesu, dum a0 1875 Gurianum edidit Compendium, praeclaro Patris Gury nomini injuriam se inferre haud credidit, si, insertis in ipso Guriano conti xtu additamentis ac correctionibus, iisque non paucis, ac *nullo signo discriminatis,* praustantissimi viri opus vulgaret.

At, objiciet forte quispiam, Patri Dumas, ut ita ageret, jus non deerat ; ab iis quippe, ad quos per leges facultas Compendii Guriani typis dentio mandandi nunc Uiiiee perlinet, id ipsi erat concessum. Ergo non usurpavit rem alienam dominis rationabiliter invitis ; quare conditio ejus longe alia est ac mea.

Videamus num luee objectio, ut in speciem, ita et in re atque in veritate vim aliquam habeat. — Ea, quæ a Gury mutuatus sum, duplici tantum jure aliena esse possunt, positivo scii, et naturali. De positivo nulla potest hic esse dubitatio, cum Galliam inter et Status Fæderatos Americæ nullum extet pactum, ut vocant, litterarium. Sola igitur de jure naturali superest quæstio. Hanc vero in mei favorem dirimunt et Gury et Dumas. Illi namque *probabilius,* huic autem *probabile* videtur, librum typis jam editum eo ipso fieri de jure *communi?*

Sed dato, non tamen concesso, me rem alienam usurpasse, quæstio superesset discutienda, num eam, invitis *rationabiliter* dominis, usurpassem. Ballerinium adeamus. Hic, postcaquam sententiam, quæ Patri Gury *probabilior,* Patri Dumas *probabilis* videtur, rejiciendam esse dixit, in nota ad citatum n. 5G8. *qiutr.* 4° luee habet : " Verumtamen cum librorum editio in regionibus *valde dissitis* minus impediat, quominus fructum industria sum congruum auctor percipiat, principium illud praestitutum" (i. e. principium dejura naturali hominis in fructum sum industrial et sui ingenii) "minus quoad eas urgere videtur." Hoc operi meo perfecte accommodari, nemo est qui non videat.

Advertat praeterea lector, in resolutione a Patribus Gury et Dumas data agi de libro alivujus auctoris per alium integre vel fere integre edito, aut eo saltem non notabiliter aucto aut immutato. Quare quæ laudati auctores resolvunt, a fortiori valent de Compendio meo. Compendium enim meum, inclusis paginis XCV operi praeviis, quæ 190 columnas exmquant, columnas habet 2071. Itaque, supposito etiam numerum columnarum, quas ex Gury exscripsi, recte computatum fuisse, remanebunt colurnum 1318 (vel, exclusis illis 190 operi praeviis, 1128), quæ cum Compendio Guri-

1 Ati rem non fncit exemplum S. Doctoris, qui cum in Busembaum commentaria scriberet, suum ab hujus textu necessario distinguere debuit.

- Vide Gury, Tom 1. n. 568. quœr. 3° et Gury-Dumas, ibidem.

ano nihil habent commune. Si vero Censoris computatio non comprehendat ea, quæ ex Annotationibus Ballerini desumpsi, columnarum numerus imminuetur quidem ; at verum etiam tunc erit longe majorem operis mei partem non a Compendio Gury-Ballerini fuisse mutuatam.

Adde bene multa ex iis, quæ ex Gury exscripsi, a me immutata fuisse; "illud" enim "præ cæteris conatus" sum, "ut ad Alphonsianam doctrinam, quam integerrime," Compendium Gury "exigerem." Æquivocationis igitur vitio laborat, et magna ex parte à vero aberrat titulus, quem Scriptioni suæ prætixit Censor : "Theologia Gury-Ballerini a discipulo S. Alphonsi commendata." Dicta potiori jure valent de hac 4" libri mei editione, in qua non pauca et addita sunt et immutata.

IV. At vero, animadvertit Censor, nonnulla ex Guriano Compendio desumpta immutavi, quæ nihil opus erat immutare, aut forsan [1] etiam perperam immutavi ; non[1] numquam ita, ut, ubi Gury S. Alphonsutn integre refert, ego hujus textum adulterem.[2]

Tædio afficerem lectorem, si singulas nugas, quas graviorum rerum digna accusatoris industria argumenti loco conquisivit, vel leviter attingerem. Mitto igitur nomen *petasos* (quod licet de rigore adhibendum fuisset, hodie tamen a plerisquc minus intelligitur) in *pileos* immutatum; *pluries,* quod simplicius est, dictum loco *centies ;* omissum adverbium *bene,* cujus nulla ponendi erat necessitas. Cæteris, quæ alicujus momenti sunt, aliquantisper lubet immorari.

Compendii mei n. 1551. 1° adjectivum gravissima (de causa) substitui adjectivo gravi a Gury, quin et adjectivo justa a S. Alphonse adhibito. Quærit Censor num adjectivum justa, quo S. Alphonsus usus est, rectius mutetur in gravissima quam in (.ravi ? Respondeo voces : *justa de causa,* apud Theologos sæpe sæpius adhiberi loco *generis,* quod sub se continet *species* causæ levioris, gravioris et gravissimae : aliis verbis, si, quemadmodum in casu de quo l. c. sermo est, de dispensatione aliqua agatur, ut causa *juxta* sil, gravitati legis *proportionate* sit oportet. Hinc, ut in lege gravissimi momenti (qualis est illa de qua l. c. agitur, lex scilicet firmitatis Matrimonii rati, non consummati) dispensetur, causa requiritur gravissima. Quare etiam S. Alphonsus de præsenti loquens materia, L. VI. n. 959, non simpliciter (ut ex contextu Censoris (piis inferre posset) dicit sufficere causam justam ad dispensandum in Matrimonio nilo, non consummato, sed, restrictiori usus oratione, luee scribit : "Causa autem justa (ut dicunt præfati A. A.) esset vel impotentia superveniens, vel scandalum imminens, vel sterilitas de novo cognita, quando opus esset ad bonum publicum ut proles gigneretur." Unamquamque ex his tribus causis *gravissimam* recte vocari nemo est qui ambigat. S. Doctoris mentem clarius etiam exhibent luee, quæ superiora proxime excipiunt, verba : "Addunt etiam, si adsint disparitas conditionis, morbus contagiosus, dissensiones prævisæ, mutuus conjuguni consensus ; sed has quatuor causas non admittit Cone. p. 247. n. 20 et merito." Profecto ex his quatuor causis una aherave gravis est ; et tamen nullam ex iis ut justam admittit S. Doctor. Cur non ? quia gravitati legis ipsi non videntur proportionate. Hinc etiam in *JIom. Apost.* Tr. **Will.** n. 90 dispensationem illam concedi posse docet, " urgente tamen," ut addit, " magna ćausa. ' Et hæc quidem luce sunt clariora. Recte igitur et Gury et Dumas a S. Doctore in patrocinium sententiæ suæ (sufficere scii, gravem causam) proferendo abstinuerunt.

Haud minus ineptum est quod in confirmationem reprehensionis suæ subjunxit t ensor de pugna citati n. 1551. 1° eum subsequent! 1553. Q. 4°.—P. Konings, inquit, n. 1553. *Qmrr.* 4° adjectivo justa *(causa'),* quo utitur Gury, suffecit adjectivum gravis *(causa),* rogatque Censor cur justa causa hoccc loco dicatur gravis, cum n. 1551. 1° audiat gravissima ?'—Pudet docere interrogantem; nam eadem valet re-

[1] " Modifications au texte Gury-Ballerini d'une valeur douteuse."

[2] ' Changement au texte Gury-Bnllerini qui vont atteindre le texte de S. Alphonse."

' Pourquoi justa aurait-il d'abord la valeur *de gravissima,* et quelques lignes " (huit colonnes I !) " plus bas, seulement celle *de gratis ?"*

sponsio quæ suprà. Ob *diversam* nempe rationem casuum, de quibus in duobus illis numeris agitur, ut justa sit causa, in casu n. 1551. 1° proposito requiritur, ut sit *pravissima,* dum in rasu, de quo n. 1553. Q. 4° agitur,l requiritur et sufficit ut sit *pravis.* Aut vero Censor *leviorem* causam sufficere judicabit, ut conjux, privaU auctoritate, a toro separetur a comparte invita? De invita namque hic est quæstio, non ile consentiente; de hac enim jam actum erat n. 1552. III. 1°. Nulla igitur est pugna inter n. 1551. 1° et n. 1553. Q. 4°.

Sed ecce tibi in ejusdem rei probationem alii a Censore prolati loci, nimirum Compendii mei numeri 1371 et 1376, et duo etc. (Etc.etehoblm enim argumentum Censori in deliciis esse videtur; lectori vero, in verba magistri non juranti, neque jucunditatem aliquam afferre poterit, neque lucem). Misso igitur argumento >x duobus ETC. petito, venio ad ñ° istos 1374 et 1376. Sed etiam in his hæreo : nam ubi in his numeris sit crimen, ne verbulo quidem indicat Censor. Au forte peccavi, quod n. 1374 verbis Gury ex S. Alphonso (L. VI. n. 471 sub 3) ausus sum adder. *"et scrupulosis prohiberi etiam potest?"* aut quod n° 1376 in Resp. ad q. 1' eo ĸ meritatis sum progressus, ut adverbium *probabilius,* quo utitur Gury, sed quod apud S Alphonsum (Lib. VI. n. 502) non invenitur, omiserim; imo et sententiam aliquam Suarez., ex S. Alphonsi principiis (1. c. Dub. 2 et Dub. 3) non admittendam, ex Gury (Torn. II. η. 572 Resp. ad 2ura) exscribere noluerim? Taceo cætera- Compendium enim Gury cum meo ad citatum n. 1376 conferenti ac S. Alphonsum consulenti primo quasi aspectu clarum erit, ea, quæ hoc numero in Guriano Compendio mutavi, necessario fuisse mutanda, si, ut firme mihi erat propositum, religioni mihi (lucerem a doctrina S. Alphonsi ne latum quidem unguem recedere.

Sed tamen (earpit censor) nonnunquani ego Sancti textum adulteravi, ubi Gury eum integre refert. Etenim n° 330. Principio I. omisi adverbium *probabilius,* quod l gitur apud Gury, et n. 331. q. 1° voci *præceptum,* quæ itidem apud Gury invenitur, suffeci vocem *necessitas.* Voces autem *probabilius* et *praceptum* apud S Alphonsum reperiimtur. — Respondeo. Censori haud fuisset difficile detegere causam, ob quam illud *probabilius* omiserim. Nimirum loco citato (n. 330) de oratione sermo est Lib. autem IV., *initio,* S. Alphonsus revera scribit: "probabilius est orationem nobis esse necessariam necessitate medii." Quod vero hoc loco ut *probabilius,* id ut *certum* tradit in opere suo : " *(Iran mezzo della preph.* 1. Quare utrumque locum in citatione 4 in ima pag. 151 col. l protuli, atque, ob discrimen inter h;cc duo Sancti Doctoris opera, adjectivum *probabilius* omisi. Et luee etiam causa fuit cur n. 331. q. 1J voci *prteceptum* vocem *necessitas,* sub q a et pnecepti et medii necessitas intelligi potest, substituerim.

Post primum hoc infaustum argumentum. Censor in accusationis suæ probationem globatim congerit Compendii mei n0'. 1536. 1557. 1403. 345. 346 1094. q. 4° cum solito addito : *etc. etc.* — Per singula ire haud vacat. Sed ex *uno,* benigne lector, et quidem ex primo, disce *omnes.* Tom. II. n. 737 Gury luee habet : "Si contrahentes matrimonium recens domicilium fixerint in actuali parochia, banna publicari debent etiam in parochia, ubi antea habitaverunt : *sufficiens autem tempus sunt sex menses, ait S. Lip. n.* 991. Verbis, quæ litteris italieis excusa sunt, alia substitui; itemque alia cl. Dumas. Cur ita? Quia S. Alphonsus loco citato de sex illis mensibus nihil prorsus habet. Uter erravit? Gury an ego?

V. Restat ut gravissimi ! ! illius me purgem criminis, quod ipsa Patris Gury in citando S. Alphonso errata quandoque transcripserim ; tanta nempe ac tam cæea confidentia Guriano usus sum Compendio! ! Argumenti loco Censor *duo* omnino profert errata Guriana a me transcripta. Nimirum, n. 548. Q. 1° in ima pag. sub 3, ad exemplum Gurv S. Alphonsum citavi hoc modo Lib. \ I. 432 – 666: debuissem vero citare: L. VI 422. 666. Præterea n. 1394. Q. 8° § Doctoris verba profmms, loco: *his,* quod apud Sanctum Alphonsum legitur, cum Gury scripsi: *hisce.* — Ignoscat benevolus lector, si ejusmodi nugas vel breviter perstringam. Tom. II. n. 96.

l Agitur ibi ile separatione tori nrivata auctoritate.

Q. 4° Gurv (et cum co Dumas) S. Alphonsum litteris italicis citat, nec tamen zn- *tegre.* Iisdem, quibus Gury verbis, ego Sanctum cito; at nec *litteris italicis,* nec *signis citationis.* Profecto id unum Censori argumento esse poterat, me Guriuin non c.eca exscripsisse confidentia. Aliud hujusce rei argumentum exhibet nu' l 11 I Compendii mei, ubi textum S. Alphonsi *integre* profero, dum Gury et Dumas aliquod ejusdem verbum omittunt, licet *signis citationis* adhibitis ejus textum exscribant. Ergone <t Duma- Guriuin c.eca quadam transcripsit confidentia? Stultus sit oportet qui id inde intulerit. Ergo, etc.

At satis jam lectoris tentavi patientiam. Quod feci, invitus feci, ac, nisi ineluctabilis necessitas me coegerit, fixum mihi atque deliberatum est Censori, si pugnam forte iteraverit, nihil respondere omnino. Iis enim quæ ego scripsi, id saltem consecutum me fuisse confido, ut ea quæ ille rursum forte sit scripturus, caute legantur, nec cæca confidentia admittantur.

A. KONINGS, C. SS. R.

MONITUM

QUOAD SEPTIMAM EDITIONEM.

Prætcr immutationes aliquas in textu factas, opportunum visum est in unam appt ndiccm congerere, quidquid prioribus editionibus ab Auctore adornatis in 5U et 6ta additum erat. Novissima Romanarum Congregationum decreta ibidem suis locis allata inveniuntur, nccnon additiones et correctiones, in quibus conficiendis rccentiores auctores consulimus, imprimis Mare (Instit. Mor. Alplions. Edit. II. Roma», 18SG), Aertnys (Thcolog. Mor. juxta doctrinam S Alph., Tornaci ISSti) Lehmkuhl (Theolog Mor. Edit. Ili., Friburgi 1886), et Sabetti (Compcnd. Thcolog. Mor. Edit. II.» Nco-Ebor. 1^87). Asteriscus autem alicubi in textu insertus, indicat annotationem huc spectantem iu appendice esse legendam ; ex. gr. asteriscus affixus est in pag. 4 (Vol. IL), col. 2, η. 1209 in tine, post verba: "Certo per Sacramentum Pœnitentiæ deletur." In appendice videbis annotationem iisdem numeris designatam : " Dicit Marc," etc.

MONITUM NECESSARIO LEGENDUM.

Qu .E semper fuit doctrinæ moralis S. Alphonsi universalis ac insignis existimatio, ea apud omnes maxime increvit ex quo inter Ecclcsiæ Ductores Sanctus est relatus lix hac autem ipsa existimatione desiderium extit it. ut cum ejus doctrinam *tuto* in praxin deducere liceat. h;ec non compendiose tantum, sed eâ quoque methodo conscriberetur, quæ publicis pnelectionibus foret aptior. Venerabili Clero nostrati illud prêtena jam diu in votis fuit, ut in compendiosa hujusmodi et methodica Vlphonsianæ doctrina expositione ratio haberetur conditionis, quæ Provinciarum nostrarum ecclesiasticarum ac harum regionum est propria. Hujus desiderii expeetatiouem pro viribus meis hac qualicumque opella explere conatus fui. Qua quidem in re compilatoris potius quam auctoris partes me egisse ingenue fateor. Doctrina enim, quam trado et a qua ne la-tum quidem unguem recedere conatus sum, doctrina est S. Alphonsi ; quæ ad n> nostras pertinent, maximam partem desumpsi ex *:Icti ct decreti Concilii* /7/·» Zfrz.7. *II.* et ex *Theologia Morali,* quam bona et claræ memorise Kcnriek conscripsit, difficiliori et aliquoties obscuriori stylo ejus aliquantulum immutato. Maxime vero Compendium P. Gury, cujus methodum et ordinem sum secutus, et plures ex notis, quas Ballerini, Cretoni ae editor Ratisboncnsis eidem adjecerunt, in rem meam conveni; permultis tamen, ut quintam hanc operis mei editionem perlecturis patebit, additis et immutatis, ac id præ cætcris conatus, ut ad Alphonsianam doctrinam, quam integerrime. illud exigerem. Quæ de Probabilismo scripsi, majori ex parte amico debeo confratri ; qu e de specifica et numeriea peccatorum distinctione, itemque plurima de scandalo et cooperatione ad aliena peccata, et de quibusdam contractibus, t x Notationibus habeo Cll. Van Egeren. Ad opus, cui titulus *Vindicia· Jlj.honsianre,* lectorem, qui plura circa quasdam qiuestiones desiderat. sæpius remitto.

Quæ ex mei solius aut aliorum (piam S. Alphonsi sententia circa puncta quædam, quæ a S. Doctore non attinguntur, scripsi, ad hujus mentem tradere, quantum potui, laboravi. Quæ ex legibus nostris civilibus, vernaculo sæpe idiomate, desumpsi, ea judicio subjeci clarissimi Jurisconsulti nostratis, cui debitas hoc loco gratias exsolvo.

Ne textus compendii ingrate interrumperetur atque ut brevitati consulerem, ea Summorum Pontificum et Sacrarum Congregationum Decreta, Declarationes et Instructiones, quæ ad rem moralem pertinent, quteque longiora sunt, nec in Concilii nostri Plenarii Bait, actis exhibentur, itemque facultates Episcopis nostris a S Sede concedi solitas, operi præmisi, lectorem ad ea suis locis remittens.

Gratum quoque S. Alphonsi discipulo me facturum existimavi, si Compendio præmitterem excerpta quædam ex *1'indicii» //p/ion-dani* de pnvstantia et auctoritate doctrina moralis S. Alphonsi, necnon ('lavem operum ejus moralium, seu R gul; s i.d genuinas Sancti sententias discernendas.

Superest ut abbreviationes quasdam declarem, quibus in hoc Compendio usus sum.

L. I. 27.	significat	Theol. Mor. S. Alphonsi, Libro I n. 27- Editio Meehl. 1845.l
H. A. Tr. X. 90.	«	Homo Aposlolicus, Tract. X. n. 90.
Vind.	«	Vindiciæ Alphonsianæ.
Kenr.	«	Kenrick, Theol. Mor. Ed. Mechl I860.
Scav.	«	Scavini, Theologia Moralis, Ed. X [L
Heiss	U	Heiss, De Matrimonio.
Feije	«	Feije, De impedimentis et dispens. matrim. Ed. 1874.
Acta	II	Acta ex iis excerpta quæ apud S. Sedem geruntur.
Kent	if	Kent, Commentaries, Ed. 1867.
Walker	ci	Walker, Introd, to American Law, Ed. 1S69.
Wells	«	Wells' Every Man his own Lawver. Ed. 1871.
Smith	«	Smith, Manual of Common Law, American edition 1871.
V. Eg.	II	Van Egeren.
V. d. B.	«	Van de Burgt.
B. 14. S. D.	«	Ben. XIV. de Syn. diœc.
" " C.	II	" " " Constit.
" " Ins.	tt	" " " Institut.
Cap.		Capellmann, Medic. Past.
Bouq.	«	Bouquillon.
Mar.	«	Marres, de Jure et Just.
(ollect.	U	Collectanea const, etc. ad usum Societatis missionum ad exteros.

1 Io gratiam eorum, qui editionibus utuntur huc anterioribus vel 2* P. Haringer, animadverto :

Qui in hue tditione L. 11. inscribitur, in priori bu» \. est

»·	It	ill.	M	<<	11. "
<·	<4	IV.	<c	<c	111. *
<4	44	V.	<<	c<	IV. "

SUMMORUM PONTIFICUM, CONCILIORUM,

AC

SACRARUM CONGREGATIONUM

DECRETA, DECLARATIONES AC

INSTRUCTIONES,

AD REM MORALEM PERTINENTES.

SERIES CIIRONOLOGICA
PROPOSITIONUM DAMNATARUM

IN MATERIA MORUM,

AB ANNO 1418 CONTRA JOANNEM WICLEFFUM, AD ANNUM 1864
CONTRA RECENTIORES ERRORES.

A.

Articuli Joannis fTicleffi, damnati in Concilio Constantiensi Sessione 45, *anno* 141S.

7. Si homo fuerit debite contritus, omnis Confessio exterior est sibi superflua et inutilis.

10. Contra Scripturam sacram est. quod viri ecclesiastici habeant possessiones.

14. Licet alicui diacono vel presbytero pnedicare verbum Dei absque auctoritate Sedis ăpostoliea sive Episcopi catholici.

16. Domini temporales possunt ad arbitrium suum auferre bona temporalia ab Ecclesia, possessionalis habituaiiter delinquentibus, idest ex habitu, non solum actu delinquentibus.

17. Populares possunt ad suum arbitrium dominos delinquentes corrigere.

18. Definite sunt pura· eleemosyna·, et possunt paroehiani propter peccata suorum pradatorum ad libitum suum eas auferre.

25. Omnes sunt simoniaci, qui se obligant orare pro aliis, eis in temporalibus subvenientibus.

43. .Juramenta illicita sunt. qua· fiunt ad corroborandos humanos contractus et commercia civilia.

B.

Articuli Joannis Ilus, damnati ut supra.

16. Divisio immediata humanorum operum est. quod sunt vel virtuosa vel vitiosa : quia si homo est vitiosus et agit quidquam, tunc agit vitiose: et si est virtuosus et agit quidquam, tune agit virtuose : quia sicut vitium, quod crimen dicitur seu mortale peccatum, inficit universaliter actu·' hominis vitiosi, sic virtus vivificat omnes actus hominis virtuosi.

C.

Proportiones Magistri Petri Oroniensix, damnaht in Congregatione Compluten-si, et deinde a Sirto IK, anno 1179.

1. Peccata mortalia, quantum ad culpam et pænam alterius sæculi, delentur per solam cordis contritionem sine ordine ad claves.

2. Confessio de peccatis in specie fuit ex aliquo statuto utilis Ecdcsiæ, non de jure divino.

3. Pravæ cogitationes confiteri non debent, sed sola displicentia delentur sine ordine ad claves.

4. Confessio debet esse secreta, idest de peccatis secretis, non de manifestis.

5. Non sunt absolvendi pocnitentes, nisi peracta prius poenitentia eis injuncta.

8. Papa non potest dispensare in statutis universalis Ecclesiae.

Damnata ul scandalosæ et hæretieæ.

D.

Errores Martini Lulheri, damnati a Irone A', *balla* Exurge Domine, *etc.* IG Maii 1520.

4. Imperfecta chantas morituri fert secum necessario magnum timorem, qui se solo satis est. facere pænam purgatorii, et impedit introitum regni.

5. Tres esse partes Pœnitcntiæ, contritionem, confessionem, et satisfactionem, non est fundatum in sacra Scriptura, nec antiquis sanctis christianis ductoribus.

6. Contritio, quæ paratur per discussionem, collationem, et detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine ǎnima sute, ponderando peccatorum gravitatem, multitudinem, amissionem æternte beatitudinis, ac æternæ damnationis acquisitionem, luce contritio facit hypocritam, imo magis peccatorem.

7. Verissimum est proverbium, et omnium doctrina de contritionibus hucusque data pnestantius : de cætero non facere, summa pœnitentia : optima poenitentia, nova vita.

8. Nullo modo præsumas confiteri peccata venialia, sed nec omnia mortalia, quia impossibile est ut omnia mortalia cognoscas. I nde primitiva Ecclesia solum manifesta mortalia confitebatur.

9. Dum volumus omnia pure confiteri, nihil aliud facimus, quam quod misericordias Dei nihil volumus relinquere ignoscendum.

10. Peccata non sunt ulli remissa, nisi remittente sacerdote credat sibi remitti, imo peccatum maneret, nisi remissum crederet: non enim sufficit remissio peccati et ğratia donatio, sed oportet etiam credere esse remissum.

11. Nullo modo confidas absolvi propter tuam contritionem, sed propter verbum Christi : *Quodcunuiue solcer'm* etc. (Matth. XVI.) Hinc, inquam, confide, si sacerdotis obtinueris absolutionem, et crede fortiter te absolutum, et absolutus vere eris, quidquid sit de contritione.

12. Si per impossibile confessus non esset contritus, aut sacerdos non serio, sed joco absolveret ; si tamen credat se absolutum, verissime est absolutus.

13. In sacramento Pcenitentiie ac remissione čulpa non plus facit Papa aut Episcopus, quam intimus sacerdos: imo. ubi non est sacerdos, æqtie tantum quilibet christianus, etiamsi mulier aut puer esset.

11. Nullus debet sacerdoti respondere se esse contritum, nec sacerdos requirere.

23. Excommunicationes sunt tantum externe pœnæ, nec privant hominem communibus spiritualibus Ecclesiæ orationibus.

E.

Propositiones Michaelis Baii. damnata' a S. Pio Γ, bulla Ex omnibus afflictionibus *etc.* 1 (Jet 1567, *necnon a Gregorio XIII. bulla* Provisionis nostrrc *etc.* 29 Jan. 1579, *et ab Urbano Kill, bulla* In eminenti *etc.* G Mart. 1641.

1G. Non est vera legis obedientia, quæ tit sine charitate.

20. Nullum est peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum meretur pænam ǎ ternam.

25. Omnia opera infidelium sunt peccata, et philosophorum virtutes sunt vitia.

3| (℔harita perlecta et sincera, quæ est ex corde puro et conscientia bona et fide non ficta, tam in eatecliumeni> (piam in po-nitentibus potest c-m· sim remissione peccatorum.

32. (haritas illa, <pia· est plenitudo legis, non est 'Ctnper conjuncta cum remissione peccatorum.

35. Omne, quod agit peccator vel servus peccati, peccatum est.

3$. Omnis amor creature rationalis aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diliditur, (pue a Joanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum >.metum in corde diffusa Deus amatur.

39. Quod voluntarie Iit, etiamsi necessario liat, libere tamen fit.

40. In omnibus suis actibus peccator servit dominanti cupiditati.

41. Is libertatis modus, qui est a necessitate, sub libertatis nomine non n peritur in Scripturis, sed solum nomen libertatis a peccato.

43. In hominibus pernitentibus ante Sacramentum absolutionis, et in catechumenis ante Baptismum, est vera justificatio : separata tamen a remissione peccatorum.

44. Operibus plerisque, quæ a fidelibus fiunt solum ut Dei mandati' pareant, cujusmodi sunt obedire parentibus, depositum reddere, ab homicidio, a furto, a fornicatione abstinere, justificantur quidem homines, quia sunt legis obedientia et veni legis justitia : non tamen iis obtinent incrementa virtutum.

16. Ad rationem et definitionem peccati non pertinet voluntarium, nec definitionis quæstio est, sed causæ et originis, utrum omne peccatum debeat esse voluntarium.

50. Prava desideria, quibus ratio non consentit, et quae homo invitus patitur. Mint prohibita præcepto : *Xo/i concilpiitcea.*

51. Concupiscentia, sive lex membrorum, et prava ejus desideria qua inviti sentiunt homines, sunt vera legis inobedientia.

56. In peccato duo sunt, actus et reatus: trauseunte autem actu, nihil manet nisi reatus sive obligatio ad pænam.

57. Unde in sacramento Baptismi aut sacerdotis absolutione, proprio reatus peccati dunlaxat tollitur, et ministerium sacerdotum solum liberat a reatu.

5s. Peccator pœnitens non vivificatur ministerio sacerdotis absolventis, sed a solo Deo, qui, pœnitentiam suggerens et inspirans, vivificat cum et resuscitat mini'tmn autem sacerdotis solum reatus tollitur.

59. Quando per eleemosynas aliaque pernitentia' opera Deo satisfacimus pro pomis temporalibus, non dignum pretium Deo pro peccatis nostris offerimus, sicut quidam errantes autumant (nam alioqui essemus, saltem aliqua ex parte, ℟edemptor»· | sed aliquid facimus, cujus intuitu Christi satisfactio nobis applicatur, et communicatur.

61. Illa doctorum distinctio, divime legis mandata bifariam impleri, altero modo quantum ad preceptorum operum substantiam tantum, altero modo quantum ad certum quemdam modum, videlicet secundum quem valeant operantem perducere ad regnum æternum (hoe est ad modum meritorium), commentitia est et explodenda.

62. Illa quoque distinctio, (pia opus dicitur bifariam bonum, vel quia ex objecto <t omnibus circumstantiis rectum est. et bonum (quod moraliter bonum appellare consueverunt), vel quia est meritorium regni æterni eo quod sit a vivo Christi membro per spiritum charitatis, rejicienda est.

63. Sed et illa distinctio duplicis justitia'. alterius, qua? fit per spiritum ℭharitati inhabitantem, alterius, (pia fit ex inspiratione quidem Spiritus Sancti cor ad pœuitentiam excitantis, sed nondum cor inhabitantis et in eo charitatem diffundentis, (pia divime legis justificatio impicatur, similiter rejicitur.

61·. Item et illa distinctio duplicis vivificationis, alterius, qua vivificatur peccator dum ei pu'iiitentiæ et ℣ita novie propositum et inchoatio per Dei gratiam inspiratur, alterius, qua vivificatur (pii vere justificatur, et palmes vivus in vite Christo efficitur, pariter commentitia est et Scripturis minime congruens.

65. Nonnisi Pelagiano errore admitti potest usus aliquis liberi arbitrii bonus, sive non malus : et ℊratia Christi injuriam facit, (pii ita sentit ct docet.

66. Sola violentia repugnat libertati hominis naturali.

67. Homo peccat, etiam damnabiliter, in eo quod necessario facit.

6* infidelitas pure negativa, in his, quibus Christus non est praedicatus, peccatum est.

70. Homo existons in peccato mortali, sive in reatu æteruæ damnationis, potest habere vt ram charitatem : et charitas etiam perfecta potest consistere eum reatu jeterme damnationis.

71. Per contritionem etiam cum charitate perfecta et cum voto suscipiendi Sacramentum conjunctam, non remittitur crimen, extra casum necessitatis aut martyrii, sine actuali susceptione Sacramenti.

71. Concupiscentia in renatis relapsis in peccatum mortale, in quibus jam dominatur, peccatum est, sicut et alii habitus pravi.

75 Motus pravi concupiscentiæ sunt, pro statu hominis vitiati, prohibiti praecepto : *Non concupisces :* nude homo eos sentiens, et non consent iens, transgreditur praeceptum : *Non concupuces :* quamvis transgressio in peccatum non deputetur.

76. Quamdiu aliquid concupiscentiæ carnalis in diligente est, non facit praeceptum : *Diliges Dominum Deum. litum ex toto corde tuo.*

~Γι. Satisfactiones laboriosa justificatorum non valent expiare de condigno pœnam temporalem restantem post culpam condonatam.

F.

Propositiones 5 *Cornelii Junsenii, ex ejus libro cui titulus* Augustinus *excerptm, damnatm ab Innocentio* .V. *constitutione* Cum occasione *etc.* 31 *Maii* 1653, *necnon ab Alexandro 1 11, constitutione* Ad sanctam B Petri Sedem *etc.* 16 *Oct.* 1665, *tum constitutione* Kegiminis apostoliri *etc.* 15 *Febr.* 1661, *in qua* formularium *edidit, denique a Clemente* ***XI,*** *consti. tulione* Vincam Domini sabaoth *etc.* 16 *Jul.* 1705.

1 Altqua Dei praecepta hominibus justis volentibus et conantibus, secundum praesentes quas habent vires, sunt impossibilia : deest quoque illis gratia, (pia possibilia fiant. *Declarata et damnata uti* temeraria, impia, blasphema, anathemate damnanda, et, hæretica.

2. Interiori gratia in statu naturae lapsa? nunquam resistitur. *Declarata et damnata uti* hæretica.

3. \d merendum et demerendum in statu naturæ lapsa non requiritur in homine libertas a necessitati sed sufficit libertas a coactione. *Declarata et damnatu uti* hæretica.

1 Scmipelagiani admittebant praevenientis gratia interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium Fidei: et in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam talem esse, cui possci humana voluntas resistere vel obtemperare. *Declarata et damnata uti* falsa et hæretica.

5. Semipelagianum t st dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esM· aut sanguinem fudisse. *Declarata et damnatu uti* falsa, temeraria, seandalosa, et, intellecta eo sensu, ut (hristus pro salute dumtaxat praedestinatorum mortuus sit, impia, blasphema, contumeliosa, divinæ pietati derogans, et hæretica.

Formularium Alexandri FU.

I Ego X. constitutioni apostolicæ Innocentii X, datte dic 31 Midi 1653, et constitutioni \lcxardu VII, data dic fi Oetooris 1656 summorum Pontificum me subjicio, et quinque propositiones ex Cornelii Junsenii libro cui nomen *Augustinu.s* excerptas, it in sensu ah eodem auctore intento, prout illas per dictas constitutiones Sedes Aposhdica damnavit, sincero animo rejicio ac damno, et ita juro. Sic me Deus adjuvet, et hæc sancta Dei Evnngelia."

G.

I' *'itumrs* 15 *dumnatre ab Alexandro* ***III,*** *decretis Congregationis Generalis Sanctm Jlomaet l Arenalis Inquisiticnis* Sanctissimus Dominus noster *etc.* 24 *Sept* 1665, *et* IS *Mart.* 1666.

Feria V, die 24 Septembris anno 1665,

Sanctissimus Dominus noster audivit non sine magno animi sui imerore. complures opiniones christianæ disciplinae relaxativas et animarum perniciem inferentes, partirai

antiquatas iterum suscitari, partim noviter prodire, et summam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies magis excrescere, per quam in rebus ad conscientiam pertinentibus modus opinandi irrepsit alienus omnino ab evangelica simplicitate Sanctorumque Patrum doctrina, et quem si pro recta regula fideles in praxi -cqm rentiir, indens irreptura esset ehristianæ ✟ita corruptela. Quart:, ne ullo unquam tempore viam salutis, (piam suprema veritas Deus (cujus verba in æt< rnum permanent t arctam definivit, in animarum perniciem dilatari seu verius perverti contingeret idem SS 1). N.. ut oves sibi creditas ab ejusmodi spatiosa lataque (per (piam itur ad perditionem via pro pastorali sollicitudine in rectam semitam evocaret, carumdem opinionum examen *etc.*

1. Homo nullo unquam vitæ sute tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, et Charitatis ex vi prteceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.

2. Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3. Sententia asserens bullam *Cœna·* solum prohibere absolutionem hæresis -t aliorum criminum (piando publica sunt, et id non derogare facultati Tridentini. in (pia de occultis criminibus sermo est, anno 1629, IS Julii in consistorio Sacra (ongregat ionis Eminentissimorum Cardinalium visa et tolerata est.

t. l'mdati regulares possunt in foro conscient i;e absolvere quoscumque secular ~ ab hæresi occulta et ab excommunicatione propter eam incursu.

5. Quamvis evidenter tibi constet Petrum c<sc luerctieum. non teneris denuntiare, si probare non possis.

6. Confessarius, qui in sacramentali Confessione tribuit pœnitenti chart.<m po-t<a legendam, in qua ad venerem incitat, non censetur sollicitasse in Confessione, ac proinde non est denuntiandus.

7. Modus evitandi obligationem denuntiandæ sollicitationis est. si xdlicitatus e»<.. teatur cum sollicitante : hic potest ipsum absolvere absque onere denuntiandi.

8. Duplicatum stipendium potest sacerdos pro eadem Missa licite accipere. applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebranti correspondents, idque post decretum Urbani VIII.

9. Post decretum Urbani potest sacerdos, cui Missæ celebranda· traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.

10. Non est contra justitiam, pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere. et Sacrificium unum offerre. Neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam promissione etiam juramento firmata danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.

l 1. Peccata in Confessione omissa seu oblita ob instans periculum vitie aut obabam causam, non tenemur in sequenti Confessione exprimere.

12. Mendicantes possunt absolvere a casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate.

13. Satisfacit præcepto annum Confessionis, qui confitetur regulari Episcopo presentato, sed ab eo injuste reprobato.

II·. Qui facit Confessionem voluntarie nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.

15. Pœnitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius pernitentium adimpleat.

16. Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in confcssarium simplicem sacerdotem non approbatum ab Ordinario.

17. Est licitum religioso vel clerico calumniatorem gravia crimina de se vel de sua religione spargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non suppetit : uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus vel ipsi religioso vel ejus religioni publice et coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur.

IS. Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam judicem, a quo iniqu i certo imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare.

19. Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.

20. Restitutio a Pio A' imposita beneficiatis non recitantibus non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam judicis, eo quod sit poena.

21 Haberi' eappellaniam collativam aut quodvis aliud beneficium ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit sua· obligationi, si Officium per alium recitet.

22. Non est contra justitiam beneficia ecclesiastica non conferre gratis; quia collator conferens illa beneficia ecclesiastica, pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

23. Frangens jejunium Ecclcsiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu vel inobedientia hoc faciat, puta quia non vult se subjicere præcepto.

24. .Mollities, sodomia, et bcstialitas sunt peccata ejusdem speciei infume : ideoque sufficit dicere in Confessione, se procurasse pollutionem.

25. Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit Confessionis præcepto, dicens; commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam.

26. Quando litigantes habent pro se opiniones æque probabiles, potest judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius pne alio.

27. Si liber sit alicujus junioris et moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet rejectam esse a Sede Apostolica tanquam improbabilem.

2S. Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem a Principe promulgatam.

Feria V, dic 18 Martii anno 1GGG.

Prop. 29. Tη die jejunii, qui sæpius modicum quid comedit, non frangit jejunium.

3(1. Omnes officiales, qui in republic» corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debuit se cerlificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.

31. Excusantur absolute a præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, ut cumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, et etiamsi iter unius diei conficiant.

32. Non est evidens, quod consuetudo non comedendi ova et lacticinia in quadragesima obliget.

33. Restitutio fructuum ob omissionem Horarum suppleri potest per quascumque eleemosynas, (pias antea beneficiarius de fructibus sui beneficii fecerit.

34. In die Palmarum recitans Officium paschale satisfacit præcepto.

35. Unico <Illicio potest (piis satisfacere duplici præcepto pro die præsenti et crastino.

36. Regulares possunt in foro conscientiae uti privilegiis suis, (pia sunt expresse revocata per Concilium Tridentinuni.

37. Indulgentia concessa Regularibus, et revocata a Paulo A', hodie sunt revalidatæ.

38. Mandatum Tridentini factum sacerdoti (sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali) confitendi quamprimum, est consilium, non præceptum.

39. Illa particula ywoa/zm/zoa intelligitur, cum sacerdos suo tempore confitebitur.

10. Est probabilis opinio, (pia dicit esse tantum veniali osculum habitum ob delectationem carnalem et sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris et pollutionis.

41. Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si haec nimis utilis es<et ad oblectamentum concubinarii, vulgo dum. deficiente illa, nimis ægre ageret vitam, et aliæ copula dio magno coneubinarium afficerent, et alia famula nimis difficile inveniretur.

42. Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.

43. Annuum legation pro anima relictum non durat plus (piam per decem annos.

41 Quoad forum conscientia reo correcto, (jusque contumacia cessante, cessant censunt

45. Libri prohibiti doaer *expurgentur,* possunt retineri usque dum adbibita diligentia corrigantur.

0/nnm damnata e/ prohibita ut minimum tanquam scandalosæ.

II.

Propositiones 65 *damnait? ab Innoeentio XI. Decreto Congregationis Generatis Sanc.tr? Romam? et Universalis Inquisitionis* Sanctissimus Dominus noster *etc. 2 Mart.* 1679.

Feria V, die 2 Martii 1679.

1. Non est illicitum in sacramentis conferendi·' sequi opinionem probabilem de valore sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravi» damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis sacerdotalis, aut episcopalis.

2. Probabiliter existimo, judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.

3. Generatim, dum probabilitate sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non c.xeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenti r agimus.

1. Ab infidelitate excusabitur infidelis, non credens ductus opinione minus probabili.

5. An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.

6. Probabile est, ne singulis quidem rigorosc quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga Deum.

7. Tunc solum obligat, quando tenemur justificari, et non habemus aliam viam, qua justificari possimus.

8. Comedere et bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modo non obsit valetudini : quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui.

9. Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa ac defectu veniali.

10. Non tenemur proximum diligere actu interno et formali.

H. Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.

12. Vix in sæcularibus invenies, etiam in regibus, superfluum statui. Et ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui.

13. Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, et de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci allectu petere et desiderare, non quidem ex displicentia personte. sed ob aliquod temporale emolumentum.

l I. Licitum est absoluto desiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis Increditas.

15. Licitum est lilio gaudere de parricidio parentis a se in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex hieredilate consecutas.

16. Eides non censetur cadere sub præceptum speciale et secundum se.

17. Satis est actum Fidei semel in vita elicere.

Is. Si a potestate publica quis interrogetur. Fidem ingenue confiteri, ut Deo et Fidei gloriosum consulo: tacere, ut peceamiuosum per se non damno.

19. Voluntas non potest efficere, ut assensus Fidei in scipso sit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.

20. Hinc potest (piis prudenter repudiare assensum quem habebat supernal undem

21. \ssensus Fidei supernal undis et utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis, imo eunt formidine, qua quis formidet ne non sit locutus Deus.

22. Nonnisi Fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita Remuneratoris.

23. Fides late dicta, ex testimonio creaturarum similive motivo, ad justificationem su llieit.

24. Vocare Deum in totem mendacii levis non est tanta irreverentia, propter quam velit aut possit damnare hominem.

25. Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.

26. Si quis, vel solus vel coram aliis, sive interrogatus sive propria sponte, sive recreationis causa sive quocumque alio fine juret se non fecisse aliquid quod revera fecit,

intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in (pia fecit, vel quodvis aliud additum verum, reveni non mentitur nec est perjurus.

2/. Causa justa utendi his amphibologiis est. quoties id necessarium aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens et studiosa.

2s. Qui mediante commendatione vel munere ad magistratum vi l Officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato *regi a similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis : quia non tenetur fateri crimen occultum.

29. Urgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi.

30. Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter lure ignominia vitari nequit ; idem quoque dicendum, si (piis impingat alapam vel fuste percutiat, ct post impactam alapam vel ictum fustis fugiat.

31. Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei.

32. Non solum licitum est defendere defensione occisiva (*pia actu possidemus, sed etiam ad quie jus inchoatum habemus, et quie nos possessuros speramus.

33. Licitum est tam ha-redi quam legatario, contra injuste impedientem ne vel Inc-*redita adeatur vel legata solvantur, se taliter defendere : sicut et jus habenti in cathedram vel pnebendam, contra earum possessionem injuste impedientem.

31. Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravida occidatur aut. infametur.

35. \ idetur probabile, omnem fretum (quamdiu in utero est) carere anima rationali, et tunc primum incipere eaindem habere, cum paritur, ac consequenter dicendum erit, in nullo abortu homicidium committi.

36. Permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.

37 Famuli ct famula· domestica· possunt occulte heris suis surripere ad compensandum operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.

38. Non tenetur (piis sub pcena peccati.mortalis restituere quod ablatum est per pauca furta, quantumemnque sit magna summa totalis.

39. Qui alium movet aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.

|(> Contractus mohatra licitus est. etiam respectu ejusdem persome, et cum contractu retroventionis pnevie inito cum intentione lucri.

11. Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, et nullus sit, (pii non majoris faciat pecuniam pnesenteru quam futuram ; potest creditor aliquid ultra sortem a mutuatario exigere, ct eo titulo ab usura excusari.

12. Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur tanquam ex benevolentia et gratitudine debitum, sed solum si exigatur tanquam ex justitia debitum.

13. Quidni nonnisi veniale sit. detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam, falso crimine elidere ?

11. Probabile est non peccare mortaliter, (pii imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam ct honorem defendat. Et si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in theologia.

15. Pare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tampiam pretium, sed dumtaxat tampiam motivum conferendi vel efficiendi spirituale, vel etiam (piando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali aut e contra.

16. Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale, imo etiamsi sit tinis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris aestimetur quam res spiritualis.

17 Cum dixit Concilium Tridentinum cos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui, nisi quos digniores et ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad ecclesia promovent ; Concilium vel primo videtur per hoc *digniore* non aliud significare velh. m dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo ; vel secundo lo-(iiiioi i minus propria ponit *digniores,* ut excludat indignos, non vero dignos ; vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus.

IS. Tain clarum sidetur fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, et solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.

19. Mollities jure natura· prohibita non est. Lude, si Deus eam non interdixisset, sirpe esset bona, et aliquando obligatoria sub mortali.

50. Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium : adeoque sufficit in Confessione dicere, se esse fornicatum.

51. Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere pci fenestras ad stuprandam virginem, ct multoties eidem subservit deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne a domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.

52. Pneccptum servandi festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.

53. Satisfacit prmeepto Ecclésial de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imo quatuor, simul a diversis celebrantibus audit.

54. Qui non potest recitare Matutinum et Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur; quia major pars trahit ad se minorem.

55. Præcepto Communionis annute satisfit per sacrilegam Domini manducationem.

56. Frequens Confessio et Communio, etiam in his qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.

5 7. Probabile, est, sufficere attritionem naturalem, modo honestam.

5S. .Non tenemur Coufessario interroganti fateri peccati alieujus consuetudinem.

59. Licet sacramentaliter absolvere dimidiate tantum confessos, ratione magni concursus pernitentium, qualis verbi gratia potest contingere in die ❦magna alieujus festivitatis aut ❦ndulgentia

G0. Pu'iiitcnti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei. nature, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda nec differenda absolutio: dummodo ore proferat, se dolore et proponere emendationem.

61. Potest aliquando absolvi (pii in proxima occasione peccandi versatur, quam potest et non vult omittere, quin imo directe et ex proposito quærit, aut ei se ingerit.

62. Proxima occasio peccandi non est fugienda, (piando causa aliqua utilis aut honesta non fugiendi occurrit.

63. Licitum est quærere directe occasionem proximam peccandi, pro bono spirituali vel temporali nostro vel proximi.

61. Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia mysteriorum Fidei, ct etiamsi per negligentiam etiam culpabilem nesciat mysterium ❦anctissima Trinitatis et Incarnationis Domini Nostri .lesti Christi.

65. Sufficit illa mysteria semel credidisse.

Omnes damnahe et prohibit#, sicut jacent, ut minimum tanquam scandalosæ et in praxi perniciosa.

Summus Pontifex decretum concludit his rerbi.s : Tandem, ut ab injuriosis contentionibus doetores seu scholastici aut alii quicumque in posterum se abstineant, ct ut paci et charitali consulatur, idem Sanctissimus in virtute ❦ancta ❦bedientia eis pr.ecipit. ut tam in libris imprimendis ac manuscriptis, quam in thesibus, disputationibus ac praedicationibus caveant ab omni censura et nota, nec non a quibiiscumque conviciis contra eas propositiones, ❦ua adhuc inter catholicos hinc inde controvertuntur, donec a Sancta Sede, re cognita, super iisdem propositionibus judicium proferatur.

Propositio quam S. O. a° 1682 *in praxim deducere, docere aut defendere refuit.*

Scientia ex confessione acquisita uti licet, modo fiat sine directa aut indirecta revelatione et gravamine pienitentis, nisi aliud multo gravius vx non usu sequatur, in cujus comparatione prius merito contemnatur. *K. t'ira in dama, T.* 3. *.l/>p.* j 77 *IX.*

Rrrorari huc potest et decretum Clementis ***fill,*** 26 *maii an.* 1594.

Tam Superiores pro tempore existentes, quam confessarii, qui postea ad Superioris

gradum fuerint promoti, caveant diligentissime, ne ea notitia, quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem utantur.

Quoad sacramentum Pernitenthe sub Clemente ***fill.*** 1!) ***Jul.*** 1602. *proscripta est sequens Propositio.*

Licet per litteras seu intcrnuncium (onfessario absenti peccata sacramenta! iter confiteri, et ab Anlem absente absolutionem obtinere.

I.

Propositiones 6S *Michaelis de Molinos damnatic ab Innocenlio* ***XI,*** *Constitutione* Cælestis Pastor *etc.* 20 *Nov.* 1687.

1. Oportet hominem suas potentias annihilare, et hæc est via interna.

2. Velle operari active, est Deum offendere, qui vult esse ipse solus agens: et ideo opus est seipsmn in Deo totum et totaliter dereliliquere, et postea permanere vehit corpus exanime.

3. Vota de aliquo faciendo sunt perfectionis impeditiva.

4. Activitas naturalis est gratiae inimica, impeditque Dei operationes et veram perfectionem : (ptia Deus operari vult in nobis sine nobis.

5. Nihil operando anima se annihilat, ct ad ipsum principium redit et ad suam originem, quie est essentia Dei, in (pia transformata remanet ac divinizata, ct Deus tunc in se ipso remanet; quia tunc non sunt amplius duæ res unitæ, sed una tantum, et hac ratione Deus vivit et regnat in nobis, ct anima seipsam annihilat in esse operativo.

6. Via interna est illa, (pia non cognoscitur nec lumen, nec amor, nec resignatio, ct non oportet Deum cognoscere, ct hoc modo recte proceditur.

7. Non debet anima cogitare nec de prmmio, nec de punitione ; nec de paradiso, nec dc inferno ; nec de morte, nec de aeternitate.

8. Non debet velle scire, au gradiatur cum voluntate Dei, an eum eadem voluntate resignata maneat necne: nec opus est ut velit cognoscere suum statum, nec proprium nihil, sed debet ut corpus exanime manere.

9. Non debet anima reminisci nec sui. nec Dei, nec etijuscumque rei, et in via interna omnis reflexio est nociva, etiam reflexio ad suas humanas actiones ct ad proprios defectus.

10. Si propriis defectibus alios scandalizet, non est necessarium reflectere, dummodo non adsit voluntas scandalizandi : et ad proprios defectus non posse reflectere, gratia Dei est.

11. Ad dubia, quæ occurrunt, an recte procedatur necne, non opus est reflectere.

12. Qui suum liberum arbitrium Deo donavit, de nulla re debet curam habere, nec de inferno, nec dc paradiso: nec debet desiderium habere propriæ perfectionis, nec virtutum, nec propria» sanctitatis, nec propria», salutis, cujus spem expurgare debet.

13. Resignato Deo libero arbitrio, eidem Deo relinquenda est cogitatio et cura de omni re nostra, ct relinquere ut faciat in nobis sine nobis suam divinam voluntatem.

11. Qui divina· voluntati resignatus est, non convenit ut a Deo rem aliquam petat : quia petere est imperfectio, cum sit actus propriæ voluntatis ct electionis, ct est velle (piod divina voluntas nostra» conformetur, et non quod nostra divina» : et illud Evangc-lii : *Petile et accipietis,* non est dictum a Christo pro animabus internis, (pia nolunt habere voluntatem: imo hujusmodi aniline eo perveniunt, ut non possint a Deo rem aliquam petere.

15 Sicut non debent a Deo rem aliquam petere, ita nec illi ob aliquam gratias agere debent : quia utnunque est actus propriæ voluntatis.

16. Non convenit indulgentias quærere pro poma propriis peccatis debita : quia melius est divinæ jûstitiæ satisfacere, (piam divinam misericordiam quærere : quoniam illud ‹ x puro Dei amore procedit, et istud ab amore nostri interessato, nec est Deo grata, nec meritoria, quia est velle crucem fugere.

17 Tradito Deo libero arbitrio, ct eidem relicta cura ct cogitatione anima» nostra?,

non est amplius habenda ratio tentationum : nec eis alia resistentia fieri debet nisi negativa, nulla adhibita industria ; et si natura commovetur, oportet sinere ut commoveatur, quia est natura.

|s. Qui in oratione utitur imaginibus, figuris, speeiebus, et propriis conceptibus, non adorat Deum in spiritu ct veritate.

19. Qui amat Deum eo modo, (pio ratio argumentatur aut intellectus comprehendit, non amat verum Deum.

20. Asserere quod in oratione opus est sibi per discursum auxilium ferre et per cogitationes, «piando Deus animam non alloquitur, ignorantia est. Dell- mmquim loquitur, ejus locutio est operatio, et semper in anima operatur, quando luce sui- di-cm-ibu-. cogitationibus, et operationibus eum non impedit.

21. In oratione opus est manere in Fide obscura ct universali, cum quiete et oblivione cujuscumque cogitationis particularis ac distincta· attributorum Dei ⁋· ⁋Trinitati et sie in Dei priescntia manere ad illum adorandum et amandum eiquc inserviendum, sed absque productione actuum, quia Deus in his sibi non complace t.

22. Cognitio luec per Fidem non est actus a creatura productu-, sed est cognitio a Deo creatune tradita, (piam creatura se habere non cognoscit, nec postea cogno-.it -« illam habuisse : et idem dicitur de amore.

23. Mystici eum S. Bernardo in scala claustralium distinguunt quatuor gradus, lectionem, meditationem, orationem, et contemplationem infusam. Qui -emper iu primo sistit, nunquam ad secundum pertrausit. Qui semper iu -ccundo persi-tit nui - (piam ad tertium pervenit, qui est nostra contemplatio acquisita, in (pia per totam ∨ - tam persistendum est, dummodo Deus animam non trahat (absque eo quod ipsi id ⟨ x- pectet) ad contemplationem infusam : et hae ces-ante. anima regredi delici ad lenium gradum et in ipso permanere, absque eo quod amplius redeat ad secundum aut primum.

2 1. Qualescuimpie cogitationes in oratione occurrant, etiam impure, etiam contra Deum. Sanctos. Fidem, et Sacramenta, si voluntarie non nutriantur, nec voluntarie expellantur, sed cum indifferentia et resignatione tolerentur, non impediunt orationem fidei : imo eam perfectiorem elliciunt, ipiia anima tunc magis divime voluntati resignata remanet.

25. Etiamsi superveniat somnus et dormiatur, nihilominus lit oratio et contemplatio actualis : ipiia oratio et resignatio idem sunt, et dum resignatio perdurat, perdurai et oratio.

2G. Tres illa· via·, purgativa, illuminativa. et unitiva est absurdum maximum, quod dictum fuerit in mystica : cum non sit nisi unica via, scilicet via interna.

27. Qui desiderat et amplectitur devotionem sensibilem, non deriderat nec quierit Deum sed seipsum : et male agit, eum eam desiderat et eam habere conatur, qui per viam internam incedit, tam in locis sacris (piam in diebus solemnibus.

28. Tædium rerum spiritualium bonum est, siquidem per illud purgatur amor proprius.

29. Dum anima interna fastidit discursus de Deo, ct virtutes, frigida remanet, nullum in se ipsa sentiens fervorem, bonum signum est.

30. Totum sensibile, quod exprimitur in vita spirituali, est abominabile, spurcum, et immundum.

31. Xullus meditativus veras virtutes excreet internas, qua· non debent a sensibus cognosci. Opus est amittere virtutes.

32. Nec ante, nec post (’ommunionem alia requiritur praeparatio aut gratiarum actio (pro istis animabus internis), quam permanentia in solita resignatione passiva quia in ista continetur amor, qui modo perfectiore supplet omnes actus virtutum, qui possunt et limit in via ordinaria. Et si hac occasione Communionis insurgunt motus humiliationis. petitionis, aut gratiarum actionis, reprimendi sunt, quoties non dignoscatur eos esse ex impulsu speciali Dei: alias sunt impulsus natura· nondum mortua·.

33. Male agit anima, quæ procedit per hanc viam internam, si in diebus solemnibus vult aliquo conatu particulari excitare iu se devotum aliquem sensum : quoniam anima·

interna omnes dies sunt æquales. omnes festivi. Et idem dicitur de locis sacris, quia hujusmodi animabus omnia lora æqtialia sunt.

34. Verbis et lingua gratias agere Deo, non est pro animabus internis, qutc in silentio manere debent, nullum Deo impedimentum apponendo, quod operetur in illis : et quo magis Deo se resignant, experiuntur sc. non posse Orationem Dominicam seu Pater noster recitare.

35. Non convenit animabus hujus vite interme, quod faciant operationes etiam virtnosas ex propria electione et activitate; alias non essent mortua Nec debent elicere actus amoris erga beatam Virginem, Sanctos, aut Humanitatem Christi: quia, cum ista objecta sensibilia sint, talis est amor erga illa.

36. Nulla creatura, nec Beata Virgo. nec Sancti sedere debent in nostro corde : quia solus Deus vult illud occupare et possidere.

37. In occasione tentationum etiam furiosarum, non debet anima elicere actus explicite virtutum oppositarum, sed debet in supradicto amore et resignatione permanere.

38. Crux voluntaria mortificationum, pondus grave est et infructuosum, idcoque dimittenda.

39. Sanctiora opera et pœnitentiæ, quas peregerunt Sancti, non sufficiunt ad removendam ab anima vel unicam adhæsionem.

10. Beata \ irgo nullum unquam opus exterius peregit, et tamen fuit Sanetis omnibus sanctior. Igitur ad sanctitatem perveniri potest absque opere exteriori.

II Deus permittit et vult, ad nos humiliandos et ad veram transformationem perducendos, quod in aliquibus animabus perfectis, etiam non arreptitiis, dæmon violentiam inferat carum corporibus, casque actus carnales committere faciat, etiam in vigilia et sine mentis offuscatione, movendo physice illarum manus et alia membra contra carum voluntatem. Et idem dicitur quoad alios actus per se peccaminosos : in quo casu non sunt peccata, quia his non adest consensus.

L·'. Potest (lari casus,quod hujusmodi violentia' ad actus carnales contingant eodem tempore cx parte duarum personarum, scilicet maris et fœininæ, et ex parte utriusque sequatur actus.

13. Deus pneteritis saalis sanctos efficiebat tyrannorum ministerio : nunc vero cos efficit sanctos ministerio (hemonum, (pii causando in eis praedictas violentias, facit ut illi scipsos magis despieiant atque annihilent, et se Deo resignent.

11 Job blasphemavit, et tamen non peccavit labiis suis: quia fuit ex (hemonis violentia.

15. Sanctus Paulus hujusmodi (hemonis violentias in suo corpore passus est : unde scripsit : *Xoa t/uod colo bonum, hoc ago : sed, /nod nolo malum, hoc facio.*

16. Hujusmodi violentia sunt medium magis proportionalum ad annihilandam animam, et ad cani ad veram transformationem et unionem perducendam, nec alia superest via : et luce csl via facilior et tutior.

17. Cum hujusmodi violentia occurrunt, sinere oportet ut satanas operetur, nullam adhibendo industriam nullumque proprium conatum, sed permanere debet homo in suo nihilo et etiamsi sequantur pollutiones et actus obscæni propriis manibus, et etiam pejora, non opus est se ipsum inquietare, sed foras emittendi sunt scrupuli, dubia, et timons : (plia anima tit magis illuminata, magis roborata, magisque candida, et acquiritur sancta libertas. Et præ omnibus non opus est hroc confiteri, et sanctissime fit non confitendo : quia hoc pacto superatur dæmon, et acquiritur thesaurus pacis.

Is Satanas, (pii hujusmodi violentias infert, suadet deinde gravia esse delicta, ut anima se inquietet, ne in via interna ulterius progrediatur: unde ad ejus vires enervandas melius est ea non confiteri : quia non sunt peccata, nec etiam venialia.

19. Job cx violentia (hemonis se propriis manibus polluebat : eodem tempore, (pio mundas habebat ad Deum preces (sic interpretando locum ex capite XVI Job).

50. David, Jcremias, et multi ex sanctis prophetis hujusmodi violentias patiebantur harum impurarum operationum externarum.

51. In sacra Scriptura multa sunt exempla violentiarum ad actus externos peccamino-os mi illud de Samsone, (pii per violentiam se ipsum occidit cum Philistœis, eon-

jugium iniit eum alienigena, et cum Didihi meretrice fornicatus est, qua; alias erant prohibita, et peccata fuissent : de .luditha, qute llololerni mentita fuit ; de Elisæo, (pii pueris maledixit : de Elia, (pu combussit duces cum turmis regi' Achab. An vero fuerit violentia immediate a Deo peracta, vel dæmonum ministerio, ut in aliis animabus contingit, in dubio relinquitur.

52. Cum hujusmodi violentia· etiam impune absque mentis offuscatione accidunt, tunc anima Deo potest uniri, et de facto semper magis nuitur.

53. Ad cognoscendum in pr.ixi an aliqua operatio in aliis personis fuerit violenta, regula, (piam de hoc habeo, nedum sunt protestat iones animarum illarum. (pi;e protestantur se dictis violentiis non consensisse, aut jurare non posse quod ii' consenserint, et videre quod sint ǎnima ȩpia proficiunt in via interna : sed regulam sumerem a lumine quodam actuali cognitione humana ac theologica superiore, quod me certo ro<rnoscere facit cum interna certitudine quod talis operatio est violenta : et certus sum quod hoc lumen a Deo procedit, quia ad me provenit conjunctum cum certitudine quod a Deo proveniat, et mihi nec umbram dubii relinquit in contrarium : eo modo, (pio interdum contingit, quod Deus, aliquid revelando, eodem tempon· animam certam reddit, quod ipse sit (pii revelat, et anima in contrarium non potest dubitare.

54·. Spirituales v̌ita, ordinaria· in hora mortis se delusos invenient et confiiOs. et cum omnibus passionibus in alio mundo purgandis.

55. Per hanc viam internam pervenitur, etsi multa cum sufferentia, ad purgandas et extiiigucndiis omnes passiones, ita quod nihil amplius sentitur, nihil, nihil nec ulla sentitur inquietudo, sicut corpus mortuum, nec anima se amplius commoveri sinit.

56. Ðua legi·' et duæ cupiditates (aniniæ una et amoris proprii altera) tandiu perdurant. qiiamdiu perdurat amor proprius: unde (piando hic purgatus est et mortuus, ut Iit per viam internam, non adsunt amplius illa· ₫ua legi·' et ₫ua cupiditates, nec ulterius lapsus aliquis incurritur, nec aliquid sentitur amplius, ne quidem veniale peccatum.

57. Per contemptationem acquisitam pervenitur ad statum non faciendi amplius peccata, nec mortalia, nec venialia.

58. Ad hujusmodi statum pervenitur, non reflectendo amplius ad proprias operationes: ipiia defectus ex reflexione oriuntur.

59. Via interna sejuncta est a Confessione, a eoufessariis. et a casibus conscientia', a theologia, et philosophia.

61). Animabus provectis, qutc reflexionibus mori incipiunt, et eo etiam perveniunt ut sint m̌ortua Deus Confessionem aliquando efficit impossibilem, et supplet ipse tanta gratia préservante, quantam in sacramento reciperent . et ideo hujusmodi animabit' non est bonum in tali casu ad Sacramentum Pœnitentiæ accedere, quia id est in illis impossibile.

61. Anima, cum ad mortem mysticam pervenit, non potest amplius aliud velle, quam quod Dcii' vult, (plia non habet amplius voluntatem, et Deus illi eam abstulit.

62. Per viam internam pervenitur ad continuum statum immobilem in pace imperturbabili.

63. Per viam internam pervenitur etiam ad mortem sensuum : quin imo signum quod (piis in statu nihilitatis maneat, id est mortis m̌ystica est, si sensus exteriores non repnesentent amplius res sensibiles, unde sint ac si non essent, (plia non pervenit ad faciendum quod intellectus se ad eas applicet.

64·. Theologus minorem dispositionem habet (piam homo rudis ad statum contemplativi : primo (plia non habet Eidem adeo puram, secundo quia non est adeo humilis, tertio (plia non adeo curat propriam salutem, quarto quia caput refertum habet phantasmatibus, speciebus. opinionibus, et speculationibus, et non potest in illum ingredi verum lumen.

65. Praepositis obediendum est in exteriore, et latitudo voti obedient t̆a religiosorum tantummodo ad exterius pertingit. In interiore vero aliter se res habet, quo solus Deus et director intrant.

66. Risu digna est nova quædam doctrina in Ecclesia Dei, quod anima quoad inter-

num gubernari debeat ab Episcopo : quod si Episcopus non sit capax, anima ipsum ‹ iim suo directore adeat. Novam dico doctrinam : quia nec sacra Scriptura, nec Concilia, nec Canones, nec Bullæ, nec Sancti, nec Auctore» cam umquani tradiderunt, nec tradere possunt ; quia Ecclesia non judicat de occultis, et anima jus habet eligendi qucnicuuique sibi bene visum.

6/. Dicere quod internum manifestandum est exteriori tribunali praepositorum, et quod peccatum sit id non facere, est manifesta deceptio : quia Ecclesia non judicat de occultis : et propriis animalius praejudicant his deceptionibus et simulationibus.

68. In mundo non est facultas nec jurisdictio ad praecipiendum ut manifestentur epistolae directoris quoad internum anima': et ideo opus est animadvertere, quod hoc est insultus satanæ etc.

Damnat# tanquam, luereticæ, suspectæ, erronea', scandalosæ, blasphema', piarum aurium offensivæ, temeraria·, christiame disciplina' relaxativæ et eversivæ, et seditiosæ respective.

J.

Praposdloiics 2 *damnat# ab Alexandro / /II, Decreto* Sanctissimus Dominus noster *etc.* 21 *Aug.* 1690.

I. Bonitas objectiva consistit in convenientia objecti cum natura rationali : formalis vero in conformitatc actus cum regula morum. Ad hoc sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretative: hinc homo non tenetur amare neque in PRINCIPIO, NEQUE IN DECURSU VIT.E SU E MORTALIS.

Declarata et damnata uti lueretica.

2 Peccatum philosophicum seu monde est actus humanus disconveniens naturae rationali et *ecta rationi : theologicum vero et mortale est transgressio libera divime legis. Philosophicum, quantumvis grave, in illo (pii Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque ictcrna pœna dignum.

Declarata et damnata uti scandalosa, temeraria, piarum aurium ollensiva, et erronea. *Itlain effinxerat pro suo Ubito Arnoldus, suisque adversariis calumniose de more attribuit.*

K.

Propositiones 31 *damnata' ab Alexandro ГПІ. Decreto* Sanctissimus Dominus Noster *etc.* *7 Dee.* 1690.

1 In statu naturae lapsæ ad peccatum formale et demeritum sufficit illa libertus, ipia voluntarium ac liberum fuit in causa sua. peccato originali, et voluntate Adami peccantis.

2. Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturae, hiec in statu naturae lapsæ operantem ex ipsa non excusat a peccato formali.

3. Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam.

I. Dedit semet ipsum pro nobis oblationem Deo, non pro solis electis, sed pro omnibus et solis fidelibus.

5. Pagani, judivi. hærctiei. aliique hujus generis nullum omnino accipiunt a Jesu Christo influxum : adeoque hinc recte inferes, in illis esse voluntatem nudam et inermem sine omni gratia sufficienti.

6. (Initia sufficiens statui nostro non tam utilis, (piam perniciosa est, sic, ut proinde merito possimus petere: A gratia sufficienti libera nos. Domine.

7 Omnis humana actio deliberata est Dei dilectio vel mundi : si Dei, charitas Patri» est : si mundi, concupiscentia carnis, hoc est mala est.

8. Nccesse est, infidelem in omni opere peccare.

9 Revera peccat, qui odio habet peccatum mera· ob ejus turpitudinem et disconvenientiam cum natura, sine nilo ad Deum offensum respectu.

10. Intentio, (pia quis detestatur malum et prosequitur bonum mere ut cœlestem obtineat gloriam, non est recta, nec Deo placens.

l 1. Omne quod non est ex Fide christiana supernatural!, quæ per dilectionem operatur. peecatuni est.

12. Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam Fides: et etiamsi videantur credere, non est Fides divina, sed humana.

13. Quisquis etiam ſnterna mercedis intuitu Deo famulatur, charitate si caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licet beatitudiuis operatur.

14. Timor gchenme non est supernaturalis.

15. Attritio, qiue gehennæ et pœnarum metu concipitur, sine dilectione benevolenti® Dei propter se, non est bonus motus ac supernaturalis.

16. Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni induxit non politia aut instiTutio Ecclesia sed ipsa Christi lex et prescriptio, natura rei id ipsum quodammodo dictante.

17. Per illam praxim mox absolvendi, ordo pœnitentiæ est inversus.

Is. Consuetudo moderna quoad administrationein Sacramenti Pœnitentiæ, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet auctoritas, et multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed abusu.

19. Homo debet agere tota vita poenitentiam pro peccato originali.

20. Confessiones apud religiosos factæ plerieque vel sacrilega· sunt, vel invalidae.

21. Parochianu- potest suspicari de mendicantibus, qui eleemosynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi etincongrua pœnitentia seu satisfactione, ob quiestum seu lucrum subsidii temporalis.

22. Sacrilegi sunt judicandi, (pii jus ad Communionem percipiendam pnetendunt antequam condignam de delictis suis poenitentiam egerint.

23. Similiter arcendi sunt a Sacra Communione, quibus nondum inest amor Dei purissimus, et omnis mixtionis expers. . ' t

2 1. Oblatio in templo, quæ fiebat a Beata Virgine Maria in die purificationis suæ per duos pullos columbarum, unum in holocaustum et alterum pro peccatis, sufficienter testatur, quod indiguerit purificatione, et quod Filius (qui offerebatur! etiam macula Mitris maculatus esset, secundum verba legis.

25. Dei Patris sedentis simulacrum nefas est christiano in templo collocare

26. Laus, quæ defertur Marite, ut Marite, vana est.

27. Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus: In nomine Patris etc., prtetermissis illis : ligo te baptizo.

28. Valet Baptismus collatus a ministro, (pii omnem ritum externum formamque baptizandi observat, intus vero in corde suo apud se resolvit : Non intendo, quod facit Ecclesia.

29. Futilis et toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra Concilium Œcumenicum auctoritate, atque in Fidei qiiiestionibus decernendis infallibilitate.

30. I hi (piis invenerit doctrinam in Augustino clare fundatam, illam absolute potest tenere et docere, non respiciendo ad ullam Pontificis bullam.

31. Bulla I rbani \ 111, *In eminenti* est subreptitia.

Ðamnata et ṗrohibita tanquam teinerariæ, scandalosæ, male sonantes, injuriosa', hæresi ṗroxima hærcsim sapientes, ɛ̊rronea schismatic®, et hæreticæ respective.

L.

Propositiones 23 *super amore erga Deum purissimo,* (*lamnaia ab Innocentto* *II,* *liceri* Cum alias *etc.* 12 *Mart.* 1699.

I Datur habitualis status amoris Dei, (pii est charitas pura, et sina ulla admixtione motivi proprii interesse. Neque timor pœnarum, neque desiderium renumerationum habent amplius in eo partem. Non amatur amplius Deus propter meritum, neque propter perfectionem, neque propter felicitatem in amando inveniendam.

2. In statu ṽita contemplativi? sive unitivie amittitur omne motivum interessatum timoris et spei.

3. Id, (ptod est essentiale in directione ȧnima est, non aliud facere, (piam sequi pe-

dctentim gratiam cum infinita patientia, præcautione, et subtilitate. Oportet se intra hos limites continere, ut sinatur Deus agere, et nunquam ad purum amorem ducere, nisi quando Deus per unctionem interiorem incipit aperire cor huic verbo, quod adeo durum est animabas adhuc sibimet affixis, et ideo potest illas scandalizare aut in per-lurbat ionem conjicere.

4. In statu sancta! indifferentiæ anima non habet amplius desideria voluntaria et deliberata propter suum intéresse, exceptis iis occasionibus, in quibus toti sum ğratia fideliter non cooperatur.

5. In eodem statu sanctæ indifferentiæ nihil nobis, omnia Deo volumus. Nihil volmnus, ut simus perfecti ct beati propter intéressé proprium: sed omnem perfectionem ac bcatitmlincm volumus, in quantum Deo placet efficere ut velimus res istas impressione suæ gratiæ.

G. In hoc sanctæ indifferentiæ statu nolumus amplius salutem, ut salutem propriam, ut liberationem æternam, ut mercedem nostrorum meritorum, ut nostrum intéressé omnium maximum : sed eam volumus voluntate plena, ut gloriam ct beneplacitum Dei, ut rem quam ipse vult, et quam nos vult velle propter ipsum.

7. Derelictio non est nisi abnegatio, seu sui ipsius renuntiatio, (piam Jesus Christus a nobis in Evatigelio requirit, postquam externa omnia reliquerimus. Ista nostri ipsorum abnegatio non est nisi quoad intéressé proprium. . . Extremæ probationes, in quibus hiec abnegatio seu sui ipsius derelictio exerceri debet, sunt tentationes, quibus Deus (emulator vult purgare amorem, nullum ei ostendendo perfugium, neque ullam spem tpioad suum intéresse proprium, etiam æternum.

S. Omnia sacrificia, (pia· fieri solent ab animabus (piam maxime disinteressatis circa carum æternam beatitudinem, sunt conditionalia. . . Sed hoc sacrificium non potest ğe absolutmp in statu ordinario. Iu.uno extremarum probationum casu hoc sacrificium fit aliquo modo absolutum.

9. In extremis proliationibus potest aniinie invincibiliter persuasum esse persuasione reflexa, et quæ non est intimus conscientia· fundus, se juste reprobatam esse a Deo.

10. Tune anima divisa a semetipsa expirât cum Christo in cruce, dicens : *Deit.s, Dfy/x nifift, ni t/i/it/ /Ifi-i'lH/iiis/i i/ii' !* In hac involuntaria impressione desperationis conficit sacrificium absolutum sui intéresse proprii quoad æternitatem.

11. In hoc statu anima amittit omnem spem sui proprii intéressé: sed nunquam amittit in parte superiori, idest in suis actibus directis et intimis, spem perfectam, quæ est desiderium disinteressatum promissionum.

12. Director tunc potest huic anima· permittere, ut simpliciter acquiescat jacturæ sui proprii intéressé, ct justie condemnationi, quam sibi a Deo indictam credit.

13. Inferior Christi pars in cruce non communicavit superiori suas involuntarias perturbationes.

l l In extremis probationibus pro purificatione amoris fit quædam separatio partis superioris anima· ab inferiori . . In ista separatione actus partis inferioris manant ex omnino cæca et involuntaria perturbatione ; nam totum, quod est voluntarium et intellectuale, est partis superioris.

15. Meditatio constat diseursivis actibus, qui a se invicem facile distinguuntur. . . Ista compositio actuum diseursivorum et reflexorum est propria exercitatio amoris intéressât i.

IG. Datur status contemplationis adeo sublimis adeoque perfecta·, ut fiat habitualis : ita ut quoties anima actu orat, sua oratio sit contemplativa, non diseursiva. 'l'une non amplius indiget redire ad meditationem ejusque actus methodicos.

17 Anima· contemplativæ privantur intuitu distincto, sensibili, et reflexo Jesu Christi duobus temporibus diversis. Primo, in fervore nascente carum contemplationis. Secundo, anima amittit intuitum Jesu Christi in extremis probationibus.

Is Iu statu passivo exercentur omnes virtutes ğdistincta non cogitando quod sint virtutes In quolibet momento aliud non cogitatur, quam facere id quod Deus vult ; ct amor zclolxpus simul efficit, ne quis amplius sibi virtutem velit, nec unquam si», adeo virtute præditus, quam cum virtuti amplius affixus non est.

19. Potest dici in hoc sensu, quod anima passiva et disinteressata nec ipsum amorem vult amplius, quatenus est sua perfectio et sua felicitas, sed solum quatenus est id quod I >eus a nobis vult.

20. In confitendo debent aniime transformata! sua peccata detestari, et condemnare se, et desiderare remissionem suorum peccatorum, non ut propriam purificationem et liberationem, sed ut rem (piam Deus vult, ct vult nos velle propter suam gloriam.

21. Sancti mystici excluserunt a statu animarum transformatarum exercitationes virtutum.

22. Quamvis luec doctrina *(de puro amore}* esset pura et -implex perfectio evamrelica in universa traditione designatu ; antiqui pastores non proponebant passim multitudini justorum nisi exercitia amoris interessati eorum gratiie proportionata.

23. Purus amor ipse solus constituit totam vitam interiorem: et tunc evadit unicum principium et unicum motivum omnium actuum, (pii deliberati et meritorii sunt.

Damnata· et reprobata· tanquam, sive in obvio (-arum verborum sensu, sive attenta sententiarum connexione, temerarim, seandalosa?, male sonantes, piarum aurium offensivæ, in praxi perniciosæ, ac etiam respective erronem.

M.

Propositione [illegible] *Quesnclli, damnata a Clemente XI Constitutione* Unigenitus *etc.* 8 *Sept.* 1713.

38. Peccator non est liber nisi ad malum, sine gratia Liberatoris.

39. Voluntas, (piam gratia non pnevenit, nihil habet luminis nisi ad aberrandum, ardoris nisi ad se praecipitandum, virium nisi ad se vulnerandum : est capax omnis mali, ct incapax ad omne bonum.

40. Sine gratia, nihil amare possumus nisi ad nostram condemnationem.

I I. Omnis cognitio Dei, etiam naturalis, etiam in philosophis ethnicis, non potc-t venire nisi a Deo : et sine gratia non producit nisi pncsiimptionem, vanitatem, ct oppositionem ad ipsum Deum loco affectuum adorationis, gratitudinis, et amoris.

I.'). Amore Dei in corde peccatorum non amplius regnante, necesse est ut in eo carnalis regnet cupiditas, oniuesque actiones ejus corrumpat.

40. Cupiditas aut charitas usum sensuum bonum ve! malum faciunt.

•17. Obedient ia legis profluere debet ex fonte, et hic fons est charitas. Quando Dei amor est illius principium interius, et Dei gloria ejus tinis; tunc purum est quod apparet exterius: alioqiiiu non est nisi hypocrisis aut falsa justitia.

49. I t nullum peccatum est sine amore nostri, ita nullum est opus bonum sine amore Dei.

53. Sola charitas ehristiano modo facit (actiones Christianas) per relationem ad Deum et .Jesiini Christum.

59. Oratio impiorum est novum peccatum : ct quod Deus illis concedit, est novum in cos judicium.

(>(). Si solus supplicii timor animat pienitentiam, quo hæc est magis violenta, eo magis ducit ad desperationem.

61. 'Γἰηιοι· nonnisi manum cohibet: cor autem tamdiu peccato addicitur, (pianidiu ab amore justitiæ non ducitur,

62. Qui a malo non abstinet nisi timore pœnæ, illud committit in corde suo, et jam est reus coram Deo.

63. Baptizat us adhuc est sub lege sicut jiubcus. si legem non adimpleat, aut adimpleat ex solo timore.

64. Sub maledicto legis nunquam tit bonum: quia peccatur sive faciendo malum, sive illud nonnisi ob timorem evitando.

66. Qui vult Deo appropinquare, nec debet ad ipsum venire eum brutalibus passionibus, neque adduci per instinctum naturalem aut per timorem sicuti bestiæ, sed per Fidem et per amorem sicuti lilii.

67. Timor senilis non sibi repraesentat Deum nisi ut Dominum durum, imperiosum, injustum,, intractabilem.

71- Domo ob sui conservationem potest sese dispensare ab ea lege, (piam Deus condidit propter ejus utilitatem.

79. I tile et necessarium est omni tempore, omni loco, et omni personarum generi studere et cognoscere spiritum, pietatem, et mysteria Sacra· Scriptura·.

50. Lectio Sacra Scriptura est pro omnibus.

51. Obscuritas Sancti Verbi Dei non est laicis ratio dispensandi se ipsos ab ejus lectione.

>2. Dies dominicus a christiauis debet sanctificari lectionibus pietatis, et super omnia Sanctarum Scripturarum. Damnosum est velle christianum ab hac lectione retrahere.

84. Abripere e Christianorum manibus Novum Testamentum, seu eis illud clausum tenere, auferendo eis modum istud intelligendi, est illis Christi os obturare.

85. Interdicere Christianis lectionem Sacra Scriptura·, præsertim Evangelii, est interdicere usum luminis liliis lucis, et facere ut patiantur speciem quamdam excommunicationis.

86. Eripere simplici populo hoc solatium, jungendi vocem suam voci totius Ecclcsiæ, est usus contrarius praxi apostolicæ et intentioni Dei.

87. Modus plenus sapientia, lumine, et eharitate est dare animabus tempus portandi cum humilitate et sentiendi statum peccati, petendi spiritum pœniteiitiæ et contritionis, et incipiendi ad minus satisfacere justitiæ Dei, antequam reconcilientur.

SS. Ignoramus quid sit peccatum et vera poenitentia, (piando volumus statiin restitui possessioni bonorum illorum, quibus nos peccatum spoliavit, et detrectamus separationis istius ferre confusionem.

Declarata et damnata tanquam falsæ, captiosæ, male sonantes, piarum aurium offensiva·, scandalosæ, perniciosa·, temeraria·, Ecclesia· et ejus praxi injuriosa·, neque in Ecclesiam solum sed etiam in potestates sæculi contumeliosa·, seditiosa·, impia·, blasphema·, suspecta· de luercsi, ac lueresim ipsam sapientes, nec non lueret icis et hæresibus ac etiam schismati faventes, erronea·, luercsi proxima·, pluries damnata·, ae demum luereticie, variasque hæreses et potissimum illas, qua· in famosis Jansenii propositionibus, et quidem in eo sensu in quo ha damnata·, fuerunt acceptis, continentur, manifeste innovantes respective.

N.

Propositione» 5 *de duello, damnata a Benedicto XIΓ, Constitutione* Detestabilem *etc.* 10 *Xov.* 1/52.

1. \ ir militaris, (pii, nisi offerat vel acceptet duellum, tanquam formidolosus, timidus. abjectus, et ad officia militaria ineptus haberetur, indeque officio, (pio se suosque sustentat, privaretur, vel promotionis alias sibi debita· ac promerita spe perpetuo carere deberet, culpa et puma vacaret, sive offerat, sive acceptet duellum.

2. Excusari possunt etiam, honoris tuendi vel humana· vilipensionis vitanda gratia, duellum acceptantes vel ad illud provocantes, quando certo sciunt pugnam non esse secuturam, utpote ab aliis impediendam.

•T N'on incurrit ecclesiasticas panas ab Ecclesia contra ducllantes latas dux vel officialis militia, acceptans duellum ex gravi metu amissionis fama· et officii.

4. Licitum est, in statu hominis naturali, acceptare et offerre duellum, ad servandas eum honore fortunas, (piando alio remedio earum jactura propulsari nequit.

5 Asserta licentia pro statu naturali, applicari etiam potest statui civitatis male ordinata·. in qua nimirum, vel negligentia vel malitia magistratus, justitia aperte denegatur.

Damnata ac prohibita tanquam falsæ, scandalosæ, ac perniciosae.

O.

Ðropoution·· Synodi Durcesan/i Dtidorieiisis, damnata- a 1'io / / Constitutione Auctorem Fidei *etc.* 28 *xiuguxti* 1/91.

DE POTESTATE ECCLESIÆ QUOAD CONSTITUENDAM ET SANCIENDAM EXTER1OREM D1SCIPLIN AM.

Deer, de Fide 13. 11.

4. Propositio, affirmans, *abusum fore auctoritatis Ecclrnicr, transferendo illam ultra limites doctriuic ac morum, et eum extendendo nd ⁎e exteriores, et per dm exigendo id quod pendet a persuasione et corde ;* tum etiam, *multo ⁎muta ad eam pertinere exigere per rim exteriorem subjectionem suis decretis.*

Quatenus indeterminatis illis verbis : *extendendo ad ⁎e exteriores* notet, vehit abusum auctoritatis Ecelesiæ, usum ejus potestatis acceptæ a Deo, qua usi sunt et ipsimet Apostoli in disciplina exteriore constituenda et sancienda;— II.EKETICA.

Qua parte insinuat, Ecclesiam non habere auctoritatem subjectionis suis decretis exigendie aliter quam per media, quæ pendent a persuasione;

Quatenus intendat, Ecclesiam *non habere collutam sibi a Deo potestatem non solum dirigendi per consilia et suasiones, sed etiam jubendi per leges, ac ⁎edo contumart-sque exteriore judicio ac salubribus pernis ceercendi atque cogendi :*

Ex Bcned. \II\. in brevi *.Id assiduas* anni 1755, Primatibus. Archicpiscopis, et Episcopis Regni Polon.

Inducens in systema alias damnatum ut haereticum.

JURA EPISCOPIS PR.ETER FAS ATTRIBUTA.

Decr. de Ord. §. 25.

fi. Doctrina Synodi, qua profitetur, *persuasum sibi esse, Episcopum accepts., a (bristo omnia jura necessaria pro bono regimine sure dioecesis :*

Perinde ae si ad bonum regimen eujusque diœcesis neci >saria· non sint superiores ordinationes spectantes sive ad Fidem et mores, sive ad generalem disciplinam, quarum jus est penes Summos Pontifices et Concilia generalia pro universa Ecclesia. -Scii ts-MATICA, AD MINUS ERRONEA.

7. Item, in eo quod hortatur Episcopum *ad prosequendam naviter perfectiorem ecclesiastica· disciplina constitutionem ; idt\uv, contra omnes contrarias consuetudines, exemptiones, reserrutiones, qua adversantur bono ordini diœcesis, majori gloria Dei. et majori adificationi fidelium :*

Per id quod supponit. Episcopo fas esse proprio suo judicio et arbitratu statuere et decernere contra consuetudine», exemptiones, reservationes, sive qua· in universa Ecclesia, sive etiam in unaquaque provincia locum habent, sine venia et interventu Superioris hierarehicie potestatis, a qua inducta· sunt aut probata·, et vim legis obtinent ;

Inducens in schisma et subversionem hierarchici regiminis, erronea.

S. Item, quod et sibi persuasum esse ait. *jnra Episcopi a desu Christo accepta pro gubernanda Ecclesia nec alterari, nec impediri posse, et, ubi contigerit horum jurium exercitium quavis de causa fuisse interruptum, posse semper Episcopum uc debere in originaria sua jura regredi, quotiescumque id exigit majus bonum sine Ecclesitc ;*

In eo quod innuit, juriuni episcopalium exercitium nulla superiori potestate præpe diri aut coerceri posse, quandoeumque Episcopus propro judicio censuerit minus id expedire majori bono suæ Ecelesiæ ;

Inducens in schisma et subversionem hierarchici regiminis, erronea.

.IUS PERPERAM TRIBUTUM INFERIORIS ORDINIS SACERDOTIBUS IN DECRETIS FIDEI ET DISCIPLINAE.

Epist. conroc.

9. Doctrina, quæ statuit, *reformationem almsuum circa ecclesiasticani disciplinam in Synodis Ditreesanis ah Episcopo et parochis mquiditer pendere ac stabiliri debere, ac sine 'nrtale decisionis indebitam fore subjectionem suggestionibus et jussionibus Episcoporum ;*

Falsa, temeraria, Episcopalis auctoritatis læsiva, regiminis hierarchici subversive favens luercsi Ariame a Calvino innovatæ.

Ex epist. conroc., er epist. ud Eicar.for., er orat, ad Synod. §. S., *er sess.* 3.

Orat. Synod. §.8.

11 Sententia enuntians, veteri majorum instituto, ab Apostolieis usque tepiporibus ducto, per meliora Ecclesia· sæcnla servato, receptum fuisse, *ut decreta, aut definitiones aut sententia· etiam Majorum Sedium non acceptarentur, nisi recognita· fuissent et approbata a Synodo Diffecesaua ;*

Falsa, temeraria, derogans pro sua generalitate obedientiæ debitæ constitutionibus apostolieis, tum et sententiis ab hierarehica superiore legitima potestate manantibus, schisma fovens et lucresim.

DE DUPLICI AMORE.

De grid. §. 8.

23. Doctrina Synodi de duplici amore (dominantis cupiditatis, et charitatis dominantis) enuntians, hominem sine gratia esse sub servitute peccati, ipsumque in eo statu per generalem cupiditatis dominantis influxum omnes suas actiones inficere et corrumpere ;

Quatenus insinuat, in homine, dum est sub servitute sive in statu peccati, destitutus gratia illa (pia liberatur a servitute peccati et constituitur filius Dei, sic dominari cupiditatem. ut per generalem hujus influxum omnes illius actiones in se inficiantur et corrumpantur; aut opem omnia, quæ ante justificationem fiunt, quacumque ratione liant, sint peccata ;

Quasi in omnibus suis actibus peccator serviat dominanti cupiditati ;

FaLa. perniciosa, inducens in errorem a Tridentino damnatum ut haereticum, iterum in Bato damnatum art. 40.

24. Qua vero parte inter dominantem cupiditatem et charilatem dominantem nulli ponuntur allectus medii a natura ipsa insili suapteque natura laudabiles, qui una eum amore beatitudinis naturalique propensione ad bonum *remanserunt relui, extrema lineamenta et reUptiie imaginis :*

Ex S. August, de Spir. et lift. cap. 28.

Perinde ac si *inter dilectionem dicinam, qua· nos perducit ud regnum et dilectione,n humanam illicitam, qua damnatur,* non daretur *dilectio humana licita, qua non reprehenditur ;*

Ex S. August, senn. 349. de charit., Edit. Maurin. falsa, alias damnata.

DE TIMORE SERVILI.

De pirnil. §. 3.

25. Doctrina, quæ timorem pumarum generatim perhibet *dumtaxat non posse dici malum, si saltem pertingit ad cohibendam manum ;*

Quasi timor ipse gehenna·, (piam Fides docet peccato infligendam, non sit in se bonus utilis, vehit donum supernalurale ac motus a Deo inspiratus praeparans ad amorem justitia ;

Falsa, temeraria, perniciosa, divinis donis injuriosa, alias damnata, contraria doctrina· Concilii Tridentini, tum et communi Patrum sententiæ, *opus esse,* juxta consuetum ordinem preparation!- ad justitiam, *ut intret timor primo, per quem reniât chardas timor medicamentum, chordas sanitas.*

Ex S. August, in epist. Jo. cap. 4. tract. 9. num. k 5. In .Jo. evang. tract. 11. num. 10. — Enarr. in psal. 127. num. 7. · Semi. 157. de verbis Apostoli num. 13. Semi. H>1. de verbis Apostoli num. S.—Senn. 349. de Charitatc num. 7.

DE SACRAMENTIS, AC PRIMUM DE FORMA SACRAM EN'l'ALI CUM ADJUNCTA CONDITIONE.

De liapt. §. 12.

27- Deliberatio Synodi, qua, prætextu adhæsionis ad antiquos canones, in casu dubii Baptismatis, propositum suum declarat de omittenda forma- ĉonditionali mentione ;

Temeraria, praxi, legi, auctoritati Ecclesiæ contraria.

DE APPLICATIONE FRUCTUS SACRIFICII.

Euch. §. S.

30. Doctrina Synodi, qua, dum profitetur cmZwv *Sacrificii oblationem extender»·* v *ad omnes, ita tamen ut in Uturgia Jieri possit specialis commen)oratio aliquorum tam ricarum quam defunctorum, precando Deum peculiariter pro ipsis,* dein continuo subjicit ; *Xou tamen quod credamus in arbitrio esse sacerdotis applicare fructus Sacrificii cui cult, imo damnamus hunc errorem relut magnopere ojjendentem jura Dei, qui solus distribuit fructus Sacrificii cui ruit, et secundum mensuram qiue ipsi placet.* mule et consequenter trad mit velut *J'alsam opinionem incedam. in populum, quod illi, qui eleemoxgnam subministrant sacerdoti sub conditione quod celebret unam Missam, specialem fructum ex ea percipiant ;*

Sic intellecta, ut, prætcr peculiarem commemorationem et orationem, specialis ipsa oblatio seu applicatio Sacrificii, quæ fit a sacerdote, non magis prosit lucteris paribuillis pro quibus applicatur, quini aliis quibusque ; quasi nullus specialis fructus proveniret cx speciali applicatione, quam pro determinatis personis aut personarum ordinibus laciendam commendat ac pnocipit Ecclesia, speeiatim a pastoribus pro suis ovibus, quod velut ex divino præcepto descendens a Sacra Tridentina Synodo diserte est expressum :

Sess. 23. cap. 1. de reform. — Beued. XIV. constit. *('em semper oblatas* §. 2.

Falsa, temeraria, perniciosa, Ecclesiæ injuriosa, inducens in i rrorem alias damnatum in Wiclclfo.

DE CONVENIENTI ORDINE IN CULTU SERVANDO.

De Each. §, 5.

31. Propositio Synodi enuntians conveniens esse, pro divinorum officiorum online et antiqua consuetudine, ut in unoquoque templo unum tantum sit altare, sibique adeo placere morem illum restituere:

Temeraria, perantiquo, pio, multis abhinc sieculis in Ecclesia pnesertim latina vigenti et probato mori injuriosa.

Ibid.

32. Item, præscriptio vetans, ne super altaria Sacrarum Reliquiarum thecw tloresvc apponamur :

Temeraria, pio ac probato Ecclesiæ mori injuriosa.

Ibid. §. 6.

33. Propositio Synodi, qua cupere se ostendit, ut causæ tollerentur, per quas ex parte inducta est oblivio principiorum ad liturgiie ordinem spectantium, *revocando illam ad majorem rituum simplicitatem, eam culpari lingua exponendo, et elata coce pr(ferendo ;*

Quasi vigens ordo liturgiæ, ab Ecclesia receptus et probatus, aliqua ex parte manasset ex oblivione principiorum, quibus illa regi debet ;

Temeraria, piarum aurium offeusiva, in Ecclesiam contumeliosa, favens hiereticonnu in eam conviciis.

DE ORDINE PŒNITENTLE.

De Pomit. §. 10. ». 4,

35. Propositio his verbis concepta : *Si charitas i» principio semper ædebili est, de via ordinaria nd obtinendum augmenturn hujus charitatis oportet, nt Sacerdos prrecedere faciat eo\ actus humiliationis et pirnitentue, qui fuerunt omni retate ab Ecclesia commendati : redigere. hos artas ad paucas ŏratione aut ad aliquod jejunium post jam collatum absolutionem, ridetur potius materiale desiderium conservandi huic sacramento nudum nomen Pteuilentia, quam medium illuminatam et aptum ad augendum illum fervorem charitatis, qui debet prmeedere absolutionem : longe quidem absumus ab improbanda pra.ri imponendi panitentias etiam post absolutionem adimplendas : si omnia nostra bono opera semper adjunctos habent uodros defectus quanto magis vereri debemus ne plurimas imperfectiones admiserimus in difficillimo et magni momenti opere uostrre reconciliationis ;*

Quatenus innuit, pœnitentias, qitæ imponuntur adimplendæ post absolutionem, spectandas potius esst vehit supplementum pro defectibus admissis in opere nostra· reconciliationis, quam ut pœnitentias vere saeramentales et satislactorias pro peccatis confessis; quasi, ut vera ratio Sacramenti non nudum nomen servetur, oporteat de via ordinaria ut actus humiliationis et pœnitentiæ, qui imponuntur per modum satisfactionis sacramentalis, pnecedere debeant absolutionem.

Falsa, temeraria, communi praxi Ecclesiæ injuriosa, inducens in errorem luereticali nota in Petro de Osma confixum.

DE 1'R.EVIA NECESSARIA DISPOSITIONE PRO ADMITTENDIS PŒN1TENTIBUS AD RECONCILIATIONEM.

De grat. §. 15.

36. Doctrina Synodi, qua, postquam pnemisit, *quando habebuntur signa non requiroca umoris Dei dominantis in corde hominis, posse illuni merito judicari dignum qui admittatur ad participationem sanguinis desit Christi, qme fit in Sacramentis,* subdit, *suppos'ditias conversiones, qitrc Jiunt per attritionem, nec efficaces esse solere, nec durabiles ;* consequenter *pastorem animarum debere insistere signis non an/nivocis charitatis dominantis antequam admittat suos pirnilentes ad Sacramenta ;* (pia· signa, ut deinde tradit (§. 17.), *pastor deducere poterit er stabili cessatione a peccato, et fervore in operibus bonis ;* quem insuper */errorem charitatis* perhibet *(de Pamit.* §. 10.) vehit dispositionem, qua· *debet prwcedere absolutionem ;*

Sic intellecta, ut non solum contritio imperfecta, quic passim attritionis nomine donatur, etiam qute juncta sit cum dilectione, qua homo incipit diligere Deum tanquam omni- justitia· fontem, nec modo contritio charitate formata, sed et fervor charitatis dominantis, et ille quidem diuturno experimento per fervorem in operibus bonis probatus. generaliter et absolute requiratur ut homo ad Sacramenta et speciali in pœmteiitrs ad absolutionis beneficium admittantur;

Falsa, temeraria, quietis animarum perturbative, tube ac probatio in Ecclesia praxi contraria. Sacramenti efficacité detrahens et. injuriosa.

DE AUCTORITATE ABSOLVENDI.

De Pafnit. §. 10. *n.* 6.

3} Doctrina Synodi, quæ de auctoritate absolvendi accepta per Ordinationem ‹•nunti.it, *post institutionem ditreesium et parochiarum conveniens esse, ut quisque judicium hoc rj ere at super personas sibi subditas sive ratione territorii, sire jure quodam personali,* propterva quod *aliter confusio induceretur et perturbatio ;*

Quatenus post institutas dioeceses et parochias enuntiat tantummodo *conveniens esse, ad pro car. ttdam confusionem, ut absolvendi potestas exerceatur super subditos ;* sic intellecta tanquam ad validum usum hujus potestatis non sit necessaria ordinaria vel sub-«leleirata illa jurisdictio, sine qua Tridentinum declarat nullius momenti esse absolutionem a sacerdote prolatam ;

Falsa, temeraria, perniciosa, Tridentino contraria et injuriosa, erronea.

Ibid. §.11.

38. Item, doctiina, qua, postquam S\nodus professa est .w *non posse non admirari illam adeo venerabilem disciplinam antiquitatis, gum* (ut ait) *ad Pamitentiam non ila facile etforte uunguam eum admittebat*, y///' *post primum peccatnm et primani reconciliationem relapsus esset ni culpam,* subjungit, *per timorem perpetu/p ejectusionis a communion? et pace, etiam ut arhculo mortis, magnum framum illis injectum iri, gui parum considerant malum peccati et minus illud timent ;*

Contraria can. 13. Concilii Nieumi l,, decretali Innocent» I. ad Exuperium Tholos., tum et decretali (ælestini 1. ad Episcopos \ iennen. et Narboncn. provincia·, redolens pravitatem, quam in ea decretali sanctus Pontifex exhorret.

DE PECCATORUM VENIALIUM CONFESSIONE.

De Pœnit. §. 12.

39. Declarat io-S\ nodi de peccatorum venialium confessione, quam optare sc ait non tantopere frequentari, ne nimium contemptibiles reddantur hujusmodi confessiones ·:

Temeraria, perniciosa, sanctorum ac piorum praxi a sacro Concilio Tridentino probata.· contraria.

DE INDULGENTIIS.

De Posait. §. 10.

40. Propositio asserens, *indulgentiam secundum suam prarisam notionem aliud non guam remissionem partis ejus pœniteiitim, gum per canones statuta erat peccanti ;*

Quasi indulgentia, pneter nudam remissionem pœnæ canonica·, non etiam valeat ad remissionem pœnæ temporalis pro peccatis actualibus debita· apud divinam justitiam ;

Falsa, temeraria, Christi meritis injuriosa, dudum in art. 19. Luthcri damnata.

Ibid.

H. Item, in eo quod subditur, *scholasticos suis subtilitatibus inflatos intejisse thesaurum male intellectual meritorum Christi et Sauciorum, et alarm notioni ăbsolutioni a ptena canonica substituisse confusam et falsam applicationis meritorum ;*

Quasi thesauri Ecclesia·, unde Papa dat indulgentias, non sint merita Christi et Sanctorum ;

Falsa, temeraria, Christi et Sanctorum meritis injuriosa, dudum in articulo 17. Luthcri damnata.

Ibid.

42. Item, in eo quod superaddit, *luctuosius adhuc esse quod chimmricu isth/rc applicatio transferri rolita sit in defunctos ;*

Falsa, temeraria, piarum aurium oflensiva, in Romanos Pontifices et in praxim et sensum universalis Ecclesiæ injuriosa, inducens in errorem hæreticali nota in Petro de Osma confixum, iterum damnatum in art. 22. Luthcri.

Ibid.

43. In eo demum quod impudentissime invehitur in tabellas indulgentiarum, altaria privilegiata, etc. ;

Temeraria, piarum aurium oflensiva, scandalosa, in Summos Pontifices atque in praxim tota Ecclesia frequentatam contumeliosa.

DE RESERVAT1ONE CASUUM.

De Pcenit. §. 19.

44. Propositio Synodi asserens, *resercationem casuum nunc temporis aliud non esse, guam improvidum ligamen pro inferioribus sacerdotibus, et sonum sensu vacuum pro pernitentibus assuetis non admodum curare hanc resercationem ;*

Falsa, temeraria, male sonans, perniciosa, Concilio Tridentino contraria, superioris hierarehicæ potestatis lœsiva.

Ibid.

15. Item, de spe quam ostendit fore, *id reformato rituali et ordine Vipuiteutdr nullum amplius locum habitura sint hujusmodi reservationes :*

Prout, attenta gciieralitatc verborum, innuit, per reformationem ritualis et ordinis Pœnitentiæ factam ab Episcopo vel Synodo aboleri posse casus, (pios Tridentina Synodus S, -X. II. e. 7 I déchirât Pontifices Maximos potuisse pro suprema potestate sibi in universa Ecclesia tradita peculiari suo judicio reservare;

Propositio falsa, temeraria. Concilio Tridentino et Summorum Pontificum auctoritati derogans et injuriosa.

DE CENSURIS.

De Pcenit. §§. 20. 22.

16. Propositio asserens, *effectum excommunicationis exteriorem dumtaxat esse, quia tautunimodo natura sita excludit ab exteriore commuiticalioite Ecclesia .'*

Quasi excommunicatio non sit pœna spiritualis, ligans in cœlo, animas obligans;

Ex S. August, epist. 250. Auxilio Episcopo.- Tract. 50. in Jo. num. 12.

Falsa, perniciosa, in art. 23. Luthcri damnata, ad minus erronea.

§§.21. 23.

17. Item, (pia tradit, necessarium esse juxta leges naturales et divinas, ut sive ad excommunicationem sive ad suspensionem pneccdere debeat examen personale; atque adeo sententias dictas *ipso facto* non aliam vim habere, nisi scriæ comminationis sine ullo actuali effectu ;

Falsa, temeraria, perniciosa, Ecclesia· potestati injuriosa, erronea.

§. 22.

18. Item ᵭua pronuntiat, *inutilem ac ranam esse formulam nonnullis ab hinc saculis tnductam absolvendi generaliter ab excommnnicationibus, in quas fidelis incidere potuisset ;*

Falsa, temeraria, praxi Ecclcsite injuriosa.

§· 24.

I!l. Item, (pia· damnat ut nullas et invalidas *Suspensiones ex informata conscientia :*

Falsa, perniciosa, in Tridcntinum injuriosa.

Ibid.

50. Item, in eo quod insinuat, soli Episcopo fas non esse uti potestate, (piam tamen ei defert 'I ridentinnm iSess. **II.** ᵭ 1. de reform.), suspensionis *ex informata conscientia* legitime ᵭfligenda ;

Jurisdictionis Pnelatorum Ecclesia· hesiva.

DE ORDINE.

De Ordine §. 4.

51 Doctrina Synodi, (pia perhibet, in promovendis ad Ordines hanc de more et instituto veteris ᵭisciplina rationem servari consuevisse, *ut si quis clericorum distingue-batur sanctitate cibe. et dignus astimabatur qui ad Ordines Sacros ascenderet, ille solitus erat promoveri ad Diaconatum rei Sacerdotium etiamsi inferiores Ordines non suscepisset ; neque tum talis ordinatio dicebatur per saltum, ut postea dictum est.*

§. 5.

52. Item. qua· innuit, non alium titulum Ordinationum fuisse, (piam deputat ionem ad aliquod speciale ministerium, qualis præscripta est in Concilio Chalccdonensi : subjungens it. G.·, quamdiu Ecclesia sese his principiis in delectu sacrorum ministrorum conformavit, ecclesiasticum ordinem floruisse ; verum beatos illos dies transiissc, nova-

que principia subinde introducta, quibus corrupta fuit disciplina in delectu ministrorum sanctuarii.

7.

53. Item, quod inter hæc ipsa corruptionis principia refert, quod recessum sit a cetere instituto, <pio, ut ait (§. 3.), Ecclesia insistens Apostoli vestigiis neminem ad Sacerdotium admittendum statuerat, nisi (pii conservasse! innocentiam baptismalem;

Quatenus innuit, corruptam fuisse disciplinam per decreta et instituta :

1. Sive quibus Ordinationes per saltum vetitæ sunt;

2. Sive quibus pro Ecclesiarum necessitate et commoditate probat» sunt Ordinationes sine titulo specialis ollicii, velut speciatim a Tridentino ordinatio ad titulum patrimonii; salva obedientia, qua sic ordinati Ecclesiarum necessitatibus deservire debent iis obeundis officiis, quibus pro loco ac tempore ab Episcopo admoti fuerint, quemadmodum ab apostolicis temporibus in primitiva Ecclesia fieri consuevit ;

3. Sive quibus jure canonico facta est criminum distinctio, qua· delinquentes reddunt irregulares ; quasi per hanc distinctionem Ecclesia recesserit a spiritu Apostoli, non excludendo generaliter et indistincte ab ecclesiastico ministerio omnes quoscumque qui baptismalem innocentiam non conservassent ;

Doctrina singulis suis partibus falsa, temeraria, ordinis pro ecclesiarum necessitate et commoditate inducti perturbativa, in disciplinam per canones et speciatim per Tridentini decreta probatam injuriosa.

§. 13.

54. Item, quæ velut turpem abusum notat unquam prætenderc eleemosynam pro celebrandis Missis et Sacramentis administrandis, sicuti et accipere quemlibet proventum dictum β/α/zg, et generatim quodeumque stipendium et honorarium quod suffragiorum aut eujuslibet paroehialis functionis occasione offertur;

Quasi turpis abusus crimine notandi essent ministri Ecclesiæ, qui secundum receptum et probatum Ecclesiæ morem et institutum utuntur jure promulgato ab Apostolo accipiendi temporalia ab his, quibus spiritualia ministrantur;

E.dsa, temeraria, ecclesiastici ac pastoralis juris læsiva, in Ecclesiam ejusque ministros injuriosa.

§. 14.

55. Item, qua vehementer optare se profitetur, ut aliqua ratio inveniretur minutuli cleri (quo nomine inferiorum ordinum clericos designat) a ('athedralibus et Collegiatis submovendi, providendo aliter (nempe per probos et provectioris a'tatis laicos, congruo assignato stipendio) ministerio inserviendi Missis et aliis officiis, velut Acolythi etc., ut olim, inquit, fieri solebat, quando ejus generis officia non ad meram speciem pro majoribus Ordinibus suscipiendis redacta erant;

Quatenus reprehendit institutum, quo cavetur, ut *minorum ordinum functiones per eos tantum pra-stentnr exerceantarce, qui in illis constituti adscriptice sunt* (Concil. Prov. IV. Mediol.); idque ad mentem Tridentini (Scss. 23. c. 17.), *ut sanctorum Ordinum a Diaconatu ad Ostiariatum functiones ah apostolieis temporibus in ecclesia laudabiliter receptte, tt in pluribus locis aliquamdiu intermisse? Juxta .sacros canones revocentur, nec ab h<ereticis tanquam otiose? traducantur ;*

Suggestio temeraria, piarum aurium offensiva, ecclesiastici ministerii perturbativa. servanda· quoad fieri potest in celebrandis mysteriis decentia· imminutiva, in minorum ordinum munera et functiones, tum in disciplinam per canones et speciatim per Tridcutinum probatam injuriosa, favens hiercticorum in eam conviciis et calumniis.

§. 18.

5fl. Doctrina, quæ statuit, conveniens videri in impedimentis canonicis, quæ proveniunt ex delictis in jure expressis, ullam unquam nec concedendam nec admittendam esse dispensationem ; i-

/Equitatis et moderationis canonicæ a sacro Concilio Tridentino probata» læsiva, auctoritati et juribus Ecclesiæ derogans.

Ibid. §. 22.

57. Pnescriptio Synodi, quæ generaliter et indiscriminatim vehit abusum rejicit quamcumque dispensationem, ut plus quam unum residentiale beneficium uni eidemque conferatur, item, in eo quod subjungit, certum sibi esse, juxta Ecclesiæ spiritum plus quam uno beneficio tametsi simplici neminem frui posse :

Pro sua generalitate, derogans moderationi Tridentini Sess. 7. c. 5., et Scss. 24. c. 17.

DE SPONSALIBUS ET MATRIMONIO.

Libell. memorial, circa sponsalia etc. §. 2.

5S. Propositio, ʠua statuit, sponsalia proprie dicta actum mere civilem continere qui ad Matrimonium celebrandum disponit, eademque civilium legum pneseripto omnino subjacere ;

Quasi actus disponens ad Sacramentum non subjaceat sub hac ratione juri Ecclesiæ ;

Falsa, juris Ecclesiæ quoad effectus etiam e sponsalibus vi canonicarum sanctionum profluentes læsiva, disciplinæ ab Ecclesia ʗonstitutu derogans.

De Matrim. 7. 11. 12.

59. Doctrina Synodi asserens, *ad supremam civilem potestatem dumtaxat originarie Spectare contractui Matrimonii apponere impedimenta ejus generis, qu/e ipsum nullum reddunt, dicunturipæ dirimentia :* quod *jus originarium* præterea dicitur *cum jure dispensandi essentialiter connexum ;* subjungens, *supposito assensu vel connireutia principum, potuisse Ecclesiam juste constituere impedimenta dirimentia ipsum contractum Matrimonii;*

Quasi Ecclesia non semper potuerit ac possit in christ imiorum Matrimoniis jure proprio impedimenta constituere, quæ Matrimonium non solum impediant sed et nullum reddant quoad vinculum, quibus christiani obstricti teneantur etiam in terris infidelium, in eisdemque dispensare. ;

Canonum 3. 4. 9. 12. Sessionis 21. Concilii Tridentini eversiva, hæretica.

Cil. libell. memorial, circa spousal. §. 10.

G0. Item rogatio Synodi ad potestatem civilem, ut *e numero impedimentorum tollat cognationem spiritualem, algue illud quod dicitur publierp honestatis, quorum origo reperitur in collectione Justiniand ;* tum ut *restringat impedimentum aj]initetis et cognationis, ex quacumque licita aut illicita conjunctione provenientis, ad quartum gradum juxta civilem computationem per lineum lateralem et obliquam; ita tamen, ut spes nulla relinquatur dispensationis obtinemhe ;*

Quatenus civili potestati jus attribuit sive abolendi, sive restringendi impedimenta Ecclesiæ auctoritate constituta vel comprobata ; item qua parte supponit, Ecclesiam per potestatem civilem spoliari posse jure suo dispensandi super impedimentis ab ipsa constitutis vel comprobatis;

Libertatis ac potestatis Ecclesia» subversiva, Tridentino contraria, ex hæreticali supra damnato principio profecta.

DE OFFICIIS, EXERCITATIONIBUS, INSTITUTIONIBUS AD RELIGIOSUM CULTUM PERTINENTIBUS

ET PRIMUM DE ADORANDA HUMANITATE CHRISTI.

De Fide §. 3.

61. Propositio, quæ asserit, *adorare directe humanitatem Christi, magis vero aliquam ejus partem, fore semper honorem divinum datum creatura ;*

Quatenus per hoc verbum *directe* intendat reprobare adorationis cultum, quem fide-

les dirigunt ad humanitatem Christ i, perinde ac si talis adoratio, qua humanitas ipsaque raro vivifica Christi adoratur non quidem propter se et tanquam nuda raro sed prout unita divinitati, foret honor divinus impertitus creatura», et non potius una radi tuque adoratio qua Verbum Incarnatum cum propria ipsius carne adoratur-.

Ex Concil. UP. V. Gen. Can. 9.

Falsa, captiosa, pio ac debito cultui humanitati Christi a fidelibus praestito ac praestando detrahens et injuriosa.

De Orat. §. 10.

62. Doctrina, quæ devotionem erga sacratissimum Cor Jesu rejicit inter devotiones, quas notat velut novas, erroneas, aut saltem periculosas;

Intellecta de hac devotione, (pialis est ab Apostolica Sede probata;

Falsa, temeraria, perniciosa, piarum aurium ollensiva.in Apostoliram Sedem injuriosa.

De orat. §. 10. *et apjtrnd. n.* 32.

63. Item, in eo quod cultores Cordis Jesu hoc etiam nomine arguit, quod non advertant, sanctissimam carnem Christi aut ejus partem aliquam aut etiam humanitatem totam cum separatione aut praecisione a divinitate adorari non po^e cultu latria» .

Quasi fideles Cor Jesu adorarent cum separatione vel praecisione a divinitate, dum illud adorant ut est Cor Jesu. Cor nempe personæ ¥ti, cui inseparabiliter unitum est, ad cum modum (pio exangue corpus Christi in triduo mortis sine separatione aut praecisione a divinitate adorabile fuit in sepulchro ;

Captiosa, in fideles Cordis Christi cultores injuriosa.

DE ORDINE PRÆSCR1PT0 IN PIIS EXERCITATIONIBUS OBEUNDIS

De orat. §. 11., *append, n.* 31.

61. Doctrina, quæ velut superstitiosam universe notat *quamcumque efficaciam, qua ponatur in determinato numero precum et piarum salutationum ;*

Tamipiam superstitiosa censenda esset efficacia, quæ sumitur non ex numero in se. spectato, sed ex pneseripto Ecclesiæ certum numerum precum vel externarum actionum praefinientis pro indulgentiis consequendis, pro adimplendis pœnitentiis, et general im pro sacro et religioso cultu rite et ex ordine peragendo ;

Falsa, temeraria, scandalosa, perniciosa, pietati fidelium injuriosa. Eeclesite auctoritati derogans, erronea.

De Panit. §.10.

65. Propositio enuntians, *irregularem strepitum novarum institutionum, qua dietre sunt exercitia rei missiones . . . .forte nunquam aut saltem perraro eo pertingere ut absolutam conversionem operentur; et exteriores illos commotionis actus, qui apparuere, nd aliud fuisse quam transeuntia naturalis concussionis fulgura ;*

Temeraria, male sonans, perniciosa, mori pie ac salutariter per Ecclesiam frequentato et in \ crbo Dei fundato injuriosa.

DE MODO JUNGENDÆ VOCIS POPULI CUM VOCE ECCLESIÆ IN PRECIBUS PUBLICIS.

66. Propositio asserens, *fore contra apostoliram praxim et Dei consilia, nisi populo faciliores vite pararentur vocem suam jungendi cum voce totius Ecclesùe ;*

Intellecta de usu vulgaris ¥ingua in liturgieas preces inducenda».

Falsa, temeraria, ordinis pro mysteriorum celebratione praescripti perturbativa, plurium malorum facile productrix.

DE LECTIONE SACRÆ SCRIPTURÆ.

Ex nota in fine decr. de gratia.

67- Doctrina perhibens, a lectione Sacrarum Scripturarum *nonnisi ceram impotenti-*

am cjrware; subjungens, ultro sc prodere obscurationem, quæ ex hujusce praecepti neglectu orta est super primarias veritates Religionis;

Falsa, temeraria, quietis animarum perturbativa, alias in Quesnellio damnata.

DE SACRIS IMAGINIBUS.

De orat. §.17.

69. Prescript io, quæ generaliter et indistincto inter imagines ab Ecclesia auferendas, vehit rudibus erroris occasionem praebentes, notat imagines Trinitatis incomprehensibilis ;

Propter sui generalitatem, temeraria, ac pio per Ecclesiam frequentato mori contraria, quasi null® extent imagines sanctissiinæ Trinitatis communiter approbatio ac tuto permiitcmhe ;

Ex brevi *Sollicitudini nostra* Benedicti XIV, anni 1745.

70. Item doctrina et praescriptio generatim reprobans omnem specialem cultum, (piem alieni speciatim imagini solent fideles impendere, et ad ipsam potius (piam ad aliam confugere;

Temeraria, perniciosa, pio per Ecclesiam frequentato mori, tum et illi providentiae ordini injuriosa, (pio *ita Deus nec in omnibus memoriis Sanctorum ista Jieri voluit, qui dividit propria unicuique prout vult.*

Ex S. August, epist. 78. clero, senioribus, et univers® plebi ecclesiæ Hipponensis.

71 Item, (pia· vetat ne imagines praesertim Beatæ \ irginis ullis titulis distinguantur, praeterquam denominationibus quæ sint analog® mysteriis, de quibus in Sacra Scriptura expressa Iit mentio ;

Quasi nec adseribi possent imaginibus piæ aliæ denominationes, quas vel in ipsismet publicis precibus Ecclesia probat et commendat ;

Temeraria, piarum aurium offensiva, venerationi Beatæ praesertim Virgini debit® injuriosa.

72. Item, quæ velut abusum extirpari vult morem, (pio velatio asservantur certic imagines ;

Temeraria, frequentato in Ecclesia et ad fidelium pietatem fovendam inducto mori contraria.

DE FESTIS.

Libell. memorial, pro fest, reform. §. 3.

73. Propositio enuntians novorum festorum institutionem ex neglectu in veteribus observandis, et ex falsis notionibus naturae et finis earumdem solcmnitatum originem duxisse;

Falsa, temeraria, scandalosa, Ecclesiæ injuriosa, favens hærcticorum in dies festos per Ecclesiam celebratos conviciis.

Ibid. §. 8

7I Deliberatio Synodi dc transferendis in diem Dominicum festis per annum institutis, idque pro jure, quod persuasum sibi esse ait Episcopo competere super disciplinam ecclesiasticam in ordine ad res mere spirituales; ideoque et praeceptum Missæ audienda· abrogandi diebus, in quibus ex pristina Ecclesiæ lege viget etiamnum id praeceptum ; tum etiam in eo quod superaddit dc transferendis in Adventum episcopali auctoritate jejuniis per annum ex Ecclesiæ præcepto servandis;

Quatenus adstruit, Episcopo fas esse jure proprio transferre dies ab Ecclesia præ-criptos pro festis jejuniisvc celebrandis, aut inductum Missæ audienda; praeceptum abrogare ;

Propositio falsa, juris Conciliorum Generalium et Summorum Pontificum læsiva, scandalosa, schismati favens.

DE JURAMENTIS.

Libell. Memorial, pro jurant, reform. §. 5.

75. Doctrina, quæ perhibet, beatis temporibus nascentis Ecclesia juramenta visa esse a documentis Divini Praeceptoris atque ab aurea evangclica simplicitate adeo aliena, ut *ipsummet jurare sine extrema e! ineluctabili necessitate répétaiun fuisset actus irreligiosus, homine christiano indignus ;* insuper *continuatam Patrutu seriem demonstrare, juramenta communi sensu pro vetitis habita fuisse ;* indeque progreditur ad improbanda juramenta, quæ ('uria ecclesiastica, jurisprudentia fetidalis (ut ait) normam secuta, in investituris et in sacris ipsis Episcoporum ordinationibus adoptavit ; statuilque, adeo implorandam a ꝑ ulari potestate legem pro abolendis juramentis, quæ in curiis etiam ecclesiasticis exiguntur pro suscipiendis muniis et officiis, et generatim pro omni actu curiali ;

Falsa, Ecclesia injuriosa, juris ecclesiastici læsiva, disciplinæ per canones inductæ et probatæ subversiva.

DE COLLATIONIBUS ECCLESIASTICIS.

l)e collai, ecdesiast. §. 1.

76. Insectatio, qua Synodus Scholasticam exagitat, velut eam, *qua· viam aperuit inveniendis novis et inter se discordantibus systematibus quoad veritates majoris pretii, ac demum adduxit ad probabiliumum et taxismum ;*

Quatenus in Scholasticam rejicit privatorum vitia, qui abuti ea potuerunt aut abusi sunt ;

Falsa, temeraria, in sanctissimos viros et doctorcs. qui magno ꝓatholica Religionis bono scholasticam excoluere, injuriosa, favens infestis in eam lueret icorum conviciis.

Ibid.

"ii. Item, in eo quod subdit, *mutationem formtr regiminis ecclesiastici, qua factum est ut ministri Ecclesice in obhriouem venirent suorum jurium, qua· simul sunt eorum obligationes, eo demum rem adduxisse, ut obiiterari faveret primitivas notiones ministerii ecclesiastici et sollicitudinis pastoralis ;*

Quasi per mutationem regiminis congruentem ꝺisciplina in Ecclesia ꝯonstituta et ꝓrobata oblitcrari unquam potuerit et amitti primitiva notio ecclesiastici ministerii pastoralisve sollicitudinis ;

Propositio falsa, temeraria, erronea.

§. 4.

78. Praescriptio Synodi de ordine rerum tractandarum in collationibus, qua. posteaquam praemisit, *in quolibet articulo distinguendum id, quod perlinet ad fidem et ad essentiam Religionis, ab eo, quod est proprium discipluirB,* subjungit, *in hac ipsa* (disciplina; *distinguendum quod est necessarium aut otite ad retinendos in .spiritu fideles ab eo, quod est inutile aut onerosius quam Ubertas liliorum Xori Etcderis patiatur, magis vero ab eo quod est periculosum aut noxium, utpote inducens ad superstitionem et materialismum ;*

Quatenus pro generalitate verborum comprehendat et praescripto examini subjiciat etiam disciplinam id) Ecclesia constitutam et probatam ; quasi Ecclesia, qutv spiritu Dei regitur, disciplinam constituere posset non solum inutilem et onerosiorem quam libertas christiana patiatur, sed et periculosam, noxiam, inducentem in superstitionem et materialism'· !:'. ;

Falsa, temeraria, scandalosa, perniciosa, piarum aurium olïensiva. Ecclesiæ ac spiritui Dei, quo ipsa regitur, injuriosa, ad minus erronea.

CONVICIA ADVERSUS ALIQUAS SENTENTIAS IN SCHOLIS CATHOLICIS USQUE ADHUC AGITATAS.

Orat, ad Synod. §.2.

79. Assertio, <pue conviciis ct contumeliis insectatur sententias in scholis catholicis agitatas, et ‹|‹ quibus Apostolica Sedes nihil adhuc definiendum aut pronunciandutn consuit ;

Falsi, temeraria, in scholas catholicas injuriosa, débita? apostolicis constitutionibus obedientiæ derogans.

DE TRIBUS REGULIS FUNDAMENTI LOCO A SYNODO POSITIS PRO REFORMATIONE REGULARIUM.

Libell. memorial. pro reform, regularium §. 9.

80. Regula I, ‡qua statuit universe et indiscriminatim, *Statum regularem aut monasticum natura saa componi non posse cum animarum cura cumque ritm pastoralis muneribus ; nec adeo in partem venire posse ecclesiastica hierarchise, quin ex adverso pugnet cum ipsiusmet cita monastics principiis ;*

Falsa, perniciosa, in sanctissimos ecclesia? Patres et Pnesules, qui regularis ¥ita instituta cum clericalis ordinis muneribus consociarunt, injuriosa, pio, vetusto, probato Ecclesia mori Suininorumque Pontificum sanctionibus contraria: *Quasi monachi, quos moram gravitas et ritu- ac Fidei institutio sancta commendat,* non rite, nec modo sine Religionis offensione, sed et cum multa utilitate Eeclcsiæ *clericorum officiis aggregentur.*

Ex S. Siricio vpist. decret, ad Ilimerium Tarracon. c. 13.

sl. hem, in eo quod subjungit, sanctos Thomam et Bonaventuram sic in tuendis adversus summos homines mendicantium institutis versatos esse, ut in eorum defensionibus minor &tns, accuratio major desideranda fuisset ;

Scandalosa. in -anetissimos doctores injuriosa, impiis damnatorum anctorum contumeliis favetis.

82. Regula II, *Multiplicationem ordinum ac diversitatem naturaliter inferre perturbationem et confusionem;* item in eo quod præmittit (§. I.) *regularium fundatores,* qui post monastica instituta prodierunt, *ordines superaddentes ordinibus, reformationes reformidiondms, uihH aliud effecisse, quum primariam mali causam magis magisque dilatare ;*

Intellecta de ordinibus ct institutis a Sancta Sede probatis, quasi distincta piorum munerum varietas, quibus distincti ordines addicti sunt, natura sua perturbationem ct confusionem parere debeat ;

Falsi, calumniosi, in sanctos fundatores corumque fideles alumnos, tum et in ipsos Summos Pontifices injuriosa.

S3. Regula 111, qua, postquam pnemisit, *parvum corpus degens intra civilem societatem quia fere sd pars ejusdem, parramque monarchiam Jigit in statu, semper esse periculosum.* subinde hoc nomine criminatur privata monasteria, communis instituti vinculo sub uno pra'sertim capite, consociata, vehit speciales totidem monarchias civili reipubkicti periculosas et noxias :

F.dsi, temeraria, regularibus institutis a Sancta Sede ad Religionis profectum approbati injuriosa, favens hicreticormn in eadem instituta insectationibus et calumniis.

DE SYSTEMATE SEU ORDINATIONUM COMPLEXIONE DUCTA EX ALIATIS REGULIS, ET OCTO SEQUENTIBUS ARTICULIS COMPREHENSA, PRO REFORMATIONE REGULARIUM.

§. 10.

SI Art. I *De uno dumtaxat ordine in Ecclesia retinendo, ac de seligenda pr/r caderis regula macti Benedicti, cum ob sui prostandam, tum ob prmclara illius ordinis merita ;*

rdft r.,b„ ,ψ,,.I I'm.I,,,,;-,,, ,..r/, /icrc conveniat ; J

11. *Nr Urnn-hU, ,,,Ii,,,,^η,,I ' „rr mm' H,-.h,,,·, 7w/,,,,,,, ,,,,,,,,,,,,,, ,,w rrl «(«/«« !„■; mum m»a„r,dU>m ·*

III *I laiiln.ii ... ,-,αi̇,,ι,· „l,,„r ,,ld mama cirdatis in locis abditioribus el remotioribus collocaJidum '*

IV *Inter occupationes vita· mMaslica· paru sua labori mauuum inviolate serranda, re-Iinto tumen conpruo tempore pnalmodia· impendendo, ant etiam (si cui libuerit) litterarum atmho ; paalmodia deberet esse moderata, quia nimia ejus prolixitas pant prmripitantiam, molesham, ecttpidionem ; quo plus anetre siud psalmod'w, orationes, preces, tantumdem pera-qua proportione omni tempore imminutus /error est sanct'dasque requlariurn ;*

\ . .\n//a *foret admittenda distinctio monachos inter sire choro sire ministeriis addictos ; bifpqualilas isthfpc pravissimas omni tempore lites excitavit ar discordias, et a communitatibus reputarium spiritum charitatis expulit ;*

\ I. *t otum perpetua· stabitdatis uuuquam tolerandum ; non illud noraut veteres monachi, rui tamen Ecdesire consolatio et christianismi ornameidnm exlilenint ; roto castitatis, paupertatis, et olmdieutim non admittentur instar communis et stabilis repuhe : si quis ea rota aut omnia aut aliqua Jacere coluerit, consilium et renium ab Episcopo postulabit, qni tumen nunquam permittet ut perpetua sint, nec anni Jines excedent ; tantummodo facultas dabitur ea renovandi sub iisdem conditionibus ;*

\ II. *Ouinem Episcopus habebit inspectionem iu eorum ritum, studia, proqressum in pietate. ad ipsum pertinebit monachos admittere ct expellere, semper tamen accepto contubernalium consilio.*

\ 111. *Reputares ordinum qui adhuc remanent, licet sacerdotes, in hoc monasterium admitti etiam possent, modo in silentio et soliludine proprire sanetijicationi vocare canerent : quo casu dispensationi locus Jieret in penerah repula num. I/. statuta, sic tamen ne cita· institutionem, sequantur ab aliis discrepantem, adeo ut non plus quam una aid ad summum dua· in diem Jfissre celebrentur, satisque caleris sacerdotibus esse debeat una cum communitate concelebrare ;*

ITEM PRO REFORMATIONE M0NIAL1UM.

Γo/a perpetua usque ad anuum 10 *aut* 45 *non admittenda ; moniales solidis exercitationibus, specialim labori, addicenda· ; a carnali spirdualitate, qiae pleraque distineatur, avocando· ; expendendum, utrum quod ad ipsas attinet, satius foret monasterium in civitate relinqui.*

Systematis vigentis atque jam antiquitus probata' ac recepta' disciplina' subvt r<ivum, perniciosum, constitutionibus apostolicis et plurium ('oneilioruni etiam Generalium tum speciatim Tridentini sanctionibus oppositum et injuriosum, favens lueret i-eorum in monastica vota et regularia instituta, stabiliori consiliorum evangvlicorum professioni addicta, conviciis et calumniis.

Kl SUMMORUM PONTIFICI M AC SACRARUM CONGREGATIONUM

P.

SYLLABUS

COMPLECTENS PRÆCIPUOS NOSTRÆ ÆTATIS ERRORES

QUI NOTANTUR IN ALLOCUTIONIBUS CONSISTOR 1A LI BUS, IN ENCYCLICIS,

ALI1SQLE APOSTOLICIS LITTERIS SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI

PH PAPÆ IX.

§■ I·

Pautheismus, Naturatismus ct Rationidismux absolutus.

1. Nullum supremum, sapientissimum, providentissiinumque Numen Divinum exist it ab hac rerum universitate distinctum, ct Deus idem est ac rerum natura, et idcirco immutationibus obnoxius. Deusque reapse fit iu homine ct mundo, atque omnia Deus sunt ct ipsissimam Dei habent substantiam; ac una cademque res est Deus cum mundo, ct proinde spiritus eum materia, necessitas eum libertate, verum eum falso, bonum cum malo, ct justum cum injusto.

Alloc. *Maxima quidem,* 9 Junii 1S62.

2. Neganda est omnis Dei actio in homines et mundum.

Alloc. *Maxima quidem,* 9 Junii 1862.

3. Humana ratio, nullo prorsus Dei respectu habito, unicus est veri ct falsi, boni et mali arbiter, sibi ipsi est lex, et naturalibus suis viribus ad hominum ac populorum bonum curandum sufficit.

Alloc. *Maxima quidem,* 9 Junii 1862.

I. Omnes Religionis veritates cx nativa humaine rationis vi derivant : hinc ratio est princeps norma (jua homo cognitionem omnium cujuscumque generis veritatum assequi possit ac debeat.

Epist cncvcl. *Qui pluribus,* 9 Novembris 1816. — Epist. cncyel. *Singulari quidem,* 17 Martii 1856. — Alloc. *Maxima quidem,* 9 Junii 1862.

5. Divina revelatio est imperfecta, ct idcirco subjecta continuo ct indefinito progressui, qui humaine rationis progressioni respondeat.

Epist. cncvcl. *Qui pluribus,* 9 Novembris 1816. — Alloc. *Maxima quidem,* 9 Junii 1862.

6. Christi fides humaine refragatur rationi ; divinaque revelatio non solum nihil prodest, verum etiam nocet hominis perfectioni.

Epist. cncvcl *Qui pluribus,* 9 Novembris IS 16. - Alloc. *Maxima quidem,* 9 Junii 1S62.

7. Prophetia ct miracula, in Sacris Litteris exposita et narrata, sunt poetarum commenta, et christianal Fidei mysteria philosophicarum investigationum summit ; ct utriusque Testamenti libris mythica continentur inventa; ipseque Jésus Christus est mythica fictio.

Epist. cncvcl. *Qui pluribus,* 9 Novembris 1846.— Alloc. *Maxima quidem,* 9 Junii 1862.

§. II.

Ralionalixmus moderatus.

8. Quum ratio humana ipsi Religioni æquiparetur, idcirco theologicæ disciplinœ perinde ac philosophiae tractanda sunt.

Alloc. *Singulari quadam perfusi,* 9 Decembris 1851.

9. Omnia indiscriminatim dogmata Religionis christianæ Mint objectum naturalis scientm seu philosophia· ; et humana ratio historice tantum exculta potest ex suis naturalibus viribus et principiis ad veram de omnibus etiam reconditioribus dogmatibus scientiam pervenire, modo luee dogmata ipsi rationi tanquam objectum proposita luerint,

Epist. ad Arehicp. t rising. *Gratissimas,* 11 Decembris 1362. Epist. ad eunub-m *Tuas libenter,* 21 Decembris 1863.

10. Quum aliud sit philosophus, aliud philosophia, ille jus et officium habet -»· submittendi auctoritati quam veram ipse probaverit; at philosophia neque potest, neque debet ulli sese submittere auctoritati.

Epist. ad Arehicp. Frising. *Grarissimas,* 11 Decembris 1862. Epist. ad euimletn *Tuas libenter,* 21 Decembris 1863.

11. Ecclesia non solum non debet in philosophiam unquam animadvertere, verum etiam debet ipsius philosophise tolerare errores, eique relinquere ut ipsa se corritrat.

Epist. ad Arehicp. Frising. *Gratissimas,* 11 Decembris 1862.

12. Apostolica· Sedis, Romanarumquc Congregationum Decreta liberum scientiæ progressum impediunt.

Epist. ad Arehicp. Frising. *Tuas libenter,* 21 Decembris 1S63.

13. Methodus et principia, quibus antiqui Doctorcs scholastici Theologiam excoluerunt, temporum nostrorum necessitatibus scientiarumque progn ssui minime congruum.

Epist. ad Arehicp. Frising. *Tuas libenter,* 21 Decembris 1863.

14. Philosophia tractanda est, nulla supernatandis revelationis habita ratione.

Epist. ad Arehicp. Frising. *Tuas libenter,* 21 Decembris 1863.

A'. *Ii.* Cum rationalism! systemate cohaerent maximam partem errores Antonii Günther, qui damnatur in Epist. ad Card. Arehicp. Colonien. *Eximiam tuam.* 15 Junii 1S47, et in Epist ad Episc. IVratislavien. *Dolore haud mediocri,* 30 Aprilis 1860.

§. III.

Indifferenfisinus, Lalifadinarismus.

15. Liberum cuique homini est eam amplecti et profiteri religionem, quam rationis lumine quis ductus veram putaverit.

Lite Apost. *Multiplices inter,* 10 Junii 1851.—Alloc. *Maxima quidem.* Jui. IS 63.

16. Homines in cujusvis religionis cultu viam æternæ salutis reperirc ætemamque salutem assequi possunt.

Epist. cncvcl. *Qui pluribus,* 9 Novembris 1816. Mine. *t bi pr* ⧼ !..<. L Decembris IS 47.— Epist. eneycl. *Singulari quidem,* 17 Martii 1856.

17. Saltem bene sperandum est de interna illorum omnium salute, qui in vera Christi Ecclesia nequaquam versantur.

Alloc. *Singulari quadam,* 9 Decembris 1854. — Epist. eneycl. *Quanto conficiamur.* 10 Augusti 1S63.

18. Protestantismus non aliud est quam diversa venu ejusdem christianæ Religionis forma, in (pia æque ae in Ecclesia catholica Deo placere datum est.

Epist. eneycl. *Noscitis et Nobiscum,* 8 Decembris 1S49.

§.1V.

Socialismus, Commui/ismns, Societates clandestin/r, Societates bibline, Societates clerico-liberales.

Ejusmodi pestes sinpe gravissimisque verborum formulis reprobantur in Epist. eneycl. *Qui pluribus,* 9 Novembris IS 16; in Vlloe. *Quibus quantix/ue.'20* Aprilis 1^19. in

Epist. encyel. AWi'/m <7 *Nobiscmn,* S Decembris IS 19; in Alloc. *Singulari quadam,* 9 Decembris 1854; in Epist. encyel. *Quanto conjiciamur mœrore,* 10 Augusti 1863.

Errores de Ecclesia ejusque juribus.

19. Ecclesia non est vera perfectaque societas plane libera, nec pollet suis propriis et constantibus juribus sibi a divino suo Fundatore collât is, sed civilis potestatis est definire (pia sint Ecclesia jura ac limites, intra (pios eadem jura exercere (picat.

Alloc. *Singulari quadam,* 9 Decembris 185 k Alloc. *Multis gracibusque,* 17 Decembris i860. — Allue. *Maxima quidem,* 9 Junii 1862.

20. Ecclesiastica potestas suam auctoritatem exercere non debet absque civilis Gubernii venia et assensu.

Alloc. *Meminit unusquisque,* 30 Septembris 1S61.

21. Ecclesia non habet potestatem dogmatice definiendi, Religionem catholicæ Ecclcsiæ esse unice veram Religionem.

Litt. Apost. *Multiplices infer,* 10 Junii 1851.

22. Obligatio, (pia catholici magistri et scriptores omnino adstringuntur, coarctatur in iis tantum, quæab infallibili Ecclesia judicio veluti Fidei dogmata ab omnibus credenda proponuntur.

Epist. ad Archiep. Frising. *Tuas libenter,* 21 Decembris 1S63.

23. Romani Pontifices et Concilia (Ecumenica a limitibus sua potestatis recesserunt, jura Principum usurparunt, atque etiam in rebus Fidei et morum definiendis errarunt.

Litt. Apost. *Multiplices infer,* 10 Junii 1851.

21. Ecclesia vis inferenda potestatem non habet, neque potestatem ullam temporalem directam vel indirectam.

Litt. Apost. *Ad Apostotica,* 22 Augusti 1851.

25. Praeter potestatem episcopatui inhærentcm, alia est attributa temporalis potestas a civili imperio vel expresse vel tacite concessa, revocanda propterea, cum libuerit, a civili imperio.

Litt. Apost. *Ad Apostolicai,* 22 Augusti 1851.

26. Ecclesia non habet nativum ac legitimum jus acquirendi ac possidendi.

Alloc. *S unquam furi* . 15 Decembris 1S56. Epist. cneycl. *Incredibili,* 17 Septembris 1863.

27 Sacri Ecclesia Ministri Romanusquc Pontifex ab omni rerum temporalium cura ac dominio sunt omnino excludendi.

Alloc. *Maxima quidem,* 9 Junii 1862.

28. Episcopis, sine Gubernii venia, fas non est vel ipsas Apostolicas Litteras promulgare.

Alloc. *Nunquam fore,* 15 Decembris 1856.

29. Gratia a Romano Pontifice concessæ existimari debent tanquam irritæ, nisi per Gubernium fuerint imploratas.

Alloc. *Nunquam fore,* 15 Decembris 1856.

30. Ecclesia ct personarum ecclesiasticarum immunitas a jure civili ortum habuit.

Litt. Apost. *Multiplices infer,* 10 Junii 1851.

31. Ecclesiasticum forum pro temporalibus Clericorum causis sive civilibus sive criminalibus omnino de medio tollendum est, etiam inconsulta et reclamante Apostolica Sede.

Allue *Acerbissimum.* 27 Septembris 1852. AUoc. *Nunquam fore,* 15 Decembris 1S56.

32. Absque ulla naturalis juris et leqtiitat is violat tone potc-t abrogari personalis immunitas, qua Clerici ab onere subeunthe excrccndaique militia eximuntur . hanc vero abrogationem postulat civilis progressus, maxime in societate ad formam libérions regiminis constituta.

Epist. ad Episc. Montis regal. *Singularis Nobisque,* 29 Septembris 1861.

33. Non pertinet unice ad ecclesiasticam jurisdictionis potestatem proprio ac nativo jure dirigere theologicarum rerum doctrinam.

Epist. ad Archiep. Frising. *Tuas libenter,* 21 Decembris 1863.

31. Doctrina comparantium Romanum Pontificem Principi libero et agenti in universa Ecclesia, doctrina est quæ medio ævo pnevaluit.

Litt. Apost. *Ad Apostolica,* 22 Augusti 1851.

35. Nihil vetat, alicujus Concilii (lem ralis sententia aut univer-orum populorum facto summum Pontificatum ab Romano Episcopo atque 1 rbc ad alium Episcopum aliumque civitatem transferri.

Litt. Apost. *Ad Apostolica,* 22 Augusti 1851.

36. Nationalis Concilii definitio nullam aliam admittit disputationem, eivib-qm-administratio rem ad hosce terminos exigere potest.

Litt. Apost. *Ad Apostolica* 22 Augusti 1851.

37. Institui possunt nationales Ecclesia;, ab auctoritate Romani Pontifici' subductæ planeque divisæ.

Alloc. *Multi graribusque,* 17 Decembris 1860. Alloc. *Jamdudum cerMmii* 18 Martii 1861.

3S. Divisioni Ecclesia? in orientalem atque occidentalem nimia Romanorum Pontificum arbitria contulerunt.

Litt. Apost. *Ad Apostolica,* 22 Augusti 1851.

§ VI.

Errores de societate civili tum in se, tum in suis ad Ecclesiam relationibus spectata.

39. Reipublica' status, utpote omnium jurium origo et fons, jure quodam pollet nullis circumscripto limitibus.

Alloc. *Maxima quidem,* 9 Junii 1862.

40. Catholicre Ecclesia doctrina humana societatis bono et commodis adversatur.

Epist. cnevel. *Qui pluribus,* 9 Novembris 1846. Alloc. *Quibus quantisque,* 20 Aprilis ÏS19.

4L Civili potestati vel ab infideli imperante exercita competit potestas indirecta negativa in sacra ; eidem proinde competii nedum jus quod vocant *exequatur,* sed etiam jus appellationis, quam nuncupant *ab abu.su.*

Litt. Apost. *Ad Apostolica',* 22 Augusti 1851.

42. In conflictu legum utriusque potestatis, jus civile prævalet.

Litt. Apost. *Ad Apostolica·,* 22 Augusti 1S51.

43. Laica potestas auctoritatem habet rescindendi, declarandi ac faciendi irritas solemnes conventiones (vulgo *Concordata}* super usu jurium ad ecclesiasticam immunitatem pertinentium eum Sede Apostolica initas, sine hujus consensu, imo et ca redamante.

Alloc. *In consistoriali,* 1 Novembris 1850 Alloc *Multi graribusqur.* 17 Decembris 1S60.

I I. Civilis auctoritas potest se immiscere rebus, qute ad religionem, mores et regimen spirituale pertinent. Hinc potest de instructionibus judicare, quas Ecclesia Pastores ad conscienti.irum normam pro suo munere edunt; (juin etiam potest de divinorum

Sacramentorum administratione, et dispositionibus ad ea suscipienda necessariis decernere.

Allue *lu consistoriali,* 1 Novembris 1850. Alloc. *Maxima quidem,* 9 .Junii 1862.

15. Totum scholarum publicarum regimen, in quibus juventus christianæ alicujus Rcipublicæ instituitur, episcopalibus duntaxat seminariis aliqua ratione exceptis, potest ac debet attribui auctoritati civili, et ita quidem attribui, ut nullum alii cuicumque auctoritati recognoscatur jus immiscendi se in disciplina scholarum, in regimine studiorum. in graduum collatione, in delectu aut approbatione magistrorum.

Alloc. *Iu consisforiali,* I Novembris 1850. Alloc, *Quibus luctuosissimis,* 5 Septembris 1851.

16. Imo in ipsis Clericorum seminariis methodus studiorum adhibenda civili auctoritati subjicitur.

Alloc. *Nunquam fore,* 15 Decembris 1850.

17. Postulat optima civilis societatis ratio, ut populares scholæ quæ patent omnibus cujitsque ‹I populo classis pueris, ac publica universim Instituta, quæ litteris severioribusque disciplinis tradendis et educationi juventutis curandæ sunt destinata, eximantur ab omni Ecclesia· auctoritate, moderatrice vi et ingerentia, plcnoque civilis ac politic® auctoritatis arbitrio subjiciantur ad imperantium placita et ad communium ætatis opinionum amussim.

Episl. ad Archiep. Friburg. *Quum non sine,* 11 Julii 1861.

IS. Catholicis viris probari potest ea juventutis instituenda' ratio, quæ sit a catholica Fide et ab Ecclesia· potestate sejuncta quæque rerum duntaxat naturalium scientiam ac lerren® socialis vita· fines tantummodo vel saltem primario spectet.

Epist. ad Archiep. Friburg. *Quum non sine,* 11 Julii 1861.

19. Civilis auctoritas potest impedire quominus Sacrorum Antistites et fideles populi cum Romano Pontifice libere ac mutuo communicent.

Alloc. *Maxima quidem,* 9 Junii 1862.

50. Laica auctoritas habet perse jus præsentandi Episcopos, et potest ab illis exigere ut ineant diœccsium procurationem antequam ipsi canonicam a S. Sede institutionem et Apostolicas Litteras accipiant.

Alloc. *Nunquam fore,* 15 Decembris 1856.

51. Imo Inicum (iubcrnimn habet jus deponendi ab exercitio pastoralis ministerii Episcopos, neque tenetur obedire Romano Pontifici in iis, qua; Episcopatum et Episcoporum respiciunt institutionem.

Lilt Apost. *Multiplices inter,* 10 Junii ISSI.— Alloc. *Acerbissimum,* 27 Septembris 1852.

52. Gubernium potest suo jure immutare ætatein ab Ecclesia pra;scriptam pro reliuiovi t un mulierum quam virorum professione, omnibusque religiosis Familiis indicere, ut neminem sine suo permissu ad solemnia vota nuncupanda admittant.

Alloc. A *unquam fore,* 15 Decembris 1S56.

53. \brog.mdie sunt leges, quæ ad religiosarum Familiarum statum tutandum, earumque jura 11 officia pertinent ; imo potest civile Gubernium iis omnibus auxilium ρηυ-tarc, qui a suscepto religiosa· vita· instituto deficere ac solemnia vota frangere 'elint. pariterque potest religiosas easdem Familias, perinde ac Collegiatas Ecclesias ‹i Beneficia simplicia, etiam juris patronatus, penitus extinguere, iliorumque bona et reditus civili- potestatis administrationi et arbitrio subjicere et vindicare.

Alkx *.tcerbi^imum,* 27 Septembris 1852. Alloc. *Probe memineritis,* 22 Januarii 1855. — Alloc. *Cum smpe,* 26 Julii 1855.

54. Reges et Principes non solum ab Ecclesiæ jurisdictione eximuntur, verum etiam in qmestionibus jurisdictionis dirimendis superiores sum Ecclesia.

Liti. Apost. *Multiplices inter,* 10 Junii 1851.

55. Ecclesia a Statu, Statusque ah Ecclesia sejungendus est.

Alloc. *Acerbissimum,* 27 *Septembri* 1552.

§. VII.

Errores de Ethica naturali et Christiana.

56. Morum leges divina haud egent sanctione, ininimequc opus est ut humanæ leges ad naturae jus conformentur aut obligandi vim a Deo accipiant.

Alloc. *Maxima quidem,* 9 Junii 1862.

57. Philosophicarum rerum monnnquc scientia, itemque civiles leges possunt et debent a divina et ecclesiastica auctoritate declinare.

Alloc. *Maxima quidem,* 9 Junii 1862.

58. Alia· vires non sunt agnoscemini nisi illæ, quæ in materia positæ sunt, et omnis morum disciplina honestasqnc collocari debet in cumulandis et augendis quovis modo divitiis ac in voluptatibus explendis.

Alloc. *Maxima quidem,* 9 Junii 1862. — Epist. Encvcl. *Quanto conficiamur,* 10 Augusti 1863.

59. Jus in materiali facto consistit, et omnia hominum officia sunt nomen inane, et omnia humana facta juris vim habent.

Alloc. *Maxima quidem,* 9 Junii 1S62.

60. Auctoritas nihil aliud est nisi numeri et materialium virium summa.

Alloc. *Maxima quidem,* 9 Junii 1862.

61. Fortunata facti injustitia nullum juris sanctitati detrimentum affert.

Alloc, *damdudum cernimus,* 18 Martii 1861.

62. Proclamandum est et observandum principium quod vocant *de non interventu.*

Alloc. *Novos et ante,* 28 Septembris 1860.

63. Legitimis Principibus obedientiam detrectare, imo et rebellare licet.

Epist. encvcl. *Qui pluribus,* 9 Novembris 1846. — Alloc. *Quisque restrum,* 1 Octobris 1847. — Epist. encvcl. *Xosci/is et Xobiscum,* 8 Decembris 1819. Litt. Apost. *Cum catholica,* 26 Martii 1860.

64. Tum cujusque sanctissimi juramenti violatio, tum quælibet scelesta Hagitiosaque actio sempiterme legi repugnans, non solum haud est improbanda, verum etiam omnino licita, summisque laudibus efferenda, quando id pro patria' amore agatur.

Alloc. *Quibus quantisque,* 20 Aprilis IS 19.

§. VIII.

Errores de matrimonio christiano.

65. Nulla ratione ferri potest, (hristum evexisse matrimonium ad dignitatem Sacramenti.

Litt. Apost. *Ad Apostalico·,* 22 Augusti 1851.

66. Matrimonii Sacramentum non est nisi quid contractui accessorium ab coque separabile, ipsumque Sacramentum in una tantum nuptiali benedictione situm est.

Litt. Apost. *Ad Apostoliere,* 22 Augusti 1851.

67. Jure natura.· matrimonii vinculum non est indissolubile, et in variis casibus divortium proprie dictum auctoritate civili sanciri potest.

Litt. Apost. *Ad Apostoli™, 22* Augusti 1851. — Alloc. *Acerbi'ssimum,* 27 Septembris 1852.

68. Ecclesia non hala-t potestatem impedimenta matrimonium dirimentia inducendi ; >cd ea potestas civili auctoritati competit, a qua impedimenta existentia tollenda sunt.

Litt. Apost. *Multiplices inter,* 10 Junii 1851.

69. Ecclesia sequioribus saeculis dirimentia impedimenta inducere cœpit, non jure proprio, sed illo jure usa, quod a civili potestate mutuata erat.

Litt. Apost. *Ad Apostoli™, 22* Augusti 1851.

70. Tridentini Canones, qui anathematis censuram illis inferunt, qui facultatem impedimenta dirimentia inducendi Ecclesite negare audeant, vel non sunt dogmatici, vel de line mutuata potestate intclligendi sunt.

Litt. Apost. *Ad Apostoli™, 22* Augusti 1851.

71. Tridentini forma sub infirmitatis pcena non obligat, ubi lex civilis aliam formam pneslituat, ct velit hac nova forma interveniente matrimonium valere.

Litt. Apost. *Ad Apostoli™,* 22 Augusti 1851.

72. Bonifacius \ III votum castitatis in ordinatione emissum nuptias nullas reddere primus asseruit.

Litt. Apost. *Ad Apostoli™,* 22 Augusti 1851.

73. \ i contractus mere civilis potest inter christianos constare veri nominis matrimonium ; falsumque est, aut contractum matrimonii inter christianos semper esse Sacramentum, aut milium esse contractum, si Sacramentum excludatur.

Litt. Vpost. *Ad Apostoli™, 22* Augusti 1851.- Lettcra di S. S. Pio IX al Re di Sardegna. 9 Settembre 1852. Alloc. *Acerbissimum,* 27 Septembris 1852. Alloc. *Multix gracibusque,* 17 Decembris 1860.

71. (’ause matrimoniales et sponsalia suapte natura ad forum civile pertinent.

Litt. Apost. *Ad Apostoli™,* 22 Augusti 1851. Alloc. *Acerbissimum,* 27 Septembris 1852.

Λ. /I. Huc facere possunt duo alii errores de ('lerieorum cielibatu abolendo, et de statu matrimonii statui virginitatis anteferendo. Confodiuntur prior in Epist. encycl. *Qui pluribus,* 9 Novembris 1846; posterior in Litt. Apost. *Multiplices inter,* 10 Junii 1851.

§. IX.

Errores de civili Romani Pontificis principatu.

75. De temporalis regni eum spirituali compatibilitatc disputant inter se christianæ et catholicæ Ecclesite lilii.

Litt. Apost. *Ad Apostoli™ 22* Augusti 1851.

76. Abrogatio civilis imperii, quo Apostolica Sedes potitur, ad Ecclesiae libertatem felicitatemque vel maxime conduceret.

Alloc. *Quibus quantisque,* 20 Aprilis 1849.

.V. !› Pneter hos erron s explicite notatos, alii complures implicite reprobantur proposita ct asserta doctrina, (piam catholici omnes firmissime retinere debeant, de civili Romani Pontifici principatu Ejusmodi doctrina luculenter traditur in Alloc. *Quibus quanhsque,* 2<) \prilis ÞƟ; in Âllôc. S/ *semper antea,* 21) Mail 1850; in Litt. Apost. *catholica Ecclesia,* Martii 1861); in Alloc. *Novas,* 28 Septembris I860; in \lloc. *Jamdudum.* 18 Martii 1861 ; in Alloc. *Maxima quidem,* 9 Junii 1862.

Errores qui ad liberalismum hodiernum referuntur.

77. Ætate hac nostra non ǎmplin expedit Religionem catholicam haberi tanquam unicam Status religionem, cæteris quibuscnmque cultibus exclusis.

Alloc. *Nemo cestrum,* 26 Julii 1855.

78. Hinc laudabiliter in quibusdam catholici nominis regionibus lege cautum est, ut hominibus illuc immigrantibus liceat publicum proprii cuju.sque c̆ultu exercitium habere.

Alloe. *Acerbisximuni 2i* Septembris 1852.

79. Enimvero falsum est civilem cujusque cultus libertatem, itemque plenam potestatem omnibus attributam quaslibet opiniones cogitationcsquc palam publictqm manifestandi conducere ad populorum mores animosque facilius corrumpendos, ac inditterentismi pestem propagandam.

Alloe. A *unquam fore,* 15 Decembris 1856.

80. Romanus Pontifex potest ac debet cum progressu, cum liberalismo et cum recenti civilitate sese reconciliare et componere.

Alloe. *Jamdudum cernimus,* 18 Martii 1861.

ADDENDA

EX ENCYCLICA ǂl IX,

Quanta cura.

Præter præfatas propositiones, alite memoranda' sunt, quas in Encyclica *Quanta cura* confixit Pius IX. Etc porro sunt hominum qui docent :

l Optimam societatis publica» rationem, civilemque progressum omnino rvqtiirvrv ut humana societas constituatur et gubernetur, nullo habito ad Religionem respectu ac si ea non existeret, vel saltem nullo facto veram inter falasque religiones discrimine

2° Optimam esse conditionem societatis, in qua Imperio non agnoscitur officium coercendi sancitis pœnis violatores catholica' Religionis, nisi quatenus pax publica postulet.

3° Libertatem conscientia'et cultuum esse proprium cujuseumque hominis jus. quod lege proclamari et asseri debet in omni recte constituta societate, et jus ciribus itivsse ad omnimodam libertatem nulla vel ecclesiastica, vel civili auctoritate eoarctandam. quo suos conceptus quoscumque manifestare ac declarari' valeant.

4Voluntatem populi, publica, (piam dicunt, opinione vel alia ratione manifestatam constituere supremam legem ab omni divino humanoque jure solutam; et in ordine politico facta consummata, eo ipso quod consummata sunt, vim juris habere.

5 Auferendam esse civibus ct Ecclesia» facultatem *qua ebeniosi/uas christtaure ı artiatis causa palam eroyare caleant,* ac de medio tollendam legem *qua certis aliquibus ›b›-bus opera servilia propter Dei cultum prohibentur.*

6° Societatem domesticam seu familiam totam sute existentia» rationem a jure duntaxat civili mutuari ; proindeque ex lege tantum civili dimanare ac pendere jura omnia parentum in filios, cum primis vero jus institutionis educationisque curanda».

7 Clerum, ntpote vero utilique scientia' et civilitatis progressui inimicum, ab omni juventutis instituemlse edueandæque cura et officio esse amovendum.

8° Ecclesia' leges non obligare in conscientia, nisi cum promulgantur a civili potestate ; acta ct decreta Romanorum Pontificum ad Religionem et Ecclesiam spectantia indigere sanctione et approbatione, vel minimum assensu potestatis civilis ; Constitutiones \postolieas, quibus damnantur clandestina' Societates, sive in cis exigatur, sive non exigatur juramentum de secreto servando, earuniquc asserite et fautores anathemate muletantiir, nullam habere vim in illis orbis regionibus, ubi ejusmodi aggregationes tolerantur a civili Gubernio; excommunicationem a Concilio Tridentini» et Romanis

Pontificibus latam in cos, qui jura possessionesque Ecclesia' invadunt et usurpant, niti confusione ordinis spiritualis, ordinisque civilis ac politici ad mundanum duntaxat bonum prosequendum Ecclesiam nihil debere decernere, quod obstringere possit fidelium conscientias in ordine ad usum rerum temporalium : Ecclesia· jus non competere violatores legum suarum pomis temporalibus coercendi conforme esse Sacra· Theologiæ, jurisque publici principiis, bonorum proprietatem, qua· ab Ecclesiis, a Familiis religiosi;., aliisque locis piis possidentur, civili Gubernio asserere et vindicare.

9e Ecclesiasticam potestatem non esse jure divino distinctam et independentem a potestate civili, neque ejusmodi distinctionem et independentiam servari posse, quin ab Ecclesia invadantur et usurpentur essentialia jura potestatis civilis.

10 Illis Apostolicæ Sedis judiciis et decretis, quorum objectum ad bonum generale Ecclesia·, ejusdrmqur jura, ac disciplinam spectare declaratur, dummodo fidei morumque dogmat i non attingat, posse assensum et obedientiam detrectari absque peccato, et absque ulla catholica,· professionis jactura.

De quibus propositionibus sic statuit Pontifex :

·· Omnes et singulas pravas opiniones ac doctrinas singillatim hisce Litteris commemoratas auctoritate Nostra Apostolica *reprobanutu, proscribimus* atque *damiuimits,* easque ab omnibus Catholica· Ecclesiæ tiliis, voluti reprobatas, proscriptas atque damnatas omnino haberi volumus et mandamus."

.*Vota.*— Pe Syllabi—opportunitate— charactere judiciali, universali, obligatorio - vi dogmatica — ac interpretatione pneelare scribit Schrader e Soc. Jcsu in opere: '* De Theologia generatim commentarius in S. Theol. ὁδψ/ὁ ," p. 136- 144.

II.

RESPONSA

S. SEDIS AD VARIAS QUÆSTIONES MORALES.

♦

Responsum S. C. luq. de ininistello infirmis larreticis advocando necne.

Beatissime Pater,

" D. X. Sanctitati Vcstræ humiliter exponit, quod in civitate M existât hospitium, cujus ipse rector et capellanus est, ac in quo infirmorum curam gerunt moniales, dicta· M. X. Cum autem in hoc hospitio subinde recipiantur acatholicæ religionis sectatores, ac iidcin ministrum hæretieum, a quo religionis auxilia et solatia recipiant, identidem petant, qmeritur. utrum præfatis monialibus falsa· religionis ministrum advocare licitum sit. Qmeritur insuper, utrum eadem danda sit «olutio, ubi hiercticus infirmus in domo privata cujusdam Catholici degit : utrum scilicet tunc Catholicus ministrum hæretieum advocare licite possit."

Fer. IF. die 15 *Martii* 1848.

" In congregatione generali S. Rom. et Universalis Inquisitionis habita in conventu S Maria· supra Minervam coram Emin. et Rever. S. R. E. Cardinalibus, in tota republiea christiaua contra turreticam pravitatem generalibus inquisitoribus a S Sede \postolica specialiter deputatis, audita relatione suprascripti supplicis libelli, una cum voto 1)1). Consultorum, iidem Emin. et Revend. Domini dixerunt ; *Juxta exposita non licere;* et addiderunt: *Passive se habeant.*

Loco sigilli. "Angelus Argenti,

" S. Rom. et Univers. Inquisit. Secretorius."

K.

EPISTOLA ENCYCLICA

£ Roni. inquisitionis ad omnes Episcopos adversus Maguetismi abusus.

FERIA IV. DIE 30 JULII 1S56.

" . . . Compertum est, novum quoddam superstitionis genus invehi ex phænomenis magncticis, quibus haud scientiis physicis enucleandis, ut par esset, sed decipiendis ac seducendis hominibus student neoterici plures, ruti, posse occulta, remota ac futura detegi magnetismi arte, vel præstigio, pnesertim ope muliercularum, quæ unice a magnetizatoris nutu pendent." *(Relata autem responsione jam data dic* 28 *Julii* 1847, *cujus hic erat tenor :* " Remoto omni errore, sortilcgio, explicita aut implicita daemonis invocatione, usus magnet ismi, nempe merus actus adhibendi media physica aliunde licita, non est moraliter vetitus, dummodo non tendat ad finem illicitum aut quomodocumque pravum. Applicatio autem principiorum et mediorum pure physicorum ad res et effectus vere supernalurales, ut physice explicentur, non est nisi deceptio omnino illicita et hæreticalis." — £ *Congregatio subdit'} :*

" Quamquam generali hoc decreto satis explicetur licitudo, aut illicitudo in usu aut abusu *magnetixmi ;* tamen adeo crevit hominum malitia, ut neglecto licito studio scientia', potius curiosa sectantes magna eum animarum jactura, ipsiusque civilis societatis detrimento, ariolandi, divinaudique principium quoddam se nactos glorieutur. Hinc somnambulismi et clarre intuitionis, uti vocant, præstigiis muliercula' illa', gesticulationibus non semper verecundis abrepta», se invisibilia quæque conspicere effutiunt, ac

di- ıρ-.ı Religione sermones instituere, animas mortuorum evocare, responsa accipere, ignota ac longinqua detegere, aliaque id genus superstitiosa exercere ausu temerario praesumunt, magnum qmestnin sibi ac dominis suis divinando certo consecutura·. In hisce omnibus, quacumque demum utantur arte vel illusione, cum ordinentur media pin sica ad effectus non naturales, repentur deceptio omnino illicita et bæreticalis, et scandalum contra honestatem morum.

" Datum Romæ, in Cancellaria S. Officii apud Vaticanum, die l Augusti 1856.

"V. *Card.* Mà CCHI."

S.

RESPONSA

CIRCA JEJUNIUM ET ABSTINENTIAM A CARNIBUS.

1' Ad quæsitum : *Utrum in diebus jejunii possit inverti tempus comestionis, sumendo serotinam refectimiculam intra horam decimam et undecimam matutinam, prandium vero differendo ad ipiartam rei quintam horam vespertinam ?*

S. l'irnilenHariu (die It) *Jan.* 1831) *respondendum censuit:* Si inversionis supradictæ rationabilis aliqua exstet causa, pœnitentes, qui hoc more utuntur, non esse inquietandos.

2 Ad quæsitum : *Utrum patresfamilias, cum in familia adest aliquis a lege abstinentia a carnibus dispensatus, dispensationem ad omnes familia personas indiscriminatim extendere possint ?* (Ex italieo exemplari latina versio.)

S. Pamiteutiaria respondendum censuit: Infirmitatem et aliud quodeumque rationabile impedimentum, de utriusque medici consilio, non vero gulam, avaritiam, sive generatim expensarum compendium eximere posse a praecepto abstiuentiæ in diebus esurialibus.

3 Ad quæsitum *I tram, cum paterfamilias a lege abstinentia a carnibus tempore Quadragesima dispensatus non potest aut non vult cibos utriusque generis, esuriales scilicet et carnes, parari, ejus /ilii autfamiliares carnes edere possint ?* (Ex italieo exemplari.)

•S'. *Pieuileutiaria (die* Hi *Jan.* 1831) *respondendum censuit:* Posse personis, quæ sunt in potestate patrisfamilias, cui laeta est legitima facultas edendi carnes, permitti uti cibis patrifamilias induitis, adjecta conditione de non permiscendis licitis atque interdictis epulis, et de unica comestione in die pro iis, (pii jejunare tenentur. Ratio autem hujus permissionis non est Indultum patrifamilias concessum, sed impotentia in qua versantur tiliifamilias observandi praeceptum. Sic declaravit S. Pernitent, die 27 \|aii 1863. *Uide Ephemer. Revue calhol. de Louvain, Juillet* 1863. Item, *Correspondance de Rome,* 17 *Octobre* 1863.

I VI quæsitum : *Ltrum fideles exempli a lege jejunii ob artes laboriosas, tempore Quadragesima, cum esus carnis et lacticiuiorum omnibus ad unam refectionem permittitur, possint eurnilnis et lacticiniis vesci pluries ill die, haud secus ac in Dominicis diebus ejusdem Quadragesima in quibus non urget obligatio jejunii?* (Ex italieo exemplari.)

N' *Panitcntiaria (die* 16 *Jan.* 1831) *respondit :* Fideles, qui ratione ætatis vel laboris jejunare non tenentur, licite posse in Quadragesima, cum Indultum concessum est, omnibus diebus Induito comprehensis vesci carnibus aut lacticiniis, per idem Indultum permissis, quoties per diem edunt. Hoc autem non valet in diœcesi, cujus Episcopus auctoritate apostolica concedit fidelibus, ut feria 2", 3", 5" temporis Quadragesimae possint semel in die vesci *carnibus* et ovis; iis vero, qui ratione ætatis vel laboris jejunare non tenentur, permittit *ut ovis sapius in die utantur.* Sic declaravit S. Vienilentiaria. die 27 Mail 1863. *Uide Ephemer. Revue catholique de Louvain, Jiiillet* 1863. Item, *Correspondance de Rome,* 17 *Octobre* 1863.

5° Ad (puesitum ; *Utrum ii, qui ratione atatis vel laboris* (ob rationis paritatem addo: *vel infirmitatis) jejunare non tenentur, subjiciantur legi de non permiscendis epulis carnis et piscium, cum per Indultum carnes permittuntur.*

J mnitentiana (die 13 *Februarii* 1834) *respondit :* Consulat *(quisque* probatos Auctores. Lis nunc tiuita est per Responsum affirmativum S. C. Officii 23 Junii 1S75. *(η)* p. 471.

6 Ail quæsitum : *I trum Jideles dispensati a lege abêtinentier diebus l'eneris et Sabbati, decurrente anno, quando non urget obligatio jijunii, vesci possint piscibus minui et carnibus l* (Ex italieo exemplari.)

‹$. *1 teniteuliariu (die* 1 ;› *1'ebr,* 1834), *proponito dubio diligenter perpenso, factaque relutione Sanctissimo Domino (iregorio X Γ/., de ipsius Sanctitatis Smp mandato, respond·t* Permitti.

7° Ad quæsitum: *! 'Irum diebus jejunii tempore rldveutus, a Pio FI. prtrsrripti, permisse tamen lacticiniis, ei, cui propter infirmitatem Hcilns est esus carnium, interdicta sit promiscuitas carnis ac piscium ?*

S. Pieniteutiaria (die 8 *Jan.* 1 834) *respondit :* Affirmative, nempe non licere ejusmodi promiscuitatem.

S Ad quæsitum : *l trum lege retihp permixtionis cum carnibus, comprehendantur pisciculi .sale .siccati, .seu encrasiclioli* (galliee *anchois,* italice *accingite, alici,* anglice *anchoti. sardiri), harengi* (galliee *harengs,* italice *aringhe,* anglice *herring}, aliaque his similia ; an misceri possint ad instar condimenti alteriusferculi ?*

S. Piciiilrntiiiria (die 10 *Jan.* 1 834) *respondit :* Pisces sale siccatos . . . vetari miscere cum carnibus, quoties carnis et piscium mixtio vetita est.

9° Ad quæsitum: *l trum temporejejunii, ei, cui licitus est esus carnium, liceat miscere testacea marina, qmp improprie* fructus maris *dicuntur, sed ruigo pisces censentur, id est* ostreæ *(gather* huîtres, *italice* ostriehe, anglice *oysters), cancros* (écrevisses, gainbari, granchi, crawfish) ?

•$'. *Ptrnilcitliaria (die* 1 fi *Jan.* 1831) *respondit:* Testacea marina, quæ improprie *fructus maris* dicuntur, sed vulgo pisces, vetari miscere cum carnibus, quoties camis et piscium mixtio est prohibita.

10 Ad quæsitum : *Ltrum dispensati a lege abstinentia a carnibus possint, diebus quibus urget jejunii obligatio, valetudinis causa, vesci jure tantum carnibus condito, et de ecptero cibos esuriales edere (sicut c/eteri qui pisces edere queunt), ad legem abstinentia, in quantum Jieri potest, servandam ?* (Ex italieo exemplari.)

S. Pœuitentiaria (die 8 *Febr.* 1828), *attente consideratis expositis, respondit :* Affirmative.

T.

DECRETA

DE LUCRO EX PECUNIA MUTUO DATA PERCEPTO.

I. *Postulatuni Episcopi Rhedoneusis.*

Episcopus Rhedonensts in Gallia exponit S. Congregationi Inquisitionis, non eandem esse confcssariorum su:e dioecesis sententiam de lucro percepto ex pecunia negotiatoribus mutuo data, ut ea ditescant.

De sensu epistola: encyclical *I'I.v pervenit* acriter disputatur. Ex utraque parte momenta afferuntur ad tuendam eam, quam quisque amplexus est sententiam, tali luero faventem aut contrariam. Inde querelæ, dissensiones, denegat io Sacramentorum plerisque negotiatoribus isti ditescendi modo inluerenlibus.et innumera damna animarum.

Ut animarum damnis occurrant, nonnulli confessarii mediam inter utramque sententiam viam se posse tenere arbitrantur. Si quis ipsos consulat de istiusmodi luero, illum ab eo deterrere conantur. Si pœnitens perseveret in consilio pecuniam mutuo dandi negotiatoribus, et objiciat, sententiam tali mutuo faventem multos habere patronos, et insuper non fuisse damnatam a S. Sede non semel ea de re consulta ; tunc isti confessarii exigunt, ut pœnitens promittat, se filiali obedientia obtemperaturum judicio Summi Pontificis, si intercedat, qualecumque sit : nec, hae promissione obtenta, absolutionem denegant, quamvis probabiliorem credant opinionem contrariam tali mutuo.

Si pœnitens non confiteatur de lucro ex pecunia sic mut no data, et videatur in bona fide; isti confessant, etiamsi aliunde noverint ab eo perceptum esse aut etiam nunc percipi istiusmodi lucrum, eum absolvunt, nulla ea de re interrogatione facta, quando' timent, ne pœnitens admonitus restituere aut a tali lucro abstinere recuset.

Inquirit ergo dictus Episcopus Rhedonensis,

I. Utrum possit horum posteriorum confessariorum agendi rationem probare.

II. Utrum alios conlessarios rigidiores, ipsum adeuntes consulendi causa, possit hortari, ut istorum agendi rationem sequantur, donec S. Sedes expressum ea de quæs-tione judicium ferat.

Feria IF, die IS *Aug.* 1S30.

SS. D. N. Pius divina providentia Papa VIII, in solita audientia R. P. D. Assessori S. Officii impertita, audita relatione superiorum dubiorum una cum voto Emm. L)D. Cardinalium Inquisitorum Generalium, respondit :

Ad I. — Non esse inquietandos.
Ad II. — Provisum in primo.

11. *Responsum S. Congr. S. Officii, die* 31 *Aug.* 1830, *a S. P. Pio* ***Fill*** *approbatum super sequentibus dubiis.*

1 Utrum confcssarius possit, in conscientia, denegare absolutionem presbyteris, qui contendunt legem Principis esse titulum sufficientem percipiendi aliquid ultra sortem absque titulo vel lucri cessantis vel damni emergentis?

2° Utrum debeat ?

R-sp. ad utrunique : Non esse inquietandos quousque S. Sedes definitivam decisionem emiserit, cui parati sint se subjicere; adeoque nihil obstare eorum absolutioni in Sacramento Pœnitentiæ.

III. *Postulatum Episcopi Feronensis.*

I An possit eorum confessariorum agendi ratio probari, (pii dum tenent uti probabiliorem opinionem contrariam lucro ex pecunia negotiatoribus mutuo data, pœnitentes, co modo lucrum percipientes ut ditescant, absolvunt, (piando nempe isti objicientes sententiam lucro faventem non fuisse damnatam a S. Sede, promittunt tamen obedire judicio Summi Pontificis, si intercedat: et similiter agunt, (piando pœnitentes, lucrum percipientes in bona fide, de eo non confitentur, licet aliunde noverint, ipsos percipere lucrum, ut supra, nulla ea de re facta interrogatione, quando timent, ne pœnitentes admoniti restituere aut a tali lucro abstinere recusent.

II I trum Episcopus possit hortari rigidiores confessarios, consulendi causa ipsum adeuntes, ut priorum confessariorum agendi rationem sequantur, donec Sancta Sedes expressum ea de quœstioue judicium ferat.

Respondetur,

Ad I. — Non esse inquietandos.
Ad II. — Provisum in primo.

Datum Romæ in S. Pœnitentiaria, dic 14 Augusti 1831.

IV. *Postulatum Ficariensis Episcopi.*

In Exposito Episcopi Rhedonensis nulla fit mentio dicti tituli, quem volunt quidam Theologi reperiri in lege principis; sed unice de mutuo data negotiatoribus, et de sensu Eucyclicæ *Fix percend* circa tale mutuum negotiatoribus factum.

Unde alii dicunt, judicium SS. Pontificis Pii VIH in se solo attendendum esse et separatiin a responsis datis ab Emm. Cardinalibus, ita ut sensus istius judicii sit. sententiam faventem mutuo facto negotiatoribus non fuisse damnatam a S. Sede, ea de re non semel consulta : adeoque si pœnitentes promittant, se filiali obedientia obsecuturos judicio SS. Pontificis si intercedat, non esse inquietandos ¢onfessam» qui ipsi- absolutionem non denegant. Qui sic judicium SS Pontificis interpretantur, aur< * avertunt a Litteris Etiey clivis Benedicti XIV, ut 1 et II de Synodo Diœccsana ejusdem Pontificis, ad quam phircs responsiones S. Sedis remittunt, ab Instructione data P. Carolo Felici 17 Aprilis 17 11», et a diversis responsis datis a S. Sede Apostolica.

Alii non concipientes, qua via pnefatum judicium (Pii VIII) conciliari po<-it cum dictis decisionibus Benedicti XIV, et aliorum SS. Pontificum circa mutuum negotiatoribus factum, si sic seorsim attendatur, putant, dictum judicium non sic e—e intelligendum, sed conjunct iin cum Responsis datis ab Emm. Cardinalibus, ad ¢ua remittere videtur SS. Pontifex . . . ., et judicium esse referendum ad dubia de titulo figis principis, qui titulus damnatus non fuit a S. Sede. . . .

*Itaque qu^rritue^*

I. An præfatum judicium SS. Pontificis (Pii X 11|) intelligendum sit. ut ѵ< rba ¢ps sonant, separatim a titulo legis principis, de quo Emm. Cardinales loquuntur in his Responsis, ita ut unice agatur de mutuo negotiatoribus facto.

II. An titulus ex lege principis, de quo Emm. Cardinales, sic intelligendus sit, ut sufficiat, legem principis declarare, licitum esse cuique convenire de luero ex solo mutuo facto, sicut lit in Codice Civili Francorum, quin dicat se concedere jus tale lucrum percipiendi.

Feria JFdie'i} Augusti 1831.

In Congregatione Generali S Officii .... propositis superioribus precibus Rev. P. D. Episcopi Vivariensis, iidem Eminentissimi et Reverendissimi Domini ıCirdiuao·^ . pradiabitis Dominorum Consultorum suffragiis, dixerunt :

Provisum in decretis ¢eria IV. 18 Augusti 1830, atque dentur decreta.

Eadem die et feria SS. D. N. Gregorius divina provid. Papa XVI, in audientia R. P. D. Assessori S. Ollicii impertita, resolutionem ab Eminentissimis raptam approbavit.

V. *R-spoitsiidi S. Congr. S. O. sub die* 2G *Martii* 1S10.

& Congr. S. O. sub die 2() *Martii* 1840, proposito dubio, *an ad aliquid reddendum teneatur* N. N., cujus pater magnam ¢ecunia summam mutuo dederat cum luero *dem pro centum,* legali taxa? illius temporis respondente; et quatenus restitutioni esset obnoxius, *utrum saltem quinque pro reatum relinere licite valeat,* rescriptum fuit : " *Quoad axuras ia gruere, consulat decreta jam lata. Quoad excessiritalem fructuum, consulat II. P. D. Episcopum, qui expendat farti circumstantias, et praxim illins ¢empori qu<r vif/ebat apud viros timorata· conscientia et provideat."*

U.

INSTRUCTIO

S. CONGREG. DE PROPAGANDA FIDE'

SUPER BIXATIONE.

1 Facultas binandi, qua S. Sedes Ordinarios Missionum munire solet, una cum potestate camdem communicandi suis Missionariis, non pauca excitavit dubia ab iisdem S Congregationi proposita. Ratio horum dubiorum desumitur ex ipso rigore clausularum, quæ jussu Alexandri \ 11. articulo formularum, qui de hac facultate agit, apposita· fuere. Quapropter opportunum visum est, in sequenti instructione colligere principia ac regulas communiores, qute in usu dictæ facultatis ante oculos sunt iiabcndæ.

2. Nemo ignorat regula generali secundum vigentem Ecclesia' disciplinam licitum c»»e sacerdoti S. Sacrificium una tantum vice in die offerre. Sic enim disposuit Innoc. 111.l ; " Respondemus, quod excepto die Nativitatis Dominica?, *//«/ causa necessitatis nttadeal,* sufficit sacerdoti semel in die unam Missam solummodo celebrare."

3. In casu ergo necessitatis permittitur sacerdoti iterare .Missam eadem die. Quod vero, ut clare ex terminis ipsius formula? eruitur, debet intclligi de permissione duarum tantum Missarum non obstante gravitate causarum majorem numerum celebrandi. Qtresivit Pnefectus Missioni» Cappuccinorum Tuniti, num, si, propterea quod sui Mi-sionarii omnes incarcer.iti essent, posset una eademque die, *si necessitas urgeret,* plure» quam duas celebrare Mis»as. S. Congregatio Generalis Propagamlm d. 7 Augusti |βχ l resolvit " non posse vigore facultatum celebrare ultra duas Missas." Quod jam responsum fuerat in Uougr Gener, habita *coram SSmo* d. 17 Februari 1648; exposito enim abusu introducto penes sacerdotes captivos Algeriie celebrandi tres Missas : " SSinii» . . .jussit per dictum Pr.efeetum " (Algeria·) " pneeipi nomine Sanctitatis Sute sacerdotibus . . quod quum Sedes Apostolica in facultatibus Missiomiriorum potestatem »eu licentiam concesserit celebrandi bis in die, ubi necessitas id exegerit, ne deinceps ultra duis Missas celebrent." Idem repetitum fuit anno ISIS & 1S20 Pnefeeto Apostolico Tuniti.

1. Necessitas ergo est uniens titulus, quo sacerdotibus permittitur binatio. Expedit vero observare cum \ cricelli,- " quod luce necessitas non est desumenda ex parte inopia· sacerdotum, sed ex parte necessitatis spiritualis populi et raritate sacerdotum." Posito hoc principio, facile ex eodem varia? regula· negativæ pro usu hujus facultatis deduci possunt :

5. 1° \pcrtum est, quod falso ratiocinaretur, qui diceret se posse binare in festis suppressis, in quibus populus exemptus est ab obligatione Missam audiendi, ut monuit S. Uongr. a. 1S37 : " Re mature perpensa, ex ipsius formula· verbi» satis clare patuit, non posse facultates ad abrogatas festivitates extendi. Cum enim in memorata Ibrumla declaratur facultatem valere si necessitas urgeat, sequitur ex eo unice titulo, quod dies dii festi oliin fuerint, non posse Missam bis ab eodem sacerdote celebrari."

(». 2 Pariter prohibitum est binare in commodum eorum, qui præcepto Missa· audienda· satisfacere vellent in sui» privatis oratoriis. Proposuerat a. 1S1-2 Vicarius \po»tolicus Limburgensis, consuetudinem illic inolitam permittendi binationem in oratorii» privatis *in castris magnatormn.* Quum autem non putaret hisce in adjunctis verilicari necessitatem qua· poscitur a formulis, petiit, ratione tum consuetudinis tum utilitatis morali» ex ea provenienti», licentiam id permittendi. Sed S. Officium judicavit *ju.rt<i exporta non. expedire.* Quum autem Vicarius \po»t<dieu» subjunxisset, nonnullo» sacerdotes ex facultate prius a pnedecessore suo data continuare binationem,

' Cap. ‹'' ı *tnlnnli* de Celebratione Missarum.
1 De Apost. Mission. Tit. IV qwest. 98 Dub. 18 η. 201.

eadem S. ('ong. decrevit : ‘‘facultatem esse revocandam, quatenus \ icarius Apostolicus Limburgcnsis prudenter id fieri posse existimet.”

7. 3 Ex iisdem resolutionibus deducitur, consuetudinem non esse titulum suffîcicutem, ut idem sacerdos eadem die duas possit celebrari Missas. Quod etiam conforme est iis, quæ Benedictus XIV. tradit in Const. *Itecdarasli Nobin* ad Episc. Oscensem in \r.igouia die 16 Martii 1746; ° Solum inquirimus, utrum ea consuetudo rationem præscriptionis aut pnesumptionis sibi comparavit, et utrumque falsum et alienum judicamus.” ',

Et quoad prescriptionem dicit : ‘‘Si etenim juxta civiles leges sanet® res præscribi n<»n pos-unt, absonum undique est, asserere fuisse per proscriptionem aliquid obtentum vel requisitum, quod adversetur sanctionibus universalibus Ecclesia·, quarum observantiam S. Concilium Trid. in Missarum celebratione sacerdotibus omnibus præcipit De præsumptionc porro adjungit : “ Sed cæteris prætcrmissis subdimus lue·· intelligi posse de illis privilegiis, quæ impetrari potuissent a Sede Apostoliea. si qui- ea postnlasset, non vero de iis, quæ, cum postulantur, negari omnino consueverunt, ne pra-umptio plus habeat roboris et momenti (piam veritas.”

I nde etiam S. Congregatio, (pium cognovisset aliquo in loco consuetudinem binandi absque necessitate inolitam esse, non omisit reprobare talem cotisu» tndinem tamipiam abusum, excitans zelum Episcoporum ad ipsam eliminandam.

S. 4 Porro etiam multum abest, ut paupertas sacerdotum justificet binationem ut jam ex Vericelli annotavimus. Arehiepiscopus quidam Hibernia- qiiæsierat a. 86 : “ num ex sola causa paupertatis Regulares pos-ent celebrare duas Missas diebus festis, id facientes in domibus privatis, quamquam omnes parochia· et conventus haberent suas ecclesias et sacella.' Responsum S. Congregationis negativum fuit : et (pium in duabus Congregationibus particularibus d 7 Martii 1743 et .lui. 1750 relatum esset, abusum prohibitum adhuc vigere in Hibernia, quod sc. multi sacerdotes uterentur facultate binandi non in alium finem, nisi ut haberent eleemosynas magis abundantes, et se sustentarent commodius·. EE. PP. decreverunt: *tirariter motteautur sucerdoteii, ne facultate celebrandi lxis in die abutantur ut stipendiant largiti rt pingeius habeant.* Et ex Bcned. XIV.2 vocatur *abusus intolrrabili* concessio facultatis binandi alicui sacerdoti *eum in linent, ut duplici eleemosyna decentia e Mudentaret.* Solum ut aliquem morem gereret pauperibus Religiosis illius Regni, (pii conquesti fuerant de simili prohibitione facta anno IS17 per Synodum Provincialem Tuameuscui. propter damnum exinde emergens, sublata sibi eleemosyna, (piam occasione Missæ ad portas ecch-sim percipere solebant, (pium ex contributionibus fidelium se sustentarent, voluit S. Congregatio ut monerentur Episcopi, ut “ in impertienda de auctoritate Apostoliea sacerdotibus licentia celebrandi diebus festis de præcepto duas Missas ob causas necessitatis. ab \postolieis constitutionibus approbatas, rationem habeant siccrdotum regularium ac pnesertim illorum, (pii in pauperibus cœnobiis moram trahunt (’icterum S. Congregatio Cone., declarando : ‘‘ex praxi generali presbyteris non concedi eleemosynam recipere pro secunda Missa, etiamsi de illis agatur, (pii parochiali munere instructi ideo stipendium pro prima Missa nequeunt obtinere, quod eam pro populo applicare teneantur." prout per litteras circulares S C. Propaganda'll. 15 Oct 63 communicavit Ordinariis missionum, sustulit prorsus omnem pnetvxlum abusus Innandi propter stipendium. Ratione vero particularium circumstantiarum aliquarum Missionum. S. S. dignata est ut patet ex dictis litteris Ordinarios munire facultate permittendi, “ ut justa et gravi causa intercedenti· sacerdotes sibi subditi etiam pro secunda Missa in eadem die celebranda stipendium percipere possint ac valeant."

J 5(Denique prohibetur sacerdos binare, quamdiu haberi possit alius sacerdos, p» r quem necessitati populi satisfieri possit, ut expresse docet Bcned. XI\. in laudata Const. *Declarasti Vobis.* Quapropter, antequam detur locus binationi. videndum, num adsit aliquod remediorum, quæ stabiliverunt canones, providendi necessitati spirituali populi ; et primo loco ipse parochus tenetur subministrare stipendium alii sacer-

- Const. *.tpostoUcum Ministerium.* 30 Maji 1753 ili.

doti; si nequeat, tenetur populus; denique, si nec populus propter paupertatem id valeat, Ordinarius deberet supplere.[1]

10. Hactenus de casibus, iu quibus prohibetur binatio. Casus, in quibus concurrit necessitas per canones requisita, enumerantur in Constitutione: *Declara-di \obi.i.* In <a animadvertitur primo, quod secundum unanimem consensum Theologorum permittitur binare sacerdoti, ‘‘qui duas parochias obtineat, vel duos populo- adeo sejunctos, ut alter ipsorum parocho celebranti per dies fr-tos adesse nullo modo possit ob locorum maximam distantiam.’ Et hic est primus et communior casus ; alter, qui ibidem invenitur, est, “ (piando una tantum -it Ecclesia in (pia Missa celebratur, et ad quam insimul universus populus convenire non potest.”

l i. In casibus pnedietis Missa iterari potest etiam ab iis, (pii non muniti existant facultate formulariiin, quæ a S. Congr. Prop, concedi solent, quia permittitur a jure communi ; semper vero permissu Ordinarii, quem penes est judicare, si sit vera necessitas, simulque mini -it aliqua possibilitas applicandi remedia canonica i §. 9). Revera Bvned. XIV., indicatis hujusmodi remediis, subjungit. “ Quæ huc usque dicta sum, canonicis etiam generalibus sanctionibus innituntur ” : Concors quoque e.-t opinio Theologorum, ut animadvertit Heu. XI V., in casu uniu- parochi, sed duarum parochiarum, “ parochum nedum posse, sed plane teneri bis eodem die Missam celebrare.’’- Ex quibus facile deducitur, analogum articulum formularum, cum sit facultativus, extendi etiam ad alios casus necessitatis non consideratos injure comimini; alias foret inutilis, ad minimum in loci-, ubi parochia; canonice sunt erectæ, (pium his consulat jus commune. Quod concordat cum iis, quæ dicit laudatus Pontifex iu opere de *Sm-rox. Miuw Sacri-fieio* ubi, postquam statuit, casum, (pii revera contingit, eum esse, cum parochus duas habet parochias etc., prosequitur his verbis; ‘‘nequi tamen quidquam præjudicatuni volumu- de aliis casibus, (pii accidunt in missionibus, quibus consultum est concedendo Missionaries facultatem plures celebrandi Missas eodem die; itemque de aliis casibus, in quibus vel ob locorum distantiam, vel ob paucitatem sacerdotum, aut luereticorum aut infidelium persecutionem, ne fideles Missa eareant, opus est a Sacerdotibus duas Missas celebrari.”

Et de his ipsis casibus, qui eveniunt in Missionibus, et propter (pios datur Superioribus ipsarum facultas, agebatur a. 1832 a S. Congr. Prop, in epistola ad Missionariuni quemdam Philipopolitanum, (pii non celebrabat plures Missas, quamquam plures haberet congregationes. 8. Congregatio Generalis, imposita ipsi obligatione binandi, adjungit; ‘‘Si (pueras, quare in facultate binandi formulis indulti quædam clausulæ rigorosæ addita; sint, in ipsà formula invenies responsum; observabis enim indultum non restrictum esse necessitate populi diebus festis, sed. (pium termini- generalibus contineatur, im ludere in quæstione etiam alios casus, ut necessitatem administrandi viaticum iu ambabus parochiis, et in his casibus locum habere cautela- praescriptas.”

12. In his ipsis casibus minus obviis non raro anguntur Episcopi ct Missionarii quoad usum facultatis, dubitantes imprimis de sufficientia causarum, (pia requiruntur ex *meide* clausularum adjectarum Ab altera parte tot sunt et tam varii casus, (pii possunt contingere hac in materia in Missionibus, ut haud facile prævideri, et multo minus ad regulas determinatas reduei possint, quia decisio subjecta est variis circumstantiis locorum. temporum et personarum, (pia in his concurrunt. l’ropterea -oluiio particularium dubiorum, (pia hac de re fuerunt proposita, plerumque prudenti Superiorum Missionum relicta est arbitrio.

13. Et primmn sæpius petita est regula super numero fidelium, (pii sufficeret, ut Mi—i iterari posset. In Const.: *Apoxtolicum Miuuderinni* dicitur, per \ngliam facultatem exerceri po—e ‘‘cum eorum numerus, qui diebus festivi- tenentur Sacris assistere, talem exhibeat necessitatem, ut nisi alicui sacerdoti duas Missas eodem die celebrandi potestas concedatur, Ecclesiæ mandato *plnrex* non satisfacerent Quod critérium generale non tollit omne dubium quoad numerum necessarium pro biuatione. Idem

[1] Ben. XIV. l c. Votum Card Zclada *Thesaur. resolutionum,* t. 37. in causa Dcrthus. 26 Aug. 1768.
• de Svn. Diœc. L. VI., c. V4II. u. 2.
» Lib/Ill c V.n L

dici potest de responso negativo S. Officii a H»88 ad quosdam Missionanos Cappuccinos G nocite. Hi qiuesiverant : " utntiii Missionariu» sacerdos -olu- ni loco ᵭegen dut» Missas di< bus Dominicis et festivis pro quindecim seu sigiuti personis, qua· legitime impedita· prima· Mi-sæ adesse non valuerunt, celebrare possit " ; et S. Congr ‹l 2-8 Jan. cj. a. decrevit : *non lierre.* Si ergo numerus viginti c-t insufficiens ad effertum, ulterius quæri potest, (piis sit numerus minimus, qui sufficiat.

l L Sed respectu huju- dubii, sicut et distantue, > ('ongregatio in moi. habuit. iiliu- decisionem relinquere ℘rudentia Ordinariorum Missionum, a quibus dependet facultas, (pium hi -oli in facie locorum ponderare possint circumstantias concurrente- in casibus particularibus. Et revera usque ab anno ‡ſ68 Pnofectu- Mi—ionis Tnniti (in Mauritania) petierat in genere, ut declararetur, qualis esse deberet nuimm-fidelium, qui alias Missa privarentur, et cujus ratione binari posset : et Congr. G«n. Propag. 16 Nov. respondit : *Relini/nalnr eharilal/ /7 rowteienliff P. Pnfjrrti.* Similiter Epi-<onu? St i Ludoviei in Statibus Fmderatis America· a, 182\ exposito suo ‹t aliorum Epicoporum timore gravandi conscientias suas per clausulas formularum, ℘ju-rat : " utrum quoties triginta aut quinquaginta fideles periculo exponantur Missam ᵭ< præccpto non audire, bis celebrare valeant.' Per litteras de die 13 Martii jus-u Leonis XII ipsi rescriptum est ‘‘omnem te anxietatem animi deponere debere et quin commovearis verborum rigore Se" (Sanctitatem Suami '•conscientia· ac prudentia· tu;e committere., ut judices, quibus in rasibus, ratione habita adjunctorum dicrev-is tua graw- «adesse causa.· censenda· sint, facultatem, de qua sermo est, sacerdotibus impertiendi. I bi vero has causas graves secundum conscientiam prudentlamque tuam arbitratus fileris, Sanctitas Sua posse te absque ulla dubitatione ea facultate uti benigne declaravit."

15. Simile responsum datum est a. 1851 Vicario Apostolico Limburgensi qui proposuerat dubium supra distantiam : " In hae regione" (ait ‘‘ex antiqua consuetudine lunandi licentia aliquando conceditur ob necessitatem moralem, licet parochia vicinior non distet ultra spatium media· leuca? ; qmeritur num recte." S. C. Propag. per litteras de dic 31 Julii respondit: " Pnemisso Episcoporum esse muneri- pro viribus curare, ut hac uti facultate non sit opus ad succurrendum fidelium necessitatibus, praxis generalis, servanda in singulis casibus, assignari non potest. Quapropter in casibus ut supra particularibus, deficiente presbyterorum copia, aliisque omnibus circumstantiis mature perpensis, prudenti judicio Superioris definiendum, utrum co in casu concurrant gravia rerum adjuncta, ℘ua tradunt Doctores necessitatis casum efficere (uti propo-uus videtur), iu quo dispensationi a pnecepto universali de non iterando sacrificio ab eodem presbytero eademque die locus fiat, et binandi facultati tribuenda·, qua parce omnino illum uti debere e.x A posto liri ipsius indulti verbis apprime perspicitur." Atque eadem instructio iisdem verbis data est Episcopo Trevirensi a 1"53. a quo plura dubia circa binationem proposita fuerant. Ipsi rescriptum fuit d. 28 Sept, quod, consideratis suis quæsitis " ceusiiit S. Congregatio, dandam esse instructionem quam . . . \ iernus Apostolicus Limburgen. obtinuit sub die 31 Julii a. 1851."

16. Ex altera parte inter varia responsa, quæ judicium circa gravitatem causarum relinquunt Superiori, quædam peculiari *menlione* digna sunt, quum ea. quin recedant a regula ordinaria, ipsum se. Superiorem judicare debere de causis. aliquo simul modo indicent qualitatem, seu gradum necessitatis requisita· ad binationem, ac identidem temperent aliquantum impressionem ac leniant nimiam anxietatem, quam quibusdam Episcopi ac Missionarii- creaverant clausula·, quibus in formulis ipsa facultas restricta est. Talium responsorum unum datum est Episcopo cuidam Statuum Fœdcratorum America a. ſsi ‘‘Venio ad postulatum tuum " (sic in litteris d. d. 9 Maji) ‘‘circa modum interpretandi necessitatem (puv requiritur ad licitum usum facultatis bis in die Missam celebrandi. . . . Noverit ergo Amplitudo Tua neiv—ttatem hujusmodi, de qua sermo est. veram quidem, sed moralem intelligi ; non autem absolutam. de qua proinde dijudicare in singulis casibus pendet a prudenti judicio, inspectis circumstantiis. Caveas ergo oportet hae in re ab anxietate nimia in dijudicando, ne frustra concessa aut pene in nullo casu ad actum reducenda facultas pnedieta videatur." Notabilior etiam est declaratio data ad Pnefectum quemdam Apostolicum in

Antillis America?. Dubitans ille l'ræfectus an tranquille uti possit dicta facultate propte r graves conditiones illi annexas, implor.it "ampliorem facultatem a Sede Apostolica copiam faciendi presbyteris .... ut diebus Dominicis et festis de jneccpto Miss.mi bis celebrare possint, eum id postulet necessitas aut spiritualis tide iuiu ut ditas." Facta relatione Sanctissimo in audientia d. 13 Aprilis, ipsi responsum est modo sequenti : "Talis existimatio est virtutis et prudentia Ime. ut SS. D. N. jusserit, omnem deponere te debere anxietatem animi, et si existimaveris necessarium esse, vel fidelibus vehementer utile, ut sacerdotes bis Missam eodem festo dic celebrent, verborum, quibus rescriptum contineri videtur, rigore commoveri te non debere. Prudent in? itaque et conscientia? D. T. committit de necessitate ista, et causarum gravitate judicare atque in iis rerum adjunctis facultatem per memoratum Rescriptum copiam faciendi sacerdotibus. ut Missam bis celebrent, te habere Sanctitas Sua benigne declaravit."

17. Eadem regula committendi arbitrio seu caritati Superiorum Missionum applicationem principiorum generalium ad casus practices, etiam observata est, quando in istis, ut erant expositi, non appareret ea vis et gravitas causarum (saltem si lm· causa· considerarentur in se et in abstracto), qua· postulatur per clausulas illius facultatis. Quo iterum confirmatur, in dijudicandis rationibus, quibus usus facultatis nititur, magnam habendam esse rationem conditionum omnium ac status fidelium. Quod patet ex responso dato ab hac Congregatione a. 1688 ad \ ice-1'rudectum Missionis Tripolitana·, qui, in dubio de clausulis pluries laudatis, quæsierat : "quanto numero servorum aut liberorum possit pnecise celebrare secundam Missam, quum interdum casus accideret, ut in balneo extra civitatem Tripolitanam nec decem vel quindecim servi Sacrificio Missa· présentés adessent ... et au in defectu sacerdotum possit pro hi- solis celebrare alteram Missam. Non obstante decisione minus favorabili data eo ipso anno a S. Officio pro simili casu, ut notatum est § 13 supra, S. Congr. Prop. d. 5 Oct. respondit : " *Rtiiiu/iiabir caritati et coiacietdw P. / . Perfecti.* Nec mirandum, si Propaganda benigniori interpretationi locum dari posse judicavit ; agebatur enim de servis, qui oh suam conditionem merebantur indulgentiam particularem, (pium forsan unicum illorum esset solatium Sacrificium Missa·. Aliud argumentum propensionis in mitiorem interpretationem seu conniventiam. ratione habita circumstant iarum, dedit S. C. Inq.a. HfiO; quamvis enim d. 20 .l unii responderet \ ieario Apostolico regni eujnsdam Sinis adjacentis ; "desiderium neophytorum bis aut ter in anno SSraam Eucharistiam sumere volentium /w non esse urgent issi main causam, in casu de (pio agitur." i e iterandi Missam secundum facultatem, nihilominus subjunxit : " Sed pensatis omnibus locorum et personarum circumstantiis, relinquendum arbitrio R. P. D. Vicarii Apostolici." I ude sequitur, causas illas quæ per se. ideoque pro multis locis non sunt graves, posse fieri tales in quibusdam aliis propter circumstantias.

IS, Ihec sunt principia observata quoad facultatem binandi. et (pia indubie servient ad tranquillandos Ordinarios Missionum in ejusdem usu. Licet vero discretioni prudenti Ordinariorum Missionum deferri soleat, eruitur tamen clare ex dictis, quantopere cauti esse debeant, (pium semper conscientia ipsorum gravata remaneat quoad legitimum usum tam extraordinaria? facultatis. Neque tamen (ut concludamus cum monito dato a S ('. a 1832 Episcopo Nicopolitano in Bulgaria) clausula' usitata in formulis " inlerpretandie sunt in *erlremo* rigore, cum Sedes Apostolica concedat dictam facultatem in spiritualem fidelium utilitatem, dcsiderctque, ut omnes pneceptum ecclesiasticum adimplere possint."

19. Restat mme, ut agamus de ritu et modo se gerendi in lunatione Missae. Qua de rc non erit necessarium animadvertere, semper esse præscriptmn Missionariis a S. Congregatione et ab ipso Bcned. XIV., eum, qui biuaturus est, sumere non debere solita'ablutiones calici'propter jejunium, ita ut "si in prima Missa post receptionem Corpori' et Sanguinis. profuMoncm acceperit, non debeat secundam Missam in prædictis casibus celebrare? " i. e. etiam in ii' casibus, in quibus fideles alias privarentur Missa diebus festivis. Porro, etiamsi ex decreto S. Congr. Rit. in *Eluxitana* d. 16 Sept. 1815 prescriptum esset, unum solum calicem adhibendum esse ab iterante Missam,

1 Cone. Nem. a 12'1 ap. Bene·!. XI\ de Sa-r. Missæ Sacrif. 1. III. c. V. n. 4.

quum tamen observat io hujus decreti non leves involveret difficultate quando (delirandum fon t in duobus dissitis ab invicem ecclesiis, dicta Congr. in comitii- habitis d. 12 Sept. 1857 moderans decretum pnecedens declaravit : *usam duorum ealiram in ca-sit ‰'o penadti.* Instructio annexa,l concinnata mandato ejusdem S. R. Congregationis, respicit modum purificationis calicis, qui pro prima Missa inserviit.

E Seer. S. de Propaganda, d. 24 Maji 1870.

DE CONFESSIONE SACRAMENTA LI II ÆRETICIS

SUB CONDITIONE REBAPTIZANDIS, si CONVERTANTIR.

Une de re Angiiti episcopi petierunt a S. Sede:

" *Beatimime Pater:* luter decreta primæ Synodi Provincialis Wistmonastereiisis sub cap. xvi n. 8, ubi sermo est de abjuratione protestantium adultorum, et de Baptismate sub conditione eis conferendo, additur : iW/bwio *etiam nttcrameiilalin semper in tali ca.so e.sf exigenda.* In adnotationibus, quas adjecit Pater Ballerini Editioni Romanæ *Theologiee Moratis* P. (!ury, dicitur, hanc confessionem esse conformiorem Instructioni a Suprema S. (Illicii Congregatione super modo reconciliandi ‰mretico ediia·. i\ qua Instructione deducitur opportunam esse integram peccatorum confessionem. In textu P. Gur\ tenetur eam esse suadendam in pr.ixi."

" Quum vero hic Auctor tam in *Theologia* (piam in *C/sihes co.nneati/r* citawrit opinionem aliorum auctorum docentium, propter existentiam dubii de primo Baptismate a neo-conversis tempore infantia' suscepto, tadeo ut si nullum id fuerit, vera Baptismi susceptio sit ea. qua· occasione abjurationis sub conditioni traditur dubiam ‰* obligationem peccata integre confitendi ante hoc Baptisma condit ionatuiu, nonnulli eoufessarii in Angiiti censuerunt eos auctores secuti, dubiam confessionis intégra· obligationem esse nullam obligationem; ac propter repugnantiam conversorum ad eam laciendam, et propter periculum conversionis imperfecta' vel etiam sacrileg-.e, omnino expediri.', ut conversi aliqua tantum peccata confes exponant, ut ab eo tibsolutionis sacramentalis, si forsan ea opus sit, beneficium impetrent."

" Ex alia parte habetur praxis constans maxima· ‰arti confcs-ariorum Regni integram confessionem ttim ante (piam ‰o approbationem Concilii ‰rovinciali non modo suadentium, sed etiam exigentium; habetur difficultas conversorum, intellectum ad obsequium Fidei ipsius captivandi, nisi per animi humilitatem et submissionem, quas iu Sacramento Pienitentia· Christus Dominus reponere dignatus est; habetur etiam impossibilitas sciendi, nisi per integram precatorum inaniti stationem, utrum ueo-conversus rite sit ad ipsum Baptisma dispositus, velitque v. g. restitutionem fama· vel bonorum, (si ad eam teneri contigerit.) facere, occasionem proximam peccandi vitare, a matrimonio milliter contracto resilire, etiamsi per S. Sedis dispensationem iuli in casibus quotidie frequentioribus matrimonii post divortium civile contracti» illud sanari nequeat ; habetur insuper necessitas sua· ‰luti per justificationem in Sacramento Pernitentia' prospiciendi, a cujus integritate nemo iu infantia semel baptizatus possit eximi ; attenta pnesertim diligentia juniorum c Clero Anglieano circa ritum baptizandi fideliter servandum, et attento proinde majori numero eorum.de quorum Baptismatis infantilis valore non licet dubitare."

" Quum vero certum sit, quod post pinres annos confessionis integra· obligatio vim suam omnino sit amissura, si in praxi sequi valeant Theologi uti tutam opinionem auctorum pradatorum. Archiepiscopus Wcstmonasterirnsis et Episcopi Anglia· enixe rogant. ut Sanctitas Vestra, pro sua in missiones Anglin' benignitate, dignetur declarare

l Invenitur in Act. ct Deer. Cone. Plcn. Balt II.]»ag. 31S.

hac >iip<r quæstionc gravissima mentem Ecclesiæ : *.lu Meatjuxta Synodi Prorincialia Mrefitni a S. Sede probatum Coufasio aacrauieidulia a neo-coni'erails in Jaiflia cxiyi, et an ea debeat ease iutcyra ? "*

Fcria v, loco iv, dic 17 dec. 1S6S S. Officii Congregatio respondendum consuit ad Utramqiic dubii partem ; *.Iffirmidice ; et daiidiiui eiuse decretum lutum die \~t jtiuii* 1} 15 . <|iinn resolutionem Pius PP. IX. confirmavit eadem Fcria."

Eu Decretum 17 *junii* 1715 : " Λ11 plena fides sit adhibenda Carolo Wipperman de Rostoch in ducatu Mecklenburg prædicanti et lectori Tlicologiæ Lutheramc Quietisticæ, superintendenti et doctori primario seetæ Lutheranorum Quietistarum, Fidei catholicæ reconciliato, et circa nonnullos errores detectos in ejus Baptismo; au ipsi credendum sit circa ea quæ enarrat, ct quatenus affirmative, tum ut ipsius saluti tum etiam ut cteterorum illius seetæ seu regionis, pnesertim si fuerim ignorantes, saluti pariter consulatur, qnæritur. an dictus Wipperman sit rebaptizandus; et quantenus affirmative, an absolute vel sub conditione? Et quaternis affirm.itive. au teneatur confiteri omnia peccata pneterita» vitæ ? lù quatenus affirmative, an Confessio pneponenda sit vel postponenda Baptismo conferendo sub conditione?

S. Congregatio Oflieii dixit : *Carolum case rebaptizandum aub conditione ; et. colluto Hu/dianio, ejna preeteciltc vita peccata conjitealnr et ab iis anb conditione ubaolcutur.*

Responsum hoc ubique obligare S. C. de P. F Archicpiscopo Quebecensi rescripsit 12 jul. 1869. De ipsius Confessionis tempore vide T. II. (Φ p 414).

X.

DECLARATIONES

Cl RCA CONFESSARIOS S 0 L LICI T A N T E S.

I. *Declaratio S. Officii* anno 1661.

1. An sit denuntiandus confessnrius, qui dat pœnitenti chartam in Confessione, postea domi legend un, in (pia ad venerem sollicitabat? *Domini tyiiatijicatorrs censucrttnt esse denuntiandum, et negativam opinionem non e.sse probabilem.*

2. An confess irins consentiens sollicitationi, sc(l statini desistens de illa turpi materia loqui, dillenndo illius complementum ad aliud tempus, et non pnebendo absolutionem pumitenii. incidat iu pumas contentas iu Bulla Gregorii, et sit denuntiandus? *(rusuerant incidere, d coufrssaruim esse denuntiandum, rejecta opinione contraria, quam non rue probabilem cenfuirruut.*

3 Au contessarius sollicitando, propter parvitatem materiæ sit denuntiandus? *Cum iu rrbun reiiereix non detur parcitas materue, d, ai daretur, in re pronenti non daretur, ceiiaurriuil* ñ.v *denuntiandam, et opinionem contrariam non caae probabilem.*

4. \n contessarius qui Geminam in Confessione dicentem se velle in crastinum confiteri, illam sollicitat et a (.'onfessioue dissuadet, sit denuntiandus? *Λ7 .sollicitatio jiat trtri torum (o ijrssiouis,* r/ *abv/ue pr<?tr.r(u Coufe.ssioni-s, cenmternut negativam opinionem probabilem : .secus si iu confe.s.sionario, sen in loco €onfeMioni*

5 \n sacerdos carens jurisdictione, si sollicitat iu (Onfessioue pamitentem, sit denuntiandus - *(^eu^urrnnt e^ie denuntiandumi et opinionem negativam non c^ir probabilem.*

6 \n interpres, si sollicitet iu Confessione pœuitentem, sit denuntiandus? *Crmm· erunt opinionem negatiram non carere probabilitate.*

7. An mandans conlessario. ut in Confessione sollicitet, sit denuntiandus? *Cenznernnt opitnonrrn negatiram non carere .sua probabilitate.*

8\n (piando confessarius et pœnitens invicem se sollicitant, confessarius sit denuntiandus J *Affirmative responderunt, et opinionem negatiram non esse probabilem.*

9 An (Onte^sarius sollicitatus, si metu inductus sollicitationi consentiat, sit denuntiandum' *Cennuernut* ℓ.xw *denuntiandum, et negativam opinionem non esse probabilem.*

!<·. An confessurius incidat in pumas Constitutionis Apostolietc contra sollicitantes, si sollicitet mulierem in aliis Sacramentis, scilicet Baptismi, Matrimonii, et sit denuntiandus, et denuntiatus possit ah Inquisitoribus puniri ? *Quoad utru.ruque articulum, censueruut opinionem negativam esse probabilem.*

11. An coniessarius, qui sollicitat pœniteniem ad actus illicitos extra actus Venereos sit denuntiandus ? *(.'cnnueruni opinionem Hepaticam ense probabilem.*

1-2. An confcssarius, si laudet pœiiitentcm dc pulchritudinect venustate, dicatur illam sollicitare, et ideo sit denuntiandus? *Censuernut, si laus illa sit seria et nihil prata-intentionis redoleat, negativam opinionem esse probabilem. Si tero secus non esse probabilem >*

13. An sit denuntiandus confcssarius, (pii propter sollicitationem alterin' abjuravit ? - *Censuerunt opinionem negativam non esse probabilem, et ideo denuntiandum : quod etiam fuit resolutum die* 26 *julii,* anno 1628.

1 l. An (piis teneatur denuntiare confessarium sollicitantem, si hoc audivit non a fide dignis, sed solum a levibus personis? *Censuerunt opinionem negativam non carere probabilitate.*

15. An sit denuntiandus confcssarius, (pii sedens in confessionario sollicitat mulierem Stantem ante confessionarium, non simulando Confessionem ? *Censuerunt opinionem negaticam non carere sua probabilitate.*

16. Au denuntiandus confcssarius, (pii audiens Confessionem dat donum mulieri, ita ut hoc farto dicatur illam sollicitasse? *Idem responderunt quod ad duodecimum.*

Hactenus ex cardinali Albitio (in Opere, *Dc Inconstantia in fide.* c. .xxxvtn. n. 65). litre autem omnia et singulti decreta Benedictus XIV. in Bulla: *Sacramentum,* confirmavit.

II. *S. Paniitenliariat responsuin* IS32.

"Canonicus pœnitentiarius Audriensis Ecclesiæ, Marianus, tria sequentia dubia a S. Pirnitcntiaria solvenda postulat, nempe: ' Γ . . . . 2° au confcssarius sollicitans ipso facto incurrat privationem, seu inhabilitationem ad celebrationem Missa»? 3 au <pii non denuntiaverit infra mensem sollicitantem, possit, denuntiatione secuta, a quolibet absolvi ? '

Ad 1.....

Ad 2. " Pernam ꝑerpetua inhabilitationis ad Sacrificii Missa celebrationem a Benedicto XIV. contra sacerdotes sollicitantes ad turpia inflictam, non incurri iu foro conscientiæ, nisi post juridicam denuntiationem et condemnationem.

Ad 3. " Pacta denuntiatione, licet post tempus ab ecclesiastica lege pneseriptum. cessare reservatioucin, et. casum cum adnexa censura absolvi posse a quocumpte confessario."

III. *Instructio Congregationis S. Oflieii* 1S67 *ad Episcopos.*

" Quæ Supremus Pontifex glor. meni. Benedictus XIV. in ('onstit. 1 junii 17 H edita, cujus initium est *Sacramentum Pa-nitentia-,* confirmavit ac decrevit, ea ad hire quatuor maxime capita reducuntur. *In primis,* quemadmodum jam antea saucii uni fuerat prersort im a Gregorio XV. ('onstit.. quæ sub die 30 aug. 1622 data, incipit *Cnirersi,* omnes locorum Ordinarii ꝑriple ac Inquisitores deputantur judices ad inquirendum et procedendum, et condignis pirnis animadvertendum contra sollicitantes ad turpia in (onfessioue, quamvis ab ordinaria jurisdictione quomodolibet exemptos. *Itidem* omnes sacerdotes

1 Illud : *probabile est,* in usu Theologiic, si cum alia opinione non tînt comparatio, idem est ac dicere, quod opinio illa valida ratione sustinetur, ct tuto teneri potest ut dicetur in Tr. *de Conscientia.* /. Giraldi, *Erpositio Juris Pontificii.*

2 Id est (pii ob aliam praecedentem sollicitationem comparait comm Inquisitore et abjuravit, nempe Inere-im detestavit ; cum enim nbjnrntio sit detestatio hieresis, aliquis in tantum abjurare debebat, in quantum luerctieus vel dc Incresi suspectus, et talis hnbebatur sollicitator, qui ideo abjurare debebat saltem ad cautelam. Si suspicio de lueresi erat levis, dicebatur abjurare *de teri,* -i vehemens, abjurare *de vehementi. Γ* Diana, Par. i. *de potest. Inquisitorum.* — Ferraris. A'. *Abjurantes.*

ad audiendas sacras Confessiones constituti, sicut antea quoque praescriptum erat, obiigantur monere >uos pœnitentes ut sollicitantes hujusmodi quam primum poterunt Inquisitoribus aut locorum Ordinariis deferant; eosdemque pœnitentes non absolvere, qui huic adimplendo muneri parere recusent. Praeterea *tertio loco* Apostolieæ Sedi reservatur. excepto mortis articulo, eorum casus (pii innoxios sacerdotes apud ecclesiasticos judices falso sollicitationis insimulant vel sceleste procurant ut id ab aliis liat. *Quarto* denique sacerdoti cuilibet omnis facultas et jurisdictio ad sacramentales confessiones persome complicis in peccato turpi contra sextum decalogi praeceptum commisso excipiendas adimitur, nisi extrema prorsus urgeat necessitas, nimirum si in ipsius mortis articulo alter sacerdos desit, (pii confessurii munere fungatur, vel sine gravi aliqua exoritura infamia vel scandalo vocari aut accedere nequeat (Constit. ejusdem Benedicti XIV., *.Ipostolici muneris* 8 febr. 1745). El Apostolieæ Sedi reservatur eorum confessarionim casus (pii complicem in peccato turpi absolvere ausi fuerint.

'▮ Nullum satie dubium est, quin hæ praescriptiones, prohibitiones, reservationes omnes et ŝingula in cunctas nationes universim vires suas extendant, et ubique terrarum *inconcusse ac inviolabiliter* ŏbservanda sint. Quod quidem vel legenti Gregorii XV. et Benedicti XIV. Constitutiones evidentissime patet; et idipsum consequentium Pontifi- •mn suffragio, prout se dedit occasio, ad hanc usque diem confirmatum est. Et re qui- Jem vera Vicario Apostolico €ochinchina sciscitanti : Γ *an Constitutio Benedicti X1Γ. adversus sollicitantes obliget etiam missionaries Eranciscauos qui ministerium exercent in Cmhinduna ⁄* 2° *an eadem Constitutio restringi possit ac moderari in aliquo casu ob mag~nam confi'ssnriorum penuriam in eodem Regno Cocliincliinre?* .Jussu Pii VI. anno 1775 opport nil i Instructione responsum fuit : *ad* I : *affirmative ; ad* 2 : *negative.* Et proxime SS. D N Pins Papa |\ Decreto hujus Suprema' Inquisitionis sub feria tv, 17 juiiii 1866 edlXit: *hi facultatibus, quibus Episcopi aliique lororum Ordinarii ex concessione .tpostoliea pollent absolvendi ab. omnibus casibus .tpostoliea' Sedi reservatis, excipiendos semper in posterum et exceptos habendos esse casiis reservatos iu Bulla Benedicti XII , qua incipit ;* Sacramentum ₱ernitentia Hoc Decretum vero omnibus ubique terrarum Ordinariis, prædicta absolvendi facultate donatis, absque ulla exceptione significandum mandavit. Q.namobrem omnibus locorum Ordinariis enitendum summopere est, ne eorum vigor, qua? in praedicta Constitutione salubriter providentur, paulatim uspiam elaugucat. At Emin. PP. Cardinales Supremi Inquisitores nuper cognoverunt eandem Constitutionem non ubique, siculi par esset, execution! tradi atque iu aliquibus locis nonnullos tum in denuntiationis onere adimplendo, tum in judicio contra sollicitantes instituendo irrepsisse abusus, qui sine justitia; ac providæ severitatis discrimine tolerari minime possent. Itaque neque inopportunum neque ipsis locorum Ordinariis ingratum fore judicarunt, si ąua contra eosdem abusus ab hac Suprema Congregatione ad tramites Sacrorum Canonum decreta fuerunt, in unum collecta prae oculis habeantur Ad quem effectum praesentem Instructionem edi mandarunt.

l Persome sive mares, sive fœinina?. quæcunque illæ sint, ad turpia sollicitata' in confessione vel occasione aut praetextu confessionis, quemadmodum enucleate in memorata €onstitutioni praecipitur, rem ad S. Sedem vel ad loci Ordinarium deferre debent.

2. Denuntiare oportet quemcunque sacerdotem, etiam jurisdictione carentem, sollicitantem in Confessione, vel etiam pienitentis sollicitationi consentientem,quamvis statim dissentientem de turpi materia loqui, illius complement mn ad aliud tempus differentem et non praebentem absolutionem pienitenti (ex Decreto 11 febr. lotii continuato in Const it. *Sacramentum).*

3. Hujusmodi denuntiationes a nemine absque culpa lethali omitti possunt. Qua de re pœnitentes debent admoneri, neque ab iis admonendis instruendisque eorum bona fides excusat.

4 Sacerdotes ad sacras audiendas Confessiones constituti, qui de hac obligatione pœnitentes suos non admonent, debent puniri (ex declarat. 20 uiaitii 1624; 1 oct. 1626 penes Albitium).

5. Pœnitentes admoniti et omnino renuentes nequeunt absolvi; (pii vero ob justam

causam iatioικηιι differre debent, camque quo citius poterunt faciendam -pondent serioque promittunt, possunt absolvi.

6. Denuntiationes anonymæ contra sollicitantes ad turpia nullam vim hala nt ; denuntiationes enim fieri debent in judicio, nempe coram Episcopo ejusve delegato cum interventu ecclesiastici viri (pii notarii partes teneat, et cum juramento rt cum expressione et subscriptione sui nominis; ℍet -afficit si fiat per apocha- vel per lilter.i- -in·· nomine et cognomine auctoris (e.r *déchirât.* 20 *niarHi* 162f : l i›c/o6/ m 26, *pene .//-*

Ceterum prohibetur, ne in recipiendis denuntiationibus praeter judicem et notarium, virum utrumque ecclesiasticum, speciali et scripto exarata Episcopi ɗ‹ putatione munitum, testes intersint, ('avendum quoque ne cx denuntiantibus quaeratur num sollicitationi consenserint : et convenientissimum foret, si de hujusmodi consensu, quantumvis sponte manifestato, nihil notetur in tabulis (e.r *l rbano ΓΠ1.* 17 *apr.* 1624;.

7. Denuntiationis onus est personale et ab ipsa persona sollicitata adimplendum. Verum, si gravissimis difficultatibus impediatur quominus hoc perficere ipsa po—it. time wl per se, vel per epistolam vel per aliam personam sibi benevisam suum adeat Ordinarium, vel S. Sedem per Sacram Pomitentiariam vel etiam per hanc Supremam Inquisitionem, expositis omnibus circumstantiis, et deinde se genit juxta in-tnictionem quam erit acceptura. Si vero necessitas urgeat, se gerat juxta consilia et monita sui eonf‹— sarii. Ast si nullo impedimento detenta denuntiationem omnino renuat, in hoc casu aliisque supra memoratis laudandus est eonfessarius, qui operam suum pernitenti non denegaverit, et vel Ordinarium vel S. Sedem pro opportunis providentiis consuluerit, suppresso tamen pienitentis ℍomini Formulas autem hisce in casibus adhibendas tradunt probati auctores, quos inter Pignatelli. t. t : *conudl.* 104 : (arena. Albitius etc.

8. Non infrequenter occurrit casus, ut eonfessarius alinsve ecclesiasticus vir ab Episcopis (quorum utique luee potestas est) deputetur ad denuntiationes recipienda- m π ad sollicitationis crimen spectante absque interventu notarii. Huic instructioni folium adjicitur circa modum quo hisce iu casibus confici denuntiatio debet.[1] Qui enim ad hoc gravissimum munus viri maxime idonei destinantur, de actu denuntiationis judiciaria ratione assumendo instrui debent ac moneri, ut statim a recepta denuntiatione vani continuo ad ipsum Episcopum, a quo fuerunt deputati, caute transmittant, neque confecti actus exemplum vel vestigium aliquod sibi retineant. Atque in hunc fere modum haud difficulter denuntiandi munus adimpletur. Profecto a locorum Ordinariis efficiendum est. ne ad loca ℜua jurisdictioni subjecta applicare oporteat, quod pro Missionibus P‹ rnambuci in \merica die 22 jan. 1627 declaratum fuit: *ℍnidier··* videlicet *^ollicituht'i non h-ueri ‹/d deiiinitiatioiieiii,* si ministri Inquisitionis et Vicarii Episcopi in longinquis regionibus degentes sine gravi incommodo adiri nequeant.

9. Si in denuntiationibus, quod non raro contingit. ali;e indicantur ℘ersona forte pariter sollicitatio, vel ℚua de hoc crimine testimonium ferre aliqua ratione possint, ℍa quoque omnes et scorsim judiciaria forma superius enunciate ℮xaminanda sunt ; et primo per generalia, deinde per gradus, quoad ita res ferat, ad particularia deveniendo interrogari debent, utrum et quomodo revera fuerint ipsa? $ollicitatu vel alias persnnafui-se sollicitatas viderint vel audierint.

in. Accepta denuntiatione non illico proceditur, sed a Superiore ecclesiastico inquiri sedulo debet, utrum persona denuntians sit fide digna. Sollicitationis crimen ut plurimum secreto perpetratur ; hinc privilegium est. ut in causis, qme contra hoc crimen instituuntur, ad plenam probationem faciendam attestationes etiam singulare- admittantur. At in memoratis SS. Pontificum Constitutionibus praescribitur, ne cum testibus singularibus procedatur, nisi praesumptiones, indicia et alia adminicula concurrant. Pondus igitur cujusque denuntiationis, qualitates et circumstantia' serio accurateque ℘erpendenda sunt, et antequam contra denuntiatum procedatur perspectum exploratumque judici esse debet, quod mulieres vel viri denuntiantes sint boni nominis neque ad accusandum vel inimicitia vel alio humano allectu adducantur. Oportet enim, ut testes hujusmodi singulares ab omnibus privati- affectionibus sint immunes, ut ipsis integra fides haberi possit *(Instruet. jussu Pii ΓI,* 1775).

[1] Hunc atTerunt *Acta,* Toni. III. p. 505.

11. Ea est hujus Supremie Inquisitionis consuetudo, ut post unant aiteram ve denuntiationem rescribatur, quod denuntiatus *ofaerertur,* ita videlicet super delato crimine suspectus habeatur, ut, quum primum per nova- denuntiationes res explorata erit, in judicium vocandus sit. I t plurimum nonnisi a tertia denuntiatione procedi solet. Ad formale examen vocantur Parochi vel probata fidei speclativque. virtutis viri, praesertim ecclesiastici, (pii cum juramento dc veritate dicenda et dc secreto servando, super qualitatibus denuntiantium et denunciati et super mutuis eorum odiis et inimicitiis examinentur. Hisce peractis diligentiis, reus in judicium adducitur et connu judice cum interventu ecclesiastici viri, qui notarii partes agat, super singulis eujusque denuntiationis et examinis adjunctis, juramento dicenda veritatis obstrictus, respondere debet. Cavetur solertissime in denuntiantium nomina reo manifestentur et ne sacramcntale sigillum quoqiiomodo violetur.

12. Quando perspecta evaserit patrati criminis veritas, reo ad defensionem prout jura exposcunt admisso, deveniendum erit ad illi interdicendum in perpetuum ne confessiones excipiat, subtrahendo omnes et quascumque facultates ad id muneris eidem etiam per quodeuinque privilegium vel ab ipsa S. Sede impertitas. Hujusmodi sententiam Episcopus ipse et non alius ab eo delegatus profer.it; et pro modo culpa·, atque omnibus attenti-circumstantiis, cieter is quoque pienas reo irroget, (pia in supradictis l'ontiticiis Constitutionibus decernuntur Praeterea, si reus in judicio crimen confessus fuerit, congruam debet emittere abjurationem, ut se ita purget ab ea, quam incurrit lueresis suspicione; et hae qtfoque poma in ipsa sententia mi.letetur. Notandum est pumas hujusmodi omnes et ipsam inhabilitatem ad Sacrosanctum Missa Sacrificium celebrandum in Decreto Benedicti XIV. 5 aug. 1715 praescriptam esse tantum ferenda sententia·. Abstinendum tamen erit ab infligenda degradatione et traditione brachio sæculari . id nimirum a Gregorio XV statutum fuit : cieterum *ad terrorem* potiti- impositum haberi debet, quam ut execution! mandetur (*llbiliitu* et *Benedictu XII* . *Epidolu privata* 11 nov. 1713 *ad Aseoedd).*

13. Qui nullis omnino super hoc crimine praeventi denuntiationibus, conscientia victi, Ordinario loci ejusve delegato se sistunt, patrata a se sollicitationis llagitia sponte confitentur et veniam petunt, dimitti debent cum congrua abjuratione et pnmitentiis dumtaxat salutaribus, adjecto consilio vel præcepto, ut ab excipiendis personarum sollicitatarum sacris Confessionibus se abstineant : nec arteris pienis antea dictis, accedentibus licet postmodum denuntiationibus, afficiantur. Qui vero judiciaria forma jam praeventi, sed nondum citati, sua sponte se -istunt ; et ii pariter, (pios veritatem non integram sed diminutam in spontanea apparitione confessos esse Ordinarius loci ex acceptis postea denuntiationibus deprehenderit, beneficio impunitatis non gaudent ; vermitamen pro ipsius Ordinarii prudentia mitius puniantur.

1 f. Quod in hisce causis, vel ex commissione \postoliea. vel ex jure Episcoporum proprio tractandis, majorem in modum curari et observari debet, illud est ut eiedem causa utpote ad (idem attinentes, secretissime peragantur, et postquam fuerint definita et execution) jam tradita perpetuo silentio omnino premantur. Omnes Curia ecclesiastica» administri, et quicumque alii ad has pertractandas vel patroni ad defendendas causas assumuntur, jusjurandum de secreto servando debent emittere: et ipsi Episcopi aliique locorum Ordinarii ad servandum secretum obstringuntur prout in jure cautum e-t cap. *Statuta* tin. r/r *liter , m* 6 ; et in Clement *Multorum, § porro, de lueret.* Qui vero denuntiationis oneri satisfaciunt, quique iu hisce causis examini subjiciuntur, juramentum ab initio de veritate dicenda, et actu expleto dc secreto servando, tactis sacrosanctis Dei Evangeliis, etiamsi -int sacerdotes, praestare tenentur. Ida -i caute sanet eque teneantur, nullam invidia infainiicque vel aliud quodvis periculum timeri potest, quod vel test· - a dicenda veritate, vel competentes judices ab investigando et condignis pcenis aniniudvertendo sollicitationis crimine contineat.

15. Indultum fuit a Pio VI. in Instruet, de qua antea dictum est, anno 1775 ad Vicarium \p Concincime data, ut. cum difficillimum sit in illis tam dissitis ac disparatis regionibus ea omnia adamussim servare, qua in hisce causis servanda sunt ; et cum, -i aliqua ex his omittantur, justitia non patiatur, ut pcen.e infligantur adversus

reos, de quorum crimine judiciaria ratione adhuc sufficienter non constat, tunc consultius fortasse esset si extra judicii ordinem procedatur ad occurrendum tanto malo mediis et modis magis facilibus et expeditis, (pio- in casibus particularibus Vicarii Apostoliei prudentia cum animarum zelo conjuncta suggeret. Jam vero quisque videt hanc indulge ntiam pro locis adeo dissitis ac disparatis factam, neque omnibus esse communem, neque absque Apostolic»; Sedis auctoritate jure posse ubivis induci.

16. (Veterum, si locorum Ordinarii in conficiendis processibus, vel etiam confecto procesMi, in proferenda sententia contra sollicitantes ad turpia in Confessione gravioribus involvantur difficultatibus, rem, transmissis actis, deferre poterunt ad hanc Supremam Congregationem, quæ peculiares instructiones singulis casibus accommodatas, ut siepe iit, tradet, ac definitivam sententiam, si expediens fuerit, ipsa proferet..... Datum ilornie die 20 febr. 1S67."

INSTRUCT10

EDITA J1 SSU

SACRÆ

DE PROPAGANDA FIDE

DE CONJUGIIS.

lionne 1821.

Venerabilibus Fratribus Episcopis Ficariis rtpostolicis in Imperio Sinarum, eique adjacentibus Regnis atque Provinciis.

VENERABILES FRATRES.

Quæstio de inordinatis ae clandestinis apud Sinas conjugiis non modo Vestra, Venerabiles Fratres, ingenia vexavit diu. Sacrorumque Operariorum, (pii in difficili isto Dominico excolendo agro adlaborant. verum etiam S. hujus Congregationis studia non mediocriter exercuit. \upie id non eam unice ob causam, (pia S. Augustinus Ecclesiæ lumen obscurissimam de Conjugiis quæstionem, cjusdemipie sinus fere inexplicabiles esse professus est ; sed, quod maxime dolendum, oli hominum corruptelas, honorabilis Nuptiarum fœderis speciem ae pulchritudinem inobscurantes. *Magno* itaque *-Saeraaieato* Mius ut restituatur et constet honor. S. C. quaestionem hujusmodi bono in lumine collocare ae definire tandem sollicita, pnesentem Instructionem parandam duxit. Vobis, λ en. Er., inscriptam. uti eam eum Missionariis, Parochis, ac Confessariis communicetis. Sed ordine res explicanda est ab initio.

I. \ cstris equidem litteris, ut bene meministis, pluries ad hanc S. C. datis, significastis,- pravum inolevisse morem apud plurimos Christianos, tanto nomine indignos, ut post inita sponsalia, habitamque carnalem copulam eum muliere, cum alia inde Matrimonium contrahant, communibus servatis Imperii, atque usitatis ibi Ecclesiie ritibus. Qua dc re anxie, ac pro eharitate, qua erga oviculas flagratis Vestra? sollicitudini commissas, a Matre ac Magistra vestra postulastis invalescenti apud eas gentes morbo me-

delam consentaneam ·. et percontati estis, utrum primum illud conjunctionis genus, an alterum justi Matrimonii vim haberet (piando intra lines Imperii Siniei ac ciicuinjacentium Regnorum ac Provinciarum nondum esset l ridentinuin de Matrimonio Decretum promulgatum.

II. Et S. quidem Congregatio Vos atque Operarios Vestros enixe hortata est, omnimodis ut niteremini (pia privatis, (pia publicis concionibus, ac priesertim in Sacramenti l'omit ntûe adniinistratione, deterrere Fideles a clandestinis matrimoniis, ⁂ua Sanctu Dei Ecclesia justissimis de causis semper detestata est atque prohibuit : et ex quibus gravia peccata ortum habent : maxime vero admonendos graviter et sub interminatione Divini judicii eos. qui in statu damnationis permanent, dum priore uxore, eum (pia contraxerant, relicta, cum alia palam contrahunt, et eum ea in perpetuo vivunt adultc rio. Neque his contenta monitis ex limpidis S. ⁂ndentina Synodi fontibus deductis, ad propositi Dubii solutionem, ex puris item fontibus Pontificii .luris in omnes (atholicos pervulgatis observandam indixit a Gregorio IX. P. M. acceptam priescriptionein Capitis */s qui.* 30. *de Sponsui. et Matrim.* Interrogatus enim Pontifex, quid facto opus esset de homine, (pii post inita cum muliere sponsalia habitumque concubitum, aliam deinde in facie Ecclesia duxerat et cognoverat, hujusmodi responsum dedit. " I- (pii fidem dedit alieni mulieri, quod eam in uxorem ducere velit, et si postea illam earnaliter cognoscat, aliamqne in facie Ecclesia ducat, ad primam redire tenetur : (plia licet primum matrimonium pnesumptum videatur, tamen contra talem pnesumptionein probatio in contrarium non est admittenda. Cude sequitur quod matrimonium postea de facto contractum non verum sit matrimonium sed nullum. Hanc autem praescriptionem S. C. Vestri» studiis commendandam suscepit ab anno 1786, eamdemque anno 1804 V. F Stephaniis Borgia, ⁂lara ⁂memoria Cardinali", ⁂aem item Congregationis nomine ad Vestrum unum, nempe ad Vicarium Apostolicum ⁂ochinchina scribens, explicatius retinendam esse declaravit.

III. .lam vero tali tantoque remedio consilioque a S. C. exhibito, futurum ea sperabat, ut jiHtis illorum Christianorum conjugiis rite constabiliendis clandestinisque cohibendis, opitulante Deo, nihil aut fere nihil superesset, quando post annos non paucos litteras ejusdem \ iearii Apostolici Cochinchinæ accepit, quibus pnvter cetera significavit : Capitis A y/o' observantiam eas in regiones vix aut ne vix quidem induci posse ob invincibilem Sinarum illius legis ignorantiam : ex Divini verbi privconibns, (pii erudi⁂nda genti strenuam dant operam, extitisso fere neminem, (pii docuerit, ex copula clandestina Sponsalia subséquente validum in Foro externo Matrimonium icstiinandum docere autem id deinceps asperum futurum ob gravissima inde incommoda pertimescenda, ac ⁂ertim ob scandala tum apud Christianos, tum apud Gentiles oritura, (piorum firma persuasio est : Matrimonium justum constare nullum, nisi quod in conspectu Ecclesite, vel civilis Imperii legis fuerit celebratum.

I\ . Acceptis hujusmodi litteris, S. C. non antea definiendum quidquam deliberavit, (piam litteris ad \ os omnes, λ eu. Fr., missis, quibus, ut nostis, sciscitatum est de origine opinionum apud eas gentes circa nuptias justas et illegitimas: de universa super Matrimoniis doctrina a Missionnriis explicata: de ritu Ecclesiastico ac civili nuptiarum deque incommodis ac periculis extimescendis, si (piando memorati Capitis A *qui* apud Sinas observantia esset inducenda.

\ Et Vos quidem certiorem S. C fecistis responsionibus fere inter se consentaneis : quæ plene Eminentissimis Patribus satisfacere fortasse potuissent, nisi in re tanti momenti definienda diligentia supra (piam dici possit, maturitateque summa sibi opus esse existimassent. ⁂lia itaque ⁂ternc S. C. nomine pervenerunt ad Vos, a \ obisqnc novas responsiones ⁂reddita ex quibus Dubia, ⁂pia sequuntur, efformata sunt.

Dub 1. (quod in serie propositorum septimum est'l .A *in Chime, Cochinchime, et Tunchini utriusque regionibus, in quibus Tridentinum dc Matrimonio Decretum nondum promulgatum est, copula sponsalia subsequent rerum Matrimonium inducat, etiamsi Sponsi inter coeundum non maritah affectu, sed libidine moti, existiment, se in illicitum ac fornicarium actum irruisse, Matrimonio justo constituendo imparem, ac propterea non sibi ereptam facultatem existiment ad alia rota transeundi, cum luee apud eas gentes persuasio rigeat ?*

Dill) **II.** Iquod in serie octavum est) — *Quale contiliutn dandnh> \h <ionarh· earui,< renia-Hunt circa modum sercandtun, pnrseftim in Fonitentia Sacramenti ℞d„ni" ration·· cum ut l'idchbits, t/ut, post Spoinalia et copulam habitam cum ʜʜᴜ muliere, „nptni· publice eum rdta contraxerunt, ψιαχ ipxi bonaJidejustas existimant, calidas<(ue ?*

Dub. 111. (quod in serie nonum est) *I'icarix Jpushdicix ɑ· M, donari'· remmt..·., flu-(jilaidthus upturn nd cohibenda conjuyia clandexliua, et arerteudu damna e.x iixdemfumeJd-ima suboritura, quid consilii dandum, ant prascribendum sit ?*

A<l luce clarius, atque accuratius enodanda Dubia juverit animadvertere · Eminentis-simis Patribus incredibile videri, persuasionem in 1 Dubio memoratam tantam vigere apud Sinenses, ut communis existimari possit : nempe ex Sponsalibus et copula clan-destine habita non iis ereptam esse facultatem ad alia voti transeundi. Etenim cum S (. legem eo capite comprehensam explicandam iis gentibus, quoties m -e occasio obtulis-set, pr.escripscrit ; cumque compertum sit, (pianto Vos studio ac sollicitudini S C consiliis mandatisque morem gerere consueveritis ; ac pneterea post accepta con-ilia ac mandata hujusmodi per nonnullos annos nihil a Vobis de persuasione illa reuunria-tuni sit; jure Eminenti-simi Patres arbitrantur. M issionarios ac (atechista- doctrinam Capitis /.v *qui* non semper quidem, sed pro re nata tradidi—e fidclibu- nonnulli-, ho-que aliis atque aliis tnfdere deinceps potuisse. Ac certe Vestrum unus narravit – Mi-si-onarium quemdam cieteris clarius coram multis hominibus primariis palam docuisse Sponsalia post copulam carnalem inter Sponso- habitam ex legibu- Ecele-iic judicari debere tamquam Matrimonia, nisi contrarium certo demonstretur- ' Quo quidem facto facile int elligit ur, alios Missionaries idem minus clare tradidisse, et primario-illos viros regulam Ecclesia· gravissimam facile cum aliis fidelibus coinmunieas-i. Erunt igitur non multi, sed erunt tamen, apud (pios pt r-uasio illa non vigeat; erunt plurimi, apud (pios ea vigebit. Stabit ergo persuasio illa pede tino, cadet altero.

Videte igitur, Ven. Fr., utrique Fidelium generi congruis consiliis ac documentis providendum. Quod ut accurate succedat, ob oculo- vestros proponite, qui? in eluci-dando capite Λ *t[ui* affert P. Pirhinghiu- Sacrorum Canonum explicator probatissimus. Namque ille in *Hb. //. Decreta!. 'Iit.* I *Serf.* 1. § 5 post memoratam Gregorii IX. regulam, seu pnvscriptionem, luce addit " Patio est, quia Ecclesia ex carnali copula pnesumit in sponsis conjugalem consensum ad excludendum precatum, quod -eilivrt Sponsus ct Sponsa non fornicario, sed affectu maritali se invicem cognoscere volmrint ; (piia delictum non est praesumendum, ct lurc e-t praesumptio *durh* <7 *dr dun.* id ‹ -r, omnino certa ct indubitata, contra quam non admittitur probatio ; et eou-eipu nt< r non audiretur Sponsus asserens, se non cognovisse Sponsam affectu maritali vel animo contrahendi Matrimonium cum illa. Covarr. in Epitome *Lib. //. Decret, p.* I *Cap.* ***II.*** j I *num.* I *e! 2.* Confirmatur, (plia copula carnalis -equuta post Sponsalia de fu-turo est sufficiens signum consensu- de pnvsenti in Matrimonium ; et Sponsi per eam censentur sibi invicem tradere; qme pnesumptio habet locum in Foro contentioso et judiciali tantum, non autem in Poro conscientia· et pœniteiitiali. lude si Sponsus vere cognovi—ct Sponsam non affectu maritali, sed fornicario, non esset verum matri-monium in Foro pienitcntiali, ct coram Deo. quia Papa non potest facere, ut sine con-sensu expresso vel taeito sit verum Matrimonium. *Hostien. hic. coi.* 2 *in fine. Fag-nan. hic. nuat.* (5 *et* Hactenus P. Pirhinghius, qui hanc doctrinam exhibens affirmat caindcm esse apud omnes Canonum tractatores pervulgatam. Ilie igitur state, hic lue-nte. Nempe in ii- etiam regionibus, in quibus Tridentinum de Matrimonio decretum promulgatum non est, si Sponsus ac Sponsa non maritali affectu, sed fornicario invi-cem coiverint, non ideo eorum Sponsalia in verum Matrimonium transire coram Deo; ac propterea coram Deo, sive in conscientia' Foro, iisdem ereptam noti esse facultatem ad alia transeundi vota, si se legitima occasio pnecedentium Sponsalium dissolvendo-rum obtulerit.

Cieterum in forum externum ac judiciale deducta si copula sit. possent iidem ab Ec-clesiastico judice legitimorum instar conjugum haberi : atque idcirco, quoad alter eo-rum vixerit, a quovis alio matrimonio prohiberi, quia est lurc pnesumptio *juris et de jure,* id est, certa omnino et indubitata, contra (piam non admittitur probatio; et eon-

scquenter non i.udiretur sponsus asserens, sc non cognovisse sponsam allectu maritali, vel animo contrahendi matrimonium eum illa.

Qua cum ita sint, septimo Dubio hac ratione S. (’. respondendum censet : nempe

Si in praefatis regionibus, ubi publicatum non fuit decretum S. Concilii Tridentini, duo sponsi carnalem inter se deinde habeam copulam, eam tamen non ex affectu maritali, sed allectu illicito ac fornicario; hæc eorum copula minime transire facit praecedentia eorumdem sponsalia in verum matrimonium coram Deo; seu in foro conscientia liberi manent, atque poterunt, si praedicta eorum sponsalia ex aliqua legitima causa dissoluta fuerint, nuptias alias licite inire. Nihilominus si eorum copula in foro externo ct judiciali probetur, poterunt iidem ex praesumptione *Juris ct de Jure,* contra «piam non admittitur probatio, per Ecclesiasticam Potestatem adigi ad sesc habendos tamquam veros conjuges, quibus, vivente consorte, quodvis connubium interdictum sit. Ex *Cap.* 30 *De SpOHMilih. et Midrim.* —

Sed gradus faciendus est ad alterum enodandum Dubium, quod octavuln in serie propositorum est; scilicet quale consilium dandum Missionariis earum regionum circa modum servandum (praesertim in Sacramenti Pœnitentiæ administrat tone) cum iis Fidelibus, qui post sponsalia et copulam habitam cum muliere nuptias publice cum alia contraxerunt, «pias ipsi bona tide justas existimant validastpte. — Cum hujusmodi puuntente hanc esse diligentiam cautionvmque observandam Eminentissimi Patres censueiimt. Placide eundem interroget confessarins ; utrum cum prima illa muliere concubuerit allectu motus maritali, an allectu illicito ac fornicario. Si pamitens Ime alterum respondebit, in pace dimittet, nec de validitate matrimonii deinceps contracti dubitationem ullam movebit. Si vero pœnitens respondebit, se cum prima illa mulier.· allectu coivisse maritali, graviter admonebit, cum non alterius esse maritum, &« prima·, ad ipsainquc redire «minino debere juxta s:epe memoratam Capitis Λ *qui* iracscriptifuicm. Sed aliam quoque cautionem prae oculis habeant Missionarii : videicet si accideret pienileiitcm hujusmodi in foro externo minime probare posse carnalem copulam ab se cum prima muliere habitam, ac propterea adigeretur Ecclesiastici Pnesidis judicio ad nuptias in conspectu Ecclesiæ contractas in honore retinendas; id si accideret, deberet ille (piamcumque picnam etiam excommunicationis tolerare patienter potius (piam certus impedimento se irretiri ligaminis cum altera non sine gravi culpa concumbat. Nota enim est Innocentii 111. P. M. praescriptio *Cap.* I f *de Sent. I:.ic i>iii.* expre-sa “Si alter Conjugam " (itu ille) “pro certo sciat impedimentum conjugii, propter quod sine peccato mortali non valet carnale commercium exercere quamvis dlud apud Ecclesiam probare non possit .... debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, «piam per carnale commercium peccatum mortale operari.”

Ex hactenus consideratis Responsum ad hujusmodi II. Dubium S. C. ita complexa est Si «piis Fidelium post sponsalia et copulam dein habitam cum una muliere, « um altera muliere publice matrimonium contrahat ; atque in hoc statu ad Missionarium aliquem in Tribunali Pœnitentiie accedat, debebit eum interrogare; an copulam istam eum illa prima muliere Imbuerit ex allectu maritali, an vero ex affectu illicito et fornicario. Si alterum hoc respondebit, nullam de validitate praesentis sui matrimonii dubium vi movebit. Sin autem primum respondebit, graviter ipsum commonebit, cum maritum esse non secunda sed prima mulieris, ad eamque redire omnino debere. Additur vero ad eorumdem Missionariorum instructionem; quod si forte homo iste probare non valens in foro externo carnalem copulam ab se habitam cum prima illa muliere, cogeretur hinc per Ecclesiasticam Potestatem cum altera muliere remanere, quarum publice matrimonium contraxit, deberet is p«enam quamlibet, ipsamque excommunicationem humiliter potius sustinere, quam cum altera hac muliere carnale commercium exercere non sine lethali culpa. Ex *('up.* ft *de Sent. K.rcoin.*

Statuendum nunc, quid consilii dandum Vobis. Ven. Fr., et Operariis, qui in Sinensi Dominico agro adlaboraut. «pio facilius feliciusque clandestina.· cohibeantur conjunctionis, et praecidantur scandala damnaque funestissima, quæ suboriri ex iis possent : quod erut m [[[. Dubio propositum. Orte negari non potest, maximam ad claudes-

tilias conjunctiones pnecidendas medelam ac præsidium in celebris Tridentini de Matrimonio decreti promulgatione ah Ecclesia collocari ct Apostolica quidem Sede quotiescumque conducere ea promulgatio Episcopi atque Apostolici \ icarii visa et, nihil reliqui fecit, quo facilem iisdem se prfcberet, atque hujusmodi medicinam tali consentaneam morbo pneseriberet, quod fecit in Arebiepiscopatu Kioviensi. cujus excmplum Vestrum unu in suis litteris indigitavit, nempe Ven. Fr. Vicariu Apostolicu ('oeliiiichime. \crnm de Kiovicnsi exemplo, quod ad rem nostram maxime facit, legendum est pneclarum Benedicti XIV. P. M. opus de Synodo Dia rcc A/7>. *X// ("/>. 1 · s * Iθ· ('t* 11·; !l(' legenda item ejusdem Pontificis Constitutio *Efm Pario-)-uh.t* S. *th- Sacram. Matrim. num.* 1. (urent Ordinarii locorum, ut Decretum > Concilii Tridentini de Reform. Matrim in locis ct Parochiis Græcomm et Albancnsium. quoties expedire viderint, evulgetur et publicetur — Sed certum quoque est, sieubi promulgatum id Decreti fuerit, ibique de pnsia Parochi pnescriptum observari minime potuisset, quod vel Parochus deesset omnino vel difficile adiri pos Apposto lieani Sedem declarasse iis in Jocis testium præsentiam satis e** ad valide matrimonia constabilienda: quo si integrum Decretum observari non posset, quoad tamen posset observaretur.

Jam vero Eminentissimi Patres in hujusmodi prudentem Apio.v Sedi œconomiam animum intendentes : itemque considerate ac meditato animo perpendent· * litteras a \ obis, \ en. Fr., iterato ad S. (’. hae super re datas, circumspectantes etiam civiles sacrasquc rationes, et faciem ipsam Imperii Sinarum, quæque eidem junguntur provinciarum atque regnorum ; censuerunt, * id SSmo D. N. placuerit, ut quibus in locis id expedire maturo consilio judicaveritis, in iis Concilii decretum integrum rite promulgandum curetis, aut saltem quoad fieri licuerit, juxta regula paulo ante traditas

Qnamobrem omnia et singula matrimonia, qua posthac celebrari contigerit apud Sina ut valida nominentur ct sint, ineunda erunt coram Parocho, aut Mi narii aut alio quovis legitime designato, ac duobus vel tribus testibus, iisque quoad liem iit, Christianis. Iu iis vero loci in quibus integrum non posset promulgari Dccntiun, vel, si promulgatum sit. Parochus tamen vel alius rite designatus absit, vel faciles ad eundem aditu non sint, iniri quidem possint conjugia, etsi absque Parocho, coram duobus saltem testibus, iisque si fieri possit Christianis; ita tamen contrahente ne Sacramenti dignitas vale obligentur lege sistendi se coram Missionario v· l Parocho quandocumque reduci, ut rite ab eo benedictionem accipiant. Missionarius autem vel Parochus redux, (piando sibi de consensu conjugum constiterit, antequam conjuges benedicat, eos condocefaciat, ejusmodi benedictionem ad ritum unice, non ad validitatem pertinere conjugii ; ac propterva non committet ille ut rursus consensio p<r nova verba exprimatur.

Tandem ne Decreti Tridentini memoria jusque obsolescat, cupit S. C., ut, quoties se dederit occasio, Mi narii illud popularibus sibi commissis explicent, ac juxta regula modo expositas declarent. Expedit enim, ut ipsa maxime adolesctntuhe virgine id perceptum habeant, ne in fraudem induci, et occultis vinique nullam habituris nuptiarum promissis se ad ullam pellici turpitudinem patiantur.

Atque htee via et ratio est, quam retinendo existimat S. C inordinatas ac clandestina conjunctiones pradoeari, Deo dante, posse, ac *Mut/no Sacramento* suum honorem, unde apud plurcs deciderat, redintegrari.

Quam S Congregationis sententiam SSmo Duo Nostro PIO div prov. Papa· Septimo relatam per me infrascriptum Secretarium ejusdem Sacra· Congregationis in Audientia habita die 11 Januarii 1821 Sanctitas Sua benigne approbavit, et omnino servari jussit.

Datum Roma· ex Ædibus S. ('ongregationis die 17 mensis et anni, quibus supra.

*C. .1/ /Wuv/ · S- ccefariri:**

III.

FACULTATES,

QUÆ EPISCOPIS NOSTRIS CONCEDI SOLENT.

FACULTATES—FORM. I.

1. "Conferendi ordines extra tempora et non servatis interstitiis usque ad presbyteratum inch, si sacerdotum necessitas ibi fuerit."

2. " Dispensandi in quibuscumque irregularitatibus, exceptis illis, quæ vel ex bigamia vera, vel ex homicidio voluntario proveniunt ; et in bis etiam duobus casibus, si précisa necessitas operariorum ibi fuerit, si tamen, quoad homicidium voluntarium, ex hujusmodi dispensatione scandalum non oriatur."

3. " Dispensandi super defectu retatis unius annil ob operariorum penuriam, ut promoveri possint ad sacerdotium, si alias idonei fuerint."

I. " Dispensandi et commutandi vota simplicia in alia pia opera, et dispensandi ex rationabili causa in votis simplicibus castitatis et religionis."·

5. " Xbsolvendi ct dispensandi in quacumque simonia ; et in reali, dimissis beneficiis, et super fructibus male perceptis injuncta aliqua eleemosyna vel poenitentia salutari arbitrio dispensantis, vel etiam retentis beneficiis, si fuerint paroehialia et non sint qui parochiis præfiei possint."

6. " Dispensandi in 3 et 1 consanguinitatis et affinitatis gradu simplici et mixto tantum, et in 2 . 3 et I mixtis, non tamen in 2 solo quoad futura matrimonia; quod vero ad prscter.ta etiam in 2° solo, dummodo nullo modo attingat primum gradum, eum his qui ab hmresi vel infidelitate convertuntur ad Fidem Catholicam, ct in pnvfatis casibus prolem susceptam declarandi legitimam."

7. " Dispensandi super impedimento public» honestatis justis " *jiuditia,* juxta Feije, *de imp.* n. 615 (1) "ex sponsalibus proveniente."

S. " Dispensandi super impedimento criminis, neutro tamen conjugum machinante ct restituendi jus amissum petendi debitum."

9. " Dispensandi in impedimento cognationis spiritualis pnvtcrquam inter levantem ct levatum."

10. " II;e vero dispensationes matrimoniales videlicet 6". 7®, "s® ct 9" non concedantur. nisi cum clausula . *dummodo mulier rapto non fuerit, met ni rapta fuerit, in potentate raptorin non enintat :* et in dispensatione tenor hujusmodi facultatum inseratur, cum expressione temporis ad quod fuerint ℭoncessa "

11 " Dispensandi cum gentilibus et infidelibus plures uxores habentibus, m post conversionem et baptismum, quam ex illis maluerint, si etiam ipsa fidelis fiat, retinere possint, nisi prima voluerit converti."

12. " Conficiendi Olea Sacrarum sacerdotibus, quos potuerint habere, et, si necessitas urgeat, etiam extra diem Cœtue Domini."

13. “ Delegandi simplicibus sacerdotibus potestatem benedicendi paramenia »-t aha utensilia ad Sacrificium Missa· necessaria, ubi non intervenit suent unctio , et ſ< concili-andi ecclesias pollutas aqua ab Episcopo benedicta, et, in casti neces-itati- etiam aqua non benedicta ab Episcopo.”

l I. “ Largiendi 1er in anno indulgentiam plenariam contritis, confessis ac sacra communione refectis.”

15. “ Absolvendi ab hæresi ct «apostasia a tide et a schismate quoscnmqiii etiam ecclesiasticos tam steculares quam regulares ; non tamen cos qui ex locis fuerint ubi Sanctum (Illicium exercetur, nisi in locis missionum, in quibii' impune grassantur hæreses, deliquerint, nec illos qui judicialiter abjuraverint,l nisi isti nati sim ubi impune grassantur lucreses, et post judicialem abjorationem illuc n versi in htcresim fuerint relapsi, et hos in foro conseientiæ tantum.”

16. “ Absolvendi ab omnibus censuris in Constitutione ‘ *.l/.oMim Xe/h niodfrati-*
dd. 12 Oct. l S69 Romano Pontifici etiam speciali modo ſ< servatis, exopta absolutione (omplicis in peccato turpi.”[1]

17. “ Concedendi indulgentiam plenariam primo conversis ab hæresi atque etiam fidelibus quibuscumque in articulo mortis saltem contritis, si confiteri non poterui.t

18. Concedendi indulgentiam plenariam in oratione 10 horarum ter in am o ii licenda diebus episcopo bene visis, contritis ct confessis et -aera communione nfnts. 'i tamen ex concursu populi et expositione SSmi. Sacramenti nulla probabilis -n-plt j() -p sacrilegii ab lucret icis ct infidelibus aut offensionis a magistratibus.”

19. “ Lucrandi sibi easdem indulgentias.”

20. “ Singulis feriis secundis non impeditis officio IX lectionum, v< l eis impediti', dic immediate sequenti. celebrandi missam *ile reqiûe,* in quocumque altari, etiam portatili, ct liberandi animas secundum eorum intentionem a purgatorii ptenis per modum suffragii.”

21. “ 'renendi et legendi, non tamen aliis concedendi, pneterquam ad tempus tamen iis sacerdotibus, quos prtecipue idoneos atque honestos esse sciat, libros prohibitos, exceptis operibus Dupuy, \ olm v, M. Reghellini, Pigault, le Brnn, De Potter, Bonlliam, .1. A. Dulaure, Eûtes et courtisanes de la (liver. Novelle di Casti, et aliis operibus de obscœnis et contra Religionem ex professo t nictant ibus.” 3

22. “ Prreficicndi parochiis regulares, eisque suos deputandi vicarios in defectu sa>-cularinin, de consensu tamen suorum superiorum.”

23. “ Celebrandi bis in die, si necessitas urgeat, ita tamen ut in prima Missa non sumpserit ablutionem, per unam horam ante auroram ct aliam post meridiem,— sine

l De Imjus vocis significatione V. p. LX1. nota 2.

▮ Ilier facultas comprehendit omnes omnino censuras Constitutionis “ *IXdi.s,* ixcipta facultate absolvendi, a) Complicem in peccato turpi.

bi Sacerdotem qui complicem absolvere prtesumpserit Deer. S C luq 17 Junii 1$6(> qu im tamen facultatem i se. absolvendi a *rerrsnri.it* f t *panis* ili C. Bcn. XIX *' Xr< i <ı. · „·<> ·< l'u ,<·!<·. h.t* ct dispensandi super irregularitate a violatione dictarum censurarum contraria S. S<dis com vssit ‘ singulis \rchicpiseopis. Episcopi'ac Vicariis \postolici' Hederatorum Statuum, 'ed 1' \d quindecim casus tantum. 2° In propria Ditecesi vel \ icarintu exercendam, sive per se. sive]>er suum \ iearüun Generalem sive per idoneos confc"aiios a se vel a dicto \ icarm 3' ad boe .«/<<<< /7«,·. et 4' cum expressa mentione \postolicic Auctoritatis deputandos, 5 favoie imum tantum sacerdotum, qui nbsque evidenti periculo provocandi fidelium scandalum censura', quns complicem absolvendo incurrerunt, observare non vahnt. G° ‘‘sub ea tamen lege, ut sic absoluti et dispensati intra duos menses, vel aliud congruum tempus a dispensante decernendum, directe, vel per medium proprii confessorii. suppussis nominibus, ad S de Prop. 1‘ide recurrere, ciqnc explicare, *i/xot* personas complicas in re turpi et *ip'olirs* a piceato complieitatis absolverint, ct mandatis ejusdem S. Coug. dcstqier ferendi' obedirt teneantur, sub reineidentia in easdem censuras et] ornas, si contra venerint ; 7 injnm la stutidis |io modo i ulparmn congruA prrnitentia salutari qiiodcc ab audiendis persome complicis confessionibus omnino abstineant, aliisipie injimctis de jure iiijtinircnrtis." Vide Cone 1’1. Balt II p. t'XLVI I Decr ·6 p. 483.

c \b luerc'i, ab apostasia m tide et a schismate in casibus, de quibus supra fac 15.

di 1’crsonntn enjiisenmqhc ' xûs falso denuncinntis s icerdotem al.tpu in <le sollicitatione in Conf< ssione. Decr. S (' Imp 1? Junii 1803.

Quibus -uli conditionibus Epis opi nostri a simonia absolvere valeant, V supra fac 5. p 1.XX

3 \ 1’acnlt 2. inter *Ertraord.* (‘. p. I.XX II.

ministro, — et sub dio et sub terra, in loco tamen decenti, — etiamsi altare sit fractum vel sine reliquiis sanctorum,—et præsentibus haereticis, schismaticis, infidelibus et excommunicatis,— si aliter celebrari non possit. Caveat vero, ne pnedicta facultate seu dispensatione celebrandi bis in die aliter quam ex gravissimis causis et rarissime utatur, in quo graviter ipsius conscientia oneratur. Quod si hanc eandem facultatem alteri sacerdoti juxta potestatem inferius apponendam communicare, aut causas utendi alicui, qui a Sancta Sede, hanc facultatem obtinuerit, approbare visum fuerit, serio ipsius conscientia· injungitur, ut paucis dumtaxat, iisque maturioris prudentia· ac zeli et qui absolute necessarii suat, nec pro quolibet loco, sed ubi gravis necessitas tulerit, et ad breve tempus eamdem communicet aut respective causas approbet." 1

24. " Deferendi SSinum Sacramentum occulte ad infirmos sine lumine, illudque sine eodem retinendi pro eisdem infirmis, in loco tamen decenti, si ab luereticis aut infidelibus sit periculum sacrilegii."

25. " Induendi se vestibus sæcularibus, si aliter vel transire ad loca eorum curæ commissa vel in eis permanere non poterunt."

26. " Recitandi rosarium vel alias preces, si breviarium secutu deferre non poterunt, vel divinum officium ob aliquod legitimum impedimentum recitare non valeant."

27. " Dispensandi, quando expedire videbitur, super esu carnium, ovorum et lacticiu'orum tempore jejuniorum et Quadragesima·." V. B. 14 (. Libentissime 1‹› juii. 1745. § Insula, unde patet dari hic facultatem dispensandi particulares tantum. fZ i p. 478.

28." Pra-dictas facultates communicandi, non tamen illas, qua· requirunt Ordinem Episcopalem, vel non sine Sacrorum Oleorum usu exercentur, sacerdotibus idoneis qui in eorum dimeesibus laborabunt, et præsertim tempore sui obitus, ut, sede vacante, sit (pii possit supplere, donec Sedes Apostolica certior facta, quod (piam primum fieri debebit, per delegatos vel per unum ex iis alio modo provideat, quibus delegatis auctoritate Apostolica facultas conceditur, sede vacante et in casu necessitatis, consecrandi calices, patenas et altaria portat ilia Sacris Oleis, ab Episcopo tamen benedictis." *

29. " Et prædictæ facultates gratis et sine ulla mereede exerceantur et ad decennium 8 tantum concessio intelligantur, nec illis mi possit extra fines >mc diœcesis." 4

FACTLTATES EXTRAOllDlXARt.E C.

1. " Recitandi privatim, legitima concurrente causa, matutinum eum laudibus diei sequentis statim elapsis duabu» horis post meridiem eaindemqite facultatem ecclesiasticis viris sive siecularibus, sive regularibus communicandi."

2. " Retinendi ac legendi libros ab Apostolica Sede prohibitos, etiam contra Religionem ex professo agentes, ad ellectnm cos impugnandi ; (pios tamen diligenter custodiat ne ad aliorum manus perveniant, exceptis astrologicis, judiciariis, superstitiosis ac obscienis ex professo; eamdemqiie facultatem etiam alii» concedendi, parce tamen et dummodo prudenter priesuinerc possit nullum cos ex hujusmodi lectione detrimentum esse passuros."

3. ""Dispensandi cum Diaconis utriusqm· cleri super defectu ætati» qn ituordeeim mensium, ut promoveri possint ad Sacerdotium, si alias idonei fuerim."

I " Permittendi *parochi* sibi subjectis, dummodo ju»ta et legitima eausi concurrat, ut ii» dirlm» festi quibus Fideles \postolica auctoritate soluti sunt ab obligatione \li»-smi audiendi, ipsi ab applicatione pro populo abstinere valeant, dummodo pro eodem populo in ejusmodi Missa specialiter orent."

5 " Perm ttendi Catholicis sibi subjectis, ut feriis sexti», sabbatis alii»que diebus, quibu carnium esus vetatur, aeatholieis, si in eorum mensa esse contigerit, carnes pr.vbcre valeant, dummodo tamen absit ecclesiastic® legis contemptu» et ejusmodi fa-

1 De line facultate vide *Instruet.* p. I.IV. * V'. (II) p. 478. 3 Hodie ad quinquennium.
* Fur:ma de harum et sequentium facultatum, quatenus ad dispensation» s matrimoniales spectant, m-h »u et u»n vide in Anp. ad T. II (λ) (μ) p· 397 »q·

cultatc sobrie multaque circumspectione utantur, ne scandalum in Catholicos vel heterodoxos ingeratur."

6. " Deputandi aliquem sacerdotem in locis sibi subjectis cum facultate consecrandi juxta formam in l'ontilicali Romano pnescriptam calices, patenas et altarium lapide-, adhibitis tamen Sacris Oleis ab Episcopo Catholico benedictis."

7. " Impertiendi quater in anno intra lines ſua diœcesis in soleinniorîbus festis Benedictionem l'apalem, juxta formulam typis impressam atque incertain, cum indulgentia plenaria ab iis lucranda, qui vere pœnitentes, confessi ac Sacra Communione refecti eidem Benedictioni interfuerint, Deumque pro Sanctic Fidei propagatione et S. R. E. exaltatione oraverint." Formulam habet Pontif. P. 3B, p. 291. Ed. Mechl. 1862.

8. " Declarandi privilegiatum in qualibet ecclesia ſua diœcesis unum altare, dummodo aliud privilegiatum non adsit, pro cunctis Missa Sacrificiis, quæ in eodem altari celebrabuntur a quocutique presbytero sæculari vel cujusvis ordinis regulari."

9. " Benedicendi coronas prccatorias, cruces, sacra numismata iisque applicandi indulgentias juxta folium typis impressum atque insertum,l necnon erigendi Confraternitates B. M. V. de Monte Carmelo, SSml Rosarii et Bona· Mortis rum applicatione omnium indulgentiarum et privilegiorum, quæ Summi Pontifices iisdem Confratmiitatibus impertiti sunt, addita insuper potestate has facultates communicandi presbyteris sacro ministerio fungentibus."

10. " Erigendi in locis suæ diœcesis, in quibus non adsint PP. Franciscnles. pium exercitium Via» Crucis cum applicatione omnium indulgentiarum et privilegiorum, quæ Summi Pontifices ejusmodi exercitium peragentibus impertiti sunt, addita insuper potestate hanc facultatem communicandi presbyteris sacro ministerio fungentibus."

11. " Promovendi Clericos sibi subditos ad Subdiaeonatum aliosque Onlines Majores usque ad Presbyteratum inclusive titulo missionis, præstito tamen ab eisdem Clericis juramento * antequam Subdiaeoni ordinentur, quo spondeant, ad instar Pontificiorum alumnorum, suæ diœccsi vel missioni se esse perpetuo inservituros." («) p. 473.

12. " Delegandi benedictionem campanarum, quandocumque eam ipsi absque gravi incommodo perficere nequeant, sacerdotibus sibi bene visis, servato ritu Pontificalis Romani, atque adhibitis Oleis et aqua ab Episcopo benedictis; necnon sine aqua ab Episcopo benedicta, si gravis causa concurrat."

13. " Et prædictæ facultates gratis et sine ulla mereede exerceantur, nec illis uti possit extra fines suæ diœcesis."

FACULTATES EXTRAORDINARIÆ D.

1. ‘‘Dispensandi super impedimento cognationis spiritualis inter levantem et levatum."

2. " Dispensandi in casibus occultis et in foro conscientia' tantum super primo et secundo gradu simplici et mixto affinitatis ex copula illicita provenientis, in linea sive collaterali sive etiam recta, dummodo, si de linea recta agatur, nullum subsit dubium

› Vide Cone. 1'1. Balt. II p. 340. XXX.

2 Eormula juramenti hfljc ·>t : *' Ego N. filius N Diœcesis rd Vicarintns N spondeo et juro, quod, postquam ad Sacros Ordines promotus fuero, nullam Religionem, Societatem aut Congregationem regularem sine speciali Sedis kpostolicie licentia aut S. Congregationis de Prop. Eide ingrediar ntque in earum nliquA professionem emittam."

" Voveo pariter et juro, quod in hac Diœccsi aut Vicnriatu, vel ' in Missione,cui S. Sedi vel S. Congregationi de I' E. me destinare placuerit, perpetuo in divinis administrandis laborem meum acoperam sub omnimodA directione et jurisdictione R. 1' D. pro tempore Ordinarii pro salute anitmirmn impendam. quod etiam pnestabo, si cum prædictæ Sedis Ap licentia Religionem, Societatem, aut Congri gationcin regularem ingressus fuero et in earum aliqua professionem emisero."

" Item voveo et juro, me praedictum juramentum et ejus obligationem intelligerc et observaturum "

" Sic me Deus adjuvet et lirce Sancta Dei Evangelin." (κ) p. 473.

• Juxts tume alterum modum jurare debent, qui nondum alicui Missioni addicti fuerint

quod conjux possit esse proles ab altero contrahentium genita, tam in matrimoniis scienter vel ignoranter contractis, quam in contrahendis.''

3. " Dispensandi cum subditis, exceptis Italis de quibus non constat Italicum domicilium omnino deseruisse, atque excepto insuper casu matrimonii cum viro vel muliere judæis, super impedimento disparitatis cultus, quatenus sine contumelia Creatoris fieri possit, et dummodo cautum omnino sit conditionibus ab Ecclesia praescriptis ac pnesertim de amovendo a Catholico conjuge perversionis periculo, deque conversione conjugis infidelis pro viribus curanda, ac de universa prole utriusque sexus in (ătliolica ildigionis sanctitate omnino educanda: servata in reliquis adjecta instructione typis impressa.''[1]

4. " Dispensandi eum suis subditis, exceptis Italis de quibus non constat Italiciwn domicilium omnino deseruisse, super impedimento impediente mixta· Religionis, dummodo cautum omnino sit conditionibus ab Ecclesia præscriptis prout in superiori No. 3." [2]

5. · Dispensandi in matrimoniis mixtis jam contractis, non item in contrahendis, super gradibus consanguinitatis et affinitatis, super quibus Apostolieam facultatem pro Catholicis jam obtinnit, quatenus pars Catholica, pnevia absolutione ab incestus reatu et censuris, cum parte acatholica rite et legitime matrimonium contrahere de novo possit, prolesque suscepta ac suscipienda legitima declarari, dummodo cautum omnino sit conditionibus ab Ecclesia præscriptis prout in sup. No. 3."

6. " Sanandi in radice matrimonia contracta, quando comperitur adfuisse impedimentum dirimens, super quo ex Apostolicæ Sedis induito dispensare ipse possit, magnumqtie fore incommodum requirendi à parte innoxia renovationem consensus, monita tamen parte conscia impedimenti de clfcctu hujus sanationis.''

7. " Absolvendi contrahentes in omnibus et singulis casibus supra expositis, dummodo opus sit, ab incestus reatibus et censuris, imposita pro modo culparum congrui pmmtcntia salutari, prolcmque susceptam ac suscipiendam legitimam declarandi."

8. " Sub.lelegandi præsentes facultates suis Vicariis Generalibus, quoties ultra diem a propria residentia abesse debeat, atque duobus vel tribus presbyteris sibi benevisis in locis remotioribus ṗropria dimeesis, pro aliquo tamen numero casuum urgent iorum, in quibus recursus ad ipsum haberi non possit." (44) T. II. p. 427.

" Voluit autem Sanctitas Sm et omnino præce.pit ut prædictus Episcopus superioribus facultatibus justis dumtaxat gravi busqué accedentibus causis et gratis utatur, injuncta tamen aliqua congrua eleemosyna, in pium opus arbitrio ipsius Episcopi eroganda, atque ut, elapso decennio " *(hodie quinquennio)t* " de singulis dispensationibus concessis certiorare debeat Apostolieam Sedem."

FACULTATES EXTRAORDINARLE E.

" Dispensandi in utroque foro cum Catholicis, ejus jurisdictioni subjectis, in matrimoniis sive contractis sive contrahendis, super sequentibus impedimentis " :

1 " Super impedimento primi gradus affinitatis in linea collaterali ex copula licita provenientis pro " (v. e. decem) " casibus." [3]

2. " Super impedimento secundi gradus consanguinitatis vel affinitatis admixti cum pritno in linea transversali pro (v. e. sexaginta) " casibus. '

* Hanc V Cone. PL Balt. II. p. 311. XIV.

2 Et dummodo, si de *ĉonlritlirnd'* agatur, aliud non obstet impediment uni dirimens, ut patet ex facultate proxime sequenti et aliis S. Sedis documentis.

' Numerus casuum, qui singulis Episcopis conceditur, varius est non tantum pro variis dîœcesibus, i u nii pro vario tempore concessionis in cAdcin diœccsi cidemquc Episcopo : ideo enim Episcopi S. S d· m. elapso tempore, ad quod facultates conceduntur, de singulis hujusmodi dispensationibus eertio-*arr debent, ut pateat quibus facultatibus pro sua -peei.itim diœcesi, ct quo numero quisque indigeat.

3. “ Super impedimento secundi gradus consanguinitatis vel affinitatis in linea transversali aequali pro ” (v. e. centum) “ casibus.”

4. “ Super impedimento publico primi gradus affinitatis, ex copula illicita provenientis, in linea sive collaterali sive etiam recta pro ” (v. e. triginta) “ casibus, dummodo si de linea recta agatur, nullum subsit dubium quod conjux -it proles ab altero contrahentium genita.”

” Insuper Sanctitas Sua pnedicto Episcopo facultatem conce-sit in omnibus et singulis casibus superius expositis absolvendi contrahentes, dummodo opus sit, ab incestus reatibus et censuris, imposita pro modo culparum congrua pernitentia salutari ac prolem tam susceptam (piam suscipiendam legitimam declarandi.”

\ oluit autem eadem Sanctitas Sua ac omnino pnecepit, ut pnedictus Episcopus iisdem facultatibus urgentissimis dumtaxat concurrentibus causis et gratis utatur, injuncta tamen aliqua eleemosyna in pium opus arbitrio ipsius Episcopi eroganda."

laudem SSn,u* Pater eidem Episcopo potestatem fecit praedictas facultates sulxlelegandi suis \ icariis Generalibus, quoties ultra diem a propria residentia ab< debeat, iitipte duobus vel tribus presbyteris sibi bene visis in locis remotioribus propria- dioecesis, pro aliquo tamen numero casuum urgeutiorum, in quibus recursus ad ipsum haberi non possit.” (44) T. II. p, 427.

QUADRUPLICIS IGITUR GENERIS SUNT FACULTATES. QU.E EPISCOPIS NOSTRIS CONCEDI SOLENT:

A *Facultates Ordinaria,* dict:e *Foranda* I. (pura cieteris distinguuntur. quod, l omnes. et consequenter etiam *illa* dispensationes matrimoniales, qua· vi «arum conceduntur, *gratis* l exercendæ sint ; 2 Episcopi eas communicare *possint* omnibus *'nidiscriadnatiai* ‘‘sacerdotibus idoneis. <|ui in eorum diiecesibus laborabunt." exceptis tamen. ‘‘quæ requirunt Ordinem Episcopalem, vel non sine Sacrorum Oleorum usu «xcrceutur et facultate celebrandi bis in die, quam “ paucis dumtaxat .... et qui absolute necessarii sint ” subdelegarc valent.

B *Facilitates Extraordinaria·,* dicta' C. Has quoque Episcopi communicare */ossant* omnibus *indiscrintinatim* sacerdotibus in eorum diœct -i laborantibus, exceptis sequentibus: 1° “ Consecrandi calices, patenas et altarium lapides . . . Sacris Oleis ab Episcopo Catholico benedictis, quam ad actum tantum, aut uni alterive sacerdoti in locis sibi subjectis delegare valent.” 2° Impertiendi quater in anno in solemnioribus festis Benedictionem Papalem. 3° “ Declarandi privilegiatum in qualibet ecclesia sua' dioecesis unum altare, dummodo aliud privilegiatum non adsit." 4 Benedicendi campauas, nisi quando ‘‘ipsi absque gravi incommodo" eum actum perficere non valent, et tunc “ servato ritu Pontificalis Romani, atque adhibitis Oleis et aquâ ab Episcopo lieiiedictis, nec non sine aquil ab Episcopo benedicta, si gravis causa concurrat."

C *Facultates Extraordinaria,* dicta· T). lia·. 1° Omnes ad dispensationes matrimoniales pertinent. 2 Subdelegari possunt ‘‘solis A’iearіis Generalibus." dummodo Episcopi " ultra diem à propria residentia abesse debeant, atque duobus vel tribus presbyteris sibi benevisis in locis remotioribus propria' dimensis, pro aliquo tamen numero casuum urgent iorum, in quibus recursus ad ipsos haberi non possit ." 8° Justis dumtaxat *grwsibusque* accedentibus causis exercendæ sunt, ac licet gratis, 4° “ Injuncta tamen aliqua congrua eleemosyna, in pium opus arbitrio ipsius Episcopi eroganda. 5 ‘‘Elapso decennio" (hodie quinquennio) ‘‘de singulis dispensationibus certiorare debent Episcopi “ Apostolieam Sedem.”

D *Facultates Extraordinaria,* dicta· E. Ha quoque. l Omnes ad dispensationes matrimoniales pertinent. 2 lis tantum subdelegari valent, quibus Facultate- Extraon dinaria· D. 3 *Ixijentissiaa* requiruntur causa·. 4 Episcopis ad certum tantum numerum casuum conceduntur. 5° Servanda sunt, qua' servanda precipiuntur supra 4 et 5° quoad Facultates Extraordinarias D.

l (-fr. Cone. l’l Bult U n. <7X1.111 sub 8°.

S. ALPHONSI DOCTRINA MORALIS.

A.

PRÆCIPUA

S. SEDIS TESTIMONIA ATQUE JUDICIA DE MORALI DOCTRINA

S. ALPHONSI.

BENEDICTUS XIV.

1. Epistola de die 2 Nov. 1753 ad S. Alphonsum.— "*Tomum primum tum Theologim moralis, .\obis dedicat e,* recepimus tibiqiie gratias agimus ob honorem Nobis hac dedicatione exhibitum, necnon ob insertas opportune Operi pnedicto Litteras Nostras Encvclicas. Certum te facimus lecturos Nos, eum otium Nobi> ad hoc dabitur, Opus tuum, *debitam enim meriti, diligentim ae nupti (ni judicii existimationem forem us."*

2. \i.ia Epistola, data 15 Jul. 1755.— "Accepimus tuns litteras octavo Junii datas, simul cum *secundo colu nine* tua» Moralis, et cum aliis pluribus libris, qui, licet minoris molis sint, s Juti timen animarum maxima· erunt utilitati. Pro hoc dono gratias agimus, potissimum quod *\obis* tuum Opus mor.de *dedicareris ;* hoc cum cursim pervolvissemus, exquisitissimum esse *ahpte integra· hominum .societati certe approbalissimum idilissimimpiefore* judicavimus Sedate illud revolvemus, et legenda lectis digna fore confidimus."

3. Quanto in pretio Benedictus \[\ habuerit Alphonsi *meritum, diligentiam et mpiitate n ia coiitrorersits diri nendis,* patet ex iis quæ doctissimus Pontifex tradit in tuirco Opere *de Sgnodo dhecesana* [1] Constat etiam ex facto a *P. Tannoja*[1] hisce verbis relito : [*] lauta erat existimatio, quam de sapientia sua conceperat idem Pontifex Benedictus \I\.., ut a docto missionario Neapolitano et insigni Dei servo, D .losepho •lorio, rogatus sententiam dicere de maledictione mortuorum, ab ea per semetipsum aperienda abstinuerit, responderitque : *" Ligorium restrue· habetis, hunc consulite."*

CLEMENS NITI.

[1] Litter e ix forma Brevis, I Aug. 1767 ad S Alpiioxsum.8— " Librum tuum adversus errores, qui nunc temporis omnem propemodum infecerunt Europam, libentissime excepimus . tum quod tuus est. *cujus probe norimus ex pluribus aliis*

[1] Lib. 11. cnp. 2. n. 17.
[1] Vita cd Istituto di S lib 2. cap. .38. in fine.
[*] Cfr ibid., lib 3 cap. 3S.

Scriptis tuis et ingenium, et doctrinam, et Dei zelum magnopere Jlagranlem. . . i'æteruiii, Venerabilis Frater, te summopere amamus, quod minime contentu» uni Ecclesiæ tua· prodesse, *quidquid temporis (ibi superent* ex episcopali tua procuratione, id perire non pateris, sed *omne consumis in ejusmodi laboribus, quorum utilitas* non circumscribitur finibus tme Diœccsis, sed *ad Ecclesiam porrigitur unitersam.* Ileum rogamus, firmam ut tibi tribuat valetudinum, et vitam addat et vires, quo alia complura, quæ forte inchoasti, feliciter possis absolvere. . .

2. Ex Actis Beatu icationis.[1] liomam reversus*' (*Alphonsus "a Summo Ponti ice peramanter complexus, trium horarum colloquio dignatu» est Quum inter gravissima Ecclesia· negotia, de quibus ipse a Pontifice consulebatur, retulisset oppugnatum fuisse Librum, quum *defrequentis Communionis utilitate* nuper ediderat, excanduit zelo Pontifex, eamque sanctissimam praxim animabus perquam utilem ostendet», idque sua firmans experientia, ei jussit, ut adversarium confutaret : quemadmodum brevi Roma· fecit, editumque responsum ipsi Pontifici obtulit."

3. Pneclara extant Summorum Pontificum *Clementis X/Γ.* et *Pii VI.* testimonia; attamen, cum ista respiciam qutedam S. Doctoris opera dogmatica, ab iisdem recensendis abstinemus. — Sufficiat hic allegare, quæ laudatus P. Tannoia[8] de *Pio VI.* refert: " Cum Advocatus Vincentius Picerni ipsi ac 179S dedicas»et 'Defensionem Systematis Alphonsi.' dc ea plurimum se gavisum esse testatus est in Brevi responsorio ad eumdem Picerni dato."

Quibus præmissis, ad graviora judicia exponenda gressum faciamus.

PIUS VII.

1 Decretum super revisione et adprobatione Operum Ven. Alphonsi.[2] — ". . . Facta . . . plena relatione tam praefatorum Operum impressorum, quam aliorum Ms>. omnium, . . . NtJIIL *in iis* Censura digni M *refertum fuit.* . . . Quibus SSmo 1). N. relatis, Sanctitas Sua benigne annuit. Die IS Maji 1803."

2. Decretum super Dubio, an constet de Virtutibus in gradu heroico.[4] — ". . . Magna, ęua de castis sanctisqne moribus Ven. Alphonsi insedit opinio apud omnes quoseumque . . . semper magis magisque aucta est. . . . Elucescebat . . . *in verbi hei ministerio* apud rudem derelictam plebem, dum eam */ ruceptionibus dirime legis* imbuebat ; *in cathedra morum, apud conscientiarum moderatores, dum doctrimt copiam effundebat ; . . .* in pastorali officio apud commissum sibi gregem, dum vigili custodia illum *salutaribus/ascitis* enutriebat. . . . Quam optimo autem jure tanti cum facerent homines, hodiernum Λpostalicte Sedis judicium manifestat. Instituta enim inquisitione de ejus peculiaribus actionibus. . . . ae*facta discussioni· de quibuslibet Uret minutissimis exceptionibus,* quæ perfectiori virtutum christianarnm exercitio opponi potuerant, iterumque renovata, . . . *ita evanescere omnes difficultates visa· suat. ut nihil amplius op oui potuerit adhuc perpendendum.* . . . Hoc autem Decretum (Sanctitas Sua) "evulgari, et in acta S. R. C. referri mandavit, Nonis'Maji 1S07-'

3. Decretum super Dubio, an tuto procedi possit vd Beatu icationem.[5] — " Omnipotens Dei sermo, qui vocat stellas, ut in militantis Ecclesia· firmamento splendeant, \en. servum suum Alphonsum vocavit, ut apostoticarum virtutum luce coruscaret. Divina· ille voci respondit, et Apostolo dignas virtutes quasi jubar emisit, . . . cum. *et coce, et scripto in media sfcculi nocte errantibus viam ostendit, qua, eruti de /otestate tenebrarum, transire /ossenl in Dei lumen et regnum.* . . . NW *e(intelligent profecto Pastores animarum, et dirini rerbi prrpcones, pii quoque et docti viri. quantum sibi in .11 honso Maria imitando ornamenti ac prresidii constitutum sit.* Cum hujus igitur lucidissima militantis Ecclesia· stella· virtutes heroicas habendas esse, SS. D. N. Pius

1 Positio super lutroduct. Causa·. Roime 17Dfi. Information. 71.
2 Vita <il Istit. di S. A., lib. 4 cap. 43. in tine.
3 Cfr Opusc. cui lit. *Sauhlà e dottrina del B. Alfonso,* Ferentino 1834. p. 45.
4 Santità e dottrinn, png. 54.
6 Vid. eit. opusc. Santità e dottrinn. pag. 59.

Papa VU ... edixerit, . . . rite pronuntiavit: Tuto procedi posse. . . . Atque hoc Decretum in vulgus edi ... jussit, 12 Calend. Jan. 1815."

4. Breve BeaTIFIcationis, de die 6 Sept. 1'O6.l Ad excitandam meliorum charismatum amiulationem, semper in Ecclesia instaurat Dominus maxima virtutum exempla. Jam vero, pneter tot alios, qui memoria nostra multiplici virtutum apparatu florere ¥i sunt, mirum in modum claruisse constat Vcn. Dei servum Alphonsum. . . . Sicut sagitta in manu potentis, in vitia irruit. . . . *Hinc nane mirum,* quot odia extinxcrit. *quot decios ad redam tramitem, ac etiam ad chrudianam perfectionem,* verbo, exemplo, ac *multiplicibus Scriptis adduxerit ...''*

5. Certo etiam constat, Pium VII. suasissse Episcopis Ditionis Pontiliciic, ut in suis Seminariis Theologia moralis B. Alphonsi traderetur.2

LEO XII.

1. Litter.e ad Typogr. Hyacinth. Marietti, date 19Ff.br. 1825.3— ‘‘Ut minus noceat malorum colluvies librorum, (pia. nunquam satis deploranda ætatis nostra· calamitate, regiones omnes redundant, non exiguus facit Scriptorum pietate ac doctrina pnestantium numerus, quos Deus *ad Religionis morumgue tutelam,* misericordi Providentia· sua· consilio nunquam perditorum non opponit audacia·. In quibus, cum *prasertim* Vir sanctissimus idemque doctissimus B. Alphonsus de Ligorio jure optimo numeretur, . . . (cujus scripta) *firmissima sunt adrersus omnem pravitatem pwsidia :* optime -ane de Religione meritus es, et, sua si norit commoda, de universa hominum societate, (pii in Scriptoris hujusmodi Operibus colligendis et in lucem edendis operam tuam industrianupie collocaveris . .

2. Testatur D. Gaumc, eodem tempore a Leone XII. similes Litteras in forma Brevis datas fuisse ad Episcopum Massiliensem.4

PIUS VIII.

I Epistola data (qit m esset \dhuc Pœnitent. Major) ad Episc. AIassil.6 ––‘‘Est sane cur tua· Dominationi vehementer gratulor de pientissimo consilio, (pio penes gregem tuum venerationem in B. Alphonsum fovere coimiteris; (piem nedum virtutum splendore illustre Episcopali Ordini decus nostra ætate intulisse, sed *d nana d secundum beam doctrina prafutsisse suspicimus, tot editis ea de re voluminibus, in* y/rz-*bus nihil dignum censura venerando judicio admonemur.* Id nunc restat, tua htee in ovium bonum vota, ex ipsiu- B. \lphonsi pnesidio. optato exitu cumulari.”

2. Decreti m super Di BIO, \n constet de MiRutlis. 3 Dec. 1829.° — *. Beato Alphonso Maria· de Ligorio dedit *scientiam Sanctorum* Deus, et honestavit illum in laboribus, (pii *usque at! e.dremam senectam . . . stnituit . . . saluberrimis ducubratis Libris Jiddium animos ad fallacis s-ccdi contemptum, atque a-terna t/lorim amorem accendere . . . Hujus Reati 1'iri Vomen.* tum preelaris ǧesti tum *voluminibus i/sins pietate d dodrina refertis, ubique gentium diffusum,* et iu adversis invocatum (est) . .

3. Decretum si per Dubio. an tito procedi possit ad ('anoniz.. 16 Maji H30 " luter Operarios, (pios nullo tempore mittere destitit ad vineam sium excolendam ŭseie Paterfamilias, *plurimum laboravit ad plebem verbo, scriptoque erudien-dam R. Jlphonsus ...''*

GREGORIUS XVI

1. Bulla Uanonizattonis, de die 26 Maji 1839 8— ‘‘Sanctitas et Doctrina, . . ex Apostoli gentium sententia, ornare Episcopum quemque debent.....*Id exi-*

i Ibid peg. 61.
s (Tı Morde Sedema del B Mfonso . . del Snccrd Andrea Coppola, Napoli 1824 pag. 144.
I Vid edit, stcreotvp. Operum S. V, Torino, Marietti, Vol 5. in priuc.
« Manuel des confesseur». Preface.
i Can! Villccourt, Vie de S. Alph. Tom. 4. pag. 250.
e Sinthti e dottnna, pag 67·
T Ibid pag 70.

hiiidit hoc egregii ähitidili excm/Jum instaurandum, ädatu ädivindu Ecduri# wprriori Mculo risn.s t st ÄlphoiifU J/</r/„ *Ligoriu* qui, rum . . . **q< prawrtim ädoctrini miiijice polleret,* ad Episcopatus munus longe impeditissiniuin vocatus est. . . . *Illud vtya omnino mirandum,* quod, licet in apostolici functione muneris, perpetuis occupationibus detineretur, atque adeo omni cruciatuum asperitate sua membra torqueret, ac debilitaret, tanta nihilominus alacritate in rerum sacrarum studiis versari, ac tantum insumere temporis potuerit, ut *ädocti (vque ac laborïori Öpcribu in lucum ëditi. ,ri,t ïbri uniam mirijuc juverit.* Enimvcro, ut se suasque ïvita nitiOnes omnes divino cultui devoveret, maxime arduum ac novi pene generis votum emisit, ut ne tant illum quidem temporis otiose, verum perpetua in actione traduceret. *Plurimo lv,,/r ädoip ïibro ritu ad morum doctrinam /uundum, ïvc ad plvnam äcri Ördini iït dutionum,* sive ad confirmandam Catholicæ Religionis veritatem, sive ad asserenda hujus S. Sedis Apostoliea· jura, sive ad pietatis sensum in (hristianorum animis excitandum. */// ïi porro inuritatam cim, copiam^vurietutumque doctrin/r, ri/igulariu ecrieïiaa> öHicitudini documenta, exquiritum Religioni riiulium demirari Uret. Illud vero ïmprimi notatu dignum ë, quod, licet ëöpio me arripuerit, ejnadem tamen Opera* INOEPENso prorsis PEDE *percurri a ïidritbu ïöö ïo ädigen inridntum examen perapcctum fuerit."*

2. Decretum DE die 10 Jan. 1810.[1] —" *Maxima inter Catholic# Ecdeai# lumina atque ornamenta, Sanctu A/ïhon Maria de Ligorio refulget,* qui, *doctrina et sanctitate ïnrigni* summaque eharitate incensus, miris omnium virtutum exemplis, ac *ïplurimi ädoc/iaaimi ac ïientiaaimi Operibua, Dei gloria· ac spirituali hommum saluti unice ïerrien* post vitam sanctissime exactam, jam coronatus possidet palmam, et cum Deo in cœlo triumphat."

3. Responsum S. Pœnitentiarie. de die 5 Julii 1831?

(\inaultalio. —" Eminentissime. Ludovicus Franciscus Augustus, (ardinalis de Rohan-('liabot, Archirpiscopus \fsoniionensis. doctrina' sapientiam et unitatem fovero nititur apud omnes diioccsis sua' qui curam gerunt animarum, (piorum nonnull s impugnantibus 'riieologiam Mondem Beati Alphonsi Marbo a Ligorio. tanquam laxam nimis, periculosam saluti, et same morali contrariam, Sacra Pœnitentiiria' or.ddum requirit, ac ipsi unius Theologia ïrofessori sequentia dubia proponit solvenda:

" 1°. *Utrum xacrtf· Tkoloi/irp Profritw opiniones, f/nas in xna Theologia mardi profitetur lientux . tlphouxux a Ligorio, xet/ui tuto poxxit ue profiteri ?*

"2° *Jn sit iuifiiietandiix Confessarius, (jui omnes Beati tlphonsi a Ligorio sei/uilor opiniones in pruri sacri Pernitenti<p tribunalis,* hac sola ratione quod a Sancta Sede Apostoliea ' nihil in Operibus censura dignum repertum fuerit?' Conftssarius. de (pio in dubio, non legit Opera Beati Doctoris, *nisi ad cognoscendum accurate ejus doctrinam, non perpendens momenta rationesre (piibus rarite nituntur opiniones;* sed <xistimat se *tuto* agere, eo ipso quod doctrinam, ïpia 'nihil censura dignum ' continet, prudenter judicare (pleat *sanam esse, tutam, nec ullateiinx sanctitati i rungelicfe contrariam "*

Decisio,- "Sarra Pœnitentiaria, perpensis expositis. Reverendissimo in Christo Patri S. R [' Cardinali, \rchiepiscopo Vcsontionensi, respondendum censuit :

" *Bd Juni iporsitum :* \ГII HM VTIVE. *tfilin tamen inde re/ relteiideudi censeantur, t/iii opiniones ab a/iis probatis auctoribus traditas sequuntur.*

" *td* 2um *i/uresilum* Negative, *habitu ratione mentis Sancta Sedis circa approbationem Scriptorem Serrorum Dei ad effectum Caiioiiizalionis,*

" Datum Roinie, in Sacra Pœnitentiaria, die 5 Julii 1881.

J. *F. De Ret:,* S. P. Regens.
7< *Tricca,* S. P. Secretarius." '

1 Ex copia authent. 2 P°P· nuth.

H Kt-ponMini istud S. Pœnitent. a S. M. Gregorio XVI. approbatum confirmatunique fuit sub die 22 Julii, uti constat ex epistola Emi Cani, de Roban-C'habot ad 1). Gousset, ejus Vio. Gen., qui pnefata dubia proponi curaverat : " In audientia dd 22 Julii (1831> Sanctitas Sua Responsum S. Pœn . Sibi a me submissum, confirmavit, approbans tum ipsum Responsum, tum eonsilium quod cepenun idipsuin publicandi ar hisce Litteris pastoralibus fulciendi . . ." (Cfr. Gousset, Justification de la Theol. mor. du B, Alphonse, Besançon 1832 pag. 251.)

4. Al iu d Responsum S. Pœn it ext ia r i.e, de S Junii 1842?

Consultatio. —" Bmc Pater. Episcopus Ccuomanensis . . . humillime Tepræscntat : Fere omnes juniores sponsi numerosiorem prolem habere nolunt, et tamen ab actu conjugali abstinere moraliter nequeunt . . Præfatus Cenomanen. Epise., ingentia hinc obventura esse mala prævidcns, et anxietate turbatus, a Beatitudim· \estra sollicite exquirit : . . . 2 Si actus habendus sit ut moraliter malus, an conjuges de illo Se non reçus nites considerari possint tanquam in ea constituti bona tide, qua· eos a gravi culpa excuset? 3 . An probanda sit agendi ratio Coni'essariorum, (pii, ne conjugatos offendant, illos circa modum, quo juribus matrimonii utuntur, non interrogant ? "

BespOnsio. —" S. Pumitentiaria, mature perpensis propositis quiestionibus.....\d 2. et 3. respondet: quod pr.ef.itus Confessorius revocet in mentem adagium illud : *nancta sancte* W *tractantia ;* atqu.· etiam *cerba perpendat S. Alphonsi de Ligorio, Piri docti et harum rerum peritissimi, qui in Praxi Confessariorum,* §. 4. *n.* 41. *inquit :* ' Circa autem pereat i conjugum respectu ad debitum conjugale, ordinarie loquendo, Confessi rius non tenetur, ure decet interrogare, nisi uxores, an illud reddiderint, modestiori modo quo possit. . . . D.· aliis taceat, nisi interrogatus fuerit. Necnon alios probatos au. tores consulere non omittat."

PIUS IX.

1. Litter e ad P. Hugues, C. SS. R., dat.e 25 Nov. 1846? —"Si unquam alias, nunc certe omni studio atque industria curandum, ut salutaribus scriptis vitia prodigentur, atque in omnium animis virtus, religio, pictas excitentur, foveantur. . . Itaque pium a te susceptum laborem summopere commendamus, tibique addimus animos, ut majori usque alacritate, tuam operam *in saluberrimis S. Alphonsi scriptis magis in die pro nulgandis* impendas, *quorum lectio,* non solum ehristiame plebi, verum etiam *ecclesiasticis viris, animarum pr-eserUm citrrp et regimini addictis, maxime prodesse potest.* Siquidem illius sanctissimi ac doctissimi \iri libri . . . *optima quteque monita, consilia, prrecepta, copiose suppeditant, quee ad animarum salutem tuendam, procurandam,, rei maxime conducunt . .*

2. Litter E de die 7 Apr il. 47 ad D. Scavixi? "Tibi vehementer gratulamur, quod in hisce Theologicis Institutionibus conficiendis, *nihil antiquius* habueris, quam *salutares* sanctissimi ae doctissimi Viri Alphonsi Maria de Ligorio *doctrinas mugis magiaque propagare, Usque ecclesiastiere prrpsertim juventutis animos imbuere.* Itaque susceptum a te consilium summopere commendamus . . ."

3. Litter.e ad Tviogr. Mariet ii, 12 Jul. 1847? —"In tanto pravorum librorum numero, qui prodeunt hoc xo quotidie in lucem, maxima apud Xos profecto laude dig.tus videris, ddecte Fili, cujus opera et impensa Typographin istic pluribus ab hinc annis patet, quæ libros edat, aut iterum praelo committat ad Religionem tuendam, et ad fove ulain pietatem, vel iu primis utiles et opportunos, *ht his autem edendis. merito pr cire ceteris Sanctum Alphonsitm de Ligorio censuisti, cui quidem, ut mira fud iu proximos lenitas, ita dtfessus nunquam zelus salutis animarum.* Laudamus sane, quod novam sancti ejusdem Antistitis Operum editionem publicare jam coeperis . . ."

4. Responsum S. Pœnitentiar i.e, de 19 Dec. 1855.

Postulatum. -·" Eme et Rme Domine. Supplex infraseriptus, ad ofiieimn Præfccti publicarum Collationum moralium a suo Episcopo nominatus, ob propriam erga S. \lphonsum a Ligorio devotionem ac reverentiam, *ralde optat ejusdem tanti Sancti doctrinam in omnibus tenere, tradere et tueri,* idque in proximo edendo Diœeesano Calendario (sicut etiam prielaudato suo Episcopo, erga S. Alphonsum admodum propenso. placet) palam facere ; inhærendo et servando Decisionem hac super re editam sub die 5 Julii 1831 ab hae S. Pumitentiaria. *Perum quoad id aliquali religione*

1 Vid. Gurv. edit Rom. 1S(59. Tom. 2. n. 929
2 Cfr \ ilk-court. Vie de S. Alph., T. I. pag. 253.
3 Vid Scavini, Tbcol. mor. Tom I. in prine.
4 Vid. edit. »t<reotvp. Operum :* \ , Torino, NIarictti, 5 ol. 5, in prine.

detinetur, eo t/uod, cum Gradus acadtmicos jampridem obtinuit, juramentum ut. infra pruniit//, ejusdem xe t 'nicersilaUx Gput· Probabiliorixmum et Probabilioris!arum ^utentia xeijitiliir} doctrinam releuturum. Quum haec ita sint, et quum insuper clariss. Seavini, qui k Ic ih juramentum emisit, in sua Theologia morali SS. D. N, |qo pp j\ dicata, eundem S. Alphonsum pr.ecipue Ducem habuerit ; him·, pro suæ conscienti» quiete, humillime ad Eminentiam Vestram recurrit, et instanter supplicat :

" 1. 67 *doceatur, au profato juramento obstet R. Alphonsi a Ligorio doctrinam in Ouuubnx sei/ui et publice tradere,* ut supra exponitur ? */7/2. ut ab eodem serrando jitranifiito (lixpwiwtur . .*

Rexponxio.— "Sacra Pumitentiaria, mature perpensis expositis, dilecto in Christo oratori ad proposita dubia respondendum censuit, prout respondet : *Ad primum, Regatire. — Ad seenudum, Provisum. iu primo.*

" Datum Ronne, in S. Pumitentiaria, die 19 Decembris 1855."

5. Responsum S. Rom. et Univ. Inquisitionis, IS .III. 1860.

Postulatum.— " Bme. Pater. Episcopus N. in Gallia,. . . humiliter exquirit 2° An impediti adire Romam in persona, teneantur adipe «altem per epistolam aut procuratorem, ad absolutionem a casibus Sedi Apostolic» reservatis impetrandam ? . . ."

Rexponxio.— " Feria IV. die 18 Julii 1"60. In Congregatione generali S. Rom. et I niv. Inquisit. habita, . . . Emi ac Riui DD. mandarunt rescribi: . . Ad secundum Dubium. *Consulat* probatos Auctores, inter quos *S. Alphonsum Mariam de Ligorio . . .*"

6. Ai.it d Responsum S. Rom. et Univ. Inquisit. de IS Jul. I860.[1]

Poxtutatum. — " Bme Pater. Hodiernus Episcopus X. in Gallia, . . . expostulat . , . 2° Utrum " (Episcopus) "saltem habeat præfatam facultatem " (se. extra Italiam sive per >e, sive per delegatum, absolvendi ab excommunicatione occulta, quam Confessarius contraxit, absolvendo extra articulum mortis complicem in crimine turpi) " in casu quo, propter imminens periculum scandali aut alterius gravis mali, recursus ad S. Sedem fieri nequit opportuno tempore? — 3° Utrum, in iisdem circumstantiis, habeat facultatem absolvendi sacerdotem, qui non esset suie dioecesis?—4C Utrum, absolvendo a præfata excommunicatione propter urgentem causam, debeat imponere pu nitenti onus recurrendi, cessante impedimento, ad S. Sedem, sub pœna reincidenti» ? — 5° Utrum facultatem præfatam valeat ad tempus pnetixum, vel ad pnetixum casuuin numerum, an tantum pro casu exposito, delegare?. . ."

Rexponxio. — " Feria IV. die 18 Julii 1860. ... Ad II. HI. IV. et V. Dubium. *Consulat* Decretales ('lenientis III. ... et probatos Auctores, inter quos S. *Alphonsum de Ligorio, Lib.* 7 *cap.* 1 *dub.* 5 *de Censuris, n.* 81· *ad* 92 . . ."

7. Responsum S. C. Concilii, de die 29 Aug. I860.[2]*

Postulatum.— " Bme Pater. Henricus . . . humillime requirit : 1° Utrum sacerdos, qui stipendium solito pinguius accepit, possit in gratiam pii operis, alii sacerdoti ordinarium tantummodo stipendium tradere, retinendo prorsus partem, quæ taxant ordinariam superavit ? — 2° Utrum idem sacerdos possit sibi alium sacerdotem substituere, ea lege, ut aliquam partem stipendii ordinarii vel extraordinarii in gratiam pii operis determinati remittat.? — 3° Et quatenus negative iu utroque casu, utrum sacerdos ita agens ad restitutionem teneatur? — 4° Utrum sacerdos petens ab alio hujusmodi condonationem, debeat prius illi stipendium totum tradere?—5° Et quatenus atlirmalive, utrum aliter agens ad restitutionem teneatur?"

Rexponxio,- " Die 29 Augusti I860. *Consului* Theologos, *prmertim S. Alphonsum de Ligorio,* Tract XIII. de Saer. Euchar. cap. λ U." (seu Lib. 6 tr. 3 cap. 3 η. 321 et «eqq.) "et Benedictum X I V ... *eorumipu· sententiis sexe conformet . . .*'

8. Responsum S. Pœnitentiarie, de die 10 Dec. I860.[3]

Postulatum. — " . . . 18. Quomodo se gerere debeant Parochi in celebratione matrimoniorum illorum, qui notoric in ecclesiasticas censuras inciderint? "

1 Cfr. Eplicin. cui tit. *Reçue des sciences ecAes.,* T. 3. 1861. pag. 367.

2 Ibid. pag. 272.

3 *Memoriale theol. morat.,* auctore Henr. Sarni, Ronue 1869. pag. 501 ad 18.

Responsio. — " Parochus Ordinarium consulat, qui, habita rerum et circumstantiarum ratione, *omnibusque perpensis, qua* a probatis auctoribus, et *praserlim a S. Alphonso (Lib.* 6 *tract.* 1 *cup.* 2 *n.* 54) *traduntur,* ea declaret, quæ magis expedire in Domino judicaverit. . ."

9. Decretum Urbis et Orbis de die 23 Martii 1871, super concessione tituli Doctoris.

" Inter cos qui fecerunt et docuerunt, quosque Dominus Noster Jésus Christus magnos fore vocavit in regno Cudorum, merito recensendus est S. Alphonsus Maria de Ligorio. . . . Quod autem sancta operatione complevit, verbis etiam et scriptis docuit. Siquidem //«„.' *errorum tenebras ab Incredulis et Jansenianis late diffusas, doctis Operibus, maximeque Theologia Moratis tractationibus, dispulit atque dimovit, Obscura insuper dilucidavit, dubiaque declarari!, cum inter implexas Theologorum sire laxiores, sire rigidiores sententias, tutam straverit ciam, per quam Christijidelium animarum Moderatores inoffenso pede incedere possent . . ."*

10. Litter.e Apostolice in forma Brevis de die 7 Julii 1871, super confirmatione tituli Doctoris.

" Plurimos Libros conscripsit, sacra eruditione et pietate refertos, sive, inter implexas Theologorum tum laxiores, tum rigidiores sententias, ad tutam muniendam viam, per quum Chrislifideliuni animarum Moderatores inoffenso pede incedere possent ; sive ad Clerum informandum instituendum ; . . . Iloe porro prredicari verissime potest, nullum esse vel nostrorum temporum errorem, (pii, maxima saltem ex parte, non sit ab Alphonso refutatus. Quid quod ea, quæ tum de Immaculata Sanetæ Dei Genitricis Conceptione, tum de. Romani Pontificis ex cathedra docentis Infallibilitate - - - a Nobis sancita sunt, in Alpltonsi Operibus reperiuntur et nitidissime exposita, et validissimis argumentis demonstrata ?

" Qua· eum ita sint.....Auctoritate Nostra Apostolica, tenore pnesentium, titulum Doctoris in honorem *S. Alphonsi Maroc de Ligorio* . . . confirmamus, seu, quatenus opus sit, deuuo Ei tribuimus, impertimus ; ita quidem, *ut in Universali Catholica Ecclesia semper Is Doctor habeatur. . . . Prmterea hujus Doctoris Libros, Commentaria, Opuscula, Opera denique omnia, ut aliorum Ecclesia Doctorum, non modo privatim, sed publice in Gymnasiis, Academus, Scholis, Collegiis, Lectionibus, Disputationibus, Interpretationibus, Concionibus, Sermonibus, omnibusque aliis Ecclesiasticis studiis, chrisiianisque exercitationibus, citari, proferri, atque, cum res postulaverit, adhiberi volumus et decernimus. . .*

SS. D. LEO PP. XIII.

1. *Litterm ad L. J. Dujardin et J. Jacques C. SS. R. operum S. Aljdt. in Gallica lingua interpretes,* 28 *any.* 1879.

" . . . Ne quid dicamus de Morali Theologia ubique terrarum celebratissima tutamque prrebente normam quam conscientia» moderatores sequantur, . . . Imo ipsi quoque gratulamur incepto vestro, eo nomine, quod cum Sanctus Auctor srepe in scriptis suis Angeli Scholarum doctrinam se sequutum fuisse glorietur ; ex hujusmodi recentioris Ecclesia· Doctoris erga illum obsequio nova Sancti Thoma· doctrinae laus accedat et gloria, quæ gravius etiam commendet instaurationem illam christiame philosophiae, quam No- studiosissime per recentes eneyclicas litteras Nostras ad Angeli Doctoris mentem exigendam suasimus." Acta. T. XII. p. 273.

2. *Littera ad Cl. Ern, Müller, Theol. Mor. auctorem,* 13 *mariii* 1880.

" . . . Libenter . . . agnovimus, Te id præstilisse quod in litteris significas, ut post sancto- Ecclesia· Patres duos prrestantissimos Doctorus S. Thomam Aquinatem et S. Alphonsum de Liguori duces præcipuos sequereris. . . . Nam prreter egregiam rei morali- peritiam et prudentiam uterque hoc sibi vindicat, quod doctrinæ, quas proliant. medium inter extrema tenentes iter absint reque a remissa indulgentia, quæ laxat habenas peccantibus, et ab importuno rigore, qui suave jugum Christi in onus intolerabile convertit."

B.

DE PRÆSTANTIA

ET AUCTORITATE DOCTRIX.E MORALIS

S. ALPHONSI.

I. *Præstantiam* doctrinæ moralis S. Alphonsi hoc sensu intclligimus, quod, si omnes ꝑnecclhntia titulos simul sumpseris, omnium, qui dc re morali hucusque scripserunt, sit facile princeps. Nam

1 Inter hos, quos *magnos* Moralistas dicimus, *recentissimus* est. Cæterorum igitur Doctorum præclare dicta et excogitata investigare ac ponderare potuit, ac *diligentissime, patientissime, animo ab omni prcejudicata opinione libero,* ac *codes!i,* quod precibus ac virtutibus suis impetravit, *lumine illustratus* investigavit ac ponderavit.

2° Omnium insignium DD., (pii de re morali dissertaverunt, opiniones in medium profert, ita ut *cceteros Juctores supplere possit, qui ante illuni scripsere.*

3" \ ix aut ne vix quidem alius Doctor reperitur, qui dc re morali *tam multa, tamque particnlatim* scripserit.

4' Sacri ministerii indefessa, ac per multos annos, in missionibus praesertim, quæ varissimorum ac implicatissimorum casuum pnebent segetem, protracta praxis scriptionem ejus præcessit, (pue praxis in multis Auctoribus desideratur, vix autem in alio quopiam tam abunde reperitur ae in Sancto nostro.

5° Ingenio erat acutissimo, ita ut sexdecim vix annos natus utriusque juris lauream in patria l niversitate assecutus sit.

G \ ꝭta sanctitate cxeelluit maxime, quod quidem in rei moralis scriptore permagni habendum est, cum Sanctis Auctoribus id prie cteteris cordi sit, ut nihil doceant, quod non sit Ꝼcclesia tum ꝺoctrina tum sensui quam maxime consentaneum,-——nihil, quod sive nimia laxitate, sive nimio rigore, ꝸloria Dei et saluti animarum, wl leviter possit obesse.— nihil quod non, fervidis ad Deum praemissis precibus, ac (pro ea qua sunt humilitate ac prudentia), consultis aliis, mature et absque concitato aut inordinato allectu, meditati sint. Hanc ꝟita sanctitatem dum in Alphonso contemplatur cl. De Wit l lectorem suum ita perbelle alloquitur: ‘‘Vides. ut totum Opus spiritus sanctitatis intus alat permeetque, et quantam mereantur fiduciam, quæ vir Dei sentiat, doceat, affirmet, ut pote (pii, eum summa laboris industria perpetuum orationis ac virtutum heroicarum exercitium conjungens, coelesti etiam lumine fuerit perfusus.”

7° Universalis Ꝼcclesia Doctor Pontificis oraculo est declaratus; nemo autem Ꝼcclesia Doctor declaratur nisi doctrina ejus *eminens* per judices Apostolicos comprobata fuerit

S Nullius Auctoris doctrina moralis tot tantisqvie ac tam multorum R. R. Pontificum laudibus fuit commendata. Vide supra p. LXWI sq., ubi R. R. Pontificum in Sl Alphonsi moralia scripta præeonia uno conspectu exhibentur.

9 Nullius doctrina moralis tanta in universo, (pia late patet, orbe Catholico fiducia recepta ac in praxin est deducta, idque quia

1‹› Nullius moralis doctrina tanta per ipsam Ecclesiam donata est auctoritate, ut patebit ex dicendis.

II. *.tuctoritas dorirince moralis S. Hphonsi in Ecclesia.* — Nullius Auctoris doctrina moralis tanta in Ecclesia gaudet auctoritate quanta S. \lphonsi ; nullius enim Auctoris doctrina moralis eo modo ab Ecclesia approbata est (pio sua.

Duplicem cum Vittozzi[2] distinguimus approbationem, quæ ab Ecclesia Scriptis cujusdam Sancti dari possit, alteram negativam, positivam alteram.— *Xegalira* est

1 De studio et usu Theol. Mor. S, Alph. pair. II.

2 S. \lfonso de Lig. c Ia tcologiu monile, dissert, teologico-niorale, Napoli 1873, p 43

illud Ecclesiæ judicium, quo doctrina alieujus Sancti declaratur *immunis ab omni quacumque censura theologica, (\\m* tamen aliquid de ejusdem merito præstantiave decernatur. Si vero Ecclesia judicium i|i doctrina etiam meritum et præstantiam feratur, *posttira* dicitur. — *Positiva* subdividitur in *tacitam,* seu *usualem,* et *expressam. Tacita* seu *usualis* "ea dicitur quæ *longo usu* fit, et *nominis quasi gloria* constat, (pia (piis orbem implevit Christianum."[1] *Expressa,* quæ et *solemnis* audit, illa est, (pia m actis publicis Ecclesia *conceptis verbis* declaratur.— *Expressa* subdividitur in *generalem, specialem* et *specialissimam. Generalis* "in eo consistit, quod scripta alieujus generatim recipiantur, legique in *Scholis publicis* vel *Ecclesiis* permittantur, et tanquam utilia, vera et catholica fidelibus commendentur. Et in hujus generis scriptorum numero primuta locum tenent, qui . . . eximio . . . Doctorum titulo . . . ornati sunt "[2]* "Hujusmodi autem *generalis* declaratio *triplicem effectum* habet; primo enim voluntaria? hærcsis suspicionem ab auctoribus amovet ; secundo eorum, (pii tali approbatione potiti -mit, libros legendi facultatem fidelibus concedit, imo etiam laudat lecturam tanquam utilem ac fructuosam ; tertio auctores commendat eo gradu, ut, si (piis ad sententiam comprobandam ad eos provocaverit, saltem probabilitate quadam tueatur, seclusis"[3] etiam "aliis rationibus, donec probetur contrarium."[4] — *Specialis* in eo sita est quod Sancti cujusdam opera in *certa materia* reliquorum scorsim sumtorum in hoc genere scriptis pneferenda, ejusque hac super re doctrina tanquam catholica et erroris expers, licet non tanquam Fidei regula declaretur. Exemplum istiusniodi specialis approbationis pr.ebent S. Augustini scripta de *Gratia* ct *Libero Arbitrio adversus Pelagianos et Semipelagianos,* utpote Orbi Christiano stepius commendata sive a SS. Pontificibus sive a Conciliis, ea vel *diserte* nominantibus, vel *actu* et *exemplo suo* ad dogmata definienda adhibent ibus.[4]* — *Specialissima* habetur, si opusculum alicujus Patris aut Doctoris ab Ecclesia ut *Fidei regula omnibus tenenda* proponitur. Ita approbata fuit epistola S. Cyrilli Alexandrini cum 12 anathema!ismis contra Xestorium, et S E -oui- Magni Epistola synodica ad Flavianum contra hieresim Eutychianum.[6] Sunt, qui his aliam pneterea adjungunt approbationem, scii, a Paulo 111. Brevi " *Pastoralis officii cura* " dd. 31 julii 154S libro Exercitiorum S. Ignatii datam, qua *omnia* et *singula* in libro illo contenta, auctoritate Apostolica approbantur, collaudantur ct communiuntur. — Ab aliis *negativa* vocatur quoque permissiva ; positiva *specialis* electiva ; *specialissima* definitiva.— His pnemissis :

Quær. I *Quanam ex his approbationibus competat Doctrina Morali S. Alphonsi ?*

Resp, 1° *Negativa,* ut patet ex Decreto S. R. C. dd. 18 maii 1803 a Pio VII. confirmato (p. LXXVII sub 1).

Resp. 2 *Positiva tacita;* nam ob hanc inter alias rationem Pius P. P. IX. permotus fuit causam admittere concessionis tituli Doctoris in honorem S. Alphonsi, quod, ut ait in Decreto dd. 23 martii 1871, "sapientiam ejus enarrent gentes et laudem ejus enuntiet Ecclesia."

Resp. 3° *Positiva expressa generalis,* ut constat ex concessione tituli Doctoris Ecclesia cujus quidem concessionis causa inter alias a S. Pontifice memoratur, quod " inter implexas Theologorum sive laxiores sive rigidiores sententias tutam straverit viam, per quam Christifidelium animarum Moderatores inoffenso pede incedere possent " (p. LXXXII. 9, 10).

Quær. 2° *Quid er variis illis approbationibus, doctrina morali S. Alphonsi ab Ecclesia datis.* A) *concludere liceat ;* B) *non liceat.*

Resp. ad A). I. Ex *negativa* concludes:

1 Nulla sententia moralis, quam S. Alphonsus tuetur, tempore, quo scripsit,[6] censura aliqua, nisi forte tunc universaliter ignorata.[7] digna fuit. Elenchum praecipuarum censurarum theologicarum, earumque sensum vide, si lubet, apud Scavini.[8]

i Pcnnaneder, Bibliot. Patriet. T. I. f 217. ' B> f 218
» lb f 219. 4 220, 221.
6 lb f 222.
• Ben XIV. de Sen· Dei Beat, ct Canon. Lib. II. c. 29-31.
t Vittozzi. p. 50. ". dissert, cil. 4· ". η·

2° Sententia' S. Alphonsi non tantum, ut cæterorum Auctorum, quos *Ecclesia* ab omni censura non declaravit immunes, simpliciter *tolerate* sunt, sed *positive* etiam *permissa·*. Res exemplis illustratur a cl. Grandclaudc,1 et patet ex Decisionibus et Responsis § Pam. a|" 1831 et 1855 (vide p. LX.X1X. 3 et LXXX. 4», quibus declaratur I) *tutum* esseS. Theologia· professorem; *2)* non esse confessarium, qui omnes S. Alphonsi sententias, *χo/a ipsius auctoritate* ducti -‹ quuntur; 3) licitum c>se *Professori, doctrinam S. Jlphuusi in omnibun nnqui ft publics lradere, quin indigeat dispensatione a proudito juramento tuendi Probabiliormmum et Probadioristarum sententias.* Nec q'uemquam moretur verbum " *inquietandum* ' in Resp. 1831 ; ea enim voce stylo Romano non meram tolerantiam, sed *posilimm p,rmi^ioue,,,* innui, vide apud ipsum S Alph.3 ct ex ipso R sponsi contextu patet. Neque enim severior fuit S. Pœniteutiaria erga confessarium quam erga professorem, (piem *tutum* dicit.

3° Exceptis excipiendis in Resp. ad B), " sententia; illa·, (pias S. Alphonsus de Ligorio expresse docuit, tenuit, secutus est, vel simpliciter probabilis dixit, tamquam *vere probabiles* habenda· sunt," § scilicet ad minimum *extrinsece,* i. e. Sancti *auctoritas* tanta est, ut *xe sola* opinionem aliquam vere probabilem reddat. Sequitur ex Resp. mox citato S. l'œuit. dd 5 julii 1831, ubi ad quæsiturn : " ***Jn*** *sit inquietandus (oufexsarius, qui omnes lieali .llp/ionxi a Ligorio sequitur opiniones in praxi Sacri Pmnit>-uti(P tribunalis,* hac *sola* ratione, quod a S. Sede Apostolica nihil in operibus censura dignum repertum fuerit ?" Responsum fuit: " *Negatire."* Si autem non sit ii.quietandiis, at contra tutus eonfessarius, (pii sequitur omnes opiniones S. Alphonsi. licet intrinsecum earum valorem, seu intrinsecam carum probabilitatem non perspiciat, et eas unice, ob collutam illis ex negativa Ecclesia' approbatione auctoritatem, sequatur, liquet ex illa approbatione Sancti opiniones veram, vainque saltem i xtriii<etani coi - ipii probabilitatem. Ecclesia enim nemini permittere potest, ut s<(piatur opiniones, qua; non sint vere, et saltem extrinsece probabiles.

4° Hæe extrinseea saltem probabilitas non ad complexum tantum doctrina· moralis Sancti extenditur, sed ad omnes etiam *et singulas* ejus opiniones. Conftssarius enim, de (pio in Resp. mox citato S. Pœniteutiaria' agitur, non complexum doetrinæ moralis S. Alph. in S. Poenitentia' tribunali in praxim deducit, sed omnes ejus opiniones r/N-*(ributive* sumptas.4

5° Docere et in praxim ducere licebit etiam eas S. Alphonsi opiniones, qua· forent contraria· communioribus, vel etiam communibus theologorum sententiis Clare sequitur ex 3° et 4°.

6° Opinionum S. Alphonsi impugnatio illicita erit, nisi modesta sit ac cum honoris pnefatione tiat. Sequitur ex iis, quæ tradit Ben. XIV.5

II. Ex *positiva tacita* concludes:

Opiniones S. Xlphonsi hodiedum *unicersim* dicenda· sunt communes, utpote universim in Orbe Christiano recepta;.

Hl. Ex *positira expressa generali, seu* ex titulo Doctoris Ecclesia· Sancto collato, concludes doctrinam ejus esse *ℯminentem*

Jlexp. ad B). 1° *Singulas* Sancti sententias vel a) esse *intrinsece* probabilis; nam approbatio ipsis data non est *specialissima* vel etiam *specialis ;* — vel b) esse aut semper remansuras *extrinsece* probabiles. Auctoritas enim Ecclesia\ (pia extrinsece probabiles hunt, invocari non potest in favorem earum Sancti sententiarum, quibus obstarent Pontificia aut SS. Congregationum Decreta aut Declarationes, quæ iis pra-dita sint characteribus, quos in Tr. *de Legibus* recensebimus.

2° Sancti auctoritatem esse *excluxiram ;* nam in Resp. S. Pœnit. dd. 5 julii ivide p. LXXIX. 3) expresse dicitur, non esse reprehendendos eos, qui opiniones ab aliis probatis auctoribus traditas sequuntur.

i Rfviic des Sciences Eccles. nov. 1S<3, p. t<8. L D· ibo.
§ Ita ɗoctissimo Annotator nnonynms noxie Editionis Compendii Gury. Tom. 1. p 5Ô3 ed Rom.
. 4 Vittozzi. pp. 48, 49. diss. eit.
‘ De Serv. Dei Beat, et Can. L. II. c. 28. n. 8. ° Ib. L. IV. p. II. c. 11. n. 13. sq.

3° Sancti sententiis *nullam* novam vim aut prolxibilitatem accessisse ex approbatione Ecclesiæ ; nam accessit eisdem

a) Probabilitas extrinseca, ct quidem tanta, quanta est Doctorum Ecclesiæ, i. e. publica. De SS. Doctorum auctoritate vide supra dicta, ct cfr. si lubet, Sextum Decret. L. III. T. XXII. c. unie, ct Bcn. XIVr. ('. *Militantis Ecclesire.*

b) *Prmsumptio,* et quidem vehementissima, probabilitatis *intrinseca ;* nam probabilitas extrinseca supponit intrinsecam.l

ci (inn praesumptio non cedat nisi veritati, nulla Sancti opinio necessario deserenda est, nisi *evidenter* constet de ejus improbabilitafe. ' Cfr. dicta supra de vi approbationis *expressa· generalis.*

di Probabilitas extrinseca *maxime* insignis accessit *Systemati morali* S. Alphonsi, doctrina· ejus de *consuetudinariis et recidiris,* et specialibus illis sententiis, m (pias, tampiam *latas,* a SS. Congregationibus Romanis dubia proponentes remittuntur.

Dico: Il *Systemati morati* et doctrina· *de consuetudinariis et recidivis.* Liquet ex Decreto dd. Î maii, 1807, quo Pius X II. solemnitcr edixit : "Constare de Ven. Servi Dei Alphonsi \irtutibus theologalibus et cardinalibus earumque adnexis in gradu heroico." Cujus Decreti significatio ut darius pateat, sciendum est, lato jam Decreto super "nihil Censura dignum," ct discussis modo heroicis Alphonsi virtutibus, *noram,* jussu Pontificis ad instantiam Promoturis Fidei, a. 1806 institutam fuisse Positionem seu disceptationem *super rirtutibus* Sancti, speciatim super ejus *Prudentia,* idque oó *nonnullas regulas morum,* \w ejus Operibus contentas. Hinc, printer alias questiones particulares, ad severiorem trutinam revocata fuerunt speciatim *Systema Morale,* et doctrina *de consuetudinariis et recidivis.* Hujus vero peculiaris inquisitionis exitum exhilwt Decretum mox a citatum dd. 7 maii, l'O7. Vi ergo hujusce Decreti S. Alphonsus heroice prudens dicendus est non tantum quoad complexum suæ doctrina· moralis, sed speciatim etiam quoad *Systema morale,* ct quoad doctrinam *tie consuetudinariis et recidivis,* cum luee duo puncta Ennii. Patrum examini specialius siibnibsa fuerint, nec visa sint heroica· ejus prudentia· obstare. Ergo heroice prudens declaratus fuit S. Alphonsus singidatini etiam quoad luee duo moralis sua· doctrina; capita.

Dico : 2) ct *specialibus illis sententiis,* ad (pias, tampiam tutas, a SS. Congregationibus Rom iliis dubia proponentes remittuntur. Has vide p. LX X X. *(in summa pagina)* et p. LXX.XI. sub 5, 6, 7, 8.

Conclusio ex dictis.

Concludimus quemque *licite et tutius* sequi opiniones S. Alphonsi, pricterquam si his obstarent ; vela) Pontificia aut SS. Congregationum Decreta aut Declarationes, (pia· iis pnedita sunt characteribus, quos in Tr. *de Legibus* recensebimus;—vel b) Consuetudo legitima; — vel cl Statutum aliquod Synodale, præscrtiin Concilii Provincialis aut Plenarii; -vel d) Lex civilis *justa;* — vel e) Scientiarum naturalium et physicarum *certus* et *evidens* progressus ; vel f) Immutata, justa tamen, mercatura· ratio; vel g) Propria, ct ex principio reflexo de præstantia et auctoritate doctrina· moralis Sancti non mutata, persuasio opinionem aliquam ejusdem esse falsam ;9 hoc enim in easu (pus contra conscientiam suam ageret, quod nunquam licet.

Dixi tamen: *et ex principio re/lexo, cic.* Extra casus autem, in hae conclusione allegatos, persuasionem suam quisque facile mutare poterit ex duplici hoc principio reflexo : l) Sancti Alphonsi auctoritas, in re morali, a nulla alia auctoritate *privata,* ut mea est, superatur. 2ï Si ipse S. Doctor, prudentia licet heroica ct eminenti scientia præditus. errare potuit, multo magis ego errare potero in ferendo judicio de majori miuorive opinionis eiijusdnm probabilitate aut etiam falsitate.

Stat igitur propositio, quam probandam assumpsi, <eil. Nullius Auctoris doctrina moralis tanta in Ecclesia gaudet auctoritate, quanta S. Alphonsi.

l S Midi I)s*cit de opinionum prolril» .' 171·* § I' * p I.XWll 2.
• Vind p XLIV 1. et 904 F.d 2* T I p (AII " SO. T 11 P δβ0 lx

CLAVIS OPERUM MORALIUM S. ALPHONSI,

SEU

QUÆDAM REGULÆ AD VERAS IPSIUS SENTENTIAS DISCERNENDAS.

Summopere interest, ut discipulus S. Alphonsi clare cognoscat, *qu/nuim tint opinione» qua»* //>.vc A' *Doctor profitetur:* siquidem Inv sola· ab Ecclesia approbatu- sunt, mirum·- vero alia· a S. Alphonso quidem recensita·, quas autem ipse non amplectitur. ll<xr insuper eo majoris est momenti, quod nonnulli Scriptores passim S. Doctori plores opiniones falso adscribant, et sic non pauci ejusdem Theologia·, monilis studiosi in errorem inducantur. Itaque oper» pretium esse duximus, *qwudam saltem regula» generale»* hic exponere, quarum ope discipulus S Alphonsi genuinam ipsius sententiam variis in (puestIonibus facilius discernere valeat. Hinc pauca dicemus 1. De variis S. Doctoris *Operibus* monilibus; 2. De *motio,* quo S. A. *propriam suam sententiam* passim enuntiare solet.

♦ E I.

EXPONITUR, CUINAM EX VARIIS OPERIBUS MORALIBUS S. A PR.ECTPUE INILERENDUM SIT,

AD COGNOSCENDUM GENUINUM IPSIUS SENSUM.

I. — Apud omnes in confesso est. veram ae genuinam alicujus Auctoris sententiam non modo qmerendain esse, ubi e.r *professo* de aliqua materia di>>erit. sed insuper sedulo inspiciendum esse, quid in *potiremi»* suis scriptis doceat ; ita ut generntim *erra* eujuseunque Auctoris sentenlia illa tantum dicenda sit. quam *postremo* enuntiavit.— Porro, neminem latet, S. Alphonsum plura, variis temporibus, evulgasse Opera et Compendia moralia. Pneter *norem* editiones *Theologi/? moralis,* aliaque plura *Opuscula, Dissertationes* et *.Ipologias,* de Systemate aliisve materiis tractantia, précipita Opera moralia S. A. sunt: 1° *Prahca dei Confessore per brn exercitare il suo ministerio* (17 IS); latine: *Praxis Confessorii at! bene excipiendas confessiones* (176(>i . - 2 *l>-tncione e pralica per U Confessori* (1756); latine: *Ilomo Jposltdicns,* cum quatuor Appendicibus (l 759) : - 3° *// Confessore diretto per le confessioni della gente di compugna* (1761) ; - 4° *Istruzione al popolo . . .* latine: *Jnstihdio catccliistica ad popuhtui, in prrpcepla Decalogi d Sacramenta* (176S). Ideo inquirere juvat, qutenam sit *ultima,* ue proin *praferenda* S. Doctoris sententia, casu, quo ipse in variis suis Operibus diversas sequi videatur sententias. — Qua de re sequentia breviter exponere liceat.

IE Vera S. \lphonsi sentenlia *generatim* desumenda est ex Open majori, inscripto *Theologia moralis,* et, quoad materiarum ordinem, juxta *Hasemiaumii* textum concinnato. Cum autem liujusee Operis, superstate S. Auctore, novem editiones prodierint, <·' re patet, pre aliis standum esse mw. anno 17S5 evulgata·; tum quia *ultima* est, tnm quia a S. Sede revisa ct tamquam *nihil censura dignum* continens approbata luit. — R itio est, quia constat, S. Doetorem pluribus in quaestionibus *Theologiam moralem* ad finem usque ¥ita emendasse : quod de aliis Operibus eodem jure diei nequit — H:vc tamen regula, communiter ab interpretibus S. \lphonsi admissa, nonnullas patitur exceptiones. Etenim

l In pradata Theologia morali S Doctor non ad omnes et singulas partes textus

Busembauniii Adnotationes aut Quæstiones, a se elaboratas, adjecit. Ad co^noscendum itaque, utrum ipse ab istius Auctoris sententiis, explicite a se nec rejectis nec approbatis, recedat, vel saltem in modo easdem enuntiandi discrepet, præter Opus majus, inspiciendi sunt textus aliorum Operum (pnesertim *Hum.* .//W). in quibus eamdem materiam tractat. Ista enim Opera minora, utpote e\ toto a S. Alphonso exarata, eo in casu, non modo accuratius, sed etiam *positice* ipsius sensum exhibent, dum textus Busembaumii, a S. Doctore non emendatus, illum nonnisi *negatire* refert

2. Constat insuper ex variis inspectis Operibus, S. Alphonsum, decursu temporis, p ures opiniones rciormasse. aut saltem partim immutasse, iisdem majus ininusve pondus tribuendo, vel distinctiones prius non factas adducendo, quin 'tamen omnes et Singulas hujusmodi emendationes, uni alterive Operi insertas, in subsequentibus Theoiogie moralis editionibus, propriis locis, explicite commemoret. Et idcirco diversæ Istius Operis majoris conferendae sunt editiones, pra-sertim *secunda* a. 1753 1755 (uni *noun* a S.St de appiobata, ut ex illarum collatione quid et quandonain immutatum sit, evidenter appareat,- Hinc alia regula statuenda est, videlicet: *Quoties* xox.E *eddioms Theologia- moratis perfecte concordat cum* SECUNDA, *quin ulla oc-l ur',‹ ·m m uho J‹u ta in hleiiclio qurtsHonum reformatarum eidem Operi adjecto, requlardeг proferendus est tertus Operam miaoram profata· editioni secunda· posteriorum, UI\"i' ^'Y\ " ■^"I" ""'"°1" n,' ^l,ufditione discrepent.* Ratio, quia hoc in casu ultima et itio Iheologne moralis non est m>i mera reimpressio secundæ, ac proin, licet postremum evulgata, revera diei nequii ultimus S. Alphonsi sensus. Πo‹· saltem valet pro ns quæstiombus, de quibus S. Doctor m præfatis Compendiis expressis verbis testatur, *t u* mi uniis p<iptn>a, aut in aliam devenisse sententiiun, aut priorem opinionem partim saltem immutasse.

m η» ή' ' H 11 ' 1l S A1Pl,(>nsi ' <),npcndia moralia apprime ad hoc inservire possunt, meh us cognoscatur, *cumam sententia· in prari adherent.* Xon raro namque evenit, *';7 postquam m Opere majori de quæstione controversa dixerit: *Sapienfi-*
Coinm-niii/"-i\ 'I'1"l ' χι)I"11' propriam suam sententiam enuntiaverit, iu præfatis
bilit iLi- ad eril · °1>1ιι1υπ1 '"'UKHcrsie determinatam notam majoris minorisvc proba-
"IIIIilviS IIIIOvi 1DHL·

§. II.

PERPENDITUR MODUS, QUO S. ALP11ONSUS PASSIM SENTENT1AS SUAS ENUNTIARE SOLET.

Altera nunc quatio exanimanda venit : *Qurenam* nempe *sil cera ef propria S.*
■^*ZsZi^ou r'* Auctorum opiniones, aut pluris exponit

' tl mes, *quin, quid in peart tenendum sit, erpressis rerbis declaret 2*
ι^ηοϊ/ϊπ 'll··,SitZlitut',,,În ' T10 >pse S. A. *Prafationem* Tlieol. moral. In en. ' nnioHs ' PI«r,I»u\" n.'ean? «PO«"Π· sententiam, justum pondus .riimbecillitati vi nm l>' Ve minons probabilitatis cuique senteiitiie, prout meæ •nt a ·I rmn ' *"'"'"I"l"'l relmquerem lectorem,* more aliquorum, qui, sentπ o a i e'! ri',erenteS· no,' Pttr,u» «osos legentibus se præbent. l bi
da re r pro una parte convincentem, non sum ausus oppositam
7XrX;‹ æterum. Ixmigne lector, te admonitum volo, *ne eristimes me opiniones*
u .Xnihi? 7 7 I ",>U l,l ; eni,n fi'Witer exponam eum
I) ' ή 1 I,i1,,'O,,1> al,i. Pr,) 8na Pedentia, cujus ponderis sint, adjudicent.
Iul . / λ o ' ',U0‹ ‹'1"" ahTla,n opddoncm *remorem* voco, tum· *contrariam non*
iiii h ii Z y { ζl mm expresse ut improbabilem damnem. Insuper, quando undin tx >vntentns *probabdmrem* appello, *nullo,judicio dato de probabilitate alterius,* . Utor hoc verbo *non audeo damnare ; non propterea inlelligo eam probabilem dicere,* sed judicio prudentiorum remittere ..."

Hæc iisdem tere verbis S. Doctor confirmat *tub. II. a.* 7G. *infine,* dum dicit : " Et Lue rursus repeto id quod sub initio protestatus sum. nempe, quod eum aliquam opinionem umce *probabiliorem* appello, non ideo contrariam dicere probabilem intelligo.

Sicut pariter, cum dico de aliqua opinione : *non audeo damnare,* sive *improbabilem dicere,* non ideo admitto ut probabilem ; sed de (jus probabilitate dubito item, cum aliquam sententiam *veriorem* voco, intelligo oppositam non solida probabilitate mihi pollere, licet omnino non reprobem."

Porro, ex præfatis Monitis S. Alphonsi, sequentes determinari possunt pnecipuæ regula» :

1. Generatim ea sola opinio S. Doctori probabilis est, (piam *ipxemet* probabilem vocat.— Quocirca attendendus est (jus loquendi modus. Quando m mp< ait : " *Probabiliter dicunt .tectores,"* time regulariter (ju-modi sententiam probabilem ceii-«-i. Dum autem scribit : " *Dicunt Doctorex, probabiliter Urere,"* exinde noti liquet, hane sententiam ab ipsomet ceu probabilem haberi ; sic enim loquendo, generatim mere refert illorum Auctorum judicium.

2. Si de aliqua opinione loquens, dicit: " *non ridetur improbability* aut: "*non improbabiliter dicitur,"* tunc ipsam regulariter habet ut *satis probabilem,* saltem casu, (pio eidem nihil certo vel notabiliter probabilius opponat Circa hujusmodi vero sententias, ŏpera pretium erit alia S. Doctoris loca inspicere.

3. Opinionem, quam *neque probabilem, neque improbabilem* vocat, gemratiin aliorum judicio relinquit. — Videndum tamen est, quid sive antea, sive postea dicat ; *«i enim nihil omnino opponat,* et Auctor allegatus sit gravis, regulariter opinio dia ut -af.- probabilis habenda erit ; uti v. gr. (piando in tine quæstionis subjungit ; " *I.ugo addit, advertit . . .* "

4. Si de aliqua sententia expresse ait : " *non audeo damnare,"* vel . " *non audeo eam improbabilem dicere,"* eo ipso declarat, illam i sse, suo judicio, dubie probabilem. aut -e illam prudent iorum judicio remittere.— Attamen videndum cst.au alio in loco vel Opere judicium suum de ipsa proterat, necne.

5. Sententia, (piam solam vocat *probabilem.* eidem nihil opponendo qui t.iinen ca-us raro contingit), *ordinariefunda! pro pruri* certitudinem moralem. Vide n. Gs 2°. 69 2°.

6. Cum aliquam opinionem dicit *veriorem,* vel *multo* aut *absolute probabiliorem,* vel *probabiliorem simiilque conimunem aut communissimamj* tunc oppositam *non judicat* ■*solide probabilem,* saltem *respectn alterius,* etiamsi ceu improbibilem expresse non rejiciat, aut quamvis eam in genere, seu *in .se,* ante institutam utriusque ponderationem, forsan probabilem censeat.

7. Idem etiam dicendum est. (piando unam ex sententiis *probabiliore -* aut *communiorem* nuncupat, *nullo a se judicio dato de oppos'da ;* hoc enim scribendi modo S. Alphonsus significare intendit, illam opinionem adeo probabiliorem sibi videri, ut oppositam vere probabilem non agnoscat.

s. Sententia, (piam simpliciter *communen* dicit, nullo de opposita lato judicio, regulariter sua dicenda est.

Quocirca notare juverit, verba : " *sententia communis."* n\\t t " *communiter dicunt,"* per se loquendo plus exprimere (piam hæe alia: "*sententia communior,"* vel: " *communius dicunt."* Etenim vox *communior,* cum sit comparativa, solummodo denotat, *plures* stare Auctores pro ista sententia, (piam pro altera. E contra, vox *communis.* utpotv positiva, declarat. Auctores *generatim* pro hac sententia stare.— Cum autem dicitur: " *communissima est sententin,"* vel: "*communissime docent,'* eo ipso affirmatur, consensum Auctorum fere esse unanimem. Tandem monet S Alphonsus. sedulo advertendum esse, quod auctoritas Scriptorum non ex multitudini, sed ex eorum *gravitate* lestimanda sit. uti patet ex textibus in Dissert, proivm.Vindiciarum Alph.- allegatis, ubi etiam ostenditur, plerasque saltem sententias, quas tenet S Doctor, hodiedum evasisse *communes,* casque generatim. ex privcelleiiti ipsius auctoritate. merito dicendas esse probabiles, vel etiam probabiliores.

1 Vid. e. gr. Lib 1A 71G, 717, 261. etc. 2 p **bill.** Ed. 2'. T. 1. p. CM 11.

PROLEGOMENA

ΛT) THEOLOGIAM MORALEM.

I. *Quid sii Theologia Moralis?* Si *nomen* spectes, est illa Theologiæ pars, quæ circa mores versatur; si *rem,* illa scientia· theologiae pars, qme humanas actiones ad morum honestatem dirigit in ordine ad vitam ætcrnam.

Dicitur Γ *illa scienti/p theologica· pars,* quibus verbis *yenus proximum* definitionis exprimitur.

Dicitur : 2° *Quoi humanas actiones ad morum honestatem dirigit,* qua· verba *differentiam ultimam* definitionis, ac scientiæ nostrae *objectum* tum *materiale,* tum *formale* exhibent. a) *Differentiam ultimam,* a caderis scilicet disciplinis theologicis, a *Dogmatied* praesertim, quæ dc fide disserit et dc rebus divinis universim, ut *regulas credendi* statuat et firmet, dum Theologia Moralis de virtutibus agit et vitiis, ut statuat et firmet *regulas agendi,* in foro praesertim interno. — b) *Objectum,* tum *materiale,* seu actiones humanas in se spectatas; tum *formale,* seu rationem, sub (pia objectum materiale spectatur, i. e. ipsarum actionum humanarum dirigibilitas ad honestatem.

II. *Qui sint Theologice Moralis loci, seu fontes, e.r quibus reguUe desumantur, juxta quas actiones humanrn ad honestatem dirigenda· sint?* lidem Iere sunt (pii Theologia· Dogmatica nimirum Sacra Scriptura; Sancti Ecclesia· Patres; Summorum Pontificum Decreta; Concilia; Traditio constans et lirina; Jus tum canonicum, tum civile; Auctoritas Theologorum ; Ratio tum naturalis, tum theologica. De singulis hiee pauca,— (pia· maximam partem ex Dissertatione ad S. Alphonsi Moralem Theologiam prolegomena, (piam Fr. Ant. Zacharia conscripsit, dcsiimsi, — teneto:

A) *Quoad Sacras Scripturas.*

1 Ad confirmandam conclusionem quampiam Scripturis iu *litterali* tantum vel *mystico* sensu utere, nmmpiam vero in *accommodatitio,* ct ne in mystico quidem, nisi constet hunc esse vere sensum mvstieum.

2 Historias, in quibus Scriptura Sacra narrat, viros justos quidpiam praestitisse, (piod vel malum revera sit, vel mali speciem habeat, casuum solvendorum regulas ne putato. Cave igitur ne ex facto Noc maledicentis posteris Chain concludas licere parentibus liliis maledicere.

3° *Singularia* exempla, quæ in Scripturis leguntur, ad *universalem* legem confirmandam ne assumito. Sic veram hanc propositionem : *Quatuor requiruntur conditiones in eo, qui absolvit a censuris; Y} debet esse clericus ;* 21 *debet habere jurisdictionem contentiosam ;* 3) *debet certa scientia absolvere ;* 4) *debet absolvere sponte, et non coacte,* ridicule quispiam hoc argumento probaverit : *Paulus, qui absolvit Corinthium incestuosum, quatuor prodictas habebat conditiones;* esset enim ratiocinatio hujus similis: *Paulus, qui incestuosum absolvit, fuit apostolus : apostolus igitur sit oportet, qui absolvit à venturi*

I' Praecepta moralia, quæ iu Veteri Testamento sanciuntur, ne sumito in ea restrictione, qua videntur in Exodo exprimi, nec juxta falsam Scribarum interpretationem, aut popularem Hebraeorum traditionem; sed juxta eam additionem, quam vel Moses, vel alii Scriptores Canonici apposuere, illamque potissimum explanationem quam tradit Christus iu Evangelio. Sic licet .Imbri putaverint solos actus externos a leze prohiberi, minime vero cogitationes, desideria, etc., netas tamen est ita sentire, Christo oppositam doctrinam praedicante.

5° Videndum ne Scriptura» verbis, quibus pium aliquod *consilium* proponitur, *prmceptionis* vim inesse incauti velimus.

B) *Quoad Sanctos E-ch-sim Patres,* seu ře/e/v· *scriptores ecclesiastico» ab .dpostoliro teco ad medium* ***XII*** *sicetdum,* (piorum agmen claudit Mellifluus Clanr-ialleusis Abbas Bernardus

1° Si qua in quæstione, quæ ad mores spectet, definienda Patres *tauri* idem doceant, id vehit i certum habendum est.

23 *Unius* aut *duorum* Patrum auctoritas in his, qme ad doctrinam morum pertinent, *probabile* quidem argumentum subministrare *potent, Jinnum* vero non potest.

3° Etiam *plurium* Patrum auctoritas, reliquis, licet paucioribus reclamantibus, ea argumenta Theologo sufficere et praestare non valet, quibus refragari nefas sit.

C Qme ex Patrum homiliis, aseeticis libris, ct orationibus, idque genus lucubrationibus habentur, non eam Theologo fidem faciunt, quam ea, quæ in Dogmaticis instructionibus, epistolis, etc. leguntur, facere possunt. Nam multa in ejusmodi libris exaggeratius proferuntur: neque id mirum, cum oratoribus omnibus id solemne sit; multa quoque consilium potius spectant, quam praeceptiones.

5C Inconsultum est ea Patrum loca seligere, ubi Patres, aliud omnino tractantes, ali. quid occasione accepta de altera re paucis indicent, iis neglectis, ubi hanc materiam <\ professo examinent.

() In Patrum sensu investigando lue maxime regula servandæ. a) Qua in libn vel capitis contextu sunt, consideranda diligenter, b) Similes et dissimiles loci ejusdem Patris conferendi, c) Tempus, quo liber ille editus a Patre quopiam fuit, attendendum. Nam facile ex occasione scribendi libri mens auctoris innotescet : intelli^einus etiam, num fortasse eo tempore Pater ille pravconceptà aliquil opinione occupatus fuerit, quam postea ipsum exuisse probabile, aut etiam certum sit. di Alios Patres huic, de cujus mente qiuerimus, synchronos consulemus : quid enim hoc vel illo $ualo ea vel ista vox significant ; (pio spectare possit hujus vel alterius moris notatio, facilius comperieinus. Exemplum esto illud Cypriani,[1] ubi permittit, ut. absente sacerdote, infirmi *apud diaconum quoque* exomologesim *facere delicti sui possint.* Neque enim hinc fit diaconum fuisse tunc Sacramentali" Confessionis ministrum; nam non luce solum exomologesis nomine denotatur, sed etiam canonica reconciliatio publiai» ƀumitentia (piam Tertullianus - *prosternendi et humilificandi hominis* disciplinam appellat. e) Ex dubiis Patrum Operibus ipsorum mentem expiscari imprudentis est, ubi certa atque ab omnibus recepta eorumdem opem suppetant.

C) *Quoad Summorum Pontificum Decreta.*

1 Videndum, an (pia citantur, genuina sint. Hinc frustra quidquam efficies ex falsis Pont ilicum decretalibus usque ad *Siricium,* quas critici omnes explodunt.

2° Cave, ne, quod merae ďisciplina praeceptum fuit, id ad morales ipia-stiones decidendas trahas. Sic ex responso Nicolai I. ad consulta Bulgarorum. in Quadragesima esse a conjugibus *omni voluptati reuunciandum,* male *nunc* (piis inferret, non licere Quadragesima tempore opus conjugii.

3In iis quæstionibus, in quibus de *calore* alicujus rei airitur. put i matrimonii clandestini, frustra Pontificum decreta citantur, (pia solum *iVieitum* aliquid statuunt.

4 Pontificis decreto aliquid universi in permittenti non derogatur per subsequentia

[1] Epist 12. - Lib. de Pœnit. Cap. 9.

decreta, qua· in specialibus quibusdam casibus illud limitant. Innocent in- 111.l (·. g permittit clericis cohabitare eum illis, *in quibus naturale ƒu-du nihil permittit ₹evi ₡rimini suspicari.* Contra Namictense Concilium, cujus constitutio inserta fuit Decretalibus Gregorii IX.. etiam *matrem, amitam, sororem* a clericorum domibus excludit, scilicet eum de hoc aut illo agitur, cujus depravati sunt mores, et cum qualibet prorsus muliere consuetudo suspecta.

5° Pontificis aliquid permittentis.verba non licet ad sensum trahere catholico dogmati repugnantem, aut ab obvio verborum, quibus decretum illud editum est, sensu alienum. Exemplum affert Boned. XI \ . in Libro de Syn. Dime."

(i Si Pontifex aliquid concedat, quod prius negaverat, ex priore illa negatione, quid per ipsum deinde licuerit, optime intelligitur. Exemplum iterum habes apud eumdem Boned. XIV.3

7 In Pontificiis constitutionibus, quæ aliquid faciendum pnecipiunt, notandum est cumprimis quos illic afficiant, tum quæ ad illud precipiendum rationes Pontificem impulerint. Sic quod *Ɬatini* sacerdotibus prohibetur, non item semper *₲raci* prohibitum ensendmn est. Hinc ex decretali Innocentii HI , qua presbyteris apud Constant inoolim constitutis prohibetur, ne Confirmationem conferant, male infertur irritam esse illicitamquc Confirmationem a Gnecis sacerdotibus collatam. Nam Papa de Latinis sacerdotibus expresse loquitur.—Gr.eeis sacerdotibus universim id non licere etiam male infertur ex Nicolai I. constitutione, Bulgares ab iis consignatos iterum confirmari jubentis. Nam ₰lii omnino ad id ductus est Nicolaus rationibus, quam quæ id Gnecis omnibus sacerdotibus prohibitum efficiant.4

8° L bi Pontifices aliquam propositionem damnant, in sensu potissimum, quo ab \notoribus edita est, damnasse illam censendi sunt. Sic v. g. quid damnaverit Ale- <and. \ III. dum propositionem confixit, ajentem non licere sequi opinionem vel intt r probabiles probabilissimam, ‹ x *Sinnicehio,* ex cujus libro excerpta est, potissimum est desumendum.

Ex aliciijus propositionis pontificia damnatione non licet inferre damnationem alterius, qme alteri omnino rationi innititur. Exemplum habes apud Ben. XIV,6 quod spectat ad Confessionem per internuntium.

10° Si quid Pontifices prohibuerint, videndum num vival vocis oraculo mentem suam ita explicuerint, ut prohibitio in quadam sui parte sit restringenda. Exemplum habes in *Tract, de €ensuri* quoad facultates Pıi IX. Constitutione: *" Aposlolicte ₷edi "* revocatas. Vide n. 1/53. q. 1°. R. 3°.

11° \ idendum præterea est, num posteriores Pontifices latam a decessoribus suis prohibitionem restrinxerint.

12' Demum et illud animadvertendum, num pontificia Constitutio aliquid prohibens alicubi recepta non sit.

D) *Quoad Concilia.*

Γ Concilia omnia, qua· Romani Pontificis auctoritate nec congregata, nec confirmata sunt, errare in doctrina morum possunt, atque adeo certam fidem facere nequeunt eorum. quæ agenda sunt aut fugienda.

2' Concilia *qurecHmipte,* — sed Generalia pnesertim, — qua· Pontificia auctoritate confirmata sunt, certissimam doctrina· regulam priebent Morali Theologo.

3' Ex conciliis, qme probata quidem non sunt à Romano Pontifice, sed nec damnata quidem ab ipso fuerunt, *probabile* argumentum sumitur uti ad fidei dogmata suadenda, ita et ad doctrinas, quit' ad mores spectant, stabiliendas. Hujus rei vel illud abunde magnum argumentum est, quod ex innumeris Conciliis ejusmodi paucissima i operiantur, quæ a recta doctrina deelinarint.

l I. III Deer. T 11 c. 9.
- L. VIII. C. IV. n 3.
• Il> L. VU C. VII n. 5.
‘ Vide Ben XIV de Syn Diœe L. VII. Cap. IX. n. 3.
* Ib. Cup. XV. a. 8.

4° Conciliorum decreta, quæ ad disciplinam spectant, cave cum ﬁ qme ad mores, confundas. Nam Canones morum varietati obnoxii non ﬁnit : contra Canones disciplina' pro locorum ac temporum diversitate mutari ﬁuont. Hinc claudicat argumentatio ex disciplina ecclesiastica ﬁegioni cujuspiam, aut ﬁetustiori ﬁtdi, si aut ubique illa n-cepta non sit, aut contraria lege abrogata fuerit. Item aliquid m quapiam dioecesi illicitum esse potest, quod in aliis liceat.

5° Conciliorum Decreto ex sensu ct more temporum, quibus condita sunt, interpretabimur.

G- Formula ﬁpsa conciliorum ad stylum et barbariem sæculi, (pio ‹ elebram Mint, ﬁxigenda erunt ; neque enim communio, impositio manuum, aliaquc id ﬁenu sexcenta, idem omnibus smculis significarunt. Quamobrem *Glossarium Du Cange* usui maximo esse poterit Morali Theologo.

7° Non omnia, (pre in Conciliis repereris ad mores spectantia, *prorepto* fuisse credito, sed eorum multa ex pio consilio prodiere, atque adhortationem magis sapiunt, quam præceptionem. Hujus rei exempla plura invenire est in Concilio I'len Bait. IL Sic V. c. art. 119 hujus Concilii dicitur: " lis'' i. e. sacerdotibus, ‘‘etiam vehementer *commendamus* " (quod verbum non *prrecipientis* est, sed ﬁ*xhortant·* " ut vestem talarem constanter, quatenus fieri possit, gerant."

Quoad reliquos Theologiae Moralis locos lectorem remittimus ad ea. qua Dogmatica docet de *Traditione,* necnon ad ea, quæ ipsi in *Tractatibus de Conscientia et de Ł egibn* de Jure Canonico et Civili deque auctoritate Theologorum et usu rationis trademus.

III. *Quomodo universa Theologia Morali dividatur;* Ad *praxim* accommodatior nobis visus est sequens tractandarum rerum ordo. Prima erit nobis disputatio *de natura (ictuum humanorum,* prout bonitatem vel pravitatem moralem spectat ; hæc enim vehiti fundamentum erit aliarum disputationum.— Inde gradum faciemus ad duplicem *artuum humanorum regulam ;* alteram quidem *internam,* quæ est *conscientia. externam* alteram, qme est /e.r.— Deinde de actibus humanis loquemur, prouti huic duplici re-ﬁula consentiunt aut dissentiunt, seu *de peccati'* et *rirlutibux.* Et hæc quidem Theo-ﬁogia nostra' partem quasi generalem constituent.-——In parte, qme *ﬁpeciali* vocari coepit, ordine sese excipient ﬁaria leges et præcepta, *Decalogi* nimirum et *E‹·‹ 'uc,* disceptationem de Septimo Decalogi præeepto. quod amplissimam qua stionem implicat *de Justitia et Jure* necnon *de Contractibus,* speciali loco tractaturi. Subsequentur leges, quibus *varii hominum ﬁtatu* ae *Sacramentorum administratio ac susceptio* reguntur. Demum, quum legum observantia pamarum inflictione juvetur. de *ﬁerui •■erlesi. asticis,* seu *de censoris et irregularitatibus* sermonem habebimus, totum hoc opus *Appendice de Indulgentiis* conclusuri.

IV. *Quanta .sil Moralis Theologia necessitas ?* Confessionum audiendarum munus obeunti aut aliquando obituro tanta est Theologia' Moralis addiscenda' necessitas, tpianta salvandi animam. " *Crpcus* " enim " *si circo ducatum prastet, ambo in joveam cadunt." l* Cæcus autem est confessarius, (pii. licet zelo emineat ae ingenio polleat et practieo etiam judicio, principia ignorat ae regulas praeficas, quibus ct ingenium ac judicium dirigendum, et zelus moderandus est. Apposite Seavini · : " Non omnes, inquit, " ecclesiasticos oportet esse magnos oratores, praeclaros doctorcs, eruditos historicos ; omnes tamen de clero Morali Theologia valde instructi esse debent." Et doctus Mabillon§ ‘‘Moralis Theologia' studium *prtp aliis* excolendum; . . . huic *tpiamdiit vivitur,* omnino danda erit operji."

V. *Theologia Moralis Historia ex Bom/iullon4* I res in historia Theologia' Morali apte distinguuntur cpocliæ : prima ab initio Ecclesia usque ad tempus, quo introducta ﬁ Scholastica; altera a ﬁrimordii Schola usque ad Concilium Tridentinum; tertia a Concilio Tridentino ad nostram usque ætatem.

Epocha Patrum.— Tu prima epocha veritates morales nondum fuere scicntitiee in corpus aliquod doctrina' ﬁedactu sed separarim. absque ullo inter se nexu, explicata? sive in *apologiis contra ethnicos* (S Justinus, ﬁthenagora Tertullianus) ; sive *in in-*

1 Mntlli. 15. 14.
3 Do Stiulii- inonnst P 111 c L
5 Toni. L n. 4. p. lf».
4 Er Mullei Th Mor. Intnxl. $ Il sa.

structionibus pro Christianis (Clementis Alexandrini Pædagogns, Stromata, etc ; S. Cypriani de lapsis, de oratione dominica, etc. ; S. Gregorii Nysscni de perfecta (liris-tiani forma; S Augustini de mendacio, etc.); sive *hi homilite ml popnhho* fidelem (SS. J. ('hrvsost., Basilius, Gregorius M.) ; sive \\\ *admonitionibus specialibus ml eterum* iS. .1. Clirvsost.de sacerdotio; S. Ambrosius de otliciis; S. Greg. M. de cura pastorali); sive *in epistolis doctrinalibus,* sive demum *in explanationibus SS. litterarum* iS \mbrosii libri 11. de Cain et Abel, libri 11. de Abraham; libri II. tie Jacob et anima beata; liber de Elia et Jejunio; S. Greg. AL Moralia in Job, etc.). Quamvis autem toto hoc tempore potissimum adhibita fuerit methodus positiva, speculativa tamen etiam ex-culta est, nec neglecta fuit casuistiea, ut patet ex quæstionibus, «pias magno studio perpendunt scriptores ecclesiastici, v. g. an licitum sit in exercitu imperatorum gentilium militare, line etiam pertinent canones pomitentiales SS. I'. ł cl ('onciliorum, quos legere est apud Zacharia in citata dissertatione prolegomena.l

Epocha Scholasticorum. Integrum doctrinae moralis systema epocha: secunda· debetur, sub qua veritates non solum theoretica», sed etiam praefica», ordine cohaerente jam fuerunt tradita:. Hac porro ætate, præsupposita quasi parte positiva ex opere Petri Lombardi, in qu » *pwcipu'P SS. Scriptura' sanctorumque Patrum sententia» cotlecla reperiebautur,* doctores toti erant in Ethica simul eum Dogmatica speculative illustranda ope philosophia» Aristotelicæ ; qua in re labore, diligentia et ingenio præ cæteris eminuerunt Alexander de Hales, B. Albertus Magnus, S. Thomas, S. Bonaventure et Scotiis. Ad easuisticam autem pertinent *Summa de casibus panilentiaUbns* S. Raymundi de Pennafort ; *Speculum morale* \ incentii Bellovacensis ; *Summa major seu confessariorum* Joannis Friburgensis ; Astensis *Summa de casibus conscienti/e ; Summa casuum conscientia· aurea* et *Monaldhia* dicta ; *Pupilla oculi* Joannis de Burgo; Joannis Charlicrii de Gerson *Opusculum tripartitum de preeeeptis Decalogi, de Confessione et de arte moriendi ; Consolatorium timorata- conscienthe ; Prreceptorium et liber de coniructibus mercatorum* Joannis Nider ; S. Joannis Capistrani *Speculum conscientia ; Summa theologica* et *Summa confessioualis* S. Antonini; *Summa Angelica,* etc.

Epocha recentiorum.— Epocha tertia comprehendit tres periodos omnino distinguendas.

Prima, quæ a Concilio Tridentino per spatium unius fere sæculi sese protendit usque ad Janscnismum, vere diei potest Theologiæ Moralis ætas aurea. Tunc enim, discussa penitus quiestionc de probabili sino, systematic!.· explicata fuerunt fundamentalia principia Ethic e, qu e. etiam tota accurate tradita est non solum in doctissimis commentariis iu S. Thomam aut Magistrum, sed etiam separatim a Dogmatica tum in summis et compendiis a Navarro, Γoleto, Sa, Busenbaum, tum ampliori forma a Layman, Azor, Castropalao, Filinccio, Sayro, Bonacina, aliisque bene multis. De singulis præterea materiis editi sunt ampli tractatus, in quibus omnes qiuestiones sub quocumque respectu positive, speculative et practice resolvuntur, cujusmodi sunt, aliis omissis, opera L. Molina de jure et justitia, Thoma» Sanchez de Matrimonio, Snarezii de legibus, de virtute religionis, de Fide, Spe et Caritate; L. Lcssii de jure et justitia; I De Lugo <lc Fide, de justitia et jure, de Sacramento Eucharistia·, de Pernitentia ; Aeg. De Coninck de Sacramentis.

In altera hujus epocha: periodo tristissimum fuit Theologiæ Moralis fatum pioptcr acerrimas controversias opera Jansenianorum excitatas. Sicut enim eorum dogma de vulneribus laps e natura:, ac præsertim de ignorantia invincibili, stare non potest eum fundamento Ethica· Christianae, ita consectaria, quæ ex suis principiis isti lucret ici in praxim deducebant, qmvque illuc directe pertinebant ut jugum praeceptorum redderetur importabile, et auxilium Sacramentorum evaderet nullum, omnino adversantur regulis, quibus doctores catholici fidelium mores dirigebant. Interea tamen sana: doctrina· sui non defuerunt assertores ac propugnatores. At, quemadmodum fieri solet, aliqui, dum Charybdim Rigorismi vitare voluerunt, in Scyllam Laxismi incideruntt.

Quæ cum ita se haberent, tandem nova periodus vel ipsa aurea felicior incœpit cum

l Th. Mor., S. Alpli., ed Ilelig. T. L p xxxii.

S. Alplionso, de cujus doctrina· mentis et auctoritate j.»m ₫iximu et cuju·» tan! extitit in Theologiam Moralem influxus, nt auetorcs, <pn a 30 vd 10 uni.r iibro- de ea ediderunt, S. Alphonsum vel exscripserint el in compendium redegerint, v.-ı «altem præcipuum magistrum fuerint secuti. Quo factum i st, ut *«atubir^ vuk a, . thfiduit viri doct/rinu- mutjit matjijKjue jn opa^idur, ii^ut wcl^ianlirdt pra – b, :j lin animi imbuantur.*l

1 Breve Pii IX. ad Seaviui.

COMPENDIUM THEOLOGIÆ MORALIS.

TRACTATUS DE ACTIBUS HUMANIS.

Cum Theologia Moralis tota versetur circa actus humanos dirigendos, exordium tractationis nostne, prouti rerum ordo et communis consuetudo exigit, ab ipsis *humanis artibus* ducendum est. Agendum igitur liic nobis est 1° de notione, 2° de principiis, 3° de moralitate actuum humanorum.

CAPUT I.

DE NOTIONE ACTUUM HUMANORUM.

1. *Definitio.* — Actus, *in genere,* est potentia entis in exercitio posita. Potentia autem (facultas, vis, virtus) a S. Th l delinitur : *Proximum principium operationum anima :* proximum, impiam, seu immediatum · nam mediatum et remotum est ipsa aninue essentia, quæ, mediis potentiis, est principium actionum, eodem modo, (pio radix arboris fructus non nisi mediis ramis profert.3

Quot sunt genera potentiarum3 in anima, tot sunt genera actuum a potentiis istis proficiscentium. Homo autem potentias habet alias cum creaturis irrationabilibus communes, alias sui proprias. Quare "actionum, quæ ab homine, aguntur, illa' solic dicuntur *humana,* quæ sunt propriie hominis, in quantum est homo. Differt autem homo ab irrationabilibus creaturis in hoc quod est suorum actuum dominus. Est autem homo dominus suorum actuum per rationem et voluntatem. . . Illic ergo " (en *definHionem')* "actiones proprii' humaine dicuntur, *t/ue ex voluntate deliberata procedunt.* Si quæ autem aliæ actiones homini conveniant, possunt diei quidem *hominis* actiones"; quales sunt omnes actus hominis usu rationis quo demum cumque modo destituti, " sed non proprie *humana,* eum non sint hominis, in quantum est homo." l

2. *Divisio.* — Actus humanus multipliciter distinguitur :

1° *Elicitu#,* qui nempe perficitur et consummatur in ipsa voluntate, absque adminiculo alterius facultatis, uti sunt volitU

' 1. q 78. n. 4.
2 Snnscv Conip. Dignam, n. 2–4.
3 Ih. n 7-9

l 1. 2. q. l a. L Theologia? tamen moralis objectum non omnes sunt actiones, quæ sunt hominis, iu quantum est homo, seu quatenus n brati> distinguitur: ab horum enim actionibus humante actiones distinguuntur tum quoad substantiam. tum quoad modum, tum quoad substantiam et modum simul. Primi generis actus humani sunt intellectiones et volitiones necessaria?, et hoc modo humanus est actus, quo Beati m wlo amant Deum : humanus, inquam, juxta modum operandi quem habet homo, non iu hae, sed in altera vita Bouq. Th. Mor. fund. η. 30 (2)j : eodem modo humanus est actus quo homo in terris veritati evidenti (v.g. totum mnjus esse singulis suis þartibu assentitur, aut beatitatem *in penrrr,* seu "non determinate in hoc vel illo" (S. Th 2. I) 25. q 1. a. 2), appetit. Sreuudi genens OCtjlS humani sunt \ g iu (innes manducandi et bibendi, in quibus a brutis distinguimur quoad modum, quo a nobis poni possunt, nimirum eum deliberatione. Tertii generis actus Mini intellectiones et volitiones libenc, m quibus i brutis tum quoad substantiam (intelligere et ₹eli). tum quoad modum ₹t/A# intelligent et velle) discernimur. Dr solis secundi ac tertii, non vero de primi generis artibus agunt Moralistic · hi enim, cum sine consilio producantur vel penes liberatu hominis potestatem non sint, Ethica? legibus dirigi non possunt (Signor. Ph. Mor. P. I. n. 03).

ones et nol itiones pure internæ, vel *impe-ratus,* qui, imperante voluntate, perficitur ab aliâ potentia voluntati subjecta, vaque vel interna, ut actus cogitandi de re quadam particulari, vel externa, ut actus ambulandi, scribendi. **It**erque igitur a voluntate procedit (secus enim non esset actus humanus), non tamen eodem modo.

2° *Infernus,* qui nullo sensibili signo patefit, qualis est actus cogitandi, amandi, vel *externus,* qui patet exterius, e. g. deambulatio. Omnes actus eliciti sunt interni ; imperati vero possunt esse vel interni vel externi.

3° *Bonus,* qui *recta* rationi est conformis, vel *malus,* qui non est illi consentaneus. Bonus etiam *licitus,* malus *illicitus* audit.

4° /7zZ/7/w«,qui gaudet omnibus requisitis ad effectum proprium (v. c. translationem dominii in actu venditionis) producendum essentialibus, vel *invalidus,* qui vel nuo (inopiam ex essentialibus caret, ut v. g. quod in actu venditionis res non sit vendentis propria, ct est tanquam si ille minime esset positus.

—♦—

CAPUT II.

DE PRINCIPIIS ACTIUM IICMANORI M.

3. —Tria actuum humanorum principia numerantur: 1° *cognitio,* 2° *voluntas,* 3° *libertas.* H;ec enim sunt eorundem constitutiva atque adeo ad quemlibet actum proprie humanum requisita, ut patet ex definitione actus humani et ex ipsa rei natura. Voluntas namque cognitionem prieviam necessario supponit ; nihil enim potest esse objecium voluntatis, quin prius ope intellectus apprehensum fuerit. Hinc axioma : *Nihil votitum, quin praecognitum.* Utrumque autem supponit libertas ; libertas enim est facultas eligendi, seu ad actum aliquem sese determinandi ; electio autem fieri nequit, nisi voluntate scipsam in praecognitam hanc vel alteram partem movente.

Cognitio idem Ide est ac conscientia, de qua in tractatu sequenti. Hic igitur tantum de voluntate ct de libertate, seu de voluntarioet delibero, necnon deutriusque impedimentis dicemus.

' S. Th. 3.1). 27. q. 2. a. 3 ad 4. ; u. 4. quiestiunr. 4. *sol·* 3.

ARTICULUS I.

DE VOLUNTARIO.

§ I. *De voluntario in genere.*

4. *Definitio.* — \oluntarium *proprie* dictum est id, quod procedit a principio intrinseco cum cognitione finis, seu objecti voliti : *a principio intrinseco ;* quod commune est omni actui aquftciunqucaninuc potentia procedenti v.g. a potentia vegetat iva, nec solius voluntarii proprium : *cum cognitione Jiuit:* quod soli voluntario convenit. Actus ergo eatenus voluntarius est quatenus fit eum cognitione finis. Hinc si qua actionis circumstantia ab agente prorsus ignoretur, actio relate ad circumstantiam illam non erit voluntaria, eo ipso quod sit incognita. Sic, si quis percusserit hominem ignorans eum esse sacerdotem, reus quidem erit injuslitiæ, non vero sacrilegii, (pium sacram illam sacerdotis qualitatem in homine percusso ignoraverit.

Ex hae definitione patet voluntarium differre a coacto, a spontaneo, a volito, a libero ct ab actu humano : 1° a *coacto* seu violento quod a principio tantum *extrinseco* procedit : 2° a *spontaneo,* quod, licet a principio *intrinseco* procedat, ab eo tamen non procedit cum cognitione finis. Spoil taneus enim actus est illorum, (pii finem *[objectum')* tantum apprehendunt, non vero *rationem finis et proportionem ejus ad actum.* Sic canis videns panem incipit moveri in ipsum, ct infans matri blandienti subridet1: 3° a *volito;* volitum enim non dicitur de *actu* voluntatis, sed dc *objecto,* in quod voluntas tendit : et hoc contingere potest, licet objectum a voluntate, tanquam effectus a sua causa, non pendeat. Sic pluvia in aridam terram effusa (pioad agricolam dicetur volita, non autem voluntaria. 4° a *libero,* quod a voluntate procedit scipsam determinante ad agendum cum potentia non agendi. Omne igitur liberum est voluntarium, sed non vice versa. Sic Beati in cœlo Deum voluntarie quidem, sed non liber?· diligunt ; idem die dc homine viatore, (pii voluntarii· quidem, at necessario fcli-

1 Theologis et Canonistis spontaneum etiam est quidquid fit ° ex voluntatis inclinatione, nullo cogente pnecepto, vel metu, vi ant dolo " S. Klph L. II η. λ I. Cfr. n. 1325. q. 7°. *1'rripr* 2°. ct n. 1731. XVII.

citatem prosequitur, Voluntarium tamen in scholis regulariter sumitur pro libero, cum in actibus, quibus homo *viator* a<l linent suum tendit, reapse non distinguantur. Ratio est ex S. Thoma l quia voluntas " in hoc solo determinationem " habet, ‘‘quod felicitatem naturaliter appetit, at non determinate in hoe vel illo’’: 5 ab *acta Immano,* qui licet cum voluntario conveniat, quatenus ex eodem principio procedit, a voluntate scii, deliberata, ab eo tamen differt, tum quod actus humanus, (plia *'actus* est, non nisi actionem vel omissionem complectitur, dum voluntarium ad earum effectus etiam extenditur (n. 6); tum quod actus humanus, quia *humanus,* a solo efficitur homine, voluntarium autem a quovis ente, intellectu et voluntate predito; tum quia actus humanus (2l ac 3 generis, p. 1. nota 1 in imi pag.), qui a Moralistis consideratur, liber est, dum datur etiam voluntarium necessarium (n. 4 sub 4°).3

5. *Divisio.* — Multiplex est voluntarium, scilicet :

1° *Necessarium* vel *Uberum,* quorum alterum ab altero differt ut *voluntarium* et *liberum,* (n. 4 sub 4°).

2° *Perfectum,* quod plenam illam intellectus cognitionem, qua ratio boni et mali innotescat, ct plenum voluntatis consensum supponit, qualis est in eo, qui p rfecte sciens et volens carnes manducat die vetito, vel *in)perfectum* seu *semivolantarium.* quod ,i voluntate procedit cum imperfecta illà cognitione, qua ratio boni ct mali subobscure, tantum innotescit, et in qua multiplex haberi potest gradus. Actus autem imperfecte seu scmivoluntarius in gravis quoque prrecepti violatione non excedit peccatum veniale, pronti in semisopitis aut ad alia distractis evenit.

3° *rohuitarium simpliciter,* quod procedit ?» pleni» voluntatis inclinatione sine ullà repugnant ia, ut e. g. in adolescente, qui ad animi sui solatium vult ludum,eum aliud possit oblectamenti genus, v. c. deambulationem, sibi eligere ; vel *secundum quid,* quod provenit quidem a voluntatis consensu, sed cum aliqua repugnantia, seu quapiam voluntatis inclinatione in oppositum; quapropter, si quis timore humano aut minis sociorum inductus piiecepium violat, quod graviter ct cujuscunque mali metu non obstante obliget, actum ponit *revera* voluntarium (nisi metus ejusmodi sil, ut rationem plane perturbet), et quidem graviter peccaminosnm ; agit enim eum plena voluntat is determinatione, etsi nigre agat, et mallet non agere. Attamen ejusmodi actus est etiam involuntarius *secundum quid,* ct proinde minus culpabilis evadit.

4 *Actuale, virtuale, habituale, inlerpretaticum.* Dicitur *actuale,* si voluntas hic et nunc ac immediate ct directe fertur in volition. Sic actualitcr voluntaria mihi est v. g. hæc mea responsio ad quaesitum propositum, vel contritio dum hic et nunc pœnitentiæ actum elicio. *Uirtuale* est actus voluntatis physice quidem jam praeteritus, sed qui in aliquâ re. quæ humano modo fiat, moraliter perseverat tanquam in suo effectu, et ideo illius est causa Sic v. g. in viatore, qui *“ cupit optatam cursu contingere metam."* passus singuli, quos ponit ad illam, sunt ipsi *rirtualiter* voluntarii, licet ad singulos non attendat, imo iter agens de rebus omnino diversis cogitet. Ratio est, quia passu, illi proficiscuntur ?» voluntatis actu, quo viator ab initio voluit iter ad metam illam suscipere. Idem resolve de absolutione a confessario distracto impertita. *Habituale* est actus voluntatis non retractatus. sed nec in se, nec iu suo effectu perseverans, ut applicatio fructus Missæ diu postea celebrnndæ, non revocata. *Int'erprélatirum,* quod neque physice, neque moraliter est habitum, sed prudenter ρπυsumi potest habendum fore, si dc eo cogitaretur, aut cogitari posset. Sic interpretative voluntarius est consensus Superioris absentis a religioso rationabiliter pr.vsnmptus. Aliquando honestat actum, dum de sola liccitate, ut in exemplo proposito, agitur : svpe non honestat, pnvsertiin dum de valore actus agitur : quia tunc requiritur, ut alterius voluntas aut existât revera, aut extiterit ct revocata non sit : sic non potes aliquem absolvere sacramenlaliter. si confidas Superiorem in jurisdictionem consensurum, si peteres ; quia requiritur jurisdictio actualitcr habita (Haine, Th. Mor. Idem. p. 4. q. 7>.

Voluntarium interpretativum quandoque accipitur sensu voluntarii indirecti, et a S. Alph0 (L. 1. 170) vocatur adverten-

1 2. D 25. q. 1. a. 2
2 Rutten, Ethica, n. 112.

tia virtnalis scu interpretativa : improprie tamen, ut patet ex ipso S. Doctore L. \ . 177 j *Ratio 'I* et *Dictum est;* L·. λ I. 14; L. HI. 313.

Ab antiquis scholasticis nomine voluntarii habitualis aliquando intelligitur illud voluntarium quoti nunc dicitur virtuale : e. g. a S. Th. p. 8. q. 64. a. 8 ad 3.

5° *Expressum,* quod externe (verbis aut signis) manifestatur, e. g. si Episcopus rogatus ut jurisdictionem ad audiendas confessiones alicui concedat, respondeat : *Concedo,* aut capitis nutu annuat, — vel *tacitum,* quod non declaratur externe, sed satis ex facto aliquo, aut facti alicujus omissione, adesse colligitur. Sic peccata subditorum sunt superiori voluntaria et iinputabilia, si omittat se iis opponere, cum alioquin id possit ac debeat. Hinc regula juris 43 iu 6° : " *Qui tacet, consentire videtur."* Tacitum vocatur etiam *priesumptum,* de pnrsenti scilicet.

C›° *Explicituni* vel *implicitum,* prout aliquid intenditur in terminis seu in conceptu proprio et distincto,— ut si baptizaturus dicat: *volo baptizare,*— vel in conceptu confuso sen in aliquo generali volito, ut si baptizaturus dicat : *voto facere quod Christus instituit* vel *quod Ecclesia his facit* vel *intendit.*

7 *Absolutum* seu *efficax,* et *relativum* seu *inefficax,* lliec divisio supponit duas volitiones, (pia simul stare non possunt. Ex hae duplici volitione contraria illa dicitur *absoluta* et *efficax,* (qua explicite vel implicite continet revocationem alterius : illa autem quæ sic explicite vel implicite revocatur, dicitur relativa seu inefficax.· Vide n. 219. *Nota,* sub 2°; n. 1319. q. 2°, et S. Alph. L. IV. 210. L. VI. 24.

8° *Directum* et *indirectum,* de quo sequenti §.

9° Addunt aliqui voluntarium *voluntate propria,* quod a propria operantis voluntate procedit, et voluntarium *voluntate aliena,* quod ab alterius quidem voluntate procedit, nostra tamen imputatur ob subordinatiouem vel subjectionem aut pactum legitimi Superioris vel partium inter se : sic peccatum Adami fuit nobis voluntarium . sic, iu foro saltem externo, voluntas patris censetur aliquando voluntas filii impuberis, vel etiam minoris. Vide e. g. n. 1525. Dicitur; 3°.

j II. *De voluntario in specie.*

Cum in cæteris voluntarii speciebus nulla specialis difficultas occurrat, solum dicemus

De voluntario indirecto, seu in causa.

(i. Voluntarium *directum* et *indirectum* duplici sensu venit apud theologos. I no quidem, prout aliquid procedit a voluntate directe, sicut ab agente (ut navem tormento bellico mergere), vel indirecte, sicut a non agente, ut submersio navis a gubernatore, in quantum desistit a gubernando.l Voluntarium directum hoc sensu acceptum alii vocant *positivum,* indirectum *negativum,* prout agere positivum aliquid detiotat, non agere negativum. lude tamen ne concludas voluntarium in negatione consistere: nam, ut ait S. Th.· ‘‘aliquid dicitur voluntarium non solum quia cadit sub voluntatis *actu,* sed quia cadit sub voluntatis *potestate.* Sic enim et ipsum non velle dicitur voluntarium, quia in potestate voluntatis est velle et non velle, et similiter facere et non facere."

Altero autem, coque communiori, sensu voluntarium *directum* (scu. ut alii, *expressum'3]* dicitur id " quod est volitum in seipso " (ideo vocatur etiam voluntarium in se) " et immediate, ut cum (piis aliquid furatur, quia habet in se voluntatem furandi : " 4 *indirectum,* quod " est volitum non in se, sed in alio, quod apprehenditur, saltem confuse,6 uti causa"

1 S. Th. 1. 2. q. fi. n. 3. C. et ad 1.
2 De malo, q. 2. n. 1 ad 2. Cfr. 2. I). 35. q. I. a. 3 ad 5.
3 L. IL η. IX.
* Ib:
β Aliquid *confuse* ct aliquid *subobscure* apprehendere mullum a s» invicem distant. Apprehensio scu advertentia subobscura opponitur apprehensioni scu advertenti® plenrc scu perfect®, ct hice ad voluntarium perfectum requiritur, illa ad imperfectum (n. 5 sub2°). Confus® vero opposita est distincta. Confuse scii. aliquid apprehenditur seu advertitur, cum omnium elementorum qurc ejus essentiam constituunt, aut partium qute in eo continentur, propria apprehensio non habetur : distincte vero, cum habetur (Cfr. S. Th. 1. q. 85. n. 3.). Subobscura igitur advertentia potius ex parte *actus* cognoscendi existit ; confusa e.x parte *objecti* cogniti.

l Botiq. ib. n. 42
‘ *t* Ib. n. 43.

(quare et voluntarium *in causa* audit) "alicujus effectus." 1 Ab aliis, ob camdem rationem, vocatur quoque voluntarium *implicitum* vel *cu tua/e*.2

Hinc colliges : a) Effectus non praivisus tantum, sed ctiaiu intentus, directe voluntarius est.

b) Quod *ia se* intenditur, directe voluntarium est casu etiam, quo non *propter se,* seu ut linis, sed ut medium tantum intenditur, ct ideo directe voluntaria est occisio fœtus, licet intendatur tantum ut medium salvandi vitam vel lamam matris. " Voluntarium enim est non solum quod propter seipsum volumus, ut finem, sed etiam quod propter aliud volumus, ut propter finem." 3

c)Peccata in causa voluntaria eo tempore imputantur, quo eorum causa voluntarie ponitur. Inde tamen ne concludas ip-um effectum malum, dum reapse sequitur (v. g. pollutionem in somno ex causa voluntaria ortam), non esse peccaminosum, ideoque sufficere ipsius ℭausa reatum in Confessione aperire. Nam, ut actus exterior est complementum substantiale interioris actus et uterque *moraliler* unus idemque actus in. 25), ita, in casu, effectus complementum substantiale est eausic, et cum ea *moraliter* unus idemque actus. Quare, quemadmodum non sufficit confiteri actum interiorem, ita nec sufficit confiteri positionem causæ. Ita. ut *verius,* S. Alph. L. V. n. 119 contra alios.

d) Ad imputationem effectus peceaminosi. ex causa voluntaria prævisi. nihil refert effectus reapse sequatur, an non; nam, ut sub e) dictum fuit, effectus imputatur, dum causa ejus ponitur.

I t dicenda de voluntario *tu causa* recte intelligautur, hmc de *causa* juvat pnemittere.— Causa efficietis, de qua hic sermo, est id a quo aliquid fit. Hmc autem est :

1° *Physica,* vi | *moralis.* *Prior* est, qme physice agendo effectum producit, ut ignis | incendium, sol lucem. *Posterior,* quæ aliam causam liberam ad agendum efficaciter movet. Sic homicidium jubens causa moralis est occisionis.

2° *Immediata,* vel *mediata.* *Prior* est, qu ⁑ effectum producit, nulla alia interdenti: causa, v. g. si quis transfodiat pectus alterius, erit causa immediata ejus mortis. *Posterior.* qua· effictum non producit, nisi alia causa interposita. Hinc causa moralis est semper rausa mediata.

3® *Proxima,* vel *remota* (m re morali). *Proxima.* habet connexionem m-roviriain vel ordinariam cum effectu : *remota* vero, licet, effertum producere valeat, vim tamen *muynum* in illum noti habet, nec in ipsum *notabiliter* influit ; vel ea est. ex qua effectus non *frequenter* oritur. Sic vini potatio ebrioso *proxima,* sobrio *remoto* erit ebrietatis causa.

4Ü *Causa per se,* vel *per accidens.* *Prior* est, qme ex natum suâ tendit. mu ordinatur. ad effertum producendum. >ie potus cxccssivus est causa *per se* **cbrietai***Posterior* vero, quæ licet non sit <x natum suâ ordinata ad quempiam effect uni. attamen aliquando, accedente sc. aliquâ circumstantia, illum producere valet. Sic homicidium vx ebrietate sequi potest. **Pi.**iunique hæc ultima divisio in praecedentem recidit.

7. — Effectus malus sequens ex voluntario indirecto, id est ex directa volitione causa·, ad culpatu agenti imputatur, si causam propter talem effectum potuit et debuit vitare. Inde hæc fluunt

Corollaria. — 1. Triplex conditio requiritur, ut effectus agenti, seu ponenti cans in, imputari queat, scilicet :

1 **It** agens effectum, saltem in confuso, præviderit. Ratio est. quia effectus, nullo modo praevisus. nullatenus potest « -s< voluntarius : *nihil enim vohtum, quin fuerit pracoynitum.* Hinc ebrietas voluntaria non est. nec ei imputanda, qui inebriatur ex modico vino, cujus vim ignori.lvat Non ergo, ut quidam contenderunt, sufficit ad culpam, ut malus effectus *potuerit,* aut *debuerit prrreideri ;* nam negandum ‹ st suppositum, scilicet, posse prævііkri **il**lectum. si de facto uou pravideatur. *saltem in confuso* · prima enim alicujus rei idea non es(in hominis potestate. Hinc etiam, ne indirecte quidem, voluntaria est omissio actuum, de quibus homo nullatenus cogitat. ut e. g. omissio Vesperarum in eo. qui totus studiis immersus duodecimam nocturnam, ante quam eas absolvere statuerat, appropinquantem non advertit. Voluntaria ⁑ia tamen in causa, et ad peccatum iuiputabiles, sunt blasphemiie, impudicitiie.

1 L II. ɳ. IX.
- II».. et qiiotul totum S. Th. 1. 2. q. 77. n. 7·
3 S Tl» 1. 2. q. fi. a. fi ad 1.

rixæ. quæ ab aliquo in ebrietate fieri *solent.* Sufficienter enim praevidentur ex *consuetudine* talia in hoc statu peragendi.

2° I t agens potuerit non ponere causam ; secus enim, deficiente libertate, necessario deficeret voluntarium. Aliunde obligat h) dari nequit quando adimpleri non potest. Hinc axioma : *Nemo ad impossibile tenetur.* Sic non est reus sacrilegii sacerdos, (pii porrigit communionem p -ccatori occulto publice petenti ; causatn enim sacrilegii, quod hic committet, in iis adjunctis non potuit non ponere.

3 I't adsit lex, vi cujus agens teneatur cans mi non ponere, aut positam tollere; *ubi enim non est leJ, nec prrevaricatio.* \e- mo autem tenetur causam non ponere aut positam tollere, si illius ponemhe jus habeat repositum in necessitate, utilitate vel honestate; nam ex juris regula: *prose- ijnenh jns xhhiii non imputatur effectus pra·- ter intentionem secutas.* Hinc motus inordinati non sunt voluntarii, nec proinde imputabiles. medico vel chirurgo iu exercitio artis sme, aut theologo in studio Moralis, absente se. aut remoto periculo proximo consensus ; quia *isti* artem suam, *hic* studium ad hunc effectum prieeavcnduin omittere non tenentur; sed e contrario justam habent rationem iis operam dandi. Sic etiam mulieri honeste se ornanti nullimodc mala curiosorum desideria imputantur.

S. II. Licet ponere causam bonam aut indifferentem ex qua immediate sequitur duplex effectus, alter bonus, alter malus, si adsit ratio proportionate gravis, et finis agentis sit honestus, pravum scilicet effectum non intendat.l

Ratio hujus principii est, quia, si id non liceret, agens peccaret, *rei* ex intentione pravi effectus, *rei* ex positione causa', *rei* ex prævistone effectus mali. Porro nullum ex his dici potest Xon 1um: finis quippe supponitur honestus ; non 2um : causa siquidem supponitur bona, vel saltem indifferens : non denique 3ura ; nam in hypothesi pravus effectus non intenditur, sed mere non vitatur : eum autem non vitandi ratio adest proportionate gravis et justa.

Quinque autem conditiones, quæ in hoc principio directe vel indirecte enuntiantur, omuuio requiruntur, scilicet ut 1' honestus. i. e. non inordinatus, sit finis agentis ; 2 causa, quæ ponitur, vel posita non tollitur, sit bona, vel saltem indifferens ; 3° effectus bonus sit immediatus; 4° adsit ratio gravis ponendi causam, vel positam non tollendi, nec teneatur agens ex justitia, aut ex officio, aut ex caritate eam omittere, aut positam tollere, et 5° practice non adsit judicium prudens agentem effectui illicito consensurum.

Itaque 1° requiritur finis bonus, i. e. causam ponens vel positam non tollens malum effectuml intendere non debet, quia secus inordinatum quid intenderet, et proinde peccaret. Sic in exemplo mox allato medici, chirurgi, theologiæ alumni, mulieris se honeste ornantis, peccatum foret, si prefer finem honestum ab iis ([mereretur et inhonestus. 2° Requiritur, ut causa, quæ ponitur, aut posita non tollitur, sit. bona, vel saltem indifferens, scilicet ut actus non opponatur cuidam legi, à qua hic et nunc nulla legitima de causa excuser. Ratio evidens est. Etenim si causa non foret ejusmodi, *per se* reatum induceret. Hinc graviter peccat puella, quæ ex delicto gravida abortum procurat ad vitandam infamiam ; causa enim non est indifferens, et deficit præterea conditio 3“ et 4a. 3° Requiritur, ut bonus effectus æque immediate ex causa sequatur. Ratio est, quia si causa directe et immediate pravum habet effectum, et nonnisi mediante illo pravo effectu bonus effectus existit, tunc bonum ex malo quæritur : porro nunquam fas est malum, quantumvis leve, patrare ad bonum quodcjnque procurandum ; nam juxta pervulgatum axioma, cx Apostolo depromptum,2 *nitmpta n saut Jacienda mala, ut eveniant bona.* Sic mentiri tibi non licet, etiam ad vitam hominis salvandam. t Requiritur ut adsit ratio proportionate gravis ponendi causam, nec teneatur agens ex alia obligatione eam omittere; quia lex naturalis nos obligat ad vitanda mala, et præcavcnda proximi damna, quando id sine damno proportio-

1 S. Thum. 2. 2. qu. 64. art. 7·

1 nec ut finem acendi, nec nt medium .assequendi alterius finis quantumvis boni. Dico i *nec nt medium,* etc. , at cl. Walsh, de \ct. Hum. n. 155 sq.. ut principio omnes omnino comprehendat casus, hoc limitat ad media adeo inhonesta, ut nullo uinqnam in eventu intendi licite possint, nt c g. pollutio, quam ne ad salutem quidem corporis servandam intendere nnqnam fa. i st.

2 Rotn. 3 S.

nate irravi possumus. Quandonam ratio proportionate gravis sit, exponetur n. 307 30". 5° Requiritur ut practice non adsit judicium prudens agentem effectui illicito, 'quando producetur, esse consensurum. Consensus enim *in peccatum* numquaiu non vitandus e-t. Pone e. g. ex equitatione sequi alicui solere pollutionem, et equitantem non hanc (effectum malum), sed honestam recreationem (effectum bonum) intendere. Experientia tamen novit se, non obstante proposito non consentiendi niediaque ad consensum pr.ecavendum adhibendi, frequenter, ob non reapse aut non satis serio adhibita media, consentire: huic profecto oblig.itio incumbet ab equitatione abstinendi.[1]

Xota.— a) L t recte decidatur an causa permissive se habendi ad effectum malum sit *proportio»ata,* comparanda inter se sunt commoda et incommoda ex actione secutura : at non illa tantum, quæ in hoc vel illo *particulari* casu orientur, sed illa etiam qu e societati in universum spectatæ. vel generi humano existèrent, si vel ab actione abstinendum foret, vel eam ponere liceret. Quare, si operario justam offeram mercedem, et ille justa majorem exigat, haud teneor in eam consentire, licet pnevideam illum ideo blasphematurum fore: inde enim societati, seu timoratis hominibus, grave istud existeret damnum, quod nebulonibus illis pnestandum foret quidquid peterent, ad præeavcndas eorum blaspliemias, quæ cætcroquin non tantum non pneeaverentur, sed quibus etiam frequentior earum inde daretur occasio. Contra numquaiu licita erit fornicatio, quia licentia ad eam, si ullo in eventu daretur. in damnum cederet generi humano (n. 493. I. sub 2° I?

b) Si effectus sit leviter malus, *numquam* ad gravem culpam imputari poterit : at. <i Mt graviter malus, non ideo semper ad gravem imputabitur culpam. Nam, ut n. 7 sub 3° dixi, ut effectus causam ponenti imputari possit, requiritur ut adsit lex. vi cujus agens causam propter *talem* effectum, seu quatenus est causa *talis* effectus, teneatur vitare. Hujus autem legis obligatio, itemque obligationis gradus seu quantitas, pendet tum, a causalitate, qu e actionem interet effectum intercedit, — scilicet an actio per sc an per accidens tantum in effectum influat, et, si per se, utrum proxime im remote,— tum a ratione, quam quis halat cuusam talis effectus ponendi. — Sub gravi ergo imputabitur effectus graviter peccaminosus, si per se ct proxime sequatur ex actione (pollutio ‹ x tactu impudico) : at nullatenus imputabitur tibi occisio injusti invasoris, si hæc ad tine vita· defensionem sil necessaria, cum justam habeas rationem ponendi cau-ain, etiam per se ct proxime producentem mortem invasoris. - Sub gr/vi etiam imputabitur effictus malus, qui iu grave proximi vergit damnum, si vel nulla adsit ratio causam ponendi (nullus tibi effectus bonus ex causa sequatur·, vel adsit quidem, at damnoso effectui haud prupertionata (effectus bonus ex euuste positione secuturus, tantillus sit. ut, spectata gravitate damni proximo obventuri, flocci sit pendendus). Casus e. g. esset, si non ponendo actionem quamdam, a qua ponenda sine aliquo vel saltem sine proportionate incommodo abstinere potis, vitaturus >is causam, licet remotam tantum, damni ita gravis (puta occisionis proximi), ut illud sub gravi ex charitate, etiam eum *hoc* incommodo, cavere tenearis. Pneter hunc casum, non datur obligatio gravis vitandi effectum, licet graviter malum, si effectus ille sequatur ex actu tamquam ex causa per se. seil remota tantum. Quare, ri *prarise hujus principii,* a gravi excusantur motus inordinati secuti ex conversatione honesta icausa remota), licet inutili: si vero conversatio sit revera utilis, motus isti per se omni culpa vacant. Adverte tamen causam de sc remotam alicui, *spectata sua speciali disposition!·.* posse esse proximam. Exempla habentur n. 502. I. sub 2\

[1] I IV 138 483 I. VI 457.
[1] Walsh, «le \ct. Iinni. n. 135- 138.

\RT1CI LI S 11

BE LIBERO.

9. *Definitio.* — Liberum dicitur, quod procedit a voluntati se ipsam determinante eum potentia non agendi. Libertas vero est facultas agendi vel non agendi ; seu facultas unum eligendi præ alio. Hinc omne liberum est voluntarium, sed non vice versa. V. supra n. 4 sub 4 ,

Dictsio. Multiplex distinguitur libertatis species.

1° Libertas *à nécessitai^,* sen libertas

indifferenti©, vel electionis, quæ est immunitas ab omni necessitate intrinseca antecedente ; et hæc est proprie et stricte dicta libertas.

2C Libertas *a coactione* seu libertas spontaneitatis, quæ est immunitas ab omni violentia extrinsecus illata.

3° Libertus *contradictionis,* quæ est facultas se ferendi ad contradictoria, v. gr. studendi aut non studendi.

4° Libertas *contraridat'is,* per quam eligere aliquis unum quid potest, aut hujus contrarium, v. gr. diligere vel odio habere.

5° Libertas *specificationis,* quæ est facultas se ferendi ad diversa, v. gr. ambulare, ludere, etc.

ARTICULUS 111.

DE OPPOSITIS VOLUNTARIO ET LIBERO.

Quatuor opponuntur, scilicet ignorantia, concupiscentia, metus et vis seu violentia.

§ I. *De ignorantia.*

10. *Definitio.* – Ignorantia generatim sumpta est carentia scientiæ.

Divisio.— Distinguitur ignorantia:

I ' Ex parte subjecti, *positiva* (seu privativa) vel *negalica* (seu nescientia), prout est carentia scientiie debitæ, vel indebita· v. gr. ignorantia juris canonici in rustico. I traque differt ab errore: hic enim dicit discrepantiam inter id, quod mens judicat, et rem, de qua judicatur. Sic quoad contractum usurarium, ignorantia laborat, qui nescit eum esse usurarium (carentia cognitionis) ; errore vero, qui. licet noscat cum esse usurarium, licitum tamen existimat. Omnis ergo error est ignorantia, at non contra. Quomodo error differat a dolo, vide n. 852. 3°.

2° Ex parte objecti, *juris* vel *facti,* prout versatur circa legis, vel facti particularis vxistentiam.

3° Ex parte ĉausu seu voluntatis a qua procedit, *vincibilis* vel *invincibilis,* prout, adhibita diligentia, vinci potest, vel non. — Invincibilis autem est *physice* talis, si nullo modo vinei possit ; *moraliter* vero, si adhibitu morali diligent'U tolli nequeat.l

Moralis autem censetur ea diligentia, quam prudentes, pro rei gravitate ac pro sui capacitate, in talibus adjunctis, adhibere solent.l

4° Ex parte actionis, quæ lit ex ignorantia, alia est *antecedens,* quæ nullo modo est volita et causa est operis adeo, ut si ipsa non esset, opus non fieret : ut si quis trajiciat hominem quem invincibiliter putat esse feram, non occisurus, nisi iguorassct esse hominem; alia *concomitans,* quæ neque est voluntaria, neque causa operis, adeo ut, licet abesset, æque opus fieret : ut si quis ratus invincibiliter se feram occidere, occidit hominem diu ad necem qmesitum, occisurus etiam, si illum cognovisset ; alia *consequens,* quæ aliquo modo sequitur actum voluntatis nolentis vel negligentis inquirere, estque directe vel indirecte volita; et ideo aliter dicitur ignorantia vincibilis. Haine, ib. p. 11. q. 27.

Ignorantia vincibilis triplex distinguitur, scilicet, 1° *simpliciter talis,* (piando ad (‘ani depellendam diligentia aliqua, non tamen sufficiens, adhibetur; 2° *crassa* seu *supina,* (piando nullum, aut vix ullum, in veritate indaganda studium ponitur; 3° *affectata,* (piando quis media ignorantiam deponendi voluntarie refugit, ne à suo proposito retrahatur.

Ad ignorantiam invincibilem referenda est oblivio perfecta, et inadvertentia plena. Hæ autem, si non sint pcrfectæ, vel ex negligentia culpabili procedant, ad ignorantiam vincibilem spectant.

l V inoralistis attenditur sola ignoranti i moraliter, non vero physice tantum vincibilis hicc namque nihil aliud est quam potentia cog- uo-eudi ab-oluta — metnphysica, — remota. — splitiulo iniillcctit- ut coxin ' rrv possit, qualis · in omnibus hominibus, etiam iis, qui ratione in pncscntiarum uti nequeunt. Differt igitur a po· tentia illa proxima et expedita (i e. non impedita) cognoscendi, quæ requiritur, ut ignorantia sit mornliter vincibilis (L. II. n. 171): hiee vero impeditur quoties nulla omnino mentem subit aut subiit de veritate investiganda cogitatio. Cfr. n. 34.

l Dico; *pro rei gravitate :* quare diligentia sufficiens in una materia, non ‹ rit semper sufficiens in alia. Sic v. g. in investigando rei inventæ domino major, curteris paribus, requiritur dilidentia, si sit pretii extraordinarii, quam si ordinarii: — *pro sm capacitate :* quamobrem diligentia sufficiens in uno, poterit esse ıiHiricns in alio. Ita indocti in decidendis casibus conscient iæ moralem diligentiam adhibuisse dicendi erunt, si paro· chum vel confrssarium ignorant iic suspicione carentem, consuluerint ; idem vero diri nequit de docto : — /// *talibus adjunctis,* seu quatenus per tempus aut alias circumstantias licet : contingit enim rem ita urgere, ut longiorem investigationem non patiatur.

11. Pr in c ipia .— I. Ignorantia invincibilis penitus tollit *voluntarium,* tum quia ipsa non est voluntaria, tum quia nihil esse potest voluntarium, ubi nulla est cognitio. Nullus igitur actus, ex ignorantia invincibili procedens, imputari agenti potest. Sic pariter tie oblivione et inadvi-ricntiâ perfecta statuendum, cum eadem ratio currat.— Antecedens pra terea causal *involuntarium,* et quidem positive, tpiia, si adesset notitia, actus non ponere-tur.

II. Ignorantia vincibilis non tollit voluntarium. 'falis enim ignorantia sive directe, sive indirecte, est verè voluntaria. Attamen voluntarium minuit, quia est causa illud volendi, quod, ea absente, quis numqiiam velle supponitur. Idem quoque, ob paritatem rationis, de oblivione et inadvertentia imperfecta dicito, nec non de ignorantia consequent».

III. Ignorantia crassa et ignorantia affectata muli') minus minuunt voluntarium, ac proinde peccatum. Ratio est, quia prior ex gravi oritur negligent ia, posterior vero de industria ad'liberius peccandum retinetur, et ideo est indicium voluntarii valde intensi, sub quo respectu et peccatum auget. S. Th., De malo; q. 3. a. 7.

IV. Ignorantia *coneomitans* causât involuntarium, sed *negative* tantum, sive *non voluntarium.* non autem *positive,* quia non est contra inclinationem voluntatis ; agens enim gaudet dum advertit. Hinc non omnino excusat a peccato : (plia non tollit omnem voluntatem habitualem sive actualem eouditionatam peccandi; neque etiam omnino causât peccatum, quia est involuntaria et invincibilis, (ude (pii ex tali ignorantia pro fera occidit clericum inimicum, *manet* reus homicidii interni propter malam voluntatem occidendi inimicum, si cognovisset ; excusatur tamen ab homicidio externo, nec incurrit excommunicationem, irregularitatem, onus restitutionis : qma actus externus non est voluntarius, et internus non inducit has picnaS, sed externus voluntarie positus. Haine, ib. p. 13. q. 29.

Resolves.— 1° Pueri, (pii (‘gerunt de se illicita sine ullo angore conscieutiro vel suspicione malitia·, reipsa *formaliter* non peccarunt, etsi usum rationis adepti jam fuerint, et proinde po-tea non tenentur ea confiteri, dum ea illicita esse intelliguut, (pium peccata *materialia* non sint jnatena confessionis.

2' Si confessanus vel judex advertat sibi dee-se sufficientem scientiam ad fungendum, uti par est, officio suo, et ucgligat scientiam acquirere, aut antequam illum acquisierit, pergat munus miiiih exercere, tenebitur de erroribus, quo- aliquo saltem modo prævidit, quia ipsi, saltem m causa, sunt voluntarii.

3' Qui culpa sua Sacrum diebus Dominicis audire non solent et de servandis festis et jejuniis, prout tjusmodi consueverunt, parum sunt solliciti, non ex» lisant nr a peccato, si festa et jejunia non servant, eo quod illa ignorant ; ignorantia enim est vincibilis, quum voluntarie nrgligant inedia adhibere. quibus ea cognoscere possint. Si vero semel tantum aut iterum Sacrum sive cum, siv - n‹ culpâ ›ɳ.I omiserint, et diem festum aut jejunii, infra hebdomadam occurrentem, ne suspicati quidem fuerint, a peccato excusantur, (pium ignorantia eorum invincibilis sit; non enim dici potest voluntarie mgligens in adhibendis mediis depellenda· ignoran-ʧia qui de iis adhibendis nequidein cogitat.— Peccant pariter qui ruri degentes, procul ab ecclesia, ex libris, vel si legere nesciant, ex aliis, v. c. vicinis Catholicis, in festa et jejunia inquirere neglexerint; excusantur vero, (pii legendi imperiti et inter acatbolicos versantes, neminem habent, (pii eos de iis moneat. I triusque ratio eadem est ac illa, qme mox allata fuit.

4° Si negligentia in deponenda ignorantia sit tantum venialitvr culpabilis, factum ex vii siqueiis ad culpam tantum venialem erit imputabile. Ratio, quia ejusmodi actus sunt voluntarii atque adeo culpabiles tantum in causa ; cum ergo causa, ignorantia scilicet, ad gravem culpam non pertingat, effectus levem culpam excedere 11011 potest.

5° Ignorantia vincibilis rei cujus notitia ratione sui præcipitur (v. g. mysteriorum Fidei, n. 257 sq.), est peccatum specie distinctum ab eo, (piod fit ex ejusmodi ignorantia : quia sic peccans facit contra duo ‹li versa prrecepta cx diverso motivo lata (n. 213). Sin autem cognitio tantum præcipitur per accidens, ratione operis faciendi, non est speciale peccatum, sed tantum unicum contra illam virtutem, ad

quam pertinet observatio pnccepti, quod viucibiliter ignoratur. Ex eodem enim præccpto, quo teneor v. g. jejunare, teneor et inquirere. Unde si negligens inquirere non jejunem, satis est, si confitear : violavi jejunium. Haine, ib. p. 14. q. 31.

De ignorantia plura alia ride alibi passim, imprimis iu tractatu de Conscientia, de Legibus, de Peccatis, et de Contractibus m qenere, ubi dc errore.

§11. *De concupiscentia.*

12. *D'finitio.*— Concupiscentia communiter definitur : *motus appetitus sensitivi,* seu motus, qui operatur non tantum in anima, sed etiam in aliqua sensibili corporis parte, saltem in corde, illud nempe intensius movens ad bonum reale vel apparens, aut ab eo, quod repræsentatur uti malum, intensius retrahens. Hoc ut plenius intelligatur, sciendum est, sæpe nos ni corpore nostro quasdam commotiones pati, qme ad aliquid nos vehementer impellunt et excitant : h;e porro *passiones* dicuntur, quæ absit ut in sc. make sint; sunt enim ab auctore nat une, ct esse possunt incitamenta virtutum : sic v. g. miles desiderio ver® glori® incensus fortius dimicat. Quia tamen in præsenti natur® corrupt® statu passiones hominem ultra limites, intra quos stat virtus, abripiunt, ideo *vulgari* sensu ipsæ, quemadmodum et concupiscentia, uti motiones make habeatur, et ideo concupiscentia, quatenus est opppsita voluntario ct libero, definitur : *Motus* in o r d ix vrus *appetitus sensitivi, quo voluntasfertur ad bonum sensibile.*

13. *Divisio.* — Duplex distinguitur: alia *antecedens,* alia *consequens. Prior* est, quæ ordine causal itat is quamlibet *procedit* voluntatis deliberationem seu consensum. eam tamen ad consensum allicit ac trahit : sic v. g. viso inimico, statim excitatur appetitus vimlictæ. *Posterior* vero est. quæ ordine causalitatis actum voluntatis sequitur, .'r/rc quia vehemens voluntatis motus redundat iu inferiorem appetitum. ut contingere solet iis, qui habitum habent alicujus peccati, v. e. libidinis, *sire* quia hunc ipsum voluntas directe et de industria excitat, ut v. g. cum quis libros obscœuos legit ad libidinem excitandam,

aut apposite de inimico acceptisve injuriis cogitat, ut in se odium accendat aut vimlictæ augeat cupidinem, — aut cos reprehensurus, quos tenero diligit affectu, semet ad reprehensionem serio adhibendam quodammodo excitat.

14. Pr in c ipia . — 1. Concupiscentia *antecedens,* atque adeo non voluntaria, quo major est et vehemeutior, eo magis peccatum imminuit, imo a peccato omnino excusare potest. Ratio, quia motus appetitus sensibilis turbat, minuit, seu etiam impedit judicium rationis; causa· autem, quæ diminuunt judicium rationis, diminuunt et voluntarium. Cum igitur actus in tantum sit peccatum, in quantum est voluntarius, eo ipso concupiscentia, dum voluntarium imminuit, minuit et peccatum; atque adeo ubi intensior atque fortior est concupiscentia, ibi minus est peccatum; imo penitus cessabit ratio peccati, si concupiscenti® motus totaliter usum rationis impediat (actus primo-primi).1

II. Concupiscentia *consequens,* idcoque voluntaria, non diminuit peccatum, sed magis auget, *seu potius est signum magnitudinis ejus, in quantum demonstrat intensionem voluntatis ad actum peccati?*

Prob. prior pars, (plia etsi *physice,* non tamen *moraliter* minuit voluntarium, cum ipsa imminutio judicii rationis procedat a voluntate ipsius agentis : (pii enim vult causam, vult eo ipso etiam effectum. Haine, ib. p. 15. q 33.

Prob. posterior pars, quia, ut habet S. Th.8: " *Quando ex forti motu voluntatis commovetur appetitus inferior ad passionem, . . . passio addit ad meritum vel demeritum, quia est signum passio, quod motus voluntatis sitfortior : et hoc modo verum est, quod ille, qui cum majori compassione facit eleemosynam. magis meretur, et qui cum, majori libidine facit peccatum, magis peccat : quia hoc est signum, quod motus voluntatis sitfortior.*"

§ Ili. *De metu.*

15. *Definitio.*—Metus est trepidatio mentis ob aliquod periculum instans vel futurum sibi aut proxime conjunctis.

1 S Th. 1. 2 (| 73 art. 0 ; et q. 77. art. 2. G c‘ 7 Motus semiplenam relinquens advertentium, dicitur *priwo-sreunthix.*

- Ib. q 77. art. (›.

3 De in do, q. 3. art. 11.

Divisio.— Aldus sic communiter dividitur, scilicet :

1° Ratione suî, in *gravem* vel *levem,* prout timetur malum *grave* (dura carceratio, notabile famæ detrimentum, magna bonorum jactura), *certum* aut *probabile, inevitabile,* — vel malum sive *leve,* sive *improbabile,* sive, *evitabile.* Ita, si metum *objective* sumas. — *Subjective* est *gravissimus, gravis, levis* prout rationem penitus, notabiliter, vel leviter perturbat.

Metus autem gravis est *absolute* vel *relative* talis. Metus dicitur *absolute gravis* cum mala in se vere gravia timentur; *relative* autem *gravis* quando, licet levis in se, gravis tamen est respective ad quasdam personas : sic pueri, mulieres, senes timore majori in eodem periculo allici solent, (piam viri ictate maturi.

2° Metus, ratione causæ, est ab *intrinseco* vel ab *erlriuseco,* prout res ipsa metum facit, ut morbus, naufragium, etc., vel causa extrinseca, nempe homo metumalicui inferens.

3° Metus, ratione modi, quo incutitur, est *juste* vel *injuste* incussus, prouti ex causa vel *justa* v. gr. poenarum promeritarum, vel *injusta* infertur, et hic metus injustus est quoad *substantiam.* Quoad *modum* dicitur injustus, cum infertur ex justa quidem causa, sed non servato juris ordine. Vide n. 1599. II.

4° Ratione finis, metus *ab e.rlrinseco* potest esse incussus vel ad extorquendum aliquem actum, aut alio Huc.

Addendus etiam metus *reverentialis.* (pii habetur, (piando quis timet ne parentes suos, aut alios Superiores habeat offensos. Ad metum justum aut injustum refertur, prout justa vel injusta est ejus causa. Potest autem esse gravis, si prudens timor sit, ne diu ct graviter offensi habeantur (pii metum incutiunt.

10. Pr in c ipia . — I. Actus, ex metu, quantumvis gravi, positus, est *simpliciter et absolute coiantarius et liber.* Ratio est. ipiia per metum neque tollitur cognitio ex parte intellectus, nisi penitus mens perturbetur,— neque (‘lectio ex parte voluntatis, quæ semper gaudet facultate se determinandi in oppositum. Hinc semper ut apostatæ illi habiti sunt, (pii metu tormentorum victi Fidem negarunt.

11. Qua· ex metu fiunt, etiamsi simpliciter voluntaria, tamen *regulariter* sunt etiam involuntaria *secundum quid;* unde et culpie gravitas minuitur. Ratio est, (plia ex hypothesi, cum (piis *solo* metu ad agendum impellitur, ita agit, ut absente metu ab agendo refugeret; atque adeo opus ex *solo* metu factum sociatam quamdam voluntatis tristitiam ac repugnantiam, licet inefficacem, habet. Dicitur *regulariter ;* (piia dolor peccatorum, qui ex metu divina: ultionis elicitur, omnem veri *involuntarii* rationem, seu omnem affectum *deliberatuni* erga peccatum excludit. Id dc timore seu attritione *simpliciter servili,* non vero de *serviliter servili* intelligas : hic enim voluntatem peccandi non *absolute* excludit, sicut ille. Nimirum sicut in mercatore, qui merces suas metu naufragii projicit in mare, remanet affectus simpliciter voluntarius ad merces, ita in peccatore peccata sua ex timore serviliter servili di testante affectus simpliciter voluntarius ad peccata, et neque hæe detestatio. neque illa projectio, est involuntaria nisi secundum quid.

111. Si metus rationis usum auferat, actus, uti patet, voluntarius nullo modo esse potest. Si autem non auferat quidem usum rationis, sed illum notabiliter impediat, actus erit imperfecte voluntarius ob imperfectam rei cognitionem.

17· *Nota.*— 1° Dicta valent de iis, (pi-.e fiunt *er* metu, non de iis, quæ fiunt solummodo *cum* metu : hæe enim *nullo modo* diei possunt involuntaria, et esse solent hominis viriliter agentis seu nictum superantis, puta militis fortiter dimicantis. Bouq. n. 59.

2° Fit, ut simul cum nictu aliæ causa· ad agendum impellant, et tunc actio grata potius (piam molesta esse potest. Aliquis e. g. die vetito carnes manducat ex nictu quidem irrisionis sociorum, at simul ex affectu ad carnes. Hoc in casu non semper constat (piid actus habeat ex metu ct (piid aliunde, nec proinde quo gradu involuntarius sit secundum quid. Ib. u. Gl.

3° De metu theologi triplici sub respectu agunt: 1. tamquam de impedimento voluntarii; 2. tamipiam de causa excusante a lege : 3. tamipiam de causa invaliditatis actuum. Ilie ile eo sub primo respectu locuti sumus.

§ IV. *De ci, seu dolentia.*

18. *Definitio.* — Vis seu violentia est coactio, quæ a causa extrinsccâ et libéra alicui infertur, repugnante ejus voluntate.

Divisio.— Duplex distinguitur violentia, scilicet *absoluta* et *secundum quid,* prout coactio alicui *omnimode* vel *aliquatenus tantum* repugnanti infertur. Dupliciter autem contingit quempiam aliquatenus tantum repugnare, scii. 1° cum vis non est ejusmodi, quæ contumaci resistentia frangi aut debilitari non possit, aut 2° cum quis vim allatam, quæeumque demum ea sit, non patitur invitus.

Adverte, *in re moruli,* violentiam *absolutam* eam esse, cui ex parte illius qui eam patitur, opponitur illa resistentia, qua; *pro posse* ei opponi valeat. Dico: *pro posse:* quod duo innuit : unum, resistentiam adhibendam esse non internam tantum, sed etiam externam; interna enim sincera et efficax esse nequit, nisi adsit etiam externa, quæ adhiberi possit : alterum, externam illam resistentiam tantam esse debere, quanta *pro adjunctis* adhiberi *et* possit *et* debeat. \ idc exempla n. 20 sub 2° et 3°.

19. Pr in c ipia .—'[. Actus eliciti voluntatis nullatenus cogi possunt, quia voluntati vis inferri nequit. Proinde S. Anselinus,l *Invitus* (inquit) *nemo potest telle, quia nemo potest nolens velle.*

11. Cæteri actus, ex violentia *absoluta* positi, nullatenus sunt voluntarii aut liberi. nec proinde peeeaminosi aut demeritorii ; actus autem externi, qui ex violentia *secundum quid* tantum ponuntur, plus vel minus sunt liberi pro majori vel minori resistendi difficultate, aut pro majori vel minori affectu, quo quis vim patitur? Porro, non solum exteriora corporis membra, sed etiam interiores facultates, uti sunt phantasia, appetitus sensitivus, etc. vi aliqua extrinsccâ. v. g. angeli tum boni, tum mali, aut alterius causa· naturalis, voluntate ncquicquam reluctante, ad aliquos actus moveri possunt, puta ad distractiones, ad imaginationes obsccenas, ctc.

20. *Resolves.*— 1° Mulier, quæ omnimode resistit violentia?, quæ ipsi infertur, nullo modo peccat, etiamsi stuprum patiatur; nemo enim peccat omnino invitus.

2° Peccant graviter fœminæ vim patientes, si pusillanimitate, aut vano timore, v. gr. offendendi aggressorem, etc., non resistant quantum possunt, etiam secluso periculo consensus ; quia etiamsi non consentiant in sensualem delectationem, tamen, dum minus, quam par est, resistunt, æquivalenter iu sui violationem consentiunt, et crimini alterius cooperantur. — An peccet mulier vi oppressa, si ob metum mortis clamare omittat, controvertitur.— Probabiliter negandum videtur, secluso consensus periculo. Imo valde probabiliter, secluso prædieto periculo, non tenetur mulier ad clamandum, stante periculo cujuslibet notabilis damni, sive infamiæ, vel nimiæ verecundi»; nani si alioqui jam resistat, quantum potest, non tenetur cum tanto incommodo vim repellere. Sic expresse S. Alph.l In *prasi* tamen suadenda est opposita agendi ratio, ob consensus periculum?

3° Aliquando non requiritur resistentia omnino absoluta et continua illatæ coactioni, quando scilicet ex unâ parte inutilis foret, ex altera autem agitur de materia minus periculosa. Sic martyres ducti ad templa paganorum non peccabant, quamvis ambularent. At. in omni casu resistendum est quantum ad avertendum periculum scandali vel Religionis injuriam requiritur.

Nota.— Ex dictis patet vim et metum, licet in Jure aliquando promiscue usurpentur, plurimum inter se distare. " Nam 1° *vis* est impulsio ab extrinseco illata, neque in animum agit ; *metus* vero est affectio animi exort i ex apprehensione mali sive per vim inferendi, sive alio quovis modo eventuri; 2° *cis* non agit, nisi quatenus reipsa præsens infertur; *metus* provenit ex apprehensione mali vel postea eventuri; 3 (pia· fiunt *vi* cogente, sunt omnino involuntaria; quæ fiunt ex *meta,* sunt sæpius voluntaria." Walsh, n. 348.

l De libero nrbitrio. c. 5.
- 1, 11. n W II Will

i T. IV. 430.
- II. 36S.

CAPUT III.

DE MORALITATE ACTUUM HUMANORUM.

Dicitur 1° De essentia moralitatis; 2° de ejusdem fontibus.

ARTICULUS I.

DE ESSENTIA MORALITATIS.

21. — Vt supra n. 1. dictum fuit, theologis actus *humanus* idem est ac *moralis* seu *imputabitis.* Theoretice tamen uterque distinguendus est; duplex enim *esse* in quolibet actu humano reperitur, *physicum* nempe ct *morale.* Actus humanus spectatus secundum *esse physicum,* sive in genere naturæ, est actus, qui a libera hominis voluntate proficiscitur. Actus vero humanus secundum suum *esse morale,* sive in genere moris, est idem ille actus prout congruit vel repugnat reguhe morum, ideoque actuum humanorum moralitas in genere est *eorum convenientia cum regula morum,* vel *ab eadem discrepantia.* Missis obscurioribus quibusdam scholarum loquendi formulis,[1] essentia moralitatis dici potest consistere *in habitudine seu relatione actus humani ad regulam morum.*

22. — Regula autem morum unica est *recta ratio,* cui si actus humanus fuerit conformis, dicetur *moraliter bonus;* sin autem deformis, *moraliter malus.* Cum nitein recta ratio duplex distinguatur, una mercata, qutc in mente divina existit, ct lex æterna dicitur ; altera creata, quæ est lumen à Deo creaturæ rationali impressum, quo ipsa lex æterna cognoscatur; ideo

I. Essentia moralitatis primario consistit in habitudine seu relatione actus humani ad legem æternam, quæ est ratio divina, seu voluntas Dei ordinem naturalem conservari jubens ct perturbari vetans. Ratio est, quia sola lex æterna potest esse primaria morum regula. Et sane hujuscemodi regula debet esse infallibilis, indefcctibilis ct valens obligare in conscientia: atqui talis est sola lex æterna, e qua sola cætcræ leges vim obligandi accipiunt : ergo. Sic ex S. Th.[2]

II. Essentia moralitatis secundario consistit in habitudine actus humani ad rectam rationem. Ratio, quia sola recta ratio potest homini manifestare legem æternam, seu primariam morum regulam. Ergo reetæ rationis est actus voluntatis ad Deum tanquam ad finem ultimum dirigere. Ergo recta ratio est regula subjectiva primariam manifestans. Ergo essentia moralitatis consistit secundario in conformitate vel deformitate actus humani cum rectâ ratione.[1]

23. *Resolves.* — 1° Ens igitur morale illud omne et solum est, quod subest regulie morum, seu legi Dei præcipienti, aut vetanti, aut permittenti. Per illud enim solum ordinamur ad finem nostrum ultimum, vel ab eo dcordinamur. Ergo ut actus nostri sint boni, debent esse aliquo modo conformes voluntati divinæ, cum haec sit summa ct primaria morum regula.

2° Libertas præcxigitur ad fundamentum moralitatis; secus enim actus non esset humanus, atque adeo omnia peccata et merita de medio tollerentur.

3° Falsum est, essentiam moralitatis reponendam esse iu sola libertate. Etenim moralitas actus humani complectitur ipsius imputabilitatem ad laudem vel vituperium, ad premium vel pœuam ; atqui actus non est tantum dignus laude aut vituperio, quia liber est, sed etiam, et maxime, quia conformis vel deformis est regulae morum, seu divinæ voluntati.

4° Falsum est a fortiori moralitatem consistere in solo voluntario. Voluntarium enim necessarium esse potest, ut v. g. in appetitu naturali felicitatis in genere (n. 4 sub 4°).

5° Duplex est bonitas vel malitia moralis, *objectiva* nimirum seu *materialis,* et *subjectiva* seu *formalis.* Illa est ipsa actionis conlbrmitas vel discrepantia cum regulis morum in se et in ipso objecto considerata, independenter ab agentis voluntate ; hæc vero eadem est conformitas vel discrepantia, quatenus libere volita ab agente.

24. Qu esit a .— Quær. 1° zU/ *dentur actus proprii indifferentes seu moralitate carentes, sire in specie sive in individuo ?*

Resp. 1° Certum est dari actus indifferentes *in specie* seu actus, qui in sua specie expertes sunt moralitatis. Sunt enim actus, qui iu se spectati, abstrahendo

[1] L. II ɳ. XXXIV.

[2] 1 2. q. 71. n. 6.

» S. Th. 1. 2. q. 19. a. 4.

a fine et circumstantiis, nullam habent cum lege aut recta ratione convenientiam aut repugnantiam, ideoque nec boni, nec mali reputandi sunt. Sic ambulare, scribere, et innumera similia, sunt actus *per se* indifferentes.

Resp. 2° Controvcrtitur autem quoad actus *in individuo,* seu in agente spectatos. Negat cum S. Th. sententia communior et probabilior, quam his verbis probat S. Alph. : " Non potest contingere, quod aliquis actus singularis ex deliberatu voluntate procedens, fiat sine circumstantiis : aut igitur illæ circumstantiæ sunt rationi consentante ; ita nimirum, ut actus fiat, *quando, ubi, quomodo,* et *propter quod* deceat fieri, et sic est bonus ; aut non sunt consentante rectæ rationi, saltem omnes, sed aliqua deficit, et sic est malus nullus igitur actus in individuo, et secundum omnes circumstantias consideratus, potest esse indifferens." [1]

25.—Quær. 2° *An actus externus* (de facto proximo succurrere vel nocere) *addat moralitatem actui interno* (velle proximo succurrere vel nocere) ?

Resp. 1° *Per se* actus externus nullam moralitatem addit actui interno, atque adeo neque auget, neque minuit meritum aut demeritum substantiale actus interni. Ita cum S. Th.[2] S. Alph.[3] contra quosdam. — liatio est, quia, cum actus internus voluntatis sit causa actus externi, et effectus (actus externus) totus sit in causa (in actu interno), illius bonitas vel malitia tota reponi debet in bonitate vel malitia hujus?

Constat etiam ex Scriptura Sacrû, quæ sæpe voluntatem pro ipso facto reputat. Sic quoad bonitatem et meritum patet ex (ren. 22. v. 16, 17, ubi Deus dixit Abr.diæ, qui lilium immolare tantum voluit: "Quia *fecisti* hanc rem, *nec pepercisti* lilio tuo - - - - *benedicam* tibi." Et. quoad malitiam, ex Matth. 5, 28, ubi Christus : " Qui viderit mulierem *ad concupiscendam* eam, jam *nurchatus* est eam in corde suo." — Nec obstat obligatio declarandi actum externum iu Confessione ; declarari enim debet, quia ex interno actu voluntatis et externo operis unus idemque exurgit actus moralis.[6] Nec etiam obstat *aureola,* quæ martyribus, doctoribus, virginibus tribui, tur, et non conceditur iis, qui interne parati sunt eadem pati ct facere quæ illi fecerunt ct passi sunt; aureola enim est præmium seu gaudium quoddam *accidentale* respondens *speciali* diflicultati conjuncta' cum actu exteriori. Nee praeterea obstat, quod *realis* susceptio Sacramenti majores effectus conferat, quam *sola voluntas* illud suscipiendi; in quæstionc enim agitur non de æquali *effectmictus* interni et externi, sed de æquali eorundem *morahtate* et *imputabilitate.* Adde effectum realem susceptionis Sacramenti provenire ex privilegio Christi, qui voluit, ut ea valeat *ex opere operato ;* non vero ratione majoris bonitatis in suscipiente. Demum de effectu quoque, non de moralitate, agitur, dum dicimus actu interno non acquiri indulgentiam. quam Ecclcsiaactui externo concesJt; censuram aut irregularitatem non incurri per solam voluntatem ponendi opus, cui ex jure sunt annexai ; restitutionis onus non existera ex injustitia dumtaxat affectiva.

Notandum quoque, si de bonitate agitur, supponi actum internum proficisci a voluntate ita disposita, ut, data opportunitate, operaretur, ac praeterea excludi casum actus interni, qui sui natura esset necessario inefficax in ordine ad exeeutionem actionis, quam etiam sincere vellet. Sic actus elicitus, quo vellem tantum Deo placere ct obsequi quantum Christus, non posset pertingere ad eam bonitatem, (piam habuerunt actiones Christi: quantumvis enim id vellem, inefficaciter id vellem, cum non sim capax actionis theandricæ.[1]

Resp. 2° *Per accidens* plerumque actus externus auget moralitatem, quia saepissime est occasio, cur augeatur bonitas vel malitia actus interni, v. g. ut protrahatur, aut multiplicetur, etc. Actus enim internus adaugetur propter arduitatem boni operis externi vel ob delectationem mali, aut propter longiorem temporis moram in opere externo perficiendo necessariam. Aliunde sæpe adest in opere externo scandalum aut damnum proximi, aut è contra-

1 L. II. n. XL1V. 2 1.2. q. 20. a. 4.
' L. II. n. XL 4 S. Th. ib. ad 2.
6 Morali inquam ; nam licet hi actus, utpotc dnnnnn diversarum potentiarum, physice duo sint, unum tamen moraliter actum constituunt, quia diuc illic potenti® ita ad invicem, ordinantur, ut una agat sub imperio alterius. S. Th. L 2. q. 17 a. I ad 1 ct 2 ; q. 20 a. 3.
1 Bouq. n. 425.

rio ejus ædificatio, ex quibus augetur etiam I actus interni moralitas. Ita *commitniter Theologi.*

ARTICULUS II.

DE FONTIBUS MORALITATIS.

Fontes sen principia moralitatis suntea, ex quibus fit, ut actus humanus sit bonus vel malus, melior vel pejor.

Tres moralitatis fontes numerantur, scilicet I3 objectum ; 2° circumstantiae ejusdem ; 3° finis agentis. Tria hæc omnino ad actum bonum requiruntur; si vel unum malum sit, actus malus evadet. Hinc pervulgatum axioma : *Bonum ex integra causa, malum ex quocumque defectu.*

Dico : *requiruntur.* I t tamen bonitas imputetur, requiritur præterea, ut sit directe volita ; nam " ad hoc quod sit voluntas bona, requiritur quod sit bona sub ratione boni, hoc est. quod velit bonum et propter bonum."1 Quare nemini ad laudem imputatur quod v. g. visitaverit infirmum confabulationis tantum causa. Non requiritur tamen, ut intendatur *explicite* ct *reflexe,* seu in *actu signato,* v. g. ut dicas aut cogites : volo jejunare quia honestum est ; sed sufficit appeti *implicite* ct *a-quivalenter,* seu in *actu exercito,* i. e. actum apprehendi ut decentem, laudabilem, præmio dignum, commendatum a viris piis, vel specialiter ut opus v. g misericordiae, etc., et sic bona intentione fieri. Cfr. n. 31. Corol. 2.— E contra, ut actus malitia imputetur, sufficit eam esse indirecte volitam. I nde necesse non est, ut agens tendat in actum ut malum ; quia sie vix aliquis peccaret ; sed sufficit quod intendat actum, cui malitia scitur annexa, licet hæc secundum sc ipsi non placeat, seu quod non evitet actum aut effectum actus, (piem hic et nunc vitare potest et tenetur · quia hoc ipso virtualiter contemnit legem et indirecte vult malitiam. Ratio disparitatis est: quod bonum appeti debet ; malum vero non solum appeti non potest, sed vitari debet ; non vitatur autem ab illo, qui libere ponit actionem, cui malum est annexum. Hinc <pii se voluntarie inebriat, licet non velit directe ipsam ebrietatis malitiam, sed solam intendat delectationem ex potu, turpiter tamen agit et peccat. Haine, ib. p. 17. q. 42.

§ I. *Be objecto.*

26. — Objectum est omne illud (res aut persona), circa quod actio aliqua *moraliter* I versatur. Unde in furto objectum est res aliena quà injuste subrepta ; in actu justitiae res aliena, quà reddita : in peccati detestatione mala actio, quà perpetrata. — Jam vero hoc objectum potest esse aliquid sive bonum, ut venerari parentes, — sive malum, ut aliena sttrripere,—sive indifferens, uti ambulare, loqui, dormire Rursus aliquid potest esse vel malum ex natura suâ. uti ebrieta», — vel malum tantum, quia est prohibitum, ut manducare carnes Feria sexta sine licentia. Ex natura autem sua seu intrinsece mala sunt triplicis classis, scilicet :

1° Quædam talia sunt *absolute* seu independenter ab omni circumstantia ; quia *ex se* involvunt repugnantiam cum recto ordine *absolute necessario,* ut est odium Dei, blaspheinia, etc.

2° Alia sunt *intrinsece* mala, non precise *in se,* sed ratione adjuncti aut conditionis alicujus, quæ pendi t ?t *dominaiicd* potestate Dei aut hominis : talia sunt ablatio rei alienæ, lœsio corporis vel faune, et similia quæ aliquando licita evadunt.

3' Alia tandem mala sunt tantum ratione periculi, quod *ordinarie* adjunctum haoent. ut aspectus objecti turpis, lectio pravi libri, etc.....Hæc, data justà causa, et semoto proximo peccandi periculo, licita fieri possunt.2

Actum humanum ab objecto suam distinctam moralitatem desumere, ex hoc patet quod ab illo habeat ut sit talis actio moralis et non alia, i. e. bona aut mala; justitia aut religio; luxuria aut blasphemia. Et quidem ex objecto actus desumit moralitatem suam primam ct essentialem. *Primam,* quia ante aliam quamcuinquc (ex circumstantiis vel fine exurgentem) actui convenit : *essentialem,* quia ab actu abesse nequit, (piumvis alia' (ex circumstantiis

1 S. Th. 1. 2. q. 19. n. 7.

1 I. c. modo rationi consono vel dissono (L. II. η. \X\λ II). non *physice,* nam sub hoc respectu semper est bonum, bonitate scii. *eut* seu *eatis.* Sic ns aliena bona est, sive injuste surripiatur sive restitantur: Deus, >i\· Inudetur sive blasphemetur. 8 s. Th. Quodl. 9 a. 15 c

vel fine) abessent. Sic furtum rei sacræ ad se inebriandum, primario concipitur malum ratione objecti, quatenus est injusta rei alienæ subreptio, quæ injustitia a furto abesse nequit, etiam absentibus fuie, qui est ebrietas, ct circumstantia rei sacræ. Haine, ib. p. 19. q. 44.

§ II. *De circumstantiis.*

27.—Circumstantiæ, sic dictæ, quasi actum circumstantes, definiri possunt : " Determinationes accidentales, seu accidentia quadam actus, sine quibus hic posset quidem quoad substantiam existere, sed qtne tamen ipsi addunt moralitatem aliquo modo aliam ab ea, quam ille actus jam participat de objecto et fine." Requiritur ergo, ut circumstantia aliquam *moralitatem* actui conferat, ut e. g. malitiam sacrilegii actui luxuriæ confert circumstantia loci sacri, in quo patratur; at nihil moralitatis confert furto quod dextra vel hevà manu illud fuerit commissum.

Circumstantiie, ut ct finis, *tales,* actui tribuunt moralitatem *secundariam* et *acci, dentalem.* Cfr. dicta in fine n. 26. Dixi: *qua tales ;* quia tribuunt quandoque actui moralitatem *primam* et *essentialem,* ut si *vel* opus *objective* indifferens ex fine quo ponitur, fit malum (canere ob vanam gloriam) vel bonum (canere ut lucrum inde proveniens in pias causas cedat), *vel* circumstantia mala est tota ratio quare opus bonum eligatur (in ecclesia divinas laudes canere mere ideo ut lauderis ab hominibus). Sed tunc circumstantiie, utpote per se intentæ, inducunt rationem *objecti* in genere moris. Haine, ib. p. 19. q. 16.

Dico : Actus humanus veram moralitatem desumit ex circumstantiis. Ratio est, quia circumstantiie actum determinant ut moralem, nimirum ut habentem relationem convenientiæ aut disconvenienti® cum ratione et recto ordine; imo, ut dixi, convenientiam aut disconvenientiam interdum sola? circumstantiie in actum inducunt, ut contingit in actibus, de quibus supra locuti sumus. Hinc circumstantiie *alia* in eadem specie morali objectum relinquunt, ut quantitas pecuniæ furto sublatæ vel in eleemosynam tributæ ; species enim malitia· in furto, aut bonitatis in eleemosyna, non mutatur quantitate pecuniae sublatæ vel tributæ ; — *alia* speciem ipsam mutant, scu novam superaddunt : sic maliti» furti novam speciem, sacrilegii scilicet, superaddit circumstantia quod res ablata sit sacra.

Ex prioribus aliæ malitiam aggravant, aliæ vero minuunt, idqtie graviter vel leviter. Sic major vel minor pecuniæ quantitas furto sublata, vel in eleemosynam tributa, majorem vel minorem reddit aut furti malitiam, aut eleemosynæ bonitatem, idque vel graviter vel leviter minorem, prout pecuniæ quantitas notabiliter aut non notabiliter major est vel minor.

Si vero circumstantiie transferunt peccatum dc veniali in mortale, aut vice versa, tunc dicuntur mutare speciem non *objectivam,* quam tantummodo augent vel minuunt, sed *theologicam* seu *demeritoriam.* Sic furtum unius centesimae non differt quoad virtutem, cui opponitur, a furto nummi aurei; differt· tamen quoad culpam, nempe theologice, quia furtum unius centesimæ, utpote leve peccatum, non meretur gratiæ et gloriie privationem, uti furtum summæ gravis, utpote mortale.

Numerus circumstantiarum. — Septem circumstantiie actuum humanorum communiter recensentur, ct vulgari illo versiculo comprehenduntur :

" *Qaid, Ubi, Quibus auxiliis, Cur, Quomodo, Quando.*"

Hujus præcisc numeri rationem vide, si lubet, apud S. Th.[1] Eas sequenti practico modo dilucide exponunt Bouquillon[2] ct Haine.[3]

Quis, seu operans, non ratione suî ; sic enim pertinet ad substantiam actus humani; sed ratione suæ qualitatis scu conditionis accidentalis, quæ actui in æstimatione morali aut diversum (speciem mutans), aut majorem vel minorem valorem (in eadem specie aggravans vel minuens) moraliter tribuit, consideratus. Speciem mutat v. g. in peccato luxuriæ, si a religioso committatur: aggravat in furto, si a sacerdote patretur, quatenus, cæteris paribus, peccatum *quodeumque* gravius est in sacerdote quam in laico. Dico : *caleris paribus,* i. e. supposito quod in utroque actus eodem gradu sit voluntarius, et sic in viro

1 1. 2. q. 7. a. 3.
- Op. cit. n. 408 sq.
3 Op. cit. p. 21. q. 49.

sancto idem peccatum veniale, ex fragilitate aut subreptione commissum, levius esse solet quam in non sancto, eo quod sancti communiter minus negligunt hujusmodi peccata cavere? Similiter auget et bonitatem, si v. *g.* vir insignis se humiliet, aut pauper eleemosynam largiatur.

Quid, i. e. non ipsum objectum in quod primo et per se fertur voluntas ; nam circumstantia objecto advenit ; sed quantitas aut qualitas accidentalis objecto conjuncta. In furto e. g. est aggravans quatenus significat *quantitatem,* et sic magis malum est furtum nummorum 1000 quam 100: speciem vero mutare potest quatenus significat *qualitatem,* ut si res furata sit sacra.

Ubi, scu circumstantia loci, nimirum sacri, profani; publici, privati. Si quid moraliter operatur, ordinarie mutat speciem. Sic sanctitas loci speciem sacrilegii addit homicidio in ecclesia patrato : publicitas speciem scandali peccato quod in loco publico committitur. Si vero turpibus cogitationibus inhæreas in ecclesia, est aggravans tantum. Quod si actus, de se licitus, sit prohibitus in reverentiam loci, v. g. extractio furis ex loco immuni, qualitas loci transit in substanliant et dat primam speciem.

Quibus auxiliis, seu quo medio quod actui non necessario conjungitur: nam, ut iterum moneo, circumstantiie sunt *accidentia* actus humani. Mutat speciem, si e. g. ope diemonisseu magi malum proximo intuleris, aut vestes sacras indueris ad alterum decipiendum : aggravat, si (piis e. g. scalam unius furetur, ut alterius pecuniam auferre possit.

Cur, seu linis operantis, de quo mox.

Quomodo, seu (pio *accidentali* modo actus virtutis vel peccati ponatur; intenso vel remisso ; ex malitia vel ex ignorantia vincibili ; illata vi vel ea non illata, etc. Mutat speciem v. g. in stupro ct in rapina; aggravat v. g., si ex malitia ; — minuit, si ex ignorantia vincibili, cx gravi metu, forti tentationc, etc., pecces ; mutat speciem theologicam, si cum semiplena advertentia.

Quando, seu accidentalis *quantitas* (diu vel brevi) vel *qualitas* temporis, sacri scii, vel non sacri. *Qualitas* temporis ordinarie non notabiliter aggravat malitiam actus ; at, juxta Lugonem? peccato, quod die festo patratur, addere potest malitiam specie diversam isacrilegii), eamque gravem, si cx temporis sacri circumstantia notabilis irreverentia irrogaretur cultui divino ; ut si quis exhiberet ludos publicos, etc., in Parasceve Domini :3 Adderem : in locis, ubi dies ille publice aut saltem communiter ab aliis diebus distinguitur.— Si actus de se non malus isto tempore sit prohibitus, v. g. comestio carnis, tempus transit in *objectum.*

§ III. *Define.*

28. — Finis est id, cujus gratia aliquid vel per se est, nimirum independenter a voluntate operantis *(finis operis; proprius; intrinsecus),* vel ab agente ad libitum fit *(finis operantis; extrinsecus).* Sic levamen pauperis est finis operis in eleemosyna ; in largiente autem eam vel illud ipsum levamen vel vana gloria poterit esse finis operantis. De hoc solo, utpote qui solus proprie finis *(molinum)* vocatur, dicendum nobis est.

Hic autem est 1° vel *primarius,* qui influit in actum uti causa efficiens, ita ut sine illo actus non fieret, vel *secundarius,* qui allicit tantum ad agendum, quin tamen sit actionis causa efficiens. Sic sacerdos celebrando Missam primario intendit Dei cultum, secundarii' stipendium.

Aliis primarius est is, ob quem *praecipue* ponitur actus ; secundarius is, qui agentem minus movet (piam primarius, ita tamen ut nihil obstet, quominus, illo (secundario) deficiente, non ageret. Primarius in priori sensu ((pii noster est) æquivalentcr est unicus seu totalis, et sic iutelligitur a S. Alph. (II. A. XVI. 136), dum exponit. quinam alio in fraudem reservationis abire censendi sint. Secundarius, in posteriori significatione, ab eodem S. Doctore adhibetur L. IV. n. 206, § *Xota igitur,* et vocatur ab eo *secundario moticus,* sine quo actus (de voto agit) non fieret. Exemplum dant \ indicia» (Ed. 2 T. I. p. 307 (1) Ed. † p. 919. 1) in eo qui Religionem ingredi statuit, ut ictcrnam suam salutem operetur: sed cum inordinate feratur in esum piscium, nullam ingredi vult nisi Carthusianorum.

l I 2. ‹| 73. a. 10

l De Pœn. I). 16. n. 518.
- L 1\. 16.

2° *Lilermedius* vel *ultimus,* prout ad alium finem refertur, vel voluntas in eo quiescit. Iterum finis ultimus, est vel a) *positive* aut *negative* ultimus, prout intenditur, vel non intenditur cum exclusione alterius tinis ; vel b) *explicite* tint *implicite* intentus, prout agens *expresse* ani *oirtuahter* tantum hujusmodi line impellitur. Sic negotiationes quibus avarus augere studet opes, in quibus collocat suam bcatitudinem seu *ultimum* finem, dici possunt totidem fines *intermedii.* Quod si in opibus voluntas ita quiescat, ut Deum excludat, lue finem *positive,* alias *negative* ultimum constituent. Rursum, si Deum expresse excludat, erunt ilke finis ultimus *explicite* intentus; si non expresse, sed ita agat, ut dici debeat eum facto suo excludere, — ut si ad augendas opes furta mortalia committat, — erunt illæ finis ultimus *implicite* intentus; Deo enim per mortale renuntiat.—*Medium* est id quod intenditur quatenus utile ad finem, quin voluntas in eo complaceat, ut v. g. inedia, quam invitus tolerat avarus ut opes suas augeat. Unde finis intermedius de natura medii participat quatenus refertur ad finem ulteriorem ; de natura vero finis, quatenus voluntas in eo complacet.

Dico ; 1° Actus humanus veram moralitatem a line, utpote rationi consentaneo vel dissentaneo, desumit. Sic rectic rationi conforme est non solum dare eleemosynam, sed etiam eam dare in peccatorum remissionem ; sicut pariter rectie rationi repugnat non solum furari, sed etiam furari ad se inebriandum.

Dico: 2° Peccat (pii agit propter *solam* delectationem. Ratio est, quia ille agit inordinate, pervertens ordinem rerum, ab auctore natura· institutum. Etenim juxta ordinem, ab auctore naturœ institutum, delectatio est propter operationem, et non vice versi : scilicet delectatio, v. g. jn comedendo vel bibendo, est sicut sal et condimentum quoddam, quod inservit ad alliciendum ad actiones vitæ necessarias, vel utiles. Igitur delectatio est tantum medium ad actiones illas facilius, melius, constantius efficiendas, non autem finis ultimus actionis. Sic enim S. Thomas: *Divinus intellectus, qui est institutor naturtP, delectationes apposuit propter operationem}* Confirm, ex propos. S. ab Innocent. XI. (p. XV.) damnata. — Attamen hæc deordiuatio *per se* non est gravis, et proinde peccatum veniale non excedit; quia *ordinarie* tinis ultimus non excluditur, ne implicite quidem, nisi agatur de iis, "*quorum,*" ut ait Apostolus, "*Deus ventei' est.*" 1

29. *Desolves.*— 1° Omnis electio mali medii est mala, sed non e converso omnis electio boni medii est bona. Sic nemo laudatur ex eo, quod abstineat a potu ex avaritia : reus autem habendus est, qui furatur pecuniam ad eleemosynam faciendam.

2° Qui eligit medium honestum ad finem honestum, ponit actum duplicis honestatis, si utraque. honestas sit intenta. Item duplicis malitiæ reus est, qui eligit medium malum ad finem malum, puta si quis pecuniam furetur, ut se inebriet.

3° Qui adhibet medium malum ad finem bonum, contrahit tantum malitiam medii, v. g. si quis mentiatur ad proximum è periculo liberandum. Item vice versa qui adhibet medium honestum ad finem malum, contrahit tantum malitiam finis.

4° Qui adhibet medium indifferens ad finem bonum vel malum, contrahit tantum bonitatem vel malitiam finis. Sic v. g. si iter arripias, ut peregrino viam indices, habes tantum meritum finis ; item si canas, ut alteri molestiam facias, contrahis tantum finis reatum.

3D. Qv.esita.—Quær. 1° *An finis quilibet malus totam actiis bonitatem corrumpat ?*

Desp. 1° Finis graviter malus semper actum omnino inficit, quantumvis bonum sit objectum in se. Actus enim, quo quis, peccando mortaliter, à Deo totaliter recedit, Deo nulla ex parte probari potest. Sic si quis puella; egenti eleemosynam dat, ut eam ad peccatum alliniat, licet etiam ut paupertatem ejus sublevet, actus omnino inficitur a fine malo.

Desp. 2° Finis leviter malus etiam totum actum corrumpit, si sit finis *totalis,* vel saltem *primarius* agentis. *Totalis* enim (i. c. unice intentus), eum totum objectum complectatur, totum inficit, quia agens vult bonum sub ratione mali, et ideo, prout est volitum ab ipso, est malum.2 —

• S. Thom. 1. 2. q. 4. art. 2.

1 Philip. 3. 19.
2 S. Thom. 1. 2 q. 19. art. 7

Constat etiam ex verbis Christi :1 "***Si***. . .. *oculus tuus fuerit nequam, totum corpus luunt tenebrosum erit."* Si vero duplex habeatur tinis, et malus sit *primarius,* eodem modo est resolvendum, quia in tali casu non physice quidem, sed moraliter unus voluntatis est actus, eum fini primario (in sensu n. 28 priori loco declarato) secundarius subordinetur : ut si quis eleemosynam dat ex misericordia et ex vana gloria, non daturus si non exspectaret hominum laudes.

llesp. 3° Si autem finis, leviter malus, sit mere *secundarius, probabilius* non corrumpit totum actum, qui est partim bonus, partim malus. Ratio est, quia in hoc casu duo adsunt, etiam moraliter, voluntatis actus, quorum alter alteri non subordinatur, et quorum unus bonus, alter malus est. Si secus esset, pauciores actus boni reperirentur.— Exemplum habes in eo, (pii ex sincero misericordiæ affectu pauperi velit dare eleemosynam, sed quia pauper publice petit, subintrat etiam stimulus vanæ gloriæ, qui non repellitur. — Idem esto judicium de circumstantia leviter mala actum ex objecto bonum quandoque *concomitante,* ut dum quis,ex charilate aliquem objurgans, incidcntcr iræ motui consentit. Ejusmodi enim motus est actus *per se* stans. Quare proprie actum, quem comitatur, non depravat; sed malum eidem commiscet.2

31. — Quær. 2° *An omnes actiones nostra ad Deum referri debeant, juxta verba Apostoli:3 Sive ergo manducatis, ... omnia in gloriam Deifacite?*

llesp. Communitis cum S. Thoma docent D. D.4 verbis Apostoli reipsa praeceptum contineri.

Quær. 3° *Quid requiratur ne contra Itoc proreptum peccetur ?*

llesp. " Relatio hrec " omnium operum " in gloriam Dei intelligitur vel in actu, vel in aptitudine referendi, (pia· non solum est in bonis, sed etiam in indifferentibus." 6 Ilis praemissis, dico :

1° Ex parte *operis* requiritur ut in Deum sit referibile, quale est etiam opus ex objecto indifferens. Sufficit ergo ut neque mortaliter, neque venialiter malum sit.

2° Ex parte *agentis* certo requiritur *positiva* aliqua operum ni D‹um relatio. At qualis?

llesp. a; Requiritur«ciwaZw, quotie-urget praeceptum eliciendi actum charitatis : nam "sub praecepto charitatis continetur ut diligatur Deus ex toto corde; et ideo praeceptum charitatis implere homo non potest, nisi etiam omnia referantur in Deum." 1

b) Non urgente praecepto eliciendi actum charitatis, requiritur et sufficit relatio virtualis. *Requiritur,* " ita quod actualis relatio in Deum sit conjuncta actioni nostrae cuilibet, non quidem in actu sed in virtute, secundum quod virtus primæ ordinationis " i. e. actualis præhabitæ, "manet in omnibus actionibus sequentibus, sicut et virtus tints ultimi manet in omnibus finibus ad ipsum ordinatis."2

e) In neutro casu requiritur relatio explicita, sed sufficit implicita. Sufficit in priori casu, urgente scii, praecepto eliciendi actum charitatis, " quia quandocumque habitus charitatis in actum exit, tit ordinatio totius hominis in finem ultimum, et per consequens omnium eorum qua· in ipsum ordinantur "8 Sufficit pariter in posteriori casu : nam " non oportet." nec possibile est, "ut semper aliquis cogitet de ultimo fine quandocumque aliquid appetit vel operatur." 4

d) Non requiritur ut opera nostra in Deum referamus ex *motico* charitatis : modus enim charitatis non cadit sub praecepto divinæ legis, nisi quando ex praecepto actus charitatis eliciendus est.8 Consonat S. Alph.6 nihil aliud et nihil ampbus requirens, nisi ut opera referantur " in bonum honestum " quodeumque.

c) Nec requiritur, ut omnia aant ex motivo supernaturali. " Et ideo cum aliquis infidelis ex dictamine retirais aliquod bonum facit, non referendo ad malum, non peccat."7 Confirmatur ex prop. § inter damnatas ab Alexandro VIII. fp. XXII).

Corollaria. — 1. Praeceptum hoc qua-

1 Mattii. f›. 23. 2 Bouq. n. 414.
3 1. Cor. 10 31. ‹ L. 11. n. XLIV.
6 S. Th. in 1. Cor. Lcct. 7.

1 1. 2. q. 100. n. 10. nd 2.
2 2. D. 40. q. 1. ai t. 5. ad 7·
3 lb. nd 0.
4 1. 2. q. 1. a. 6 ad 3. S. Alph. L. II. n. XLIV. § fm.
3 1.2. q. 100. a. 10 nd 2.
« L. 11. n. XLIV. f fin.
' S Th. Lect. 3 in Roin. c. 14.

tenus relationem *actualem* exigit, servare dicendi sunt qui actum chavitatis eliciunt, quando illius eliciendi urget præceptum.

2. Item qui, (piando non urget hoc præceptum, opus per se honestum deliberate ponunt, "non referendo ad malum; '1 — medium virtutis servare student in jocis, Indis, recreationibus, ornatu, etc. ; 2*— collective omnia opci;i in Deum ordinant. Qui enim opus per se honestum deliberate ponunt, hoc ipso quod id ad malum non referunt, operis honestatem, implicite saltem, intendere censendi sunt. Qui vero medium virtutis in jocis, etc. servare student, hoc ipso suo studio se bonum virtutis quau'erc ostendunt. Demum collectiva omnium operum in Deum relatio implicite continet relationem singulorum.

3. " Quamvis aliquis accedens ad mensam, non *cogitat* de conservatione vitæ, sed solum de cibi delectatione, . . . non *propterea* peccat, quia talem delectationem, saltem virtualiter vult " (ut supponitur) "propter conservationem vitæ, sicque non inordinate iilam appetit."§

4. " Quo magis . . . intentio virtute maneat in actionibus nostris quotidianis," 4 et ut præceptum Apostoli perfectiore ct salubriore modo adimpleatur, "oportet sæpius in dic, saltem mane, generaliter offerre Deo omnes actus suos." 5

Quær. 4° *Qpomodo voluntas humana, iit bona sit, debeat conformari voluntati divina ?*

Itesp. 1° Debet in omnibus conformari saltem *negative,* i. e. numquam licet id, quod Deus vult, improbare aut contra illud murmurari : omnia enim disponit sapienter.

Itesp. '2° *Positive* voluntas nostra divime voluntati conformari potest dupliciter, in volito scilicet *materiali* ct in volito,*formali.* Volitum materiale est res ipsa seu objectum, quod volumus : volitum formale est ratio seu finis, ob quam rem illam volumus. Rursus volitum formale — aliud est *proximum* seu *particulare,* i. e. ratio particularis, ob quam rem illam volumus, — aliud *universale* seu *ultimum,* ct est gloria Dei. Ita, dum volo patrem meum vivere, quem Deus vult mori, volitum materiale est vita patris; volitum formale proximum est ratio pietatis in patrem, bonum familiæ, ete. : si autem id ultimate velim ol> gloriam Dei, voluntas mea conformis est voluntati divinæ in volito formali ultimo : quia sicut ultima ratio, ob quam Deus vult patrem meum mori, est gloria Dei, ita ultima ratio, ob quam ego volo patrem meum vivere, est etiam gloria Dei. His præmissis :

Dico : a) Voluntas nostra debet *positive* conformari voluntati divinæ in volito *formali ultimo,* at non semper in volito formali *proximo.* — Dico : " debet *positive* conformari voluntati divinæ in volito *formali ultimo* ſ nam motivum divinæ voluntatis ultimatim refertur ad gloriam Dei, ad quam voluntas humana, ut recta sit, debet referre omnes suas actiones, saltem virtualiter, ut supra dictum fuit.

Addidi: "at non semper in volito formali *proximo"* : quia, etsi illicitum sit velle aliquid oppositum voluntati divinæ, sub eadem ratione (pia Deus illud vult, non tamen semper illicitum est illud velle sub diversa ratione, tali nimirum quæ non sit inhonesta. Sic fieri potest, ut filius, ob rationes particularis boni, licite velit patrem vivere ; Deus vero velit ipsum mori ob alias rationes, v. g. ob peccata, vel quia id postulat cursus ſiatura

Dico : b) Debet voluntas nostra voluntati divinæ etiam *positive* conformari in volito *materiali,* ubi agitur de præcepto vel prohibitione sufficienter cognitis : nam voluntas Dei præcipiens aut prohibens, sufficienter cognita, habet semper annexam voluntatem obligandi hominem ad volendum ct agendum quod præcipit, aut non volendum nec agendum quod prohibet. Dixi : " ubi agitur de præcepto vel prohibitione."— Quare 1. *per se* non teneor velle sequi consilia evangclica. Teneor tamen, ut liquet ex dictis sub *Itesp.* 1°, voluntati divinæ negative quoad ea conformari, in quantum non licet ea improbare, cum sint bona et salutaria. — Nec 2. *teneor* velle omnia mihi nociva, quæ, Deo volente, mihi accidunt, famem, morbum, mortem parentum, ete., ita ut mihi liceat, quantum possum, illa fugere aut contra

1 S. Th. Lcct. 3 in Roni. c. 14.
2 1. 2. q. 18. a. 9.; 2. 2. q. 1G8. a. 2 et 8.; (j 169. a. 1 et 2.
s L. II. ii XL1V. (fin.
4 Estiue in 1. Cor. c. 10.
6 L. II. u. XLIV. § tin.

conari. Postquam vero ct quat< nin hæc jam contigerunt, non licet voluntate absoluta ct consequente iisdem repugnare, quia iterum id idem esset ae voluntati divinæ ne negative quidem conformari. Voluntate vero antecedente seu conditionata non teneor in his voluntati divinæ conformari, et *hoc modo* licitum est lilio velle patrem, qui jam mortuus est, vivere, dum scilicet illud vult sub aliil ratione, (piam (piâ Deus voluit oppositum: voluntas enim antecedens seu conditionsta considerat vitara patris -ub ratione particularis boni, abstractim a circumstantia divinæ voluntatis. — Haine,1 Deus.2 Cfr. S. Th.3 et S Alph.4

1 Ib p. 27. q. 61.
2 Tr. De Act. Hum n. 70.
8 1 2. q. 19 a. 9 ct 10.
4 L I 65 e *Hohc nem.*, ct Tratt. vir. *Γα<- alia rolonta <h Ij.o* (O[wrc A- ı -hf T. I. p. 483), opusculum omnibus ritiliMimtnn et consolationi» plenuMmunu

TRACTATUS DE CONSCIENTIA.

Ci'M conscientia sit regula *proxima* actuum humanorum *{moralium),* logice de ea fit sermo antequam agatur de lege, quie est regula eorumdem re/ao/tf. Lex enim subditos quidem *om-ňe* ligat *in actu primo ;* in actu vero *secundo,* seu ratione imputabilitatis ad culpam, cos tantum, qui ejusdem habent scientiam. Hinc S. Thomas:l "actus humanus judicatur virtuosus vel vitiosus secundum bonum *apprehensum,* in quod voluntas fertur, et non secundum materiale, objectum actus." Tractatum autem de actibus humanis recto ordine excipit tractatus de conscientia, cum in illo agatur dc actu humano *{morali)* abstracte considerato, in hoc autem de eodem actu concrete sumpto.

PR.OŒMIUM.

DE GENERALI NOTIONE CONSCIENTI.?..

32. *Definitio.*— Conscientia est judicium, quod quis fert de moralitate formali actus a se hic et nunc ponendi vel omittendi. — Dicitur :

1° *Judicium,* actus scii., quo mens aliquid aflirmat vel negat, et hinc conscientia non est habitus, nec actus voluntatis. — a) *Non est habitus.* Qui tamen *ordinarie* bene vel male atlirmat, bonam vel malam, veram vel falsam conscientiam quasi habitu habere dicitur. *Conscienti-Ositas* autem *(conscientiousness)* est *habitus* dictamen conscientia· *prompto animo* exequendi, — b) *nec actus voluntatis.* Exercetur tamen sub imperio voluntatis, adeoque prudens esse poterit vel imprudens, prout quis in atlirmando vel negando prudentiæ regulas negligit vel non.

2° *De moralitate.* Quare differt a conscientia *psychologica.* Xec conscientia judicat dc utilitate, facilitate, etc. (Syllab. pp. 58, 64, p. XLA".), sed de relatione actionis vel omissionis alieujus ad legem moralem, nimirum an sit *juxta, contra* vel *prater* eam.

3° *De moralitate* formali, ideoque differt a *scientia,* qme judicat de moralitate *materiali,* ut patebit ex dicendis de conscientia erronea et dubia. Vide n. 35. 49.

4° *Actus,* nempe *adaquate* sumpti, i. e. considerati ratione objecti, circumstantiarum et finis operantis, seu non abstrahendo a tine operantis. Actus enim in individuo, seu formaliter, indifferentes non dantur, ideo præcipue quia in iis a tine operantis abstrahi non potest (n. 24).

5° *A se;* quod tamen non impedit, quominus in efformando hoc judicio aut alium adjuves aut ab alio adjuveris. Quin et alterius judicium aliquando sine discussione adoptare licet, etsi necessario proprium evadere debeat, cum efformatio conscicntiæ essentialiter personalis sit. Sic rudis ex judicio sui pastoris et quisque ex judicio Sl Alph' recte sibi efformat conscientiam; at. vero ita faciendo non desinit personaliter seu per se ipsum judicare, pnesumendo scii, se tuto sequi posse judicium pastoris vel § Alphl.

6e *Hic et nunc ponendi vel omittendi.* Hinc conscientia

a) Differt a *sgnleresi ((τυντηρησυ;, conservatio),* qme est judicium *habituale speculativum* principiorum generalium, v. g. *peccatum esse vitandum, virtutem diligendam,* etc. Conscientia vero est judicium *actuale practicnm,* quo principium generale applicatur actioni hic et mine ponendæ vel omittendas. Quare recte Sporerl judicium conscientia· vocat conclusionem particularem syllogismi cujus " majorem ponit Syntcresis (e. g. *malum fugiendum),* minorem submittit ratio (*furtum est malum),* conclusionem universalem infert scientia moralis *(furtum est fugiendum),* particularem vero, seu de hic et nunc, prudentia et conscientia *(ergo hoc vel illud, quia furtum, non licet)."*

b) Ut *regula morum* respicit moralitatem actionis *instantis* tantum (et h:cc vocatur conscientia *antecedens);* si vero respiciat moralitatem actionis *pralerila* (conscientia *consequens),* nonnisi lato sen-

1 Quodlibct 3. art. 27-

1 Tr. I. Prowin. c. 1. n. 7.

su est regula actionum. Etenim solius· prioris est *ad agendum* dirigere, eum impellat, permittat vel avertat ; posterioris vero est *actum,* Seu illud, quod jam lactum est, expendere ; approbat scilicet, laudat, accusat vel remordet ; unde sola *antecedens* est conscientia proprie dicta seu regula morum ; nam consequens *manifestare* quidem potest actionem aliquam fuisse bonam vel malam, at *efficere* non potest ut bona vel mala fuerit ista actio. Hinc errant, qui post actum positum, antequam v. g. accedant ad Confessionem, inspiciunt libros vel inquirunt an hoc et illud quod fecerunt peccatum sit, et an ideo confiteri illud debeant; hujusmodi enim subsequens opinio, quam sibi formabunt, nullum in actionem præccdcntein influxum habere poterit. Pariter frustra aliqui a confessario petunt, utrum hoc et illud agendo peccaverint; hoc enim pendet a conscientia, quam habebant dum operabantur; hanc autem ipsi scient atque eam ab illis discet confessarius. Recte autem talia quæruntur ad alios fines, nempe ad melius dirigendas actiones in posterum, ad scandalum vitandum, etc. ; ct ideo conscientia consequens *lato,* ut dixi, sensu conscientia diei potest.

Corollaria.

I. Conscientia *unicum* habet objectum. scii, moralitatem *formalem* actus hic et nunc a te ponendi vel omittendi, et in concreto ac in individuo considerati, i. e. a) in singulis suis elementis, scii, in objecto, circumstantiis et line agentis, ct b) in his *simul* sumptis; nam *bonum est ex integra causa ; malum ex quocumque defectu.*— Hine

II. Sola quæstio practica in stricto sensu, seu *praclieo-practica,* illa scilicet, qua· resolvitur per conclusionem *particularem* syllogismi supra 6° a) , en est, cui respondetur per dictamen conscientia·.— Hinc

III. Civteræ qutestiones, licet cum hac unica quæstioue plus minusve connexa·, non sunt nisi quarstioncs ad earn præviæ. Ex his autem quæstionibus præviis

1) Quædam tales sunt *per se,* alia· *per accidens. Per se.* v. g. quæstio de existentia legis, de validitate voti ; ut enim resolvatur, v. g. quæstio an hoc vel illud mihi liceat, ipsa istius quæstionis natura postulat, ut prius resolvatur quæstio an adsit aliqua lex. (pia id prohibeatur. Sic pariter ut solvatur quæstio an id, quod voto promisi, pra·stare tenear, per m· requiritur, ut quæstio utrum votum meum fuerit validum prævic decidatur.— *Per occidens,* v. g. quæstio au humor fluctis ex vite, cum quo infans Itaptizandus erit, aqua naturalis sit necne ; quæstio enim hæc non per ĕ movenda est dum administratur Baptisma, sed dum accidit casus, quo necessitas urget et aqua certo naturalis non adest.

2) Quædam proxime, quædam remote præviæ sunt. *Proxime* major et minor syllogismi, de quo supra (›° a) ; *remote* omnes illa·, quæ discutiendae sunt antequam major minorve statuatur. Sit sequens exemplum. Adest obligatio Baptismum invalidum reiterandi *major)·,* atqui Paulus invalide baptizatus fuit *(minor).* Ergo rebaptizandus est. In hoc exemplo conclusioni seu qwestioni practico-practicæ remote præviæ stmt quæsttones de invaliditate materia· vel formæ aut de defectu intentionis in Ministro; lue enim quaestiones resolvenda· sunt, antequam *minor* statui possit.

3) Aliie sunt juris, aliae facti, de quibus n. 48 sub 2.

IV. Conscientia est

a) *Pracipiens,* dum judicat actum esse ponendum quatenus de praecepto.

b' *Consulens,* dum judicat avium, licet nulla ex lege ponendum aut omittendum. *rectius* poni aut omitti, utpote consentaneum vel dissentaneum *consilio* hic ct nunc mihi intimato siw divina inspiratione. sive ex dictamine rationis ad perfectiora sollicitantis, sive vx ordinatione *directiva* Superioris.

c) *Prohibens,* dum judicat actum, quatenus legi negativa· (n. 125. IV.) repugnantem. omittendum esse.

d) *Permittens,* nimirum si sumatur inadequate seu quatenus judicat de objecto et circumstantiis tantum, abstrahendo a tine operantis. Numquam enim dari potest conscientia *mere permittens,* si sumatur adæquate. incluso nempe etiam tine agentis, ut patet ex dictis n. 24. R. 2°, ubi probavimus non dari actus imlilfcrentes in individuo, cum hi moralitatem suam habeant præcipue ex tine operantis.

e) *Vera, falsa, perplexa, scrupulosa, laxa, certa, dubia, probabilis, improbabilis,* de quibus in sequentibus.

DE VI OBLIGATORIA CONSCIENTIAE.

Quaestio de vi obligatoria conscientiæ ea est, in qua disceptatur utrum et quam ex mox enumeratis conscientiis sequi vel oporteat vel liceat. Hinc quaestio ista ponitur; 1) de conscientia vera, falsa et perplexa; 2) de conscientia scrupulosa et laxa; 3° de conscientia certa et dubia; 4° de conscientia probabili et improbabili, deque his omnibus quatenus est praecipiens, considens, prohibens, permittens.

—♦—

CAPUT I.

DE CONSCIENTIA VERA, FALSA ET PERPLEXA.

33. *Definitio.* — Conscientia *vera* ea est, quæ ex veris principiis recte concludit aliquid esse licitum vel illicitum, quod revera tale est, ut si (pii ex vero hoc principio: *parentibus peccatum praeipientibus non licet obedire,* inferret: ergo illicitum est mihi hoc furtum patrare quod mihi praecipiunt. — Conscientia vera, stricte loquendo, non eadem est ae conscientia *recta,* quanquam nonnunquam promiscue usurpentur; nam *verum* dicitur juxta quod est, *rectum* autem juxta quod apprehenditur. Nempe *verum* est illud, quod revera in se tale est; *rectum* vero est illud, quod Iit juxta prudentiæ regulas. Unde conscientia recta praedicari potest etiam de eo, (pii laborat conscientia invincibiliter falsa; nam iste prudenter operatur, cum operetur ex intima persuasioni· insuperabili. Exemplum habes in eo, qui ex invincibili errore putat non esse jejunium, quando révérai est. Hujus conscientia non est quidem vera, sed tamen recta.

34. — ('onscientia *falsa* (seu *erronea)* ea /st, qiue dictat tanquam verum et licitum, quod tamen in se falsum est et illicitum.

Duplex distinguitur: *invincibilis et vincibilis.* Invincibili- est, qua· moraliter vinci non potest, eum nulla cogitatio neque dubium erroris, ne in confuso quidem, wniat in mentem operantis, dum ponit actionem vel ejus causam, λ incibilis vero ea est. (piam operans potest quidem et debet vincere, quia a) errorem jam advertit, vel saltem de eo dubitat, atque b) simul advertit ad obligationem illum vincendi; attamen c) vincere negligit. Sic invincibiliter erronea est conscientia in eo, (pii ne in confuso quidem advertens esse diem jejunii, carnes manducat; vineibiliter vero in eodem, si suspicans esse diem jejunii, advertit ad obligationem de re inquirendi, et tamen inquirere negligit.

35. Principia. — I. (Onscientia vera, *pracipiene,* semper sequenda est. Conscientia enim est praeeo legis, seu Dei, in casu vere praecipientis; ergo (pii conscientiæ verae obedire recusat, ipsimet Deo obedire recusat.

II. Conscientia invincibiliter erronea sive *prtfcipiens* sive *prohibens* pariter in omni casu sequenda est. Probatur: a) lix Scriptura Sacra: *Omne quod non esi ex /ide* (juxta couscientiæ dietamen) *peccatum est)·* b) Ex ratione. Objectum enim voluntatis est bonum ac malum, non quomodocumque, sed formaliter prout est in apprehensione intellectus: unde quando intellectus apprehendit aliquid ut bonum morale necessarium ae praeceptum, esto reipsa bonum non sit nec praeceptum, imo malum sit ac prohibitum, voluntas illud respuendo consentit in transgressionem legis. Iterum, si intellectus aliquid apprehendat et voluntati proponat tamquam moraliter malum et prohibitum, esto reipsa malum non sit nec prohibitum, imo bonum sit vel permissum ct etiam praeceptum, voluntas illud amplectendo consentit in objectum malum et prohibitum, adcoque peccat. Sic, qui putat esse jejunium, quando non est, ob erroneam conscientiam peccat contra praeceptum, si non jejunet.

III. Conscientia invincibiliter erronea *permittens* eximit ab omni peccato, quia ibi nullum potest esse peccatum, ubi nulla malitia apprehenditur. Sic non peccat mentions ad liberandum proximum e periculo vita·, putans invincibiliter id sibi in casu licere.

IV. Non licet sequi conscientiam vincibiliter erroneam sive permittentem, sive praecipientem, quia, eum ex hypothesi error sit vincibilis, quisquis agit eum tali conscientia, errat voluntarie. Nec licet agere contra eam praecipientem vel prohibentem, quia sic agens illud facit, quod ju-

1 Rom. 14. 14-23. Cfr. Bcclen in h 1

dicat prohibitum, ideoque peccat. Proinde ante actionem illa conscientia per inquisitionem veritatis deponenda est. Sic, qui cum aliquo dubio putat sibi mentiendum vel furandum esse, ut proximo succurrat, non potest talem conscientiam sequi nec contra eam facere; sed debet, si possit, inquirere, eam deponere, et postea operari ; talis enim error est vincibilis.

Agens tamen contra conscientiam vincibiliter erroneam non incurrit pumas latas in transgressores illius legis, contra quam ex errore putat se agere ; quia puma; infliguntur transgressoribus legis verte, non putativie. Sic, v.g. (pii percutit laieum putans illum esse clericum, non incurrit excommunicationem.

36. — *Munita practica.* A) Conscientiam sui pœnitentis confessarius facilius judicare poterit fuisse invincibiliter erroneam :

Γ Si res ignorata non sit circa prima principia moralia, vel circa conclusiones iis proxime connexas ; luee enim a natura ipsa in omnium cordibus insculpta sunt. Hinc, si (piis fateatur se in anteacta vita aperte inhonesta perpetrasse, sed illa non habuisse uti peccato, ne facile illi credas, nisi agatur de peccato a puero aut rudi, vel cum circumstantiil aliquii apparenter cohonestante commisso, nec per longius tempus protracto.

2° Si non sit circa obligationes proprii status: luee enim ignorantia ordinarie est culpabilis in causa. Hinc docet S. Thomas non excusari judicem (pii in sententia ferenda errat, propterca quod leges ignorat, (pias ratione sui officii didicisse tenebatur.1— *Diuturnitate* autem *temporia* ignorantia vincibilis evadere potest invincibilis. Quemadmodum enim fit, ut obliviscaris eorum, quæ olim didicisti, ita ct a fortiori contingit, ut ignorantiie tua memoria tibi penitus elabatur, (pio profecto casu novi et bonal fidei errores non erunt culpabiles *in ae,* sed in causa seu tamquam effectus ignorantia? culpabilis, quamdiu nimirum causa ipsa non sit, indirecte saltem, per po'uitentiam retractata.

3“ Si pcenitens satis diligens sit et accuratus in iis adimplendis, quæ ab aliis hominibus ejusdem conditionis peragi solent ; vel, si advertens, se per ignorantiam violasse præceptum, doleat atque tristetur: per luce enim recte præsumitur illius bona fides.

B) Nullo modo obstringere potrst conscientia erronea, nisi res in libero hominis posita sit arbitrio. Hinc non peccant (pii *mciH* aut obscœnis ĭinaginibu aut cogitationibus blasphcmis et luereticl· abitantur, licet iis vel consensum prælære se falso credant, vel etiam cogitationibus tam horrendis tangi grande per errorem judicent piaculum.

C) Magna requiritur prudentia in theologo, concionatorc, confessorio, puerorum institutore, nutricibus, parentibus, verbo in iis omnibus, qui alios dirigere debent, ne exaggerando conscientiam erroneam iis inducant. Id tamen non ita intelligas ac si concionanti tibi non liceat vehementiori sermone perstringere quædam, quæ. etsi *per ae* non sint mortalia, oppido sunt periculosa. Vide S. Alph. L. III. n 55. § *cum ego munus,* etc.

37. — Conscientia *perplexa* dicitur ea, qua quis putat se peccare, utrum ex duobus præeeptis incompossibilibus neglexerit. Talis conscientia esset v. g. in illo, (pii assistens infirmo, putat se peccaturum esse, tam si infirmum deserat, ut Missa' intersit, (piam si ex adverso Missam omittat, ut in cura infirmi domi moretur.

Qui laborat conscientia perplexa, si potest actionem sine graviplamno suspendere, tenetur illam suspendere, quousque peritos consuluerit : nam quisque vitare debet illud, quo putat Deum offendi. Si vero actionem suam suspendere non potest, ut ordinarie evenit, tenetur minus malum eligere : nam non potest voluntas tendere in illud, quod apparet majus malum, quia sic libere eligeret hunc malitiae excessum. Quod si nequeat discernere utrum sit minus malum, tunc utramvis partem eligat, non peccat ; quia est quidem liber physice ratione actus, liber tamen non est moraliter ratione peccati : neque enim precatum esse potest *in eo ‹/ɯo‹l nullo moth caveri valet.*

CAPUT II.

DE CONSCIENTIA SCKVPULOSV ET I.ΛXA.

38. — Conscientia scrupulosa ea est, quæ levibus fundamentis innixa dubitat, seu potius formidat talem actionem esse Drectitum, cum tamen non sit; vel esse

1 De vent. q. 17. Deconsc. a. 1

peccatum grave, eum tantum sit leve. Ex his patet, quis sit homo xere scrupulosus ; errant enim toto cudo qui scrupulosum vocant christianum illum, qui salutis sua· sollicitus et filiali in Deum suum amore ductus scrutatur omnia opera sua, ne forte in Deum ipsum offendat in aliquo: iste non scrupulosus,sed timoratus appellandus est.

Dicemus breviter de scrupulorum *causis, ⁋igni damnis, remediis,* neenon de *regulis* pro pœnitentibus scrupulosis, eorumque confessariis.

L *Causa: Scrupulorum.*

39. — Alite *intrinsecm* sunt, alite *extrinscc(P.* Intrinseca» sunt : *indoles* admodum disposita ad suspiciones ct timores, uti est melancholica ; *infirma capitis caletudo,* præsertim in mulieribus; *ingenii tarditas,* qua quis Dei et Ecclesiæ pnecepta non bene percipit ; *superbia occulta,* (pia (piis nimis proprio fidit judicio ; *nimia abstinentia* et *rigiUa- immoderata·.* quibus, capite debilitato, facile conturbatur animus.

/>/riiiseca- vero sunt :

1 *Deus,* (pii scrupulos permittit in *justis,* ut purgati magis proficiant; iu *tepidis,* ut christianre pietatis officia ferventius obeant; in*pocnitentibus,* ut pneteritorum pceuam luant. Porro a Deo scrupuli esse censentur, si iis exagitati meliores evadant.

2 *Da-mon,* (pii, *Deo permittente, morere potest melancholicos humores iu homine, per quos imaginatio rei errare potest rei turbare ad timorem inordinatum}* Scrupuli a (hemone provenire existimantur, si scrupulosus ad teporem adduci, a virtute retrahi et præcipue ad desperationem inclinari se sentiat.

3 *Societas scrupulosorum,* pnesertim si horum consiliis scrupulosi regantur et frequenter de rebus spiritualibus eum iis confabulentur : quibus enim sociamur, hos facilius imitamur.

l *Lectio librorum,* (pii nimis rigidi sunt.statuentes duriora pnecepta. quæ non possit humana conditio sustinere3 ; sensim enim sine sensu iis assentimur opinionibus, quibus studemus.

1 S \ntouiiilb. p. ⁑ T. III. *apud Scatnm.*
- S. Vinbrusiiis, in l's. lib. *apud eittudem.*

II. *Signa conscientia- Scrupulos,e.*

40.— Plurimum interest, ut animarum moderatores discernant veros scrupulosos a falsis. Siepe enim scrupulosi putantur (pii non sunt, et vice versa ; et eximie ingentes in directione errores profluunt eum non modico damni spiritualis periculo : multa igitur hic circumspectione opus est. Signa autem pnecipua scrupulorum sunt :

1 *Pertinacia judicii,* (pia quis renuit parere consiliis confessurii, vel sapientium; et dum varios consulit, nullius judicio acquiescit ; imo (pio plures audit, eo magis implicatur.

2° *Frequens mutatio judicii* ex levibus motivis, unde frequens inconstantia in agendo, mentisque continua perturbatio.

3° *'Umor peccandi in omnibus,* conjunctus cum mentis pertinacia contra judicium confessurii, prudentium, vel etiam contra proprium judicium; unde sequitur frequens interrogatio circa confessurii responsa, et repetita inquisitio, an in agendo juxta consilium datum conscientia immunis à culpa esse possit..

1 *Reflexione impertinentes* circa circumstantias. qute in actione adfuerunt vel adesse potuerunt, ct *certitudo* in omnibus anxie quæsita.

5 *Obstinatio ad idem peccatum semper repetendum* in confessione, vel ad illud habendum ecu peccatum, quod tale non esse jam pluries a confessario declaratum fuit.

6° *.lu.rielas continua circa confessiones praderitas.* non obstante judicio confessarii, vel confessionum repetitione.

Î Si excutienda· conscienti:e non faciat finem, et minutissima explicet.

s Si signis ridiculis, gestibus, aliisque similibus utatur ad tentationes pellendas : v. g. oculos subito claudat, contrahat supercilia, annuat et renuat capite, seeum mussitet : *nolo ; recede, diabole.*

Xon potest autem, saltem statim, judicari scrupulosus, l (pii moderate est sollicitus. aut anxius, ne Deum offendat ; 2 ' (pii post vitam in peccatis traductam adhuc angitur, nec post confessionem videtur obligationi sua· satisfecisse, sed iterato vult confiteri et peccata expiare ; 3 (pii deliberate etiamnum consentit in peccata gravia, quamvis post commissum peccatum valde angatur, et anxie confiteatur, nam

justa est anxietatis, saltem modcratæ, causa: potest tamen etiam in hoc haberi \<rii- scrupulosus; j (pii in uno tantum vel altero casu habet scrupulum tnuiseuiiter.

(.'icterum subinde contingit, ut confessarius non possit post pirnitentcm prima vel altera vice auditum statim decernere, an sit scrupulosus, etiamsi hic anxius circa multa appareat ; quippe anxietatum justa aliqua ac rationabilis causa adesse potest. Multo autem minus confessarius scrupulosus facile judicare potest, num pamitens scrupulosus sit, an tantum meticulosus.l

111. *Damna Scrupulorum.*

II.— Scrupuli generatim gravia incommoda et damna spiritualia, et sæpe etiam corporalia sccum trahunt, modo non sint a Deo immissi, verum ex culpa hominis perseverent. Pneeipua autem liate sunt :

1° Nocent corpori: per continuos enim angores cor constringunt, saqguiucm corrumpunt, spiritus vitales consumunt, et caput debilitant.

2° Scrupulosum ineptum efficiunt ad fructuose agendum cum proximo; pleriquc enim scrupulosi tetrici sunt, et erga domesticos non minus ac erga extraneos morosi.

3° Nocent obedientiæ, aut etiam eam totaliter impediunt ; quippe scrupulosus potius nugas et phantasuc sua· ludibria sectatur, et sic ad agendum impellitur contra Dei voluntatem, (pia' illi per patrem spiritualem aut moderatorem manifestatur.

1° Orationis studium et amorem debilitant, aut etiam de medio penitus tollunt ; (plia vim mentis enervant, ad nugas perducendo distrahunt, anxietatibus animum implent,eumque ineptum ad unionem eum Deo faciunt. Hinc sequitur non solum lucrum spirituale rew///v, sed etiam ingens *damnum, emergens.*

5“ Fortitudinem infringunt: quid enim magni audeat, (pii lotus in nugis occupatur, et neglecta passionum suarum impugnatione tam facile animo dejicitur?

6 Spem valde imminuunt, aut etiam perimunt, quia res demum eo adducitur, ut, amissa in Deum fiducia, in laxitatem declinet. Quomodo enim Deo debite fidet, (pii illum ut severissimum exactorem semper intuetur? Scrupulosii- igitur, nisi fortiter contra scrupulos pugnet, iis vexatus in desperationem brevi agetur, et cupiditatibus suis frama laxabit, vel «.altem vitam miserrhnam et cum magno damnationis periculo ducet.

Si scrupulositas in ‘ioinc«- r< periatur, magis etiam noxia est ; quod enim <piis sit scrupulosus cum se ipso, *injirmitan* est : (piod cum aliis, *contagio v>*\ Id pneterca esse non potest sine ministerii irrisione ac desperationep<rnitentium, (aveat ergo (piam maxime confessarius a ‹ rapulis, si wlit utiliter numeris sui partes exercere : unde *si* illi proveniant ex ignorantia, studiis vacet; *si* ex nimia subtilitate, ne plus sapiat (piam neces µ · (·<ı, sciens se non mathematicum agere, sed inoralistam : *si* vero ex quadam, ut ita ditum, pervicacia, (pia vult, ut omnes idipsum sentiant (piod ipse, sciat unumquemque suum donum habere, et alium quidem *sic,* alium wro *sic,* et ideo quierat quoti justum est, non quod suum est.l

1\. *Remedia Scrupulorum.*

12. — I instanter ct confidenter s.· Deo commendare, *qui. consolatur nos in omni tribulatione nostra*,2

II. Scrupulorum causas, quæ in hominis potestate sunt, oppugnare, ut illorum effectus cesset. Superbus ergo sua' prudentiæ ne innitatur; pertinax frangat suum judicium ; rudis instruatur: otio-us operetur; timidus Dei bonitatem medite-t,n>': melancholicus solatium capiat : infirmus curetur: aliquando enim ex s inguine incenso malum procedit, etc.

III. Proprii directoris judicio se totum committere; nam scriptum est; *cirobrdiens loquetttr victorium* * Imo hoc unicum dici debet scrupulorum remedium, ('um enim scrupulosorum ratio plane impotens sit. aliud non restat, nisi ut per rationem alienam gubernentur. Iu hoc nullum temperamentum admittatur.

\. *R-gnlrc pro Scrnpuhtsis.*

13. l In rebus monilibus non est certitudo in omnibus qnivrendn. Hoc

l Lacroix, Eîb. 1. n. 517.. etc.

l Ita libellus auonyuius a S. \lph, ne Beucdielo XIV. laudatus: *Iste. per ‹ A00 COufi*

- 2. Cor. I l. 3 Prov 21. 28; L l 12.

omnibus, sed præcipuc scrupuloso applicandum est.

2 Obedientia summa et cteea confessario præstanda est, et eum magna humilitate et fiducia in omnibus procedendum.

3° Dubium, quod in aliis rationabile videri posset, in scrupulosis omnino spernendum est.

1 Licitum est, imo stupe obligatorium, et interdum sub gravi, adversus scrupulos decertare.'

5° Nunquam iteranda confessio, nisi *certo* invalida fuerit ; nec postrenue confessionis examen unquam innovandum est, etiamsi dubium de peccato gravi omisso suboriri videatur.

(› Scrupuli contemnendi sunt ; nec unquam secum de his disputandum est a scrupulosis.

VI. *Brguhe pro confessario.*

4L—I. Cum scrupulosis sit *patiens, discretus, prudens, brevis.*

D *Patiens* ac charitate plenus; eum enim scrupulosorum cura longa sit ct ardua, tie miserrima eorum conditio, et nisi fidum amicum nanciscantur, tot tantisqiie periculis obnoxii sint, commiserationem nostram quam maxime merentur.

2 *Discretus,* adeo ut rite cognoscat quienam sit in pœnitente scrupulorum origo ; item scrupulosusnc sit in omnibus, an in uno tantum, ut malis congruenter mederi valeat.

3 *Prudens,* in regulis videlicet pncscribendis, qutc quidem generales sint oportet; regulis enim particularibus scrupulosi fere nunquam se valent accommodare, quia eas sibi applicare nequeunt, imo semper dubitant, utrum rasus fuerit satis bene explicatus atque perceptus, et an regula sibi pnescripta casui illi sit bene accommodata.

1 *Brevis* et dictatorius in suis responsis, et omnia, quoad fieri potest, prompte definiat ac firmiter ; secus pcenitens auctoritate ipsius confcssarii in sua anxietate confirmaretur.

II. I'n» variis scrupulorum objectis sequentia prm oculis habeat.

Γ Scrupulosus circa misste auditionem a) Non angatur de *intentione;* hæe enim adi -t, quousque non aperte constet se ecclesiam unice adiisse cx alio tine; nec b) de *attentione,* cum sufficiat externa illa, quæ voluntarie nihil admittat, quod sit iucompossibile cum advertentia ad illa, quæ in altari geruntur; c) caveat eonfessarius ne ei permittat aliud Sacrum cum iu finem audire, ut scrupulo suo de missa jam audita satisfaciat, idemque caveat eum eo qui

2° Scrupulosus est circa oratione- ex obligatione recitandas, ut ollicium divinum et poenitentiam sacramentalem. Scrupuloso quoad ollicium divinum, — si a) de *intentione* sit anxius, dicatur non requiri intentionem satisfaciendi legi ecclesiastica sed sufficere intentionem recitandi, etiam implicitam et virtualem, quam jam habet ille qui breviarium manu suscipit et officium de facto recitat.— Si b) de *attentione,* aperte dicat cum S. Alphonso.' ipsum non teneri ad aliquid repetendum, nisi certus sit se *intentionem* orandi abjecisse. Si c) *de accuratu verborum eiiiinciutione,* suadendum, ne inter recitandum luerent,sed pergqt sine ulla anxia sollicitudine, sine compressione vocis, oris aut pectoris, absque motibus impafientite vel tristitia Demum quademumcunque de causa angatur, ei prohibeat repetitionem, et si graves anxietates patiatur, etiam recitationem officii.2 Quoad pienitentiam sacramentalem, idem, servata proportione, teneto. Juverit pncterca faciliores tantum pomitentins illi imponere cique dicere mentem suam (confessarii nempe) semel pro semper esse, ut preces impositas materialiter tantum et mechanice recitet, ita ut satisfaciat, licet eas cum voluntaria distractione pronuntiet.

3° *Scrupulosus circa praleritas confessiones.* Si anxietas rcspiciat a) pneparationem ad -aeramentum, tutum eum reddat docens non requiri nisi diligentiam et praparationem ordinariam. Si b) ipsam confessionem, quod videlicet nesciat an quiedam confessus aut ea integre confessus sit, jubeat de pneteritis omnino tacere, præsertim si confessionem generalem jam peregerit ; omnia enim peccata innocenter pnetermissa *indirecte,* vi absolutionis jam datte, esse ablata, neque teneri quem cum tanto suo incommodo scrutari pneterita, ut singula peccata remittantur *directe.* Quodsi nihilominus angi pergat, affirmet-

1 I. I 17.

1 L. V. 177· in tine. 2 Ib.

que se certo scire aliquid oblitum se fuisse, jubeat cum juramento confirmare lueclria 1° Peccatum certo fuisse commissum; 2° in mente sua mortale fuisse dum commisit; 3 certo eum illud iu confessione oblitum fuisse. Si prompte juret, audiat; secus, si cunctetur. Si c) contritionem ac consequenter efficaciam absolutionis, doceat cum non esse repetendas confessiones, nisi certo constet eas fuisse invalidas.

l Scrupulosus circa consensum pravis cogitationibus contra castitatem, fidem aut eharitatem prrestitum, jubeatur has cogitationes vehit mera phantasmata despicere, et nisi jurare possit, sc eisdem certo et vere consensisse, ab earundem confessione abstinere.

5° Scrupulosis, qui in *omnibus* fere actionibus anguntur timore peccandi, injungendum est, ut strenue contra scrupulos agant, ab iisque confitendis abstineant, nisi *certissimi* sint ibi adesse peccatum. Quamvis enim sic agendo interdum materialiter peccent, non peccabunt formaliter, ratione ȍbedientia (piam confessario priestare debent.l Nec refert ipsos cum actuali timore peccandi operari; neque enim ideo contra *dictante»* ȼonscientia sed contra vanam tantum *apprehensionem* agunt, ȼpia vana apprehensio tollere nequit judicium de actionis honestate, antea ex confessarii judicio vel alio modo formatum.

15. Conscientia *laxa* ea dicitur, quæ cx leviori ratione id, quod illicitum est, licere judicat; vel veniale tantum peccatum ibi reperit, ubi est ȵmortal» : ea videlicet, ȹua absque sufficienti ratione judicium in favorem libertatis inflectit, vel ad legem vitandam, vel ad minuendam culpa; gravitatem.

Quam maxime periculosa est ejusmodi conscientia, ut facile patet attendenti; nam mimas injicit in *viam latam, ducit ad perditionem.*

Tripliciter distingui potest, scilicet 1° conscientia *la.ru simpliciter,* quæ tendit ad libertatem plus requo extendendam, opinioni tenuiter probabili vel improbabili vel etiam, juxta S. Alph. (n. 7 l 73), certe probabiliori pro lege neglecta, minus probabiliori pro libertate innitens : 2° conscientia *cauteriata,* epire cx diuturno peccandi habitu peccata gravia, quin etiam gravissima, nihili pendit ,l 3° conscientia *phartsaica* qua; magna parvi, ct vicissim parva magni facit. Nomen ducit ex Pharisæis, qui gravissima le<ri- mandata spernebant, dum non lotis manibus manducando, manesve traditiones pr.ctercundo, s< magni peccati reos existimassent.

46. — Quæ ad conscientiam laxam generatim pertinent, hi- paucis complecti licet.

I. Graviter ille peccat, qui scienter laxa; conscientiae obsequens, legem aliquam in re gravi transgreditur. Et sane hujusmodi ignorantia, utpote voluntaria, facile superari potest : ergo ipsius ignorantia; prætextu a peccato lethali excusari nequit.

II. Imo graviter in ȵ levi peccare potest, si sua illum temeritas ad agendum, quovis dictainine praetermisso et contempto, impellat.

Quær. *Qtuenam sint conscientur laxee causae, effectns et remedia?*

Resp. ad primum. Causæ sunt omissio orationis; animi tepor; sollicitudo nimia temporalium; familiaritas cum hominibus peccaminosis; peccandi consuetudo, quæ peccati horrorem tollit; vita mollis, quæ cor enervat et a rebus spiritualibus avertit.

Resp. ad secundum. Effectus sunt circitas mentis; durities cordis, quod vix ullis mediis moveri solet; obduratio in malo, qua; summum salutis periculum inducit, juxta illud Apost. * *Secundum duritiam tuam et impoenitens cor. thesaurizas tibi iram in die ira?.*

Resp. ad tertium. Remedia sequentia inter alia proponi possunt; humilis et assidua oratio; sacra exercitia: pia novissimorum meditatio, juxta illud: *Memorare novissima tua, et in a ternum non peccabis ;5* frequens piorum librorum lectio; quotidiana ȼonscientia discussio; recursus frequens ad Ꝑienitentia Sacramentum; malorum fuga et conversatio cum bonis; principiis et opinionibus Sl Ȧlph inhrercre. ȩjusqm opera ascetica frequenti versare manu : maxima enim Zclantissimi Doctoris scripta pollent vi ad animum movendum atque ad mentem a sæcularibus ac carnalibus desideriis avertendam ac ad Deum reducendam, ut experientia probat illorum (pii ca per notabile aliquod temporis spatium perlegerunt.

l L. I. 17.

i I. Tim. 4. 2. - Roin. 2. 5. 3 Eedi. 7. 40

CAPUT III.

DE CONSCIENTIA (EKTA ET DUBIA.

ARTICULUS 1.

DE CONSCIENTIA CERTA.

47. *Definitio.*— Conscientia certa ea est, qua quis firmiter et. absque errandi formidine judicat aliquid esse bonum vel malum.

Certitudo autem, seu certum *generice,* id est, quod mentem determinat ad asseijsum. Certitudo multifariam dividitur; datur certitudo ordinis supernaturalis ct certitudo ordinis naturalis. ILec subdividitur in mctaphysicam, physicam et moralem.

Certum metaphysicc aut mathematice est, quod ita essentialiter se habet, ut aliter nullo modo nullaque potestate aut esse aut concipi possit. Certum physice est, quod etsi non habeat essentia sua, ut aliter esse nequeat, ideoque absolute aliter esse possit, secundum tamen ordinariam potestatem aliter se habere non potest. His pnemissis:

Certitudo moralis *generice* (nam dantur plurcs ejusdem species, ut infra videbimus) est, quæ neque suapte natura (et sic differt a metaphysica), neque ex cursu ordinario (et sie distinguitur a physica) habet, ut aliter esse non possit, sed ita se habet juxta sensus intimi aestimationem. Brevius definiri potest : quæ regitur legibus, quibus homines in suis actibus utuntur, vel etiam : quæ nititur aestimatione sensus intimi.

Certitudo moralis in specie.— Dantur quatuor species certitudinis moralis, directa et indirecta ; perfecta et imperfecta.

Certitudo moralis *directa* ea est, quæ petitur ex principiis directis, seu quæ comparatur rationibus ex ipsa rei natura petitis. Sic directe certum est filios parentibus debere amorem: nam hujus rei certitudo petitur ex ipsa rehuione causæ quam parentes habent ad filios.

Certitudo moralis *indirecta* seu *reflexa* ea est, quæ obtinetur actu mentis reflexo, seu qme petitur ex principiis reflexis seu concomitantibus et indirectis. lLee ergo non fertur immediate in suum objectum sicut certitudo moralis directa, sed mediate, mediantibus scilicet principiis aliunde adseitis. Similiter rationem assentiendi ultimam non habet in ipso objecto sicut certitudo directa, sed in aliquo alio, in quod mens sive intellectus reflectit. Sie quando habetur opinio probabilis de non existentia legis et alia æque probabilis de ejus existentia, tunc non existentia legis non est directe certa, sed dubia. Verum (et hoc est principium reflexum) lex dubia non obligat. Ergo quando æque probabile est legem non existere quam exister»·, tunc hæe non obligat. Et quoniam principium reflexum prædictum certum est, certa est etiam conclusio.

Certitudo moralis *perfecta,* quæ et *absoluta* ac *stricta* audit, ea est. quæ ita fundatur legibus moralibus i. e. iis, quibus homines in suis actibus reguntur, ut clare percipiatur non posse falsam esse propositionem, v. g. parentes sunt honorandi.

Imperfecta seu *late dicta* ea est, qu:e competit iis propositionibus, in quibus errorem esse *absolute* non repugnat, quamvis *rarissime* id evenire possit. Hæe sola intclligitur quando Moralistic aliquid moraliter certum vocant, variosque admittit gradus; dicitur nempe *summa,* quando contra ipsam sola militat possibilitas : *ordinaria,* si, pneter possibilitatem, militant contra eam momenta quædam levia, quæ, perpensis omnibus, rationabiliter contemnuntur.

Xota. — Ne imperfecta quidem hae certitudine gaudet opinio *certo* probabilior, si speculative et in se consideretur. Quare in sensu comparativo et practice intelligendus est S. Alph., dum ejusmodi opinionem moraliter certam dicit ; idcirco quoque eam *t/uasi moraliter certam* vocat. Sie pariter opinio *solitarii·* probabilis, quæ et *probabilis certitudo* audit, practice instar moraliter certa; habetur. Latius de his n. 52. 53. 68.

Principii µ l Conscientia non potest esse legitima operandi regula nisi sit certa ; scilicet judicium practico-practieum seu conclusio particularis syllogismi (n. 32. Cor. II.) debet esse ita firmum, ut agens minime dubitet de *formali* liceitate sim' actionis, sed ab-qm· errandi formidine existimet se ita agendo non peccare, seu hoc sibi licere hic et nunc. Ratio est 1° quia omne, quod non est ex fide, peccatum est (n. 35. IL): 2° quia peccat ille qui deliberate se committit periculo peccandi;

atqui tali periculo se committit qui operatur incertus au recte et honotc agat; ergo ita operans peccat. Iit sane qui incertus de bonitate actionis, nihilominus agit, implicite ct interpretative dicit : hoc facere volo sive licitum, sive illicitum sit ; quod est virtual)» contemptus legis. Pariter (pii incertus an hoc vel illud sit mortale, nihilominus operatur, ita comparatus est animo ut quasi dicat: etsi hoc agere sit mortale peccatum, tamen agam; quod certe est grave **delictum**.Quare qui probabiliter agit, non *ideo* prudenter agit.[1]

II. Ad honestatem *formalem* actionis sufficit certitudo moralis imperfecta, etiam ordinaria, nec requiritur summa.[2] Est doctrina communissima. — Probatur: 1° Quia certitudo imperfecta, licet ordinaria tantum, est vera certitudo *quoad agenda ;* adeoque ex tali conscientia operans revera operatur ex fide ; ex tali enim certitudine agunt viri prudentes, etiam in rebus gravis momenti : 2° Quia certitudo perfecta, vel etiam imperfecta summa, in actionibus moralibus particularibus plerumque haberi nequit ; ergo, cum Deus non jubeat impossibilia, sufficit certitudo imperfecta.

III. Ad *formalem* honestatem sufficit certitudo indirecta, ut infra probabitur.

IV. Sufficit aliquem *exercite* certum esse de liceitate suie actionis: scilicet necesse non est illum judicare *rejle.re* quod certus sit ; satis est ut oper.itio fiat tam- (piam indubitanter licita, sive ut nullum appareat periculum *formalis* peccati. Per se patet.

ARTICULUS II.

DE CONSCIENTIA DUBIA.

48. *Definitio.* — Conscientia dubia est suspensio judicii circa bonitatem vel malitiam alieujus actus iu particulari. Id nempe evenit, (piando conscientia assensum suum suspendit pro utraque parte dubii, et remanet auceps et hresitans circa actionis sure moralitatem. (’um porro conscientia sit judicium rationis practicum, et hic non habeatur nisi judicii suspensio, patet, conscientiam dubiam non esse conscientiam veri nominis et proprie, sed improprie tantum et usu Scholarum acceptam.

Dicisio. — Dubium dividitur :

1. In *posdirum* ct *negidivum.* Positivum est vel *strictum,* et existit ‹ x rationibus icqualibus aut fere icqualibus pro utraque parte (quod coincidit cum opinione probabili), vel *latum,* dum pro una sola parte adest motivum grave, vel certo gravius pro altera. Negativum cum ex neutra parte suppetunt rationes, vel non nisi valde leves, ct id etiam *strictum* inerito dicitur, nam ut statera, ita et mens stat in æquilibrio, tam si nulla, (piam -i tequalia hinc inde sint pondera.

2. *indubium juris et dubium facti. Dubium juris* est quando dubitatur re/ de h-ue. v. g. an jejunium tali die revera in lege prreceptuin sit ? *rui* de ejus obligatione, v. g. an h x jejunii in tali casu obliirrt, necne? *rei* de legitima legislatoris auctoritate, v. *g.* au possit in tali casu jejunium prrescribcre ? *Dubium facti* est quando dubitatur circa aliquod factum, v. g. au medicina, (piam sumpturus sum. sir salutaris an venefica ; an, (pii latet in sylva, sit homo an potius feni?

3. In dubium *speculativum* ct *practicum. Speculativum* est quando dubitatur de bonitate vel malitia actionis *in se.* abstrahendo ab ipsa actionis exeeutione ; v. g. an pingere dic festo sit opus sen ile, necne ? *Practicum* est (piando dubitatur an actio singularis, cum circumstantiis suis et in ordine ad finem agentis, licite execution! detur, v.g. an liceat mihi in his circumstantiis constituto facere opus senile die festo - an liceat mihi famulo hac in re domino meo principient i obtemperare? Quare inter utrutmpie dubium idem intercedit discrimen (quod intercedit sime latissimum), ac inter verum et licitum. Dubium nempe *speculativum* licet in obliquo et secundario, seu consequenti r. n spiciat ‹ tiam licitum : in recto tamen ct principaliter respicit verum. Dubium vero *practicum* respicit directe, immediate et primario ipsum licitum. Pro duplici hac dubii specie etiam ipsa conscientia dubia poti ‹t, imo debet, eum S Alphonse duplicité) dividi, nempe in conscientiam *dubiam speculative* et conscientiam *practice dubiam.*

49. Pr in c ipia . I. Dubium mere negativum pro nihilo habendum est. ipiia ratione prorsus nulla, aut valde levi fundatur : proinde, etsi illud maneat, urget tamen obligatio, vel stat libertas, prout

1 I.. 1. 58. 2 Dias. 1755. n 52.

antea existebat ; nec efficere potest, ut moralis certitudo oppositi subvertatur. Verum, si tibi prudens suspicio de errore oriatur, ad inquirendum teneris. Itaque cum posthac casus dubii negativi occurrent, cos, ista regula semel statuta, facile dilues, ct idcirco ad solum dubium positivum attendemus.

11. Nunquam licet operari cum conscientia *practice dubia,* pars tutior est sequenda. Ratio patet ex modo dictis *de conscientia certa, principio t. n.* I·?.— Licet autem quandoque operari cum conscientia speculative dubia, eum scilicet. deposito dubio practico ex dictamine practice certo, M··ı ex principiis reflexis certis, conscientia cflormatur, ut mox agendo de Probabilismo dicemus.

50. *Resolves.* — 1° Quoties (piis dubitat, utrum actus, (piem hic ct nunc est posituru», sit licitus necne, diligentiam veritati inquirenda?, pro rei gravitate et persona' locique conditione congruam, adhibere tenetur; probos nempe et peritos consulere, eorum praxim investigare, rationesque solo veritatis studio perpendere: secus enim periculo legis violanda' ex inquisitionis negligentiu se exponit, et in eo ipso peccat.

2° Si inquirere non possit, nec per se rationes utriusque partis perpendere valeat, nec alia ratione, v. g. per principia rcllcxa, a dubio se expedire, tutiorem partem amplectatur ; (plia secus ageret in dubio *practico,* id est. cum conscientia vere dubia, ac sine ullo *certo* deaetionis honestate judicio.

3° Qui diligenti ac sufficienti inquisitione peracta etiammim dubitat, au adsit lex pnecipicns aut prohibens, huic obtemperare non tenetur; quia eflbrmarc sibi conscientiam potest ex principio *rejte.ro,* scilicet non posse obligare legem, quæ inveniri non potest, ut infra, ubi de *Probabit'nano,* dicetur.

51. Qı æ s i t a . — Quær. \° *.fugraviter peccet operans cum dubio practico de peccati gravitate ?*

Res;>. Affirm. Qui enim agit cum conscientia practice dubia, secundum communia principia peccat en peccati specie tum morali, tum theologica, de (pia practice, dum agit, dubitat. Ratio est, (plia obiigationem sane gravem violat pnecavendi, ne per ignorantiam aut iuadvertentiam voluntariam incidat in legis transgressiones, quie graves esse possint.

Quær. 2° *-tu peccet graviter, qui scit actionem suam esse malam, sed ad ejus qracitalem non attendit I*

llesp. Disputatur; verum S°Alphonsol satis probabilis est sententia eorum, (pii dicunt hunc *per se* venialiter tantum peccare. Ratio est, quiaad peccandum mortaliter requiritur, ut (piis directe vel indirecte consentiat in mortale; (pii vero de mortali nullo modo cogitat aut suspicatur, is nulla ratione diei potest in mortale consentire. Ergo. Dixi tamen: *per se;* i. e. supposito a) quod periculum graviter peccandi, aut obligationem rem investigandi, non saltem in confuso apprehendat ; b) quod objectum non sit certe per se peccatum grave, cujusmodi v. g. est in peccatis externis, (piorum gravitas per se omnibus nota est, ut sunt homicidia, adulteria, furta in materia gravi, de quibus nemo prudenter supponet, (piod committi possint sine advertentia ad gravem malitiam aut saltem sine dubio de ea, vel sine notabili conscientiæ remorsu ; c) quod agens sit timorata· conscientia'; alioquin enim, saltem indirecte, in mortale consentire censendus est.

CAPUT IV.

DE CONSCIENTIA PROBABILI ET IMPROBABILI,

DEQUE

ÆQUI-PROBABILISMO

ALPHONSI MARI.E DE L1GORIO.

ARTICULUS I.

NOTIO PROBABILITATIS.

52. — Opinio probabilis dicitur, qure gravi nititur fundamento, sive intrinseco rationis, sive extrinseco auctoritatis, ita ut valeat ad m· trahere assensum viri prudentis licet cum formidine erroris.

Probabilitas igitur, 1° aliquod opinioni addit, motivum nempe solidum, sed non tollit formidinem, eamque prudentem, ne contradictoria sit vera,- 2C Inter opinionem probabilem et *certam* hocdiscrimen intercedit, (piod luee omnem prudentem falsitatis formidinem excludit, ita ut opposita sententia reputetur omnino improbabilis.2

i L. I. 23. 2 L. I. 40.

*Parim probabilitatis *pecie* Probabilitas varie distinguitur.

1° Ratione *objecti,* alia est *speculativa* sive *facti,* quæ versatur circa opinionis veritatem, v. g. an pingere die festo sit opus servile vel liberale; an contractus cum tali conditione initus sit usurarius necne ; an sacramentum cum tali materia collatum sit validum aut nullum;—alia *practica* sive *juris,* quæ versatur circa licitum usum opinionis probabilis, seu circa actionis honestatem formalem, v. g. an liceat die festo pingere; an contractum eum tali conditione inire; sacramentum cum tali materia conferre. Cfr. n. 48. 3.

Probe itaque, ut supra jam diximus, distinguendum est *verum* a *licito :* dubium enim speculativum, quamvis *mediate* et *consequenter* respiciat licitum, prout ex allatis exemplis liquet, *immediate* tamen et *principaliter* respicit verum ; dubium autem practicum omnino respicit licitum.1

2° Ratione *fundamenti,* a)—alia est *intrinseca,* quæ nititur ratione gravi, petita ex ipsa natura rei, — alia *extnnseca,* quæ nititur auctoritate gravium Doctorum ; b) opinio est *certe* probabilis, (piando nititur motivo certe gravi, — *dubie* probabilis, quando dubie gravi,—*tenuiter* probabilis, (piando levi, ejusmodi nimirum quod non valet assensum viri prudentis ad se trahere.2

Tenuis probabilitas non est *cera* probabilitas, ut patet ex ipsa definitione ; quemadmodum tenuis fortitudo aut tenuis peritia dici nequit *cera* fortitudo ct *vera* peritia, sed potius dicenda est imbecillitas ct imperitia. /Equivalut ergo fere possibilitati, quæ non est æstinland», quia parum pro nihilo reputatur, ac consequenter tenuiter probabile æquiparatur improbabili.3

3° Ratione *gradus,* distinguitur *solitaria, unica* sive *non impedita,* cui nulla opinio aut ratio probabilis opponatur, — et *comparativa,* cui opponitur opinio æque, minus, aut magis probabilis, prout nempe hrec rationibus æque, minus, aut magis solidis nititur (piam opposita.

Porro opinio *probabilior* alia est *paulo probabilior,* atque hiec à S. Alph0 vocatur ea, quæ nititur fundamento paulo graviori quam contradictoria, sed simul cum prudenti formidine oppositi, ita ut contradictoria etiam probabilis censeatur. Hujusmodi ergo duæ opiniones sunt fere æque probabiles ; parum autem pro nihilo reputatur, siquidem modicus excessus fallax est. Alia est *evidenter et notabiliter probabilior,* cujus fundamenta sunt certo graviora, — aut *probabilissima,* cujus fundamenta sunt gravissima, ita ut sententia hisce opposita censeatur *dubie* aut *tenuiter* probabilis. Notabiliter probabilior et probabilissima practice æquiparantur, quia parum inter se distant.1

Nola.— \ ox *probabilissima* triplici usurpari potest sensu ; nam significat vel 1° probabilissimam *omnium opinionum* in genere, vel 2° probabilissimam opinionum, quæ in quæstionc particulari *examini subjiciuntur,* vel 3° probabilissimam *m* et *absolute* sumptam *(very probable}.* Hoc tertio sensu regulariter adhibetur a S° Alph0; at S. Doctor vocabulo isto ambiguo in ponderandis sententiis rarissime utitur.

53. *Comparatio probabilitatis opinionum oppositarum,juxta mentem S. ,/lpkonsi.* — Postquam varios probabilitatis gradus recensuimus, non abs n erit schema subjungere, quo lector uno intuitu perspiciet, quomodo juxta S. Alphonsum diversae opiniones sibi invicem opponantur. Opponuntur autem :

10 Sententiæ *verre,* —*moraliter certa:* — Opinio *improbabilis* (omnino).

2° Opinioni *veriori,* — *probabilissima, gravissima·,* — *probabiliori* (notabiliter, certe, vere. absolute) : —

Non solide probabilis (tenuiter, dubie'.

3° Opinioni *probabiliori* parum, dubie .— *valde probabili, probabili* ocre, certè, graviter, solide, absolute) : —

Probabilis 'æque, fere æque, satis).3

54. — Notandum hoc loco est. valde differre *probabilitatem* et *securitatem* opinionum. Probabilitas petitui ex apparentia veritatis ; securitas vero ex remotione periculi peccandi ; prout autem periculum illud vel omnino ve] plus minusve removet, dicitur opinio *tufa, tutior* aut *minus tuta.* Potest porro hic considerari periculum peccati *materialis* ct periculum peccati *formalis,* et hae ratione opinio minus tuta respectu periculi peccati materialis

1 L. 1.21.25, 11. S. Th. 1. 2. q. 57. a. 5 ad 3.
2 L. I. 40.
3 Ib. 54. 82.

1 L. 1. 40. 54.
2 Vind. Ed. 2‘. T. 1. p. 491.

(prout generaliter in huc quæstione spectatur), potest ĕssi omnino tuta respectu periculi peccati formalis, quod solum imputatur ad culpam, ut infra probabimus. Demum ciim opinio, quæ stat pro lege, sit tutior, quæ vero stat pro libertate, minus tuta, patet opinionem probabiliorem non esse semper tutiorem; siquidem major probabilitas potest esse in favorem libertatis.

ARTICULUS II.

REOULÆ AI) Dl.ll'DICANDAM PROBABILITATEM OPINIONUM.

55. — Sola ratio probabilitatem opinionum constituit. Attamen auctoritas Doctorum tanti roboris est, ut æquiparetur aliquando probabilitati ĭntrinseca ; quatenus praesumuntur Doctores opinionem, quam tenent, diligenter jierpendissc et propter bonas rationes docuisse. Unde probabilitas extrinseca magis æstimanda est ex Doctorum merito et eruditione, necnon ex studio et diligentia ipsorum in rei veritate indaganda, quam cx eorum numero.1

Quapropter ad dijudicandum opinionum probabilitatem, sequentes attendantur regulae.

56. — *Quinam de opinionumprobabilitate judicare possint.*

1° De probabilitate *intrinseca* soli viri docti et in re morali versati. Pluries enim viris ingeniosis quidem, sed in scientia morali parum eruditis, videbitur evidens quod periti falsum ăestimant.

2° De probabilitate *extrinseca* vir mediocriter doctus, si, statum quœstionis rite intelligens, opinionem assertam inveniat ut probabilem a Ductoribus omni exceptione majoribus, i. e. inter theologos omnino probatis.

3° Indocti, qui per se ipsos Doctores consulere non valent, stare possunt testimonio prædicatorum et confessariorum, quos probos, prudentes et doctos reputant.3

57·-—*Quaudonam opinio ut probabilis habenda sit.*

Γ Nisi ratio certa et convincens contra opinionem aliquam militet, certe probabilis habenda est tum ea, quæ, tolerante Ecclesia, communiter vel a plerisque theologis ut probabilis asseritur; tum ea quam simpliciter docent quinque Doctores auctoritate pollentes, aut quam tenet aliquis Ecclesiæ Doctor ; tum ea demum, quam aliquis magnus theologus testatur esse probabilem. Magnus autem theologus æstimatur, qui maxima pollet auctoritate apud theologos propter egregiam suam doctrinam, prudentiam et probitatem. Tales sunt: Suarez, Soto, Azor, Ćano, Sylvius, Cajetanus, Bannez, Navarrtis, Paludanus, Toletus, Sylvester, Lessius, Sanchez, Angelus, Vasquez, Armilla, Valentia, Laymann, Molina, de Logo, Castropalaus, Bonacina, Emmanuel Sa, Pontius, Cabassutius, Collet, Roncaglia, Salmanticenses, Petrocorcnsis, A belly, Cardenas, Coninck. Gamaehams, Isambert, et aliorum, quorum scientia quanta sit undique perspecta est; præter D. Thomam, D. Bonaventuram, D. Antoninum, aut Scotum, quorum auctoritas aliis equidem præponi debet.l Quibus postremo loco commemoratis addendus est S. Alphonsus, cujus solius auctoritas tanta est, ut opinio, quam probabilem habet, *extrinsece* talis sit habenda.

2° Auctoritas paucorum DI)., qui cx professo quæstionem aliquam discutiunt, prœfercnda est dictis aliorum plurium, qui obiter de illa scribunt. Imo nonnumquam, licet raro, auctoritas unius Ductoris poterit constituere opinionem probabilem, quin etiam probabiliorem, contra communem aliorum, si auctor ille sit valde doctus, probus, prudens, a partium studio liber, nec novitatum amans, validamque afferat rationem, quam alii non consideraverint aut non satis solverint, ipse autem contra commode solvat rationes oppositas.

3' " Casuistarum, qui post damnatas propositiones scripsere, major habenda ratio est, quam antiquiorum, in iis quæ ad ipsas confixas sententias spectant, vel cum illis affinia sunt." 2

l·' Circa casus particulares, a theologis non discussos, viro docto ac timorato illa opinio est sufficienter probabilis, quam ipse scit se diligenter examinasse, tum rationes sedulo perpendendo, tum doctos consulendo, quamque sine inordinato allectu judicat esse talem : probabilitas namque non est restringenda ad dubia publica.

Regulas ad dignoscendum S. Alphonsi

1 Dissert, de usu mod. opin. prob. a° 1763. n. 83 87

1 Dissert cit. n 84. 8 L. I. n. 24.

l Cfr. Diss. a° 1763 n. 87.

1 Zacbar. Diss. P. II. C. V. Can. VII,

indicium de calore sententiarum, vide p. Ixxxviii. sq.

ARTICULUS III

MATERIA AI» QUAM SE NON EXTENDIT CONTROVERSIA DE USU I.1C1T0 OPINIONIS PHOBAH1EIS.

58. — ‹ ‘ontroversia theologorum de usu licito opinionis probabilis tum tantum moveri potest, quum agitur de solâ actionis *honestate,* minime vero ubi intervenit periculum secuturi alicujus mali, ab actionis honestate distincti. Theologi namque omnes, saltem recentiores, conveniunt illicii um esse opinionem probabilem sequi, quoties ex ejus usu malum aliquod secuturum timetur, quod p‹ r dictauien conscient iie averti non potest quodque vitare tenemur.

Ad hujus dicti intelligentiam animadvertendum est, malum, quod cx actione quadam secuturum esse timetur, posse vel unicum esse vel multiplex, scii, vel solam hesionem honestatis seu peccatum, vel præterea aliud quoddam malum temporale aut spirituale a priori distinctum. Sic v. g. homicidium complectitur tum malum morale seu peccatum, tum malum physicum, seu grave damnum proximi per privationem vitre.

Priusquam igitur theologorum systemata exponamus de delectu opinionum, quas licite sectari possumus, seponamus oportet materiam, quæ illorum objectum non est.

59. *Propositio.*— Ubi adest periculum mali, quod a conscientia haud pendet et vitare tenemur, semper in dubio pars tutior sectanda est.

Probatur. Quando homo tenetur vitare malum quodpiam, tenetur quoque vitare periculum ejus : hoc quippe perinde est in moralibus. Atqui in dubio speculativo de sola honestate actionis periculum peccati tolli quidem potest : in ejusmodi veri» dubio de malo ab actionis moralitate distincto hujus mali periculum removeri nequit. Ergo in priori casu, sublato periculo, cum dubio speculativo agere licet, non autem in posteriori.

Prob. min. In priori enim casu conscientia est principium proximum et formale honestatis actus: atqui in dubio principia retlexa Probabilismi formant conscientiæ dictamen ultimum certum de actionis honestate, ut infra probabimus : ergo periculum peccati formalis tunc omnino sublatum est. Contrarium nutem obtinet in casu posteriori. Etenim malum hujusmodi a dictaminc conscientiæ nullatenus pendet, sed ab eo quod a parte rei verum est. Proin æque accidere pote«t, qualiscumque sit agentis conscientia. Ergo nisi sequamur viam certam aut securiorem, non vitamus periculum.

Dictum est : *quod citare tenemur,* quandoque enim justa est causa permittendi malum, atque adeo ejus periculum, sive quia inter duo mala minus est eligendum, sive quia via tutior censetur moraliter impossibilis. In ejusmodi ergo casu licebit relinquere viam tutiorem, et minus tutam eligere.

60. *Corollaria.* — Ex probata propositione sequitur, prohiberi præcepto tum religionis, tum charitatis ac justitia usum opinionis, quantumvis probabilis, — sequendam vero esse sententiam tutiorem, vel moraliter certam; ubi agitur de valore sacramenti, de propria animæ periculo, aut de damno proximi spirituali vel temporali.

Itaque illicitus erit usus opinionis probabilis :

I. *In adminixtratione el* (practice) ›z/i*ceptione Sacramentorum,* quoad essentialia ; virtus enim religionis prohilæt ne ea periculo frustrationis exponantur. Periculum autem illud timendum haud est. si, vel 1° urgeat necessitas administrandi Sacramentum, modo tunc conteratur sub conditione; vel 2° Ecclesia possit et rationabiliter præsumatur supplere, quo casu debet absolute conferri : quod quidem in duobus Sacramentis præsumi potest, scii, a) in Sacramento Pœnitentiæ, si ex justa causa conferatur cum jurisdictione probabili do jure; b) in Sacramento Matrimonii, si adsit impedimentum ecclesiasticum dubium dubio juris.1 Vide pr. 1“” inter damn, ab Innoc. XI. p XV.

Xota. — Non quoad cujusque Sacramenti materiam idem exigitur certitudinis ‹*jrudus.* L. VI. 57. 461.

II. *Iu periculo damni proprii* (saltem spiritualis) *rei proximi:*

1 *In necessariis ad salutem necessitati*

1 L. I. 48-51. L M. VL 573. 901.

medii ; ideo v. g. in materia fidei sequenda est religio tutior. Etenim in absolute necessariis ad salutem dietamen conscienti» non aufert periculum damnationis: ergo in hisce sequendum est axioma : " Nulla nimia securitas, ubi periclitatur æternitas." Accedit quod hic inquirenti veritas certo certius se offeret. Idcirco damnata fuit ab Innoc. XI. Prop. 4a "Ab infidelitate excusabitur infidelis, non credens ductus opinione minus probabili."

Similiter nefasest sequi pluies opiniones speculative quidem probabiles, sed quæ in praxim traductæ, attenta *communi* vel *speciali* operantis fragilitate, certo conjunetæ sunt cum probabili periculo lapsus in peccatum, ut postea latius dicemus.

Pariter, ob proximi scandalum, servanda quandoque est lex, quæ probabiliter non existit.1

2 *Medici, chirurgi, etc.,* ex pacto etiam tacito, tenentur ad media tutiora. Verumtamen, quando desperatur de salute infirmi, licet adhibere medium periculosum probabiliter profuturum, sed et probabiliter nociturum ; quia in illa rerum desperatione aliqua spes vita' præferenda est periculo acrelerandi mortem. Non vero licet, experiendi tantum gratia, incerta prorsus et inexplorata remedia applicare infirmis, etiam desperatis, cum periculo graviter nocendi : hoc enim est. ut quidam ait, medicamenta per neces qmerere.2

Idem valet in aliis casibus similibus. Propterva v. g. illicitum est bellum olfensivuni in dubio juris ; illicita ejaculatio glandis in dubio facti an id, quo colliniatur, sit fera vel homo, etc.3

3° *Judex,* cx pacto cum republiea, in cau<a *civili ubi neutra pars bona fide possidet,* sequi tenetur opinionem probabiliorem, ferendo sententiam in favorem illius partis, pro qua stat opinio probabilior. Patio est, quia justitia judicem obligat ad tribuendum cuique jus suum secundum merita ℭausa et pondus rationum, quæ cuique favent. Unde damnata fuit ab Innoc. XI. Prop. 2 " Probabiliter existimo judicem posse judicare juxta opinionem minus probabilem

Quodsi utriusque partis litigantis causa æque probabilis sit, tenetur judex componere partes per transactionem (quid sil transactio, vide n. 1051), rem controversam, si divisibilis est, vel si non est divisibilis, ejus pretium, inter partes dividendo. Ratio est, quia in judiciis non est habenda acceptio personarum, quæ haberetur, si in tali casu uni potius faveret quam alteri. Hinc opposita doctrina danata fuit ab Alexandro VII. Prop. 2G", p. XIV.

Dixi : 1° *ubi neutra pars bonafide possidet ;* quia possessio facit rationes præponderare pro possidente, ita ut melior evadat hujus conditio; 2° *in causa civili;* quia in causis criminalibus, ubi agitur de infligenda pœna, præsertim capitali, inter oppositas sententias probabiles semper sequenda est opinio favens reo,etiamsi minus probabilis sit. juxta regulam Juris Can. 11. in 6° " Cum sint partium jura obscura, reo favendum est potius quam actori."

Idem valet in aliis casibus similibus, quoties proximus est in certa possessione juris sui. Idcirco v. g. illicita est occulta compensatio, nisi debitum sit certum.1

ARTICULUS IV.

VARIA SYSTEMATA CIRCA USUM OPINIONIS PROBABILIS.

61. — Quoniam in dubio practico de actionis honestate honeste agere non possumus, dubium autem illud per rationes singulis casibus proprias sæpissime vinci directe nequit, debet profecto aliunde dari aliquod dubii deponendi medium, ut. conscientia certa innixi recte agere possimus. Manifestum est autem, non posse hoc medium consistere nisi in aliquo principio certo.2 Status itaque quæstionis hic est :

In concursu duarum opinionum de honestate act ionis, quarum altera, minus t uta, favet libertati,- altera, tutior, favet legi, — quænam sit in hoc dubio regula ℜniv< salis *certa* sequenda ad recte agendum?

Quicstio luee tanti est momenti, ut ab ejus solutione totum Theologia; Moralis systema, quodeumque eligatur, dependeat. Hujusmodi namque dubia in singulis Theologiæ Moralis materiis plura occurrunt, quum in ea præcipue tractetur de

1 L I. n. 97.
• L. 1. n. 52.
2 L. I. n. 41-46.

1 L. I. 47. L V. 210.
2 L. 1. 69. 78 in fine.

legum :ul casus particulares applicatione, (pue sæpe anceps est.

Jam vero ad celebrem hanc quaestionem solvendam theologi variam iniere viam. Alii nempe nimii rigoris in favorem legis; alii nimbe benignitatis in favorem libertatis ; alii demum viam tenuere mediam inter utrumqiie extremum. Hinc plura prodierunt systemata, qiue fiie breviter recensemus :

62. *Systemata.*— I. *Iligorismtis* seu *Tidiorismus strictus* juxta (piem non licet sequi sententiam faventem libertati, nisi sit moralitcr certa ; alias semper pars tutior sectanda est. Est s\sterna damnatum,

II. *Tutiorisuiux mitigatus,* juxta (piem non licet sequi sententiam minus tutam nisi sit probabilissima.

III. *Probabiliorismus* (alter Tutiorismus mitigatus) juxta (piem prohibetur sequi opinionem faventem libertati, nisi sit probabilior (piam opposita pro lege.

IV. *Æqiù-probabili.smus,* juxta (piem in concursu duarum opinionum ;eque vel fere icqiic probabilium, stante dubio circa legis *existentiam,* licet sequi opinionem faventem libertati ; in dubio vero (irca *cessationem* legis ccrtie. sequenda est opinio legi favens. Est hoc svstema S. Alphonsi.

Cum ct simplicis 1'robabilismi assecla· systema suum Moderati 1'robabilismi titulo nostra hac ætate insignire soleant, ac ita celebri Alphonsi nomine doctrinam tegant a Sancti Doctoris doctrina omnino diversam, majoris perspicuitatis causa ,*Equiprobabilismi* nomine Alphonsianum systema in hac editione compellare maluimus, eo vel magis quod et auctores hodie communiter ea voce utantur, ct ipse Sanctus (v. g. H. A.Tr. I. 75) systema suum vocet " meum systema *opinionis* r/y/o- *probabilis."*

Probabilixinus .simplex, juxta quem fas est sequi opinionem minus probabilem libertati faventem in concursu etiam notabiliter probabilioris pro lege ; liectque opinionem probabilem minus tutam promiscue sequi, etiam in dubio circa legis ccrtie cessationem.

Simplicis Probabilismi assecla? in duas scinduntur classes; alii enim, licet libertati faveant, iu dubio tum de cessatione tum de existentia legis, legem tamen sequendam esse dicunt, dum opinio libertati favens certo minus probabilis est. Ita Martinet ct quidam recentiores, Alii docent licitum es-< sequi opinionem minus probabilem faventem libertati, etsi evidens sit oppositam esse probabiliorem Ita Lacroix ct alii auctores Probabilistic <(■<·'.li XVII. *quasi* communiter, itemque Gury in postremis Compendii sui (.ditionibus, ac Ballerini.

\ I. *Ixirimnux.* juxta quem licet «pii sententiam libertati faventem, etiamsi dubie aut tenuiter tantum probabilis sit. Est quoque hoc systema damnatum.

Exceptis igitur I et VIe, reliqua systemata citra Ecclesiæ damnationem sustineri possunt. Inter ea tamen solum .E<]iiiprobabilismum. qui S. Alphonsum sibi vindicat auctorem præcipuum ac alterum quasi parentem (Vind. P I. p. 74. — Ed. 2 T. I. p. 509), mediam tenere viam atque idcirco verum esse censemus.

ARTICELUS V.

r.QL I-PIIOBABII.ISMI S S. ALPHONSE

j I. *Notiones Prorim.*

63. — Ad clariorem rerum iu hoc articulo tractandarum intelligcntiain notiones quasdam præmitten? juvabit. Et quidem :

1. *Circa libertatem et legem.*

Ie Duplex distinguitur lilmtas, altera *physica,* cstque vis eligendi suas actiones, de (piâ η. 4. s ct 9 egimus : *moralis,* altera, involvens jus et potestatem aliquid licite faciendi vel omittendi Unde libertas physica seu arbitrii dicitur etiam libertas a necessitate ; libertas vero moralis vocatur libertas a lege. Hoc loco, ut patet, disceptatur de libertate morali.

2° Lex est vinculum libertatis, ad certos quosdam actus illam obligans et ab aliis quibusdam prohibens.

64. — 11. *Circa legem dubiam.*

Lex potest esse dupliciter dubia: 1° *Simpliciter* i. e. *quoad existentiam,* (piando scilicet dubitatur num lata fuerit : an promulgata; an tempus obligationis jam inchoaverit . an talem casum aut tale onus comprehendat ; an ad tales personas se extendat ; utrum quid præeipiat au suadeat tantum.

2° *Secundum quid,* i. c. *quoad cessationem,* (piando certa est legis existentia, et

dubium tantum supervenit num desierit ejus obligatio : num quis habeat causam excusantem; num dispensatus sit; num legem impleverit et sic porro.[1]

65. — III. *Circa possessionem lepis et libertatis.*

Quum S. Alphonsus libertati ac legi applicet notum juris principium : " In dubio melior est conditio possidentis.." explicemus oportet quid sibi velit illa libertatis et legis possessio.

Possessio luce idem prorsus hic significat, servata proportione, quod in materia justitiæ ; ab hujus nempe virtutis materia *p>r analogium,* ad aliarum virtutum materiam extenditur. Ad cujus rei intelligentiam explanandum nobis est principium *prosumptionis :* " In dubio standum est pro ea parte, pro (pia stat praesumptio," utpote ex (pio principium possessionis vim suam haurit. Praesumptio a jurisperitis definitur : anticipata rei dubiæ probatio cx validis argumentis et indiciis desumpta. Dicitur : *anticipata,* quia pr.esumptio ante omnem legitimam (i. e. a lege ut sullicientcin habitam) probationem aliquid pro vero sumit ; quamdiu nempe non probatur contrarium, pro vero habetur quod praesumitur. Indicia ea pro diversa rerum natura varia distinguuntur. Unum cx illis, quod ad praesentem materiam spectat, hoc modo enucleare juvat : quoties aliquid esse scitur, quod natura sua perseverat donec facto aliquo contrario tollatur, in sua conditione perseverare censetur quamdiu de contrario non constat, ita ut hoc judicium *sufficienti* dumtaxat cedat *probationi,* cujus onus alteri, ⁋ua hoc impugnat, parti incumbit. Non autem *orienti dubio* cedit, imo nec dubium efficit, ut et ipsa praesumpta certitudo in dubium adducatur ; quare, quod esse sciebatur, id, stante etiam exorto dubio, pergere et integrum manere censetur. Sic. v. g. termini confinium ibi praesumuntur esse ubi erant antea, nisi mutati probentur. Demum, praesumptionis principium plane genende est, et permultis accommodatur casibus particularibus, quorum praecipuos enarrare juvat.

Ie Quum de cujuspiam crimine suspicio habetur, antecedens probitas ejus, stante dubio, perseverare censetur, quamdiu de nequitia non constat ; unde adagium : " Quilibet praesumitur bonus, donec probetur malus."

'2° Si quis possidet praedium, quod alter dubio jure suum esse contendit, possessor in possessione manet, usque dum competitor suum jus comprobet ; quia possessio parit praesumptionem dominii ; nude axioma : " In dubio melior est conditio possidentis."

3° Lex vel praeceptum, de quo dubitatur num justum sit, justum habetur, donec injustitia probetur ; unde principium: "In dubio obsequendum est Superiori."

Hisce praemissis, sequentem tradere licet possessionis notionem. Quemadmodum in materia *justitia* possessio audit — praeexistens apud quempiam dominii exercitium in certam rem, respectu alterius de dominio contendentis, ex qua possessione praesumitur rem, esse possidentis donec contrarium demonstretur, — ita pari modo, in materia *honestatis,* possessio libertatis nihil aliud est, quam antecedens hujus, respectu legis ⁋dubia jus certum: possessio vero legis est antecedens hujus, respectu liberationis ⁋dubia certa obligatio ; quæ prioritas efficit ut in dubio superveniente illa, quæ prius certa est, pro se habeat praesumptionem juris, adeoque onus probandi transferat in alteram. Possessio igitur in hac materia analogice sumitur pro quovis jure certo dubium praecedente ; unde consequitur vim ac sensum principii possessionis hoc modo reddi posse: ".Ius certum praecedens non tollitur dubio superveniente, sed perseverat usquedum probetur ejusdem cessatio."

Ex data notione sequenti modo concludimus ; quemadmodum in materia justitiæ, ubi duo litigant de alienjus rei proprietate, ille qui, exorto dubio, possidet rem, praesumitur esse ejus dominus, et idcirco servat jus in rem, donec probetur contrarium; — ita in materia honestatis, quoties dubium est inter hominis libertatem et legis obligationem, illa, quæ prius certa est, dicitur manere in possessione, donec probetur contrarium.[1]

66. **I** . — *Circa principia rrjte.ra.*

Alia sunt pro dubiis *juris,* alia pro du-*]n\s Jacti.* Praecipua sunt quæ sequuntur.

Pro dubiis juris. 1° */a dubio nudior est conditio possidentis.* Porro id. quod prius certum est, possidet et praesumitur. Unde,

» L. I 27.

[1] L. I. 26.

t obli-
it jeju-
necue
potest
cont ri-
al dani-
■onstct.
t secu-
nquisi-

-z/j i. e.
■ta est,

(I ubi u
ejus (
cxcus;
lege ui
65.
liberti
Qu
applic
biojn
eemus
et leg
Pot
cal, ſ‹
justiti
per a
riani
tiain
print
pro e:
pole
Minin
defini
validi
Dicit
omne
enten
vero
conti
sumi
natui
lis, (
tat,
aliqu
sever
tur, i
quan
hoc
prob‹
pugi
enti
et i|
addi
stau
tegri
mini
cran
mun
gem
casil
enar
]
hab‹
dub
neq

ubi prius certa est libertas, dubia vero oritur obligatio, ibi possidet libertas ; ubi contra prius certa est obligatio, dubia vero liberatio, ibi possidet lex, juxta modo dicta. Quo spectat aliud illud principium juris ; " In dubio standum est pro ea parte, pro qua stat pnesumptio " ; pnesumptio namque gignit moralem certitudinem, saltem latam seu imperfectam. Cfr. n. 47.

2° /./-.»· *dubia non obligat.* Intelligitur lex *simpliciter* dubia, i. e. quoad existential·), non vero dubia quoad legis certo existentis cessationem ; tunc enim lex pergit obligare, eo quod, sicut certa libertas non tollitur per dubium superveniens, ita nec lex certa. Hoc ergo casu principium convertendum est et dicendum : " Dubia libertas non liberat."1

Hinc v. g. in dubio an sint confitenda peccata dubie mort dia, aut mortalia dubie commissa; an explicanda' circumstantia· notabiliter aggravantes, nulla est obligatio. ('outra, qui certus de mortali commisso dubitat an illud jam sit confessus, debet confiteri. Pari modo dubitans num sibi sit excusatio sufficiens ab observatione jejunii, dum nequit commode adire Superiorem pro dispensatione, legem servare tenetur, nisi prudenter judicet, causam excusantem in casu probabiliter adesse, nulla stante probabilitate in contrarium ; tunc enim habetur certitudo moralis imperfecta.2

Quod principium attinet : *In _dubif} pars tutior est eligenda."* applicatum dubio speculativo circa solam actionis honestatem, rigoristarum proprium est atque prorsus falsum, ut infra luculenter probabitur. Hoc solo casu verum est. quo dubium practicum non deponitur aut deponi nequit, ut supra Art. III. ostendimus.

67.— *Pro dubiis facti.* 1° *lu dubio factum non jira sumitur, sed demonstrari debet.* Principium illud procedit, (piando dubitatur de facto principali, v. g. an votum emiseris, an confessus fueris, etc.

Hinc dubium juris, ex dubio facti resultans, pro diversitate facti probandi resolvendum est juxta sequentes regulas.

a) *In dubio facti fundantis legem,* i. e. (pio posito lex vel obligatio nascitur. *possidet libertas.* Hinc v g. in dubio num tempus adsit quo lex incipit obligare, lege non teneris ; num qui> sit jejunus, potest communicare, utrum necne mortaliter ꝑeccav rit, communicare potest non confessus *(practice* dicerem contritus) Item in dubio an consilium ad damnum datum sit.aut si de eo quidem constet, dubitetur an damnum ex illo fuerit secutum, nulla, post debitam utique inquisitionem, facienda est restitutio.1

b) *tn dubio Jaiti supponentis legem*3 i. e. quo posito lex desinit aut impleta est, *possidet 1er.* Hinc v g. in dubio au tempus, (pio lex obligat effluxerit, lege teneris. Item si dubitas num legem impleveris, puta num horas recitaveris, pceniten-tiam persolveris, obligaris, nisi ex prudenti ratione, cui alia non opponatur, probabiliter judicare valeas te implevisse ; tunc quippe oritur probabilis certitudo, quæ, ubi de debito legali agitur, sufficit, ut excuseris. Hoc modo intclligenda sunt quæ dicit S. Alphonsus L I. 29 99 iu fine, L. IV. 112. q. 3. Seunda sent.2 Confirmatur ex Quæst. 1. recent, reform., ex quii liquet doctrinam reformatam restrin-gendam esse ad casum, (pio adsit probabilitas pro et contra. Quantum ad L. I. n. 99. in fine, locus ex mente S. Alph. reformandus videtur secundum laudatam Quæst. I. ree. reform., utpote ex oblivione a S. Doctore non correctus.

Item (piando debitum certum est. factum vero solutionis dubium, debitor solvere tenetur, vel facienda est inter partes compositio pro rata dubii.3

c) *In dubio facti inducent ¦ legum juriumce conflicttun. pravajet h.i potior.* Hue ratione, v. g. excusatur a jejunio sexagenarius, (plia jus naturale servandi vitam præponderat præcepto ecclesiastico. Item (pii prudenter dubitat an missa· auditio in ecclesia die festo, aut officii recitatio, aut jejunium non forte graviter nocitura sint sanitati, si nequeat commode petere consilium aut dispensationem, excusatur.4

2° */ʜ dubio stapdum est pro calore artus,* seu : *In dubio omne factum prtesumitur rectefacium.* Hoc principium valet (piando constat de facto principali et de solo accessorio aliquo facto dubitatur, puta de

1 L. I. 26.
2 L VI. 408. 473. 474. 477. L. 105. item Viiul. Alph. p. 001. 5.

1 !.. I. 32. 38. 39. L. VI. 475. L. IV 562.
2 Cfr. Viiul. Alph- p. 901. 5.
s L. 1. 29. 32. 34.
1 L. IV. 325. 1036. L. V. 154. not. 3

aliqua circumstantia vel conditione necessaria, aut de debito modo, utrum adfuerit. Tunc se. hujusmodi factum accessorium, jure debitum vel fieri solitum, adfuisse praesumitur, ejus defectus eeoutra demopstrari debet ; quod per sequentia axiomata cnunciari solet : *In dubio præsumitur facium, quod de jure faciendum oral,* aut *quod ordinarie fieri xol^t ;* et hoc alterum: *Delicium vel defectus non præsumitur, sed demonstra-ri debet}*

Nonnullis exemplis axiomata hæc dilucidare lubet, ut pateat quibus casibus ea accommodari possint, quibus vero non possint.

Si quis v. g. vere vovit, dubitat autem num vovendo noverit aut adverterit voti obligationem, vel an non defuerit plena deliberatio, an non voverit metu coactus, an is fuerit gravis, — standum est pro valore actus. Secus vero est, si dubitatur de ipsa voti emissione, vel an id, quod quis voverit, sit materia voti capax, vel an non fuerit simplex propositum. Item in dubio num confessio sacramentalis fuerit valida; si dubitetur utrumne defuerit aliqua ex conditionibus ad valorem requisitis, standum est pro valore actus, quia tunc pr;esumitur factum quod de jure faciendum est. Contra vero, si *certum* sit aliquid defuisse, licet ad valorem sacramenti *probabiliter* tantum requisitum, puta scientiam mysteriorum SS. Trinitatis et Redemptionis, aut propositum explicitum, standum non est pro actus valore, sed iteranda confessio. Etenim tunc certo factum non est quod de jure faciendum erat; nempe suscipiendum erat sacramentum cum omnibus ad valorem etiam *probabiliter* tantum requisitis I nde ex ipsis principiis reflexis liquet S. Alphonsum minime secum pugnare in Theol. Mor. L. III. 2. in fine. L. VI. 450 collatu cum n. 505.2

3° *Ex communiter contingentibus prudens Jit prasumptio.* Unde in dubio an pueri, qui ante septennium certo pervenerunt ad usum rationis, teneantur legibus mere ecclesiasticis, non tenentur ; quia Ecclesia pnrsumitur non obligare nisi secundum communiter contingentia. Post septennium vero, in dubio rationis adeptie, tenentur; quia tunc ex communiter contingentibus præsumitur obligatio. — In dubio voluntariæ inhæsionis in delectatione venerea, si dubitet pius et timoratus qui consentire non solet, præsumi debet non consensisse, saltem haud plene; sin autem dubitet, qui solet facile in mortalia prolabi, consensisse præsumitur.— Iu dubio de valore confessionum recidivorum, si recidivus post confessiones suas ut plurimum cito et sine aliqua resistentia relapsus sit, præsumendus est nullum vel nimis tenuem habuisse dolorem vel propositum. Aliter vero dicendum, si per aliquod tempus perseveraverit, vel ante lapsum aliquam saltem resistentiam præstiterit.1

§ II. *Expositio Systematis.*

68.— In concursu duarum opinionum æque vel fere icque probabilium, quarum una favet libertati, altera legi, stante dubio circa legis existentiam. licet sequi opinionem libertati faventem ; in dubio autem circa cessationem legis certæ, sequenda est opinio legi favens.2

Conditiones servandæ. I sus opinionis probabilis libertati faventis sequentibus conditionibus moderandus est.

1° *Ordinaria saltem diligentia adhibenda esi,* ut veritas detegatur; h.ec enim investigatio necessaria est, ut ignorantia sit invincibilis et bona fide servetur libertatis possessio.

2° *Opinio vere probabilis sit,* i. e. fundata in ratione ex se et comparative gravi, etiamsi paulo minus probabilis sit quam ejus opposita. Quamobrem opinio non est solide probabilis, quoties opposita *notabiliter* seu *certo probabilior* est. Etenim certus excessus probabilitatis tollit intellectus suspensionem, ac consequenter pnrit probabilem certitudinem, ut infra probabimus. Atqui iu rebus moralibus, quippe quæ moraliter æstimanda sunt, postulari nequit stricta certitudo et evidentia, verum sufficere debet probabilis certitudo (i. e. lata seu imperfecta), quemadmodum docet D. Thomas. Ergo notabilis probabilioritas elidit comparativam probabilitatem sententia? ǿpposita ita ut luce aut tenuiter aut dubie tantum probabilis sit ; consequenter opinio multo probabilior jam non est stricte dubia, sed moraliter aut quasi moraliter certa.§ l'ŕa oculis igitur semper

1 L I 26.
9 L. IV. 196. 201. q 3

* L. IV. 270 L. VI 476 505
- L I. 26-39. 57 -59. 97 -99.
3 L I 54. 56.

habeatur S. Alphonsi Systema procedere solummodo in casu *ceri dubii;* seu in conflictu *(Pqaalis oel fere ecqualis probabititatis ;* nam hujusmodi (equilibrium producit veram intellectus suspensionem inter utramque partem, adcoque verum dubium, nonnisi per principia reflexa resolvendum, secundum doctrinam 1). Thoma· : l "Intellectus noster . . . quandoque non inclinatur magis ad unum (piam ad aliud, vel propter delectum moventium, sicut in illis problematibus, de quibus rationes non habemus, vel propter *apparentem aequalitatem* eorum quæ movent ad utramque partem : et ista est *dubitantis* dispositio, (pii fluctuat inter duas partes contradictionis." Systema vero non procedit, (piando vel una opinio est notabiliter probabilior altera, vel adest unica opinio probabilis. Eo enim casu non adest strictum dubium, sed sufficiens motivum, in rebus moralibus determinans intellectum ad prrestandum assensum tali opinioni, eamqtie sequendam ut satis certam.

Deinde (piando opinio una est cer/e et *sine ulla hecsitatione* probabilior, ea non potest esse nisi notabiliter probabilior.3 Nemo ergo opinionem amplecti tenetur, quamdiu de majori ejus probabilitate vel minime dubitat.

3° *Libertas sil in possessione contra legem,* i. e. juxta dicta supra n. 65, jus certum libertatis præcedat legem dubiam.

69. — Juvat hoc loco duas locutiones S. Alphonsi dilucidare.

l S. Doctor modo dicit legem, ut obliget debere esse *certam ac manifestam,* modo vero ait illam obligare, quamvis *omnino certa* non sit dummodo sit notabiliter probabilior.· Nullatenus tamen sibi contradicit ; duplex namque distinguenda est moralis certitudo, de (pia hic loquitur S. Doctor, nempe *stride dida,* seu perfecta, (pia a certis morum principiis evidenter deducitur, et *late dida,* seu imperfecta, cujus argumenta, etsi evidentiam non pariant, ita tamen convincunt, ut oppositum nonnisi dubie aut parum probabile remaneat. Prior in rebus moralibus non requiritur, sed sufficit posterior. Inde sensus verborum ejus est, legem, ut obliget, debere quidem certam esse et manifestam, at sufficere certitudinem latam, quin opu- git stricta. Eodem modo dicimus opinionem notabiliter probabiliori m esse moraliter certam.

2 Interdum distinguit *dubium* a */ rehabilitate,* c! dicit, iu dubio circa legis cessationem legem -crvandain esse, -ecus vero, si adsit prolmbilitas. Hîc c ambiguitas evanescit, si attendatur S. Doctorat intelligerc in priori casu dubium *stridam,* (piando nempe dua· sunt opiniones fere reque probabile s juxta doctrinam 1) Thomtc jam relatam n. 68; in posteriori vero casu opinionem, qua· sola sit probabilis, seu cujus oppositu nulla nititur ratione?

Expositum systema esse genuinum S Alphonsi systema luculenter probant *find.* p. 1– 125. Ed. 2 T. I. p. 453 sq.

§ III. *Probatio Systematis.*

Claritatis ordinisque gratia subjectam materiam tripartimur, demonstrando >\stema 1 per partes, argumentis intrinsecis et extrinsecis ; 2' totum simul, ex approbatione Ecclesiæ ; 3° refellendo ¥ -tcmata opposita.

i.

Probatio Systematis per partes.

70. ——-Equi-probabilismus S. \lphonsi, prout ex ejusdem t xplanationc liquet, ex una parte l'robabiliorismo adv< rsatur, quatenus docet, in concursu opinionum reque vel fere tvque probabilium, fas esse minus tutam sequi, quoties dubium vertitur, quod ut plurimum contingit, de legis existentia. Ex altera vero, et gemina quidem spi parte, simplicem et communem Probabilisnium excludit, quatenus docet illicitum esse opinionem mimis rutam sequi in concursu tutioris, quando 1° hree notabiliter probabilior est. ; ut *2e* dubium est de legis certa· cessatione. Totam rem tribus propositionibus absolvimus.

PROPOSITIO l

71.— Aow *heel sequi opinionem minus probabilem pro Ubertate in concursu notabiliter probabilioris pro lege.*

Prob. I. Kr ratione. — Etenim in posito casu, ex una parte opinio pro libertate vere probabilis non apparet ; ex altera autem lex non est vere dubia : unde conse-

1 De Verit. (]. 14. art. 1.
» L. I 63.
* L. I. 56.
4 L. I. 67.
1 L. I. 67 in fine, et 71.

quens est applicari hic non posse principia rctlexa Probabilismi, quippe quæ in solo dubio procedunt ; sunt enim : " Lex *dubia* non obligat. — In *dubio* melior est conditio possidentis."

Dico: 1° *Opinio pro libertate vere probabilis non apparet.* — Ea opinio vere et expedite, i. e. non obstante opposita, probabilis est, cujus motiva talia sunt, ut sulliciant ad obtinendum viri prudentis assensum. Atqui motiva sententiæ minus probabilis in concursu mullo probabilioris non sufficiunt ad obtinendum viri prudentis assensum, sed tantum ad ingerendam aliquam formidinem oppositi. Ergo ejusmodi sententia vere et expedite probabilis non est.

Prob. min. Etenim 1° vis ct efficacia istorum motivormn enervatur et eliditur motivis multo fortioribus, quandoquidem, ut inquit S. Alphonsus,[1] sententia certo aut notabiliter probabilior habet pro se certum fundamentum quod vera sit, quo fundamento caret opposita.

2 Nemo prudens assentire potest opinioni, quam multo probabilius falsum quam veram judicat. Assensus quippe est actus mentis quo judicamus aliquid verum aut verisimile: atqui, quum una opinio est multo verisimilior, hanc necessario judicamus *multo probabilius veram,* oppositam vero non tantum non probabiliter veram, sed ecoutra *mullo probabilius falsam.* Huic ergo prudenter assentiri haud possumus.

Quamvis igitur opinio minus probabilis *seorsim spectata* possit probabilis apparere, *comparata* tamen cum opposita multo probabiliore, desinit certe probabilis esse. Quare apposite scribit S Alph.[2] "Opinio vere probabilis ea sola est, quæ habet fundamenta intrinseca et extrinseca .eque vel 1ère .eque valida ac opposita pro legi·, ita ut lex certi ac stricte dubia appareat."

Dieo : 2° *vere dubia non est.* — Dubium enim est suspensio assensus inter opposita. Atqui in casu propositionis nequit assensus pro lege suspendi. Ergo lex vere dubia non est.

Prob. min. Tum solum intellectus fluctuat inter duas paries oppositas, quum motiva pro utraque parte vel nulla adsunt, vel æqualia apparent Ilæc est doctrina D Thonue, quam n. tiS retulimus. Atqui in casu motiva requalia minime sunt, sed pro lege multo fortiora apparent quam pro libertate. Ergo assensum legi negare intellectus nequit, esto eum aliqua formidine opposita partis.[1]

72.— *Proh. //. Exauctoritate D. Thoma·.* S. Alphonsi doctrime omnino favet Doctor Angelicus, quandoquidem ex una parte tradit dubium time evenire quando rationes ad utr.imque partem leqmditer vel quasi «eqmditvr movent, ut n. (is. 2° notavimus ;— unde ultro sequitur, quod, si rationes ad unam partem multo fortius moveant, extra dubitationis statum versemur: — ex altera vero parte affirmat in actibus humanis non postulari certitudinem strictam. verum probabilem sufficere, quemadmodum ostendimus n. 68 sub 2. Qme duo cum thesi S. Alphonsi perfecte congruunt.

73. — Ex prædictis concludimus: si, iis non obstantibus, *voluntas* partem libertati faventem eligat, eliget *ex sola affectione* ad illam, non ex rationis dictainme; eliget ergo temere et imprudenter, quia electio, qme ratione non ducitur, imprudentia et temeritate vacare non potest.[2]

Merito proinde affirmat S. Doctor: "Hanc sententiam" (quod possit quis licite sequi opinionem etiam minus probabilem pro libertate, licet opinio pro lege sit certe probabiliori " elapsi sæcnli auctores quasi communiter tenuere; sed nos dicimus, eam esse laxam et licite amplecti non posse."[3]

PROPOSITIO II.

74.— *Concurrentibus opinionibus fere fpque probabilibus, in dubio de legis existentia, licet sequi opinionem libertatifaventem.*

I. *Probatur ex ratione.*

Obligatio sectandi partem tutiorem, si qua adesset, proveniret vel ex parte libertatis jure suo destitutæ, vel ex parte legis virtute obligandi pneditæ. Atqui neutra ex parte prædieta obligatio oriri potest. Ergo non datur obligatio sectandi partem tutiore n.

Prob. mill, per partes. 1. *Non ex parte*

1 L. I 5fl.
* Dill ho moti· rato a° 17^5. cep. 5 n. 25.

1 L. I. 67-
2 L. I. 56.
3 II. A. Tr. 1. 31.

libertatis <luasi jure suo destituta. Eruitur ex principio possessionis: "*ht dubio nudior esi conditio possidentis,*" quod aliis verbis significat: Jus certum tolli nequit superveniente jure incerto opposito. Inde sic ratiocinor: in dubio vincit possessor; atqui libertas est in possessione contra omnem legem dubiam (intellige dubiam quoad existentiamj; ergo in dubio dc c.\-istentia legis vincit libertas. — Idem ratiocinium ita proponi potest: in dubio nemo privandus est re sua vel jure suo, quod legitime possidet; atqui libertas est jus legitime possessum; ergo ob legem dubiam homo libertate sua non privatur.

Proh. utnj. assumpt. In dubio vincit possessor. — \eritatem hujus axiomatis proclamat ratio naturalis. Quisquis enim certo ct bona fide rem aliquam possidet, nequit hac re, privari, nisi ob rationes certas, qua, probant illi non amplius esse jus possidendi, (pium omnis qui possidet, pr«esumatur jure possidere, donec contrarium monstretur, sicut nemo pnvsumitur malus nisi probetur. Donec igitur certis rationibus id probatum fuerit, præsumptio, orta ex possessione, jus certum tribuit possessori juxta principium juris: "In dubio standum est pro ea parte, pro qua stat præsumptio." Insuper illud principium ab omnibus semper admissum fuit in materia justitia' apud cuncta tribunalia, tum civilia, tum ecclesiastica.

Prob. win. assumpt. Libertas est in possessione contra omnem legem dubie existentem. Stabit minor assumpta, si sequentia duo probaverimus: 1° Principium possessionis etiam valere in materia simplicis honestatis. 2° Hominem possidere libertatem contra legem dubiam.

Quoad 1u,n Tum principium pricsumptionis: " In dubio standum est pro ea parte, pro qua stat præsumptio"; tum illud: "('outra jus certum pr.ecedens nequit dubium subortum pwvalcre," principia piam universalia sunt et dc jure natune. Atqui principium possessionis analogice sumptum prorsus idem est, ut supra n. G5 explicavimus. Ergo principium possessionis valet in quacumque materia simplicis honestatis.

Insuper, apposite advertit S. \lph. "*Possessio,* ait Sanchez,' r.v/ *titulus universalis omnibus virtutibus, co modo quo alipars potentmli». justitia ut obedirntia littt, transcendit omues rirhdee* Etenim cum essentia jnstitiæ sit, unicuique jus suum tribuere, hoc omni virtuti competit; prout religio tribuit suum jus Deo, canta- proximo, temperantia sibi ipsi et sic de aliis; ct ideo merito dicitur, quod ratio jnstitiæ sit omnium virtutum pars potentialis, sive generica, in (pia i-a-ti ra virtutes inter se conveniunt. Qua de re, si contra justitiam esset privare in dubio possidentem jure suo. pariter contra justitiam est in dubio legis hominem sua possessa libertate spoliare." 1

Adde quod valor hujus principii in materia simplicis honestatis communiter a Probabilistis admittitur, quorum pnecipui præt» r S. Alphonsum sunt Sn irez,2 Lugo.3 Sanchez,4 Croix 4 Salmantic,6 Roncaglia/ Bonacina,8 Spor» 9 etc.

Illud advertisse hoc loco juvabit, principium possessionis strictiorem admittere applicationem in materia ju-titia qu.mi in materia aliarum virtutum; quia justitia cæterîs virtutibus rigidior est. Ad differentiam enim aliarum virtutum, medium justitia: est medium rei, id est. æqualitatis rei ad rem. necnon jus, quod justitia respicit, jus strictum seu riirorosuin est. I ude fit ut lites de justitia strictiores exposcant probationes.10

Quoad 2um Deus ex beneplacito suo hominem creavit liberum et postea præcepta ipsi imposuit quibus ejus libertas restringatur, juxta illud Eccli.11 "*Drtu ab initio constituit hominem d reliquit illum in manu consilii sui.* Adjecit *mandata et pracepta sua.*"

Exinde in dubio circa existent!am eujuspiam legis, sequens argumentatio adhiberi potest. Certa voluntas divina incerta præferenda est; atqui quod Deus hominem libertate donaverit, nolitque ut

1 Dec. L. 1. c. 10. n. 11.

1 Dissert. :t 1763. n. 19.

2 In 1. 2 D. Thom tr 3. dc bonit tl malit, net. human. Diqmt. 12 Sect 5. n 7 s Dc Kelig. tr. 6. l I. c 5 n. 7 «t >eqq — DrCiusur. Disp. 40. Sect 5. n. 14. 15.

" De Ju-tit. Disp. 17. n s' Disp. 23. n 110.

4 Decal l 1. e. 10 n. 10. 11.

4 Tab. 1. n. 502.

u Tr. 20. r 6 n. 7-

' Tr. 1. q 1. c. 3 q. 3.

* De Peccat. q. 4. p 7. ii. 13.

0 Tr. l n. 73

s (Tr S \lph I. I 36 I. VI 905.

ll 15. v. 14. 15.

libertate sua privetur iu quantum non aliquod præceptum ejus restrictionem exigat (illud enim, ex S. Thoma, dicitur licitum. quod nulla lege prohibetur), dispositio divina certa est. Utrum autem Deus velit, ut in casu legis dubia: libertati sute homo renuntiet, incertum est. Ergo tuta conscientia in possessione libertatis, qua Deus illuni donavit, persistit, donec contraria ejus voluntas sibi innotescat.[1]

Conclusio. — Ex probatis sequitur : 1° Quum libertas sit certa et lege anterior» homo pr.esumitur liber in omni casu ubi non constat de lege. Unde sponte fluit htec regula ; " Quod non est certe prohibitum, licitum est."

2° Falsi est regula Anli-Probabilistarum : "Nihil est licitum, nisi quod moraliter constet fuisse a Deo permissum." Si enim hoc verum esset, Deus uon debuisset legem promulgare, sed ea omnia qure nobis operari permittit.[2]

75.— II. *Noii datur obligatio ex parte tegis, quant virtute obligandi preedihe.*— Ut assertum pateat, stabiliendum est principium : " Eex dubia non obligat."

Prtemoncndum vero cnuneiatum principium, in sensu nimis generali usurpatum, esse falsum. Ex probatis namque et adhuc probandis in Prop. III. constat illud esse intelligendum de lege simpliciter dubia, i. e. dubie existante. Eodem modo principium intelligit S. \lphonsus; semper enim illud adhibet ad probandum legem dubiam, utpote insufficienter ṗromulgatam,udeoquedubiee.m/e///e///. non obligare.

Principium illud probatur: 1° *Ex defectu promulgationis et ignorantia invincibili.* Promulgatio legis in subditis essentialiter requiritur, ut lex habeat vim obligandi. Atqui ubi lex est dubia, deest vera ejus promulgatio. Ergo lex dubia non obligat.

Prob. maj. Lex non potest esse regula agendi enti libero, nisi ipsi innotescat ; atqui deducitur in ejus notitiam per promulgationem ; promulgatio ergo est de essentia legis?

Prob. min. Lex, invincibiliter ignorata a subditis, non est sufficienter promulgata ; atqui dubium legis, humano studio invincibile, est ignorantia invincibilis ; ergo lex dubia est lex non promulgata.

Prob. minor assumpt. Invincibiliter diciinitr ignorare ea, de quibus non habemus sufficiens fundamentum affirmandi potius quam negandi. Atqui ejusmodi sufficiens fundamentum teque deest, ubi rationes pro lege et libertate utrinque fere æquales sunt, ac ubi nulke, cum utroque in casu intellectus teque maneat suspensus. Ergo

Nota.— 1° In allato argumento S. Doctor non expresse distinguit legis promulgationem communitati factam ab ejus notitia in subdito. Rem practice considerat : practice enim lex subdito non sufficienter innotescens, eodem redit, quo lex non sufficienter promulgata. 2° Argumentum quod petitex ignorantia invincibili, in ipsum perperam retorqueres, inde inferendo legem etiam certo probabiliorem, utpote non certo cognitam, invincibiliter ignorari ; nam hanc ut satis cognitam, i. e. ex regulis prudentia', quæ est virtus intellectus *ṗractici* obligantem habet.

2° *Ex principio causalitatis.* Lex dubia, vel certe, vel dubie, vel nullo modo obligat Atqui primum est impossibile, quia effectus nequit esse major sua causa. Secundum est absurdum; voluntas namque sequitur intellectum, adeoque nisi intellectus convincatur, voluntas uon ligatur; atqui nulla cognitio dubia nécessitât intellectum ad assentiendutn : ergo nulla lex dubia ligat voluntatem ad obsequendum. Restat igitur tertium.

3° /·, ' *prasumpta voluntate Divini Legislatoris.* Deus legitime praesumitur nolle obligare lege dubia, dum tinis creationis perinde obtineatur. Atqui ita res se habet. Ergo.

Prob. min. Finis creationis est gloria Dei et salus hominum. Atqui utrumque obtinetur, etiam dum leges dubite non servantur. Ergo.

Prob. min. assumpt. Gloria Dei teque ac salus hominum existit ex perfecta hominum obedientia legibus divinis præstita. Atqui dum leges certa» observantur, dubiis, qua: uon obligare creduntur, etiam non servatis, Deo teque perfectum præstatur obsequium. Ergo absque illarum observatione perinde obtinetur tinis creationis.

Prob. hujus min. Quamvis lex objective existât, Deus tamen non vult eam proxime

[1] L I 77. 78. Dissert, a 1763. n. C. 18.

[1] L. 1 77.

[1] S. Thom. 1 2. qn. 90. n. 4

[1] 1. 2. qu. 57· a. 5 ad 3"

ct subjective obligare, nisi simul subjective iu conscientia existât, morali diligentia sufficienter cognita. Atqui dum leges dubia ex hominum conscientia non obligare creduntur, ex sola certarum legum observantia homines Deo perfecte obsequuntur.[1]

7<». Lubet hoc loco annotare, illicitum esse duabus opinionibus probabilibus *simul* uti in eodem actu, si inde uua lex certo violetur: v. g. testamentum, forma legali destitutum, probabiliter est validum ; probabilius quoque non est validum. Non licet igitur sequendo priorem sententiam, adire hærcditatem, ac simul, sequendo posteriorem, non solvere legata in eodem contenta. Hoc facto unius vel alterius legis observantia necessario eluditur et agens sibimet in eodem actu contradicit.[3]

II. *Probatur ex auctoritate.*

ÎÎ. — *Notio historica.* Disputationes dc delectu opinionum in praxi post medium sæculum XVI. exortæ sunt. Tunc primum prodiit Systema Probabilismi, cujus auctor reputatur Bartholomæus Medina, ex Ordine Prædicatorum, quod Systema illico communissime receptum fuit, ut ipsi adversarii fatentur. (Si igitur, observat S. Alphonsus, sententia rigida, ut gratis asserunt ejus sectatores, inde ab initio Ecclesia? ad illud usque tempus in possessione fuisset, quomodo fieri potuit, ut tam cito communiter a D. 1). respueretur, et benigna reciperetur sententia?) Tempore Corn. Janscnii prodierunt varia Systemata Anti-Probabilisini, inter qua' Prolxibiliorismus, ex influxu Janseuistica fraudis, communius ad nostrum usque sæculum fuit receptus. Ast, ut plerumque in hujusmodi controversiis accidere solet, a neutra parte extrema vitabantur. Quemadmodum enim quidam Probabilistic in doctrinas nimis laxas lapsi sunt, quas SSmii Pontifices proscripserunt, ita quoque eorum adversarii in extremum rigorem impegerunt, qui a S. Sede pariter reprobatus fuit. De cietero, usum opinionis probabilis in materia solius honestatis semper in Ecclesia viguisse, pluribus testimoniis, quorum aliqua proferemus, contra Anti-probabilistas probari, nullo autem certo refutari potest. Præterea Probabilismiis magni nomini® theologos inter suos patronos numerat. Hodie demum ubique in Ecclesia recipitur.

78. — I. *Ex testimonio SS. Patrum.* Ex iliis evidenter evincitur, in dubio non semper tutiorem partem sequendam c-se. Ita I). August: "Quod enim neque contra fidem, neque contra bonos more® t—e *conrincilnr,* indifferenter <-t habendum."[1] S. Grcg. Nazianz : " Aut rem ita s< habere proba, aut si id nequis, ne condemnes; quodsi res dubia e-t, vincat humanitas et facilitas."[2] S. Leo Magnus: ""Iu his, qua· vel dubia fuerint wl obscura, id noverimus sequendum, quod nec pneerptis evangelicis contrarium, nec decretis Sanctorum Patrum *inveniatur* adversum."[3] S. Bernardus : " Sane ibi unusquisque in suo sensu securus abundat, ubi aut *certa* rationi, aut non ꝺontemnentia auctoritati, quod sentitur, non ꝺbviat."·

Et vis argumenti ex Patribus petiti perspicuior tibi sit, adi. si lubet, citata Patrum loca, ubi ex occasione, qua verba allegata scripta sunt, deprehendes in iis revera agi de casibus pr.ibabilisticis. Citata S. S. Leonis M ct Bernardi verba generalia sunt. Laudata S Augustini epistola tota est in monendo Januario, ut ne consuetudines in variis sive regionibus sive ecclesiis servatas condemnet, nisi l'j. dei aut bonis moribus eerto adv< rsentur. Locus e S. Grcg. Nazianzcno quæstionem spectat liceatue viduis post Baptismum ad secundas convolare nuptias.

79.— 11. *Ex consensu Doctorum.* Princeps theologorum, S. Thomas, sic loquitur : " Ita se habet imperium gubernantis rd ligandum in rebus voluntariis illo modo ligationis, qui voluntati accidere potest, sicut se habet actio corporalis ad ligandum res corporale® necessitnlecoactionis. Actio autem corporalis agentis numquam inducit necessitatem in rem aliam, nisi per contactum coactionis ipsius ad rem, in qua agit : unde nec ex imperio alicuju® domini ligatur aliquis, nisi imperium attingat ipsum, cui imperatur: attingit autem ipsum per scientiam. I ndc *nullus ligatur per pra-*

1 L. I. 60-70.
2 l.tigo de Euclinr. Disp. 15. n. 46 – 54. Croix. Lib. 1. n. 370 374 Sporcr. Tr. 1. n 35.

1 Epist. 5 I ad Januar.
2 Orat- 39.
» Ep. 167.
4 Ep. 77 ad Hug.

cepium aliquod nisi mediante .scientia illius prorepti.....Sicut in corporalibus agens corporale non agit nisi per contactum, ita in spiritualibus præccptum non ligat nisi per *scientiam.*" l S. Isidorus : " Erit autem lex manifesta." * Ad hæc præstantissimi theologi sunt Probabilistic, ut Suarez, Lugo, Sanchez, Sylvius, Toletus, Lessens, Laymann, Bonacina, Salmanticenses, Amort et multi alii.3

80.— *Ex approbatione Operum S. Alphonsi.* Recole dicta p. Ixxix., cl animadverte ipsius S. Sedis judicio Systema S. Alphonsi *tutum* esse, ac hujusmodi authentico testimonio carere quodvis aliud systema, v. g. Probabilismi *simplicis* et *communis.*

PROPOSITIO III.

81. — *Concurrentibus opinionibus fere (eque probabilibus, in dubio de legis certer cessatione, sequenda est opinio legifavens.*

Est consectarium logicum præcedentis propositionis. Etenim: 1° Si lex dubia, libertati certa· superveniens, hanc non ligat. eadem ratione e converso libertas dubia, legi certa· superveniens, hanc non solvit. 2° Ut ignorantia invincibilis de existent ia legis obligationem, ita eadem ignorantia de legis cessatione deobligationem legis excludit. 3° Si in dubio invincibili de legis existentia præsninitur libertas, pariter in dubio invincibili de legis cessatione præsninitur obligatio ; jura namque legis et libertatis in pari causa æqtialia sint oportet. Ob has præcipue causas Piobabilismus S. Alphonsi .Equi-probabilismi nomen meretur nempe quod nou solum verse probabilitatis limites rectissime indicet, sed ;equa quoque lanee legi ae libertati faveat, æqualia utrique jura tribuens iisdem in circumstantiis, non utens, pondere et pondere?

II.

Refelluntur Systemata opposita.

82.— l *Rigorismus strictus.* Systema hoc damnatum fuit, damnata ab Alexandro **Vili.** Prop. 3" " Non licet sequi opini-

l Qmrst de Vcrit. q. 17 n. 3.
* Diet. 4. can. 2.
» Cfr. S. Alph. L. I. 5U Dissert u° 1755. n. 4 - 12 81 - 101.
♦ I. I 26. Disseri. a' 1763. u. 25.

onem vel inter probabiles probabilissimam." Propositio h:ec aperte falsa est; nam si opinio pro libertate est probabilissima,opinio pro lege erit tenuiter aut dubie tantum probabilis : ob debile autem motivum libertatem jure suo certo spoliare est aperte contra jus naturale. Ergo Systema falsum est.

83. — 11. *Laxismus.* Damnatus est, damnata ab Innoc. X [. Prop. 3ia : " Generatim dum probabilitate sive intrinseca sive extrinseca quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus," et Prop. 27°, damnata ab Alexandro VII.: " Si liber sit alieujus junioris et moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet rejectam esse a Sede A post, tamquam improbabilem." Merito et hæc doctrina damnata est; vere namque dubia censeri nequit lex tam gravi ratione fundata, ut contra ipsam nulla solida, sed tenuis tantum ratio vel auctoritas afferri possit.

84. — III. *Tutiorismus mitigatus.* Ut talis non diu vixit. Refellitur hac argumentatione. Si opinio minus tuta est notabiliter probabilior, opposita pro lege fit tenuiter aut dubie probabilis ; atqui ob motivum tenuiter aut dubie tantum probabile libertatem jure suo spoliare est certo contra jus naturale ; ergo . . . Præterea notabilis probabilioritas pro aliqua opinione fundat probabilem ejus certitudinem ; atqui in actibus humanis sufficere debet certitudo probabilis; ergo . . . Recole dicta u. 68 sub 2.

85. — IV. *Probabiliorismus.* IstudSysterna obligationibus certis superaddit incertas, sicque, aucto numero obligationum, numerum auget peccatorum ; atqui ex principiis Æqui-probabilismi demonstratum est juri naturali libertatis repugnare obligationes incertas; ergo Probabiliorismus libertati debitam denegat justitiam.

86. — V. *Probabitismus simplex.* Hoc systema *duplici* vitio laborat. *Primo* quidem, limites probabilitatis plus æquo extendit, contendendo opinionem posse solida probabilitate gaudere, licet opposita sit multo probabilior, quod admitti non posse satis ostendimus n. 71 73. *Deinde* Probabilismum principio possessionis hami temperat ; unde jus possessionis legis violat et libertati plus æquo indulget. Etenim patroni hujus Systematis, tuendo

semper parles libertatis, ubicumque probabilis est opinio, utuntur pondere <4 pondere ; argumenta siquidem, quibus probant libertatem lege dubia non ligari, non convertunt contra libertatem, ubi eadem prorsus valet ratio pro lege certo existante. Si enim sequens valet ratiocinium in favorem libertatis, ubi dubia est lex :— lex dubia non obligat, quia ille non est obligatus, qui invincibiliter ignorat se esse obligatum, — necessario facienda est ejusdem conversio in favorem legis, quando dubium de libertate subsequitur.

Demum hic advertendum est, plerosque Probabilistes falsum sustinuisse principium, videlicet : " Qui probabiliter agit, prudenter agit." Vitium hujus principii in eo est, (piod ad certum de actionis honestatejudicium ferendum, nitatur probabilitate, ac proin dubio *tanquam motivo,* non autem *tanquam mera conditione,* qua posita, principium reflexum certum ad labetur ad certam formandam conscientiam. Etenim quando duæ opiniones opposita», æque circiter probabiles sunt, motiva utriusque invicem suum robur elidunt ad determinandum assensum intellectus uni potius quam alteri ; quantum enim motiva unius nituntur ad obtinendum assensum, tantum motiva alterius nituntur in oppositum; unde intellectus neutri præ altera prudenter adluerere potest, sed necessario immotus et suspensus manet, sicut bilanx manet suspensa in æquilibrio, dum in utraque lance æqualia sunt pondera, vel sicut lapis, tractus in partes oppositas a duplici vi æquali, immotus quiescit. Ergo, qui in tali casu imperat assensum opinioni faventi libertati, ez *eaque* format dictamen ultimum conscientia·, imprudenter et culpabiliter agit.[1]

Conclusio circa Praxim Probabilismi.

87.— Hucusque probavimus *licitum* esse usum moderatum opinionis probabilis. Ulterius jam hic qua»ritur, utrum etiam *expediat* pro salute animarum sequi opiniones benignas potius quam rigidas. Quocirca sequentes traduntur regula·.

1". *In genere ;* 1° "1 bi agitur *de removendo pœnilente a periculo* peccati formalis, eonfessarius debet, generaliter loquendo, et in quantum Christiana prudentiasuggerit " (alibil expressius dicit "in quantum christiana prudentia *concedit"),* "Ixmignis opinionibus uti." 2° " Ubi vero opiniones benignæ *proximius reddunt periculum* formalis peccati, . . . tunc semper expedit, ut eonfessarius utatur, imo dico quod ipse, ut medicus animarum, tenetur uti opinionibus tutioribus, quæ pœnitentes ad se servandos in statu ❡ratia condiieunt." [2] Quoad modum tamen hanc -erv··t distinctionem : ubi probabile periculum peccati *dubie* tantum subest, tenetur omnino opiniones tutiores *suadere ;* ubi vero tale periculum *certo* subest, tenetur omnino ad illas sequendas *obligare.*— Hujusmodi porro sunt nonnulla» opiniones probabiles, sed in praxi periculosae, in materia Sexti Præcepti de tactibus,osculis, choreis, comœdiis, de reprimendis motibus sensualibus, de vitandis occasionibus proximis, lectionibus periculosis quoad fidem vel mores, et similibus.[3]

IIe. *Quoad perfectionem.* Perfectius sane est opiniones sequi tutiores, ubicumque contineant actus majoris virtutis, nec ansam praebeant anxietatibus et scrupulis. Hinc, generatim loquendo, debemus usum hujusmodi opinionum tutiorum suadere, sicut consiliorum, dum pœnitentes paratos se ostendunt ad sequenda tutiora, et prudentia dictat id ipsis profuturum.[1]

Solvuntur objectiones.

88.— *Objectiones contra Probabilismum in genere.* – I [arum alia· impugnant *applicationem* principii : *In dubio melior est conditio possidentis,* scii, libertatis, et has facile refutabis, si propriam Probabilistarum thesin probe semper ante oculos habueris. Non enim quierunt utrum libertas précédât legem quatenus in actu primo existentem, sed id unum utrum précédât legem quatenus *acluuUler obligantem,* seu *a ℭonscientia'apprehensam* Antiprobabilista» id negantes in absurdum illud incidunt, quod n. 74 *Conclusio,* sub 2° notavimus. — Adverte pr.eterea Pro-

1 L. I. 58. 69. 71. 80. Dies, a' 1773. n. 21. 23.

1 L. VI. 456. H. A. Tr. ult. 7.
- L. 1. 84.
3 L. 1.84. L. II 63. L. VI, 605. Prnx. Conf. n. 69. 192. H A. App. IV. 21. Diss ⅈ 1755. n. 107.
* L. λ I. 605. Diss, u' 1775. n. 10"
4 L. I. 73.

babilistas non affirmare, *dubiam* libertatem *in se* certam esse (quod implicaret in terminis), sed in dubio dc lege libertatem certo *possidere,* adeoque jus suum servare.

89.— Aliie impugnant *ipsum* principium : *Lex dubia non obligat,* illudque valere negant; — sive quod a) in plerisque casibus non dubitetur utrum lex existât, sed utrum lex *certo existent* hunc illumve casum comprehendat ; — sive quod b) Probabiliste, sequendo sententiam probabilem minus tutam, periculo peccati exponatur ; — sive (piod c), juxta principium Juris Canonici, *in dubio pars tutior sit eligenda.*

Objectionem sub a) facile dilues, si adverteris legem, licet certo existentem, dubiam fieri *respectu illius casus,* dc quo revera dubium sit utrum sub lege comprehendatur, adeoque respectu illius casus non obligare.[1]

Ad objectionem sub b) :

Resp. 1° *Retorq. argumen.* in Probabilioristas : sequendo enim opinionem probabiliorem faventem libertati, qme ct ipsa falsa esse potest, datur idem periculum ; confugiendum igitur foret ad Rigorismum damnatum.

2° *Dist.* Non licet se exponere periculo peccati *formalis ; Cone.;* peccati *materialis; Nego;* quia peccatum mere materiale non est imputabile, neque Deum offendit, eo quod nihil aliud sit, nisi materia peccati, segregata ab omni voluntatis malitia; ubi autem nulla prava voluntas intervenit, nullum adest peccatum. Propterea damnata fuit Prop. 46 Baji : " Ad rationem ct definitionem peccati non pertinet voluntarium."[2] Jam vero Probabilistic versantur in periculo peccati *materialis,* non autem *formalis ;* ex principiis enim reflexis Probabilismi plane certi sumus, legem dubiam, etiamsi objective forte adesset, subjective non adesse, seu non obligare, i. e. non esse legem *quoad nos,* adeoque ejusdem materialem transgressionem ad culpam imputari non posse.

3C Objectio adversariorum vel probat, principium possessionis ne in materia quidem justitia posse applicari, vel nihil probat. Etenim in materia justitiæ, si quis, post dubium exortum, perseveret in usu juris quod possidet, se exponit periculo legis naturalis violandic ; atqui, adveraa-

riis fatentibus, hoc periculum violandœ legis naturalis in materia justiti.e non impedit, quominus in dubio vincat possessor ; ergo idem valet pro libertate in quacumque alia materia. — *Prob. maj.* Nam simul ac dubium ortum est circa proprietatem rei, quam (piis possidet, adest periculum exercendi jus, quod fortasse non possessori sed alteri competit, et percipiendi fructus, qui fortasse non sunt possessoris, sed alterius jure suo spoliati ; quæ duo manifeste adversantur legi naturali.

90. — Ad objectionem sub c) :

Resp. 1° Præfata regula valet a) in dubio practico de actionis honestate formali ; b) in dubio facti, quocum conjunctum est periculum mali, (piod a conscientia haud pendet ct vitare tenemur, de (pio disseruimus n. 5S – G0. Talia namque erant dubia, quibus Canones regulam illam applicant; in casibus enim illis semper agebatur de dubio practico, vel dc malo quodam vitando, a conscientia independente, ut clare probat S. Alphonsus,[1] singulos dictos casus discutiendo. Theologi insuper fere communiter docent præfatam regulam Canonum quoad dubia speculativa esse dc consilio, non de præcepto.

2° Rcgulæ citatæ opponimus Regulam 15"" in 6°: ""Odia restringi, et favores convenit ampliari " ; 30m : " In obscuris minimum est sequendum," et hunc Canonem : " Nisi de mandato Sedis Apostolicæ certus extiteris, exequi non cogeris quod mandatur."[2]

91. — Sunt qui ct hoc objiciunt, Probabilistas sibi non constare, eum a principio : *Lex dubia non obligat,* casus illos excipiant, quos n. 58 G0 excipiendos esse diximus. At vero absurde hoc objicitur, eum casus illi improprie vocentur *excepti,* ct revera dicendi sint casus Probabilismo *extranei* seu ad Probabilismum non pertinentes. Quid enim? Probabilismus occupatur de lege dubia, non de certa. Jam vero in exceptionibus illis agitur de casibus, in quibus lex aliqua *certo existere noscitur,* et dubium est num iis, quæ ad legem cxcquendain adhibentur, mediis tinis legis, isque necessario obtinendus, reapse obtineatur, atque adeo ipsa lex revera impleatur, quo casu *semper tutius* est eligendum. Et ratio in promptu

1 L. 1. 74.

1 Diss. a' 1763. u. 37

est : nain, cum lex sit *certa,* atque ejus executio omnino urgeat, ea adhibenda sunt media, quibus finis legis certo, vel saltem tutius, obtineatur, atque hoc modo legi satisfiat; (pii enim dubia dumtaxat adhibere vellet media, ubi certa suppeditant, consulto se cognita' legis violandæ periculo committeret, adeoque peccaret. Ergo, ubi habetur certa obligatio finem obtinendi. *tutiora* ad hunc finem attingendum media adhibenda sunt.

92. — *Objectiones contra Æqui-probabilismum.*

H;e ad triplicem classem reducuntur.

1“ est eorum, qui contendunt insignem ct ab Ecclesia sancitam Sl Alphonsi auctoritatem in patrocinium Æqui-probabilismi inuncrito invocari, cum, ut aiunt, S. Ecclesia? Doctor in *Dissertationibus* suis *pro usu moderato opinionis probabilis* Probabili *suwsimplici* aperteadluereat. — Sed quam false hoc objiciatur, et (plantam id prodat vel in perlegendis Sancti operibus socordiam, vel in suscepta semel opinione pertinaciam, hæc quæ sequuntur luce clarius ostendunt.

Perlustranti nimirum Sl Doctoris Scripta, atque ipsas quidem objectas Dissertationes, duo hæc facili negotio perspicua fient : *primum,* Su,n doctorem nc in prioribus quidem suis Scriptis simplici Probabilismo umquam adhæsissc, sed Æqui-probabilismum jam implicite docuisse ; *alterum,* in posterioribus Æqui-probabilismum explicite et systematise ab co tradi. Cum *alterum* hoc ne ab ipsis quidem adversariis negetur, eidem probando eo vel magis supersedemus, (piod Compendii nostri ratio inutilem sermonem non patiatur (vide creterum dicta n. 73. § *Merito,* et, si lubet, *1'indiciasl).* Pestât igitur ut *primum* probemus. Sufficiant argumenta sequentia.

1u,n petitur ex ipsa inscriptione Dissertationum, etiam duarum priorum, quæ præsertim objiciuntur. Inscriptio scilicet hæc est : “ *Dissertatio . . . pro usu* moderato *opinionis probabilis.”* Porro epitheton : MODERATO, (pio primus, et sane non sine aliqua ratione, usus est S. Doctor, satis *innuit* propugnari a se Probabilismum *certis limitibus circumscriptum,* cumque non iis tantum, quibus a damnato, sed quibus a simplici Probabilisino discernatur; idem enim epitheton appositum cernis titulo posteriorum Dissertationum, in quibus Æqui-probabilismus *explicite* defenditur.1 Argumentum hoc, licet *per se* rem conticere non videretur, vim accipit a sequentibus.

2u,n argumentum petitur ex opusculo a S. Doctore a° 1765 edito, cui titulus: *"Appendice ali' Apologia”* (1764), *"in risposta all' autore delta Regola de' costumi.” 3* In hoc opusculo hæc scribit S. Doctor ad rem nostram pertinentia : “Loquendo de controversia nostra, *in qua agitur de duabus opinionibus* .EQUE *probabilibus,”* etc. Deinde paulo inferius subjungit : “ *Sententiam meam,”* scii illam ipsam quam amplectitur circa duas opiniones */eque* probabiles, " examinavi et ad trutinam revocavi *per triginta annos et ultra, . . .* sæpe conferens circa rationes tum unius tum alterius partis, cum Probabilistis et Probabilioristis.” . . . Nisi igitur Sanctissimum virum mendacii insimulare volueris (quod absit !), necessario admittere oportebit, cum saltem inde ab anno 1735, atque per ipsos etiam 14 annos qui primam Dissertationem (1749) pnccesserunt, Æqui-probabilismo jam adhæsisse. In citato enim opusculo, seu a° 1765, duo· Sanctus affirmat; unum, se esse Æqui-probabilistam . alterum se per 30 annos ct ultra Æqui-probabilistam fuisse ; ergo jam diu ante primam Dissertationem, et eo certe tempore, quo primam hanc Dissertationem scripsit, nimirum a° 1749.8

3um argumentum eruitur ex Dissertationibus ⁂ 1749 4 et al 1755,6 seu ex illis ipsis quæ præsertim opponuntur.

In his enim objecto sibi axiomati . *major probabilitas elidit minorem,* respondet S. Doctor, “ falsum esse, *majorem probabilitatem elidere minorem,* nisi (piando illa minor probabilitas ex eodem principio hauriatur, vel nisi opinio probabilior habeat pro se tam convincens argumentum, ut contraria vere improbabilis, vel non amplius graviter et certo proliabilis videatur. *Secus tamen dicendum,* SI EXCESSIS

p 4G. s(|. et Ed. 2‘. T. 1. p. 50. sq. p. 401. a n. 17.

1 Vind p. 41 I. Ed. 2·. T. I. p. 45. I
3 Opere, etc. Ed. Taurin. 1830. p. 271.
8 Vind. p. 42. III Ed 2‘ T. II p. 4G. 111.
4 Ed. Taur. 1829. p. 20 j Falsum est
4 n. 13.

non sit notabilis, et probabilitas opposita ex diversis principiis (ut fere semper accidit in opinionum concursu) vim accipiat." Clare ergo *et* distincte S. Alphonsus docet, licitum esse usum opinionis probabilis pro libertate in concursu probabilioris; *at vero eo tantum casu, quo excessus non sit notabilis,* qualis est etiam excessus, evidens scii., unius tantum gradus, ut Sanctus alibi[1] docet.[2]

Ne longiores simus ad Vindicias[3] remittimus, ubi difficultates diluuntur, quæ contra hæc tria argumenta ex Scriptis Sancti opponuntur, lectores nostros unum hoc monentes, ut sanie erit ices regularum memores sensum S. Doctoris, ubi priora ejus Scripta cum posterioribus pugnare videantur, ex his ct non ex illis quierant, atque ut in prioribus, in quibus l'robabilioristas oppugnat, ad scopum scriptionis attendant.

93. — 11n objectionum classis cas comprehendit difficultates, quie Æqui-probabilismo opponuntur, quatenus legi favet, dum luee notabiliter seu certo probabilior est. Dicunt nimirum adversarii, nihil obstare quominus opinio pro libertate vere et solide probabilis remaneat casu etiam, quo opposita pro lege notabiliter seu certo probabilior sit, dummodo rationes probabiliores, quie pro lege militant, non ex iisdem petantur motivis, ex quibus petuntur rationes pro libertate.

At vero qui ita argumentantur, non advertunt ad sequentia.

1° Non advertunt *ad* natubam *probabilitatis.* Opinio enim probabilis ea est, quæ nititur fundamento, quod valeat ad se trahere assensum viri *prudentis,* seu cum prudentia agentis (n. 52). At prudentia exigit, ut, ubi veritas clare inveniri nequeat, eam amplectamur opinionem, quæ propius ad veritatem accedere *indubitanter* cognoscitur.[4]

2° Non advertunt *ad ipsam menti humante insitam inclinationem.* Nam, ubi veritas certo cognosci nequit, intellectus quod vero propius accedere *clare* perspicit, *ultro* amplectitur; ita ut qui opinionem minus probabilem alteri, certo probabiliori, præfcrret, rationi sufficeret voluntatem; quare non rationi convenienter, nec prudenter, neque adeo bene ageret. Vide verba S. Alphonsi citata n. 73. § *Ex prautictis.*

3° Non attendunt *ad* VERUM *sensam principiorum reflexorum : "In* dubio *melior est conditio possidentis,"* et "*Lex* DUBIA *non obligat."* Principia enim illa in solo dubio *cero* seu *stricto (n.* 48. 1 et 08. 2°), seu in perfecta intellectus suspensione inter utramque contradictionis partem valent, quæ perfecta suspensio deficit, ubi intellectus *sine ulla hasitatione* unam opinionem præ alia certitudini propius accedere cognoscit. Hinc S. Alphonsus' "cum opinio," ait, "est *certe* probabilior, eo casu, . . . quamvis lex *omnino* certa non sit, tamen propter illam majorem probabilitatem, opinio pro lege videtur *moraliter verior,* et consequenter etiam lex moraliter sive sufficienter promulgata ; et ideo lex nequit diei tunc *omnino dubia, dubio stricto ;* remanet tantum eo casu aliquod *dubium* latum, quod non permittit ab opinione tutiore discedere." — Idem 1ère habes apud Scotum 2 his verbis ; "Cum *multis sil probabilior* pars negativa, non sine peccato aliquis se exponit dubio, sequendo affirmativam minus probabilem." Item apud Suarez 3 his aliis : "Major probabilitas est quædam certitudo, si excessus probabilitatis *certus* sit."

4° Non attendunt *ad* duplicem *modum, quo major probabilitas minorem elidere possit.* Alter enim est *absolutus,* quo nimirum probabilitas unius propositionis a probabilitate alterius ita destruitur, ut neque in se, neque relative amplius existât, (piod contingit dum contradictoriarum propositionum probabilitas ex iisdem petitur motivis. Alter vero est *relativus* seu *moralis,* in hoc consistens quod probabilitas altera alteri ob manifestam rationum præponderantiam vim auferat promovendi intellectum ad prudentem assensum.[4]

94. — 1‡I m objectionum classem constituunt difficultates, quæ moventur contra eam Æqui-probabilismi partem, quæ dubia respicit circa cessationem legis (n. Si).

» Vind p 43. 1. Ed.2'.T. I. p 489. n. 90. «q.
8 Vind p 42.43.П. 1 2 Ed. 2'. p. 46.47. n. 1.2.
8 p 97. sq. Ed. 2 p. 116. sq.
4 S. Alph. apud Vind. p. 68. 1. Ed. 2 T. 1. p. 81. 1.

i Apud. Vind Ed 2'. T. I. p. 485. n. 80. In IV. Dist. 11. q. 6.
» De Leg. L. VIII. c. III. n. 9.
4 Viud. Ed. 2 T. I. p. 487. u. 86.

Ad has diluendas præ oculis semper habeas :

1° Principium possessionis valere non in solius justitiæ, sed in honestatis etiam, seu cujuscuinquc virtutis materia, ut n. 74. p. 37· col. 1. § *Insuper* probavimus.

2 Speciosiores objectiones sunt ea;, quas hic eum responsionibus subjicimus.

Obj. /. Quoties lex non probaverit suam existentiam, nulla est pro voluntate humana; ergo etiam quoties lex cessat probare suam existentiam, cessat quoque lex illa extare pro humana voluntate : quemadmodum enim obligatio pendet a notitia certa legis, ita etiam continuatio obligationis pendet a continuatione notitia; certæ ejusdem.

Resp. 1° *Relorq. conclus.* Ergo etiam quoties libertas cessat probare suam existentiam cessat quoque libertas existere; ergo etiam, quoties quis cessat suam innocentiam probare, cessat quoque innocentia existere ; ergo etiam, quoties superior cessat probare suam potestatem, cessat quoque potestas ejus existere pro humana voluntate. Jam vero lue conclusiones certo falsæ sunt. Ergo et conclusio objectionis, quum omnes eodem nitantur fundamento.

2° Est purum sophisma. *Nego paritatem.* Cognita enim semel legis existent ia et obligatione, ea pergit existere ct obligare, donec cessatio probetur; est enim de ratione *legis* permanere, sicut de ratione *prrecepti* est ad unum aut paucos actus determinari. Unde sequenti modo arguendum esset : Quoties non probatur existent ia legis, nulla est pro conscientia ; ergo etiam quoties non probatur cessatio legis certæ, nulla est cessatio pro conscientia; quemadmodum enim obligatio pendet a certa legis notitia, ita quoque obligationis cessatio pendet a certa cessationis notitia.

Obj. H. Si lex dubia quoad cessationem obliget, sequitur legem dubiam æque certo obligare ac legem certam ; atqui hoc non videtur rationabile; ergo non obligat.

Itesp. 1° *Relorq. argum.* Si lex dubie existons non obliget, sequitur libertatem dubiam æque certo liberare ae certam, quod non magis rationabile videtur.

2° *Disl. maj.* Sequitur legem, quæ dubie desiit, *directe* seu vi sua æque certo obligare ac legem certam, *Nego; indirecte,* seu vi principii reflexi, *Cone.* — *Nego minor.* lloc enim omnino rationabile est, quum principium istud in dubio conscientiam reddat practice certam.

Obj. ***III.*** Æqui-probabilistæ, innixi principio possessionis, docent qnod certus de debito, sed dubius de ejusdem solutione, teneatur totum debitum solvere. Atqui nimis durum et irrationabile videtur talem debitorem obligare ad totum debitum solvendum cum periculo bis solvendi ct sic grave damnum subeundi. Ergo principium possessionis tanquam regula generalis admitti nequit.

Itesp. 1° *Relorq. argum.* Id non magis durum et irrationabile videtur, quam præscriptio facta a possessore, qui bona fide acquisivit rem notabilis valons, postea vero invincibiliter dubitat an non sit alterius ; et nihilominus juxta communem sententiam theologorum ct omnium tribunalium potest rem illam totam retinere, cum periculo retinendi rem alienam et graviter damnificandi tertium, i. e. verum dominum. Pariter dubius de debito nihil obligatur solvere, non obstante eodem periculo graviter damnificandi alium, forte verum creditorem. Scriptores moderni qui in casu objecto volunt solvendum esse pro rata dubii, si sibi constare vellent, deberent quoque, in casu allegato prescript ionis, possessorem obligare ad dividendum pro rata dubii, et similiter, in casu dubii debiti, debitorem obligare ad solvendum pro rata, quum in utroque casu prorsus eadem militet ratio ; quinimo deberent penitus rejicere principium possessionis in materia etiam justitia', quod tamen non faciunt.

2° *Nego min.* Resolutio Æqui-probabilistarum nihil habet æquitati adversum, quum certo nitatur principio, et, si spectetur ut debet, in genere, ante omnem eventum, cuilibet potest æqualiter prodesse, sicut nocere. In hujusmodi dubiis unusquisque debet pariliter, modo pro se, modo contra se dubium resolvere, et vice sua periculum damni subire ac spe lucri frui ; in dubio debito, incertus creditor periculum sustineat ; in dubia solutione debiti, incertus debitor.— Quid non rationabile in hac solutione ? Neuter in hoc casu *certo* injustum patitur damnum aut injustum accipit lucrum. Contra, si debitor in pnefatis dubiis cogatur semper solvere pro rata, alteruter *certo* damnum injustum subibit. Etenim in dubio debito,

si debitum non existât, cogitur quis solvere quod non debet ; sin autem existât, creditor noti accipit totum quod suum est, et sic pariter in dubio solutionis factæ. Nonne hoc multo minus rationabile?

95.— *Obj. IV.* Qui probabiliter alicui obligationi satisfecit, ad nihil ulterius tenetur. *Probo* : 1° Probabilitas enim gravi et prudenti judicio fulcitur ; quisquis ergo probabiliter satisfecit obligationi, illud agit quod prudenti judicio sufficit ad præceptum implendum. Atqui neque aequitas patitur, ut plus exigatur quam quod prudenter creditur sufficiens ad implendum præceptum ; neque plus aliquid velle merito censetur prudens et æquus legislator. Ergo.

2° Quaelibet exactio ultra id, quod probabiliter sufficit ad implendum præceptum, contra se habet prudentis hujus judicii probabilitatem. Atqui exactio, contra se habens judicium probabile, evadit, quoad hoc, obligatio seu lex incerta, quæ vim obligandi habere non potest. Ergo.

3° *Ab absurdo.* Si enim obligationi cert;e itidem certam satisfactionem postules, nedum per probabilem aut probabiliorem, sed ne per probabilissimam quidem satisfactionem præceptum dici poterit impletum; nam semper locus superest reponendi, certam esse obligationem, satisfactionem vero incertam seu minus certam. Atqui hoc recta via ad damnatum Tutiorismum adducit. Hinc etiam Billuartl et alii, licet Probabiliorismum tenerent, censuerc tamen sufficere, si legi probabiliter satisfacias. Ergo.

Itesp. /. Si adsit *unica* seu solitaria probabilitas (n. 52 sub 3°) aut præsumptio quod (piis satisfecerit, libenter concedimus. Recole dicta n. 67. 1°. b).

//. Si *utrobique* probabilitas sit, prout supponit objectio ; *Nego.* Idcirco ad 1m et 2m *retorq. argum.*

1° Probabilitas gravi et prudenti judicio fulcitur·, quisquis ergo probabiliter *non* satisfacit obligationi, illud agit, quod prudenti judicio *non* sufficit ad pneceptum implendum. Atqui æquitas postulat ut id exigatur, quod prudenter creditur requiri ad implendum pneceptum, idque velle merito censetur prudens et æquus legislator. Ergo.

2° Exactio illius, quod probabiliter requiritur ad implendum præceptum, pro se habet prudentis hujus judicii probabilitatem. Atqui exactio, pro se habens judicium probabile, evadit, quoad hoc, exactio prudens atque adeo vim obligandi habet. Ergo.

Nemo non videt miserrima ejusmodi argumenta, quibus contradictoria eodem jure probare quis posset, nullius prorsus momenti esse, quandoquidem xsc mutuo penitus elidunt; ita hæe arguendi ratio assimulari possit venefico illi colubro, qui immani haustu ipse sese devoravit, ita ut præter caudam nihil superesset. Liquet porro præfata argumenta non alio fundamento inniti, quam falso illo multorum Probabilistarum principio : " Qui probabiliter agit, prudenter agit."

Ad 3m *Nego conseq.* Si satisfactio notabiliter probabilior est, ea moraliter certa est, ut ostendimus n. 71-73; consequenter ne minimum quidem damnati Tutiorismi periculum subest, sed inter moderati Probabilismi fines constanter consistimus. Illa porro, quam impugnat objectio, doctrina, S. Alphonsi est, necnon Billuartii ;l quæ si *recta via* ad damnatum Tutiorismum conduceret, damnanda et ipsa foret, errassetque propterea S. Sedes, dum S. Alphonsi doctrinam ab *omni censura* immunem declaravit. Objectio itaque ab absurdo exploditur. — Addo allata potius adversariorum argumenta recta via ad laxismum conducere ; siquidem eo tendunt, ut *e dubio* ultimum consciciitiæ dictameu efïorment.

Obj. V. S. Alphonsus docens legem quoad cessationem tantum dubiam etiamnum obligare secum pugnat ; nam in resolutionibus practices non paucis a principio illo deflectit. Ergo.

Cuin refutatio hujus objectionis ampliorem exposceret sermonem quam limites hujus compendii ferant, lectorem remittimus ad Vindicias P. I. C. IV. § II.

COROLLARIA.

96. — 1un' Probabilismum simplicem S. Alphonsus jure et merito laxismi insimulavit ac licite in praxin deduci posse negavit. A ide n. 73. § *fin.* Negligit enim regulas prudentiæ (η. 931, ct contra rationis dictameu ex sola allectione ad liber-

1 De Sacram Pœnit. dissert. 7. art. 2. § 4.

1 De act. hum. dissert. G art. 4.

tatcm in judicando ducitur (ib.), quod laxistarum proprium est.

2um Æqui-probabilismus S. Alphonsi a Probabilismo simplici differt tripliciter:

a) *Quoad gradum probabilitatis.* Vide n. 71.

b) *Quoad modum procedendi.* — Æ'qui-probabilismus enim comparationem opinionum in dubitante requirit, quam simplex Probabilismus nec necessariam nec possibilem existimat.1 Ille pneterea, ut principia reflexa *legitime* applicet, inquirit dubium *strietum-ne* sit an *latum;* hic dc sola curat probabilitate propositionis *iu .se* spectata, non de relativa.2 Cfr. n. 71 sub 2°.

c) *Quoad ipsa principia.* — Æqui-probabilismus namque principia, quæ *probabilistica* dicuntur, *penitus* respuit; Probabilismus vero *non penitae.* Principia illa sunt : " Qui *probabiliter agit, prudenter agit,"* ct " *Cum utraque opinio est probabilis,* homo CIRCA OPINIONEM TUTIOREM JUDICIUM SUSPENDIT, *et probabilitati opinionis* benign i: se innitens operatur.3 Ille in omni materia et in omni dubio stricto, sive legi sive libertati faveat, principium admittit : */n dubio melior est conditio possidentis;* quod hic, extra materiam justitiis, aut nullatenus, aut in solo dubio negativo admittit.45 Ille insigne hoc axioma pnedicat : *h-.r dubia non obligat ;* hic regula ista latiori ac ambigua utitur: *Non est obligatio, nisi de ea certo constet.*6 Ille in *dubio lato* sequitur principium: *Ferisimilius tenendam,* idque in favorem tum libertatis tum legis; hic vero principium illud rejicit, ubi de juribus legis adversus libertatem agitur.6

3lum |{CgU|a Æqui-probabilismi a S. Alphonso tradita cæteris omnibus antecellit— rectitudine,— prudentia, — facilitate, — auctoritate.

1) *Rectitudine,* ut constat ex probatis à n. 71-81.

2) *Prudentia ;* nam ex una parte nimio erga libertatem affectui viam præcludit, cum non sinat nos agere nisi librato pne- vie opinionum relativo valore, ponderatis scii, utriusque opinionis rationibus, aut consulto saltem gravi aliquo doctor··, qui eas rite ponderaverit,1 v. g. S. Alphon — ex altera vero parte scrupulos præcavet ; .Æqui-probabilismus enim non exibit strictam illam utriusque opinionis æqui-probabilitatem, quæ rara est et rarius sine ulla mentis hæsitatione percipitur, quæque intellectum in angustias adduceret. Econtra docet sufficere probabilitatem *fere ecqualem,* quæ admittit excessum probabilitatis non notabilem, seu non certo apparentem. Diligentiam sane et considerationem in Theologo requirit ; at quoties, rationabili investigatione facta, intellectus opinionis tutioris probabilioritatem, eamque certam, non clare percipit, integra remanet libertas.

3) *Facilitate,* eum duo tantum a dubitante expostulet, unum ut videat utra possideat lex an lilartas; alterum, ut. nisi opinio uni parti favens sit evidenter probabilior, parti, quæ possidet, palmam cedat.

Nec dicas facilius judicari de valida et gravi probabilitate alicujusopinionis, quam de excessu probabilitatis oppositæ.adeoque faciliorem esse regulam Probabilismi communis. Nam, priusquam opinionem aliquam amplectaris, vel cam solam considerás, vel ipsam cum sua contradictoria comparas. Si *primum,* pereas imprudenter agendo, similis judici, qui uni parti, et quidem sibi amieæ. causam adjudicat, altera inaudita. —Si *secundum,* non est cur de faciliori regula glorieris, ut per se patet.

Nota. — Quod praxin attinet, S. Alphonsi discipulus in enodandis difficultatibus minus lueret quam alii multi; nam, juxta responsum S. Pœnitentiariæ. *non erit inquietandus,* si Sancti opiniones sequatur, neglecta licet rationum ponderatione. Atque "utinam omnes" ut lepide scribit cl. Pe Wit.2 " summo studio conarentur S. Alphonsi doctrinam moralem, et doctrinam confessorii practicam plane perspectam habere et fideliter applicare. Sancta Mater Ecclesia minime quereretur, quod inter hos non invenirentur fideles dispensatores mysteriorum Dei; contra de-

1 Vind. Ed. 2'. T. I. p. ISI -484. n. 70-77.
- Ib. p. 484-491. n. 78-97.
3 Ib. p. 491 -496. n. 98- 106.
4 Ib. p. 498-502. n. 114 124.
5 Ib. p. 496 -498. n. 108 113.
6 Ib. p. 502 sq. n. 125 sq.

1 Di-··., a' 1757 (aliàs 1763) n. LXXXVI. vera, nwd.
- De studio et usu Th. Mor. S Alph p 106.

duran t la'ta : *Inter ho neminem invenio, quem debeam inquietare."*

4) Auctoritate, ut satis superquc ostensum fuit p. LXXXIII. sq.

Itaque cum Kenrickl concludimus:

" 1'ricclare et feliciter S. Alplioiisus moderatum usum opinionum probabilium vindicavit; qui cum zelo animarum salutis claruerit, et diuturna experientia, ct plurima auctorum lectione, *non est cur sollicitiores sint qui* TANTUM DICEM *sequuntur"*

1 Tr. 11. 33.

TRACTATUS DE LEGIBUS.

Lex est regula *externa* et *remota* actuum humanorum, sicut conscientia, seu dietamen practicum rationis, est eorumdem regula *interna* ct*proxima*. *Agendum,* 1° de legibus in genere, 2° de pnccipuis legum speciebus.

PARS PRIMA.

DE LEGIBUS IN GENERE.

Dicemus de legis natura. — Auctore — Objecto et subjecto. – Promulgatione ct acceptatione. — Obligatione.— Interpretatione. — Dispensatione et cessatione.

CAPUT I.

DE NATURA ET PROPRIETATIBUS LEGIS.

97. — *Definitio.* Lex a S. Tltonm l definitur: “ Quædani rationis ordinatio " (stabilis) ‘‘ad bonum commune ab eo. qui curam communitatis habet, promulgata."

Dicitur: 1) *ordinatio,* i. c. præscriptio, et in hoc differt lex à consilio; 2) *stabilis,* quia lex non extinguitur eum legislatore; 3) *rationis,* i. e. secundum rectam rationem ; alioquin non esset homine digna, utpote deliciens a rectihidine. Hinc lex debet esse *possibilis, honrda, ju-da.* Vide n. 109. 1°. 2°. 4°; 4) *ad bonum commune,* e. g. societatis conservationem, pacem publicam, delictorum coercitionem, litium extinctionem et similia. Bonum videlicet commune est linis *directus* et *immediatus egix;* particulare vero (saltem generatim seu ordinarie) *prtecejdi,* licet *mediale* et *indirecte* lex ad privatum eujusque bonum, præceptiim vero ad bonum commune tendat, quatenus scilicet et commune omnium bonum in bonum redundat singulorum, et vice versa ; 5) *ab eo i/ui curam communitatis habet ;* eum enim leges terre sit actus jurisdictionis, illa· ferri non possunt, nisi ab eo, qui tali auctoritate potiatur, seu a communitatis superiore; 6) *promulgata,* quia promulgatio pertinet ad legis naturam. vel saltem est ejus necessaria conditio: secus frustra lex constitueretur, cum impleri non possit, quod nullimode innotescit.

l 1. 2. q. 90. n. 4.

98. — Hinc multiplex intercedit discrimen *legem* inter ct *prerceptum.* etsi passim indistincte usurpentur, ut eum leges divinas, Moysi in monte traditas, pnecepta Decalogi nuncupamus. Differunt nimirum.

l Ratione *Jiaix,* quia tinis legis est bonum commune ; pnecepti privatum, sensu tamen supra declarato.

2° Ratione *jubentis ;* nam lex fertur a persona publica pro tota communitate ; prieceptum vero a persona quidem superiore, sed *rei* privata in personas privatas, uti ?r domino in servum ; *rei* etiam publica, sed egente cum personis privatis et singularibus, uti Princeps cum aliquo e suis subditis, aut cum aliquo particulari coetu.

3 Ratione *subjecti;* lex enim etiam ad futuros extenditur, pnveeptum e contrario non complectitur nisi pr.csentes. Ratio est, quia lex lata est pro communitate, ‹ua semper durat, licet membra ejus mutentur: unde patet etiam futuros lege obligari, nempe statim ac incipiant esse partes communitatis. At cum pneee ptum adhaereat persome singulariter determiñata personà extinctâ, et præceptiim ey lingtii oportet.

4° Ratione *.debilitatis.* nam lex *per se* perpetua est, et vivit etiam legislatore defuncto ; præceptiim vero expirât morte praecipientis. Sequitur ex dictis sub 3°. Hinc si superior alicui particulari prohibuisset egredi sine licentia c diœcesi, superiore mortuo, cessaret in posterum luce contra illum lata prohibitio. Econtra, si

per legem generalem id omnibus subditis prohibuisset, etiam superiore mortuo, lex in suo primo robore permaneret.

5° Ratione ; quia lex, cum feratur pro communitate qua tali, si communitas illa sit localis, non obligat extra ejus territorium ; præceptum vero, cum detur persona;, eam ubique comitatur, eique firmiter adlucrct, quocumque discesserit. Ita, si sacerdos fuerit a suo superiore suspensus, luce pœna eum comitatur etiam in aliena diiecesi. neque potest m ea celebrare. E contrario, si per edictum generale in sua Synodo Episcopus clero suo prohibuisset ingredi liquorum officinas sub suspensione lata· ‡ententia hanc pœnain non incurreret clericus, qui eas ingrediatur extra diœccsim suam.

99. — *bicinio.* Lex distinguitur :

Dinina, vel *humana,* prout Deum aut hominem auctorem *immediatum* habet. Dico: *immediatum ;* humana enim, licet immediate feratur ab homine, fertur tamen auctoritate a Deo, sive *immediate,* sive *mediate* communicata. L. 1.104 init.

Dirina subdividitur in *aternam, naturalem* ct *divinam positivam,* de quibus suo loro. *Humana* qua· et simpliciter *positiva* audit, dividitur:

I ratione *originis,* in *ecclesiasticam,* quie a potestate ecclesiastica, ct *civilem,* (pia a civili fertur.

2° ratione *modi, quo praecipit* vel *prohibet.* a) in *pra-cejdivam,* qua· et *moralis* dicitur a quibusdam, et jubet aut prohibet, quin pomus in transgressores infligat, et *pu-nalem.* Ha autem *rei* solam pernam imponit, quin pnccipiat quidquam aut prohibeat, et *mere pumulis poenalis* sine addito vocatur, ut si dicat : " (pii talem mercem importaverit, persolvet poenam scutorum triginta " ; *rei* pœnam imponit, aliquid simul præeipiendo aut prohibendo, ut si dicat : " prohibetur talium mercium importat io sub pœna scutorum viginti, et nominatur *pmnalis mijrta* aut etiam *le.r mijrta.* bi Iu *prohibentem,* qua actum illicitum tantum, et *irritantem,* (pia invalidum reddit (n. 2. 4°). c) Iu *affirmativam* et *negativam* (n. 125. IV.).

3° Ratione *modi, quo fertur,* in *scriptam* et *consuetudine* inductam.

100. — *Proprietates* seu *conditiones* legis *humatur,* ut obliget, sicut ex legis definitione patet, lue sunt; scilicet debet esse *possibilis, honesta, utilis, justa, permanens* seu *stabilis,* ct *promulgata.*— Ita cx Dist. 4. cap. 2.

1° *Possibilis,* non solum physice, sed etiam moraliter, ita ut observatu non sit nimis difficilis, adempte " secundum naturam, patria consuetudinem, loco et tempori conveniens." S. Isid. Secus non esset *rationis* ordinatio.

2° *Honesta,* nihil nempe statuens juri divino, sive naturali sive positivo repugnans. Secus non esset *ad bonum,* sed ad malum.

3° *L tilis,* bono sc. communi, idque notabiliter, 1° (plia bonum communitatis est linis essentialis ct primarius legis ; 2° quia lex est actus publicæ potestatis, quæ in solum bonum commune instituta est.

4° *Justa,* i. e. secundum normam justitiæ distributivæ, adeo ut alii non magis (piam cæteri graventur, sed subditis cum aequalitate proportionis, spectatis eorum viribus ct facultatibus, onera imponantur: secus in conscientia non obligat.

5° *Permanens* seu *stabilis,* ita ut semel lata, — nisi abrogetur, vel noxia evadat aut inutilis, — tamdiu duret, quamdiu stat communitas, cui imponitur, vel quamdiu perseverant circumstantia·, pro quibus lata est : *negative* ergo permanens esse debet.

Promulgata, quia lex est regula generalis et publica actionum, dirigens et obligans communitatem. Regula autem dirigere et obligare nequit communitatem, (piam regit, nisi sit ei per promulgationem applicata.

CAPIT II.

DE AI (TOKE LEGIS SEU DE LEGISLATORE.

101. Legislator dicitur Superior, cui sive independens ac suprema, sive Mibordinata potestas iuest leges ferendi pro communitate, in quam habet jurisdictionem.

PllIXCIPIA.— L Delis solus est legislator supremus et universalis, a (pio necessario cæteri legislatores, quiconque sint, omnem suam potestatem accipiunt, sive *immediate* sive *mediate.* Delis enim est regula summa et essentialis cujuslibct ordinis, et ipse solus gaudet supremo dominio in creaturas rationales, (piarum est principium et tinis ultimus. Con-

stat etiam ex Scriptura: *Per me. reges regnant, el legurn conditorex juxta decernunt ; per me principe» imperant, et potente» decernunt justitiam)* — *λ on est potestas, nisi a Deo)*

II. Ecclesia potestatem habet condendi leges, qua· ad finem sibi propositum conducunt. Principium probatum vide apud Theologial Dogmatica· scriptores.

III. Potestas civilis leges, «pia· ad finem temporalis felicitatis conducunt, condere potest.

Constat 1° cx Scriptura Sacra : *Per me rege» regnant, et legum conditores justa decernunt) Subjecti estote, sire regi quasi procellenti, sire ducibus tanquam ab eo ✵missis.*

Constat 2° ex ratione. Lex enim, seu *ordinatio ad bonum commune* est medium necessarium ad conservandum promovendumque finem Communitatis civilis, seu temporalem illius felicitatem ; ergo facultas illud medium adhibendi, seu potestas leges ferendi, debet esse in eo qui curam debet habere communitatis (n. 101), 3°).

IV. Semper obtemperandum est legitimis Superioribus aliquid justa lege praecipientibus» sive immediate a Deo, sive mediante populo eos auctoritatem recepisse existimes. — Ratio est, quia in utraque sententia sunt teqiie a Deo societati gubernanda· prepositi, ac propterea auctoritate pollent ab eo accepta. Hinc nullius momenti est in praxi controversia, utrum Principes s eculares *mediate,* an *immediate* potestatem a Deo habeant, **d)** p. 484. Dixi : *aliquid justa lege etc.* Censenda autem est justa lex, quoties de ejus injustitia apud viros doctos et probos communiter non constat: quia rectus ordo requirit, ut in dubio praesumptio faveat Superiori.

102. Qu æ s it a. Quær, 1° *Quinam in Ecclesia leges condendi facilitate polleant ! llesp.* 1' *Papa* pro tota Ecclesia.

2° *Concilium generale* item pro tota Ecclesia.

3' *Episcopi pro sua ditecesi* et Abbates et Praelati exempti pro suo territorio. Eorum tamen ordinationes praecepta tantum, non leges *censentur,* nisi vel a) in Synodo diœcesaua ✵ata sint, vel b) extra illam quidem, sed capitulo *audito,* eoque, si de rebus agitur, quæ in capituli aut cleri praejudicium, i. e. juris jam acquisiti violationem cederent, *consentiente)* Cbi vero nulla etiamnum Capitula existant, uti apud nos, vel ubi jus Capituli contraria consuetudine abrogatum est. Episcopus illud audire, ut per se patet, non tenetur. Praeterea ea omnia, qua· ad morum emendationem vel ad disciplinam reformandam pertinent, inaudito etiam Clero sancire possunt, licet æquum sit ac juri consentaneum ejus sententiam, si temporis spatium et negotii deliberandi ratio permittat, exquirere. Ita Praef. C. de P. F Episcopo Quebec. 2o nov. 1792.— Archiepiscopi vero et Patriarchæ leges ferre nequeunt pro di<eeesibus suffraganeorum, (plia non sunt earum Superiores proprie dicti, quamvis lites cx eis ad se delatas dirimere possint.

Sed neque Episcopus, neque Archiepiscopus, neque Patriarcha hges aut praecepta dare potest contrarias sive generali totius Ecclesia consuetudini, qua· juris communis vim habet, sive legibus latis a potestate sibi superiore, cum inferior in superiorem jurisdictionem non habeat.

4' *Concilia particularia pro dmcesibus. quas repraseutant.* Etenim, si Episcopi seordm sumpti leges pro ✵i sibus statuere valent, similiter et in Concilio, sive nationali, sive provinciali leges pro natione vel provincia constituere poterunt. Attamen Provincialium ac Nationalium Conciliorum decreta ad S. Cong. Cone. Trid. mitti debent, ut recognoscantur. Sic cx antiquo jure a Sixto \ confirmato in Bulla *Immensa aterni.*—"Aow *semel tamen."* ait Ben. \ I ₹., "*occidit procincialia . . . per apostoliea» litteras cwJirmari."* Confirmatio v<ro Synodorum per Apostolicam Sedem duobus modis, sedulo distinguendis, fieri potest : in forma se. communi, vel in forma specifica. In forma *communi* confirmari dicuntur statuta, quie non singulatim examinantur, neque approbantur a Pontifice *motu proprio* ct *ex certa scientia . . .* et talis confirmatio nihil novi juris aut efficacitatis illis tribuit. In forma *specifica* fieri confirmatio dicitur, cum praemittitur causa' cognitio, et singula statuta diligenter expenduntur, ac deinde, nulla adjecta conditione, aueto-

1 Prov. 8. 15. 10. 2 Rom. 13. 1.
8 Prov. 8. 15 4 I Petri. 2. 13. 14.

» L 1 104. Coll. H. V T1 II. 33
• Dr Svn. I):œc. L XIII. c 3 u. 4

ritate Apostolica cum clausula, *motu proprio atqueexcerta* confirmantur. .. . Statuto confirmato iu forma *specijica,* cum induerit naturam legis pontificia·, nulli inferiorum fas est derogare ; innuo ab hac confirmatione tantas accipit vires, ut pnevaleat juri communi, cui foret contrarium. Ita Ben. XIV.[1]

103. — Quær. 2° *An leges conderepossint Capitulum Cathedralis, Sede vacante, Pralati Regularium, et Abbatissa, seu Monialium Superiorissa ?*

Resp. 1° *Capitulum,* Sede vacante, nihil innovare aut abrogare potest ; sed diœcesim juxta leges existentes gubernare debet.[a] Attamen statuta, quæ pro circumstantiis necessaria essent, ferre posset. Capituli loco hac iu re apud nos est Administrator diœcesis.[8]

Resp. 2° *Prrelali Regularium* veras leges condere valent, sive in Congregatione generali Ordinis, sive alio modo intra limites suie jurisdictionis juxta proprias Ordinis constitutiones. Habent enim statuta a Summo Pontifice approbata, quæ illis hunc tribuunt facultatem.

Reap. 3° *Abbatissa rei Superiorissa Monialium* non possunt leges proprie dictas ferre, cum jurisdictionem ecclesiasticam non habeant. Possunt tamen exigere in conscientia obedieutiam circa res iu regula pnescriptas, vel circa ea, ꝙua ad profectum monialium, juxta regulas, conducunt. Habent enim jus prtecipiendi tum ex voto obedientiæ a subditis emisso, tum ex necessitate disciplina:, quæ in communitate servari debet.

Nota ; De auctore legis civilis agetur infra.

CAPUT III.

DE OBJECTO ET SUBJECTO LEGIS.

ARTICULUS I.

DE OBJECTO LEGIS.

104. **Pr in c ipia .** —I. Objectum legis sunt omnes et soli actus, quorum positio vel omissio ad bonum commune conterre potest ; hoc enim bonum est ratio seu linis legis (η. i 00, 3°). Hinc

11. Omnes actus indifferentes *distributive* sumpti objectum legis esse possunt; nam eum actus ejusmodi conferre ad bonum commune possint, eo ipso possum præcipi aut vetari.

Hinc distinctio inter ea, quæ prohibentur, quia mala sunt, et ea, qua? mala sunt, (piia prohibentur. Porro postrenia ha»c e numero sunt actuum *per se* indifferentium.

105. **Q l e s it a .**— Quær. 1° *An actus heroici sub legem cadant ?*

Pranotandum. \ irtutes ratione exercitii distinguuntur in *communes* ct in *heroicas. Communes* sunt, quæ ab hominibus exercentur secundum illam rationem, quam ŏrdinarii solent servare, (pii virtutem profitentur. *Heroica* vero ꝙua habita ratione circumstantiarum, admirationem parium, arduitatem includunt, promptitudinem exigunt,[1] ut e. g. si puer rigorose jejunaret. Hoc posito,

Reap, distinguendo. 1° Lex *divina,* tum naturalis, tum positiva, obligare *potest* ad istiusmodi actus, seu eum vitæ etiam discrimine. Ita SS. Martyres mortem, eamque acerbissimam, non ex *supererogations quadam,* sed ex obligatione subierunt. Ita pariter cum vitæ etiam discrimine baptismum administrare teneris infanti de vita periclitanti. Licet enim lex possibilis esse debeat, sufficit tamen ut sit possibilis *moraliter,* seu in casibus *communiter* occurrentibus; actus autem, de quibus agitur, *rarissime* ponendi sunt ; ideoque in responsione dicitur *obligare potest.*

2° Lex *humana* ejusmodi actus *generatim* invitis prircipere nequit ; ad finem enim legis humana·, seu ad bonum commune, eorum positio generatim non est necessaria. Dixi : a) GENERATIM *pracipere nequit ;* nam aliquando ad vitandum Dei vel religionis contemptum, aut ad bonum commune necessaria est eorum positio, ct sic milites vigiles non possunt stationem deserere, etiam imminente periculo vita·, si detrimentum inde respublica captura sit. Dixi: b) *invitis,* ut ne leges comprehendam, ꝙia feruntur ex hypothesi alicujus status particularis, quem (piis voluntarie sit amplexus, et sic

1 T)c Svn Diœc. L \ 11l ‹■. 5 n. 11.
1 L l 101 — Gousset. «. 129.
* \ Cone 1'len. Bait. 11. art. 96 99.
1 Ben. XIV. De Sen. Dei, etc. Lib. III. ‹-. 21.

Ecclesia monialibus perpetuam pra-ripit clausuram.

106. — Quær. 2° .*In lex humana possit praeipere. itemqueprohibere actus internos?*

Prcenotandum. Actus internus pnecipi potest ct prohiberi tum directe sive in »e, uti Schola· loquuntur, tum indirecte seu ratione actuum externorum, quibus ipse necessario conjungitur. Potest autem actio interna cum externa conjungi, — *oel* tamquam forma constituens actum ipsum externum in esse suo morali, ut v. *g.* consensus in matrimonio; — *ce/* tamquam causa ellectum suum producens, ut v. g. voluntas occidendi in homicidio voluntario;— *vel* tamquam conditio necessaria, ut c. g. contritio in confessione. Ilis praemissis,

Resp. Si sermo est de illis internis actibus, cpii eum externis necessario conjunguntur, certum est legislatorem humanum pnecipere et prohibere posse indirecte actus internos, quatenus nempe per se conjuncti sunt cum actibus ipsis externis, vel taimpiam forma, vel tamquam causa, vel taimpiam conditio necessaria. Si enim legislator humanus cogere potest ad actum externum validum,— v. g. ad validum contractum, ad validam confessionem,— obligare etiam poterit ad ea, quie cum validitate illa necessario conjuncta sunt, et, quibus omissis, actio externa frustra pneciperetur.

Si vero sermo est de iis internis actibus, <pii cum externis non necessario conjungunt ur, consentiunt omnes, legislatorem civilem eos non posse pnecipere vel prohibere; nam etiam sine his obtinet finem suum, tranquillitatem nempe reipublicic, (pre facile habetur, si actus externi, (pii precepti sunt, ponuntur, ct omittantur illi, (pii sunt prohibiti.

Diximus : *legislatorem civilem ;* nam de ecclesiastico disputatur. S° Alphonsel probabilior est sententia S. Thoma·2 et Suarezii,§ qui negant. Cum enim Ecclesia actus *mere* internos cognoscere non possit, neque judicialiter eorum potest urgere exeeutionem, vel omissionem punire; ergo neque illos pnecipere vel vetare; nam de ratione verse societatis est, ut, (pios imperat actus, eos ipsa *per se,* ex natura nempe ipsorum actuum, cognoscere valeat, etsi nonminquam *per accidens* impediri possit a tali cognitione ex causa aliqua extrinseca.

Contessarius pœnitenti actus mere internos, ut v. g. pias aspirationes, imponens, non humani, sed divini legislatoris personam gerit, aut. si mavis, ut minister Sacramenti agit, i(leoque non minus extra thesim objiceretur ac Ecclesia aut perlatus regularis dum religiosis meditationem praecipit ; ejusmodi enim leges non dantur invitis, seu feruntur ex hypothesi status, (piem (piis voluntarie suscepit aut actionis, (piam ponit.

167. — Quær. 3° *An lex humanapreecipere possit actus externos occultos ?*

Resp. Affirm. Quia potestatem habet dirigendi quidquid externum est Actus enim occulti natura sua ab aliis non differunt ; quod autem puniri nequeant, id per accidens contingit.1

108. — Quær. 1' *An /ex se extendat ad actus preeteritos ?*

Resp. Xega/ire neque ratione ¢ulpa cum non sit praevaricatio ubi nondum erat lex; neque ratione *pura* pœnæ, utpote latie in solam culp.e vindictam : neque ratione rescissionis actuum, nisi in aliquo casu a lege expresso. Unde axioma : " Zc.r *non habet rim retroacticam."*—Consonat Constitutio nostra, quie expressis verbis habet : " ﻫA ... *ex post facto /aw shall be passed,"* - et " Ao *state shall . . . pass any . . . ex post facto law, or laic impairing the obligation of contracts."* §

ARTICULUS IT.

DE SUBJECTO LEGIS.

109. Pr in c ipia .— l Subjectum legis sunt subditi, actu lege obligati vel obiigaud i. Dico : *obligati rei obligandi ;* sunt enim (pii negant infantes ac perpetuo amentes legi naturali, utpote ipsis rationis usu non promulgatæ, subjici. Qui affirmant, respondent naturam rationalem, (pia et in ipsis est, et legem naturalem a se invicem separari non posse, ideoque ipsos huic subjici *in actu primo.* Omnes vero conveniunt nefas esse ipsos ad blasphemias etc. provocare, (piod ta-

1 L. L 100. a 1. 2. q. 01. n. 4; q. 100. u.
3 De Leg. L. IV. c. 12. 13. n. 14.

1 L. I 100.
2 Art. 1. Sect. IX. 3.
3 lb. Sect X. 1 et Kent, Vo| 1. n, 407-422.

men logice ii tantum admittere possunt, qui cum S Alph°.1 affirmant infanteset amentes lege naturali in actu primo teneri.

110. — 11. Omnes et soli subditi rationis habitualiter compotes sunt legi humana subjecti. — Ratio primi est, quia lex ferri nequit nisi in subditos. Ratio secundi est. quia homines, habitualiter usu rationis carentes, legibus dirigi non possunt.

Ex priori hujus principii parte sequitur infideles, seu non baptizatos, legibus ecclesiasticis non obligari, quia Ecclesia jurisdictioni nondum subjiciuntur, 'renentur tamen Ecclesiam ingredi, cum legi divina in casu Evangelic:»·, subjiciantur. Sequitur econtra haereticos, schismaticos ct quoscnmque alios baptizatos, etsi non catholicos, legibus ecclesiasticis /w *se* teneri, quia, quamvis sint rebelles, non cessant esse Ecclesia· subditi.2 Dixi: />rr ye ; quia 1° nesciunt Iere, se ad illas teneri, etiamsi forte necessitatem, i. e. obligationem ingrediendi catholicam Ecclesiam jam cognoscant ; quo casu in praxi non peccant, et 2° adsunt aliquando circumstantia?, quibus concurrentibus censendum sit Ecclesiam nolle legibus suis, vel certa aliqua lege, luerelieos obligari ; ne scii, magis mngisque peccatis inquinentur.8 A orbo : aliud est Ecclesiam aliud eam *relie* obligare luereticos omnibus suis legibus. In praxi, luuretici ad gremium Ecelesite redeuntes in confessione non sunt cogendi ad se accusandos de non audita missa de pnecepto aut de non servata lege jejunii

Sequitur pariter Ecclesiæ legibus adstringi cxcommimieatos, quamvis de Ecclesia ejecti fuerint ; secus enim ex malitia sua commodum reportarent. Prætrrea per ipsos stat ut ab excommunicatione solvantur.

Ex posteriori principii parte patet infante·. et perpetuo amentes non esse legi humana sulxlitos Licet igitur eis dare carnes edendas diebus, (piibus illa ab Ecclesia prohibentur. Non tamen id *expedi!* eum puerulis, qui ante septennium aliqualem, licet vald»· imperfectum usum rationis habere incipiunt. Interest enim quam maxime, ut ab unguiculis jugum Domini portare assuescant. Amentes tamen ad breve tempus, vel qui *multa* lucida habent intervalla, ebrii ct dormientes, sunt legi subjecti, quia sunt in statu habituali usus rationis. Hinc non liret eis dare carnes diebus prohibitis.1

111. — 111. Soli homines actualiter ratione utentes possunt legem moraliter violare, (pita, deliciente cognitione, nemo peccare potest.

112. Qt esita. Quær. 1° .*In clerici teneantur legibus cicilibus?*

Resp. .Ij]irni., quoad vim earum directivam, iis tamen exceptis, qua· repugnant immunitati ecclesiastica etiamnum vigenti? Omnes enim partes communitatis politica legibus politicis obligantur; atqui clerici sunt partes communitatis politica Ergo.

Dixi : 1° *iis tamen exceptis, <pue repugnant inununilati ecclesiasticre.* liter vero triplex distinguitur, scilicet *personalis, localis et realis.*

Personalis comprehendit exemptionem clericorum 1) a foro laicali in causis tum civilibus, tum criminalibus :2 2) a tiibutis, (piibus non subjacent eorum bona tam ecclesiastica, (piam quocumque alio modo acquisita;8 3) ab iis oneribus, (pia vilia seu sordida existimantur, ut reparatio viarum et similia; 4) a servitio militari, a receptione militum et aliis prestationibus causa militia ; 5) a tutela ct cnratela. ct generat ini ab iis, qua vel status sui sanctitati non conveniant, vel cum officiis eidem annexis componi nequeant.

Localis in duobus pneeipue consistit, scilicet 1) in prohibitione, ne in locis sacris peragantur certi actus, profani nempe, maxime tales, (pii eorum sanctitatem magis dedeceant ;* 2) in jure asyli, (pio cavetur ne confugientes ad loca sacra aut domos religiosas ex his extrahantur, nisi sub certis conditionibus.6

Reatis, seu bonorum ecclesiasticorum immunitas a tributis et oneribus, a potestate sieculari impositis, lia·»· quousque se extendat, vide, si bibet, apud *Craisson*

» L. 1. 70. 72. 73. 2 Ib. 154.
' Tarquini, Jur. Eecl. Pubi. Instit n. 61. 65.
* Fra«sinctti, Compendio dvlla Teologia Moral··, nota 7-

1 L. 1. 155.
2 S. Alph. <lc Privil. i». 19. 8 Ib. n. 20.
1 (’rnisson, Mannnle, u. 4828-4837·
5 ('misso»», ii 4838 4840 et S. Alph. de Priv. n. 25 – 28.
° n. 52S8 5291.

Ad immunitatem ecclesiasticam pertinent P.P. in Syll. damnatæ 30. 31. 32. V.. XLII.

Dixi : 2° *Quæ repugnant immunitati ecc!entant'ira·* ETIa MXL'.M VIGENTI; Ecclesia enim vel *expresse,* ut concordato, vel *tacite* juri suo quoad hanc illamvc immunitatem renuncmre potest ; tacita autem renuneiatio non est facile præsumenda, cum oı(linarie nitatur factis, coacte, non voluntarie positis. Hinc

113. — Quær. 2° *Quid agere debeant* 1° *Episcopus;* 2° *Clericus;* 3° *Officialis civilis, ne, jus immunitatis ecclesiastica· bcdere videantur, dum servare coguntur leges eidem adversas ?*

Resp. I. Generalim 1: Contra ejusmodi leges protestari tenentur, si, omissa omni protestatione, scandalum timendum foret; quod tamen timendum haud est, ubi fideles norunt impossibilitatem adesse aliter agendi. 2° Vi cedendum, (juin provocentur apertæ violentiæ, qu e non inserviunt nisi ad multiplicandas Dei offensas et ad injurias Ecclesiæ inferendas.[1]

Resp. H. ad singula. Ad 1"". "Suo muneri satis abunde facturum se credat," ait Ben. XIV.,[3] si curet 1° " Ne princeps sæcularis sibi umquam arroget jus Sacrorum, hoc est, ne . . . se immisceat in causis . . . *mere* . . . spiritualibus et ecclesiasticis." 2° " Ne judex laieus," aut potestas sæcularis " eam quoque partem jurisdictionis " aut immunitatis " invadat, quæ hactenus perseverat intacta."

\d 2um. 1° Nisi de casu agatur, in quo *vel* periculum sit in mora, *vel* consuetudo contraria jam inoleverit, ad Episcopum recurrat.

2° " l"bi cum homine etiam sa-culari et de rebus temporalibus difficultas oritur, ne quemquam in jus vocent, aut vocati sponte se sistant, nisi res aliter componi nequeat." [4] *

3° " Ecclesiæ honorem temnit et sacros canones conculcat, quicumque persona Ecclesiastica vel Rcligiosæ . . . de re juris stricte ecclesiastici . . . coram profano judice litem intenderit," [4] nimirum ut actor (" *plaintiff"*) ct non simpliciter ut reus (" *defendant).*"

Ad 3,am. Agat ut de clerico ad 2m sub 1° dictum est; neque enim sine gravi damno suo vel etiam Religionis, seu sine periculo jactura officii, alias forsan acathoiico aut pravo catholico committendi, aliter agere potest. Plura de officiali civili suo loco.

114. — Quær. 3° *Quibusnam immunitatibus Ecclesia ia Fuderatis Statibus fere uti possit, quin legum civilium poenis obnoxia Jiat ?*

Resp. a) Quoad *personalem* clerici a cæteris civibus non distinguuntur, nisi quoad tutelam ct curatclam in Louisiana.[1] Cætcrum in reliquis Statibus nemo ullus ad eam cogitur. Ita pariter non tenentur esse de numero juratorum (" *members of the jurg ").* bi Quoad *localem,* sola illa SS. Canonum prohibitio qua cavetur, ne in locis sacris peragantur certi actus, urgeri potest ; non vero jus asyli, c) Quoad *reulem,* vide dicenda in Tract, *de Jure et Jusi.* n. 620.

115. —Quær. 1° *An pueri teneantur ad leges ecclesiasticas statim ac usum rationis adepti sint, licet septennium nondum expleverint ?*

Resp. Duplex est sententia. Qui affirmant, nituntur principio II. (n. 110), juxta quod omnis homo, ratione utens, eo ipso legibus subditus est . qui negant, hanc rationem allerunt, quod Ecclesia censeatur attendere ad ea. quæ eominuiiiti r contingunt, quod Alph02 non videtur improbabile,excepto quando de puerisagitur, qui mortaliter peccarint ; hi enim ad præceptum annuæ confessionis tenentur, quo obligantur omnes, qui ad annos *discretionis* pervenerunt.

liti. —Quær. 5° *An peregrini teneantur legibus sui territorii ?*

Resp. Neg., nisi fictione juris in proprio territorio adhuc esse censeantur. Ratio est, quia *lex,* hoc ipso quod respicit communitatem. est territorialis, et in hoc differt a *pracepto.* quod lex non allicit personas nisi per territorium (n. 9S. 5°) : atque id valet etiam de lege juris communis, quando peregrinus ibi versatur, ubi hæc non viget. Sic, si in tuo territorio sit jejunium, et eadem die pergas ad locum, ubi non est jejunium, poteris vespere comare. Pariter mane existons in loco, ubi non est

1 Frassinetti, Comp, della Theo). Mor. η. 136.
- De Svn. L. IX. c. 9. ». 12.
3 Cône l'l. Balt. II. a. 155. 4 1b. <t a. 156.

1 Civ. Code of Louisiana, art. 292. ad 7.
3 L. 1. 155. JV. 270. 1014

jejunium, poteris jentare et vesci carnibus, etsi circa meridiem reversurus sis domum, ubi est jejunium. Domi tamen certo teneris abstinere a carnibus, non vero a secunda aut ulteriori etiam comestione; pncceptum enim abstinentiae est dividuum, unica· autem comestionis individuum.1 Obeamdem rationem, si exiturus sis e loco, ubi est jejunium, eadem die perventurus in locum, ubi non est jejunium, in loco, unde abis, poteris jentare, non tamen carnibus vesci.2 Ita quoque, si in tuo territorio sit speciale festum, et in alium locum, ubi non sit festum, profecturus sis, non teneberis audire Sacrum ante discessum, modo perventurus sis extra locum, ubi viget pncceptum, ante illam horam, (pia ibi ultima Missa celebrabitur. Ratio est, quia ex una parte pncceptum non obligat sive ut expectes, sive ut ex pluribus Missis, (pia· celebrantur, aliquam audias, quæ ante ultimam dicetur: ex alia vero, dum extra territorium tuum pervenisti, ejus legibus non amplius teneris. Sin autem unica tantum Missa celebretur in tuo territorio, et post eam sis discessurus, hanc audire teneris.8

Dixi: *nisi fictione juris in proprio territorio adhuc esse censeantur.* Sic pastor non residens delinquere censetur in proprio territorio, et pumas ibidem contra non residentes statutas incurrit. (Θ) p. 178.

Excipiunt etiam quidam peregrinum e proprio territorio ideo egredientem, ut se legi subtrahat. quia, aiunt, ageret in fraudem legi- ; *"nemini autem,"* ut Labet juris adagium, *"fravx sua debet patrocinari."* Sed S. Alphonsus.4 cum aliis, hanc exceptionem non admittit ; et recti quidem, eum *nullus rideatur dolo facere, (/iti utitur jure suo,* ut habet aliud juris adagium ; at peregrinus ille utitur jure suo ; lex enim non prohibet *erire* e proprio territorio, sed prohibet tantum praecepta sua violari ab iis, tpii sunt in peripheria legis, seu in territorio, in (pio viget. Nec ad rem facit quod (pii e territorio exit, eo pnecise animo, ut matrimonium clandestine contrahat in loco, ubi decretum Tridentinum de necessaria parochi et duorum testium praesentia non viget, invalide contrahat ; vel quod a peccatis in territorio suo reservatis absolvi nequeat, qui in locum, ubi ea non sunt reservata, principali hoc fine tendit ut ab iis absolvatur: in utroque enim casu vere agit in fraudem legis id expresse prohibentis; in priori scilicet in fraudem Constitutionis I rbani \ 111., in posteriori in fraudem Constitutionis Clementis X.

117· — Quær. 6° *Anet quibus legibus teneantur peregrini in loco, in quo versantur ?*

Heap. ***I.*** Tenentur 1°, ut per se patet, lege naturali vitandi scandali ; lex enim naturalis ubique obligat. Peccaret ergo (pii legem particularem eujusdam loci iis in adjunctis violaret, in quibus violatio illa scandalum causaret. Sic e. g. peccaret sacerdos, (pii eum scandalo populi non servaret legem pro clero diœeesis, per quam transit, latam.

2 Legibus .luris Communis, licet in territorio suo non vigentibus ; ratio enim privilegii, vel legitima· consuetudinis, cur in territorio suo non vigeat, hoc tantum territorium allicit et per territorium personas in eo versantes, cessatque proinde territorio derelicto. Hinc Neo-Aurclianensis Baltimore festo Circumcisionis D. olim debuit Sacro assistere.

3 Legibus contractuum, idque ut confusio evitetur. Hinc illud: *" locus regit actum."* Cfr. n. 1612. q. 1°.

4° Legibus delicta punientibus ; delinquens enim sortitur forum loci, ubi delinquit. V. tamen n. 1667. q. 4°.

5° Legibus commoda istius loci spectantibus. L. I. n. 156 § fin. Hujus régula? exemplum habes n. 635. 1°.

6° .Juxta S. Alphonsum,1 lege particulari loci, in (pio versantur, si eadem lex particularis vigeat in territorio suo. Id tamen potius vi consuetudinis quam principiorum obtinet.' (I) p. 478.

lh χρ. 11. Cætcrislegibus loci, in quo versantur. probabilius non tenentur, quia leges non obligant nisi subditos, (piales non sunt peregrini. Nam ex jure nemo subditur alterius potestati, nisi ratione *vel* delicti, *cef* contractus, *vel* domicilii aut quasi domicilii, *re!* ratione rei sita· in territorio, *rei* demum in quibusdam casibus ratione originis.

1 L I. 157 nd 4
8 Ib ad 6.
» Ib. nd 5.
« Ib. u. 157.

1 L I. 156.
' Bonne. Гlι Mor. 1). I. q. I. P. III. n. 52. Suarez, ‹lc Rdiμ Tr. II. !.. Il c. XIV. n. 15.

CAPUT IV.

DE Pit05! C LG ATI ONE ET ACCEPTATIONE LEGIS.

ARTICULUS I.

DE PROMULGATIONE LEGIS.

Promulgatio est publicatio legis, facta a legitima auctoritate, ad obligationem in subditos inducendam.

IIS. Pr in c ipia. – I Promulgatio publica legis *necessaria* est ut ipsa obliget. Sequitur ex definitione in. 97), et probat Angelicusl ex eo quod lex, utpote regula et mensura, per solam promulgationem applicari possit subditis per eam regulandis (n. 100, 6°). Quare, licet quis sciret legem jam esse conditam et mox promulgandam, non tamen teneretur eam implere, antequam promulgata fuerit ; nam *" leges instituuntor, cum promulgantur."* *

II. Promulgatio *sufficit,* nec ad legis valorem requiritur ejus aut divulgatio, aut notitia: nam si aliter esset, vix ulla haberetur lex humana obligandi vi pre-<lita, eum ferme semper sint aliqui, ad <pios notitia minime pervenit, nisi post tempus longissimum ab ejus promulgatione. Quare, (pii legis promulgationem invincibiliter ignorant, excubantur a culpa ex defectu voluntarii tu. 11). non vero ex delectu legis, qua», utpote promulgata, vi obligandi potitur. In foro externo autem legis rite promulgata· notitia generatim præsumitur, tum quoad pumas ejus violatoribus statutas, tum quoad valorem aut anilitatem contractuum.

III. Ex natura rei suflicit ut lex promulgetur in aliqua pnveipua civitate, seu in tali loco, unde ad notitiam communitatis pervenire possit, ·(stat im obligat ac promulgata fuerit.

Dixi : r.r *natura rei ;* liberum enim est legislatori specialia determinare tum (pioad locum vel loca, in quibus promulganda sit ut obliget, tum (pioad tempus, quod post promulgationem elabi neccsse sit antequam obliget. Hinc

119. Quær. 1 *In sufficiat, ut leges episcopales promulgentur in civitate episcopali ? — et papales Roma ?*

Resp. rlffirm., nisi vel Pontifex vel Episcopus aliud significet, aut agatur de illis legibus Pontificiis, quæ irritant contractum, qui sunpte natura i. c. nisi a legitima potestate invalidaretur, validus foret, — aut jurisdictionem auferunt, v. g. reservat ione casuum. Ratio e-t (plia hoc sufficit, ut populo christiano innotescere possint. Præterea modus promulgat tonis est in poti-state legislatoris. Porro in praxi Episcopi obligare volunt per promulgationem in urbe episcopali, vel. 'i de legibus agatur, quæ *solum* respiciunt *clerum,* in ipsa synodol factam, et Pontifices per eam quæ Roma· fit ; alioquin enim SS. Pontifices in -ids Constitutionibus frustra apponerent clausulam, (pia declarant se intenden eas "sic publicatas ab omnibus, ad (pios spectant, perinde habendas esse ac sj unicuique illorum personaliter intimata· fuissent vel exhibita·." 2 Consonat declaratio S. Pumitentiaria· 8 Nov. 1821 data Archiepiscopo X< »{»·›!·.- tano circa Bullam: *"Ecclesiam"* Pii VII. contra societates clandestinas, qurc sio sonat: " Ad II. Per €onstitutioni promulgationem, quæ Idib. Sept. Roinæ evenit, eam adeptam esse legis dignitatem et vim obligandi."8

Dixi : *aut agatur de illis, etc.,* idtpie ob incommoda alias secutura. quæ Pontifex haud pnesnmcndus est voluisse.

120. — Quær. 2 *.In leget Pontificia obligent stati n ac promulgata sint ?*

Resp. Nisi Pontifex aliter determinaverit. tantum requiritur temporis spatium, quantum sufficit, ut legis notitia ad ·›.*mm moraliter* perveniat, i. e. bimestre. Ita S. Alph.· contra alios.

121. - Quær. 3° *Quandonam obligare incipiant leges nostra viriles ?*

Resp. Kent® "A statute is Io operate from the verv day it passes, if the lav» itself does not establish the time."

VRTICULUS II.

DE \((El TITIONE LEGIS.

122. — Acceptatio legis est submissio, qua subditi, saltem (pioad majorem el

1 1. 2. q. 90. a. 4.
2 Dist. IV. c. 3.

1 Ben. XIX de Syii. diœc. L XIII. c. L n. 1.
2 L. 1. 96. H. A. Tr. II 6. sq.
3 Apud Scnvini. Tom. IV n. 177.
4 II. A. Tr. U 8. Th. Mor. L. L 96.
6 V. 1. n. 457- 458.

saniorem partem, formaliter vel virtualiter legem acceptant.

Pr in c ipia . — I. *Rer w* lex quoad vim obligandi nullo modo pendet ab acceptatione populi. secus enim simul cum Superioris potestate corrueret omnis legum auctoritas, atque adeo totius ordinis socialis subversio sequeretur. Constat etiam ex propositione 28. ab Alexandro \ II. damnata ı V. p. XIV.).

Ii. /Vr *accidens* quandoque lex non acceptata non obligat, ratione taciti vel expressi consensus Superioris, aut ratione privilegii vel consuetudinis ŧolerata Constat ex praxi in variis casibus, atque ex consensu communi theologorum.1

123. Qt .e s i t a - Quær. 1 *in quibus canibus* per accidens *non obliget lex non. acceptata ?*

Resp. 1 Si tempus, quod a non-acccptatione effluxit, sufficiens sit ad inducendam legitimam consuetudinem contrariam.

2} Si *sanior* et *major* pars legem non observet, et ex adjunctis præsumatur, principem, cum non instet pro observantia nec transgressores puniat, nolle aliquem obligare.

3' Si lex sit contraria consuetudini vigenti, valde difficilis, — et ejusmodi præterea sint circumstantia·, ut, si a legislatore p̈nccognita fuissent, legem certo non tulisset.2

Ratio est, quia in omnibus his casibus adest consensus legislatoris, saltem tacitus.

124. — Quær. 2° *tn obliget lex in dubio an sit acceptata ?*

Resp. rljfinn., quia, nisi de contrario constet, præsumitur factum, quod de jure faciendum erat (n. 67. 2°). Excipe, si solitaria adsit probabilitas legem abolitam esse aut numquam incepisse.3

Quær. 3° *In obliget Ecclesi/p lex,qurp, cirdi aliquo gubernio prohibente, acceptatu nonfuerit ?*

tbsp. Jjfirm. per te. quia Ecclesia accepit potestatem suam a Christo, non vero a potestate civili ·; et proinde est ab ea omnino independens. Ipsi enim, non potestati civili, a (hristo dictum est : *Quodcumque ligareris, . , , erit ligatum,* etc.4

1 L. 1. 138.
' II A. Tr. II 13. Th Mor. I.. I. 139.
3 I. I. J, I. 1\ 112. q. III. § *Secunda.*
4 .Mutth. 16. 19. S. Alph. L. 1. 138.

Quær. ı *-tn Episcopi possint'leges pontificias non admittere ?*

Resp. Xeg. Etenim Episcopi, licet Principes sint in suis Ecclesiis, Romano tamen Pontifici, immediato Christi in terris Vicario, totiusque Ecdcsiæ capiti et gubernatori subjiciuntur. Ei igitur parere debent, et sie exemplum obedient ŧa propriis subditis pnebere, legem pontificiam promulgando ct ejus observantiam in dioecesi sua procurando. Excipe tamen si graves obstent rationes ; tunc enim non tantum possunt, sed debent Episcopi has rationes S. Sedi exponere, deinde vero ejus definitioni acquiescere tenebuntur. — Aide Bened. XIV.ı

CAPUT λ'.

DE OBLIGATIONE LEGIS.

.tgendum 1° devi obligationis; 2° dc modo obligationi satisfaciendi ; 3° de causis ab ca excusantibus.

ARTICULUS T.

DE VI OBLIGATIONIS.

125. Pr in c ipia .— I. Lex quaelibet veram inducit obligationem, saltem ad pernam ; in hoc enim a consilio lex differt, quod hanc impune pro libitu suo posthabere subditus non possit.— Ita *omnes.*

II. Lex humana quælibet in conscientia coram Deo *per se* obligare potest. Ratio est, (piia Superiores a Deo constituti sunt cum potestate pneeipiendi. Hinc: *Qui resistit potestati. Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquiruntf* Ita *omnes.*

Dicitur; *obligare potest,* non vero, obligat : ratio, (piia lex non obligat ultra mentem legislatoris ; ergo si is intendat sub sola poma obligare, lex per se ad culpam non obligabit. Et hoc quidem tum dc legibus civilibus, tum de canonicis valere, tradunt DD. communiter.

III. Lex obligat sub gravi aut sub levi pro gravitate materiœ aut circumstanti-

1 De Svn. 1. 9. c 8. 2 Rom. 13. 2.

arum, vel linis a Superiore specialiter intenti.

IV. Lex affirmativa obligat semper, sed non pro semper; negativa vero obligat turn semper, turn pro semper, i. c. singulis momentis; id enim differunt, quod (non tam vi verborum, quam linis directi et primarii) illa actum poni, lime omitti jubet: impossibile autem est homini actum quemdam, e, g. amoris Dei, *semper* ponere; sed nulla pnetexi potest impossibilitas *semper* ab actu aliquo prohibito, c. g. odii Dei, abstinendi.

V. Lex divina positiva, et humana, non obligant generatim cum incommodo valde gravi, seu cum gravi nocumento, quod *per accidens* observationi legis conjunctum sit. Constat ex jure naturali et canonico, ex praxi Ecclesiæ et ex consensu omnium.

126. Qf.esita. — Quær. 1° *An legislator possit praecipere sub led in materia praei, et rice versa ?*

Resp. ad 1um. *.tffirm,,* saltem probabilius. (piia obligatio pendet ab ejus voluntate, sicut lex ipsa. — Ita *communiter.*[1]

Resp. ad 2,1,n. A/y., (piia deest proportio inter obligationem gravem et materiam levem. Excipe si materia non sit undequaque levis,-sed gravis ex tine, etc. — Ita *communiter.'*[1]

Quær. 2° *Quantam materia legis censenda sit gravis cel levis ?*

Resp. Colligendum id est :

1° Ex *verbis* ipsis legis. Sic gravis est ejus obligatio, si in ea dicitur: *preeeipimus sub gravi,* vel *sub indignatione Dei,* vel *sub interminatione divini judicii,* vel *in virtute sancta- obedieuti/e,* vel *ex tota potestate.*

2 Ex ipsa *materia,* quæ gravis erit ratione, vel *quantitatis,* v. g. in furto, vel *qualitatis,* ut hostia consecrata, wl alterius *circumstantia'* majoris momenti.

3° Ex *fine ;* nam si linis legis sit prorsus magni momenti, ct ad hunc finem lex multum conducat, materia erit gravis, etsi illud, (piod prrecipitur aut prohibetur. *de se* sit quid leve; secus, materia censebitur levis. Sic grave est pro celebrante Missam, si omittat infundere in Calicem aliquot guttulas aquic. Non autem erit grave, si die jejunii unam altcramvc unciam panis manduces extra refectionem.

4 Ex gravitate*pa-nc?* transgressoribus legis *mixta* imposita ; cum prena culpæ proportione!ur. Esset v, g. poma carceris perpetui ; excommunicationis, si «it *lata·* sententia ; nam aliter dicendum probabilius, si sit tantum *ferender* in materia non gravi, cum ex una parte non sit tam magna illa pœna, (pia illico non incurritur; ex alia vero, materia, quæ levi supponitur. id per se non ferat. V. n. 1662. 2°.

5° *Ex communi prudentum judicio* ac probata consuetudine, qu e quidem *optima* est *legum inter, res.*[1]

127. — Quær. 3° *Ait lex humana possit aliquando impedire, ne obligatio, alloquia calida, contrahatur ?*

Resp. 1° *Affirm.* pro foro *externo* Ratio est, quia aliquando bonum commune id exigit; nec prohibet'lex naturalis, ut, bono communi id postulante, præscriltantur conditiones, quibus non servatis invalidentur actus alioquin validi. Ita leges civiles irritant testamenta prescriptis solemnitatibus destituta. At cfr. n. 915.

Resp. 2° *Affirm.* etiam generatim pro foro interno, si agatur de lege ecclesiastica. Ita Synodus Tridentina irritat matrimonia clandestina, ex mero jure nature alioqui valida.

Resp. 3° Quoad leges civiles et quasdam ecclesiasticas, quæ fundantur in pnesuinptione fraudis, disputatur. Qui negant, dicunt illas leges fundari in præsumptione *solius* fraudis, quie dum non adest, ante sententiam judicis, actus a lege irritatus reseindibilis tantum erit. Qui affirmant, dicunt eas fundari non solum in priesumptione fraudis, sed et in *illius periculo,* quod uunquam non adest. Utraque sententia est probabilis, sed posterior probabilior. I nde pro praxi ante sententiam judicis applicanda est regula juris. *" In dubio melior est conditio possidentis."* Ita e. g. (piis rem ex testamento, legis solemnitatibus destituto, debitam retinere potest, donec ea a judice spolietur.[1]

128. — Quær 4° *An graris sit dolatio legis in re led ex contemptu ?*

Resp. 1° *tffirm.,* si contemptus afficiat *directe* \vd^\u\<irv\w *formaliter* talem, quia contemnitur ipsa auctoritas, ex qua leges vim obtinent, et consequenter ipse Deus, a (pio auctoritas dimanat, juxta illud Christi : 3 *"Qui ros spernit, me spernit."*

1 L. I. 144-146. a Ib. 151. IV. 711 927.
« Lue. 10. 16.

1 L I 143. 2 Ib. 141. 142.

Resp. 2° *Neg.,* si contemptus respiciat, ' γρ/ non ipsum legislatorem, sed materiam tantum ut *in* v levem, *rei* legislatorem quidem, at non qua talem, sed (pia personam particularem contemptibilem, v. g. imprudentem, vilem, idiotam, rudem, indoctam. Per se etiam patet non graviter peccari, si actus, quo praeceptum contemnitur, non sit satis deliberatus, sed subitus. Hinc raro aderit peccatum mortale ratione contemptus.1

129. — Quær. 5° *An obliget in conscientia applicatio legis seu sententia, qute fundatur in falsa farti prasumptione. ?*

Resp. 1° *Neg.t* si applicatio legis fundetur tantum in praesumptione facti particularis, eulpie. fraudis, vel damnifieationis; ratio est, quia si deficit factum, eo ipso deficit totum obligationis fundamentum. Hinc si condemneris ad pecuniam solvendam pro damnis, qua' ab asino tuo illata falso existimentur, non obligaris ad solvendum, nisi per accidens, v. gr. ratione scandali; sed tunc potes te compensare, etiam post latam sententiam.2

Resp. 2° Si lex fundetur in praesumptione periculi universalis culp:e. fraudum, etc., . . . ejus applicatio semper obligat in conscientia, etiam seclusa omni culpa ; * quia bonum commune requirit, ut omnes stabiliter obligentur ; secus mala non impedirentur efficaciter; et lex alioquin intendit praecavere periculum hallucinationis. necnon reddere homines cautiores. Hinc teneris ad solvendam mulctam. ad quam condemnaris pro damno vere illato ab animali tuo. etsi damnum illud absque tua theologica culpa evenerit.3 V. dicenda in Tract, *dure et Just.,* n. 753. q. 10°. 775. q. 3°. q. 4°. — Consonant universim leges nostrae.

ARTICULUS II.

DE MODO SATISFACIENDI OBLIGATION l LEGIS.

130. Pk in c ipia .— 1. Ad satisfaciendum obligationi cuilibet requiritur intentio faciendi id. quod pneceptum est, si lex sit *affinnatira,* cadens in *actionem* potius quam in effectum aliquem obtinendum, v. gr lex auditionem ₥issa die festo praecipiens. Ratio est. quia lex praecipiens actionem non potest praecipere nisi actionem humanam, ₫ua non potest poni nisi modo humano. — Minime vero, si vel *negatira* sit, ut lex prohibens diebus festis opera servilia, vel *ajjirmatira* quidem, sed cadens in *effectum aliquem obtinendum* potius quam in actionem, ut lex, ₫ua exigit debiti solutionem vel rei ₫liena restitutionem, quam implet qui solvit vel restituit in ebrietate. Ratio est, quia lex negativa non plus intendit, quam operis omissionem; affirmativa autem, de qua agitur, non plus exigit quam ut effectus obtineatur, lequalitas seil. rei ad rem.

Hinc non poterit dici satisfecisse praecepto audiende Missie, qui eidem ebrius aut dormiens interfuit ; at vero (pii tota die dormierit sine esu aut potu, dici non potest legem jejunii violasse. Sic pariter praecepto non satisfacit, qui vadit ad ecclesiam, *lanium* ut oculos pascat, cum alio colloquatur, amicum expeetet, amasiam euntem aut redeuntem comitetur, musicam audiat, ₥issa corporaliter tantum assistens ; quod idem dic de puero metu *tantum* parentum, aut de alio quocumque coacte ad ecclesiam se conferente; his enim deest intentio faciendi id, quod ₱ceptum est ; secus, si, licet coacti, aut ex metu aut alio motivo *principaliter* inducti ecclesiam adierint, Missa» tamen debito modo assistant ; hoc ipso enim quod ₥issa *ita* assistunt, intentionem habent faciendi id quod praeceptum est. Peccare tamen solent ejusmodi ob malam voluntatem contrariam, videlicet non assistendi, si vel coactio, vel metus, vel aliud illud motivum principale non adfuisset.

131.— II. Non requiritur intentio implendi praeceptum, seu agendi ex motivo formalis obedientia·; quia legislator praecipit tantum operis positionem, vel omissionem.1

Hinc satisfacit, (pii audit Missam, ignorans illam hac die esse praeceptam, vel (pii cognoscit quidem obligationem, sed intendit tantum hic et nunc devotioni <ati-facere, cum proposito aliam Missam audiendi.2— Nec obstat quod actus non operetur ultra intentionem agentis ; nam id valet solum in iis, qua» pendent a sola potestate operantis. Hinc non satisfacit, qui

i L. I. H2.
* Ib. n 100.
2 Ib. 100. 150.
' 1 L. 1. 163.
a Ib.

opus vi voti, vel juramenti, ve) pernitentia· sacramentalis ponendum, ponit *expresse* intendens non satisfacere.

132. — III. Non requiritur, ut lex impleatur cx motivo caritatis (quod numquam est de praecepto), aut in statu gratia·, nisi hic praecipiatur, ut in sumptione Eucharistia.·. Ratio est, (plia opus praecipitur, non vero motivum. Constat etiam ex propositione 16 Baii a Pio V. damnata (p. X.).

I\. Non requiritur intentio implendi finem praecepti, nisi tinis ille precise per se pneeipiatur; quia ordinarie legislator finem non praecipit, nec praecipere intendit, sed solam actus positionem. Hinc axioma : *Finis prtreepti non cadit sub pracepto.*— S. Thomas.1 Aliis verbis: intentio legislatoris est de duobus; de uno quidem, quod non intendit pneeipere, sed ad quod intendit per pneceptum legis inducere; et hoc est virtus, qua· est finis legis. Aliud est, de quo intendit praeceptum ferre : et hoc est quod, tanquam medium, inducit vel disponit ad virtutem. Posteriori porro intentioni oportet satisfieri, ut lex impleatur, non priori.

133. Qt esita. — Quær. 1° *^hi satisfaciat obligationi legis, qui iu ea implenda peccat ?*

Resp. Jjfirm., modo actus sit honestus in se, et tantum malus ex circumstantia extrinsccâ, ita ut substantia rei praecepta· ponatur. Ratio est. quia pneceptum imperat solam actus substantiam, non autem modum. Hinc satisfacit, qui intra .Missam, cui de praecepto adest, tentationi vana? gloria·, luxuria·, furandi vel alterius peccati cujuscumque consensum dat. Non satisfit tamen praecepto Confessionis vel Communionis per Confessionem vel Communionem sacrilegam, quia tunc ipsa substantia actus peccato inficitur. Constat etiam ex prop. 1 I· damnata ab Alexandro VII. (p. XIII.). — S. Alph,-et alii *communiter* contra *paucos.*

131. — Quær. 2° *An diversa pracepta a) unico actu ; b) diversis actibus, eodem tempore positis, adimpleri possint ?*

Resp. ad d) Ajfirm., dummodo 1° unico illo actu totum illud ponatur, quod per diversas leges pnecipitur ; 2° alia non sit legislatoris mens.

Dicitur: 1' *totum illud ponatur quod,* etc. 'Potum vero poni censetur, si diversa h;ec praecepta cadant in eamdem materiam idemque habeant motivum, ut si jejunium vigilia· incidat in Quatuor Tempora; secus autem, si cadant in diversam materiam, vel in eamdem quidem, sed ob motivum diversum, ut jejunium ex pœnitentia, et cx lege ecclesiastica debitum.l

Dicitur: 2° *alia non sit,* etc. Mens autem legislatoris colligi potest ex natura operis praecepti, cx circumstantiis, communi piorum sensu, etc. Sic non potes plures Missas tibi a confessario impositas audire simul, dum simul in pluribus altaribus celebrantur, quia talis non praesumenda est intentio confessarii ; nisi eonfessarius ad fructum Sacrificii respexerit.2 Qui vero tenetur audire Missam singulis diebus cx poenitentia per unum mensem, satisfacit unicam audiendo die Dominica, quia rationabiliter praesumitur, eonfessarium noluisse pœnitentem obligare ad duas Missas eodem die audiendas, nisi id expresserit.8

Resp. ad b) Ajfirm., si actus isti sint sociabiles, id est, si tales poni possint, quales exiguntur, quia tunc totum ponitur. quod exigitur. Sic potes inter audiendum Sacrum recitare Horas canonicas, wl exsolvere injunctam poenitentiam, etc.4

135.— Quær. 3' *Quid agendum in concursu duorum prcrceptorum insociabilium ?*

Resp. Cæteris paribus, servandum est majus prae minori, quod tunc obligare desinit. IIine praevalet 1l negativum affirmativo, adeoque non licebit furari ad subveniendum pauperibus; 2) naturale positivo ct divinum humano, ideoque omittendum est Sacrum in festo, ne graviter ægrotans deseratur ; 3) lex superioris, v. g. Papie, legi inferioris, v. g. Episcopi ; 4) lex ecclesiastica civili ; 5) innixa virtuti strictiori, v. g. justitia·, innixa· virtuti minus stricta·, ' g. charitati, ideoque qui non potest ct eleemosynam dare rt debitum solvere, tenetur non dare eleemosynam. Dixi tamen : *arteris paribus ;* quia semper habenda est ratio aliarum circumstantiarum, quæ forte wl ordinem invertere praecipiunt, wl casum mutant.

1 1. 2. q. 100. n. 9. ad 2.
2 L. 1. 102.
1 L. I. 166.
2 H. A. Tr XVI. 57.
8 H. A. Tr. II. 31.
< L. 1. 106.

Sic pauperi in extrema necessitate succurrendum est priusquam debitum solvas creditori, non in eadem necessitate versanti.

136.— Quær. 4 *An cesset obligatio, citi tempore determinato non fuerit satisfactum 1*

Resp. 1° *Affirm.,* si determinatio temporis facta fuerit ad finiendam obligationem. Sic v. gr., si non jejunasti die vigiliæ, peccasti, sed a lege liberaris ; quia onus est diei ipsi affixum.

Resp. 2° -Ve//., si tempus non fuerit determinatum nisi ad sollicitandam, seu urgendam obligationem. Sic non liberatur a communicandi obligatione, qui tempore paschali eidem non satisfecit.l

ARTICULUS 111.

DE CAUSIS V LEGE EXCUSANTIBUS.

1 Pe natura eorum, quæ deobligant.— 2° Pe appositione voluntaria causarum deobligantimu.

j I. ℔ *natura eorum, qua deobligant.*

137. — ('ausa· deobligantes sunt vel eximentes, vel impedientes. Priores ea· sunt, quie quem totaliter subtrahunt dominio legis, puta, si (piis extra lorum, (piem lex allicit, se recipiat. Posteriores cie sunt, quæ subditum, sub lege remanentem, ab ejus impletionc impediunt, seu excusant. Ha· autem cause impedientes ad ignorantiam ct impotentiam reducuntur.

Pr in c ipia .— 1. ('ǎusa eximentes totaliter liberant a legis obligatione ; nemo enim pneceptum imponere potest homini non sibi subjecto. Porro ubi adest causa aliqua eximens, ille, (pii legi subjiciebatur. cessat esse eidem legi subditus vel ratione territorii, a (pio abest, vel ratione privilegii. Ergo.

II. Ignorantia invincibilis a lege excusat eo solum sensu, quod ejus violatio non imputatur ad culpam *formalem,* ut patet. — Ignorantia autem vincibilis non excusat a *tali* culpa, cum potuerit, aut possit seria diligentia deponi."

III. Impotentia physica semper ab observanda lege excusat, ut habet pervulgatum axioma: ‘‘Nemo ad impossibile tenetur." Excusat itidem impotentia moralis; quia non censetur legislator obligationem urgere cum incommodo, quod pro gravi haberi possit (n. 125. λ'.). Impotentia a *materiali* etiam culpa legem non servantes eximit.

lime'metus gravis, secluso damno Societatis aut Religionis, a lege humana excusat ; (plia lex humana non obligat cum gravi nocumento. Excusat etiam quandoque, etsi difficilius, a priecepto divino positivo, v. gr. ab integritate Confessionis ; imo et a præcepto naturali affirmativo, v. gr. servandi depositum eum vitæ periculo, cujus tamen tunc potius non adest casus; neque enim ad depositum etiam eum periculo vitæ servandum tc obligare voluisti. Nunquam tamen excusat a præcepto naturali negativo, quia hujus objectum est intrinsece malum. Nec dicas, licere furari in extrema necessitate; tunc enim furtum esse desinit.l

Dixi: metum gravem a lege humana excusare. *secluso damno Societatis aut Religionis ;* potius enim hoc (piam privatum vitandum est ; subintrat pneterea in utroque hoc casu præceptum naturale de. damno Societatis et Religionis cavendo. Sic miles excubias agens mori potius debet, (piam, hoste adventante, silere (n. 105. 2°). Hinc etiam, si in contemptum vel in læsionem potestatis Ecclesiastical directe compellari·· ccftuinunicare cum vitando, laborare die festo, cibis vetitis vesci die jejunii, eum gravi etiam damno tuo renuere debes, nisi protestando contemptum avertere possis. Sic, si paterfamilias incredulus vel luereticus filiis suis catholicis diceret : “ *colo ut die Feneris carnes manducetis, idque in contemptum Papa et Ecclesia,”* lilii non peccarent, si reponerent : “ *Pater, scias nos carnes manducare, quia alios cibos nobis apponere recusas ; hoc enim in casu licet nobis illas edere.”*

138. — Quær. *An teneatur ad partem qui ad totum est impotens ?*

Resp. Affirm., (piando materia legis est divisibilis, vt in singulis partibus remanet finis prrecepti. Constat insuper ex prop. 5 f ab Innoc. XI. damnata (p. XVII.). Secus ergo -i pars istluec sit adeo tenuis, ut nullo modo ad finem præcepti condu-

» L IV. 220. 2 11. A. Tr. 11- 43. 1 L. I. 175 et H. A. Tr. II. 44.

cat, — vel si incertum sit an adsit potentia etiam quoad illam pnecepti partem, ut v. g. in infirmis quoad Breviarium, ac in debilibus et in convalescentibus quoad jejunium ; vix enim, aut ne vix quidem determinari valet, quid possint ct usquequo. I nde ne periculum anxietatis aut detrimentum notabile sanitatis subeant, supponenda non est benigna Mater Ecclesia eos vel ad partem velle obligare l

Hinc I Qui non potest jejunare in Quadragesima, debet abstinere a carnibus, si possit. Item (pii non potest omnibus diebus jejunare, tenetur diebus quibus potest sine gravi incommodo.

2' Si quis carens Breviario pauca ex Horis memoriter sciat, non tenetur ea recitare ; secus si partem notabilem, v. g. Vesperas, vel Completorium memoria teneat.

3° Qui vovit piam peregrinationem, nec valet totum iter complere, illud inchoare non tenetur, quia linis pnecepti obtineri nequit.2

§ II. *Oe appositione rolantaria causarum deobligantium.*

139. —Catis e deobligantes a servanda lege apponi possunt vel directe, vel indirecte, prout scilicet agentem movet *aut* finis sese legis obligationi subtrahendi, *au/* alia causa, præviso tamen legis servandae impedimento.

Insuper ejusmodi causæ possunt esse vel *promentes,* vel *proxima,* vel *remoter,* prout i lex urget eo ipso tempore, quo causa deobligaus ponitur, aut brevi post, aut solum post notabile temporis intervallum.

Pr in c ipia . —1. Nisi specialis obstet prohibitio, semper causas e x imen t e s, etiam *proximas* et *promentes,* casque *directe,* lieet apponere. Rationem n. 137 allegavimus.

11. Nunquam licet *directe* apponere aut non tollere causas impedientes, etsi *remotas* tantum. Ratio, quia quousque legi quis subjacet, non potest *relie* eam infringere, quin talis voluntas sit ipsiusmet legis violatio. Peccant igitur excommunicati, qui non quierunt absolutionem, ideo precise, ne absoluti ad Communionem paschalem teneantur, aut illi, «pii hac intentione in locum abeunt, ubi tempore paschali communicare non poterunt.

III. Imo ne *indirecte* quidem impedientes causas proximas aut præseutes (qua? in moralibus æquiparantur) apponere aut non tollere licebit, nisi proport ionat-i adsit aliunde neces-itas ; secus eluderetur omnis lex. Sic peccat qui somno se tradit aut iter ingreditur tempore, quo audiendum e>t Sacrum, aut paulo ante, — vel «pii dic jejunii sine justa causa laborem aliquem assumit, quo impotens redditur ad jejunandum, — vel rxeommunieatus, qui non quierit absolutionem ut pnecepto Communionis paschalis satisfecere possit, — aut «pii, inempto tempore paschali, non communicat antequam abeat in locum, ubi communicare non poterit. Peccant pariter sartores et sutores, qui pridie diei festi non parant vestes et calceamenta necessaria, si id possint sine gravi incommodo.

IV. Probabilius autem licet, etiam sine ratione, indirecte causas impedientes remotas apponere. Ratio est, quia non censetur legislator velle libertatem adeo coarctare. Esset enim onus nimis grave, si quisque, multo ante obligationem hiris, ad omnia opera, cum illa obligatione insociabilia, derelinquenda, tempusque obligationis expeetandum adstringeretur.

Quando autem causa censenda sit impediens proxime, quando tantum remote, norma quapiam generali statui vix, aut ne vix quidem potest. Et remote quidem impediens fere haberi solet, qme tempus pnecepti implendi aliquot dierum spatio pneeedit : at pne oculis semper habenda erunt tum mens legislatoris ac rei pneccpt.i' gravitas, tum etiam prmlentum judicium ac proborum praxis. *L.* I 152.

CAPUT VI.

DE INTERPRETATIONE LEGIS FT EPIKEIA.

§ I. *De Interpretatione legis.*

1 10. *Definitio.* — Interpretatio est definitio sensus, quem in lege habent verba quædam obscuriora. Dixi : *obscuriora ;*

1 L. V. 15 L
2 H. A. Tr. II. 45.

nani ubi verba legis dani sunt, interpretationi proprie dictæ, ut per se patet, locus esse nequit, sed tantum cpikviæ.

114.—*Divisio.* I. Ratione *causa·,* a qua Iit, est vel \° *authentica,* quæ et *juridica* et *auctoritatica* audit, et Iit re/ a legislatore (cjusve superiore aut successore), pro omnibus subditis, re/ a judice inter partes litigantes, · vel 2° *usualis,* qrne ex consuetudine legitima existit, — vel 3°r/or*trinalis,* quæ Iit a viris doctis. Sic *authentice* Papa vel ab eo ad hoc deputatu· Congregationes omnes leges ecclesiasticas;— Episcopus sua aut prædecessorum suorum statuta; -cretus legislator!! apud nos leges civiles interpretantur, et judex causas dubias. Exemplum *usualis* habes in quantitate cibi, qual ex consuetudine permittitur die jejunii ad collationem vespertinam; *doctrinalis* vero in opinionibus ('anonisiarum ct Moralistarum circa sensum variarum legum ecclesiasticarum.

142.— II Ratione///or/z, quo lit, est 1° *stricta* vel *lata,* prout Iit stricte juxta naturalem verborum proprietatem, aut large juxta sensum benigniorem ; 2° *simplex* seu *comprehensira,* (piando scilicet sensus declaratus a verborum propria ct usu recepta significatione non recedit, vel *extensiva,* (piando ultra id, quod verba proprie ct secundum sensum communem accepta denotant, aliquid concedit, prohibet, dispensat, etc. Exemplum interpretationis *stricta·* ct simul *comprehensiva·* habes, si voce patris intdligatur ille solus, a (pio quis proxime nativitate descendit ; *larya·* vero ct *extensiva·*. si in favorabilibus etiam avus. Interpretationis comprehensiva· signum fere est vox *declaramus ;* extensivie *decernimus.*1

113. Principia. 1 Interpretatio ««-*thentica* ct *usualis* habet vim legis, cum liat re/ ab ipso legislatore, re/ ejus auctoritate. sj a judice detur, re/ ejus consensu, si de usuali sermo sit.

II. .*hdhentica,* quæ fit a legislatore ejusve superiore aut successore, omnes subditos obligat ; (pia· a judice, *de se* solas partes litigantes. Dico: DE SE *solas paries Utiyantes ;* fieri enim potest, ut tanquam *doctrinalis* etiam alios obliget.

111 \uthentiea *extensiva* nullam vim habet, nisi legitime promulgetur; eo ipso enim quod verbis legis non eontiiiea-

1 Barbosa, Diet usufreq. Diet. 79. SO.

fur. nova quædam est lex, at(pie adeo more legum promulgari debet ; *comprehensiva* vero, eum nova lex mm sit, promulgatione non indiget, nisi liat a successore vel superiore. Dico: *nisi,* etc. ; cum enim mens legislatoris hisce non sit tam clare cognita ac ipsi legislatori, ad eam indagandam ad argumenta et interpretationes recurrere debent, quæ, eum novam ipiasi legem inducant, nova indigent promulgatione.1

IV. Doctrinalis tantum valet, quantum rationes a DD. allegata·. Cfr. dicta n. ¶ 03.

1 I L *Reyulce interpretationis doctrinalis.*

A. Verba legis accipienda sunt juxta propriam ct usu receptam significationem, nisi quid absurdum aut injustum inde sequatur. Cum enim lex debeat esse clara, praesumendus est legislator eo loqui sensu, (piem verba ex communi hominum acceptione habent. Sic lex, (pia excommunicantur, (pii *violentas manus* injecerint in clericum, merito censetur eos etiam complecti, (pii *pede* eum percusserint.

B. Lex generatim loquens omnia significata propria complectitur, seu *"ubi lex non distiiiyuit, neque nos distmyuere debemus,"* - prætcrquam si. ut mox dictum fuit, aliquod absurdum aut injustum sequeretur, nisi distingueretur.

C. In dubio de vero sensu, attendendum est ad mentem legislatoris, ad finem legis, et ad circumstantias vel antecedentes vel consequentes. Finis autem legis ordinarie ex ipso legis prooemio dignoscitur.

D. Lex pumulis et odiosa in dubio est stricte interpretanda ; lex vero favorabilis large. Hinc axioma: *Furores stud ampliandi et odia restrinyenda.* Sic, si pœna excommunicationis feratur in homicidam, hæc non alliciet eum, (pii grave vulnus, licet animo interficiendi, intulerit, si mors non fuerit revera secuta. Lex autem indulgens fidelibus commercium cum iis, (pii non fuerint nominatim excommunicati. latissime explicatur.

E. In lege non licet argumentari a pari, imo nec a fortiori : non enim ratio legis, sed legislatoris voluntas, subditis intimata, vim legis habet. Hinc illud : *ratio leyis non est lex.* Sic suspensio, quæ

1 L. 1. 200. L IV. 1027.
2 Lege VH. de public, in rem actione.

statuto diœcesano intentatur clericis ebrietatis reis, non allicit cos, qui castitatem violaverint, liret gravius sit delictum, — et excommunicatio, lata in secreta· societati', membra, non potest extendi ad cos, (pii in ciedem innocentis conspiraverint.

l 15.— Excipe, si non solum eadem, sed eadem *et* adiequata simul in pari casu currat ratio, adeo ut, si ad parem casum lex non extenderetur, legislator accusandus foret injustitia! vel imprudentia! : tunc enim valet illud juris : *ubi eadem est ratio, ibi eadem currit legio dispositio.* Id autem evenit :

1 In *correlatiris,* v. g. inter sponsum et sponsim : hinc cum sponsa liberetur a sponsalium obligatione ob longam sponsi absentiam, sponsus pariter ob sponsa· absentiam liberatur.

2° Iu *cequipuratis,* ut sunt ova et lactirinia quoad legem abstinentiae.

3° In *connexio.* Sic v. g. cum testamentum sit natura sua revocabile, iis, quibus lex permittit conticere testamentum, permittit etiam illud revocare.

P In *contentis.* Quocirca (pii potest testari, etiam legare potest.1

Dicta non valent de lege pœnali. S. Alph. L. IA'. 473.

De legum interpretatione efr Kent.2

§ II. *I)e Epikeia ŒE>πκIκ(ἰά).*

146. — Epikeia est benigna, sed aapia legis interpretatio, (pia lex ad quempiam casum, quamvis in verbis legis non exceptum, sese extendere non censetur, quippe illum legislator aut non praevidisse aut sub lege comprehendere non voluisse prudenter creditur Differt igitur ab interpretatione proprie dicta, quod luee verba *obscuriora,* illa *perspicua* supponat.

Alia est *authentica* seu *publica,* (pia· tit ab ipso legislatore, cujus exemplum habes in celebri declaratione Ben. \ IV. super dubiis respicientibus matrimonia in F(i·-deratis Belgii Provinciis,8 — alia *doctrinalis* seu *privata.*

It epikeia· locus detur, oportet, ut lex, si 'enanda foret, fieret damnosa aut nimis o ierosa. *Damnosa :* ita v. g. si lex pronibcal gestare arma, gestare ea potero, si exire debeam ct inimicum meum ad mortem me qmerentem sim offensurus. *Ximis*

1 L. 1. 200. - Vol. I. n. 460. sq.
8 Cone. l'l Bait. 11. p. 314.

onerosa: hinc licet lex divina positiva vetaret *panes propomtlouis* dare laicis, Summus Sacerdos recte judicavit s< illos Da vidi, prae la-'Iἰ inline deficienti, dare potuisse.

Quær. *-tu Epikeia locum habeat, st Superiorfacile interrogari possit*▮'

Keep. J/Jirm., si observantia l< gi> fieret damnosa n. 165. 2) ; secus in aliis casibus. (K) p. 478?

(APIT VII.

DE DISPENSATIONE LEGIS.

l 1-7. — *Definitio.* Dispensatio est relaxatio a legis obligatione, ab eo, qui legitimam habet auctoritatem, facta, pro aliquo casu, in quo lex eæteroquin obligaret.

Dicitur: **1**3 *relaxatio a legis obligatione.* Differt igitur a) a privilegio, quod non *necessario* eximit a lege, cum dentur privilegia *preeter jus;* b) a licentia, (pia legis obligatio non relaxatur, uti in dispensatione; sed solutu apponitur conditio, ipia posita, legi non amplius locus est : sic Episcopus potest cum causa dare licentiam ingrediendi monasteria monialium, non tamen *per se* ab hac lege dispensare.

Dicitur : 2 *pro aliquo casu, in quo lex cfcteroqum obligaret.* Hinc differt a) a legis *-abrogatione et Cessatione,* quibus lex pro *omnibus* obligare desiuit, seu desinit esse le\ ; b) *excusari* a lege et ab ea *dispensari ;* causa enim, ob (piam a lege dispensari valeam, non ejusmodi requiritur, ut sui'i ipsius vi lex obligare desinat, quod vocant excusari a lege ; alioquin enim dispensatio nihil operaretur, et esset simplex declaratio. Sic, (pii graviter infirmatur, excusari dicitur a jejunio ; qui vero aliquod incommodum in jejunando experitur. sed non ita grave ut hoc ipso a jejunio excusetur, dispensari quandoque ab eo poterit.

l 48. — *Divisio.* Dispensatio esse potest.

1 *Licita* vel *illicita,* prout fit justa de causa, vel non.

2° *Kalida* vel *invalida,* prout vel eximit a legis observatione, vel non eximit.

1 S. Th. 2 2. q. 120. art. 1.

3° *Absoluta* seu *pura,* vel *conditionata* seu *cum onere,* prout simpliciter, vel adjecta conditione datur.

4° *Subreptitia* vel *obreptiiia,* prout tacetur in petitione aliquid manifestandum, vvl c contrario aliquid falsum assentur.

5 *Totalis* vel *partialis,* prout a tota lege vel a parte ejusdem liberat.

ti° *Expressa* vel *tacita,* prout vel verbis expressis conceditur, vel ex aliquo facto deducitur.

7° *Necessaria* vel *libera,* prout in jure, tali estante causa, decernitur a superiore tribuenda, vel ejus arbitrio relinquitur.

.tgendum 1 dc potestate dispensandi ; 2 dc causis ad dispensandum requisitis; 3° dc cessatione dispensationis.

ARTICULUS I.

DE POTESTATE DISPENSANDI.

Praniotanda.— Ut dicenda rite intelligantur, juvat hic pnemittere quædam de jurisdictione ecclesiastica, quæ fundamentum est potestatis dispensandi.

l 19. — Jurisdictio ecclesiastica definitur . Potestas gubernandi subditos in ordine ad vitam ivternam.

Dividitur: 1° In jurisdictionem *fori interni* et *fori externi.*

Jurisdictio *fori interni* est illa, qu:e *primario et directe refertur ad privatam uniuscujusqueJidelis utilitatem.* — Subdividitur in jurisdictionem *fori pœnitentialis,* quæ intra tribunal pœnitentiæ tantum, et in jurisdictionem fori interni *extrapœnitentialis,* ꝗua extra illud exerceri potest, quando, v. g. superior dispensat in voto, etc. . . .

Jurisdictio *fori externi* est illa, quæ *primario et directe publicam corporis fidelium utilitatem respicit :* ut, leges ferre, decidere controversias circa doctrinam vvl disciplinam, ct similia.

2° lu *unirersalem,* quæ nullo arctatur limite, nec quoad personas, nec quoad loca, nec quoad materias : talis fuit jurisdictio Apostolorum, ct nunc talis est jurisdictio Summi Pontificis. — et *particularem,* quæ restringitur aliquo ex illis tribus modis, nempe vel quoad personas, vvl quoad loca, vel quoad materias.

3° In *voluntariam* ct *contentiosam* seu in *extrajudieialem* et *judicialem. Coiantaria,* quæ etiam vocatur *extrajudicialis,* illa est, quam superior exercere potest etiam erga invitos, absque formis pro judiciis a jure pneceptis. — *Contentiosa* vero seu *judicialis* illa est. ꝗua juxta formas pro judiciis a jure pr.cscriptas exercetur.

Contentiosa jurisdictio a Pradato extra territorium suum nec licite, nec valide exerceri potest, quia tale ixircitium *sine strepitu* fieri nequit.1——Voluntaria vero potest etiam extra territorium exerceri, nisi ministerium ordinis Episcopalis exigat ut intra dicccesiin exerceatur, quemadmodum contingit in Pontificalibus.

4' In *ordinariam* et *delegatam. Ordinaria* dicitur ea, ꝗua alicui, jure proprio, ratione oflieii aut dignitatis ꝑua ex lege, consuetudine, aut privilegio vim legis habente competit : talis est jurisdictio Parochi, Pœnitentiarii, Episcopi, Capituli, Abbatis, S. Pontificis in tota Ecclesia, Legati, etc. Qui possident jurisdictionem ordinariam in foro externo sunt Ordinarii ; quo nomine vocantur non solum Episcopi, sed eorum etiam Vicarii Generales, et Pnelati, (pii in certis locis jurisdictionem quasi - episcopalem exercent. Sed dicto nomine non designantur Parochi, quia non habent jurisdictionem iu foro *externo.'l*

.l urisdictio *delegata* est ea.quamquisnon habet jure proprio, id est. non ratione sui oflieii aut dignitatis, a lege, consuetudine, aut privilegio vim legis habente, sed solum per commissionem alterius. ꝗun tamen commissio dari potest non tantum ab homine, sed etiam a jure, prout potestas absolvendi in articulo mortis. ꝗua ex consuetudine data reputatur omnibus sacerdotibus.

Duplicis generis est jurisdictio *delegata.* alia *particularis,* alia ad *universitatem causarum. Particularis* est. quai do una causa vel altera committitur. Est vero *ad universitatem causarum,* quando ċausa omnes, vel saltem certum genus causarum, sub uno collectivo nomine committuntur, quamvis delegatio restringatur sive quoad tempus, sive quoad loca.

Delegatus ad *universitatem causarum* dicitur *quasi-Ordinarius,* et potest subdclegarv. non quidem totam suam ꝑuris

1 C. Vt animarum, 2. de Const, iu G0
2 Trid. Sess. 24. c. 1. de Rf Matrin».

dictionem, sed unum vel alteram causam. Secus est dc delegato ad causam particularem. (pii non potest subdclegare, nisi sit delegatus a Supremo Principe,l ct hic in delegato non elegerit industriam person®, ut n. 150 dicetur.

Delegari potest (piis vel ab homine vel a jure: delegatur ab homine, qui suam delegationem immediate accipit ab Ordinario, vel ab alio facultatem delegandi habente. Delegatur a jure, (pii delegatam jurisdictionem habet ex commissione juris communis, vel etiam ex consuetudine. Exempla habes in Trid.1*

5° In *immediatam* et *mediatam*. *Immediata* jurisdictio illa est, qtuv potest exerceri generaliter ct imlcpendentcr a casu necessitatis. S. Poni ilex iu tota Ecclesia, Episcopus in sua dioecesi, Parochus in sua parochia jurisdictionem immediatam possident. *Mediata* vero est, (pue exerceri non valet nisi iu certis casibus determinatis a jure : talis est potestas Archiepiscoporum in sulfraganeorum subditos.

Dixi: *ia subditos :* nam secus est dicendum de ipsis Episcopis suifragancis, in quos Metropolitanus immediatam habet jurisdictionem.

150. Qu.esita .— Queer. 1° Q/tw *possit delegare ?*

R-sp. 1° Generatim quicumque habet ordinariam potestatem.8

2' Quoad delegatos, vel a Papa delegati siiut, velab aliis. Si a Papa vel a Sacris Congregationibus (piis sit delegatus, subdclegare potest.4* Excipe a) nisi pr;esumptio sit'electam fuisse a principe seu a Papa industriam ipsius delegat i.4 Quandonam autem censeatur electa fuisse industria persome, sic explicat Monaeelli.® " 1° Quando ratione confidenti® alteri committitur; 2° (piando conscientia oneratur et proprium nomen exprimitur; 3' (piando pnestatio consilii requiritur in certo actu ad certum tempus ; 4' (piando mandatur negotium non determinatum; 5 (piando delegatus esset datus ad partis instantium ; 6° quando agitur de re et controversia, quæ ingenium et hominis peritiam respicit." 7° juxta Bouix, si in rescripto dicatur: *per seipsum, personaliter.* Excipe b.i nisi facultas delegata sit *nudum ministerium,* seu simplex exeeutio, ut quando datur Vicario Generali potestas dispensandi in matrimoniis vel aliis. Attamen etiam in hoc casu potest \ icarius subdclegare informationem et testium receptionem quoad qu estionem : *an preces veritate nilanlitr.1* (5 › p. 485.

Quoad delegatos ab aliis (piam a Papa vel Sacri' Congregationibus, si sint delegati *ad universitatem causarum,* ipsi possunt delegare juxta communissimam sententiam, dummodo delegatio facta sit tanquam per officium, aut delegetur alicui jurisdictio, uti privilegium, perpetim suo ollicio sive dignitati annexum.2

Si vero delegati sint *particulares* seu ad certas causas tantum, non possunt subdelcgare, nisi cis a delegante fuerit eoncessum.8

Nec superior ordinarius, nec delegati ad universitatem causarum, (pii habentur ut Quasi Ordinarii, possunt, inconsulto Principe, totam suam jurisdictionem alteri committere, quia, inquit Reiffcnstuel4 loquendo de Judice ordinario : '•Judex inferior principe non potest, propria auctoritate. loco sui alium Judicem ordinarium constituere." * .

151. — Quær 2° *Quotuplici modo cessare possit jurisdictio delegata/*

Resp 1° *Renuntiatione* delegati, a superiore acceptata?

2° *Revocatione* delegantis, qua· tamen virectum non sortitur, nisi notificetur delegato.'

3° *Exhausto numero casuum,* ad (piem delegatio facta est, ut in Fac. E. p. LXXIV., tempore licet nondum elapso.

4° *Lapsu temporis* determinati/ aut finito negotio, pro quo fuit data. (A p. 4]s.

5° *Morte* delegati, si delegatio fuerit *personalis ;* vel oflieii aut dignitatis amissione, si fuerit *realis ;* delegatio enim instar privilegii est ; privilegium autem

1 C. Ctun causam, 62. dc Appell.
- Sess. 5. c. 1 ; Scss. 6. c. 2 de Rf. etc.
8 More. IΓ. de Jurisd. et regula juris 68 iu (»'
* C. Pastoralis, 28. de Off. Jud. 'Ddcg.
4 (t. ultim. § Is autem. ‹b Off. Jud D.'lrg
° Anal. Jur. Pont. 3"· Ser. coi 803.

1 C. Quoniam. 43. d·· Off· Jud. Deles.
2 Lege. 1 § Ab eo, (Γ Quis et a quo. et Sanchez, de Mntrim. Lib 3. disp. 31. ℔ 2 S, Alph. (pi rcc. retr. 1\
3 C. Cum causam. 62. de Appell.
4 Lib 1. tit. 29. n° 56.
6 C. Licet, 7 de I'rocur. in 6°
0 U Audita, t. dr Restit. Spol.
7 Numero licet uoudumexpkto. XU. «Λ

reale seu officio annexum transit ad successores in officio; personale vero, quemadmodum personam sequitur, licet officium amiserit, ita et extinguitur cum persona, licet huic aliquis in officio succedat.

Dico: *licet ojjicium amiserit.* Pone c. g. parochum accepisse privilegium />er*sonale* benedicendi rosaria eum applicatione indulgentiarum,— is, licet cesset esse parochus professionem emittendo in aliqua religione, privilegium non amittet.

I trum vero delegatio fuerit personalis an realis, discernendum est : a) ex verbis, quibus usus est delegans. Sic realis erit si dicatur: *Sedi Baltimorensi,* vel *tibi et successoribus tuis delegamus ;* personalis vero, si delegans his vel similibus verbis uteretur : *tibi, de cujus prudentia in gerendis ejusmodi negotiis mullum confidimus :* b) ex subjecta materia. Sic ex praxi personalis censetur delegatio facta parocho absolvendi a quibusdam casibus reservatis, etiam modo indefinito; item facultates a S. Sede ad tempus concessæ Episcopis dispensandi in certis impedimentis, nec non delegatio transitoria a Papa facta Episcopo pr<> aliquo negotio particulari : ei si neque ex verbis, neque ex subjecta materia aliquid certo definiri possit, realis habebitur, si sola dignitas, ut *Archiepiscopo Neoboraceusi ;* personalis si solum nomen, (aut, juxta Sanchez,[1] nomen et simul dignitas) delegati exprimitur, ut si dictum fuisset : *Jotumi N.* .V., vel etiam *Joauni* A . .\ , *trchiepiscopo Baltimoreiisi.* Cfr. λ ol. II. pag. 504.

(» \forte *rei qualibet amotione deleganlis* Distinguendum vero in hoc casu est inter forum contentiosum et gratiosum. In primo, expirât jurisdictio delegata, si, re adhuc integra, e vivis excedat delegans, aut aliquo alio modo suum officium amittat[2] Res vero desinit esse integra per citationem, ut communius tenetur.[3] vel saltem per litis contestationem.— In secundo, non expirât morte aut mutatione delegantis.[4] si delegatio alicui data habenda sit ut gratia *facta.* nisi concessa sit cum clausula : *" donec nobis placuerit,"* vel *" ad arbitrium aut beneplacitum nostrum,"* et res adhuc sit integra. Clausulis vero : *donec revocetur ; ad revocationem nostram ; at! arbitrium Sedis Apostohcte, vel Episcopi ; donec voluero,* ea vis non inest,[1] — Si vero habenda sit ut gratia *facienda,* re integra, cessat jurisdictio per delegantis mortem aut mutationem. (M) p. 479.

Delegatio vero habetur ut gratia laeta, quoties alicui datur pro pi rsonis indeterminatis ; * quia sic habere potestatem conferendi aliis gratiam, est vera prærogativa. Si autem persona, in cujus favorem jurisdictio est exercenda, determinatur, tunc jurisdictio adhuc quidem est censenda gratia facta, si delegatus haberi debeat vehit necessarius executor, prout contingit quando a S. Sede obtinetur dispensatio super impedimento mat i imon i i : facta enim est tunc gratia ei. eum quo est dispensandum ; unde delegatio tunc non cessat morte Pontificis.- Si vero delegatus non sit necessarius executor, si videlicet possit pro arbitrio persome determinata· impertiri vel denegare gratiam, delegatio tunc non est gratia facta, sed potius facienda. et. re integra, per mortem vel mutationem delegantis cessat.

Res fori gratiosi habetur integra, si delegatus primum actum exercere nondum cœpit, ut si nondum *vocaverit* partes ad inquirendum dc veritate precum.

152. — Quær. 3° *An, delegato Episcopo, censeatnr etiam delegatus ! icarius Generalis, et vice tersa ?*

Resp. l *Negative,* cum in causis *delegatis* non faciant unum tribunal, nisi delegans utatur verbis: *Committimus Ordinario ;* nam sub nomine *Ordinarii* veniunt omnes illi, qui, ut Vicarius Generalis, habent jurisdictionem ordinariam.

ilis pramotatis, sint lure de dispensandi potestate

153. Pk in c ipia .— l. Legislator dispensare potest : 1° in legibus suis, quia tantam habet potestatem ad solvendum, quantam habet ad ligandum ; 2° in legibus prædecessorum suorum, quia pari cum iis gaudet potestate : 3° in legibus suorum inferiorum, quia horum potes-

1 Dc Matr. Lib 8. disp. 27. n 20.
* C Licet. 30. de Off. Jud. Dcleg.
8 C. Relatum. 19. eod. tit.
4 (' Si gratiose, 5. de R< scriptis in 6", et regula Ifi juris in 0°.

1 L. I 197 ct de Privil n. 13.
- (' Si ‹ ui. 36. d. Prwbcnd. in 6°.

tas aut ab ipso est, aut certe ipsi subordinate est.

Il inc a) l'apa dispensare potest in omni .lege ecclesiastica tam universali, quam particulari . imo in iis etiam Apostolicis Constitutionibus, quas constat ab Apostolis ipsis fuisse editas, prout erant Ecclesia I'licsides. Tales sunt, qua respiciunt jejunium Quad ragesi male, observantiam diei Dominicæ, ae similia V. L. I. 1 SS.

b) Episcopus dispensat in omnibus statutis diœcesanis, nisi tamen statutum re/ confirmatum fuerit a Papa in forma *specifica* (n 102. 4°) r/7 abierit *in contractum,* qui non solvitur, nisi prævio illius, cujus interest, consensu.

c) Cretus nostri legislator!! in suis respective legibus.

154. — II. Inferior non potest dispensare in legibus Superioris sui, nisi ex potestate delegata. Ratio, quia inferior in legem sui superioris jurisdictionem non habet. — Ita omnes.

Dicitur: *nbà ex potentate delegata.* Yi hujus potestatis Episcopus,

A) tanquam a jure delegatus in generalibus Ecclcsiie legibus dispensat :

1° Si in ipsa lege, a Papa vel a Concilio (Eeumenico lata, Episcopis *expresse* conceditur luce facultas, aut (excepta potestate dispensandi, dc ipia sermo est Trid. Sess. 2 L e. 5. dc Ref. Matr.) iu ea dicatur, *posse in ea dispensuri :* hæc enim verba, ne superflua sint, non dc Papa, sed dc solis Episcopis intelligi debent ; quippe, m Papa possit dispensare, non est necesse, ut id in lege exprimatur.

2 Si *urgeat* necessitas (sub qua in moralibus venit etiam magna utilitas), r/ periculum sit in mora; nam merito S. Pontifex censetur tunc concedere facultatem dispensandi.

3° Si cubi adsit legitima consuetudo, ut Episcopus in hac illave lege universali dispenset; consuetudo enim ut *legem* inducit. ita et *jus* (in casu jus jurisdictionis) largitur.

4° Si dubitetur, an casus dispensatione indigeat : tunc enim communiter dicunt DD., Episcopum posse declarare dispensationem non esse necessariam, aut eam ab ipso *ad cautelam* ct pro quiete animarum impertiri posse.

5° Cum *singulis* tantum, et in solis casibus *particularibus,* quoad ea, quæ frequenter accidunt ; ut in votis non reservatis, in jejunio, abstinentia, observantia festorum, Officio divino et similibus ; præsuini enim non potest, voluisse S. Pontifices onus illud nimis grave fidelibus imponere, ut pro hujusmodi negotiis, quæ tam frequenter occurrere solent, ad ipsum recurrant.

Dixi: *cum ningulis ;* neque enim Episcopus *generali* quadam ratione relaxare potest legem superioris, nisi in casibu- de quibus 2°. 3°. 4°.

B) Solent pnetrrea Episcopi ad tempus definitum a S Sede donari facultatilms specialibus, vi quarum in aliis etiam quam in prædictis dispensare possunt. Eas. quæ Episcopis nostris concedi solent, vide p. LXX. sq.

155. — III. Cum dispensatio sit actus jurisdictionis, qui non nisi in suUlitos exerceri potest, patet eos tantum posse dispensari, qui dispensanti -uut subjecti.

Hinc peregrini juxta sententiam, quam S. Alph 1 vocat communissimam, et cui subscribit, ab Episcopo non suo dispensari nequeunt in votis ac cætcris, quæ n. 15f. 5° allegavimus. Contrarium tamen Sancto sat prol>abilc est quoad peregrinos alio ut ad itineris terminum advenientes. Quin et pro quibusvis peregrinis id *hodie* dicerem, quia prudenter Ordinarii ipsorum consensus præsumitur. *Certum* autem est a) vagos ab Episcopo, in cujus diieccsi hic ct nunc versantur, dispensari posse ; secus enim nullum haberent, a quo dispensarentur; b) legislatorem ae illos, qui facultatem *universalem* obtinuerunt dispensandi cum aliis, dispensare etiam posse eum seipsis ; potestas enim dispensandi ad jurisdictionem voluntariam pertinet, quam quis etiam in seipsum exercere potest."

156.— IV. Au, quando et quomodo facultas delegata dispensandi : 1) "ubdelegari possit ; 2) cesset, ex iis concludendum est, quæ supra diximus de jurisdictionis delegata? subdelcgatione ac cessatione (n. 150. 151).

157. — V. Potestas dispensandi, etiam delegata, data ut *qratia facta* in. 151 6°), cum sit favorabilis, large interpretanda est ; ipsa vero dispensatio, eum sit (uliosa ac veluti vulnus legi, a cujus obligatione

« L. I 158. L. IV. 262. 332.
- L I H3 ct Bouix, De Episc. p \ c. VIII.

liberat, inflictum, stricte, nisi sit necessaria (n. 14S. 7), vel data ex motu proprio, vel inserta in Corpore .luris, vel concessa communitati, vel ob bonum commune ; nam tunc habetur ut favor.1

158. Qv.esita.- Quær. 10 *An Papa, - cam inferior non habeat jurisdictioneut ni legem superioris,— dispensare posuit in lege divina*

Rcsp. Potest dispensare ex justa causa in iis, in quibus jus divinum orit ur a voluntate humana, ut in votis et iu juramentis. Num in cæteris, ex gravissima causa, vere dispensare possit, an tantum declarare jus divinum tunc cessare, controvert it UT. Sententia negativa S. Alphonso probabilior est ; licet ipsi etiam valde probabile sit, Papam *declarare* posse *in aliquo casu particulari* legem divinam non obligare.2

159. Quær. 2° *An Episcopus in .sua· dioeesi dispensare pOssit a legibus latis in Concilio Provinciali vel Nationali !*

Reap. Afirm., modo non agatur de legibus,(piarum dispensationem Concilium sibi specialiter reservavit, [ta S. Alph.3 et Ben. XIV.4 contra alios. Ratio a S. Alphonso allegata est, quia id valde expedit ad bonum fidelium ; ex una enim parte possunt esse casus, in quibus utilis, imo necessaria sit ejusmodi dispensatio ; ex alia vero ivipium videtur, ut Episcopi tunc habeant facultatem in hujusmodi decretis dispensandi, ut non sit ex profandum aliud Concilium Provinciale, vel recurrendum ad Sedem Apostolicam. Excipe, si Concilium confirmatum fuit in forma specifici!, (pio casu iis tantum in casibus dispensure poterit, in quibus id valet in lege Pontificia (n. 151).

ICO. Quær. 3° *An parochi in aliquibus dispensare caleant ?*

Rasp. De jure ordinario, ratione consuetudinis. possunt dispensare cum subditis, pro casibus particularibus, in jejuniis, in abstinentia, in operibus die festo prohibitis, ct aliis hujusmodi, (pm frequenter occurrunt, et indigent prompta dispensatione, ita ut non sit facilis recursus ad Episcopum 6 Sacerdotes nostri ab Episcopis habere solent facultates ampliores·, quisque vero consulat litteras jurisdictionis sme.

161. — Quær. 4°.*/// Epixcopi facilitates dispensandi cel alias, quas a ›S. ISede obtinere solent, cum potestute eas sacerdotibus idoneis in sua dioecesi laborantibus communicandi, snbdelegure possint ultra tempus, ad quod S. Sedes eas ipsis delegavit ?*

Resp. Xeg specu!atire loquendo ; nemo enim plus juris in alium transferre potest (piam ipse habeat. Secus, ut mihi quidem videtur, si res *practice* consideretur ; eum enim has facultates antequam tempus, ad (ptod ℭoncessa fuere, elapsum fuerit, iterum a S. Sede Episcopi impetrare soleant, voluntatis ℌua actu eas de novo concedere noscuntur hoc ipso, quod eas antea, v. e. ad revocationem usque, concesserint.

ARTICULOS II.

DE CAUSIS AD DISPENSANDUM REQUISITIS.

162. Pr in c ipia .— E Ad liceitatem dispensationis semper aliqua causa requiritur. Ratio est, quia secus Superior non erit fidelis dispensator, aut erit imprudens.1

Idcirco peccat, (pii in tali casu dispensationem petit ; inducit enim dispensatorem ad rem illicitam, atque adeo peccat eodem peccati genere in petendo, (pio legislator in concedendo.

II. Ad validitatem vero nulla causa rcipiiritur ex parte concedentis, si dispenset in sua aut in inferioris lege. Ratio est. ipiia ille, (pii potest ligare, etiam solvere potest : secus autem, si in h ge sui Superioris dispenset, quia, non ℘mitur accepisse potestatem temere dispensandi.

III Ad validitatem, ex parte petentis, rcipiiritur, ut nulla sit in petitione obreptio aut subreptio essentialis, i. e. dum tacetur (piod *necessario* exprimi (vide v. g. n. 1625. q 2°), aut exprimitur quod *necessario* taceri debuerat,2 v. g. causa finalis (ib. q. 1°) falsa. — Hinc :

1° Invalida est dispensatio, quo-

l L. 1. 187. 194.
i L I B9 ct 11 \ Ti* II 56.
• L I 190.
‘ De Svn. L. XI11. «· 5 n S. sq.
‘ I I '190 <t H \ Tr II. 59.

l 1 S. Thom. 1. 2. q. 97. a. 4. 2 L. I. 1S5.

ties in postulato irrepsit error circa causam motivam, aut circa objectum ipsum dispensationis, sive oratoris aut alterius culpa, sive etiam ex mera inadvertentia id evenerit ; si v. gr. ponas in petitione impedimentum affinitatis pro impedimento consanguinitatis, vel 3um gradum pro 2° ; secus tamen si ponas 2un› pro 3 , quia minor gratia in majori ejusdem generis continetur.— Valet, si, subsistente causa finali, sola impulsiva falsa est. Impulsiva falsa, mala fide allegata, invalidât " in perversitatis *poenam,"* adeoque post sententiam judicis tantum. Haine, T. I. p. 88. q. 89.

2° Valet dispensatio, si error irrepserit in rescripto Superioris, v. gr. incuria secretarii, (plia concessioni jam factæ supervenit.

3° Valet dispensatio, si causa, etsi non subsistens tempore petitionis, subsistat tempore concessionis, modo dispensatio sit in forma *gratiosa* (§ III. post n. 1622), vel etiam in *cOmmissaria* (ib.) et agatur dc gratia *facienda* (n. 151. 6°): si vero dc gratia *facta* (ib.), subsistere debet *et* dum commissio datur, *et* dum execution! mandatur. Id. ib. q. 90.

1° Valet dispensatio, licet phircs causæ falsie, etiam motivæ, cum causis veris ct sufficientibus expositæ sint; quia ubi causa aliqua motiva vera adest, sufficiens suppetit dispensationis fundamentum.

5° Valet dispensatio in dubio utrum causa obreptifia vel subreptitia sit finalis an impulsiva ; vera an falsa ; sufficiens an insufficiens ; nam in dubio standum est pro valorc actus.

6° Valet dispensatio concessa a Superiore, licet ab inferiore jam fuerit negata, nec hujus negationis facta mentio. — Imo probabiliter valet, etiamsi a Superiore negata, ab inferiore concedatur ; quia potestas inferioris non est restricta per negationem Superioris, nisi hic expresse eam restrinxerit.3

7° Valet dispensatio pro aliquo inscio aut etiam invito obtenta, quando necessitas hoc exigat. — Qme vero a Prenitentiaria obtinentur non valent, nisi vel a confessano, vel a pcenitente, vel a consanguineis ad 4um usque gradum postulatu? fuerint.8

163. Qiesita .— Quær. 1° *Queenam sintjuste a lege dispensandi causer ?*

Resp. Tres vulgo assignantur: 1) *pietas;* sic dispensatur ab operibus servilibus in festo, qui laboribus incumbit ad divinum cultum perlinentibus; 2) *utilitas:* sic dispensatur a simplici castitatis voto, qui versatur in magno periculo illud violandi ; 3) *difficultas:* sic dispensatur a jejunio, qui illud servare nequit absque satis gravi incommodo.

Quær. 2e .7// *peccet* graviter *Superior dispensans sine causa in repraei ?*

Reap. 13 *Nep.* probabiliter *per se,* quoad legislatorem; quia pneciso scandalo vel aliorum damno non apparet in hoc tanta deordinatio.1

Reap. 2° *Affirm.* quoad interiorem, quia non censetur delegatus ad dispensandum nisi justa de causa : atque adeo, si aliter faciat, concessa sibi potestate graviter abutitur.2

Quær. 3° *.In liceat uti dispensatione tacita velprersumpta ?*

Resp. ad 1Um *Affirm.,* modo'ex aliquo signo prudenter colligi possit.

Resp. ad 2um *Neg.,* quia scire debet Superior id, de quo agitur; *licentia* tamen pnesumi potest,3 si ex conjecturis certo probabilis existât Superioris consensus (u. 1163. R. ad 2um).

Quær. 4° *An liceat Detere, vel concedere dispensationem in dubio, an causa sufficiat ?*

Resp. ad 1um *Affirm.,* quia non pertinet ad subditos de sufficientia causæ judicare, sed tantum rem sincere Superiori exponere?

Ad 2um *Affirm,* pariter. Ratio est, quia secus onus Superioribus impositum intolerabile evaderet, et innumeris scrupulis tum quoad dispensantem, tum quoad petentes esset obnoxium.6

Quær. 5° *Quid in dubio, an casus indigeat dispensatione ?*

Resp. 1° Non requiritur dispensatio in dubio sive positivo, sive negativo an casus sub lege comprehendatur, ut patet ex dictis de Probabilismo; extensio enim legis ad illuni casum incerta manet. Excipe dubium positivum de existentia impedimenti dirimentis matrimonii, cum in solis

1 Decr. L. I. T. III. c. 20.

* L. 1 182 185.— Suarez, de Lee? E. 6. c. 22. et Lacroix, n. 811

3 E I. 186 sub 10.

1 L. I. 178.

2 L. L ISO.

3 L. I. 187.

« L. 1. 16S sub 8.

û L. 1. 178.

L. V. 18.

impedimentis ecclesiasticis, quæ dubia sunt dubio *juris,* Ecclesia præsumatur supplere (n. 60. 1.).1

2° In dubio vero, an causa sit sufficiens ad excusandum a lege sine dispensatione, distinguendum, in dubio scii, *positivo* (n. 48. sub. 1) petenda est dispensatio (n. 66. 2°), nisi simul adsit dubium an legis observatio non forte graviter sit nocitura (n. 67. 1°. c). — In dubio autem, fundante opinionem *solitari··* probabilem pro libertate, non est petenda (n. 66. 2°).

Quær. 6° *.In sit valida dispensatio metu extorta ?*

Resp. .iffrm., modo existât causa dispensandi, nec constet in Superiore omnino dispensandi animum defuisse, ac alioquin quævis alia absit nullitatis causa.

Quær. 7° ***Jn** valida sit dispensatio data bona /ide, cum causa que? putabatur adesse ct sufficiens esse, qutc tamen revera non sit ?*

Resp. Si agatur de dispensatione ab inferiori data, S. Alph. loquelis de dispensatione in votis,1 sequitur sententiam eorum (pii negant, idque ob principium certum quod interior sim· sufficienti causa invalide dispenset (n. 162. 11.). Ilæc autem ratio valet etiam quoad leges humanas. Dispensatus tamen dispensationi acquiescere potest, quamdiu non est certus de non existentia vel insufficientia causæ.

ARTICULUS 111.

DE CESSATIONE DISPENSATIONIS.

Dispensatio multiplici ratione cessare potest, nimirum 1° cessatione ¢ausa 2° revocatione ; 3° renuntiatione.

164. l'iUN(ipiA.— I. Cessatione ¢ausa cessat dispensatio (non vero commutatio, L. I 195), si cessaverit; 1) causa finalis, et non impulsive tantum; idque 2) totaliter ; 3) certo ; et 1) antequam dispensatio effectum fuerit sortita. Quodsi effectum jam fuerit sortita, *absolute* concessa non cessat ; secus si sub conditione expressa vel tacita : *si causa perduret.*3

Probatur e(explicatur principium.

Dicitur: *si cessaverit ;* 1) *causa jinalis et non imputsira tantum ;* illa enim, non hier, est ratio dispensationis.

1 L. I. 192. L. VI. 901. 902.
2 L. IV. 251.
' L. I. 196. II. A. Tr. 11. 66.

Dicitui : 2) *totaliter.* Non enim tum preces ullimode veritate nituntur. Secus si causa motiva cesset ex parte tantum, quia causa dispensationis adhuc superest' Hinc cessat dispensatio a jejunio concessa ob infirmitatem, ubi piem' convalueris; secus, si infirmitas ex parte remaneat.' Hinc pariter, si causa finalis v. ‹›. dispensandi in impedimento matrimonii, sit legitimatio prolis et reparatio scandali vel damni;——si proles moriatur, vel fœtus ejectus fuerit, adhuc sustinetur dispensatio ad reparandum scandalum vel damnum.

Dicitur: 3) *certo.* Indubio enim standum est pro dispensatione, quie possidet.

Dicitur: 4) *antequam dispensatio,* etc. Ille enim, cui litterarum exccutio demandatur, muneri suo non potest satisfacere, nisi sub tacita conditione : *si preces veritate nitantur ;* quæ conditio exigit, ut causa finalis persistat tempore, quo dispensatio sortitur exeeutionem. Titius v. g. petit dispensationem ab impedimento consanguinitatis, exponens pro sola causa finali et totali prolis jam a consanguinea susceptа· hgitimationem : obtinet dispensationem, ct ¢dispensatoria ¥ittera jam sunt €xpedita ; sed ani» (piam ¥ittera execution! dentur a delegato (seu nondum fulminata dispensatione) proles moritur: — dispensatio cessat.

Additur: *Quodsi effectum jam,* etc. Absoluta vero Se Alphonso2 ea est, (pia datur ob causam *de se* perpetuam. (pialis v. g. iu dispensatione super irregularitate censetur parentum paupertas, inopia ministrorum. hqnestas morum ; secus habetur conditionata. (pialis *ÇQmmnuiter* censetur infirmitas, ob (piam dispensatur a jejunio, abstinentia, Officio divino. (2' p. 484.

II. Dispensatio omnino cessat revocatione expressa Superioris, quia obligatio vel deobligalio a Superioris voluntate pendet. Illicita tamen foret revocatio sine justa causa. — Non cessat autem ob revocationem inferioris sine justa causa, quia revocandi facultas iu ejus arbitraria potestate non est.3

III. Renuntiat io a Superiore acceptanda est, quia hic solus lege solutum iterum ligare valet. Acceptare vero nequit delegatus; nam, data dispensatione, Superior esse

1 L. I. 196. II. A. Tr. II. 66.
« L. 1. 196. 3 L. I. 197.

desiit. — Non usu aut usu contrario non crisat dispensatio, v. *g.* jejunando aut non ducta alline, si dispensaris in jejunio, affinitate. L. 1. 198.

CAPUT VIII.

DE CESSATIONE LEGIS.

165. — Lex variis modis cessare potest.

Γ Per *abrogationem,* vel *derogationem,* prout omnino aut tantum ex parte aboletur: quemadmodum enim Superior legem ferre, sie eamdem vel tollere vel coarctarc potest. Triplici autem modo utraque fieri potest, a) Per legislatoris vel superioris revocationem, quæ tamen, ut *licita* sit, justam requirit causam, b) Per legitimam desuetudinem seu contrariam consuetudinem, de qua infra, e) Per legem posteriorem universalem priori legi item universali contrariam et *quatenus* eidem contraria sit. Diximus: *Hem nnicersali ;* nam jure statutum est speciali legi non derogari per generalem, nisi vel fiat specifica legis illius mentio, vel aliter constet talem esse legislatoris mentem, vel dicatur: *nulla obstante consuetudine,* n. 187. 1°.

2° Per *cessationem causa motira* ad;rquatæ, seu tinis totalis, ob (piem lata est respectu totius communitatis ; cessante enim causa legis, eam amplius urgere legislator rationabiliter nequit.

Dico: 1) *adfpquatfp, sen finis totalis;* (piare si oratio fuerit imperata ad pacem obtinendam, pace obtenta, ab oratione recitanda abstinebis sine ulla Superioris declaratione; sin autem tum ad pacem obtinendam, tum ad eptdemiam fugandam, indicta fuerit oratio *pro quacumque necessitate,* pace obtenta, sed cpideiiiia etiamnum grassante, ejus recitanda obligatio non cessabit.

Dieo : 2) *respectu totius communitatis ;* aliud enim est, si cessat tantum in casu particulari, i. e. respectu *aliquot* personarum; tunc enim distinguendum est; nam vel cessat *contrarie,* nimirum redditur nociva vel saltem valde difficilis. nt cum quis die jejunii non habeat nisi carnes ad vescendum, ct non obligat, v< l cessat *pricatice* tantum, i e., pro dio casu particulari aut illa persona fit inutilis, seu ad finem, (piem intendit, non amplius conducit. ct hoc iu casu S. AJphonso,l licet latenti oppositam a *pluribus yruribus* DD. teneri, magis arridet sententia communior, (pur negat ordinarie cessare legem, cum fere nunquam non adsit periculum hallucinationis, qua quisque in propria causa facile decipi possit. Unde tunc lex ivquiparatur legi fundata· in pnesumptione juris, qua» semper obligat, in. 129.2°). I line a banuoniiu pro< laniatione non eximuntur sponsi, ĕt prudenter judicent nullum subessc matrimonii impedimentum.

Dixi : *negat* ORDIN 1RIE *Cessare legem .* nam licet raro, aliquando tamen, si nempe id clare colligi possit ex legislatoris meute, cessabit, etsi finis legis cesset tantum privative.

Si solitaria adsit probabilitas u. 52. 3°. n. 69. 2°), legem abrogatam vd contraria consuetudine deletam esse, vtl finem ejus adiequate cessasse, pro libertate resolvere poteris.2

1 L. I 199. Il 1. Tr. 1 i. G9. «4. L IV. S46.
2 L. IV. 112. f ^*fii'uda.* Ib. 290 in tine.

PARS SECUXDA.

DE SPECI EBUS PRJECH'1 IS LEGEM.

Agendum 1° de lege naturali et divina ; 2° de lege ecclesiastica ct civili ; 3° de lege pœnali et irritante; 4° dc lege non scripta, scu de consuetudine; 5° dc lege favorabili.

CAPUT I.

DE LEGE NATURALI ET DIVINA.

ARTICULUS I.

DE LEGE NATURALI.

1G6. — Lex naturalis est divina voluntas, naturali lumine manifestata, prrecipiens ea, quie ad rectum ordinem servandum sunt necessaria.

Hinc lex naturalis nihil aliud est, quam lex ictcrna natura.· rationali per lumen naturale intimata, sive habitualiter per rectam rationem, sive actualitcr per ejus dictamen.

Objectum legis naturalis est id omne, quod rationali ħatura ita vel convenit, vel disconvenit, ut ab ipsius natura; Conditore præcipi vel interdici neccsse sit : omnia ea videlicet amplectitur, quie legi retenue sunt conformia. — Hinc versatur lex naturalis Γ' circa prima morum principia, v. gr. bonum est faciendum ; malum est vitandum ; alteri ne feceris, quod tibi fieri non vis; 2° circa principia secundaria morum, sive immediatas primorum principiorum conclusiones, ut generatim sunt praecepta Decalogi ; 3° circa conclusiones mediatas, vel magis remotas.

167. Qü ÆSITA. — Quær. 1° *Au objection legis natura interdum ignorari possit ?*

Resp. 1° Primaria morum principia a nemine ignorari possunt. — 2° Item conclusiones proximae, ita ut in iis dari non possit ignorantia invincibilis, nisi in pueris vel rudibus et ad breve tempus, vel nisi addita aliqua circumstantia apparenter cohonestante. — 3° Ignorari autem possunt, et srepe ignorantur conclusiones reinotæ. Hinc circa eas tot controversée inter Doctores etiamnum agitantur.[1]

Quær. 2° *An dari possit ignorantia invincibilis circa malitiam pravorum desideriorum in eo qui cognoscit malitiam actus ?*

Resp. Xcg., saltem quoad desideria efficacia. Ratio est, ipiia velle quod malum est, et quidem cognitum ut tale, est velle quod Deo displicere noscitur, ct proinde est velle ipsi displicere.[1]

Quær. 3 *An lex natumiis sit mlitabilis !*

llesp. Neg., et casus, qui contrarii videntur, ejusmodi sunt, in quibus vel sua legi naturali materia. Dei voluntate, subtrahitur, vel lex naturalis non obtinet.

Dixi : 1) *in quibus vel sua legi,* etc. Duplex nimirum rerum ordo distinguatur, oportet. Alter ita in ipsis rerum naturis fundatur, ut eum mutare ne Deus quidem possit, nisi dicatur se ipsum negare posse. Proinde blasphemin, perjurium,etc. non possunt non esse mala, et se ipsum Deus negaret, si hum· ordinem inverteret. At alter ordo est, qui ratione dominii.quod Deo in universas creaturas competit, divime subest potestati; atque adeo, cum non sit absolute necessarius, potest illum Deus immutare. Exinde cum et vitre et jurimn hominis, ct creaturarum omnium, (pias utendas hominibus concessit, Deus sit Dominus, potest de vita, dc juribus, rebusque hominum auferendo, transferendo, etc. disponere, prout ipsi placet ; quievis ergo cessabit malitia in vita aut substantiis alicujus tollendis, si Deus hoe jus alteri potestatemque fecerit. Et hoc quidem est. (piod quidam aiunt, Dei voluntate fieri, ut legi naturali materia subirahatur. Iloe modo legi naturali materia subtracta fuit, (piando Deus Abrahæ præcepit, ut filium suum immolaret, vel Hebrreis concessit .Egyptiorum spolia, aut pr.reeptum eis dedit exterminandi omnes Chanameos. Idem dic, si judex reum ad supremum supplicium damnat; id enim agit ex potestate sibi a Deo tributa; vel si ecclesiastica potestas in voto

1 L I. 8. 170· S Th Dc malo. q. 3. a. S. c.

‘ L. I. 9.

aul juramento dispensat ; id enim agit vice Dei (n. 158).

Dixi : 2) *rd ln.r naturalis non obtinni.* Sic secretuni ex jure natura· servandum est, quod tamen prodere oportet, si innocenti vel reipublicæ grave damnum, eo servato, immineat : secretum enim jus nat une eo tantum casu servari præcipit, quo id sine gravi innocentis aut reipublicæ damno servari possit. Sic quoque non obtinet obligatio fraterna· correctionis, ubi nullus ex ea speratur fructus.

ARTICULUS 11.

DE LEGE DIVINA POSITIVA.

168. — Lex divina positiva duplex est, vetus scilicet et nova.

I. Lex vetus, scu veteris Testamenti, continebit præcept'i triplicis geners.

1° Moralia, quie spectabant rectitudinem moralem, et id statuebant, quod lege naturali jam praiscriptum erat. Talia sunt Decalogi pneeepta.

2° Ciercmonialia, quie referebantur ad Dei cultum, ct statuebant cærcmonias ct sacrificia.

3° Judicialia, quæ ad politicam et œconomicain ad ministrat ionem, seu ad rectam gubernationem populi pertinebant.

Lex vetus a Christo abrogata fuit, utpote *"poxita donec rmiret xemen, cui promiserat,"* ut ait Apost.[1] Sola igitur pars legis veteris, quie ad mores spectabat, iu lege nova servata est et confirmata.

II. Lex nova seu evangelic», quæ dicitur lex gratia·, vel libertatis, vel novum Testamentum, continet documenta triplicis generis, scilicet 1° pneeepta moralia circa virtutes, praesertim theologicas; 2° pneeepta ciercmonialia circa Sacramenta ct Missa· Sacrificium; 3° mera consilia, sed magno præmio digna.

Lex nova differt a lege veteri, pnesertim in sequentibus . 1° Vetus fuit umbra et figura; nova est lux et veritas; —2° Vetus lex timoris erat ; nova vero lex gratia· et amoris est.

Lex vetus dicitur imperfecta, non quidem in se, sed *relativi ad perfectiorem. lii.it enim perfecta in se, eum Deum auctorem haberet, ct Deus per illam attingeret scopum, quem sibi priest ituerat.

[1] Gnlnt. 8. H».

Lex nova pro omnibus lata est, ideoque obligat omnes, quibus nota est. Sic enim ‹ liristlis : *" Enntnn >r(j0 dücntn ŏmne gentes, ƀaptizante eoe in nomine Patrii, etc. . . . ƌocente eos nercare omnia quacumque mandari robii."* [1]

CAPIT II.

DE LEGE ECCLESIASTICA ET CIVILI.

ARTICULUS I.

DE LEGE ECCLESIASTICA.

169.— Lex ecclesiastica dicitur, quæ pro recta Ecclesia· gubernatione ct leterna animarum salute a potestate ecclesiastica fertur.

CoUectio variarim' legum ecclesiasticarum Jus Canonicum vocatur ; harum autem legum Collectio triplex distinguitur: *antiqua. nova, nocwsima* et exinde divisio Juris Canonici in *antiquum, noram. novissimum.* Attamen Juris *antiqui,* quod ab Apostolorum ivtate extenditur usque ad sivculuni XII . hodie nulla fere habetur ratio: nam illius ivtatis leges in recentiori Jure magna ex parte habentur inserta·. Vel igitur sermo est de Jure *noro,* quod a sæculo XII. extenditur usque ad Tridentinum; vel de Jure *novissimo,* quod extenditur a Tridentino usque ad ætatem nostram: Γ" continetur in Corporv Juris Canonici . 2m iu ipso Tridentino. in Bullis, Brevibus et Rescriptis Pontificum post clausum Corpus Juris editis; item in Declarationibus Romanarum ‹ 'ongregationum ct in Regulis Cancellarim Apostoliea·.

170. — Corpus Juris Canonici sex constat partibus, tria volumina constituentibus. Sunt autem: Decretum Gratiani, Decretales, Sextus, Clementina·. Extravagantes Joanuis XXII., et Extravagantes Communes.

I Volumen continet Decretum a Gratiano, monacho Benedietino. collectum, et anno 1151 publicatum sub titulo: *Concordantia discordantium Canonum.* Opus distribuitur in tres partes, quarum prima de personis ecclesiasticis tnictat, secunda de actionibus seu de materia et forma judiciorum, ct tertia de rebus sacris.

[1] Matth. 28. 19. 20.

Prima pars dividitur in centum et unam distinctiones, ꝙua subdividuntur in capita seu canones. Sic indicari solet : cap. *Jejunium* 7. (list. 76 ; vel etiam (list. 76. cap. 7.

Secunda pars dividitur in triginta et sex causas; causa' autem dividuntur in (puest iones, et quæstioncs in capita. Citatur modo sequenti : cap. *Qui riderit* 13. (puest. 5. causa 32 ; vel cans. 32. qu. 5. c. 13. Tract, de Pu'iiitentia, septem habens distinctiones, sic citatur, v. gr. cap. *Mensuram* 86. (list. I. de Pernitentia, vel de Pœnitentia, (list. 1. c. S6.

Tertia pars constat quinque distinctionibus, (pue in varia capita dividuntur. Citantur: cap. AW *unilag* 49. (list. 4. de Consecrat, vel : de Consecrat, (list. 4. c. 19. Hæc enim pars de consecratione Ecclesiarum, altarium, etc. tractat.

II. \olumen continet Decretales a Gratiano omissas, vel post ipsum editas, a S. Kavmnndo de Pcnnafort, Ordinis Prædicatorum, jussu Grcgorii IX. collectas et anno 1230 publicatas. In quinque dividitur libros, (pii habent titulos ct capita; hoc autem modo citantur : cap. *Pervenit* 28. de Appellationibus, vel Decretal, lib. 2. tit. 28. e. 28. Caput posteriori hoc modo indicatum multo facilius invenitur.

III. Volumen continet librum Sextum, Clementinas, et Extravagantes tum .loannis XXII., tum Communes.

Sextus, vel liber sextus Decretalium, sic appellatur, quia quinque libris Decretalium G remorii IX adjicitur, ct Decretales a Gregorio IX. usque ad Bonifaeium \ 111 editas habet. Prodiit anno 1298 auctoritate Bonifacii VU 1. : dividitur in quinque libros, (pii etiam habent titulos et capita. Eodem modo citatur, sed additur : *in Sexto,* vel *apud Bonifaeium.*

Clementina sic ꝺicta a Clemente \ qui eas colligi jussit post Concilium λ iennense, cui anno 1311 pnefuit, sunt Constitutiones ab ipso Clemente vel a Concilio Viennensi edita'. Eas .Joannes XXII. promulgavit anno 1317, in quinque libris, (pii non secus ac Decretales et Sextus titulis et capitibus constant. Eodem modo pariter citantur, sed additur: *in Clementini*

Extravagantes .Toannis XXII. sunt (onstitutiones. quas ipse prioribus annis pontificatus sui edidit. Sic vocantur, quia extra Corpus Juris hucusque collectum vagantur. Sic indicari solent : Extrav. Joannis XXII., tit. 4. e. I.

Extravagantes Communes, ita vocata (plia a Joanne XXII. et a pluribus aliis Pont ilicibus edita' sunt, et ipste in quinque dividuntur libros, (pii habent capita cum titulis. Istæ vero hoc modo ordinarie citantur: cap. *Das electionis,* de Hæretieis ; Extravag. communii)., seu Extrav. comm. lib. 5. de Hæreticis, c. 2.

Integrum Juris Canonici Corpus diligenter emendatum Roime edendum curavit Gregorius XIII., Bulla *" Cum pro munere pastorali."* At certum est librum septimum Decretalium ac Institutiones Lancc llotti, quæ in tine Canonici Juris habentur apposita', non habere vim; cum privatorum sint collectiones, nulla Pontificia confirmative donatæ. Pariter Decretum Gratiani, etsi pluries Romanorum Pontificum cura emendatum, et licet passim citetur, tamen *" inter omnes receptum est,"* ait ipse Benedictus XIV., *" quidquid in ipso continetur, lautum auctoritatis habere, quantum ex se habuisset, si nunquam in Gratiani Collectione insertum foret."* [1] Cæteræ autem partes Juris Canonici obligant, nisi contraria lege, vel legitima consuetudine abrogata sint. (N) p. 479.

Juris *novissimi* leges in Corpus Juris nondum fuerunt colleetæ.

171. Qf.ESlTA. — Quær. 1° *Quid tenendum* 1) *de Repidis Juris ;* 2) *de Decretalium titulis;* 3) *de Superiascriptionibus et Summariis Capitalorum ;* t) *de Glossis et Notis, qua- in Corpore Juris habentur.*

Resp. ad 1). Sub Titulo : *de Regulis Juris,* ad calcem l.ib. V. Decretalium, et in fine *Sexti* Decretalium inserta sunt quædam sententia' generales, qute de rebus diversis, eanidem rationem habentibus, jus constitutum compendiose complectuntur. Exemplo sit luee: *" Omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur,"* qua' de *rariis* obligationibus ennneiat eas iisdem causis cessari', (piibus inducta' sunt, et applicari e. g. potest tum *legi,* (pial eadem causa efficiente, legislatore videlicet, qua nata est, dissolvitur, puta si in ea dispenset, eam abroget,— tum *contractibus,* qui sicut mutuo eon-

[1] De Syn. Diœc. L. VII. c. 15. n. 6.

sensu existant, mutuo quoque consensu solvuntur. Vim legis habent quoad casus non exceptos. Sic a mox citata Juris Regula excipitur matrimonii ȼontractu (ui licet c mutuo consensu nascatur, vocem tamen non dissolvitur. Inde axioma : *Non est regula sine exceptione.* Exceptiones ill:c a DD. *fallentis?* vocantur, et vel ex natura rei, vel ex ipso jure, vel ex consuetudine generali innotescunt.

Resp. ad 2). Decretalium *Tituli,* ut Regulæ Juris, in libris authenticis authentici sunt, cum ab ipso legislatore sint; at vim legis, seu Regulæ Juris, non habent, nisi sensum completum referant, quales sunt v. g. *" Ut, lite non contestata, non procedatur ad testium,"* etc.: ".Ve, *Sede vacante, aliquid innovetur."* Cum Tituli Decretalium primitus rubris litteris exarati fuerint, ct compendio exhibeant materiam Capitulorum, quæ sub iis continentur et qua· nigro caractère scribebantur, axioma invaluit : " a rubro ad nigrum valet illatio"; et contra: "a nigro ad rubrum non valet illatio," seu quod dicitur in titulo, dicitur in singulis capitulis, ȼua sui) eo continentur; at multa dicuntur in capitulis, (pia· non dicuntur in titulo, sub (pio collocantur.

Resp. ad 3). *Snperinseriphones* sunt illa verba, (pia· indicant, unde textus capituli desumptus sit, vel ad (piem sit directus. In libris authenticis authentica· sunt, et ex his validum deducitur argumentum. *Summaria* sunt verba, (piibus privati doctores capitula summarum ; non sunt authentica, sed inserviunt ad legcntium commoditatem.

Resp. ad 4). *Glossa* est uberior explanatio canonum ab auctoribus facta; *Nota* vero brevior illustratio vel additio citationum. Neutra habet vim authenticam, sed doctrinalem tantum.

172. — Quær, 2° *Qu/enam sint pra>-cipiifp Romance Congregationes, eurnmque ojjicia varia ?*

Resp. Præcipuæ sunt: 1° *Congregatio Concilii* (Tridentini) seu *Cardinalium.* Tota constat ex Cardinalibus, (pii *Patres S. Concilii Tridentini interpretes* dicuntur, ct (piorum unus titulo Priefccti Congregationis insignitur. Pius 1\ pro Concilii Trid. observantia hanc primum instituerat ; postea vero, rerum exigentiis motus Sixtus V., decreta Concilii, in iis qua· ad morum aut disciplina» reformationem pertinent, et dubia videntur, etiam interpretandi potestate donavit,

2° *Congregatio Episcoporum et Requ. larium.* Tota et ipsa ex (ardinalibus coalescit. Duo, ut nomen indicat, suscipit tractanda : ea nempe qme respiciunt bonam diœceseon totius orbis catholici administrationem, et (pia· ad Regularium utriusque sexus controversias, litesve, secundum Sacros Ȼanone cognoscendas ct dirimendas pertinent.

3° *Congregatio de Propaganda Fide.* Instituta fuit a Gregorio XV. per Const. : *Inscrutabili.* 22 jan. 1622.

Munus ejus est distribuere terras evangelizandas inter diversos missionarios, ct eos eô transmittere cum amplissimis facultatibus ; proponere S. Pontifici aliquos eorum ut creentur Episcopi, vel solum Vicarii aut Pnefccti Apostolici ; decernere de variis negotiis, quæ nonnunquam exurgunt inter missionarios variorum Ordinum et Ordinarios locorum.

Insuper resolvit quæstiones, vel casus conscientia·, (pii proponuntur a missionariis. et ad eos mittit instructiones, ordinationes, etc., prout exigit Ixma rerum administratio. (S) p. ȻȻ97.

Huic adjecit Urbanus VIII. *Collegium* seu Seminarium speciale sub eodem nomine *Propaganda Fidei,* in quo educantur adolescentes variarum gentium infidelium vel lueret icarnm. qui deinde in suas regiones fidem disseminent.

Suis Litteris Apostolieis 6 jan. 1S62. Pius IX Congregationem de Propaganda in duas divisit partes unam pro ritu Latino, et aliam pro ritu Orientali.

4° *Congregatio sacrorum Rituum.* Prætcr Cardinales, etiam Consultoribus Prælatis vel Regularibus constat. Liturgiam Sacram, et quæ ad eam pertinent, definit ct ordinat. Examen quoque causarum Beat ificat ionis ct Canonizationis Sanctorum inter ejus officia commemoratur.

5° Congregatio *Indicis,* a S. Pio λ · instituta. In ea locum habent Cardinales et alii plures docti viri. Unicum munus, magni autem momenti pro bono societatis tam ecclesiastica· quam civilis, excreet : curam nempe gerit librorum, qui in lucem eduntur, ne quid per eos contra Religionem et bonos mores intcrChristianos valeat propagari quos existimat fidelibus noxios,

hos accurate notat, vetat ac reteri in Indicem, qui ideo dicitur *Index librorum prohibitorum*. ab eorum lectione, tamquam a venenatis pascuis, fideles abstineant. Aliquando tamen libri tum a ‹ ongr. S. Officii, tum ab ipso Pontifice peculiaribus Brevibus ac dogmaticis Constitutionibus prohibentur, praesertim si hieresim sapiant.

6° *Congregatio S. Officii,* seu *Sacr<? l nirerunlis tiit/uisilionis. Suprema* dicitur, et constat tum Cardinalibus, tum Praelatis atque Theologis.

Illius est cognoscere de lueresi, necnon de lueresis suspicione, aut de aliis irreligiositatibus. A Paulo III. instituta, et a Sixto V. confirmata fuit.

7 *Congregatio Indulgentiarum, et Reliquiarum.* Habet facultatem et munus dirimendi omnes difficultates ac dubitationes circa SS. Reliquias et Indulgentias. Constat ex numero Cardinalium a S. Pontifice determinando, et ex aliis Pr;elatis et Theologis.

8° *Congregatio /mm unitatis* qiue ex Cardinalibus, paurisque aliis coalescit. Causas de Immunitate ecclesiastica sive re.ali, sive personali, sive loeali inspicit et cognoscit.

Pnvter *Congregatione* habentur etiam sacra tribunalia, tum gratiosa, tum contentiosa. Unum memoramus gratiosum tribunal, .S'. *Pwniletttiari/p,* cum cictcra ad res et adjuncta nostra vix pertineant. Pumitentiaria autem est tribunal institutum ad gratias quasdam in foro interno elargiendas. Illius munus est concedere facultates absolvendi a peccatis et censuris 1'ap.e reservatis, dispensationes in votis et irregularitatibus, necnon generatim in impedimentis matrimonii occultis, ut suo loco fusius dicetur. Ad ipsam pertinet etiam solvere dubia praetiea, seu dirimere difficultates, qute ipsi proponuntur.

173. Quær. 3° *Quam rim habeant SS. Congregational./ Declaratione et Decreta?*

Rr 1° Inspectq fonte, ex quo derivantur. eamdem vim habent ac si a R. Pontifice immediate processissent; dummodo tamen sint authentica, i. e. subscripta a respective· Congregationis Præfceto et Secretario ac ejusdem sigillo munita.

2“ Vim illam habent, etsi aS. Pontifice non explicite confirmentur.

3° Infallibilia tamen mm sunt, nisi a S. Pontifice, eoque ex Cathedra loquente, confirmentur.

Probatur 1”"'. Apostolica; enim auctoritatis commissione dantur. 2um. Ex eadem ratione, et Dneterca ex Resp. S. C. R. dd. 23 maii 181(5. 3“„n. |ufallibiliias enim non est delegabitis, cum sit personalis et propria R. Pontificis.

Quær, t“ *,tn SS. Congregationum Declarationes et Decreta rim tinicersalem semper habeant ?*

Resp. 1° *Jffirm.,s\, rei* tamquam universalia a SS. Congregationibus edantur; *rei* auferendo juris ambiguitatem sensum legis universalis comprehensive interpretantur. Ratio per se patet ex dictis h. n. sub quæsito. 3°.

Resp. 2 A'/γ/., si dentur in casibus omnino particularibus, ob specialia rerum adjuncta, vel singularis loci conditiones, quod ex casus expositione et ex facto colligendum est. P tet ex Res]). S. C. R. 8 apr. 1851. Utrum vero ad casus similes ejusmodi responsa particularia necessario extendenda sint, utrinque probabiliter disputatur;1 certum autem est ea generatim vim doctrinalem in casibus omnino similibus habere, (um sint responsa virorum in rebus illis versutissimorum.2

Quær. 5 *ht Declaratione et Decreta nitirersalem rim halenttu promulganda sint, ut obligent ?*

Resp. Jffirm., si extensive. ; *neg.,* si comprehensiva sint. Ratio patet ex dictis n. 143. III. Sufficienter autem promulgata censentur. si jam in Ecclesia universaliter divulgata sint *rd* usu plurium annorum, *rei* relatione auctorum, ea communiter referentium.8

Quær. 6° *Situe aUt/ua authentica SS. CC. Declarationum et Decreturum collectio?*

Resp. .Iffirm., se. S. C. Rit. *(Gardell.),* ('one. *(The Resoli),* Tndnlg. *(Pri>t~ir.).*T

Quær. 7° *l'ttde Jiat, ut nonnitilre SS. Congregationum responsiones sibi contradicere videantur ?*

Resp. Id triplici de causa fieri solet. Nam in iis anebatur *rd* de casibus singularibus. qui ob diversa locorum rerumque adjuncta diversimode resolvendi erant ; *rd* de quiestionibus dubiis nondum discussis, ad quas -i illico respondendum sit,

1L. 1.106. ' II. A. Tr. II. 34.
8 Id. Qnwsl. 11. inter Rctr. Recent.

Congregationcscoinmuniori sententia·,non decisive, sed doctrinaliteradhærere soient ;l re/de decisionibus, ut vocant, *a posteriori,* — non *a priori,* qua· dantur, non secundum jus strictum et nude consideratum, sed habita ratione illius casiis specialis, et tunc decisio dari solet eum aliquo addito, v. g. *affirmatice* vel *negative, prout in casu, prout jacet,* etc.

174 Quær. *Quin nil sensus ipiarumdum clausularum, gum in responsionibus SS. ('ongregalinuum sape occurrunt ?*

Resp. Occurrere præsertim solent sequentes.

a) *Dilata,* id est, dilïcrtur responsio, ut res maturiori examini subjiciatur, utpote difficilis solutionis.

b) *. tjjirelative et amplius, — Negative* et *amplius,* id est. cum res fuerit iu S. ('. satis superque discussa, et plenis votis prout jacet decisa, non ani piius admittitur tale quiesitum.

c) *Nihil,* hoc est, non admittitur petitio, utpote incongru».

d) *Relatum* vel *Irnchun,* id est, eum relatum, vel lectum fuisset in S. C. postulatum, non fuit admissum.

e) *Reponatur,* seu non datur responsio, sed petitio reponitur iu Archivis S. Congregationis.

f) *Detur decretum generale.* Obtinet (piando agitur de re gravi, (pia· a pluribus negl igitur.

g) *Spectare ad Episcopum,* vel *Orator ad, at Episcopum,* ut nempe ipse provideat juxta canonicis ordinationes, non autem juxta libitum suum.

h) *Non congruere, Non expedire,* i e. Congregatio non putat convenire, ut concedatur, quod rogatur; ideo impetrat im gratiam non vult elargiri, nec elargitur.

i) *Orator rem deferat ad Ordinarium et ejus judicio se dirigat,* seu a S Pumitentiaria non concedi postulatum, sed remitti Ordinario, ut, si facultatem habeat, rei pro prudentia sua provideat ; secus vel impetret facultatem, vel, si id non expedire judicaverit, quod injungendum est, injungat.

j) *In decretis, — In decisis,* seu preces, non exauditas et ab oratore iteratas, non esse audiendas.

k) *rtd mentem,* seu prêter dubii •elutionem aliquid aliud n S ‹ ongregatione animadverti vel declarari, quod, si secretum fuerit, illis tantum manifestatur, ad quos responsio dirigitur; secus scripti' publice exaratis additur his verbis : *mens est.* etc.

l) *Facto rerbo cum Sanctissimo,* vel *.id Dominum Secretarium cum Sanctissimo,* seu Congregationem gratia· concedenda· facultatem non habere, ideoque Secretario injungi, ut Rescriptum S. Cong"'· referat Summo Pontifici, (pii judicium Congnl‘ approbare solet et gratiam concedere.

m) *Providebitur in casibus particularibus,* seu casum, (pii generice et indeterminate propositus fuit, determinate proponendum esse.

n) *Gaudeat impetratis,* seu oratorem contentum esse debere gratia obtentà, et ejusdem extensionem, vel aliam, quæ de novo postulatur, non concedi.

o) *Sanctissimus annuit pro gratia, arbitrio et conscientim Episcopi,* seu gratiam esse conecssim et nihil **dei**ut plenum habeat effertum. u si cxecutionrm, quam denegare nequit delegatu nisi forsan subsit causa canonica, S. Sedi non exposita, quæ eam de jure impediat. (O> p. 179.

175. — Quær. 9} *Quid de Bullis, Brevibus et R -s-rijtis Pontificiis ?*

Resp. 1° *Bulbe* sunt qmedam RR. Pontificum Constitutiones, graviora. ut plurimum, negotia respicientes, et olitn charactere Teutonico, nunc Latino in charta pergamena exarata·. Bullæ dicuntur a sigillo plumbeo cordulis inluerciue. Hodieautem, quibusdam exceptis, sigillum rubri coloris in charta exprimitur, referens imagines Apostolorum Petri et Pauli, inscriptione nominis regnantis Pontificis circumducta. Acta, T. XI. p. 465·

Varia nomina ex variis objectis sortiuntur. \liic sunt *gratiosm,* qua· gratia.· collationem continent. \li-r *jnstiH-e,* quæ justitia· administrationein respiciunt.— Alia· *consistoriales,* qua· in Consistorio expediuntur.- Alia· *dimidia.* qua' a Pontifice nondum consecrato feruntur, et in sigillo non exhibent ejusdem nomen. Bulla· citantur vocabulis quibus incipiunt ; Bullaria dicuntur Bullarum collectiones.

2 *Brevia* dicuntur quaalam Romanorum Pontificum Constitutiones pro negotiis ut plurimum levioribus. Per Secreta-

l Hen. \ l \ de Smi I,. VI. ··. VI η. I Perrone ‹!› Mntr. Christ. L 1l S. 11. c. 3. n. 1. Toni. II. p 4f>8. eq

riuin Brevium, iu membranis albis atque subtilibus latino, coque nitido charactere conscripta·, expediuntur. Sigillum habent pigmenti rubri, referens imaginem S. Petri piscationem exercentis, ct ideo dicuntur expediri sub Anniilo Piscatoris.

3° *Rescripta* vocantur rogatorum Pontificum responsa. Duplex illorum genus. Alia instar Epistolarum familiarium feruntur, quæ dare solent Summi Pontifices sive cum orantur ab iis quibuscum habent peculiarem amicitia· relationem, sive cum de consilio tanquam viri docti et pii rogantur; nec iis ulla vis obligandi inest, utpoto qua· magis ex animi comitate quam cx vera auctoritate procedant. Alia instar Decretorum a Pontificibus, tanquam S. Petri successoribus, et Ecclesia· universalis Pastoribus atque. Magistris feruntur; ac proinde illis vis inest maxima, cum per ea jus pontificium ct suprema jurisdictio exerceatur.

176. — Quær. 10° *An vini legis habeant Epistola: pontifici#, et responsa in corpore Juris non inserta !*

Resp. Ajfirm., si de earum authentieitate constet, et casu, quo juxta dicta n. 1 1-3. III. promulgatione indigeant, sufficienter promulgata sint, scilicet si eo modo publicentur, quo leges publicari solent, vel si ex usu et sensu Ecclesiæ universalis jam a pluribus sæculis habeantur pro authenticis, et sufficienter promulgatis.1

ARTICULUS II.

DE LEGE CIVILI.

177. - I t singula· nationes seu communitates politica·, ita et Status nostri Fivderati proprias habent leges, quibus reguntur.

Harum, a) alia· a Congressu *(Congress)* : b) aliiv a cwtibns hgislatoriis singulorum Statuum i *législature).* c) alia· a collegiis municipalibus *(city councils)* proficiscuntur; d) alia· ad jus commune *[the common laïc}* ; ‹·) alia· ad jus statutorum *(the statute laic);* fi alia· ad jus Romanum (//æ *civil late)* pertinent.

Ad singulas pauca juvat notare.

Ad a). Congressus leges fert circa negotia omnium Statuum consensu et fœdere sibi commissa. Qua· luce sint, vide, si hibet, apud Kentl ct in Constitutione Statuum Fœderatoruin.2

Ad b). Quilibet ex Fœderatis Statibus *gentis* instar est, et Respublica independens dici debet *(Commonwealth),* suprema legum ferendarum potestate gaudens, qua· potestas illis tantum legibus coaretatur, quas Congressus fert circa negotia omnium Statuum consensu et fiederc sibi commissa.

Ad c). Collegia municipaKn leges ferre possunt juxta Chartam, quâ municipium constitutum est.

Ad d). Jus commune *(the common la"·)* vocant "those principles, usages and rules of action, applicable to the government and security of person and property, which do not rest for their authority upon any *express* ami *positive* declaration of the will of the legislature." 8

Ad e). Jus Statutorum *(the statute laic)* " is the express *written* will of the legislature." 4

Ad f). Jus Romanum, quod jurisperiti nostri vocare solent " the civil law," hodie, qua tale, in nulla fere regione legis retinuit vim. — Continetur in celeberrimo Codice, seu Corpore Juris Civilis, edito Justiniani jussu. Hoc volumen in quatuor partes distribuitur.

In I" parte sunt Institutiones Justiniani, quæ, quasi rudimenta et elementa pro tironibus Juris Civilis, quatuor libris continentur.

In 2" parte sunt Digesta seu Pandccta·, quæ in 50 libros distribuuntur.

In 3" parte est Codex, vocatus Repetita· prielcctionis, in 12 libros divisus.

In 1" parte continentur 6S Autheiitieæ seu Novella·, quæ uumerico ordine designantur.

Plerique Status (qui illi generatim sint \ . Kent5) jus *commune,* quatenus ante libertatem adeptam il julii 1776) vigebat, ac *Statutorum.* ante id tempus a Ciptn legislatorum Anglia· conditorum, sequuntur, exceptis tamen iis utriusque hujus juris dispositionibus, qua· vel conditioni re-

1 L. I. 106. et II. A. Tr II. 34.

1 Vol. I. n. 236. sq.

- Sert Mil X \meml. art 1. X XIII XIV. XV.

3 Kent, Vol. I. η. 472. p. 514.

4 II). 11. 447. P 4.

6 1b. n. 472. 473. p. 515. 516.

gionis, vel kigibus Congressus aut singulorum Statuum repugnant.

Quo 'cusu Louisiana jure Romano, imo et Gallico ac Hispanico utatur, vide, si luliet. apud Kent.[1] In omnibus pneterea Statibus judices causas ad se delatas juxta •Ius Romanum dirimere solent, dum eas juxta leges scriptas et jus commune, utpotc de iis silentia, decidere nequeunt.

CAPUT Ili.

DE l.EGE PiEXALl ET IRKITAXTE.

ARTICULUS I.

DE LEGE HEXALI.

17S. — Lex pœnalis ea est, que non obligat ad actum, vel ad omissionem, nisi std) poma temporali, id est, ad acceptandam p<enam. ut justam.

Pkixcipia. — L Nequit dari lex pure pœnalis, ⁋ua nullo modo in conscientia obliget, quia omne pneceptum Superioris aliquatenus obligare debet ; secus enim non esset verum pneceptum.

II Potest autem dari lex mere pumalis, ad alterutrum in conscientia obligans, nempe vel ad legem implendam, vel ad pomatn. si lex violata fuerit, subeundam. Ratio est, 1° quia ad legis essentiam sufficit, ut imponat aliquam obligationem in conscientia, ner necesseest. ut obligatio actum vel omissionem determinate respieiat ; 2° quia lex vim non habet nisi ex voluntate legislatoris · legislator autem ad solam pirnam obligare potest, si id communi bono procurando sufficiat.'

Qmcstio vero, an dentur ⁋liqua leges mere pœnales. minime potest speculative resolvi, eum dari possint hic, et non alibi. Soli igitur in sua regione aut natione docti ct periti de hoc judicare valent.

Non immerito tamen forte quis contenderet hodicdum in plerisque regionibus civilis l(ges omnes mere pœnales esse, earumque proinde violationem universini sine peccato fieri, *nisi* ea- violando simul violes legem vel divinam vel ecclesiasti-eam; ea enim est ætatis nostne ubique fere gentium tristissima conditio, ut de conscientia obliganda cœtus legislatorii, qua tales, non tantum non curent, sed, paganis pejores, l»eum etiam, omnis obligationis auctorem, ne agnoscant quidem, et omnem legum ferendarum auctoritatem in summa numeril constituant.

Nec dicas ; l) hgem *ri una* obligare in conscientia, id enim falsum est ; nam ut mox cum S. Alph * diximus, vim non habet, nisi ex voluntate legislatoris.

2) Bonum commune postulare, ut obliget in conscientia. I bi enim bonum commune id exigit, eam violando simul violabis legem divinam naturalem prohibentem, ne communi bono noceas ; ideo addidi : " *nixi eas violando,* etc. '

3) Hoc principium esse subversivum ordinis socialis , neque enim illud probo, dum memoro, seu non laudo legislatorem ita agentem, sed ex facto legislatoris; conscientiam non ligantis, concludo eam non ligari. Cfr. *Acta* i3 p. +S4.

17'.». Qv.esita. — Quær. 10 *tytolnplejt sit pinna, — ft an obliget te) poenam deer·nens in conscientia ad diam subeundam ante sententiam ?*

Resp. ad 1urn 1) Alia est *uclira.* quæ nequit execution! dari sine aliquo facto nostro vel alterius, ut career; alia *privativa,* (pie consistit in mera privatione alicujus rei, uti suspensio. Hæe iterum est vel *⁋onditionalis* adimens alicui aliquid conditione aut quandoque modo n. 80S»', sub qua concessum erat, non servata, vel *inhabitdans,* qme tollit capacitatem seu canonicam, seu civilem, seu naturalem faciendi, acquirendi, contrahendi.

2) Alia est *labe sentent·.'?,* quæ *ipso facto,* uti Seholro loquuntur, i. c. sola criminis patratione incurritur, per legis verb i ; alia *ferendt? sententiie,* quam nempe lex non infligit, sed infligendam decernit per judicis sententiam.

3) Alia non incurritur nisi per sententiam judicis *condcmnatoriam ;* alia non nisi per *declaratoriam,* criminis videlicet ; per eam enim judex declarat aliquem in illud incidisse crimen, propter quod pœna a lege jam statuta ipso facto incurritur.

Resp. ad 2U" 1° *Xeg.,* si sit *ferenda*

1 Vol I. 473. p. 510 517 b>.
2 L. 1 145.
1 SvII. pp. 60. p. XLV. - I. 1. 117
3 T. VII. p 219. 220 et Collect, p. 632 n. 1186-
* Voratur etiam *coucentionatis.*

sententirr, ut per se patet. 2° Si *latm sententi/r,* distinguendum.—A'/τ/., si sit *actira,* idque licet in lege dicatur : *nulla declaratione* (criminis patrati) *secuta;*l nimis enim arduum id foret. Excipe, si sit aut levior, aut officio judicis irrogari non solvat, ut preces. — .7///>«i., si sit. *privativa,* nisi aut privet jure *quasito,* ut officio, aut sine infamia subiri nequeat. Sententia tamendcclaratoria non egent (saltem si quis eas sine infamia in seipsum excqui potest) censuræ, irregularitates, eæque pirme (v. g. ea, de qua n. 1589. 111. agetur), qme sui natura officio judicis regulariter irrogari nequeunt, ne se. lex videatur inutilis. 1'œnam temporalem, quam lex civilis sive mixta, sive mere poenalis, in transgressores statuit, v. g. mulctum, nemo, nisi, post judicis sententiam sibi intimatam, petila fuerit, subire tenetur.

180. Quær. 2° *.In ignorantia excuset a pinna per legem lata ?*

Resp. 10 *rlffrm.,* pro foro *interno,* si ignorantia excuset a culpa: in foro autem *externo* non excusat, quia pwsumitur non ignorari. Keg. Jur. 13 in G°.

Resp. 2° *Neg.,* si ignorantia non excuset a culpa aut circa solam pamam versetur.· Ipsa namque ratio naturalis dictat, malum juxta naturam suam esse puniendum.

Excipe : 1) si poma sit improportionata, nempe gravissima, meritum criminis excedens ; 2) si puma sit censura aliqua ecclesiastica, quam non incurrit, qui cam non crasse ignorat:2 3) si superior ad contrahendam ponam requirat scientiam, contumaciam, ausum, aut temeritatem. Time enim non excusat quidem ignorantia allectata, quæ in jure scientiæ a»quiparatur ; sed crassa tamen et supina.l Vide tamen u. 1G64. q. 3°. coli. n. 1704. q. 7°. R. 1°.

ARTICULIS II

I>E LEGE IRRITANTE

181. — Lex irritans ea est, qua' statuit aliquem actum a principio *invalidum* esse, vel judici sententia *iuralidandum.* Hinc dantur leges ipso facto irritantes, aliæ vero post sententiam tantum. Aliæ sunt irritantes *absolute,* aliæ *condilionate,* si nimirum deliciant requisitu· conditiones. Insuper alia· *immediate* irritant actum ipsum, ut impedimentum matrimonii ob clandestinitatem ; alia *mediate,* personas ipsas inhabiles reddendo, ut impedimentum consanguinitatis.

Principia. — I. Omnis legislator leges irritantes condere potest ; ratio, quia hoc ad bonum commune requiritur ; secus enim fraudes et pericula societatis humana· propulsari satis nequirent.

II. Leges, qua» statuunt, actus rescindi posse, eos ante judicis sententiam non irritant, ut ex terminis patet, et proinde ante ejusdem sententiam vim non sortiuntur.

III. Sententia· autem judicis irritantis standum est in iis omnibus, qua» intrinsece ex irritatione nascuntur, quia auctoritati præcipicnti obtemperandum est.

182. Qt .esita. – Quær. 1° *.ht lex irritans obliget in conscientia ad actum vitandum ?*

Resp. .tffrm., si sit simul irritans et prohibens, ut sunt leges matrimonii impedimenta statuentes; secus, si sit irritans tantum, quia tunc linis legis sola actus irritatione sufficienter oblinetur, ut in pluribus contract ibus civilibus.

Quær. 2° *.tn ignorantia invincibilis effectum irritationis impediat ?*

Resp. Xrg. per se. quia ignorantia non supplet defectum rei ecntialiter requisita·, nec tollit gravia incommoda, quæ sequerentur, si lex in omni casu non irritaret. Sic mulier violata a viro incognito, invalide nubit cum ejusdem fratre, non obstante ignorantia invincibili impedimenti affinitati

Excipe tamen, si lex irritet *unice* in pirnam et odium delicti ; quia tunc solam malitiam punire intendit, et proinde, cessante causa, elleetiis etiam cessare debet.

Quær. 3 *.tn 1er irritans, non obstante incommodo calde grari. irritet ?*

Resp. .Iffrm . nisi agatur de damno communi; ratio, quia lex irritans actum potius quam personam allicit, nec agitur de obligatione conseientiæ, sed de bono communi ; secus enim homines facilius

1 C. cum secuiulum. 19. di· lueret, in 6°.
2 L I. 1G9.
• Ex c. 2 de Const in β°.
« L. I. 169 et I. \ II 47 18

sibi fingerent incommoda, et lex totum robur '•mini amitteret. Hinc non valeret matrimonium cum consanguinea, etiam metu mortis, sine dispensatione initum.

CAPUT IV.

DE LEGE NON SCHIPTA, SEU DE CONSUETUDINE.

183. *Definitio.*—Consuetudo alia est *facti* ct definitur: "Similium alicujus communitatis actuum frequentia." Alia est *juris,* et definiri potest : Jus persimilium alicujus communitatis actuum frequentiam acquisitum."

Dicitur: I *Eretptentia,* quia actus per plures vices debciil esst· repetiti juxta prudentium arbitrium.l

Dicitur: 2° .*Hicujus communitatis ;* non tamen cujuscumque, sed ❡ua sit capax potestatis legislative pro scipsa» vel saltem sufficiens ut vera lex illi possit imponi.

1S1. *Dirisio.* — ('onsuetudo 1° Alia est *secinidum jus,* (pia aut legem dubiam interpretatur, aut certam confirmat ct adjuvat deducendo in opus. Alia*praderjus,* (pia aliquid statuit, ubi deficit lex. Alia *contra jus,* (pia legem abrogat, vel non sinit illam obligare, (piando nondum est acceptata.

2In *generalissimam* (pia vim habet in toto christiuno orbe; *generalem,* quæ in tota aliqua provincia; et *specialem,* (pia in aliqua tantum urbe, pago, etc.

3 Xon *juris* quidem (eum mala consuetudo nequeat jus facere), *-nvd jacti* consuetudo dividitur : in *bonum* ct *matam,* seu rationabilem et irrationabilem. Malam esse consuetudinem duplici modo contingere potest : *intrinsece* quidem, (piando est contra legem naturalem aut divinam; *ertrinsece* autem, (piando ipsius actus prohibentur per legem, vel mali sunt propter adjunctam circumstantiam pravam, quæ cessare potest.

('onsuetudo, mala *intrinsece,* dicitur *abusus* seu *corruptela,* et nunquam in jus transire potest : mala *ertrinsece* potest evadere bona per ablationem sive prohibitionis, sive prava· circumstantia· adjuncta».

4⁽ In consuetudinem *a jure non repulsam,* ct consuetudinem *a jure abrogatam, prohibitam* et *reprobatam ;* quæ tria non sunt confundenda. Nam quando lex consuetudinem *abrogat,* abrogatur consuetudo ante legem existons, st(| hæc non ideo declaratur mala aut irrationabilis. Quando vero *prohibet,* prohibet etiam consuetudinem, in futurum introducendam, quie tamen non ideo declaratur mala vel irrationabilis. Quando tandem *ler reprobat,* eo ipso consuetudo declaratur *mala* et *irrationabilis.*

Abrogans censetur clausula: *non obstante tpiacumtpie consuetudine.* Prohibens vero : *Nohimus contra hanc legem alit/nam consuetudinem valere* Reprobantes denique ❡abenda sunt clausula· sequentes: *consuetudinem illam penitus improbantes : cum non tam consuetudo tjuam corruptela merito sit censenda.*

185. – -*Conditiones,* ut vim figis habeat consuetudo, ❡lia requiruntur ex parte Communitatis, ❡lia ex parte ipsius Consuetudinis, aliir ex parte Principis.

1. *Er parte communitatis*– Consuetudo induci debet a communitate, cui saltem vera lex possit imponi.—a majore ipsius parte, ex certa scientia, — per actus publicos ct liberos, non vero ex vi aut timore elicitos, cum intentione se obligandi. si agatur de consuetudine prêter jus. — ct actibus ante consuetudinis constitutionem non interruptis.

Dicitur: I *./ communitote cui saltem,* etc., ut jam diximus supra n. 1S3. 2°.

Dicitur: 2° *./ majore ipsius parte:* quia obligatio inducitur a communitate, consentiente principe; sed a communitate revera non induceretur, si minor tantum pars consuetudinem servaret.

Dicitur: 3° *Er culo scientia.* Communiter auctores requirunt illam conditionem, quia princeps non intendit acquiescere consuetudini, nisi communitas velit se eximere a lege, vel legem sibi imponere; neutrum autem fieri potest, ubi adest error ex parte communitatis falso existimantis, vel non adesse legem, contra (piam agit, vel se teneri ad legem, (piam per consuetudinem sibi imponit.

Dicitur: 4° *Per actus publicos:* ut omnes de populo, vel major pars in ❡ra

l *L.* I. 107.

stando consensu possit convenire, et talis consuetudo possit esse nota Principi : idcoque actus debent esse publici, saltem notorietate facti.l

Dicitur: 5° *Per actus Hberos,* etc. Quia aliter non censetur consentire superior: pnesumi enim nequit velle subditos injusto metu cogi ad sibi imponendas obligationes, ad quas non tenentur, vel ad se eximendos ab obligationibus, quibus juste obstringuntur.

Dicitur-. (>' *Cum intentione .ye obligandi,* etc. Nam si ex mera devotione agat populus, vim legis non habebit consuetudo . ut v. g. consuetudo cineres recipiendi initio Quadragesimie, etc. In (Inhio utrum ex mera devotione, an etiam ex voluntate se obligandi introducta fuerit consuetudo, pnesumendum est quod potius ex devotione : item in dubio an sub gravi vel levi ; ad eulpam vel ad pernam, benignior pars est tenenda. Animus se obligandi cognoscitur ex circumstantiis, nempe si consuetudo constanter observetur et cum non levi incommodo, v. g. consuetudo jejunandi in vigilia Pentecostes; si transgressores puniantur, etc.2

Dicitur: 7° *EI . . . non interruptis.* Est sententia communis : (piia aliter consuetudo non legitime foret pnescripta.

Interrupta autem, etiam per unum actum contrarium, positum a populo, ex certa scientia, vel per punitionem a superiore inflictam, de novo inchoanda est.

Si vero fuerit jam completa et firmata, non revocatur per unum actum populi contravenientis, saltem si consuetudo esset printer jus. Si vero (-set contra jus, vide infra dicenda de abrogatione consuetudinis per contrariam consuetudinem.

11. *Ej' parte ipsius consuetndinix.* — Consuet udo debet esse bona et rationabilis.8 Ratio est, (plia objectum legis debet esse bonum ct utile communitati, (piod non esset, si consuetudo non esset rationabilis vel bona.

Porro bona ct rationabilis habenda erit consuetudo, (piando tale erit ipsius objectum ut potuisset esse objectum justa· legis Inde nec debet adversari juri naturali aut divino, nec a jure canonico reprobari, nec prteberc licentiam vel occasionem peccandi, nec esse communi utilitati perniciosa, nec rumpere nervum ecclesiastieæ disciplina·.

Hinc non valeret consuetudo. 1° non servandi ulla interdicta vel excommunicationes, vel non se subjiciendi visitationi Episcopi ; (piia sic rumperetur nervus ecclesiastica· disciplina'.l

2' Non acceptandi decreta S. Pontificis, nisi antea probata fuerint ah Episcopis, etiam in casu, (pio aliter præscribit S. Pontifex ; (piia talis consuetud· rumpit nervum ecclesiastica· disciplina', et adversatur ordinationi a Christo statuta

3' **It** Legati S. Sedis non recipiantur, (plia est contra libertatem ecclesiasticam.'

III. *Λ'/· parte principis.* — E.x hae parte requiritur, ut consentiat S. Pontifex, si agatur dc legibus Ecclesia· communibus : consuetudo enim est lex ; ergo ab eodem fonte dimanare debet ac leges; proinde a S. Pontifice, (piando de legibus communibus Ecclesiæ agitur.

Triplici modo consentire potest S. Pontifex : *eJCpres.se, tacite* et *legalHer.*

1° Consensus *expressus* satis intelligitur, ct dc eo nulla difficultas moveri potest.

2° *Tacitus* consensus locum habet, (piando Pontifex, videndo consuetudinem, ei non contradicit, quamvis commode posset. Merito enim tunc pnvsumitur consentire, si rationabilis sit consuetudo. In eadem h\potliesi, si dubitetur utrum consuetudo sit rationabilis, concludi legitime potest illam esse rationabilem ex eo (piod taceat Pontifex. Si enim illam irrationabilem judicaret, certe contradiceret, cum ex hypothesi facile possit contradicere. Si vero Pontifex destituatur commoditate reclamandi, fune concludi nequit ipsum ideo silere, quia acquiescit consuetudini *contra legem:* cum ratio ipsius silentii sit forsan timor majoris detrimenti orituri ex ipsius reclamatione, ut. e. g., schismatis ex parte populi, vel persecutionis ex parte potestatis civilis. Iu hoc ergo casu consuetudo non præscribit *contra legem,* cum legislator censendus sit velle, ut lex sua servetur,

1 Suam dc l.<n i. 7 ·-· !<· n. 5.
« I. I 107 H
(' citiii tanto 11 de Consuettid.

1 (’. ‹ tiin inter. 5 de Consuet. et c. Irrefragabili. 13. de Oflic. Jud. Ordin.
2 Extrav. ‹·. Super gentes. I. dc Consuet, ct Brev. Pii VI. Super Nuntiaturis.

'piando legitime non potest præsumi illius abrogationi consentire. .Merito tamen tunc pnesumi potest Pontifex consentire, ut suspendatur obligatio legis, donec mentem suam libere manifestare possit.

3° Consensus Λγ/«/ώ seu genendis ita dicitur, (piod pnestatur per legem illam generalem, (pia approbantur omnes consuetudines rationabiles ct legitime pnescript:e : unde ad talem consensum non requiritur, ut Pontifex cognoscat consuetudinem.1— Probabilis autem est S. Alphonso2 sententia docens eam etiam consuetudinem, (pi e est. *contra* ywr. decennio legitime proscribi, nec bonam fidem ad hoc requiri.

186. */ is consuetudinis.*— 1° Legem interpretatur, et quidem *authentice,* si fuerit legitime pnescripta; alias tantum *conjecturaliter.*

2° Legem inducit.

3° Legem abrogat. Illam vero abrogare potest vel totaliter, vel quoad pœnam tantum ; imo quoad obligationem tantum, remanente poma, modo poma non supponat necessario culpam, qualis esset v. g. censura.

4° Irritat actus in contrarium gestos.8

An autem consuetudo abrogare possit legem, (pia prohibet consuetudinem in futurum inducendam? Quæstio est controversa, ut mox videbitur.

187. *Abrogatio consuetudinis.*— Fieri potest *vel* per legem supervenientem ; *vel* per legem consuetudini anteriorem, (pia scii, consuetudo prohibetur antequam sit orta: *ve/* per consuetudinem contrariam.

1° Per *legem supervenientem.* Lex superveniens necessario abrogat consuetudinem *universalem* Ecclesia·, sibi contrariam, etiamsi immemorialis sit ct quamvis de ea lex mentionem non faciat ; alioquin, ut patet, lex inutilis efficeretur.4

‹ (insuetudinibus *particularibus,* qua? non sunt immémoriales, seu ¢entenaria sufficienter derogatur per clausulam generalem : *nulla obstante consuetudine :* nam illa clausula non requiritur, ut aboleantur consuetudines generales Ecclesia·; ergo inutilis esset, si consuetudinibus localibus non derogaret. Est sententia communis.

Episcopi tamen, inquit S. Alph.,1 per suas leges "abrogant quamcuinquc consuetudinem particularem ; quia pne>umuntur ipsi plenam habere notitiam consuetudinum suarum dioecesium."

Ad abrogationem consuetudinum particularium *immemorialium* specialis mentio requiritur, v. g. per clausulam : — *etiam immemorialis* Batio est quia hujusmodi consuetudo est instar tituli, imo yr/e *non potest allegari melior lituius de toto mundo,* ut loquitur Fagnanus ; ct habet semper vim privilegii a principe concessi. Ita communiter contra aliquos. Excipe 1' si lex contrarias consuetudines declararet irrationabiles; 2 si ratio legis militet æque contra consuetudines immémoriales ac contra alias; 3° si legislator omnia contraria abroget, uno casu excepto.

2° Per *legem anteriorem, qua consuetudo prohibetur antequam sit orta.* Disputatur utrum consuetudo possit prœvalcrc contra talem legem prohibentem : ‡ sententia negat, quia alioquin inutiliter apposita fuisset hujusmodi clausula prohibens ; 2' sententia affirmat : quia ex cap. *Cum tanto* m\ legitimam consuetudinem requiritur solum ut sit *rationabilis* et *legitime prcpscripta ;* ex hoc autem quoti consuetudo fuerit prohibita, non ideo semper *irrationabilis* est reputanda, ut jam diximus supra n. 184. 1°. — Ad rationem oppositam respondetur quod non inutiliter dicta clausula apponatur : tum (piia ex illa in dubio concludi potest, consuetudinem esse irrationabilem; tum quia per illam princeps significat se non consentire tacite hujusmodi consuetudini, quamvis ab ipso sit cognita : ac proinde in hoc casu, requiritur longa prescriptio, etc. Hanc posteriorem sententiam ut probabiliorem amplectuntur Suarez,8 et S \lph.4

3 Quoad abrogationem consuetudinis *per altam consuetudinem contrariam,* certum est eam fieri posse, et in hoc casu, si agatur de consuetudine *prvterjus.* sufficit decennium : si vero agatur de consuetudine *contra jus,* iterum multi DD. decennium requirunt, ct dicunt illud tempus sufficere, (piia in hoc casu fit reditus ad jus ; ac proinde non agitur *contra jus.*

1 L. I. 107. V. 2 Ib m. et n. 139.
8 B<mix, ‹k· 1'rinc. p 301.
4 ('. l dc ('onstit. in β· et Suait z, de Leg. L, 7 c. 20. n. 7. 8.

1 L. 1. 109.
Dcer. L. 1. T I\ ‹·.] l
3 De Le- 1. 7. e. 19. U. 20. 21.
4 L. I 108.

Sed videtur sufficere quod *major pars communitatis* non amplius servet consuetudinem contra jus, quia merito præsumi debet Pontifex non consensisse tali consuetudini, nisi cum hac restrictione : *donec ita optabit populus, cui displicere nolo.*l

188. Qu.esita. — Quær. Γ *Quid de consuetudine contraria decretis Tridentinis de Reformatione ?*

Resp. Disputatur utrum aliquando legitima sit 1 Placet nobis sequens animadversio Ephemeridis : " *Icta e.r iis, </va· apud Λ'. Sedem,* etc." 3 Non multo post Tridentiniimapud Canonistas ꝑiva invalescere dictio: *contra Trideatinum nulla admittitur consuetudo.* Ilice dictio, (pre nec grave habuit ab initio fundamentum, admissa merito fuit a S. (ongregatione Concilii. Dixi: grave non habuit fundamentum ; nam ea generalis clausula neque a Patribus Tridentinis apposita fuit decretis, neque explicite ab aliqua ('onstit Romani Pontificis. Attamen a variis auctoribus persepe repetita fuit usque ad nostra tempora; nihilominus h;ee dictio decursu sacculorum pedvtentim amisit suam veritatem ; ct reapse modo videmus multas invaluisse consuetudines contra Tridentiium, quæ irrationabiles, præsertim pro locorum adjuncti'·, non reputantur. Xenio autem mirabitur, eum agitur dc legibus disciplinaribus, (pre natura sua rationales admittunt consuetudines ; nam mutationi ŏbnoxia sunt. Nec refert, si forte ꝑra se ferant clausulam ; *exclusu i/uacis contraria consuetudine in futurum ;* valor hujus clausula' non alius esse potest (piam difficiliorem reddendi consuetudinem ꝓova legi contrariam, ac vigilantiam particularem auctoritatis excitandi, ne consuetudo adversa invalescat Habemus autem exempla -olemnia in ipsis *Decretalibus* quoad hanc mutationem per consuetudines inductam. Clï. L. \ 15. § *Ita respectu.*

189. — Quær 2° *Quid de hujus regionis consuetudinibus ?*

Resp, " Legibusecelesiasticis,'· ait Kcnrick,4 "'in hac regione plura solent fieri haud consentanea, ꝙua utrum vim consuetudinis assecuta sint vix audemus dicere. Plura autem ex induito Pontilicio, seu facultatibus Episcopis concessis orta verosimile est, necessitate etiam cogente; quæ idcirco retineri posse videntur, donec aliter Præsulibus, vel Sedi Apostoliea visum fuerit. . . . Cæterum in aliis plurimis ea est morum discrepantia, ꝑia consuetudinem 'tollit, vel infirmat : ideoque quamvis non damnemus eos (pii usus receptos sequuntur, quousque cos aboleverit l'ræsulum auctoritas, vehementer tamen commendandos censemus, (pii universalis Ecclesia·, et Romana' ꝑiaue disciplinam, contrarii- quat umdam provinciarum usibus postpositis, quatenus rerum adjuncta patiuntur, in omnibii- imitantur."

De consuetudine contra Rubricas vide n. 1336.

CAPIT V.

DE LEGE FAVORABILI, SEU DE PRIVILEGIO.

191). *Definitio.*— Est lex privata aliquid speciale concedens contra vel printer jus. Appellatur *le.r privatu,* non quidem respectu ꝑersona privilégiât», cui nulla imponitur lex, imo gratia confertur; sed respectu communitatis, cui imponitur obligatio non impediendi privilegii usum.

191, *Dividitur* 1 in *reale* et *personale. Reate* dicitur quod directe conceditur alicui rei, muneri vel conditioni distincta· a persona, e. g. altari cuidam, ut indulgentia plenaria, applicabilis defunctis, a celebrante iu eo impetretur; item Episcopo (pia tali, seu ejus vel Sedi ve! Officio, aut communitati cuidam.

Personale est. quod immediate datur ꝑersona ratione sui, ut privilegium absolvendi a reservatis confessario cuidam concessum.

2 In *gratiosum* ct *reni uneratorium.* prout sine ullo respectu ad merita privilégiâti vel aliorum v. g. parentum, vel propter ea conceditur.

3J lu *conventionale* et *purum,* prout pacto aliquo interveniente, aut eo non interveniente obtinetur.

4° In *perpetuum* et *temporale.*

5° In privilegium *contra jus,* et *prater jus,* prout per illud alicui legi derogatur

1 IJouix de Principiis, p· 381 et -eq.
2 Craisson, Eletn. Jur. Can. n. 109.
8 T IV p 26 Cfr. T. XI. p. 1ST. (1).
4 Tr IV. I' L 42.

vel non. Sic exemptio a jurisdictione Ordinarii est privilegium contra jus.

192. PniNCIPlA.— I. *.inquiritur* privilegium, — *ce/* per concessionum habentis potestatem,— *rei* per legitimam consuetudinem, si de communitate, — /v/ per præscriptionem, si dc privata persona agitur?

193. — II. *Interpretandum* est 1° ita ut privilegiato neque inutile sit, neque onerosum ; 2° authentice vel doctrinaliter ad normam legis (n. 141); 3° large vel stricte, prout favorabile vel odiosum est (n. 111. D). *Odiosum* autem dicitur privilegium, si juri communi, aut statutis, qu e juri communi non sint contraria, aut consuetudinibus derogat, vel in aliorum cedat detrimentum ; *favorabile.* Odiosum autem favorabili tequipiratur ct large interpretandum est, si. vel a) insertum sit in Corpore.luris ; vel b) reale sit ; ob suam enim perpetuitatem censetur in ('orporc Juris insertum ; vel e) concessum sit eum clausula : e.r *certa scientia,* vel *e.r motu proprio ;* vel d) sit privilegium absolvendi, dispensandi aut communicandi aliis ; vel e) concessum sit alicui ordini, conventui, communitati, aut ad aliam piam causam ; privilegia enim communitatibus concessa præsuniuntur omnia esse remuneratoria servitiorum præstitorutn, et ideo omnia habentur tanquam favorabilia.2

191. — III. *l'ti* privilegio suo nemo *per .se* tenetur : aliquando tamen *per accidens,* scilicet, si, non utendo, aut grave damnum bono communi vel proximo inferas. aut, eo utendo, impedimentum servandi pnccepti facile tollere possis. Hinc Episcopi, Clerici ac Regulares tenentur uti privilegiis statui suo concessis, si. non utendo, statui suo detrimentum afferrent. Item facultatem habens absolvendi a reservatis peccatorem, reservata habentem, jam confessum ct rite dispositum absolvere, aut in gravi necessitate positmn audire teneris. Pariter sacerdos, facultatem habens celebrandi in quocumque loco decenti. extra ecclesiam celebrare tenetur, si commode et decenter possit, et .alias pra?-cepto audiendi Missam satisfacere non valeat.3

195.— IV. Privilégiâti Ordinariis Ioeorum privilegium suum aut transumptum ejusdem fide dignum exhibere tenentur : 1 ; *Licet non requisiti,* et priusquam iis uti possint, si agatur de privilegiis cum clausula; *ĉertiorati locorum Ordinariis,* vel de *noris* indulgentiis publicandis : 2) *Requisiti,* at quin interim usu privihgii interdici possint, si agatur de privilegio exemptionis instituti eujusdam religiosi, ubi illud non foret satis notorium.

196. — V. *Cessat* privilegium 1° generatim eodem modo, (pio jurisdictio delegata (n. 151). *Renuntiatione* tamen non cessant, quæ non tam persona», (piam conditioni seu statui conceduntur; unde religiosus non potest renuntiare privilegio exemptionis. — *Revocatio* etiam fit per novam legem, quamvis non adsit clausula revocatoria, (piando aliter non potest nova lex suum effectum sortiri; neque enim diei debet conditam fuisse legem inutilem. Ad revocationem autem ordinarie sufficit clausula generalis : *non obstantibus privilegiis,* nisi sint justitia». insert; in Corpore juris vel aliter qu ilificat t. Si vero revocatio dicatur facta *c.r certa scientia, ex motu proprio, de plenitudine potestatis,* vel si certo constet de mente legislatoris, tunc revocatur quodeumque privilcgium, exceptis onerosis, nempe concessis ob pretium a privilegiato tributum, vel ob onus ei impositum? -2° Cessatione causæ finalis ad modum dispensationis (n 16li 3° Conditione, sub quii concessum fuit, non servata. 1° Exhausto numero casuum, ad (piem datum fuit. — 5° Per *non usum* spatio temporis ad pnescriptionem sufficienti,2 si privilegium sit odiosum, et se obtulerit occasio illo utendi : — quia in hoc casu censetur adesse tacita illius renuntiatio. Si non sit odiosum, non amittitur per pnescriptionem : quia nemo est, qui habeat jus qu rclam de eo movendi.— Diximus: *et se obtulerit Occasio illo utendi ;* nam secus privilegium non amittitur. Sic qui usus non est privilegio ducendi aquam de fundo alieno in fundum proprium, (plia fons exaruit, dici non poterit privilegium amisisse.8 - - 6° Per *usum* privilegio *formaliter contrarium,* si privilegium sit odiosum, ob praesumptam nempe privilegii renuntiationem ; sic qui

i Suarez, de I/'g. L. 1 III. ‹·. VII. n. S.
* S. Alph. de l'tiv. n. 6 8.
3 lb «›. 3

1 Ib. 16. 17, ubi exceptiones.
- 10 annorum. Sehinalzg. L. V. T. 33. n. 196.
8 C. 6. de l'riv,

habet privilegium non solvendi decimas, et eas tamen scienter et libere solvit, privilegium amittit. Si vero non sit odiosum, illud, ob contrariam rationem, non amittit : sic (pii habet privilegium non jejunandi tempore Quadragesima· et tamen jejunat, privilegium suum non amittit ; (piia jejunare pnesumitur tantum ex devotione, non vero ex voluntate | privilegio renuntiandi. 7' Per *abusuni ;* (plia privilegium meretur amittere, qui eo abutitur. Ad id tamen requiritur sententia judicis (quia pœna est), nisi privilegium datum sit sub conditione illud ipso facto abusus amittendi.

Dicta de cessatione privilegii *odiosi* per *non usum* et per *usum contrarium* pro solo foro externo valent. S. Alph. de Priv. n. 14.

TRACTATUS DE PECCATIS.

Agendum, 1° de peccatis in genere, 2~' in specie.

PARS PRIMA.

DE PECCATIS IN GENERE, SEU DE NATURA, GRAVITATE ET DISTINCTIONE PECCATORUM.

CAPUT I.

DE SATIRA PECCATI.

197. *Definitio.*—Peccatum est: Libera transgressio cujnslibct legis in conscientia obligantis.

Dicitur: 1) *Ubera,* seu debet esse in potestate voluntatis agentis actum ponere vel non ponere (n. 9).

Dicitur: 2) *legi ;* etenim *ubi non est lex, nec pravaricatio.*

Dicitur : 3) *in conscientia obligantis,* seu cui nihil desit eorum, ꝗua ad essentiam legis pertinent (n. 100).

198. *Divisio.*— Dividitur in *originale,* de quo in theologia speculativa, et *personale. Personale* patratur propria ct physici! peccatoris voluntate, et

Subdividitur in *actuale,* (piod est ipsamet actio peceaminosa, e. g. blasphemia hic et nunc prolata, et *habituale,* (piod est macula anima' ex actuali peccato inhærens, eamque deturpans, donec poenitentia deleatur; utrumque autem est vel *mortale,* vel *veniale,* prout amicitiam Dei solvit vel non solvit.

Actuale est 1' *Commissionis* vel *omissionis,* prout fit positione actus prohibiti, aut omissione actus prreccpti.

S° Contra *Deum, proximum* vel *seipsum,* prout specialiter et immediate Deo repugnat, vel officiis, quibus homo erga alios quoscumquc constringi possit, adversatur, vd obligationibus, (pias quisque erga scmetipsum habet, opponitur.

3° *Malitice,* vel *ignorantire,* vel *infirmitatis,* prout vel ex mera malitia, vel ex ignorantia vincibili, vel ex mera fragilitate ꝯommittitur.

4' *Formale,* (piando lex liliere ct scienter violatur; *materiale,* (piando transgressio legis est prorsus involuntaria.

199. Pr in c ipia . — I. Ad peccatum formale, pnrter malitiam objectivant actus, requiritur advertentia mentis et consensus voluntatis. Ac 1° quidem requiritur advertentia mentis ad malitiam, quia malitia peccati non potest esse objectum voluntatis, nisi ope intellectus aliquo modo cognoscatur ; *ignoti* enim *nulla cupido ;* 2° requiritur consensus ex parte voluntatis; peccatum enim voluntate jkt - ticitur, juxta illud Matth. :1 *De corde enim exeunt cogitationes mabe, adulteria.* etc.

II. Ad peccatum actuale requiritur necessario vel advertentia actualis, vel advertentia' neglectus sive directe, sive indirecte voluntarius. Repugnat enim hominem peccari', quin aliquo modo vel hic et nunc, vel in causa, saltem *in confuso,* ad peccatum advertat. *Xihil* enim *colitum, quin fuerit prcecognitum.*

Advertentia? autem neglectus *directe* voluntarius habetur e. g. in eo. qui. nt ait S. Thomas.2 " studiose vult nescire aliqua, ut liberius peccet " ; itemque in eo, (pii aut *penitus,* aut *sufficienter* advertere negligit, dum advertit, *saltem in confuso,* se aut advertere debere, aut non illam adhibere advertent iam, quam res agenda mereatur. — *Indirecte* vero voluntarius erit advertentia' neglectus in eo. qui vel passionem aliquam deliberate vult sequi, vel pravum habitum non retractat, vel, ut

» 15. 19.
J 1. 2. q 76 n. 3.

ait idem S. Thomas,l "propter laborem vel propter alias occupationes negligit addiscere id, per quod a peccato retraheretur." Ilis igitur etiam imputantur ad culpam sive " omnis pravus effectus tali passioni connexus," sive " actus mali, qui ex malo habitu proveniunt," sive peccata cx ignorantia illa causata, licet actual iter ad hæc, dum sequuntur, non advertant, dummodo tamen ea in confuso saltem pneviderint.2 Cfr. n. 5. 7.

Resolves. — 1° Ignorantia vincibilis circa pneeeptum aliquod est peccatum, et in re gravi potest esse grave, si negligentia notabilis fuerit : ratio (ptia omnis lex obligat primo ad sui notitiam, ct proinde violatur pneeeptum non solum per actum ipsi oppositum, sed etiam per voluntariam ejus ignorantiam.

2° Actus mali eam habent malitiam, quæ apprehenditur. Unde si incidat cogitatio de malitia tali, seu taliter specifica, htec vere per actum voluntatis contrahitur.

3° Peccatum prævisum in causa, ct dein, actu moraliter interrupto, advertenter patratum, numerice duplex erit, scii. 1° in causa voluntaria, 2° in se.

Γ Si ignorantia, culpabilis in principio, invincibilis evadat, actus malus non est peccatum in se, sed ratio peccati a sola causa repetenda est. Porro invincibilis evadet, si nulla amplius de negligentia pneterita, aut dc actuali ignorantia cogitatiк» subeat, quia tunc deficit potestas proxima et expedita ad ignorantiam depellendam. Evadit etiam invincibilis ignorantia, si suboriens dc ea dubium depelli non possit.

5° Obcæeati et consuetudinarii, quamvis ob defectum clarioris tunc cognitionis forte peccent quandoque minus graviter in actu (piam alii, non tamen excusantur, quia status ejusmodi, ubi nulla est emendationis cura, est illis voluntarius et culpabilis.

6° .Egre admittendus est ădvertentia sufficientis defectus in consuetudinariis et iu iis generatim, qui secundum suas passiones operantur,§ quia saltem in confuso peccati malitiam advertunt.

l 1.2. q. 70. n. 3.

3 I,, II 4 H A Tr. III 27-31. ct cfr. Vind. p. 'J1U. nd 11 ct 15. E<l 2*. T II p. 569.

s L. !1 4.

CAPIT II.

DE GRAVITATE PECCATI, PRÆSERTIM DE PECCATO MORTALI ET VENIALI.

200. *Dejiultiones.* — *Gravitas peccati* est quantitas seu mensura malitia·, (pià peccatum est magis vel minus Dei ollcnsivum, et proinde majori vel minori poma dignum.

Peccatum mortale est transgressio legis graviter obligantis, scu gravis offensa Dei, privans amicitia divina et gratia sanctificante, ct peccatorem reddens æterna poma dignum.

Peccatum, veniale est levis offensa Dei, quæ nec privat amicitia divina, nec gratia sanctificante, nec proinde ab æterna beatitudine excludit.

Qiuedam peccata sunt mortalia *ex loto genere suo,* (piando eorum objectum scu materia, qiueeumquv ea demum sit, gravem semper continet deordinationem, ut in luxuria, blasphemia, perjurio, lueresi, etc. contingit.·— Mortalia dicuntur *ex genere suo {non loto),* (piando eorum materia in eadem specie manens potest esse gravis, quamvis et levis esse possit, cujusmodi sunt peccata contra justitiam. — Venialia vero *ex genere suo* dicuntur peccata, qme, spectata objecti materia seu natura, non admittunt gravem reatum, et ideo quousque manent intra suam speciem, i. e. alia species non accedat cx genere suo mortalis, nequeunt mortalia esse.

201. Qt esita.—Quær. l·0 *UnSenam repetenda sit major, minorce peccatorum gravitas ?*

Resp. Repetenda est generatim 1° ex objecto, fine et circumstantiis, prout magis vel mimis natura.· rationali, vel legi repugnant : 2° ex durattone actus mali, vel cx ejus intensitate ; 3° ex advertentia majori vel minori ad malitiam actus, vel ex diverso gradu consensus actui pravo pra'stiti ; 1" ex præstantia virtutum vel praeceptorum. quibus peccata opponuntur: 5° ex variis modis, quibus virtutes aut leges violantur. I

Quær. 2' *Qua-nam ad peccatum* formaliter *mortale requirantur ?*

Resp. Requiruntur 1) materia gravis vel in se, vel salitm in apprehensione intellectus ; — 2) advertentia plena ad malitiam gravem actus . — 3) consensus plenus volui.tatis in pnivaricationem.

Itaque 1° requiritur materia gravis; secus enim non distingueretur peccatum mortale a veniali ratione materia·, eum materia levis per se non possit hominem dissolvere ab amicitia divina.

2° Requiritur etiam plena advertenda, plenusque consensus, quia, cum per peccatum mortale homo totaliter recedat a Deo, ut creaturis adluercal. id fieri non potest, nisi peccator deliberate objectum peccati Deo praTerat, ct sic suum finem ultimum in creat uni constituat. Insuper a bonitate divina prorsus alienum est, hominem retenue damnationi addicere sive propter transgressionem levem, sive propter actum non perfecte liberum et voluntarium. — Ttao/H/ze [1]

Porro advertentia plena et sufficiens censetur, si cogitatio expressa, vel saltem implicita malitire mortalis consensum vel actum peccaininosiim pnecedat. Et hoc quidem etiam unico instanti fieri potest per simplex judicium de malitia, quin mens per discursum pluries in scipsam speciali actu reflectat; attamen semper vera et plena mentis deliberatio, et objecto pravo plena adh.esio requiritur.

Quær. 3 ' *Qiiamam requiruntur ad peccataa› veniale ?*

Resp. Ad peccatum veniale requiruntur et sufficiunt advertentia aliqua, quantumvis exigua, ad actus malitiam, et aliquis voluntatis consensus quantumvis imperfectus : *requiruntur* ista quidem, quia hisce sublatis nulla mali cognitio et volitio, et proinde nullum peccatum esse potest; *sufficiunt* vero, quia illis positis mali cognitio et volitio. quæ ad peccatum constituendum necessarire sunt, aliqua ratione habentur.

202. — Quær. I *Quomodo peccata possint dignosci mortalia ratione materia ?*

Resp. Triplex regula assignatur.

\M *Regula.* — Recurrendum est *ad Scripturam Sacram.* Qme enim sint gravia, vel quæ levia, non humano sed divino sunt pensanda judicio, ait S. Aug.[2] Porro ea sunt mortalia existimanda, qua· in S. Scriptura declarantur digna morte, aut excludere a regno cielorum : vel qua' enuntiantur cum particula: *fa* quæ sane deformitatem vere gravem denotat. Sic \post.[3] de operibus carnis, ait : *Qua sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, Imrtfria . . . preedico tohis, sicut pradixi, quoniam qui talia agunt, regnum Rei non conse. quentur.*— Recole etiam longam seri< m peccatorum mortalium, quæ recenset A post?

Il *Regula.* Recurrendum c-t *ad Ecclesiam,* seu ad definitiones SS. Pontificum, ad Decreta Conciliorum Generalium. <-tc., in quibus plura declarantur mortalia, vel tantum venialia. Ecclesia enim est columna veritatis, et proinde ab ejus doctrina regula et mensura morum repetenda est.

Ill *Regula.* Rt currendum est *ad SS. Patres, ad Ecclesia lioctores,* necnon *ad communem Theologorum doctrinam.* Etenim SS. Patres ct Doctor» s fuerunt a Deo in medio Ecclesiæ positi tanquam luceruæ ardentes ad depellenda.- erroris tenebras, et ad fideles in via veritatis illuminandos. Theologi vero melius norunt, quamereteri, Scriptune ac Patrum testimonia et Ecclesia; Decreta interpretari, atque casus non definitos cum definitis, non declaratos cum declaratis conferre, atque cx paritate vel similitudine opportunas deducere conclusiones. Quæ igitur ab ipsis unanimiter tanquam mortalia habentur, ut talia restimanda sunt ; Doctorum enim eonseu- , sus veritatis indicium est.

203.— Deficientibus pnvmissis regulis, valde difficile est determinare, quandonam peccatum sit grave vel leve. Generatim autem gravia censentur

1° Omnia peccata, quæ sunt directe contra Deum, vel aliquam ejus perfectionem. Item omnia peccata, quæ vergunt in grave pncjudicium generis humani, ut sunt varire luxuria' species.

2° Omnia peccata, qua» graviter repugnant fini magni momenti per legem intento, ut omissio jejunii, Missa·. Confessionis annua·. Communionis paschalis, etc.

3° Omnia peccata, quibus graviter læditur proximus in bonis vitre, famre. fortuna·, etc , ut homicidium, detractio proximo vahle noxia, furtum notabile, etc.

Cictcrum limites inter peccatum mortale et veniale sœpe srepius nullo modo determinari possunt, ut constat ex innumeris Doctorum ea de re controversiis. Non est autem adstruendum mortale, nisi de eo certo constet, ut recte notat S. Alph ·

201, —Quær. 5 ' *Quomodo peccatum eX genere suo mortaleJiat veniale, et vice versa t*

1 L II 5. G. 53.
2 Each. c. 7S.
3 Gal. 5. 19-21.

1 1 Cor. G. 9. 10.
- L. I. 89. L. VI. 601. 605.

Resp. 1° Peccatuni ez *genere suo* mortale fieri potest veniale quadruplici modo, ratione scilicet 1 parvitatis materia· ; — 2° imperfecta; advertentia·; — 3° imperfecti consensus ; – 4° conscientia· erronea?. — Ita S. Thom.1 et S. Alph.2

Resp. 2“ Peccatum autem *ex genere suo* veniale fieri potest mortale 1° ratione conscientia· erronea? ; — 2J ratione scandali ; —3° ratione pravi finis graviter mali: – 4° ratione contemptus *formalis* legis, seu auctoritatis pnecipientis ; 5° ratione pravi affectus in rem alioqui leviter malam, adeo ut vel pneccptum graviter obligans transgredi quis sit paratus;-—6° ratione periculi seu occasionis proximre in peccatum mortale labendi. — Ita *omnes.*

205. Quær. 6° *.In graviter peccet, qui* proponit *committere omnia venialia, et sola vitare mortalia ?*

Resp. Neg., probabilius per se loquendo, quia tale propositum *per se* remote tantum conducit ad mortale. Dixi : *per se loquendo,* seu secluso contemptu ct periculo proximo labendi in mortale, habita ratione præteritæ experientia·.8

Quær. 7' *.Iu sit peccatum grave, periculo labendi probabiliter i/ı mortale semet sine causa exponere ?*

Resp. Affirm., ut per se patet. Vide dicta n. 87· 1.

206. Quær. 8° *An peccet graviter, qui sine causa sufficienti ponit actionem, ex qua turpes motus passurus sit ?*

Hesp. Non peccat graviter, si 1) actio non sit *per se* el graviter influens in pravos effectus ; 2) eos non intendat ; 3) absit periculum proximum consentiendi in pravam delectationem (n. 8).

Quær. 9' *. in peccet graviter, qui deliberat de consensu rei graviter ilHcibc prostando, si tandem non consentiat ?*

Hesp Solutio quiestionis pendet e qualitate deliberationis. Si enim luce imperfecta sit, nempe si non sit nisi qutedam h:e<itatio. seu resistentia· omissio ex torporc, pigritia, aut negligent ia. peccatum veniale non excedet. Lacroix 4 Sivero deliberatio sit plena, erit peccatum mortale. quia voluntas paratam se ostendit ad Deum peccato postponendum. — Lacroix.6

1 1 2 q. SS. si. 1 2. G - L II. 51-56.
« L V. 12. 4 n. 226.
6 u. 22V.

Quær. 10' *./// peccata venialia multiplicata peccatum mortale efficere possint ?*

Resp. /list. Xeg. per se, seu vi multiplicationis, quia singula in specie theologica inferiore remanent; *Affirm.* ratione materne coalescentis, ut v. g. in furto.

20/. *Resolves.*— In peccatis formalibus veniale a mortali discernes:

1° Ex materne gravitate [n. 201. q. 2°. 1), ; cx gradu advertentia; ; ex natura actus, quatenus, si plena adsit advertentia, consensus perfectus numquam deest in peccatis commissionis operis vel oris ; deesse autem possit in peccatis cordis vel omissionis.

2° I bi clarum non est aliquod peccatum esse mortale, non debet esse pneccps eonfessarius in judicando, illud esse reapse grave tum objective, tum subjective, (piia in dubio pro minima parte standum est. vel saltem res est divino judicio relinquenda.1 Cfr. n. 695. R. 2°.

3° In dubio de perfecto consensu judicabis in favorem pernitentis, 1) si sit timorata· conscientia? et habitualiter paratus mori potius, (piam Deum offendere; 2) si advertens plenius ad tentâtionem territus fuerit, eanupic statiin repulerit ; 3) si nesciat, an vigilans vel dormiens, an sui plane compos quidpiam mali fecerit aut voluerit.2 Cfr. n. 1363. q. 2°.

Confessarius non satisfacit muneri suo, si nullam curam adhibeat, ut pccnitentem a frequentia peccatorum venialium, eorum præsertim, (pue plena cum advertentia committuntur, removeat. Quippe (pii nihil prorsus satagit vitare venialia, paulatim in mortale aliquod prolabi demum solet. (4) p. 4S5. -4

CAPUT III.

DE DISTINCTIONE PECCATORUM.

Agendum 1° de distinctione specifica,- 2° de distinctione numerica.

ARTICULUS I.

DE DISTINCTIONE SPECIFICA.

208. *Pronotandum.*— Peccata formalia, qualiacumque sint, in hoc conveniunt

i L. IT. 52. 4 L. VI. 476.

omnia, quod moralem continent malitiam sen repugnantiam cum lege Dei æterna. Vcrumtamen, quum lex Dei æterna, licet in sc una, per ordinem ad rectitudines, (pias exigit, *specifice. distinctas,* tequivalenter diversa sit ac multiplex (æquivalenter nempe alia est in quantum exigit rectitudinem justitia alia in quantum requirit rectitudinem charitatis, religionis, etc.); hinc etiam malitia seu repugnantia cum lege æterna, per ordinem ad easdem rectitudines spécifiée distinctas, penitus diversa evadit ac multiplex (plane siquidem alia erit v. g, malitia furti a malitia blasphemin', cum furtum repugnet legi æternæ, in quantum hæc exigit rectitudinem justitia blasphemia vero, in quantum requirit rectitudinem religionis); atque ideo ipsa quoque peccata formalia inter se omnino differre possunt, et reapse differunt, pro differentia sive diversitate moralis malitia in iis contentae.

Exinde inteHigc, quam merito in Theol. Mor. agatur de peccatorum distinctione specifica: eo vel magis, quia, ex Cone. Trid.,l stricta datur obligatio juris divini ad exponenda, in Sacramentali Confessione, omnia peccata mortalia, post Baptismum commissa, secundum speciem ct circumstantias speciem mutantes.

Hoc prænotato, de peccatorum distinctione specifica sit quiestio triplex. Itaque

209.—Quær. l *Qua peccata specie differant utter se ?*

It'-s/i. Ea peccata specie differunt, (pia e\ objecto, circumstantiis aut fine operantis habent malitiam seu repugnantiam cum lege æterna *specifice diversam.*

Dicitur : 1' *t/um e.r abjecto, circumstantiis aut fine operantis ;* quia hæc tria constituunt principia moralitatis, i. e., fontes, i e quibus actus humani bonitatem vel malitiam suam, ejusdemque bonitatis vel malitia specificam diversitatem desumunt ; uti latius exponetur n°. seq.

Dicitur: 2 *repugnantiam specifice dirersihn ;* quia repugnantia hoc sensu tantum diversa, quod sit notabiliter *major* vel *minor,* peccata non reddit specie distincta, nt expresse docet St. Thomas2 " *magis* et *minus* non diversificant speciem. . . . Unde tollere alienum in magna vel in parva quantitate non diversifient speciem peccati. . . . Sicut quod differt in albedinc secundum magis et minus, non differt secundum speciem coloris." Equidem repugnantia *major,* ubi peccatum de veniali in mortale transferat dicitur causare speciem *theologicam* seu *demeritoriani,* quatenus nempe peccatum veniale non meretur privationem gratis et gloria·, sicut peccatum mortale; verum, ejusmodi differentia theologica, quæ sumitur *penes reatum,* ut observat Angelicusl non potest esse differentia constituens diversitatem speciei *moratis,* de qua hic agimus; reatus enim, sive pœna, tamipiam effectus sequitur culpam, in -ua specie morali jam constitutam.

Xota. — Ad dignoscendam igitur specificam distinctionem peccatorum, accurate dignoscatur necesse est specifica eorum repugnantia cum lege æterna. Quum vero repugnantia ista, in tam multiplici peccatorum varietate, non raro sat obscure latescat, hinc per sese :

2D).—Quær. 2° *I ndenam discerni possit repugnantia specifice diversa, ac per consequens specifica distinctio peccatorum m particulari ?*

Resp. Pro solutione hujus qwestionis quatuor assignamus regidas, a Theologis communiter receptas, iisque singulis practices quasdam addimus resolutiones. ·

Regula prima.— Peccata, quæ repugnant diversis virtutibus, distinguuntur specie . sicut i enim quælibet virtus specialem ac propriam habet bonitatem, ita et peccatum ei repugnans specialem ac propriam habet malitiam.

Resolves. — Ergo specie distinguuntur · luoresis, desperatio, odium Dei. perjurium, fornicatio, furtum, mendacium, etc. ; quia peccata luce repugnant diversis virtutibus, scii, hærcsis fidei, desperatio spei, odium Dei charitati, perjurium religioni, fornicatio castitati, furtum justitia mendacium voracitati.

211. *Regula secunda.* — Peccata, quæ repugnant eidem quidem virtuti, sed *modo contrario,* unum nempe per excessum et alterum per defectum, distinguuntur specie; eontrarietas enim, ut ex Philosopho notat St. Thomas2 " est differentia secundum formam " et ideo "contraria differunt secundum speciem." Nec refert, quod contraria

l Sees. 14. de Pœnitentia. (' 5. ct can. 7.
3 1. 2. q. 18. n. 11.

1 1. 2. q. 72. a. 5. 2 1. 2. q. 72. a. 8.

opponantur *eidem* virtuti, quæ est in mcdio inter ea ; nam virtutis ad unum t x tremorum est aliqua similitudo, sicut inter fortitudinem et audaciam, inter prodigalitatem et libcralitatem ; sed inter vitia extrema est omnimoda dissimilitudo.

/irw/rr». — Ergo specie distinguuntur: *denperalio* et *prteniniplio,* qua) repugnant quidem eidem virtuti spei, sed contrario modo, desperatio scii, per defectum, pnesumptio per excessum : pariter *avaritia* et *prodigalitas,* quæ opponuntur eidem virtuti liberalitatis, sed prodigalitas per excessum, avaritia per defectum; similiter *adulatio* et *nimia ἀxperila* quarum prima per excessum, altem per defectum recedit ab eadem virtute affabilitatis : — item *pigritia* in addiscenda scientia debita, qua· per defectum, et *nimia curioùtas,* qme per excessum repugnat eidem virtuti studiositatis.

212. *Reyida tertia.*— Peccata, quæ repugnant eidem quidem virtuti et etiam eodem modo v. g. per defectum, sed *snb diterso respectu,* i. c., secundum varia bona specifice distincta, (pia· sub eadem virtute continentur, distinguuntur specie; una enim eademque virtus respective ad diversa, quie sub se continet, bona, diversas hiibcre potest rectitudines, et ita v. g. una eademque virtus ǰustitia diversam omnino sortitur rectitudinem, prout tuetur bona fortuna·, vel bona fama·, vel bona vita·, ete. ; cum ipsa luee bona in aestimatione morali specifice diversa sint ; ergo et peccata, licet eidem virtuti eodem modo opponantur, respective tamen ad diversas hujus virtutis rectitudines, diversas habere possunt malitias.

Resolves. —a) Ergo specie distinguuntur · furtum, rapina, detractio, contumelia. homicidium, qua· quidem omnia eodem modo repugnant eidem virtuti justitia·, sed sub diversa ratione; furtum scii, in quantum ea virtus tuetur bona fortuna·; rapina, in quantum tuetur bona seu inviolabilitatem persona·; detractio, in quantum tuetur bonum famæ ; contumelia, in quantum tuetur bonum honoris ; homicidium, in quantum tuetur bonum vit c b) Item specie dilferunt sacrilegium locale, reale, et personale, quamvis eidem virtuti religionis eodem modo sint opposita , nam res sacra, persona sacra, et locus sacer sunt bona in restimatione morali specifice diversa.- -c) Sic diam specie distinguitur violatio jejunii ecclesiastici per esum carnis, et violatio ejusdem jejunii per multiplicem refectionem , quia prior violatio r< pugnat virtuti temperanti», quatenus cibi qualitatem ; posterior vero, quatenus cibi quantitatem moderatur. —Tandem ex regula tertia adhuc deduci potest, peccata *com/mi&siouis* et peccata *omissionis* non quidem semper, sed ut plurimum esse specie distincta, licet ab eadem virtute eodem modo recedant ; ordinarie enim hedunt diversa ejusdem virtutis bona seu otlicia ; et ita specie dilferunt hæresis (peccatum commissionis) et omissio actus fidei praecepti (peccatum omissionis) ; desperatio et omissio actus spei; odium Dei et omissio actus charitatis.

Nola.— Quandonam diversitas bonorum alicujus virtutis sit sulficieus, ut ratione hujus peccata censeantur specie distincta, peti debet tum ex singulorum bonorum natura, tum ex communi Theologorum judicio.

213. *Regula quarta.*— Peccata, qme repugnant pluribus legibus ex *diverso motito furmali* latis, distinguuntur specie; quum enim leges, ex diverso motivo formali lata·, pro line habeant diversam virtutis honestatem; ideo et peccata illis opposita habent diversam specie malitiam. — I bi tamen peccatu repugnent pluribus quidem legibus, sed ex *eodem* motivo formali latis, specie non dist ingnuntur ; plures enim leges, cx *eodem* motivo formali lata· ac proinde ex solo numero legislatorum diversa·, juxta communem testimationem moraliter *unam* tantum legem constituunt.

Resolves. — a) Ergo omittens Sacrum in die festo, qui simul est Dominica, non ideo committit duo piceata specie distincta ; quia auditio Missre ab utraque lege pnecepta est ex eodem motivo formali religionis. Similiter dicendum de non jejunante in aliqua vigilia, incidente in feriam Quatuor temporum Quadragesima· ; quia triplex ista jejunii lex iterum lata est ex eodem motivo formali temperant ire. Pariter statuendum dc eo, qui violat votum aut juramentum pluries iteratum ; vel etiam de eo qui committit homicidium aut furtum, licet singula hrec repugnent

pluribus legibus, nempe legi naturae, legi positiva· divime, legi ceclesiasticæ, et legi civili, nam diversa· lue lege- homicidium aut furtum prohibent ex eodem motivo formali justitia·, ideoquc moraliter censentur quasi lex una.

b) Econtra, qui in die Sabbati jejunare tenetur cx voto, cx pnecepto confcssarii, et ex lege ecclesiastica ; hic, si non jejunet, tria committit peccata specie distincta: primum contra religionem vi voti, secundum contra virtutem pœiiitentiæ vi pnecepti confcssarii, ct tertium contra temperantiam vi legis ecclesiastium ; triplex enim præceptum hoc voti, confessant, et Eeclesiæ latum est cx diverso dictarum virtutum motivo formali.

Nota. —Ad rite discernendum, utrum leges, numero plures, ex eodem, an ex diverso motivo formali latu· sint, ante omnia inquiri debet, quid a singularum legum auctore *proxime* e/ *immediate* intendatur; idipsum enim motivum formale — forma sive anima – legis est ; ita quidem ut leges, numero plures, *minierice tantum* vel *formaliter* diversa· sint, prout ab earum auctore proxime et immediate intenta sit eadem, vel diversa virtutis honestas. Per se autem pr.esuim-r.· licet (nisi aliud constet ex legis contextu, circumstantiis aut interpretation··), legislatorem *proxime et inmediate* intendere illud ipsum, quod *motivum* legis *intrinsecum* sive linis operis dicitur, i. e. illud ipsum, ad quod legis materia, atte itis circumstantiis, ex natura sua tendit, sicut v. g. jejunium, a confessario impositum *post auditu peccata,* attenta hae circumstantia, ex natura sua pertinet ad virtutem pwiitentiic ; jejunium naturale *ante S'. Communionem* ad virtutem religionis; jejunium ecclesiasticum ad virtutem temperantia·. . . . Unde *inotirum* legis *intrinsecum* sive tinis operis per se censetur coincident cum *motico* legis *formali :* atque ideo, si aliud etiam motivum legi accedat quod *extrinsecum* dicitur sive finis extrinsecus operantis, puta, si legislator exprimat, se ad legem ferendam etiam motum esse ex motivo alterius honestatis, ad quam nempe materia legis aliquo quidem modo referri potest, non tamen ex natura sua tendit ; motivum istud extrinsecum *secundarium* tantum ac *remotum,* sed non *immediatum* ae *formale* censetur, modo ex legis contextu, etc. non constet de contrario. Exemplo hic sint lex jejunii quatuor temporum, et lex jejunii in vigilia Assumptionis B. M. V. Utraque lex *idem* habet motivum *intrinsecum* (scii, honestatem temperantia·), et proinde *idem* motivum *formale ;* licet enim Ecclesia ad ferendam -legem primam etiam mota sit ex motivo extrinseco impetrandi a Deo dignos Mini-tro ct ad alteram ex motivo extrin-eco honorandi B. M. V., tamen recte judicamus, idem pro utraque lege manere motivum *formale ;* quia motiva ista extrinseca per se secundaria tantum ac remota sunt, nec ullibi significavit Ecclc-ia, se jejunia præfata immediate ae proxime ex iis motivis pneeepisse, aut observari velle.

Nola.- Possunt tamen tran.-gws-ores talium legum *per accidens* novam contrahere malitiam specificam, ration·· scandali vel ratione tinis aut affectus perversi, v. g. si eas violant ex contemptu motivi earum extrinscei, sacerdotii, B. Maria· V ete . ex gravi acedia, ete. Idem observetur in resolutionibus nrt sequentis.

214·. Quod vero attinet ad *prorepta stride dida* (cf. n. 97. 9Si nimirum: pnecepta, qu e parente·, liberi-. aut lu ri domesticis suis imponunt ; luee omnia regulariter non ex diverso, sed cx eodem motivo *formali* obedientiie imponi censentur, licet eorum materia· de -e ad diversas virtutes -pectent, puta : si parens lilio præcipiat frequentationem schola·, orationem, auditionem Missæ, etc. Unde lilii, transgrediendo parentum praecepta, pluries quidem peccant contra obedientiam ; sed per se non committunt peccata specie distincta; ideoquc per se etiam non tenentur in Confessione declarare, iu qua precise materia parentibus inobedieutes fuerim. Idem ordinarie judicandum e-se videtur dc ordinationibus Superiorum Regularium, qui, teste Reuter,[1] non solent religiosis sibi subditi- imperare, nisi ex eodem *formali* motivo obedientirv. Idem quoque regulariter resolves de votis. qu;e sunt quasi pnecepta particularia, a vovente sibi imposita ex eodem motivo *formal,* religionis, ita ut frangens duo vota. v. g. unum jejunii et alterum orandi rosarium, non committeret peccata specie di-tiucta, et proinde in Confessione satisfaceret

[1] Tom. I. n. 346.

dicendo : " bis fregi votum iu materia eravi." Excipe votum scrvandie legis.

215.— Quær. 3° *.Iu in uno et eodem actu reperiri postsint plura peccata specie distincta.*

llesp. ('nni actus physice unus idemque, tum ex objecto, tum ex circumstantiis et tine operantis repugnare possit diversis virtutibus, vel eidem virtuti modo contrario aut sub diverso respectu, vel etiam pluribus legibus formaliter diversis ; hinc per 'esc manifestum est. in uno eodemque actu reperiri posse plura peccata specie distincta, seu plures malitias specifice diversas ct ita v. g. occisio clerici in ecclcsia est triplex peccatum specie distinctum. unum contra justitiam, et duo altera contra religionem, scii, secundum duo hujus virtutis bona diversa, quæ violantur: locus sacer et persona sacra. - Pariter quatuor iceeata specie distincta committit, qui, igatus voto castitatis, peccat cum consanguinea conjugata ; (plia violat quatuor virtutes diversas nempe: justitiam, pietatem, religionem ct castitatem. Recolantur hic antea tradita in Tract, *de tet. Ilum,* quoad singula moralitatis principia.

ART1CI LUS II.

DE PECCATORUM DISTINCTION E NUMERICA.

216. *Prcriiotandum.*— Dissertatio jam instituenda dc numerica peccatorum distinctione non minorem sibi attentionem vindicat, quam disquisitio articuli praecedentis de eorum distinctione specifica; cum, ex Cone. Trid.,l omnia ct singula peccata mortalia, post Baptismum commissa, quorum post diligens conscientia' examen memoria habetur, in Confessione Sacramenta!i declaranda sint, non solum secundum speciem, sed etiam secundum numerum. Dicuntur autem peccata *secundum namerum* scu *numerice* distincta, si sunt numero plura, v. g. duo homicidia, tria furta, etc . et hinc totum argumentum praesentis articuli reduci potest ad unicam hanc qmestionem generalem Quandonam peccata censeri debeant esse numero plura ; sive, quod in idem recidit : unde prîtuda sit eorum distinctio numerica? Adverte tamen, in qmvstione hae agi tantum de peccatis *solo numero* diversis, i. e. de peccatis ejusdem speciei, qiuc numero plura sunt; si enim agatur dc peccatis specie distinctis, per se apertum est, ea etiam numero distincta esse; nam quæ specie differunt, eo ipso non sunt unum, sed plura idcoque numerice diversa.

Hoc praenotato, de numerica distinctione peccatorum ejusdem speciei sint tres.

j I. *Uudenam petenda sit numerica distinctio peccatorum ejusdem speciei.*

217.—Juxta mentem St. Alphonsi,l distinctio ista desumenda est cx duplici radice, scii. l ex multiplicitate actuum ejusdem speciei, (pii non coalescunt in unum actum peccati, ct 2° ex multiplicitate objectorum ejusdem speciei, (pue non coalescunt in unum objectum ; atque ideo, duce eodem Sancto, recte statui poterunt hiec duo principia generalia.

Pr in c ipia . — 1. Plures actus ejusdem speciei, qui non coalescunt in unum actum peccati, constituunt tot peccata, quot sunt actus.

II. Unus actus, habens plura objecta ejusdem speciei, quie non coalescunt in unum objectum, continet tot peccata, quot objecta.

Quo melius hiec principia intelligantur, et usui practice accommodata fiant, in duobus scq. investigabimus 1° cum respectu ad principium primum : quandonam plures actus censeri debeant non coalescere in unum actum peccati; 2 eum respectu ad principium secundum : quandonam plura objecta censeri debeant non coalescere in unum objectum.

j II. *Quinam actus non coalescant in unum actum.*

2 IN— Non coalescere censentur a) actus, (pii inter se sunt disparati, et b) actus, inter quos intercedit moralis interruptio.

Punctum I. De actibus disparatis.

Disparati dicuntur actus illi, (pii non concurrunt tamquam media, inchoationes, aut complementa ad idem opus in sua specie consummandum. Quapropter

l St>s 14. e. 5. ut ran. 7-

l L II. 36.

1° Inter se disparati sunt omnes actus iu se completi i. ‹·. in sua specie consummati.

2° Similiter actus privambuli i. e. non consummati, qui ponuntur sine intentione perveniendi ad artum consummatum, disparati esse censentur al» actu consummato, si hic deinceps, mutata et aucta voluntate, sequatur.

3° Pariter actus non consummati, qui ponuntur quidem cum intentione perveniendi ad actum consummatum, sed per accidens ad eum non pertingunt, iterum al» hoc actu, ex intentione consummando at per accidens non consummato, recte habentur tamquam disparati.

4° Econtra, quoties hujusmodi actus non consummati ponuntur cum intentione perveniendi ad idem opus consummatum, et ad hoc etiam reapse pertingunt,— toties ab opere consummato disparati non sunt, sed cum eo coalescunt in unum actum peccati, modo tamen inter illos non intercedat moralis interruptio, de qua infra *Puncto secundo.*

219. *Resolves e.r* 1°.— Ergo duae fornicationes, duo homicidia, etc. sunt actus disparati, ideoque numerice duo peccata, quia singula· fornicationes, singula homicidia sunt actus completi. I nde hujusmodi actus completi, sive in sua specie consummati, semper secundum numerum eorum exponi debent in Confessione S.icramentali, etiamsi forte procedant cx eadem intentione aut ex eodem impetu voluntatis; puta si (piis ex eodem voluntatis impetu plures successive occidat, aut ex codnm æstu libidinis pluries fornicetur. etc. Item si sacerdos in statu peccati mortalis tres Missas successive celebret in die Nativitatis Domini; singula' enim Celebrationes, in {estimation»· morali. sunt actus in se completi, ideoque inter se disparati. Item, cx sententia S° Alph" veriore ct cujus opposita omnino neganda,l si sacerdos, iu mortali, plures successive absolvit ; quia singula· absolutiones sunt singula Sacramenta, ct proinde actiones inter se disparata·. Aliter tamen opinatur idem Sanctus' de sacerdote, in statu peccati mortalis, uno tractu successivo Sacram Communionem pluribus distribuente. Equidem talis sacerdos, distribuendo SS. Eucharistiam, ex sententia. (piam tuetur Alphonsusl contra Lugonem, peccat mortaliter peccato -aen legii, -rd non committit peccata numeric»· plura, quia ejusmodi distributio, unico tractu pluribus lacta, in morali æstimatione censetur una actio, unum convivium, quamvis ex multis constet convivis, et ideo singithe distributiones, iu casu, non erunt actiones inter se disparata·.

220. *Resolves es* 2°. - Ergo verba obsco'ua, tactus, oscula, etc., habita cum altera persona, sine intentione perveniendi ad actum luxuria· consummatum, puta ad fornicationem, sunt actu- disparati ab ipsa fornicatione, si h;ec deinde ob libidinem auctam sequatur: ct propterva ejusmodi oscula, et»·., seorsiin a fornication»- postea secuta, in Confessione declarari debent. Similiter graves vulnerationes alicui illat;e, sim· voluntate eum occidendi, ab ipsa occision»·, si postea ob iram matri- -accensam contingat, disparata· sunt ct (pia tales in Confessione explicanda· (T. S. Alph.

Xofn.— $i quieras hic : l trum ipsi illi actus non consummati, ut oscula, etc. m casu primo, et vulnerationes in rasu secundo, etiam inter ‹e invicem disparati sint, ita ut in Confessione dici oporteat, quoties locum habuerint ? R» -pondeo affirmative: quia actus i-ti. ut supponitur, ex intentione peccantis minime ordinantur ad actum consummatum, sed unice fiunt ob propriam eorum delectationem, et hinc communis est Doctorum sententia, quod in Confessione declarari debeat ywo*fies.* — l na tamen admittenda est ‹ xceptio, nimirum : si actus isti cx eodem impetu, licet eum brevi quodam intervallo, procedant ; nam tunc moraliter æstiiuari pos-unt tamquam unus actus continuatus, ideoque tunc sufficiet. ut in confessione simpliciter exponatur id quod factum est. v. g. inhoneste egi eum altera persona per tactus ct oscula ; proximum læsi vulnerando eum graviter.— Idem merito judicabis dc locutionibus, quie, manendo in vadem materia et persona, plurii - unico tractu ex vadem affectus vehementia proferuntur, ct -ie moraliter evadunt quasi una locutio continuata, puta si quis in eadem materia, ex eodem impetu, pluries maledicit eidem persona·, pluries blasphemat vd pejerat, etc.

221. *Resolves ex* 3°.- Ergo collo-

i L. II 50. L. VI. 617- Reep. II. 2 Ib.

' L. \ I. 35. - L II. 43.

quia prava, tactus, oscula, etc., habita cum alia per-ona ex intentione perveniendi ad actum consummatum fornicationis, ah hac ipsa fornicatione intenta, si per accidens non consummetur, disparata et consequenter seorsim ab ea in ⟨ 'onfessione aperienda sunt. Quapropter recte omnino notat St. Alph.,[1] quod seorsim a peccato intento explicandi sint tamquam peccata, ab eo numericc distincta, actus non consummati, positi ut media ad peccatum consummandum, si postea peccatum non consummetur, ut docet Viva, asserens ita habere sententiam communem. Et hoc non solum, si actus praedicti per se sint mali, ul sunt tactus ct sermones inhonesti ; sed etiam, juxta sententiam valde probabilem, si sint de se indifferentes, ut carpere viam, parare arma ad homicidium, etc.: ' (plia tum- peccatum non manet tantum internum, sed externatur in illis actionibus qmv omnes nuda· deveniunt, cum a malitia pravi tinis informentur."

Xota. Si hic iterum (pueras: utrum actus isti non consummati, in casu supposito, etiam inter se invicem disparati, et (pia tales secundum singulorum numerum in ('onfessione declarandi sint? Respondeo negative; quia ex intentione peccantis ordinantur ad idem opus in Mia specie consummandum ; ct hinc pro confessione sufficiet, ut. seorsim a peccato intento, simpliciter declaretur id quod factum est, non addendo de singulis actibus*//zo/ô· ; nisi forte inter eos intercesserit moralis interruptio, de (pia in *Puncto $ecundo*

222 *Rrsolres ex* 4°. Colloquia prava, laetus, oscula, etc., habita eum altera persona ex intentione fornicandi, ct reapse etiam ad fornicationem pertingentia, non sunt ab ipsa fornicatione disparata ; sed unum cum ea constituunt actum peccati, modo non interveniat moralis interruptio. Unde libidinosus, si ex intentione fornicandi, voluntate non interrupta. puellam impudice allocutus, deinde osculatus, ac tandem cum ea fornicatus fuit, confessionis obligationi satisfacit dicendo: commisi fornicationem; actione^ enim pnevia», in casu, eum peccato consummato uniuntur in unum peccatum totale; et insuper ix communiter contingentibus per se intelliguntur, intellecto semel ultimo carum termino," vx quo pneterea bene notetur, ejusmodi actiones pnevias, sicut et complacentiam de fornicatione consummata, quando statim post fornicationem habentur et minime ad novam fornicationem intenduntur, probabiliter non esse nova peccata, in Confessione explicanda; quia tunc adhiberi videntur tamquam fornicationis obtentie complementum.

Punctual II. /λ· *actibus moraliter interruptis.*

223 Actus in eadem specie mali, et circa idem objectum versantes, dicuntur *moraliter interrupti,* (piando inter vos intercedit abruptio voluntatis make, ita ut actus subséquentes ex novo voluntatis decreto proveniant.— Ut autem accuratius determinetur, in (piibus actibus interruptio moralis reapse locum habeat, — attento discrimine inter actus *internos* ct *externos :*

Quær. 1° *Quaudonum* actis INTERNl *iiioruliter interrumpuntur !*

Resp. Moraliter interrumpuntur :

1 Si prima voluntas *expresse* revocetur per voluntatem contrariam ; luce enim impedit, ut actus posterior dici possit continuatio prioris, cum reapse proveniat ex novo voluntatis decreto. 1 nde, si tibi complaceas in delectatione mala, ac deinde elicias actum displicentia·, sed postea ad eamdem redeas, delectatio t na erit moraliter interrupta, ct peccatum duplex. Adverte tamen cum Reuter,[1] paululum luv-itare nondum esse revocare ; et ideo voluntas tua non censetur moraliter interrupta. si v. g. voluisti legere librum obscicnum et, alio dissuadente, brevi suspensus lucres (piid agas, deinde vero voluntatem resumis ct lectioni incumbis.

2° Si pruna voluntas *oirtuaHter* seu *tacite* revocetur, quod fit per voluntariam cessationem ab actu, sive per voluntariam applicationem mentis ad aliquid, eum priore voluntate incompatibile ; tunc enim, inquit S Alph.,[2] si iterum redeutur ad malam voluntatem, aderit novus actus moraliter diversus a primo, cum a primo non dependeat, ct ideo erit novum peccatum Unde, si (piis, viso objecto turpi, morose delectetur, eamque delectationem sponte deserat, sese deliberate et ad ver-

1 I. II 42 2 L II 41.

1 De Peit. p. 1. Tr. 5. q, 9.
» L 11 8S.

tenter convertendo ad aliud ; deinde autem, viso eodem vel simili objecto, iterum morose delectetur, delectatio ejus moraliter interrupta est, et duplex peccatum.

3° Si prima voluntas ce-set *naturaliter* i. c. per cessationem non libere electam, sed causatam a naturali distractione, inadvertentia aut oblivione, durante per tempus plus minusve notabile pro diversorum actuum natura. Verum, circa tertium hunc modum interruptionis moralis valde dissentiunt Theologi. Aliqui putant, actus internos nullatenus interrumpi moraliter per solam cessationem naturalem, saltem ordinariam, puta per communes distractiones, per somnum, etc. Alii ex adverso opinantur, quoslibet actus internos interrumpi moraliter per quamlibet cessationem naturalem, etiam ordinariam. Inter hos autem medium tenuit S. Alph., cujus sententia, practice tuta, sic paucis exponi posse videtur:

221·. *Sententia P/dionsi.* —lu controversia haede morali interruptione actuum internorum /›··/· *censa/innem au/liraient,* imprimis, juxta S. Doct. distinguendum est inter peccata *mere. interna* i. e. ea, qua· vel interne omnino in sua specie consummantur, ut odium, Ineresis, invidia (peccata *cordis* stricte dicta), vel saltem interne tantum committuntur, quin ellicaeiter tendant ad peeeatum externum, ut delectatio morosa et desiderium inellicax ;—et peccata *non mere interna* i. e. ea, ᵭua ellicaeiter tendunt .ad peccatum externum oris aut operis, ut desiderium ellieax seu propositum blasphemandi aut furandi. ITirmissa autem hac distinctione, ex mente ejusdem S. Doct. ita statuere licebit :

A. *Peccata mere interna* per cessationem naturalem, etiam ordinariam, puta per communes distractiones, per somnum, etc. moraliter interrumpuntur, ita ut tot ties sint numero distincta, quoties post ejusmodi cessationem iterantur \ttamen attendi hic debet ad vehementiam allectus, qua voluntas in objectum fertur; data enim resolutio cum hoc moderamine intclligenda est : nisi ᵭlure hujusmodi actus ex eadem allectus vehementia. vel ex eadem passionis impulsione procedant ; nam tunc unum tantum peccatum constituunt, etsi brevis qrnedam distractio inter actus intercedat. Ex hisce infertur pro Confessione : ergo pœniten', circa pec/-ata mere interna, si non ex eadem affectus vehementia, etc. processerint, explicare debet, quot vicibua mala voluntas per communes distractiones, etc. moraliter interrupta. ct deinde reassuinpta fuerit. Quod si nequeat, — ut ordinari·· accidit, (pium pravus animus fuit diuturnus, —di-cat per (pian tum tempus eo in animo perseveraverit ct num interruptione'fuerint notabiliter rara? vel frequentes.[1] Cfr. tamen n. 1424 Prine. III. 1°.c). ‹ .ᵭ*UifptiDoctore*

B. *Precata non mere interna,* nimirum desideria *efficacia* ᵭ\\ *firma* proposita mala circa peccatum externum oris vel operis, probabilius non interrumpuntur moraliter per solam cessationem naturalem ordinariam, sive per communes distractiones aut somnum; sed tantum per intercessionem *temporis diularni,* (piale tempus diuturnum, ordinarie loquendo, adesse judicatur a S Boctore, quoties inter proposita intercedit plus (piam duo aut ad summum tres dies, (pium tanta unico voluntatis actui non inesse videatur vis, ut ultra illud tempus ellicaeiter perdurare valeat Quapropter, si pumitens ultra duos aut tres dies in malo proposito perseveravit, in Confessione explicare delict tempus (dicendo v. g. per totum mensem vel hebdomadam perstiti in proposito furandi ; (piod toties circiter renovavi ante furti consummationem); ut sic a confessario intelligatur moraliter numerus peccatorum internorum circa peccata externa.[2] Sedulo tamen hic animadverti debet, utrum forte vi propositi mali jam productus sit aliquis elfeetus externus, conducens ad peeeatum externum consummandam ; tune enim primum propositum non moraliter interrumpi, sed perseverare censetur, quamdiu duret iste elfeetus externus. et hinc pr.vfata resolutio; quod propositum malum moraliter interrumpatur per intercessionem tempori' diuturni. – cum hoc moderamine accipienda est : nisi tamen efficacitas primi propositi in aliquo effectu externo virtualiter perseveret; nam time proposita mala, per qualecumque tempus durent, unum tantum peeeatum constituunt. I nde, si quis proponit occidere hominem, et ideo arma pneparat, viam carpit, et tandem occidit, unum numero peccatum committit, licet per multos dies

[1] L. II 37. [2] I.· II 39. Pr. Corn'. 41.

illum quaesierit, et interim etiam de aliis rebus rogitaverit, centies propositum renovaverit, etc. Similiter, si quis proponit non restituere rem alienam, ct in hoc proposito manet, — etiam per annum,— unum tantum peccatum committit ; (plia in ipsa retentione rei aliena? virtualité!' perseverat efficacitas propositi primi I bi tamen fur redderetur impotens ad restituendum, et deinde iterum factus potens, non restitu; t, novum peccatum committit ; (plia tempore istius impotentia· nihil est. in (pio efficacitas primi propositi virtualiter perseveravit.l

225. Quær. 2° *(jitandonam* PECCATA externa *moraliter interrumpantur?*

Jlesp. Non est, (piod hic sermo fiat de peccatis externis *disparatis,* quæ per se moralilcr disjuncta, idcoque numeriee distincta sunt, uti latius explicatum est *Puncto* l n' 218 seq. Unde quiestio proposita intelligenda est de peccatis externis, secundum se *non disparatis,* v. g. de osculis aut tactibus, (pia? de se et e.x intentione agentis tendunt ac pertingunt ad fornicationem. Hujusmodi autem peccata externa moralilcr interrumpuntur in triplici casu, videlicet :

l Quando inter ea intercedit expressa vel tacita nudi propositi revocatio ; de (pio casu vide antea tradita u° 223.

2 Quando inter ea intercedit simplex mali propositi cessatio ultra duos vel tres die·', quin productus sit *talis* effectus externus. iu tpio propositum moraliter perseverare censetur; de quo casu vide supra notata n. 224. B.

3° Adhuc moraliter interrumpuntur, sive, ut accuratius dicam, latiori quodam sensu disparata et numeriee plura evadunt, (piando inter ea, manente etiam proposito physice eodem, *tantum* intercedit *temporis iuterrallum,* ut ipsi actus externi non amplius dici possint concatenati i. c ut actus præccdens non amplius sit proxima dispositio aut quasi inchoatio 'Ub-Mtpienth licet remote ad eum tendat. Quandonam autem talis concatenatio, ob temporis intervallum, reapse desit, dijudicandum erit ex ipsorum actuum natura ct circumstantiis, habita praesertim ratione *sensus communis* ac naturalis aestimationis hominum Generatim diei possе put .vermi eam sit facile deficere in peccatis *oris,* praesertim si ex levitate aut consuetudine fiant, puta iu maledictionibus, blasphemiis, perjuriis, non ex eodem impetu prolatis ;— atque tunc eam deficere iu peccatis *operis,* (piando intercedens temporis mora nullo modo *ut brevis* apprehendi solet. Si vero communiter *ut brevis* apprehenditur, peccata *operis,* non obstante tali temporis intervallo, adhuc concatenata ac moraliter unita esse videntur. Exinde n solvo : n) Qui ex intentione furandi cumulum tritici, (piem totum unica vice surriperc non valet, repetitis vicibus *eadem nocte* furatur partem. unum tantum peccatum committit ; (pii vero ex eadem intentione *alternis noctibus,* tot committere videtur peccata, quot sunt actus. L. II. 44 *initio,* b) Peccant pluribus peccatis juvenes, (pii ex intentione fornicandi, temporibus ex communi sensu notabiliter dissitis, accedunt ad alteram personam, eum actibus libidinosis, et sic tandem ad fornicationein perveniunt ; (piia actus isti externi, in casu, non amplius concatenantur; cum non sint proxima dispositio aut quasi inchoatio qua-dam copula· fornicaria' subsequentis. Ecoutra, peccarent uno tantum peccato, si, in eodem moraliter accessu, inter actus libidinosos intercederet aliqua mora v. g. ob colloquium cum tertio, e) Similiter, si quis, in die Dominica serviliter laborans. parum velit quiescere ideoque somno occupetur ; deinde vero expergefactus, iterum laborare incipit, unum tantum peccatum committit.— Pariter uno peccat peccato, (pii carnis comestionem, in die jejunii, parum interrumpat v. gr. ad suscipiendum hospitem, etc.

§ III. *Qua objecta ejusdem speciei non coalescant in unum objectum.*

226.— Plura objecta in eadem specie mala, circa quæ unus idemque actus versatur, non coalescere censentur, (piando unum objectum non est pars alterius, vel aliis verbis : quando plura ista objecta non constituunt, tamquam partes, unum objectum totale. Talia autem præcipue sunt plurium hominum vitæ sive corporis sive anima·; — et plurium hominum honores, vel fama·, vel bona temporalia, nisi forte possideantur dominio communi.

Jlewlces cum S. Alph? Ergo plum numero peccata committit : l Qui unico actu plures homines occidit ; vel pluribus scandalum pnebet ; vel plures contumelia allicit. 2° Qui unico discursu pluribus detrahit, etiam ejusdem familiæ aut communitatis; excepto forsan, juxta Dens, casu, quo fama esset propria alicui communitati, precise *qua tuli,* ut, si de aliquo monasterio injuste diceret, quod disciplina rcgulæ in co non observetur. 3° Qui unico actu pluribus malum aliquod imprecatur; vel etiam a pluribus furatur, nisi tamen bona, furto ablata, ab istis pluribus possideantur communi dominio, puta ratione hærcditatis indivisa ratione communitatis, etc. f° Qui unico actu desiderat committere plures fornicationes, sive cum diversis personis, sive eum eadem. Ex his autem facile patebit resolutio pro aliis casibus similibus.

227. Qv .ESITA. — Quær. 1° *.hi. qui alicui detrahit caram pluribus, tot commit-(at peccata, quot suut personal, apud quas alter infamatur ?*

Resp. Probabiliter non committit plura peccata *detractionis ;* quia non hedere videtur plura objecta sive jura, cum jus ad famam (qua præcipue consistit in opinione multitudinis), tam apud omnes, quam apud singulos, unum sit et non multiplex. I nde ratione talis detractionis sufficiet, ut in confessione dicatur: alicui detraxi coram pluribus.2 \ttaiueii idem detrahens, in casu, committit plura peccata *scandali ;* ‹ t ratione hujus, numerus personarum exponendus est.8

Quær. 2‘ *.hi, qui unico discursu alicui detrahit in materiis distinctis, dicendo c. pr. eum esse injustum, luxuriosum et hominem sine religione, tot committat peccata, quot sunt materia dicerit ?*

Resp. Probabilius affirmative, -altem *per se ;* quia talis detractor violat jus multiplex ad famas diversas, (pia non coalescunt in famam unam ; qui enim diffamatus est in uno crimine, non ideo dillamatus est in alio. *Per accidens* tamen ejusmodi detractio non raro unum tantum peccatum constituit, nimirum: (piando circumstantia in quibus diversa ista convicia proferuntur, tales sunt, ut audientes facile intclligant, ea proferri ex iracundia, ideoque iis fidem non attribuant. I nde muliercula et plclnii. (pii simul rixantes, ex eodem impetu, diversis contumeliis se invicem onerant, unum tantum peccatum committunt. Quinimo hujusmodi rixantes, ut plurimum, excusantur a mortali, nisi forte aliquod particulare factum adversario improperent?

Quær. 3' *Quid de eo dicendum, qui uno actu continuo alicui exoptat mala diversa, ut infamiam, paupertatem, etc?*

Resp. Ex sententia satis probabili, unum specie et numero committit peccatum, quoties, uti frequentius contimrit. mala ista apprehendantur >ub ratione mali in gem re. St eus vero, si voluntas feratur advertenter ad optanda ei illa mala diversa, ut >unt distincta: ct -ecus etiam a fortiori, si cupiat diversa ista mala alitui reapse inferre.2

Quær. 4° *Quot peccatorum reus sit, qui unico actu negat pluresfdei articulos !*

Resp. I nius tantum ; quia formale fidei objectum non est multiplex, sed unicum. videlicet: veraeita- Dei revelantis; et hinc, qui negat plures fidei articulos, non magis infidelis est. (piam qui negat unum.8

1 L. II. 46. 2 Ib. 49.
8 Prax. Couf. n. 45.

i L. II. 48. 2 Ib. 50. q. 5.
3 Ib. 50. q. 4.

(Jr .

PARS SECUNDA.

DE PECCATIS IN SPECIE.

Agendum Γ de peccatis internis ; 2 de peccatis capitalibus.

CAPUT 1.

DE PECCATIS INTERNIS.

228. — Triplex eorum classis distinguitur, scilicet

1° *Delectatio morosa,* seu libera complacentia in re mala per imaginationem exhibita ut présenté, sine desiderio.

2° *Gaudium,* seu deliberata complacentia rei mate præteritæ, seu operis mali peracti sive a se, sive ab alio.

3° *Desiderium,* seu actus voluntatis rem malam exoptantis. Dicitur *efficax,* si adsit intentio seu absolutum propositum id exequendi : secus *inefficax* vocatur.[1]

Quamam autem sit horum malitia, et quamam species, his paucis teneto :

[. Desiderium etiam inefficax est vere peccatum, et induit species tum objecti, tum circumstantiarum.

\e 1° est *rere peccatum.* Constat ex pneccpto : *Non concupisces,* quod generatim et indefinite intelligi debet de prohibitione cujuslibct pravi affectus. Insuper omne rei proliibitie desiderium recta· rationi repugnat : turpe enim et inhonestum est desiderare, nempe sibi id cxcqucndiim aut absolute aut conditionale proponere, quod exequi non licet.

2° *Induit speciem objecti sui.* Quodlibet enim desiderium respicit actum externum, uti execution! mandandum, vel absolute, si desiderium sit efficax, vel saltem hypothetice, -i inefficax ; necessario igitur fertur in illum secundum omnes conditiones et circumstantias, qua· illum alliciunt, sive ad ipsum necessario prerequirantur, sive illum inseparabiliter comitentur, sive ex illo sponte sua consequantur. Constat etiam ex verbis Christi ⁋ *Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mondialnx ex/ eam in corde xao* Mœchari autem in Scriptura ubique pro adulterio intelligitur. Ergo . . .

3° *Induit etiam ⁋pecie circumstantiarum objecti.* Patet ex ratione mox sub 2° allata. Hinc in confessione v. g. desiderii fornicandi, declaranda? sunt circumstantia· consanguinitatis, affinitatis, vinculi matrimonialis, aut voti castitatis, quæ personam desideratam afficiant.[1]

229.— II. *Gaudium* itidem est peccatum, et quidem ejusdem speciei ac actio mala, circa quam versatur, induitque pariter species circumstantiarum ipsi adnexarum, non secus ae ipsum desiderium. Ratio, quia *gaudium,* ut supra diximus, est mali præteriti approbatio; luce igitur artum peccaminosum amplectitur, (pialis iu se extitit. suis nempe circumstantiis votitum. Ergo etiam harum totam malitiam induit. Hinc (pii in peccatorum pneteritorum recordatione sibi complacet, eaque approbat, in confessione explicare debet objectum hujus complacentia·. atque circumstantias speciem mutantes, perinde ac si denuo opere pcccasset.

Ad gaudium revocanda est jactantia de peccato commisso, dolor de malo non patrato, necnon tristitia de bono peracto.

230. —111. *Delectatio morosa* 1° est certum precatum ; 2° certo etiam variat gravitatem et speciem pro varietate objectorum menti exhibitoiuni.

Ratio primi est, quia natura· rationali et legi divime repugnat voluntatem gratum habere id, quod recta· rationi dissentaneum est, et Deo displicet. Insuper d(‘lectatio deliberata de objecto malo affectum in illud arguit ; atqui affectus in objectum malum est affectus malus, m patet. Ergo . . Hinc Osca· = *Facti sunt abominabile sicut ea. /pta· diluxerunt.* Et 1’roV.[8] *.tboniinatio Domini cogitationes malrp.*

Ratio secundi est. (plia quisquis delectatur de objecto in se malo, illud approbat. ciqur affectu suo adhicret. Ergo (pio gradu ac specie objection sit malum.

1 LU 15.
- Mntth ·) 2S

i L. II. 12.
3 9. 10
8 15. 26.

eodem plane erit mala ejusdem delectatio. Ergo . . . St. Thom.[1] et S. Alph.[3]

An induit etiam malitiam *circumstantiarum* objecti? *Neg. valde probabiliter, theoretics loquendo.* Ratio est, (piia simplex delectatio non tendit in objectum ut ponendum, sed in eo quiescit ut repré-ſentât per intellectum. Porro intellectus abstrahit ab aliis objecti proprietatibus præter illam, quæ delectationem movet. *Practice* vero valde placet S. Alph.[1] opinio opposita, ob periculum scii, proximum pravi desiderii. Si tamen pr.evideas pœnitentem difficile inductum iri ad aperiendas circumstantias objecti cogitati, ob speculativam probabilitatem prioris opinionis ab importunis interrogationibus prudenter abstinebis. Ita cum Billu.irt Scavini T. I. n. 923.

231. Qu.esita. — Quær. 1° de desiderio. *tu liceat desiderare malum sub conditione, si licitam sil ?*

Resp. Dist. .tffrm. per se si conditio apposita totam rei malitiam tollat ; ratio, quia talis allectus nullam involvit deordinationem neque in se, neque in objecto, a (pm per conditionem malitia omnino excluditur. *Neg.* vero in alia hypothesi ; ratio, quia talis affectus tendit iu objectum malum, et quidem absolute, eum conditio non tollat malitiam ab objecto, etiam ut repnesentato, et proinde tota malitia objecti in actum voluntatis refundatur. Et quidem sunt qmedani objecta, circa (pia· conditio, utcumque apposita, malitiam tollere nequit. Etenim qua· intrinsece mala sunt, mutari nequeunt, et proinde inutiliter conditio apponeretur, siquidem talia optare, per ‹e foret desiderare ut lex et ordo ſiatura immutetur[4]

Attamen *probabiliter* a peccato gravi excusandus ille esset, (pii tali desiderio nollet certe, ut id quod malum est intrinsece, fieret licitum, sed tantum prodit (piid vellet in alia conditione rerum. — S Alph.[6] cum aliis, (’icterum nemo non videt, quun periculosa sint hujusmodi desideria, etiamsi apposita conditio totam malitiam auferret, præsertim iu prohibitis jure naturali, licitis tamen in aliquo casu vel statu, v. g. occiderem inimicum, si Deus mandaret ; uxorem acciperem, si non essem sacerdos aut voto ligatus; libens ducerem Caiam, nisi halarem uxorem ; ⁋ua desideria (ǂietanu merito appellat tentât iones fatuas ‹t diabolicas ; quippe, quamvis licitum sit ejusmodi desiderium, illicita tamen es| personis de illo objecto delectatio quie in re venerea facile eum desiderio conjum ia rcpenctur. Imo dissuadenda -tint etiam alia desideria condit ionata circa res. solo jure positivo prohibitas, quia ut plurimum otiosa sinit, et aliquando affectu aliquo inordinato laborarc possunt.

Hinc confessarius sponsis prohibere debet, ne inorentur in desiderio copulæ habendic in futuro matrimonio; *“ magnum "* enim *“subesi periculum delectationis prresentis?* quie nuda i st cum actu desit conditio, illius objectum cohonestans. Stupe tamen sponsi et vidui sunt in bona fide, non putantes esse mortale delectari de objecto licito, ut est copula in matrimonio. et ideo confessarius prudenter tacebit de peccato mortali, nisi ex dia complacentia videret sequi pollutionem.

232. Quær. 2° de gaudio. *Jn liceat gaudere* 1) *de ipso actu malo ob bonum effectum inde srcuttim ;* 2 *de bono effectu actus mali ?*

Resp. ad 1um A>y., idque (modo ratio prohibitionis actus non precise ‹x sola advertentia, ut v. g. in mendacio, petenda sit) licet materialiter tantum malus fuerit. Ritio, (piia tunc actus ex objecto malus fuit. Patet etiam cx propositione ⁋5 inter damnatas ab lunoc. XI. (p. X\ . in qua evidenter agitur de actu materialiter tantum malo (de parricidio in ebrietate patrato).

Hinc peccant, qui delectantur de esu carnium, jejituiive fractione ex ignorantia aut oblivione, etiam involuntaria, aut de pollutione nocturna *non pure* naturali. i. e. ex alii *etiam* causa proveniente, quum a natum se exoneranti, cx turpibus ex.gr. phantasmatibus dormientis imaginationi propositis, v.[1] cx tactibus omnino involuntariis.[2]

Resp. ad 2um *.tffirm.*. dummodo absit periculum probabile peccati formalis; hoc enim in casu non gaudes de malo. Dixi tamen : *dummodo absit,* etc. Ratio est, (piia, ut n. 87. I. dictum est, sine causa sufficienti nemini licet se exponere

1 1. 2. q. 74. n. 8.
2 L. II. 15. L. IV. 475. » L. II. 15.
4 L. II. 13 et H. A. Tr. III. 50.
6 11. Λ. ib.

1 II x H. III 51. - L. 11.20. L. IV. 480.

ejusmodi periculo. Licebit igitur per se loquendo, seu seposito illo periculo, gaudere de exoneratione causata a pollutione, etiam voluntaria, vel de consecutione h;ereditatis ex homicidio.1 — Utrumque responsum valet etiam de desiderio et delectatione.

•233.—Quær. 3 de delectatione. . *In liceat delectari de rei mala* 1) *cogitatione ;* 2) *modo.*

Resp. ad 1',rn *.dffirm.,* dummodo absit periculum proximum delectationis de ipsa r<· mala, ut S. Thomas 2 explicat sequentibus verbis : " Aliquis de fornicatione cogitans, de duobus potest delectari : uno modo de ipsa cogitatione, alio modo de ipsa fornicatione cogitata ; . . . cogitatio autem ipsa secundum se non est peccatum mortale, imo quandoque est veniale tantum, puta cum aliquis inutiliter cogitat de ea ; quandoque autem sine peccato omnino, puta cum aliquis utiliter de ea cogitat, sicut cum vult de ea pnedicare vel disputare," etc.— Periculum vero delectationis de ipsa re mala practice dimetiendum est, — cx modo cogitandi, —ex qualitate persome cogitantis,—ex materia cogitata, cx causa, ob quam cogitatur. Sic, si quis librum minus honestum legat, consideranda sunt : modus, quo legit, v. g. *acide ;*— (puditas legentis, ad venerem forte proclivis;—liber, qui legitur, cx professo c. g. obsemnus ;— causa legendi, utrum nimirum -utheiens sit, ut se periculo probabili delectationis de ipsa re mala exponat.

/w-y>. *ad* 2",n *Affirm.,* dummodo 1) modus per se non sit malus, ct 2) absit periculum, de (pio mox diximus. Res per se patet. Sic non peccat ridens de modo, <ριο ebrius pede ob vinum vacillante procedit ; (plia modus per se malus non est : peccat ccontra (pii delectatur de fraudibus et mendaciis, quibus usus ‹ st ad puellam seducendam ; quia fraudes ista et mendacia mala sunt. - Ob periculum vero delectationis de re mala facile peccare poterunt qui e. g. frequenter et libenter audiunt quædam turpia, quæ mm videntur narrari, nisi ad mmlum ingeniosum, (pio peracta sunt, manifestandum ; si enim sermo habentur de actionibus honestis, etiam ingeniosius peractis, pleruinque multo minorem delectationem perciperent.

234. Quær. 4° .*In et quando peccet qui non reddit motibus concupiscentia ?*

Resp. Per concupiscentiam hoc loco non intelligimus passionem appetitus sensitivi, ad bonum vel malum indifferentem, quatenus consideratur uti minuens aut etiam penitus auferens voluntarium (n. 12-14), sed *pravarum* cupiditatum fomitem, seu propensionem ad malum, non in inferiori solum, sed in superiori etiam appetitu residentem. De hujus concupiscentiae motibus luce teneto

Pr in c ipia .— I. Utcumque pravi fomitis stimulis animus pulsetur, nulla unquam aderit peccati labes, nisi aliquo modo voluntas aut eis consentiat, aut ipsos, eum potest et debet impedire, non impediat. *Communis et certa.* - \ id. S. Thom.1

II. Voluntatis motus *primo-primi,* nempe (pii praeveniunt quamlibet rationis deliberationem, ct eliciuntur, antequam attendatur ad objecti convenientiam cum regula morum, prorsus culpa carent. Ratio, quia quatenus deliberationem rationis et advertentiam ad moralem malitiam praeveniunt, nec voluntarii sunt, nec liberi, ct consequenter formalis peccati sunt expertes. Ita Theologi *omnes.*

III. Motus voluntatis *seeundo-primi,* <pii scilicet ad aliqualem rationis usum consequuntur. eliciuntur tamen eum tenui tantummodo, obscura, et imperfecta ad regulam morum advertentia, in qualibet, etiam gravi, materia sunt solum peccatum veniale. Ratio, quia ejusmodi actus sunt imperfecte liberi et solum semi-deliberati ; adeoque propter imperfectionem actus a gravi culpa excusantur. Ita pariter *communis* Theologorum.

Résolves.— 1 Motus utcumque pravi, quousque voluntati displicent, etiam post advertentiam ad regulam morum, omni culpa vacant.2

2 Negative se habens, i. e. nec consentiens nec resistens, absente periculo consensus, peccat leviter; secus, in materia gravi et deficiente causa justa negative se habendi, graviter. Hinc

a. Iu motibus *vehementibus,* qui voluntatis consensum ad grave peccatum valde alliciunt, quia c. g. accedit delectatio

1 L. II 20. Viud. 1'. 11 q. H.

' 1. 2 q 7» a 8 S Mpb 1. II 17.

i 2 dist 21. q. 3. a. 1 ; et Quodlib. 4 a. 21.

a Trid. Sess. 5. Can. 5.

venerea, illicitum est sc negative aut indifferenter habere, srd requiritur *positivus* actus resistentiæ vel saltem displicentia·, idqtte sub gravi, cum eadem obligatione, qua quis ipsum peccatum vitare tenetur, teneatur quoque ejusdem vitare periculum. Non tamen necessaria c4 resistentia (lin c-ta,— sed suflicit, quin et consultior est indirecta, animum scii, ad alia divertendo, — nec materialis, v. g. partes commotas super vestes comprimendo, licet id utile esse possit. Optima autem erit oratio.— Resistentia positiva quidem, at tepida, a mortali, non vero a veniali excusat.

b. In motibus carnalibus, quibus *proxi-initui* consensus periculum non sit con-junctum. se negative habere, veniali non vacat, cum cavere teneamur ne appetitus rationem vel leviter turbet, aut ad peccatum, licet remote tantum, ulliciat. — Motibus vero levibus melius resistitur contemptu.

c. Nullum est peccatum se negative habere, si justa adsit causa, ut si expertus sis motus resistentia positiva vel sollicitudine anxia aut reflexa cogitatione augeri, vel motus oriantur ex actione necessaria vel utili, v. g. cx auditione confessionum, cx lectione rerum turpium scitu utilium, ex tactu necessario ad medendum et similibus;[1]

235.— Quær. 5° *Quid dgeiidmn cum ptritiitenle se de aliqua prat'd cogitatione accusante ?*

Resp. Ne tempus inutiliter ct per interrogationes libi ct pomitenti molestas, vel etiam periculosas, teras, non inquiras de specie vel numero, nisi prius tibi satis certo constiterit de consensu. Hunc vero ut internoscas, interrogandus est. an adverterit esse peccatum; et si respondeat se eam detestatum fuisse statim ac cognovit turpem esse, judicandus est omnino a peccato immunis. Si respondeat, se habuisse per aliquod tempus aliquam confusam cognitionem malitia·, eiqtte adhæsisse, sed non plene advertendo ad ipsius gravitatem, tunc facile quidem a gravi jxiecato excusandus est. sed non a veniali. Quod si nesciat se expedire ab his interrogationibus, ordinarie præsumendum est, cum non consensisse, vel saltem defuisse in eo plenum consensum, vel perlectam advertentiam, maxime si timorata· sit conscientia·. Contra qui peccatis assue-

tus est aut parum ab iis abhorret, in dubio præsumcmlus est consensisse ; in dubio enim prudens praesumptio petitur ex communiter contingentibus. Communiter autem contingit, ut vir pius non consentiat, quin dignoscat ſ< revera peccato consentire; vir autem pravus non resistat peccato sine pugna, quæ quidem tollit dubium circa consensum aut dissensum.

Qui dubitat vigilans m an dormiens . sui compos an non quidpiam fecerit, judicatur non sat advertisse nec consensisse ; (pii enim vigilat, satis sentit se vigilare.

Si letatis defectus adsit, i. e. ante septennium completum, perfecta saltem advertentia et plentis consensus non praesumitur, nisi malitia certo suppleat ætaTm ivi.let iincn η. 518. q. 1°. et η. 1341. 7°·. Demum *ata* prava· cogitationis continuatio uon est indicium consensus ; cum diuturna possit esse, et teutatio, ct resistentia.

CAPUT II.

DE l'ECl VTIS CAPIT Vl.IBVs.

Peccata capitalia sic vocantur, quia sunt vehiti capita, seu fontes aliorum peccatorum. l ude vitia potius, (piam proprie peccata nuncupanda sunt, si iu genere considerentur.

Septem numerantur, nimirum 1° Superbia ; — 2 Avaritia : — 3' Luxuria : — 1° Invidia ; — 5° Ira : — 6° Acedia ; — 7° Gula. — Septenarii hujus numeri ratio cx S. Thoma.l ha»c est. Homo illud, quod secundum se bonum est, modo rationi dissentaneo vel *prosequi* potest vel *fugere.* Bona, secundum se talia, (pre homo modo rationi dissentaneo, seu inordinate, prosequi potest, sunt vel honor et gloria, et talis prosecutio vocatur *superbia,* — vel conservatio individui per cibum et potum, ct hujus inordinata prosecutio dicitur *gula,* — vel conservatio speciei per actus ad propagationem humani generis destinatos, et horum actuum inordinatus usus est *luxuria,*— vel divitia·, ct harum inordinatus appetitus est *avaritia.* Bonum, quod quis

1 L. II. 6-9. Reuter. Th. Mor. P. 2. η. 206.

1 1. 2 q. "I. a. 4 c. In 2. Sent D. 42. q. 1. a. 3. c. De nnlo q 8. a i. c.

modo rationi dissentaneo fugere potest, est — vel bonum proprium, et ita locum habet *acedia,*— vel bonum alterius, et est vel *invidia,* quæ per tristitiam, aut *ira* quæ per appetitum vindictæ alterius bono inimica est.

Virtutes vitiis capitalibus oppositæ sunt : humilitas, libcralitas, castitas, benignitas, mansuetudo, devotio seu sedula pietas, temperantia.

Qme sequuntur partim ex Ilainc,[1] partim ex S. Alph.[2] desumpsi.

I. De Superbia.[3]

236. —*Superbia* est inordinatus appetitus propriæ excellentiæ. Dico: *inordinatns :* nam velle excellere est actus meritorius, si id velis debito modo ac line v. g.ad Dei gloriam, proximi salutem, etc. Est vel *perfecta,* qua quis ita se animo effert, ut Deo ct Superioribus subesse recuset, aut ita se gerit, quasi sua non a Deo, sed a se aut saltem suis meritis haberet, estque gravissimum peccatum, sed raro accidit; vel *imperfecta,* (pia quis, salva ad Deum ct Superiores subjectione et secluso illo gerendi modo, se plus æquo æstimat, est(pie *per se* venialis, utpote excessus in re indifferenti, nisi accedat gravis proximi contemptus (v. g. per contumeliam), infumatio, damnificatio in bonis fortumc.

Filice sunt :

1° *Ambitio,* i. c. appetitus honoris non debiti, v. g. officii (pio es indignus, vel debito majoris, ut officii cujus non es satis dignus, vel debiti quidem, sed indebito modo, fine, medio (v. g. per simoniam) acquirendi.

2° *Fana gloria* seu appetitus inordinatus humaiue æstimationis, quæ, si quærutur per verba, dicitur *jactantia* seu inanis de sect stulta prædicatio ; si per facta. *ostentatio;* si per aggressionem operis vires excedentis, *prasumptio ;* si per falsa ct ficta signa, *hypocrisis :* Ince per sc et ordinarie sunt venialia. Dico: *per se,* (piia per accidens mortalis erit :—*jactantia* ex fine malo; ratione damni gravis proximi; si sit dc re mortaliter mala, cujus rei make etiam speciem induit, quando fit cum interna complacentia seu gaudio dc illa (n. 229):—*ostentatio,* v. g. per novas opiniones, si lue notabiliter corrumpant mores, etc. :—*prcesumplio,* ratione damni gravis proximi, ut si sine debita peritia præsumas officium medici, confessarii, etc.. — *hypocrisis,* si tiat eum gravi injuria vel contemptu Dei aut proximi.

3° *Pertinacia,* (pia (piis nimium adhærct proprio judicio, nolens credere melius intelligcnti.

•D *Contentio,* quæ est inordinata verborum contrarietas.

5° *Discordia,* quæ est contrarietas voluntatum circa bonum, in (pio ex charitate consentire debemus.

6° *Inobedientia, ingratitudo,* etc. Exposita sub 3°, 4°, 5°, 6°, peccata gravia sunt pro ratione modi et finis. Sic mortalis erit — *pertinacia,* si pertinaciter magni momenti errori adhæreas, aut si conjuncta sit cum periculo gravis damni proximi : — *contentio,* si animo contradicendi altercaris circa veritatem pertinentem ad Fidem, vel salutem aiiimæ aut corporis.

II. De Avaritia ?

237. — *Avaritia* est immoderatus appetitus divitiarum, i. c. non pecuniarum tantum, sed omnium, quæ pecunia æstimari possunt. *Per se,* seu quatenus soli liberalitati opponitur, est venialis, utpote excessus in re alias indifferenti ct licita; *per accidens* siepissime mortalis, dum scii. 1° graviter repugnat charitati Dei, puta si homo ita inordinate adhæret divitiis, ut totum affectum in iis ponat, magis sollicitus de pecuniis (piam de gratia conservanda; dum 2° graviter repugnat charitati vel justitia' erga proximum, v. g. non solvendo debita vel eorum solutionem differendo ; non succurrendo necessitati proximi.

Prodigalitas, quæ opponitur avaritia? et consistit in defectu conservandi et excessu erogandi, *per se* est venialis, *per accidens* mortalis, ut si liberis ct uxori pauperiem crees; si impotentem te reddas ad solvenda debita, etc.

Filice avaritiæ sunt : *durities cordis* erga miseros, qua. fit ut (piis pauperibus non compatiatur, cos objurget, debita dure nimis exigat quando debitor non est sol-

1 Op. cil. T. I. p. 120 sq.
2 Lib. Π. n. 65 sq.
» S. Th. 1 2. q 87. a. 2 ; 2. 2. q. 132 ct 162.
1 S. Th. 1. 2. q. 84. a. 1. et 2. 2. q. 118.

vendo, etc. ; *oppressio pauperum ; inquietudo animi,* i. e. vehemens ct inordinata applicatio mentis ad acquirendas vel conservandas divitias, cum inani ct vano timore, ne non acquirantur vel perdantur; *fraus,* v. g. in contractibus, *violentia, proditio* seu deceptio contra fidem datam aut debitam, *furtum,* et plurima alia.

III. De Luxuria.

238. — Dc luxuria agetur in Tractatu de *Sexto Prrecepto.*

IV. De Invidia.[1]

239. — *Invidia* est tristitia de bono proximi prout apprehenditur esse diminutivum propriie excellentia· ; ut si dolcas alium tibi aqualem vel non multum inæqualem in honore vel divitiis crescere, quasi tibi per hoc aliquid decedat. I nde, si quis de bonis proximi tristetur ex alio motivo. non erit invidia. Hinc differt: 1° Ab *indignatione,* qua quis tristatur de bono alterius, in quantum prudenter creditur tali indignus. Bona est, si concipiatur propter Deum vel bonum commune, quod creditur ab indigno hvdendum : potest tamen esse mala, ut si sit de bonis, quatenus a Deo peccatoribus obveniunt. 2° A *timore,* (pio de bono alterius tristaris, quia inde times tibi vel alteri innocenti aliquod malum. Hic, secluso malo affectu et aversione circa personam, non est illicitus. Sic licite tristamur de potentia impiorum quatenus illa abutentes noxii sunt : sic prudenter doleo illuni elevatum ad officium, qui, utpote inimicus incus, jam facilius poterit nocere : (piia talis tristitia non tam est de bono proximi, quam dc malo inde sequente. 3° A *zelo* seu *reniulatione,* qua tristaris de bono proximi, non quia ipsi bonum est, sed quia tibi deest bonum quod ille habet. Hœc de se bona est. Sic, secluso malo affectu circa personam (qui tainen facile intervenit) licite tristaris quod alter tibi officium vel puellam in Matrimonium expetitam præripucrit. Sic studiosi vel artem addiscentes, dum vident aliorum profectum, merito tristantur de suo defectu, quo ipsi ad meliora excitantur. Similiter artifex videns suum vicinum industria sua bene alere familiam, mento dolet sc non posse ita prosperare. Sic denique mercator vel caupo videns emptores vel hospites ad vicinum divertere, licite dolet de illo concursu, non quatenus vicino proficiens i>t, sed quatenus est suum detrimentum et lucri cessatio, (piod alias juste haberet. 4° Ab *odio,* ipio tristaris de bono proximi ex ipsius proximi displicentia.

Invidia ex genere suo mortalis est, quia directe opponitur charitati proximi ; sæpe venialis, tum ex imperfectione actus, tum ex parvitate materiae.

***Fi**lire* suut: Ie *odium* (n. 281); 2° *susurratio* (n. 516); 3° *detractio* Ob.); 40 *gaudium* in adversis proximi ; 5° *afflictio* in hujus prosperis.

V. De Ira.[1]

240. — *Ira* est inordinatus appetitus vindictæ vel quasi vindictæ. Dicitur: *inordinatus ;* nam ira potest esse sine peccato, v. g. dum quis irascitur, ut ratio fortius justitiam exequatur; dum vindicta appetitur tantum, ut alter corrigatur, cæteri terreantur, decor justitiæ servetur, etc. Inordinatus autem ex S. Thom, fit dupliciter : 1° *ex parte modi* irascendi, si interius excandescas plus (piam ratio dictat, vel exterius per signa iram nimis patefacias, quamvis appetatur vindicta justa; 2° *ex parte objecti,* si appetas vindictam injustam, justo majorem, aut justam quidem, sed præter ordinem juris infligendam, vel non ad debitum finem, sed ex odio ad satiandum malevolum affectum. — Additur: *vel quasi cindictre;* quia dum homo irascitur in res inanimatas, v. g. artifex ex ira frangit aut projicit instrumentum, scribens calamum, non est proprie vindicta ; est tamen ira, ex parte scii, *modi,* quæ *per se* venialis est tantum ; *per accidens* quandoque mortalis, si v. g. in sanitate propria vel aliena causctur notabile damnum; si in blasphemias, maledicta erumpatur. Secunda inordinatio (ex parte scii, *objecti)* est ex genere suo mortalis : quia directe opponitur charitati.

Filire sunt : *indignatio* et *tumor mentis,* dum ira remanet in corde: indignatio hoc loco est inordinatus affectus inde ortus

» S. Th. 2. 2. q. 3«.

1 S. Th. 2. 2. q. 158: 1. 2. q. 46 47- 48.

quod quis reputet se indigne a quopiam tractari, estque communiter venialis culpa, nulla vero, si non est inordinata, i. c. si ex justo rationis judicio procedit : mortalis vero, si cresceret usque ad deliberatum odium aut contemptum persome gravem : tumor mentis adest, dum quis excogitat diversas vias vindictae, iisque cogitationibus animum tumefacit: quantum sit peccatum, judicandum est ex qualitate vindictæ, quæ excogitatur;—*clamor,* cum iratus extollit vocem, multa inordinate et confuse effundens (per se venialis), *contumelia* (n. 533), *blasphemia·, maledictio* seu *imprecatio,* dum erumpit in ore (Ut maledictio sit gravis tria requiruntur, scii, ut nudum imprecatum — sit grave, — revera optetur, — optetur cum perfecta deliberatione) : *rixer, pugna, vulneratio,* dum exit in opus. llixie, si modum non excedant, uti ct levieuhe pugnæ, veniales sunt : secus si progrediantur ad seditiones, vulnera, cædes. Suntque hæc communiter peccata ex parte incipientis rixam ; alter enim potest se defendere cum moderamine inculpatae tutclæ (u. 407. II).VI.

VI. De Acedia.[1]

211. —*Acedia* sive animæ tædium ex S. Thoma dupliciter usurpavi potest. 1° *Generaliter,* pro omni animi remissione ad bene operandum in exercitio virtutum, ob laborem huic exercitio conjunctum, sicque sumpta non est vitium speciale, sed generale; quia omne vi-Hum refugit bonum virtutis oppositæ ; 2° *specialiter,* pro tiedio de bono spirituali, v. g. de divina amicitia apprehensa ut mala, propter adjunctam difficultatem illius obtinendœ et eonservandæ per laboriosa virtutum exercitia et voluptatum illicitarum fugam, unde iit ut quis amicitiam illam non curet.

Acedia *generalis* est venialis *per se ;* ut si tristaris de Missa, quia tempore frigido est surgendum ; attamen audis, licet cum aliqua displicentia. Dixi : *per se ;* quia si tædium maneat in solo appetitu sensitivo et voluntas conetur resistere, est actus meritorius. Est autem mortalis, µ ideo omittantur actus gramter o)ligantes, x.g ex tædio omittis Missam de praecepto ; sed non est peccatum distinetum a neglectu Missæ, nec consequenter iu Confessione exprimendum. — Acedia *specialis* est peccatum de se gravissimum, nisi imperfectio actus excuset, quia specialiter repugnat charitati Dei et a Deo avertit.

1'ilia sunt : 1° *malitia,* qua quis odio habet bona spiritualia *secundum se,* ut si ipsum pœniteret bene fecisse ; aut contemnit Dei beneficium, ut si cuperet non esse natum, esse brutum, etc.; estque *per se* mortalis ; 2° *rancor,* quo illi sunt fastidio, qui ad spiritualia inducunt, quod, secluso odio et aliis, est veniale tantum ; 3C *pusillanimitas,* qua quis refugit aliquiddillicileaggredi, ct, seclusa alia transgressione mortali, est venialis tantum; 4° *desperatio* beatitudinis ¢onsequenda estque mortalis; 5° *torpor* in observatione praeceptorum, qui venialis est, si graviter obligantia *frigide ;* mortalis, si *non* impleantur ; G° *evagatio mentis,* qua quis in exercitio spiritualium vagatur circa alia : *de se* venialis est : mortalis, si notabilis est ct attentio requiratur sub mortali, ut inter sacrificandum (n. 1334.13°). Omni culpa caret, si quis non tam intendat orare, quam verba precum recitando pio exercitio se occupare ; quia non formaliter, sed materialiter tantum orat, v. g. cum quis manibus laborans preces recitat aut psalmos cantat, non animo orandi, sed cavendi cogitationes vanas vel se recreandi.

VII. De Gula.[1]

242. — *Gula* est inordinatus appetitus cibi vel potus.

Quinque praecipue modis vitium istud committitur : 1° si edas ante tempus ; 2° si nimis exquisita; 3° si plusæquo ; 4° si voraciter; 5° si majori industria praeparata. Hæc in sequenti versu continentur :

Pnepropcre, laute, nimis, ardenter, studiose.

Est peccatum veniale ex genere suo. IFit autem grave, si graviter noceat sanitati, aut si quem ad officia ineptum reddat. Peccat qui manducat aut bibit usque ad satietatem ob *solam* voluptatem, ut constat ex prop. 8“ ab *Innoc.* XI. damnata, p XV. : attamen per se veniale non exc(,;litha WwMnHH/7er

Filur irulæ sunt ebrietas, de qua inox fusiUSt hebetudo mentis, scurrilitas, multiloquium, et immunditia cujuslibet generjSt

» S. Th. 2. 2. q. 35.

1 S. Th 2. 2. q. 148 et 150.

Remedia : considerare pessimos gula effectus quoad corpus el animain ; —mortificare carnem præsertim in refectione corporis;- - recordari frequenter mortem, sen corruptionem corporis mox futuram.1

APPENDIX.

DE EBRIETATE.

213. — Ebrietas es! immoderatus usus potus usque ad innaturalem rationis privationem. — Ita *communiter.*2

Ebrietas perlecta, nempe usque ad rationis privationem pertingens, peccatum grave est *perne.* Constat 1° ex ratione; voluntarie enim se usu rationis privare, illam modo violento et innatur.di perturbando, saltem sine gravi causa, absque ullo dubio graviter natura rationali repugnat. Homo enim sic ad brutorum statum se dejicit, Deique imaginem in se deturpat.3

Constat 2° ex Scriptura Sacra :4 *Neque ebriosi . . . regnum Dei possidebunt.* — Et Isaia : 6 *'a-t/ui consurgitis mane ad ebrietatem sertaudam. . . .* Porro particula *vre* in Scriptura Sacra gravissimum denotat malum.

Probabilius autem est *per se* peccatum veniale tantum, si ebrietas sit imperfecta. Dico: *per se;* (piia sæpe stepius per accidens est mortale, ratione scilicet *re!* 1) scandali, quod c. g. sacerdos daret, licet semel tantum imperfecte ebrius foret, aut paterfamilias, si sæpe ; *re!* 2) pravi tinis intenti, ut si quis biberet ad vehementiorem in se libidinem excitandam ; *vel* 3) damni sanitati vel familia inferendi; *vel* 4) gravis tristitia» uxori, filiis, parentibus causand ; *vel* 5) aliorum peccatorum, (piorum ebrietas sit causa voluntaria, ut mox n. 245. q. 5° dicemus.

214. Qu.esita. Quær. 1° *Qucenam sint signa ebrietatis perfecta· ?*

Resp. Perhibentur sequentia, scilicet 1° nescire distinguere bonum a malo; 2° non recordari de dictis aut factis in ebrietate ; 3° agere omnino insolita, quæ scilicet nunquam alias sana mente agi solent, . . , etc. — Non autem sunt signa certa, hæsitatio lingue, titubatio pedum, visus objectorum duplicium, aut in gvnnn se vertentium.1

Quær 2° *tn liceat se inebriare ad morbum depellendum ?*

Heap. .Sententia affirmans S· Alph®3 satis probabilis, imo probabilior videtur casu, tpto potus sumatur et idoneu- sit ad causam morbi oppugnandam ; tunc enim privatio rationis, utpote per accidens et indirecte eveniens, licite permitti potest, quemadmodum licitum est matri sumere pharmacum directe tendens ad servandam suam vitam, quamvis indirecte eveniat expulsio fus (n. 474. II.). Hinc licebit tibi copiam notabilem vini generosi, v. g. Campania sumere ad choleram, reddito visceribus calore, depellendam, licet prævideas teex ea inebriandum, vel potus dicti "*Whiskeg,*" ut virus per serpentis morsum introductusoppugnctur. Addit S. Thomas3 dici non posse /„<-*moderatum* potum valetudini necessarium.

Omissa quæstione : an licita sit ebrietas ad operationem chirurgicam subeundam, quæ ad praxin hodie vix facit, cum alia media faciliora in eum finem suppetant, de his mediis

Quær. 3° *.tii sit licitus ad huncfinem usus opii, retherm, chloroform! et similium ?*

Resp. Affirm, cum horum virtus primaria sit soporifera aut nervorum sedativa, non inebriativa. Vitanda tamen pericula.

245. — Quær. I *tn liceat aliquem ad ebrietatem inducere, ut a malo majori avertatur ?*

Resp. 8. Alph. " Sententia " affirmativa " satis probabilis (non improbabilis. IE \. Tr. V1IL 7) videtur mihi et aliis viris doctis a me consultis, sive ebrietas sit materialis, sive formalis, ob rationem . . . quin licitum est inducere alium ad minus malum, ut impediatur a majori."

Quær 5° *.tn sint imputabitia omnia mata in ebrietatefacta ?*

Resp. 1° *Neg.,* si prævisa non fuerint, ne in confuso quidem, quia quæcumque prævisa non fuerint, prorsus involuntaria sunt habenda.

hesj). _ *Affirm.* ob rationem oppositam, si prævisa fuerint, saltem quoad

1 L. II. 74.
2 lb. 75.
8 II». 75.
3 H>· 7β.
4 5. 11.
< 1 Cor. 6. 10.
« j|, 77
8 Apud S. Alph. L II. 76.

mala operis, sive commissionis, sive omissionis.

Dixi: *saltem quoad mala operis;* nam quoad mala oris seu verba aut etiam facta mere contumeliosa, *probabiliter* non sunt imputabilia, si contra homines proferantur; (piippe nullam contumeliam ex communi astimatione inferre censentur. Secus tamen si in Deum proferantur, ut blaspheinise, etc. . . . quia luee intrinsece mala sunt, ct proinde in contumeliam honoris divini vergunt ; alioquin autem, ut pote pnevisa, in ipsa causa voluntaria sunt. Ita S. Alph., qui in II. A. contrariam sententiam rejicit, dum in *Opere* eam improbabilem «licere non audet.[1]

24fi. *Resolves.*— 1° Peccant graviter, qui diu noctuque potantes, scienter ebrietatis periculo se exponunt. Item qui alios jussu consiliovc inducunt ad ebrietatem ; vel qui ad «equalcs haustus provocant cum præviso ebrietatis periculo.

2° Peccant graviter, qui per expenen-

[1] L. 11.78. H. A. Tr. VI11. 8.

tiam scientes se inebriari in his vel illis consortiis nihilominus in iisdem versantur. Item qui inter bibendum ad periculum ebrietatis advertentes, nihilominus bibere pergunt.

3° Peccant etiam graviter, qui adeo bibunt ut sequi debeat ebrietas, quamvis somno se committant antequam sensibus et ratione destituantur, quia in somno non habent potentiam *proximam* ad usum rationis : res pneterea ile se mala est.

I·0 Nec excusantur a peccato gravi, qui pnetextu patrii moris, aut boni allectus, vel urbanitatis, convivas urgent et quasi nécessitant ad bibendum usque ad ebrietatis periculum ; secus autem, si tantum liberalior potus offeratur et sæpius propinetur, in moderata tamen quantitate.

5° Non peccant graviter *per se,* qui adeo validi, vinoque assueti sunt, ut nunquam inebrientur, etsi largius aliis bibant, nisi adeo temperantiam excedant, ut sanitatis grave detrimentum timeri merito possit *{potentes ad bibendam).*

TRACTATUS DE VIRTUTIBUS.

DE VIRTUTE IN GENERE.

Prcfnotanda.— Potentiis (n. 1) inhæret quædam qualitas, qua ad agendum uno potius quum alio modo (sive bene sive male) inclinantur.[1] Hujusmodi qualitas *habitui* nuncupatur, et poteutiæ superadditur, et hanc complet seu perficit iu ordine ad suam ŏperationem. Quod ad rem nostram attinet, habitus alius est. *aef/iiisitus,* alius *infusus;* ille ex multiplicatis actibus generatur, hic (de supernatur.di agimus) facultatem humante ħatura excedit et ex immediata divina actione, sine naturali principio, obtinetur, ut Fidei, Spei, Charitatis, et omnium virtutum supermini ralium hnbitus. — Præcipui habituum effertus sunt: 1 *Uniformitas*[2] in operationibus potentiarum, quibus inhaerent, ita ut constanter eodem modo exerceantur operationes. Sic e. g. voluntas, vi habitus *virtutis,* id, quod ŧegula. morum consentaneum est, constanter eligit, et hanc ob rationem habitus dicitur *altera natura,*[4]* hoc tamen sensu tantum, quod potentia per habitum ad simili modo agendum *inclinatur.* non quod *cogitur* .[6] 20 *Facilitas* iu exercendis operationibus, cum habitus in quadam propensione ad agendum consistat.[0] 3° *Delectabilitas* in operationibus perficiendis, quia habitus "operationem sibi propriam quasi naturalem reddit " *(altera natura),* "et per consequens delectabilem, nam convenientia est delectationis causa."[7] Sanseverino, Comp. Dynam. n. 26-29, 31. — Hinc:

247. — A iitus est *habitui* agendi honeste seu juxta rectum ordinem.

Dicitur; 1° *Habitui,* i. e. qualitas seu dispositio stabilis, infusa vel acquisita. Neque enim idem est *virtuosum* esse, ae *actum* virtutis ponere, quod sine habitu fieri potest. — Habitus autem ille non est dispositions tantum, ut v. g. pulchritudo, sed etiam, et maxime quidem, operativus, inclinans scii, potentiam ad honeste anendum.

Dicitur : 2° *agendi honeste seu juxta rectum ordinem.* Rectus autem ordo inter cætera etiam hoc postulat, ut *medium virtutis* servetur, delectum scilicet et excessum iu virtutis exercitio vitando. Medium autem illud est vel *rei,* vel *rationis* Medium *rei* ita determinatum fixuinque est, ut semper unum sit et indivisibile, nec proinde variatur pro loco, tempore et persona. In justitia *commutative* hoc servandum est. Sic e. g. si 100 tibi debeam, 100 etiam tibi dare debeo, et a virtute justitiæ deficio, si 99« tibi tantum tribuam; econtra si 110 tibi reddidero, non justitiæ solummodo, sed ct libenditatis actum ponam. — Medium autem *rationi;,* quod in caderis virtutibus servandum est, divisibile est, variat urque pro loco, tempore et persona, juxta *prudentis trstimationem,* ideoque *rationis* vocatur.

Virtutem iu medio consistere de omnibus virtutibus recte quidem, at non eodem sensu diei potest : nam sunt virtutes, quæ, ratione sui *objecti,* medium non admittunt, scii, virtutes theologicae, et ea virtus moralis quæ *Religio* dicitur : etenim numqu im sitis aut nimium Deum, harum virtutum *objectum,* Fide, Spe, Charitate, cultu (Religione) prosequimur: eædern tamen virtutes, ratione *circumstantiarum,* qua.· artus carum comitantur (ratione modi, temporis, loci, etc.), in medio con-

i S ΓIι. I 2. q. 19. n. 4. c. et ad 8.
- Id. I)· Ver. q 20 n. 2. c. 1. 2. q. 50. a. 2 ad 3,
3 Id Dc Virt q. 1. n 1. c.
♦ Id. 1. 2 q. 78. a. 2. c.
6 Id. in L. 3. D. 30. q. 1. a. 5 ad 5.
G Id. De Virt. q. 1. u 1.
7 Ib.

sistere n etc dicuntur. Sic praesumptione i oui i a Spem, >upersiitionc contra Religionem pt r excessum peccatur.1

\ irtutes vari® speciei distinguuntur, scilicet

1° *Naturales,* qu® ct human® ac philosophic® dicuntur, w1 *supernuturales* qu® etiam Christian® vocantur, prout tendunt ad perficiendum hominem in ordine ad finem seu felicitatem naturalem vel supernaturalem.

2° *[nfuste* vel *acquisitae,* prout a Deo ipso in cor infunduntur, vel actibus repetitis agentis acquiruntur.

3° *Theologica* vel *morales,* prout Deum immediate respiciunt, vel pro objecto immediato honestatem actionis habent. Tres sunt virtutes théologie®, nempe Fides, Spes, Chantas. Quatuor sunt virtutes mondes cardinales, ad quas cieter® reducuntur, scilicet *prudentia, justitia, fortitudo* et *temperantia.*

4° *Intellectuales,* qu® resident in intellectu tamquam in subjecto proximo, ut 1'ides et prudentia, vel *appetitira,* qu® resident in voluntate tamquam in subjecto proximo, ut du® ǎlia theologica» et tres rcliqu® cardinales.

5° *Formata* vel *informes,* prout cum (’hantate habituali seu gratia sanctificante conjunguntur vel non.

Quær. 1°. *An et quo sensu virtutes sint inter se connexa* 1

llesp. 1° Virtutes théologie® inter se hoc sensu sunt connex® : a) quod ('limitas in via nequeat esse sine Fide ct Spe: nam illa cum his infunditur,2 et, his per infidelitatem et desperationem amissis, illa quoque amittitur: Charitas enim cum peccato mortali stare nequit : b) quod Spes non possit esse sine Fide : nam “ Fides est sperandarum substantia rerum," 3 i. e. harum fundamentum. At vero Spes potest esse sine Charitate : nam peccator, qui necdum desperat, hac licet amissa, retinet tamen illam, ut patet ex damnata 57 inter Quesnellianas ; “. . . . non est Spes in Deo, ubi non est Amor Dei." Pariter Fides potest esse sine Spe et (hantate nam etsi quis peccet peccato mortali desperationis, si non fiat infidelis, amissa Spe. uti et Charitate, retinet Fidem, quia h®c sola infidelitate amittitur.4 Nec dicas sine Charitate non dari vt ram Fidem et Spem : nam Trid.5 damnat eos qui dixerint, “ amissa per peccatum gratia, . . . Fidem, qu® remanet, non esse veram Fidem etsi enim Charitas sit forma Fidei uti et Spei, est tamen extrinseca forma tantum, quatenus illis tribuat vitam accidentalem, seu vim merendi de condigno.6

llesp. 2° Virtutes morales naturales non sunt necessario connex® cum theologicis, et s®pe sunt in lueret icis, infidelibus, qui, etsi carrant theologicis, s®pe tamen sunt justi, temperantes, etc. Patet cx pp. damn. 25 inter Baiauas (p. X.).7

llesp. 3° \ irtutes morales inter se necessario connectuntur. si sint *perfecta* seu tales, qu® sunt habitus, qui omnes suos effectus habent, uniformitatem scii., facilitatem, deleetabilitatem. Cfr. supra *Pra-not.* Aliquis c. g. justus est, at non liberalis : cum hic pecunias nimis amet, facile injuriam proximo inferret, aut non nisi ®gre (ergo neque faciliter, neque delectabiliter) debitum alteri solveret.— Si sint *imperfecta,* non sunt necessario connex®, ut patet.8

Ex hoc tamen quod qui virtute morali caret, aliis destituitur, non sequitur ipsum ad bene operandum prorsus imparem esse; nam virtus perfecta non possibilitatem ad *actum* virtutis denotat, sed constantiam et facilitatem recte operandi. Sic ii etiam, qui non habent *virtutem* temperanti®, *actus* tamen temperanti® ponere possunt.9 Contra ex eo quod quis virtutem perfectam habeat, non sequitur in eo omnium virtutum actus inveniri. “I nde actus magnanimitatis non competit cuilibet virtuoso;” nam sufficit, si habeat “habitum magnitudinis ” seu propinquam ad eam exercendam dispositionem, casu quo id sibi, secundum statum suum, liceret.10

Xota. — Virtus perfecta ab Ascetis etiam vocatur *solida,* eo saltem sensu

1 S. Th De Virt q. 1. a, 13. c.
2 Tnd. S. G. Cap. 7.
• Ilebr. 11. 1.

1 Trid. ib. Cap. 15.
2 Ib Can. 28.
3 Haine, op. vit. T. I p. 157. q. 8. p. 15S. q. 9.
4 Ib p. 156. q. 5.
5 S Th. 1. 2. q. 65. a. 1. c. ; De Virt. q.’5. a. 2 ad 4.
° S. Th. 2. 2 q 141. a. 1 nd 2. ct q. 117. a. 1 ad 3.
* Ib q 129 a. 3 ad 2 , De Virt. q. 5. a. 2 ad 5.

quod difficultatibus in virtutum exercitio occurrentibus in actibus suis non impediatur.

Quær. 2°. *lu cirtutes sint inaquales, un alite aliis perfecliaret ?*

Rsp. 1° \ irtutes, secundum diversas earum species, sunt absolute, — i. e. spectato bono, ad quod ordinantur,—inæquales: bonum emm illud, pro diversitate seu specie virtutum, majus est vel minus. Quare virtutes theologicæ, secundum speciem suam, perfectiores sunt moralibus, quia bonum, ad quod illæ immediate ordinantur, Deus nimirum, majus est bono, ad quod ordinantur lue. Inter theologicas autem, hac sub ratione, perfectior est Charitas;[1] inter morales prudentia, "quia est moderatrix aliarum ; ei post hanc justitia, per quam homo bene se habet non solum in seipso, sed ad alium; et post hanc fortitudo, perquam homo propter bonum contemnit pericula mortis; et post hanc temperantia, per quam homo propter bonum contemnit maximas delectationes corporalium." J

Resp. 2° *Eadem* virtutis species, in se ipsa considerata, æqualis est, quia "quicumque habet aliquam virtutem," nimirum perfectam, " puta temperantiam, habet ipsam quantum ad omnia, ad quæ se temperantia extendit."[2]3

Resp. 3° Ratione subjecti, quod virtutem participat, *eadem* virtutis species inæqualis esse potest ; nam virtus consistit in medio ; in attingendo autem hoc medio " unus est melius dispositus quam alius, vel propter majorem assuetudinem, vel propter meliorem dispositionem natura·, vel propter perspicacius judicium rationis." Imequalis igitur esse potest eadem virtus "sive secundum diversa tempora in eodem, sive in diversis hominibus." [4]

Quær. 3° *Quomodo virtutes acquirantur ?*

Resp. Supernaturales acquiruntur per infusionem, naturales per actuum exercitium. Pico: *actuum,* et non actus: per uiiutn enim actum habitus acquiri non solet ; *non solet,* inquam : nam posset acquiri, si forte actus adeo foret intensus et diuturnus, ut pluribus æquivalerct. — Dixi, supernaturales acquiri per infusionem : quod non ita intclligcndum est ac si actus nostri nihil ad id conferrent , conferunt enim per modum dispositionum precedentiuni, non vero ut cansie efficientes; nam Deus solus est causa efficien» acquisitionis harum virtutum : qui tamen, juxta legem suam ordinariam, virtutes istas in nobis non operatur, nisi v< l per Sacramenta, ut causas instrumentales, vel prævia cooperatione nostra cum sua gratia: atque h;cc in adultis necessaria est. tamquam causa dispositiva, aut meritoria. ILec dilucide exponit Trid.[1]

Si quandoque dicatur virtutes naturales infundi a natura, id intclligcndum est : a) de quatiam inchoativa aptitudine ad virtutem, quæ aptitndo est iu intellectu, in quantum eoirnoscit bonum virtutis, et in voluntate, in quantum illud bonum naturaliter appetit; item quandoque in appetitu sensitivo, in quantum *naturaliter* est subjectus rationi ; item aliquando in quorumdam complexione, iu quantum hæc in cis minus resistit bono virtutis: bl de sola illa aptitudine, mm de virtutum perfectione, ut vel cx eo patet, quod id, quoti est a naturi, determinatur ad unum, dum econtra virtutes pcrfectæ diversimode se habent secundum diversitatem tum materiæ, circa quam versantur, tum circumstantiarum, in quibus exercentur.[2]

Quær. 4° *Quomodo cirtutes amittantur ?*

Resp. Amittuntur directe et indirecte. — *Directe* per actus ipsis directe et graviter contrarios (c. g. Fides per infidelitatem), aut per longum non usum. i. e. per diuturnam illas exercendi negligentiam. Hoc modo amittuntur tum acquisita tum infusæ, quod hac ratione exponit S Th.:· "Cum aliquis non utitur habitu virtutis ad moderandas passiones vel operationes proprias, necesse est, quod proveniant multae passiones et operationes pra'ter modum virtutis, cx inclinatione appetitus sensitivi, et aliorum, qua? exterius movent unde corrumpitur" (amittitur) "virtus .... per cessationem ab actu." *Indirecte* per amissionem alterius virtutis, qure carum fundamentum sit et principium, et lioe modo amittuntur

1 I. Cor. 13. 13.
2 S. Th. De Virt. f'nnlin n. 3. c.
" S Th. 1 2. (i 00. a. 1. c.
4 Ib.

1 S — 6. cap 7
* S. Th 1 2 q. 63. a. 1 c.
8 Ih q. 53. m. 3. c.

virtutes supernatuniles. Sic amissa Fide, amittitur Spes ; amissa Charitate, amittuntur omnes virtutes morales supematurali s seu intus®. — Dixi: *supemalurales.* Hinc peccans mortaliter, v. g. peccato ebrietatis, non tantum amittit virtutem temperanti®, sed, eum Charitas, qu® per peccatum mortale quodeumque amittitur, virtutum supernatnralium sit fundamentum,etiam virtutes *supemaluralescastitatis*, humilitatis, etc. ; non vero amitteret has virtutes, quatenus essent *naturales:* virtutes enim naturales non sunt necessario •onnexa· Charitati, ut in Resp. 2° ad Quær. 1 dictum est.

Quær. ⁾ *Quomodo virtutes augeantur et diminuantur !*

Resp. Cum augmentum ct diminutio virtutum non aliud significet, quam majorem vel minorem varum perfectionem, non vero earum additionem1 vel subtractionem. ideo virtutes augeri tantum possunt, quatenus *intensius;* diminui, quaternis *remissius* varum actus exercentur. Id tamen differunt virtutes naturales ab infusis quod illtv tam quoad intensionem habitus, quam quoad fervorem actus; h® quoad actus tantum fervorem, non vero quoad intensionem habitus, augeri ac minui possunt. Id certum est, si de Charilate sermo sit, et dicendum etiam videtur de cæteris virtutibus infusis ; nam, licet absolute non repugnet has etiam quoad intensionem habitus augeri ct minui, in hac tamen providentia hujusmodi augmenti aut diminutionis causa assignari nequit. \ irtutes enim istie simul cum (’halitate infunduntur. Quare per peccatum mortale non diminuuntur, sed amittuntur; per veniale autem non diminuitur habitus Charitatis seu gratia sanctificans, utpote cui non est oppositum : ergo nec cæterarum virtutum infusarum habitus. Cum vero, ut dictum est, etiam virtutes infusæ, quoad exercitium et actus fervorem, diminui possint, atque hoc modo, ut iu Resp. ad Qmvr. I· ex S Thoma expositum fuit, contrahi possint quædam dispositiones ad illarum corruptionem seu amissionem conducentes, liquet per peccata venialia, vel etiam per cessationem ab actibus (haritatis, induci quamdam dispositionem ad corruptionem Charitatis?

» S.Th.1.2 q.52.a.2.c. 2 Ib.2 2.q 21 a 10. c.

Si quaeras, quibus mediis augeantur virtutes, respondeo tum naturales, tum supernaturales seu infusas augeri multiplicatione seu frequentatione actuum : supernatuniles *principaliter* eadem infusione divina, qua ℘productu fuerunt ; *inslrumeulaliter* per Sacramenta, signanter vivorum ; *dispositice et meritorie* per bona opera.

De Virtutibus Cardinalibus Earimque ANNEXIS.1

Virtutes cardinales opponuntur quatuor vulneribus precati originalis, quatenus per cas curandis: scii, prudentia ignorantia' in intellectu; justitia malitia· in voluntate; fortitudo infirmitati in appetitu irascibili ; temperantia concupiscenti® iu appetitu concupiscibili.

Quo *perfectionis* ordine virtutes cardinales sese invicem excipiant, ex S. Thorna supra p. 109.b col. 1. q. 2°. Resp. 1° dicimus.

Vocantiir *cardinales,* quia super ipsas, ut super cardines, cietenc virtutes morales (qu®, hancob causam, *adjunette* seu *anne.rm* audiunt) fundantur ; " dicuntur quoque *principales,* quia versantur circa illud quod est potissimum in materia virtutum moralium, et, hac sub ratione, reliquæ dicuntur *secundarie? .-3* omnes enim reduci possunt ad unam ex principalibus, idque uno cx his tribus modis, nempe vel tanquam partes subjectiv® vel tanquam partes intégrales, vel tanquam partes potentiales.

Partes subject iv® sunt ill® virtutes, quæ alicui virtuti cardinali tamquam totidem species, in quas dividitur, subjiciuntur.

Partes intégrales sunt eæ, quæ licet non sint necessariæ ad *esse* alicujus virtutis cardinalis, ad *perfectum* tamen ejustlcm actum requiruntur, quemadmodum v. g. ad domum *perfectam* requiruntur fundamentum, parietes, tectum.

Partes potentiales sunt virtutes cum aliqua cardinali ĕonnexa quidem, sed ordinat® tantum ad aliquos actus secundarios

1 Ignoscat lector quod tractationem de virtutibus cardinalibus deque donis Spiritus Sancti tractationi dc virtutibus theologicis prwinisi, ct stereotvpæ hujus libri editioni id tribuat.

2 S Th. 3. D. 33. q. 2. n. 1. Sol. 1. e. ; Qq. disp., De Vtrt. q. 5 a. 1. c.

s ll› 3. 1› 33. q. 2. n. 1. Sol. 1.e.

ve) materia», in quibus alicuju» virtuti» cardinalis ratio non plene, perfecte, exacte reperitur, qmeque proinde totam virtutis alieujus cardinalis potentiam non adæquant, sed solum aliquam ejus partem, ad instar anima?, quie per unamquamque potentiarum non totam suam potestatem, sed tantum partem hujus potestatis explicat.1 His præmissis pauca hæe de singulis virtutibus cardinalibus ctde quibusdam annexis habeto.

I. *Prudentia* - est habitus intellectus practici, dictans (piid, consideratis hic et nunc circumstantiis, tanquam licitum, decens, expediens sit agendum, aut tanquam illicitum, non decens, non expedietis fugiendum.

Objectum *materiale* prudentia? sunt actiones hic et nunc ponendæ vel ŏmittenda . *formale* veritas intellect us *praefici* ‹ non vero veritas intellectus speculativi, quia hæe pertinet ad scientiam!, ct ideo prudentia?, sicut conscientiae r̃ectu subessc quidem potest falsum speculativum, non vero falsum practicum.8

Actus prudentiie præcipui suut : 1. bona consultatio seu inquirere de mediis ad finem : 2. recte judicare, scilicet de mediis inventis : 3. pnccipere seu imperare, i. e. inventa ct judicata exequi.4

Partes subjectivæ seu species prudentiae sunt : prudentia *privata* seu *personalis,* qua quis seipsum, et *gubernatrix* seu *moderatrix,* qua communitatem regit, puta familiam (prudentia *oeconomica),* civitatem, provinciam, regnum *{politica),* exercitum *{militaris).*6

Partes quasi intégrales prudentia.· sunt : *memoria,* instructa scilicet pluribus experimentis, quæ circa negotia praeterita vel ipsi fecimus vel ab aliis audivimus ; *nitellectas* præsentium ; *providentia* futurorum ; *sidertia* seu velox coii jcctur.itio medii ; *docilitas,* qua libenter aliorum consilia accipimus; *circumspectio,* qua negotii circumstantia? attenduntur; *cautio,* qua vitantur impedimenta, quæ execution! obstare possunt.®

Partes potentiales prudentiie sunt : *eidndia* seu habitus bene inquirendi de medii» (bona consultatio) ; *synesis* seu habitus bene judicandi de mediis inventis juxta n gulas commune-, prout faciunt sensati seu homine» boni sensus, ut habet S. Th. ; *gnome* seu habitus bene judicandi secundum altiora principia, ubi regulæ communes deliciunt, ut fit in epikeia l

Vitia,2 quæ prudentia? opponuntur per defectum, suut *praecipitatio, inconsideratio, negligentia.* Brimu primo, secunda -‹-- eundo, tertia tertio prudentiæ actui (vide supra) contraria est. Per excessum prudentiæ adversantur: *astutia* (quæ si committitur verbis, *dolus;* si factis, *fraus* dicitur), et generattm *prudentia carnis,* quæ a S. Gngorie Papa d‹ ->ribitur iu Monilium libro (XVI. in cap. XII. Job (Vide Brev. Rom. Comm. Conf, non Pontif. Leet. 2 Noct. 2°. loco).

II. *Justitia* quid sit, et quæ sint ejus partes subjectiva», vide η. 580, 581.

Partes intégrales communius dicuntur: jus suum cuique tribuere, et vitare ‹jiisdem hesionem.

Partes potentiales sunt omnes virtutes morale-, sub ratione scii, debiti honestatis (n. 71. p. 37. coi. 1 j Insuper); specialius vero *religio; pietas* erga parentes, consanguineos, patriam ; *observantia* seu cultus et honor Superioribus ct m dignitate constitutis exhibitus ac dignitati ‹ ‹«. rum correspondons (ad hanc a S. Th 3 refertur *obedientia) ; poenitentia ; ceractlas ; gratitudo ; justitia vindicatica ; ajfabihtas* -eu *amicitia* (cui per excessum opponitur adulatio, per defect iimasperita» conversationis); *liberalitas.* Sunt partes potentiales tantum, quia deficiunt a justitia sive quod non reddunt æquale juri alterius (ut quatuor priores), sive quod deest jus rigorosum ct perfectum in altero (ut in reliquis i.4

Actus justitia? est unicuique quod suum est reddere.3 Objectum justitia quodnam sit, vide in *Tr. de Jure et just.*

III. *Fortitudo,* ut virtus specialis, est considerata periculorum susceptio et laborum seu malorum perpessio.6

Objectum igitur ejus *materiale remotum* sunt pericula et mala, pnesvrtim gravis--una ; *proximum* servare medium inter audaciam et timorem, quæ circa illa peri-

1 S Th 2. 2. q. 48. a. an. c. ; 3. D. 33. q. 3. n. 1. Sol. 1 c.
- Ib. 2. 2. q. 47.
4 Ib 1. 2. ‹|. 5~. a. 0. c. ; n. 8. c.
6 Ib. 2. 2. q. 47. a. 11. c. ; q. 48. n. un. c. ; q. 50.
° Ib. q. 48. a. uu. c. ; q. 49.
8 Ib. n. 2. c.
' S. Th. 2 2. q. 51.
8 Ib q. SO. a 1 mi 3.
‹ Ib. iu ‹·.
« Ib. q. 123 a. 2. c.
‘ Ib. q. 53–q. 55.
8 Ib. q. 58. a.

cula versantur, illam moderando, hunc cohibendo.1

Actus hujus virtutis sunt *aggredi* (pericula) et *sustinere* (mala) : principalior tamen actus est sustinere, quia difficilior.·

Partes subjcctivæ nulla· illi assignantur. cum sit species atoma : versatur enim circa mortis pericula adeunda maximosque dolores sustinendos, qme, licet alia aliis majora, omnia ejusdem sunt speciei : plus autem et minus uon mutant speciem.'

Partes intégrales sunt : *magnanimitas* (magnitudo animi); *magnificentia* (magnorum externa exeeutio) ; *patientia,* ut animus magnitudine mali non frangatur ; *perseverantia,* ne ejusdem diuturnitate fatigetur. Puæ priores necessariæ sunt ut prior actus *{aggredi)* ; dua posteriores ut alter *{sustinere)* — perfecte exerceatur?

Partes potentiales eædem sunt ac intégrales, at quatenus circa pericula et mala minoris momenti versantur.6

Vitia huic virtuti opposita per excessum sunt *timiditas, audacia* et *praniiimptio* : per defectum *defectus justi timoris* scu|'«//-*mutitas, pusillanimitas* et *ignavia?*

1\. *Temperantia* est virtus medium rationis ponens in delectationibus corporeis, præsertiin tactus "

Partes ejus subjcctivæ sunt : *abstinen-ʬia* cui *gula ; sobrietas,9* cui *ebrietas; castitas,10* cui *luxuria* opponitur; *pudicitia* : qme tamen non est virtus specie a castitate distincta, et in eo tantum differt a castitate, quod hæc circa actum propaganda· speciei destinatum versatur, illa circa ejusdem circumstantias seu "signa,"11 puta oscula, tactus, aspectus, ete. Dicitur pudicitia a *pudore,* eo quod de his actibus, etiam dum licite limit, honestus animus maxime verccundetur : aliis verbis : " pudicitia ad castitatem pertinet, ut illius specialis circumstantia, quamquam interdum una pro alia ponatur. "12 Quotuplcx sil ipsa castitas, vide n. 482.

Partes intégrales sunt *verecundia* seu timor ʬurpi actus et confusionis ex ille provenientis.13 et *honestas* seu amor pulchritiidiuis spiritualis, ut rationi convenientis.1

Partespotentiales 2 sunt *continentia, mansuetudo* et *modestia.*

('ontluentia hic sumitur, non generaliter pro retractione appetitus ab eo omni, in quod immoderate tendit ; uce pro virtute appetitum a libidinosis delectationibus coercente, quo paeto coincidit cum castitate ; sed specialiter pro habitu residente in voluntate, quam adversus concupiscentia; (præsertiin vero adversus delectationum tactus et principaliter Venereorum) impetus ita obfirmat, ut quantumvis intumescant, non trahatur ab illis in pravum consensum. Est pars potentialis temperant ia·, quia non censetur temperantia perfecta, sed solum dimidiata : nam obfirmat quidem voluntatem contra rebellantes passionum motus, non tamen eos ne immoderate insurgant, prohibere sufficit.3

Mansuetudo (st virtus iræ moderatrix. Verum quia in ira duo sunt, motus ira? scilicet ac vindicta, hiccv irtusduas sub se continet, alteram qme interiorem iræ motum moderatur, et hæc retinet nomen commune mansuetudinis; alteram vero, (nue externam vindictam seu puniam ob injuriam, quæ illata fuit, infligendam temperat, quantum justitia sinit, et vocatur *ʬlementia,*

Modestia est virtus, qua quis in motibus internis ct externis, exteriorique apparatu modum conditioni suæ consonum tenet.5 Unde dicitur *modestus,* quasi *modum tenens* aut *in modo stans?* Dividitur in humilitatem, studiositatem, modestiam morum, eutrapcliam et modestiam cultus. Dua? priores modum tenent in motibus *internis :* nam humilitas appetitum cxcelIciitiæ ita moderatur ut in affectu amoreque hujus excellentia· suam sortem non excc-dat ·.' studiositas vero intra debitos limites cohibet desiderium cognoscendi.8– Modestia morum et cutrapelia *exteriores* corporis motus ct actiones moderatur, ut scilicet decenter et honeste fiant, tam in his quæ serio, quam in his qme ludo aguntur. Si in his, qme serio aguntur, exteriores corporis motus moderatur, puta incessum,

I S Th. 3 n. et 4 c.
8 Ib <|. 128. n. uti. c.
« Ib.
6 Ib. q 125, 12«. 130, 133.
7 lb q. 141. a. 3 ct 4. c
3 Ib q 149
II Ib. q. 151. a. 4. c.
13 Ib
3 lb. a. 6. c.
3 lb. ad 4.
B Ib. q. 1 Ili.
10 lb <]. 151. u. 1-3
13 lb. <). 144.

1 S. Th. q. 145.
- Ib. q. 143 a. un. c. § *Partes autem potenIndex*
8 Ib. q. 155.
8 lb. q 160. n. 2. c.
° Ib. i *tied contra.*
' lb. q. 161.
4 lb. q. 15?. a. 1. c.
8 lb. q. 160.

vocem, risum, aspectum etc., *modestia inorum* vocatur;1 *eutrapelia* vero, quando modus ct decor servatur iu verbis et factis ludicris, puta iu ludis, jocis, aliisque, (pire relaxandi animi gratia fiunt.·— *Modestia cultus* moderatur exteriorem apparatum, seu modum tenet in vestitu, suppcllectili, conviviis ct aliis similibus, ut scilicet et fastus vitetur et decorum tamen servetur 8

Conliiientiæ opponitur incontinentia.

Mansuetudini per excessum opponitur *iracundia,* per defectum *animi motUtia :* clementite per excessum *crudelitati* per defectum *nimia lenitae.*

Humilitati per excessum contraria est *sn/erbia,* per defectum *nimia sui abjectio.* Studiositati *curiositas* per excessum.6 *negligentia* per delectum.

Modestiæ morum per defectum opponitur *moram cruditas* seu *rusticitas,* per excessum *petulantia, insolentia, affectatus anlicismns.* Eufrapeliæ *scurrilitas* per excessum,6 *morositas* per defectum.' Modestia cultus per defectum *neglectus apparatus,* per excessum *luxus.*

DE DONIS SPIRITUS SANCTI.

Dona Spiritus Sancti sunt habitus supernal orales, quo justus bene disponitur ad actus virtutum *excellentiores.* Inde patet quomodo distinguantur a virtutibus, quas adjuvant ct perficiunt.®

Septem ab Isaia 10 enumerantur: quorum hic brevem tradimus notionem.

Dono *Sapientur* intellectus adjuvatur et perficitur, ut Deum sive in se sive in operibus suis ut summe diligibilem ac diligendum consideret et quasi gustet. Pertinet ad Charitatem.11

Dono *Scientur* illuminatur intellectus ad recte et certo judicandum de iis. quæ requiruntur ct conducunt ad beatitudinem icternam assequendam, et juxta S. Bonavent. juvat Spem ; juxta S. Th. Fidem.

Dono *Intellectus* mens illustratur ad veritates Fidei penetrandas, et, ut patet, Fidei subservit.

Dono *Consilii* «lingimur · qua-i con-ilio a Deo accepto.”1 Adjuvat et perficit prudentiam.

Dono *Pietatis* cx affectu quodam filiali cultum Deo, ut patri, exhibemus. Pertinet ad justitiam.

Dono *Fortitudinis* robor- mur contra pericula et difficultates, quibusa terna nostra salus objicitur. Pertinet ad fortitudinem.

Donum *Timoris* Domini efficit, ut D<-um profundissime veneremur. Juvat temperantiam, juxta illud Ps. IIS. 120. *Cohfige timore tuo carnes meas.*

A Donis Spiritus Sancti id differunt ejusdem *Fructus,* quod hi sunt opera bona (non *habitus,* ut dona) per gratiam facta, habentia peculiarem delectationis spiritualis rationem. Duodecim enumerantur ab Apostolo ad Gal. e. 5. 22. — (fr. Mulier, Th. Mor. T. I. § 120. S. Th. 1. 2, q. 68. L. 3. Sent. D. 34. q. 1. a. 4.

CAPIT [.

DE FIDE.

248. — Fides in genere est assensus propter auctoritatem loquentis. Pn-ssius ad rem nostram. Fides, in quantum est *virtus,* definitur: Habitus suptrnaturalis, infusus, inclinans intellectum ad firmiter assentienduin veritatibus a Deo revelatis, et ab Ecclesia propositis, propter auctoritatem Dei revelantis. In quantum vero est *actus,* dicitur assensus firmissimus rebus a Deo revelatis propter Dei revelantis auctoritatem praestitus.2

Fides est 1° *habitualis* vel *actualis,* prout est habitus vel actus.

2° *Explicita* vel *implicita* ratione objecti, prout hoc in se est expressum et evolutum, aut tantum in alio contentum. Sie v. g. si dicas: (’redo iu SS. Trinitatem, elicis actum Fidei explicitum in illud mvsterium. Si vero dicas: (redo omnia, quæ docet Eeclcda esse credenda, elicis actum Fidei implicitum in singula dogmata revelata.

3° *Explicita (formalis')* vel *implicita \drtnalis)* ratione actus, prout est actualitcr elicita, vel vi sua in actiones influit.

t° *Formata* seu *vira.* v< | *informis* seu

---

1 S. Th. q. 108. n. 1. c.
- Ib. a. 2. c.
3 Ib. q. 109.
4 Ib. q. 159.
5 Ib. q. 107.
° lb. q. 108.n. 3. c.
’ lb. a. 4. c.
8 Ib. q. 09. a.1. c.
9 Ib. 1. 2. q. 08. a. 2 c. ct ad 2., 3. q. 7 a. 5. ad 1.
10 11. 2 3.
11 lb. 2. 2. q 45. a. 4. c. |

1 S. Th. 2 2. q. 52. a. I ad 1.
2 L. III 1.

mortua, prout conjungitur, vel non, cum gratia sancti tirante.

Pcicata Fidei opposita sunt 1' infidelitas. scu carentia Fidei in hominibus non baptizatis; 2° hærcsis. seu error in baptizato contra veritatem Fidei ab Ecclesia propositam. — Utraque est vel *formalis* vel *materialis* prout baptizat us errori contra Fidem *pertinaciter* adhicret vel non, vel non baptizatus Fidem vincibiliter vel invincibiliter ignorat.

.tyemliim précipite 1° de necessitate, 2° dc objecto Fidei.

ARTICULUS T.

DE NECESSITATE FIDEI.

1. *Quoad actum internum.*

2+9,- I Actus internus Fidei omnibus adultis *ad justificationem* necessarius est *necessitate medii.* Constat ex Epist. ad Ilebr.,1 ubi Apostolus dicit : *Sine Fide impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, et inquirentibus se remunerator sit.* — Et ex Cone. Trid ? "*sine fide nulli umquum contujit justificatio.*"

II. Necessarius est etiam necessitate pnecepti quandoque in vita. Constat ex Scriptura Sacra. Dicitur enim in Epist 1. Joann:8 *Hoc est mandatum ejus, ut credamus m nomine Filii ejus Jesu Christi.* Item ex propositionibus damnatis scilicet Ie. ab Alexnnd. Vll. (p. \HL), ct ‡6 ac ‡7 ab Innoc. XI. (p. XV.).

250. Qv.-ESITA.— Quær. 1° *Quandoiiam uryeat praceptum Fidei eUcienihe 'I*

llesp. 1° 1 rget *per se* 1u post usum rationis, obligatione pnecepti sufficienter cognita; 2° item (piando infideli adulto Fidei nostra· veritas sufficienter proposita est ; 3° in articulo mortis, ad proximius tendendum ad Deum ; I sæpius in vita, saltem semel in anno.4

llesp. 2° 1 rget *per accidens* 1 urgente gravi tentatione, ‡ua aliter vinci nequeat ; 2° (piando adimplendum est præceptum, quod sine fide impleri nequit. Sic contritio elici nequit, nisi pr.ecedat vel coneomitetur actus tidei: 3° post lapsum in hæresim, aut Fidem negatam, quia injuria pritnæ Veritati illata actu contrario reparanda est.

Quær. 2 *.inactus expliciti requirantur ad praceptmu Fidei adimplendum !*

llesp. In illis, qui veritates tide tenendas jam didicerunt et crediderunt, generatim sufficiunt actus impliciti. Hinc præcepto satisfacit qui devote audit Missam, adoret Crucifixum, orat, Crucis signum format, Sacramenta recipit, etc. — Ita *‡ommuniter.*

11. *Quoad actum externum.*

251. — 1. Datur præceptum legativum prohibens veram Fidem i égaré, faisante profiteri. Negare enim F'dem est Deum ipsum negare. Hinc (hristus- ait : *Qui ueyarerit me coram hominibus, ueyabo et eyo eum coram Patre meo, qui in cadis est.*

11. Datur etiam præceptum ; flirmativuin, obligans aliquando ad Fidem etiam eum vita· periculo confitendam. (hr -ti enim honor aliquando exigit, ut fidi les ad ipsum confitendum etiam vitam spernant. Constat ex verbis Christi ipsius.§ *Omnis qui confitebitar me coram hominibus, confitebor et eyo eum coram Putre meo qui in co - lis est.* Et 4 *Qui me erubui rit et meis st rmones, liiiiic Filius hominis eruta si et eum renerit in majestate sua.* Item A post.5 *(torde creditur ad justitium ; ore anti m confessio fit ad salutem.*

Fidei exterius confitemlæ præceptum *jure nutarm* obligat quoties secus honor Deo debitus vel utilitas spiritualis aliorum notabili modo contrarie vel privative subtraheretur. *Contrarie,* ut si, omissa Fidei confessione, Deus magna injuria alliceretur, vel Religionis contemptus, vel scandalum, vel aliorum perversio sequeretur. *Pricatire,* si nempe cessaret magnus honor in Deum, vel magna utilitas in alios. — Ratio est, quia id exigit caritas quam Deo vel proximo debemus. — S. Thom.8 S. Alph '

252. Qt' i s i t a . — Quær. 1 *.tn liceat quandoque dissimulare Fidem ?*

llesp. 1° Nunquam licet simulare falsam. quia perinde id esset, ae veram exte-

1 11. 6. 2 Scss G ‹· 7.
8 3. 23 4 1. III 7. II \. Tr IV. 13.

1 L. III. 7. II A. Tr. IV. 13.
2 Mntth. 10. 33. 8 Matth 10. 32.
4 Lue. 26. 5 Roni. 10 10.
° 2. 2. ‹| 3. n 2. 7 L. 111. 11.

Hits negare, quod intrinsece malum est. — Aperte autem hoc constat ex verbis Christi modo relatis.

/irv/A 2° Licet ex gravi causa dissimulare scu occultare Fidem veram, secluso scandali periculo. Ratio est, quia non semper urget præceptum Fidei confitcndæ.1

Quær. 2° *An interrogatus de Fide possit idi oerbia ambiguis?*

Heap. 1 A'ey., quando tergiversatio vel silentium æquivalet negationi, aut erubescentia» scu formidini, qua» in iis adjunctis necessario honori Dei, vel utilitati proximi detrahant. Tunc enim locum habent conditiones Num0 superiori exposita». Confirmatur id ex constanti Ecclesiæ praxi, ct communi Patrum doctrina.2

Reap. 2° *Affirm.,* (piando nullum pr<esentibus creatur scandalum, ac nulla apparet Fidei negatio, aut formido, aut erubescentia; (plia tunc nulla adest obligatio Fidem confitendi.8

253. —Quær. 3° *In liceat uti signis nid cestibus infidelium ?*

Reap. 1° *Affirm.,* si sint vestes aut signa propria alicujus *regionis,* licet regio hiec tota sit infidelis ; quia hæc ad Religionem *per se* non referuntur.

R^sp. 2° Si vero sint vestes et signa *Religionis,* subdistitiguendum est : *probabilius* adhuc *affirm.,* si fiat gravi de causa, et vestes non sint *unice* aut *primario* distinetiva» sectæ a secta, quia tum» usus primarius earum est ad corpus tegendum, et secundarius tantum ad sectam distinguendam.— Secus autem, si vestes vel signa sint *unice* aut *primario* instituta ad sectam profitendam, ut sunt vestes et ornamenta, (jiiibiis sacerdotes in exercitio functionum suarum utuntur.4

254. *Resolves.* — A. *K.r principio* I.

1 Graviter quis peccat contra Fidem, etsi externe tantum genua flectat coram idolo, aliave signa Religionis falsa» exhibeat, v. g. comam lueret icam sumeret ; matrimonium hac in regione contraheret coram ministello lueretieo. eum hic apud nos non sit testis civiliter necessarius, adeoque adiri nequeat nisi quatenus est minister sacer; Quakerornm vestes indutus, vel eas etiam non indutus (nam hodiedum ipsiQnakcri vc-u - distinctas vix induunt) in eorum cœtn silens ac veluti meditabundus aliorum iii'tar consideret ; - ad loca, in (piibu- excipiuntur (pii sic dictam conversionem in cœtibus Presbvterianorum, M< thodi-tamm vel aliorum profitentur, accederet, et inter ceteros sederet vel genua flecteret, velnri oraturus ;— interrogatus utrum 'it *Romanista* aut *Papiste.* responderet se non ("<·, nisi tamen ex adjunctis colligi facile possit eum negare ob voces illas tamquam invidiæ et contumeliæ plenas. Idem hodie post Syllabum ct Decreta Concilii \aticani dicendum videtur, si quis negaret se esse *l liramontanum.*

2° Non peccat contra Fidem, qui templa hæretieorum vel infidelium ex mera curiositate visitat, seclusis tamen scandalo, perversionis periculo, aut lege hæc interdicente. — Item qui interest convivio nuptiali (cum ad Fidem non spectet) aut, *ritu non participato,* sepultura.; haereticorum, cum civilis honoris ergo fiat. Idem dicit Kenrickl cum aliis de adstantibus nuptiarum coram hæretico pnccone contractarum celebrationi, cum id plerumque non ut ritus hæretici approbatio æstimetur, sed ut obsequii erga sponsos indicium. Utrum vero idem dici possit de iis. qui paranymphi officio hac occasione funguntur, sapientioribus decidendum relinquo; multum hac in re tribuendum est communi æstimationi in populo vigenti ; quod enim, hæretieorum ritu *nullatenus* participato, civile tantum obsequium censetur, falsa» religionis professio haberi nequit. I bi vero catholicus nuptias init coram ministello, non *deert,* ait idem Kenrick.2 catholicos, præsertim parentes et sanguine conjunctiores, pr escaria sua id probare. Hiec xero celebratissimi Theologi resolutio piulo initior videtur; equidem id non solum non *decere,* sed nec generarim (v. infra, n. 30s) *licere* arbitramur. parentibus saltem et iis, qui cx officio id improbare tenentur.

8° Licet famulis infantes baptizandos deferre et brachio sustinere, dum a ministello baptizantur; id enim ut ad famulatum pertinens, et non ut cultus consortium habetur.8 Idem dic de assistentia ejusmodi baptismo et a fortiori convivio

1 L III. 12. 2 Ib 13.
3 Ib.
4 S.ilm. Tr. 21 <· »2 r 110.

J Tr. XIII. 83. - Ib.
3 L. III. 16. nd. 12.

liaptismali, ubi illa civile censetur obsequium. Declaratio enim Pii VI., illicitum nimirum esse adsistcre baptismo ab intrusts, Gallis scilicet, colluto, non cehto diei potest casum nostrum comprehendere. Assistentia enim, de qua agit Pius \ 1., *spectatis specialibus tunc obtinentibus adjunctis,* non poterat non esse, aut saltem non censeri approbatio ipsorum intrusorum ; nulla autem in casu nostro approbatio ministelli communiter apprehenditur. Casus casui, ad quem Pii VI. declaratio pertinet, similis foret, si ageretur de assistentia baptismo a Germano aliquo sic dicto *Old Catholic* colluto.

" *Absolute* autem non licere, nec per se, nec per alios fungi officio patrini in Baptismis, qui luereticorum tiliis ab luereticis ministrantur," respondit S. C. Officii Fcriu \., 1(1 nudi 177O,1 et docet Kcnriek.1*

4' Paulus V. Brevi 22 sept. 1600' Auglis declaravit non licere obtemperare legi catholicis prmcipienli, licet sub gravissimis pomis, ut luereticorum templa adirent, cœtus eorum frequentarent, illorum concionibus intéressent. Jam vero in navibus Gubernii nostri, sicut et in arcilms et aliis publicis plerumque locis, iu ergastulis et in carceribus nonnullis, coguntur omnes precibus assistere et concioni. vapulantibus qui recusant. *Quu-ritur* igitur, utrum Catholicis in hae regione, ubi per leges cautum est. ne potestas sæcularis ullum usurpet jus sesc in rebus sacris immiscendi, liceat ejusmodi assistentium pnvbere ?

Resp. Quum *ordinis potius causa,* quam scctie favore, luce assistentia exigatur, et nemo *cogatur* cultum reapse pnestare. casus diversus dici debet ab illo, de quo in Brevi citato, et excusandi sunt, qui ad ptenam declinandam. vel alia de causa satis gravi se présentes sistunt, dummodo tamen alias aperte profiteantur titiem catholicam, ct omne cultus consortium vitent 4* Res tamen periculo, perversionis nimirum, haud caret. Cfr. Cone. Plen. Balt. II?

1 Rev. Theol T 111, p. 303.
* Kciir Tr. XIII. 33.
• \jaul Kent. Tr. XI11 33.
4 lb 31.
‘ a *00

5°“Cum lueretieis orantibus," ait Kenrick,1 " sive publice, sive privatim, genua llcctcre, non videtur esse lidei negatio ; intelligitur enim fieri humanitatis causa," dummodo (adderem) illud aliquoties tantum fiat. Porro subjungit ipse Kcnriek: “Cæterum omnino improbandus est *mos ;* favet enim lueresi, ct perversionis periculum ct pravum exemplum habet. Idcirco famulis, quos domini solent, ad id *urgere,* haud ullatenus est permittendum." Idem resolvo de famulo, qui juberetur domino cæcutienti aut infirmo biblia prolcstantica prielcgcre. " Possunt autem," pergit Kenrick, " illi dominos ad templa hiereticorum vehere, vel filiie vel uxori dominorum ad ea, protectionis •causa, comitari, quin ritibus eorum interveniant." Idem dicerem licere marito catholico respectu uxoris ha.··retieæ, prout ruri communiter fieri solet, quin catholici exinde scandalizentur.

6° Quod eos attinet, qui in templis protestai!tinni concionem, aut in ciet ibus mixtis, in quibus ministellus præsidet aut etiam preces fundit, orationem *(speech)* habent, aut aliter assistunt, hoc fere modo distingue.

\ 1l a) agitur de sacerdote in sectarum templo concinnaturo, et tunc attendenda erit sequens responsio S. I'<enitviiti;iriie, qme interrogata: au Catholici Missionarii ac presbyteri, a schismaticis rogati, in horum ecclesiis pr.edicare possint, a 1674 resolvit : " vel invitantur ad effect uni ut ibi pra-dicetur veritas catholica indefinite et etiam contra errores corunideni schismaticorum, et tune affirmative ; vel tantum ut sermo fiat de virtutibus et vitiis, quæ communiter tam a catholicis, quam ab acatholieis amplecti et vitari debent, ct negative.' - E.x hac responsione nostris regionibus applicata concludo, culpandum non esse sacerdotem, qui, licet non invitatus, quin ct licentiam hanc expostulans. iu loco quodam, ubi deest catholica ecclesia aut alius locus opportunus e. g. curia, *veritatem catholicam* in sectariorum templo annuntiaret. Extra hunc casum, *prcfstat* abstinere, ut omnis species consortii in rebus religionis vitetur, et lie fideles qualibet de causa ecclesias sectarum adeant.§

1 Tr. XIII. 33
- \ninl §< !.. II. n. 1017 q 5
» K< nr. Tr. XI11. 35.

Vel l») agitur de laico, in iisdem sectarum ecclesiis de temperantia, de libertate aut aliis hujusmodi, pro more hujiH regionis, orationem (^zw/z) habituro. Id sane vehementer dissuadendum, pnesertim si acatholici eà occasione etiam orationem sint habituri ; nam hi in ejusmodi materiis vix non extra justos limites excurrere ct plurima fidei contraria immiscere solent, (piibus vel contradicturus erit catholicus orator vel non. — Si *prius,* res speciem habebit publica» disputationis de tide, ₫ua laieo interdicitur.l Laicus præterea vix non adibit periculum haud recte objectionibus respondendi.—Si *posterius,* silentium catholici facile approbationis loco habebitur, aut certe religioni, tamquam delendi non possit, nocebit.

\ el c) agitur de oratione *aut* in ecclesia sectarum *aut* in loco profano vel sub dio habenda, *présidente ministello, aid eo saltem ante rei post orationem preces effusuro.* Si *prius,* vix licebit catholico orationem habere, quum in ejusmodi adjunctis videretur quodammodo religionis inire societatem ; si *posterius,* licebit, dum v. g. oratio habenda est occasione festi nationalis vel cujusdam solemnitatis civilis, ut, e. *g.* dedicationis nova» curia· municipalis, vel anniversarii cujusdam prodii ad sepulcra occisorum, licet ministellus aliorum rogatu preces fundat ; neque enim iis in adjunctis consortium religionis inire censetur, (pii suas partes agit orationem habendo ; alias culpandi quoque forent oratores in coitibus legislatoriis ; nam initio singularum sessionum ministellus preces fundere solet. Quod de iis, qui in hoc posteriori casu orationem habent, dictum est, idem resolve de assistentibus, sive individua sint, sive, dum de testo aliquo national! aut solenmitate civili agitur, societates catholica? : nam societates ista·, casu etiam quo assistunt cum insignibus vel vexillis, (pre Sancti, sub cujus invocatione existunt, effigiem exhibent, civiliter tantum assistunt.

7 Qui extra templa, aut -altem extra omnem occasionem et speciem cultus publice canunt, prout fieri solet in concentu plurimorum, non videntur contra fidem peccare, licet carmina qmedam de rebus *sacris* protestantieos habeant auctores, dummodo tamen nihil fidei adversum habeant ; nam iis in adjunctis nonnisi ad oblectamentum aurium ea referuntur. Peccarent autem, -i -nam op< ram præstarent, ut pecunia inde colligenda in protestantieos usus cederet.l

8J Non peccat contra Fidem, qui per loca luereticorum transiens, timore periculi gravis, carnes comedit dic abstinen₫ia ne catholicus agnoscatur; quia hoc per se non est signum hærcseos ; secus autem, si carnes manducaret, etiam metu mortis, ad id in odium Fidei impulsus.

9 Nec peccat contra Fidem, (pii fugit tempore persecutionis ; imo gencratim fuga est aliquo modo pnecepta, ut patet ex verbis Christi ;3 *Cum autem persequantur ros iu civitate ista, fugite ut aliam.* Hoc vero pr;esertim valet, si cujuspiam salus ad utilitatem fidelium sit necessaria, aut quispiam lapsum timeat.

255. *Hesolres.* — B. ex principio II.

1° Recte quidem damnata est ab Innoc. XI. propositio luee il S“) : “ *Si a potestate publica quis interrogetur, Fident ingenite confiteri, ut Deo et Fidei gloriosum, consulo ; tacere ut peccaminosum per se non damno.* ' Inde tamen *non recte* concluderes semper et ubique respondendum esse potestati publica» de fide interroganti. Cum enim ille, (pii *contra juris ordinem* a judice, licet alias legitimo, interrogatur. nulla respondendi obligatione teneatur; leges autem nostne nullam religionis aut fidei civium rationem haberi velint, nulla ejusmodi interrogationi *de* v debetur responsio. Multo magis poterit (pii- *curiositati* privatorum nolle satisfacere.8

Dicitur: *de se.* Ct *curiositati* Nam responsio sane debetur, si. juxta principium supra enunciatnm, honor Deo debitus aut utilitas spiritualis proximi non respondendo, tergtvcrs nido aut ivquivocando notabiliter minuerentur aut etiam cessarent, ut e. g. -i taciturnitas, tergiversatio aut icipiivoralio esset aut prudentibus videretur fidei negatio, aut cederet in fidei contemptum vel in grave scandalum.

2° Licet fides aliquando publice profitenda sit. *publica* tamen de rebus fidei cum lueret icis concertatio Decreto S (' (’one. (I. <l. 6. mart ii 1625 prohibetur, pne-

l Dccr. L. V. T. II c. 2 in 6.’ Cfr. Luise, Codex Can. Eccl. n. 295.

› Kcnr. Tr. XIII 39 « Matth. 10. 23.
3 Kenr. Tr. XIII 30.

terquani cum venia S. Pontificis. I trum vero hoc decretum in *viridi,* ut aiunt, apud nos sit observantia, dubitari merito potest, Cmteruni, in casu necessitatis et dum periculum est in mora, Ordinarius loci juxta dicta n. 154. 2° hanc licentiam concedere poterit.

Nola. — Alias cum pnecepto fidei connexas resolutiones vide n. 313 sq., ubi de cooperatione ad Sacra haereticorum.

ARTICULUS II.

DE OBJECTO FIDEI.

256, — Objectum *formale* Fidei, seu ratio propter quam creditur, est auctoritas Dei loquentis, utpote infinita tum sapientia, tum vrracitate pnediti.

Objectum vero *materiale,* de quo hic tantum agitur, constat ex rebus cognoscendis ct credendis necessitate tum *medii* (quo omisso, etiam inculpabiliter, salus non obtinetur), tum *pracepti.*

§ I. *De necessario sciendis ‹7 credendis necessitate medii.*

257- — Certum est, duo scienda et credenda esse necessitate medii : 1° quod Deus sit : *Oportet accedentem ad Deum credere quia* e.»/.1 — 2° quod sit remunerator : *Oportet . . . credere quia est, ct inquirentibus se remunerator sit?*— Ali Vero alia sint credenda explicite de necessitate medii ad salutem, controvertitur : hinc de IIS

258. Qu.ESITA.— Quær. 1° *An requiratur Dides explicita mysterii SS. Trinitatis ct Incarnationis de necessitate medii ?*

Resp. Duplex datur sententia probabilis.

I Sententia omnino affirmat. Ratio est

1 *Quoad Incarnationem,* quia non datur salus nisi per Christum ; medium ergo illud necessario *explicite* cognoscendum et credendum est.

2° *Quoad SS. Trinitatem,* quia Fides hujus mysterii est fundamentum «alutis nostra·; nam Baptismus, qui est Sacramentum Fidei, conferri debet *in nomine Patris,* etc. . . . Porro quod est salutis fundamentum, debet esse objectum primarium Fidei, et proinde *secundum se et explicite* credendum. — Ita ('ollet,1 — Antoine.2 De hac sententia S. Alph.8 dicit eam esse communiorem ct videri probabiliorem.

II Sententia, qua S. Alph.4 etiam satis probabilis videtur, negat. Kalio est. quia ante Christum sufficiebat Fides implicita horum mysteriorum ; ergo etiam post ejus adventum sufficere debet. Christus enim media non mutavit. — Ita Suarez,8 Lugo.® Neque obstat, aiunt, propositio damnata ab Innoc. XI. sub n. 1)4, quæ sic sonat : *Absolutionis capax est homo quantumvis laboret ignorantia mysteriorum SS. Trinitatis ct Incarnationis D.* A". */ C. ;* non obstat, inquiunt ; merito enim, aiunt, damnari potuit ratione priime partis, in qua asseritur absolutionis capax homo, quantumvis gencratim laboret ignorantia mysteriorum Fidei. V. p. XVII.

Sunt, qui utramque sententiam hoc modo conciliari putent. Docent nempe fidem explicitant mysterii SS. Trinitatis et Incarnatioilis *nunc,* i. e. post Christi adventum, requiri de necessitate medii hypothetice, seu secundum quid : omnibus scilicet, quibus sufficienter annuntiatum est Evangelium et qui non ita hebetes sunt, ut nullo modo ea percipere valeant, necessitate medii absolute necessariam esse lidem *explicilam* horum mysteriorum ; illis vero, quibus non est priedicatum Evangelium, necessitate medii necessariam esse fidem eorum *implicitam,* quam lidem implicitam agnoscunt in eo, qui credit Deum homines salvaturum esse per inedia sibi nota, qua· fides, aiunt, certo includit Christum Redemptorem, ac consequenter SS Trinitatem. Et hac quidem cum distinctione intelligenda esse dicunt verba Act 7 *" hi omni gente, qui timet eum et operatur justitiam, acceptus est illi."* Eadem distinctione adhibita, nulla, aiunt, est necessitas miraculi ad salvandos observatores legis naturalis, explicita horum mysteriorum scientia carentes, nec ulla ratione dici poterit generis humani conditionem post Christum non in melius,

» lleb 11. 6.

1 Decal, c. 1. a. 1.
2 C. 1.
8 L. III. 2.
4 L. III. 2.
* De Fide D. 12. sect. 4.
6 De Fide D. 12. n. 91.
7 10. 35.

sed in pejus fuisse mutatam, quippe quod ante Christum implicita eorum mysteriorum fides sufficeret.

Quær. 2° *An possit absolci, qui ea ignorat, qure sunt* certo *de necessitate medii ?*

Resp. \mg. *Nec licite, nec calide.* Ita *omnes.* Ratio est, (plia ille ob defectum medii simpliciter necessarii incapax est justificationis; ergo etiam incapax est absolutionis. Aliunde nemo potest habere spem salutis, quin Deum *remuneratorem* credat.

259. — Quær. 3° *An possit absolci ignorans mysteria Trinitatis et Incarnationi« ?*

Resp. 1r Non potest *licite* extra *casiihi necessitatis,* quie omnino urgeat : ratio (piia confessarius hunc absolvens Sacramentum periculo nuditatis exponit, ut patet ex Quæst. † præc. — Hinc confessarius debet pirnitentem vel prius instruere, vel dimittere, donec sufficienter sit instructus? Animadverte tamen cum S. Alph.[2] luee S. Leouardia Portu Mauritio verba : " Bonum non est consilium dimittere similes ignaros, ut ab aliis h;cc doceantur, quia nullus alius sperabitur fructus, nisi ut sic ignari remaneant ; ideoque expediens est, breviter eos docere prædicta mysteria principalia, efficiendo pariter, ut serum eliciant actus fidei, spei, eharitatis ct contritionis, obligando tamen eos, ut in posterum perfecte instrui se faciant circa cætera mvsteria scitu necessaria de necessitate praecepti."

Quodsi de ejusmodi pernitentibus agatur, quibus magno rubori vel offensioni esset de his interrogari, decebit confessarium ea mysteria iis simpliciter ct clare proponere, ct deinde actum fidei eum cis elicere.

Resp. 2° Speculative dubitari potest, utrum *calide* absolvi possit, (pii versatur in ignorantia invincibili horum mysteriorum. Ratio deducitur ex dictis in ¶I Sententia *Quatsili primi.* Practice vero repetendæ erunt confessiones, licet in bona fide eum tali ignorantia peractio (vide dicta n. 67. 2°). Utrum vero in casu necessitatis *Urite* absolvi possit, dubitari potest, cum S. Officii 10 maii 1703 declaraverit, " missionarium," antequam " adulto, etiam moribundo, qui incapax omnino non sit," Baptismum confe-

rat, teneri eidem "explicare Fidei mysteria, (pia· sunt necessaria necessitate medii, ut sunt," ait, " pnccipua mysteria Trinitatis et Incarnationis.'· Absolvendus tamen, in necessitate, at sub conditione, ille de quo dubitatur, an illa percipiat et percipere possit? ac moribundus, qui omnino incapax sit ea hic ct nunc percipiendi ; si autem non constet de *pratenti* ejus incapacitate, et mors non sit *omnino* proxima, breviter instruendus erit ; quodsi post absolutionem. ob mortem, quæ omnino proxima putabatur, absque praevia instructione collatam, supervivat, post brevem instructionem, iterum erit absolvendus.

j II. *De necessario sciendis et credendis necessitate prcrcepti.*

260. — Quilibet fidelis, ut vitam instituat christianam, cum ad usum rationis pervenerit, præter ca, quæ scire debet necessitate *medii,* tenetur etiam, necessitate *prrecepti,* credere explicite ac scire, era-so saltem modo, summatim et quoad substantiam, — ita quidem ut, qui illa eo modo non sciret, mortaliter peccaret, nisi invincibilis ignorantia aut impotentia eum excuset ; — 1) *Symbolum Apostolorum :* ut exigit vel ipsa professio Christiana, quia in eo compendiose continetur quidquid de Deo, de Christo ct de Ecclesia est præcipue credendum : confirmat praxi- fidelium et *Catéchisants Romanus ;* —2) *Orationem Dominicam ;* hier enim a Christo præcepta est. continetque omnia a Deo petenda. Addunt *Salutationem Angelicam* (X usu fidelium, sed sub levi ex communi sententia; — 3| *Prrcepta Decalogi et Ecclesia :* ut enim singula observentur, singula cognoscenda sunt ; — 4) *Sacramenta* maxime necessaria, ut sunt Baptisma. Eucharistia et Pernitentia; reliqua, cum quis ea suscepturus est, ut rite illa suscipiat.

Dixi: 1° *Crasso saltem modo, snmmatim et quoad substantiam* ex S Carolo Borr. ; 2 neque enim omnes tenentur sub mortali prædicta scire memoriter, aut eo ordine et iis verbis, quibus proponuntur in ('atechismo ; sed quoad *Symbolum, prrecepta Decalogi* et *Ecclesite,* ac *Sacramenta* sufficit, ut rogati ad singula sufficienter respondeant. Quoad *Orationem·*

1 L. III. 2. 2 Prax. conf. n. 22. | 1 Bi nger Past Theol. 111. 504.
- Instr, ad confc-sarios ct S. Alph. 1. III. 3.

Dominicam sufficit, si sciant omnia bona petenda esse a Deo; aiunt enim DD., non esse nisi veniale ea memoriter non tenere, modo interrogati sciant in genere n-spondere.

Dixi : 2° *Nisi invincibilis ignorantia aut impotentia excuset ;* sie excusantur ii quibus aut deluit doctor, aut nunquam venit in mentem obligatio similia addiscendi, aut qui ita rudes sint, ut nullimode possint eadem comprehendere vel memoria retinere; nam impossibilium nulla obligatio.

Dixi : 3° *Cum ad usum rationis pervenerit ;* tunc enim incipit obligatio ea addiscendi, eum incipit obligatio se per ea ad finem ultimum dirigendi.

261. — Quær. *sin absolvi possint nui eo ignorant, (jure scienda sunt necessitate pracepti ?*

Resp. .djjinn. Si doleant — casu quo ignorantia fuit graviter culpabilis — cum proposito ea discendi, neque alias moniti ea addiscere neglexerint,— quo casu tractandi sunt ut recidivi, — poterunt statim absolvi. Si secus, prius ea addiscant quam absolvantur.

ARTICULUS III.

DE VITIIS FIDEI OPPOSITIS.

262. — Unaquæque virtus vitia habet sibi opposita ; ideo et fides. Porro vitia eatenus virtuti fidei adversantur, quatenus vel impediunt quominus acquiratur, et est *infidelitas;*— vel acquisitam extinguunt, sive in parte, et est *lueretis;*— sive in toto, et est *apostasia,* quæ etiam *perfidia* dicitur.

§ I. *De infidelitate.*

263.*Definitio.* — Infidelitas, genera, tim sumpta, est carentia Fidei in homine non baptizato. Infideles enim dicuntur illi, qui per Baptismum habitum Fidei non susceperunt.

Divisio. Triplex distinguitur infidelitas, scilicet positiva, negativa et privativa.

1 Infidelitas *positiva,* seu *formalis,* est carentia Fidei in eo, cui sufficienter ipsa proposita est, et qui eam positive respuit.

2 Infidelitas *negativa,* seu *materialis,* est carentia Fidei in eo, qui nunquam de vera Religione quidqtuun audivit, aut cui revelatio aliquatenus quidem proposita fuerit, nondum tamen ita sufficienter, ut ad credendum jam teneatur, licet fortassis teneri possit ad inquirendum.

3° Infidelitas *privativa* est carentia Fidei in eo, qui sibi notitiam Fidei, data occasione, comparare negligit.

Præcipuæ infidelitatis species sunt : *Paganismus, Judaismus, Mahunietismus,* et aliie secta·, quibus adjungi possunt *Deismus. .itheismus, Puntheismus* et *Rationalisions,* qui nostris temporibus tam late grassatur.

264. Principia. — I. *Infidelitas* tum *positiva,* seu *formalis,* — tum etiam, si post, suspiciones saltem de inquisitionis necessitate, negligentia graviter culpabilis adfuerit in inquirendo, *privativa,* — est gravissimum peccatum. Ratio est, quia illa explicite, hæc virtualiter continet gravem injuriam et contemptum prinue veritatis, seu auctoritatis Dei revelantis.

II. *Infidelitas* autem *negativa,* seu pure *materialis,* in se non est peccatuni, sed tantum poma peccati. Ratio est, quia non potest esse peccatum, ubi est ignorantia invincibilis.— Insuper constat ex damnatione propositionis G8nc Baii. a Pio V. et Gregorio XIII. proscripta Vide p. Xil. — Miserrimi tamen sunt infideles etiam negativi, eum a via salutis longe aberrent. Non tamen pncclusam iis viam esse, ipia· per *faminis baptismum* patet, egregie innuit S. Thomas.1

§ II. *De lurresi.*

265. *Definitio.*— Ilærcsis, *proprie sumpta,* est error voluntarius ac pertinax contra aliquam Fidei veritatem ab Ecclesia propositam, in eo qui Fidem recepit.2

266. *Divisio.* — Distinguitur lueresis

1 *Formalis,* quæ est hieresis proprie dicta, seu in stricto sensu, vel *materialis,* qua quis adhivret errori sine pertinacia.

2' *Interna,* Vel *externa* SCU *manifestata,* vel pure *externa,* prout *interne,* aut *externe* tantum, aut utroque modo habetur.

3' *Occulta,* vel *notoria,* prout nemini aut paucis tantum, vel multis nota est.

1 1. 2. q. 89. a. 6.

3 Dist. 15. ‹ 2. Dccr. L. V. T. VII c. 7.

Ad hærcshn refertur apostasia, quæ est totalis defectio a Eide christiana. De en igitur, sicut de hœresi formali, statuendum.

267. Pr in c ipia . — I, Hæresis *formalin* est semper gravissimum peccatum, sicut ipsa infidelitas. Ratio est, 1° Quia virtus Fidei, utpote theologica, est una ex præcipuis virtutibus, et proinde peccatum ipsi directi? oppositum unum est ex gravissimis. 2° Fides est fundamentum justitia sine qua *impossibile est placere Deo;* ergo lueresis, expellendo Fidem, privat hominem omni justitia. 3° Quia lueresis est contemptus auctoritatis Dei revelantis; et sic est directe et immediate contra Benin.

II. Hærcsis *pure materialis* vacat omni culpa. Ratio patet ex ejus definitione : supponitur enim quispiam hic et nunc errare ex ignorantia invincibili veritatis: peccatum autem eum tali ignorantia est impossibile. Ergo, etc.

268. Qu .Es it a .— Quær. Ie *Qmenam .siat signa hmre.si.s materialis et formalis ?*

Resp. ad primam. Censendus hmreticus materialis tantum, 1 Qui paratus est se submittere judicio Ecclesia', (piando errorem agnoverit. — 2° Qui de ₩ Fide nihil cognovit et de sua Religione nunquam dubitavit. —3° Qui dubitans, cognoscere studuit veritatem, quantum potuit.

Resp. ad secundum. Hieretieus formalis reputandus est: 1° (pii, agnita veritate, adhuc contradicit Ecclesiæ; - - 2° sectarius dubitans nec inquirens, aut avertens malitiose intellectum a motivis auctoritatis ; — 3° qui actu ita comparatus est, ut, etsi veritas menti ejus alFulgeret, oblirmatum tamen animum gerat in falsa secta sua. perseverandi. Quodsi quis catholicus animo non ita comparatus ‹ st, sed ignorantiam allectet, (piia non auderet alioipii se auctoritati Ecclesia opponere, et interim vult ignorare, ut ❀im obstaculo sjiæ opinioni adlucreat, peccat sane, at hæreticus non erit, cum habeat voluntatem credendi, si doctrina revelata sufficienter ipsi proponatur.1

Quær. 2° *An sit b'creticus formalis, qui dubitat de aliqua rerifate, qiiam.scifes.se a Deo rcrelatom et ab Ecclesia proposita ' ?*

Resp. Affirm , quia sic dubitans judierf esse *incertum,* quod Deus jubet credere ›f *certum ;* (Tgoæque negat summam Dei veritatem ac ille, qui judicat falsum, quod Deus jubet credere ut certum. L. VII. 302.1

CAPUT II.

de spe.

269.—Spes est virtus supcmaturalis, per quam certa cum fiducia ex Dei promissione expcctainus futuram Ixatitudinem, et media ad illam consequendam.

Objectum *materiale* Spei primarium est Deus possidendus, juxta illud : " *Ego ero merces tua magna nimis."* Geli. 15. 1. Secundarium sunt omnia media ad beatitudinem consequendam necessaria, ut remissio peccatorum, gratia Dei per merita Christi, etc. . . .

Formale benignitas et fidelitas Dei in suis promissis ob merita Christi, cum ejusdem omnipotentia conjunct».

Actus autem, in Spe inclusi sunt desiderium beatitudinis æteroæ, firma fiducia ad illam perveniendi, et erectus contra occurrentes difficultates animus.

* 1 Propositionibus censura infra hæresim notatis adhierens gravis peccati, et quidem m, juxta. S. Alph. I. I 104, litcrvsis (juxta aliquos gravissimi errori') reus est. si neget propositiones istas tab-m censuram mereri Kalio, quia hoc ipO directe infallibilitatem Ecclesiæ, ❀na juxta rommunem, ad has ctinin censuras extenditur, neu ›t. Λ. Si propositio alia quam folsitatis aut tuoris censura confixa est, puta si ut srandalos.i, vel temeraria vel improbabilis damnata fuit, et neget eam esse falsam, non hrvrcsis quidem rem est (nam fnlsitns propositionis non Λ//Λ ab Ecclesia asseritur). -‹ d tamni erroi § cum ‹/·".·· ■. *fice* sc opponat infallibilitati En ksi.i . nam falsitas propositionis per *illationem certam* ex eo deducitur, quod sit scandnlosa etc. : scandalum enim pnrvre aut trrnvi fundamento carere, *pro quarts .saltem circum dantiA,* non potest propositio vera. Dico; *pro quads,* etc. ; nam agitur hie de censum *dor/mafici,* non (ut iu causa Galihci) de *prudeiitiali.* Ita *l'ira, ts» dume, Quast, prodr.* ›. 2 18-20. ‹/ N. *up)'. I c. alley — Dot'tri /.ties* SS. Coiitrn ixationmn rc-poirmms circa mitmain infallibili Ecclesia magisterio nondum declaratam, ac a Pontifice, coque ex cathedra loqucnte. non contirmntfc, non quidem assenstun firmissimum et absolute irreformabilem exigunt, s‹d tamen *tuentis* obsequium, tamquam doctrinam continenti' vel simpliciter vel pro adjunctis securam. *(fr. Ma:· sella, de I irt. n.* 508-524·.

1 L. VU. 361. 302.

Peccata vero Spei opposita sunt desperatio et præsumptio. Prior est diffidentia voluntaria obtinendi bcatitudinem, et media ad eam assequendam necessaria. — Posterior vero est temera expectat io bcatitndinis aut mediorum ad illam consequendam.

2/(1. PitixctPlA. | Spes in adultis n quiritur dc *necessitate medii* ad justificationem. Homo enim ad Deum finem suum ultimum consequendum pervenire nequit, nisi propriis actibus in ipsum tendat : hoc autem sine spe fieri non potest. Constat etiam ex ('one. Trid.[1]

II. Spes necessaria est etiam *necessitate prorepti ;* siquidem datur verum praeceptum eliciendi actus Spei aliquoties in vita. Constat ex propositione 1' ab Alexandro \ II. damnata (v. p. XIII.), et ex communi DD. sententia.

Obligat autem hoc praeceptum *per se,* sicut præccptum fidei; 1) *initio usus rationis,* quando nempe tenia beatitudo sufficienter proposita sit tampiam finis, ad (piem unusquisque tendere debeat ; — 2) *in periculo mortis,* ut videlicet contra tentât tones tunc exurgere solitas roboretur, ct in Deum, ultimum finem mox consequendum, feratur; 3) juxta S. Alph.[2] saltem semel quolibet anno; difficile enim est sine actu spei tanto tempore in gratia perseverare. Sufficit tamen, ut fides, ita et spes virtualis (n. 248. 3°).

Obligat sicut pneceptum fidei *per accidens;* 1) (piando *e.r prorepto* eliciendus est actus aliarum virtutum, v. g. orationis. quie sine actu spei exerceri nequit ; 2) (piando *urget tentâtio,* et adsit periculum consentiendi, nisi spes animum erigat ; 3) quando christianus in *mortale lapsus est,* et ad justificationem eniti tenetur;[§] 0 (piando versatur in periculo desperationi ad hoc enim periculum superandum medium necessarium est spes.

271. Qu f.sit a. — Quær. 1° *Quot moths committatur peccatum prresumptionis ?*

Resp Pr<rcipue 1° Si præsumas vitam ictcrn&m propriis viribus obtinere : 2° si t'am exspectes sine labore, ex sola Dei misericordia.[4]

Quær. 2 *Ju possit tlari materio parvitas tu peccatis contra Spem !*

Resp. 1° *Affii'm.,* quoad presumptionem, etsi gravis sit ex genere suo.

Resp. 2° *.Veg..* quoad desperationem nisi sit improprie dicta, i. e. pusillaniinit-is seu nimia de seipso diffidentia. Ob imperfectionem actus sirpe venialis est in tristitia et impatientia.

272. Quær. 3° *. tu .sit peccatum contra Spem cupere perpetuo ut hoc munito civere, aut e contrario e.r todio mortem e.roptare !*

Resp. ad primam. Affirm., (plia (pli illud cupit, sistit in vita temporali, tanquam in fine ultimo. Ita *communiter?*

Resp. ad secundum. 1 Non est contra Spem *per se,* (piia non est recedere a fine ultimo ; 2r nec generatim excedit peccatum veniale, nisi adsit rebellio expressa contra ordinem divina Providentia

Quær. 4° *An sit præsumptio* 1) *ob spem renio ;* 2) *cum spe renier,* a) *peccare facilius,* b) *in peccato perseverare,* e) *peccatum iterare ?*

Resp. ad 1,n *Affirm.,* si illud : *ob spem venio,* ita intelligas, ut spes venia *causa* sit cur ([iiis facilius peccet, aut in peccato perseveret, aut peccatum iteret. Non est tamen confundendum peccatum, ob spem venia iteratum, cum peccato, ideo praecise iterato, quia tam facile pluries (piam semel commissum in confessione accusatur, quamvis hæc sit prava dispositio, Deo maxime injuriosa.

Resp. ad 2,n *Neg.,* si illud : *cum spe venio,* hoc sensu accipias, ut spes venia per media propria aliquando obtinenda *comitetur tantum* peccantem dum peccat, aut in peccato perseverat, aut peccatum iterat, quin tamen sit ratio seu motivum ad peccandum influens. Ejusmodi tamen homines, *si persererent in peccato,* difficiliter excusantur a peccato gravi contra caritatem erga scipsos, cum ex communi DD. consensu magno periculo damnationis se exponant.[2]

273. — Quær. 5° *Quonam sint remedia desperationis !*

Resp. Pnecipua sunt sequentia: 1° consideratio bonitatis ct misericordia infinita Dei;—2° frequens recordatio eorum hominum, qui post plurima et gravissima peccata veniam consecuti sunt. ' meditatio parabolarum Sancti Evangelii, praesertim *oris perdito;*— 4° devotio specialis erga B. λirginein refugium peccato-

i Scs·. G. c G. 2 II. A Tr. IV. 13.
8 Trid. S -6. e. 6 * L. III. 21.
1L. IU. 20. 2 Ib. 21.

rum ; — 5° fiducia in Christum pro nobis cruci affixum, etc.

27 1. *H>'</Kbe practices. Prima.* 1)is-piciat eonfessarius, ex qua potissimum radice desperatio in pœnitente oriatur, ut congrua remedia pro diversa causa applicare possit. - Plerumque autem nasci solet proxime ex apprehensione certa damnationis. Remote vero 1° ex *acedia,* qua quis media salutis nimis gravia putat, et proinde ab iis adhibendis deterretur; 2 ex *luxuria* aut aliis inveteratis peccatis, quie mentem a cielestibus avertunt, et ob difficultatem emendationis ad desperationem adducunt : 3° ex *melancholia,* quæ inclinat ad tristitiam, et avertit a fiducia, qua gaudium animi generare solet ; t° ex *scrupulis,* quibus anima dejicitur et opprimitur.

Secunda. Pœnitcntes desperationi dediti a confessario cum magna circumspectione. prudentia et patientia sunt moderandi, juxta diversitatem ingeniorum et varium desperationis genus. Alio enim modo dirigendi sunt, qui ex malitia, vel ex peccatorum pondere ct flagitiosa vita in desperationem acti sunt ; alio, qui ex pusillanimitate, vel ex diabolica tentatione ad eam impelluntur.

Tertia Non statim prima fronte judicandi sunt velut desperatione abstracti pienitentes, qui se tides exhibent, pnescrtim si christiane vivant. Inveniuntur enim anima etiam devota qua tentationibus desperationis prope continuis exagitantur; nec facile credendum est, eas peccasse, priesertim graviter, quamvis putent se illis consensum pnebuisse ; sicut nec nimius timor de periculo salutis eum desperatione proprie dicta confundendus est.

CAPIT III.

DE CARITATE.

275.— *Caritas* est virtus, qua diligimus Deum tanquam summum bonum propter seipsum. et proximum propter Deum. Caritas est omnium virtutum pnestautissima, qui» Deum modo perfectissimo attingit. Him·,' " *Nunc manent*

i 1 Cor. 13. 13.

Fides, Spes, Caritas, tria hac ; major autem horum est Caritas."

Objectum *formale* Curitat is est bonitas divina. *Materiale* vero primarium Deus, secundarium nos ipsi et proximus.'

Distinguitur 1° Amor Dei *intensive* v» l *apprcliatire* summus ; 2° Amor *benetolenlbe,* qui proprium bonum amati nspicit ; amor *amicitia.* qui est amor benevolentiæ mutuus; ct amor *concupiscentia,* qui intendit primano bonum proprium amantis.

Agendum Γ dc amore Dei, 2° de amore proximi.

ARTICULUS I.

DE AMORE DEI

276. —1° Datur præccptum *speciale* diligendi Deum super omnia tum affectu interno per veram cordis dilectionem, tum etiam opere externo.—Constat ex verbis Christi:'· *Diliges Dominam Deum tuum ex toto corde tuo . . . hoc est maximum et primum mandatum.*

2° Præccptum hoc, prout *affirmativum,* obligat ad Deum amandum super omnia *apprcliatire,* i. e. ita ut reipsa bonis omnibus præferatur, ut patet ex lege naturali; non autem necessario *intensive,* i e. affectu *sensitico* intensiori, quam quodlibet aliud, quin *essentia* caritatis non in gradibus consistit.

277. Qi esita. — Quær. 1° *Quandonam urgeat praceptum caritatis ?*

Resp. 1" *per se ;* a) *initio usus rationis.* seu (piando homo adeptus est sufficientem cognitionem Dei infinite boni ; b) probabilissime *in articulo mortis,* quia time non tuta tantum i. e. attritio cum S.icr. l'<rnit., sed tutissima etiam via eligenda est ; e) *sapins in cita.* Quoties vero in vita, non una est omnium sententia. S. Alph 3 magis arridet opinio Cardenas, (pii docet a mortali eum excusari difficulter posse, ipii actum caritatis differt ultra mensem ; (piam sententiam uti valde salutarem omnino putat *suadendam ;* eum revera difficiliter possit homo diu christiane vivere, divina mandata servando, nisi dilectionem erga Deum foveat frequenter et nutriat ; nutrire autem et fovere eam non poterit, nisi per actus

» L. 111. 22. 21. 2 Mattii 22 37 38.
8 L. III. s et II V Tr. IV. 13

caritatis. Notat tamen Croix esse veros actus amoris omnia opem meritoria exercita ex intentione placendi Deo, uti est eleemosyna. Item sufficere, si tales actus ad alia pr.cccpta implenda eliciantur, ut ad confitendum; cum exercite impleatur pneceptum, etsi ad illud non aih< itatur.l Imo quoties in Dominica Oratione ex corde illa proferuntur verba : *sandijicetur nomen tuum ; Jiat rotentas tua,* actus perfecta· caritatis satis eliciuntur. Ideo fideles timorati anxii esse nullimode debent quoad hujus precept i adimpletionem.2

Resp. 2° *per accidens :* a) Si adsit periculum lalxmdi in mortale, nisi actus caritatis eliciatur, vel aliter superari nequeat tentatio gravis; (pii enim tenetur ad finem, obligatur etiam ad media necessaria;

b) cum urget pneceptum contritionis, ut si necesse sit celebrare sacerdoti, copiam confcssarii non habenti ct gravis peccati sibi conscio; nam in actu perfecte contritionis includitur caritas.

Quær. 2 *tu sutisjiat prcpceplo caritatis per allritionem ut susceptione Sacramcnh Poenitentia'?*

Resp. .V/7/., (piia attritio non lit principaliter cx amore Dei, sed sui, et proinde in ea decst motivum principale caritatis.

ARTICULUS II.

DE AMORE PROXIMI.

Ageiuhnn 1° de præcepto amoris proximi in se; 2° de operibus caritatis ex illo implendis; 3° de vitiis caritati proximi oppositis.

t I. *De pracepto amoris proximi in se.*

1° Erga omnes in genere; 2° erga inimicos in particulari.

Punctum I. De pracepto Caritatis erga omnes in genere.

278. Pr in c ipia. I. Datur pneceptum diligendi proximum vero et interno allectu Constat l ex lege naturali, (plia etiam in proximo viget idem motivum formale dilectionis, scilicet *bonitas* Dei participata ; omnes enim homines sunt Dei creatura·, ad ejus imaginem conditi, atque amicitia' Dei et æterna· beatitudinis capaces; ergo sicut Deuin amare, ita et proximum diligere propter Deum debemus. — 2° Constat ex Scriptura Sacra :l *" DUigesproximum tuum sicut teipsum."*— 3° Constat etiam ex damnatione propositionis 10"v ab lunoc. XL (v. p. XV.).

Qui vero christiane vivit, sufficienter satisfacit huic præcepto, quoad actum internum orando pro proximo, vel recitando Orationem Dominicam, Quoad actus vero externos satisfacit proximi necessitatibus sive temporalibus, sive spiritualibus smcurrendo, juxta regulas infra statuendas.

II. Ordo aliquis caritatis servandus est in proximi dilectione; objecta enim, (pue caritas complectitur, non sunt æqualia ; ergo nec æqualiter diligenda. Hic vero ordo totus in eo situs est, ut unicuique subjecto diligibili suum convenientem locum assignemus, habita nempe ratione tum bonorum, tum necessitatis, tum personarum.

l Habenda est ratio *bonorum;* neque enim bona sunt omnia ejusdem præstantiæ. Hic etenim est eorum ordo, ut 1in locum teneant (et ideo ante omnia procuranda sint) bona spiritualia ; 2'" naturalia intrinseca, ut vita, sanitas, integritas membrorum ; 3um naturalia extrinsccâ, ut fama et honor; quibus ultimo loco addenda· divitia· ut pote inferioris ordinis. Item bonum commune præferenduin est privato.

2. Habenda est ratio *necessitatis,* quæ diversa esse potest sive spiritualis, sive temporalis sit. Triplex autem distinguitur :— *Extrema,* ut cum (piis sine alterius auxilio se nequit liberare a periculo damnationis, vel a morte aut alio malo ferme æquali. - *(iraris,* ut eum (piis, nisi adjuvetur ab alio, difficillime effligere valet periculum anima· vel vita· corporis, alteriusve gravis mali *Communis* seu mediocris, in (pia (piis sibi providere potest sine magna difficultate : in hac versantur, in ordine spirituali, ordinarii peccatores, qui. si vellent aliquem conatum adhibere, e pravo statu resurgere possent. In ordine vero temporali in ea sunt generatim pauperes mendicantes, quibus vita, pro

' I lit s h n \ Tr. iv 13.

• (i \ iud p 145 Ed. 2» Γ I p KL ct 16S

l Mattii. 22. 39.

eorum conditione, non habetur ut nimis molesta.

3. Habenda est ratio *personarum ;* nam diversorum dilectio mensuranda est secundum diversam rationem *excellentia· & conjunctionis* persome diligendie.

2/9. - *Regulet sptviales ordinis curitatis* EflEi Tl\ E *.seu* si b\ EXTIOMs cx communi theologorum doctrina ha· sunt :

1a *Regula.* Quisque tenetur absolute loquendo, in pari necessitate, seipsum magis quam proximum diligere, quoad bona ejusdem ordinis, juxta illud : *caritas bene ordinata incipit a semetipso ;* nam nemo magis proximus est, quam quisque sibi: idque clarum est præterea ex omnium inclinatione naturali ct invincibili. Atque ideo 1) tenemur magis diligere animam nostram (piam animam proximi ; ac propterea nunquam licebit peccare nec graviter, m e leviter ad consulendum alterius saluti. *Probabili* tamen, non *certo,* periculo peccandi se exponere justa de c ui»a licebit. Sic e. g. medicis ct sacerdotibus *licet* legere et tractare materias periculosas, et in extrema necessitate spirituali proximi, e. g. si alias infans sit certo moriturus absque baptismo, *oportebit* se eidem exponere; — 2) tenemur regulariter vitam nostram pneferre vita· proximi Dixi: *regulariter ;* nam privatus a) *tenetur* vitam exponere certo periculo pro republic», vel pro servanda vita persome bono publico omnino necessaria· n. 278. 11. 1] ; b) *potest* ex motivo virtutis vitam exponere pro vita alterius privati. Neque enim caritatis ordo hoc in rasu heditur, cum non pnecise vita proximi, sed bonum virtutis vitic nostne tunc pneferatnr.

2“ *Regula.* 1° Si proximus sit in extremi *necessitate spirituali.* ei succurrendum est etiam eum periculo vitic nostra·; quia vita æterna proximi bonum esi excellentius vita nostra temporali. Hinc teneris cum vita· tua· damno infantem moriturum baptizare. Hem si scias aliquem, in mortali existentem, in somno vel nil cogitantem interficiendum fore. Excipe si, *rei* a) non adsit spes moraliter certa proximum salvandi ; unde non tenetur mater vita· periculum subire, ut proles baptizetur, eum incertum est an ha·· ad baptismum sit perventura, *rei* b) alius adsit qtti *possit et relit* ci succurrere, *cel* e) gravius malum inde timeatur, ut si is, qui vitam exponit pro fratre, sit necessarius pro bono communi. Ratio harum exceptionum per se patet.

2 >t proximi neci »»itas sit *temporali»,* non teneri» ad media valde difficilia aut fere moraliter impossibilia, v. g ad erogandam ei extraordinariam pecunia· summam, lici t ».» dive» ipiia licet in ejusmodi necessitate caritas obliget cum *magno* etiam incommodo, non tamen, etiam erga teipsum, cum *maximo.*

3‘* *Regula.* Si proximus sit in *grati necessiiale* sivi spirituali, sive temporali, nemo ei *per se* tenetur succurrere cum gravi incommodo : nam quando ulter *absolute* potest se a periculo lila-rare, non videtur caritas nos obligare ad illi subveniendum cum tanta difficultate, cum tunc proximus vere dici nequeat in casu *necessitatis,* utpote non ineluctabilis. Dixi: Il *per se;* nam teneretur etiam cum periculo vita·, qui ad id obligaretur; *vel* ratione officii, uti animarum Pastores;

rei ratione delicti, uti si quis hærisim docuisset; — *vel* si necessitas illa gravis sit publica ; quia nécessita» gravis publica solet »emper esse conjuncta cum extrema aliquorum privatorum. Hinc si quis hæresim alicubi spargat, tK neris cum periculo vita· impedire, si id efficaciter possis, et nemo alius impediat. Item »i in persecutione vel hostili incursione pleb» aliqua careret sacerdote, et aliunde e»sct exposita gravibus periculis peccandi, teneris item cum periculo vita· illi opitulari. Dixi: 2) *cum gravi incommodo;* nam quisque tenetur proximo, in gravi necessitate constitutu, subvenire cum mediocri incommodo, ut res ipsa loquitur.

4“ *Regula.* Si proximus versetur in *necessitate connuuni* sive spirituali. sive temporali, utique adjuvandus erit, quia id amor proximi exigit : sed *per se* loquendo non potest adesse nisi levis obligatio; nam proximus ipse se *satfacile* a tali necessitate potest liberare, neque est illi adeo molesta.

5“ *Regula.* Si demum comparatio instituatur inter diversas personas, in *pari* necessitate debemus extraneis preferre consanguineos, aut alia ratione conjunctos; quia caritas ordinem natura· non mutat, sed perficit.- Dixi· *iu pari necessitate :* nam cum obligatio proximo succurrendi non existât nisi ratione neces-

sitatis in qua versatur, patet majorem esse obligationem, ubi major est necessitas. — Inter conjunctos autem semper præfcrendi sunt conjunctiores secundum varios eorum gradus, habita ratione necessitatis et bonorum, quæ debita sunt tali conjunctioni, ct in quibus ea fundatur. Hinc m necessitate gravi : 1) præfercnda est uxor , quia est una caro cum viro, et liberorum principium ; 2) tilii, quia sunt conjunctiores, eum de substantia parentum procedant : 3) parentes, qui post dictos ad vitæ societatem et reipublicie augmentum concurrunt ; 4) fratres, sorores, propinqui, domestici, concives atque commilitones. Dixi ; *in necessitate grari* ; nam si necessitas sit extrema, proliabilius non bonum familiarum, sed vitæ attendendum est. I ude tunc omnibus sunt præfcrendi parentes propter principii eminentiam ; ct quidem pater pneferendus est matri, utpoie principium nobilius ; dein veniunt filii, conjux, etc., ut supra 4).l

Xoto.— Per *accidens* fieri potest, ut alteri sit pneferendus is, qui *naturaHler* foret postponendus. Sic mater bona et proli utilis præfcrri potest patri malo et qui proli sit nocivus. Item filius rei doincstieie necessarius uxori inutili et clainorosæ. Patet ex n. 280. q. 3°. R. 1°.

280. Qt t sit a. Quær. 1° *An panilentes interrogandi sint de debita anima rei corporis rura neglecta ?*

/ṽ·Λ/Λ *Xeg.* generatim loquendo. Nam vel agitur de anima· damno sibi accersito per culpas ; ct non magis exprimi debet, quam in peccato, v. g. furti, exprimenda sit caritatis aut obedientia· erga Deum violatio; vel agitur de omissione mediorum, quibus culpa· præcaveantur ; et cum hæc obligatio non distinguatur ab obligatione servandi pnecepta, talis negligentin per confessionem aliorum peccatorum satis exprimitur. Lugo.2 Si vero agatur de damnis vita· aut corpori illatis, etsi caritatis erga se obligatio distinguenda videretur ab obligatione, quam pneeeptum quintum decalogi imponit ratione divini dominii in vitam corpusque nostrum; tamen cum morborum ĉausa ut plurimum non sint proxima· et immediata·, tere gravem reatum non inferunt, nisi tamen morbi ex causis licet remotis certo praevisi fuerint.

Quær. 2° *An sit contra Caritatem sibi mortrm optare ob cita infortunia ?*

Resp. 1° *Xeg.*. si liat cx desiderio vitæ melioris, seu æterme felicitatis, ut perspicuum est.

Resp. 2' *Affirm.,* si fiat ex tædio vita·, vel cx animi dejectione. Non tamen peccant, qui mortem cupiunt, quando vita tam molesta fiat, ut ipsa morte durior æstimetur. Secus, si fiat levi quavis de causa. Mulicrcuhe tamen ob minimas molestias sibi mortem optantes, plerumque, defectu advertentia· et deliberationis, a mortali non improbabiliter excusantur.l

Quær. 3° *Ah sit contra Caritatem malum temporale proximo desiderare, vel de eo gaudere, ob bonum Jihem ?*

Resp. l .Ve//., si debitus ordo Caritatis servetur, id est, si fiat ob majus bonum, vel ob minus malum. Hinc id licitum est, l ob bonum spirituale proximi ipsius ; 2° ob bonum commune, vel spirituale, vel temporale; 3; ob bonum etiam plurium, multo majoris momenti, v. g. familia·, vel etiam innocentis.2— (’æterum talia desideria in perfectiora commutari facile et utiliter possunt.

Resp. ***i'*** *Afirm.,* quando (al itatis ordo pervertitur, lline non potest uxor desiderare mortem mariti, ex eo quod injuste ab eo male tractetur, nec filia· sua·, quia ob deformitatem vel paupertatem nubere nequit. Constat, ex damnatione propositionum ⁋3' I lnc, 15“e, ab Innoccutio XI.8 Vide p. XV. cfr. Vind.4

Punctum II. Pe pracepio caritatis erga, inimicos in particulari.

281. *Pranotanda.*— 1) Hoc præcepto vetatur odium. Odium generatim est actus, quo aliquis nude allicitur erga alterum : (piod duplici modo fieri potest ; scii., ita ut ei velit malum, quod ct quatenus ei malum est, et cx ejus displicentia (odium *malevolentia inimicitia')·,* vel ita ut ab eo aversctur tamquam sibi aut person» amatæ malo (odium *abominationis).* Abominationis autem objectum aliquis est vel rationesuîseu tamipiam simpliciter malus vg. ut homo), ct dicititrodium abominationis *notura,* — vel sub aliquo respectu

» I. III 27. L. \ I 939. ♦W *hic.* H A Tr.]\ 15 - De Pœii 1) 7 u. 242, et D. 15. n. 5(1.’

i L. III.30. J n.
’ "■· - ρ·Π.φ n,

tantum (v. g. ut peccator), (turn sub alio remanet amabilis, et dicitur odium abominationis *qualitatis.* Bouq. de Virt. th n. 507-509.

2) Dilectionis signa vel sunt *Communia,* vel *specialm. Corumunia,* dicuntur ca, qua· aliis ejusdem status priestari solenti qua· tamen diversa sunt, prout i diversa conjunctionis ratione quidam inter se devinciuntur. Hinc alia sunt signa communia, v. g. inter fratres aut inter ejusdem monasterii seu collegii alumnos; alia inter confamulos aut condiscipulos; alia inter concives aut commilitones . alia demum, qme homo cuilibet homini ex caritate debet.

Specialia sunt, qua· particulariter exhibentur aliquibus personis ratione cujusdam conjunctionis seu amieitiæ aut familiaritatis, quæ non est ad omnes ejusdem nlioquin conditionis. Sic non modo inter homines, nullo alio ceteroqui vinculo constrictos, sed etiam inter eonsodale- cujusvis communitatis seu eietus seu collegii fere contingit, ut quispiam uni amicior aut familiarior quam alteri existât.

2S2. l'llIXCIPlA. — I. Odium abominationis non est absolute malum, sed bonum esse potest. Ratio, quia oritur ex amore sui vel alterius, adeoque malum tantùm est, (piando iste amor non est ordinatus. Hinc graviter malum est odium abominationis *natarrr,* et *per .se* etiam *qualitatis,* si hæc bona sit, ut si quem odio habeas quia *pius, justus,* etc. ; at nullo modo malum, sed potius laudabile, si qualitas sit mala. Patet etiam ex Scriptura. Ps. 1H. 113 et 13S. 21. ; Sap. 11·. 9. Cavendum tamen m· abominatio qualitatis in persona; odium degeneret.

II. Odium inimicitia· absolute et ex genere suo mortaliter malum est : neque enim peccatum esse nequit proximo velle malum, quod et quatenus ei malum est. et ex ejus displicentia ; nec leve peccatum esse potest, si malum ita volitum. sit grave. Patet etiam ex I .loan. II. 11. III. 11. 15. IV. 20. Bouq ib. η. 515. 5KJ.

Resolutiones. · Is. Debentur, *per se,* inimicis signa communia, quia eorum denegatio esset actus vindicta· et manifestatio odii, cpiod caritati, qua· etiam inimicis debetur, adversatur. Hinc

1) Non licet inimicos ab orationibus excludere, v. g. ab Oratione Dominica, imo -peciatim pro ipsis orandum esset, si unicum hoc medium offenso suppeteret ad odium restinguendum.

2) *Non* licet inimicos excludere a communibus eleemosynis, resalutatione, responsione, expositarum mercium venditione, (plia hæc Mint signa communia dilectionis.— Ila *communite»'.*

3) peccant, (pii inimico in neci --itate non subveniunt, aut grave ejusdem damnum non impediunt, cum facile possunt

11®. Non debentur *per se* inimicis signa specialia dilectioni-, v. g. cos hospitio vel convivio excipere, ægrotos visitare, mœstos consolari. H;ec enim non cx debito, sed ex liberalitatr procedunt. Dixi tamen: *per se;* nam *per arcid-nts* aliquando debentur. nimirum 1 si eorum omissio es-et scandalosa, ut -i inimici essent Superiores, vel jam prius -ibi talia signa exhibuissent; 2) si gravis inimici nécessita- sive temporalis, siw spiritualis ea præcise exigat ct sine gravi incommodo exhiberi possint; 3) si signa, (pia· solent ut specialia enumerari, ratione status seu conditionis aut officii revera sint communia; ut si (piis qua medicus iutirmos visitare eisque inservire, aut (pia caupo peregrinos excipere mensa et hospitio debeat, etc.

1|1". Non modo offensa inimico condonanda ita est, ut injnstæ vindicte» desiderium abjiciatur, ct communia dilectionis signa non negentur; sed veniam petenti, et congruam injuria?, si qua intercessit, satisfactionem exhibenti, particularia quoque specialis dilectionis signa qtuedam, si qua prius dari solebant, generatim loquendo non sunt omnino abnuenda.

Hinc peccant, (pii inimicum reconciliari volentem declinant, eo prusertim adVI rteiite et graviter sentiente, aut invitati ire cum eo recusant, nisi tamen metu rixarum, aut novi rancoris, vel alia justa causa excusentur. Item qui veniam réélisant. vel satisfactionem convenientem non acceptant, aut majorem a quo exigunt, vel (pii rem in judicium deferunt ex odio et vindicta.

2S3. Qi i s i t a . — Quær. 1° *.lu liceat pirmun publicam optare, inimico, uno et eam expetere ?*

Resp. Jjjirm., per se, si absit omnis

vindicta; allectus; sed in praxi hoc periculosum est, et hallucinationi facile obnoxium, ae *ordinarie* illicitum.1

Quær. 2° *Qualis ordo serrari debeat in reconciliatione facieada ?*

Resp. 1 Qui alium oftendit, debet prior, *per se,* media ad reconciliationem adhibere, ut dictat naturalis æquitas. Dixi *per se ;* secus enim dicendum, si legitima quis ratione excusetur, uti si offensa fuerit levis, vel offensus absens, aut de culpa· deprecatione non curet eamvc non sit accepturus, vel ei alia quadam ratione satisfactum censeatur.

2° Si offensio sit mutua ct rcqualis, qui prior offendit, prior reconciliationem promoveat ; si vero sit intequalis, pnecat qui gravius offendit, ('icterum absolutio regule assignari nequeunt, sed circumstanti r spcctnndic su it. Sic generaliter loquendo inter icqualcs is debet prior salutare ct alloqui, (pii coram alio stante j vel sedente transit, vel post alios accedit. Adde tempus opportunity quandoque opperiendum esse, et ordinarie reconciliat ionem vix bene cedere nisi mediante amico et prudente, ut scite animadvertit *Gousset.*

Quær. 3° *.Iu detur obligatio inimicum obvium salutandi ?*

Resp. Xeg., per se, quia salutatio et colloquium non sunt signa communia proximo debita. Secus tamen dicendum est. si adjuncta status, conditionis, aliave similia postulent, ut omnes indiscriminatim sesc salutent, vel agatur de subdito erga superiorem suum.2

Quær. 4° *.In offensor a lato veniam petere debeat ?*

Resp. Jffrm., per te, nisi aliud medium vel modus reconciliationis magis conveniens ' suppetat, v. g. varia officia aut beneficia pnestando, aut nisi ad placandum offensum nihil prodesse vcniie petitio videatur. Excipiunt etiam, si offensor offenso longe superior sit. aut si offensus prudenter censeatur id condonare. Sed aha non desunt media offensum placandi. — Ita *communiter.*— Lacroix,§ Tambur., etc.

Quær. ·\ ' *lu peccent parentet, ∕nifilio aut litirc. licet veniam petenti, recusant*

1 L III 29 ct Conf. (l ntto c. 4 n. 9.
2 Ib 28
“ 1. II 1S9

tum colloquium, tum aspectum, ob matrimonium ab his contra eorum rationabilem voluntatem initum ?

Resp. Dist. Del ad longum tempus recusant, et in perpetuum recusare intendunt, *re/* ad breve tempus tantum. – Si prius, peccant graviter, ut per se patet.— Si posterius, non peccant casu, quo sic agunt in emendationem filii aut filiic, vel in delicti poenam, aut aliorum liliorum exemplum. Ita Laymann, Diana et alii apud Varceno.1

j II. *I)e operibus misericordicp.*

Opera misericordia· alia sunt corporalia, uti cibum pauperi præstare, nudos operire, etc. ; — alia spiritualia, ut peccantes corrigere, ignorantes docere, incestos consolari, etc. Specialim de duobus tantum dicemus: 1° de eleemosyna : 2° de correctione fraterna, prout ad præceptum Caritatis referuntur.

Punctum /. De eleemosyna.

284. — Pk in c ipia . L Datur vere præceptum eleemosy nam indigentibus erogandi. Constat 1° ex lege naturali, scilicet ex lege generali Caritatis, qua obligamur ad proximum diligendum, et consequenter ad opem illi in necessitate ferendam (n. 278). — Constat 2° ex Scriptura S icra *Kleemosyuam pauperis ite defraudes .* 2 et *Discedite a me, maledicti, in ignem veternum* ▮ . · *esuriri enim et non dedistis mihi manducare ; sitiri, et non dedistis mihi ṗotum*

II. (feneratim ex S. Thoma4 aliquid considerandum est ex parte *dantis,* nimirum ut id. quod est in eleemosynas erogandum. sit ei superfluum ; ct aliquid ex parte *recipientis,* scilicet ut necessitatem patiatur.

11l *Superfluum* ex parte dantis duplex distinguitur, *citu* nimirum ct *statui. Superfluum cita·* dicitur illud, quod non sit necessarium ad tuam, et aliorum, quorum cura tibi demandata est, vitam conservandam. *Superfluum statui,* quod non est necessarium sive ut quis cum iis, quorum cura sibi demandata est, decenter vivat secundum conditionem status, in quo hic ct nunc versatur, sive ut moderate hanc conditionem meliorem reddat.

1 Comp. Tr. VIII p. 308. 2 Eccli. 4 1.
» Mattii. 25. 41. 42. 4 2. 2. q. 32. n. 5.

IV. *Necessitas* ex parte recipientis triplex esse poterit, scilicet, *extrema, gravis, commuais.*

285. *Regulo-.* I“. ***tu*** *extrema necessitate* proximo succurrendum est ex bonis *cita- superfluie ;* at ex iis *solis.*

Ir ribe superfluis: cum rectus caritatis ordo exigat, ut vita proximi prevalent bono nostro longe inferiori. A'.r *iis solis,* cum non exigat, ut nostræ nostrorumque vita· alienam praeferamus, prout fieret, si ex vitæ necessariis ei succurreremus.

11“. In necessitate *gravi* ct *conintuni* proximo succurrendum est ex bonis *statui superfluis.*

I)ico : 1° *Succurrendum est ;* prieeeptum enim eleemosynæ respicit non tantum necessitatem extremam, — (pia· rarissima est. — et gravem, — (pia' rarior, — sed etiam et maxime quidem communem, quæ frequens. *Ita omnes.*

Dico : 2° *ex bonis statui superfluis ;* neque enim præter superflua vitæ alia sunt, ex quibus proximo succurratur.

IIP. *Quantitas eleemosyna- :* — ai *Sufficiens* ea est, (pia proximo pro gradu necessitatis prie:sentis satis succurritur:——b) *stricte pra-ceptu* in necessitate, 1) *^ive yrari,* sive *extrema* dici non potest magna pecunia· summa (n. 279. 2“ Reg. sub 2°), 2) *communi* juxta S Alph., quinquagesima pars, seu 2E redituum superfluorum. Nam si singuli divites illam quantitatem in pauperes erogarent, jam satis esset ad occurrendum communibus necessitatibus.

Peccant igitur divites, qui pauperes, ubi publicis stipendiis non aluntur, semper dure a se repellunt, ct reservant omnia superflua ad statum altiorem acquirendum. Nam nlioqui tam modica eleemosyna, quie superius recensita est. honestum ascensum ad statum superiorem impedire non potest. Item peccant medici, causidici, etc. operam pauperibus, quibus publica auctoritate non provideretur. gratis impendere recusantes.

286. Qt esita ,- Quær· 1° *-!n sub grati obliget pra-ceptu,,, deemosyno' !*

Itesp. 1° *.ffjirm.,* in extrema vel quasi extrema necessitate. |ta *omnes.*

Resp. 2° *iffirm.,* juxta S. Alph.l etiam in gravi, ct si de piuperibus in genere, ct non de aliquo particulari agatur, in communi quoque. Ratio est, quia cum in Scriptlira *frequenter* damnentur homines ob neglecta opera misericordi», gravis horum obligatio non e-t restringenda ad extremam, seu *rarissimam,* v< l ad gravem. seu *raram* nec< 'sitatem. Non *facit* tamen absolutio neganda est diviti omnes, qui in communi neci «sitate versantur, inhumaniter a se repellenti, cum divites quasi semper rationes excusantes proferant, quas in praxi confvssarius *now facile* ut inanes rejicere poterit.l

Quær. 2° *Quibus pauperibus danda sit eleemosyna ?*

Resp. Vere pauperibus, — petentibus tamen, — et. quin excludantur peregrini aut aeatholici. Dico: *vere pauperibus,* non vero laborare nolentibus; hi enim diei non possunt veni aliqua necessitate premi.— Dico: 2) *petentibus tamen;* nimirum cum facile petere possunt. — Dico: 3) *quin excludantur peregrin· aut aeatholici.* servato tamen recto Caritatis ordine, et. nisi justa de causa obtinuerit alicubi mos vel statutum pauperes peregrinos a civitatibus arcendi, ut scilicet a suis civibus alantur.

Quær. 3° *Ex quibus bonis dari debeat aut possit eleemosyna ?*

Resp. 1° Ex propriis, (piorum quis liberam habeat administrationem. Dico : 1) *ex propriis.* Igitur non ‹ x bonis restitutioni obnoxiis ;— non cum damno creditorum ; non filii ex bonis propriis parentum ; — non famuli ex bonis herorum. — Possunt tamen tutores et curatores ex bonis sibi commissorum dare modicas illas eleemosynas, quas dan deberent ii. (piorum bona administrant, eum personam eorum genuit.— Dico : 2› *quorum quis liberam habeat administrationem.* Hinc uxor non potest dare *extraordinarias,* sine mariti consensu, nisi ex bonis omnino propriis, quorum scilicet dominium et administrationem habet et fructus percipit. *Ordinarias* tamen et valde communes dare potest ex bonis domesticis juxta morem uxorum suie conditionis.

Resp. 2° Ex alienis, dum, vel 1) pauper est in necessitate extrema et non possis dare ex tuo : 3 vel 2) dominus consentit aut consentire rationabiliter pnesu-

» L. III. n. 32 Ctr. Vind. I'. II. q. IV. Ed. 2‘.

T I |›|›. XI.II 17"» · 3 I- 111. u. 33.

1 L- HI. n. 31.

luitur. Hinc filii possunt largiri valde tenues, et famuli panem et similia.

Punctum II. Be correctionefraterna.

287· *Definitio,*— Correctio fraterna est admonitio, qua quis ex caritate alium a peccato revocare conatur. Dicitur: *<pia tpiis e.r caritate ;* differt igitur ab ea ℭua fit *ex oficio,* ℭua duplex distinguitur, altera videlicet *judicialis,* ℭua fit auctorilate *publica* atque ad bonum commune; altera *paterna,* quæ fil a superiore ad bonum privatum simul et publicum. Ea. quæ lit *ex oflicio* obligat eos tantum, (pii otlicio illo funguntur, puta Episcopos, Pastores, Pradalos regularium, Magistratus, Parentes et (pii eorum loco sunt, et facienda est solis subditis ; fraterna vero, sicut caritas, a (pia procedit, obligat omnes et erga omnes.

288. Piiiscii'iA. – 1. Datur verum pneceptum ℱraterna correctionis. Constat 1' ex lege naturali Caritatis, qua ad proximi mala submovenda obligamur.— 2' Ex Scriptura Sacra.1 " *Corripe proximum . . . neforte iteret " ;* et 2 *"Si peccaverit in tefrater tuus, rude ft corripe eum inter te et ipsum solum. Si te audierit, lucratus erisfratrem tuum."*

II. Ad obligationem strictam hujus precepti requiritur i° Ut certo constet de peccato proximi, aut de proximo peccandi periculo. — 2° **H** probabilior sit proximi emendatio (piam ejus non emendatio.— 3° l t non sit alius jvipie idoneus, (pii correpturus credatur.- 1° **(t** correctio fieri possit absque gravi incommodo corripientis. 5 Ut necessaria judicetur ad delinquentis emendationem, nec spes saltem probabilis sit, eum sponte sua se emendaturum. Ita *℃ommuniter*

Requiritur **1**"m, ne temere agas et proximo injuriam irroges, e. g. rumori cuidam facilius aures pnebendo. In dubio nutem inquirere de peccato non teneris, cum hoc ad cos solo< spectet, (pii ex ollieio ad correctionem tenentur 4

2"®. Dubius enim nonnisi imprudenter morali actioni manum admovet.6 Hinc plerumque suadet prudentia, ut omittatur correctio erga eos. (piorum indoles est penitus ignota, ne iniquo animo correptionem accipientes fiant deteriores. Excipe tamen, si vel 1) corrigendus, (pii non sit in bona fide, iu periculo mortis versetur: vel 2) agatur de periculo perversionis in fide vel moribus ab aliis avertendo.

3lnm; nam tunc non adest vera et absoluta necessitas.

4l„m ; nam caritas non obligat cum gravi incommodo, nisi *rei* proximus versetur in extrema necessitate spirituali, *cel* (posito quod obligationi caritatis in corripiente accedat etiam obligatio *justUdc,* ut in Prælato, Pastore, .Magistratu, erga subditos) in gravi. Parentes vero, confessarii, domini, mariti, magistri, tutores, curatores licet ex otlicio ipietatis, etc.), non tamen cx justitia, adeoque nec eum gravi sui detrimento tenentur, ut Prælati, Pastores, Magistratus. L·. II. 40.

-tum . CUI|) cujm multi ægre ferant correctionem, ea iu necessitate tantum adhibenda est.

Ex his sequitur privatos inter se raro ad correctionem teneri, *saltem sub praei,* nisi sint familiariter inter se conjuncti ; (plia raro omnes requisitæ conditiones adesse reperiuntiir ; rarius adhuc erga Superiores propter ineptitudinem. — Item sæpe non teneberis corrigere *detrahentes,* saltem sub gravi ; nam in huc materia difficillime constat correctioiiem profecturam; facillime offenduntur detrahentes coram aliis correpti; periculum est, ne augeant vel confirment detractionem : audiens plerumque nescit, an quod dicitur, sit notorium, et in dulno non est cur damnet detractorem (nisi sit homo perditus); empta detractione, sæpe melius consulitur proximo, si hæc sinatur absolvi: nam si distincte (xplicetiir, sæpe non tam graviter appnlienditur, (piam initio conceptum erat. L IV. 979. 981. Cfr. dicenda n. 521. Suppono silentium non æquivali re approbationi. Scrupulosi pariter a ℭ< rrcctionis fraterme ollieio ordinarie (xeusintur.

289. Qv.-r.siTA. Quær. 1° *In sub pruri otdip t prtecephimfruterme correcttonis I Desp. .tffirm. per se.* si adsint requisitæ conditiones, et agatur de materia gravi. Hinc peccare potest graviter, (pii ex vano timore, ne proximus aliquatenus offendatur, vel m ipse inde leve patiatur detrimentum. omittit correctionem in re gravi, ubi putat illam probabilius ess< profuturam. — Leviter tamen peccat, (pu ex pu-

1 Eceli. 19 II - Mntth. 18. 15 8 L. 111.38 sq. 4 1 1\ 800. Dut» Il . 4 L. VI 616 in tine.

sillanimitate et verecundia se reputat militis idoneum ad corripiendum. — S. Thom..1——S. Alph.3

Materia autem in hoc, sicut in cæteris præceptis gravis esse poterit sive ex se, sive ol> circumstantias. Sic, si in Ordine aliquo religioso per venialia peccata aut dissolvi, aut etiam valde minui videatur vigor disciplinai, gravis esse poterit obligatio correctionis. Item si filius vel subditus stepe furatur modica, vel paulatim assuefacit se potationi, lusui periculoso, etsi nondum peccet graviter.

Quær. 2° .7« *prreceptum correctionis locum habeat, ubi quis cx ignorantia peccat ?*

Resp. 1° *.IJJlrm.,* si agatur de ignorantia vincibili, quia hæc non excusat a peccato.

Resp. 2° Si vero ignorantia sit invincibilis, non tam agitur de fraterna correctione quam de commonitione, qua proximus de veritate docetur; siquidem correctio est admonitio fratris de emendatione delictorum. Commonitio autem illa facienda, si peccata sint contra legem divinam sive naturalem, sive positivam ; sin autem contra humanam, utrinque *probabiliter* disputatur, an *privati* ad eam sub gravi obligentur : probabilior tamen et communior juxta S. Alphonsum 8 est sententia affirmativa; transgressio enim illa, licet materialis et non intrinsece mala, posita lege certa, semper est mala, idcoque per correctionem impedienda. *Certo* autem facienda est ab iis, qui ex otlicio subditos *docere* tenentur, ut pr.vlati, parentes, confessarii, magistri.

Addunt generatim. etsi fructus non speretur, ct ignorantia sit invincibilis, tamen monitionem adhuc fieri debere, si agatur de necessariis necessitate medii, vel de iis quæ publicum scandalum praebent, ne scilicet alii putent id licere, quod non corrigitur.

Quær. 3 *Qualis ordo servandas sit in correctione .fraterna ?*

Resp. Servandus est ordo a Christo ipso assignatus, nisi circumstantia· aliud suadeant. Hinc 1° Corripe secreto : *" Corripe euni inter te et ipsum solum."* — *2°* Coram testibus, si prior admonitio non sufficiat : *" Si te non audierit, adhibe te-*

1 2. 2. q. 33. n. 2. 2 L. III. 37.

eum unum ve! duos. ' —3° R m deferas ad Superiorem : *" hic. Ecclesia."*

Aliquando ordo ille inverti potest et debet, scilicet— 1° si peccatum sit publicum vel mox publicandum; -2° si sit graviter alteri noxium; — 3° si secreta admonitio non judicetur profutura ; I st pnustet rem statim Superiori manifestare, ut plerumque præstat in communitatibus >iib regula viventibus, in collegiis, seminariis, etc.1 Nec possunt absolvi *s*odale aut convictores in ejusmodi denunciationem non consentientes, ubi dc gravi damno communitatis agitur. Item de jure naturali denuntiandi sunt Superioribus ecclesiasticis sacerdotes corruptores, qui magnum fidelibus spirituale damnum inferunt, vel illaturi videntur; — 5° si delinquens cessit juri suo, ut fit in variis ' Ordinibus religiosis.

Quær. 4° *Quomodo facienda sit correctio fraterna ?*

Resp. Correctio fraterna cum vera etiam quoad modum caritate facienda est ; debet igitur esse paterna erga inferiores, benigna inter æquales, et reverentialis erga Superiores. — Requiritur praeterea, ut tempus, locus, aliaque adjuncta opportune seligantur. Idcirco non peccat, qui rem ad aliud tempus differat, quando vel commodius vel ivque commode corripere queat, nisi forte ex dilatione grave immineat periculum.

Resolves: l Superior, vi notitia·, per simplicem denuntiationem sibi, ut *patri.* factam, obtenta·, non potest *judicialiter* procedere, quia delictum non fuit sibi manifestatum. ut judici. L. V. 246. Not. III.

2° Peccant, qui ad superiorem referunt defect mu subditi *perfecte* ℮meudatum.

3e Item, (pii ad *mediatos* superiores delictum deferunt, praetermisso *immediato,* (pii *possit* per se corrigere et dc quo non sit probabilis suspicio quod oflicio suo non sit. aut non sit debite functurus; fama enim proximi consulendum est.

l *Si eriores* tenentur inquirere subditorum peccata, non tamen certi cujusdam subditi, nisi ad hoc aliqua peculiaris ratio illos permoveat,- Nec facile admittere debent *spontaneos* accusatores, et multo minus fidem *statim* illis præbere. Gravis quoque illis incumbit obligatio non manifestandi illos, a quibus de alicujus

1 L. V. 243. 245. q. 111. » Ib. 244.

culpa certiores facti fuerint, si nempe culpa sit gravis, — aut, tametsi sit levis, illa manifestatio, ex alia causa, pro gravi delicto haberi debeat. — Graviter quoque peccant, si, dum bonum commune id non exigat, delictum grave et occultum subditi, ad se delatum, iis, quorum consilio aut auxilio iu corrigendo subdito non indigent, manifestent.[1] Quodsi *solius delicti* manifestatio ad consilium petendum sufficiat, peccant, si *et delinquentem* manifestent.

§ III. *De ciliis Caritati proximi oppositis.*

Pnvcipiia sunt odium, invidia, rixa?, scandalum et coopt ratio peccatis alienis.

Dc duobus posterioribus tantum dicemus, cum de aliis jam actum sit alio loco, vel in quinto Decalogi pnecepto sit dicendum.

PanelUni 1. De Scandalo.

Sectio ! Xotio Scandali.

290. — *Scandali* nomine, *Gr<eco* potius quam *Latino,* quod ex primaria significatione sua denotat *offendiculum* sive obicem in via positum, quo ambulanti pnebetur occasio offensionis ct ruinie *(stumbling-block* or *stone),* a Scriptoribus Sacris, SS. Patribus et Theologis designari solet *offendiculum spirituale* proximo positum in processu via· salutis. Unde scandalum, hoc sensu acceptum, recte definitur cum St Thoma,[2] "*dictum rei Jactum minus rectum, prabens alteri occasionem ruina· spiritualis* " Ex qua definitione patet, ad scandalum requiri :

a) l t sit *dictum* vel *factum* i. e. locutio vel actio *externa* ct alteri *nota ;* qu»? enim mere interna aut occulta sunt, alteri occasionem mime pnebere nequeunt, eum nullatenus ab eo percipiantur. Sub terminis autem *dicti* vel *facti* comprehendi etiam debet *externa omissio* i. e. non-dietum ubi loqui, - non-lactum ubi facere oportet ; nam, ut notat Angelicus.'

Agere et non agere, cum (piis agere debet, ud idem genus actus reducuntur; secundum quod peccatum omissionis ad pecratuin actus reducitur."

b) Ut sit dictum vel factum *minus rectum* i c habens aliquem rectitudinis defectum ; quod contingere potest duplici-1er; 1° quando dictum vel factum secundum sc malum est v. g. dictum blasphematorium, factum luxuriosum ; et 2° quando speciem mali prie se gerit, puta, si ex dispensatione carnes in die jejunii comedas connu personis, dispensationem ignorantibus. Unde ad rationem scandali neeessc non est, ut dictum vel factum de se peccatum sit ; sed sufficit, ut similitudinem peccati habeat ; "et ideo," inquit Angelicus,[1] " convenienter dicitur *minus rectum,* ut comprehendantur tam illa, quæ sunt secundum se peccata, quam illa, qme habent speciem mali." Quod autem attinet ad dicta vel facta, quæ neque speciem mali gerunt utpote omnino recta, dicendum videtur: — ea nunquam constituere scandalum stricte dictum, licet forte alter ex iis sumat occasionem peccandi; — posse tamen aliquando etiam talia dicta vel facta malitiam scandali quodammodo induere, ideoque non immerito vocari scandalum late dictum, sive scandalum *per accidens,* nimirum, casu quo, jubente caritatis lege, ea quoque dicta vel facta omitti debeant *ideo,* ut peccatum proximi praecaveatur.

e) *('I prabeat alteri occasionem ruiner spiritualis* i. e. ut alterum exponat probabili periculo peccandi, quin tamen neeessc sit, ut peccatum alterius dc facto sequatur; nam scandalum de se non est, nec esse potest *causa efficiens,* sed tantum *occasio* ruinie, sive, ut ait iterum St. Thomas,[2] " nihil potest esse homini sufficiens causa peccati, . . . nisi propria voluntas ; ct ideo dicta vel facta alterius homi-ħi possunt solum esse causa imperfecta" (occasio) " aliqualiter inducens ad peccatum."— *Sufficit* igitur, sed etiam *necessario requiritur* ad essentiam scandali, ut sit aliqualiter inductivum ad peccatum; ct hinc merito resolvit Busembaum apud S. Alph.[3] : " non semper esse scandalum, si peccas coram aliis; sed tantum quando, attentis circumstantiis tam personie agentis, quam coram quibus fit actus, potest *probabiliter timeri,* ne per hunc actum trahantur ad peccatum, qui ălia peccaturi non essent." Sic v. g. non est scandalum. si quis blasphemat aut proximo maledicit in præsentia personarum, quibus

1 I. V. 247. f fin
J Dc Ventate q IS. a. 1. apud Van Egereu.
* 2. 2 q 43. a. I.
» 2. 2. q. 43. a. 1.
2 I. c.
3 L. 111. 43.

nullum exinde oriturum advertit probabile periculum peccandi, uti sœpius i modo non agatur de materia Sexti), et maxime tunc contingere potest, (piando ipsa persona peccans sit homo infima? conditionis ac make faune, vel (piando persome présentes sint valde proba· aut valde improba?. — Ex his etiam intelligcs, quod recte monet Dens,l falsam nempe esse opinionem vulgi, putantis aliquem tunc scandalizari, dum occasione dicti vel facti improbi juste indignatur; tunc autem non scandalizari, dum improbitati alterius applaudit aut de ea delectatur; cum c converso in secundo casu scandalizetur, non in primo. Et hac ratione, ut notat Suarez.,2 stepe dicuntur committi scandala, quie proprii· scandala non sunt.

291. *Divisio Scandali.*— Communiter distinguunt Theologi

L Scandalum *activum* et scandalum*passivum*. *Activum* illud est, cui convenit definitio (n. 290) tradita et explicata. *Passivum* est ipsa ruina spiritualis scandalizati, sive, ut quibusdam Moralistis dicere placet, est ipsum peccatum proximi occasionatum. Constat autem ex supra dictis, scandalum *activum* existcre posse sine *passivo,* sicut e contra constabit ex postea dicendis, scandalum *passivum* quandoque existcre posse sim· *actiro,* puta si agatur de scandalo *pharisaico.*

11. *Divisio scandali actici.* - · Scandalum *activum*· dividitur in *directum* (quod alio nomine vocatur *seductio')* et *indirectum.*

Directum est. (piando ruina sivi peccatum proximi a scandalizante intenditur. Intendi autem potest peccatum proximi dupliciter, videlicet a) ideo præcise. ut proximus peccet et animam perdat (quod proprium est diaboli, ct rarius apud homines, nisi forte magicis artibus deditos aut ex professo impios, occurrit) ; vel bi ideo, ut proximi peccatum inserviat propriæ scandalizantis voluptati, uti contingit in luxuriosis, aut propria· ejus utilitati, uti fit in avaris, furibus, etc. In prima hypothesi scandalum *directum* dicitur *diabolicum,* in altera *simpliciter directum* audit.

Indirectum est scandalum, (piando peccatum proximi non quidem a scandalizante intenditur, sed tamen probabiliter secuturum prævidetur ex dicto vel facto, ab ipso sine justa causa posito, //Zeoquc omittendo, ne peccatum proximi sequatur. Quandonam autem ejusmodi dictum vel tactum, licet etiam de se rectum, censeri debeat sine justa causa positum et pnefato titulo omittendum, accuratius exponetur infra. Utiliter hic recoles doctrinam de *voluntario indirecto* n. 6 S.

111. *Divisio scandali passiri.* Scandalum *passivum* a S. Alph.1 dividitur in *datum* ct *acceptum. Datum,* in sensu S. \lictoris, est peccatum, ad quod committendum aliquis inductus est <x scandalo *actiro ; acceptum* vero est peccatum, quod sub pradextu scandali *actici* committitur ex pura malitia propria. — Quodeumque scandalum *datum* apud S. Doctorem vocatur scandalum *pusillorum,* ratione imbecillitatis seu infirmitatis, qua laborare censentur, (pii per dictum aut factum alterius sese ad peccatum induci sinunt : vix enim in perfectos et constantes cadere potest scandalum, juxta illud :2 "*par mulla diligentibus legem tuam, et non est illis scandalum.*" Quodlibet deinde scandalum *acceptum* apud S. Alph.8 dicitur scandalum *pbarisaicum,* a Pharisieis. qui, teste S. Scriptura, ut perderent (hristum, fingebant se ex sanctis ejus verbis scandalum pati ; sicut hodiedum falsi Liberales seu Rcvolutionarii, ut perdant Christi in terris Vicarium, Summum Pontificem Pium IX., fingunt se scandalizatos esse ex celeberrimo ejus *Syllabo.*

292. *Mahha scandali.* — Non est, (piod hic moveatur quivstio de malitia scandali *passiri,* quod nihil aliud est, (piam ipsum peccatum scandalizati. Per se enim patet, tale peccatum eaindem habere malitiam, quam haben t, si committeretur a non-scandalizato ·. ita ut *το* scandalizatum esse eidem non addat novam speciem, iiiiino nec circumstantiam aggravantem : nisi forte agatur de scandalo *pharisaico,* quod novam malitiam specificam sibi adjunctam habere potest, v. g. ex eo. (piod verba aut facta ipsius Christi Domini sacrilege adhibeantur tamquam prætextus impune peccandi. — I nde in 'iibseipientibus sermo tantum erit de malitia scandali *actiri* circa (piod sit quaestio duplex.

1 n. 152.
2 De Chnr. d. 10 sect. 1 n. 1.

1 L. III 43. et II. A. Tr. IV. 24.
- 1's. IIS. 165. » 1. c.

Quær. 1° *Quantum peccatum ait scandalum activum ?*

llesp. 1° Scandalum activum est peccatum *mortale ex genere suo,* cum graviter repugnet præcepto caritatis negativo : ℔ scii, proximo tuo noceas, et multo magis, ne eum in peccatum inducas, quod est omnium damnorum, qu;e proximo inferri possunt, gravissimum. Eo gravior autem est culpa scandali activi :

a) Quo magis ruina spiritualis proximi sit intenta ; ct ita v. g. scandalum *directum* gravius est *indirecto.*

b) Quo efficacius scandalum activum influat in proximi ruinam ; ct ita v. *g.* malum exemplum, datum a clericis ct sacerdotibus, regulariter efficacius iu ruinam aliorum tendit, (piam malum exemplum, datum a laicis.

c) Quo gravius sit damnum spirituale proximi, quod per scandalum causatur ; et sub hac ratione nulla scandala magis detestanda, (piam illa, quibus innocentes aniline tenerorum infantium corrumpuntur.

llesp. 2° Ex triplici tamen capite scandalum activum potest esse peccatum *veniale* tantum, videlicet :

a) Ex defectu sufficientis deliberationis, puta, si (piis ex negligentia leviter culpabili non advertit ad occasionem mortalis peccati, quie dicto aut facto suo alteri præbetur.

b) Ex levitate influxus, (piem scandalum exercet in proximi ruinam gravem, puta, si in loquendo aut agendo committas levem quamdam indiscretionem, (pia· regulariter, nisi specialis circumstantia interveniat, parum quidem, at non ita proximum movere solet, ut exinde rationabiliter timeri potuerit lapsurus in peccatum mortale, in quod per accidens lapsus est.

c) Ex parvitate materia', nimirum, si alteri præbetur occasio committendi peccatum *veniale* tantum (quod ipsi tamen non sit verosimilis occasio ulterioris ruiña gravis). Et hoc verum est, etiamsi occasio ista peccati *venialis* pra·beatur per dictum vel factum secundum se *mortaliter mulum ;* nam malitia scandali activi non est mensuranda cx malitia dicti vel facti, (piod alteri occasionem peccati præbet ; sed cx malitia ipsius peccati, cujus occasio præbetur; ct hinc contingere potest, ut aliquod dictum vel factum secundum se sit peccatum *mortale,* et tantum *veniale* in ratiotie scandali; vel e converso, ut dictum aliquod aut factum secundum se sit *veniale,* et *mortale* in ratione scandali. Sic v g. qui grave proximo, quem scit leviter tantum irascitnrum esse, iniligit vulnus, *mortaliter* peccat ratione injuria· et *venialiter* ratione scandali; e contra, qui levem proximo, quem scit inde commovendum esse ad bhispheniias, impingit alapam, *venialiter* peccat ratione injuria' et *mortaliter* ratione scandali.

293. — Quær. 2° *Quale (i. e. cujus speciei) peccatum sil scandalum adicum ?*

llesp. Scandalum *activum ad minus* duplicem habet malitiam specificam, unam contra caritatem et alteram contra eam virtutem, ad (piam lædendani proximus inducitur; idque generaliter a theologis admittitur de scandalo *directo ;* de scandalo autem *indirecto* aliquatenus dissentiunt. Putant Card, de Lugo aliique numero pauciores, per scandalum *indirectum* peccari utique contra *caritatem,* sed non contra aliam virtutem ; ita ut ille, qui *indirecte* alium scandalizavit, per se satisfaceret dicendo in Confessione: *grave proximo dedi scandalum,* quin declaret in (pia materia. Multo tamen communior est sententia opposita, cui omnino subscribit S. Alph..l peccari nempe per scandalum etiam *indirectum* non solum contra caritatem, sed insuper contra eam virtutem. ad (piam Pedendam proximus inducitur. ita ut ille, <pii alterum sive *directe* sive *indirecte* scandalizavit, in Confessione declarare debeat, in (pia materia v. g. castitatis, justitiæ, etc. Solidæ hujus sen· tentia rationes sunt :

1° Quia casus scandali *indirecti* unus esse videtur cx casibus, quibus applicandum est axioma : *effectus malus* (peccatum proximi) *in causa* (in scandalo) *prtpvisus, communicat ipsi causer* (ip>i scandalo) *suam malitiam.*

i] Quia quælibet virtus dc priecepto a nobis exigere videtur, tum ne ipsi eam Pedamus, tum ne simus sive directe, sive indirecte causa aut occasio, cur Pedatur ab aliis.

Diximus ; Scandalum habere malitiam duplicem *ad minus;* nam siepe adhuc plures sive specie, sive numero continere potest malitias, nimirum, propter pecca-

tum *proprium,* quod a scandalizante committitur quoties alterum scandalizat per dictum aut factum secundum se jam malum v. g. per blasphcmiam, detractionem, furtum, etc ; vel propter qualitatem persona scandalizantis, ut si filiis a parentibus, aut parochianis a parochis suis scandalum præbetur; hi enim tenentur non solum cx caritate, sed etiam ex officio præcavcre ruinam suorum subditorum ; - vel propter qualitatem persona scandalizata·, ut si (piis personam *conjugatam* aut *colo castitatis ligulam* ad turpia inducit; — vel etiam propter numerum scandalizatorum, probabilius enim tot sunt peccata scandali, (plot sunt persona scandalizatas.

Sola. Resolutio modo data dc malitia *saltem* duplici scandali activi, juxta St. Alphonsum \ etiam obtinet in casu, (pio (piis alteri præbet occasionem *opere exsequendi* peccatum, ad quod alter jam paratus ac determinatus er.it, ita ut v. *g.* petens fornicationem a meretrice ad fornicandum parata, non solum peccet, contra virtutem castitatis, sed etiam contra caritatem. Ratio, ipsi valde potens, hæc est: quia licet talis meretrix sit in actuali voluntate peccandi, certo tamen sibi infert ruinam *graviter majorem,* opere complendo illud particulare fornicationis peccatum ; atque ideo, (pii illi cooperatur ad peccatum opere consummandum, eo ipso cooperatur ad ejus ruinam *graviter majorem ;* cooperari autem ad alterius ruinam *graviter majorem,* sine dubio graviter repugnat caritati.

29 L *Conci'udes.*—Pœnitcns, qui mortalis peccati scandali reus est, in Confessione exponere debet :

1° Ipsum dictum vel factum, (pio alterum scandalizavit, si nempe illud dictum vel factum secundum sejant est peccatum mortale, ut blasphemia, gravis detractio, perfecta ebrietas, etc.

2° Speciem peccati gravis, cujus occasionem proximo præbuit, puta, quod pnehuit proximo occasionem committendi peccatum mortale *ebrietatis, Idasphemiee, luxuria·, furti,* etc. 1'1 hoc non solum si scandalum fuit *directum,* sed etiam, ex sententia multo communiori, superius n. 293 probata, si fuerit tantum *indirectum ;* ita ut nunquam per se sufficiat hæc simplex accusatio: *alteri dedi grave scanda-*

1L. 111. 47.

lum, sed semper addi debeat, in qua peccati gravis specie.

3° Numerum personarum, (pias ad grave peccatum induxit, aut probabiliter induci potuissi prævidit. " Qui coram aliis scandala seminat," inquit Dionysius Carth.,l ''tot ct tantis condemnationibus dignus est, a quot ct quantis videtur." Quodsi numerus *certus* moraliter determinari non potest, uti plerumque contingit. tunc sufficit assignare numerum *probabilem.*

4° Qualitatem sui ipsius (v. g. quod sit paterfamilias, magister, parochus, etc.), ct qualitatem personæ scandalizata? (v. g. quod sit conjugata, consanguinea, voto castitatis ligata, etc.); quoties ejusmodi (pialitas est circumstantia mutans speciem in re gravi.

Queritur autem . An in peccatis contra castitatem, quæ compliéem halient, v. g. in peccato fornicationis, exprimendum sit, quis prior sollicitaverit . sive, ut alii hanc quæstionem proponunt : an circumstantia *inductionis* ad fornicationem ac similia in Confessione sit explicanda ?

llesp. Satis probabiliter per se necesse non est. ut in Confessione hujusmodi peccatorum explicetur quis prius sollicitaverit ; (plia consentiens in solicitationein, hoc ipso consensu etiam reus est gravis scandali, ct consequenter contrahit malitias specifice easdem, quas contrahit prior sollicitans, nimirum, malitiam gravem contra castitatem et contra caritatem. Solummodo igitur dici potest, prius sollicitantem peccare *gravius,* sive, circumstantiam sollicitationis esse tantum circumstantiam in eadem specie aggravantem, (pia non pertinet ad materiam *necessariam* confessionis. Cfr. S. Alph.3

Sectio II. PracipurP Scandalizantium classes.

295. — Confessarii regulariter *per* mortalis culpa scandali reos judicare debent pnecipue sequentes:

1° Qui detestabilem habent consuetudinem blasphemandi, pnesentibus cujuslibet generis personis, pnesertim junioribus.

2° Qui componunt, divulgant aut

' De Profess. inonast. n. 9. notui Van Egeren -L.111. 46.

publice cantant cantilenas aut carmina turpia.

;r Qui instituunt ac protrahunt, sive verbis claris, sive irquivocis (ab audientibus tamen satis intellectis), sermones lascivos. Vide n. 492. 11.

▮Γ Qui conscribunt aut edunt libros pravos aliavc scripta perversa.

5° Qui pnefatas publicationes irreligiosas aut immorales cuilibet personæ indiscriminatim vendunt aut legendas locant ; vel qui in bibliothecis, ad mutuandos libros erectis, omnium usui exponunt opera, qme communiter censeri debeant tamquam *pocula venenata a fidelium labiis removenda.*

G° Qui in scholas inducunt perniciosam docendi rationem aut libellos periculosos.

7° Qui pueris aut puellis tradunt libros in se forte bonos, sed materiam pertractantes, cujus cognitio ipsis, pro naturali eorum innocentia ac sensibilitate, per se offensioni esse reputatur. Quis v. g. dubitet, sine scandalo non posse in puerorum manus tradi libros anatomicos ct chirurgicos !

8° Auctores, Actores et Actrices *Comoediarum,* in quibus nec religioni parcitur, nec virtuti, nec matrimonii sanctitati : vel *saltationum theatralium {ballet-dances),* in quibus, ratione vestitus saltatricum, ratione obscœni saltationum modi, aut lasciva' gesticulationis, maxima appareret turpitudo, uti sa-pe contingit in iis, qme fiunt sub nomine *(jallop, polka, irait:.*

Certum est, inquit St. Alphonsus,1 loquens de spectaculis inhonestis, repræsentantes aut componentes comœdias notabiliter turpes, nullo modo liberos esse a gravi peccato scandali ; nec lucrum quantumvis magnum eos excusare potest.

An autem et quatenus *spectatores* talium coimediarum (qui ordinarie se maculant pluribus peccatis internis) etiam rei sint gravis scandali ; resolvi debet ex principiis postea statuendis *de cooperatione.* Auctores eborearum, quæ " *round dances* " audiunt, *communiter* gravis scandali rei sunt, ut manifeste sequitur ex gravi illa monitione, qute habetur in Litteris Pastoralibus. (pias Patres Cone. Pl. Bait. 11 2 lingua vulgari ad clerum populumque sibi commissum dederunt : " We consider it to be our duty to warn our people against . . . those fashionable dances, which, as at present carried on, are revolting to every feeling of delicacy and propriety, and are fraught with the greatest danger to morals.' De cooperatione ad has choreas infra agitur. - Quoad hodierna conventicula puerorum et puellarum, quæ habentur sub nomine *children's balls,* nollem equidem præcipitare sententiam, quamvis, testimoniis non spernendis innixus, vix non auderem ea quandoque comparare turbini, nascentes innocentia· rosas delenti.1 Videant igitur parentes, ne scandalizari faciant unum de pusillis istis ! — De iis autem congressibus diversi sexus, qui vocantur *masked balls,* vix verbum facere opus est ; cum nemo non iutelligat, eos ex indole sua plerumque periculo plenos et scandalosos esse. Scandalosæ quoque sæpius dicenda· sunt festivitates, (pia· vulgo " *J'ir-Sics,*" " *Excursions,*" " *Fairs,*" vocantur, " in which " (sunt verba Patrum (’one. 1’1. Balt. II. in iisdem litteris pastoralibus2), "as too often conducted, the name of charity is made to cover up a multitude of sins." Quapropter pergunt Patres : " AVe *forbid* all Catholics from having anything to do with them, except when managed in accordance with the regulations of the Ordinary, and under the immediate supervision of their respective Pastors." *

9° Pictores, Sculptores, ac Photographos, (pii, avide arripientes thesin, hodiedum nimis decantatam : *le chaste c est le nu {nakedness is chastity),* exhibent statuas aut imagines vere obscirnas et eommuniter ad libidinem incentivas, puta imagines, in quibus nudata' apparent illa· corporis partes (non dico *infantis,* sed *grandioris* persona·), (pias ubique gentium pudor velare postulat, ct (pia· proinde vocantur pudenda. Equidem, gencratim loquendo, concedimus, *artificialia* sa'pe minus movere (piam *naturalia,* ideoquc facilius dari posse grave scandalum per nuditates *naturales,* quam per *artificiales ;* sed omnino negamus cum Communi Theologorum, nuditatem licet *artificialem* prædictanun partium tam parum movere, ut a gravi scandalo possit excusari. — Quod hic diximus de pictoribus, etc.,

» !.. IV 428.
- pae CW1. Cfr. art. 472. ejusd. Cone.

1 Van Egeren. 2 p CXXI. el art. 3üü.

" idem," inquit S. \lpli.l "dicendum puto de iis, qui tides imagines domi " (addit Gousset * in inu-æis aut hortis) "retinent omnium aspectui expositas." Atque idem hoc tempore speciatim aflirmamu- de iis, qui prorsus impudicas circumferunt tabellas photographicas, maxime eas, qme mediante stereoscopio sint con-picicnda·. – Nota tamen, in praecedentibus non agi de casu, (pio quid obscomi pingi neccsse sit v. g. ad scientia· anatomica· et obstetricia? præsidium.

10° Ornatus aut vestitus muliebri- fabricatores *{milliners,hair-dressers),* qui, in officinis suis, prætercuiitium oculis ostendunt exemplaria, ita ornata ac vestita, ut graviter sint offensiva, quibus nempe représentantur mulieres modo prorsus immodesto et valde ad lasciviam provocante.

11° Mulieres aut puellas, tali modo sesc exornantes, uti sirpius fieri solet in solemnibus prandiis et conventiculis vespertinis (.voòv'/'.v). Ilie autem distinguendum inter ornatum, de se valde ad lasciviam excitantem, (piali- esse censetur *enormis* uberum denudatio sive coopercu-lum eorum perlucidum,—et ornatum immodestum quidem, sed non de se tam lascivum, (pialis forte est v. g. denudatio earum partium magis modica. Primi generis ornatum assumentes a gravi peccato scandali exctis inda· non sunt. Secundi autem generis ornatum assumentes etiam a mortali scandalo non excusantur, si usum talis vestitus introducunt, ubi uon viget : si vero consuetudinem *jam introductam* sequuntur, minime certe laudanda·, innuo severe increpanda·, sed non per se de mortali damnanda· sunt ; modo nihil mali intendant. *Consueta* enim, modo de se non omnino lasciva sint, tam notabiliter non solent commovere passionem.

Notandum. Quod ultimo loco animadvertimus dc *consuetudine semel introducta* (pioad vestitum, non omnino lascivum; idem aliquatenus dicendum videtur quoad alias materias, non simpliciter obscienas, puta iptoad comonlias aut equorum ludos *(cirrus'),* non notabiliter turpes. I nde satagerem quidem et istas comœdias, etc. dissuadere, casque, si fieri posset, exstirpare; sed non auderem in his provinciis, ubi nulla, sicut alibi, hac de re viget spe- cialis prohibitio aut censura Ecclc-ia-tiea, in publico docere : actores et actrice- in iis etiam equorum ludi- vel eomo-diis, quæ modo non laudando, usuali tamen ac non irreligioso aut graviter turpi fiunt, per se mortali- scandali reos, ideoquc, nisi officium suum deserant, Sacramenti- indignos esse |)e singulis igitur judicet parochus et confessuri u>, habita ratione natura· repra-entationum, usus locorum ubi fiunt, ct personarum (Ommuniter assistentium; atque regulariter eorum officium improbet, sed non de mortali damnet, nisi de eo satis constet.— Idem a fortiori dicimus de simplicibus *talium* rcpr,e-< litationum spectatoribus laicis. Interim sedulo hic monemus, nos in praecedentibus egisse tantum *de gravi scandalo* aliorum ; nam si quæstio instituatur de *occasione proxima,* in qua ipsimet forti versantur actores, etc. aut spectatore- sa-pe continget, ut iisdem, quibus *titulo graris scandali* non potest, sub gravi culpa, imponi abstinentia a suo officio aut sua a--istentia, idem tamen sub gravi culpa imponi debeat *titulo occasionis proximo* propria? ; de qua n. 1444. R. 2°. 3) latius dicetur.

12° Tandem adhuc tamquam per se scandali reos generarim assignamus a) clericos, qui. domi retinendo personam, populo suspectam, ansam præbent peccati- detractionis, calumnia· ct contemptus Status clericalis; cf. Cone. Trid.1; et idem dicendum de marito (pioad ancillam, uxori non sine ratione suspectam ; b> terminas conjugatas, quæ, venustulos suos amasios ad familiaria colloquia admittendo, offensioni sunt maritis suis aliisque, sicut docet experientia ; c) parentes, (pii filiabus suis permittunt conversationes in sero et locis abditis cum sponsis ct amasiis ; atque idem de superioribus est dicendum (pioad famulos aliosve domesticos.

Sectio ***lit.*** *Qiurnani sint omittenda, ut evitetur scandalum passivum sire ruina proximi ?*

29f>. *Pnenotandum.* - l Non agimus hic de omittendo scandalo *actiro directo,* cujus malitia cuilibet per se manifesta est ; sed tantum de iis, quæ omittenda

l II. A. Tr. IX. 8. n. 644. l

l Sess. 25. c. 14. de Rcf.

sunt sub culpa scandali activi *indirecti,* cujus descriptionem vide supra n° 291.

2° Memores verbi Apostolici :1 "*nemini dantes ullam offensionem,*" simulque adhortationis ipsius Magistri divini ; 2 "*Sinite illos, cari sunt* " ; resolvunt communiter Moralist»· : numquam licitum est proximo *dare* scandalum etiam indirectum ; sed aliquando licitum esse potest simpliciter permittere, ut proximus, pneter intentionem nostram, scandalum *sumat.* Quandonam autem aliquis moraliter censeri debeat, sive stricto sive latiori quodam sensu, *dare* scandalum ; et quandonam censeri possit scandali sumptionem licite permittere; hoc totaliter dependet ab eo : an ex lege caritatis *tenealnr* vel *non teneatur* dictum aliquod aut factum omittere *ideo,* ut proximi ruina evitetur. In prima nempe hypothesi censeri debet, quocumque demum sensu, *dare* scandalum; in secunda hypothesi censeri potest scandalum proximi licite permittere. I nde per se exoritur quicstio generalis, in titulo hujus Sectionis proposita, cujus solutionem jam aggredimur *per partes,* ponendo (piat nor quæs- t tones speciales, (piarum lTM respiciet *minas recta,* 2,u *indifferentia,* 3 *bona spiritualia,* lu *bona temporalia.*

297. Qu estio 1m:* — mini s uec- TX *semper ex lege caritatis omitti debeant ob pra-visum exinde, scandalum passivum proximi t*

Resp. .tffrm., sine ulla exceptione, si *minus recta* de se jam mala sunt ; imo, *per se loquendo,* etiam *affirm.,* si speciem tantum mali præ se ferunt, uti constat ex verbis Apostoli : a "*ab omni specie mala abstinete ros.*" Cf. I. ad Corinth.,4 ubi illos, (pii in idolio recumbebant (quod de **.\· non erat malum, speciem tamen mali habebat infirmis), sic alloquitur Apostolus "*/ idete autem ne forte licentia restra offendiculum fiat infirmis.*" line etiam '•pectat pernotum exemplum heroicum venerabilis senis Elcazari.6

Diximus: *per se loquendo;* nani *per accidens* licitum esse potest, facere coram aliis (piod gerit speciem mali, nimirum : si habeas legitimam rationem necessitatis aut *magna utilitatis, et simul cures, ut, (plautum in te est, occasionem ruina· removeas edocendo v. g. pnesentes (nisi ex circumstantiis id jam satis agnoscant), te licite agere posse, te licite comedere carnes in dic jejunii, quia a prœcepto jejunii excusaris ob dispensationem, etc. I bi enim post luce oriatur adhuc aut perduret scandalum, illud plerumque recte consideratur (pia *pure acceptum,* (piod ex lege caritatis (seclusa gravissima aut extrema proximi necessitate) evitare non tenemur cum gravi incommodo proprio ; nisi forte simul ageretur de tali damno, puta, communitatis, fidei aut religionis, (piod prie damno proprio privato esset praecavendum.

*298. Q l'ÆSTIO 2". *-In ex lege caritatis omittenda sint* INDI 1IT.KENTI A, *e quibus proximus putatur scandalum acceptaturus ?*

Resp. JJJirm., quoties sine notabili incommodo omitti poterunt; quia ex caritate ruinam proximi impedire tenemur, cum facile possumus v. g. abstinendo ab actione non valde utili, aut eam differendo, vel nostram agendi rationem exponendo, etc. E contra *negative,* quoties sine tali incommodo omitti non possent ; (piia tunc caritas obligare desinit. Ilie autem advertatur oportet eum S. Alph.,l eo majus, eieteris paribus, requiri incommodum, (pio gravius aut (pio certius est peccatum proximi (piod limetur, vel (pio plures -unt scandalizandi ; item majus, ut licite permitti possit scandalum *pusillorum,* (piam scandalum */fiarisaicum,* (piod plerumque, stante rationabili causa, parum curandum est, nisi forte ex facili quadam dilatione speretur fructus, vel, nisi malum, ex eo timendum, *longe notabilius* sit bono, (piod per opera nostra indifferentia obtinebitur. Insuper adhuc notari meretur, scandalum pusillorum, post factam pusillis monitionem perdurans, facile lequiparari posse *pliarisaico.*

Ex data responsione, per modum exempli, resolvere licebit. Ergo non tenetur mulier ornatum decentem ((piem assumit quia statui suo est conveniens, vel ad placendum marito suo, wl ut sponsum inveniat). dimittere ob scandalum alieujus viri *indeterminati ;* hoc enim nimis grave ipsi reputandum est. Si vero mulier pnevideat, aliquem virum *determinatum* exinde lapsurum esse in mortale ; tunc pro *una*

II Cor. 0. 3
I i‹l The» 5 22.
» 11 M eh. C.
2 Matth. 15. 14.
4 8. 9.

1 L. HI. 49.

alb-rave rice, si commode fieri posset, ornatum sutun minuere vel a conspectu talis viri abstinere deberet, non autem *ad lont/um tempus ;* eum lior iterum esset nimis difficile. Quodsi ejusmodi mulier, quamvis mm intendat talis viri ruinam, ex *hiera* tamen *ranitate* ducta, ejus aspectui *data opera* se offerret , non posset excusari a gravi peccato scandali, sicuti etiam non foret excusanda, si peteret aliquem locum, «piem mm adiret, nisi sciret, ibi turpem amasium adesse, (,'f. S. Alph.l Referri ad hunc locum etiam potest sequens resolutio, apud plures Auctores occurrens: Tenetur («emina aut puella, dum *certe novit,* aliquem virum graviter peccare, «piando in conspectu ejus sedet in ecclesia, alium, si *commode* potest, eligere locum.— Ex his autem resolutionibus, per modum exempli propositis, licebit prudenter judicare de aliis casibus similibus, habita ratione responsionis supra data·.

299. QI' ESTIO 3". — *An, ad eritandum proximi scandalum, aliquando e.r lei/e caritatis dimittenda sint* bona SPIRITUALIA ?

Resp. Opera «le se *bona* (sub quibus intelliguntur etiam omissiones de se *bona)* vel sunt *de consitio,* vel *de pracepto :*

a) Quoad opera bona, «pia· sunt *meri consilii,* idem, servata tamen proportione, statuendum, «piod in quaestione pr.ccedenti statuimus de omittendis operibus *indi(]'.-rcntibns.*

b) Quoad opera bona *de prrecepto* «licendum : ea numquam ob scandalum sive pharisaicum, sive pusillorum omittentia esse, «piotics sunt absolute necessaria ad salutem, ut susceptio Baptismi ante mortem, — vel «piotics sunt praecepta ex lege natura·, hic ct nunc urgente, nec ob mutatas circumstantias cessante; non enim sunt facienda mala, etiam venialia, ut eveniant bona. Ibi autem agitur de operibus pneceptis ex sola lege *positira,* pnesertim *humana,* v. g. de auditione Missa· in dic Dominica, hoc modo distinguendum est : talia opera generat im omitti non debent ob scandalum *pharisaicum ;* utrum vero aliquoties omitti debeant ob scandalum *pusillorum.* quæstio est apud Auctores controversa, de qua vide S. Alph.2 Sententia, qua· practice tuto eon. suii posse videtur, tenet : talia opera ob scandalum *pusillorum,* saltem aliquoties, omitti consultius ac licite p«>s-< -· d regulariter non necessario omitti «leltcre.— Confessarius igitur in casibus hic suppositis procedat *suadendo.* Λ . L·. · 331.

300. Ql .ESTio 4'. *An bona* 't i.m Pottall.l L *ad citandum scandalum sint dimittenda ?*

Resp. \cl agitur «le bonis temporalibus, nobis *propriis,* vel de *alienis,* nostne «•une commissis:

a) *Si primum ;* dimitti quidem licit·: possunt, sed *ordinarie loquendo* dimitti necessario non délient ad evitandum scandalum ; nam lex caritatis non obligat cum tanto incommodo. (ndc non teneris v. g. plus nupto solvere alicui operario, etiamsi prævideas cum, non obstante monitione tua de justitia solutionis, esse blasphemat urum ; «ptia incommodum illud, licet leve in se. siepius occurrero potest, et sic in complexu grave fit. Similiter etiam Parochus per se non tenetur remit tere *jura stohe* sibi debita, quamvis paroehianus, de obligatione sua satis conscius, in varias erumpat obtrectationes, etc.; inde enim grave incommodum, non modo ipsi parocho, sed et successoribus ejus contingeret.

b) Si *secundum ;* ne licite «piidem dimitti possunt, nisi ex consensu domini, saltem rationabiliter præsumpto. (T. S Alph.,l ubi etiam specialia dantur monita Pnelatis circa *bona ecclesiastica,* ipsorum administrationi commissa.

Sectio IT. Reparatio Scandali artiri

301. -—Ex eadem caritatis lege, qua prohibemur alteri dare scandalum, etiam jubemur scandalum semel datum, meliori «pio fieri potest modo, tollere seu reparare. Ad hoc autem requiritur, ut scandalizans, omisso deinceps scandalo activo semel dato, insuper, quantum moraliter potest, conetur tollere ulteriorem ejus influxum malum, si nempe talis influxus adhuc rationabiliter est timendus, ut siepius contingit ubi agitur v g. de scandalo Superioris erga subditos, vel de scandalo, alteri dato per malam jussionem, iniquum consilium, perversi libri divulgationem et similia. Quibusnam vero modis ejusmodi

1 L. III. 53. 2 L. III. 51. » ? L. III. 52.

effectus ulterior tolli, idcoque scandalum reparari possit et debeat, id omnino dijudicandum est ex diversorum casuum circumstantiis, et gencratim sat facile constat, modo præsertim attendatur ad specialem indolem scandali dati ejusque publicitatem, et ad qualitatem personæ scandalizantis ac personæ scandalizatie. Sic v. g. qui aliis scandalum dedit per iniqua consilia adhuc efficacia, ea, pro posse, ineffieacia reddere debebit per sedulam revocationem, iisdem sive per se, sive per alium notilicandam. Paterfamilias, qui scandalizavit domesticos, ordinarie, ad reparandum scandalum (si adhuc efficax censetur), obligandus erit, ut iisdem domesticis manifestet displicentiam de malo exemplo suo, cosque paterne adhortchir, ne illud in posterum sequantur. Malus Auctor, qui per scripta h cretica, humoralia, aut dillamatoria alios incitavit ad peccandum, luee per nova scripta, quantum poterit, retractare tenebitur. Uoneubinarius, usurarius aliusvc id genus peccator, qui *publicum* dedit scandalum, etiam ad publicam ejus reparationem erit constringendus, puta, ut *publice,* relicto prius commercio aut negotio suo nefando, eum devotione accedat ad Sacramenta. Quoad alia scandala *ordinaria,* dicendum putamus : communius pro iis *specialem* reparationem. saltem sub gravi, imponi non posse ; tum quia siepe vix ullam habent efficaciam perdurantem, tum etiam quia, licet efficacia maneant, siepe tamen aliter *cum fructu* (ad inutile autem nemo tenetur) reparari moraliter non possunt, nisi generali illa reparationi quæ continetur in ipsa cessatione a scandalo, in pnestatione boni exempli, in oratione pro scandalizato et similibus. Prudentia duce hae iu re judices, neminique imponas obligationem. nisi de ea satis constet.

Nota. Ad reparationem scandali etiam spectat obligatio procurandi, ut scandalizatus revocetur ad pienitcntiam seu veram conversionem. Attamen obligatio ista generat im per se non videtur urgere *sub mortali;* nisi in casu, quo scandalizatus ob ignorantiam aliamvi causam non habeat in sua potestate media pumitentia ; si enim halxat et iis uti non velit, tunc propria malitia et non alteri imputare debet impœnitentiam-nam. Itii Seavini.[1]

[1] Tom. II. n. 692.

Punettun II. De Coopérâttone ad peccatum alterius.

Sectio I. A oho et dt risio coopérationis.

302. — A scandalo, ut est *influxus in voluntatem alterius,* id distat cooperatio, quod sit concursus ad pravam actionem alterius *principaliter agentis.* Dicitur : *principaliter agenti* Nique enim cooperatio, de qua hic sermo, confundenda est eum participatione immediata; quia ita participantes in pravam alterius actionem, puta furti, homicidii, etc., sunt auctores *ague principales* ejusdem reatus, et a Theologis ideo appellantur *concausep.* l'ræstari autem, potest talis concursus, seu cooperatio noveni modis, sequenti versiculo contentis, et in Tractatu *de Justitia* latius explicandis :

Jussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
Participans, mutus, non obstans, non manifestons.

Sex modis prioribus concursus præstatur *positive* i. e. ponendo actionem in alterius peccatum influentem ; tribus modis posterioribus concurritur *negatice* i. e. omittendo actum, (pio alterius peccatum impediri potest ac debet (sive, ut utamur expressione hodiedum nimis celebri, *non interveniendo}.*— Nec tamen mireris, si in subsequentibus vix non unice sermo fieri rideatur de modis cooperandi *positive;* nam modi *negatiri* moraliter, proportioni servata, ad *positiros* rcdui untur juxta illud Angelici, antea jam relatum: "agi re ct non agere, cum quis agere debet, ad idem genus actus reducuntur : secundum quod peccatum omissionis ad peccatum actus reducitur." (’letcrum dc cooperatione negativa, quantum opus est, speciatim dicetur in Tract, *de Justitia,* n. 773. sq.

303.— Duplex in præsenli tractatione sedulo distinguenda est *cooperatio : formalis* scii *et materialis.*

Formalis est ea, qua vere concurrit ad *ipsam* alterius *malam voluntatem,* eidem nempe consentiendo, seu peccatum intendendo, quod contingit at (piando alteri, sive dicto, sive facto pnestatur opera, (pue *ex natura sua* ad malum est determinata ; et b) quando alteri sive dicto sive facto, priestatur opera, quæ *saltem ex intentione coopérante* ad malum determinatur i. c. ponitur eo tine, ut alter in *peccan-*

do adjuvetur.— Inde coopérai io *formalis* semper supponit in coopérante aliquem consensum in alterius peccatum, si non ratione linis, (piem expresse intendit coopérons *(finis operantis),*‘ saltem ratione opere pr.estitæ, (pue *e.r indole sua* in malum tendit *(finis operis).*

Materialis est ea, quæ concurrit tantum ad malam alterius *actionem ;* idqtie per operam de se siltem *iudifferentem,* (pia· nimirum neque ex indole sua *(er fine operis),* neque ex intentione coopérant is *(er fine operantis),* ad malum est determinata ; sed solummodo ad malum determinatur ab agente principali. Practice hujusmodi cooperatio *materialis* plerumque consistit in praelatione alicujus materiæ, occasionis aut medii, de se indifferentis, (piibus alter uti potest sine peccato, licet iis, ex propria sua malitia, printer coopérant is intentionem, reapse ad peccandum est abusurus. Unde cooperatio *materialis* non *per se* in ipsam alterius *malan voluntatem* influit, neque ullum *per se* includit consensum in ejus peccatum, sicut cooperatio *formalis,* atque ideo generatim recte dici posse putaverim : cooperatio ad peccata aliena est *formalis* vel *materialis,* prout, attento *Jine operantis,* (pii concurrit, ct *Jine operis,* (pio concurrit, cooperatio *per se,* vel non *per se* involvat aliquem consensum in peeeatum principaliter agentis. Cfr. Vind.[1]

Sectio 11. Moralitas cooperationisformalis.

304. Pinxi iph m. Nunquam licitum est *cooperari* ad peccatum alienum *formaliter. Formatis* enim cooperatio semper *intrinsece mala* est, sive, ut ait S. Alph.,[2] sine peccato esse nequit ; cum, præterquum quod vere sit peccati alieni causa moralis, ipso facto in sc contineat aliquam peccati alieni approbationem, sive consensum saltem implicitum. Habet autem quævis coopérât io *formalis* ad minus malitiam duplicem, videlicet : unam contra caritatem, ct alteram contra eam virtutem, ad cujus violationem cooperatur. Applicentur hic antea tradita de malitia scandali n. 293.

Quapropter nulli unquam licitum est, alterum, sive jussione, sive consilio, sive precibus aut blanditiis, excitare ad aliquid agendum, quod *ex parte ipsius actus* malum est, ideoipic ab altero fieri non potest sine peccato, puta ; invitare sacerdotem, notarium, judicem, ad aliquid officio suo contrarium ; neque unquam licebit alteri, ad peccandum parato, indicare delicti opportunitatem, utilitatem, dclectahilitatem, cie.; tales enim cooperationes aperte -iini *formales,* utpotc ipsam alterius malam voluntatem excitantes aut roborantes. Pariter nullimode licitum erit, peccare volenti suppeditare servitia, quæ ex indole sua non sunt, nisi media peccati qua Udis, eujusmodi esset v. g. servitium famuli qmerentis hero suo concubinam, vel scribentis vice heri concubinarii aut deiercutis litteras, non dico urlmnitalis tantum siiriii-licativas,[1] sed amatorias ac turpes ; tale enim servitium ex natura sua fovet turpem amorem ac malam voluntatem, nec alium per se effectum producere natum est. Iu dubio litter» habenda sunt turpes, cum constet de turpi amori·.[2]

305. — Quær. 1° *An liceat suadere minus malum, ad majus evitandum ?*

Itcsp. Quidam negant id licere ; quia, ut ipsis videtur, suadere etiam minus malum, revera est suadere malum ; suadere autem malum, semper illicitum est. Verum, plures alii cum St. Alphouso opinantur, *probabilius* licitum esse suadere minus malum in *ordine ad eamdem personam,* casu quo alter jam certo determinatus est ad majus malum exsequendum; (plia, ut merito advertit S. Alph., suadens, in tali casu, minus malum, proprie non suadet malum, sed bonum, scii, electionem minoris mali pne malo majore. Unde homini, jam di terminato ud alium occidendum, licite suadi re potero, ut potius ab eodem aliquid furitur, potius eum percutiat, vel sesc im briet. — Diximus : *in ordine ad eumdem /ersonum ;* non enim liceret suadere minus malum in oidine ad aliam personam in particulari ; e. g. volenti facere malum Titio non licite suadere potero, ut faciat Cajo malum minus; nam tunc suadens esset sola ac tota causa damni tertii. Excipe tamen, si, in casu, Cajus teneatur cx raritate hoc minus malum pati ad extremam Titii necessitatem impediendam. L. III. 57. L. IV- 565. § fin.

1 l’ II. q. V. nrt]. 2 L. III. 63.

1 Pro his tamen pneter rationem famulatus requiritur justa causa.

* L III. 59. 67.

Quær. 2° *An aliquando liceat alteri de industria offierre peccati occasionem ?*

Resp. Satis probabitis videtur sententia *affirmativa,* modo id liat ex recto line et justa causa. Sic v. g. licen t consulto ponere monetam supra mensam coram famulo suspecto, ut hie, in delicto furti deprehensus, corrigi aut a novis delictis impediri posset. Tali enim in casu non adest vera mduetio ad peccatum, sive cooperatio *formalis ;* sed ponendo opus de se indifferens ex recto tine, peccatum alterius mere permittitur ob justam causam. Aliis verbis: adest tantum, in casu, cooperatio *materiali»,* quæ ex recto line ct justa causa pnestatur, atque ideo omnino licita est, ut patebit ex jam sequentibus.

Sectio ***III.*** *Moralilas cooperationis materialis.*

30Î5. Secluso casu, (pio *specialis* daretur obligatio ad impediendum proximi peccatum, de quo casu dicetur infra ; circa moralitatem cooperationis *materialis* sic statuere licebit :

Pr in c ipia . — I. Licitum est cooperari ad peccatum alienum *materialiter ;* modo verilicentur lue dure conditiones :

a) l t cooperatio vere sit *materialis tantum* i. e. consistat iu opera secundum se bona aut saltem indifferenti, eaque positu sine prava intentione.

b) l t justa existât causa necessitatis aut utilitatis, cooperationem istam cohonestans.

Ratio hujus Principii est : (piia, ut notat S. \lpli.,l cum tu pnestas actionem de se bonam aut indifferentem, ct alter eadem abuti velit ad peccandum ; equidem non teneris ob hunc abusum abstinere ab actione tua. nisi ex caritate. Atqui, si justa existât causa non abstinendi ab actione tua, caritas non obligat. Ergo ponens actionem luam indifferentem cum justa causa, non peccas ; sed simpliciter et licite permittis alterius peccatum ; (piod tunc moraliter nullatenus censeri potest provenire ex actione tua ; sed unice ex malitia illius, qui actione tua abutitur. *Recolantur hic superius notata n* 29t» «-y., *de iis qutr omittenda sunt ad rumam / rorimi erihtndam.* Hisce accedit sensus communis hominum, etiam eorum, qui pie et christiane sentiunt. Et sane, nisi verum esset principium mox traditum, nemo ehristianus posset ullam artem aut professionem exercere ; omne inter homines commercium tolleretur, jugumque importabile imponeretur mortalibus.

II. Illicitum est cooperari ad peccatum alienum etiam *materialiter* tantum, quoties desit justa cooperationis causa.— Ratio est : (piia talis cooperatio directe repugnat praecepto caritatis, (pio tenemur, si commode possumus, peccatum alterius non promovere, sed impedire ; et aliunde talis cooperatio per se includere censetur consensum, saltem indirectum, in alterius peccatum ; ita ut merito requiparetur cooperationi *formali,* et per consequens duplicem ad minus contrahat malitiam ; unam contra caritatem, alteram contra virtutem, qua· a proximo lieditur. Vide iterum n. 293, ubi de malitia scandali.

397. *Quarilar autem : Quinam causa sit* J1 STA AC SUFFICIENS *ad Urite cooperandum* MATERIALITER ?

Resp. Generatim loquendo, causa justa ac sufticiens est : talis necessitas aut utilitas, (pire rationabiliter censetur compensare malum (i. e. proximo nocivum) cooperationis effectum ; sive, ut ait S. Alph.,l quæ est proporlionnta 1) ad gravitatem peccati alterius et 2) ad proximitatem concursus, (pii pnestatur ad peccati exsecutionem. Quanta autem precise ejusmodi necessitas aut utilitas, in quolibet casu concreto, esse debeat, id una regula determinari non potest ; sed determinandum relinquitur judicio prudentum, (pios tamen in ferenda hae de re sententia sedulo considerare oportet :

Eo graviorem requiri causam necessitatis aut utilitatis :

a) Quo gravius est peccatum, ad (piod materialiter concurritur; ut enim inter duo sit proportio, (pio plus crescit unum, eo plus crescere debet et alterum. Sic v. g. majore certe opus erit necessitate, ut liceat materialiter cooperari ad homicidium, quam ad furtum.

b) Quo probabilius est. alterum, te non coopérante, haud peccaturum esse. Sic v g. gravior requiritur causa, ut licite alteri ministres materiam peccandi, si, tc

’ L. III. 63.

1 L. III. «3.

non ministrante, vix committi posset peccatum ; (piam, si te non ministrante, nihilominus peccatum facile committeretur, puta ; (piia alii non deerunt, (pii eamdeiu materiam ministraturi sunt.

c) Quo proximius cooperatio peccatum attingit ; ct ita v. g. major exigitur ratio, ut licite alteri conficias instrumentum peccandi, (piam ut licite ei vendas materiale ad instrumentum conficiendum.

d) Quo minus juris habet eooperans ad agendum ; et sic v. g. major postulatur utilitas ut licite petas sacramentum a malo sacerdote peregrino, (piam a malo parocho proprio.

e) Quo magis peccatum, ad (piod concurritur, est perniciosum tertio; ct hinc gravior requiritur causa cooperandi, (piando peccatum alterius sit contra justitiam, in damnum tertii, (piam, si sit contra aliam virtutem. Item gravior, si ex peccato alterius scandalum tertii pnevideatur. (piam si scandalum tale non sit timendum.

308. *Xoiandum.* — Aggredi· nil's qu ustionem de moralitate cooperationis *materialis,* pnevie n. 306 excepimus casum, quo daretur *speciaHa* obligatio ad impediendum alterius peccatum, (ude, ne solutio hujus (puestionis maneat incompleta, paucis jam indigitare juvabit 1° quandonani casus iste adsit, et 2° qua de re casum istum pnevie exceperimus.

Ad 1um Adest is'e casus, quoties aliquis non solum ex præeepto caritatis, sicut quilibet alius ; sed insuper iideoque strictius) *vi muneris sui,* vel *vi specialis legis,* hanc illamve actionem severius prohibentis, obligatur ad arcendum malum, ipiod ejus cooperatione juvari posset Parentes v. g. speci diter vi muneris sui tenentur arcere peccata liliorum; parochi peccata parochianoriim ; magistratus civiles peccata societati aut civibus nociva, etc. Sic etiam mercatores quandoque ex speciati lege tenentur nd non vendenda arma quædam periculosa, potiones venenatas.etc.

Ad 2u,n Exceptus autem est casus pnefatus, non ideo, ut indicetur, cooperationem *materialem* in hvpothcsi talis *obligationis specialis* semper et absolute illicitam esse ; sed ideo tantum, ut advertas, moralitatem cooperationis materialis in eo casu non unice dijudicari posse juxta regulas communes cooperationis, considerata' quatenus solum repugnat *caritati.* Certum (■st enim, ad liceitatcm cooperationis *materialis,* in pnedicta hypothesi, majorem requiri causam necessitatis, quam ad liceitatcm cooperationis in hypothesi. quod eooperans ex sola caritate peccatum alterius impedire teneatur. (bi duplex obligatio, ibi causa excusans moraliter duplex sit necesse est. Hinc lien potest, ut liceat persome privata· materialiter concurrere v. g. ad furtum, et non liceat ministris publicis, furis parentibus, etc.; (piod iterum, pro circumstantiarum conditione, dijudicandum relinquitur prudentum judicio.

Conclusio ex Iribus sectionibus pracedentibiis.

Exposita ergo cooperationis theoria reducitur ad ea, quæ sequuntur.

1° Cooperatio, proprie loquendo, non est confundenda cum scandalo, neque cum participatione immediata.

2 Coopérât io *formalis* non est synonyma *illiciti?* eoopenitionis. cum omnis cooperatio *formalis* sit quidem illicita, non autem vicissim.

3 Cooperationis illieitudo oriri potest ex triplici capite, tum scilicet a) ex objecto, tum b› cx fine, tum c) ex pnecepto caritatis, nisi ratio sufficiens ab huc excus t : lieitudo autem, nonnisi cx integra causa, i. c. ex concursu trium conditionum. quæ sunt; 1) objectum bonum vel saltem indifferens; 2› linis honestus : 3) causa justa et proportionate

Tota autem eoopenitionis theoria tribus continetur capitibus, pro totidem principiis. quibus eadem innititur, ct sunt; li distinctio inter actus objective bonos aut indifferentes, et actus intrinsece malos : 2) distinctio inter finem operis, et finem operantis; 3) axioma (piod *caritas non obligat cum gravi incommodo.*

Sectio IΓ. Resolutiones practice th- cooperatione, preesertim materiali.

309. — Iu rebus moralibus, et maxime in iis, (pia *cooperationem* concernunt, aliud est munus $cientia aliud munus prudent ia Ad scientiam quidem spectat, statuere principia generalia v. g. : cooperatio formalis consistit in hoc. . . . et semper est illicita; cooperatio materialis consistit in hoc, . . . et licita est ob

causam justam, etc. ; sed ad prudentiam potissimum pertinet dijudicare, an ct quatenus principia illa casibus particularibus, ct vix unquam plane æqualibus, sint applicanda, v. g. utrum luce cooperatio, in hoc casu concreto, dicenda sit *formali·'!,* an *materiali* ct, si materialis, an hic et nunc justa adsit cooperationis causa necne. Quapropter ad decidendos varios cooperationis casus non sufficit scientia principiorum moralium; sed insuper requiritur moralis prudentia sive dexteritas, qua casus singulos recto, ut vocant, oculo practico considerare, eosque principiis scientia· subjicere valeamus. Ad hanc autem prudentiam seu dexteritatem acquirendam utilissima videtur exercitatio, quæ, propositis nonnullis casibus concretis, indicat, qua ratione iidem casus ab insignioribus (asuistis dijudicati, ac soluti sint; atque ideo ejusmodi exercitationem jam instituemus, una tamen adhuc pramiissa monitione, nimirum, quod mondes hujusmodi resolutiones practicae multoties determinari non possint ad instar decisionis mathematica· ; sed tantum ad instar decisionis plus minusve moraliter definitae juxta communiter contingentia. Neque hoc mirum videbitur, si advertas, quam magna siepe inter casus, etiam prima lacie similes, sil varietas caque tenebris involuta ; et pneterea (pium limitatu saqie sit prudentia nostra, quam incerta· providentia· nostne ! — Ilis prtemissis sit :

RESOLUTIO PRIMA.

PE COOPERATIONE CAIPONEM.

310. a) *Ad violationem legis abstinentim.*— Cauponibus per se non licet in die vetito ministrare carnes proprio motu i. c. hospitibus id non petentibus; quia vera esset cooperatio ad peccatum alienum sine justa causa. Licitum vero videtur, iis saltem in locis, tibi talis viget usus (hodicdum fere universalis), ut caupones carnes ministrent viatoribus aut generatim iis, qui eorum diversoria frequentant, modo ipsi carnes petant, et eorum petitio non fiat in contemptum Religionis. Quinimmo caupones illi, in (piorum diversorio parari solet mensa communis *{table d'hote},* in (pia hospites continentes turinatim assident ac comedunt. vel (pii viatores, per rhedas publicas aut viam ferream advenientes, hora determinata expectant, experientia docti, multos carnes aut jusculum ex carnibus petituros e;se. licite possunt talia alimenta habere parata, petentibus apponenda, vel etiam mensam cibis *liciti* ct *itHeitis* struere, cos offerre, in charta notare, ut unusquisque, quod sibi placuerit, eligat. Ratio est : *tum* (ptia inter tantos non pauci esse possunt, qui habeant rationem a lege abstinentia· excusantem, ct nimium sane foret incommodum, si singuli de eansis propriis edendi carnes interrogari deberent; *tum* quia in prtesenti rerum statu impossibile est, saltem multis in locis, officium cauponis aliter exercere.

Quod attinet ad eos, (pii paucos apud se habent convivas, pretio per singulas hebdomadas accepto *{boarding-hoitsekeeper* ; hi non facile debent, in die vetito, carnes apponere convivis istis, etiam petentibus, saltem si catholici sunt ; quum enim in domo privata facilius servari possit lex abstinentia;, (piam in caupona publica; hinc etiam in domo privata difficilius occurrit ratio justa cooperandi ad ejusdem legis violationem. Facilius tamen excusantur cibos alios, prreter carnes, mane et vespere diebus jejunii iis apponentes ; nam possunt habere excusationem a rigore jejunii ob laborem gravem, vel valetudinem haud firmam ; ideo res tuto permittitur singulorum conscientia·. Ita Kcnrick.[1]

b) *Ad ebrietatem.* Homini, (piem certo noverint inebriandum, vinum aut alios liquores fortes denegare tenentur caupones, nisi *gravem* habeant rationem aliter agendi. Hujusmodi autem rationem *gravem* habere censentur, (piando ex denegatione timenda sint graviora mala v. g. blasphemia· aut graves rixa·; vel etiam (piando cx denegat ione timendum sit quodeumque grave damnum proprium, puta : si secus notabiliter finderentur ob diminutionem hospitum. (T. S. Alph.[2]

c) *Ad luxuriam.* Gravissimi peccati rei sunt et absolutione indigni caupones, (pii cubicula secreta ad libidinem praebent ; vel (pii apud se ducunt choreas sive saltationi ‹ omnino turpes et lascivas, de quibus antea n. 295 ad Sv„„n dictum est.

d) *Ad noxiam lectionem.* Domini hos-

* Tr. XIII. 143. 2 L. III. 69.

pitiorum *(saloons, taverns, hotels),* non possunl legenda exponere ca folia publira, (pne *ecidenler* et *ordinarii'* sunt Religioni vel moribus adversa, etiamsi hospites ad ipsos confluere propterva desinant. Communiter tamen adest ratio sufficiens admittendi ea folia, quæ de rebus mere politicis tractant. Nec videntur teneri ad rejiciendum aliquod folium ex eo, quod interdum aliquid minus rectum ratione Fidei contineat, modo generat ini Religioni non adversetur.

e) *Ad violationem diei Dominicm.* Qt ,t-HITUR nimirum: *Quid de cauponibus diebus Dominicis hac in regione pocnlenta vendentibus ?*

Resp. l Excusandi sunt, saltem a mortali, (pii uni alterive, eis non abusuro, ea vendunt, sive in domo sua, sive etiam in ipsa caupona ementes illa bibant ; neque enim lex civilis, cauponarum ingressum diebus Dominicis in plerisqne Statibus prohibens, *catenas* conscientiam ligat.

Resp. 2° Monet Concilium Plcn. Bait. II.l animarum pastores ut "caupones a Sacramentis arceant (pii potantium excessus fovent, priesertim diebus Dominicis." Vix autem cos non fovent qui, occultum ad cauponam suam ingressum pnebentes, tempore Missarum potantes Catholicos per longum tempus in iis detinent aut manere sinunt.

RESOLUTIO SECI XDA.

DE COOPERATIONE ITMI LORI M.

311.—a) *Ad dolationem legis abstinenti(p.* Domino Catholico præpararc et ministrare carnes in die vetito, famulis non licet cx *sola* ratione famulatus; sed tantum ob notabile detrimentum. (T. S. \lph.,J ubi advertitur, famulos, in dubio, pnesumere posse, herum ħaberi causam, a lege ȧbstinentia excubantem.

Diximus: domino *Catholico;* nam si agatur de dominis *hareticis,* pro his regionibus dicendum putaverim, hic regulariter adesse rationem sufficientem non inquietandi famulos, iisdem escas prohibitas ministrantes.

b) *.id libidinem* Tria hic distinguimus servitiorum genera, nimirum : servitia, quæ *de se* ad turpitudinem determinata sunt; servitia, de sc indifferentia, quæ tamen *prorime ;* et scrvitia.de indifferentia, (pia *remote tantam* ad In ri turpitudinem concurrunt.

S^rdiia primi generis nulla ratione excusantur; cum veram constituant cooperationem *formalem* , vide supra n. 30 l Atque ideo famuli·, iiumquam licet. litteris, proprio nomine -cnpti-. aut verbis invitare mulierem ad crimen cum domino committendum ; neque unquam ipsis licere videtur comitari herum ad locum turpitudinis, si herus ex ipso hoc comitatu animosior reddatur. Pariter, juxta S. Alph..l numquam licet famulo deferre litteras amatorias (n. 30E concubina? domini, vel deferre munuscula et esculenta meretrici ; (ptia et hoc servitium S. Doctori videtur de se determinatum ad malum, ideoque coopérâtio *formalis.*

Servitia secundi generis non possunt ‹ xcusari ex *sola* ratione famulatu- ; seri tantum ex accedente alia causa, ʠua sit wl gravi—ima wl gravis pro diversorum casuum exigentia. Quapropter, ex mente S. Alph .· non sufficit sola ratio famulatus; ȣ insuper requiritur saltem *metus grads damni,* ut famulus licite po—it comitari herum qui hic supponitur ex comitatu non reddi animosior) ad locum turpitudinis, cumque redeuntem cx-prr-tare ; vel ut ƙiciti possit concubinam tquie hic supponitur a famulo non invitari) rheda adducere in domum heri concubinarii. Quinimmo, causa gravissima ‹t quidem *metus mortis* requireretur, ut famulus licite pos-ct adjuvare h‹ nim. scalam deterendo, vel humeros subjiciendo, wl januam violenter aperiendo, dum herus vult ascendere ad virginem stuprandam. Ita S. Alph..3 ubi etiam reperitur hue spectans propositio scandalosa. ab Innocent io XI. damnata. 51" i vide p XVII.)

Servitia tertii generis, pro nna et altera rice excusari poterunt ex *sola* ratione famulatus. Et hinc v. g. licebit famulo, more solito, commune ostium aperire concubina», si, ipso non aperiente, alius sit qui aperiat. (T. S. Alph « \ i\ autem opus erit animadvertere, ejusmodi fiimu-

l a. 469. -L.I1I.CS.

i L. 111. 64. 65. 67. Cfr. Vind I' Il u VI
a L. 111. 64. Cfr. Yiud. 1'. U „ \
3 L. III 66. ' n'
« l. c.

Ium, si *midtoties* ad talia servitia compellatur, enixe monendum esse, ut famulatum deserat.

Quær. φώZ *aurigis publicis alios ratione mercedis ad lupanar vehentibus ?*

Itesp. Resolvenda videtur (puestio juxta ea qua· diximus de famulis *servitia secundi generis* pra-stantibus. Quapropter excusari poterunt ; dummodo 1) adsit causa, saltem gnivis, i. e. timor fundatus gravis damni, c. g., ne. si recuset, ab hero suo *"employer"* dimittatur, alium haud facile inventurus; 2,1 operam suam non exhibeat ad quempiam securius occult itisve ducendum, aut ignaro ubi sit prostibulum.

RESOLUTIO TERTI \.

DE COOPERATIONE OPIFICEM ET .MEltCA rORVM.

312. *.Id abusum materim, quam conficiunt ac readmit.* Quum malum sine ratione pnesumendum non sit, hinc omnino licitum videtur, ut opifices et mercatores, *solo* titulo commercii, conficiant ac vendant merces suas cuilibet emptori ; modo 1° merces ista· sint *res indifferentes,* que bonum usum facile habere possunt, licet forte multi in genere iis abutantur v. g. liquores fortes, alea·, charta· picta·, pigmenta, cte., et modo 2° iu ipsa emptione aut circumstantiis non appareat nuda emptoris intentio.

Pico : 1 *modo merces ida· sint res indi//', rentes ;* per se enim liquet, illicitam isse confectionem ac venditionem *earum rerum,* qua· de se ad malum sunt determinatio, nee ullum habent usum bonum, puta : confectionem ac venditionem idoli pro paganis, vestis theatralis manifeste turpis, ornatus muliebris de sc obseœui, etc line etiam spectat resolutio, apud S Mph..1 de venditione *reneni* (quod ex natura sua principaliter tendit in malum effectum), nimirum : non licet vendere venena ni<i iis. qui bene usuri putantur v. g. ad confectionem colorum vel medicina?. Unde venditio veneni, quod non servit nisi ad hominis occisionem, simpliciter est mala.

Dico 2 *modo in ipsa emptione aut circumstantiis non appareat mata emptoris intentio ;* nam si reapse appareat in emptore talis intentio mala, ipsa confectio ac venditio mercis, etiam indifferentis, esset cooperatio *proxima,* qna· non videtur excusanda, nisi forte occurrat gravis et pro. portionata cooperationis causa. Et sic v. g. non licebit vendere ornamenta puella· *iis idmsurtp,* nisi venditor alioquin notabile pateretur incommodum.l

1 L. III. 72.

RESOLUTIO Q1 \RTA.

m cooperatione: ‹ νπιοι.κὸ ιιι μ.

313. A. *.iit Sacra haereticorum.* Ilærcticos hic loci sensu latiori intelligo, i. e. etiam non baptizatos, ut Quakeros et plurimos alios in his provinciis, qui *ehristiano* nomine gloriantur, errores plures contra fidei doctrinam prolitentcs.

PttlxciPll M 1. Concurrere ad Sacra haereticorum plane illicitum est, quoties ejusmodi concursus merito censeri possit de sc continere veram communicationem iu Sacris, sive corumdem approbationem saltem tacitam. ilii.c concursus ille illicitus locum habet in his pra-eipue casibus.

I i Si qui' *iu haretieorum templis* fungeretur *officio* organisin', sacristie, cantoris, vel etiam, licet his *officiis* non fungens, in *religiosis eorum cutibus* una tantum altcrave vice organa vel alia instrumenta musica pulsaret, follem moveret, metra caneret, aut concinenda componeret, ministello responderet, vel. quod invitationis instar est, campanam ad concionem pulsaret.2 lltec enim vel communicationem in eorum Sacris vel formalem ad ea cooperationem involvunt.- Dicitur : *in religiosis eorum cutibus;* nam in <orum templis, extra omnem cultus occasionem, et ad fines profanos organa vel alia instrumenta musica pulsare, vel metra, quæ nihil fidei adversum habent, canere au» c< minenda componere, de se illicitum dici nequit. — Dixi: *adJiues profanos ;* nani illicita luee forent, si pecunia inde colligenda in usus protestanticos foret impendenda.

Quod campanæ pulsationem attinet, animadvertit Kenrick,8 Catholicum, qui curam habet curia· vel aula· publicie, in qua. juxta hujus regionis consuetudinem, cujusque religionis ministris venia datur pncdicandi. excusari, si cui cx sectariis

1 L 111 71 Cfr. Vimi. p. n VIII.
2 Kcnr. Tr. XIII. n. 3C. 37
3 lb. n 113

Campanam pulsure simpliciter *permittat,* quum penes ipsum non sit id impedire.

2) “ Qui conferunt pecuniam,” aut merces, esculenta, etc., in oblectamenta (*fairs,* etc.), ‘‘ut pecunia inde colligenda iu protestanticos ” cedat “ usu», invent falso cultui": item qui ‘‘dono dant fundum, in cpio erigantur ” templa protest.mtiea, aut ‘‘(pii locant eis sedes cultus causa. Non autem peccant, qui fundum vendunt, de usu ejus nihil paciscentes, licet norint in eo sectarum sedes erigendas; vix enim possent absque invidia gravi conditionem adjicere, quod non erigantur, et alioquin non possent impedire earum erectionem in vicinia." ǂ

Eos vero, (pii pecuniam, merces vel similia, (pise in protestantieos usus postulantur, ita conferunt, non quidem, ut ea in usus istos cedant, sed ut caveant sibi a gravi damno inde orituro, quod, si luec recusent, oflicime sme a protestantibus deserendæ sint, damnare non audeo, eum luec cooperatio non videatur formulis : secus enim S. Pœn., interrogata an Catholicis liceat pecuniam conferre pro sedilicando templo hseretico, respondere (a° 1822) non potuisset: *“ .4Jirmatice."* Addit quidem: ‘‘sed tantum ad se suaque templa ab incommoda illa ac scandalosa eum protestantibus simultaneitate ” n. 1329. q. 3° sub 4) “ liberanda ” : at hoc addito S. Pœn. forte fideles monere tantum voluit, in *hoc pracise ca.su* (nam de *hoc nolo* interrogata fuit) nihil aliud cooperationem licitam reddere, (piam ipsam illam simultaneitatis tollendm causam.— Attamen, seclusa bona fide, culpa non vacant, (pii aliquid in protestantieos usus conferunt eo quod protestantes alias nihil colluturi sint in collectis, etc., (piarum proventus cedunt iu usus ('atholicos ; nam causa manifeste insullieiens est.

3) Responsum de non advocando ministello infirmis acatholicis, pag. \LI\ relatum, datum fuit cum addito: *juxta exposito* non licere." Hinc editor operis “ Casus conscientia', etc. Auctore P. Gun S. J.” Edit, in Germania 1". p. 62. coi. 2 concludit, regulam pro circumstantiis exceptiones non simpliciter excludere, atque in casibus particularibus locorum Ordinarios consulendos esso. Per se vero patet Resp. S. C. non includere casum, quo ex denegatione mala majora imminerent, ut desperatio infirmi, clamitationes in Ecclesiam, blasphemiæ, scandalum aliorum, etc.

Ex Responso tamen inferendum :

›i) Non licere medico *proponere* agroto periclitanti ejusve cognatis, ut mini-tellum secta.· advocent. Periculi tamen, in (pio versatur, ægrotum admonere debet.l

bj Non licere invitare ministcllum ad ritus funebres cognato protestanlico defuncto peragendo'· ; (atholicos autem, (piorum parentes protestantici decesserunt, excusandos csM·, si propinquis curam funeris committant, licet praevideant eos ministcllum arcessituros; vix enim id evitare, possunt absque gravissima offensione, et cæteroquin passive se habent.

314. Principium II —Absolute illicitum non videtur concurrere ad Sacra hæreticorum modo tam remoto talibus-(pie in rerum adjunctis, ut concursus iste publica opinione non habeatur uti communicatio in Sacris corumvc approkitio. Collect, p. 533. n. 1105 sub 1.2. – Hinc

1° In nostris partibus, ubi luentici permixtim cum Catholicis vivunt, cx sententia S. Alph' ct Collect, p. 523 n. 10S9 ad 1, licitum erit *operariis,* ut mercedis gratia restaurent aut etiam æditicvnt templa hæreticorum, modo id non exigatur iu odium aut contemptum Religionis (atholicte ; nam ex una parte restauratio vel ædificatio ista in hisce locis nullatenus æstinuitur tanquam communicatio in Sacris corumvc approbatio, et ex aln ra parte *remote* tantum concurrit ad cultum falsum, in tali templo aliquando exercendum. An autem, quod hic resolvimus pro *operariis.* per se etiam applicari possit *architectis ;* qilæstio est, quam prudentioruni judicio remittere nobis liceat. Equidem ct eos in hae regione non damnandos esse putamus ; quamvis forte non immerito iisdem repeterentur verba Apostoli * “ *Quid dicam vobis? Laudo cos? tu hoc non laudo."* Ita λ an Egcren.

Quod dico de templis hæreticorum, applicari nequit templis falsorum numinum. Refert nimirum P. Philippus de ('arboneano,§ decretis S. Inq. ann. 1626 et 1669 definitum esse, nullo modo licere Catholicis, nec ulla causa aut motivo posse

i Kenr. Tr. XIII. n. 37. 39.

l Kenr. Tr. \ 11l u. 109. 3 I. Cor. 11. 22.
§ Apud Kenr. Tr. XΠI. 30.

permitti aut tolerari, ut operam navent «aedificandis, instaurandis, vcrrendisque templis, quæ *falsis numinibus* aut «wc-*toribusfalsarum nectarum* sint dicata, aut corumdem purgandis parietibus et pavimentis. Excipe ubi hæc non habentur ut facta cultus protestativn (Collect, p. 528. n. 10971. Aperire tamen et claudere templorum. etiam luereticorum, januas non licet.

2° Non censentur hic peccare, qui pecuniam operamve conferunt in levamen >aitpcruni, ægrotorum, pupillorum in ædi >us, qui a protestant ibus reguntur; sed curandum ne in fidei vergat detrimentum, sectarum iniquo studio ad Catholicos, (pii in iis sedibus admittuntur, pervertendos.[1]

3° Liceatne Catholicis ad usum lueret icorum fabricare, vendere, collocare organa, cathedram, mensam coeme, calicem, gravior est qmestio. Opinor concursum istum communiter non accipi tanquam communicationem in Sacris, corumvc approbationem, adeoque servari conditionem in Principio II. positam.

4° Gravior etiam est quæstio, utrum liceat fabricare, vendere, procurare altaria et paramenta sacerdotalia Ritualistis. Scio equidem doctissimum aliquem IIollandiæ Episcopum non condemnasse Catholicum quemdam sacerdotalia paramenta vendentem .lansenistis ; illud vero hos inter et illos intercedit discrimen, (piod Ritualistic, cum non sint veri sacerdotes. Sacra sua celebrando idololatriam et ipsi committant, et (piod ab aliis committatur in causi sint. Cooperatio prætcrea videtur esse formalis, cum Ritualistic iis rebus bene uti non possint : et, dato etiam (piod sit materialis tantum, causa sufficiens ad licite cooperandum tanto crimini, quantum est idololatria, *in canit* vix dari posse videtur.

315.— B. *Ad impressionem aut divulgationem seu propagationem librorum Fereticorum, ex professo conscriptorum ad Fidem Catholicam impugnandam et labefactandam.*

Duplicem hic distinguimus classem opi rariorum, in typographeo laborantium. Alii enim sunt *cooperatores propinquiores.* quos inter recensemus eos, qui typos ordinant, (pii chartam typis imponunt, qui prelum premunt, (pii impressionem dirigunt, et (pii corrigunt folia impressa, ut emendate prodeant : itemque eos, (pii pro more hujus regionis ephemeridum editoribus referunt *{reporters}* dc concionibus hæreticalibus.— Alii autem sunt *cooperatores remotiores,* quale? censentur illi, (pii atramentum vel chartam praeparant, libros jam impressos ordinant, aliave exercent ministeria, remote tantum ad impressionem pertinentia, cujusmodi, ni fallor, plura nunc occurrunt in iis præsertim typographcis, ubi impressionis opus artificiosis machinæ motibus peragitur. I t libri vero cx professo id Fidem Catholicam impugnandam conscripti habendi sunt Ie Biblia sectarum. 2° Liber communis orationis *{Book of common prayer).* 3 Hymnaria Sectariorum *{Hymn-books).* 1·° Fidei confessiones a sectis editæ. 5° Alii quicumque sectariorum libri vel libelli ad hieresim propugnandam conscripti, (pios inter ct conciones. G° Diaria et ephemerides, quæ *evidenter* et *ordinarie* religioni sunt adversa. His præmissis :

316.— 1' Cooperatores *prima classis, maxime eos, qui typos ordinant vel impressionem dirigunt,* excusari non posse putamus, nisi forsan in casu gravissimi detrimenti alias subeundi, secluso tamen Religionis contemptu, et ad breve tempus tantum, v. g. si filius typographi hæretici ad Fidem Catholicam convertatur, qui sine gravissimo suo detrimento patrem tam cito deserere non valeat. Ita saltem opinatur Laymann,[1] hanc allegans opinionis *ua rationem non spernendam : hicreticum scriptum typis ordinare de se non absolute malum est, si fiat mere materialiter, et absque pravo line ; neque lex ecclesiastica, id generatim seven· prohibens, in tanta necessitate obligare videtur.

Dico: *maxime eos, qui typos ordinant, etc. ;* nam gravi de causa licitum esse putaverim, ut operarii in typographeo. ubi cujnsque generis, ac inter alios etiam memorata farinae libri prodeunt, simpliciter *chartam typis imponant aut prelum premant.* nescientes, (piale sit operis imprimendi argumentum. Cf. Kenrick.[2]

2° Cooperatores *secunda classis,* juxta plures, teste Gury,[3] excusari poterunt *ex*

» Apud Kenr. Tr. XIII. n. 39.

1 L. II. Tr. 111 c. XIII. 5.
2 Tr. XIII 157.
3 P. I. n. 253.

gravi causa ; modo tamen (adderem) non laborent in typographeo, ad malum principaliter erecto. Nequeunt enim Catholici, ut sedulo monet Kenrick,1 ulla ratione occupari circa typographe» Protestait tica, quæ ex professo adversantur Religioni ('atholicie.

3) Cooperatores sive priime, sive secunda classis ad impressionem librorum, qui non comprehenduntur sub iis, dc quibus n. 315, incidentur tamen errores continent, excusandi hodiedum in nostris regionibus videntur, dummodo tamen non agatur dc libris cx professo obscœnis (dc quibus hic qu estio non est), nec operarii illi facile typographum invenire queant, qui libros tantum innoxios imprimit. Cx una enim parte libri illi prohibentur illis Regulis Indicis, qme in hae regione universim vix obligant, sive quod servatu non sint possibiles, sive quod nunquam fuerint receptte aut servatæ ; altera vero ex parte, si ejusmodi cooperatio justa de causa non liceret, Catholici in his provinciis vix operam suam præstare possent in typographeis ; Catholica enim vel omnino innoxia paucissima sunt. Addo communi opinione, etiam timoratorum, *sic* coopérantes generatim non damnari.

317. Quoad cooperationem ad divulgationem scu propagationem librorum hæreticalium hæc statuenda videntur.

a) Non lieet omnibus indiseriminatim vendere, venditioni exponere, dono dare, commodare, procurare libros, de quibus n. 315.

b) Sola famulatus ratio excusare videtur eos, qui circa ephemerides illis, (pii nonum iis subscripsere, mittendas occupantur; nam et tabellarii publici ita excusantur.

c) Qui pravæ ephemeridi nomen subscribit, ut hanc propaget, formaliter; — secus materialiter, at, nisi sufficientem habeat causam, illicite eidem cooperatur.

RESOLUTIO QUINTA.

DE COOPERATIONE CÎVÎVM.

31S, — ./</ *injustam patrice sua occupationem.* Si hostis alienus, expulso Principe legitimo, patriam injuste occupaverit, licite poterunt cives sub iniquo invasore permanere, ilioque cogente, tri-

1 Tr. XIII. 157.

Inita solvere aut alia præstare quia de se indifferentia, qme tamen non cedant in *majorem* Principis oppressionem, >cd contra, ex pnesumpto ipsius consensu fiant ad praevenienda graviora damna et pericula v. g. confiscationem bonorum, ejectionem e patria, etc.

Similiter Officiales licite officia sua retinent, animo impediendi malum *majus,* ct facilius restaurandi gubernium legitimum. Quodsi forte cogerentur exigere tributa injusta, plerumque rationabiliter præsumere possent, principem et civelibenter consentire, ut exigant, eo >eil. titulo, ne deterius quid contingat v. g ne. propriis officialibus ob recusationem dimissis, pejores ab hostibus substituantur. Vide Laymann,1 Sporer2et n. tfi6. q. 2°; itum n. 1717. S. Alphon. L. III. 74.

RESOLUTIO SEXTA.

DE COOPERATIONE AI.IOs INVITANTIUM.

319. — z/(/ *quidpiam prastandum. quod sine peccato non prastabunt.* Solutio hujus difficultatis dependet a distinctione inter opera, qua de se. i. e. *ejr partr ipsius actus,* peccaminosa sunt : et opera secundum st indifferentia, qua ex mero agentis arbitrio peccaminosa fient. Illicitum nempe est, invitare alterum ad praestationem operis de se jam mali, quia talis invitatio vera esset cooperatio formalis, ut antea dictum est n. 304. Licitum vero erit, supposita justa causa, alterum invitare ad prostandum opus, quod ex mera ejus malitia malum fiet. Unde ex gravi causa licite petes :

a) Juramentum a pejeraturo.8 b) Mutuum ab usurario.4 ct Admiuistrat tonem Sacramenti a sacerdote, præsertim parocho. sacrilego.6 d) Solutionem maleficii a mago, qui licitum solutionis modum sciens, illicito tamen sit usurus. e) Redditionem debiti, ex parte actus liciti, a eonjuge, propria voluptatis causa peccaturo/ Hi autem casus pluresque alii huc -peetantes. per decursum Theologia Moralis, accuratius expendentur in loco, singulis materiis proprio.

1 L. II. Tr. HI r XIII n. 5.
- Torn II. Tr. V. 105. apud Van Egeren.
« L. 111. 77. 4 Ib.
5 L. III. 79. 6 L. IV. 25.
• L. VI. 943.

llcuo!idioties qtirrdam i/mp sub (didis superioribus commode collocari uo.t potarunt.

320. 1) Ad choreas *inhonestas* cooperari non licet, nt per se patet, sive musica, sive locando ædes vel cubicula. Batio tamen gravis damni excusabit musicum, non edentem ejusmodi sonos, qui *unice* ad inhonestam saltandi rationem pertineant ; hoc enim in casu chor.-a? ist:e ex *sola saltaidiimi malitia* inhonestæ sunt. Ita salvo meliori opinor.

2) " In civitatibus, in quibus vitandi ‡majori mali causa permissum est," . . . meretrices . . . degere, licet domum his locare, " maxime si alii conductores desint, ‡ii tamen meretrices graviter nocerent vicinis honestis, vel ob situm" domicilii " ansam majorem darent peccatis." 1 *

Qu l.ltITUIt. *Utram lurc S. .Jlphonsi rexohdio calcat etiam pro hac regione, ubi unirersini, ima alterare civitate excepta, lege donum meretricia· prohibentur ?*

Opinor affirmative respondendum esse, si de civitatibus agitur, in quibus illa lex impune negligi solet, seu iu quibus domus ejusmodi *tolerantur.* Idem enim est, practice saltem, ac si permitterentur. Ita quoque sentire videtur Kenrick.2

3) Qui in Ephemeridibus aut charta in cauponis, hospitiis publicis aut alibi affixa annunciant aut annuncianda deferunt ea, qme in Fidei aut morum detrimentum, natura sua, vergunt, ut e. g. concionem aut orationem *(speech)* lueret icam habendam, libros per se nocivos, choreas inhonestas, spectacula turpia, si scienter ita agant, a cooperatione formali excusari non posse videntur. Quoad libros autem nocivos, distinguerem inter eos, qui ex professo obscœni sunt, et hmrvticales ; hi enim, i. e. hiercticales, prout praxis fert, annuntiari poterunt in iis foliis periodicis, quæ eo fine conscribuntur, ut docti noscant, quæ opera quotidie in publicam lucem edantur.

1) De cooperantibus ad injustitiam, agetur in Tract, *de Jure et Just.* n. 759 sq.

Monita quadam practica generalia circa cooperationem.

321. — 1° In dubio *consilium petendum,* si de re *gravi* et *publica* agatur ct per tempus liceat. Itaque fideles adeant sacerdotes; hi Episcopos; Episcopi autem, omnes id ipsum sentientes, normam tempestive pneseribant, oraculum etiam Pontificium, si opus sit, exquirentes.

2° In dijudicanda licit udine vel illicitudine cooperationis materialis, seu, ut loquitur S. Alphoiisns II. A. Tr. Iλ'. 32, '•ad dijudicandum, (piando causa sit justa et proportionata, ante omnia pro regula sit observare quod dicunt Doctores, quia, cum hoc pendent a prudentum " (quales Doctores censentur) " aestimatione, sententia in hac re communior, erit etiam probabilior."

3° Si adhibita diligentia remaneat dubium, non favendum est libertati, si obstet ratio scandali, aut etiam, quod magis quandoque timendum est, periculum perversionis, peccati formalis, etc.

4° Sæpe in hac materia excusabit bona ‡‡des.

ᶜL. III. 70. 2 Tr. XIII. 140

• Huc pertinet qurestio de domo aut parte domus locanda hominibus libidinosam vitam in ea ducturis c. g. concubinuriis. Qme quiesuo, si ad solam cooperationem restringatur, servata proportione, eodem modo ac illa de meretricibus resolvenda videtur Dico : *si ad solam cooperationem reslrmtiatur ;* nam scandali ratio, maxime ruri, locationem illicitam facile reddere poterit.

·· Distinguendum quoque est inter cooperationem, licet materialem tantum, ad actionem, qua bonum commune sive Ecclesite sive Civitatis in *ipsa sui esse* periculo objicitur, et ad actionem, qua *utilia* tantum sive Ecclesire sive Civitatis damno afficiuntur. Illa nulla de causa licet, cum nulla cogitari possit causa tanto malo, totius scilicet gentis aut hiimamv societatis, proportionata (Exemplum n. 137. p 62 coi. 2. § *D'.ri,* initio). Hæc vero, proportionata de causa, licita esse «otcrit (Exemplum n. 773. 111.).

TRACTATUS DE PRÆCEPTIS DECALOGI.

Sic ut Symbol·!,„ -pih ine est crcdendorain, ita Decalogus agendorum. Compn lu ndit rmn, naturalis lex pncscribit, plus nnnusvc aperte continentur. Tria priora Deum immediate respiciunt, cætera ad proximum referuntur. immediate

DE 1. DECALOGI PRÆCEPTO.

Ego sum Dominus Deus tuus. . . . Non habebis Deos alienos.1

Hoc præceptum, qua affirmativum, pncscribit in primis actus Religionis, quibus Divinitati debitus cultus tribuitur; qua negativum, prohibet vitia Religioni opposita.

—♦—

CAPUT 1.

DE ACTIBUS VIRTUTIS RELIGIONIS.

ARTICULUS I.

DE ICTIBUS VIRTUTIS RELIGIONIS IN GENERE, SEU DE CULTU.

322. — Actus virtutis religionis sub generali nomine *cultu* veniunt.

Cultus autem *definitur:* complexio illorum actuum, quibus infinitam Dei excellentiam testamur, eidemque famulatum exhibemus.

Divisio.— A. *Itatinite modi:* 1) est *interna vel externa* quatenus vel internis animi potentiis, aut externis corporis viribus exhibetur. Utrumque Deo deberi ostendunt Theologia Speculativa scriptores.

2) *Externa* est vel *privatu* vel *pnldica.s,* prout exhibetur nomine et auctoritate Ecclesiæ *et* in forma ab ea pnescripta, vel non. Ergo privatus erit, cui una ex his conditionibus desit. Sic v g. laieus Officium Divinum recitans cultum tantum privatum exhibet, quia, licet formam ab Ecclesia pnescriptam servet, non tamen agit nomine et auctoritate Ecclesiæ ; nec privatus esse desinet, licet omnes laici totius alicujus parochia? publice in ecclesia communiter orationes ab Ecclesia probatas recitaverint. Ita contra publiens erit, licet subdiacouus Officium Divinum privatim persolvat ; illi enim non agunt nomine Ecclesia?, licet publice agant ; hic vero et nomine Ecclesiæ et in forma ab ea pnescripta agit, licet privatim agat. — Cultus *publicus* etiam, et proprie quidem, *Utunjicus* dicitur.

323. — Forma ab Ecclesia pnescripta

1) Duo comprehendit, sc. *verba* (v. g. orationum) quibus, et *ritum* (v. g. manuum extensionis), quo cultus exhibendus est.

2) Habet sensum vel *naturalem,* vel *symbolicum.* Sic e. g. corporale et palla juxta Pontif. *de Causer. corporat,* symbolice significat sindonem mundam, de qua apud Mattii?

3) Non ut mere externa, seu extra omnem cum cultu interno connexionem, ponenda est.

1> Summa veneratione digna est.2

5) Ex libris liturgicis et ex decretis S. (’. Rit. petenda est.

32+.— *l erba lititrgica* Γ) sunt — vel *a Deo,* ut forum Sacramentorum, SSmum Nomen Jesu, Lectiones e Scriptura Sacra in Breviario et Missa, Psalmi et (antica; — vel *ab Ecclesia,* ut Collecta Hymni,

“7- 5y·

- \ Bcngcr. Compend. der Pastor. Theol. n, 787.

1 Eiod. 20. 2. 3.

Doxologia, Lectiones Breviarii, Orationes breviores.

2) Non lingua vulgari enuntianda sunt.1

3 Pronuntianda ct cantanda sunt modo ab Ecclesia pnescripto."

.tetio liturgie» seu *ritus,* sicut verba, vel a *Christo Domino* est, ut ritus essentialis Sacrificii Missa·,— qua· actio per eminentiam dicenda est, — et materia *proxima* Sacramentorum ; vel *ab Ecclesia,* ut Signum Crucis ; usus cereorum, incensi. aqute benedicta' ; varii gestus, ut genullcxio, capitis inclinatio, etc.

325. B. *Itatione objecti,* quod colitur, cultus est 1) *latria·* vel *dulice-,* 2) *directus* vel *relativus.*

Cultus *tatrue* idem est ac adoratio *stride* sumpta *(icorship),* seu honor Deo exhibitus propter summam ejus excellentiam, supremumque dominium. Cultus *didire (veneration)* exhibetur Sanctis ct Angelis. Hic iterum duplex distinguitur, *hyperdulia·* nimirum, qui soli B. Marite \irgini. ct *simplicis dulice,* qui aliis Sanctis et Angelis tribuitur.

A'o/«. luter Sanctos S .Josepho ,»»</«- *nue post B. M. Γ duH<e* deberi cultum, non immerito contendit Corn, a Lapide,§ et hunc Sponso B. M. V. a S (·. Bit. decerni postularunt 150 cx Patribus Cone. A at Hucusque tamen decretus non fuit.

Cultus *directus,* qui ct *absolutus* dicitur, ille est, qui alicui exhibetur ob dotes, quibus pneditus est; (pialis præstatur, aon tantum Deo. sed etiam Sanctis; hi enim vere possident egregia dona, ob quæ honorandi sunt ; *relativus* tribuitur rebus quibusdam ob relationem, (piam habent rd Deum, vel ad Sanctos; sic crux. Christi effigies. Sanctorum imagines ct reliqui» coluntur.

326.— *De cultu Sanctorum* lure sunt tenenda.

I. Jure *divino* solius *dulice* actus lis sunt exhibendi.

11 Jure *ecclesiastico* hi actus exhibendi sunt juxta leges Ecclesia', (piarum pr.c-'ipuiv sunt sequentes.

1 Trid. Sess 22. c. S. et Can. 9 Pr°P St' ttaliui. üiu->n. |› WV1 B Auctorem Fidei. Pmp 33 P XXIX

2 Bi niter. Conqn nd. der Pastor. Thcol. n. 79·' 804.

* Comm in Matth. 1. 16

A. Ne *publicus* cultus iis exhibeatur, antequam judicio Ecclesia? constet, talem cultum eis exhiberi posse, seu prius (piam ab ea *beatificati* aut *canonizati* fuerint, (piod ut a solo Summo Pontifice deinceps fieret, sæculo 12°constituit Alexander III ; Urbanus vero VIII. regulas pnescripsit, juxta (pias hodiedum fieri debeat. Summa harum regularum luvc est. *Servi Dei* appellantur, et sine aliqua ecclesiastic» potestatis licentia appellari possunt hornines, (pii ex hac vim cedunt eum fama sanctitatis. His *privatus* diltus exhiberi potest. De *fama* sanctitatis inquirunt Ordinarii illarum diœcesium, in quibus Servus Dei diutius commoratus est, vel majora pro Deo egit. Hac inquisitione, quæ *Processus Ordinarii* nomine venit, rite peracta, causa ad S. Sedem defertur, a (pia si admittatur, *Processus .ipostolicus introductus* dicitur et Servo Dei exinde titulus tribuitur *Venerabilis Servi Dei.* Binis pneeipuus *Processus JpostoUci* est inquirere, an constet de Venerabilis Servi Dei N. N. virtutibus theologicis ct cardinalibus carimiquc adnexis *in gradu heroico,* et de duobus miraculis; de quibus si constet, sequitur *Bealijicatio* per ipsum Summum Pontificem. Beatificatis cultus *publicus* exhiberi potest, restrictus tamen,

tum quoad regna, provincias, dicreeses vel Ordines, in quibus, — tum quoad modum, (pio, per decreta sive generalia, Alexandri pnesertim AII. dd. 27 Sept. 1659, sive specialia, permittitur. Beatitieationem, probatis duobus aliis miraculis, si nihil obstet, excipit *Cunonizatio,* (pia tolluntur restrictiones cultui publico Beatificatorum ăpposita Processus hucusque descriptus *formali* dicitur; *(equipollent* vero ille, (pio a S. Sede cultus, alicui Servo Dei ab *immemorial)* exhibitus, confirmatur.

327.— B. *De publico Reliquiarum cultu* hæc sunt præcipue notanda.

1)Per Reliquias Sanctorum ct Beatorum iutelliguntur ; a) *strictiori sensu,* eorum corpora et corporis partes etiam minima', item oleum, aliusve liquor ex iis (planiloque fluens ; b) *latiori,* omnia, quibus Sancti in vita usi sunt, ut vestes, libri, etc. ; itemque instrumenta pœnarum et mortificationum ; e) *latissimo* omnia, (pia? vel corpus, vel 'cpulchrum, vel alias Reliquias Sancti tetigerint ; itemque oleum e

lampade ante sepulcrum appensa, et pulvis e loco, ubi asservantur.

2) A Reliquiis Sanctorum probe distinguenda' sunt Reliquia· Domini; i. e. gutta! Sanguinis Christi; instrumenta passionis ejus, ut spina· cx Corona, clavi, lancea, etc. quibus, ut Reliquiis SSn,“ Crucis, cultus saltem insignior exhibendus e>t. Quod special im particulam c ligno SSn” Crucis attinet, luce sunt animadvertenda : a) Praxis eam separandi a Reliquiis Sanctorum recta est.1 b) Si loco principe super altari fuerit *exposita,* transeuntes ante illam unico genu flectere debent, et Missa coram ea tamquam *coram, incluso Sacramento* celebranda est ; sin autem in custodia sit *recondita,* transeuntes ante eam caput ℞inclinant. e) I bi immemorialis usus id fert, processionaliter sub baldachino, incensantibus duobus thuriferariis, detectoque capite, deferri potest, et d) post processionem re/ expositionem, antequam recondatur. Oflieians eam *stans triplici* ductu ineensat, dein, assumpto humerali et facta unius genu flexione, populo cum ea, nihil dicens, benedicit.8

3) Reliquiæ *insignes* Sanctorum sunt corpus Sancti integrum aut magna ejusdem pars, nempe caput, brachium vel crus, at *licec* integra i. e. duobus ossibus praecipuis constantia (non tamen ossa femoris),4 aut pars illa corporis in (pia Martyr passus est, modo sit integra et non parva.56

4) Reliquia! Sanctorum non *religioso* tantum seu cx virtute religionis imperato, — ut corpora in communione Ecclesia! defunctorum,-— sed *sacro* etiam cultu veneranda· sunt ; ° non vero *publico,* nisi ab Ordinario loci, ubi colenda· sint, earum authenticitas probata fuerit,7 idque licet Romæ, aut ab alio Episcopo jam recognitae fuerint ; Ordinarii nimirum est videre, ne (pia fraus subrepat et inspicere, an revera Roma· fuerint approbata·.8

5) ℞Asservanda sunt ℞Reliquia : a) *qn/p. cumque* extra talmmaculum . b.i *insignes* prope altare majus aut alio loco conspicuo ℭcclesia non vero in ædibus privatis, aut apud laicos, nisi agatur de magnis principibus aut pnecipuis Ecclesiæ præsulibus.

6) Exponendæ Reliquiæ *non* sunt ; a) supra tabernaculum, in quo augustissimum Sacramentum asservatur ita ut tabernaculum eis pro basi inserviat ;1 b) ante ejusdem tabernaculi ostiolum, aut alio modo, quo simplices induci possint ad Reliquias pro SS. Sacramento adorandas ; c) extra capsam, nisi, ultra lampadem, continuo ardeant iu altari duo lumina ; 1 d) nisi exponens (ct reponens i -uperpelliceo nec non stola,§ et. si populo cum reliquiis benedicat, humerali etiam sit indutus. Benedictio autem fieri debet sine cantu, nihil dicendo, inccnsatis, thure non benedicto, *duplici* ductu Reliquiis; *e)* eum SSmo in eodem altari.

7) *In processionibus* reliquia· Salictorum *canonizatoram* deferri possunt, at a) non sub baldachino' ; b) aperto capite Episcopus tamen cum mitra); e) non in processione SSmi Sacramenti, nisi vi Indulti aut consuetudinis.

8) De Sancto, cujus habetur insignis Reliquia, potest fieri Officium ct celebrari Missa, dummodo reperiatur in Martyrologio Romano.

328. — C. *De cultu imaginum* ℞a teneto.

1) luter imagines, idem licet objectum représentantes, specialius coli possunt ; a) benedicta· ; b) quæ unà ℞eliquia sint, ut imago B. M. V., ℭua a S. Luca dicitur depicta ; c) miraculis clara·.4 carumquc copia·, ut patet ex praxi Ecclesia·.

2) In ecclesiis exponere non licet imagines ; ji) Servorum Dei nondum canonizatorum aut beatificatorum, pnesertim eum radiis aut sanctitatis signis.3 Beatificat) autem pingendi sunt cum radiis tantum; canonizat) vero cum diademate circa caput ; b) falsi dogmatis et rudibus periculosi ℮rrori occasionem præbentes, quales tamen *generaliter* non sunt imagi-

1 S. C Rcl. 22 febr. 1847 npud l’riiiz. Decr. Antii, n. 589 et Veta T. II. p. 557.

- S. (’. Hit 7 milii 1(>6 in una Varsav. et 18 febr. 1843 in Cenoiiinn. n. 4181. 4956.

8 S. It C. 23 mini 1833, 12 jnl. 17<)l. 26 nug. 1752. n. 4227· 4743.

4 S. C. InduL. 12jmi. 1822.l’rinz. n CDXXX

·’ 8. R.C.3JIIII. 1617.13jmi. 1031. n. 539. 892.

6 S. Alph. Diss. dc maledictione* mortuorum.

7 L. III Decr. T. XLV.c. 2. Trid. S. 25. de linor, etc.

" Sixtus V C. Dominus et S. K. C. DJoct. 1591.

1 S. R 31 mari. 1821. n 4378.

- S. R. C. 22 jiui. 1701. u. 3575.

3 Dc Ilcrdt. Lit. T. 2. n. 194.

4 Cfr. B. \lictorem Fidei, prop. 70. ρ. XXX VI.

5 I rb. \ III. C. Cadcstiii Jerusalem.

nes SSmr Trinitatis;[1] e) insolitas, nisi ah Episcopo approbata' fuerint ; d) procaci venustate pictas aut ornatas, aut in quibus profanum aut inhonestum aliquid appareat; d) nisi omnis superstitio, turpis quæstus, ct quodeumque inordinatum aut præposterc ct tumultuarie accommodatum vitetur.[2]

3) Coluntur imagines eodem modo ac Reliquia excepto quod eum ipsis non datur benedictio, nec de iis, nisi specialiter concessi fuerint, Oflieium fiat aut Missa celebretur. In processione cum SS"'° Sa(ramento, extra casum Indulti vel consuetudinis, non deferantur.

329. *De veneratione locis ac rebus nice sacris, nice religiosis debita.*

Principia .— I. Loca et res sacra fiunt aut *consecratione,* aut *benedictione* non simpliciter *invocativa,* sed *constitutiva* seu *couséeratita,* dc quibus n. 1247. L Qtuenam loca et res consecranda aut benedicenda sint, ct qua ratione polluantur aut exerrentur vide ib. V et n. 1329. q.4°.q. 5°.

II. Debent essi 1) praescriptionibus liturgicis consentanea; 2) si fieri possit pretiosa; aut 3) saltem decentia ct nitida.

III. Reverenter sunt tractanda, sensu tum *negativo,* tum *positivo.* 1) *Negativo,* ita ut neque ad *superstitiosos,* neque ad *indecentes,* neque, si de rebus benedictione, ut supra, *sacris* quiestio est, ad *profanos* usus inserviant.

a) Hinc non licet in ecclesiis, postquam consecratio vel etiam tantum benedicta fuerint, agere judicia sæcularia, conventus saeculares[4]*aut politicos,[6] aut laicis apud nos,® sine Ordinarii licentia, ad populum verba facere ; supra capellas carum laterales, in quibus quotidie celebratur, cubicula habere ad habitandum aut dormiendum : quin et oratoria privata ab omnibus domesticis usibus debent esse libera.

b) Quæ usui, ad quem destinata sunt, inservire amplius nequeunt, modo decenti eidem subtrahenda sunt. Sic 1° locum ecclesiæ diruta qua nullo modo refici possit, iu profanos quidem, at *non sordidos usus* licet convertere, *erecta tamen ibi cruce,[1]* qua crucis erectio, si sine periculo sacrilegii, ab acalholicis apud nos vix non timendi, fieri nequeat, omittenda est; 2° comburenda sunt (et cineres in sacrarium projiciendi) singulis annis Sacra Olea; itemque paramenta postquam detrita sunt, nisi tamen ad alia conficienda aut resarcienda adhibeantur;[1] 3° aqua baptismalis Sabbatho Sancto, et in Vigilia Pentecostes, postquam nova benedicta fuit, in sacrarium effundenda ; 4° calix et patena, sine licentia Episcopi, de novo a laicis deaurari et reparari possunt.[3]

2) *Positivo,* seu *sancta sancte,* qua de re suis locis.

ARTICULUS II.

DE KTIBIS VIRTUTIS RELIGIONIS IN SPECIE.

Actuspræcipui Religionis sunt adoratio, oratio, sacrificium, votum, juramentum, et sanctificatio quorumdam dierum. . . . De tribus ultimis dicetur *in 2 et 'i° præcepto.* De sacrificio, in Tract, *de Eucharistia.* De adoratione art. proxime praecedenti I. actum est. Hic igitur tantum agitur

De oratione.

330. .*Definitio,*— (Ratio, *latius* sumpta, est elevatio mentis ad Deum, seu quivis pius anima allectus in Deum et in supernaluralia. Sensu autem *striction* est petitio decentium a Deo. — S. Thom ?

Divisio. Est 1° *mentalis* vel *vocalis,* proüt sola mente peragitur, vel mentis conceptus etiam ore exprimuntur; — 2° *privata* vel *publica,* prout fit a persona privata et privato nomine, vel iu communitate vel auctoritate et nomine Eeclesiæ. Ea tamen, quæ in communitate fit, non hoc ipso et eo sensu est publica, ut *liturgiea* diei possit (n. 322).

Principia .— L Oratio est omnibus adultis necessaria necessitate pnecepti,

1 B \ui ionin Fidci, prop. 69. p. XXXV I. et Brn. \I\ Brrvi. Sollicitudini nostra a. 1745.
2 (Tr Trid. S. 25. de Invocat, etc.
8 Beg. Jur. 51. i» 6°.
4 L. III Dwr. T. XI.l.X. c. 1.; item in 6°. L. 111. T. XXIII. c. 2.
6 Piu» IX. ad Vrrh Lco]xd. 17 mart. 1862.
6 Cone- 1'l. Bult. II. n. 19I.

1 Trill. Sese. 21. c. 7-
2 C. 39. D. 1. de Cons.
3 Gardell in S. R. C. n. -1588. De Hevdt. T. 1. n. 175. *2°.
4 2. 2. q. 83. a. 1. ct S. Alph. in prine. L. IV «

quinimo etiam necessitate medii.— Γ Evincitur ex innumeris S. Scripturit· loris. V. g. " *l'igilale et urate."* l " *Oportet semper ordre et non dejicere."* ~——2J Quia oratio est medium *ordinarium* a Deo statutum ad gratias necessarias obtinendas : " *Petite,* et *ăccipietis."* S. Alph.4

II. Præceptum orandi obligat frequenter, ut patet cx citatis textibus, non tamen sine intermissione, quod humanæ imbecillitati impossibile est. — Verba igitur, " *Oportet semper orare."* cx communi Doctorum interpretatione significant, frequenter orandum esse tempore opportuno, ‹•| nunquam cessandum ex tædio, torpore, animi dejectione: vel etiam actiones nostras generatim ad Deum esse dirigendas.

III. Oratio, quam quis debitis priediitam conditionibus pro seipso, aut, secundum multos,6 pro aliis, obicem non ponentibus, peragit, cllieaei.am habet infallibilem ex Christi promissione. " *Omnis qui petit, accipit"* 6 etc. — " *.Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit robis."* '

Conditiones autem requisitra sunt, ut fiat : I° pie, devote et attente : 2° eum perseverantia;——3° eum humilitate et li.lm-ia; 4 de rebus necessariis vel utilibus.

Temporalia non debent postulari nisi cum conditione, saltem implicita, nempe quatenus ad anitme salutem conferre possunt.

331. **Qr.**e s i t a .––Quær. 1° *Quandonam urgeat necessitas orationis ?*

Resp. I 1'rget *per se* frequenter, ita ut non possit omitti per notabile tempus sine gravi peccato ; tempus unius aut certe duorum mensium notabile reputatur. — Suarez, Lcssius, etc., 2° in instanti usus rationis, 3; in articulo mortis. Craterum confessarius, ut habent Doctores, magis solieitus esse debet in inculcanda necessitate frequenter orandi, quam in determinanda gravi ŏmissa orationis culpa.

Resp. 2° 1 rget *per accidens,*]° in gravi tentatione, qu;c alio modo facile repelli non possit ; 2' in publici- calamita tibiis; 3' quoties aliud præceptum est adimplendum, ad quod oratio e>t neee-saria, v. g., si Sacramenta sint recipienda . I quoties aliquod auxilium divinum speciale videtur nobis necessarium.

332. - Quær. 2 *.In peccet, qui omdtit preces matutinas aut vespertinas ?*

llesp. ,*eg.* precise *per se,* -i interdum tantum omittantur Ratio est, quia nulla lex est, quæ determinatas preces singulis diebus et certis horis pnecipiat. Quidam tamen advertunt, raro aliquam allesse negligentira et accdiæ culpam.

‹ icterum in praxi excusari prorsus ab aliqua culpa non possunt, qui illas <;vpius omittunt, tum quia forte minime orant alio tempore, aliove modo, et sic orationis pnecepto aliquando deerunt ; tum quia ob pericula, quæ quotidie occurrunt, neglecta oratione, in plura peccata labentur.

Quær. 33 *Quomodo peccet distractus voluntarie in oratione?*

llesp. Per se peccat venialiter. quoties sine justa ratione voluntarii distrahitur, idque valet, etiamsi oratio fiat absque obligatione : quia aliquam irreverentiam Deo irrogat. — Elbel.1

333. Quær. 4e *Pro quibus sit orandum ?*

llesp. 1° Pro nobismetipsis. *2'* pro omnibus hominibus viatoribus, etiam infidelibus ; 3 pro animabus in purgatorio detentis. Eruitur 1° cx lege generali Caritatis; 2° ex verbis D Pauli.· " *Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationi* λ *gratiarum ditiones pro omnibus hominibus, pro regibus, ›'tc. ; . . .* nec excipiendi sunt inimici, ut patet ex verbis Christi ' " *Orate pro .ersequentibns et caiumniantibus cos."*

Quær. 5° *Quosnum prater Deum orare '.Ossimus ?*

Rcsp. Beatam Virg. Mariam, ut mediatrieem nostram; Angelos, ut custodes hominum ; omnes Sancto- et amicos Dei. ut intcrcc-sores nostro- apud Ipsum. Invocari privatim possunt etiam infantes baptizati et ante usum rationis defuncti,

1 Afnrc. 13. 33.
a Lac. IS. 1.
3 Jonn. |0. 24
* L. IV. init. Gnin mezzo ililla pregli. C. 1
u S Alph Gran mezzo dclla preghicra c. III.
6 Lue. 11.10.
7 Joan. Hi. 23.

1 n. 419.
- I. Tini. 3. 1. 2.
8 Matth. 5. It.

et idem probabilius dicendum est de animabus in purgatorio detentis.

invocatio autem Sanctorum est dc consilio, non vero de præcepto, cum *Tridd* dicat tantum fw *bonum et utile eoa invocare.* Valde tamen salutis siur incuriosus videbitur ille, qui nunquam B. \. Mariam invocet, quandoquidem peculiari ac miiabili providentia mediatrix nostra constituta sit.

Xotn. – Die 16 junii 1880 "S. R. C. sui muneris esse duxit ℞"'° Locorum Ordinarios admonere, ne sinant alias Litmias publice recitari nisi" SSral Nominis, Be.it c Mariæ Virginis *Lauretanas* nuncupitas, et Sanctorum, ‘‘vel alias, si quæ a S. |(. U. Inquisitione recognitio et approbate fuerint ; ac simul caveant. " i/o *be. ‹I nttiouu)* ‘‘suam approbationem pro impressione subnectere iis libris, in quibus Litauiæ inveniuntur apostolica sanctione carentes." — Juxta ephemerides (Enipontenses ‘‘fiir katli. Theol." al 1881. p. 573, Sacra Congregatio aliquibus Episcopis Germaniæ de sensu hujus Moniti inquirentibus respondit, se Litanias a S. Sede non approbatas a solis officiis Lilurgicis arcere voluisse, non vero prohibere earum per Episcopos approbationem, nec consuetudinem aliquorum locorum recitandi publice (i. e. communiter quidem in ecclesia, at extra officia Liturgica) Litanias ab Ordinariis approbatas.

—

CAPUT II.

DE VITIIS IIELIG10X1 OPPOSITIS.

Vitia Religioni opposita sunt ; 1° superstitio per excessum; 2° irreligiositas per defectum.

ARTICULUS I.

DE SUPE11STIT1OXE.

" Superstitio," ait S. Thomas? ‘‘est vitium religioni oppositum secundum excessum; non quia plus exhibeat in cultum divinum quam vera religio: sed quia exhibet cultum divinum vel cui non debet, vel eo modo, quo non debet."

j I. *idololatria.*

33L. — Idololatria est actio, qua cultus soli Deo debitus creatura' tribuitur; id vero fit non tantum sacrificio, sed quovis honoris signo, quo quis creature tam-

• Scm 25 de luvoe. - 2. 2. q 92. a. 1.

quam Deo sc submittere intendit, v. g. genuflexione.

Idololatria duplex distinguitur, scilicet 1° *Materiali* sive *simulata,* cum (piis sine allectu interno, ex gravi metu, cultum idolo exhibet. Diceretur etiam materialis, si procederet ex errore invincibili, v. g. si (piis falso putans hostiam esse consecratam, eam adoraret. In 1° casu esset peccatum mortale; in 2° nullum, ut patet.

2° *Formali* et *propria,* quæ fit 1° adorando creaturam tamquam Deum; 2° exhibendo cultum dmmoni vel alteri creatura' quasi Deo, aut saltem ex animo aliquid a tali creatura (ditincudi, quod a solo Deo postulari potest.1

§ IL *De rana observantia.*

335.— Vana observantia est superstitio, qme media nec proportionate, nec a Dio instituta adhibet ad certum effectum obtinendum.

Triplicis est generis sci i ‹I 1° Ars *notoria,* seu ars acquirendi scientiam sine labore. 2 Ars *sanitatum,* seu ars sanandi variis signis vel rebus sacris. 3 ( )bservantia *ereutuum,* (pia ex consideratione alicujus (‘ventus fortuiti conjicitur quid faustum vel infaustum futurum sit.2

Phixcipia. I. λana observantia est peccatum grave, quia honorem divinum creatune tribuit, dum ab ea exspectat, (piod a solo Deo exspectandum est ; et ipiia pacto implicito cum (hemone nititur. Veniale tamen sa^pe esse potest ex imperfectione actus, ex simplicitate, ex ignorantia aliqua, vd ex timiditate, ut evenit praesertim inter rudes in observantia eventuum.8

II. Vana observantia dignoscitur pricsertim 1° ex insufficientia ℭausa ad effectum naturaliter piwliicciidum ; 2° ex adjunctione ℣ana vel ℻alsa circumstantiae (piasi necessario ℞equisita ; 3° ex infallibilitate, (pia tribuitur mediis nullo modo infallibilibus.4

HI. In dubio num effectus proveniant a causa naturali, an a daemone, tribui possunt viribus ℞atur;! et proinde licitum est illos procurare, ipiia non constat

1 T. IV. 12. - 1. IV. 14
3 I*· D'. 15. 4 L. IV. 16.

Teni esse malam ; consulunt tamen Doctor· › præviam protestationem contra quemlibet dæmonisinterventum. In dubioauteman effectus a (hemone vel a Deo producantur, si certa adsit probabilitas eos a causa naturali provenire non posse, dæmoni tribuendi sunt, nisi sanctitas operantis vel alia dura indicia contrarium persuadeant, quia temerarium est putare, fieri semper miracula. Unde non licet tunc experiri, utrum effectus sit secuturus, necne.— S. Alph.1 S. Thom.2 et alii *communiter.*

336. *Rcnolr.en.* 13 Superstitionis rei sunt, qui gestant ligaturas quibusdam characteribus consignatas; (pii certa invocant nomina ignota, aut certum adhibent numerum crucum vel orationum ad sananda vulnera, ad se invulnerabiles efficiendos, . . . etc.8

2° Item (pii gestant quasdam orationes effectum omnino infallibilem ex ipsis exspectantes. – Non tamen vituperandi suut. imo admodum laudandi, (pii numismata pia, sacras effigies aut Reliquias Sanctorum gestant, sperantes auxilium divinum specialiter se impetraturos esse.4

3° Item rei sunt superstitionis, qui aliquos dies tanquam faustos, alios vero infaustos habent, ita ut actiones suas exinde dirigant, vel (pii ad morbos expellendos requirunt herbas tali festo collectas, . . . etc.6

1° Superstitiosum vero non est observare lunam aut tempora colligendis herbis, eicdendis arboribus aptiora, etc., . . . nec res sacras, aut verba S. Scriptune gestare ad honorem Dei vel Sanctorum, et ad ipsorum auxilium implorandum. Item m-c recitare certum numerum orationum, nec facere ea omnia, ꝗua devotionem augere possunt, modo vis infallibilis ipsis non tribuitiir.6

5° Nec ullatenus superstitiosum, quinimo valde religiosum ac pium est recitare preces novendiales, aut toties preces iterare in cultum Domini Nostri vel B. Virginis alicujusve Sancti, modo vis *infallibilis* tali numero, certa· diei, aut fixo tempori non annectatur.7

1 L. IV. 20.
3 L. IV. 17.
6 Ib.
7 Ib.
- 2. 2. η. 96. a. 1.
4 L. IV. 17.
6 Ib.

J III. *1)'· (HciuatiOH·'.*

337. *Dijhutio.* Divinatio ··-: inquisitio *occulturum* ope (hemonis.

Dtcimo. liet 1J *uj-prewa,* si fiat per invocationem expressam dæmonis ; 2' *tanta,* si illa invocatio sit tantum in mediis unproportional is.

\ aria distinguuntur divinationis genera, cujusmodi sunt præse.rtini 1° Astrologia judiciaria ex astris; — 2e Augurium ex garritu avium ; — 3° Auspicium ex earum volatu;—4° Aruspicium ex visceribus animaliuin;---.')3 ('hiroiuantia ex lineis manus ; — 6° Geomantia ex signis in terni ; 7° Omen ex fortuito casii; — 8° Necroniantia ex invocatione mortui; — 9° Oniromantia ex somniis;—10° Sortilegium ex sortibus;—11° Oraculum ex idolis. — 12° Vaticinium ex vatibus aut. chartis.1

33S. Ph in c ipia . I. Divinationi tribuendum est quidquid occulti cognoscitur alio modo (piam per revelationem, aut per media naturalia ; non enim aliud datur medium res occultas investigandi. — In dubio autem utrum cognitio ex mediis naturalibus oriatur, nee nr, num a bono an a malo spiritu, applicanda) suut regulæ supra de vana observantia exposita· (n. 335, III.).

II. Divinatio expressa nunquam a mortali excusari potest, ne per ignorantiam quidem ; patet enim pactum cum (hemone, aut eum. etiam sine paeto, invocare, esse (piid gravissime illicitum.

Constat aperte (x S Scriptura. Dent IS. 10. Lev. 20. 6.

III. Divinatio autem tacita aliquando a mortali excusari potest ob simplicitatem vel ignorantiam, vel ob defectum fidei certa'.'2

339. *Re.wlres.* 1° Non vacat culpa gravi, (pii, utens mediis improportionatis ad aliquam cognitionem, protestatur se nullum eum (hemone commercium intendere : agit enim contra suam protestationem, et (hemonem implicite invocat, cum nec Deus, nec Angeli talibus se immisceant. Secus tamen in dubio, an effectus habeatur a causa naturali, ut de vana observantia dictum est3 (n. 335).

» L.IV 5. 6.
- I.IV. 7.
' 1,IV. S

2° Distinguendi sunt sedulo effectus naturales a liberis ; priores enim sæpe conjici possunt, uti v. g. ex cantu et volatu avium, aut siderum aspectu conjicitur tempestas, pluvia xcl cudi serenitas, etc. : experientia enim constat, inter hæc naturalem adesse connexionem ; secus vero de posterioribus dicendum.

3° *Indoles* aut *(mimi status* interdum aliquo modo cx colore vultus vel aliis signis externis conjici potest, etsi in praxi plerumque a talibus conjecturis sit abstinendum ob judicii temerarii periculum ; *actus* vero liberi, sive pneteriti, sive futuri nunquam certo cognosci possunt.

l Peccant graviter, qui dc fortuna seu vita sua futura a vatibus inquirunt (atiglice : *to consultfortune-tellers ; card-cut. ting)* ; nisi ex simplicitate, joco aut curiositatis causa agant, quin fidem dictis adhibeant.l Si tamen serio faciat vates, difficile a cooperatione graviter culpabili excusari possunt.

340. Qu.esita. Quær. l *An aliquando licitus sit usus sortium ?*

Resp. l ' Sortes *divisoria·,* quibus decernitur. quid cuique sit tribuendum in litibus dirimendis, vel rebus distribuendis, certo licita· sunt, siquidem omni prorsus superstitione vacant.

Resp. 2° Sortes *consulloria·,* quibus indagatur divina voluntas, ut sciatur quid sit agendum, non sunt licita·, nisi fiant speciali Dei impulsu, aut agatur de gravi negotio, iu quo aliud consilium desit. Ratio est, quia ex ordinaria providentia uon vult liens, ut ita inquiratur de sua voluntate, sed ad viros prudentes, vel Superiore·' ecclesiasticos recurrendum est.

Resp. 3° Sortes *dicinatoriu·,* quibus rei ŏcculta manifestatio inquiritur, v. g. i \ jactu taxillorum, etc.....sunt semper graviter illicita·, utpote tacitam saltem (hemonis invocationem continentes. Hujusmodi superstitio proprie *sortilegiimi* nuncupatur, quo nomine etiam alia superstitionum genera vulgo veniunt.2

311 Quær. 2° *An liceat futura* e.r *somniis conjicere* I'

Resp. *eg.* ordinarie, quia somnia fere ‹ x cau-i- naturalibus proveniunt v. g. cx humorum commotione, etc. . . Aliunde somma a Deo immissa rarissima sunt, et conjunguntur signis, per quæ a somniis naturalibus vel diabolicis certo secerni possint.l

Quær· 3° *An licitus sit usus cirga dicinatorice ?*

Resp. l Certo est damnandus, quoties virga movetur, vel non movetur ad meram intentionem ejus, qui eam manu premit, nec movetur in conspectu alterius rei non quæsita·, licet ejusdem sit natura·. Nulla enim est proportio inter rem naturalem et hominis intentionem. Hinc graviter peccant, qui virga utuntur ad furem quærendum, vel ad lapidem agri limitem detegendum.2

Resp. 2° Quibusdam non videtur certo damnandus usus virga· ad detegendas aquas vel metalla, si virga super luee iu omni casu seque moveatur, sive qnauantur sive non. Prudenter tamen fiet protestatio contra diabolicam operationem, quæ forte adesse possit, cxchtdcnd usque omnis animus superstitiosus.8

342. Quær. 4° *An licitus sit Magnetismus ?*

Pra-not. Triplex pnecipuus Magnetismo effectus seu gradus tribuitur; a) status *somni,* (pio sensus sopiuntur, ut in somno naturali, at stupe ita " ut nec maximus fragor ad sopiti aures, nec ferri ignisve ulla vehementia excitare illum valeat." Ita Postulatum Lausanensis Episcopi 1!) mail 1s H ; b) status *somnambulismi,* ili (pio (piis, licet usu sensuum omnino destituatur, videt tamen, audit, loquitur, et respondet ad omnia, de quibus interrogatur; e) status *claret intuitienis,* seu mini sui vel alterius status cognitio, et remediorum morbis conveni-entium, iiecnon visio actionum aliorum hominum, etiam longe distantium, et eorum omnium, qua· tum prope, tum procul aguntur.

Resp. Theologi m tres *olim* abierunt sententias, (piarum prima *onmes,* secunda *nullos,* tertia *aliquos* illius effectus diabolo adseribit. Tertia hæc sententia *practice* prolxiri amplius nequit, et admittenda omnino *videtur* prima. Nam *simple.)·* voluntas, vel intentio magnet izant is, vel etiam consensus magnetizati huic voluntati ?onjunctus, causa vel unica vel eerie primaria perhibetur omnium et singulorum horum trium effectuum ; at causa luee

i L. IV 10. a L IV. 11. 1 L. IV. 9. 2 II». 8. 8 Cfr. Vind. p. 910. &

omnino improportionata est singulis his effectibus. Etenim causa illa proportionata diei nequit, 1) voluntas cum suis actibus immanentibus, quia virtus actus immanentis tota in ipsa voluntate *consummatur,* nec ad *extrinsecum sibi ejfectum* transilit ; neque 2) voluntas utens ministerio alterius potentia· ; quia ita *circumscribitur* facultate ejusdem potentia·, ut effectus ipsam hujus alterius potentia· facultatem *excedere* non possit. (Quo v. c. modo Magnetizans, qui rem quampiam, quam ignorat, cognoscere studet, hujus rei scientiam in magnvtizatum transmittere poterit ?) — neque 3) fluidum, quia inter substantiam spiritualem et materialem nullum est medium. Ergo singulo gradili applicari possunt luee verba Euevelica· S. (’. Imi. dd. 4 aug. 1S5(I (vide p. X LIX.). ‘‘In hisce omnibus, quacumque demum utantur " (magnetizaiites scilicet) ‘‘arte vel illusione, cum ordinentur media physica ad effectus non naturales ” (qualis etiam est somnus, ut supra descriptus), “ reperitur deceptio omnino illicita et lueretiealis, et " (quod ordinarie in modo magnetizandi adest) “ scandalum contra honestatem morum." Quapropter omnino subscribendum putamus his verbis cl. Perrone ·.l “ Licet haud pauci Catholici consuerint ae porro censeant, iu universum fuisse ab Ecclesia usum ipsum magnetismi proscriptum ac eliminatum, non desunt tamen, iique docti ae pii, qui id inficientur. Persuasum nihilominus nobis est, sin minus ///rw<7zrr, *practice* tamen ab eadem Sede \postoliea fuisse ct esse ejusmodi magnetismum improbatum."

Nec obstat 'declaratio ejusdem S. (’. Inq. 23 julii 1S47: ‘‘Remoto omni errore, sortiiegio, explicita aut implicita diemonis invocatione, usus Magnetismi, nempe merus actus adhibendi inedia />////-*sica* aliunde licita, non est moraliter vetitus." Sacra enim ('ongregatio, prout ꝑia sancte testati sunt ejusdem S. Cgtiis consultores, nullum .unquam dc *physica* hujus magnetismi quiestione examen instituit.

lline præeise magnet izatores ne de morborum quidem natura consulere licebit ad dignoscendum, quænam illis cura sit adhibenda; nisi enim, ut n. 335. IIL vidimus, *certa* adsit proltabilitas effectus quosdam a causa naturali provenire, ne cum protestatione quidem contra quemlibet dmmonis interventum, media, quamvis dubie tantum superstitiosa, adhibere licet ; atqui magnetismi effectus, nedum certo probabiliter a naturali causa provenire dicendi sint, (Lemoni potius juxta communiter contingentia tribuendi sunt. Ergo *practice,* etc. — Accedit quod, ut mox dicetur, a mago peti non possit, ut maleficium tollat, nisi rationabiliter præsumi possit, illum media naturalia ad hoe scire. Ergo a pari a magnet ismo remedia morbo non sunt petenda. nisi rationabiliter præsumi possit, illa modo naturali cognoscenda esse; at certe præsumendum est contrarium. Ergo. Cfr.Capellm. p. 37 sq.

Quær. 5° *Quid de Spirdismo ?*

Resp. Certum hodie est tabulas gyrantes vel verberantes ciclcraque media, (piibus utitur Spiritisinus, partim fallaces pnrstigias. partim diabolicas esse superstitiones,l at(jne adeo illicitum esse Spiritism) operationes sive experiri, sive approbare, sive iis quovis modo, c. g. adsistendo, favere.

§ IV *De magia, et maleficio.*

343. L— Magia, *late* sumpta, seu magia *naturalis* aut *artificialis,* qme magia *alba* vocatur, est ars faciendi mira, saltem apparenter, per causas naturales aut hominis industriam, absque ullo (hemonis ministerio.

Magia, *stricte* dicta, est ars mira faciendi, qua· licet non siipernaturalia sint, vires tamen hominis superant, et proinde ope solius (hemonis explicite vel implicite invocati fieri possunt.

II. Maleficium est ars nocendi eum ihemonis interventu. Duplex distinguitur, scilicet *amatorium* et *veneficum.* Maleficium *amatorium.* seu *philtrum,* est ars diabolica, qua lubricus amor vel odium in aliqua persona erga aliam vehementer excitatur, phantasiam immutando et vividius excitando, pulchriores species exhibendo, humores libidinosos commovendo. Maleficium *reneficum* est pnecise ars proximo nocendi ope (hemonis, idque variis modis, v. g. morbis, hebetudine. etc.a

1 Dp Virt. Relitr. P II S. II c. 4. Prop. 8. l

1 Cone. ΓI. Balt. II a. 36 m. 2 L. IV. 23

Maleficium vulgo vocatur *sortilegium,* quia per illud sors mala injicitur iis, contra quos vindicta, per operationem diabolicam, exercetur. Hinc in Jure Canonico et in historia ecclesiastica magi et saga' *sortierii* et *xortiaria* vocantur.

311. *llexolres.*— 1° Magia non differt a vana observantia, nisi <|iiod ejus effectus sint magis miri, v. g. immutatio corporum, etc. . . . Specie autem morali nec a vana observantia differt, nec a divinatione; quia parvi refert, utrum a dtemone occultorum notitia aut effectus mirandi petantur.

2° Maleficium autem differt specie ab aliis superstitionibus, quia præter peccatum Religioni oppositum, damnum proximi superaddit.

3° Maleficium *amatorium* non inducit necessario ad patrandum luxuriie peccatum; quia non tollit libertatem, sed ad libidinem tantummodo vehementer excitat erga aliquam personam determinatam, phantasiam immutando et vividius excitando, pulchriores species exhibendo, humores libidinosos commovendo.[1]

Quær. *.In peti possit a mago, ut maleficium tollat ?*

Jtcsp. Neg., nisi rationabiliter præsumi possit, illum media naturalia ad hoc scire. — Ita *communiter* Theologi.[2] Cfr. n. 319.

ARTICULUS II.

DE IKKEI.IGIOSITATE.

Irreligiositas est irreverentia specialis, quæ Deo, vel immediate in se, vel mediate in personis, vel rebus sacris irrogatur. l'ïiveipuii ejus species sunt tentatio Dei, sacrilegium, simonia, blasphemia et perjurium De duobus ultimis in 2° pneeepto dicetur.

§ 1. *De tentalioue Dei.*

345. — Tentatio Dei est dictum vel factum, ad capiendum de Deo experimentum per extraordinarium effectum ab eo *temere* expeetatum Ita *communis* cum S. Thoni.'

Ex duplici autem vitio procedit, nimirum vel ex *infidelitate,* quando quis dubitans de aliqua Dei perfectione, quidpiam dicit aut facit animo obtinendi a Deo perfectionis illius manifestationi ni, ct luee dicitui *formalis:* seu *expressa;* vel ex mera *preesumptione,* quando quis, nihil dubitans de Dei perfectionibus, absque mecssitate vult aut divina: voluntatis manifestationem aut speciale Dei auxilium obtinere per prodigia, et luee vocatur *implicita* seu *interpretatira.*

Certum est tentât ionem Dei formalem seu expressam semper esse peccatum mortale contra Religionem. Si autem sit implicita solum, siepe ob ignorantiam aut inadvertentiam, venialis esse potest, licet *de se* probabilius sit mortalis.[1]

Resolves. 1° Graviter peccarunt contra Religionem, qui olim innocentiam suam probari postulabant duello, ferro candenti, etc., vel qui sine justa causa ad martyrium ultro se offerebant, nisi bona fide aut divina inspiratione excusati fuerint.

Attamen linet a Deo petere miraculum _sub conditione, *si ei placuerit,* quoties adsit causa gravis, ad nostram aut aliorum salutem, vel ad divinam implendam voluntatem, sive, ut ait S. Th.[2], cum subsit justa necessitas seu pia utilitas, et alia quie ad hoc concurrere debent ; nam tunc non est tentare Deum, sed Dei auxilium expostulare in tempore *opportuno.*

2° Item peccat graviter, qui absque justa causa periculo mortis se exponit, propterea quod divinum expcctat auxilium : si vero temere tantum agat, quin certo dix ime Providentia confidat, non peccat contra Religionem, sed tantum contra quintum Decalogi preceptum.

3° Leviter tantum peccat, qui in morbo levi, rejectis remediis, sperat a Deo sanitatem : quia ibi non est gravis deordinatio. Imo ab omni culpa excusatur, si speret se naturaliter. Deo juvante, a tali morbo liberatum iri.[8]

4° Item peccat *per se.* venialiter, qui ex negligentia imparatus accedit ad priedicandum Dei verbum, sperans a Deo speciale auxilium.

§ II. *De sacrilegio.*

346. Sacrilegium est violatio seu indigna tractatio sacrorum. Triplex dis-

» L IV 23. 2 L. IV 24. 25.
8 2. 2. q. 97- a. 1.

1 L. IV. 29. Cfr. Vind. p. H|. |
2 2.2.<1.97 n.2. a 1V. 30.

tinguitur Γ personale; 2° locale; 3° rcale.

PiiiNcii'iA. I. Sacrum hic dicitur quidquid ad divinum cultum ex institutione divina vel ecclesiastica deputatur, ideoque specialem reverentiam meretur. S. Thomas.[1]

Hinc 1° *Personm sacra·* sunt, quæ cultui divino sunt deputata· per Sacram Tonsuram, aut per voti religiosa, aut *probabilius* etiam per quodlibet votum castitatis.

2° *Loca sacra* sunt, quæ Ecclesiæ auctoritate cultui dedicantur, ut templa et sacella *publica* (non *pricala),* consecrata tamen aut benedicta; item cœmeteria benedicta. L. IV. 460.

3° !{■·) *saerre* sunt eæ, qute ad cultum divinum pertinent vel proxime referuntur, ut Sacrament i, vasa consecrat i, Raliquiæ vel imagines Sanctorum; item que pertinent ad ornatum Ecclesiæ vel ministrorum; bona denique ecclesiastica etiam mobilia. — S. Thorn?

II. Sacrilegium est peee.itum mortale *t'.r genere suo,* quia excellentissima' virtuti morali, nempe Religioni adversatur, et plerumqu.· miteriam gravem respicit.— Lev»· tamen fieri potest ratione parvitatis materne, vel imperfectionis actus.[8]

III. Sacrilegium specie differt, prout personam, locum aut rem sacram afHeit ; unde in confessione ista· circumstantia· ℮xplicanda sunt.— S. ¥lph. S. Thorn.[5]

347. *Resolves.*— 1° Sacrilegium *personale* committitur; 1) inferendo manus violentas in Clericum vel Religiosum; 2) quovis peccato luxuria· patrato a vel cum persona voto castitatis ligata; 3) violatione immunitatis personalis. · Non erit autem sacrilegium detrahere de sacerdote, quia ejus tantum persona est sacra, non vero ipsius fama.[8]

2° Sacrilegium *locale* committitur 1) peccatis omnibus, quibus Ecclesia polluitur de Jure, scilicet elfusione sanguinis vel seminis humani illicita, homicidio, sepultura excommunicat» aut infidelis in Ecclesia; 2) peccatis omnibus, quæ fiunt contra immunitatem et sanctitatem loci sicri, ut sunt elfractio. spoliatio, furtum, rixa· et similia; 3) actionibus sanctitati loci indecentibus, ut sunt mercatus, conclamationes, strepitus judiciorum, nisi gravis causa excuset.[1]

3 Sacrilegium *rente* committitur [1] indigna adinmistrationc aut susceptione Sacramentorum ; 2) indigna tractatione sacrarum R» liquiarum, imaginum, etc. .... 3) profanatione vasorum, instrumentorum vel ornamentorum sacrorum ; 4 furto rei ad cultum divinum vel ad Eccle-iani pertinentis ; 5) abusu Scriptura·, v. g. verba ejus detorquendo ad vana, etc. ; 6) vasorum sacrorum, corporalium, etc. incuria iu iis, qui luee religiose curare debent.[2]

348. Qi ESITA. — Quær. 1° *Jn sit sacrilegium dolatio personte roto simplici castitatis ligatr extra Religionem ?*

Resp. (<>ntrovcrtitur. Sixri.xiiA S. \\\A\. ℣*probabilior, affirmat,* quia per quodlibet castitatis votum homo vere Deo consecratur. Propria enim voluntas ad actus proprios Deo consecrandos suffivit, dum ad consecrationem publicam publica requiritur ♔uctoritas.' V. p. LXXX1X. 7.

('icterum quisquis ligatus sit voto castitatis, quoties hoc violet, *certo* duplex committit peccatum, alterum nempe contra castitatem, alterum vero contra Religionem. — Lacroix.[6]

Quær. 2° .Λ/ *omnia peccata luxurier in Ecclesia aut cunneterio commissa sint sacrilegia /*

Resp. 1° Peccata *mere interna* non sunt habenda ut sacrilegia, quia locum sacrum non videntur specialiter allicere, nisi habeatur desiderium externe peccandi in ipso loco sacro. ha ℮ouimuniter

Resp. 2° Quoad peccata *externa,* certum est committi sacrilegium per actus consummatos. nempe per pollutionem voluntariam, fornicationem, etc. Ex Jure Canonico aperte patet \.n vero committatur etiam per alia peccata externa gravia, v. g. tactus graviter turpes, *coufrorertitur Probabilius affirmant* S. Alph,[7] Collet, etc.

Quær. 3° .*tu omne furtum in Ecclesia sit sacrilegium ?*

Resp. [1] (onst it. esse sacrilegium omne furtum rei sacra» et etiam rei non

[1] 2 2. q. 99. a. 1
[2] L IV. 33.
[3] 2 2. q 99. n 1.
[4] 2. 2 q. 99 a. 3.
[5] L IV 34.
[6] L. IV. 35.
[7] L. IV. 36. 37.
[8] L. IV 40 48
[9] L IV 17 Cfr Vind P. 111. q. II.
[10] Billunrt, Diss. 10. de rei.
[11] L. III. 55.
[12] L. IV. 462.
[13] L. IV 459. Cfr. Vind. P. III. q III.

sacræ, commissio tamen loci sacri custodi», ut patet ex .hire Can.[1]

/Zζ-ι/λ 2° Quoad res, (pue casu ant per accidens in Ecclesia reperiuntur, nt erunicme, horologium, etc. . . . utrinque prohabiliter controvertitur.

349. Quær. 4° *In l/esio qtiorum-cumqm· bonorum ad Clericos pertinentium sacrilegium constituat /*

/Λ-χ/λ ℵ', sed tantum læsio bonorum, que Clerici possident non suo sed Ecclesia· nomine, et de (piibus disponere nequeunt, ct eorum, qua· pertinent ad ornamentum ecclesia!, cpiia luee tantum sunt. sacra.[2] (II) p. 479.

Quær. 5° *Quibusnam licitum sit casa sacra tangere ?*

Resp. Si actu contineant SS. Sacramentum, extra casum necessitatis seu periculum profanationis, nulli licet, sine gravi peccato, illa tangere, etiam mediate, praeterquam sacerdoti aut diacono; secus omnibus Clericis absque licentia speciali. Idem licet sacristis sive regularibus laicis, sive oblatis congregationum sæcularium, sive mouialibus; item iis (pii in habitu clericali ecclesiis deserviunt. Cæteris laicis prohibetur sub veniali, ea *immediate* tangere, nisi excuset rationabilis causa.[3]

Licet autem omnibus tangere alias res sacras, eujusmodi sunt v. g. *.tguus Dei,* saltem cx hodierna consuetudine, Reliquia· Sanctorum, ornamenta sacra, exceptis iis ipue sanctam Eucharistiam immediate tangunt, ut e. g corporalia, palla·, purificat oria post usum et ante lotionem. Prima autem horum lotio a clerico in sacris perficienda est, at probabiliter etiam a tonsurato perliei potc-t ; sine veniali autem fieri nequit a laieo, vel etiam a montali seu piis fceminis vitam communem sub regula degentibus;[4] *secunda* vero et *tertia,* licet convenientius fiant a clerico, sine peccato tamen etiam a laieo fieri possunt. Veniale etiam foret aquam lotionis non projicere in sacrarium.[6]

j 111. *De Simonia.*

350. *Definitio.* — Simonin, a Simone mago sic dicta, est studiosa voluntas vendendi aut emendi pretio temporali aliquid spirituale, aut spirituali adnexum. Dicitur *voluntas studiosa,* non modo quia, non secus ac alia piceata, *deliberationem exigit,* sed etiam quia ad essentialem ejus malitiam non requiritur ut paetum mutuo consensu vel rcipsa perficiatur, sed sullieit interior vel unius allectio simoniaca, paciscendi nempe seu obligandi voluntas.

Pretium temporale triplicis generis in .Jure Canonico [1] distinguitur: [1] *munus a manu,* seu retributio rei cujusvis temporalis pretio æstimabilis ; 2° *ininius a lingua,* seu patrocinium, (pio nomine veniunt laudes, commendationes, preces, etc., ex pacto interponenda' in favorem conferentis rem spiritualem ; 3° *munus ab obsequio,* seu servitus qmrlibet, aut officia alteri priestita, v. g. famulatus aut simile officium quodlibet.

351. Triplex pariter est temporale spirituali adnexum·. [1] *antecedenter,* cui accedit spirituale, ut jus patronatus fundo inhærens ; 2° *consequenter,* quod ex spirituali pendet, ut fructus beneficii aut olliei ; 3° *concomitante)·,* ut labor in functionibus sacris. Hujusmodi autem labor adnexus est rei spirituali vel intrinsece, vel extrinscce. Dicitur adnexus *intrinsece* si a re ipsa non sit facile separabilis ; secus adnexus *extrinsece* dicitur. Sic celebratio Missæ est labor intrinsece rei spirituali adnexus ; defatigatio autem extraordinaria, ut cantus, dilatio ad meridiem, iter longum vel arduum suscipiendum ad celebrandum, et alia similia ad laborem extrinscce adnexum pertinet.

Divisio. Simonia distinguitur

1° *Mentalis,* si fiat mere interne vel absque pacto, ut si (piis collatori vacantis paro'ei:e filium commendet, et inierim specie doni liberalis argentea vasa ipsi mittat ea interna intentione, ut eum moveat et obliget ad lilium suum nominandum.

2° *Conventionalis,* si pactum quidem intercedat, sed nullo modo exeeutioni mandatum, saltem ab utraque parte.

3° *Realis,* si pactum ex utraque parte adimpleatur, saltem inchoate.

Accedit Simonia *coujidentialis,* quæ Iit quolibet paeto, seu confidentia in electi-

1 C. 21. 4 2. causa 1?. n. 4.
2 L. IV. 42.
* I. IV 48 VU 382.
4 S R. (· 12 Sept. 1857-
‘ L ÎV. 48. VI 382. 387. Q. retr. 72.

1 C. 114. causa 1. q. 1.

one vel præsentatione ad beneficia, aut in horum resignatione, etc.1

Distinguitur etiam Simonia *juris divini* seu *nainnilis,* et *juris ecclesiastici.* Prior habetur, si res simoniace permutata spiritu ilis sit ex natura sua, ut sunt indulgentia·, Sacramenta, etc.; posterior vero, si quid fiat contra legem aliquam, qmc ab Ecclesia lata sit ob simonia vel *periculum,* vel *speciem.*

352. Piuncipia .— I. Ad Simoniam requiritur, ut temporale detur aut accipiatur sive *formaliter,* sive *rirtualiter* pro ipsa re spirituali, et in ejus commutationem, ita ut fiat lequiparatio rei spiritualis cum temporali, seu commutatio, cx motive primario unum pro altero ceu pretio aut justa compensatione habendi. Ratio ex ipsa Simoniie definitione aperta est. Hinc si interveniat aliquod motivum honest uni, vi cujus temporale et vicissim spirituale tribuatur, unum non esset amplius alterius motivum, sed solum ejus causa impulsiva, nec proinde Simonia foret.

Dixi : 1° *formalHer,* id est, quod directe quis intendat loco temporalis et propter ejus aestimationem accipere spirituale.

Dixi : 2° *rirtualiter,* quod nempe quis per temporale *proxime* et *immediate* obtinere velit spirituale, nec aliud motivum verum et honestum intercedat. In hae enim voluntate virt militer includitur intentio unum cum alio commutandi.

II. Licet dare pro pretio temporali adnexum spirituali *antecedenter et concomitatiter exlrinsece,* modo pretium ob spirituale adnexum non augeatur Nullatenus vero licet dare pro pretio adnexum spirituali *eoncomitanter intrinsece,* seu *inseparabiliter,* neque adnexum *consequenter.*

Ratio 1 , quia res et labor actionis sunt vere in se pretio æstimabiles. Prohibetur tamen Jure Canonico venditio balsami, quod in (hrismate continetur, licet consecrationi prreexistat ; quia cum sit modici pretii. Episcopus vendere Sacramenta videretur.'·

Nihilominus quoad Oleum benedictum vel Sacrum Chrisma Scavini advertit, usum in aliquibus Ecclesiis cathedralibus invaluisse, ut aliquid ab Ecclesiis particularibus accipiatur pro compensandis sumptibus factis in materia comparanda.

1 L. IV 49. 85. 80 sq. 2 L. IV. 72.

Ratio 2dl est, quia quod est intrinsece adnexum spirituali, ab ipso inseparabile est ; unde res ip»a vel aci io vendi censeretur. Attarnen, etiam secluso labore extrinscco, licite aliquid pro ministerio sacro accipi potest ratione stipendii, seu sustentationis, ut ex praxi Ecclesiæ constat. Postulat enim æquitas naturali», ut honesta sustentatio compilatur iis, qui aliorum utilitati vacant. Hinc Christus 1 *Dignus eat operarius mercede sua.* — Et Apostolus,'2 *descitis, quoniam qui ut sacrario operantur, qua de sacrario sunt edunt ; et qui altari deserviunt, cum altari participant ? Ita et Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio civere.*

Ratio 3“ est, quia illud *consequenter* censetur spirituale, vel spirituali alligatum. Eruitur etiam <x speciali Juris Canonici dispositione.

111. Simonia est peccatum gravissimum ; ct, si sit juris divini et naturalis, materia' parvitatem non admittit. Si autem Simonia »it juris ecch siastici, potest in ea dari materiie parvitas juxta S Alph.3 Ratio est, quia res spiritualis quælibet cx comparatione cum re temporali eum magni injuria iu ipsum Deum vilipenditur. Constat etiam ex verbis S Petri ad Simonem magum:4 *Pecunia tua tecum sit m perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri.*

353. Ql.ESITA. — Quær. 1° *Jn sit Simonia dare principaliter quidem temporale ob spirituale, sed non unice ?*

Heap, .tjfirm. Ratio est, quia etiam sic adest comparatio rei temporalis cum spirituali. Motivum enim, quod adjicitur, quantumvis honestum >t. prioris motivi, propter quod principaliter datur temporale, malitiam et impietatem non destruit.5 Constat etiam cx pp. 45. KÎ ab Innoc. XI. damnatis (p. XVI.).

Quær. 2° . *In si/ Simonia dare aut procurare Superiori temporale ad sibi eum conciliandum intuitu beneficii aut ojficii obtinendi ?*

Resp. Neg., si intentio primaria sit dandi gratis temporale; quia tunc comparatio immediata fit rei temporalis eum temporali, nempe hem volentia Superioris.

» Lue. 10. 7.
' L. IV 50.
6 L. IV. 54.
- I. Cor. 9. 13. 14.
4 Act. S. 20.

Secus autem, si intendatur res spiritualis ut debita retributio, non vero ut effectus gratiludinis animi, quæ intentio, nisi oppositum ex adjunctis, puta ex exiguitate muneris, etc,, vel constet, vel colligi possit, prmsumenda est virtualiter existcre, si alius titulus, v. g. tollcndæ injustæ vexationis, etc. desit.[1]

Quær. 3° *Ju nil Simonin obire functione» narra»* principaliter *ob diprndium, re/ recipere aliquid pro doctrina nacra ?*

Rettp. ad 1um -Ac'/., saltem *probabilia»,* (piia stipendium non recipitur ut pretium rei sacra·, sed tampiam debitum persona·, quie in proximi gratiam occupatur— Lacroix, ct alii *commitiiitcr*[2] contra aliquos. Idcirco si inordinata qiurpiam allectio intercedat (nam aberit omnis culpa, si indigentia aut alia honesta causa ad quivrcnda ejusmodi stipendia impellat), non Simonne, sed avaritia· vitium erit.

Renp. ad 2un' *Affirm.,* si instructio tendat ad bonum spirituale aliorum, (piia est res spiritualis, nisi tamen accipiatur titulo stipendii seu sustentationis. Secus vero si instructio sit mere temporalis, v. g. in tradenda explicatione Sacrarum Litterarum aut Theologia·.[3]

354. Quær. 1 *An Simouia tdt pecunia ne redimere ab iujunta vexatione circa beneficia, aut aliud bonum npiriluale, c. t/. Sacramenta,* cie. ?

Renp. Neg., saltem *probabiliun,* (piia vexationis liberatio, (pin sola directe intenditur, est quid temporale.— Hinc potes (lare pecuniam inimico tuo, si conctur per fraudem impedire collatorem, ne tibi faveat. - S. Alph.,[4] ct alii *contutuititer.* Imo in idipsum 1>D. consentiunt, etiamsi solis precibus impedire velit. Non autem potes dare pecuniam iis, (pii obessc vel prodesse possunt eligendo vel pne-entnndo ad beneficium aut illud conferendo ; etenim offerre illis pecuniam, ne obsint, idem foret ac offerre, ut prosint, scilicet ut consensum non denegent.[6]

Quær. Γ>° *./// Simonin nit dare rei accipere aliquid pro inffrennn in ReUffionent ?*

Reep. 1 Certum est. non licere dare vel accipere aliquid pro solo ingressu . (plia hoc esset commutatio rei sacra·, cujusmodi est Religio, cum re temporali.

2° Certum est etiam, licere monasterio pauperi aliquid exigere pro ingredientis sustentatione, quia tunc non eoniniutatHires spiritualis cum temporali ; et alioquin postulat aequitas, ut recipiatur aliquid, ne monasterium oneribus gravatum corruat.

3° Certum est pariter, licere monasterio aliquid exigere pro sustentatione Novitiorum, (piia eum non adhuc pertineant ad Religionem, ct pro libitu discedere possint, et sæpe reipsa discedant, lequum non est monasterium pro ipsis tam gravi oneri subesse. Religio tamen Fratrum Minorum ex decreto speciali nihil accipere potest.

4° Controvertitur autem, si agatur dc monasterio ŏpulento. Negat S. Alph.,[1] nisi recipiendus sit senex vel infirmus, ('icterum nunc evanescit omne dubium ob temporum difficultatem. Nulla enim inveniuntur monasteria adeo opulenter fundata, ut auxilio alieno pro pra-senti et futuro nullatenus indigeant. Pr.e.terea ut ex pluribus decretis constat, Moniales dotem statutam semper exigere possunt, et pro clioristis debent [n. 1188. 11. 3)].

355.– Quær. 6U *Att Simoniani committat nacerdon, qui npondet laico Mineam pro exitu ludi, dum noria» pretium temporale exponit ?*

Renp. Neff, per ne, (piia hac ratione res spiritualis non aupiiparatur proprie temporali, sicut non icquiparatur, (pu.udo Missa dicitur pro stipendio; sed tactum offertur exeeutio rei spiritualis loco temporalis, quæ foret alioquin tradenda. Non enim peccat, (pii offert creditori 1···· Missas pro eo celebrandas, ut remittat debitum .8 100; ergo a pari nec peccat. qui spondei Missam pro exitu ludi, dum alter S 1 exponit. - Ita Voit 2 contra alios,

('«eterum ejusmodi ludus raro eant aliquo scandalo, et proinde semper dissuadendus est.

Quær. 7° *tu Simoniam committat nacerdott, qui pro Minna ntiprndium nupra taxant connuctam aut ah Epincopo »!atutam exiffit ?*

Renp. Neff., nisi mente simoniaca agat ; (piia, cum alium habeat titulum exigendi remuneratinnem, deficit comparatio inter spirituale ct temporale. Peccaret quidem contra obedicntiam vel justitiam plus

1 L. IV. 51.
•L. IV. 04.
6 L. 1\ 100.
« L. IV. 55.
‘ L. IV. 101.
1 L. IV. 92.
' a n.506.

æquo exigendo, minime vero contra Religionem. Contradicit tamen Voit,l cum aliis, quin (ait) tunc decal omnis justus titulus exigendi temporale.

35G - Quær. 8° *Quid de sic dictis* JURIBUS STOL E ?

/Λ-ƛ/λ l .lure *communi* statutum e-t, a) ne horum solutio conditio sit. sine qua non sacrarum functionum, nec proin *ante illas* exigatur; b) ut *post* sacras functiones, quibus lege diœccsana aut laudabili consuetudine annexa sunt, exigi valeant, et quidem ex justitia,3 pr.eterquam a pauperibus; *e)* ut per Episcopum, non per sacerdotem, compescantur, qui malitiose nituntur laudabilem consuetudinem immutare.8 — Laudabilis autem diri nequit consuetudo (piando a Sancta Sedeant ab Ordinario vetatur (cfr. Cone. PI. Bait II. pig. 290. Doc. \ I.), velex sacerdotum exactione processit.

Resp. 2° Juxta Cone. Pl. Bait. IL Episcoporum est, "in . . . synodo diceres ma, vel alias, prout illis iu Domino visum fuerit, consilio sacerdotum etiam adhibito, justam " statuere •'raiiom-m qiui inter sacerdotes simul . . . commorantes eleemosyna·, quas fideles occasione Sacramentorum Baptismi vel Matrimonii administrationis sponte conferunt, distribuantur, potioris juris ct graviorum onerum pastoris non neglecta eoiisideratiouc." 4

Prtetcrca in variis dicecesibus statutum est, ut *jura* ştola ąua ex functionibus m alterius parochia aut iu gratiam alieni paroe.hiani exercitis proveniunt, pastori proprio remittuntur. Id tamen non est intelligenduin de oblationibus *omnino* voluntariis, seu dc iis, ad quas fideles neque lege dimecsatia, neque consuetudine obligantur; neque etiam de ea parte oblationis ędebita qua; laxam a lege vel consuetudine statutam excedit ; ea enim parte omnino voluntaria est.

Resp. 3° Quod speciatim Sacramentorum administrationem attinet, occasione

a) *Confirmationis,* si eum visitatione pastorali, ut solet, conjungitur, "sit . . . in optione eorum, (pii visitantur, si malint solvere id, quod erat ab ipsis antea' solvi, certa pecunia taxata, consuetum, an vero . . . victualia subministrare " l Episcopo,

bi *Rucharislia·,* nihil accipi consuevit,

c) *Pmiiileidt/r-,* cotifin ii po nit· nlias pecuniarias sibi ipsis . . . non applicent, neque a pernitentibus quidquam tanqii-iin ministerii sui prœininm petant, ve) aeripianl." 3 " Etiam ultro,' moi.et (or.c. Bien. Bait. I L' "quocumque nomine oblata recusent , nec vel ipsam Mi-sa-elecmos\ynam in hoc sacro tribunali offerri sinant."'

d *Extrema Unctionis,* nihil accipitur. ' Quodsi sacerdo- iter lomrinquum f· · · ru ad eos invisendos, nil vetat ut ei dentur ńecessaria itineris impensa- absit autem ut a pauperibus exigantur. "4

e) *Ordinum,* " nihil . . . etiam sponte (dilatum, Episcopi et alii ordinum collatores, aut « orum ministri, quovis prætextu accipiant. 5 Expensas tamen itineris Episcopus vice alterius vel extra cathedralem favore alieujus conventu- aut collegii Ordines conferens accipere poterit.

f) *Baptismi* et *Matrimonii.* Certum est I) nihil *exigi* posse, ubi non adsit lex diircoana aut laudabilis ron-i eiudo. Laudabilis autem h;cc dici nequit, si ton ex fidelium pietate, sed ex -ac· rdotum i xactione processisset, ut explicant Canonistæ.

2) " Ea quæ pietatis studio post collatum bapti-ma aut matrimonium, eleemos\ńa nomini-, a fidelibus *sponte* offeruntur,"' sacerdotem, si velit, accipere posse.·

Resp. I Circa sepulturam statutum est I. *Jure communi* l a) pro terra, -epultunr deputanda (nam hoc etiam sensu venit vox *sepultura'),* nondum benedic^·., aliquid exigi vel accipi potest. b) non vero pro terra jam hem dicta, c) nisi rr/ adsit consuetudo. *rei* lilx-nditer quid offeratur, re/ ratione situs aut loci honoratiori- aliquid petatur.

Patet *prima* responsionis par- ex eo. quod hujusmodi terni aliquid profani -it ct proin sine aliqua ştimouia lalw vendi possit ct emi: *secunda* ex L. HL Decr. T. \ \ \ III. c. 13: *tertia,* ex eo quod

1 n. 497.
2 L. IV. 05. quivr. V.
3 L V. Deer. Tit 3. ‹·. 42 ct Reiflenst in li t.
« a. 94
1 Tr. Şŝĕ 24. c. 3 đ Ķ«
2 Rjt Roni, it·· Sai l'irnit.
a n. 289
« K<-nr. Tr. XII· 66.
6 Tr Sio- 21 c. l
o (’one. l'l Bdt IL η. 221.

consuetudo illa in jure l. c. non vocetur prava, nisi casu, (pio ‘‘decedentibus non prius permittatur effodi sepultura, (piam pro terra, iu qua sepeliendi sunt, certum pretium Ecclesiæ persolvatur ” ; —liberalis oblatio nullo jure prohibeatur ; — situs autem aut honoratior locus profanum aliquid sint, pretio æstimabile.

2° Pro actu et officio sepultura’ sponte oblata, ut per se patet, accipere licet, et, ubi viget consuetudo, titulo sustentationis, etiam aliquid exigi potest.

3e Pro pauperum sepultura· sive loco, sive actu nihil exigi potest a parochis.1

II. *Jure notdro* seu statutis Cone. Pl. Balt. 11.2 pretium pro loco sepultural solutum ad coemeteria servanda, restauranda ct ornanda, ct. si quid supersit, ad caritati? vel religionis opera promovenda *Ordinarii judicio* adhibendum est. “ Districte autem vetamus,” aiunt Patres, ‘‘ne umquam, quocumque sub prætexlu, sine Ordinarii venia, pecunias, qua· ex cœmetcriis derivantur, suas facere audeant viri ecclesiastici; id vero si attentaverint, pretiis severissimis plectantur.”

“ Ubi est consuetudo,” ait De Angelis,3 . admittitur, ut pro loco communi in coemeterio solvatur taxa, qme dicitur sepultura·; atque hujus quidem taxæ pendenda· ratio est partialis rcintegratio summit’ expensae pro coemeterii aedificatione, ct sumptuum, qui fiunt pro conservatione ct custodia ejusdem loci ; prout quoque hic Romæ est talis taxa, et notatur in dictis *JSfalidis Cleri cap.* 6° ” (Denotantur Statuta Cleri Romani.) “ Verum pro pauperibus sepultura debet esse gratuita; et quod in istis exactionibus jure reprehenditur, est modus vexatorius, quo limit ; ut non detur licentia sepeliendi, nisi fuerit summa pecunia· soluta ; . . . de quo ultimo casu, ut advertunt Doctores, est intelligenda dispositio *Cap.* 13. h. t0.”4 Hanc vide supra sub 1°.

357. *Jietolces.*— 1° Non committit Simoniam, qui Reliquias eum Reliquiis permutat; quia sic non datur spirituale pro temporali. Idem dicendum est de cæteris rebus sacris, si excipias beneficia, quorum permutatio ne propria auctoritate fiat, ab Ecclesia prohibitum est.

2° Non committit Simoniam, qui vendit ceram benedictam, rosaria, cruces vel numismata, quibus adnexæ sunt indulgentia·, vel sacras Reliquias capsulis pretiosis inclusas, vel alia similia ; quia luce non venduntur ratione rei sacræ, sed ratione pretii rei temporali adnexi ; secus tamen, si propter rem ipsam sacram majori pretio hæc venderentur. Animadvertendum præterca pluribus decretis S. Uong. Indulg. interdictum esse, ne rosaria, cruces aut numismata benedicta venditioni exponantur.l

3° Non committit Simoniam, qui pecuniam principi luereticO solvit, ne ab ingressu Ecclesia· seu a coetibus religiosis Catholicorum frequentandis impediatur ; aut malevolo homini, ne ab ipso injuste diffametur, et a beneficio, ad quod jus habet vel ludicre potest, arceatur. Ratio est, quia hoc modo non datur temporale pro jure spirituali, sed pro tollenda vel impedienda injuria, quæ est quid temporale.

4° Non sunt de Simonia accusandi, qui gratis vel pro incompetenti mercede serviunt, ut hac occasione suam probitatem vel dexteritatem demonstrent cum spe aliquando obtinendi quodpiam beneficium ; quia non expectant illud spirituale velut pretium laborum suorum.— Elbel.2

5° Nec sunt Simoniæ culpabiles, qui ex gratitudine præstant temporale ob spirituale acceptum, et vice versa. Sic non peccaret (apellanus, qui servitia libentius tribueret Episcopo, a quo beneficium obtinuit, nec Episcopus qui Clerico beneficium conferret in recognitionem obsequiorum ; (plia hæc non praestantur vehit pretium; insuper honestum ct laudabile est pro accepto obsequio se gratum exhibere, ('avendum tamen sedulo est, ne sub titulo gratitudinis lateat Simonia palliata, hoc autem fieret, ubi intercederet paetum implicitum dandi beneficium pro temporali obsequio, vel vice versa.”

6° Esset autem Simonia ministeria sa-

1 S. Cone. 5 maii 1647 ct Rit. Itoni. <lc Excquiis.

- n. 393.

8 l’ræl. Jnr. Can. T II P. II. p. 19.

< i. e. Deer. L. III-T. XXVIIl.

i V. Prinziv. n. L. p. 16 et n. DXCIV. p. 232·

« n.618.

3 Cfr «i bibet Vind P. III. q. VI. ubi et nliv qua il ;ai u. :.Mone bujlte resolutionis notantur.

cm obire prærisc ob pretium percipiendum tanquam tale, v. g. accipere pecuniam pro absolutione a peccatis, a censuris, vel pro dispensatione in voto, juramento, irregularitate, et impedimentis matrimonii; ratio, quia est actus spiritualis tum ratione principii seu potestatis spiritualis, tum ratione linis seu salutis animarum. Licite tamen accipitur pecunia *occasione* dispensationum, pnesertim (piando alia justa causa non adest, titulo scilicet commutationis seu eleemosyna;, vel sustentationis onerum Pontificatus, ad subveniendum Ecclesiæ necessitatibus, v. g. Templorum, Missionum, etc. vel ad alios pios usus, v. g. ad pauperes sublevandos, ad nosocomia dotanda, ad expensas tribunalium, a quibus dispensationes conceduntur, etc. ; stipendium enim congruum variis officialibus seu ministris ad causas expediendas adhibitis tribuendum est.

358. Qt .esita .—Quær. 1° *An sil restituenda res spiritualis sinioniace acquisita?*

Resp. 1° *.Ijfirm.,* quoad *beneficia;* ita communis et certa DI), sententia. Ratio, (piia jura in pcenam delicti obstant, quominus recipiens aut pretium aut beneficium, possit dominium accepti acquirere. Et eum irrita sit beneficii adeptio, eo ipso nec fructuum acquiri potest dominium, atque adeo hi quoque sunt restituendi.

Resp. 2° iVl·//., (pioad reliqua, licet judex possit in poenam criminis restitutionem injungere. Ita communis cum Schmalzgrueber.1 Ratio est, non modo (piia quaidam restitui non possunt, v. g. Sacer Ordo, sed etiam (piia ut valida sit rei spiritualis, v. g. SS. Reliquiarum translatio, jure divino non plus requiritur, quam potestas in altero transferendi, in altero recipiendi n i dominium ; atqui, nisi *aliunde* in alterutro -it defectus, hæc potestas adest in utroque quoad rem spiritualem. Ergo. Si autem translatio valet jure divino, valebit etiam jure humano, eum ab hoc irrita», nisi fere solæ provisiones bcneficiales simoniaeæ, non decernantur.

Quær. 2° *An restituendum sit pretium sinioniace pro re spirituali acceptum ?*

Resp. 1° Si solum intercessit simonia» crimen, nulla vero justitia· læsio, non adest obligatio restituendi simoniacum pretium ante condemnatoriam judicis sententiam, nisi ipsum pretium excedat aestimationem commodi temporalis, quod cum n· spirituali in alterum transfertur. Ita Suarez, Lessius, Laymann, R< iffenstuel apud Schmalzgr.1

Resp. 2° Vbi vero pactum simoniacum repugnet etiam justitiæ commutative?, pretium restituendum est ante omnem judicis sententiam. Ita *Communis.* Ratio est. (piia cx justitia» commutativæ læsione obligatio restituendi ipso naturæ jure exsurgit.

Quær. 3° *Cui restituendum sit pretium simoniacum ?*

Resp. 1° Si,datum sit pretium, sed nondum tradita sit res spiritualis, communis sententia docet, pretium illi restituendum esse, (pii dedit, nisi aliter judex decreverit. Ratio est, quia jura solum contra simoniam realem *mndicaticas* statuunt pœnas.

Resp. 2° Si vero utrinque sequuta sit traditio, ante sententiam *probabiliter* restitui potest vel danti, vel ecclesiæ, vel pauperibus.2

1 L. V. tit. 3. n. 284.

1 L. V. tit. 3. n. 286.

2 L. IV. 115. Cfr. Vind I». IIf. q. VII.

DE II. DECALOGI PRÆCEPTO.

Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum.[1]

line præcepto prohibetur quælibet erga Deum irreverentia sive per vanam Sanctissimi Nominis ejus usurpationem, sive per blasphemiain, sive per juramentum aut votum vel illicitum vel violatum.

———

CAPUT I.

DE VANA USURPATIONE NOMINIS DEI ET BLASPHEMIA.

ARTICULUS I.

DE VANA SS. NOMINIS DEI USURPATIONE.

359. — Dicitur iu vanum usurpari SS. Dei Nomen, cum sine rationabili causa, aut sine debita reverentia assumitur. Hoc autem triplici pr.esertiin modo fieri solet, scilicet

1° *Er impatientia,* seu *indignatione,* in creaturas etiam inanimatas, aut in seipsuin, v. g. *Dens meus ! Bone Dens ! quam male res ida procedit ! Dens meus ! quam stultus ego ! . . .*

2° *Ex admiratione,* per modum exclamationis. Sic dicitur : *Jésus, Maria ! O Deus ! Deus meus !*

3° *Superflue,* plerumque ex mera formula, seu ex levitate, vel ex quadam consuetudine. Sie dicitur : *Deus mens, utique, . . . ita est,* vel *non ita.*

360. Qv esit a. — Quær. 1° *An vana usurpatio nominis Dei sit semper peccatum, et quantum l*

Resp. 1° *Per se* peccatum est. quia hedit reverentiam divino nomini debitam. Constat insuper ex Decii.:4 *Nominatio Dei non sit assidua iu ore tuo.*

Resp. 2° *Per se* peccatum est *veniale* tantum, quia reverentia illa non graviter l.editur Mortale autem evadere potest ob contemptum formalem Dei aut iram gravem contra eum, quia tunc de ratione ɓlasphemia participare censetur.

Resp. 3° Quamvis culpa sæpe careat propter inadvertentiam, non tamen sunt excusandi, (pii absque ullo reverentia? sensu ex consuetudine SS. Dei Nomen semper in ore habent.— Contra vero si usurpetur SS. Dei Nomen cum debita reverentia, etiam in rebus indifferentibus, non modo aberit peccatum, sed, ubi sic usurpetur per modum invocationis, erit opus bonum ct meritorium. Eaum facilius a peccato excusabuntur, (pii per modum admirationis seu interjectionis SS. Nomen Dei usurpant, (plia tunc facilius abest irreverentia.

Quær. 2° *.in sit peccatum usurpare inutiliter nomina Sanctorum ?*

Resp. Affirm. Quod enim dicitur de Sanctissimo Dei Nomine, idem, servata proportione, etiam de nominibus Sanctorum (livendum est, ut constat ex citato loco Ecdi. ubi additur : *Et nominibus Sanctorum non admiscearis.* Idem quoque dicendum est de vana usurpatione verborum Sacra Scriptura·, (piando irreverenter sumuntur. Trid. S. 4.

Quær. 3° *An sit peccatum assidua et inutilis usurpatio nominis dmmonis ?*

Resp. Neg. per se. Reprobanda tamen est ut minus decens in ore Christianorum. præsertim sacerdotum, (pii ratione scandali interdum immunes a mortali culpa non sunt.— Busemb. apud S. Alph.,l Bouvier, etc.

ARTICULUS II.

DE RLASPIIEM1 A.

361. *Definitio.* — Blasphemia est locutio Deo ɨnjuriosa. Locutio autem non verbo explicito tantum, sed aliquo sensu etiam mente et opere fieri potest. Si agatur tamen dc reservatione aut de aliis pœnis ɓlasphemia inflictis, sola oralis proprie intelligitur.

Dirisio. Blasphemia imprimi- distinguitur

1° *Directa,* vel *indirecta,* prout Dei inhonoratio vel *directe* et formaliter a blas-

1 Bxod 20. 7. « 23. 10. 1 L. IV. 131.

phemante intenditur, vel, quamvis non intenta, in dictis tamen aut gestis ejus aliqua Dei contumelia continetur. />/- *reda,* cum odium Dei ordinarie conjunctum habeat, specie differt ab *indirecta,* quæ ex ira in homines vel creaturas profertur.1

2' *Immediata,* vel *mediata,* prout Deum ipsum immediate afficit, vel mediate tantum, nempe Sanctos, aut res sacras verbis inhonorando. Specie non differunt.

3° *lhereticalis, imprecatwa* et *mere probrosa,* prout lueresim, vel imprecationem, aut meram contumeliam continet, quæ specie differunt, cum hærcticalis etiam fidei, imprccativa autem caritati quoque adversetur.

Pr in c ipia .——1. Blasphemia quælibet formalis et deliberata, sive directa sit, sive indirecta, sive immediata, sive mediata, est peccatum mortale *e.r tuto genere suo.* Ratio est, quia quælibet contumelia in Deum est injuria gravis divinæ .Majestati illata.——Potest tamen evadere veniale ex imperfectione actus, scilicet ex defectu ad vertent iæ, aut perfecti consensus.

II. Ad blasphcmiam perfectam, ratione actus, necessaria non est expressa et explicita intentio Deum inhonorandi, sed implicita sufficit, eum scilicet quis ea, quæ veram Dei contumeliam continent, etiam ex joco aut ira in creaturas cum advertentia profert. Ratio est, quia ex his sequitur gravis Dei inhonoratio, licet indirecta ; gravis enim irreverentia in Deum committitur, cum verba ei contumeliosa ad jocum, vel ad iram exprimendam adhibentur. Reuter.2 Excipe, nisi jocus tollat omnimodam rationem irreverentias in Deum.

III. Blasphematoria habenda sunt *per se* verba, quæ ex communi apprehensione, quæ sensum determinatum verbis jam tribuerit,§ vel ex modo loquendi derisorio aut iracundo, aliisve circumstantiis, Dei inhonorationem continent.

3G2. *Ilesolves.*— 1° Blasphemia est dicere : *Perdat te mors,* vel *sanguis Dei ; perdant te Sacramenta.* Item spuere in cœlum, infrendere dentibus in illud, dicere se velle aliquid agere Deo invito, et similia.

2° Blasphemia est dicere : *Deus mm est plane oblitus. Quare Deus me creavit !*— Excipe tamen, si hæc proferantur modo loquendi humano, ex levitate, vel ad ostendendum doloris vel ta-dii gravitatem, ut sæpius fieri solet. Nunquam autem excusandi sunt a peccato gravi, qui advertenter ac serio dicant : *Deus est injustus. Deus injuste me tribulationibus gravat. Injuste sinit malos essefelices in mundo.* — Voit.1

3° *Ordinarie* graviter peccasse censendi sunt, qui ira vel aliqua passione abrepti verba blasphemiæ protulerunt, nec admittenda horum excusatio quod ad eorum significationem non attenderint ; quia *ordinarie* non defuit aliqua advertentia. *saltem confusa,* de blasphemiæ malitia. Idem resolve de *habitualis,* exceptis tamen illis, (pii ex inveterata consuetudine blasphemandi *jam retractata* in ejusmodi verba indeliberate erumpunt.2

4' Non peccat graviter, qui pronuntiat verba in se quidem blasphematoria, sed dimidiata aut corrupta, ita ut ad verum sensum non attendat ; hæc enim rationem blasphemiæ jam non amplius habent. — S. Alph.,§ Bouvier.4

3G3. Qu .e s it a .— Quær. 1° *An sit blasphemia maledicere creaturis ?*

Itesp. Disting., est blasphemia maledicere creaturis cum relatione ad Deum, v. g. ꝑluvia ventis, ut a Deo imperatis, vel addito verbo *Dei;* item maledicere creatꝛura (ꝓia de se specialem rei itionem ad Deum habet, v. g. animie ñostra Fidei (’atholicæ, cœlo et similibus. Secus autem. ut fere contingit, si indignatio feratur in creaturas sine relatione ad Deum — *Ita communiter* * Hinc

Quær. 2e *.hi blasphem e censendiP sint imprecationes Anglica :* 1°“God DAMN me *or* you 2° God damn my *or* your soil ” : 3° God d vmn my *or* your soul TO HELL ” ?

Prior formula vix aut ne vix quidem blasphema probari posse videtur; nam pronomen *me* vel *you* neque etymologice, ut per se patet, neque ex communi apprehensione, nostratum saltem, animam denotat Kenriek§ eam in praxi. utpote nihil aliud nisi imprecationem plerumque

i L. IV 120. 5. Vind. Ed. 2‘. 'I' I. p. 291. (2).
8 n. 412. 4 L. IV. 130. pp. 281. 282.
i n. 519. - Cfr. \ iud. P. 111 q. \ III.
3 L. 1\ 121 4 De 2 ꝑne< a. 1.
5 L. IV. 129 6 Tı III 44.

materialem tantum continentem, a mortali excusat.

Altera, spectatis principiis a S. Alphonso mortuorum maledictioni applicatis, blasphema videtur, ideoque *de* w mortalis, licet in genere *maledictionis* seu *imprecationis* materialis foret. S. Doctor enim maledictionem mortuorum ea etiam de causa blasphemant negat, (piod non referatur ad *animam ;* at in secunda ac tertia formula *anima* expressis verbis nominatur.

Quær. 3° *.in sil blasphemia maledicere toti mundo 1*

Resp. Ijfirm., (ptia sicut jurare per creaturas, in quibus magis relucent attributa divina, est verum juramentum, ita ipsis maledicere est vera blasphemia. quia Deus in ipsis *indirecte* contemnitur.1

364. - Quær. 4' *.In sil blasphemia maledicere mortuis ?*

Resp. .\'et/., nisi mens specifice feratur in animas purgatorii, quia mortui in genere non habent specialem relationem cum Deo.2

CAPUT II.

DE JURAMENTO.

365. — *Definitio.* Juramentum est invocatio divini Nominis in testimonium veritatis.

Divisio. Distinguitur juramentum

1° *.tssertorium,* (pio *presentia* vel *preterita* affirmantur vel negantur, vel *promissorium,* (piod solum ad *Jutura* sese porrigit. Quamquam non omne juramentum de futuro est *promissorium.* Duplex enim a DD. distinguitur juramentum de futuro: aliud *nudum* ac *simplex,* (piod nullam continet erga alterum promissionem. v. g. si jures, te non ingressurum hanc domum tel cauponam, etc.; aliud vero *promissorium.* (piod est *confirmatorinm promissionis* vel erga Deum, (piod est *cotum juratum,* vel erga proximum, quod obligationi justitia aut fidelitatis ex promissione orta addit obligationem ex virtute religionis.

2° *Solemne.* vel *simplex,* prout fit forma jure requisita, solemnibusve caeremoniis, aut iis seclusis.

1 L. IV. 129. 2 L. IV. 130.

3° *Ex/dicitum,* vel *implicitum,* prout Deus expresse in testem invocatur, aut adhibentur in testimonium creatura in quibus attributa divina specialiter relucent.

4° *Contestatorium,* vel *exeeratorium* seu *imprecatorium,* prout Deus invocatur in solum testem, vel in testem simul et perjurii vindicem.

Ex communi tamen sententia omnia juramenta ejusdem sunt speciei.1

Juramentum debitis vestitum conditionibus honestum est et licitum, et, si promissorium sit, obligat in conscientia, nisi justa causa obstet, vel legitime obligatio ejusdem cessaverit. Ita *omnes*2 et constat tum ex definitione Com·. Const. *sees.* s. contra *lEiclejJum.* (p. IX.), tum cx praxi universali Ecclesia ct populorum, necnon ex variis Sacra Script une locis. *Dominum Deum tuum timebis . . . ac per nomen illius jurabis.*6

Urget obligat io y/ow/r//quoties juramentum *rei* necessarium est ad subveniendum proximo, *cel* a Superiore legitime exigitur.

ARTICULUS L

DE (OXDITIOXIBIS JURAMENTI.

I. *De requisitis ad essentiam juramenti.*

366.— Duo requiruntur ad juramentum, scilicet 1° Intentio jurandi, saltem vidualis ; (plia sine tali intentione non potest existere juramentum formale. 2° Formula juratoria sive per Deum explicite, sive implicite per creaturas, vel signum juratorium; (plia, cum Deus invocetur ut testis, necessc est, ut hoc in juramento exprimatur.4

367. *Résolves.*— 1° Non valet juramentum promissorium fictum, seu mere externum, ob voluntatis seu intentionis defectum. Peccat vero sic jurans; sed *probabilius per se* loquendo venialitcr tantum, (plia non est nisi mendacium cum vana nominis Dei usurpatione.6——Mortale tamen est in contractibus, vel coram judice (ob gravem deceptionem contra justitiam), vel si ficte jurans non habeat animum implendi promissa.6

2° Non valet *probabilius* juramentum factum cum animo quidem jurandi, sed

1 L IV. 142. 2 L IV. 133. 139 m.
8 Deut. fi. 13. « L. IV. 134
6 H. A. Tr. V. 17.
° 1b. et L. IV. 172.

non se obligandi ex religione ; quia hoc nugatorium est. Valet autem juramentum laetum cum animo jurandi quidem, sed non se obligandi ex justitia aut ex fidelitate.

3° Est juramentum dicere; *Juro per Deum, per Sanctos, templum, crucem, altare, Evangelium, Fidem catholicam, Ecclesiam, cirium, terram.*— Item dicere : *licum alienior. . . . Sit mihi testis Dean. . . Deam invoco ut tentem.* Secus, si (juis juraret per creaturas, iu quibus non elucet .*specialiter* divina bonitas aut potentia, v. g. per barbam, etc.1

1° Xon est juramentum dicere: *Novit Deus. . . . Corani Deo loquor,* etc. ... si luce *narrative* proferantur; secus vero, si *invocative,* quod dignoscitur ex circumstantiis, vel intentione loquentis. Nec est juramentum dicere : *Esi tarn rerum hoc, quam e.rinlif Deus, . . . quam ego exista, . . . quam sum in hoc loco, . . . fide hoin ciri fupon mg word and honor), . . . per fidem meam, . . . per conscientiam. . . . per fidem sacerdotalem, . . . moriar,* vel *diabolus me perdat, nisi ita. . . .* Excipe dum ťia duo ultima per modum exeerationis, ct non potius, prout solet, per modum sponsionis iroferuntur. Imo nec est juramentum (icere: *Juro vel juro ita esse,* nisi pnecesserit interrogatio dc juramento pnestando.— S. Alph.," *ct alii multi.*

II. *De requisitis ad liceitatem juramenti.*

368. —Triplex conditio requiritur ad lieeitatem juramenti juxta illud Jereiniæ : 3 *Jurabis; l ivit Dominus, iu veritate, et in judicio, et m justitia.*

I. Itaque requiritur *l'eritas,* id est. conformitas assertionis cum intentione et cognitione jurantis. Excludit igitur «untie mendacium, non vero omnem errorem. In juramento, assertorio veritas respicit existentiam facti; in promissori» existentiain intentionis.

II. *Judicium,* id est, ut cum discretione, prudentia, consideratione ac reverentia, nec >ine necessitate aut justa causa fiat.

III. *Justitia,* id <*st, ut juramentum sit de re justa, licita ct honesta. Sic contra justitiam juraret, qui juramento se obligaret ad damnum proximo injuste itifc-

1 L. IV. 13! l:$s.
2 L. I\ 134 138. 3 4. 2.

rendum, vel ad quidpiam aliud prohibitum.l

369. Ql Es it a. Quær. 1' *Quanam ■sit causa sufficiens adjurandum ?*

Resp. Quarumque causa honesta alicujus ponderis, v. g. pax confirmanda in familiis, major securitas in contractibus, . . . etc?

Quær. 2 *in Urvat jurare cum probabilitate. veritatis ?*

Resp. Neg., quia Deus nequit invocari nisi in testimonium rei ćerta ; attamen extra judicium certitudo quædam moralis, seu probabilitas unica, sufficit?

Quær. 3 *.in Uveat jurare cum restrictione mentali ?*

Resp. .\eg., si sit *pure* mentalis; secus vero, si *late* mentalis sit. et justa adsit causa, qme tamen major ćssa ťeln câ, ťua requiritur ad restrictionem non juratam, et eo major quo veri» majorem præbent occasionem errandi.'l Aide dicenda n. 513-515.

Quær. *!' .!n liceat jurare tactis et osculatis Bibliis protestanticis, apud nos per magistratus exhibitis ?*

Resp. Neg., per se, ut patet ; proin juraturus Biblia Catholica aut librum precum, in quo pars aliqua S. Scriptura ťontineatur, allerre solet. Cætenun *solemitis affirmatio* apud nos sufficit. Dixi : *Neg. per se,* «piia ignorantia sæpe excubat. Collect, p. 630 n. 1180.

Quær. 5° *.!!! liceat prastare juramentum m publica: rei perturbationibus ?*

Resp. Hoc plerumque a circumstantiis pendet. Perpende, quid postulet justitia, aut bonum commune, et qutvnam sim juramenti requisiti obligationes, utrum po-ťitiva an ńegativa ? Potissimum vero expedit consulere Superiores ecclesiasticos. ad quos pertinet definire, quid pro variis circumstantiis sit agendum.

370. — Quær. 6° *Quale sit peccatum jurare sine veritate, judicio et justitia ?*

Resp. ad I|"" Est mortale; quia Deum adducere in testimonium falsitatis, est velle destruere ipsius voracitatem. Constat etiam ex Proposit. 24“ ab lunor. XI. damnata (vide p. XV). L. IV. 147.

Resp. ad 2"m Veniale est *per se,* id est, secluso periculo pejerandi ;6 quia est tan-

1 ›· IN: 114. 2 n A Tr v u
3 11A Tr V. It. et L. IV 1 IS.
' L I\ 131 sq. 6 Ib. 143 sub 3.

tum vana usurpatio nominis Dei.— *Ha fere omnes, etiam rigidiores.*

Beep. ad 3nm *Distinguendinn* est juramentum assertorium a promissorio. In *priori,* puta si quis cum juramento se jactet de aliquo peccato, probabilius non adest nisi veniale contra religionem; quia non iit ad confirmandam complacentiam in peccato, sed tantum ad alios de eo certiorandos, quod non est nisi quædam animi levitas venialis. Excipe tamen juramentum ad firmandam detractionem; adhibetur enim ut medium ad infamiam alterius certiorem reddendam. In *posteriori* juramento certo mortale est, si de re gravi agatur, ut patet : u de levi, S. Alphonsol magis arridet sententia, ꝗua (tiam in hoc casu mortaliter peccari affirmat, (piia gravis videtur irreverentia Deum in testem ac fidejussorem peccati, licet levis, invocare.

Resulces.— Ie Inter juramenta prohibita referuntur ea. quæ in societatibus occultis emitti solent, ct quibus socii se obligant ad obtemperandum iis, ꝓia a cœtiïs superioribus jussa forte fuerint, vel ad servandum secretum etiam erga legitimam potestatem.1 \ ide n. 1721. 1°. d).

Sunt tamen societates quædam operariorum, in quibus juramentum emittitur, vel emitti censetur cum restrictione, ut ejus objectum Ordinario vel sacerdoti revelare liceat, ct hi quidetn, si juramentum nihil aliud contineat, quod ȷustitia adversetur. et societas non sit aliunde illicita, non sunt inquietandi. Vide n. 1721. 1).

2° Juramentum ſervanda Constitutionis Statuum l'œderntorum intclligcndum est sensu populari, (pii scilicet apud omnes receptus est ; nec enim quisque censetur *animi sententia* amplecti (puveumque in ea continentur, nec ad hoc obligat Constitutio.3 Nec mala, sed bona dicenda est lex. ꝓia minus malum permittit ut majus præcaveat. Moiilart. *L'figlise et VÉtat.*

3 Juramentum alienigenarum, jus civitatis hic (piivrentium, licitum est. ei etiam qui juramentum fidelitatis principi, a (pio discessit, pnestiterit. Juramentum enim illud fidelitatis exactum fuit ad *naturalem* civium obligationem *firmandam.* potius (piam ad *noram* inducendam, ideoque explicandum est pro ratione *naturalis* illius obligationis, (planemo, nisi *publica* et *grueix* causa urgeat, tenetur in patria manere, et cui satisfacit (pii principi, dum in ditione ejus versatur, obtemperat. Quod vero juramentum attinet, quod hic pnestatur ab alienigenis jus civitatis qmerentibus, et (pio abjuratur omnis princeps extraneus, ct consequenter etiam ille, a quo (piis discessit, intelligitur de abjurata illa obligatione naturali, ꝗuæ e ditione ejus discedendo jam cessavit, ideoque illicitum dici non potest.l

4° Qui, flagrante inter gentes aliquas bello, sub vexillo neutrali et documentis vel lictis ve] cx industria factis merces invehit in portum neutralem, ut inde devehantur ad alterutram ex gentibus, ꝗua bellum inter sc gerunt, jurare quandoque cogiturdocumentaessevera. Talejuramcntum iu casu præstari nequit, (i) p. 473.

ARTICULUS II.

de om.Kivtiom: jcramenti promissor».

371. Principia. — I. Omne juramentum promissorium de re licita et honesta, pr.eter obligationem ȷustitia aut fidelitatis, ꝓia cx simplici promissione oritur, obligationem quoque Religionis inducit. Ratio est, quia promissio *per se* jam obligat, et testimonio divino invocato confirmatur et corroboratur. — Alinime autem obligat juramentum de re illicita aut plane inutili, (piia juramentum, utpote actus Religionis non potest ess? vinculum iniquitatis aut rei ŏtiosa

II. Obligatio juramenti interpretanda est *stricte,* ct naturam actus vel contractus, cui adjicitur, onmcsquc ejus conditiones sequitur. Ratio *pruni* est, (piia jurans censetur voluisse se obligare (piam minime potuit ; ratio autem *alterius* est, (piia juramentum non mutat naturam actus. sed ei superaddit solam Religionis obligationem, et proinde easdem conditiones ct limitationes habere debet.

III. Obligatio juramenti interpretanda insuper est juxta conditiones tacitas in eo inclusas seu subintellectas, quæ sunt 1° si potuero sine gravi damno ; 2° si res non fuerit notabiliter mutata ; 3° si jura aut volunt, s Superioris non obstent ; 4°

» L IV. 110. Cfr Vind l' III q IX
• Cone. PI Balt. II. a. 519.
3 kenr Γι IU OS

1 Kcur.Tr. v.n ⌊ȷ

si alter fidem reciprocam servaverit ; 5° nisi ulter de jure suo cedat.l

372. Qi esita. Quær. 1° *.hi ₩o· parvitas muterifC in transgressione juramenti promissorii ?*

Resp. I® Sententi\ *negat,* quia non tantum violatur promissio simplex, sed promissio jurata. In quacumque ergo materia gravis injuria infertur Deo, cujus testimonium in vanum a jurante invocatum est. — Bonacina, Lessius, Toletus.

11“ Sententia *affirmat,* (piia in juramento promissorio Deus non proprie adducitur ut testis future exccutionis rei ₱promissa sed tantum actualis promissionis, seu ₹vera intentionis promissionem exequendi. — Suarez, Navarrus, Lay - maun, etc. — S, Alph. *in Opere'* dicit utramque sententiam probabilem ; sed in *JIom. apost.* 8 magis secundae sententiae adhæret.

Quær. 2° *An obliget juramentum promissorium errore aut dolo emissum ?*

Resp. Neg., si error aut dolus versetur circa rei substantiam ; secus vero, si adjuncta ejus accidentalia tantum afficiat;! (piia contractus simplex invalidus foret in priori casu, non vero in posteriori. S. Alph.4 Advertit tamen idem S. Alphonsus? probabilem esse sententiam oppositam, (piando error vel dolus versetur circa illas circumstantias, utut accidentales, (pia si ab initio notie fuissent, a juramento et promissione deterruissent.

373. — Quær. 3° *An obliget juramentum promissorium metu gravi et injusto extortum ?*

Resp. Controrerlilur. Sententia *communior* ct S. Alph® *longe probabilior, ojjirmat,* (piia juramentum, accedens contractui non per se irrito, servandum est *ex Religione,* quoties absque peccato servari potest /' At metum passus potest vel contractum vi legum rescinder.·, vel juramenti relaxationem petere, ut ali obligatione solvendi excusetur: si vero jam solverit, potest id, (pmd dedit, in judicio repetere, vel occulte se compensare.7 (’fr. n. ₹867.

Quær, 1° *Quomodo cesset obiigo(io juramenti ?*

Resp. l ' (’essat *ab intrinseco,* sicut lex, cessatione causa? motivie (η. 165).

Resp. 2' Cessat *ab extrinseco* irritatione. commutatione ct dispens tioiic. -icut votum, de (pio in capite sequenti dicemus. (‘essat quoque relaxatione seu remissione obligationis facta ab eo, in cujus favorem promissio jurata emissa <--t. (piia jnn suo quisque cedere potest.

374. *Resolves.* 1° Nunqualn obligatur juramento, (pii rem malam juravit; imo dupliciter peccat, si juramentum adimpleat, nempe contra Religionem, et contra virtutem, cui opponitur materia juramenti.l

2° Non obligatur juramento, (pii promissionem prodigam jurando confirmavit, (piia promissio illa est saltem leviter mala. Ita Suarez, Salmant., *et alii communiter* cum S Alph., (pii hoc ut *probabilius* admittit.2

3° Non obligatur juramento, qui juratus promisit nuptias puella? diviti, same, \irgini, ₺bona ₣ama si illa inciderit in paupertatem, infirmitatem, infamiam, fornicationem: (piia promissio simplex tum? non obligat.8

4° Non peccat contra juramentum, qui urbanitatis causa juravit, se ante alterum non sessurum, bibiturum, ingressurum domum, etc, . . si ab altero coactus prius sedeat, bibat vel ingrediatur; (piia plerumque ejusmodi juramentum nullum est ex defectu intention is jurandi ; vel, si valeat, ab altero relaxatur.4

5° Non peeeat. (pii secretum· juratum detegit, (piando ipsa lex secreti cessat obligare ; (piia juramentum, ut diximus, sequitur naturam actus, cui adjungitur

6° Raro peccant parentes non adimplentes juramentum puniendi filios, quia plerumque juramentum est de re inutili, aut potius de vindicta inordinata: accedit quod delinquentes aut jam emendati sunt, aut sdtein emendationem promiserunt 5

7° Plerumque etiam mercatores uon videntur ligari juramento non vendendi minoris, aut pluris non emendi : vel (piia hujusmodi juramenta, ut plurimum, sunt de re inutili, vel (piia isti homines non habent animum jurandi, aut certe (piia juramento inest tacita conditio, *nisi aliter*

1 L. IV. ISO.
x Tr V. 13.
6 L. IV. 187.
7 L. IV 174 ct 177.
- L IV. 173.
4 L. IV. 175.
° L IV 171.
i L. IV 176.
s L IV ISO
5 L. IV. 186.
2 L IV 185
4 L. IV. 180.

res melius cedere videantur. — Ita communius.

S° Juramentum, quo se adstringunt alumni S. <lc Prop. Fide (vide p. LXXIII. nota 2), et illi qui hic aut alibi ad titulum Missionis Américaine ordinantur, se non ingressuros esse Religionem aut Congregationem aliquam sine licentia S. Sedis, valet, cum sit in favorem tertii.l Prmtcrea conditio adjecta: *sine licentia* X *Sedis,* facit, ut nemo ab ingredienda Religione *absolute* prohibeatur, (k) p. 473.

Violatur autem : 1) si quis, jubente Episcopo, Ordines diaconatus aut presbyteratus suscipere recusaret ; 2) si recusaret sc in eum locum diœccseos conferre, iu quo Episcopus censucnt eum laborare debere in salutem animarum ; 3) si per totam vitam nolit in eadem dioecesi manere, aut artes dolosque adhibeat, ut se subducat Episcopi auctoritati, aut huic sua agendi ratione necessitatem inducat eum dimittendi; 4) si Ordinem religiosum ingrediatur absque debita licentia.

Non tamen peccare censendi sunt ; a) subdiaconi. qui de consilio confessarii vel scrupulis agitati ad diaconatum, aut diaconi qui eadem de causa ad presbyteratum promoveri nollent ; b) qui gravi de causa veniam expetunt transeundi ad aliam dicecesim ; c) qui se haud idoneos noscentes, vel scientia· defectu, vel ob anima» infirmitatem, onus laborandi in vinea Domini deprecantur . non tamen debent suo fidere judicio contra Episcopi ct confessarii mentem.2

9° Juramenta imposita ad assceurandam observantiam legum odiosarum, seu ⁋ua sunt ⁋tricta interpretationis, ut, v. g. ⁋ua ad vectigalia aliaqne onera pertinent, ad arctissimos limites, (pios verba patiuntur, erunt reducenda.3 · Idem resolve, si leges ⁋lla ⁋njusta fuerint aut injuste merito pnesmnimtur.4

Obalterutram harum rationum, et ⁋a ob utramque, excusandi videntur a perjurio, tpii mercium, quas v. g. ex Europa coemerunt, duplex ad se documentum *{invoice)* permitti curant, alterum, in quo minus mercium pretium describitur, alterum, in quo majus notatur, ac exhibito tantum priori, jurant se emisse pretio, quod in priori hoc refertur, dummodo tamen formula jiirisjurandi non sit ejusmodi, ut restrictionis late mentalis possibilitatem præchidat.

Contingit pncterca, ut mercator, (pii tributa lege definita solveret, vix posset aliquid mercando lucrari in sui suorumque sustentationem, idque ea dc causa, (piod *re/* vectigal revera excessivum sit, *re/* defraudatio vectigalis quoad hoc mercium genus communis evaserit, ex (pio factum sit, ut merces ejusmodi, si integrum vectigal solvatur, vendere nequeat pretio, quo ob communem defraudationem generaliter venduntur. Etiam ejusmodi mercator excusandus videtur, si juret verbis in arctissimo, (piem patiuntur, sensu adhibitis; l his enim in casibus lex tributaria injusta evasit, sive (piod onus excessivum imponat, sive (piod practice, ex eo nimirum (piod a nemine fere servetur, mercatores, qui illam servarent, nimium gravaret.

Gravissime tamen peccant officiales, (pii contra juramentum, (pio se adstrinxerunt, munera accipiunt, ut merces immunes aut vectigali inferiori illo, (piod juste statutum sit, invehi sinant.

APPENDICULA.

DE ADJURATIONE.

375. *Definitio.*— Adjuratio est aueto-ritativa ct deprecativa efflagitatio, interposito nomine Dei, vel Sanctorum, aut rei sacra·, ut inducatur alius ad aliquid agendum vel omittendum.

In eo igitur differt a juramento, (piod non inducat Deum in testem, sed tantum nomen ejus interponat ad rem exoptatam efficacius obtinendam ob reverentiam Divinitati wl rebus sacris debitam.

Divisio. Adjuratio distinguitur

1° *Solemnis* vel *privata,* prout fit ab Ecclesia' ministris, *e/* modo ab ea determinato, vel solemnitatibiis destituitur, ct luve ab omnibus fieri potest.

2° *Deprecativa* vel *imperatira.* prout fit per preces, vel per imperium. ⁋la posterior solis competit Superioribus erga subditos, et Exorcistis erga (hemones.2

' 1. 1\ 177 initio. et sub 7. S. * Kcnr. Tr. VIII 24 ' Kdir. Tr. III 70. 4 L. IV. 61“

1 Kcnr. Tr. VI. 21.

2 L. IV. App. de Adjuratione. n. 1 ipost 193).

376. Pr in c ipia .——1. Adjuratio so-Iciuins licita est solis Ecclesiæ ministris, quibus ab Episcopo expresse permittitur, cæteris vero sub gravi prohibetur, non jure communi, sed generat im ab Episcopis.[1]

II. Adjuratio privata licita est vel illicita in omnibus illis circumstantiis, in quibus juramentum licitum aut prohibitum est ; hinc qua· dc juramento dicta sunt, etiam adjurationi sunt applicanda.

III. Sola; intellectuales creatura', homines scilicet ct (hemones, *directe* adjurari possunt ; *indirecte* etiam creatura· irrationales; ut sal, aqua, nubes, locusta;, etc., . . . adjurando scilicet (hemones, ne per eas nobis noceant, aut exorando Deum, vel Sanctos, ut iis, qui hujusmodi rebus utentur, assistant.[2]

Adjuratio autem contra diemones fieri debet tantum modo imperativo, ct ad «amovenda damna ct vexationem obsessi, non autem ad vanitatem aut curiositatem.[3][4]

377. Qu.e s it a . — Quær. 1° *tn Hceat uti exorcismis in dubio de possessione ?*

Resp, .Illimi., si Episcopus, re plane cognita, id approbet : sed a scandalo et Ecclesia? contemptu sedulo cavendum est.

Quær. 2° *De quibusnam rebus deemon interrogari possit i*

Resp. De omnibus gcncratim, quæ ad ejus expulsionem conducunt, v. g. de tempore et rausa possessionis, de signo egressus, etc?

Quær. 3° *Quomodo peccet, qui (hemonem de iis, qn/c ad rem non faciunt, curiose interrogat ?*

Resp. Per se peccat grav iter, si multos sermones inutiles eum (hemone obsidente habeat ; *a fortiori,* si cum ipso jocetur. Secus, si unam vel alteram tantum quæstionem curiosam modo impcr.it ivo interponat.[6]

Quær. t ' *Qurcnam sint signa cerer possessionis ?*

Resp. Præcipua sunt 1° loqui idiomate ante tempus possessioni» prorsus ignoto; 2 occulta et distantia manifestare, quæ naturaliter ab homme cognosci nequeunt : 3° parere mandato men interno sacerdotis, etc.; 4° majorem apparere (hemonis vexationem, aut majorem pacem ex contactu prorsus ignorato rerum sacrarum, etc.

Generatim non facile credendus est aliquis a (hemone possideri ; quia vera» possessiones nostris temporibus rara; sunt, et pleneque ex iis, qua· perhibentur, falsie inveniuntur.

CAPUT III.

DE VOTO.

378. *Definitio.* — \ otum est promissio deliberata Deo farta de bono meliori ct possibili.

Dicitur 1| *promissio,* ut distinguatur a simplici proposito;—2) *deliberata;* votum enim obligationem inducit, quam nemo citra sufficientem deliberationem in se suscipere censetur; — 3) *Deo facta;* nam votum est actus latriæ, soli Deo debitus. Quare dum vovemus (perdam Sanctis, sensus est, voveri ca Deo in honorem simul Sanctorum ; sicut templa et altaria ædificamus Deo in eorumdem honorem ; ti *de bono meliori et possibili De bono ;* alioquin rniin non esset Deo gratum ; — *meliori,* i. r. (piod sit vel *absolute* vel *relative* melius ejus opjiosito ; promissio enim, (pia· impedit majus bonum, dc cultu Dei detrahit, nec potest illi essi accepta : - *possibili,* ne ridicula sit promissio.

Dirisio. Votum distinguitur

I *Soh-mne* vel prout ventem Deo *tradit,* adeoque ad actus huic traditioni contrarios inhabilem reddit, ct ut tale ab Ecclesia absolute ac in perpetuum acceptatur, aut. seclusa illa *traditione* et inhabilitatione ae ejusmodi Ecclesia» acceptatione, eum »implici *promissione* emittitur. Ita S. Mph.l ut *probabilius.*

2° *Personale, reale* vel *mixtum,* prout actio vel omissio, aut res aliqua ab actione persona· separabilis, aut utrumque promittitur.

3° *Temporarium* vel *perpetuum,* prout

i I. VI. 10'5.

1 E. IV. Ann de Adjur. n. 4. Ex Ord n. 55.
2 Ib. 8.
3 Ib. 5.
4 Ib.
6 Ib.

ad certum tempus tantum, aut per totam vitam servandum promittitur.

+° *.fb.solutum* vel *conditionalum,* prout <jus obligatio a conditione aliqua pendet vel non. Ad *conditionatnm* revocatur quoque *pamale,* cui per modum conditionis adncctitur poena.

5° *Erprt'Muni* vel *implicitum,* prout verbis profertur vel continetur in aliquo, quod (piis advertenter vult et cui novit votum esse annexum, ut votum castitatis in eo, (pii subdiaeonatum suscipit.

.Igendnm, 1° de conditionibus ad votum requisitis; 2° de obligatione voti; 3° de ejus cessatione.

ARTICULUS I.

PE CONDITIONIBUS AD VOTUM REQUISITIS.

Conditiones ad voti validitatem requisitæ in ipsa voti definitione continentur, ac dme sunt pnecipuc : 1° intentio vera; 2° materia apta.

§ 1 *De intentione ad cotum requisita.*

379.— Ad voti validitatem requiritur vera ct deliberata intentio votum emittendi, seu vera promissio Deo facta, et obligationem inducens; votum enim est instar legis cujuspiam, (piam vovens, capax alioipiin perpendendi onus, quod assumit, sibimet imponit. Requiritur autem voluntas ct deliberatio, quæ necessaria est ad voluntarium perfectum *et* directum. Quare votum in ebrietate, etiam anteii prævisum, emissum, invalidum est.

Hinc votum essentialiter ditfert a proposito; (piia propositum quantumvis firmum, aut etiam cum aliqua solemnitate prolatum, ut propositum nostratium abstinendi ab omni potu inebriante *(the pledge}.* vinculum obligationis non producit. neque rei ℘proposita omissio est peccatum, nisi forte quandoque per accidens. v. g propter inconstantiam. ℔imii aut ncgliirentiam, (pur ///-?· ·»(? peccatum ℣eniale non excedunt.1

3S0. Qi esita. Quær. 1 *-In caleat votumfactum cum ignorantia obligationis, aut inadrertentia ad obligationem jam cognitam ?*

lleep. ad 1um. Non valet votum factum cum omnimoda ignorantia obligationis, (piam inducit ; (plia sine intentione sesc obligandi nullum est votum.

Re.sp. ad 2nm. Valet, si qui votum emittit, habitualiter illius obligationem clan cognoscat, quamvis actu ad illum non attendat; vel etiam si ille, (pii vovet, etsi dare obligationem non cognoscat, in confuso tamen eam apprehendat, aut velit implicite, dum v. g. vult vovere hoc vel illud, prout cieteri vovere solent. Tenendum tamen generaliter est, non majorem induci obligationem illa, (piam (piis voluerit sibi imponere, atque apprehenderit.1

Quær. 2° *.hi raleat votum er errore emissum ?*

Reap. 1° *Xeg.,* si error versetur — *vel* circa substantiam rei. ut si ℭcclesia alicui voveas calicem, «piem credebas argenteum, eum sit aureus ; — *re/* circa circumstantias substantiales, ut si (piis voveat peregrinationem ad Domum Laurctanam, putans illam non distare nisi tot leucis, cum distet multo pluribus ; - *vel* circa causam voti finalem, ut votum dandi eleemosynam Titio pauperi, *eo quod* sit consanguineus, cum non sit.2

Resp. 2° *-Iffirm.,* si error versetur circa circumstantias accidentales minoris momenti. (pia· voto non obstitissent, si, secluso errore, cognita· luissent, ut si voveas eleemosynam (aio pauperi, (piem putas probum, eum non sit.8

Nota tamen vota, (pia· emittuntur in quocumque approbato instituto religioso irrita non esse ob ullum errorem, nisi solum substantialem circa substantiam. S. Alph.· " Ratio est," inquit Lugo,6 " quia in iis. quæ constituunt statum ex natura sua firmum et irrevocabilem, (piales sunt professio et matrimonium, voluntas juxta naturam rei, de (pia agitur, accommodat se et consentit sine restrictione vel conditione. ac omnino absolute et independenter ali aliis conditionibus pratter eas. (pue sunt de substantia ejusdem contractus. Ex iis enim conditionibus manerent incerta matrimonia et professiones,

1 L. IV. 201. 2 L. IV. 198.
3 L. IV. 198. « U,.
6 De Jnst. ct .hir. Disp. 22. n. 88.

atque adeo ipsc status, quod non est juxta naturam ici, de qua agitur." Et. ut adjungit Sanchez l " Ex hujusmodi dependentia sequeretur, piures professione·, et pleraque matrimonia censenda esse irrita; quod cederet in grave reipublicæ damnum et scandalum."

381. Quær. 3° *ht cabrai voluni metu factum ?*

Retsp. 1° *Neg.,* si metus sit gravis, injustus et incussus ad extorquendum votum. Ratio est, quia Deo acceptum id esse non potest, quod per injuriam a quopiam vi extorquetur, quando lex natura· postulat, ut jus in integrum restituatur Et hoc quidem evincit, ejusmodi vota esse invalida jure natura·. Constat autem cx Jure canonico, quoad vota solemnia Religionis, et probabilius etiam quoad cætcra vota, juxta interpretationem communiorem theologorum.2

Resp. 2° *Affirm.,* si metus oriatur ab intrinseco vel a causa necessaria, nisi voventi usum rationis adimat ; ratio, quia ejusmodi vota sunt simpliciter voluntaria. Item si metus proveniat ex causa levi, (plia levis metus non censetur efficaciter in actum influere, ct est potius occasio, (piam causa voti. *Ha communiter* cum Sanchez, Azor, Salm. ; et S. Alph. dicit id *probabilius*

Quær. 4° *.hi voto teneatur, qui dubitat,* 1. *au votum vel merum propositum emiserit ;* 2. *an sufficientem bubarrit deliberationem ; mcttire t/rarifuerit coactus?*

llesp. ad 1uni *Neg.* Constat ex dictis de Probabilismo (n. (57. 1°). Si autem dum promittebat, credidit se peccaturum, si forte rem propositam non exi querelar, judic iri potest eum vere vovisse."l

Resp. ad 2um *Affirm.,* iu quocumque dubio, juxta dicta n. (57. 2°, nisi certo vovisset ante septennium.6

§ II. *De materia voti.*

382. Principia .— I. Materia voti debet esse res *moraliter bona,* (plia Pens non colitur actione *undequaque* imlillerenti : imo de *bono meliori,* i. e. meliori (piam ejus oppositum . alias impediret majus bonum, quod Deo gratum esse non posset. Bonum autem *melius* non solum *absolute* in se, sed etiam *retalier* ad circumstantias intelligitur. et sic valet votum ineundi matrimonium, quod qui' ob expertam sui fragilitatem emittit, licet cœlibattis *in se* melior sit.

II. Materia voti debet esse res *mf/rali-!'er possibilis ;* quia votum <-t promissio facta Deo cum intentioni -e obligandi ; nemo autem se obligare potest ad aliquid 'ibi *moraliter impossibile.* Si vero re- sit divisibilis et cx parte possibilis sit, ut summa pecuniæ, pro hac parte valet votum ; non valet autem, si sit moraliter indivisibilis, ut p ute- ecclesiæ, aut divisibilis quidem, at constet, voventem per modum unius se voluisse ad utramque partem obligare, et indivisibiliter utramque præ oculis habuisse. *Ita communiter}*

3S3. Qu ESITA —Quær. 1° *An caleat totuni de materia jam aliunde prttcepla ?*

Ib sp. Affirm., primo quia non repugnat, debitorem diversi' titulis obligari: deinde vero votum hujusmodi est de re bona in se, cum præcepta supponatur, et demum est de bono meliori, cum novum vinculum ad majorem fidelitatem ct devotionem in adimplenda lege conferre possit — *communiter*

Quær. 2° *An caleat cotum rei borne CUm fine praco, aut conditione mala ?*

Resp. ad 1um *Neg.,* si tinis malus, licet impulsivus tantum, dummodo sine eo votum non fieret.8 se tenet ex parte rei votre, v. g. si voveas eleemosynam ad impetrandum felicem furti successum, vel ingratiarum actionem pro latrocinio. Ratio, quia datio elecmosvna· ad talem finem est actio blasphema, quasi Deus ad peccandum opem ferat. Secus dicendum, juxta communem sententiam, si mala intentio *accidcutaHtet* tantum votum comitetur, ct tinis pravus, uti ait S. Alphonsus. -e prorsus teneat ex parte voventis, v g. si (piis, vovens ob Dei gloriam, cx vana dcin os. tentâtione libentius *externe* voveat.4

Resp. ad 2um *Affirm.,* si votum fiat cx allectu erga rem bonam, ut bona est. etsi conjuncta cum causa seu conditione mala, ut si (pii' voveat eleemosynam, si non capiatur in furto. Etsi enim furtum malum sit ; non hedi tamen non est malum, sed Dei donum ; et votum mei cad t -n-

1 Dc Mntrim L. 10. Disp. 9. n. 20.
2 L. IV. 197.
4 L. IV. 201
6 Ib.
» Ib. ct 196 sub 3.
› I, IV. 202 225.
a Vind. |>. 919. l .
2 !.. IV. 213
4 L. IV. 206

per malum, sed super bonum, quatenus in se bonum est. Multo magis autem id valet, si votum fiat ex conditionis detestatione. ut si quis voveat eleemosynam, si et quoties blasphemet. — Laymann?

Quær. 3 *Iu caleat votum non peccandi?*

Ilesp. 1° Non valet votum vitandi omnia peccata etiam levissima, quia hoc impossibile est.[2]

Ilesp. 2 Valet autem votum vitandi omnia mortalia, vel omnia venialia plene deliberata, quia hoc est possibile cum divina gratia et sine speciali privilegio, et persona· perfectionis amantes illa satis evitant. Item *communiter* valet votum non committendi venialia certi generis v. g. nunquam mentiendi, maxime in personis magna· virtutis; in aliis vero modica· virtutis erit materia impossibilis; imo in aliquibus materiis, puta cogitationum inhonestarum, quoad quamlibet vel levissimam subrepiionem, otiosarum, etc. cum sint inevitabiles quoad omnes, votum est nullum.[3]

ARTICULUS II

DE OBLIGATIONE VOTI.

384. Principia. I. Votum obligat *per se,* sicut lex vel pneceptum Ecclesiæ, ac proinde graviter in materia gravi, et leviter in levi; votum enim est quasi quædam lex privata, quam quis 'ibi imponit.

II Votum obligat secundum voventis intentionem, si ille obligationis quantitatem in artu vovendi determinet, ita ut sub levi tantum in materia quantumvis gravi se ligare possit. Ratio est, quia sicut legislator vel Superior potest in materia gravi obligare sub levi tantum, ita etiam qui vovet rem gravem, levem tantum obligationem sibi imponere potest. Non tamen vieissim graviter in re levi potest se obligare, quia materia levis non est gravi' obligationis capax. *Ha communiter*

385. Quaesita. Quær. 1 *QutPuam materia per se censeatur teris rei gravis in roto?*

Ilesp. Illa materia gravis censetur, quie eum ab Ecclesia pnecipitur, graviter obligat. ut jejunium. Missa, etc.....vel qua· comparata cum alio præcepto gravis videtur, vel notabiliter ad finem voti, aut ad Dei cultum confert.

Quær. 2° *.la plures materia· leves coalescant ad niatenam gravem efficiendam /*

Ilesp. Ncg., si materia· leves voveantur separatim, ita ut obligatio sit allixa précise tempori vel diei, seu ad diem illum sanctificandum. Secus, si materia· leves per modum unius voveantur, ita ut dici determinatio non accedat nisi ad exceutionem urgendam, ut fere tit in votis realibus; excipe tamen, nisi aliud ex voventis constet intentione, ex qua tota obligatio et ratio obligationis pendet.

386. — Quær. 3 *.In aliquis voto alieno ligari possit?*

Ilesp. A/y/., saltem *ratione voti;* ratio, quia votum est onus personale voluntarie susceptum, et ideo nemo rem vel actionem alienam promittere potest. — Hinc vota parentum filios devoventium cuipiam Religioni, aut ipsis imponentium obligationem, v. g. certis diebus jejunandi, etc. istos ligare nequeunt. Licet autem lilii non teneantur ejusmodi parentum voto, parentes tamen votum obligat, ut quantum in ipsis est, salva filiorum libertate, hos moveant ad id. quod pro ipsis voverunt, amplectendum, ac multo magis ne filiis id amplecti volentibus obstent.

Dixi: *saltem ratione voti;* nam ex justitia lueres vota realia defuncti solvere tenetur (n. 871), et posteros lex aut consuetudo obligare potest ad jejunium aut festum voto publico inductum.

Quær. 4° *QurPiiam dilatio gravis censenda sit l*

Ilesp. I Gravis est *per se* quælibet dilatio voti graviter obligantis, quando tempori determinato aflixum est, ut est votum jejunandi in tali vigilia, ete.: quia elapso tempore cessat voti obligatio, quæ compensari nequit.

Ilesp. 2° Si vero tempus determinatum non fuerit, aut ad urgendam tantum voti execulioncm prælixum sit, dilatio notabilis in re gravi peccatum grave erit, juxta S. Alph? et alios. Notabilis autem censetur dilatio *sine justa causa* ultra biennium aut triennium in voto *temporali,* et ultra semestre in *perpetuo,* ut in e. g. voto ingrediendi religionem, facto ab eo. qui non sit amplius adulescentulus.[2]

387. *Ilesolr.es.*- Ie \ ota realia desuo

1 L. 4. Tr. 4. c. 2. u. 7.
2 TriJ. S<·" 6 can. 23.
» L I\ 203 4 L. IV. 211 213.
1 L IV. 221. 2 Ib et II. A Tr. V. 33.

solvenda sunt ; qui autem nequit de suo solvere, non tenetur ab alio mendicare, ut satisfacere possit. Satisfacit tamen, si alius sive rogatus, sive sponte pro ipso solvere velit, quamvis ipse satisfacere (pic-at ; quia <piod dat alter, accedente voven-tis consensu vel ratification»·, fit ipsius proprium. Excipe, si materia voti realia ob peculiarem rationem a vovente fuerit determinata ; tunc enim ea in *individuo* eroganda est.1

2° Vota personalia impleri possunt tan-tum ab ipso vovente, nec ad lueredes transeunt. Hinc qui vovit peregrinatio-nem, non satisfacit alium ad cam indu-cendo.

3° Votum indeterminatum quoad tem-poris cessationem, v. g. de rosario diurno, aut jejunio singulis Sabbatis servando, obligat perpetuo, nisi aliud ex circumstan-tiis colligatur. In dubio an votum sit temporaneum vel perpetuum. aut pro mense vel anno, minimum tenendum est.2

4° Qui vovit aliquid sine certa quan-titate, v. g. eleemosynam, pecuniam, etc. . . . satisfacit dando id quod voluerit, modo non tam parum tribuat, ut videa-tur potius Deo illudere, (piam votum adimplere.

5° Qui vovit audire Sacrum per men-sem vel annum, *probabilius* non tenetur in festis audire duo Sacra, nisi explicite hoc voverit ; quia linis voti est, ut singu-lis diebu< fructum Sacrificii colligat. Item non tenetur jejunare die Dominica, qui per mensem, annum, vel totam vitam je-junare vovit, nisi expresse ad id sese (diligaverit : (plia censetur vovere jejunium juxta morem Ecclesiæ.8

6° Qui vovit jejunium in vigilia alicu-jus Sancti, si hæc in diem Dominicam incidat, die Sabbati, juxta morem Eccle-siæ, votum adimplere potest.·

7° In voto *disjunctivo* (in voto nempe priestandi unum e duobus vel pluribus, v. g. Sabbatho aut jejunandi aut eleemo-synam dandi) pars, quæ eligitur, prae-standa est. etsi *post electionem* altera pars impossibilis evadat. Si vero *ante electio-nem* una pars impossibilis evaserit *sine culpa* voventis, votum ruit ; secus obliga-tio manet ad partem superstitem.6

Qui votum *condd.ionaf.itm* emisit, et vérifient ionem conditionis impedit ratio-nibus vel precibus non jieeeat ·. secus si vi vel fraude. Licet autem in hoc casu peccaverit, probabilius tamen a voto liber manet, nisi contraria intentio voventis pnesumenda sit, ut præsuinenda est ‹·. g. in filio, qui vovit se ingressurum Reli-gionem, nisi pater contradixerit ; inten-tio enim ejus videtur fuisse, nisi con-tradixerit ex se, sua sponte, sibi relic-tus.1

9° Votum non pretendendi sive directe, sive indirecte ad dignitates ecclesiasticas, quod in quibusdam Religiosis Institutis emittitur, secundum Suarez a) *per xe* non violatur desiderio earum dignitatum mere interno, licet ambitioso, adeoque cx hoc capite peccaminoso ; desiderare enim non est *praetendere ;* ~ bi ne indirecte quidem *prretendere* dicendus est, (pii ex hoc de-siderio facit aliquid, quod *solum* ordina-tur ad hoc, ut major capacitas ad dignita-tem *obtineatur,* v. g. diligentius studere:8 c) violatur hoc votum ab eo, qui per actionem externam, etiam indirectam, v. g. *ostensionem* capacitatis, alium effective movere conatur, ut sibi dignitas ab eo vel conferatur vel procuretur.4

ARTICULUS III

DE CESSAT10.XE VOTI.

38S. — Obligatio voti cessare potest

1. Ob causas intrinsecas, scilicet 1° cessatione finis seu causa· motiva·, 2 mutatione substantiali materia·, et 3° im-possibilitate sive physica, sive morali, ut de legibus supra dictum est, n. 137. III. 138. 1G5.

Dicitur: 1° *cessatione cauxre motic>r.* 'fitius v. g. filiusfamilias dum luderet a patre deprehensus, ab eoque vehementer objurgatus, ad illius iram declinandam vovit, se non amplius lusurum. Patre mortuo, cessat voti obligatio; ira enim patris declinanda voti causa fuit, non tantum impulsiva. sed motiva et princi-palis, ut ex casu apparet.

Dicitur: 2° *mutatione substantiali ma-*

1 L. IV. 217.
2 L. IV. 221.
3 L. IV. 224.
* L. IV. 224.
6 L. IV 224.

1 L. IV. 21 S.
- Sunrcz. dc Soc. Jesu. I, \ I, c. VII. n. 9.
8 Ib. n. 1(1.
* Ib. n. 11. 12.

h-ricr, et 3° *impotnibiHlate «ire phyùca, nire morali.*—Contingit a) si materia fiat illicita, vel indifferens, vcl impedit iva melioris boni ; b) si fiat omnino impossibilis ; c) si status voventis relate ad voti materiam fiat moraliter diversus, v. g. si quis vovisset a-diticationem ecclesia.·, sed ‹|‹ in ejus opes ita minuantur, ut nequeat voto suo satisfacere sine notabili status sui detrimento. — Patet, mutationes sub a) et b) vim voto, quod cessat esse de bono, coque meliori et possibili (n. 378. 382), adimere. — Quoad mutationes sub c) communis sententia est, in omni promissione, ergo etiam in voto, obligationem per mutationem materia· *ile se* notabilem auferri, cum res liat diversa ab ea, quæ promissa est : imo probabiliter, et forte etiam probabilius, ait S. Alph.,[1] cessat votum, si supervenit circumstantia, qua prævisa quis votum non emisisset, licet ea non induceret mutationem *de .se* notabilem. In dubio tamen standum est pro voto, quod possidet.

Excipe, tamen: 1) Si incommodum istud cx natura rei rationabiliter potuit praevideri. Hinc votum etiam simplex cantitatis non cessat per supervenientes vehementes stimulos carnis, cum vix sit qui hac in re graves tentationes non interdum patiatur·, contra stimulos istos alia igitur remedia adhibenda sunt,[2] vel dispensatio obtinenda est 2) Si bonum publicum firmitatem voti expostulat. Hinc per ejusmodi mutationes non cessant vota solemnia emissa in professione religiosa vcl in susceptione Ordinum ; nec vota simplicia, qua· in *Congregationibus* religiosis emittuntur, maxime si addatur juramentum perseverantiæ ; tunc enim intervenit contractus onerosus. Unde sicut Congregatio nequit alumnum dimittere ob supervenientes mutationes, praeterquam tales quibus æditicationi esse cessaret, ita nec alumnus deserere Congregationem.[3]

11. Ob causas extrinsceas, scilicet irritatione, dispensatione, ct commutatione, dc quibus singillatim dicendum venit.

§ I. *De irritatione rotormu.*

389. — *Definitio* Irritatio voti est ejus annullatio vel suspensio facta ab eo. cujus potestati subest voluntas voventis, aut materia voti.

Divisio. Est 1° *directu,* seu voti annihilatio, si cadat *directe* in personam seu in voluntatem voventis ; 2° *indirecta,* seu ejusdem suspensio, si cadat tantum in voti materiam.

Piu x c ipia .— 1. Omnis Superior potestate dominativa in voluntatem alterius praeditus (ut Superior Regularis vi voti obedientiæ) potest omnia subditorum vota directe irritare; nec semel irritata reviviscunt unquam. Vota igitur inferiorum, quorum voluntas, vi status sui, perfecte Superiori subjacet, semper hanc tacitam involvunt conditionem : *nisi Superior irpugnai'h'it.*

Hinc, ->cepto voto transeundi ad Religionem strictiorem, cietcra vota particularia Regularium et Monialium irritari possunt. 1° a summo Pontifice ceu supremo omnium Regularium Praelato : 2° a Superioribus Ordinis vcl domus.[1]

II. Omnis Superior vel dominus irritare potest indirecte omnia subditorum vota in iis, in quibus heditur ipsius potestas : quia quisque jus habet, ne in rebus suo dominio subjectis hedatur ; sed vota luee reviviscunt, quando sine alterius praejudicio adimpleri possint.

Hinc 1° Maritus irritare potest vota uxoris, quæ juri conjugali, filiorum educationi, vel domus gubernationi praejudicant.

2° Uxor irritare potest vota mariti, quæ matrimonii jura hedunt, ut votum castitatis, longa· peregrinationis, induendi habitum eremitic, etc.

3° Herus potest irritare seu suspendere vota famulorum, qme obsequium debitum impediunt vel minuunt, ut votum quotidie Missam audiendi.[2]

III. Omnia vota impuberuin, etiam castitatis et Religionis, possunt directe irritari a paterna potestate. Constat ex Jure Canonico.[8] Puberes autem sunt masculi anno 14°, puella· 12° completo.

Hinc vota impuberuin directe irritari possunt a patre, et. patris defectu, ub avo paterno, a tutore, et. his deficientibus, a matre, et probabiliter etiam praesente pa-

1 L. IV 220 2 Trid. Suee. 24 Can. 9.
’ L. V. 50.

1 L. I\ 233. <|ui sequendus, non L. V. 53.
2 L. IV. 2+1 sq
8 c. 2 20. q 2.

tre (eo tamen non contradicente), vel tutore.l

390. Qu.esita.—Quær. 1° *An maritus possit irritare omnia cota uxoris /*

Reap. Controcerlitur. Λlii *negant,* ct dicunt maritum posse tantum irritare *indirecte ea* vota, quæ juribus suis obstant. Quoad alia enim uxor non est subjecta.

Ita Voit,2- Liyinann, ete.— Melius tamen alii cum S. Thom.8 et S. Alph.,4 marito jus tribuunt irritandi etiam *directe* vota, stante matrimonio, emissa.

Quær. 2° *An pater directe possit irritare vota Jitiorum puberum emissa ante pubertatem ?*

Resp. Aj/irm., modo filii pubertatem adepti ea non confirmaverint ; imo probabiliter etiamsi illa ratiliabuerint, nescientes irritabilia esse.6

Quær· 3° *.// possit Jieri irritatio sine causa ?*

Resp. AJJlfm., quoad validitatem, quia dominus valide disponit dc re sua ; sed Aer/, quoad liceitatem, quia irrationabiliter impeditur profectus spiritualis subditi, etc. Non tamen id communiter peccatum veniale excedit.—S. Alph.,0 *ct alii communiter.*

Quær. 4° *An Superior directe irritare possit vota a se ratihabila ?*

Resp. Affirm., quoad validitatem ; quia nequit sibi adimere potestatem, quam in subditos habet.7

Quær. 5° *An conjuges continentor votum mutuo consensu emissum invicem irritare possint ?*

Resp. Uxor irritare nequit in hoc casu votum viri ; uxori enim jus tantum est *indirecte* irritandi vota mariti, et huic juri renuntiavit votum ipsius ratihabendo. Cum vero vir *directe* irritare possit vota quæcumque uxoris et huic juri renuntiare nequeat, ut in quiesito superiori l dictum est, solida ratio cur id non possit, afferri haud posse videtur; cum vero sententia opposita in hoc casu sit *communis.* S. Alph.8 rem sapientioribus decernendam relinquit.

i L. IV. 229. 230. n. 000.
8 2. 2 q. 88. n. 8. tui. 3.
4 L. IV. 234.
û L. IV. 238.
« L. IV. 239.
‘ Ib.
8 lb.

; II. *J)e dispensatione votorum.*

Dispensatio voti est absoluta ejus condonatio nomine Dei a Superiore legitimo facta.

391. Pr in c ipia.— i. Ecclesia hahet veram potestatem dispensandi in voti-, sicut et iu juramentis, Constat cx vcibt-(’hristi,l *t^uodrninipm solveris,* ete ; CX praxi constanti Ecclesia·. *Communis.*

II. Soli Prælati, quibus jurisdictio in foro externo data est, jure *proprio* et *ordinario* a votis dispensare possunt, quia hæc potestas pertinet ad externam Ecclesia· gubernationem, sicut potestas ferendi leges et censuras. Hinc solus Papa dispensare potest a votis, etiam soh nmibus. pro tota Ecclesia ; Episcopi autem vel Prælati regulan s pro subditis tantum respectives (vide tamen n. 1551, et solum in votis Papæ non reservatis.2*

.Jure autem delegato aut sulxlelegato in votis dispensant, qui eam facultati m obtinuerunt ab iis. qui eam aut delegare, aut subdclegare valent. De his n. 1141· I i Γ. 1203. I. Cum vero dubium sit utrum qui potestatem habet *delegatam* dispensandi in votis, hoc ipso et potestatem habeat dispensandi in juramentis *sine nilo roto* aut *independentvr ab eo* emissis, *dubia* illa potestate juramenti obligatio, *certo* jam contracta, auferri nequit.3 (P) p. 479.

Ill Ad validitatem dispensationis semper justa causa requiritur, quia eum vota soli Deo fiant, homo nequit ab iis dispensare nisi tanquam delegatus; sed delegatus nequit dispensare valide sine justa causa, ut de legibus dictum est. — *Ita communiter* 4

392. Ql esita. — Quær. 1 ' *Qucrnam sint jusbp causer hujus dispensationis* l

Resp. Bonum Ecclesia?, societatis, familia·, et ejus etiam qui voto obstrictus est, v. g. si scrupulis. vel gravibus tentationibus, voti causa, opprimatur; si dillicultatem notabilem in voto adimplendo experiatur; si votum emissum sit immature, scilicet cum nimia facilitate, vel cx imperfecta deliberatione, vel sine ƒK feeta libertate. . . . Ob hanc rationem vota

» Matth. 16. 19.
2 L. IV. 256. 257.
3 I.. IV. 190. Clr. VinJ. I’ III ◊ X
4 1. I\ ·.">(>

impiibcrum sine alia causa possunt absolute dispensari sine aliqua commutatione. . . . Idem dicendum est, si votum sit emissum ob metum levem incussum ab extrinseco. . . . Idem, quando imperfecta deliberatio aut libertas in vovendo processit ex tristitia, vel ira, vel metu intrinseco naufragii, mortis, aut alterius mali.1

Quær. 2° *Ah Superior possit dispensare in votis ad utilitatem tertiiJactis ?*

Resp. AJ/irm., quoad promissionem gratuitam ce/ mm acceptatam, *tel* acceptatam sed primario Deo tactam. Atv/. quoad onerosam, vel gratuitam primario in favorem tertii factam *et* ab eo acceptatam.2

Quær. 3° *Qiiauam sint cola Papre reservata ?*

Resp. Pncter vota emissa in Communitate religiosa, de quibus in Tr. *de Stat. Part,* pressius agetur, Papa· reservantur 1° votum castitatis perlecta· ct perpetua·, non vero votum virginitatis tantum; 2° votum ingrediendi Religionem, in qua vota solemnia nuncupantur. Ita ex Resp. S. Sedis dd. 2 jan. 1836 ad Ep. Cenoman. apud Gant relet.3 Ab hoc et a pra··cedenti voto etiam Episcopi nostri dispensare possunt ip. LXX 4). 3° votum peregrinationis Ilicrosolymitame ad sepulcrum Christi; 4° votum peregrinationis Romanæ ad limina Apostolorum ; 5° votum peregrinationis Compostcllaua· ad S. Jacobum. Qua· tamen reservatio, utpote odiosa, stricte accipienda est ; ideo-(|iie extendi non debet, nisi ad vota:

1) *Proprie dicta.* I nde non esset reservatum votum emittendi votum reservatum; quia non esset votum fartum, sed faciendum; — nce votum non principaliter emissum in honorem Dei.

2) *Absoluta.* Unde vota non sunt Pontifici reservata,si sint pu-ualia; vel conditionata, idque probabilius conditione etiam impleta. Vide tamen L. TV. 260. q. 3.

3) *Omnino libera.* Unde vota non sunt reservata, si sint emissa sub levi etiam metu ab alio incusso.

4) *Perfecta.* I nde non essent reservata, si emissa fuissent sub levi obligatione, vel si non forent completa in suo genere. Hinc votum castitatis, si non excludat omnem actum venereum, non est reservatum ; quare non censetur reservatum votum non nubendi, non adulterandi, non fornicandi, non petendi debitum, — nec votum (piod indirecte tantum castitatem respicit, uti esset votum Sacros Ordines suscipiendi.

5) *Determinata ;* hinc non esset reservatum votum disjunctivum.

6) *Quoad eorum substantiam.* Unde non sunt reservatu· votorum reservatorum circumstantiae, uti peregrinandi mendicando; et si (piis voveat ingressum in Religionem arctiorem, poterit Episcopus dispensare, ut etiam benigniorem ingrediatur.1

Quær. 4° *An Episcopus possit dispensare conjugem a roto castitatis purpeture tum ante, tum post matrimonium emisso, in ordine ad debitum petendum. ?*

Resp. AJRrm., juxta sententiam communem, contra nonnullos; (plia dispensare potest ab omni impedimento exercitium actus conjugalis impediente.2 Excipe tamen impedimentum ex voto perpetua: castitatis ab utroque conjuge *et* mutuo consensu emisso ; (piod tamen ab Episcopis (pii, ut nostrates, facultatem habent dispensandi in voto castitatis (p. LXX. 4), tolli posse existimamus.

§ III. *De commutatione votorum.*

393.— Commutatio voti est substitutio alicujus operis loco promissi. Fieri potest triplici modo, scilicet in bonum melius, in icquale, in minus.

Pr in c ipia . – I. Quicumque habet potestatem, etiam simpliciter delegatam, dispensandi a votis, habet eo ipso facultatem ea commutandi; (pii enim potest plus, potest etiam minus in eodem genere.

Non autem vieissim, (plia major potestas in minore, non continetur.3

11. Quisque potest privata auctoritate, et sine causa speciali, votum suum commutare iu opus evidenter melius, modo id Ecclesia in casu particulari non prohibuerit ; quia dum quis peragit opus re promissa perfectius, eo ipso id servat (piod promiserat, eum perfectum in perfectiori includatur. Constat insuper ex Jure

i1. IV 252 253.
« L. IV 255 et H. A. Tr V 41.
• Traité de l'Etat religieux, Vol. II. p. 271.

1 Scar. Torn. II. n. 73. p. 53. et S. Alph. L. IV. 257 sq.
2 L. IV. 258 et L. VI. 986. 987.
8 L. IV. 246.

Can.1 Melius autem censetur, quod ad majorem utilitatem spiritualem voventis, vel majus Dei obsequium conducit. Excipe tamen vota Pap.e reservata, nisi mutatio fiat in statum religiosum.2*

III. Qui votum emisit, illud in bonum minus propria auctoritate commutare nequit ; debet enim Deo dare, quidquid promisit. - *lia omnes.* — Utrum vero possit mutare votum suum in bonum æqualc, *controvertdur.* S° Alph03 *multo probabilior* est sententia S. Thoma· id negantis, (piia Deus potius vult rem promissam, quam aliam, etsi æqualem.

IV. Sacerdos delegatus ad vota mere commutanda, ea in opus notabiliter minus commutare nequit ; quia secus magna ex parte dispensaret, et sic acceptam facultatem excederet. Attamen facultas vota commutandi non adeo stricte est interpretanda, nt ad opus omnino æqualc coarctetur, sed latiori sensu accipienda est, adeo ut ad opus aliquanto minus sese porrigat ; secus enim innumeris difficultatibus et scrupulis obnoxia foret, eum difficillimum sit irqualitatem invenire in rebus omnino disparatis. Insuper commutatio fere debet in allevationem ejus fieri, (pii sese voto obstrinxit.4

391·. Qu.ESITA.—Quær. 1° *.In requiratur causa aliqua ad cotum in opus (equate, rei paulo minus commutandum ?*

Resp. 1° *.Iffirm.,* quoad *liceitatem,* quia secus delegatus prodige commutaret, in vanum potestate commutandi utendo.

Resp. 2° *Probabiliter* etiam *affirm.,* (pioad *validitatem,* quia delegatus sine causa commutans, limites suæ potestatis videtur excedere. Attamen sententiam oppositam æque *probabilem* dicit S. Alph.6 Minor tamen requiritur causa ad commutandum, (piam ad dispensandum ; et rursus minor requiritur ad commutandum in æqualc, quam in minus : sufficit enim major personæ propensio, vel minus periculum votum transgrediendi.1

Quær. 2° *yln, Jacta commutatione, liceat redire ad primum opus ?*

Resp. 1° *Jfftrm.,* si commutatio facta luerit iu minus vel æqualc,'quia primum opus est æque gratum Deo, imo et gratius videtur. — *Ita communiter.*

Resp. 2° *Jfftrm., probabilius,* etiamsi facta fuerit in melius, quia commutatio fit in favorem voventis.3

395.—Quær. 3° *.in debeas redire ad primum opus, si secundum Jiat impossibile ?*

Resp. 1° *Neg.,* si mutatio facta sit alterius auctoritate, etiamsi tua culpa impossibile fieret ; (piia prior obligatio per commutationem ipsam dissoluta est

Resp. 2° *.ttjirm.,* si pro tuo arbitrio commutationem feceris, quia tunc non *dissolvitur* prior obligatio, sed tantum *suppleri* supponitur per meliorem.—*Ita communissime.*8

Quær. 4° *.hi, commutato voto reservato, etiam materia subrogata reservata maneat ?*

Resp. Neg., probabilius, (piia materia illa, quie substituitur, non est *per se* reservata, quamvis idem vinculum voti habeat.4

Cætcrum sedulo adhortandi sunt fideles, præsertim mulieres et adolescentes, ut nunquam vota emittant nisi de consilio vel approbatione confessarii; præsertim si de voto castitatis agatur. Confessarius autem veniam seu consilium emittendi votum pcrfectæ et perpetua· castitatis nonnisi difficillime et solummodo personis diu probatis atque maturæ ætatis concedere debet, et stepe prudenter aget, si veniam illam largiatur adjecta conditione : *donec confessorio pro tempore videbitur.*

1 L. II. Dccr. T. XXIV. c. 3.
■ L.-IV. 243.
3 Quæst. rec. ref. **VIII.**
1 L. IV. 247. 6 L. IV< 245.

1 L. IV. 244. 2 L. IV. 248.
8 L. IV. 249. 4 L. IV. 260.

Item ea quibas conjungitur obligatio justitiic, ut votum perseverantiro quod emitti solet in certis Congregationibus religiosi·.: —vota realia in favorem tertii principaliter emissa ct ab eo acceptata (n. 392. q. 2°) et vota poenalia pneservativn a peccato, nisi commutatio fiat in alitui opus pietiale, quod æque ad prieservandum conducit, ut patet ex Bullis Jubilici. Cfr. Haine, T. I. p. 256. q. 97.

DE III. DECALOGI PRÆCEPTO.

Memento ut diem Sabbati sanctifice-l

396.—Tertium Decalogi pneceptum naturali· est, quatenus præcipit, ut aliquod tempus publico divino cultui dedicetur; quatenus vero determinate designat diem Sabbati, caTcmoniale est, et iu lege nova abrogatum; siquidem pro die Sabbati Ecclesia diem Dominicam in memoriam Hesurrectionis Domini nostri Jesu Christi substituit.

Procter Diem Dominicain Ecclesia instituit alios dies festos ad recolenda Redemptionis nostra· beneficia, vel Sanctorum merita et exempla, mamlatque ut illi, non secus ac dies Dominica, sanctificentur.

Hoc pneceptum quatenus affirmativum est, quædam opera præcipit, et, quatenus negativum, quædam alia prohibet; hinc Caput duplex.

—4—

CAPUT I.

DE IIS QUE DIEBUS FESTIS PRÆCIPIUNTUIl.

ARTICULUS 1.

DE IIS QUE GENEKATIM DIEBUS FESTIS I'R.ESTANDA SI XT.

397. PtMNCiPiA. — I. Omnes fideles, usum rationis ĸabentes, et qui moraliter advertere possunt ad Missam, tenentur *sub gravi* singulis Dominicis et festis diebus eidem intéressé, nisi justa causa excusentur. Constat cx variis Juris Can. locis.2

Dixi: *sub gravi;* agitur enim de re gravi tum in se, tum juxta existimationem communem fidelium, ct unanimem consensum theologorum.

398.— II. Procter istud, nihil aliud, saltem *sui) gravi,* provstare vi proecepti fideles tenentur. Ratio est, quia nihil aliud invenitur certo pneceptum. Est doctrina communis theologorum.

Dixi : *saltem sub gravi.* Pleriquc enim theologi addunt, nec îw ô *levi per se.* Quamvis enim ideo prohibita sint opera servilia, ut fideles facilius rebus divinis vacare possint, lue tamen nulla lege praescribuntur. Praeterea finis proecepti non cadit sub praeceptum. — Ita Suarez,1 Elbcl,2 ct alii multi, ut fatetur etiam Concina, qui hanc sententiam communem vocat.

Hinc excusatus die Dominica a Missa non tenetur ratione praecepti persolvere domi preces, quas tempore Sacri recitasset, vel recitare solet. —Suarez.8

Hl. *Per accidens* tamen teneri possunt, fideles ad aliquid aliud, non quidem vi hujus proecepti, sed quia ad aliam obligationem implendam necessarium id esse potest. Tenentur enim assistere concionibus seu catechesi diebus festis, si concio sit necessaria ad instructionem christianam vel morum compositionem : quia qui tenetur ad finem, tenetur etiam ad media in hunc finem necessaria. — Billuart, *et alii communiter.*— ('icterum impense inducendi sunt fideles ad alia pia opera, procter Missam, exercenda, ad fusiores preces fundendas, etc.

» Exod. 20. S.
- (' »›▮» ct 64. de consecrat Dist. 1.

ARTICULUS II.

DE AUDITIONE MISS.-E IN PARTICULARI.

.igendum 1° de iis quæ ad Missam rite audiendam requiruntur; 2° de causis ab ea excusantibus.

I I. *De iis qttrp ad Missam rite audiendam requiruntur.*

Tria requiruntur : 1° præsentia corporis; 2° attentio mentis; 3° locus debitus.

Punctum I. Preesentia corporis.

Requiritur praesentia corporis moralis ct continua.

399. — I. *Moralis,* scilicet, quis ita

i De Rclig. Tom. I. L. 2. c. 16 n. 4.
3 n. 385 sq. 3 Ib.

praesens esse debet, ubi fit Sacrum, ut possit dici unus e numero assistentium et offerentium Sacrificium ; ad hoc autem sufficit, ut sit in loco unde Missam sequi possit quoad partes pnecipuas, sive videndo, sive audiendo, aut ad signa aliorum assistentium attendendo.

II. *Continua,* id est, perseverans ab initio ad finem .Missæ, ita ut graviter peccet, qui omittit notabilem ejus partem, et venialiter (pii partem exiguam omittit, nisi justa causa excusetur.

Resolves.— 1° Missa valide assistit, (pii, etsi sacerdotem non videat, nec audiat verba, Sacri partes distinguit sonitu campanula cantu chori, motibus assistentium. quilms moraliter jungitur, licet sit extra Ecclesiam, in (pia turba contineri non potest. Item qui stat post altare, post columnam, vel post parietem, modo ad partes pnecipuas Missa· advertere possit.

2° Item *non improbabiliter,* (pii est in domo proxima, cx (pia per fenestram altare videat, licet via intermediet, dummodo parvum sit spatium inter Ecclesiam et locum, in quo est. Secus autem, si magnum spatium intercedat, ut *communius* docetur.

3° Non assistit Sacro, qui multum a longe manet, etsi templum, altare, turbam videat, (piia in usu communi diei non potest audire et adesse *moraliter.* Juxta Lugo et alios, spatium triginta passuum a turba assistentium non adeo magnum videtur, ut impediat, quominus (piis Sacro adsit, quod tamen non admittit S. Alph.[1]

4(H). Qt .esita. — Quær. [1] *Qutruam omissio reputanda sit pravis aut levis in Missa ?*

Resp. Non facile determinari potest ; quamvis enim juxta *omnes,* tertia pars Missa sit notabilis, non tamen constat, (pia sit tertia pars, cum pars notabilis non tantum a *diuturnitate* dijudicari debeat. [1] Lee tamen juxta communem sententiam statui posse videntur.

1° Grave est omittere omnia usque ad Offertorium *inclusive,* seu ad oblationem panis *exclusive.* Leve autem certo est omittere omnia usque ad Epistolam *exclusive,* et *probabilius* etiam *inclusive;* imo *probabiliter* etiam, juxta S. Alph.,[8] usque ad Evangelium *inc/usire,* licet S. Doctor oppositam sententiam ut *probabiliorem* habeat. Ratio horum est quia quæ præccdunt proprie ad Sacrificium non pertinent, sed sunt tantum vehiti pneparatio ad illud.— Lugo, etc.

2° Grave est juxta *omnes* omittere omnia ante Evangelium et simul omnia post Communionem; non vero omittere illa, tantum, quæ Communionem sequuntur, imo nec omittere omnia ante Epistolam et omnia post Communionem. — Lacroix,[1] S. Alph.[3]

3 Gravis habenda est omissio *Canonis* a Consecratione usque ad *Pater exclnnrr,* quia est pars notabilis diuturnitate ct dignitate. Levis autem reputatur omissio *Offertorii* i. e. omnium, quæ fiunt a *Dominus robiscum* post Credo usque ad Praefationem ; nam latiori hoc sensu' hic venit *Offertorium ;* — item omissio *Symboli,* (plia non est pars regularis Missæ.[4] Evangelium autem S *Joannls* in fine *probabiliter* non est pars Missæ, quia ante illud jam dimittitur populus per benedictionem.

4° Grave est omittere Consecrationem et Communionem; imo et solani Consecrationem, quia est pars dignissima, in qua, saltem pnecipuc, consistit Sacrificii ratio. Quin imo *probabilius* ct *communius* tenetur, grave esse uni tantum Consecrationi aut ('omniuiiioni non adesse; quia essentia Sacrificii *probabilius* in utraque Consecratione et in Communione consistit. et huic sententia S. Alph. practice adhærct.[5]

401. — Quær· 2° *.tn pracepto satisfaciat audiens duas dimidias Missus a diversis sacerdotibus tum* simultanée, *tum* successive ?

Resp. 1° *Neg.,* si audiat simultanée. Ratio deducitur ex interpretatione communi legis, qua confirmatur propositione 53“ ab Innoc. XI. damnata (p. XI 11).

Resp. 2° Si vero successive, (list. 1) *Neg.,* si Consecratio et Communio non sint in eadem parte. Ratio est, quia Ecclesia præcipit fidelibus, ut intersint integro et perfecto Sacrificio. Illud autem non habetur, nisi tum Consecratio, tum Communio in eadem Missa convenirut.[4]

1 L. III. P. 1 n. 660. - L. IV. 310.
8 S. \lpb. del Snerif. di Gc»ù Cristo, p 111 ad 11. Op. MC. t III. Torino. 1867.
« L. IV. 310.
6 H A. Tr. VI. 33. et Istr. al popolo. ρ. I. c 1(1. n. 14. Op. mor. Ital. Vol. unico. Torino. 1870.
β H. A. Tr. VI. 34.
1 L. IV 312. 11 \. Tr. λ I. 35. 3 L. IV. 310.

- -2) *Affirm.* autem, *probabiliter,* si (’on-set-ratio ‹ t Communio in eadem Missa re-pcriantur, audita previe altera Missa us-que ad €onsecrationem. Id tamen sine justa causa saltem veniale est.1

Quær. 3' *An debeat reliqua audire, qui post Consecrationem ultima Minna adve-nit ?*

Resp. Affirm., valde probabiliter, quia satis etiam probabilis est sententia essen-tiam Sacrificii in Sumptione consistere, ct luee sententia in praxi tenenda est cx alia etiam ratione, hae scilicet quod audiri possit pars notabilis c;eremoni:e ab Ec-clesia prescript®.3

Quær. 1° *.hi qui omitlit levem, partem Minna, nub led teneatur supplere, si pos-sit ;*

Resp. Affirm., probabilius, quia Missam integram audire tenetur : excipe, si de patie valde exigua agatur. — Sic S. Alph.,§ Salm. contra alios. Cæterum ra-tio sat levis ab hac supplendi obligatione eximere potest.

Putidum II. Attentio mentis.

402. Attentio ad Missam duplex distinguitur: 1' *interna,* qua (piis actu advertit et animum applicat ad ea, quæ a sacerdote peraguntur ; 2° *erlerna,* qu® consistit in cavenda quavis actione exter-na, quæ impediat mentis applicationem, v. g. confabulari, pingere, . . . etc.

Attentio autem *interna* triplex est : 1° alia ad verba vel ad actiones sacerdotis; 2° alia ad sensum verborum vel mysteri-orum ; 3° (dia ud Deum ipsum per preces piasve meditationes.

Pk in c ipia .— 1. Ad Missam valide au-diendam requiritur omnino attentio saltem externa : quia nullo modo dici potest Sa-cro intéressé, qui ponit actiones cum at-tentione interna incompossibiles ; imo ille impudenter Deo ct Ecclesia· illudit. — Ita *omnes.*

11. Reipiiritur insuper attentio aliqua interna, ct saltem voluntas audiendi Mis-sam ; quia id prorsus exigitur, ut auditio seu presentia sit humana, moralis et ex objecto religiosa. — Suarez.4

» L. IV. 311.
S H \ Tr. VI. 33 et L. IV. 310. q. 2.
» L. IV. 310.
4 De Euch. Disp. SS. Sect. 3.

III. Sufficit autem interna quælibet ex tribus modo expositis. Ratio est, quia per carum quamlibet sufficienter applica-tur mens ad cultum divinum, (pii per Sacrificium intenditur.

IV. Nulla oratio vocalis absolute re-quiritur; quia assistentia religiosa Deum honorat, et nihil aliud pncscriptum habe-tur.1— In praxi tamen fidelibus, preser-tim rudibus, *suadendum* est, ut orationes aliquas recitent, imprimis orationes con-suetas pro Missæ auditione, vel rosarium beatissima; Virginis, ne nimiis distractio-nibus exponantur.

403. Qi .esit a . — Quær. 1° *Au ad implendum hoc praceptum. requiratur sub gravi attentio interna ?*

Resp. Res valde dubia est. 1“ Senten-t ia , *e.r S. Alphonso connu unior et probabili-or,affirmat.* Etenim ab Ecclesia præcipitur actus (pio Deus colatur ; atqui per solani present iam physicam Deus coli nequit; ergo . . . Ecclesia igitur precipiendo di-recte actum exteriorem auditionis Missa·, videtur præcipere indirecte attentionem, saltem aliquam, tampiam conditionem sine (pia non consisteret actus externus formalis. — Ita S. TliQinas, Bilhiart, El-bel, Salm. et alii non pauci.

ID Sententia *negat.* Ratio est, quia assistentia cum voluntaria attentione, ut ut mere externa, est actus sufficienter religiosus, nec constat aliud ab Ecclesia pnecipi.— Ita Logo, cum aliis multis, et S. Alph.2 id non judicat improbabile.

Cæterum in praxi non apparet tanta differentia inter utramque sententiam. Etenim juxta priorem sententiam sufficit omnino attentio in gradu remisso, nempe ad præcipuas Missa· partes ; juxta poste-riorem vero reipiiritur 1° pius animæ mo-tus, seu vera intentio honorandi Deum; 2° attentio talis, ut assistens Missæ ratio-nem sibi reddere possit, reapse Sacro se assistere, et consequenter ut saltem iu confuso ad præcipuas partes illius adver-tat. Hinc non facile arguendi sunt fide-les de culpa gravi ob defectum attentionis sufficientis in Missa, sed potius amanter *adhortandi sunt,* ut pie et sedulo ad divi-na Mysteria animum intendant. Etenim, ait S. Alph.,§ post Elbel, Sporer et Tamb., nemo anxius esse debet ob scrupulum

1 L. IV. 313. 2 Ib. ct 11. A. Tr. VI. 28.
3 Ib.

attentionis non præstitæ, quia sufficit habuisse intentionem generalem colendi Deum.

40 L—Quær. 2° *An satisfaciat precepto, t/ni tempore .Misses peccatu con/itetur ?*

Resp. Ney., tum quia ponit actionem, quæ impedit attentionem internam, cum confitens testis esse nequeat eorum, quæ geruntur ; *tum* quia non assistit ut cultum exhibens, sed ut reus. Excusatur tamen, si Confessio vel *facili et brevi* sit, cum hæc præsentiam *continuam* non impediat, vel *necessaria,* ne aliquamdiu maneat in mortali ; si enim grave incommodum temporale ab hoc præcepto excusat, a fortiori excusabit spirituale.1

Quær. 3° *An sahfaciat prvecepto Ecclesia: Clericus récitän Breviarium tempore Missa: ?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia recitatio Officii divini non impedit, quominus «piis possit intéressé Sacrificio .Missæ, et moralem præsentiam ipsi exhibere. *Ita communiter.*' (Vide n. 134.)

405. *Resolve* 1° Satisfaciunt præcepto ministrantes Missa·; satis enim attendunt suum exhibentes ministerium, quo actualiter ad Sacrificium cooperantur. Idem dicendum est de sacristis, musicis, organistis, tympanistis, etc.; quia eorum actus ad Dei cultum referuntur, nec necessariam impediunt attentionem ad ea, quæ in altari peraguntur.8

2' Satisfaciunt, qui eleemosynas colligunt, modo ad Missam saltem confuse attendant ; 4 si autem prævidcant. se hanc attentionem præstare non posse, aliam Missam audiant, si commode possunt.

3° Satisfaciunt, qui conscientiam tempore Missæ discutiunt, ut confiteantur, sacramentalem pœnitentiam persolvunt, aut etiam orationem quovis titulo debitam faciunt ; quia his mens ad Deum dirigitur, et aliunde duplici præcepto simul satisfieri potest, si res præceptæ possint eodem tempore pnestari. *Ha communiter.* Item qui legunt librum aliquem spiritualem, non tamen historias sacras animo.discendi stvium.6

4 Satisfaciunt etiam, qui involuntarie distrahuntur, toto licet Sacrificii tempore, nisi alienis cogitationibus ita abripiantur, ut nullatenus attendant ; tunc enim non magis *ätifaciunt,* quam involuntarie dormientes per notabilem Missæ partem, licet *a peccato excusentur. Ita communiter.* Dormitans autem interdum inter Sacrum satisfacit, aut saltem non graviter delinquit, modo aliqua ratione advertat ad id quod Iit.1

5° Satisfaciunt etiam quoad substantiam, seu a gravi culpa excusantur, qui voluntarie, etiam toto tempore Sacri, distrahuntur, modo simul attendant ; hoc enim aliquando fieri potest, si distractiones non sint adeo vehementes, cum homo simul de pluribus cogitare possit.— Reuter.3

G° Minime autem satisfaciunt, qui per notabilem Missæ partem de re seria ivel etiam de levi, sed ita ut attentio externa impediatur) confabulantur, vel imagines *attente* considerant, apparatus templi oculis lustrant, inscriptiones aut alia profana legunt, scientias meditantur, pingunt aut alia similia peragunt, nisi hæc fiant interrupt im, aut ita ut attentionem non omnino impediunt.8

Punetum 111. De loco debito.

406. — Omissis iis. qua· theologi tradunt de oratoriis privatis, sufficit hæe duo pro his provinciis notasse.

1° Præcepto satisfit ubicumque vi Facultatum (n. 1329. q 3°) celebrare licet.

2° Privilegio celebrandi in altari portatili, quod concedi solet sacerdotibus in his provinciis, in Dominicis festisque de præcepto uti tenetur sacerdos, qui tilias Missam audire non posset, dummodo tamen valeat reverenter tantum munus obire iis in rerum adjunctis, in quibus eum versari contigerit. (æteruni si inter aeatholieos solus versetur in itinere, non tenetur ad celebrandum. quum vix possit debita Sacrificio reverentia servari.4

i 11. *De causis a Missa excusantibus.*

K)7. Excusat a Missa audienda quævis causa mediocriter gravis, seu quæ involvit notabile quoddam incommodum vel damnum in bonis animæ vel corporis

i L. IV. 31 I 332. Cfr. Viiul. P. III. <|. XI.
-L. IV. 309.
4 I. IV. 317.
3 L. IV. «17.
6 L. IV. 314.
i L. IV. 31«.
3 L. IV. 317.
8 n. 284.
4 Ken. Tr. 1\ 11. 15.

propriis vel proximi. Constat ex communi interpretatione et consuetudine, ꝗua est optima legum interpres. — Ita *connuuniter?*

408. *Resolves.* - 1° Excusantur ægroti, infirmi, convalescentes, quibus nocet *re/* foras prodire, *vel* in ecclesia esse, (λ) p. 17 4. Item qui ægros custodire debent.2

2 Excusantur viatores, quibus non occurrit ubi Sacro intersint, aut qui non possunt iter interrumpere, propterea quod rhedarii publici, vel socii viie, sine quibus iter incommodis aut periculo non careret, sistere abnuunt.

3° Excusantur, qui custodiunt gregem vel domum, aut qui cibos parare debent, aut similia necessaria peragere ; si tamen plura liant Sacra, omnes, quoad fieri potest, Missam successive audire debent.3

•4° Excusantur matres ct nutrices, qme neminem habent cui relinquant parvulos, nec cos ad Ecclesiam ducere possunt, sine magna aditantium perturbatione. Si sint duo conjuges tantum, alternis vicibus Sacro intéressé convenienter poterunt?

5° Excusantur siepe, qui ab Ecclesia longe distant, ita ut. ad eam accedere sine magna difficultate, pnesertim hiemali tempore, non possint.

6® Qui ruri degunt et sacerdotis copia semel in mense frumitur in ecclesia, quie iis 'it instar paroehialis, juxta Kenriek,6 non tenentur ad iter alio faciendum diebus festis et Dominicis, iu quibus abest sacerdos, nisi, exciperem, minus tribus milliarilnis ab alia aliqua ecclesia distent.

7 Allectus erga parentes et propinquos demonstrandi causa excusari videntur, qui *aliquando* se conferunt ad loca, in quibus nulla fut uni sit Missa audiendic facultas, ('a/terum *non wpe, nec. leriter, nec per tempus diuturnum* id faciendum est.®

S® Qui valetudinis causa vel legitima? animi recreationis per aliquot æstatis hebdomadas alio se conferunt, prout plurimorum hic mos est, excusantur a violato præcepto, etsi copia Missa? ꝺudienda eis iter agentibus defutura sit : otium quippe illud et animi levamen aliquando necessarium et pcrsrepe utile est. nec coguntur perpetuo in loco, iu quo est copia Sacri, consistere.7

9° Est alicubi mos rure, ut vicini, praesertim aeatholici, alios invisant mane dici Dominicæ, totum diem eum iis mansuri, quo lit, ut Catholici ab audiendo Sacro detineantur. I trumhoc iu casu excusentur, qui domi manent, ne comitati et amicitia· deesse videantur, ex adjunctis definiendum erit. Sic, si facultas adsit ecclesiam adeundi ct redeundi ad hospitii jura pnestanda, liquet Missam audiendam esse a *plerixque* ꝼamilia membris, licet aliquis domi possit manere comitatis causa ; sed vix censemus, ait Kenrick,1 *oinu&i* posse uinquam domi manere, pnesertim si consulto advenerint hospites, non semel iterumve, sed *srepius.* Id pnesertim dicendum, si Catholici Catholicos invisant. " Cæterum," adjungit, " non damnamus eum, qui ad vitandam gravem aliorum offensionem, *aliquando* cum hospitibus domi manet."

10° Non excusantur caupones, qui die Dominica Missam negligunt, ut adeuntes cauponam excipiant, lucrum magnum inde percepturi; nam id iit cum religionis detrimento et magna omnium oflensione.3

11° Excusantur famuli, si ministerium suum omittere non possint ꝺim gravi detrimento domini, aut si ab eo prohibeantur, uee alium dominum facile invenire queant. Idem resolve de uxore et filiofamilias, quibus gravis mariti vel parentum timenda sit indignatio.3

12° Idem fere, servata proportione, resolve de iis, qui acceptant aut retinent officium, — v. c. in viis ferreis, — aut occupantur opificio, — v. g. barbitonsoris,

quo *ordinarie* aut *wpn sa>pins* impediuntur a Siero. Excusandi scii, videntur, dummodo a) derelinquendo officium aut opificium grave passuri sint incommodum, aut certe multo pejorem vel dubiam sortitur sint vita» conditionem : bl ex neglectu Sacri non sint delapsi aut delapsuri ad indifferentismum. Omni vero in casu *hortandi* sunt, ut pietatis exercitiis domi eo ipso die vel aliis diebus vacent ; non veru facile monendi de obligatione gravi renuntiandi officio vel opificio, tum quia de ea sæpe difficulter constabit, tum quia monitio sæpius non erit profntura.

› !.. IV 324
3 I |\ 320.
* Tr |\ 1"
' Tr I\ 21.

L. i V 325. 320.
‘ L. IV. 320.
° Tr. IV 23.

1 Tr. IV. 25.
3 L. IV. 327.

- Tr. IV. 22.

409. Quæsita.- Quær. l *Qptrnam distantia excuset a Missa ?*

Reap. Non potest absolut»· assignari, sed ex adjunctis personarum, locorum ct temporum determinanda est. Regulariter autem excusat distantia trium milliarinm, seu iter pedestre unius hone cum quadrante, atque etiam quid minus, si plueret aut ningeret, aut alia causa adesset.l

Censet tamen Kenrick'J eos, qui equo aut curru vehi possunt, non semper ideo excusari, quod vel decem militaribus ab ecclesia distent; ‘‘iter enim,” ait, ‘‘hujusmodi, negotiorum suorum causa, quotidie fer»; conficiunt; sed plerumque,” addit, “ sex aut septem milliaria excusationi sunt fœminis, pueris et aliis, qui longiori itineri non assueverunt.” Adderem attendendam quoque conditionem viarum ct creli pluvii vel valde frigidi, etc.

Quær. 2° *An excusetur u Missa infirmus in dubio, utrum incommodum sit salis grave ?*

Resp. In hoc casu standum est consilio medici, Superioris, Parochi, Confcssarii, vel alterius viri prudentis. Imo potest infirmus etiam judicio proprio acquiescere, si ita prudenter judicet. Quid vero si, petito consilio, dubius adhuc remaneat?— Absolute ad Missam non tenetur, quia stante periculo gravis damni judicandum est. Matrem Ecclesiam non obligare. — Ita *valde probabiliter,* ait S. \lph.8 In praxi satius est, ut dispensatio petatur, si facile peti possit. Cfr. n. 66. 2° et 67. c).

Quær. 3° *An excuset occasio lucri notabilisfaciendi ?*

Resp. Affirm., probabiliter, quia pra··eepta Ecclesia' non obligant eum incommodo valde gravi, ut constat ex dictis n. 137. Sed hujusmodi lucrum extraordi-1 narium (n. 417. 9°) esse debet.4

Quær. 4° *An excusentur :* a) *Mulieres non habentes restes statui suo decentes;* 1)7 *Puella inhoneste prmgnantes ;* c) *Km, </uarum proclamattones anténuptiales fiunt ;* »|) *Puerperce ?*

Resp. ad a) *tjfirm.,* nisi Missam summo mane, aut in ecclesia, in qua ignot.e sint, audire possint.

Resp. ad b) *Affirm.,* nisi Missæ occulte et sine nota intéresse valeant.

Resp. ad c) *Affirm.,* si v··l li ob eas *notabilem* verecundiam patiantur, vel 2) alicubi a»l-it ejusmodi consuetudo, nisi tamen facile assistere valeant Missre, in qua proclamationes non fiunt.

Resp. ad <!) *Ajfirm.,* per tempus loco-rum consuetudine determinatum l nisi e domo jam egrediantur ad alia, *p)* p. 474.

CAPUT II.

DE IIS QUE DIEBUS DOMINICIS ET FESTIS PROHIBENTUR.

Agendum 1° de operibus diebus festis prohibitis ; 23 de causis, ob quas aliquando licite exercentur.

ARTICULUS I.

DE OPERIBUS QU.E DIEBUS FESTIS PROHIBENTUR.

410. — Triplicis generis opera distinguenda sunt : 1° open» *servilia* sen *corporis,* seu quie ct utilitati corpori' serviunt, »•l corporis potius, quam animi viribus exereentur, et *serrdia* dicuntur, quia a senis seu mercenariis fieri solent ; 2 opera *animi.* qme potius animi viribus peraguntur, et ad animum excolendum pertinent, et *liberalia* dicuntur, quia a personis libens ordinarie exercentur , 3' opem *communia* seu media, ❦ua ab omnibus indiscriminatim limit. Distinguuntur etiam opem *forensia,* qme ad forum judiciale aut mercatum spectant.2

Interim illuti generatim pnestitui debet, rationem operis *servilis* nec ab intentione desumendam esse, nec a lucro percepto, imo neque a corporis defatigatione. Ita servii»' erit artire alterius agrum, quamvis c\ mera caritate id fiat, et prorsus gratis; contra non erit servilis pulsatio organorum, aut saltatio, utut diuturna et laboriosa, aut transcriptio lucri causa per totum diem protracta.

411. Principia l Prohibentur *per se* sub gravi omnibus fidelibus opem *servilia* proprie dicta diebus festis integris.

1 L. IV 329 et H. A. Tr. VI 41.
8 Tr. IV. 19.
8 L IV. 325.
* * IV 332, »-oll. 301.

1 L. IV. 330 2 L. IV 272

id est, toto die naturali, dc incilia nocte ad mediam noctem. Constat ex Jure Canonico,[1] ex consuetudine et praxi perpetua Ecclesiæ.

II. Prohibentur etiam opera *forensia,* nempe actiones forenses, quæ cum apparatu judiciali habentur, ut partes interrogare, testes et advocatos audire, sententiam ferre, etc. Ita ex Jur. Can.[1]

III. Eodem jure prohibentur mercatus, nundina', venditiones publicæ, et alia similia, quæ cum strepitu Hunt. Excipiuntur tamen, ubi legitima viget consuetudo, nundine ad certum diem constituta·, si in diem festum incidant. — Sic declaravit Benedict. XIV.,[§] S. Alph?

IV. Licita sunt opera *liberalia,* opera *communia,* ct opera aliqua quæ videntur *servilia,* sed requiruntur ad quotidianum usum, victum, necessitatem et dispositionem corporis, vestium, vel domus, ut coquere cibos, sternere lectos, verrere domum, ct alia qua· commode differri vel anticipari aut *non possunt,* aut *non solent.* Ita t \ praxi communi et omnium sensu.

412. *Rewires.*— 1 3*Prohibentur diebus festis opera ruralia, ut arare, terram effodere, serere, metere, vincas colere, etc. Item opera artium mechanicarum, v. g. caunentaria·, ferraria·, lignaria·, sartoria·, sutoria·, tectoriie, etc. Item pleraque opera, qua· arti typographies' deserviunt. Excipiunt probabiliter caracterum collocationem. Elbel,[5] Laymanu, Sporer, Tambur., S. Alph.[0]

2° Item non licet quædam facere, qua· levem laborem exigunt, et (plffi a Monialibus confici solent, v. g. rosaria, scapularia, imagines cerea·, flores artificiales, etc. : quia hæc *in use communi* inter opera servilia adnumeranliir. Attamen cum isti labores et alii similes leviusculi sint, juxta plures permitti possunt, modo ultra duas horas non producantur. Similiter iidem DI), excusant ancillas, quæ occupantur in decerpendis rosis, dccorticandisve pomis, etiam seclusa urgenti necessitate. -Sic Elbel,[7] Bonaeina, Filliuccius, etc. — Sed potius dicendum videtur, in his operibus majus temporis spatium requiri, ut adsit culpa lethalis. Ita opinatur S. Alph.[1] Non sunt tamen de *ulla* culpa arguendi, qui talibus occupationibus exiguo tempore vacant.

3° Licite, *ubi invalui! consuetudo,* occulte venduntur et emuntur in officinis publicis esculenta, poculenta, calceamenta. candela·, panni ad vestes conficiendas, et alia hujusmodi. Attamen mercatores exponuntur periculo pumarum legibus civilibus hujus regionis statutarum. Quoad caupones vide dicta n. 310. e) et 40S. 10°.

4° Licite venduntur et emuntur domus, equi, boves,aliæque merces, sive præsentes, sive absentes, sive in parva, sive iu magna quantitate, etiamsi iu hoc notabile tempus impendatur, dummodo luce liant inter privatos. Contractus tamen jure nostro civili universim resciudibiles sunt, si Dominicis ineuntur.

113. **Qt**.esita.—Quær. 1° *An liceat scribere ve! transcribere diefesto ?*

Resp. ad 1um *Affirm.,* (plia hoc opus omnino liberale est, cum in eo præeipue animus agat. — Ita *omnes.*

Resp. ad 2u,n *Affirm.,* etiam *probabilius,* <piia transcribere, sicut scribere, ordinatur ad mentem instruendam. Ita *communiter* cum S Alph.,[2] contra Billuart et alios.

Hinc 1° licet etiam exarare delineationes artificum et fabrorum, notas musicorum elformare.— Elbel.[3]

2° Pariter fas est etiam libros corrigere, sive id fiat delendo lineas, sive superponatur charta conglutinata. Licet enim hoc servile videatur, accessorium tamen est, cum *per accidens* ab ipso corrigente fiat. — Elbel? etc.

Quær. 2° *An liceat seulpare vel pingere?*

Resp. ad 1UI" *Neg. per se,* quia sculptura inter artes mechanicas communiter habetur.[6] — *Probabiliter* tamen excipiendum, si de sola operis perfectione agitur.

Resp. ad 2um *Controverlitur.*

I ' Si x ri.xTI \ *"Jfirm.,* quia pictura est ars liberalis, vel saltem media inter libe- *rale et serviles ·. est enim quid scriptioni simillimum, modo tamen pictura fiat sine magno labore, (pialis haberetur colores miscendo, tabulas præparando, etc.— Ita Laymann. Azor, Sporer, etc.

H Sententia *neg.,* quja (|jcj neqUit

1 L. II Peer. T. IX. c. 1.
* Ib.
3 ConM. *Ab eo (emporr** 1745.
* L. IV. 280.
6 1, IV 282.
6 n- 401.
7 u. 408.

* h IV. 282.
2 k lv 279>
8 ·›· 400.
4 n. 40L
6 L. IV. 281 et IL A. Tr. VI. 10

actio liberalis, cum non dirigatur, ut scriptura, ad animum excolendum, et quia pingere fere idem est ac sculpere, quod opus servile est. - Ita Salmant., Sanchez, Suarez, etc. — I'tramque sententiam merito *probabilem* dicit S. Alph. Quod dc pictura, idem de photographia dicerem.

•114. — Quær· 3° *An imagines acu pingere liceat ?*

Resp. *Controvertilur.* Excusant multi : id enim magis refertur ad exercendum ingenium, quam ad operandum.2 Sporer.3

Quær. 1° *An liceat venari et piscari '*

Resp. Affirm., (piia luce non sunt opera servilia, et consuetudine tolerantur, modo non liant magno eum labore, conatu, strepitu vel apparatu. S. Alph.,4 *et alii communiter* contra *paucos.*

Quær. 5° *An liceat iter agere pedibus, equo, curru ?— Item an liceat ducere currum vel jumenta aut navigia onusta ?*

Resp. ad 1'"" *Affirm.,* ut ex praxi universali aperte constat. Sententia opposita relinquenda est ut antiquata, ait S. Alph ,6 post Roncaglia.

Resp. ad 2um *Controvertitur,* extra casum necessitatis. Sententia nunc *probabilior affirmat* esse licitum, non solum ad iter inceptum continuandum, sed etiam ad illud inchoandum, dummodo ad currum onerandum ingens ac diuturnus labor non requiratur ; a (pio tamen labore facile excusat sive gravis damni vitandi, sive ꝑublica utilitatis ꝑrocuranda causa, sive consuetudo, ꝙua in contrarium alicubi forte invaluerit.0

Quær. I>° *An liceat molere die festo ?*

Resp. Affirm, probabilius, si mola volvatur aqua vel vento, (piia parvus vel ferі nullus hominum labor requiritur. Secus autem, si jumentis agatur, nisi exigua sit hominis cooperatio. S. \lph.7 Lacroix, Tambur., etc.

•115. Quær. 7° *An liceat tonsoribus dicfestivo barbam radere ?*

Resp. Affirm., seclusa lege id prohibente et qme communiter servetur. Ratio 1° ex generali consuetudine deducitur; *2°* quia plerumque solis diebus festis opifices ct prsesertim rustici ollieinas petunt, ut barba cis radatur. Si igitur hi postulantibus operam non præbercnt, magno ipsorum detrimento derelinquerentur. - Ita S. Alph.,l Viva, Tnmburinus Gousset, Bouvier, etc.— Dixi *seclusa tege id prohibente et qurt* (OMMl NITER SERVITUR. Si enim communiter non servetur, recurrunt rationes ob quas liceat.

Quær. 8° *(furcam materia sit gravis in opere diebusfestis peracto ?*

Resp. Requirunt multi -altem trv- horas. S. Alph..2 pluribus sententii- allatis, magis accedit sententꝛa Lacroix generaliter concludentis, (piod *communior* ct *probabilior* nunc est sententia, non esse mortale, nisi laboretur saltem multum ultra duas, puta duas horas cum dimidio. — Et in *Horn. Aꝑost.,* dicit cum Mazzotta, excusari etiam majus temporis spatium ex aliqua necessitate. Addit,4 m forensibus ct judicialibus ꝑmateria quantitatem desumi non ex quantitate temporis, sed ex qualitate operis.

Quær. 9° *An peccet graviter, qui die festo mandat sex famulis, ut laborent per horam ?*

Resp. Neg., probabilius per se, sive famuli laborent simul, sive succe-sive, quia opera famulorum non uniuntur in unum, et singuli tantum venialiter peccant . ergo venialiter tantum peccat dominus eos ad opus inducens sub veniali culpa vetitum. — S. Alph.,6 et alii *communius.*

ARTICl LI S II

DE CAUSIS <)B QI OPERA SERVILIA DIF. FESTO PERMITTI POSSUNT.

Tres præcipuæ numerantur, scilicet caritas, pietas, necessitas.

416. — L *Caritas erga proximum.* Hinc licet die festo 1° facere quod est necessarium ad infirmos sublevandos ; 2° fodere sepulcrum ad mortuum -epeliendum ; 3' laborare pro aliquo pauperi determinato, cui ratione gravis necessitatis laborare liceret ; non tamen juxta graves theologos pro pauperibus iu genere, nisi in gravi et certa necessitate.6

II *Pictas erga Deum.* Licet ob pietatem l facere omnia opera proxime ad

i L. IV. 280. 2 L. IV.281.
» T. I Tr 8. c. 4. n. 45. 4 L IV.288.
6 L. IV. 275. ° L. IV.270.
' L. IV.277.

1 L. IV 290 - I. IV 305.
8 Tr. VI. 25 4 I. D 307
6 L. IV 306 6 I. I\ . 293.

cultum Dei inservientia, ut ornare templum, altare, etc. ; 2° verrere Ecclesiam, aliaque pneparare, qua· ad ejus munditiem pertinent. Non autem licet Ecclesiam (nisi sit valde pauper) reparare, lapides ad hoc secare, etc. ; quia hæc remotius tantum ad servitium divinum inserviunt.1

417. - HI· -V/w.w/7o, sive propria, sive aliena, tum anima·, tum corporis. Hinc

1° Excusantur pauperes, qui aliter se suosque alere non possint, modo privatim, et secluso scandalo laborent.

2° Excusantur omnes, (piorum opera inceptu interrumpi nequeunt sine magno damno, ut fundentes ferrum, etc.

3° Excusantur pariter pistores, (pii panem *recentem* habere debent, ut ementibus satisfaciant c. g. in urbe populosa.

4° Item sartores, (pii conficiunt vestes funebres aut nuptiales, (pias neque perse, neque per alios ante festum perficere valent.

5° Item agricohe, (pii ob prieteritam, aut imminentem pluviam funium vel segetes vertunt, ligant, vehunt.

6° Item famuli, uxores ct filii-familias iis in casibus, (pios retulimus n. 408. 11°.

7° Excusantur fabri ferrarii, (pii equos in via vel a rusticanis cx necessitate quadam adductos calceant, aut vomeres agricolis die sequenti necessarios reducunt ; nccnon ii, (pii currus casu fractos, pontes aut vias publicas reficiunt, si opus sine jactura boni publici differri nequeat.

8° Excusantur etiam ii, (pii laborant ad utilitatem publicam urgente aliqua necessitate, v. g. si agatur de celebranda victoria, de festo pnvparando publica· cujusdam exaltationis gratia.

9° Excusantur probabiliter (pii labore se sustentant, ob lucrum *extruordinarium* (non vero mercedis diunue), quia tale lucrum omittere istis idem est ac damnum grave pati.8

10° " In *fentin* plerumque plura fiunt, (pia· servilia sunt et parum convenientia legibus ecclesiasticis ; (piarum rigor consuetudine in hac regione valde relaxatus <st, paucis ab *initio* Catholicis inter aeatholicos versantibus (pii non potuerunt, absque gravi damno eas servare, (piod *rtiamnnm* plerisque contingit. Idcirco patent officinae, geruntur negotiationes et opera. Urgendi tamen sunt fideles ad Missam saltem audiendam." 1 Quie Kenrick hic .asserit, tempore, quo scribebat, vix non ubique vera erant ; nunc tamen multis in locis, aucto in dies Catholicorum numero et meliorata eorum conditione, non adeo universaliter vera etiamnuin sunt. Quapropter liodicdum confessariis aniuiarumque pastoribus non licebit eadem omnino benignitate uti in hac re, qua antea; sed distinguenda erunt loca, ct in ipsis locis, m quibus festa a Catholicis nunc facilius servari communiter possunt, ratio habenda erit conditionis singulorum sive mercatorum, sive opificum, sive operariorum. Distinguere etiam oportebit inter eos, (pii operarios suos Catholicos ad laborandum cogunt, et illos, (pii id eorum arbitrio relinquunt ; hi enim facilius excusantur, (piam ilii. Sunt præterca, (pii hominibus non baptizatis *injungunt* opera servilia *die Dominica* exercenda, vel acatholicis *permittunt* ut *die Jento* laborent. Utrique excusandi videntur: *hi* quidem,' quia, licet lueretici legibus Ecclesia· *per ne* teneantur, Ecclesia tamen festorum observantiam erga eos haud urget in regionibus, ubi luereses impune grassantur; *illi* autem, (plia verior est sententia2 eorum, (pii totam diei Dominica· observantiam *e lege Ecclenise* derivant. Cavendum tamen ne luce fiant eum scandalo aliorum, præsertim'die Dominica.8

11° Excusantur laniones qui animalia occidunt, si pridie id commode fieri nequit, vel ob calores æstivos carnes in dies posteros servari nequeunt.4

12° Nulla est culpa diebus Dominicis vasa arboribus, ex quibus sacchari liquor finit, supponere, cumque deinceps in aliud vas transfundere, (piando contingit paucis ultra diebus liquorem manare.6

13° Quum tabacum nisi in solo hiimefaeto plantari nequeat, facile excusantur, (pii illud die Dominica plantant post imbres pridie lapsos, si timendum sit aliam defutnram opportunitatem.6

Licet autem quotquot hucusque enumerati sunt, dispensatione non indigeant ; suadendum tamen fidelibus est, ut si commode possint, veniam a Superiore eeelesi-

1 L. IV. 202. 293 et 11. A. Tr. VI 17
- S. Alpli Quo-ul omuin L IV. η. 296 30t

1 Rear. Tr. III S7.
- Vide S Alph L. IV 265.
3 (Tr. Rear. Tr. III. 76.
6 Ib. 93.
* Ib 90.
e Ib. 93

astico postulent, ne scilicet cupiditate decepti absque sufficienti ad excusandum causa cum aliorum scandalo laborent. Superior autem hic intelligittir præsertim Episcopus ; qui licet generalem pro subditis omnibus dispensationem tribuere non possit, multoque minus permanentem (quippe id suppressioni festorum æquivaleret), quoad aliquos tamen actus eum particularibus personis ex rationabili causa dispensare potest ; imo hanc facultatem etiam parocho consuetudo concedit.

14° Non autem excusandi, imo severe redarguendi sunt, qui sæpius post mediam noctem inceptum laborem in diem festum, etiam prætextu necessitatis, protrahunt ; quia plerumque illa necessitas ipsis voluntaria est, cum stepissime in eam se conjiciant, vel plura assumendo opera ad certum diem perficienda, (piam ꝗua explere possint, vel non adhibendo eum operariorum numerum, quem opus requireret, vel intra hebdomadam rebus inutilibus tempus terendo. Facilius illos excusares, quibus traditum die praecedenti fuisset opus perficiendum in diem festum sequentem.

41 S. Quær. *Ju exeuxet otu citandi ratio ?*

Itcxp. communite/loquendo. Etenim ratio i>ta prorsus insufficiens est ari legem Ecclesia· adeo gravem posthabendam. Excipiunt Laymann, Mazzotta, etc., si otium probabile peccandi periculum inducat : quia (aiunt) si excusat periculum damni temporalis, a *fortiori* periculum damni spirituali'· excusare debet. Sed hoc S. Alphonsusl libentius restringit ad casum, in quo urgeret tentatio, quæ aliter vinci non posset, (piod raro accidit.

DE IV. DECALOGI PRÆCEPTO.

Honora patrem tuum et matrem tuam.l

Hoc pneeeptum *primario* et *directe* respicit obligationes filiorum erga parentes; *secundario* autem et *implicite* spectat obligationes parentum erga filios, necnon obligationes mutuas aliorum Superiorum atque inferiorum.

CAPUT T.

DE OBLIGATIOMBt S FILIORUM ERGA PARENTES.

•119. — Filii erga parentes specialissima obstringuntur obligatione. Tria autem officia parentibus a filiis exhibenda sunt titulo *pietatis,* amor videlicet, reverentia et obedient ia. Triplicem enim respectum habent parentes ad filios, nempe ratione ¢ausa ratione præeminentiæ, ct ratione regiminis, Consequenter filii eos amare debent ut -me existent ℞a auctores, revereri ut Superiores, eisque tamipiam rectoribus a Deo legatis obedire.

I. *Amor.*

Filii parentes amare debent amore tum *interno,* ipsos pio ct benevolo cordis affectu prosequeutes: tum *externo,* 1) omne malum et injuriam notabilem ab ipsis propulsantes. necnon 2) ℮xterna ℍenevolentia signa eis exhibentes, iisque 3) in lucessitate constitutis pro facultate subvenientes.

420. *Resolcex.* - 1' Peccant graviter filii contra virtutem pietatis, si parentes interiii' odio habeant : exterius signa odii ipsis exhibeant ; eos aspere tractent, vel torvis oculis intueantur, perinde ac si odio haberent.

2°A fortiori, si malum eis exoptent, et ipsam mortem, ut liberius vivere, vel h:ereditate eorum potiri possint, vel ut eum et custodia eorum liberentur ; si ipsis coram aliis graviter detrahant ; si vi. dolo, aliisvc injustis mediis a condendo testamento illos impediant, etc.

3 Item, si eos ad iram provocent, et gravem tristitiam absque justa et gravi causa ipsis afferant, præsertim si eos contristent usque ad laerymas.

l Exod. 20. 12.

l I IV 302.

1 Si parentibus graviter indigentibus alimenta et alia necessaria non subministrent, cogentes eos ad mendicandum aut ad exercendam artem ipsorum statui indecoram ; si cos infirmos, afflictos aut senio confectos non visitent, vel eis non compatiantur, opcmqtie illis ferre renuant; præsertim vero, si illis non subveniant in necessitatibus spiritualibus, ut nempe ipsis in articulo mortis Sacramenta administrentur, etc. Tandem si, ipsis vita funetis, non curent, ut exequiæ et Ecclesia ceremonia· modo eorum conditioni congruo persolvantur, vel pro eis non orent.[1]

11. *Reverentia.*

121.— Filii parentibus exhibere debent reverentiam tum *internant,* ut illos nimirum agnoscant tanquam Superiores, et ideo timorem quoque revcrentialem erga cos habeant ; tum *externam,* quæ in verbis et factis sita est.

422. – 1° Graviter peccant filii, si parentes percutiant, etiam leviter, sed injuriose. Item si voluntatem percutiendi ostendant, v. g. iu eos manum attollendo, vel baculum aut aliud instrumentum ad percutiendum arripiendo. Item si ejusmodi minas ipsis quovis modo intentent, etc.

2° Item si eis cx animo vel coram maledicant ; vel si convicia in eos conjiciant, eosque injuriis aut verbis contumeliosis, quibus sciunt graviter eos offendendos esse, afficiunt ; si ipsis graviter illudant risu, subsannationibus, gesticulationibus, improperiis, derisionibus, aspectu torvo, etc., modo tamen luec ex despectu, non vero ex levitate, aut simplici rusticitate finit.

3° Graviter peccant, *se loquendo,* si valde superbe ct amare cos reprehendant, contradictionibus exasperent, vel asperis verbis alloqu uitur, vel sine causa micron- gravi ros afficiant ; et *a fortiori* si per luec usque ad iram gravem eos provocent , si eis signa ſeverentia juxta morem ꝑatria aut conditionis ſua *studiose* recurrent. v. g. si non assurgant ipsis advenientibus, aut caput non detegant, aut illos non salutent, modo tamen ex his parentes se graviter offensos existiment.

4° Item si ros pauperes, miseros, male vestitos despiciunt, aut erubescant, aut agnoscere recusent, aut ut incognitos ct extraneos habeant. Excipe tamen, si secluso contemptu ac superbia, justam ob causam lingant se illos non agnoscere, v. g. ad vitandum aliquod incommodum, quod incurreret filius, si parentes ejus noscerentur, etc.

Quær. *.iu graviter peccent Jilii perçutientes, out mate el irreverenter habentes parentes hebetes, amentes, prat senio delirattles, ebrios, etc.*

Resp. .dflirm., si ex malitia aut contemptu agant. —Λ/γ/., si objurgatio vel aliqua paulo severior tractatio sit necessaria ad parentes ratione carentes cohibendos.

III. *Obedientia.*

423. — Filii parentibus obedientiam præstare debent in omnibus 1) licitis et honestis 2) ad eorum curam pertinentibus, dum 3) sub eorum potestate versantur.

424. *Resolves.*— 1° Peccant plus minusve filii, si in re spectante ad *mores, anima· salutem,* et *domus gubernationem* parentes audiri- nolint, licet *inconsideratio* vel *alatis defectus* illos ex parte excuset. — Hinc peccant :

a) Si prava consortia, si aleas aliosve hujusmodi lusus, aut loca periculosa, ut popinas, choreas, theatra, aut alia similia, non obstante seria parentum prohibitione, frequentent ; peccant præscrtnn lilitc, quæ invitis aut etiam insciis parentibus cum procis conversantur, vel noctu domo egrediuntur, aut solæ amasios alloquuntur.

b) Si neglecto parentum mandato Sacramenta aut alia religionis otlieia notabiliter omittant : si operam dare nolint litteris aut artibus statui suo congruentibus, sicqne tempus absumant, et expensas pro ipsis factas inutiles reddant.

e) Si ꝗua ad bonum regimen, pacemque ſamilia multum spectant, exequi recusent, vel si omnia pro arbitrio suo administrare velint, -prêta parentum auctoritate, præsertim si arroganter et superbe respondeant : *Xon faciam, age negotia tua. Xihil volo mi/ii praeipiatur. Tadium et fastidium mihi offers,* etc.

2° Non raro tamen in praxi a peccato gravi excusari potest inobedientia filiorum ob animi levitatem, inadvertentiam, vel ob quamdam negligentiam humanam, et s;e-

[1] L. IV. 333.

pissime ob parvitatem matcrire. lino srepe ab omni culpa immunes censeri debent ob delectum *priecepti rigorosi* ex parte parentum. I t enim peccatum, præsertim grave, contra obedieutiam committatur, requiritur, ut parentes videantur stricte præciperc, non vero solum suadere, sollicitare, aut mentem suam significare. Dignoscitur autem prreceptum verum injungi ex modo serio seu severo, quo res præcipitur, et cx aliis adjunctis, v. g. ex necessitate et magnitudine rei præecptæ, cx poena apposita, etc.

3° In rebus autem pravis, filii nec obedirc debent, nec possunt. Patet ex jure naturali.

425. Quesita.— Quær. 1° *An filii teneantur obedire parentibus in electione status ?*

Resp. Neg., per se, quia 1° vocanti Deo magis obtemperandum est, quam contradicentibus hominibus; 2° in iis, quæ ad naturam corporis pertinent, homo homini obedire non tenetur, sed solum Deo; quia omnes homines natura sunt pares : " *Unde non tenentur . . .Jilii parentibus obedire de matrimonio contrahendo, rei virginitate serranda, aid aliguo alio hujusmodi* " St. Thomas.[1] Proinde graviter peccant parentes, qui filios invitos aut directe aut etiam indirecte cogunt ad statum eligendum sive religiosum, sive clericalem, sive conjugalem ; vel contra, si eos omnino invitos ab aliquo ₹ita statu eligendo sine justa causa impediant.

Dixi *per se.*· secus enim dicendum, si parentes ob graves et rationabiles causas filiis contradicant, v. g. si in gravi necessitate constituti egeant subsidio filii, nec illis alio modo succurrere hic possit, nisi remanendo cum ipsis. S. Alph.[2]

Quær. 2° *hi possintJilii amplecti statum religiosum insciis parentibus ?*

Resp. .1'[firm., per se. Imo aliquando consultius aget filius, si se divinitus vocatum sentiens ad religiosum vel clericalem statum, atque animadvertens sibi a parentibus injuste aditum interclusum iri, rem eos celet, divinamque voluntatem exequatur. Hoc tamen non est suadendum filiis letate *minoribus,* quoties res non adeo urget, aut non satis constat de vocatione divina.[3]

1 2. 2. q. 101. n. 4. ct q. 104. n. 5.
2 L. IV. 335. 3 L. V. 68.

426. Quær. 3 *-ta Jihi possint, inconsultis parentibus, matrimonium inire ?*

Resp. Neg.. generarim loquendo, quoad *liceilatem.* Vide dicenda in Tract, *de Malrim.* u. 1548. q. 5' q. lOA

Quær. 1° Q/o>/ *leges nostrae civiles generatim statuant circa obligationesJi/iorum erga parentes ?*

Resp. I. Circa eis exhibendum, subveniendo iis, dum iu necessitate constituuntur, neque Jus Commune. neque *plerontmipie* Statuum Statuta prolem majorem. quantumvis divitem, ad id compellunt.[1]

11. *Amorem, reverentiam,* et *obedientiam* leges nostra? hoc sensu prrecipiunt, ut parentibus (i. e. patri, et, hoc deficiente, mortuo aut legaliter impedito, matri, et, utroque vel mortuo vel legaliter impedito, tutori) jus tribuant ad omne id, quod cum sustentatione et educatione prolis, *minoris* tamen, cohreret Inde inter alia: a) obligatio prolis, ut parentum consensum exquirat ad matrimonium *Urite* ineundum ;[2] b) jus domestica? emendationis;[3] c) jus collocandi prolem apud extraneos, ut artem vel opificium aliqnod addiscat, quod tamen jus in variis Statibus varie limitatur;[4] d) jus ut eam a quocumque loco reclamare possint, v. c. e monasterio, quod ingressa fuisset.

CAPUT 11.

DE OB LIGATION IBV > PARENTUM ERGA FILIOS.

Filiis parentes debent 1° amorem ; 2° educationem.

Ratio hujus obligationis in ipsis naturre visceribus et titulo generationis fundatur. Utrumque enim natium docet, imo et bruta ipsa, quæ fœtus suos diligunt, iisque necessaria ad vitam conservandam conquirunt.

I. *Amor.*

427. Parentes filios prosequi debent amore 1| interno, 2) efficaci et 3) ordinato, ita ut non tantum omne odium animique

' Kent, T. II. p. 222. Walker. 4 100
2 Ib. pp. 49. 57. » ib. p. 217-
* Ib. p 296 sq.

malevolentium exuant, sed illos corde diligant, et, quantum in ipsis est, ipsorum bonum curent, iisquc in omni re prospiciunt. Quemadmodum enim quisque seipsum amare debet, ita parentes filios veluti aliquid sui, carnem de carne sua, sincere diligere tenentur, ita ut post Deum nihil ipsis carius habeant.

Hinc plus minusvc peccant contra specialem pietatis virtutem parentes,

1° Qui pravo affectu et injusto odio in filios incenduntur, eosque suo aspectu dedignantur, aut gravia mala cis *serio* imprecantur, iisquc, ubi opus sit, non succurrunt.

2° Qui eos nominibus graviter contumeliosis compellant. Sic enim ansam iracundiie ipsis præbent, eosque faciunt morosos et contumaces.

3° Qui occulta eorum delicta sine justa causa manifestant externis. Possunt tamen sibi invicem parentes ea revelare, quia -communicant in potestate puniendi, et expedit siepe, ut utrisque nota sint ad perversionem liliorum pneeavendam, etc.

4° Qui affectu inordinato eos diligunt, ita ut omnia ipsis concedant aut permittant ne eos contristent ; vel qui bonitate intempestiva utentes remissius erga illos agunt, ℓ sive ob segnitiem, sive ob benignitatem crudelem eos pncccptis seriis aut aliis mediis efficacibus a vitiis retrahere negligent.

5° Qui uni prie aliis magis favent sine justa ratione, cæterosque indifferenter intuentur, aut etiam sicut adulterinos habent ; luce enim unius pra· cæteris dilectio fons est ct occasio jurgiorum, rixarum, divisionum ct infinitorum malorum iu familiis.

II. *Educatio.*

\ parentibus procurari debet filiorum educatio tum corporalis, tum spiritualis.

A. *Educatio corporalis.*

12S.— Educatio corporalis triplicem providentiam a parentibus exigit,, scilicet ratione 1° vita·. 2° vietus, 3° status.

a) *Ratione viLr.* Tenentur parentes curam prolis sedulam gerere ab ipsa conceptione, avertere omnia, qua' ipsi nociva esse possunt, et invigilare, ne ulli vita; periculo exponatur.

Hinc peccant *per se* graviter 1° mulieres, ℓqua non cavent, ne fictus in utero perimatur inordinatis lasciviis, saltationibus, oneribus gravioribus, cursu aut itinere diuturno, nimia iracundia, aut moerore vehementiori ; 2° viri, qui praegnantes uxores aspere tractant, gravibus percussionibus alliciunt, aut ipsis ingentes imponunt labores; 3° conjuges, qui non cavent, ne parvuli suffocentur, eos adhuc tenerrimos, i. e. *in genere* antequam primum ætatis expleverint annum, sccum in lecto collocantes *sine ullo · repagulo,* aut non cavent, ne quid mali quomodolibet ipsis eveniat ex aqua, igne, bestiis, ferreis instrumentis, etc. .. .

b) *Ratione victus.* Tenentur parentes filiis procurare quieeumque necessaria sunt ad vietum, habitationem, vestitum statui et conditioni sme congruum.

Hinc peccant parentes, 1° qui filiis necessitatem patientibus non succurrunt, donec ipsi per laborem vel industriam sibi subvenire valeant ; 2 qui filios domo ejiciunt, dum non possunt adhuc sibi ipsis prospicere, vel qui eos cogunt ad mendicandum aut vilem artem ab ipsorum conditione alienam exercendam.

Quær. *An mater filiolos proprio lacte nutrire debeat ?*

Resp. Affirm., eum sententia communi, quia hoc jus naturale postulare videtur. Attamen luee obligatio non urget sub gravi, quia non apparet secus gravis deordiuatio. Ab omni autem culpa excusat necessitas, notabilis utilitas, aut consuetudo apud familias primarias vigens, etc. ; . . . sed tunc sub gravi mater bonam quoad mores et valetudinem nutricem sibi substituere debet. S. Alph.[1] — Collet, etc., *et alii communiter* contra *alios* laxiores vel rigidiores.

429. — e) *Ratione status.* Tenentur parentes filiis procurare statum, in quo honeste juxta conditionem suam aliquando vivere possint. — Hinc peccant :

1° Qui diligentiam, saltem mediocrem, non adhibent, ut acquirant bona, ex quibus liberos convenienter sustentent, et futuro statui eorum provideant.

2° Qui artem statui congruentem, aliud

[1] L IV. 336.

vc genus decenter vivendi liberos non docent, nec docendos curant·.

3° *.4 fortiori* qui pigritia, negligeiitia, potationibus, comessationibus, lusibus, negotiis imprudentibus rem familiarem dissipant.

4° Qui absque causa legitima dotem tiliæ convenientem pro matrimonio ineundo aut ingressu in Religionem obstinate denegant.[1]

Quær. *Quid leges nostr/p unicersim statuant circa obligationem parentum quoad educationem corporalem prolis ?*

Resp. 1° "The *common laic* furnishes no means of enforcing the parent to maintain, protect, or educate his child."[2] But in many Slates, during the minority of the child, . . . the parent is absolutely bound to provide reasonably for his maintenance and education; and he may be sued for necessaries furnished, and schooling given to a child under just and reasonable circumstances. . . .

In consequence of the obligation of the father to provide for the maintenance, and . . . the education of his infant children, he is entitled ... to the value of their labor and services.[3]

Resp. 2" De obligatione parentum quoad sustentationem, et educationem prolis illcgitimæ hæe habet Kent;[4] "The mother or reputed father" (qui a judice ordinarie habetur is. quern mater jurata affirmat), " is *generally* in this country chargeable by law with the maintenance of the bastard child." Cfr. L. IV. 951.

B. *Educatio .spiritnalis.*

430. — Tenentur praecipue parentes tiliis procurare educationem spiritualem. Ratio est, quia homo printer esse materiale seu corporale, quod cum cæteris animalibus commune habet, donatur a Deo anima rationali ae nobilissima, ad Divinitatis ipsius imaginem creata ; ct conditus est. ut in Deum ceu ultimum finem supernaturalem tendat. Proinde a parentibus maxime in hunc finem instrui et dirigi debet : ideo enim matrimonium ad dignitatem Sacramenti evectum est, ut nata proles iu (hristo renascatur, *1*| ad vitam æternam præparetur. - Ad hanc vero educationem requiritur 1° doctrina, 2° correctio, 3' exemplum

a) *Doctrina.* Tenentur parentes *per se* vel per aptos institutori - erudire filios in bonis moribus, in obsirvatione mandatorum Dei, in fide el in omnibus ad salutem necessariis, quia illos erudire debent in via, qua ad Deum perveniant.

Sedulo igitur parentes curare délient, 1° ut lilii *quamprimum* (vidi n. 1259. q. 5°) gratia Baptismatis regenerentur ; 2° ut a tenerrima pueritia eo- præcipua doctrina christianæ capita (n. 257. sq.) doceant, et corda eorum ad Deum inclinent; 3° ut a primis annis eos orationibus matutinis et serotinis, Ecclesiæ Officiis et Catcchismis assuefaciant, necnon a fallacibus mundi illecebris, pompis et voluptatibus avertant ; P ut eis praeficiant magistros doctrina et præsertim gravitate morum conspicuos ; 5° ut invigilent diu noctuque, ne pravis sociis, colloquiis aut lectionibus corrumpantur.

431. — b) *Correctio.* Tenentur parentes filios delinquentes corrigere. Hinc *Qui parcit virgee, odit fiHum suum.*[1]

Sed correctio, ut utilis sit, debet esse moderata ct prudens. Castigatio enim immoderata plus obrsse quam prodesse noscitur, siquidem filios reddit morosos, stupidos, pusillanimes, et quandoque desperatione affectos: imo pro amore parentibus debito contemptum vel etiam exitiale odium parere solet.

c) *Ewmplum.* Parentes bonum exemplum tiliis debent, quia 1° exempla efficacius, quam verba, ad sequelam quodammodo trahunt, pnesertim si a Superioribus præbeantur ; 2° quia, si parentes ipsi noscantur malis moribus imbuti, parum eorum verba filios ad bonos mores sectandos movebunt.

432. *Resolves.*— 1° Graviter peccant parentes, qui, omnem curam ad temporalia tantum impendentes, spiritualium ita obliviscuntur, ut ne ip>i quidem sciant, ᵭua ad salutem assequendam sunt necessaria, multo autem minus liberos suos instruant aut instrui curent.

2° Peccant graviter parentes, qui, ut sumptibus pareant, educationem spiritualem suorum liberorum prorsus negligunt.

1 L. IV. 336. 337.

2 Walker. « 108.

3 Kent. Vol. II pp. 189. 191 193.

4 Ib pp. 230 232 et Walker, § 107.

1 Prov. 13. 24.

3° Graviter peccant *per se* parentes, qui nimia indulgentia filios corrigere notabiliter negligunt.quandoalioquin idncecsse foret; sed non minus peccant, (pii gravioribus poenis in filios animadvertunt, v. g, si eos mutilent, vel eis grave vulnus aut percussiones aut verberationes adeo graves infligant, ut vita aut sanitas eorum notabile detrimentum capiat.

4° Triplex specie peccatum perpetrant parentes, cum verba turpia et obscœuos sermones audientibus filiis proferunt, maledicta et imprecationes evomunt, juramenta ct blasphemies eructant. Patet cx ii>, quæ docui n. 293. § *ITuimus: Scandalum habere.*

5° Graviter peccant parentes, (pii filios, usui rationis proximos, vel sucum, vel cum aliis diversi sexus, — sive pueris, sive adultis, — in eodem lecto, —aut grandiusculos secutu in eodem cubiculo decumbere sinunt. Quod si res omnino aliter fieri nequeat, parentes ab usu matrimonii abstineant, (pio tempore filii secuin in eodem vel lecto vel cubiculo decumbunt.

433. Qu esit a.—Quær. 1° *Quid de parentibus, qui prolem brephotrophio, his prasertim in regionibus, tradunt !*

llesp. Certum est graviter peccare:

1° Qui prolem recens natam prope ædes cujusdam deponunt ; vitam enim tum temporalem, tum spiritualem prolis gravi exponunt periculo.

2° Qui prolem tradunt brephotrophio publico, iis in locis, ubi Catholicum extat ; sine causa enim animam prolis gravi exponunt periculo.

3' Qui, quocumque demum modo eam exponant, eini non prius rite baptizant, aut media negligunt, quibus ejus baptismus reddatur indubius.

4° Qui eam quocumque modo exponunt absque causa sullicienter excusanti

Quær. 2° *Quid in locis, ubi non extat brephotrophium Catholicum, et ubi proinde proles ex brephotrophio publico egressa sectariis vel infidelibus, prout Jieri solet, sit tradenda ?*

Resp. Triplici causa moveri potest mater ad exponendam prolem; a) sola infamia; b) sola egestate; e) utraque simul. Si *primum* puella, *cui suppetunt opes,* tenetur prolem nutrici tradere aut tradendam curare, quotiescumque id sine periculo fama suæ, quæ, ut supponitur, etiamnum integra sit, fieri possit.— Qua vero necessitate *fama consulendi* premitur, curare tenetur, ne proles vita periclitctur vel salute. Salutem autem curare ipsi perdifficile erit, eum curatores brephotropliii infantes, ut supra dictum est, cui voluerint tradant educandos.

Secunda causa, seu *sola egestas,* rarius excusationi erit. Ubi tamen ea extrema fuerit, aut adeo gravis, ut mater nequeat prolem sustentare, Kenrick [1] cam damnare non audet, si, vitæ ut consulat, ex natura instinctu prolem brephotrophio alendam tradat, spem fovens, ut aliqua sibi postea nascatur occasio eam christianis documentis instituendi.

Tertia excusabit, si prolem brephotrophio committat ea intentione, ut sibi saltem consulat, saluti prolis ea, quâ poterit, ratione consulere parata.

434. — Quær. 3° *Quanam sint obligationes aliorum cognatorum ascendentium ct descendentium, prasertim tutorum ?*

llesp. Eædem sunt generatim, cum debita proportione, ac parentum respectu filiorum, et vice versa; isti enim omnes, ratione generationis aliorum ab aliis, stricto pietatis vinculo invicem ligantur, pnesertim si parentibus deficientibus ascendentes nepotum curam suscipiant.— *Ita omnes.*

Animadverte tamen cum Kenrick,[8] acatholicorum curam non facile a quopiam, tamquam tutore aut curatore, assumendam esse, quum cx una parte non possit lueresi favere eos in ea educando, et ex alia parte, illos in ea non educando, videretur violare fidem testatori vel curia pnestitam. (Σ) p. 479.

Civilium legum nostrarum dispositiones circa *constituHonem* tutoris, cjusque *jura* ct *officia,* vide, si lubet, apud Kent,[3] vel apud Walker,[4] vel apud Smith.[6]

Quær. 1° *Quenam sint mutua fratrum et sororum obligationes ?*

llesp. 1° Debent se mutuo amore prosequi, non tantum communi allectu, ut cari homines, sed peculiari dilectione ob arctum sanguinis vinculum.

llesp. 2° Debent etiam sibi invicem

1 Tr. VIII. 84. - Tr. VIII. 91.
8 Vol. 11. pp. 234 253.
4 $$110 113. 6 Common Law, η. 130.

succurrere quoad necessaria vitæ, non tantum in extrema, sed etiam in gravi necessitate. — *Ita omnes,*— Vide S. Alph.[1]

APPENDICULA.

DE PARENTIBUS PROLEM SCHOLIS PUBLICIS INSTITUENDAM COMMITTENTIBUS?

Hanc circa quaestionem die 30 junii (Fer. IV.) a[l] 1875 data fuit a Suprema Congregatione Universalis Inquisitionis Instructio ad limos Foederatorum Statuum Episcopos, quam SS,nu* Dom. Noster Pius PP. IX. 24 novembris (Fer. IV.) ejusdem anni approbare ac confirmare (lignatus est. Nihil equidem in hac Instructione reperi. quo ea, quæ hac de re in prima et altera hujus Compendii editione et in opusculo in ima hac pagina citato docui, infirmentur. Verinn cum ea, quæ a Sede Romana prodeunt, eam habeant auctoritatem, cui refragari nefas est, in hac quoque operis mei editione pag. 171 *(0)* hujus Tomi' extracta cx hac Instructione lectoribus exhibenda judicavi, adjectis quibusdam notis, quibus tirones, confessorii ct animarum pastores ad eam rite intelligendam prudenterque applicandam adjuventur.— Hoc vero loco sequentes resolvimus casus in hac nostra regione satis obvios.

435. — *Casus i.* Absolvi nequeunt parentes, qui filios instituendos tradunt scholis publicis, in quibus cogantur uti versione protestantiea Bibliorum, vel sectarum cantica aut preces recitare. Etenim fides non discrimini tantum exponitur in ejusmodi scholis, sed ejusdem etiam confitendae præceptum per quamdam in Sacris communionem violatur, aut certe violari censetur. (Tr. Cone. Plcn. Balt. II.[8]

Casas II. Gencratim absolvi nequeunt parentes, qui filios instituendos committunt scholis publicis, in «piibus vel ob magistros, vel ob libros, vel ob condiscipulos fides aut mores eorum periculo proximo exponantur. Sunt enim e numero earum, quas S. Sedes in litteris 14 julii 1864 ad Archiepiscopum Friburgenscin in Brisgovia in conscientia *uullibi* frequentari posse declaravit.

Dico: *generatim absolvi nequeunt,*— propter exceptionem, dc qua infra agemus.

Casus 111. Univcrsiin absolvi nequeunt parentes, qui filios confidunt scholis publicis, dc quibus ignoratur utrum sint c numero carum, dc quibus in Casu II. ('onstat enim scholas publicas hodiedum apud nos *communiter* ob aliquam cx tribus causis positivis in Casu II. indicatis periculum proximum constituere ; militat ergo contra eas præsumptio ; (pia' præsumptio soli cedit veritati, i. e. certitudini quod hæc vel illa schola publica ut non positive noxia tolerari possit. In moralibus enim secundum communiter contingentia judicandum est.

436.— *Casus 11'.* Nisi aliter Catholic® filiorum institutioni sufficienter provideant, absolvi nequeunt parentes, qui illos scholis publicis, licet certo non proxime periculosis, instituendos tradunt iis in locis ct adjunctis, in quibus eos scholæ alicui Catholica committere possunt. Etenim præceptum prolem Catholice instituendi non solummodo *negativum* est, seu prohibens ne scholis proxime periculosis committatur, sed et *affirmativum,* præcipiens nimirum ut medium aliquod, idque idoneum, adhibeatur, quo Catholica ejusmodi institutio obtineatur. Jam veni parentes, de «piibus in casu, ejusmodi medium supponuntur negligere seu non adhibere. Ergo absolvi non possunt.

Dixi : 1) *.Visi aliter Catholica· filiorum institutioni sufficienter provideant.* Schola enim Catholica, licet optimum et ordinarium medium sit ad hunc finem obtinendum, non est tamen *unicum ; ergo* sub negatione absolutionis cogi nequeunt jwrentes ad hoc pnecise medium adhibendum. supposito quod ex una parte schola publica non sit proxime periculosa, ex alia vero «piod filii vel per parentes ipsos, vel per alios in doctrina Christiana sufficienter instruantur. Utrum vero sufficiens censeri possit illa instructio, ᵭua semel in hebdomade in scholis Dominicalibus, vel a sacerdote in ecclesia traditur, ex adjunctis dijudicandum erit. Puero enim

[1] L IV. 340.

• Qai plum line dc re desiderat, adeat opusculum nostrum " Dc absolutione neganda necne parentib'io. <ριι prolem scholis publicis," etc. Bostoniic, 1S74.

» a. 420.

ingenioso et diligenti, praesertim si parentes habeat, a quibus debito modo stimulatur et in addiscendo juvatur, minus sufficit ut ad congruentem doctrinæ Christianae notitiam perveniat, (piam indiligenti et sibi soli relicto. Generat im tamen, ct prout rerum in picrisque locis est conditio, unica hæc in hebdomade instructio insufficiens dicenda est.

Dixi : 2) *Iis in locis et adjunctis, in quibus eos schol# alicui Catholic# committere possunt.* Impossibilium enim nulla est obligatio. Impossibile autem in re, ile qua agimus, vocatur non id tantum, quod *physice,* sed et illud quod *moraliter,* seu sine gravi difficultate fieri nequit. Prioris, seu physica· impossibilitatis casum habes in locis, in quibus, vel in quorum proxima vicinia nulla schola Catholica habeatur, aut, si de parentibus pauperibus agitur, in locis, in quibus scholæ Catholicæ *gratuit#* aut nulhe, aut non sufficienti numero adsint. Posterioris, seu moralis impossibilitatis exemplum occurrit in parentibus, quibus id, quod ex quotidiano labore lucrantur, vix aut ne vix quidem sufficit ad duplices illas expensas ferendas, quas pro scholis publicis exigit civilis potestas, et pro Catholicis Ecclesia.

437.— *Casus F.* Absolvi nequeunt parentes, qui sine causa proportionate gravi filios scholæ cuidam publica·, licet non proxime periculosæ, committunt iis in adjunctis, in quibus illud sine gravi scandalo fieri nequit. Pone, e. g. hominem Catholicum inter concives suos opibus, auctoritate aut quavis alia de causa conspicuum, in cujus parochia schola Catholica cum publica aliqua coexistât. Ilie, si exemplo suo, præsertim vero si, ut ab hujusmodi fieri assolet, encomiis quoque in scholam publicam alios induceret ad Catholicam vel deserendam vel non adeundam, gravis profecto scandali reus foret, nec consequenter absolvendus.

Dixi tamen : *qui sine causa proportionate gravi filios schohe public#, licet nou proxime periculos#, committeret,* idque propter exceptionem, de qua infra agemus.

Casus I I. Dubitari potest an absolvi valeant parentes, qui filios committunt scholis, in quibus ludimagister Catholicus cx protestantica aliqua Bibliorum versione (qua tamen pueri non utantur) ea tantum prælegit, qua· versioni catholica' sint conformia, Et ratio quidem dubitandi est, quod qui versione protestantica utitur, *et* ejus auctoritatem agnoscere, — cum eam ut Verbum Dei prælcgere censeatur,— *et* pueris eam in normam proponere videatur. Si tamen vel pueros lateat eum versione protestantica uti, vel ex protestatione explicita ludimagistri, vel cx adjunctis satis pateat ipsum auctoritatem ejusdem non agnoscere ct dura compulsum necessitate ita agere, absolutionem neque ludimagistro, neque parentibus denegarem ; tunc enim allata dubitandi ratio non amplius subsistet. Suppono tamen scholam aliis de causis non esse vitandam, et assumo benigna· Matris Ecclesiæ mentem non esse Bibliorum protestant icorum prohibitionem ita velle urgere, ut iis etiam in adjunctis, in quibus lex sua *nociva* fieret, non liceret ea vel materialiter manibus tenere, ut quæ conformia sunt Bibliis Catholicis ex iis præIcgantur.

438. — *Casus ΓII.* Quid, si pueri recitare cogantur cantica aut preces sectarum, sed ejusmodi tantum, quæ nihil hæretici contineant, ut e. g. formulam Orationis Dominica' cum addito: "*nam tuum est regnum,*" etc. ?

Parentes, qui filios hujusmodi scholis instituendos tradunt, non possunt absolvi, si cantica et preces hujusmodi adhibeantur, ut objectum actus religiosi, et non, quemadmodum sæpe cantica, ut objectum recreationis vel doctrina' naturalis. Permitti tamen posset istiusmodi schola· frequentatio pueris, qui ab omni ad preces ct cantiones istas cooperatione abstinerent ; ita enim agendo contra illas protestarentur. Quis vero hoc a pueris expectct ?

Casus FUI. Quid, si filii in locis, ubi schola' Catholica· copia non est, ne legendi quidem aut scribendi artem addiscere valerent, nisi ad publicam aliquam mittantur? Respondeo distinguendo. Si filii ea doceantur in schola aliqua, qua· non sit proxime periculosa, parentibus absolutio denegari nequit. Sin autem propter unam cx causis, supra in Casu II. indicatis, proxime periculosa fuerit, iterum distinguendum erit et casus resolvendus juxta principia occasionis proxima· necessaria·. Ximirum vel periculum, quod fidei moribusvc puerorum imminet, ex proximo

remotum e/ reddi potest, e/ reapse redditur, vel non. Si prius, absolvi poterunt ; si posterius, non poterunt. In *pueri»* tamen periculum istud difficillime ex proximo remotum reddi poterit, eum tenera illa ætas vix non semper imbuatur principiis et moribus eorum, quorum vel doctrinas constanter audiunt, vel consuetudine utuntur. Fateor equidem durius videri pueros privari copia addiscendi artem legendi et scribendi ; lueeenim iis non tantum in quavis sociali, quam aliquando sortientur, conditione, hodie præsertim, maximi est momenti, sed ct fulci ac pietati eorum maxime proficua esse poterit. At vero si ars illa sine fidei aut inorum damno addisci nequeat, verba valent Christi Domini apud Matth.1 *" Quid . . . prodest homini, si mundum universum lucretur, anima vero sua detrimentum patiatur ? "* Casum analogum eodem modo resolvit S. Alphonsus,3 de puellis agens, quæ a viris artem legendi et scribendi (privatim utique) docerentur. " Neque his puellis," ait " indulgent eonfessarius, ut a -.iris doceantur legere, et tanto minus scribere. Quot puella· simplices, quia didicerunt legere, anima; jacturam luxere"! Quapropter nce matres absolvendas docet, qua· id permitterent.

439. — *Casus IX.* Quid, si filii in schola aliqua Catholica ea addiscere nequeant, (piorum scientia in sociali sua conditione aliquando indigebunt, puta idioma aliquod, computum commercialem, mechanicam, chemiam, medicinam, jurisprudentiam, caetera ejusmodi ? Casus occurrit, sive quod nulla adsit schola Catholica, in qua filii luce doceantur, sive quod illa adiri nequeat, nisi expensis, quibus parentes non sint pares.

Responsio ad casum praecedentem data, integra valet pro præsenti. Judicium tamen de minori majorive possibilitate removendi periculum, pro variis adjunctis, necessario varium erit. Sic in *adolescentibus,* (pii altioribus disciplinis in schola aliqua non Catholica operam navaturi sunt, spectanda erunt non tantum indoles fortior vel debilior, ac mens Religionis principiis firmius aut minus firme protecta, necnon pueritia honeste aut minus honestc transacta, sed et parentum minor majorve cura, vigilantia ct in adolescentem auctoritas; itemque loci, in quo studiis incumbit, distantia a domo paterna ; quo enim longius a parentum domicilio distat domicilium filii, eo difficilius huic illi invigilare ct auctoritatem ac influxum in illum exercere valebunt. Ad ipsius quoque schola; et loci conditionem attendendum est, cum ea periculum magi- minusve proximum reddat, aut difficultatem illud removendi vel augeat vel minuat. Demum et major minorve gravitas causa·, qua parentes impelluntur fdios ejusmodi scholis instituendos tradere, pra· oculis est habenda, ct, his omnibus perpensis, vel severiores vel benigniores oportebit esse confessarios cum hujusmodi parentibus. Verbo, loco norma· a confessariis haltenda est Sancta· Matris Ecclesia· circa mixta matrimonia sollicitudo. Quemadmodum enim illa matrimonia ista nunquam permittit, nisi adhibitis cautelis, quibus Catholica prolis ex iis nascitur® institutio in tuto sit, ita et confessarii nullo in casu permittant, ut scholis committatur, ubi proximum perversionis periculum non removeatur; et quemadmodum absolutio deneganda est parti Catholica», quæ in culpa est. quod proles non Catholice instituatur, ita et deneganda est parentibus, qui culpa sua prolem in scholis, de quibus agimus, discrimini quoad fidem aut mores vel exponunt, vel expositam relinquunt. Ilis, quæ diximus, consonant quæ scribit cl. *Craisson in Ephemeride : Ileone des sciences ecclesiastique»*1 itemque *Statuta Synodi Columbensis,* 1S73.

Casus \ Si. patre acatholico cogente, puer schohe public® instituendus committitur, mater Catholica absolu poterit, casu etiam (pio schola proxime periculosa foret, dummodo 1) soli violentia· cesserit ; 2) pravum schohe influxum pro viribus oppugnet ; 3) Catholica· institutionis pueri pro posse suo curam habeat. Ita fere laudata *Synodus Columb.*

440. Qua· diximus de absolutione neganda annon parentibus, qui prolem scholis publicis committunt, valent quoque, proportione servata. 1) de magistris Catholicis in iis docentibus; 2) de iis. (pii ad officium magistri, in scholis pu-

1 16. 26.

2 Praxis Conf. cap. vii. § iii. n. 101, 7.

1 n. 150. Livr. de Juillet. 1872, p. 91. Tome ẍxvi de lu collection.

blicis aliquando obeundum, instituuntur; 3) de omnibus, qui curam habent animarum, nec pro posse suo de Catholica juventutis institutione solliciti sunt; 4) de Catholicis scholarum publicarum curatoribus *(meotbers nJ the school-board).* Pauca juvat notare de singulis.

1° Absolvi nequeunt magistri, (pii in schola utuntur, aut pueris praelegunt e libris, (pii fidei aut moribus periculosi sint, aut sectarum cantica preccsve eum pueris recitant, aut pueros recitare jubent. Sunt (pii protestant iræ version! Bibliorum Catholicam, aut. folia quædani Catholicæ occulte supponunt, aut in libris, quibus uti coguntur et qui non sint *ex professo* Religioni adversi, loca prava siw explicatione opportuna emendant, sive omittunt, et hi, servatis (pioad Biblia iis, qme supra n. 437 dixi, non videntur inquietandi.

2° Idem resolve de iis, qui ad officium magistri, in scholis publicis aliquando obeundum, instituuntur, nisi firme proponant in illo obeundo ab iis abstinere, a quibus magistrum Catholicum abstinere debere mox diximus. Si vero hujus propositi tenaces non fore videantur, enixe et prudenter hortandi sunt, ut alii potius officio aut arti sese dedant.

3° Qui curam habent animarum sedulo perpendere debent luee Concilii Plenarii Baltimorensis 11. verba: —

" Non possunt hujus Plenarii Concilii Patres ultro non agnoscere palamque profiteri, curam teneriori tetati atque adolescentiæ Christianis moribus informandie impendendam inter *praicipiias* sollicitudinis Pastoralis partes recenseri; coque magis, (pio hodierni Religionis nostrae inimici suas omnes artes conferre counitiintur, ut juvenum animos vel a prima ætate depravent." 1

Quapropter monentur pastores:

a) "Ut omni, (pio valent, studio Catholicorum puerorum christianæ et Catholicæ educationi prospiciunt, et diligenter invigilent, ne versione protestanticti Bibitorum utantur, vcl sectarum cantica aut preces recitent. Ideo invigilandum erit, ne in publicas scholas libri vel exercitia hujusmodi introducantur, cum fidei pietatisque discrimine. Constanter autem et moderate hisce sectarum conatibus ubique resistendum est, eorum, qui auctoritate valent opportunum adhibere remedium, implorato auxilio." 1

b) Ut, cum hoc "optimum, imo *uniciuh* " superesse videatur " remedium, quo gravissimis . . . malis ct incommodis occurratur." quæ ex scholis publicis existere solent, " in singulis dioecesibus, unamquamque prope ecclesiam, schohe erigantur, in quibus juventus Catholica tam litteris ingenuisque artibus, (piam Religione ac probis moribus imbuatur. . . . et si opus fuerit, et rerum adjuncta sinant, provideant " pastores, ut ex reditibus ecclesia cui schola annexa sit, idonei magistri in ea habeantur." 3

c) " Serio etiam parentes " moneant, " ut proli sua magis magisque invigilent, et pro recta ejus institutione diligenter consulant ac sedulo laborent; eum suis Pastoribus pie conspirent, suasque opes generose diffundant, ut Schohe Catholicæ Parochiales quantocius erigantur ac sustententur." 4

d) "Cum autem omnibus in paroeciis Schohe exclusive Catholicæ, propter rerum angustias, nondum haberi queant, . . . Catecheses et Seholæ doctrinæ christianæ instituantur. Pueros puellasque in propriam ecclesiam Dominicis et aliis diebus festivis, et quandoque etiam sæpius Pastores convocent, ut cos elementa christianæ doctrina *studiose* et *diligenter* edoceant." 6 " Neque hoc muneris per alios, ut negligentiores solent, sed " per sese ipse " *(pastor)* " exequatur. Onus enim pueros christianæ fidei rudimentis instituendi adeo est cum pastorali officio conjunctum, ut, qui ex ignavia vcl desidia id ferre nolit, aut in alios rejiciat, violati officii prenas vitare nullo modo possit. Quod disertis verbis omnibus, ad quos spectat, in memoriam revocatur a Patribus Concilii Plenarii superioris." 8

Et hæc quidem, ut per se patet, ejusmodi sunt, ut, si quis cx iis, (pii curam habent animarum, vel unum ex istis, quod absit' negligeret, aut praestare nollet, absolutione indignus habendus foret. Quod enim ex officio *pietatis* §ub gravi tenentur præstare parentes, idem profecto ex *justitia* praestare tenentur animarum pas-

1 Cone. Pl. Balt. II. a. 429. 2 Ib. a 430.
8 Ib. a. 430. 4 Ib. n. 434.
8 Ib. a. 435. « Ib. n. 438.

‘ Cone. 1’1. Balt. II. a. 425.

tores. Nec profecto concipi potest, cur benigniorem exsc liceat confessurium cum pastore animarum, quam eum parentibus, quibus alterum in multis casibus difficile erit confessario judicare quid pastor animarum in specialibus, in quibus versatur, adjunctis possit vel non possit, et pomitens conscientia sua relinquendus erit. Attamen huic, si quoad hoc suum gravissimum officium fucum sibi fecerit!

1° Nisi spes fundata adsit fore ut influxu suo eas notabiliter mimis damnosas reddant, curatores scholarum publicarum, quia proxime periculosae sint, absolvi nequeunt: caiterarum xero per se absolutione indigni dici nequeunt, quin et laude digni sunt, si eo line munus acceptent aut retineant, ut libri et magistri, quia catholicorum puerorum fidei aut moribus periculosi sint, procul a schola habeantur, alterum hoc hominum genus parochis, in quibusdam locis, multam facessit operam, et universiin Ecclesia non parum affert detrimenti.

CAPUT III.

DE OBLIGATIONIBUS CONJUGUM.

441. — I. Conjuges tenentur

1° Ad mutuum amorem. Cum enim sint caro una, debent etiam esse cor unum. (Eph. 5, 25) *diliyite uxores vestras, sicut et Christus dilexit Ecclesiam)* — (Exores) *Eiros suos ament.*

2° Ad societatem conjugalem et cohabitationem. Patet ex natura et finibus matrimonii, et ex verbis Christi. *Dimittet homo patrem et matrem, et adharebit uxori sua, et erunt duo in carne una*

3 Ad alimenta, et quidquid ad honestam conditionis suae sustentationem pertinent, sibi mutuo prmstanda: *Jam* (enim) *non sunt duo, sed una caro)*— *.)>-mo* (autem) *unquam carnem nuam odio habuit, .sed nutrit etforet eam)*

I Ad debitum conjugale sibi invicem reddendum, (pia de re in Tr. *de Matrim.*

442 — II. Vir tenetur in particulari

1° Studiose rem familiarem gerere,

2° Curare, ut uxor munia christianæ professionis impleat, et præcepta legis tum divina·, tmn ecclesiasticae exsequatur. Vir enim est caput mulieris et totius rector familia; ac proinde ad ipsum spectat tum uxoris, tum aliorum familia: membrorum recta gubernatio.

3° Corrigere uxorem delinquentem, ubi opus hoc sit ad ejus emendationem et ad scandalum pnveaxendum. Debet autem correctio procedere ex caritate vel amore justitia aut zelo procurandi rectam familia gubernationem, et iu modo talis es-c, ut pateat uxorem esse sociam viri, non servam. Curandum insuper est, ne pax et amor inter eos pereant.

443. — III. Uxor ex parte sua tenetur

1° Revereri maritum, quia est ipsius Superior, ut constat ex dictis, et ex verbis: *Sub riri potentate ens. et ipse dominabitur tui)*

2° Pnestare ipsi obedientiam; quia obedientia debetur Superiori in iis. quæ ad gubernationem pertinent; et Apost. ad Coloss.3 ait *Mulieres, subdita estote viris, sicut oportet in Domino.*

3' Curam domus gerere in re familiari, et proinde familia officia obire, ut parare cibos, domum verrere, lintea lavare, vestes discissas resarcire, et alia hujusmodi pnestare. In familiis tamen satis opulentis uxor officia viliora per famulos vel ancillas adimplere potest, modo ipsis invigilet, et curet, ut res domestica bene genitur.

444. *Resolves.*— 1° Maritus graviter peccare potest, si uxorem conviciis prosequatur, v. g. vocando cam *adulteram.* etc.; — si absque justa causa tam impediat ab implendis pneeeptis divinis vel ecclesiasticis, vel a devotionibus valde utilibus, v. g. a discreta Sacramentorum frequentia; — si eam modo tyrannico tractet instar vilis mancipii;—si cum ea non cohabitet; — si familia gubernationem negligat, etc?

2° Uxor jiariter potest peccare graviter, si maritum solvat irridere, subsannare.— si verbis asperis, inobedientia contumaci, vel nimia morositate eum ad iracundiam et blasphemias provocet, etc.

3° Vir ordinarie correctionem uxoris inchoare debet per verba suaviora, et, si

1 Ephes. 5. 25. 2 Tit. 2. 4.
8 Miitih 19. 5. 4 Mntth. 19. 0.
6 Ephes. 5. 29. › Gea. 3 10. «3 IS.
8 !.. IV. 356

ha c non prosint, ad graviorem correctionem devenire. Quandoque defectus uxoris dissimulare debet, (piando sine peccato id potest, nec nimius esse in corrigendo ; aliquando autem correptionem ad tempus differre, ne correctio ex iræ æstu videatur procedere, ct fructu careat, dum uxor ad eam recipiendam minus est disposita.

4' ('onfessarius non stat im credat conjugi contra conjugem complerent i, præsertim si uxor in maritum invehat ; (piia mulieres fere ad mentiendum aut certe exaggerandum sunt proclives. Quare melius est, re dissimulata, ipsis commendare orationem, patientiam, mansuetudinem, et majorem sollicitudinem ad obsequia viro præstanda.

5° Taceat uxor, dum maritus est iratus vel ebrius ; si monitio profutura videatur, moneat dum maritus est bene affectus; si irato respondendum sit, respondeat suaviter: responsio enim mollis frangit iram, et dura furorem suscitat. Si hier nihil obtineant, curet, ut per Parochum aut alium prudentem virum maritus admoneatur.

115. Quær. *Qw sint prtecipnee legum nostrarum civilium dispositiones circa conjugum obligationes !*

Besp. 1° "The husband may . . . be bound to keep the peace as against his wife, and for any unreasonable and improper confinement by him, she may be entitled to relief upon *habeas corpus.* But as the husband is the guardian of the wife, and bound to protect and maintain her, the law has given him a reasonable superiority and control over her person, and he may even put gentle rest mints upon her liberty, if her conduct be such as to require it. unless he renounces that control b\ articles of separation, or it be taken from him by a qualified divorce."1

2° " If he" (the husband) "shifts his domicile, the wife is bound to follow him wherever he chooses to go.

3° " 'Phe husband is bound to provide his wife with necessaries suitable to her situation and his condition in life; and if >he contracts debts due for them during cohabitation, he is obliged to pay those debts; but for anything beyond necessaries.·' viz., ' elegancies or luxuries." 8 he is not chargeable. . . . '

i Kent. Vol. П pp. 179 IM). 2 П». P 180.
• Wnlkcr, « 103

" If the husband abandons his wife, or they separate by consent, without any provision for her maintenance, or if he sends her away, he is liable for her necessaries, and he sends credit with her to that extent." Idem die " if she receives such treatment as affords a reasonable cause for her to depart from his house, and refuse to cohabit with him.

" But if the wife elopes, though it be not with an adulterer, he is not chargeable even for necessaries." l

(APIT IV.

DE OBLIGATIONIBUS ALIORUM SUPERIORUM ET INFERIORUM.

Obligationes, quæ alios Superiores aut inferiores respiciunt, caulem, servata proportione, sunt generatini ac obligationes parentum et filiorum. Hinc pauca tantum dicemus 1° de obligationibus dominorum et famulorum ; 2° magistrorum et discipulorum ; 3° civium erga temporalem auctoritatem.

De officiis autem Parochorum ct aliorum Superiorum ecclesiasticorum in Tract. *De statibus particularibus,* — ubi de statu clericali, — agetur.

ARTICULUS I.

DE OBLIGATIONIBUS DOMINORUM ET FAMULORUM.

§ I. *De obligationibus dominorum.*

446.— Domini tenentur famulos suos 1 benigne tractare; 2° instruere ct corripere; 3° justum pretium eis solvere.

I. *Benigne tractare,* id est decenter et humane eos alloquendo eisque praecipiendo,— bona et sufficientia alimenta praestando, nimiis operibus eos non gravando. — infirmos convenienter curando. Constat ex jure naturali. <4 ex Scriptura Sacra. *Si est tibi servus fidelis, sit tibi (/nasi anima tua ; quasi fratrem sic cum tracta.'l ht ros, domini, eadem facite illis* (servis), *remittentes minas ; scientes quia et illorum*

1 Kent, ib. n. Uti. U7. - Eccli. 33. 31.

*et renter Dominun ent in cæhs, et personarum acceptio non est upntl eum.*1

II. *Instruere et corripere:* dominiis enim est caput famuli, sicut totius familiæ : ad caput autem spectat dirigere, ubi opus est. \ idetur etiam constare ex verbis Pauli.' ‹57 *quis autem suorum et maxime tlomestmorum curam non habet, fidem negavit, et est infideli deterior.* Famuli autem inter domesticos reputantur.— Elbel,8 et alii *communiter.*

III. *Justum pretium solvere:* agitur enim de obligatione justitia· et æquitatis naturalis ; unde defraudatio talis mercedis inter peccata in cœluin clamantia recensetur.

447. *Resolves.*— Peccare, et quidem etiam graviter, possunt domini :

1 Si tempus non concedant famulis ad addiscenda rudimenta Fidei christiamc, vel cos ad eatechismum et concionem non mittant;—si non curent, ut tempore pneccpti confiteantur et communicent.

2° Si conducant, vel in domo retineant famulos irreligiosos, impios, blasphemantes, turpia loquentes ;— si peccantes graviter non moneant et corrigant, — aut emendationem promit tere nolentes non dimittant, nisi forte eorum opera maxime indigeant, et alios invenire non possint.

3° Si curam non habeant, quantum in ipsis est, ut servi a peccatis abstineant ; — si ipsis occasionem peccandi permittant ; — si eos pravo exemplo aut sollicitationibus in peccatum inducant vel alliciunt.

1° Si stipendium promissum aut justum mm solvant, aut nimis differant ; — si famulum ægrotum non curent, statim expellant vel absque justa causa ante præfixum tempus dimittant. Quod si famulus ad annum conductus per aliquot menses, puta per trimestre, icgrotet. ipsi juxta veriorem sententiam non debetur salarium pro obsequio non pr:estito ; nec probabiliter dominus obligatur ad expensas inlirmitatis. modo non caritas propter necessitatem gravem subsidium exigat ; excipe pro utroque casu, si ct iu quantum aliter fert consuetudo, in brevi præsertim infirmitate.4 Praevaleat tamen in hisce æquitas stricto juri ! — Similiter nec famulus tenetur in tali casu operas suas supplere.1— Famulo ante fixum tempus sua culpaabeunti, juxta communiorem,dimidium stipendii tempori, quo inserviit, debiti, vel paulo minus debetur, nisigrave damnum inde domino eveniat,vel mutua conventio aut mos aliter statuat.2

j II. *De obligationibus famulorum.*

448. — Tenentur famuli praestare dominis :

\° *Reverentiam ;* sic enim Apost. *Servi dominos suos omni honore dignos arbitrentur.* Ex inde peccare possunt etiam graviter, qui dominos irrident, eos aspernantur, illorum occultos defectus manifestant.

2° *Obsequium et obedientiam* in iis omnibus, ad quæ se obligarunt vi contractus, et' in iis, quæ spectant ad bonos mores. Sic Ephes. : 4 *Servi, obedite dominis carnalibus cum timore et tremore in simplicitate cordis vestri, sicut Christo.*— Et S. Petr. :6 *Servi, subditi estote in omni timore dominis non tantum bonis et modestis, sed etiam dyscolis.*

Hinc ratione materia· peccant plus minusve. qui cum aliquid cis praecipitur, obmurmurant, insolenter respondent,— indociles esse solent, — negligunt præccptum laborem peragere, — aut officio sibi imposito desunt ; et uno verbo ii omnes, qui obsequium non pnvstant. quale ordinarie a talibus exigi et praestari solet.

3 *Fidelitatem ;* juxta verba Pauli.® *Serras dominis suis subditos esse, . . . non fraudantes, sed in omnibus fidem bonam ostendentes.*

Hinc peccant, et sa-pe graviter contra justitiam, (pii rerum sibi creditarum cu- I ram non habent, – qui ex culpa sua eas deteriores fieri sinunt. qui victualia pretiosa. aut ipsis non dari solita, surripiunt sive ad manducandum, sive ad extraneis dandum aut vendendum.

41·!) – Quær. *Quid murersim de obligationibus dominorum et famulorum leges nostree statuant ?*

Resp. 1° The " relation of master and servant rests altogether upon contract.'

i Ephes. 6. 9.
3 τι. 590.
4 L. IV. 804.
3 I. Tim. 5. 8.
1 L. IV. 346.
8 I. Tim. 6. 1.
6 1 Petr. 2. IS.
2 L. IV. 345.
4 6. 5.
« Tit. 2. 9. 10.
' Kent, Vol. II pp 286. 287.

express or implied." [1] Qui contractus si deficit, nihil famulo lege civili debetur.'

2° " If the servant hired for a definite term leaves the service before the end of it, without reasonable cause, or is dismissed for such misconduct as justifies it, he loses his right to wages for the period he has served. A servant so hired may be dismissed by the master before the expiration of the term, either for immoral conduct, wilful disobedience, or habitual neglect." [3]

3° The power of the master of giving " moderate corporal correction to his servant . . . may safely be confined to apprentices and menial servants while under age, for then the master is to be considered as standing *in loco parenti* [4]

4° "The master is not bound to provide even a menial servant with méditai attendance and medicines during sickness." [6]

De famulis, quos vocant " apprentices," vide, si lubet, Kent.®

ARTICULUS II.

DE OBLIGATIONIBUS MAGISTRORUM ET DISCIPULORUM.

450. — I. Magistri et præceptores debent discipulis :

1° *Amorem,* 2° *exemplum,* 3° *correctionem,* P *doctrinam.* Ratio est, tum quia ad instar parentum quodammodo se habent, tum quia instituuntur ad erudiendos discipulos in sana doctrina morum et litterarum.

Debent igitur 1° sese perficere in scientia, quam docent, ad alios debite erudiendos ; 2° promovere profectum discipulorum in litteris, quantum in ipsis est ; cos avertere, quantum possunt, ab aliis, (pii pravis moribus turpantur, quosque in scholis suis admittere nullo modo debent.

Hinc præceptores delinquere possunt etiam graviter, eum discipulorum instructionem negligunl, aut eos injuste vel indiscrete puniunt : sed præsertim si eosdem seducant, ad peccata v. g. carnalia impellendo; si non doceant bonos mores; si cx proposito falsa doceant ut vera, vel saluti noxia ; si alumnos admittant vel retineant malis moribus imbutos, qui aliis perniciosi sint. etc. Cfr. n. 437. eas. VI. 140. 1°.

151. — II. Discipuli tenentur exhibere magistris :

1° *Amorem* et *reverentiam,* ob superioritatem et curam eorumdem.

2° *Obedienliam,* dum erudiuntur ab eis in bonis moribus ct artibus. Ratio patet : hoc enim importat obligatio reciproca discipulorum ad magistros, qui plane frustra obligarentur ad eos erudiendos, vel imbuendos bonis moribus, nisi discipuli pariter obligarentur ad sectanda monita et præccpta magistrorum.

Hinc peccant discipuli, si nedum diligenter studeant, tempus conterant in otio, lusu, aliisve ineptiis contra voluntatem magistrorum suorum ; multo autem gravius, si magistris detrahant, eos irrideant, subsannent, maledictis, calumniis, molestiis allicianl, ete.

De his obligationibus has notamus juris nostri civilis dispositiones. "The power allowed by law to the parent over the person of the child may be delegated to a tutor or instructor, the better to accomplish the purpose of education. A schoolmaster, who stands in that character *loco parentin,* may in proper cases inflict moderate and reasonable chastisement, even for acts done out of school, if prejudicial to its order and good discipline." [1]

ARTICULUS III

DE OBLIGATION IBI S MAGISTRATUUM ET CIVIUM.

452. — A. *I)·· M.ipiAratibnx.* Principia . 1. Debent noscere quæ ad munus suum pertinent, v. c. leges.

II. Communem omnium salutem querere ac tueri.

453. — *Renoirĕ* Peccant: 1° Qui legum penitus ignari et judicio haud pollentes munus aliquod sibi procurant aut assumunt. cum periculo damni inferendi iis. de quorum controversiis sententiam

1 Walker, $114 Smith, n. 337.
1 Kent, Vol. 11. np. 286. 287.
» Ib. pp. 287 289. * ib. pp. 294. 295.
5 U» pp 295 296 ° Ib. p. 296. sq.

1 Kent, Vol. II. pp. 219. 220. (e.) 5.

prolaturi, aut quorum negotia tractaturi sint.1

2° Qui fovent jurgia litesve in sui lucrum.2

3 Qui sententiam proferunt injustam, priejudiciis popularibus cedentes, aut auram popularem captantes, vel privatorum utilitatibus studentes, cum innocentium damno.8

4° Qui jura conscientia violari sinunt, pauperum tiliis ab avita Religione per heros contra leges abductis.4

5U Qui non idoneos, quia suarum partium sunt homines, ad officia promoxent aut promoveri curant,6 vel idoneos quidem, sed paeta cum promovendis mcrcede in præjudicium ærarii publici ; itcmqiie ii, qui se ipsos hoc eodem pacto promoveri curant aut sinunt.

6° Qui mrarium publicum vel expilari sinunt, hominibus fraudulentis pecuniam publicam concredentes,6 vel ipsi expilant, dum v. c. pecuniam publicam negotiationibus periculosis, ex quibus lucrum sibi sperant, exponunt, aut occasione contractuum, quos nomine reipublicæ cum privatis ineunt, sibi aliquid injuste paciscuntur aut procurant.

/ Altiores magistratus, nimirum Præses et Gubernatores, si, suam iteratam electionem unice expetentes, in munerum distributione ct in legibus sive probandis, sive vetandis id præsertim considerant, utrum suffragia plura sibi sint comparaturi, et eum in finem negligunt civium plerorumque commoda.7

<8° Qui leges execution! mandari non curant et tranquillitatem onlinemque publicum non tuentur.8

454. — Non peccant tamen, si rogati et ex officio, seu juxta leges, aliquid faciant, quod *per* accidens licitum sit. sed vel ob adjuncta in Religionis detrimentum cedat, vel legibus mentique Ecclesia parum sit consonum, quamvis haud vetitum. Nam 1) non suo, sed legis nomine ea agunt, et 2) effectum malum ex causa *iu* non mala neque intendunt, neque cum jactura sui muneris vel suo periculo impedire coguntur. Id pnetcrca frustra tentarent ; nam quod cives vi legis exposcunt, recursu ad alios, pnesertim superiores magistratus, certo obtinebunt. Excusandus igitur erit Catholicus magistratus juliens ut puer in ergastulo includatur, testimonio coram se jurato juxta leges eum esse vagum, vel parentes vagos esse, licet noverit eum hoc pacto juxta principia sectarum ibi instituendum. Nec peccat civium consensum matrimonialem excipiens et hunc in acta refcnuis, de impedimentis Ecclesiæ haud sollicitus; nullam enim in hoc casu spintualem auctoritatem usurpat ; sed testatur solum de consensu præstito. Quapropter Cardinalis Præfcctus S. (. de Prop. Fid. 3<> julii 1851 Episcopo Kenrick n scripsit, cum hac d»· causa non esse inquietandum. Attamen peccare videntur Catholici magistratus, qui Catholicos se adeunte- ad contrahendum matrimonium, dum copia est sacerdotis,/ffei/r excipiunt, quum animos addunt peccantibus ; sed si moniti nolint desistere qui nuptias inire quierunt, eulpie n i non sunt quod operam pnestrnt mcr.· c.vilem.l \ ide not. p. g. 502.

455. — B. *De Legislatoribus.* Pnixcl-

1IA. I. Tenentur rerum in coetu legislatorum tractandarum esse periti.2 aut harum certe peritiam sibi comparare, ne temere et cum periculo damni reipublicæ vel privatorum suffragium vel ipsi ferant, vel aliis ferendum persuadeant.

11. Tenentur publicam utilitatem præcipue quærere. deinde tantum eorum, quorum suffragiis electi sunt 8

456. — /ioo/η-.I, Peccant 1° qui locorum quorumdam utilitates ct commoda ad captanda suffragia promovent *cum publico detrimento*

2° Qui, nisi alii se obligent ad pnestanda suffragia rebus, qme nullam habent publicam utilitatem, renuunt suffragari rebus, quæ omnium intersunt.6

3' Qui pecuniam publicam prodigunt in rebus nullius momenti.6

4° Qui ea *negUgaut* perficere, qua plurima reipublicæ commoda allatura sunt, aut partium studio res profuturas *rejiciunt'*

5° Qui tempus inutilibus disceptationibus impendunt, eum fisci dispendio?

1 Kcnr. Tr. VIII. n. 161. Ib
3 Ib. « Ib.
6 Ib. n. 162. ° Ib. n. 162.
7 Ib. « Ib

1 Kenr. Tr. VIII. n. 161. 2 Ib n 163.
8 Ib. n. 163 « Ib
6 Ib. 6 Ib.
' Ib • Ib.

6° Qui suffragia dant pactione quadam dc mercede inita.[1]

7° Qui leges figendas refigendasque curant, ut rebus suis consulant cum aliorum detrimento?

8° Qui in Senatu suffragia ferunt de designatis a Præside vel Gubernatore ad aliquod munus publicum, ex partium studio indignis suffragando vel dignos rejiciendo.

9° Legislatores Catholici suffragio suo confirmantes quidquid doctrime Ecclesiæ adversetur v. g. quod divortium a vinculo matrimonii detur ob adulterium vel aliam causam. Culpandi vero non sunt quod suam praestant operam legibus ferendis, quibus civium omnium jura juxta Constitutionem vindicentur[4]

457. C. *De Civibus.* Principia. L Quamvis liceat civibus ea omnia exercere jura, quæ eis cx Constitutione competunt, servare tamen oportet tum ordinem, tum leges caritatis.[6]

II. In deligendis magistratibus et legislatoribus utilitas publica prae oculis habenda est, ct suffragia pro merito danda. adeo ut, qui magis idoneus et utilis videtur, praeferatur.[8]

III. De iis, qui munere publico funguntur, non licet *temere* loqui, nec *maligne* res ab iis gestas carpere : licet tamen has scrutari, ct de iis publice loqui et scribere, quatenus leges permittunt, ut recte de iis judicetur, et utilitati publicæ prospicintur.'

IV. Nihil *singulorum* arbitrio contra legum auctoritatem tentandum.[8]

158. *Resolves.* – Peccant 1° Qui pecunia, gratia, odio, utilitatis privata studio ducti suffragia conferunt indignis.[9]

2° Contra caritatem et justitiam qui *occulta* aliquorum delicta, *qute aliis non nocent,* publicis foliis annuntiant, vel concionibus *(speeches}* suis, aut colloquiis, ut eos a munere aliquo repellant aut eo privent.[10] An et quando hi ad restitutionem teneantur, vide n. 715.

3° Qui magistratuum acta malitiose carpunt, ut (>is invidiam conflent.[11]

1 Tr VIII n 163
• Ib.
5 Ib n. 161
' Ib. et Tr X 139.
• Ib n. 165
» Ib Tt XIII 165.
2 Ib.
« Ib.
« Ib n. 161.
* Ib.
10 Ib. ct Tr X 167.

Quibus in casibus jure nostro puniri possint ii, de quibus sub 2° et 3° sermo est, eide apud Kent.[1]

1 ' Qui, legum spreta auctoritate, supremum vita ac mortis jus sibi usurpant, prout s-.vpius in hae regione, ct *plerumque* temere, praetextu nimirum et non vero titulo necessitatis ac communis salutis, contingit. *{Lynchers)* Kenr?

159. — Quær. y/« *liceat aliquando légitimée auctoritati temporali resistere?*

Resp. Resistentia, alia est passiva, alia activa.

Passiva, seu simplex obedientiæ recusatio,— *obligat,* quando praecipitur aliquid, quod contrarium est legi, a qua vel excusari numquam potes (ut si agatur de præcepto negativo legis naturalis), aut saltem hic ct nunc non excusaris; — non obligat, sed *licita* est, quando praecipitur aliquid, quod hic et nunc sine peccato et praestari et omitti potest, puta quia, etsi illicitum non sit, potestatem tamen praecipientis excedit, aut bono communi inutile est, aut justitia· distributivæ, non servata in onerum impositione æqualitate, adversatur. Excipe, si *per accidens,* v. *g.* vi legis naturalis, ejusmodi praeceptum servandum foret, puta quia sine scandalo, vel ordinis publici perturbatione, vel gravi boni communis damno negligi nequit.

Quod spectat ad resistentiam activam, seu rebellionem, certa sunt hæc duo : Primum non dari casum rebellionis, seu resistentiæ activa· auctoritati legitimæ, quando ipsa communitas (non particulares) vi pacti, quo legitime constituta fuit, et in casibus in pacto expresse determinatis, potestatem alicui eripit ut eam in alium transferat; in istis enim casibus, pereunto titulo, potestas cessat esse legitima. Alterum non licere rebellare adversus principem *legitimum,* ut liquet ex pp. 63 in Syllabo condemnata, λ ide pag. XLV Utrum vero princeps desinat esse legitimus, quando *habitualiter* factus est tyrannus in regimine, controvertitur. Affirmantibus obstat quod mala multo graviora sequi soleant ex resistentia activa quam cx tyrannide, et quod, hodie saltem, de facto desit qui judicet Principem inter ct nationem. II. A. Tr. VIII. 13.

1 Vol. I p. 607
- Tr. 111. 142; Tr. VIII. 165.

DE V. DECALOGI PRÆCEPTO.

Non occides.l

460.— Prohibet hoc præceptum, quatenus *negation*™ est, primario quidem homicidium, id est, injustam hominis occisionem ; secundario autem et consequenter omnem injustam hrsionem, vulnerationem aut mutilationem corporis, sive proprii sive alieni. Quatenus vero virtualité!· est g///r-*matirum,* praecipit ❦ita conservationem.

Distinguendum est homicidium *simplex* a *qualiftcalo,* aliam nempe peccati speciem adnexam habente. Hujusmodi est 1° *sacrilegum,* sive ratione persona? occisa', sive ratione loci, in quo tit occisio; 2° *parricidium,* eædes nimirum aut parentum aut filiorum, aut fratris seu sororis, aut conjugis aut etiam Principis; 3° *latrocinium,* occisio scilicet aut vulneratio ex praedandi voluntate ; 4° *renejicium magicum,* cum nempe ope (hemonis malum corporale aut etiam mors alicui infertur.

Ea autem, ❦ua de occisione sive licita, sive illicita statuentur, eadem mutilationi vel cuilibet corporis hesioni. servata debita proportione, applicanda erunt.

.tgendum l de occisione sui ; 2° dc occisione proximi ; 3° de duello ; 4° de bello.

CAPUT 1.

DE OCCISIONE SI Î SEU DE SUICID1O.

461, Pr in c ipia . — I. Nemini unquam lieet se directe, id est, ex intentione et propria auctoritate occidere. Constat 1° ex praecepto divino : *Non occides.*· 2° Ex lege naturali. Homo enim dominium *directum* non habet in corpus suum, nec in vitam suam, sed solum dominium *utile,* siquidem hæc non habet a se, sed a Deo accepit et Deo tantum repetenti reddere debet. Ergo suicida hedit Dei supremum dominium destruendo rem non suam, laedit quoque societatem, cujus est pars, ut ait S. Thom.8

II Nunquam sine divina auctoritate fas est ponere actum externum, per se immediate tendentem ad sui destructionem, nisi actus ille habeat alium effectum bonum et immediatum, (pii solus intendatur, ct gravissima ratio effectum illum l>onum obtineri urgeat. Ratio est, quia ubi actus physicus, etiam per se indifferens, non habet alium effectum quam siiicidium, jam fit malus, siquidem tunc nulla adest, ratio, qua praeceptum conservandi vitam, et cavendi a mortis periculo cesset. Ergo in quocumque casu prohibetur.

111. Licet concurrere indirecte ad occisionem sui, seu ponere actionem, ex qua praeter intentionem propria mors certo sequatur ; modo ex ista actione sequatur æque immediate aliquod bonum, quod vita' jacturam compenset, et hoc solum intendatur. Aliquando ad id tenemur.

462. Qu .ESITa . — Quær. *V .tn liceat incendere narim aut arcem, ut hostes grace damnum patiantur, sed cum certa rihe proprierjactura ?*

Resp. Jjjirm.. saltem *probabilius ;* quia expedit damnum publicum vitari, vel commune bonum procurari etiam cum damno privatorum certissimo. Lugo, Lessius, S. Alph.l

Quær. 2° *.In virgo ad castitatem serrandam se mortis periculo exponere possit ?*

Resp. fflirm., saltem si mors non sit certo secutura, idque tum ob amorem castitatis, tum (ct luee ratio valet pro fœmina in genere, et non tantum pro viragine), ob periculum peccati, quod sæpius in tali occasione habetur.- Ita *communiter.*— Imo probabilius adhuc affirmandum est, licet mors certo secutura sit. nec adsit proximum consensus periculum; quia etiam sola corporis integritas maxime æstimattir.— Lavinam», S. Alph.,2 etc.

Quær. 3° *lafiemina teneatur permittere se occidi, potius quam rudari i*

Resp. ,\eg. probabiliter, saltem speculative loquendo, modo voluntati positive resistat, ct proximum absit consensus periculum. Ratio e>t. (plia hæc permissio

1 Exod 20. 13. Exod. 20 13. | ' L IV. 367 rt II λ T-. VÎ1I 1.
8 2. 2. q 04. n. 5. (Tr. lliitUn. Elii. n. 2. | 2 L. IV. 368 et II \ Tr \ III I.

non est *formali* ad peccatum alterius cooperatio, sed *materiali* tantum; justa autem adest permissionis causa, mortis scilicet periculum. ILee tamen praxis non est consulenda, ob]x riculum consensus, (piod in illa permissione facile adesse potest.

Quær. 4° *.ht licitum it reo e tere coram judice, etsi certû morte puniri debeat ?*

Re Affirm. Quia actio ista *per e* est indifferens, imo et honesta ; in casu enim velle mori perinde est, ac velle justitia ordinem ; et sicut i ob justam causam mortem alteri desiderare licet, atque etiam legitimo modo procurare, ita et sibi.— Lugo, Lessius, S. Alph.l

463. *Retolre* 1° Quisque tenetur ad vitam conservandam, cum nemo hujus vita donum abjicere sine peccato possit, ct perinde sit vitam non conservare, atque eam sibi adimere.

2° Nunquam licet ponere *cum intentione* se occidendi actionem, ex (pia mors, licet per accidens tantum, secutura sit; (plia nunquam licet velle rem vetitam, et hunc voluntatem ad actum redigere.

3° Non teneris servare vitam. quæ bono communi non sit necessaria, remediis sive extraordinariis (e. g. sumptibus pro conditione tua ingentibus), sive maximum dolorem afferentibus.- Adverte tamen sectiones seu sic dictas operationes chirurgicas hodie et feliciori successu (piam olim, ct vix sine aliquo dolore, op<' chloroform! perfici, Uapellmann, Medicina, Pastoral, p. 20.

4° Non finietur virgo operationem pati per manus medici, etiamsi vita periclitetur, (piando ob verecundiam id ei gravissimum accidit, majoremque illi horrorem ingerit, (piam ipsa mors.8

5° Nunquam licet macerare corpus ad vitam breviandam, neque, etiam secluso tali fine, immoderatis et prorsus indiscretis pienitentiis graviter valetudinem pes. 'inudare. Licet tamen cx virtute pœnitentiis ordinarie gravibus uti eum certa quadam vita abbreviatione; quia ex communi 1)D. sententia propter meritum, vel natura· prava' mortificationem aliqua longioris vita· jactura contemni potest.

(i° Non peccant artifices, qui super ædificiorum tecta ascendunt, ct variis sese periculis, ubi opus sit, exponunt ; nec fabri ferrarii, qui quotidie ignem versando vitam sibi minuunt , ratio est. quia ex causa rationabili id agunt. Contra graviter peccant viri audaces, (pii ex temeraria sponsione et vana gloria in gravia discrimina sine causa se injiciunt, in altum ascendendo, deorsum se demittendo, onera graviora ferendo, etc. etc. I trum vero peccent, (pii cx causa per se licita *nimi Jidenter* in occupationibus periculosis versantur, non ita facile definiri potest. Usus, indoles, cautela, etc. efficere possunt, ut pro ipsis periculum nullum sit, vel remotum tantum.

7° Non licet se mutilare, nisi ad conservationem totius corporis sit necessarium, (pua homo nec membrorum suorum est dominii', sed custos tantum, ct quidquid homo est, totum Dei est, nec aliud dominium in corpus suum, nisi utile seu indirectum habet.l

8° Non licet se mutilare pro bono spirituali, aut ad vitandum quodlibet peccatum. Ut enim ait S. Thomas, "saluti spirituali semper potest aliter subveniri, (piam per membri præcisionem, quia peccatum subjacet voluntati. Et ideo in nullo casu licet membrum pneseinderc propter quodeumque peccatum vitandum." 2

'.1° *Probabili.it* licet manum catena ligatam sibi abscindere ad vitandam mortem a bellua vel tyranno, aut incendio impendentem : quia pars bono totius hominis cedere debet.— Lugo,' Lacroix, Billuart, contra alios.

CAPUT II.

DE OCCISIONE PROXIMI.

Scilicet 1° de occisione rei ; 2° aggressoris; 3° innocentis.

ARTICULUS I.

DE OCCISIONE BEI SEV MALEE ACTORIS.

464. Principia .— I. Licet malefactores publica auctoritate occidere. Ratio,

>11 \ Tr VIII 2. 2 L IV. 372.
• 1. IV 372 et 11 V Tr. VIII 2
* L. I\ 371 <t H V Tr VIII. 2.

» L IV. 373. 37 t. 2 2 2. q (">. n. 1. ad 3.
3 Pe Justitia (lisp. 10. n. 22.
* L. 1IL P. I n 78(1. Cfi.Mnr.p 372.n.217.

quia hoc est medium necessarium nd commune totius societatis bonum procurandum, imo ad ipsam societatem servandam; quod quidem plerumque nonnisi morte scelestorum hominum obtineri potest. Deus autem potestatem, sine qua societas stare non posset, contulisse dicendus est. Constat etiam cx praxi eujusvis legislationis, cx Sacra Scriptura, et universali omnium consensu.

II. Non licet autem occidere malefactores auctoritate privata. Quia nemo alium occidere potest sine potestate; at privati nullam ejusmodi potestatem a Deo acceperunt : etenim, ne cædibus omnia impleantur. h;ec potestas soli totius civilis societatis Superiori data est. Ergo.

465. *Resolves.*— 1° Nemini licet aliquem potestati suæ non subjectum verberare, nisi accedat consensus saltem tacitus illius, qui potestatem habet, v. g. patris in lilium, magistri in discipulum; verberatio enim est punitio : hæc autem supponit potestatem gubernativam. Excipe, nisi id necessarium sit ad avertendam praesentem injuriam, ut infra dicetur.— Reuter.[1]

2° Non licet patri proprios filios, nec domino proprios servos correctionis causa mutilare aut. occidere; ratio, quia punire per mutilationem et occisionem, quæ damnum irreparabile inferunt, requirit sane potestatem perfectam, quam nec pater, nec dominus habet. — Billuart.

3° Frater natu major non potest fratres minores verberare, nisi id ipsi sit a patre mandatum, aut nisi, mortuo aut absente patre, familiam ipse regat : (plia primogenitura ei tale jus non confert.— Billuart et alii.

466. Qr esit a .— Quær. 1° *tn ii, quibus e.r officio incumbit comprehendere et custodire malefactorem, possint cum aufugientem occidere ?*

Resp. Xeg., etiamsi jam ad mortem fuerit damnatus; quia vi officii sui reum tantum coercere possunt,[2] armis quidem apud nos, si opus est, etiam mortiferis, vitando tamen, quantum fieri poterit, ejus occisionem.

Quær. 2° *tu liceat tyrannum occidere ?*

Resp. 1° tertum est non licere occidere tyrannum *regiminis,* seu legitimum Principem tyrannice populum regentem, atque etiam opprimentem ob< dire enim oportet dominis *etiam dyscolis !* Ita *communiter* cum S. Alph.[3]

Resp. 2° Nec licet occidere tyrannum *usurpationis,* si jam in pacifica regni possessione sit. Sententia autem oppo-ita dicenda est improbabilis et falsa; quia juxta S. Thomam usurpator ut legitimus haberi debet, saltem in praxi, si postea subditi illum ut talem agnoscant. Pnetcrea bonum publicum requirit, ut obedientia ei præstetur ad Reipublicæ perturbationes ct eversiones prateavendas.·

Peccat sane tyrannus usurpatione auctoritatis sive dum leges fert, sive dum jus dicit, aut tributa imponit, etc. Quippe usurpat sibi auctoritatem principis, cum princeps non sit.

Neque solum peccat rempublicam aut provincias invadendo, sed etiam peccat dein assidue oppressas ac sibi subjectas servando : quandoquidem assidue opprimit et injuriam infert, non secus ac quempiam inique iu carcerem compingens non solum peccat ab initio, sed jugiter etiam postea, quamdiu hanc alterius calamitatem continuat.

Accedit et illud, quod tyrannus dum peccat retinendo usurpatam potestatem, aliam simul obligationem hala t, prospiciendi scilicet bono communi usurpata' provinciæ ; atque adeo magis adhuc peccat, si. quando opus est, aut jus non dicat, aut sontes non comprimat, etc. Ratio, quia gravius adhuc civibus nocet, majoremque infert injuriam ; sicut nimirum qui rem retinet alienam, caque utitur, peccat utendo, et simul peccat non utendo, si usus est necessarius rei. ne pereat aut deterior fiat.

Corollarium. — Leges, quæ a tyranno usurpationis, alienam ditionem, quam injuste occupavit, jam pacifice tenente, feruntur. duplicis sunt generis. Nam *rei* contra legitimum principem diriguntur, *vel* ad tranquillitatem et prosperitatem ditionis alicnæ conducunt. Si *prius,* eis obedire non licet, dummodo non immineat gravissima poma; tunc enim non peccaret qui v. g. arma sumeret aut inter agmina staret, donec tuto fugere posset : pneciso tamen casu pura' defensionis proþria vitæ. ferire non posset defensores legitimæ auctoritatis. Si *posterius,* subdi-

[1] n. .369. [2] II. A. Tr. VIII. t). [3] I. Petri. 2. IS. [2] H. A. Tr. VIII. 13. [a] 11. L Tr. VIII. 13.

tus potest et debet leges servare (Haine T. I. p. 69. q. 49) : id enim exigit necessitas reipublicæ quæ se ipsam necare nequit. Nec peccat qui a judice per tyrannum constituto jus petit: ratio petitur ex "voluntate, saltem interpretativa ct implicita reipublicæ, quie, dum tyrannum ct judices ab eo constitutos repellere nequit, tacite confert eis potestatem gubernandi, eorumque leges et acta ratifient." [1] Cfr. n. 369. q. 5°; n. 459; n. 1717.

Quandonam tyrannus /w/ir/;«iio/zwejusve successores justi fiant possessores, priori licet principe non consentiente aut etiam reclamante, difficile est dicere. Id tamen tandem aliquando contingere debere, vel ex eo palet, quod alias nullus fere nunc princeps legitimus censeri posset.

Resp. 3° Nec licet occidere tyrannum seu injustum usurpatorem, etiamsi nondum sit in possessione regni, nisi ex auctoritate legitimi Principis, aut ex justa defensione, aut in actu belli Reipublicæ adversus ipsum ; nunquam enim licet occidere hominem privata auctoritate.— Ita *communiter,* et certo tenendum est.[2] — Recole dicta n. 459.

ARTICULUS II.

OE OCCISIONE INJUSTI AGGRESSORIS.

467. Principia .— I. Licitum est unicuique defendere propriam vitam etiam cum occisione injusti aggressoris; quisque enim habet jus conservandi vitam injuste oppugnatam : ergo potest illam defendere per media necessaria, et proinde etiam mut datione aut occisione aggressoris, si alio pacto sese morti eripere nequeat ; juris enim ae caritatis ordo permittit, ut alieme vitæ nostram pnferamus : ct in Jure Canonico dicitur: *" l'im ci repellere omnes leges et omnia jura permittunt."*— Dixi : *licitum est,* non autem præceptum, nisi vita ejus, qui aggressionem patitur, sit valde utilis bono communi, vel invasus moriturus esset in peccato mortali.—S. Alph.'

II. Injusta defensione contra iuiquuin atreressorem servari debet moderamen *inculpat tutel* seu nihil fieri debet, nisii id quod absolute necessarium est ad se luendum ; quia, quod necessitas non excusat, est contra justitiam. — Item cavendum, ne occisio, etc. liat ex odio, vindicta, etc.

468. QiÆSITA. -Quær. 1° *Ah liceat occidere ebrium vel amentem aggressorem ?*

Resp. Affirm, probabilius, nisi tibi constet eum in statu peccati mortalis versari. Ratio est, quia quamvis ebrius vel amens non sit aggressor tuus*formaliter* injustus, veram tamen injustitiam infert, et jus tibi manet vitam propriam tuendi. Quod si certo scias, eum in statu peccati lethalis versari, eum hic in extrema necessitate versetur, caritas exigit, ut salutem ejus æternam vitæ tuæ temporalis conservationi pneferas. Secus autem, si sui ipsius compos esset (proprium enim malum ipsi font imputandum), aut si nulla prudens spes ejus salutis affulgeat, ut fere in ameute. L. IV. 390 in tine. (T) p. 479.

Quær. 2° *An liceat defendere prorimuni innocentem occisione aggressoris ?*

Resp. Affirm., in omni casu, quo licet propriam vitam defendere; idque ratione caritatis? Raro tamen privatus ad hoc teneri videtur. — Dixi : 1° *raro ;* nam excipiendum, si invasus necessarius sit bono publico, vel si sit pater, filius, uxor aut frater, quos tueri pietas obligat, vel si sit ebrius et in peccato mortali quia tunc versatur in extrema necessitate. Dixi : 2° *privatus ;* quia *per se* tenentur ii, quibus speciale munus incumbit defendendi cives, non tamen cum periculo propriæ vitæ, nisi agatur de avertendo malo *publico,-* vel sese specialiter *ad hoc etiam* obligarint.

469. — Quær. 3° *An liceat occidere injustum aggressorem etiam pro defensione membrorum ?*

Resp. Affirm, cum communi sententia, contra *paucos.* Ratio est, quia quisque jus habet servandi bonum sibi maxime ad vitam necessarium. In tali præterca discrimine invasi etiam vita practice periclitatur.'

Quær. 4° *An liceat defendere bonafortune magni momenti cum occisionefuris, si aliter defendi aut recuperari non possint ?*

Resp. Affirm., saltem *probabilius.* Ratio deducitur ex dictis in quæsito præcedenti ; quisque enim jus habet conser-

i L. I. 94.
- II. A. Tr. VIII 13.
8 L. IV. 380.

1 L. IV 389.
2 L. IV. 390.
3 L. IV. 380.

vandi bona magni pro conditione sua momenti, et eo ipso adhibendi media absolute ad id necessaria. Aliunde præceptum caritatis non obligat, ut quis praeferat bona proximi, licet superioris ordinis, nisi ((nando proximus in extrema necessitate versetur ; secus vero, quando sponte hic mortis periculo se exponit.l) 4·. 9

170. Quær. 5° *An mulieri liceat occulere invasorem pudicitia ?*

Itesp. Affirm. probabilius. Ratio est, quia pudicitia est bonum praestantius divitiis: ergo, si licet occidere aggressorem injustum bonorum fortuna», id *nfortiori* licebit ad pudicitiam servandam.—S. Alph.2 et alii *communiter.* Ex dictis n. 468. *Qpuer.* 2° liquet etiam fas esse occidere invasorem pudicitiae alterius, prout ipsi vim patienti licet ; nisi tamen fœmina consentiat, vel saltem positive non resistat ; imo, etiamsi consentiat, modo sit defensori valde propinqua. — Numquam tamen id licet *post factum.*3 (.'fr. n. 471.3°.

Quær. 6 ' *Au liceat alium occidere ad conservationem honoris ?*

Itesp. Neg., saltem *practice* loquendo : quia honor aliis mediis plerumque servari potest : hodiernis prætcrea moribus nec nobili, nec viro militari probrosa in tali casu habetur fuga. Innumeris insuper cædibus aliter pateret aditus. Patet etiam ex pp. 17“ et 18“ inter damnatas ab Alex. VII. p. XIII·, et 30“ ab Innoc. XI. p. xvl

471. *Jtesolres.*— l Non licet occidere furem auferentem rem minoris momenti, etiam eum resistentia domini : quia licet talis ablatio fiat eum speciali ejus injuria ob violentiam, ejusmodi tamen injuria juxta hominum æstimationem gravis non censetur? Attamen dominus non tenetur rem dimittere, et. servato moderamine ïnculpata tutela», potest se defendere, si alter ad eam auferendam vim p̈ersona inferat.

2° Non licet eum ocddsrs. ' qu mere suspiceris aggressionem. Secus vero *speculative loquendo,* si moraliter certo constet de prava aggressoris voluntate, nec periculo alia ratione occurri possit. — Dixi : *speculative loquendo ;* nam in praxi, ob hallucinationis periculum, et quia difficillime habetur illa certitudo, vix licebit.l

3° Non licet occidere aggressorem post factum, quia esset vindicta, non defensio. Excipitur quando aggressio *effective,* ut aiunt, in fuga aggressoris rem furtivam auferentis perduraret.— Itacow-*muniler.*

4° Non licet puella· occidere aggressorem honoris sui post oppressionem ; potest tamen illum percutere ct male aeerbissimeque tractare, pnesertim quia, nisi tali modo constantiam suam ct displicentiam ostendat, non facile discedet homo nequam, aut facile ad sollicitationem redire poterit.2

5° Non licet, saltem *practice* loquendo, viro etiam honorato aggressorem volentem alapam impingere occisione præoecupare ; semper enim fuga aut alia via proprio honori consulere potest.' Licet tamen aggredientem etiam armis paratis arcere, ct se promptum ad propriam defensionem ostendere.

ARTICULUS 111.

DE OCCISIONE INNOC ENTIS.

§ I. *De occisione innocentis in genere.*

472 Pr in c ipia .— I. Nunquam licit *directe* innocentem occidere, sive auctoritate privata, sive publica. etiam ad bonum publicum procurandum : est enim actio intrinsece mala et divina lege expresse prohibita? *Insontem ct justum non occides.*6

II. Licet ob gravem (i. c. vitæ innocentis parem) causam ponere actionem honestam, ex qua praeter intentionem sequatur mors innocentis, juxta principium D. Thoma» supra ẽxpositum.

III. Non est homicidii reus, qui etiam sine causa, sed adhibita diligentia, ponit actionem, q̈ua mortem per se non infert, ex qua tamen *per accidens* homicidium sequitur: quia homicidium illud est omnino fortuitum et involuntarium. Secus vero, si ponat actionem, q̈ua mortem *per se* inferat, seu *calde* periculosa sit, ct ex qua mors *sape* sequatur, etiamsi diligcn-

i L IV. 882. H'I. 2 L. IV. 886.
8 L. IV. 391. 4 L. IV. 383.

1 L. IV. 387 et II. A. Tr. VIII. 19
2 L. IV. 386. 8 L. IV. 881.
ᵉL IV. 393. 5 Ewd. 23. 7.

tia ad damnum pnccavendum adhibeatur.1

473. *Résolves.*— 1° Non licet occidere lethaliter vulneratos, nec alios quoscumque moribundos, ne diutius patiantur; nec rabidos, ne aliis noceant, dummodo aliter a nocendo cohiberi possint. Ratio est, quia ex noto effato ad obtinendum bonum non sunt facienda mala.

2' Non licet occidere innocentem ad satisfaciendum tyranno mortem ejus postulanti etiam sub poena urbis subvertendæ, ct etiamsi morti sua; ille consentiret ; ratio, (piia dominium in propriam vitam non habet. Probabilius tamen posset cogi, ut seipsum tyranno pro bono publico traderet, et probabiliter, si nollet, etiam tradi. S. Alph.2 eum aliis.

3° Licet in bello tormenta adversus hostium stationes dirigere, quamvis inde etiam aliqui innocentes mortem passuri sint; (piia eorum mors pneter intentionem sequitur.8

4° Non licet legatos aut obsides occidere, etiamsi hostes, (pii illos miserunt, fidem datam non servaverint, ct obsides vel legatos ad cos missos injuste interfecerint; quia sunt innocentes.- Busemb., ct alii *cornuiuniter* cum S° Alph"4

5° Peccant graviter medici, obstetrices et custodes infantium et infirmorum, si ex gravi negligentia eorum mortem aut non impediant, aut causent, aut accelerent. Item si ex ignorantia graviter culpabili ægrotis noxia pnebeant.

6° Non licet navigantibus mari jactatis ct scapha e naufragio evadentibus, ad levandam scapham, (piam mergendam alias timent, in mare projicere alios tpiam (pii ultimi in scapham descendentes causa sunt cur mergenda sit.

§ II. *De procuratione abortus.*

Abortus est letifera ovi, einbryi aut fœtus ex utero materno expulsio. Mur.

471 PitixciPix. I. Nunquam licet directe procurare abortum, etiamsi fœtus supponeretur adhuc inanimatus, quie tamen suppositio hodie, pnesertim proclamato jam dogmate Immaculata Conceptionis B. M. V., fundamento caret.5 Ratio est. (piia si animatus sit fœtus, est homicidium proprie dictum ; si vero non sit animatus, est homicidium anticipatum. Fœtus enim etiam non animatus ordinatur ad hominem formandum ; ergo illius ejectio est homicidium anticipatum. S. Alph.,1 Lacroix.2

II. Licet aliquando *indirecte* abortum procurare seu melius permittere, subministrando videlicet matri, morbo gravi laboranti, remedia fœtui nociva, si conditiones sequentes concurrant, scilicet 1° ut agatur de morbo lethali ; 2° ut remedia, fœtui nociva, sint *per se* ad morbum curandum directa; 3° ut nulla sit spes fœtui illi vitam æternam per Baptismum procurandi. Hujusmodi autem spes in duplici casu abesse potest ; nempe in prioribus conceptionis diebus ; vel ubi moralitcr certo constat fœtum, moriente matre, simul vel ante moriturum. — S. Alph.,3 Lacroix,4 Billuart.

III. Mulieri gravida; icgrotanti licet porrigere remedia curandis morbis idonea, etsi quandoque abortus sequi possit. Ratio est, (piia experientia constat, abortum remediis ordinariis, saltem plerisque, rarissime sequi.— Ita *communiter.*

175. Qt esita. — Quær. 1° *An licita aliquando sil embryotomia, seu occisio infantis in utero matris ?*

Resp. 1° Certo illicita est, si *vel* per operationem ciesaream, de (pia in Tr. *de Raptismo,* certo vita infantis et probabiliter etiam matris consuli possit, *cel* fœtus mox periturus sit, ct, expeetata ejusdem morti; naturali, coqui tune extracto, spes adhuc aliqua probabiliter remaneat salvandi matrem. I bi enim effectus bonus ex causa certo licita haberi potest, illicitum est causam adhibere de cujus liceitate *ad minus* dubitatur.

Resp. 2° Cum embryotomia artio sit *per se* seu *directe* occisiva, *directa* autem innocentis occisio nullo unquam in casu licita sit, embryotomia, licet unicum supersit remedium, (pio certo etiam consuli possit vita matris, permitti nequit. Atque hiec *communis* Theologorum sententia est. (Tr. si lubet, *Acta* 6 et *Reçue des sciences eccles.*6 *

1 L. IV. 394. 2 L. III. P. I. 83.
3 L. IV. 394. 4 L. HI. P. I. n. 826. sq.
6 Vol. VU. p. 285. 460. 516.
8 T. XXV. p. 563. XXVI. p. 194 et 298; XXVIII. pp. 247. 364.

» L. IV. 398. 2 L. IV. 393.
» L IV. 393. 4 Ib.
4 Rtaue ‹|‹> sciences cedes. T. XXI J». 5, -‹1

Quær. 2° *An saltern licitun aliquando sit abortun sic dirius medicalm, sen parius accelerabo ante 2Smn gestationis hebdomadam expletam arte inductu ?*

Resp. (.'ontrorertitur. Sunt quibus directa videtur innocentis occisio, quod ex ipsa partus acceleratione ante septimum gestationis mensem mors fœtus *per se* sequi debeat; ante illud tempus enim extra uterum matris vivere nequit ; eum igitur ex illo extrahere idem est ac illuni positive privare illa precise re, sine qua vivere nequit. Qui contra sentiunt, dicunt fœtum in hoc casu amoveri tantum a loco, in quo vivere diutius non possit et statui in alio, in quo diu vitam producere nequit; quapropter illam acceleralionem partus permittunt si conditiones adsint de quibus n. 474. II. Prioribus cum *Capellmann*l adhærentes, sequens Kenrickii monitum dc embnotomia etiam partus accelerationi applicamus. Si mater petat quid sibi faciendum sit, videtur dicendum, oportere chirurgum orare ut vit» fœtus omni qua possit ratione consulat.2 (a), p. 469.

476. *Résolves.* — 1u Licet expellere fœtum mortuum, quia non amplius letifera est expulsio. — Licebit item *in ipsa oppressione violenta* conceptionem impedire, non tamen fœtum actu jam conceptum expellere.3 (Φ) p. 480.

2 Non licet puelhe gravidic pharmaca sumere (licet hæc plerumque frustra sumantur) ad fœtum expellendum, ne famam amittat, quia directe intenderetur abortus. Constat etiam ex propositione 34 ab lunoc. XI. damnata, p. XVI.

3° Licet medico pnebere remedium *de se* ordinatum ad morbum matris curandum, si certo constet, non dato remedio, et matrem alioquin morituram, et fœtum sine Baptismo exstinctum iri; sic enim tum mater, tum fœtus, quo meliori modo possunt, juvantur ; sed rarissime de utroque constabit. Si vero *(equale* sit periculum abortus, sive remedium sumatur, sive non, illud adhibere licitum est ; quia sine majori prolis periculo vita matris consulitur.- Si autem periculum cx medicina fiat *majus,* utique caute procedendum, cum fas non sit, ad tuendam vitam temporalem proximum positive periculo mortis æternæ exponere. Advertendum tamen, adesse debere, ut hæc prohibitio urgeat, rationabilem spem salvandi vitam prolis post mortom matris, non vero sufficere exiguam et remotissimam ; rarissime autem proles matri praegnanti supervivit. Hinc medicus conscientiose, non tamen scrupulose circumstantias perpendat.l

4° Homicida' sunt, qui percutiunt mulierem pra-gnantom, vel torrefaciunt, ita ut abortus sequatur. Item mulieres gravida·, qua eum gravi imprudentia variis modis abortus causam proximam ponunt, v. g. nimiis laboribus operam dando, onera gravia asportando. In utroque casu requiritur periculi previsio.

5° .7 *fortiori* homicidii reæ sunt puella ex fornicatione gravidæ, quæ repetitos conatus adhibent ad abortum attentandum, potionibus, saltibus, oneribus, veniris valida percussione et compressione, etc. . . . Quando hujusmodi feminæ confitentur, sedulo, sed non abrupto, interroganda! sunt de abortu desiderato vel attentato.

CAPUT III.

DE DUELLO.

Duellum *in genere* est pugna duorum vel paucorum inter se ; *strictius* duorum vel plurium numero parium pugna ex precedent! condicto de loco, tempore et annis, cum periculo occisionis, mutilationis vel vulneris.

Duellum est 1° *publicum* vel *privatum,* prout lit auctoritate publica vel non ; 2° *soleinne* vel *simplex,* prout fit coram testibus, vel iis omissis.

477. Principia .— I. Duellum auctoritate publica susceptum est licitum, si fiat ob bonum commune, v. g. ut bellum conficiatur; secus, si aliis de causis imperetur aut permittatur. Ratio utriusque patens est.

11. Duellum auctoritate privata susceptum nunquam licitum esse potest. Ratio est, quia repugnat 1° *juri naturali,* eum Deus nulli hominum directum dominium dederit in suam aut alterius vi-

» Dc occ. fœt. p. 73 sq. 2 Tr. III. 130
8 L. IV. 394. Qnrer. I. versus fin.
1 L. IV. 394.

tam, nec in membra extra casum defensionis contra actualem aggressorem ; 2° *Juri Canonico,* ut constat ex Trident.,[1] ubi duellum dicitur: "Detestabilis usus, fabricante diabolo, introductus." [2]

478. *ÜMûlceit.* — 1° Non licet acceptare duellum etiam ad avertendam ignominiam ; quia repugnat rationi istud medium crudele adhibere eum evidenti sure aut proximi vitæ periculo, imo et salutis jetermr, ob finem non necessarium vel etiam inutilem. Vera aestimatio, laus et decus posita non sunt in vana opinione hujus mundi, cujus sapientia apud Deum stultitia est.[3]

2° iion licet acceptare duellum viro militari, etiamsi cedere idcirco debeat officio ad sustentationem suam et suorum necessario. Ratio sequitur ex dictis: occisio enim alterius privata auctoritate nunquam licita est, nisi contra actualem aggressorem cum *moderamine inculpate tolete;* provocans autem ad duellum non est actualis aggressor.

3° Non licet duellum suscipere ea lege, ut, uno vulnerato aut certo numero ictuum completo, pugna cesset; 1° quia etiam in hoc maximum adest vulneris lethalis periculum; 2° quia Clem. VIIL *Illius oices* 1592 j 5 etiam id vetuit; 3° quia istud duelli genus scandalum creat, et (luellis fatalibus occasionem pr:rbet.

4° Non licet duellum suscipere, etiam accedente auctoritate publica, ad noscendam veritatem, ad probandam innocentiam aut ad finiendam litem privatam ; (plia non est medium ad hos lines ordinatum.[4]

5° Licet autem pugnare in duello ad meram defensionem, etiam arma acceptando ab adversario, si mors ab ipso intentetur, aut amissio bonorum secutum sit, nisi pugna acceptetur, nec adsit alia ratio hoc periculum evadendi ; sed non ex condicto adire alium locum, etsi mors tibi intentetur casu, quo non incontinenter in alium pergas; — nec indicere ad defensionem aliud tempus determinatum ; quia tunc duellum proprie dictum haberetur. Cfr. Vinci. Ed 2 T. 1. p. 317.

6° Non ineunt duellum proprie dictum. et proinde non incurrunt pumas in duellantes inflictas, qui ob injuriam subita ira excandescentes et ad pugnam se provocantes statim congrediuntur; quia verius est rixa, non vero duellum, (piod ex *condicio loco et tempore* fieri debet. Eademque de causa ob improvisum ejusmodi congressum praedicta; pœnæ non incurruntur, quamvis pugnantes ex eodem rixa· impetu ad locum aliquem idoneum statim se simul conferant.[1] — S. C. C. 5 octob. 1744. —Scav.

Quinque propositiones circa duellum damnatas a Benedicto XIV. an. 1752, in Bulla *Detestaltilem,* vide p. XXVI.

1 Sees. 25. c. 10. 2 L. IV. 399. 400.
3 11 \ Tl \ III 27 4 II. \.Tr. VIII. 27.

CAPUT IV.

DE BELLO.

479. — Bellum est pugna multitudinis contra multitudinem extraneam Reipublicæ defendenda' aut vindicandæ causa.

Hinc differt 1° a *rixa,* quæ est pugna paucorum contra paucos ; 2° a *seditione,* quæ est tumultus vel conflictus multitudinis contra politicam societatem, ad quam pertinet.

Distinguitur bellum 1° *offensiwm,* si fiat ad injuriam vindicandam ; 2° *defetisiciim,* si ad vim repellendam sustineatur.

Principia. — I. Bellum *per se* licitum est, sive ad injuriam repellendam, sive ad jus suum vindicandum. Ratio est, quia societas quælibct, independens ab alia societate, habere debet medium se tuendi contra injuriam, et jus suum vindicandi ; interdum vero non suppetit aliud medium ad hunc finem obtinendum, nisi bellum. — S. Thom.[2]

11. Ad bellum justum et licitum sequentia necessario requiruntur :

1° *.luctoritas legitima,* id est suprema, nullum alium Superiorem in civilibus agnoscens. Ratio est, quia ubi major auctoritas habetur, hæe de lite judicare debet.

2° *Causa justa et gravis,* qme sit praeponderans incommodis ex bello secuturis, v. g. regnum vel provincia recuperanda, aut injuria gravis Reipublicæ propulsan-

1 L. IV. 401. 2 2. 2. q. 40. a. 1.

da, vel subditorum rebellio reprimenda, . . . etc.

3° *Débitai bellandi modus,* scilicet ut ante bellum n parte adversa requiratur condigna satisfactio; quæ, si offeratur, ex justitia acceptari debet; ubi enim bellum desinit esse necessarium, desinit quoque esse justum. — S. Thom.,[1] Billuart, etc.

4SI). Quæsita.—Quær. 1° *An liceat bellum indicere cum probabilitate sui juris ?*

Resp. Controvertitur. Sed pars negativa est *longe probabilior,* saltem *intrinsece* et *practice.* Ratio est, 1° quia possessor bona' fidei nequit re possessa exspoliari, nisi constet, eum injuste illam retinere; 2° quia ad ponendam causam gravissimorum malorum, ut sunt caules, injustitia morum corruptela et alia hujusmodi, quæ bellum ordinarie subsequuntur, requiri videtur moralis certitudo juris sui.[2] Tamburiui, Billuart, contra *piares,* quorum alii *majorem* tantum probabilitatem, alii vero *aqualem* sufficere autumant.

Quær. 2° *An milites belligerare possint cum dubio de justitia belli ?*

Resp. 1° Si agatur de milite subdito *(drafted)* tenetur obedire, ubi bellum non est evidenter injustum, quia ad ipsum non pertinet rationes Superiorum examinare.

2° Si agatur de milite conducto *(volunteer)* ante bellum declaratum, tenetur obedire; ad hoc enim conducitur: unde fere ac si esset subditus se gerere debet.

3° Si agatur de milite nondum conducto, tenetur inquirere de belli justitia, nec in dubio de justitia se locare potest. Ratio est. (plia nemo potest cooperari ad spoliandum alterum re (piam possidet, nisi sit certus, injuste eam ab illo possideri.' (X) p. 480.

Quær. 3° *An nocentes vel innocentes a victore occidi possint ?*

Resp. 1° Occidi aliquando possunt nocentes, seu milites (pii pugnaverint, si hoc ad pacem et securitatem stabiliendam aut injuriam vindicandam necessarium sit, nisi eum pacto vita servanda se dederint. Sed hoc a moribus nostri temporis prorsus alienum est. (Ψ) p.4S0.

2° Innocentes autem, id est mulieres, senes, peregrini, Clerici, Religiosi, etc., . . . *directe,* occidi non possunt, nisi constet illos fuisse belli socios. Possunt tamen *indirecte* occidi, non adhuc completa pugna, si cum nocentibus sint permixti, ita ut salvis istis reliqua nocentium turba, quam destruere opus sit, interimi non possit.[1]

481. *Resolves.*— 1° Milites in bello injusto ne defensionis quidem causa licite possunt hostes occidere; si fugere nequeant, curare debent, ne ictibus suis feriant, ipsi enim sunt injusti aggressores, et jura contraria in eadem re dari nequeunt, nisi per accidens ob aliquam ignorantiam invincibilem utrinque justum putetur; quod in militibus, ad (pios in dubio non spectat causam definire, sæpe contingere potest. — Lacroix, et alii *communiter.*

2° Princeps, perspecta belli justitia, eam proponere debet parti adversæ, nec bellum inchoare potest, si satisfactio competens ei offeratur; imo etiam inceptum bellum, oblata satisfactione adæquata, relinquere tenetur, sin minus ex rigore justitiæ, saltem plerumque ex caritate, modo pars altera omnes expensas jam factas compensare velit, nec ad bonum publicum necesse sit, ut ejus petulantia retundatur.

3° Licet in bello insidias parare, stratagemata adhibere, ut hostes fallaciis decipiantur, et in discrimina conjiciantur. Hæe enim non reputantur mendacia, quia culpa sua decipiuntur adversarii, cum media illa in bello adhiberi soleant ; sic licet fingere fugam, etc. . . . Illicitae autem sunt fraudes, (pia nulla prudentia possunt praecaveri, v. g. veneno inficere puteos et fontes, etc. ; . . . lia enim sensu communi contra jura belli pugnant.[3]

1° Licet in bello justo urbes et arces obsidere, tormenta contra illas explodere, imo aliquando monasteria et ecclesias destruere aut comburere, in iis spoliare et occidere, si v. g. hostes ecclesia ut arce ad se defendendum utantur.— Item licet aliquando urbem captam iu predam dare, sed nonnisi ob gravissimas rationes.'

5° Duces exercitus et milites summopere pneeaverc debent ue excedant post victoriam in vietis puniendis : sunt enim legitima vindicta ministri, non vero latrones et sicarii ; præsertîm vitare debent

1 2. 2. q. 40. a. 1. 2 L. IV. 404.
3 L. IV. 108.

1 L. IV. 409. 2 L. IV. 410.
3 L IV. 410.

quidquid crudelitatem aut animum nocendi sapit.

6° Duces *et* milites lædere nequeunt legatos partis adversæ, quia jure Gentium ubique sunt inviolabiles ; nec mittere possunt spiculatores, qui Principem aut Ducem exercitus vel alios regni Primates occulte trucident, quia hoc ex omnium consensu ad perfidiam pertinet.

7° Jure belli milites captas justo bello hostium res acquirunt, sed non sibi, nam juxta notissimum juris principium : *bello parta cedunt- reipublica.* Dicitur 1° *junto bello,* quia bello injusto injuria hosti fit, quæ tum ab illius auctore, tum ab omnibus, qui injuriæ hujus participes sunt, restitutione reparanda est (n. 824 et 825. q. 1°). . . . Dicitur 2° non sibi acquirunt, quia res illas, non suo, sed reipublicæ nomine, jure belli occupant. Ex *hodierno* autem jure gentium non *privata* hostium res, sod *publica* tantum, inter quas etiam militum arma, necnon occisorum spolia censentur, hoc modo acquiruntur. Privatis civium rebus duces indirecte nocere tantum jubent, in quantum aut aggredientem aciem retineant, aut hostis illis ad nocendum utatur [1]

Milites igitur injuriam committunt et restitutionis obligatione tenentur: 1° qui ex rebus publicis bello captis eas sibi retinent, quæ neque expressa, neque tacita principis voluntate iis tributa? fuerunt. Nisi vero de contraria voluntate constet, milites cum ratione praesumere possunt hoc tacito consensu sibi occisorum spolia concedi; 2° Qui praeter annonam cætcrasque hujusmodi res jussas, quædam, uti pecuniam, a privatis extorquent, aut absque ratione et ducum auctoritate illis damnum faciunt.[1] 3° Qui per regiones eorum qui cum hostibus non sunt fœdere aliquo conjuncti, quique *neutrales* dicuntur, transeunt, si capiant quod necessarium non sit.[2]

Expressa principis voluntate hostium naves ct omnia quæ in eis reperta fuerint, *sibi* capiunt ii, qui in Fœderatis his Statibus, a legitima auctoritate obtinent litteras seu licentiam *("commission")* naves suis impensis instruendi, ut hostes aggrediantur. Qui tamen absque ista licentia capit retinetque praedam, justitiæ violatæ reus haud videtur; nam licentia illa ad juris tantum ordinem pertinet, et tacitus reipublicæ consensus praedam, apud nos, adjudicat capienti. Ad eumdem juris tantum ordinem pertinet quod qui licentiam obtinuerunt, praedam in portum deducere et judicio subjicere teneantur.[8] Dicta, apud nos, valent etiam de bonis in mari captis, licet pertineant ad privatos; illius tamen gentis quacum bellum geritur.

[1] Mur. p. 362. n. 226. 227.

[1] Mar. p. 362: n. 227.
Kenr. Tr. V. 29.

[8] Ib. 30, 31.

DE SEXTO ET NONO DECALOGI PRÆCEPTO.

Non moechaberis. — Non desiderabis uxorem ejn- *'pros·™.* *l*

Monitum S. Alphonsi. "Nunc ægrc materiam illam tractandam aggredimur, cujus vel solum nomen hominum mentes inficit. Utinam brevius aut obscurius explicare me potuissem ! Sed cum sit frequentior ac abundantior Confessionum materia et propter quam major animarum numerus ad infernum dilabitur, imo non dubito asserere *ob hoc unum impudicilire* vitium, *aut saltem non sine eo, omnes damnari quicumque damnantur ;* hinc opus mihi fuit, ut clare, licet quo castissime fieri potuit, me explicarem, ct plurima particularia discuterem. — *Oro tamen studiosos,* (pii ad munus audiendarum Confessionum se parant, ut hunc tractatum, (quemadmodum et alium de debito conjugali) *non legant,* nisi cum fuerint ad excipiendas Confessiones jam proximi ; legantque ob hunc unice finem ; atque, eo tempore, sæpius mentem ad Deum elevent, ne, dum aliorum animas Deo student acquirere, ipsi suarum detrimentum patiantur." 2

Sextum Decalogi pncceptum prohibet quamlibet luxuriam externam, seu quæ opere patratur. — Nonum prohibet etiam peccata cordis, seu cogitationes ac desideria prava. Utrumque *indirecte* præcipil castitatem.3

Agendum nobis hic est de peccatis e.r/rr-*nis*tantum; de *internis* enim, seu de *delectatione morosa* et *pravo desiderio,* jam dictum est n. 228 sq. Hinc 1° de castitate et luxuria in genere ; 2° de peccatis luxuriæ non eonsummatæ; 3° de peccatis luxuriæ eonsummatæ.

CAPUT I.

DE CASTITATE ET LUXURIA IN GENERE.

Prtenotanda. — 1 Potentia generandi tum in mare, tum in fœmina hic a natura·conditore præstitutus est finis, ut per naturalem utriusque sexu- in legitimo Matrimonio congressum species humana propagetur ct conservetur.

2° Delectatio, quæ actum hujus potentiæ comitatur, ad eum finem catenas recte concurrit, quatenus homines allicit ad rem in suis sequelis haud parum onerosam

3° Homo per peccatum originale præcipue vulneratus ac deordinatus fuit in appetitu concupiscibili, maxime quoad vim genitalem et sensum tactus.l

ARTICULUS I.

DE CASTITATE.

482. — *Definitio.* Castitas (a *castigando}, late sumpta,* est virtus genendi- inclinans hominem ad sc servandum immunem ab omni dilectione et delectatione inordinata creaturarum ; *proprie sumpta,* est virtus specialis inclinans hominem ad inordinatos appetitus, usumque Venereorum ex rcctæ rationis pneseripto frænandos.

Divisio. Triplex distinguitur ;

1 *Conjugalis,* quæ, dum abstinet a voluptatibus carnis illicitis, licitis secundum rectam rationem in Matrimonio utitur.

2° *l'idualis,* quæ, soluto Matrimonio, ab omni delectatione venerea abstinet.

3° *I'irginalis.* quæ ab omnibus hujusmodi delectationibus *perpetuo* abstinere proponit. — *Flrginitas,* juxta D Thomam,2 est specialis virtus, habens se ad castitatem sicut magnificentia ad liberalitatem, quia specialem vincit difficultatem, et eam quidem maximam, et consistit : *formaliter* in proposito abstinendi ab omni venerea voluptate : *materialiter* vero iu immunitate ab omni experimento delectationis venerea et in quadam integritate carnis.3

Pr in c ipia . I. — Bona est castitas conjugalis, melior continentia vidualis, sed optima perfectio virginalis.— Ita Veu.

1 Exod. 20. 14. 17.
- L. IV. 413.
3 11». 414.

1 S. Thom. I. 2. q. S3, a. 3. 4.
2 2. 2. q. 152. a. 3.
3 Cfr Iassium de jusi L. |\ U. II. n. 112.

Beda,[1] et omnes Catholici.— Unde S. Hieronymus[2] scribit : " Centesimum fructum virginibus, sexagesimum viduis, trigesimum casto Matrimonio deputamus." Ratio in promptu est ex supra delinitis.

Imo divina fide tenendum est, statum virginitatis et cælibatum propter Deum electum conjugio esse pnefercndiun. Constat cx verbis Apostoli,[3] et ex Trident. :[4] " Si quis dixerit statum conjugalem anteponendum esse statui virginitatis vel cu··liliatiis, et non esse melius ac beatius manere in virginitate aut cœlibatu, quam jungi Matrimonio, anathema sit."—Ratio suffragatur ; siquidem matrimonii usus hominem similem reddit brutis, virginitas angelis. Unde D. Bernardus·. "Nup-(ite terram replent, virginitas Paradisum."

11. Decor seu pulchritudo spiritualis, licet omni virtuti «insit, excellentissime tamen castitati convenit. Ita sensus communis, et constat: 1° Ex Scriptura 'Sacra : *quam pulchra est casta generatio cum claritate; immortalis est enim memoria illius, quoniam apud Deum nola est et apud homines.*[6] 2° Ratione, eo speciosior enim est virtus, quo turpius est vitium eidem oppositum. Atqui castitati opponitur quod est turpissimum ct indccentissimum homini, videlicet carnalis et bruta voluptas.— Hinc S. Alphonsus [5] dicit cum S. Cypriano: "virginitas est regina virtutum, possessio omnium bonorum." ct cum S. Ephrem. : " Hanc si amaveris, a Domino in omnibus prosperaberis."

Nola. — 1° Per stuprum omnino violentum aut per involuntariam pollutionem, v. g. iu somno, virginitatis nec pnerogativa aufertur, nec aureola perditur. Unde S. Lucia ad tyrannum : " si invitam jusseris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam."

2° Qui mente contra castitatem peccarunt, virginitatem et ejus aureolam per poenitentiam, resumpta voluntate in posterum abstinendi, recuperare poterunt ; non item illi, qui per actum libidinosum externum (seu cx *se* seminis résolut ivum) incorruptionem carnis voluntarie amiserunt, idque *verius* licet *per accidens* pollutio non sequatur.[1]

ARTICULUS II.

DE LUXURIA IN GENERE.

483. — *Definitio.* Luxuria (a *luxando* dicta) est inordinatus appetitus, vel usus delectationis seu sensus venerei.

Delectat io *venerea (libidinosa, luxuriosa, carnalis* simpliciter) illa est, quæ oritur ex commotione spirituum generationi inservientium et sentitur circa genitalia.

Differt specifice a delectatione *sensitiva (naturali sensibili}* ; quæ habetur ex contactu rei lenis, quin ulla adsit genitalium commotio. Sunt qui hanc delectationis speciem distinguunt iu *sensitivam carnalem,* quæ ex contactu carnis vivæ, — et in *simpliciter sensitivam* seu *mere organicam,* — quæ ex contactu eujusvis alterius rei mollis exurgit.[2]

Divisio. Luxuria alia est *directe quasita,* (pue habetur (piando voluptas libidinosa vel carnalis praecise in se intenditur. Alia est *indirecte volita,* (piando aliud intenditur. ex (pio voluptas praefata suboriatur, ut fit v. g. in aspectibus vel lectionibus minus castis ex curiositate vel alio fine illicito.

A'ariie sunt luxuriæ species prout recensentur Cap. IL et III.

484. Pr in c ipia . — 1. Luxuria cujusvis speciei directe volita est grave peccatum cx toto genere suo, ita ut omnis delectatio venerea, etiam levis, cum plena advertentia et consensu capta, *mortale sit peccatum.*[6] Apostolus enim aperte declarat, luxuriosos a regno Dei excludi,[4] et Alexander A II. damnavit propos. 40, qure dicebat: "esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem et sensibilem, quæ ex osculo oritur." Ratio est, 1° (plia omnis delectatio carnalis scu commotio venerea est quædam inchoata seminis effusio seu motus ad illam ; et ideo, si quæratur extra legitimum actum conjugii, tendit ad gravem ordinis essentialis perturbationem : 2 (piia dclectatio-

1 Apud Ben X IV de Beatif. L. 111. c.24. n. 56.
2 In Mntth. XI11.
8 1 Cor. 7. 25.
♦ Scss. 24. can. 10.
8 Sap. 4. 1.
8 YcraSpoM. c. I. n. 12. Cfr Selva P. H 3. Istr.

1 Cfr. Crnisson, de rcb. ven n. IS 21 et Salwiant. Tr XXVI. c. 1. n. 73 sq.
2 L IV. 415 Cfr Vind. 1' III, q. XII. nrt. 1°. Ed. 2 q. XIII.
8 II. A. Tr. IX. 2. L. IV. 415. 416.
* Gal. 5. 19.

nis hujusmodi indoles est, ut totam naturam rationalem corrumpat. Multum enim allicimur ab iis, in quibus delectamur ; et ideo ratio vel omnino aufertur vel valde debilitatur circa c.etera in eo, qui delectationibus carnalibus immoratur.

11. Luxuria, indirecte volita, parvitatem materiæ admittit, i. e. gravis vel levis reputatur, prout actio cx qua pnevidetur delectatio carnalis secutura, vel proxime et graviter, vel tantum remoti· ct leviter in illam influit. Ratio est, quia effectus malus printer intentionem ex actione sequens, eo gradu malus reputatur, quo mala est ipsa causa. Cfr. Scavini?

4S5. Qi·.esiTa . — Quær. 1° .*tn detur materue lenitas in delectatione sensibili, siquis v. g. delectetur de contactu manus fœniime, tanquam de contacta rei lenis ?*

Resp. Affirmant plures cum S. Antonino, Sylvio, etc.; nam, sicut qui audit vocem suavem vel cibum gustat sapidum, præcise propter delectationem organicam, non peccat, nisi venialiter; ita, inquiunt, nonnisi venialiter peccare censetur, qui aspicit pulchram mulierem, aut tangit ejus manum, vel faciem, ob solam delectationem organicam, nihil ultra volendo aut sentiendo.

At vero, hæc opinio non est *practice probabilis,* et oppositam S. Alphonsus omnino tenendam docet, saltem ut regulam generalem. Ratio est, quia, ob corruptam naturam, *moraliter impossibile est* capere illam naturalem delectationem, quin delectatio carnalis et venerea sentiatur, maxime a personis ad copulam aptis; et pnesertim, si actus isti habeantur cum aliquo allectu et mora. Porro te exponere periculo consentiendi in delectationem venereum *per se* est mortale. — Quare primam opinionem S. Doctor tantum admittit “ *in aliquo casu raro,* quo per longam experientiam quis esset moraliter certus nullum periculum consensus ipsi imminere ; sed hic casus/' addit, “quando erit ? ”[8]

Notat tamen Sanctus, “aliud esse agere *propter* delectationem sensibilem, aliud *cum* tali delectatione, in qua bene potest dari parvitas materia? ; modo (addendum) agens non sistat in ea, sed detestetur eam in actu. Alias non solum cum deleetatione, sed etiam propter delectationem ageret; quod non potest esse sejunctum a periculo incidendi in delectationem v<·· Jiereain.”[1]

Quær. 2° *Jn dari possit ignorantia in·cincilnlis circa peccata luxuries !*

Resp. Potest dari, teste experientia, ignorantia invincibilis circa malitiam gravem quorumdam peccatorum luxuria· -ive non consummate, sive etiam consummata· : Iu *in adolescentibus,* ad breve tempus, speciatim (piando coratn ipsis servatum fuerit altum de his rebus silentium ; 2° /// *rudibus* (imo forsan et in aliis *ad brece tempus),* (piando specialis intervenit circumstantia apparenter cohonestans. Sic v. g. ignorari potest malitia gravis osculorum vel tactuum inhonestorum inter sponsos ; malitia onanismi inter solutos, aut etiam inter conjuges, qui numerosa jam gravantur alenda familia. Item “ rustici, communiter loquendo, existimant majus peccatum stuprum, (piam simplicem fornicationem; e contrario nesciunt malitiam adulterii ; ideo cum iis, (pii hujus vitii consuetudinem habent non expedit eos monere de adulterii malitia, cum prævidetur monitio parum profutura, sed tantum effectura, ut pœnitens duplici peccato peccet, si carnis concupiscentiis non resistet.” 1 Sedulo tamen cave ne pro praxi *generaliter* inde concludas, pœnitciites, qui inculpabiliter ignorant actum aliquem luxuriæ, (piem posuerunt, vel peccatum esse vel esse mortale, in bona fide esse relinquendos; ejusmodi namque ignorantia peenitenti non nisi admodum noxia esse solet. Ob ipsam enim ignorantiam actum illuni facilius, atque ideo etiam sæpius iterabit. Inde brevi existet habitus, isque altiores iu dies aget radices. Habitus vero luxuriæ. præsertim radicati, difficillima est emendatio: peccatum enim hixuriæ, ut ait S. Thomas,[3] est *maxima ad/acrentire.*

CAPUT II.

DE PECCATIS LIX FUI F NON CONSI M-MΛT.E.

Peccata luxuriæ imperfecta' scu non consummata' ea sunt, in (piibus non inter-

1 S Thom. 1 2. q. 33 n. 3.
2 Scav T I. n 918. E<1. XII.
8 L IV UO. Cfr RonciiglitiTr. XII.c, 1.q.8.
» L. IV 11[›] n. 3· edit
- !’in\is n 39. L VI 503. Cfr Scavini. T. 1 n. 931.
* 1.2 q. 73. a. 5.

venit ultimus terminus Venereorum, quæ est decisio seminis.1 Pnecipue committuntur, 1) *tactu,* 2) *aspectu,* 3) *sermone.* Gnim fiunt ex objecto, tine, periculo.

ARTICULUS I.

DE TACTIBUS LIBIDINOSIS.

1° *lu proprium corpus.*

4Sfi. Principia .— I. Tangere propria verenda cx levitate aut curiositate non est mortale, modo id fiat obiter, sine commotione spirituum, sine scandalo, et sine delectationis periculo. — Secus erit mortale.2

II. Eadem tangere ex justa causa, v. g. ad abstergendas sordes, sedandum pruritum, curandas infirmitates, etc., absente turpi delectatione vel ea non voluntarie admissa, nullum est peccatum. Hinc

1 Juvenes, adolescentes, imo et infantes a proprii corporis attrectatione fortiter deterrendi sunt ; quia ad majora hi tactus ducere solent, et pudorem, pudicitia et morum custodem, auferunt.

2° Graviter potest peccare puella proprium sinum tangendo ; hoc enim sæpe ad venerеam commotionem conducit.

Quær. *.hi liceat magnum pruritum tactu abigere cum periculo pollutionis ?*

Resp. Plurimi, teste S. Alph., docent id licere : " Pecte vero id prohibet Roncaglia, si pruritus non sit valde molestus, quamvis permittat eum abigere cum aliqua tantum commotione. Nihilominus non facile credatur quibusdam puellis, qua tactibus sese polluere solent, praetextu hujusmodi ardoris; nam, si diligenter examinentur, cognoscetur ille pruritus multoties " non ex acrimonia sanguinis provenire, sed " potius . . . vel a pravis cogitationibus præhabitis, vel ab habitu pravo contracto se tangendi." 8

2° *In corpus alienum.*

487. Principia .— I. Tactus in partibus inhonestis altering corporis, maxime si sint nudæ, et a fortiori si diversi sexus, etiam secluso allectu venereo habiti, vix unquam, extra matrimonium, excusantur a mortali. Ratio est, quia gravis est in eis indecentia, et grave libidinis periculum. — Excusantur tantum propter necessitatem medici et chirurgi, modo in delectationem non consentiant ; " atque utinam," . . . ait S. Doctor, " medici in his jugiter non peccarent."1 Hinc

1° Peccat graviter, qui verenda sexus diversi tangit, etsi super vestes, atque per transennam : quia valde periculosum est pro utraque persona. — Peccat *a fortiori* graviter, qui oscula figit aut admittit in hujusmodi partibus, in quo et. ipsi conjugati non videntur excusari posse, saltem a veniali.

2° Nec ordinarie excusatur a mortali qui tangit verenda alterius *ejusdem serus,* nisi forte ex petulantia, joco, levitate et obiter fiat.

3° Graviter peccant nutrices et custodes infantium, qua solent attrectare et morose tangere partes genitales infantium ad eos placandos, et sic pestem eis ingenerant manustuprationis, canique eo insanabiliorem, quo præmaturiorum. Excusari tamen possunt, saltem a gravi, ob ignorantiam periculi ; vel si hæc obiter et absque delectatione carnali faciunt, v. g. dum vestiunt aut lavant infantes.2

4° A mortali possunt excusari infantes *imj.uberes ejusdem serus* impudice se tangentes ex joco aut levitate ; quia non solent moveri carnaliter Attamen contrarium sæpe constat, pnecipue in puellis, qua: jam sexto ætatis anno pollutionem quamdam experiri possunt ; etsi de hoc nunquam interrogari debeant.3

II Tactus iu partibus minus honestis (quales sunt pectus, brachia, crura) constituunt peccata mortalia, cum cx intentione delectationis venerem aut *practice* (vide n. 485) etiam organica', inter personas ad copulam aptas, excreentur. — Venialia sunt, si fiant ex animi levitate, joco, curiositate vel petulantia, absque mora et periculo. Ratio patet ex dictis de luxuria in genere (n. 4S4). Hinc

1° Juvenis, qui puellam super genua sua trahit ibique sedentem tenet, vel eam in se comprimit, ordinarie saltem mortaliter peccat ; prout etiam mulier hæc ultro patiens?

2° Tactus uberum fœminæ, præsertim

1 L. IV. 420. N'otnnd. I. II. A Tr. IX. 3.
- Il>. not 1. in tine.
3 Crniuon. de reb. ven. n. 20
« Ib. n. 208

1 L IV. 412. * H A Tr. IX. 3. 3 Ib. 34.

jam puberis, sunt mortales, cum sunt pressi ct. morosi ; veniales vero, si fiant obiter et leviter sim.· affectu libidinoso,

3° Mortalia ordinarie haberi debent oscula minus usitatis corporis partibus, v. g. pectori, impressa, præsertim, si fiant inter personas diversi sexus.

488. — 111. Tactus in partibus honestis (i. e. oscula in faciem, amplexus, contactus manuum, et similia), omni culpa vacant, si liant decenter juxta morem patriæ, urbanitatis aut honcstæ benevolentia? causa. — Venialia sunt peccata, si obiter fiant ex levitate, joco, petulantia ; mortalia vero, saltem ordinarie, >i sæpius vel morose exerceantur a juveni bus, potissimum diversi sexus, absque ulla necessitate fait alia justa causa, quamvis ob solam voluptatem organicam. Vide dicta n. 485. Hinc

1° " Mulier aut adolescens non peccat, si permittat se pudice juxta morem tangi; nisi (excipe) ei constet de pravo allectu tangentis, possitque tunc resistere sine sua infamia aut scandalo aliorum. — Peccat vero si non obsistat . . . osculis morosis vel furtivis." 1

2° Non *statirn* arguendi de peccato, saltem gravi, juvenes ac puellæ, qui in nonnullis jocis decenter et sine prava intentione se invicem amplexantur: permulti tamen in iis graviter peccant, et omnes ab ejusmodi ludis, ob periculum eis annexum, omnino avertendi sunt et serio monendi.

3° Peccat tantum venialiter, per se loquendo, qui leviter tangit ct absque mora digitos, manus, vultum persona? diversi sexus, secluso pravo fine atque omni allectu et periculo libidinis, si hæc v. g. ex mera levitate fiant, nec periculum speciale ratione propria- vel alterius fragilitatis adnexum habeant.— Item osculari valde pueros, etiam cum sensibili delectatione, *per* «e non excedit veniale; quia ordinarie tunc abest periculum delectationis venereæ. — Ob eamdem rationem

4° *Per se,* ct mora et iteratio in amplexibus honestis omni culpa carent *inter personas sanguine jiuiclissinian,* nec mutme concupiscentia? suspectas, v. g. inter patrem et filias, matrem et filios, si fiant in signum specialis dilectionis, licet cum aliqua delectatione organica, modo hæc nec quæratur, nec libenter sentiatur.2

5° Oscula, etsi fiant *ex* more patria· si habeantur cum mora vel ardore, ordinarie sunt mortalia. Item oscula in or< vel alterius lingua ore excepta.l

Nola.—Tangere genitalia brutorum *perne* non est Icthale ; sed tactum hujusmodi usque ad effusionem *s*emini merito 'S. Alphonsus contra aliquos damnat ·le mortali ; non quidem ob seminis bruti diperditionem, sed quia talis actus ad libidinem valde incitat. Excusantur ob necessitatem conjungentes equos, boves, etc., modo libidini non consentiant.

Kegnh? practic/e. 1° Tactus erga corpus alienum, amplexus et oscula, sive sint libidinosi ex natura sua, sive ex intentione agentis, sunt *ejusdem speciei* ac actus consummati ; unde explicandum est in Confessione, an habiti sint cum persona conjugata, consanguinea, affine, voto castitatis ligata.2

2 In amplexibus morosis sæpissime habentur copula- cogitatio vel desiderium, imo et pollutio vel motus carnales, dc quibus prudenter interrogandi sunt, qui amplexus sine illis circumstantiis declarant, ut fit ordinarie.

4 >a-pe nesciunt juvenes (pio <pirtu moveantur; unde ob hæc et similia periculi plena, etsi nondum venerea patiantur, assuefactis et recidivis prudenter differtur absolutio : quia occasio lapsus, saltem pro alterutro, brevi fiet proxima.

ARTICULUS 11.

de \spectibvs imi-vdicïs.

489. Principia .— I. Aspectus turpe (pii sine causa sufficienti habeantur, graviter aut leviter sunt peeeauiinosi. juxta intentionem aspicientis, turpitudinis gradum, ct consensus venerei periculum. — Quocirca notandum : 1° Faciliusn gravi reatu excusatur, qui seipsum. quam .qui alios aspicit; quia propria minus movent: — 2 Pari ratione facilius excusatur aspectus in personam ejusdem sexus quam sexus diversi.

II. Aspectus quicumque, licet in se honesti, sed ex prava intentione habiti, sunt etiam peccata mortalia. Id per se patet. Explicanda tamen non est in Con-

1 II. A. Tr. IX. 5. L IV. 130.
2 Martinet. Lib. V art. 9. § 5.

› L IV n;
2 Ib. 153. K·9.

fcssione *qualitas persona-* turpiter aspecta·, puta, si sit Deo sacra, nupta, etc., nisi adfuerit simul desiderium pravum ; quia *per se* hujusmodi qualitas non est objectum visionis peccaminosœ. Ita S. Doctor contra Salmanticenscs.1

490. *Resolves?*— 1° " Aspicere *concubitum humanum* sine dubioest Icthalc; *brutorum* vero" (majorum) "valde periculosum; unde nulli permittendum, nisi tantum illis, quibus incumbit animalia conjungere ad generationem, et modo absit in eis periculum consentiendi in turpia." 8

2° " Aspicere *verenda persona: diversi sexus* difficulter excusatur unquam " (et numquam, credo, in pictore, — quia nulla adest luee pingendi necessitas) " a mortali, nisi forte aspectus fiat e loco valde longinquo, et ita obiter ut nullum periculum delectationis adsit." Et hoc. tenendum putat S. Alphonsus contra Salmanticenses, etiamsi abesset periculum commotionis ratione retatis puerilis aut senilis aut frigidae complexionis ; (plia saltem adesset periculum concupiscendi. Excipe, si oculi defigantur in *infantulum,* quia parum movet ; nisi morose vcl iteratis vicibus id fiat cum pravo affectu.4

3° Aspicere *pudenda ejusdem sexus* cx curiositate vel levitate, ut fit inter natantes, vel aliquando inter impuberes, non est mortale. — Secus si adsit allectus libidinosus, vel speciale libidinis periculum, ut si aspiciens sit valde propensus ad sodomiam, vel pulcher adolescens morose ct delectabiliter aspiciatur nudus.5* Hinc graviter reprehendendi, qui, detectis verendis, simul natant ; item pueri et puellæ sibi invicem verenda detegentes, etsi obiter et ex levitate ; id enim, si non est mortale, sim· dubio ad mortale conducit.

4° Aspicere *propria verenda* est mortale, " si liat studiose et morose, absque necessitate ; secus, si breviter." fi

5° " Aspicere *partes minus honestas* persona· diversi sexus, sed non turpes, nempe brachia, crura aut pectus, non semper est *per se* mortale ; sed si aspectus sit deliberatus et diuturnus, aut si aspicicnssit ad venerem proclivis, difficillime a mortali excusabitur,- Et idem sentio," ait S. Doctor, "'de co qui *vultum* mulieris pulchra· morose inspicit, saltem si inordinato affectu eam diligat." 1

G° Aspicere *picturas obscœnas* (vel statuas lascivas) ex mera curiositate dicunt auctores non esse mortale, si absit periculum turpis delectationis; sed vir morose aspiciens pudenda muliebria depicta nuda, vcl levi velo tecta, nescio," pergit S. Doctor, " quomodo a mortali excusari possit."'2*

ARTICULUS IIT.

DE TVRPH.OQl 10 ET LECTIONI'. OBS(lENOIU M.

491. Pr in c ipia . — I. Turpia loqui, canere, scribere, audire, legere, sive carnalis delectationis causa, sive cum periculo consensus in illam, sive etiam cum gravi scandalo, est peccatum mortale. Ita *omnes?* II inc

1° Graviter peccant, generaliter loquendo, qui *sermones* permiscent, licet cx levitate tantum, dc actu conjugali, de licitis et illicitis inter conjuges, de modis impediendi generationem, procurandi pollutionem, præsertiin si id fiat inter juvenes diversi sexus.

2° Graviter peccant, qui narrant *propria peccata turpia;* et quidem ordinarie tripliciter, scii, ob complacentiam, scandalum et jactantiam de peccato commisso.

3° Graviter etiam peccant, qui sola *verba* turpia (licet nou sermones) proferunt *ob delectationem* captam cx ipsa rerum turpium cogitatione, vcl cum periculo talis delectationis. Neque a gravi peccato excusantur, qui. jocandi pretextu, verbis tequivocis, sed satis notis, eadem ob turpem delectationem exprimunt.

4° Idem dicendum de iis, qui legunt, absque justa causa, libros omnino obscœnos, etiamsi ex curiositate vel recreationis causa id facere videantur; quia *per se* ejusmodi lectio valde ad libidinem provocat. saltem ordinarie loquendo.

5° Insuper hic sedulo notandum, cum Salmaticensibus ex D. Thoma, gravi periculo nou carere diuturnum colloquium cum puella inordinate dilecta/

1 I, IV. 121.
a II. A. Tr. IX. 8.
s L. IV 419.
« Ib. 421.
5 Ib. 420. Not. III. 421. II. A. Tr. IX. 8.
« lb. 419.

1 H. A. Tr. IX. 8. Cfr L. IV. 422-423.
2 H A. Tr. IX. 8. Cfr. L. IV. 424.
3 L. IV. 426. « H. A. Tr. IX. 9.

492.— 11. Non est mortale verba turpia *proferre* ex ira. joco, ob vanum solat ium, ul solent messores, vindemiatores, muliones et ejusmodi. Excipe nimis lasciva, vcl si aliis scandalo sint, prout universim sunt pueris ct puellis. —" *Audientes* .... tantum ob curiositatem, aut ob vanum solatium, possunt aliquandoexcusari ti mortali; nisi adsit delectatio turpis, vcl illius periculum, quod facile semper aderit in adolescentibus, vcl aliis parum timoratae conscientiae, aut nisi adsit scandalum." — "*Legere* libros turpes" (non vero cos, de quibus n. 491. Γ) " ex curiositate, sine turpi delectatione, vel ejus proximo periculo," de se est tantum veniale. Sedulo tamen id, quantum fieri potest, juvenibus prohibendum.1

111. Turpia loqui, scribere, legere vel audire cum legitima causa, absque prava intentione, periculo consensus ct scandalo, nullum est peccatum.2 3 Hinc

1° Nou peccant, (pii ad stylum eflbrmandum et perficiendum legunt antiquorum poemata ; quæ tamen juvenibus non sunt concedenda.

2° Non peccant, qui libros obscœnos legunt ad scientiam comparandam, ad corrigendos mores, ad discendam historiie veritatem, ad Superiores informandos, etc.; modo turpibus non asseutiant et finem honestum vere intendant.

Quoad *audientes* hæc speciatim notanda sunt :

a Si qui audiunt obscoma, auctoritatem habeant in proferentes, cos cx officio cohibere tenentur ; sivero sint inferiores aut «equales, eos moneant, aut saltem coram eis taceant.

b Qui audiunt turpiloquia ex parte loquentia mortalia, parumque rident, nou illico atque indistincte peccati mortalis arguendi sunt: contingere enim potest, ut de modo potius dicendi, (piam de rebus ipsis rideant. Religiosi tamen et Clerici facile pr.eberent scandalum grave?

Regula practical Circa verba obscœna interrogentur pœnitenfes : 1° *Coram quibus* et *quoties* ea locuti fuerint, ratione scandali : — an coram viris aut fœminis, uxoratis aut non uxoratis ? pueris vel adultis? Facilius enim scandalizantur puellæ et pueri, quam adulti, præ-ertim si agatur de adultis, in hoc vitio habitantis. Cave tamen ne inde concludas sermones lascivos inter personas conjugatas omnino a gravi esse immunes. Scandalo enim sibi esse possunt. Ncc fucum sibi faciant quod coram parvulis eos habeant prælexcntes quod non intelligantur ; nam aliquando revera intelliguntur, aut saltem parvuli memoria retinent quædam, quorum deinde explicationem quærunt, et facile obtinent.- 2° Quæ *dixerint verba ;* an v. g. nominarim pudenda diversi «‹ xus (Nota Sanctum agere dc interrogandis *rudibits;* ideo non *omnes* eo modo interroges), ut sciatur au sit mortale. — 3° Num verba protulerint *ex ira* vvl *joco;* nam tx ira difficilius aderit complacentia et scandalum. — 4° Num *jactaverint se* dc aliquo peccato ; tunc enim tria peccata sæpe concurrunt, ut dictum est.— Interrogentur etiam an delectati sint in audiendis aliis inhoneste loqnentibus. ct an tum adverterint ad correctionis præceptum, putantes eam profuturam. Subjungit S. Doctor 1 "Caveat confessarius ab absolvendis *recidivis* in colloquiis turpibus, quamvis dicant se ca protulisse ex joco, nisi prius emendentur, vel signum extraordinarium doloris afferant." " Heu ! quid damni," inquit, "ab verbis inhonestis ! Unum inhonestum verbum efficere potest, ut omnes, qui illud audiunt, damnentur." 2

CAPUT III.

DE PECCATIS LVXUK1.I COXSVMMAT.E.

Hæc duplicis sunt generis : alia *juxta,* alia *contra* naturam, prout servantur vel non servantur conditiones ad generationem necessariæ.

ARTICULUS I.

DE PECCATIS LVXTRI.E JVXTA X ATI'RAM.

Sex hujusmodi peccata recensentur, videlicet : 1° fornicatio simplex: 2° adulterium; 3° incestus; 4' sacrilegium; 5° stuprum; 6° raptus.

1 L IV. 420. 427. II. A. Tr. IX. 9. 10.
- lb. 420. 1.
3 Srnv. T. I n. 801.
1 I'rax. Conf. n. 40.

1 Prax. Conf. n. 40.
a Inst. Cat. P. 1. c. β. n. 21.

§ 1. *Defornicatione.*

493. *Definitio.* — Fornicatio, si in sensu *lato* accipiatur, est omnis illicitus concubitus. — *Stricte* autem definitur: Concubitus soluti cum soluta cx mutuo consensu.- Solutus hic intelligitur, qui liber est ab omni vinculo Matrimonii, voti, aut cognationis in gradu prohibito.

Principia. I. Fornicat injure naturali et divino positivo penitus vetatur, ita ut a peccato gravi excusari nunquam possit.— Constat: 1° Ex Scriptura sacra :1 *Neque fornicarii regnum Dei possidebunt. Omnis fornicator aut immundus . . . non habet luereditatem in regno Christi:* 2° Ex ratione; nam, si fornicatio permitteretur, plerumque homines a Matrimonio contrahendo recederent, et suscepta ex fornicatione proles sine ulla educatione desereretur. Hinc vero subversio ordinis socialis necessario sequeretur. Addit S. Alph.2 " de se est contra jus naturie carni rationem subjicere, ut accidit in fornicatione ob delectationem actus; in Matrimonio autem, esto eadem delectatio interveniat, Deus tamen speciali providentia disponit, ut talis deordinatio absit."

II. Ad fornicationem referuntur, sicut ad eamdem speciem, concubinatus et meretricium. — Concubinatus *proprie dictus* est commercium habituale soluti cum soluta. De eo agetur n. 1438 sq. Meretricium est status mulieris multis, saltem pluribus quam duobus, prostituta Est peccatum gravissimum ratione dispositionis animæ, scandali et nocumenti prolis, qme raro ex meretricio nascitur, ct, si quando nascatur, pessime solet educari.

Circumstantia concubinatus aut meretricii, licet ratione speciei non necessario in Confessione declaranda sit, per accidens tamen ordinarie est explicanda ad statum et genus occasionum manifestandum, confessario vero interroganti semper aperienda est.

i 11. *De adulterio.*

494. *Definitio.* — Adulterium est copula habita eum persona conjugata.3

Principia. 1 Adulterium est gravissimum peccatum, tum contra castitatem, tum contra justitiam. Constat: 1° Ex Scriptura: 1 *Si dormierit vir cum itjrore alterius, uterque morietur, id est, adulter et adultera; et auferes malum de Israel. . . . Neque adulteri regnum Dei possidebunt.* 2° Ratione: adulterium enim violat in re gravi jus alterius, compart is nempe; prolis bono ollicit; familiie nocet; smpe scandala parit et rixas, innumeraque alia gignit mala, prout quotidiana docet experientia.

II. Adulterium commissum cum conjugata est gravius peccatum per se loquendo, quam si conjugatus peccaret cum libera. Ratio est quia in priori casu copula, vrl nocet generationi (quod non raro evenit), et tunc maritus inique orbatur liberis; vel falsos Iwrvdcs intromittit in familiam, aut saltem sæpc parit prolis incertitudincm.2

Nota.— 1° Nihil refert *quod conjux consentiat,* quia talis juris cessio est nulla, cum jus in corpus conjugis utrique competat non solum ob bonum privatum, sed etiam ob bonum publicum. I nde proscripta est ab Innoc. XI. hæcpropos. 50': ""Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium."

2° Si peccet conjugatus cum conjugata, duplex est adulterium; quod in Confessione exprimi debet.

3° Qui sodomitice cognoscit uxorem suam cx communi probabilius committit adulterium; (plia hoc est contra bonum datse fidei, et hæc circumstantia in Confessione declarari debet.8

III. *De incestu.*

495. *Definitio.* — Incestus est concubitus cum persona cognatione vel affinitate conjuncta intra gradus in quibus non licet inire Matrimonium. Cognatio autem triplex est: *naturalis* nempe inter consanguineos usque ad quartum gradum inclusive (idem valet de affinibus): *spiritualis* ex Baptismo vel Confirmatione orta; ct *legalis* cx adoptione proveniens.

Principia. — I. Incestus est peccatum speciale ac gravissimum. Adversatur enim tum castitati, tum pietati et verecundiæ cognatis et affinibus debita I nde in Levitico4 poena mortis plectitur: et B.

» 1 Cor. 0. 9. Eph. 5. 5.
» L. IV. 432. Cfr. Vind P. VU. Q. 8. a. 2. IU. ' II. A. Tr. IX. 10.
» Dcut. 22. 22. 1 Cor. 6. 9. 10.
a L IV. 445.
s Ib. 446.
‹ 0. 20. v. 14. sq.

Paulus[1] incestuosum graviter corripit, tradens eiun satanæ ut corrigatur,

II. Certum est dari saltem quatuor species incestus in Confessione explicandas. — Communiter enim docent: Incestum *inter consanguineos cel afiines* differre specie, tum Γ ab incestu inter cognatos *spirituales,* tum 2° ab incestu inter cognatos *legales,* (piia proveniunt ex radice formaliter diversa : imo, juxta I). Thomam,[2] per copulam inter cognatos spirituales committitur sacrilegium ad modum incestus. 3° Item incestus inter consanguineos vel affines *in primo gradu Unem rectce* differt specie ab omni incestu inferioris gradus ; (piia conjunctio inter parentes ct filios, et specialiter inter matrem et filium, est omnino prohibita jure nature propter reverentiam parentibus debitam; item ex eodem motivo, ait S. Alph., prohibetur conjunctio inter socerum et nurum, inter novercam ct privignum.[3] Cætera vide n. 1365. q. 2°.

Nota.— Incestum probabilius non committit *eonfessarius* rem habens cum pœnitente ; nulla enim est inter eos cognatio spiritualis, cum hæc nonnisi cx Baptismo et Confirmatione oriatur. *Parochus* vero peccans cum sua parochiana delinquit contra justitiam, cx (pia tenetur oves suas non verbo tantum, sed et *exempto* pascere/ Idem plures dicunt de tutore erga pupillam, et de omnibus, quibus cura minorum commissa est.[6]

§ IV. *De sacrilegio.*

496. *Definitio.* — Sacrilegium (in materia luxuria;) est violatio person®, loci, vel rei sacræ per actum venereum.

Grande peccatum est : dictat enim ratio sancta sancte tractanda esse ; ct duplicem malitiam continet, alteram contra castitatem, alteram contra religionem.

Pr in c ipia . I. Circa *personam* committitur sacrilegium, si quis luxuriose peccat habens votum castitatis, vel cum habente illud. Hinc sacerdos peccans cum alia persona sacra duplex committit sacrilegium.

1 1 Cor. 5.
2 2. 2. q. 154. n. 10. ad 2.
8 Lib. IV. 450.
4 Ib. 451.
6 Scav. T. I. n. 778. nota 2. Craisson, l)c rcb. vcn. n. 110.

Notat S. Alph.[1]: 1° " Religiosus, qui est etiam sacerdos, castitatem lædcndo probabilius unum sacrilegium committit"; (piia unam religionis virtutem offendit.— 2° " Sacerdos inducens suo consilio laicum ad fornicandum, committit sacrilegium, si ex affectu ad libidinem inducit. Secus, si ex alio pravo fine." [2]

II. Circa *locum* sacrilegium erit omnis actio luxuriosa in loco sacro. Sic v. g. pollutio voluntaria m ecclesia est sacrilegium, quamvis secreta sit et ecclesia reconciliatione non indigeat, prout indiget in pollutione notoria.

Nota. — 1° Tactus leviter turpes in ecclesia *probabilius* non sunt sacrilegia ; (piia ex eis non resultat magna irreverentia in locum sacrum. 2° Tactus *enormiter* graves communiter habentur ut sacrilegia; et idem ceu *absolute probabilius* affirmat S. Alphonsus, si tactus (item verba et aspectus) sint *simpliciter* graves. 3° Actus interni non sunt sacrilegia, si desideria externe in loco sacro peccandi ĕxcipias.

III. " Circa *rem* committit sacrilegium (pii abutitur rebus sacris ad turpia. — Idem dicendum de sacerdote, qui turpiter peccat indutus ad Missam, aut gestando Eucharistiam, aut statim post Communionem, v. g. infra mediam horam." [4]

§ V. *De stupro (Rape').*

497. *Definitio.*—Stuprum stricte sumptum (ut in Jure Canonico) est defloratio virginis, ipsa invita. In sensu latiori (ut in jure civili) est oppressio cujusvis mulieris, etiam nuptae.

Pr in c ipia . — I. Stuprum in utroque sensu malitiam habet specialem ; (piia prætcr fornicationem continet injuriam certe gravem ob violentiam pudicitia' mulieris illatam, quæ malitia augetur, at probabilius intra eamdem speciem, (piando quis virgini violenter aufert integritatem : hæc enim reputatur, et merito quidem, ceu bonum maximi pretii, quo præsertiiu virgines honorantur et ad convenientes expetuntur nuptias. Ideo stuprum virginis in jure canonico specialibus plectitur pomis.[6]

1 II A. Tr. IX. 20.
2 Cfr. L. IV. 454-457.
8 L. IV. 458- 462. Cfr. Vind I'. III q. 3-
4 II. A. Tr. IX. 23. L. IV. 463.
6 Cfr. Cntisson, Man. juris can. n. 6266.

498.— II. Ad crimen stupri sufficit violentia moralis et interpretativa.— Communiter enim stupri reus censetur etiam ille, qui puellam usu rationis nondum gaudentem, ebrium, fatuam aut dormientem oppresserit.— Item stuprator dicitur, qui virginem fraude (v. g. falsa Matrimonii aut magnie dotis promissione), vel gravi metu, etiam rcvereutiali, ad malum induxerit.[1]

Quinimo, etsi communius et probabilius doceatur *per se* non esse speciale peccatum, *si virgo plane consentiat,* quia consentienti proprie dicta injuria non fit; poterit tamen esse tale aliunde, "scilicet ratione infamiæ vel moeroris parentum, vel rixarum, odii, etc."[2][3]

§ VI. *De raptu [Abduction'].*

499. *Definitio.*— Raptus dupliciter committitur: vel violenter abducendo fceminam repugnantem de loco in locum *Matrimonii contrahendi causa;* — vel abducendo virum aut fœminam *libidinis explendæ gratia,* de loco tuto ad non tutum, per vim aut gravem metum illatum aut personæ raptæ aut iis, quibus illa subest, i. c. parentibus, aut tutoribus, aut viro.

Principia.— 1. Raptus, Matrimonii causa, non solum grave peccatum est, sed inducit etiam impedimentum dirimens, et gravissimis in Jure Canonico plectitur poenis.

II. Raptus libidinis causa (de quo hic agitur) est peccatum grave, quo lieditur tum castitas, tum justitia.— 1° *Castitas,* propter ipsam fornicationem, aut saltem propter intentionem libidinosam. 2° *Justitia,* quia vis infertur vel raptæ, vel iis quorum potestati subest, vel etiam utrisque.

Nota.— Si mulier *suijuris* (majorennis aut emancipata) consentiat rapere volenti, et *sponte abscedat,* etiam insciis parentibus, non est proprie raptus, sed *fuga [elopement),* quæ non addit malitiam specie distinctam a fornicatione.[8]

Raptum vero etiam constituunt preces importuna': item dolus et fraus. Id, respectu Matrimonii, decisum est aS. Congr. Concilii 27 aug. 1864?

1 Scav. T. I. n. 775.
2 L. IV. 443.
3 Ib. 444.
« Acta T. I. p. 15-25.

ARTICULUS II

DE PECCATIS LUXURIAS CONTRA NATURAM.

Peccata contra naturam sunt quatuor specie diversa; Γ pollutio seu mollities; 2° onanismus; 3° sodomia; 4° bestialitas. Dicuntur contra naturam, quia offendunt non tantum naturam rationalem, ut alia peccata, sed etiam naturam animalem rectam.

§ I. *De pollutione.*

500. — *Definitio.* Est seminis cum libidinosa delectatione effusio sine congressu cum alio. — Differt a *distilladone,* quæ est fluxus humoris cujusdam minoris momenti quasi guttatim et absque vehementi delectatione aut commotione accidere solitus.[1]

Divisio. Pollutio potest esse vel ro*luntaria in se,* seu directe; vel *voluntaria in causa,* seu indirecte; vel *involuntaria.*

1° *De pollutione directe voluntaria.*

501. Principia.— I. Pollutio directe et perfecte voluntaria est semper peccatum mortale; ita ut nunquam illam procurare liceat. — Constat 1° ex Scriptura: *Neque molles regnum Dei possidebunt.*[2] 2° Ratione; tum quia pollutio intrinsecam habet repugnantiam cum naturâ, quæ seminis effusionem in utroque sexu unice ad generationis opus ordinavit; tum (piia, ob vehementem in hac effusione delectationem, ordo nature mox subverteretur, nisi pollutio esset graviter prohibita. Facillime ejusdem contrahitur habitus, quem sequi solet alienatio a licitis conjugii voluptatibus, hebetudo sensus et rationis ex frequenti deliquio mentis, debilitatio corporis, morborum colluvies, demum totius hominis abominanda corrüptio. 3° Confirmatur damnatione prop. 49. ab Innocentio XI. p. W II.[3] Hinc sequitur

1° Nullo in casu, et ne ad servandam quidem vitam, licitum esse intendere, vel procurare effusionem seminis, quantumvis exiguam, vel inemptam promovere.

2° Liceret probabiliter expellere semen certe corruptum, modo sine sensu libidinis et sine directa sani seminis effusione

1 Il A.Tr. IX. 29.30. Salin. Tr. 26.C.7. n. 18.
2 1 Cor. 6. 10.
8 L. IV. 476. Cfr. Martinet. L. V. art. 10. § 3.

fieri posset, v. g. ope medicamenti.[1] Hodie vero medici testantur semen non corrumpi, sed tantum non elaborari, proindeque vanam esse hypothesim seminis corrupti et morbiferi.

II. Omnes pollutiones secundum se sunt ejusdem speciei, modo sim; concubitu fiant. Dicimus: *secundum se;* quia ratione circumstantiarum possunt ei adjungi alia? malitia?, v. g. si polluatur sacerdos rei conjugatus ; si fiat eum desiderio peccandi, vel se delectando de concubitu cum alia persona imaginata, vel per tactus alienos.[2] Hinc

1° Qui polluitur tangendo personam mortuam, dormientem, vel doli incapacem aut infantem (modo .absit allectus ad sexum vel concubitum), non debet declarare in Confessione nisi peccatum pollutionis.

2° Qui polluitur tactibus alienis, sine affectu ad sexum, non tenetur explicare an pollutus fuerit tactibus viri aut feininæ, sed tantum dicere an ille alter fuerit persona conjugata, consanguinea, etc.[4]*

3° Qui polluitur ex contactu bestia», non tenetur hanc circumstantiam exprimere, si non adfuit concubitus;[6] a fortiori nihil dicendum de usu instrumenti inanimati.

4° Pollutio spadonum, puerorum et puellarum, licet perfectum semen non habeant, theologice nihil differt a pollutione aliorum. Nec distinguendi sunt diversi gradus (intra vel extra uterum, etc.) in pollutione mulieris; quamvis per accidens vir aut mulier exprimere debeant nocumentum grave, sibi aut proli nascituræ illatum, si prævisum fuerit.

Nota.— Hodierni medici nullum in feeminis proprie dictum semen vident in humore, qui ad intra vel ad extra in eis effunditur, et dicunt, semen illud improprie dictum non esse ad generationem necessarium. Et luee quidem sententia S° Alphonso jam videbatur *probabilior.* Attamen hujusmodi effusiones, quemadmodum et motus inordinati fœminarum, *per se* loquendo, iu Confessione declarari debent ; et effusiones quidem, ut peccata luxnriæ *connummat.fr* irum in f<rminis sint ultimus terminus delectationis venerem, utpote quæ per eas -atiatur et quit scit), et *contra naturam,* cum a Creatore ad sexuum commercium destinatae sint. Ita Craisson in Ephcmer. *Renue fle» sciences cedes)*

Regula practice.— I. Se polluente- interrogentur etiam de tactibus impudicis, separatis a pollutionibus, ct moneantur cos esse mortales.[3]

II. A pueris aut puellis non ‹ xquiratur an adfuerit seminis effusio; quia cum his melius est det ss< in materiali integritate Confessionis, quam esse rausam ut apprehendant quie nondum noverint, vel ponantur iu curiositate ea addiscendi.·

III. Communiter etiam docent nunquam petendum esse a foeminis an adfuerit hujusmodi effusio; qmestio enim est inutilis. — Pollutæ cognoscuntur quando ex vehementi organorum commotione magna in eis delectatio consurgit, qua completa, partes commotæ satiantur et quiescunt.[4]

2° *De pollutione indirecte voluntaria.*

502. Pr ix c ipia .——I. Pollutio indirecte seu in causa voluntaria tunc est peccatum, quando nulla datur necessitatis vel utilitatis ratio ponendi actionem, ex qua prævidetur secutura seminis perditio. Sequitur ex dictis n. 7. — Porro.

1° Est *grace peccatum,* quoties actio est causa per se et proxima pollutionis, prout certe sunt illa», quæ sunt graviter culpabiles in materia luxurie. uti v. g. lectio vel auditio rerum valde turpium, voluntarius et morosus aspectu- rerum penitus obscoenarum. colloquium diuturnum cum puella inordinate dilecta *(saltem ob periculum consensus),* tactus turpes et libidinosi, præsertim in corpus alienum, cogitatio morosa de concubitu, etc. ; . . . luee enim *per se* graviter influunt, et qui ponit talem causam, ad periculum saltem in confuso advertens, eo ipso vult effectum connatural)ter ei conjunctum, etsi illum non intendat.[6]

1 L. IV. 478.
3 Scav. T. I. n. 785. nota 2.
8 L. IV. 476. H. A. Tr. IX. 29.
4 L·. IV. 4O7.
6 Ib.

1 T. XXV11. p. 5S6. sv. T. XXIX. p. 9S. sv. ct 11. 205. sv. Nouv. Rev. Théol. T. V111. p. 235. - Praxis n. 41.
8 II. A. Tr. ult. n. 37.
1 Scav. T. I. n. 782. nota 2.
6 L. IV. 482. H. A. Tr. IX. 33.

2° Est *veniale,* quando actio est causa per accidens aut remota tantum pollutionis seu venialis in materia turpi et cui periculum *ver accidens,* vel *raro,* adjungatur. Talis est v. g. curiosus aspectus mulieris formosæ, vel picture minus honestae, vel coitus animalium minorum, lectio leviter turpis, verbum turpe ex joco prolatum, et. similia venialia peccata in genere luxuriæ. Item causæ, mortales quidem, sed non mortales in genere luxuriæ, ut e, g. intemperantia in cibo vel potu graviter pcccaminosa. Ratio est quia hæc non per se, sed potius cx infirmitate nature et per accidens influere censentur. Excipe, ut patet, si quis nosceret pollutionem ex causis per se venialitcr malis in materia turpi sibi frequenter evenire; quia tunc ex ista dispositione speciali luee essent causa respective proxima pollutionis. Secus vero, "si causa· sint omnino leves, prout essent visus partium honestarum mulieris, lectio leviter turpis, colloquium cum fœmina non diuturnum, vel leviter obscœnum"; eas enim " universas vitare esset moraliter impossibile." 1

II. Pollutio indirecte voluntaria omni culpa vacat, si habeatur ratio sufficiens causam ejus ponendi, dummodo 1° pollutio ab agente nullo modo intendatur, 2° excludatur periculum in ea consentiendi. — llitio est illa celebris 1). Thoime : Ubi sapiuntur duo effectus cx eadem causa indifferenti per se, unus malus, alter bonus, licitum est actionem ponere, effectum bonum intendendo, et malum permittendo.2 Ratio autem agendi (seu effectus bonus intentus) dicitur *sufficiens* quando est proportionala. i. e. gravis pro periculo gravi, levis pro levi. Sic a levi influxu (etiam in genere turpi) excusat quævis causa rationabilis necessitatis, utilitatis aut convenienti®, prout communiter docent?

Hinc peccatum *per se* non est : equitare recreationis causa ; cibos calefactorios temperate sumere ; certo situ in lecto cubare ; ex honesta causa loqui cum persona alterius sexus ; cognatam juxta morem patria· osculari aut amplexari ; infirmis servire ; eos in balneis adjuvare ; artem chirurgicam exercere ; suavem cantum audire ; Confessiones excipere, et similia; quamvis pr.evideatur per accidens secutura pollutio, modo non intendatur, et *Jirmmn* adsit propositum ei non assentimdi, si forsan accideret.

Nola. — Si præter periculum pollutionis materialis, detur aliquod periculum formalis consensus, ratio gravior et cautela specialis erunt necessaria?. Sequitur ex dictis n. 8.

3° *De pollutione involuntaria.*

503. Principium. — Non datur obligatio cohibendi pollutionem sponte sua evenientem i. e. iu somno aut iu vigilia contra voluntatem inemptam, modo absit consensus in delectationem, vel proximum ejus periculum (quod ex prmterita experientia quisque poterit dijudicare). — Ratio est, quia difficillimum est eam cohibere, cum jam incoepta sit, nec tenetur homo eam impedire cum periculo morbi, tentationis aut alterius incommodi : tunc enim ipsam non vult, sed patitur. — Ordinarie tamen cam cohibere aut impedire multum expedit, etiam ad salutem corporis; idque valet pnesertim pro eis, qui frequenti pollutione laborant? Medium aliquod *materiale* assignat Craisson,2 quod quanti valeat et an sine periculo animæ ab omnibus adhiberi valeat, sapientiorum judicio relictum malim.

Notat S. Alph. 1° " Qui pollutionem patitur, saltem curare debet ut eo tempore mentem a delectatione avertat ct Nomina SS. Jesu ct Maria· devote et fiducialiter invocet, ut consensum vitet. — 2° Si persona existât in semiplena vigilia ct delectetur tunc de copula inempta, minime damnanda est de mortali, cum ad mortale omnino requirantur ct plena advertentia et perfectus consensus ; quibus certe caret qui est semidormiens, et ideo non habet usum rationis perfecte liberum et expeditum."3 Idem etiam de tactibus nocturnis teneto.

Quid, quaeres, de (list illatione et commotione carnali ?

Resp. 1° De (listillatione hæc tradit S. Doctor: "Si est cum aliqua delectatione venerea, vel cum commotione spirituum, erit quidem mortalis, si non vitetur sicut vitanda est pollutio. — Si vero absque sensu et commotione, poterit ea per-

i II A. Tr. IX. 34. L IV. 484.
J 2. 2. q. 04. a. 7. 3 L. IV 184 in fine.

1 L. IV. 479.
- De reb. vencr. n. 162.
3 II A Tr. 1\. 32.

mût» tamquam emissio alterius excrementi, ut communissime docent.— Sed nunquam potest data opera procurari.” ⁸

2’ Eadem, proportione servata, videntur dicenda de commotione partium genitalium. Si gravis sit ct libidinosa, omnino vitari debet, sicut ipsa pollutio ; si levis sit ct proveniens ex actione honesta, vel cx infirmitate natura·, consultius erit eam contemnere, divertendo ad alia. (Cfr. n. 234).

Nola. — Remedia ad sanandos peccato pollutionis assuetos sunt: 1° In ordine *natures:* abstinentia a liquoribus et alimentis calefactoriis aut irritantibus; mortificationes discret®; custodia sensuum; prompta turpium cogitationum repulsio: fuga occasionum, librorum pravorum, personarum diversi sexus, etc. 2° In ordine *gratia:* fervens oratio et B· V. M. invocatio, præsertim tempore tentationis; — eleemosynae; — maxime vero frequens accessus ad Sacramenta. “ Vix puto,” ait S. Doctor, cum Toleto, “ esse aliud efficax remedium quam freqnentissimam Confessionem adhibere; est enim hoc Sacramentum maximum fnentim, ct qui hoc non utitur non sibi promittet emendationem nisi per miraculum.” ³

§ II. *De onanismo.*

504. — *Onanismus* est copula incœpta cum effusione seminis extra vas. Crimen istud patratum inter solutos est *duplex* peeeatum ; nempe fornicatio inchoata seu affectiva, ac pollutio in effectu. — Nota *specialem* onanismi malitiam, (piando committitur a solutis, *non raro ignorari;* quia facile sibi suadent, ibi adesse minus malum, ubi vitatur scandalum, et honori puellæ consulitur. Confessarius igitur interrogationes non urgeat, si pomitens videatur esse in bona fide, nec adsit speciale motivum de eo sciscitandi, v. g. suspicio abortus procurati vel attentati, affinitatis contract®, etc.

§ III. *De sodomia.*

505. *Definitio.*— Horrendum sodomia· crimen est concubitus cum indebito sexu, vel cum debito, at in vase indebito.

Divisio. – Sodomia alia dicitur *perfecta,* (pire est congressus duorum ejusdem sexus, nempe masculi cum masculo, fœminre cum fremina. Alia *imperfecta,* quæ est concubitus cum persona diversi sexus, sed in vase imiaturali. L. IV. 466.

Phiscjpji M,— Sodomia est crimen multo gravius pollutione simplici. Constat cx horrore, (pu ni apud omnes excitat, tum etiam ex pœnis inauditis, quas Deus Sodomie inflixit.[1]

Notat S. Doctor[3] cum sententia prol>abiliori : 1° Sodomiam *perfectam* esse *quemcunque* concubitum cum persona ejusdem sexus ; proinde, quoad hanc speciem, non exprimendum esse neque a viris, neque a fœminis, in qua parte corporis fuerit congressus aut pollutio, quia tota ejus malitia consistit in affectu ad indebitum sexum.

2° Sodomiam *imperfectam* non esse quemcunque concubitum innaturalcm viri cum muliere, sed coitum in vase prrepostcro ; specifica enim ejus malitia consistit in affectu ad vas indebitum.

3° Concubitum tamen seu conjunctionem corporum esse in *utroque* crimine essentialem. Hinc

506. *Resolves.* — 1° Si interfuerint solum tactus mutui, etsi cum pollutione, non est sodomia. Nec est sodomia, si vir se polluat inter crura, brachia, in sinu, aut etiam in ore mulieris ; sed sunt duo alia peccata, nempe pollutio in effectu e/ fornicatio in affectu.[3]

2° In Confessione exprimi debent: 1) Sexus complicis. 2) Copula ipsa sodomitica, seu in vase prrepostero. si sexu? fuerit diversus. 3) Qualitas person®, an fuerit conjugata, cognata, etc. 4) An reus fuerit agens vel patiens, ratione scilicet periculi pollution's, quæ in agente multo facilius contingit, quam in patiente. Cæterum circumstantia pollutionis ex communiter contingentibus supponitur ; quare tunc tantum, quum *non* adfuit, de ea loquendum est. 5) An vis adhibita fuerit?

3° Confessarius autem, eum intelligit mulierem cognitam fuisse extra vas naturale et præposterum, non amplius quærere debet in quo loco aut quomodo?

---

⁸ II. A. Tr. IX. 30. L. IV. 477.

- L. V ’ 404.

i Vide Gen. c. 19 et Rom. 1. 26. 27.

‖ L. IV. 466 467. H. A. Tr. IX. 24.

« H. L Tr. IX. 25.

1 L IV. 468. 469. 11. A. Tr. IX. 24.

4 L. IV. 466 Dicunt autem.

§ IV. *De bestialitate.*

507. *Definitio.* — Bestialitas est coitus cum bestia.

Enormitas hujus flagitii ex se patet.

508. — Ad bestialitatem revocatur peccatum cum damionc succubo vel incubo. Cui precato superadditur malitia contra religionem ; et praeterea etiam *sodomia* aut *fornicationis,* si dæmon appareat in forma pueri aut mulieris ; *adulterii* aut *incestus,* si quis delectetur de hoc horrendo coitu, quasi illum cum nupta vel conjuncta perageret.[1]

De bestialitate caute, sed libidini multum dediti ac cum bestiis multum agentes semper interrogandi ; plures enim putant sufficere eam ut pollutionem confiteri, ct multi sunt, qui cum illam semel aut iterum commiserunt, forsan solum in adolescentia, de illa diutissime tacent.[1] Expertus sum agricolas, de quibus dubitabam, utrum hoc peccatum noscerent, sequenti modo sine periculo interrogari An peccasti cum ente irrationali? Si affirment, interrogemur quid egerint ; si negent vel interrogatum mirentur, statim addat confessarius: Intendo interrogare, an contra bestias forsan blasphemareris.

Satis est in Confessione hujus criminis, ut concubitus discernatur a simplici tactu obscœno bestiæ. — Supervacua esset et illicita inquisitio dc *modo* congressus, de bestiæ *specie* aut *sexu ;* quia tota hujus facinoris deformitas consistit in accessu ad diversam speciem. Excipe, si aliud exigeretur propter reservationem casus.[i]

DE VII. ET X. DECALOGI PRAECEPTO.

Non furtum facies. — Non concupisces domum proximi tui, . . . non servam, non ancillam, non bovem, non asinum, nec omnia quæ illius sunt.[2]

Septimum Decalogi praeceptum prohibet omnem injustitiam *externam,* in bonis fortunæ proximi. — Decimum vero etiam peccata *interna* concupiscentiae, id est, desiderii bonorum proximi et actionis injuste vetat. Dc variis injustitiæ peccatis circa bona fortunæ dicemus in Tractatu particulari *de Justitia et Jure.*

DE VIII. DECALOGI PRÆCEPTO.

Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.[3] — Non falsum testimonium dices.[4]

509. — ITOC pncceptum, quatenus est negativum, prohibet 1° *pracipue* et *primario,* ne dicatur falsum testimonium tum in judicio, tum extra judicium; 2° *indirecte* ct *secundario,* ne lædatur fama ct honor proximi.

Quatenus autem affirmativum est, jubet. ut, qualibet sublata simulatione et fallacia, simplex et nuda veritas dicatur, ct ut tale semper quidem, sed non *pro semper* obligat, cum sæpius veritatem occultare nccessc sit.

Hinc prohibet 1° perjurium in proximum: 2° mendacium: 3° detractionem: 4° contumeliam : 5° judicium temerarium et suspicionem injuriosam. De singulis dicendum, excepto perjurio, de quo satis in secundo præcepto.

i H. A. Tr. IX. 28.
a Exod. 20. 15. 17.
’ Exod. 20. 10
< Mattii. l'J. 18.

1 Scav. T. I. n. 935.
2 L. IV. 474. 11. A. Tr. IX. 27.

CAPUT I.

DE MENDACIO.

ARTICULUS I.

DE MENDACIO IN GENERE.

510. — Mendacium est locutio vel significatio contra mentem cum voluntate (saltem implicita. *Nouv. Rec. Th.* T. 13. p. 479 sq.) fallendi.— Triplex distinguitur mendacii genus : 1° *damnosum,* quo mediante injustum damnum alicui infertur; 2° *officiosum,* quod utilitatis suæ vel aliéna? gratia profertur; 3° *jocosum,* quod tit ex joco et sola nugandi causa.

Principia .— I. Mendacium proprie dictum est semper intrinsece malum. Ratio est, 1° quia rectæ rationi repugnat vocibus uti contra earum naturalem finem et institutionem ; 2° quia, si alios in loquendo decipere liceret, ordo societatis, qui mutuo hominum commercio nititur, omnino subverteretur. Hinc: *Nolite mentiri invicem}*— S. Thom.,[2] S. Aug.'

IL Mendacium *damnosum* grave est pro ratione damni, quod proximo infertur; idcirco obligatio damnum reparandi ex eo sequitur.— Ita *omnes.* S. Thom.[4]

III. Mendacium *officiosum* peccatum veniale est /w *se,* quia in eo gravis deordinatio non apprehenditur. — Ita *omnes.*— A *fortiori* mendacium *jocosum per se* veniale peccatum non excedit. Imo interdum id, quod mendacium jocosum dicitur, omni prorsus culpa vacat ; quia non est mendacium *proprie* dictum, sed jocus recreationis causa adhibitus sine voluntate, vel implicita, fallendi, et profit non ipsi convenit nostra definitio. Hoc autem solum admitti potest, quando talia sunt rerum adjuncta, ut audientes facile intelligere possint,loquentem tantum jocari velle. — Ita *communiter.*

511. *Resolves.*— 1° Non mentiuntur, qui asserunt falsum quod credunt verum, sed errant tantum. E contrario mentiuntur, qui verum dicunt, quod falsum reputant, quia contra mentem loquuntur.

2° Non sunt mendacia locutiones tropicæ, ironicæ, hyperlwlicæ, quæ ut tales facile ab audientibus accipi *possunt et solent.* Multo minus paralwlæ, quibus tam frequenter ipse Christus utebatur. — Nec sunt mendacia æquivocationes, si non impediant, quominus sensus loquentis cognosci queat.

3° Non mentiuntur, qui fabulas conscribunt, vel cx joco dicunt aperte falsa, ut manifestum est.

1° Ad mendacium referuntur simulatio *formalis,* hypocrisis, adulatio et inanis jactantia, quæ peccatum veniale *per se* non excedunt ; mortale tamen evadere possunt, seu potius mortale accedere iis potest ob aliam peccati speciem, quæ superveniat.

ARTICULUS II.

DE RESTRICTIONE MENTALI.

512. — Restrictio *mentalis* est actus mentis verba alicujus propositionis ad alium sensum, quam naturalem et obvium. detorquentis vel restringentis.

Restrictio mentalis est 1° *pure* seu *stricte mentalis,* si sensus loquentis percipi nullo modo possit, et ha;c *proprie mentalis* dicitur ; 2° *late* seu *improprie mentalis,* si sensus propositionis ex adjunctis v. g. ex modo respondendi, ex usu recepto, etc. possit colligi.

Ad restrictionem mentalem revocantur æquivocationes seu ampbibologiæ, quæ sunt locutiones habentes duplicem sensum, sed unum minus obvium et alterum litteralem.

513. Principia. — I. Nunquam licet uti restrictione *pure* seu *proprie mentali,* nec amphibologia humano modo non perceptibili ; *a fortiori* non licet cum iisdem jurare, quia est simpliciter mendacium. Constat etiam ex propositionibus 26“, 27“ et 2S“ ab Innocentio XI. damnatis, p. XV. et XVI.[1]

514. — II. Licet aliquando *ex justo causa* uti restrictione *late,* id est *Improprie mentali,* ct verbis æquivocis, quando sensus a loquente intentus *intellipi possit.* Ratio est, quia hoc non est malum *in se,* cum proximus non *proprie* decipiatur, sed cx justa causa tantum permittatur ejus deceptio; aliunde ad bonum ucictatis

1 Coloss. 3. 9.
3 2. 2. q. 110. n. 3.
' I.ib. de Mendacio et contra Mendacium
« 2. 2. q. 110. n. 4.

1 L. IV. 152.

requiritur, ut medium adsit licite celandi secn tutn; aliquando autem aliud medium non suppetit præter æquivoeationem, aut restrictionem *late* seu *improprie* mentalem. — Dixi : *e.r justa causa ;* quia si usus talium restrictionum absque proportionata causa permitteretur, nemo posset aut vellet alteri credere; hoc autem iu maximum humana societatis damnum cederet. — Ita *communissime* theologi. S. Alph.1 — Lacroix.2—Suarez, Lugo, Laymann, Sporer, Elbel, et alii innumeri.

Licet vero uti ejusmodi lata restrictione etiam cum juramento; quamquam major causa tunc requiratur, cum divinum testimonium non sit sine judicio usurpandum, ct co quidem major, (pto verba majorem occasionem praebent errandi. Extra judicium vero, vel nisi de contractu oneroso ineundo agatur, veniale solum est ita sine justa causa jurare.8

515. *Resolves.*— 1° Culpa non caret, qui utitur restrictione etiam non pure mentali, aut æquivocationc aliquo modo perceptibili, 1) si id faciat absque ratione, sed ex sola intentione decipiendi, quia est abusus signorum ; 2) si interrogans habeat jus inquirendi aut imperandi veritatis confessionem coque jure legitime utatur, quia juri illi respondet *regulariter* \w subdito obligatio fatendi veritatem sine ambiguitate.4 Adde 3) si exinde damnum proximi emergeret (piod ex præcepto caritatis teneamur avertere ; f) dum contractus onerosi celebrantur; (pio in casu justitia postulat, ut verba nude ad mentem contrahentis proferantur.6

2° Confessarius interrogatus a tyranno, an Titius confessus sit homicidium, respondere potest et debet : *Nescio ;* quia confessarius id nescit scientia communicabili. Imo etiamsi instaret tyrannus ct diceret: *.In hoc nescis scientia commini icaliili ?* Respondere adhuc posset : *Nescio.* Ratio est, (plia tyrannus bene cognoscit, se jus non habere de hoc interrogandi, nec confessarius ut homo intclligit se scire, sed uti vicarius Dei, ac proinde scientia incommunicabili.

3° Reus a judice non *juridice,* aut non *legitime* interrogatus potest respondere se crimen non patrasse, subintelligendo, de quo possit inquiri, scu.quod fateri teneatur.1

4° Possunt uti hujusmodi restrictione omnes person® public® interrogata de rebus sua fidei commissis, ut sunt secretarii, legati principum, duces exercituum, magistratus, advocati, medici, chirurgi, obstetrices, et quisquis officium et rationem habet veritatem aliquam occultandi. Si enim secreta his personis commissa violarentur, gravissima inde sequerentur incommoda in societate.

5° Potest famulus jussu domini negare, ipsum esse domi, quamvis adsit ; quia talis locutio generatim usu recepta est ad significandum, eum non esse domi, quatenus videri aut visitari possit. Attende tamen ad locorum consuetudinem.2

CAPUT II.

DE DETRACTIONE.

1° De vitio detractionis; 2° de restitutione famæ.

ARTICULUS I.

DE VITIO DETRACTIONIS.

516. — Detractio est denigratio injusta famæ proximi absentis. Fama autem est bona æstimatio, (piam alii habent de excellentia nostra sive vera sive apparenti.

Detractio dicitur *simpliciter talis,* si fama proximi violetur revelatione criminis veri ; *calumnia* autem denominatur, si fanue violatio ex appositione criminis falsi sequatur.

Detract io variis modis fieri potest : 1° *directe,* si *tel* falsum crimen imponatur, *vel* verum amplificetur, *tel* occultum manifestetur, *rei* opus bonum sinistre explicetur ; 2° *indirecte,* nempe *tel* negando bona opera proximi, *tel* illa minuendo, *vel* etiam quandoque tacendo aliis laudantibus, *tel* frigide laudando. — Omnes autem hi modi sunt *per se* ejusdem speciei. (piia omnes idem bonum *fanue* respiciunt. \ttamcn *per accidens* novam speciem addere possent, v. g. contumeliam, injuriam in bonis fortuna susurrationem

» I. IV. 151. 152. 2 L. III. 287.
• L IV 151. 154. 4 L. IV. 154.
4 1. IV. 154. Scav. Toni. 11. n. 85.
1 L. IV. 154. s L. Iv. 105<

(quæ intendit dissolutionem amicitia), peccatum contra pietatem, si persona, cui detrahitur, *ardissimo* nexu cum detrahente conjuncta sit, idque mortale, nisi agatur de conjunctis extra 2uro gradum. Scav.1 *

517. Pk ix c ipia. I. Omnis detractio *directa,* sive sit *calumnia,* sive detractio *simpliciter,* est mortalis cx genere suo, quia est contra justitiam ; ct quidem gravius est peccatum, (piam furtum, quia majori bono proximum injuste privat, ut constat ex sensu communi et cx Scriptura Sacra : *Metuis est nomen Ionum, quam divitite ;* et *dbominatio hominum detractor."*

11. Gravitas detractionis desumenda est pnccipue ex gravitate damni, quod proximus ex ea pati potest, ct non praecise ex gravitate defectus seu criminis, quod dc proximo narratur. Hinc ad cognoscendam in casu particulari detractionis gravitatem, attendendum est ad qualitatem 1° personæ *detrahentis,* nam viro gravi major præstatur fides quam garrulo ; 2° personæ *Ices/r,* quia (pio integrioris famæ et majoris dignitatis est, eo gravius capiet damnum ; 3° ad commune hominum de re divulgata judicium, quia hoc ipso judicio, quod pro adjunctis personarum quibus (n. 526. 1°) detrahitur, varium est, fama constat.8

5IS. II L Nunquam licet falsum crimen alteri apponere, ut constat ex propositione 44 ab Innoc. XI. damnata, p. X\ 1. Licet tamen justa de causa crimen alterius occultum etiam cum jactura famæ ipsius manifestare; quia aliquando bonum publicum vel privatum hoc requirit, et tunc jus proximi ad famam conservandam a potiori jure eliditur.4

IV. (’ausa,· autem, propter quas licite, debitis tamen sub conditionibus, crimen alterius revelari potest, sunt sequentes : 1° utilitas notabilis revelantis ipsius, ad consilium vel auxilium in re gravi petendum, secluso tamen quocumque affectu ad detractionem; 2° utilitas delinquentis, nempe ad ipsius instructionem vel correctionem, etc. ; 3° utilitas publica, uti ad impedienda mala Keipublicæ vel Religioni aut alicui Communitati imminentia, quo casu per se loquendo quisque ad revelandum tenetur; 4° utilitas gravis etiam privata sive audientium, sive aliorum, v. g. ut a malis, damnis aut incommodis certe aut probabiliter eventuris liberentur Sic certiorem facere potes dominum de infidelitate servi ; revelare alteri, (pii te ob grave negotium de hoc consulit, defectus alicujus personæ : imo aliquando ad hoc obligaberis juxta regulas caritatis. Sic erit revelandus homicida, si aliquis innocens hujus criminis accusaretur, potior est enim couditio innocentis.

Ratio horum est, quia jus iu fuma vera et falsa seu apparenti et existimata catenas differt, (piod illud *absolutum* est, seu ab *omnibus semper et ubique* servandum, et ideo numquam licita est calumnia (h. n. III.); hoc vero est *limitatum* i. e. cessat, quando alii ex errore circa alicujus excellentiam grave caperent damnum : imo cessat vel in dubio de gravitate damni, (piia in tali dubio favendum est innocenti. Quare in allegatis casibus nec *justitia* violatur, cum proximi jus limitatum sit, nec eharitas, quia hæc non obligat cum gravi incommodo.1

Dixi : *debitis tamen sub conditionibus* nimirum 1° ut non habeatur ejusmodi notitia ex Confessione Sacramenti!i, (pia, ut patet, *nunquam* uti licet ; 2° ut damnum alio modo evitari nequeat ; 3° ut sit satis proportionatum amissioni famæ ; 4’ ut nec plus, nec pluribus manifestetur, (piam ad avertendum damnum necessarium est: 5° ut notitiam non acceperis injuste per vim aut fraudem, puta aperiendo litteras, etc., nisi tamen tibi, ob mutata adjuncta, liceret eam etiam hoc modo exquirere : qui casus esset, si a) revelatio necessaria foret ad bonum commune; b) alter teneretur ex justitia secretum revelare ad damnum tuum reparandum; c) ille injuste te vexaret.2

519. Qv.esit a. — Quær. 1° *.lu peccet graviter, qui recelât unicum peccatum mortale alterius ?*

Jiesp. 1° Non est semper peccatum grave revelare peccatum alterius, etiamsi pluribus manifestetur. Attendendum igitur est ad rerum et personarum adjuncta, ex quibus colliges, an aliquis gravem famæ jacturam ex peccati revelatione patiatur.

Resp. 2° Si peccatum graviter dedcco. rct sive in se, sive relative ad infamatum, certo detractor graviter delinquit, quoties

1 T. I. n. 552. 2 Prov. 22. 1 ct 24. 9.
‘ L IV 967 Mnr.p. 110. 4 L. IV. 972.

1 L. IV. 968 Mar. p. 407. 2 L IV. 969.

hujusmodi peccatum, licet unicum, pluribus manifestat, quia grave fainm damnum proximo infertur.

Resp. 3° An vero sit mortale hujusmodi peccatum unico viro prudenti ct discreto, a quo sci!, periculum non sit ut aliis manifestetur. revelare, secluso animo nocendi et *alius generis* damno, *controvertiiur.*

Sententia *communior* ct *probabilior* dicit, graviter peccari, nisi inadvertentia aut magna levitas excuset. Ratio est, 1° quia laesio fama· etiam apud unam personam gravem gravis censetur, ut patet ex judicio temerario, quod per se grave est ; 2° quia sæpe homines ægrius ferunt, se hedi apud unam personam gravem, quam apud tres vel quatuor alias.

11“ Sententia satis *probabitis negat.* Ratio est, quia cum fama consistat in communi æstiinationc hominum, non censetur absolute diffamatus, qui apud unum vel alterum dumtaxat bonum nomen amisit.[1]

520. — Quær. 2° *An cornmi!tatpeccata numero diversa qm detrahit alicui iu pluribus materiis, vel eam diversis contumeliis afficit, aut uni detrahit coram pluribus ?*

Resp. Vide dicta n. 227. quær. 1° et 2°.

Quær. 3° *An crimen publicum revelari possit illud ignorantibus, qui degunt in loco, ubi jam e,st publicum ?*

Resp. Affirm., quia hoc nec contra justitiam videtur esse, nec contra caritatem, sive sit publicum publicitate juris, sive publicitate facti.[2]

521. — Quær. 4° *An crimen publicum in uno loco possit revelari in alio loco, ubi ignoratur ?*

Resp. 1° *Affirm., probabilius per .se,* saltem absque peccato gravi, si agatur de loco vicino, seu de loco ubi facile et brevi publicandum est, nec ex anticipatione sequatur grave damnum pro infamato. Ratio est, quia fama brevi et necessario amittenda nullius aut certe non magna æstùnationis est, et moraliter loquendo jam abjecta est.[8]

Resp. 2 Si agatur de locis, ad ꝗua divulgatio non est perventura, aut non nisi post diuturnum tempus, *distinguendum est :*

Γ *Quoad notorietatem juris* 1° Non est contra justitiam, quia judex, (piando publice aliquem condemnat, intendit reum spoliare fama, ut cieteris ubique sit in exemplum. Ita *communiter.* — 2° Nec *probabilius* est contra caritatem, saltem graviter, (plia ad bonum commune magnopere confert, sententiam ubique vulgari, ut ellicacior sit pœna, ac reus cognoscatur etiam ab incolis regionis remota·, (pii eum illo negotia tractanda habere possent.— Ita *communius,*[1] cum Lugo, Salmant.

2° *Quoad notorietatem Jacti, eonlrocertitur inter theologos.*

1“ Sententia *calde probabilis* dicit, non esse *per .se* illicitum, quia neque contra justitiam peccatur, neque contra caritatem, saltem graviter, modo agatur de criminibus, (pile reddunt hominem *perniciosum.* Ratio est, quia bono publico conducit, facinorosos homines dignosci, ut ab cis cavere omnes possint.[2] (Ω) p. 480.

11“ Sententia ‹· contrario dicit, esse peccatum tum contra justitiam, tum contra caritatem : 1° *contra justitiam* quidem, (piia infamatus in uno loco non amisit jus ad famam in alio remoto, ubi fama criminis non est brevi perventura: ergo ipsi facit injuriam, (pii cum ibi diffamat ; 2° *contra caritatem,* (plia diffamans nocet proximo in re gravi seu in fama, (piam alibi sine illius injuria possidere pergit. — Billuart, Antoine.

522.—Quær. 5° *Quandonam crimen seu Jactum diei possit publicum seu notorium ?*

Resp. 1° Dicitur omnino *publicum* seu *famosum,* (piando innotuit majori parti communitatis seu civitatis, oppidi, pagi, etc.

Resp. 2° Ilicitur *simpliciter publicum* seu *notorium,* (piando innotuit tot personis, ut nulla tergiversatione celari possit, et moraliter sit impossibile, quod in notitiam communitatis non deveniat. Valde autem difficile est determinare, quot personarum requiratur cognitio, ut crimen publicum censeri debeat. Varias regulas assignaverunt theologi pro vario numero personarum, quæ communitatem componunt. Juxta communiorem sententiam dici potest publicum crimen, si quindecim sciant ex communitate centum personarum·. aut viginti ex tribus saltem familiis diversis in communitate mille personarum ; aut quadraginta dispersi in oppido quinque millium personarum.[8]

i I. IV. 973.
2 L. IV. 974.
• L. IV. 974.
» L. IV. 974.
- Ib. et 11 A. Tr. XI. 12; In Rctr. recent, n. 12.
8 L. IV 975.

Sed, ut recte inquit Billuart,1 practice hoc remittitur judicio prudentis, qui, attento communitatis numero, hominum garrulitate ct aliis circumstantiis, judicet, an possibile sit, ut res secreta maneat. - Advertit etiam S. Alph.2 3delictum, publicatum in uno monasterio, non posse dici absolute publicum, nec proinde alibi manifestari posse, ne in alio quidem monasterio ipsius Ordinis, licet cum illo frequentem haberet ℭommunicationem.

523. — Quær. 6° .7// *delictum oHm publicum, at nunc occultum, publicari possit siue gravi culpa, saltem contra caritatem ?*

Resp'. Neg., nisi agatur de delicto olim publico notorietate juris, aut ad historiam pertinente.8

Quær. 7° -7// *peccet graviter referens tantum gravia peccata alterius, ut ab aliis audita,* v. g. *si dicat : Fertur, narrant, audivi de tali hoc vel illud ?*

Resp. 1° Peccat graviter contra caritatem et justitiam, si *ita* referat, ut alii sint verisimilius et merito id credituri, v. g. si asserat se, quæ narrat, audivisse a persona fide digna, quia tunc causam sufficientem credendi malum præbet ; secus, si probabiliter fides dictis non adhibeatur, quia nulla infamia inde orietur. Multo autem facilius graviter peccabit referens, etiam ut mere dubium, peccatum enorme alterius, v. g. hæresis, sodomia·, etc.

Resp. 2° Peccat graviter contra caritatem, si audita referat connu iis, qui probabiliter ea credent ex levitate aut malitia propria: quia sub gravi quisque tenetur ex caritate tollere occasionem damni alterius, cum facile potest. Non tamen videtur peccare contra justitiam, quia non est causa efficax damni.4 Billuart,5 et alii *communiter.*

524. Quær. 8° *Quomodo peccet audiens detractionem ?*

Resp. 1° Peccat certe graviter contra *justitiam,* qui efficaciter, v. g. excitando, laudando, interrogando, - inducit alium ad detrahendum, (a) p. 480.

Resp. 2° Peccat graviter contra *caritatem,* (pii gaudet de detractione gravi ab alio facta, quia gaudet de damno gravi proximi. Excipe, si gauderet tantum de auditione rei novæ vel curios®, non vero de ipsa detractione.

Resp. 3° Superior peccat contra caritatem, si detractionem non impediat in quantum commode potest, etiamsi dc ea non gaudeat ; quia illi specialis obligatio incumbit corrigendi detrahentem, aut damno subditi infamati obviandi. Non vero peccat contra justitiam Superior sive detrahentis, sive infamati . nam nec hic de subditi, nec ille de non subditi temporali bono ex justitia tenetur. Episcopus vero et parochus detrahentem subditum, utpote peccantem, ex justitia corrigere tenentur.1

Resp. 4 Persona particularis plerumque aut omnino, aut saltem a gravi peccato excusatur, si detractionem non impediat, sive ex verecundia, sive ex timore, sive etiam ex negligentia, etiamsi commode possit, modo de illa non gaudeat, nec praeter infamiam aliud damnum accedat. Ratio est, quia in hac materia sæpe constare nequit correctionem esse profuturam; imo sæpe periculosum est, ct merito timeri potest, ne detractio potius augeatur vel producatur. Culpa tamen aliqua non carebit, si facile correctionem efficacem adhibere possit.2

Excusantur autem etiam a veniali, qui ubi advertunt detractionem, discedunt, sermonem ad alia divertunt, aut faciem avertunt, atque tristes se ostendunt juxta illud : *Dissipat facies tristis linguam detrahentem?*

525. — Quær. 9° *.tn liceat seipsum infamare ?*

Resp. Rffirni.. per se, si recta intentione fiat, secluso scandalo et aliorum damno. Ratio est, quia non est contra justitiam, eum quisque sit fama· sure dominus : nec contra caritatem, (plia hæc non obligat ad bona externa conservanda, nisi (piantum id exigat salus propria vel proximi.

Per accidens autem peccabis, et etiam graviter, si fama tua necessaria sit muneri tuo. vel si tibi vitæ, vel aliis infami® damnum ex hoc oriri possit .4

52fi. *Reso/res.* 1° Grave est peccatum etiam mortuis detrahere in re gravi ; jure enim ad famam non spoliantur, licet e vivis excesserint, 1 ude historiographi

1 De Justitia, diss. 15. n. 2. f 5.
• II. A. Tr. XI 12. in fine.
3 Ib.13.
4 L. IV. 977.
5 Ib.n. 2. 4 4.

1 L. IV 980 H. A. Tr XI. 17. 2 L. IV 981.
8 1'rov. 25. 23. ‹ L. IV. 983.

ignorainiæ notam memoriæ defunctorum sine causa sufficienti inurentes, occulta manifestando, cognita exaggerando, actam poenitentiam non referendo, graviter peccare possunt.1

2° Lethalc esse potest de aliquo in conspicua dignitate constituto tam multa, etsi non singula gravia, revelare, ut notabiliter lœdatur ejus fama. Fideles tamen ad gravem malitiam vix attendunt.

3° Mortale est, si dicas, aliquem esae adulterum, licet de hoc probabilia habeas indicia ; quia ejus famre grave nocumentum affers. Imo idem tenendum, etiamsi diceres probabile esse, cum esse talem.

4° Grave est dicere de sacerdote, quod duellum commiserit, quod sit amans puellarum, aliaque id genus. Sæpe autem lethalc non est id asserere dc milite, aut etiam dc juvene mediocris famæ ; nec dicere dc puella quod sit garrula, superba, etc.2

5° Non est detractio gravis de aliquo indeterminato male loqui, v. g. in tali loco esse multos improbos, ebriosos, impudicos : quia nemini gravis injuria irrogatur. Item non est grave crimen aliquod referre de aliquo, quem audientes non noverunt, nec unquam agnituri sunt, etiamsi nominetur: imo id *per se* omni culpa vacat, quia *ignoti* non est aestimatio.

6° Lethalc tamen est, saltem communiter loquendo, graviter detrahere alicui Monasterio, licet nullus Religiosus nominetur, v. g. si dicatur, in eo pravam duci vitam, grave peccatum fuisse patratum. Ratio est. quia Religiosi ejusdem Communitatis adeo inter se conjuncti sunt, ut coram externis velut solidarii alii pro aliis censeantur. Hinc tota Communitas apud imprudentes et simplices maculari solet.'

527- 7° Non est mortale dicere de publico ebrioso, eum hac die *iiiebrioliini esse, etsi occulte Jecerit ;* imo quandoque nullum adest peccatum, si quis omnem famam quoad aliquid amiserit, v. g. si dicas de meretrice, quod fornicata fuerit. Nec est mortale infamem iu uno crimine de altero valde affini dedecorare, v. g. si de adultero dicas, eum litteras amatorias misisse, vel de ebrioso, eum cum uxore rixatum esse ; quia talis rex elatio non est nova infamia, aut saltem non gravis. Dc disparato tamen et non connexo crimine aliquem infamare potest esse mortale, quia ille, qui dedecorus est in uno vitii genere, non ideo amisit jus famæ quoad reliqua.1

8° Non peccat, saltem graviter, qui solatii causa tantum, seclusa detrahendi intentione, alicui amico narrat injuriam ab alio sibi factam, etsi inde aliqua infamia auctori proveniat. Hinc probabiliter excusantur, saltem a mortali, famuli detegentes injurias sibi illatas a dominis, uxores a viris, lilii a patre, Religiosi a l'rælato, etc. ; quia auctor ℩njuria non potest esse rationabiliter invitus, remque tam difficilem exigere, ut læsus solatio vel consilio necessario carent. ('avendum est tamen, ne dicatur pluribus, ǎtqiù apertius nominetur persona, quam necesse sit ad consilium vel solatium.2

9° Nisi quis gravi damno (ut e. g. contingere potest ex revelatione illegitimorum natalium qua quis desideratis nuptiis privetur), aut magno dolore inde afficiendus sit, leve est detegere defectus naturales animi vel corporis alterius v. g. ejus stupiditatem, aut quasdam ad vitia communiora *dispositiones* e. g. quempiam esse supirbum, avarum, iracundum : nam isti non sunt morales, ct nec lue, nec isti graviter infamantes censentur.3

10° Non licet iu genere revelare alterius crimen occultum, simul narrando poenitentiam actam, quia semper quædam sinistra opinio remanet.

11° *Per se* grave est nominare directe personam, sed defectus ejusdem solummodo indirecte indicare (dicendo v. g. multa de illo scio, sed patefacere prohibet caritas), si talia apta sunt ad gravem suspicionem ingerendam, (b) p. 480.

ARTICGLUS II.

DE RESTITUTIONE FAMÆ.

528. Principia .— I. Detractor tenetur ex justitia, quantum fieri potest, 1° ad reparandam famam injuste ablatam ; 2° ad compensanda omnia damna temporalia ex diffamatione provenientia ct aliquo modo prœvisa.

1 L. IV. 978. 2 L. IV. 967.
3 I, IV. 978.

1 11. A.Tr. XI. 14. 8 L IV. 973.
8 L. IV. 967.

Ratio primi est, quia per ablationem famæ irrogata est injuria damnosa ; jus enim, quod quisque habet ad famam, auferri privata auctoritate nequit : cum itaque necessaria sit boni injuste ablati restitutio, propterea injuria illa resarciri debet. — Ita *omnes.*[1]

Ratio secundi est, quia omnia damna provenientia ex detractione tribuenda sunt detractori, ut causa; eorum efficaci, sive crimen revelatum sit falsum, sive verum, cum in utroque casu famam injuste detractor læserit. — Ita *communiter?*

II. Obligatio restituendi famam ot personalis. Obligatio vero reparandi damna, quie ex diffamatione orta sunt, est rcalis, et proinde ad hæredes transit. — Obligatio restitutionis urget etiam si quis mortuis detraxerit. Neque ha-redes eam condonare possunt, eum famæ alieme non sint domini.

529.— III. Restitutio fama· alio modo lacienda est a calumniatore, ac a detractore simplici. Hinc

1° *Calumniator* tenetur dicta retractare, et quidem *per se* etiam cum jactura propria· famæ, si aliter reparatio fieri nequeat; ratio, quia melior est conditio innocentis quam nocentis, ct malitia sua imputare debet, quidquid propterea est passurus.

2° *Detractor simplex* dicta retractare nequit, quia sic mentiretur, sed alio modo, quantum in ipso est, famam restituere debet, dicendo, v. g. se male locutum fuisse, se erravisse, aut quid simile; non enim hi solum errant (pii a veritate, sed etiam qui a rectitudine recedunt juxta illud:[3] *Errant. qui operantur malum?* Sed siepe modus ille non sufficit apud intelligentes et astutos, qui potius e\ his formulis conjiciunt, verum esse crimen, quod non aperte asseritur esse falsum. Tunc igitur detractor tacendo de dictis, data occasione, cum dexteritate et veritate laudare ct honorare debet eum, cui detraxit.

(’uret confessarius, ut hujusmodi faune compensationes, cum commode fieri possunt, ante absolutionem liant, quia postea difficulter adimplebuntur.[6]

530. *Resolves.*— 1° Qui alium injuste diffamavit verum crimen manifestando, tenetur ad integrum damnum ind<- proveniens et prævisum, saltem in communi, reparandum , quia injusta illius revelatio est causa vera ct unica damni l Hinc qui aliquem hoc modo impedivit nc contractus inirctur cum mercatore, qui honestum lucrum inde fuisset percepturus, pro lucri æstimatione debet ei satisfacere. Item qui alium hac ratione munere privant. — virum v. g. qui probus jam sit, delicti, quod ante annos aliquot secreto admisit, incusando, — tenetur ad satisfaciendum pro emolumenti amissi ratione. In damnis vero æstimandis *spes* quidem lucri, *speculatice* loquendo, cum S Alphonso consideranda est ; at *praelite* mstimatio spei cx ipso lucro dijudicanda erit, habita etiam ratione tum laboris, quem muneri amisso impendere cogebatur et quem nunc alii negotio impendit, tum incertitudinis utrum munere diu perfuncturus cæteroquin fuisset, quæ inrrrtitudo in nostra pnesertim regione attendenda est. Cfr. Kenr.’

2° Qui detraxit per libellum famosum. tenetur, ut efficax sit restitutio, eam facere contrariis scriptis vel publica revocatione. Item innotescere debt t reparatio, si cognoscatur diffamationem ad multos pervasisse, sed ignoretur ad quos pervenerit.[4]

3° Item in defectu diffamaturis ad reparationem fama tenentur, qui ad diffamationem propagandam cooperati sunt, iique omnes pariter tenentur de damnis fortuna·. si quæ acciderint.

4° Diffamator non tenetur ad veni;e petitionem, si famam reparare non possit; (piia per venia· petitionem fama perdita non restituitur; nec ille magis urgetur obligatione venia· petenda·, quam qui non potest restituere bona fortuna·, in quibus aliquem heserit— Ita *rommuniier.*

531. Qi'esita Quær. 1° *Qu<?nam sint causa a restitutione fame? excusantes l*

Rt sp. Sequentes communiter admittuntur :

1° Si delictum quod uni vel pluribus revelasti, alia via publicum evaserit, aut si fama alio modo reparata sit, v. g. per sententiam judicis, etc.

2° Si *prudenter* judicetur, criminis

1 L. IV. 99], *i* L. IV. 996.
3 1‘rov. 14. 22. 4 L. IV. 992.
6 II. A. Tr. XI. 18.

1 L. IV. 994. 996. 2 L. IV. 996.
3 Tr. X. n. 162. < L. IV. 995.

memoriam temporis decursu oblivione deletam esse.— In *dubii)* autem, crimen *rerum* in genere in hominum memoriam non est revocandum, nisi sit periculum evidens, ne infamia illa alio modo in memoriam reditura sit ; difficilius enim tunc restitutio effectum desideratum obtinet. Si vero crimen est *falsum,* revocanda est infamatio. Excipe tamen, si majus bonum ipsius infamati forte aliud suadeat, vel si detractori ex retractatione damnum *certum* immineat, quin damnum *dubium* infamati in aliquo casu pluris æstimari debeat.[1]

3° Si restitutio famie fieri nequeat sine damno multo majori infamantis, ut si huic, et non infamato, immineret periculum vitæ, vel si prælato ex restitutione fanue vili homini ablatai inulto gravior subeunda sit infamia : quo casu sufficiet infamatum postea merita laude extollere. L. IV. 1002.

4° Si reparatio sit moraliter impossibilis ob nimiam locorum distantiam aut alias speciales difficultates, quæ præscrtim in reparatione detractionis simplicis reperiuntur ; v. g. si, qui audierunt detrahentem, a præoccnpata opinione revocari non possint.

5° Si judicetur, detractioni fidem adhibitam non fuisse ab audientibus, ut fit sæpius, quando iu iræ calore detrahitur.

(j° Si infamatus obligationem expresse vel tacite remiserit, modo remittere possit; imo quandoque sufficit condonatio praesumpta.[2] Eam vero *invalide* remittit, si alteri, puta complici, fama inde perit; *illicite,* vetante sc. charitate vel pietate, si quis, v. c. sacerdos, fama indigeat ad aliorum utilitatem.[3]

Quær. 2° *Au detur obligatio restituendi famam sineformali injustitia losam, v. g., si quis detrahat ex inadeertentia ?*

Resp. Affirm., quia quisque tenetur reparare damnum ex sua actione, licet materialiter tantum damniticativa. proveniens, si commode possit, ut dicemus in Tractatu *de Justitia et Jure.*

532.— Quær. 3° *An infamans teneatur famam restituere etiam coram iis, qui crimen a se revelatum mediate acceperint ?*

Resp. Affirm, probabilius, si famam violasti apud audientes, quos *providebas* facile infamiam evulgaturos; quia tunc es vera ct voluntaria causa damni ; secus non teneris.[1]

Quær. 4° *An excuseris a restitutione farno, si etiam tostis tuam famam violaverit, nec restituere velit ?*

Resp. Negat Navarrus, Sporer, ct quidam alii ; sed *probabilius* affirmandum cum S. Alph. ; " quia non teneris alteri jus suum reddere, si ille recusat tibi reddere tuum. (c) p. 4SI.

Quær. δ° *Ah tenearis fimum pecunia compensare, si eam restituere non possis ?*

Resp. Neg.. saltem *probabilius,* quia justitia obligat tantum ad reddendum ablatum, aut æquivalens ; sed pecunia non fuit ablata per deti.ictionem, neque, ipsa est famæ æquivalens, cum sit alterius ordinis.[8] — Damna tamen *provisa* reparanda sunt. V. n. 523. (d) p. 481.

CAPUT III.

DE CONTUMELIA.

533. — Contumelia est injusta honoris bvsio præsentî et scienti irrogata. Honor autem est externa testificatio æstimationis, quæ de alicujus excellentia interne habetur Pncsens vero aliquis esse potest vel personaliter seu physice, vel moraliter per imaginem, perque aliud in quo aliquatenus repræsentetur.

Contumelia autem fieri potest 1° *negative,* per omissionem honoris *hic et nunc* debiti; 2ǫ *positive,* tum verbis, tum factis seu signis contemptus.

Ad contumeliam referuntur 1° *irrisio,* qua quis verbis et risu contemnitur; 2° *subsannatio,* qua quis gestibus ridiculis irridetur; 3° *improperium,* (pio alicui inopia, defectus, vel ortus obscuritas exprobratur.

534.— *Dico* I. Contumelia est peccatum mortale ex genere suo. Est enim quid gravius detractione, quæ *per se* est gravis. Constat prætcrea ex verbis Scriptura· 4 *Qui autem dixerit fratri suo : Rava, reus erit concilio ; qui autem dixerit : Fatue, reus erit gehenno ignis.*

» L. IV 908.
' I. IV. 1003.
1 L. IV. 1003.
« L. IV. 994.
1 b. IV. 991.
3 L. IV. 1000.
2 L Iv 999
« Mntth. 5. 22.

Dico Ii. Contumelia *per se* strictam inducit obligationem restituendi honorem et reparandi damna, si qua subsecuta fuerint, saltem si in confuso fuerint pnevisa, ut patet ex dictis de restitutione fanue.

Licet autem teneamur contumelias tolerare, - animum vindicta· abjiciendo,— quandoque tamen expediet contumelias repellere, quando nempe tolerantia obesse posset bono communi, v. g. si Prælatus tolerando redderetur contemptibilis, ct sic subditorum petulantia adaugeretur, etc.[1]

535. /l'rw/re.y. - 1° Ilonor publice per contumeliam ablatus, publice est restituendus coram illis, qui dehonorationis testes fuerunt, vel saltem ita, ut satisfactio ad ipsorum notitiam pervenire possit. Sufficit autem, ut satisfactio fiat per aliam personam, quæ nomine dehonorantis veniam petat.[2]

'2° Restitui pariter debet honor læsus per contumeliam occultam, quia verum honoris damnum proximo fuit illatum : reparatio tamen occulte fieri potest.[3]

3° Ea honoris restitutio requiritur, qme censeatur sufficiens ad manifestandam æstimationem juxta persona· oflcnsic conditionem. Si enim qui dehonoravit fuerit Superior, sufficiet si dehonoratum salutet, domi invisat, aut ei benevolentiam ostendat. Si autem fuerit mqualis, vel *a fortiori* inferior, major requiritur satisfactio, nempe ut pneveniat in salutando, cedat locum, veniam petat, etc., si alio modo sufficienter satisfacere nequeat.[4]

4° Si inhonoratus vindictam sumpsit, v. g. alterum percutiendo, vulnerando, . . . *plerumque* pro honore non requiritur ulterior satisfactio ; quia ille pro satisfactione videtur acceptare vindictam, alter vero non resistendo videtur fateri suam culpam ct aestimationem de altero.[6] - Item a restitutione honoris eximuntur rustici, si inter ipsos impacta mutuo fuerint æqualia convicia aut improperia, quia eo ipso fit compensatio.

5° In praxi multoties expedit, ut confessarius omittat monere pennitentem in bona fide cxistenlem circa satisfactionis obligationem, maximi'· si pnevideat, monitionem non profuturam esse; vel si putet cum, qui dehonoratus fuit, facile id condonare, aut recusaturum esse reparationem pnesertim publicam, ne memoria injuria· apud alios redeat, aut ne ipse rubore magis afficiatur, etc.[1]

CAPUT IV.

DE JUDICIO TEMERABIO, SUSPICIONE, ET DI BITATIONE TEMEKARIA.

536. — 1° *Judicium temerarium* est firmus assensus ex levibus indiciis conceptus dc aliquo peccato vel defectu proximi : distingui debet ab opinione, qme est assensus minus firmus et cuin formidine de opposito.

2° *Suspicio temeraria* est qmedam inclinatio ad assensum de malo proximi ex insufficienti ratione.

3° *Dubitatio* est suspensio animi in neutram partem se determinantis.

537. Pr in c ipia . — 1. Judicium *temerarium* dc culpa proximi est peccatum mortale ex *genere suo* contra justitiam ; quisque enim jus habet ad bonam sui existimationem apud singulos, nec malus pnesumi quisquam debet, donec probetur: proinde injuriam gravem proximo infert, qui contra cum in re gravi temere judicat. Sicpius tamen veniale est ob materiæ parvitatem aut actus imperfectionem.

II. Ad gravitatem judicii temerarii requiritur 1° ut sit firmum, seu citra dubium : 2° ut sit plene deliberatum et voluntarium ; 3° ut sit in re irravi de persona determinata et cognita; 4° ut innixum sit indiciis, qme uti levia et inciita ad judicandum cognoscantur. Ratio horum est, quia alias non esset verum judicium, neque vere temerarium, neque graviter proximo injuriosum. Sepe autem leve est ob defectum alicujus ex commemoratis conditionibus.[2]

III Suspicio, opimo et dubitatio *temeraria* de labe proximi sunt venialia ex *genere, suo.* Ratio est, unia ob debilem et facile mobilem adlnesioncm ordinarie leve tantum damnum proximo afferunt, cum famam non tollant, sed tantum minuant et dubiam reddant.[3]—-Grave vero

' L. IV. 966.
» L. IV. 985.
6 I, IV. 989.
2 L. IV. 984.
* L. IV. 986.
1 L. IV. 988.
- L. IV. 962.
8 L. IV. 963.

est dubium de peccato *extraordinario,* quia majon in irrogat injuriam quam judicium certum dc ordinario.1

538. *Resolves.*— 1° Non peccat graviter, qui de proximo sinistre judicat, si judicium innititur indiciis ad prudentem probabilitatem sufficientibus, quia moralis certitudo et vera probabilitas non adeo distant, ut censeatur gravis injuria habere quasi certum, quod est valde probabile.3

2° Non peccat graviter, (pii judicando non advertit plene ad motivorum insufficientiam, vel ad gravem judicii temerarii materiam, aut negligentiam tantum levem admittit in repellendo judicio.3

3° Non peccat graviter, qui temere judicat de aliquo indeterminato inter plurcs, v. g. alicujus conus vel communitatis, vel etiam de determinato, quem v. g. a longe conspicit, at non novit.4 5

4° Non temere judicares, si, audiens aliquid a viro probo et fide digno contra proximum, illud crederes. Mullo minus, si suspicareris aut dubitares tantum, cum multo minus requiratur ad prudentem suspicionem aut dubitationem, quam ad prudens judicium ; secus autem, si audires aliquid ab homine perverso aut erga alterum male affecto.

5° Dubia in meliorem partem sunt interpretanda eo sensu, quoti, si in dubio dc quopiam firmum velis ferre judicium, id in meliorem partem ferre tenearis, cum in dubio spoliari nequeat jure suo : non vero eo sensu, quod, relicto dubio fundato, firmum judicium de illo in meliorem partem concipere debeas : periculo enim errandi te exponere non teneris.6 Hinc

(1° Licet damna præcavcrc cx timore non omnino imprudenti : atque ita v. g. potes res tuas sub custodia servare, ne surripiantur a peregrino domi tuæ commorante; (plia, etsi non possis positive judicare hunc vel illum esse furem, potes tamen optime tibi consulere, cum certo scias inter homines esse aliquando fures. Quare et Superiores merito observant subditos.

1 L. IV. 963-965.
« Ib. 902.
’ Ib. et II A. Tr. XI. 1.
* Ib. Cfr. Luso de Just. D. 14. S. 2. n. 26
6 Mar. p. 42 L n. 343.

APPENDIX.

DE VIOLATIONE SE(RETI.

539. — Secretum in genere dicitur quidquid occultum est : quod rem nostram attinet, secretum vocamus quidquid vel ex natura sua, vel ex speciali contractu, occultum servari debet.

Triplex distinguitur secretum

1° *Naturale,* quod, sine ullo contractu, ex mera rei natura oritur, ut si manifestare nequeas sine alterius hesione sive in æstimatione, sive in bonis, etc.

2° *Promissum,* quod quis ab alio audiens vel casu discens, gratuito promissionis contractu servare pollicetur.

3° *Connuissuni.* si (piis alteri quidpiam manifestet, et simul ab ipso silentium circa illud tacite vel expresse exigat.

540. Principia .— 1. Secretum *naturale* in re gravi obligat, *per se* sub gravi, et quidem cx justitia, nisi justa causa excuset. Ratio est, quia cx revelatione secreti sequitur per se damnum proximi, qui jus habet, ne sine causa rationabili licdatur.1

II. Secretum promissum obligat *perse* graviter vel leviter pro quiditate materiæ (quæ scilicet citra quamlibet promissionem secretum naturale exigat), ct natura susceptæ obligationis, quæ, nisi constet de intentione promittentis volentis se obligare cx justitia, plerumque est cx sola fidelitate. Ratio est, (plia contractus continetur simplici promissione, quæ *per se* obligat solum cx fidelitate et juxta intentionem promittentis, ut de voto dictum est.2

III. Secretum *commissum,* seu *communicatum,* (piod dicitur etiam rigorosum, obligat *per se* sub gravi ex justitia, et quidem strictius ae secretum mere naturale. atque etiam promissum ; (plia præter obligationem naturalem urget etiam obligatio ex contractu oneroso expresse vel tacite suscepta.3

541. Qi’esita. — Quær. 1° *Qucrnaui sint causrp justa: secretum manifestandi ?*

Hesp. 1° Consensus recte præsumptUS illius, cujus interest secretum occultari. —2° Divulgatio rei aliunde profecta.— 3° Damnum ex secreto secuturum Rcipublica· vel privatis. Attamen si agatur

1 1 L. IV. 970 1 11». · Ib.

de damno jam illato, non potes licite secretum commissum revelare, quousque damnificator ipse se prodere non tenetur.[1] Et in hoc difiert secretum *commissum.* a mere *promisso,* quod in hoc postremo promittens non accepit rei notitiam vi promissionis suæ, sed notitia· utcumque accepta? secretum gratuito promittit. Porro dum hoc deinde promittit, etiam addito juramento, non potest per promissionem suam se eximere ab obligatione, qua jam teneatur. Cum ergo quisque judici legitime interroganti teneatur veritatem aperire, promissio secreti ad casum judicis legitime interrogantis extendi non potest. Contra vero accidit in secreto *commino.* Nam bonum commune postulat, ut ne metu revelationis homines priventur commodo consilii aut auxilii necessarii quaerendi, quod tamen quaererent nunquam, nisi certi de secreto servando forent. Postulat ergo bonum commune, ut quousque *committens* licite potest suum secretum servare, jus retineat, ne alter illud prodat. Hinc ratio, cur medici, advocati, obstetrices, theologi consulti, etc. ne judici quidem interroganti rem commisso secreto cognitam aperire teneantur, imo cur teneantur non aperire, quod tamen, quatenus medicos, chirurgos et obstetrices attinet, jure nostro *communi* non agnoscitur, nec a committentibus, utpotc quibus hæc juris dispositio nota censetur, exigi potest.

Quær. '2° *An possis revelare secretum, si promiseris illud serrare etiam cum vitre jactura ?*

llesp. 1° *Affirm.,* si illud exigat bonum commune, quia promissio facta contra bonum commune nulla est.

Resp. 2° *Neg.,* si agatur dc tuo proprio damno sbnpliciter gravi, quia præstat servare secretum hoc speciali contractu promissum. *Neg.* etiam *valde probabiliter,* si agatur de damno tuo extremo, quia juri tuo expresse renuntiasti, nec illicitum est omittere vitæ conservationem, ut promissum serves. — Ita Lugo, Lacroix, et S. Alph.3––Attamen S. Auctor oppositum etiam *salis probabile* merito «licit.

542. — Quær. 3° *.In peccet graviter, qui revelat secretum uni vel alteri viro probo sub eodem secreto ?*

Resp. Neg. probabiliter per se; quia in hoc casu gravis injuria erga alium committi non videtur, dummodo non reveletur persona·, cui secretum tibi committens specialiter voluisse illud celari merito præsumitur.[1]

Dixi, *per se ;* quia in praxi ob circumstantias secreti revelatio facile gravis evadet, quando scilicet personas, quibus acceptum secretum committis, nimis leviter supponis ita discretas, ut illud sint certo servatura·, præsertim si cum mulieribus agatur. Etenim tibi commissum est secretum, tpiia discretus putabaris ; si vero illud violes, putasne alium, cui confidis, te ipso discretiorem futurum esse?

Quær. I .*In graviter peccet aperiens aut tegens alterius litteras ?*

Resp. Affirm, per se, seu *er genere suo.* Ratio est, quia jure naturali, et jure gentium obligatio adest secreta litterarum illæsa relinquendi : secus commercium humanum pessumdan tur.—S. Alph.,[2] et alii *communiter.* Et quidem committetur sic in genere peccatum contra justitiam ct contra caritatem ; mortale vero solum contra caritatem, si existimetur, in litteris contineri res parvi momenti, ille autem, ad quem vel a quo mittuntur, graviter sit inde contristandus.— Idem valet pro iis, qui invito domino furtim scripta aliena legunt, et *probabilius* pro illis, qui litteras in *minutas* partes laceratas jungunt et legunt. — Damnum wro contra justitiam forte illatum reparandum est.

Excipe casus sequentes : 1° si adsit consensus tacitus aut pnesumptus illitis qui scribit, et illius ad quem littera' mittuntur; 2° si cognoscatur vel présumât ur. litteras continere res levis momenti ; 3° si justa de causa fiat, v. g. ad damnum publicum aut privatum etiam alterius avertendum, modo ad malum istud propulsandum quis jus habeat litteras aperiendi, nec plus legat, quam ad hunc finem necessarium est. Quibus vero in casibus jure illo gaudeat, v. supra n. 518. ----I·0 Si littera' ex levitate aut ex aliqua inadvertent ia aperiantur.[8]

543. *Resolves.*— 1° Secretum *promissum* nullo modo obligat, quoties alias tc-

1 L. IV. 971.

3 P'·

1 L. IV. 971.
2 IL A. Tr. XI. 5.
8 L. II 70.

nebaris reni manifestare, v. g. si legitime interrogeris a Superiore vel a judice.1

2° Secretum *commissum* a te servandum est generatim, etiamsi interrogeris a Superiore vel judice, etc. ; respondere autem debes, te dc hoc nihil scire ; quippe ejusmodi notitiam perinde habes, ac si cam non haberes.2

3° Eodem modo servandum est secretum *implicite* vel *tacite* tantum *commissum,* ac si *expresse* commissum esset. Sic ad secretum stricte obligantur consilarii Principum, duces belli, advocati, medici (de medicis cfr. dicta pro hac regione n. 541. quær. 1° in line), theologi de aliqua qmestione consulti, omnesque universim, quibus vel consilii vel solatii vel auxilii causa secretum committitur.

4° Superior religiosus litteras suorum subditorum aliorumve ad ipsos missas licite aperit sive ex Religionis statuto, sive ex consuetudine, aut ex prudenti suspicione, quod aliquid minus recti contineant.3

5° Superior tamen aperire et legere nequit litteras, quas subdi-ti Superioribus mediatis ac vicissim isti Superiores subditis mittunt ; recta enim gubernandi ratio postulat, ut supremi Moderatores cum omnibus subditis libere communicare possint.1

6° " Qui *culpabili* secreti revelatione alteri nocuit, omne damnum sive faune sive fortume, quod alteri exinde nasciturum in confuso saltem prævidit, titulo damni injuste illati reparare debet."

7° " Datur obligatio justitia·, ex genere suo gravis alterius *inviti* secretum absque causa suflicienti non exquirendi, neque *facto,* scilicet observando ex occulto loco quæ alii secreto agunt, neque *verbis,* scilicet scrutando ct interrogando alios, qui occulta norunt. Quia unusquisque in suo secreto, qua *re sua,* jus *strictum* habet. — Dicitur : *absque causa sufficienti,* quia alterius mores etiam secretos exquirere licet ad damnum proprium aut alienum vitandum, c. g. ubi Matrimonium contrahendum est. Dicitur : *ex genere* suo gravis : unde quæ secundum superius exposita aut a gravi culpa, aut ab omni culpa revelationem secreti excusant, etiam in ipsum secretum cxpiscantcm cadunt ; propterca etiam qui secretum exquirit eo animo, ut nemini illud prodat, non mortaliter peccare videtur, nisi alter exinde *aliud* grave damnum sentiat, aut *hunc* speciali modo secretum celare velit." 2

1 L. IV. 970.
2 Ib.
3 L. II. 70.

1 L. II. 70.
2 Mar. p. 431 n. 368 ; p. 438. n. 378.

TRACTATUS DE PRÆCEI'TIS ECCLESIÆ.

544. — Ecclesia gaudet facultate statuendi pneeepta fideles sub gravi obligantia. ‹ hristus enim legishtivam potestatem ei contulit.

Mulla existunt Ecclesia pneeepta, ut ex Jure Canonico constat ; pnecipua vero, f|Uæ universos respiciunt fideles ċujus euniiue status aut conditionis, ad sex sequentia reducuntur, scilicet 1° ut festa auctoritate Ecclesiæ instituta fideles colant ; 2° ut saltem dicbii- Ðominici et festis Sacro intersint · 3° ut siltem semel ġinguli ȧnni peccata confiteantur ; — l ut saltem tempore Pasehatis ad S Eucharistia Sacramentum accedant ; — 5° ut certis diebus a carnibus abstineant; — 6° ut jejunia statutis temporibus servent.

DE I. ET II. ECCLESIÆ PRÆCEPTO

SEU

DE OBSERVATIONE FESTORUM.

545. — Sancta mater Ecclesia gaudet potestate festa instituendi, eoruinque sanctificationem sub gravi omnibus fidelibus prrecipietidi, utpote quæ accepit a Christo omnem potestatem in ordine ad bonum spirituale filiorum. Nulla dc hoc inter Catholicos controversia agitatur.

Præceptum festa celebrandi, si obligationem rcspicias, qua aliquo cultu venerari Deum interdum tenemur, divinum sane ac naturale est; quod autem spectat ad tempus diesque huic cultui consecrandos, id in veteri lege per *caremoniale* piæeeptum, in nova per *ecclesiasticum* sancitur.[1]

Solus Papa ŭniversa Ecclesia festa indicere potest, quia solus in Ecclesiam universam jurisdictione gaudet. Episcopi quoque festos dies instituere in propria dimeesi possunt ; habent enim facultatem leges in sua dioecesi condendi. Attamen ex præsenti disciplina, ne nimia Ordinariorum facilitate ultra modum dies festi multiplicentur, v» tantur Ephcopi, ne Citro fidelibusquc contradicentibus, w1 de aliquo Beato, festa statuant.— Ita row„</,a. *l·'!'.* L. II. Deer. Tit. IX. c. 5.[1] Votum celebrandi nonnulla festa de præcepto cum vigilia et processione, licet ab Episcopo confirmatum, non obligat nisi voventes.[3] Cfr. n. 386, q. 3°.

Multa olim instituta sunt festa, ġua decursu temporum, refrigescente fidelium fervore vel ob pauperum levamen, in desuetudinem abierunt, vel auctoritate ăp Ecclesiastica abolita sunt.

546. — Pnesens disciplina [3] per omnes diœceses Vmericæ Septentrionalis Fœderatæ, prætvr Dominicas, sex per annum dies festos ex præcepto servandos injungit, sc. *Immaculata Conceptionis Beat,e Maria Kiryinis, Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi; Circumcisionis et .lscensio~uis Domini; .Issumptionis Beata' Maria*

1 L. IV. 263.

‘ * L. IV. 266.

- S. R. (. 19 nov. 1630, Gnnlcllini. n 1621.

3 Cone. 1'l. Balt. 111. p. CV. Resp. VI.

Virginis et deinde Festum Omnium Sanctorum.— Sic concessit Summus Pontifex, nt constat ex litteris Cardinalis Profecti de Propaganda Fide datis die 31 Dec. 1885. Ad festtun SS. Corpus Christi quod spectat, Sanctitas sua benigne induisit, quod ejusdem Festi solemnites in diem Dominicam proxime sequentem transferatur.

DE III. ECCLESIÆ PRÆCEPTO

SEV

DE ANNUA CONFESSIONE.

547. —Præceptum hoc continetur in Concilio Later. IV. sub Innocentio III. habito aim. 1215, canone 21,1 qui sic sc habet : ''Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua peccata solus confiteatur fideliter, saltem semel in anno, proprio sacerdoti," scilicet Papie, Episcopo, Parocho vcl sacerdoti ab Episcopo approbato.— Bened. XIV.2

548. Qu.esita. -Quær. 1° *Quandonam pueri censeantur annos discretionis attigisse, ut prtecepto annum Confessionis adstringantur ?*

Resp. Quando sunt capaces peccati mortalis; quod non ex ætate solum, sed pnvcipue ex gradu ingenii vel boni malique discretione judicandum est. Satis autem discretionis inesse censetur in iis, qui jam apprehendunt, malum esse mendacium, aut inobedieutiam, aut de impuris quibusdam actionibus erubescunt, etc.

Hinc Pastores animarum tenentur puerulos etiam septennes ad Confessionem sensim præparare. et vos, iu quibus animadvertunt mortale peccatum etiam dubium, absolvere saltem intra annum vi Concilii Lnterancn.8 In dubio de discretione, absolvantur sub conditione?

Graviter igitur *errant,* neque excusari possunt confcssarii, qui pueros sibi commissos nunquam ante primæ Communionis letatem absolvere volunt?

Quær. 2° *,ln ille, qui non gravatur mortalibus, teneatur confiteri renialia, ratione pemerpti annum Confessionis?*

Resp. Neg., (plia Ecclesia illam tantum Confessionem præcipit, quæ est ex Christi institutione. Christus autem nullam aliam procepit Confessionem nisi peccatorum mortalium, ut explicat ('one. Trid.1 —S. Alph.,2 *et alii communiter.*

Cæterum quoad praxim quæstio hæc minimi est momenti ; quis enim fidelis venialibus tantum gravatus omittit semel saltem in anno confiteri, vcl ad sacram Synaxim ab anno inconfessus accedere solet ?

Quær. 3° *.!n teneatur confiteri quamprimum, qui integro anno non est confessus, aut facta occasione, cui per reliquam anni partem ea defuiura sit ?*

Resp. ad utrumque. rtffirm. Ratio (pioad *prius* est quia terminus anni non fuit ab Ecclesia appositus ad liniendam obligationem, sed tantum ad illam urgendam? Ratio quoad *posterius* est quod impotentia excusare non valeat (pii voluntariam ejusdem ponit causam. Ilinc (pii in loco degunt ab ecclesia dissito ct omni Sacri ministerii subsidio plerumque carent, debent confiteri, sacerdote eos invisente, si provideant per reliquam anni partem non fore sibi confcssarii copiam.

Quær. I° *·tn Confessio annua, qum Parocho aut alteri e.r Parochi renia non Jit, valida censenda sil ?*

Resp. .([firm. — Ita *communiter;* et hodie, inquit S. Alph., certum est ex universali consuetudine. Conferquæ dicenda sunt *de Sacram. Poenit.*

\ ide plura de Confessione in Tractatu *de Sacramento Patuitentice,* n. 135G, 1357.

1 L. V. Derr. T. XXXVIII r. 12.
- !)<· Svn. L \I. r. 1 t. n 2 6.
8 I. IV. 270 et I. VI. V32. 666.
* L. vi 666. 6 I. VI. 066
1 Sess. XIV. 2 L. VI. 667.
» I. VI 668.

DE IV. ECCLESIÆ PRÆCEPTO

SEL-

BE COMMUNIONE PASCHALI.

549. — I. Præceptum Communionis Paschalis, non secus ae præceptum annum Confessionis, divinum est quoad substantiam, ecclesiasticum vero (pioad temporis determinationem. Constat de hoc praecepto ex perpetua Ecclesiæ praxi. ex innumeris Conciliis et Constitutionibus Pontificiis, et præsertiin ex Cone. Trid.[1] : " Si (piis negaverit, omnes fideles teneri singulis annis, saltem in Paschate, ad communicandum, juxta præceptum Matris Ecclesiie, anathema sit." — Tempus Paschale ex declaratione Eugenii IV. incipit a Dominica Palmarum et terminatur Dominica in Albis. " Cum vero sacerdotum inopia et locorum distantiæ ferme impossibile reddiderint, ut apud nos tam brevi temporis spatio omnes ad Sacram Synaxim accedere possint, Praesules in primo Concilio Provinciali Baltimorensi suppliciter rogaverunt Sanctam Sedem, ut . . . . facultas sibi fieret *prorogandi tempus Communionis Paschalis a prima Dominica Quadragesima ad Dominicam SS. Trinitatis inclusive;* ct illorum precibus benigne annuit Rom. Pont. Pius VIII."[2] Aliqui tamen Episcopi arctioribus limitibus tempus illud circuinscripserunt. Quisque consulat statuta dioecesis suæ. Annus igitur obligationis apud nos computabitur a tempore, quo ab Episcopo statutum fuerit initium temporis Paschalis. Cfr. Ben. 14. s. d. 1. 12. c. 6 n. 10.

II. Communio Paschalis in propria parmeia sumenda est, ut aperte colligitur tum ex variis SS. Pontificum Constitutionibus, tum etiam ex generali Ecclesiie praxi.

Hinc præceptum Eucharistia' suscipienda· triplex est : 1um ad ipsam Communionem, 2uro ad tempus, 3'"n ad locum spectat ; ubi autem vel postremum vel secundum impleri nequit, duobus aliis, vcl certe primo satisfaciendum est. Utrum et quatenus hæc ad nos pertineant, juxta dicta n. 1138 resolvendum erit.

550. Qc.esita.— Quær. 1° -7« *qui tempore praescripto omisit Communionem, teneatur quamprimum potest communicare ?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia tempus minime determinatum est ad finiendam obligationem, sed ad eam urgendam. Ex dictis enim præceptum communicandi est divinum in sc ; ergo cum Ecclesia præceptum hoc Paschali tempore adimplendum jubet, ab ipso dispensare non censetur Constat etiam ex Ecclesiæ praxi, quæ non raro fideles censuris ad satisfaciendum praecepto, Paschali tempore elapso, compulit.[1]

Nondum autem coepto tempore Paschali, nemo tenetur huic praecepto parere, etsi prævideat se postea impeditum fore ; sed, incepto tempore illo, tenetur 1) quamprimum obligationi huic satisfacere, si impedimentum prævideat ; 2) auferre impedimenta etiam gravia, cum sit præceptum divinum et grave; 3) iterum communicare, etsi S. Communionem, ob impedimentum futurum praevisum, jam anticipaverit.[2]

Quær. 2' *An peccet graviter, qui differt Communionem ad* ‡'" *vel* ***IÏ****Ma diem post elapsum tempus Paschale ?*

Resp. Affirm., per se. Ratio est. quia licet hujusmodi dilatio in sc pana videri possit, pro tempore tamen Paschali est satis notabilis. Nec excusandi sunt a peccato mortali, qui ex gravi negligentia accedunt indispositi ultima die temporis Paschalis, ita ut a confessorio ad aliud tempin remitti debeant. Per *accidens* excusantur, qui bona fide existimant satis esse, si ad confessorium tunc accedant inchoandæ Confessionis gratia.

Quær. 3 *An praceptum communicandi* in paroecia *obliget sub gravi:'* p. 469.

1 Sise. 13. cnn. 9.
2 Cone. Pl. Balt. II. a. 257.

» L. VI. 297.
3 lb. 297 – 299.

DE V. ECCLESIÆ PRÆCEPTO,

SEU

DE ABSTINENTIA Λ CARNE EXTRA JEJUNIUM.

551. Principia. — 1. Exstat pneceptum ecclesiasticum, omnibus fidelibus impositum, certis diebus a carnibus abstinendi. Constat ex variis SS. Pontificum Constitutionibus, ex Catcchismis, ex universali consuetudine, et omnium theologorum consensu. Imo pneceptum abstinentia' Apostolicum reputatur, non secus ac pneceptum jejunii, a quo primis Ecclesiæ sæculis non separabatur.

II. Pneceptum hoc pneter tempus jejunii urget, 1° die Veneris cujuslibet hebdomada iu universo orbe ehristiano, nisi in hanc diem incidat Nativitas Domini ; 2° die Sabbati. Abstinentia tamen die Sabbati ex Sedis Apostolieæ indulgentia apud nos, olim ad annos vigenti, nunc, Episcopis in particulari recurrentibus, relaxatur.[1]

III. Pneceptum abstinentiæ obligat *per se* sub gravi, quia materia est *per se* gravis ; in eo tamen juxta communem theologorum sententiam admittitur materiæ parvitas.[2]

Quemadmodum autem ab aliis positivis legibus, sic etiam ab obligatione ista dantur ℭausa excusantes, scilicet impotentia, tum *physica,* tum *moralis* seu magna difficultas, quæ in legis observatione reperitur. Ita *omnes* theologi cum S. Alph.[8]

552. Qt'.esita.— Quær. 1 *In parvulis possint dari carnes illis diebus, quibus prohibentur ?*

Resp. ijfirm., si usum rationis non sint adepti ; secus, *neg.* — Si autem usu rationis potiantur ante septennium completum, probabilius *negat* S. Alph.[4] Affirmativa tamen sententia ipsi non videtur improbabilis.[5] Expedit vero, ut pueri ejusmodi abstinentiæ, etiam antequam obligentur, assuescant. — Recole dicta n. 110.

Quær. 2° *Quanam quantitas carnis requiratur ad peccatum grace ?*

Resp. J'aide controvertitur. Omnes conveniunt gravem esse materiam, quæ notabiliter nutrit ; sed ea vix determinari potest. Juxta plurcs materia gravis excedere debet dimidiam unciam ; sed hanc sententiam rejicit S. Alph.,[1] ubi refert et videtur approbare, quod dicunt Salm., materiam parvam esse tantum octavani unciæ partem.

Quær. 3° *Quid de usu adipis ?*

Resp. Nisi adsit consuetudo legitima (quæ apud nos, teste Kcnr.,[2] adest, etiam iu collâtimicula), vel agatur de iis, qui tam parum lucrantur, ut. butyrum emere non valeant, eâ cibos condire non licet. Indultum, si adsit, de sola adipe liquata (ante cibi coctionem vel in ipsa), eâque, nisi et alia concedatur, suilla, intelligendum, at, nisi contrarium exprimatur, etiam pro collâtiuncula valet. Non adhibenda ut obsonium, (γ) p. 470.

553.— Quær. 4° *Quinam a lege abstinentia excusari censeantur ?*

Resp. 1° Pauperes mendicantes; manducare enim possunt quidquid elccmosynæ loco accipiunt, ut *communiter* sentiunt theologi.

2' Pauperes operarii, qui nihil aliud habent nisi frustulum sagiminis aut laridi ad offam aut lactucas condiendas.[8]

3°. Ægrotantes, v. g. febri laborantes, etc. ; ii etiam, qui stomacho ita debiles sunt, ut cibos licitos digerere nequeant ; sed ab hallucinatione cavendum est, et medici religiosi et timorati consulendi sunt, si facile fieri possit.[4] (v) p. 474.

4° Qui quotidie operam dant laboribus adeo arduis et stomachum defatigantibus, ut aegrotantium instar famen non experi-

‘ Kmr. Tr. IV. Parte II. u. 37, ct Cone. Pl. Balt II. p. (Xl.V art. X.
2 L. IV. 1030.
8 Ib. 1031.
4 L. I. 155 et L IV. 1012.
5 Ib et L. IV. 270.

1 L. IV.1029.
4 L. IV. 1008.
a Tr IV 39
* L. IV. 1008.

antur, cibosque respuant ; cujusmodi sunt (pii in fodinis, vel in officinis vitreis et ferrariis vitam degunt. Horum etiam in numero censendi videntur aurigæ, qui, plurium dierum spatio diu noctuqiic publicos currus ducentes, vix unum vel alterum frustulum cibi deglutire possunt: (plod *iisdem in adjunctis* valebit quoque pro iis (pii currus ducunt in viis ferreis *(conductors, brakemen,* etc.), non autem pro iis, ipii currus, equos vel mulos lente ducunt, ct in cauponis nocte feriantur.

5' Viatores, (pii pneter cibos vetitos nihil in cauponis reperiunt, neque alio facile divertere possunt. Serio tamen et instanter cibos licitos petere tenentur. Sola enim ratio itineris nullo modo a lege abstinentiæ eximit, etiamsi a jejunio ob nimiam defatigationem forte dispenset. Hinc viatores excusari nequeunt ob humanum timorem, ob metum displicendi socii», ob irrisiones, aliasque hujus generis difficultates; secus enim omnes fere iter agentes ab hac lege eximerentur.

6° Excipiuntur denique milites in castris vel contuberniis versantes, et expensis Gubernii in communi nutriti. "Concessit" pneterca "Pius IX., ad preces Episcopi Buffalensis, ut milites et nautæ Americani ab abstinentiæ lege eximerentur universim, sex diebus exceptis, nempe Fer. IV. Cinerum, tribus ultimis Hebdomadis sanctæ diebus, et in Vigilia Assumptionis B. M. V. ct Natalis Dni. Id intelligenduni de iis, qui actu inserviunt in castris, navibus, praesidiis, non autem qui ex venia absunt. Familiae cum iis communi victu utentes eo gaudent privilegio, non item quæ procul degunt."[1]

◆

DE VI. ECCLESIÆ PRÆCEPTO

sel·

DE JEJUNIO ECCLESIASTICO.

554.—Jejunium Ecclesiasticum situm est in abstinentia a cibis et a certa ciborum qualitate, ct in his provinciis servandum est tempore Quadragesima·, quatuor Temporum, et quarumdam vigiliarum, scilicet Pentecostes, Assumptionis Beata· Maria· Virginis. Omnium Sanctorum, et Nativitatis Domini Nostri, et in *jderisrjue* diiecesilms Feriis Sextis Adventus.[1] ('oli. Lac. T. 3. p.58. c. p.61.62.a-d.

Jgendum 1° de essentia et obligatione jejunii ; 2° de causis a jejunio excusantibus.

CAPUT I.

DE ESSENTIA ET OBLIGATIONE JEJUNII.

555. — I. *Fideles omnes,* a vigesimo *gravi* ad servandum statutis diebus jeju-

1 Kcnr. Tr. IV. Parte II. n. 37.

nium, nisi legitime excusentur, vel a Superioribus dispensentur. Est antiquissima obligatio, qua' dicitur ab ipsis Apostolis tradita. Cieterum de hac obligatione constat ex variis SS. Pontificum Constitutionibus, et ex omnibus Provinciarum ecclesiasticarum Catechismis.

Dixi: 1° *sub gravi ;* quia lex respicit materiam gravem, quippe qua· ad salutem animarum admodum conducit. Constat insuper ex Propos. 23 ab Alex, VII. damnata, p. XIV.

Dixi : 2 *a vigesimo primo anno expleto ;* quia Ecclesia, pia mater, non vult imponere pueris et adolescentibus legem, eorum vires superantem. Constat ex consuetudine universali, ct ex omnibus Catechismis.

II. Jejunium ecclesiasticum tribus tanquam partibus constat, scilicet 1° unica comestione per 21 diei horas, vespertina refectiuncula adjecta; — 2° abstinentia a

1 Cone. Plcn. Balt. II. p. 343.

carnibus et in Quadragesima a lacticiniis ; — 3° tempore ad refectionem sumendam determinato. — Animadverte tamen consuetudinem locorum ac temporum maxime conferre ad determinandam, vel modificandam, vel coarctandam legum ecclesiasticarum, maxime jejunii, naturam et obligationem.

ARTICULUS 1.

DE VNICA REFECTIONE ET REFECTIUNCULA.

§ I. *De unica refectione.*

556. Principia. — I. Refectio unica est primaria jejunii conditio : in hoc enim præcipue sita est ejus essentid, qua quidem sublata, nemo unquam jejunare dicitur, dum e contrario jejunium sine abstinentia a carnibus et lacticiniis concipitur.

II. Parvæ autem comestiones, quæ pneterea liant, venialia peccata erunt seorsim sumpta!; at sæpius eodem dic repetitæ in gravem materiam coalescere possunt, ut constat ex Propositione 29 damnata ab Alexandro VII., p. XIV., et quia secus de jejunio actum esset.

III. Jejunium non frangitur haustu aquæ, vini, aliarumque potionum, quæ de se ordinantur et communiter adhibentur ad sitim sedandam, quamvis juxta primam Ecclesiæ disciplinam Christiani a vino et a similibus liquoribus prorsus abstinuerint. Hinc axioma: *Liquidum non frangit jejunium.*1 *Per liquidum* autem id omne intelligitur, quod ex *communi fidelium (cstimatioue* habetur ut potus, etsi forte (ut ccrevisia) nutriat.2

557. Qlesita. — Quær. 1 *in vinum adfamem sedandam haustum frangat jejunium ?*

Resp. Xeg. probabilius. Ratio est, quia lex jejunii praecipit tantum abstinentiam a cibo, non autem a potu, et juxta S. Thomam 3 " Statutum legis positivæ non attendit intentionem observantis, sed ipsum actum, eo quod modus virtutis non cadat in praecepto, sed est linis praecepti." — S. Alph.4

Quær. 2° *.in frangat jejunium potus* cafæi *et* theæ ?

Resp. Xeg., nisi nimia sacchari copia admisceatur; quia luee non habent naturam cibi, sed potus vel mcdicinæ. Ita *communis.*l — Ideaea ex consuetudine permittitur, ut mane eum caf;eo vel thea crustula panis (2 unciarum) sumatur. Qua de re vide Responsum Sl l'œnitentiariæ pro Canada (δ), p. 470.

558. —Quær. 3° *An frangat jejunium potus uqure saccharo immivlre rei e succis aureorum aut citreorum malorum ejfecbr ?*

Resp. Xeg. per se, id est, nisi magnam eorum substantia copiam immisceas, quæ rationem cibi habere censeatur.— Ita *communiter.* — Ratio est, quia hæc omnia ex communi aestimatione tanquam potiones habentur. Praeterea S. Alphonsus2 licere idipsum concedit, etiamsi hæc gelu concreta sint.

Quær. 4° *An polio chocolati frangat jejunium ?*

Resp. Affirm., si pinguem, uti mos est extra tempus jejunii, tibi praebeat nutritionem.—*Xeg.* vero, si modica chocolati (piantitas, ut apud nos fieri solet.8 sumatur, et semel tantum in die fiat. Ratio ex generali *consuetudine* deducitur.4 — Quænam quantitas sumi potest? Dicit S. Auctor, non minus quam unciam eum dimidia chocolati in cyathis ordinariis immitti solere; sic enim ex more ab Ecclesia tolerato, et a piis fidelibus servato communiter fieri solet.

Quær. 5° *An liceat eafreum et theam lacte miscere ?*

Resp., ut ad quæsitum de cliocolato; eadem enim hic valet ratio, servata tamen *in Quadragesima* lege abstinentia a lacticiniis, nisi eidem consuetudine derogatum aut in ea dispensatum sit.

559. —Quær. 6° *An liceat die jejunii degustare aliquid cibi, v. g., unciam ante potum, ne hic noceat ?*

Resp. Id sane non licet *toties quoties,* ut aiunt, quamvis Diana, Leander, aliique id quoque concedant ; tunc enim irrisibilis foret lex jejunii. Permitti itaque tantum potest semel aut iterum in die.6

Quær. 7° *An electuaria frangant jejunium ?*

1 L. IV. 1022.
3 L. IV. 1021.
8 4 Dist. 15. q. 3. a. 4. q. 1. Sol. I.
4 I, IV. 1022. Coll. 11 A. Tr. XII. 12.
i L. IV. 1019.
3 Ib. q. II.
3 Ktnr. Tr. IV. Part. II. n. 45.
♦ L. IV. 1023.
6 L. IV. 1018 et II. A. Tr. XII. 11.

Resp. Electnaria ‹l icuntur ea, quæ ex electis rebus, v. g. ex saccharo ct juni-pero, etc. conficiuntur. Non censentur autem illicita diebus jejunii, si per mo-dum ℞medicina et in modica quantitate sumantur. Sufficit autem ℔ua. ibel causa rationabilis ad excusandum ab omni cul-pa, v. g. ad ciborum digestionem, stoma-chum confortandum, oris fœtorem tol-lendum, vocem conservandam, ct similia. — S. Thom.,1 Sporer, Elbel. — S. Alph.2 addit, probabiliter cos quoque excusari, (pii aliquid sumunt ne vires deliciant, quando prandium ultra horam communem differre debent. —Imo urge-bit obligatio aliquid sumendi, si ad jeju-nium servandum hoc sit necessarium. Nimirum si, adhibito hoc pra-sidio, potes ferre jejunium, (piod aliter non ferres, ipsa jejunii obligatio a te exigit, ut illud praesidium adhibeas. Vid. Croix.8 Ex-inde patet, quosdam prorsus male mereri de jejunio, dum vel prætextu consuetu-dinis, ℭpin nondum in propria provincia invaluerit, fidelibus interdicunt, ne quid mane sumant, vel hoc ipsum ad ineram potiunculam, crustula interdicta, restrin-gunt. Sic enim hoc unum efficiunt. ut plures, <pd alioquin jejunij jugum ferrent, illud omnino abjiciant.

560. — Quær. 8° *Qncenam quantitas cibi censentur materia Ieris, si extra refec-tionem et cœnulam sumatur ?*

Resp. Quantitas duarum unciarum. Ita S. Alphonsus.4

Quær. 9° *.hi qui culpabiliter duplicem sumpsit refectionem, graviter peccet, si ter-tiam superaddat ?*

Resp. Neg., saltem *probabilius.* Ratio est, (piia præecptum jejunii urget modo indivisibili, durante die præcepti ·: proinde tpii semel illud violavit, non peccat ite-rum atque iterum comedendo. Ergo pa-trato semel peccato mortali per jejunii violationem, tota lex tali dic urgens vio-lata est. Ergo, etc. S. \lph.,6 Maz-zotta. Ronc., et alii *communiter.*

Qui tamen frangit jejunium pluries comedens carnes aut lactieinia vetita, toties peccat, quoties comedit.0

561. Quær. 10 *tn qui inculpabili-ter duplicem in die refectionem sumpsit.*

Resp. Neg. Ratio est, quia jejunium *materialiter* tantum, non *formaliter* læsit : (piare, cum primum ad legem jejunii advertit, eam, ut cæteri, ser-vare tenetur ; secus enim eam formaliter violaret. Ita S. Alph. in *Horn. Npostf* (pii / *indiciis Alph.?* ob rationem p L\XX\1II. 2. allegatam, *Operi Majori* ubi sententia *negans* etiam probabilis vo-catur, hic praeferendus videtur. Adde S. Doctorem in opere: *Conf. diretlo per le conf, della gente di ℭamp.* solam senten-tiam *ajjirmantem* referre, cum in opere: *Istr. e pratica pei ℭonfess.* solum addat, se non reproliare sententiam *negantem.* (ïr. p. LXXXIX. 4.

562. — Quær. 11° *Quid si die jejunii inadrerte.nterjentatusfueris ?*

Resp. 1° Si parum quid sumpseris, v. g. duas cibi uncias, deberes quidem ex more jejunare, quin refectionem ac comu-lam consuetis horis deseras ; non enim luit *substantialiter* liesum jejunium.

2° Si quantitatem sumpseris cwnulæ æquivalentem, transferre debes prandium ad vespertinum tempus, vel a comula ipsa abstinere, nisi in grave incommodum hoc tibi cedat.

3° Si tamen ejusmodi quantitas vel duplici fere eœnulæ vel consueta· refec-tioni par fuerit, deberes, omisso prandio, vespertinam tantum cumulant sumere, eam tamen maturius, si alisipu gravi dif-ficultate exspectare nequeas. Hanc insu-per comulam pro necessitatis ratione au-gere posses.

§11. *De collatione serotina.*

Præter consuetam refectiouein licet, ex consuetudine universali a multis sæculis introducta, ct ab Ecclesia tolerata, imo tacite etiam approliata. sumere sub vespe-ram refectiunculam ex levioribus cibis.— Ita *omnes.*

563. Ql ESITA. Quær. 1° *Qu/tnam cibi quantHas in cumula sumi possit ?*

Resp. Ex hodierna ct communi con-suetudine *udo circiter cibi uncim,* saltem ordinarie loquendo, sumi possunt.6 —

1 ⁉ 2. q. 117. n. 6.
• L. III. Part II. 1824.
'I. I\. 1030.
- L. IV 1019.
4 L. IV. 1025.
° II. Tr. XII. 20
i II Λ. Tr. XII. 20.
8 L. IV. 1030.
6 Capo XII. n. 20.
2 p ggo.
« Capo XII. n. 6.
8 L. IV. 1023.

Alii vero permittendam aiunt quartam cœnæ partem. Verum hæc doctrina nimis vaga vel scrupulis obnoxia est.— Quantitas octo unciarum nemini deneganda, major autem concedenda iis, quibus ha'c non sufficeret. — S. Alph.,l Elbel, Lacroix. Sane statui nequit regula omnino fixa, cum etiam ad complexionem, munera obeunda, durationem jejunii, etc. attendi debeat. Licet in genere sumere quantum necessarium quis ducit ad evitandam indispositionem, quae ipsum impediat, quominus officia sua convenienter obeat.— Seav., Gousset.— Habenda etiam est ratio ℣propria regionis, sicubi major cibi quantitas necessaria est.

564. — Quær. 2° *Quatis excessus cenneatur gravis in cernula. ?*

Resp. Omnes conveniunt excessum duarum unciarum esse materiam levem.2 Vide dicta supra n. 560, q. 8°.

Quær. 3° *An inter octo uacias computandum sil saccJtarum et lac, quod caffao aut (here miscetur ?*

Resp. Distinguendo juxta ea quæ n. 557, q. 2°, ct n. 558, q. 5° diximus.

Quær. f *Quœnam ciborum qualitas adhiberi possit in cœnnla ?*

Resp. Panis, fructus quilibet, olera etiam quælibet, et dulciaria varii generis. Sed imprimis servanda est locorum consuetudo. Plura enim permittuntur in variis dioecesibus, vel provinciis, quæ alibi interdicuntur·, sie, v. g. apud nos et alibi gencratim caseo vesci licet.

565. Quær. 5° *.Ill liceat comedere oca et butyrum in coenula vespertina ?*

Resp. \'eg., gencratim, licet habeatur dispensatio pro lacticiniis, ut constat ex Decreto Bened. XIV. et Clem. XIII. Attamen apud nos ex hodierna consuetudine licet sumere aliquid butyri, aut casei ; minime autem ova permittuntur, quia sunt ℣maxima substantiæ.3 nisi consuetudo contraria aut dispensatio adsit.

Quær. 6° *.In in cœnula permittantur pisces ?*

Resp. Affirm., si agatur de pisciculis, pr.esertim exsiccatis, et probabiliter etiam de piscibus majoribus ; putat tamen S. Alph ,4 cx hisce duarum vel trium unciarum pondus non esse excedendum.

ARTICULUS IL

DE ABSTINENTIA CARNIS IN JEJUNIO.

566. Pr in c ipia .— I. Omnibus fidelibus ratione utentibus, præcepto Ecclesia ℣interdicitur esus carnis singulis jejunii diebus. Hinc duplex lege jejunii imponitur pncceptum, ut etiam definit Bened. XIV., nempe abstinendi a pluribus refectionibus, et abstinendi a carnibus; contra igitur ac plures antiquiores habent, dispensatus vel impotens quoad unum, non ideo et hoc ipso ab altero excusandus est.l — Nomine carnis veniunt omnia animalia in terra viventia ae respirantia; non ergo prohibentur rame, testudines, etc. In dubio, deficiente consuetudine, attendatur an animal sit simile interdicto et an validius nutriat. Dubio persistente, adeatur S. Sedes.2

II. Tempore quadragesimali prohibentur etiam oya ct lacticinia, ea scilicet omnia, ℣qua originem ex carne ducunt. Constat ex praxi Ecclesiæ', ex ejus dispensationibus et ex Propositione 32“ ab Alexand. VII. damnata, p. XIV. Nunc tamen plerisque in locis conceditur fidelibus fere generalis dispensatio ab illa lege. Imo hodie Episcopi, ex induito a Romano Pontifice concesso, quoad esum quoque carnis pro præcipua parte Quadragesinue dispensationem concedunt universa' dioecesi. De usu adipis vide dicta n. 552. Quær. 3°.

Cæterum quamvis esus ovorum et lactieiniorum a peccato gravi, per se, excusari non posset juxta communem sententiam, facilius tamen ℣materia parvitas in his, quam in esu carnis admittenda videtur.

567. Qf ESITA. — Quær. 1° *An abstinentia a lacticiniis serrari debeat etiam in jejunio extra tempus qnadragesimale ?*

Resp. Xeg. Quia hujusmodi obligatio nulla generali lege imponitur. Est sententia communis, ait S. Alph.8 Alicubi tamen, v. g. Roinic. invaluit consuetudo, habens vim legis, ut etiam quibusdam aliis diebus, v. g. quatuor Temporibus, ejusmodi abstinentia servetur.

Quær. 2° *I/ı abstinentia a lacticiniis serrari debeat in Dominicis ℣Quadragesimo*

Resp. Affirm., quia diem Dominicam

1 L. IV. 1025. 2 n,
8 Ib. 1027. ‘ L. IV. 1028.
i L. IV. 1005. 7 L. IV 1011. II. \ Tr XII.2.
s L. IV. 1009.

neque lex, neque consuetudo excipit.— S. Alph.,l ct alii *communiter* contra nonnullos, quorum sententia non est probabilis juxta S. Alph.

568. Quær. 3° *An tempore Quadragesiuue liceat in rejectione comedere panes oris confectos ?*

Resp. Neg., nisi ova fuerint permissa; ratio est, quia eorum substantia non deperditur ex eo quod farinic misceatur.2

Quær. 4° *.//? dispensati ad lacticinia censeantur eo ipso etiam dispensati pro oris ?*

Resp. Affirm., quia luec *ex consuetudine aquiparantur* (n. 145), nisi distinctio clare in dispensatione exprimatur.

Quær. 5° *An dispensati ad carnes diebus jejunii possint comedere etiam pisces?*

Resp. Neg. Si agatur de comedendis piscibus in eadem refectione. Constat ex Constit. Bened. XIA . : *Non ambigimus.* A ide etiam *Resp. circa Jejunium, qures.* 5 et 10 p. L., LI. Dicitur in 10° quæs. *" diebus jejunii "* ; nam hujusmodi permixtionem licere, extra Quadr., quando sola abstinentia servanda est, patet ex Resp. ad *qucps.* 6C. p. LI. (e) p. 481.

569. -—Quær. 6° *Utrum fideles exempti a ^'{te jffjnnii ob artes laboriosas, tempore Quadragesimre, cum esus carnis et Iactiriniorum omnibus ad unam refectionem permittitur, possint carnibus et lacticiniis resci pluries in die, haud secus ac in Dominicis diebus ejusdem Quadragesima·, in quibus non urget obligatio jejunii ?*

S. Pamitentiaria (die 16 *jan.* 1834) *respondit:* "Fideles, qui ratione udatis vel laboris jejunare non tenentur, licite posse in Quadragesima, cum indultum concessum est, omnibus diebus Induito comprehensis vesci carnibus aut lacticiniis, per idem Indultum permissis, quoties per diem edunt." Hoc autem non valet in dicrcesi, cujus Episcopus auctoritate apia concedit ut certis feriis Quadr. *semel* in die vesci liceat *carnibus* ct ovis, *simul* permittens iis, qui ratione udatis vel laboris jejunare non tenentur, *ut oris smpius in die utantur.* Sic eadem Pœn. 27 mail 1863. Utrumque responsum optime componunt *Acta* (Γ) p. 481.

570. — Quær. 7° *Quid de Catholicis diebus abstinentia· carnes prodentibus acatho-*

1 L. IV. 1007.
- L. IV. 1009. 8 T. I p. 426. (1).

/iris, quibus ad eorum mensam esse contigerit ?

Resp. Non sunt culpandi, si vel ‡ ipsis id permittitur cx Induito Apostolico quod Episcopi nostri h; bent vi Facult tum Extraordinariarum C. (vide p. I.XXII 5); vel 2° concurrat justa aliqua causa, dummodo tamen utroque in casu absit scandalum et ecclesiastic» legis contemptus.

ARTICULUS III.

DE UOHI REFECTIONIS.

Nostris temporibus, ex *universali consuetudine.* licite refectio fere sub meridie sumitur.1

571. Qv.esita. — Quær. 1e *Au hora refectionis pertineat ad essentiam jejunii, ita ut graviter peccet, qui notabditer, c. g. per horam, eam sine causa gravi anticipet ?*

Resp. Sententia, quæ affirmat, sola S° Alph03 probabilis est.

Quær. 2° *An frangatur jejunium, si comula meridie, refectio autem vespere sumatur ?*

Resp. Non frangitur essentialiter, et proinde si fiat sim causa, non excedit peccatum veniale. Verum etiam ab hoc veniali excusat causa rationabilis, et loci aut conditionis consuetudo. Imo multis in locis ex consuetudine hodierna fieri potest cœnula hora decima matutina, et refect io vespere. Consonat *Resp. ad quos.* 1. inter *Responsa circa jejunium,* p. L.

Quær. 3° *Quamdm prandium protrahi possit ?*

Resp. Nihil absolute eirca hoc determinari potest; non videtur autem absque aliqua culpa protrahi posse ultra duas horas. — S. Alph.,§ Lacroix. Billuart. etc.

572. — Quær. 4° *An frangat jejunium. qui refectionem interrumpit, ct elapso intervallo ad eam rursus accedit ?*

Resp. 1° Si interruptio sit levis, v. g. sesqui quadrantis, aut etiam semihora·, omni culpa caret, etiamsi absque ratione fiat.4

2° Si unius hora· et sine ratione, moraliter interruptum censetur jejunium.

1 I. IV 1016 et H. A. Tr. XII 9.
- H \ Tr. XII 21. L. IV. lOKJ.q. Ref.XIIl. Ren XI\ (' s· *frafei-A/a.s.* Dub III S iul 17H
3 L. IV 1020 et II. t Tr. XII. 10. ‹ lb'

3° Si interruptio, licet per unam horam, justa de causa fiat, v. g. ad negotium aliquod agendum, ab omni penitus culpa excusabitur.

Quantavis autem interruptio justa de causa habeatur, nullum est peccatum ad mensam redire, quando praecedens refectio sufficiens non fuerit et jejunium sine gravi incommodo ferri nequeat ; quia Ecclesia nunquam intendit obligare ad diem sine sufficienti refectione transigendam.[1]

Quær. 5° *Jn ille, qui a mensa surrexit cum animo non amplius comedendi, possit iterum mensæ accumbere ?*

Resp. Jjjirm., probabiliter, si convivæ adhuc comedant, vel si in mensa apponatur novum ferculum, quod ipse ignorabat apponendum, vel si interruptio fuit levis. Ratio est, quia adhuc moraliter idem prandium censetur.[2]

Quær. 6° *Si quis mane, itineris causa, jentaculum sumpserit, an teneatur jejunare, si postea non proficiscatur ?*

Resp. .1(firm., per se. Ratio est, quia cum essentia jejunii non sit adhuc destructa, pergit urgvre illius obligatio. Excipe tamen, si per unicam illam comestionem non possit ille commode reliquo die jejunare.[8]

—*—

CAPUT II.

DE CAUSIS Λ JEJUNIO EXCUSANTIBUS.

Causa· excusantes a jejunio ad tres pneeipue revocari solent, scilicet 1 ' ad impossibilitatem sive physicam, sive moralem : 2° ad pietatem vel caritatem : 3° ad dispensationem, sicut de aliis præceptis dictum est. (£) p. 475.

573. *Resolves.*— 1° Excusantur a jejunio pauperes ostiatim mendicantes, aliique omnes, qui tua· habent, nec sibi providere possunt, unde */equam* refectionem comparent.[4]

2° Excusantur ægroti, infirmi, convalescentes et debiles, v. g. qui febri tertiana vel quartana laborant, vel ab ea convalescunt ; ii pneterea, qui nisi bis reficiantur, *notabilem* ex vacuitate stomachi capitis dolorem aut vertiginem patiuntur. Item prægnantes et laetantes, eieque diam a lege abstinentia», si vel prolem infirmam habeant, vel sint debiles.[1] (o) p. 475.

3° Excusantur dii. qui exercent opera admodum laboriosa, ut arare, fodere, secare lapides, onera gravia portare, et alia hujusmodi. Iline excusantur quoque fabri ferrarii, lignarii, murarii, coriarii, sutores, pistores, furnarii, coqui multis dapes parantes, agricolae, figuli, textores, lanarii, fullones, aurigæ, naulæ, remigantes, dummodo major diei pars in ejusmodi laboribus transigatur.[2]

4° Excusantur famuli et famulre aut alii ejusmodi, cum tot tantisque occupantur laboribus, ut jejunium eum his conjungi absque magna difficultate vel incommodo non possit ; item iter pedibus agentes per notabile tempus cum magna defatigatione.[3]

5° Non autem *per se* et *ordinarie* excusantur tonsores, sartores, pictores,-scribæ, famuli pedissequi, typographi qui praelum non versant, sed characteres tantum disponunt, cætcrisquc similibus operam dantes.[4] Idem resolve dum pnelum machinæ, non brachiorum motibus versatur.

6° Huc etiam refer *Responsa circa jejunium ad qitfps.* 2 et 3, p. L., c quibus concludes: a) Excusari a peccato uxorem, fdiosfamilias et famulos in casu posito carnes comedentes, dummodo tamen illa comestio non exigatur in contemptum religionis, aut, si ita exigatur, comedentes significent se religionem revereri et necessitate facere quod faciant. Famuli vero hujusmodi famulatum deserere tenentur, si sine suo gravi damno alium, in quo leges Ecclesia· servare possint, habere valeant. b) Puellam, quæ diebus vetitis manducat carnes, verens ne pater aeatholicus vehementer excandescat, eam ad Catholicam Ecclesiam transiisse percipiens. neque Fidei negata·, neque violati jejunii ream esse: "non tamen," addit Kcnriek,[5] " ob irrisionem vel levem aliquam molestiam erit excusanda." Adderem 1) idem resolvendum de uxore et de filio, si illa respectu mariti, hic respectu

i L. IV. 1020. 2 L. IV. 1020.
' Ib.
* L. IV. 1033 et H. A Tr XII. 23

1 L. IV. 1033. 1034. 11 A. Tr. XII. 23.
2 L. IV 1041 3 I. IV 1041 1047-
4 II». 1041 1047- 5 Tr. XII 30.

patris iisdem in adjunctis versetur; non tamen idem concederem marito r‹ spectu uxoris ; nam ille hujus iras facilius contemnere poterit; 2) illud filio difficilius concedi posse quam filia·; ille enim, præsertim si adolevit ct hac specialiter in regione, parentum ope generatim mimis indiget; 3) nulli horum id diutius concedendum quam ad illud usque tempus, quo conversionem suam ad Fidem Catholicam occultare sibi licitum sit aut possibile.

7° l bi labor *per se* excusat, in dubio præsumptio stat pro exemptione jejunii ; e converso, ubi labor non per se, sed *per accidens,* nempe ob aliquam circumstantiam debilitatis personæ, vel gravitatem laboris excusat, in dubio præsumptio stat pro obligatione jejunii.l

8° Advertit Kcnriek,l in hac regione cibos esuriales, quibus semel per diem vescens quis satis reficiatur, non facile comparari, et qua· cx solo Americano nascuntur, succi et nutrimenti plurimum haud continere atque ideo nostrates facilius a jejunio excusari. Adderem et hanc rationem, diebus jejunii Americanos privari carnibus, quas ad jentaculum vel ipsi operarii comedere solent, qua: privatio illis jejunium reddit difficilius.

574. Ql.esita. — Quær. 1° *Ah juvenes viribus validiores jejunare teneantur ante* 21um *retatis annum expletum ?*

Resp. Xcy., quia lex, ut accipitur ct consuetudine approbata determinatur, obligat tantum eos, qui annum 21u,n expleverunt : in hoc enim attenditur ad id tantum, quod communiter accidit. Suadendum tamen est juvenibus, ut pro modo suæ «etaiis interdum jejunent, quo facilius, eum tempus obligationis advenerit, jejunii legem servare queant.8

575. — Quær. 2° *Ah excusentur a jejunio qui annum* 60um *inchoarunt ?*

Resp. 1' Excusantur sane, si sint viribus debiles, ut patet. Imo excusantur etiam juxta communem sententiam in dubio de validitate virium; quia tunc præsumptio stat pro earum imbecillitate 4

Resp. 2° Si viribus polleant, *controvertitur.* Prima sententia negat, eos jejunii lege eximi, quia illi qui in ea ictatc vires validas habent, ut senes non reputantur. — Laymann, Antoine, Collet, etc. " I liée quidem sententia est probabilis, ait S. Alphonsus,l " sed non minii probabilis est sententia opposita, qinin tenent Sanchez, Roitcaglia, Salmant. . . . Ratio ‹ ‹t, turn quia sic fert universalis consuetudo, ut communius testantur Doctorcs. tum quia alias esset res multi' 'Crupulis obnoxia, examinare an aliquis sex.ig‹ narius sit necne sufficienter robustus ad jejunium sustinendum. Sed ratio potior est, quia hujusmodi senes, tarn ob virium imbecillitatem, quam ob defectum caloris, nequeunt simul alimentum sufficieii- sumere, egentque cibo frequentiori. et, licet nonnulli in tali ætate robusti videantur, eorum tamen robur est de facili ilhisivuin ct inconstans, cum negari non possit, in hujusmodi senibus vires deficere et prolabi in interitum. . . . Hinc commune adagium: Senectus ipsa est morbus.''—S. Poetor loquens de qu.cstione, au mulieres quiuquagenariæ sola a tatis ratione a jejunio excusentur, respondet : " Sententiam " (affirmantem) " non amico improbare, sed neque audeto probabilem dicere ' ' Dicitur: *sola retatis ratione;* certo namque quinquagenariae excusantur, infirmitate aut debilitate quatiam concurrente.

576.—Quær. 3° *Au excusentur a jejunio fabri, artifices, etc., si sint adeo robusti, ut jejunare sat facile possint*

Resp. Affirm., probabiliter, quia consuetudo eximit generatirn omnes qui ejusmodi artes exercent ; leges autem non respiciunt id. quod raro ct per accidens evenit, sed quod communiter et *per se* contingit. Negant autem etiam probabiliter Concilia, Bonacina, etc.·— " H.ec secunda sententia," ait S. Alph.' '•speculative loquendo videtur probabilior, sed in praxi vix reperietur unus, qm ‹ x hujusmodi labore non graviter relaxetur."

Quær. 4û *An excusentur a jejunio opifices iis diebus, quibus a labore abstinent ?*

Resp. Affirm., si uno vel altero tantum die labore intermittant, ratione reficienda· lassitudinis, ct servandarum virium ad proximos labores sustinendos. Ita *communiter.*

Quær. 5J *An excusentur artifices dicites, qui a labore diebus jejunii cessare possint ?*

Resp. Affirm., probabilius. Ratio est, quia interest Reipublicie, ne causa jejunii operarii intermittant exercere artes, qui-

1 L. IV. 1049. 7e. - Tr. IV P H 60.
3 L. IV. 1035. 4 L IV. 1030.
1 ·· IV. 1036. â Ib. 1037.
8 ll>. 10t3

Inis ex suo officio incumbunt. Id etiam constare videtur ex declaratione Eugenii IV apud S. Alph.l Neque mens est Ecclesiæ ut fideles ab ordinariis occupationibus impediantur. - Ita *communiter.*

577 — Quær. 6° *peccent, qui sine justa canna inusitatum laborem et cum jejunio incompassibilem assumunt ?*

Resp. .dffirm., per se, etiamsi in fraudem legis non agant; lex enim, quæ jejunium imperat, consequenter jubet, ne absque ratione apponantur causæ, quæ ejusdem satisfactioni adversentur.— Ita *communiter.* Cfr. n. 139.

Dixi *absque ratione :* quia justa interveniente causa suscipere licet laborem eum jejunio incompossibilem quamvis labor iste inusitatus sit, v. g. ad maximum percipiendum lucrum, etc. Sola autem meri oblectamenti ratio nunquam sufficit, nisi alia causa honesta accedat.2

Quær. 7° *Quale iter justa de causa pedibus susceptum a jejunio eximat ?*

Resp. Communiter aiunt, requiri ac sufficere iter 5 ferine leucarum, hoc est quindecim mille passuum; quod si vel perardua foret via, vel tempestas immitis, vel viator debilis, itinerique non assuetus, excusari posset itinere duarum leucarum,8 vel etiam breviori.—Excusantur proinde litterarum latores ct alii, qui per totum diem circumcursant urbem negotiorum causa. Item probabiliter famuli, qui jugiter per diem inserviunt, circumeuntes ad emendum, ad comitandum, ad litteras ferendas ct similia.

578. Quær. *3° - lu et quando excusetur iter Jaciens equo, rheda, vel in via ferrea ?*

Resp. Pendet ab adjunctis, ct sic iter uuius dici poterit excusare aliquem (pii illud magno labore conficere deberet, aut esset viribus debilis, aut si tempus esset pluvium ct via aspera et laboriosa.4 Kenrick 5 generatim excusat, (pii publicis curribus vehuntur per totum diem ac totam fere noctem, etiam in via ferrea.

579. - Quær. 9 *An vel quomodo excusentur condonatores, magistri scientiarum, coufessarii. studentes, advocati, judices, medici, etc. ?*

Resp. 1° Concionatores, (pii quotidie vel fere quotidie concionem habent, communiter ratione pietatis ac muneris a jejunio excusantur. Potiori etiam jure missionarii, (pii graviori defatigatione in missionibus exercentur. Generatim loquendo non excusantur concionatores, qui ter aut quater tantum in hebdomada em,-cionantur; sed in hoc standum est judicio prudentium.'

Resp. 2° Magistri scientiarum excusantur, si magno studio ct labore indigeant ad lectiones parandas ; non autem ii, (pii e scripto tantum tradunt lectiones jam prius ordinatas ac sæpius repetitas. . . . Palans autem et alii apud Croix dicunt, magistros grammatica qui per quatuor horas docent, non teneri jejunare plusquam tribus diebus in hebdomada.2

Resp. 3C Confessurii non excusantur per se, sed tantum cum extraordinarium laborem subeunt, v. g. eum pluribus succedentibus diebus Confessiones audire debent, ut in Missionibus fieri solet, vel cum ita sunt debiles viribus, ut sine gravi incommodo pomitentium frequentia! satisfacere nequeant.3

Resp. 4° De studentibus nihil *definit* S. Alph.4 Opinor cos (pii studiis necessariis (cujusmodi sunt (pia a magistro injunguntur) vacant, excusari, si vel magno studio et labore indigeant, ut in *Resp.* 2° dictum est dc magistris scientiarum, vel si, ratione debilitatis, modicis ac crebris refectionibus ad laborem sustinendum indigeant.

Resp. 5° Excusantur advocati, judices, medici et similes, (pii ob studium cui vacare debent ad satisfaciendum clientibus, sententiam ferendam, gratis subveniendum, jejunium valde difficile servare possent ; hi enim, licet non egeant copiosiori cibo (cum labor sit mentis), opus tamen habent cibo frequentiori, ut in eis reparetur spirituum consumptio.5

Adverte autem cos, (pii hoc numero enumerantur, universim *per accidens* tantum excusari, i. e. sensu supra n. 573 sub 7° declarato.

\'ota. Jejunium pridie consecrationis ecclesia stricta» obligationis est pro Episcopo consecrante, ct pro iis tantum, qui petunt sibi ecclesiam consecrari. S. R. C. in Mechl. 19 jul. 1780. Ergo pro clero ecclesia adseripto. non vero pro plebe. N. R. Th. T. 12. p. 594. n. 62.

1 L. IV. 1042. 2 Ib. 1046. 3 Ib. 1047.
« Ib 1047. * Tr. IV. P. II. 57.

1 L IV. 1049 et 11. A. Tr. XII. 34.
2 L IV 1049. 5. » Ib. 1049. 7.
4 Ib. sub 3. 6 Ib. sub 6.

r

TRACTATUS DE JURE ET JUSTITIA.

Notandum — En, quie in hoc ct sequent» Jr *Contractibus* tractatu ex legibus civilibus allegantur, pleraque ail -olum Jus Commune *(the contmcm* /air) spectant Seque rnim omnes singulorum Statuum in hoc Campe ndio atfr-m potuerunt, vel etiam cum aliqua utilitate afferrentur leges, quibus Jnn Communi in ungulis Statibus aut derogatur aut aliquid additur, et qme m dies mutantur. Caveat igitur lector ne ea aut sola aut in singulis Statibus omnia valere putet. <rd consulat etiam leges locorum, in quibus Sacro Ministerio incumbit. — Advertat pneterea, in animo mihi non fui««e Jurisperitum ciTormnrc, sed Moralistnni, cui ȁtis est id circa leges civile» nosse quod necessarium est ad ingerendum sibi ct aliis dubium, de quo consulat vel consuli curet sive libros, sive jurisperitos.

----------4

PARS PRIMA.

DE NATURA ET PRINCIPIIS JUSTITIÆ ET JURIS.

Seu 1° dc notionibus generalibus justitiæ et juris; 2° de pnveipuis juris speciebus.

CAPUT I.

DE NOTIONIBUS GENERAMBUS JUSTITIÆ ET JUBIS.

ARTICULUS 1.

DE NATURA JUST1TLE.

580. *Definitio.* — Justitiæ nomen multiplici sensu usurpatur, etiam in Sacris Litteris, ct significat 1° omnium virtutum complexum ; 2° caritatem seu gratiam sanctificantem ; 3° generatim actum rectum ; 4° quemlibet habitum bonum; 5° denique virtutem specialem c quatuor cardinalibus, quæ a S. Th.1 definitur: " habitus, secundum quem aliquis constanti ac perpetua voluntate jus suum unicuique tribuit."

Dicitur 1° : ‘‘habitus" seu constans ac perpetua voluntas, prout prosequitur definitio. Cfr. n. 247.

Dicitur 2°, " voluntate": hæc nimirum justitiæ subjectum est : " non enim dicimur justi ex hoc quod recte aliquid " (scii, quid unicuique sit tribuendum i ‘‘cognoscimus, . . . sed justi ex hoc dicimur, quod aliquid recte agimus " (seu quod alteri jus suum reapse tribuimus) : " proximum autem principium actus est vis appetitiva"; in re præsenti non sensitiva, sed rationalis seu voluntas.1

Dicitur 3°: ‘‘jus suum " i. e. ipsum quod cuique debetur. Hinc ‘‘justitiæ proprium est, inter " seu praeter " alias virtutes, ut ordinet hominem in his, quæ sunt ad alterum " :2 ac proinde ‘‘propriæ operationes justitiæ sunt operationes exteriores secundum quod ordinantur ad alterum."3 Nam ‘‘justitia importat æqualitatem quamdam, ut ipsum nomen demonstrat ; dicuntur enim vulgariter ea. quæ adæquantur, *jushiri :* :rqualitas autem ad alterum est."4 Quare metaphorice tantum aliquis justus erga scipsum diei potest.6

Dicitur 1°; ‘‘tribuit": nimirum jus alterius *rei* conservando seu non lædendo, *vel,* si læsuin est, reparando.

581. *Divisio* —Partes *subjectic<e,* seu

1 2. 2. q. 58. a. 1. <.

1 2. 2. q. 58. n. 3. c.

- Ib. q. 57. a. 1. c.

8 S. Th. in L. 3 Sent. D. 33. q. 2. n. 2. .w/ 3. <.

4 2. 2. q. 57. n. 1. c.

Ib. q. 58. n. 2. c. — Quoad omnia Signoriello. Eth. P. L n. 193.

species, jnstitiæ sunt justitia *generalis,* quæ ‹ tinni *legalis* dicitur, et justitia *particularis,* quæ in *commutaticani* et *distributiram* dividitur. Quot enim modis potest quis ad alterum comparari, tot sint oportet jnstitiæ species. At vero tripliciter, quoad pnoeits attinet, potest quis erga alti rum se ħalxn ; nimirum vel sicut pars ad totum (ut civis ad civitatem), vel sicut pars ad partem (ut civis ad civem), vel sicut totum ad partem (ut Superior seu civitas ad subditos). Justitia, qu e hominem priori modo eilicit rectum seu justum, dicitur *generalis* ct *legalis : generalis* quidem, quia persequitur intenditque Itonum civitatis seu reipublicæ, quod est Ixmum quoddnm genende : *legulis* vero quia ad bonum illud generale per legem, cujus est bonum commune procurare, conatur.1 Justitia, quæ secundo modo hominem ad hominem comparatum n ete disponit, dicitur *commutativa ;* versatur enim circa contractus, permutationes, commercia, quæ inter privatas personas exerceri solent. Qme demum hominem dirigit tertio modo comparatum, dicitur *distribuiira,* quin locum habet ii, bonorum onerumque distributionibus; efficit enim, ut tam bona quam onera communia privatis personis recto ordine, rcctaque ratione distribuantur? Jam justitia commut.itiva proportionem servat simplicem seu *arithmeticam ;* distributiva vero proportiom-m comparatam «eu *geometricam,* \ idclicct commutativa justitia omnidam inducit æqualitatem, cujustnodi est inter rem et retu. ut illud quod tribuitur, prorsus æqualc sit illi, quod acceptum fuerat : e. g. si quatuor quis nummos mutuo accepit, quatuor nummos creditori rependere tenetur. At æqæditas, quæ a distributive justitia servatur, hujusmodi noti est, nisi proportione quadam, ut scilicet tanto plus alio quis recipiat, quanto amplius præ illo dignitate pnc'lat, aut merito; adeoque non est æqtiablas rei ad rem, sed proportio rei ad personam. Vocatur proportio geometrica, qin.i sicut meritum ad meritum se habet, ita pnvinium ad pr.cinium. adeo, ut si habenti meritum, ut octo, dentur centum numini, habenti meritum, ut quatuor, quinquaginta tribuantur.| Ita pariter distributio unci um congruere debet capacitati inrcquali eorum, quibus ea imponuntur. Quare, cæteris paribus, majora tributa injungenda sunt ditioribus, quam minus divitibus.

Justitia legalis "est in Principe principaliter ct quasi architectonice," quia nimirum ferendo legem modum conferendi ad bonum commune pncscribit ; " in subditis nutem secundario et quasi administrative, - quia scii, legem cxequuiitur ct implent. Justitia distributiva pariter est principaliter in Principe et electoribus ; est tamen "etiam in- subditis, quibus distribuitur, in quantum scilicet sunt contenti justa distributione."3

‹582. *Justitia vhnUcativa.*— Hanc quidam dictis tribus ƒustitia speciebus addunt. Definitur: "justitia inclinans principem ad sontes pœnis congruis pro societatis bono plectendos."' Neque S. Alpliousus hanc ut speciem distinctam jnstitiæ memorat, neque S. Th.4 eam ut talem habet.

ARTICULUS II.

DE NATURA JURIS.

583.—Cum jnstitiæ sit jus suum cuique tribuere, ut ex definitione jnstitiæ n. 581) tradite patet, in hoc Art. quid juris nomine veniat, explicandum est.

Jus vario sensu accipitur: nam significat: 1) Scientiam ipsam juris seu legum, quam qui colunt, *Jurisperitos* vel *Jurisconsultos* vocamus: 2) Legem seu juris regulam, et sic dicitur jus *divinum* (naturale vel positivum), *humanum* (canonicum vel civile), *gentium,* etc.: 3) Ipsam legum complexionem ae systema, ut quando dicimus *Corpus Juris Canonici ; Corpus Juris ('iritis; Codicem Juris:* 4) Sententiam a judice pronunciation, licet forte iniquam, quo sensu judicem *jus dicere* aiunt : 5) Ipsum locum seu forum, in quo causæ agitantur, quo sensu reus in *jus vocari* dicitur.5

1 Viil Signora lio, Eth. T 1. n 202. p. 131 nota 1, nbi de controversia nn ‹ t quo sensu justiti.i h k.'-.ili« ṅ virtu·. qxuilu S Th in lib. I Ethie . I. 11 et 2 2. q 58. n. 5, 6.

i S Tb 1 q 21. " 1. ‹ ct 2 2. q. ftl. n I.

1 S. Th. De Div. Nom. c. S. L. 4. L. 5. Ethie. I. 5. Quoad omnia Signor, ib. n. 202.

5 S. Tli. 2. 2 q 58. n. 6. c.

· Ib. q lit. a. I nd 3.

* lb. q. 80. e. et nd 1.

5 Ib. q. 57. a. i ud 1.

584. — Jus, prout hic accipitur, definitur: " Legitima moralis facultas, qua (piis aliquid facere vel habere ita potest, ut nemini absque aliqua injuria illam violare liceat."

1° Est *facultas*. Htec, "secundum communem usum loquendi, significat potestatem, qua aliquid habetur ad nutum," [1] seu ad proprium arbitrium.

2° Est *muralia* facultas, quia non in physica vi consistit. Quare ex nullius fortioris violentia imminui potest, Cfr. Syllab. p. XLV. n. 59, 60.

3° Est facultas, qua quis aliquid *facere vel habere* potest, siquidem materia juris sunt *actiones,* ut possidere, retinere, etc., et *res.*

4° Est facultas, quam *nemini absque aliqua injuria violare licet;* secus enim facultas illa vana foret et inutilis.

5° Est *legitima* facultas, quia, justa lege repugnante, nihil *Jieri* aut *haberi* potest. Dupliciter autem lex facultati repugnare potest, ita nempe ut *vel* ipsam tollat facultatem, v. g. de bonis per testamentum disponendi, *vel* facultatis exercitium illicitum reddat, v. g. prodigam propriorum bonorum dilapidationem.

5S5. *Juris titulus.* — Ex dictis intelligitur quid sit juris *titulus:* nimirum nihil aliud est, quam ratio ipsa, cur alicui jus seu facultas legitima sit aliquid faciendi vel habendi, et cur cætcris non liceat hanc facultatem absque aliqua injuria violare.

586. *Divisio juris.* — Jus :

1° Est vel *objectirum* (aliis *passivum),* et dicitur *justum,* seu id quod alteri debetur, vel *subjectivum* (aliis *activum),* et est ipsa facultas aliquid faciendi vel habendi, supra definita.

2° Est vel *personale* seu ad personam in se spectatam pertinens cique immediate inluerens, ut jus vitam conservandi, vel *reale* seu personne non conveniens, nisi ob aliquam rem, quam possidet. Hinc jura realia ab una in aliam personam possunt transmitti, prout hæc illi succedit in possessione rei, cujus vi jura existunt, ut c. g. jus, quo Episcopus pollet ferendi leges.— Jus reale et personale etiam alia ratione accipitur: illud scii, pro jure *in re,* hoc pro jure *ad rem,* de (pio h. n. sub 4° agetur.

3° Jus aliud est *stricte dictum* seu *strictum* sine addito, aliud *late dictum.* illud, si *objective* sumatur, est id quod alteri dela-tur cum æqualitatc rei ad rem, quæ adeoque absque injuria violari nequit"; hoc vero est id, "quod alteri debetur quidem," non autem cum dicta æqualitatc. Sic venditor "jus strictum iu rei pretium habet: solvenda igitur illi est pecunia, quæ pretium rei *a-quel :* parentes vero jus quidem in liberorum obscquium habent, sed non strictum ; quale enim obsequium illis debeatur, numero *adfnqualo* definiri nequit." [1]

Jus strictum natura sua *perfectum* est. Perfectum autem dicitur jus quod cum *cogendi* conjunctum est. nempe cogendi cum qui illud violaret, vel minueret, vel ipsius usum turbaret, ut a violando, etc. desistat ; nec non cogendi cum, qui illud violavit, etc., ut omnia in pristinum statum restituat. Hoc tamen *coactionis* jus (si jus vim vi repellendi excipias) in societate rite constituta in *actionem* transit, i. e. in jus id quod tibi debitum putas, per judicem reposcendi. " In societate hominum," ait S. Th.,[2] " nullus habet coactionem, nisi per publicani potestatem." Fieri tamen potest ut *deficto* ex jure illo actio non detur, v. g. quia deficit probatio qualis a lege requiritur, vel quia legislator speciali cuidam perfecto juri actionem negat, etc.[3] Hinc quandoque, ut v. g. in occulta compensatione (n. 709 2°et n. 712), non implorato judice, ipse tibi jus licite comparas.

4° Jus *strictum* dividitur in jus *in re* ct jus *ad rem.* Jus *in re* est illud, quod quis habet in *rc jam* sua seu in re, quæ *ipsa* sibi jam devincta est, et quam proinde a quolibet, in cujus manus, se invito, devenerit, vindicare poterit. Jus *ad rem* est illud, quo non ipsam rem, sed personam nobis obligatam habemus. Sic in equo meo est mihi jus in rc. cumque proinde a quolibet detentore, in cujus manus, me invito, devenerit, vindicare possum. Si vero equum emi — ubi ex lege ejus traditio requiritur, ut fiat meus,— traditione nondum facta, illum a venditore tantum petere possum, non vero a quolibet alio, cui venditor illum postea vendidit et tradidit.

1 Ib. in 2 Sent. D. 21. q. 1. a. 1 ad 2.

1 Mar. ρ. 14. η. 13.
2 2. 2. q. 66. a. 8. c.
8 Mar. p. 15. η. 14·

Corollarium.— Cum *officium* (obligatio) dicatur iu ordine ad *jus,* officia dividi possunt modo divisioni jurium respondenti. Quare alia sunt *personalia,* alia *realia* (h. n. sub 2°); alia *perfecta* seu *legalia,* alia *imperfecta* seu *moralia* (h. n. sub 3°),

ARTICULUS III.

DE PRINCIPIIS GENERALIBUS JVSTITI.E.

PROPOSITIO I.

Justitia commutativa obligat sub gravi, et cum onere restitutionis.

587. *Prob.* I*pars.* — Jnstitiæ enim proprium est servare cuique jus suum, et juris alieni violatio ex genere *suo* gravem inordinationem dicit. Dixi: *ex genere* sio, non ex genere TOTO; quia hac in re materia; parvitas admittitur, ut omnibus perspicuum est,

Prob II *pars.* Nam justitia respicit æqualitatem rei ad rem; atqui hujus hesio non potest reparari, nisi per restitutionem, seu quamdiu manet inæqualitas, manet etiam obligatio æqualitatem reducendi; ct hudens peccat servando inæqualitatem, sicut peccavit eam inducendo.

PROPOSITIO II.

Catera justitia species, legalis nimirum, distributiva (ct si placeat hanc, uti quartam justitia· speciem admittere, vin(lieativa), *obligant etiam sub gravi, sed* PER SE *non cum onere restitutionis.*

588. *Prob.* IB *pars.* — Etenim hesio earum deordinationem gravem inducit, cum graviter necessario societatis ordini noceat.

Prob. 11° *pars.*— Etenim qui legalem v. g. aut distributivani justitiam violat, agit quidem contra bonum commune, vel debitam non servat proportionem in bonis communibus distribuendis, at nemini quod *suum* est aufert, nec quemquam privat rc, qua· *sua* sit. Ergo *per se* non obligatur ad restitutionem.

Dixi: per se *non cum onere restitutionis.* Nam sæpc justitia *commutativa* aliis adjungitur, ct ejus læsio onus restitutionis inducit. Sic restituere tenentur Superior, magistratus, judex, qui propter gravem negligentiam in puniendo, vel officiis publicis *indignos* destinando, causa sunt, cur privati vel communitas grave damnum patiantur; quo in casu non solum rei sunt boni communis, ad (piod justitia legalis inclinat, non procurati, sed etiam violati contractus, quo, hoc ipso quod officium susceperunt, se *implicite* obligarunt ad damna subditorum præcavenda. Probabilius tamen ad restitutionem non tenetur, qui *minus dignis* ollieia societatis distribuit; quia non violat jus *strictum* dignioris, nec communitatis, quæ *stricto* jure aliud exigere nequit, nisi ut indigni, a quibus damnum timendum sit, ab officiis arceantur.[1] Secus vero, si *in concursu* Superior minus dignum digniori præfcrrct; quia in concursu intervenit pactum, ex quo *jus strictum* digniori competit.

Nec ad restitutionem tenetur, qui dignitates *mere* honorificas distribuit sive minus dignis, sive etiam indignis; quia neminem jure suo *strido* privavit, quamvis peccaverit per personarum acceptionem.

Quæri hic potest, *an et quando ex sententia judicis obligatio stricta justitia nascatur?*

Resp. 1° " Sententia judicis obligationem ejusdem generis parit ac ipsa lex secundum quam profertur. Proinde . . . *in causa poenali* imponit obligationem *obedientia,* quia leges pœnalcs non ex justitia stricte dicta, sed ex obedientia servanda; sunt, ita ut mulctæ puma a judice imposita non ex stricta justitia, sed ex obedientia solvenda sit."

Resp. 2° "Ut judicis sententia obligationem stricta· jnstitiæ, constituat, requiritur, ut ipsa lex, unde omne robur suum habet, jus strictum civium definiat, e. g. justa sententia judicis dc solvendo legato, in causa singulari judicata, hæredi obligationem strictæ jnstitiæ, cum onere restitutionis, imponit; ex sententia vero judicis contra parentes vel liberos secundum legem, qua: ex pietate obligat, lata, obligatio pietatis, sine restitutionis onere, nascitur."

Resp. 3° " Quando ex certa lege certa obligatio nascitur, sententia judicis cani tollere" non "vult " aut saltem non " potest, e. g. si quis ex contractu certo quidem sed " qui modo a lege præscripto probari non potest, "alteri rem debet,

[1] L. V. 100.107.

sententia judicis, quæ actionem . . . creditoris ob defectum legitimis probationis rejicit, debitoris obligationem reni pactam pnestandi nullatenus tollit. Ast in causa dubia, sive dc jure sive de facto dubitetur, sententia judicis tuta conscientia stare licet ; propterea enim judices constituuntur, ut dubia solvant." 1

—♦—

CAPUT II.

DE PKÆCIPÜIS JURIS SPECIEBUS.

Præcipuæ juris species sunt dominium, usus, ususfructus, et servitus.

ARTICULUS I.

DE DOMINIO.

589. — Dominium est jus perfectum per actus legitimos acquisitum disponendi pro lubitu de aliqua re ac ejus utilitate cum exclusione aliorum. — Dicitur :

1° *Jus* (V. n. 584).

2° Jus *perfectum* (V. n. 586. 3°.)

3° *Acquisitum per actus legitimos.* Qui sint illi actus, vide ante n. 638.

4° *Disponendi:* quæ vox significat tria jura in dominio contenta, nempe

λ) Jus rem retinendi seu possidendi (de possessionis notione vide n. 66?) : *jus,* dico; quia jus rem possidendi distinguendum est ab actuali possessione seu physica facultate re utendi et fruendi, possessio enim legitima, salvo dominio et jure possidendi, amitti potest. Sic agri inundati, vel rei amissæ, aut vi seu dolo ablatio possessio amittitur, ct tamen *jus* possidendi retinetur : quod non amittitur nisi ex domini expressa, aut legit ime præsumpta voluntate.

6) Jus de re, uti libuerit, disponendi, adeo ut possit rem immutare, consumere, alienare: num "illud dicimus possidere, quod quiete et plene habemus," 2 et circa quod "possumus, quod volumus facere."3

e) Jus rem vindicandi, seu repetendi, si forte, domino invito, aut inscio, in aliorum manus transierit.

5° *Pro lubitu :* quod tamen non ita intelligas ac si in civili societate jus illud quibusdam limitibus non posset aut non deberet aliquando circumscribi, ut infra, ubi de dominio filioruinfamilias, uxorum etc. sermo erit, videbimus.

6° *De re aliqua,* ut dominium proprietatis distinguatur a dorninio jurisdictionis, quæ ad personas potissimum refertur.

7ȝ *EI ejus utilitate:* jus enim de rei utilitate disponendi continetur in jure disponendi dc ipsa re supra sub 4°. *b)* .

8° *Cum exclusione aliorum :* dominii ergo objectum non sunt ea quæ usu numquain exhauriuntur, ut aer, lux, calor solis; nam aliorum ab his exclusio ne fingi quidem potest (n. 592).

Nota. — Dominium hic definitum est dominium *subjectire* et *moraliter* sumptum : *objectice* et *materialiter* intellectum est res ipsa, cujus aliquis est dominus.1

590. *Dicisio.*— Dominium præcipue dividitur in *perfectum* seu *plenum* (quod jure nostro audit *Fee simple,* si de *immobilibus* agitur ; si de *mobilibus,* communius *the complete and absolute ownership),* — et *imperfectum* seu *non plenum,* prout est jus disponendi tum de re ipsa tum de tjus utilitate, aut de alterutro tantum. *Imperfectum* autem, seu non plenum, subdividitur in *directum* et *indirectum* seu *utile,* prout respicit solam rei proprietatem, vel solam ejus utilitatem. Ita dominus *(the landlord)* habet dominium directum praedii, quod alteri locavit ; localarius *(the lessee* or *tenant)* dominium indirectum scu utile.

Communiter distinguunt etiam dominium *altum (the right of eminent domain)* et *humile.* Prius dicitur jus, quod habet suprema auctoritas disponendi aliquando cx gravissima causa dc bonis privatorum in bonum communitatis ; posterius est dominium privatorum.

Prius *proprie* dominium est solius juris dictionis,cum respublica nullum habeat dominium proprietatis in bona privatorum, sed jus tantum administrationis, seu jus mandandi quando et quantum cx bonis privatorum in commune bonum sit conferendum. Neque enim ut dominus supremus et universalis territorii, sed ut supremus administrator boni communis respublica leges fert, quibus regitur privatorum dominium. " Omnia sunt principum ad gubernandum, non ad retinendum sibi " etc. 5. *Th. Quodl.* 12. *a. 24 ad* 1.

Hoc jus supremie potestati competere,

1 Mnr. p. 18. n. 18.
a S. Th. 1. D. 8. q. 2. n. 1 ad 6.
a Ib. de :nalo. q. 13. a. 1.

1 Sicnor. Eth. P. 2. n. 121. 122.

' x <o patet quod jus ad finem necessario implici t jus ad media illa, sine quibus fini' obtineri nequit. Bonum autem publicum aliquando requirit, ut aliquis re sua privetur, v. g. agro pro via publica construenda, etc.

In usa autem hujus juris non privatorum, sed sola publica utilitas attendenda C't, nec auferre alicui licet, quod publica utilitas non requirit: "nor shall private property be taken for public use without just compensation." 1

Agendum 1° de objecto; 2° de subjecto; 3 dc acquisitione dominii.

§ I. *De objecto dominii.*

Bona, ut objecta dominii, sunt 1° interna vol externa; 2° animæ vel corporis; 3° farnie ct honoris ; P personae i. e. libertatis ct indepcndcntiie in iis in quibus homo, ut individuum, *suijuris* est ; 5° fortunæ.

591. PiUNCIPtA. — I. Bonorum animna ct corporis *naturaliter* inabdieabilium dominium *utile* habet homo, *directum* Deus.2 Cfr. n. 461.

II Homo habet dominium directum bonorum personæ (sensu ut supra 4°); item ánima quatenus sine injuria *legali* (at siepe seepius non sine morali i. c. sine peccato) abdicabilium, scii, actuum suorum liberorum, imo ct habituum sive naturalium, sive supernaturalhim, ut virtutum et gratiarum; item fumæ et honoris sensu n. 525 explicato.

592 111. *Propria* dominii objecta sunt *bona fortuna·* scu *res exteriores* modo 1° hominis potestati subjici valeant et quatenus valent, et sic res non sublimares (ut sol, luna, astra) eidem subjici valent secundum effectus et influentias, non secundum se; 2° non sint usûs inexhausti (ut aer, ventus etc), quorum tantum usus aut particula ab aliquo jam exhausta (non res ipsæ generice spectatæ) objectum sunt particularis dominii (n. 599) ; 3° ex lege non sint extra dominium. Van Egeren.

593. — Bona fortuna jure nostro hoc modo distinguuntur. Property is . . . dividet!

1) luto *things real* and *things personal.* Thing' real include every valuable thing of a fixed and immovable nature, and pass under the general description of *lands, tenements,* and *hereditaments,* or simply *realty.* Things personal include every valuable thing of an unfixed and movable nature, and pass under the general description of *goods* and *chattels,* or simply *personalty ;* "There are certain things occupying a sort of intermediate position between the two, some of which are called *chattels real,* others *Jixtures* " ; l to understand which, it should be borne in mind, that "although *immobility* is the distinguishing characteristic of realty, an *indefinite* duration of interest also enters into the idea; and therefore certain determinate interests in land, as leases for years, art called *chattels real,* because, although they have that immobility which is denoted by the term *real,* yet for want of an indefinite duration, they arc treated as *chattels."* So also "there are various articles of personalty, which become realty by being annexed thereto ; and these are called 2

2) Real property is again subdivided into *things tangible* and *things not tangible.* Things tangible include *land* and every corporeal thing permanently connected therewith to an indefinite extent above and below the surface, and pass under the general description of *corporeal hereditaments,* or simply *land.* Things not tangible include certain rights, privileges, or easements, annexed to land in the ownership of another, and pass under the general description of *incorporeal hereditaments*

l'ro Luisiana, vide "Civil Code of Louisiana." l

594. Qu.esita. — Quær. 1° *An homo habeat dominium sumfamce ?*

Resp. \ ide n. 525.

595. — Quær. 2° *An homo in alium hominem dominium habere possit ?*

Resp. 1° *Neg.,* quoad dominium *direction ;* illud enim soli Deo competit, ut constat ex dictis n. 591, et homines a sc invicem sunt mctaphysicc independents ; seu

Resp. 2° *.IJfirm.,* quoad dominium *utile,* scu hominis operas. Ratio est, quia homo quilibet est dominus propria operæ

1 \memlni to the Const of U. S. art. V.
« Sap 16. 13. Dcut 32, 39.
• Gen. 1. 26. Pk 8. 8.

1 Walker, f 122. « Walker, f 21.
3 Walker, S 122. 4 a. 460-480.

ac proinde potest illam alienare, ct alteri in dominium tradere. Dominus enim re sua uti et abuti potest, quatenus juris ratio patitur.

Hinc 1° homo potest dc jure naturali, etiam in perpetuum, se alteri vendere, (juin ct gratuito tradere quoad dominium sui utile. Si enim potest alteri dominium sui utile conferre pro aliquo tempore, idem facere potest in perpetuum, siquidem cedere potest omne id, cujus est dominus. 2° *Per se* juri natune non repugnat *servitus,* seu status subjectionis perpetuus, quo quis pro alimentis tenetur omnes operas suas alteri præstare. Dico: *operas suas;* neque enim licita ullo in casu diei potest *servitus iu sensu stricto,* ea scii., per quam servi proprie dicti non *personis* sed *rebus* accensentur, quibus dominus uti possit *et abuti.*

596. *Nota.* — Licet abrogata apud nos sit servitus, oportet tamen confessarios pristinorum herorum aut servorum Confessionem, generalem pnesertim, excipientes noscere peccata, quibus communius obnoxii fuere. Quapropter hoc]oco ea paucis recensemus. Itaque I. *quoad heros :* —

1° Peccarunt ct ad restitutionem tenentur, si qui sic dictum *nigritarum commercium* exercuerunt, eidemve cooperati sunt, aut sibi in servos emerunt, quos noverant libertate injuste spoliatos. — Contra tam immanem negotiationem prodiere varia? Constitutiones Apostoliea nempe Pauli 111., Urbani VIII., Bened. XIV. ct nuper Greg. XVI. c. *Iu supremo . Ipostolatus.* 3 dee. 1839. Et merito quidem. Licet enim quis *vel* ex paeto, seu renuntiatione propria, *vel,* ut olim, jure belli ; *rei* ex *delicto* seu ex justa condemnatione, *vel* ex nativitate cx matre serva, operas suas alteri in perpetuum tradere aliquando teneatur,[1] injuste tamen ad id adigitur, ubi nullus horum titulorum invocari potest. Atqui in nigritarum commercio nullus horum titulorum invocari potest ; nam per illud homines liberi, contra propriam voluntatem, et sine ullo ex parte sua delicto, a regionibus suis transvehuntur et venduntur. Ergo

Dixi: *homines liberi;* si enim agatur dc nigritis aut aliis in servitute, aliquo ex prædictis titulis legitima, existentibus, *per se* commercium illud non absolute illicitum est, quia, semel admissa servitute ut legitima, dominus verum jus in senos seu in eorum operas habet, ct proinde illud transmittere valet. Dixi: *per se;* obstare enim possunt *vel* circumstantiae, *vel* leges civiles.

2° Ob *circumstantias* venditioni obstantes peccarunt.

a) Qui vendendo conjugem a conjuge, vel prolem a parentibus sine gravi causa separarunt. Dixi: *sine gravi causa;* quæ adfuisset v. c., si pravus fuisset servus, quem frustra herus tentasset ad bonam redigere frugem, et a quo mortem vel aliud grave malum timeret.[l]

b) Qui vendendo servum, pnesertim Catholicum, nihil curarunt de quærendo ei emptore Catholico, humano et justo; neque enim licuit hero curam servi in obvium quemque rejicere. Excusandi tamen forent, qui obvio cuique vendidissent servos, a quibus mortem sibi suisve timebant, nisi statim e domo dimitterentur, dummodo tamen emptori nil cogitanti damnum non fuerit illatum.[2] Excusandi quoque, ut per se patet, illi, per quos non stetit cur seni obvio cuique venditi fuerint, ut si sub hasta venditi fuissent in hærcditatis distributione vel ex legis auctoritate ad crimina punienda, aut ad satisfaciendum creditoribus.[8]

3° Peccarunt qui eis non subministrarunt necessarium victum et vestitum ; qui ægrotantes non curarunt; qui senes, vel alias labori amplius non idoneos, non satagerunt remediis sublevare.[']

4° Qui *inspectores* selegerunt aut retinuerunt. quos sciebant duriora mancipiis onera imponere, vel ea severius et crudelius tractare ;[6] itemque qui ira abrepti servos levi de causa verberarunt, vel verberandos jusscrunt, pnesertim cum membrorum vel vitæ periculo.[']

5° Qui servis matrimonii ineundi, ejusve juribus utendi libertatem non reliquerunt, licet servi exinde ab opera debita præstanda non abstraherentur.[7]

1 Lugo. de Jure et Just. disp. VI. η. 11 eeq.

1 Sancb. de Mat. L. VII. disp. XXII. Kcnr. Tr. VIII. u. 97.

8 Ib.

« Ib. n. 93.

6 Ib. n. 94.

° Ib. n. 95.

' Ib. n. 96.

6° Qui non curarunt, ut servorum suorum filii baptizarentur.1

7° Qui ipsorum servorum saluti non providerunt; quales fuerunt a) qui non curarunt ut rudimenta christianæ doctrina» addiscerent et copia eis fieret ministerii sacerdotalis ad suscipienda Sacramenta; b) qui omnem omiserunt cautelam ad morum integritatem inter eos servandam, non caventes c. g. ne promiscuo uterentur concubitu; c) qui morum corruptelam pessimo suo exemplo et solieitationibus iniquis foverunt; d) qui *s*erva delictis ob utilitatem prole sibi adventuram faverunt.2

597. — II. *Quoad pristinos servos.* Peccarunt 1° qui opus sibi injunctum, vel curam rerum sibi commissarum neglexerunt; non tamen justitiam violarunt, sed obedientiam hero debitum; actiones enim servi non sunt, debita; domino lege justitia;, sicut mercenarii, qui pretium pro illis accipit.8

2° Qui a domino surripuerunt alia quam esculenta communia, et hi ad restitutionem tenentur, si habeant unde reddant ct nisi operis suis damnum illatum resarefisse videantur.4

3° Qui nocte circumcursarunt, ut feminas inviserent, idque non tantum ob impudicitiam, sed et ob alia crimina, quorum periculo sese objiciebant.5

4° Qui in concubinatu vixerunt, sive fornicario, sive adulterino; ct hoc simplici vel duplici.

5° Qui oblata occasione neglexerunt fidei documenta addiscere, ct munia religionis explere.8

598. — Quær. 3° *Au ft quo jure homo habeat dominium in fructus industria· ft ingenii sui ?*

R<sp. Affirm., ct quidem 1° jure naturali Si enim res fructificat domino, a *fortiori* hoc verum esse debet de facultatibus internis, cum nihil magis homini proprium esse possit.

Hinc a) *Certum* est ad restitutionem et damnorum compensationem teneri tum illum, qui inventori artis alicujus, cujus c. g. machina commercio t nondum sit tradita, secretum suum surripit et hoc invito in publicum divulgat; tum illum (pii opus manuscriptum alterius typis edit; opus enim manet sub dominio auctoris vel inventoris, quamdiu publico usui non fuerit datum.

b) *Controvertilur* utrum ille, (pii librum typis edidit, lege positiva seclusi. jus habeat impediendi, ne quisquam illuni prelo committat ct vendat cum damno auctoris aut bibliopolæ, cui auctor jus suum transmisit. Qui negant, hanc negationis sum rationem afferunt, quod res in communitatem tradita, prout est liber typis vulgatus, fit eo ipso de jure communi, et propter eaindem rationem nec illi injustitia» rei forent (pii publicas alicujus professoris lectiones vel concionem oratoris in lucem ederent. Qui affirmant, rationi negantium respondent, jus naturale, quod omnes auctori in fructum ingenii sui tribuunt, exerceri ab eo non posse, nisi hunc fructum in communitatem tradat, ac proinde absurde diei jus illud perdi per illud ipsum, sine quo exerceri non valeat. Practice quæstio hæe minoris momenti est; nam *usus* hodiedum ubique habet, ut opera typis vulgata ab aliis prelo committantur ct vendantur casu, (pio rr/ auctor ea facere neglexit, quæ lege positiva exiguntur, ut sibi provideat, *vel* lex positiva illi non assistit, sive (piod non sanciat, proprietatem alicujus generis librorum, sive ipiod præsidium suum deneget libris in alia regione editis.

Resp. 2° *Affirm.,* etiam *jure positivo* omnium fere gentium. Et lege quidem a Congressu lata, apud nos cavetur, ut (pii rei a se invento» jus *(Patent right]* velit sibi proprium vindicare, exemplar in officina publica *(Patent-office)* Washintonopoli deponat. Qui vero libros suos edendi jus *(copyright)* velit habere, debet exemplar in officina publica bibliothccarii Congressus ejusdem urbis deponere, et in fronte libri typo mandati vel in pagina frontem proxime sequenti id enuntiare verbis sequentibus: " Entered, according to Act of Congress, in the year----- by N.. in the office of the librarian of Congress at Washington." Qui plura nossc desiderat, adeat *Kent,1* vel *H'etla s Every Man his own Lawyer?* vel *New Amer. Encycl?*

1 L. VI. 130.
9 Kenr. Tr. VIII. n. 102.
8 L·ssiiw de Just, et Jure, S. II. c. VIII. dub. III. n. 20.
« Kcnr Tr. VIII. n. 104.
5 Ib.
• Ib.

1 Vol. II. n. 365-384. 3 p. 204-215.
3 V. Patents ct Copyright.

Si quis privilegium hujusmodi violet, datur contra ipsum actio civilis. Licet vero inventor, vel auctor aut bibliopola, cui privilegium competit, litem non intentet, violator tamen *in conscienda* tenetur damnum iis illatum reparare. Idem videtur dicendum quoties (piis, *levi* quadam mutatione machina,· nova· vel libri, legis et privilegii vim irritam facit.1

599. — Quær. 4° *An maria et oceanus alicujus dominio subjacere possint ?*

llesp. cum Kent : 2 "Navigable rivers which ilow through a territory, and the sea-coast adjoining it, and the navigable walers included in bays, and between headlands and arms of the sea, belong to the sovereign of the adjoining territory as being necessary to the safety of the nation, and to the undisturbed use of the neighboring shores. The open sea is not capable of being ppssessed as private property. The free use of the ocean for navigation and fishing is common to all mankind and the public jurists generally and explicitly deny that, the main ocean can ever be appropriated."

§ IL *De subjecto dominii.*

G00. — Subjectum dominii est rei alicujus dominus, seu ille cujus est res aliqua.

1Ime 1° Deo soli competit *supremum* et *absolutum,* ideoque et *independens* dominium in res creatas, clamante Scriptura : *Domini est terra et plenitudo ejus, orbis terrarum et universi qui habitant in eo.*3 lino hoc dominium nulli potest communicare, quia pendet a creatione et conservatione, quibus Deus abdicare se nequit. Id tamen non impedit, quominus Deus queat dominium *particulare* communicare creaturis rationabilibus, juxta illud: *terram autem dedit JiUis hominum.*

2° In terni omnis et solus homo est dominii capax. *Probatur.* "Ille solus habere potest jus, (pii capax est injuria' patienda- . . . ille autem solus patitur injuriam, qui invitus eam patitur: debet autem esse invitus, non quidem per voluntatem, qua velit rem suam, sed per voluntatem, qua velit retinere jus ad rem ipsam, seu obligare alios, ne eam auferant. Bruta vero non possunt habere talem voluntatem, cum nec obligationem moralem, nec turpitudinem cognoscere possint ; ergo non possunt esse invita, sicut nec possunt dare licentium vel transferre dominium ob camdcm rationem ; quia, cum non cognoscant jus morale, non possunt cedere juri suo. . . . Sola ergo natura intellectualis, quæ ejusmodi objecta cognoscere potest, capax est dominii habendi." 1

3° Nec incapaces sunt dominii infantes, nec ipsi amentes ; nam usus rationis, quo carent, necessarius tantum est ad *disponendum hic et nunc* dc bonis, seu ad *exercitium* juris (n. 589), non vero ad *habendum* dominium, quod fundatur in hominis natura ejusque potentiis, non vero in actuali potentiarum exercitio. (-) p. 475.

Agendum speciatim de dominio 1° filiorum familias, — 2° uxorum, — 3° publico ct national·,— 4° collegiorum *(corporations'),* — 5° Ecclesiæ et clericorum. De dominio autem Religiosorum dicetur infra in Tract, *de Statibus,* ubi *de colo paupertatis.*

Punctum L De dominio filiorum familias.

601. — Filii familias proprie hoc loco dicuntur utriusque sexus liberi ex legitimo matrimonio orti, vel légitimai i, ac paterna.· potestati etianinum subjacentes.

Dicitur: 1° *Ex legitimo matrimonio orti, aut legitima!i.* Illegitimorum enim dominium, si ct quatenus lege civili non definitur, naturali jure regitur.

Dicitur : 2° *Paterna potestati etiamnum subjacentes,* seu minores, non emancipati a potestate paterna. Licet enim obligationes liliorum ex jure *naturali* existentes, qiiæquc otiieia honoris, amoris et reverentite erga parentes exigunt, *nunquam* dissolvi queant, id tamen quoad illas locum habet, quas jus naturale *non pro* semper imponit, ut obedientiam, vel quæ ex *solo jure civili* ortum ducunt.

602.— λaria iu jure Romano distinguuntur filiorum familias bona ;2 sed quum

» Kcnr. Tr. X. n. 13.
3 Vol. 1. n. 20.
a Ps. 23. 1.
‹ Ps. 113. 10.

1 Lugo de Just. disp. 3. η. 1.
2 L. IV. 488.

lue distinctiones non reperiantur in legibus, quibus utimur, harum tantum dispositiones hic exseri' imus. Hinc

<»03. — Quær. i ' *Quotuplicia distinguantur 'filioriintjuiiiiliat bona et quid juris patri in ea competat !*

Resp. Inter bona quæ filiofamilias obveniunt, alia cx labore proprio, alia ex alio titulo, v. g. ex h.ercditate, legato, donatione proveniunt. Horum usumfructum habet pater, si vel Status lege,[1] vel testatoris aut donatoris voluntate id ei tribuitur: verum administrationem [2]*habet in omni casu, nisi bona filio forte data aut legata fuerint ea conditione, ut illorum custodia aliis ac patri committatur. Quod si pater solam habeat administrationem, filius, qui bonis illis, invito aut inscio patre, utitur, peccabit quidem contra quartum Decalogi pneceptum, non vero contra justitiam stricte dictam: in hoc enim casu patri neque de re sua, neque dc fructibus rei quidquam perit: nam et res ‹t fructus rei, iu supposito, lilii sunt, non patris. Contra justitiam tamen in hoc casu filius peccaret, si pater usumfructum etiam haberet: privaret enim patrem fructuum parte huic debita.

Labor proprius, quo filius bona acquirit, est vel privatus vel cum patre communis. Privatus erit, si e. g. nomine suo mercaturam agat ; si artem ab arte paterna plane diversam exerceat ; si in opificio extra domum paternam laboret; si (pia mercenarius operum suo nomine locaverit. Quæ filius privato labore acquirit, hæc, seclusa lege id vetante,[3] vel supposito patris sive expresso sive tacito [4]*consensu,[6]*sibi acquirit, cum onere tamen patri compensandi expensas victus, vestitus et tecti.

(juid, si filius communem *cum patre industriam exercet ?*

Resp. Seposito *contractu,* v. g. societatis *{partnership),* filius caret jure tum ad partem *lucri* labore suo comparati, quia *res patris,* in hoc supposito, tantum qua adjutor aut mandatarius gerit, — tum (si labor saltem illius aliunde jam *justa mereede* compensetur) ad *stipendium :* pro eodem labore enim non duplex merces peti potest. Dico : *si labor illius aliunde jam justa mereede compensetur,* c. g. luereditatis augmento per lequalem fratrum laborem, aut praestito sibi victu, amictu, etc. Ilinc, i. e. ob defectum compensati laboris, jus ad stipendium habet, ac proinde illud qua stricto jure sibi debitum postulare, aut, si ex timore reverentiali aut alia de causa non postulavit, compensatione occulta ipse sibi comparare potest, si labor ipsius *certo* fuit *indebitus :* talis autem esset si vel cx *conditione* sua ad talem laborem non teneretur, vel excessu *indubie extraordinario* et *indebito* plus cætcris fratribus cum patre laboravit.[1]

604. — Quær. 2° *An filius habeat dominium perfectum in bona mobilia ipsi data a parentibus aut cognatis ?*

Resp. 1° *Affirmative,* si primo usu sunt consumptibilia, quia ipsi ad *usum absolute* dantur, ut v. g. pecunia ad oblectamenta concessa *(pocket money).* Excipe, si dentur ad usum determinatum, ut esset pecunia ad vestes vel libros emendos, etc.

Resp. 2° Si non sint primo usu consumptibilia, ut libri, vestes, etc., filius non habet *generatim,* i. e. extra casum consensus parentum vel expressi vel rationabiliter praesumpti, nisi dominium illorum utile, quia parentes vulgo non aliud ipsis conferre intendunt. Quapropter, si filius de iis disponat contra jus a parentibus tributum, onus exurgit restitutionis.

Punctum II. De dominio uxorum.

605. —Jure communi Anglico et Americano bona uxoris dici possunt triplicis generis, scilicet *dotalia, paraphernalia* et *communia.*

9

1 I. IV. 488. III. ct 455. Cfr. Mar. p. 34-u. 34-39.

1 Vt in Luisinna. Civ. Code of Louis, η. 223.

2 Et, jure *communi,* hanc solam. Blackstone, Comm. B· I. η. 453.

• Ev jure communi, " he " (the father) " may . . . have the benefit of his children's labor while they Live with him and are maintained bv him" lb.

4 " An emancipation may be inferred where the father leaves hi* child to *manage* and contract for him*clf, for several year».'' Kent Vol. 11. n. 194, note 1 Pro foro tamen *interno* cx aliis etiam indiciis *tacitus* ille consensus exister® potest.

4 Hic tamen consensus, spectato jure naturæ, non vi justitne stricte dicite, sed ratione pietatis filiali» requiri videtur "Nec enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis" (2 Cor. 12 11), ct " pietatem liberi parentibus, non peras debent." Lege penult, *de obteq. parent, pr.rb.*

Dotalium (Dowry or *Dower)* nomine apud nos venit id, quod uxori superstiti juxtaeujusque Status leges relinqui debet cx bonis mariti, nimirum ex jure *communi* ususfructus tertiæ partis immobilium, vita sua durante.

In Louisiana dos "means the effects which the wife brings to the husband to support the expenses of marriage." 1

That which is termed by the civilians *vidualitia,* though we call it also *dowry* or *dower,* in the legal sense of the word is not a dower, but only that part of the goods of which the wife, after her husband's death, is heiress *al) intestato,* which, according to the *common law,* is the third of the *personalty* of the husband leaving issue, or a moiety, if he dies without issue.

606.— *Paraphernalia* vocantur, quæ *pleno* uxoris dominio prorsus servata sunt.

Hæc quænam ex jure *communi* sint, vix non inutiliter diceretur, cum juris communis hac de re dispositiones in plerisque fere Statibus mutata fuerint. Consule, si lubet, Wells's *Every Man,* etc.2—Juris vero *communis* dispositiones V., si placet, apud Kent.3—Jus Luisiatue vide Civil Code of Louis.4

Ubique ut paraphernalia haberi possunt, tum 1° paraphernalia stride dicta sen the wife's personal apparel and ornaments, suitable to her rank and condition in life. — turn 2' illud, quod *"pin-money "* audit, i. c. a sum payable by the husband to the wife, in virtue of a particular arrangement, and to be applied by the wife in attiring her person in a manner suitable to the rank of her husband, and in defraying other personal expenses. Demum 3° paraphernalia etiam haberi debent ea, qua vel legibus cujusque Status, vel pacto autenuptiali uxoris *pleno* dominio sunt reservata.

607. - Bona *communia* apud nos vocari possunt *immobilia,* quæ *marito et uxori.* durante matrimonio, *simul* data sunt, vel qua ab *iis una* sunt empta. Pe his jus nostrum statuit : "They" (the husband and wife) "are both seised of the *entirety,* and neither can sell without the consent of the other, and the survivor takes the whole."

Excipe Luisianam, ubi " the *partnership* . . . of acquets or gains . . . arising during coverture," (i. e. stante matrimonio) " exists by law in even marriage contract in the State, where there is no stipulation to the contrary."1 " The community of acquets and gains cease·» on the death of either party, and the survivor takes only his or her undivided moiety of the common property." 3

608. Qv.esita.— Quær. 1° *An uxor ex bonis non paraphernalibus eleemosynas laryiri possit ?*

llesp. Affirm., etiamsi alioquin habeat paraphernalia seu propria, modo id fiat juxta consuetudinem aliarum mulierum illius loci et conditionis. Ratio est. quia uxor non est serva, sed socia ; quamdam ergo administrationem in domo mariti habere debet. — Deinde maritus, *tantum inscius,* merito præsninitur consentire in ea, quæ fiunt ab uxore juxta honestum regionis atque conditionis sua morem; et si *incitum* se exhibeat, talis dissensus censetur irrationabilis, quia maritus uxorem privare nequit jure ei legitima consuetudine concesso.— Ita cum *communi* Lugo, S. Alph 3 Pneterea. si quid acquireret uxor labore extraordinario post impensam gubernationi familia debitam curam ; vel aliquid de -ibi concessis ad solatium, vestitum, etc. per parsimoniam subtrahendo, dc eo pariter, si aliud non obstet, disponere potest ad alios usus. Ita Theologi ex æquitatis regulis.

609. Quær. 2° *.in peccet uxor accipiendo aliquid de bonis non paraphernalibus ad sublevandam necessitatem parentum vel filiorum, qui ex priori matrimonio susceptifuerint ?*

llesp. Ney., si paraphernalia non habeat, nec vir necessaria dare velit, quia jure natura tenetur uxor pnedictos consanguineos alere, et maritus in id consentire.4 Quod hic de parentibus et filiis dicitur, quidam etiam extendunt ad fratres et sorores uxoris.6

1 Civ Code of Louis, a. 2337. sq.
2 |»p. 81, 32, 242.
8 Vol. II. a 130. eq.
4 a. 2335. 2383. eq.

1 Kent, Vol. II. ɳ. 1S3. in) et Civ. Code of Louis, n. 2399.
2 Kent. Aol. II. u 183. (a) ct Civ. Code of Louis, a. 2405. sq.
3 L. IV. 540. « L. IV. 542.
6 L. IV. 512 et II. A. Tr X. 33.

610.—Quær. 3° *-lu uxor bona hoc modo accepta rentifnere teneatur, nice ex paraphernalibmt, ni habeat aut habitura ntt, tiw ex Un (pur sibi, mortuo marito, obvenient ?*

Besp. Neg., si Ijoua hæc sint parvi momenti, quin tunc habentur ut eleemosyna; (n. 60S). *Jjjinn.,* si sint majoris momenti,[1] qualia sunt ea, quorum subtractio notabile attulit detrimentum administrat ioni domestica?.

Nota. — Marito bona iu detrimentum familia· dilapidante aut prodigente, uxor ea abscondere et in bonum familiæ reservare poterit : item e bonis communibus erogaro, aut etiam, marito renitente, clam sibi subripere ea, quibus sibi et liberis <x pnesenti matrimonio congrua statui comparet,aut a marito vel familia damnum spirituale aut temporale avertat, e. g. ut sacra peragantur pro defunctis.[2]

611. — Quær. Γ - *In teneatur ad restitutionem maritus, qui notabilem partem bonorum communium prodige vel mate impendit ?*

Benp. Mlirmativc; quia jure nostro luee bona integra ab utroque conjuge possidentur, et ita quidem ut nequeat alteruter ea vendere absque alterius consensu, ct, alterutro defuncto, alter in ea dominium perfectum consequatur.

Disputatur quoad Status ubi *communitas* bonorum significatione juris Gallici habetur. Nobis affirmativa senti ntia probabilior videtur, eum maritus administrator tantum sit, non *solus* dominus l>ouonun communium.

Punctum IU. De dominio publico et nationali.

612. — Dominium *publicum* dicitur rcipublicæ dominium in res omnes publico et communi civium usui destinatas. Sic in ponti s, canales, vias dominium habet Status quililæt.

In vias, quas dicere consuevimus *nationales,* quæ scilicet supremi coetus (Go/yrew) auctoritate per varios Status factæ sunt ob litterarum et documentorum transmissionem, militum faciliorem commeatum, et alios usus toti nationi communes, *auctoritas* competit gubernio genendi. Vix autem *dominii* voce auctoritas luee nuncupanda est, quum quilibet Status supremus sit, legreque ferat veri nominis dominium a cœtu generali exerceri.[1]

613. — Dominium *nationale* vocare placet agros publicos, (pios scilicet ab Indis jure, ut vocant, præemptionis *(right of pre-emption)* comparat Præses, nomine Statuum Foederatorum, pecunia vel mercibus pro iis traditis. Hae ratione factum est, ut tribus Indica· paulatim longius recesserint ; qua· ct quotannis, nova facta cessione agrorum, ob minimum pretium, fisco genendi facile præbent medium augendi publicum thesaurum, agros sic emptos novis colonis vendendo.[2]

Puncinui IΓ. De collegiis (corporations).

Gif Non *phgsicte (indicidnais)* tantum, sed et *morales* persona· dominii sunt capaces. Has inter pnecipuum locum obtinent *collegia {corporations).*

Definitio. — " A corporat ion is a franchise possessed by *one* or *more* individuals, who subsist as a body politic under a special denomination, and are vested, by the policy of the law, with the capacity of perpetual succession, and of acting in several respects, however numerous the association may be, as a single individual."[3] Diflert ergo a contractu societatis (n. 1013).

615. *Divisio.* "Corporations are divided: 1° Into *aggregate* and *isole.* A corporation sole consists of a single person, who is made a body corporate and politic, in order to give him some legal capacities and advantages, and specially that of perpetuity, which, as a natural person, he cannot have. A bishop ... is given in the English books as an instance of a corporation sole; and he and his successors in perpetuity take the corporate property and privileges; and the word *successors* is generally necessary " (in the grant) " for the succession of property in a corporation *sole* The corporations generally in use with us are *aggregate* but

1 L IV 542 rt H A. Tr. X 33.
2 Mar. p. 49. n. 76

1 Kent, Vol. I. n. 268.
- Kenr. Tr. X. n. 17. Kent, Vol. I. n. 259.
3 Kent, Vol. II. n. 268. p. 803.
4 Ib. n. 273. 5 Ib. n. 274.

there arc instances also in this country of *noie* corporations.l

2° Into *religione* and Z«y.a

Lay corporations are again divided into *eleemosynary* and *civil9*

Civil corporations . . . are either *publie* or *private.* Public corporations arc such as are created *by the government* for political purposes, as counties, cities, towns, and villages. . . . If the foundation be private, the corporation is private, however extensive the uses may be to which it is devoted by the founder, or by the nature of the institution.'

616. *How they are created.* — "With us thev arc created by authority of the legislature," and also *de facto* by that of the Congress,6 which has exercised it twice by the incorporation of a *national bank.*

617. *The powers and capacities of corporations.* — "The *ordinary* incidents to a corporation are : 1° To have perpetual succession, and, of course, the power of electing members in the room of those removed by death or otherwise. 2° To sue and be sued, and to grant " (except by will) "and to receive " (except also by will unless specially authorized by their charter) " by their corporate name. 3° To purchase and hold lands and chattels. 4° To have a common seal. 5° To make by-laws for the government of the corporation ; this power, however, must be exercised within the limits of tin charter, and in subordination to the Constitution and general law of the land, and the rights dependent thereon. 6° The power of amotion, or removal of members." But this power also must be exercised for good cause, and for some offence that has an immediate relation to the duties of the party as a corporator.

"It is now very generally the practice to specify, in the act or charter of incorporation, the powers and capacities with which it is intended to endow the corporation." 0

t!l S. *Dissolution of corporations.*—A corporatiott may be dissolved, 1° by statute; 2° by the natural death or loss of all the members, or of an integral part ; 3° by surrender of its franchise ; 4° by forfeiture of its charter through negligence or abuse of its franchises.l

Pro Luisiana vide " Civ. Code of Louis." 8

1 Kent, Vol. II. n. 273 (b). - Ib. n. 274.
3 lb. * Ib. n. 275.
6 Ib a. 276. Kcnr. Tr. X. ». 19.
" Kent, Vol. II. n. 277, 278.

Punctum Γ. De dominio Ecclesia el Clericorum.

Cum conditio rcnnn temporalium Ecclesia; in Fœderatis nostris Statibus omnino peculiaris sit et ob adjuncta in multis ad SS. Canonum normam componi non possit, uberior de iis tractatio necessaria est. Quatuor quæstionibus rem totam comprehendimus. I. An et quarum rerum temporalium dominium Ecclesia habere possit, ct qua ratione id jure nostro agnoscatur. 11. Quodnam sit subjectum, iu quo bonorum ecclesiasticorum dominium directum resideat, et quid requiratur, ut ea legitime acquirantur et teneantur. III. Ad quos pertineat bonorum ecclesiasticorum administratio, et qua ratione ea sit gerenda. IV. Quie sint varia bonorum ecclesiasticorum species et quid hic circa singulas servandum.

§ Γ. *rin et quarum rerum temporalium dominium Ecclesia habere possit, et qua ratione idjure nostro agnoscatur.*

619.— 1. *Ecclesia legitime res temporales potest acquirere et possidere.* Propositio luce dc tide est, ut evidenter patet ex damnatione propositionum 10. 32, 33 Wieleffi. Cfr. Syll. pp. 2(1. p. ALII.

II. *Ecclesia acquirere, et possidere potest uon solum mobilia, sed immobilia etiam, et quidem jure divino, tum naturali, tum positiro, idqttt independeater a potestate s>renlari.*

III. Ergo non ad potestatem samiarem. sed ad Ecclesiam pertinet judicare quousque extendi debeat jus acquirendi et tenendi bona temporalia, ct leges civiles vulgo dicta *.tmortizationis,* secluso speciali privilegio ab Ecrit sia concesso, iniqua sunt ct in Ecclesiam injuriosa —l Per leges autem *amortization')* intclliguntur eæ leges civiles, quibus cavetur ne

1 Kent. Vol II. n 305 m|.
8 η. 427. s<j.

Ecclesia bona temporalia, praesertim immobilia, absque sæcularis potestatis consensu acquirat, aut saltem citra certam quantitatem acquirat, ne ultra modum, ut aiunt, ditescat.

IV. *Ergo nec etiam dominium altum habet Ilespiiblica* (n. 590) *in bona Ecclesia*, ct proinde, si hujus bonis illa indigeat, ejus consensum obtineat, necessc est.

V. *Ergo asserenda quoque est jure ditino, tum naturali, tum positico, bonorum ecclesiasticorum, intra certos saltem limites, immunitas a tributis ;* negata enim penitus hac immunitate, negandum quoque foret, jus Ecclesiæ circa bona temporalia a civili potestate esse independens.

Has propositiones uberius evolutas ac probatas vide, si Jubet, apud *Craissou, Etem dur. Can. Decoti, lust. Jur. Can.'* vel *Kenrick*

020. — *Qua ratione jure nostro Ecclesia· dominium agnoscatur.* Scite animadvertunt Cone. 1'1. Balt. 11. Patres: "Quum in Statibus hisce Foederatis civibus omnibus ct incolis integrum sit, juxta religionis *sua* pneccpta libere ct impune sese gerere, idqtte leges civiles agnoscant et praedicent ; nihil omnino obstare videretur, quominus eas Ecclesiæ leges accurate servemus, quæ ad Bona Ecclesiastica rite acquirenda et sarta tectaque servanda a Conciliis et Pont ilicibus huc usque lata· fuerunt." Verum non minus scite notant has leges in quibusdam Btatibus nondum agnosci.[4]

Et re quidem vera Ecclesia apud nos [1] Legi subjicitur *amortizationis,* eo saltem sensu, quod, nisi Episcopo altcrive in *proprietatem (in fee simple]* tradantur, universim determinatam tantum sive *speciem,* sive *quantitatem* immobilium acquirer,· ct habere possit. 2° Alto Reipublicæ dominio generatim subditur. 3 Immunita-bonorum ecclesiasticorum arctis limitibus circumscribitur ; nam ecclesiæ tantum et loca eisdem adjacentia, ac collegia *(corporations* a tributis eximi solent, nec ea ubique. [1] Non ubique *suo* nomine bona acquirere et tenere potest.

1 Ed. 1S6S. n. 761 - 764
* L. 2 Tit. 13 et 20.
• Tr. X. n. 22. 24. 25.
♦ a 199. 200.

II. *Quodnam sit subjectum, in quo bonorum ecclesiasticorum dominium directum resideat, et quid requiratur, ut legitime acquirantur ac teneantur.*

621. — Tres sunt sententiæ circa subjectum, cui bonorum ecclesiasticorum dominium directum inluereat. *Prima* Ionet, illini inhærere ipsis sive ecclesiis, sive institutis, in quorum usum fuerint acquisita. *Secunda,* illud apud S. Pontificem residere. *Tertia,* quæ S. Alphonso [1] verior et communior est, illud apud nullum hominem, sive publicum, sive privatum existera, sed apud Ecclesiam ('atholieam, sola *adminislratione* apud Ecclesiæ ministros consistente.[2]

622. — Ut instituta ecclesiastica *canonice* bona temporalia acquirant, universim sufficit, ut ea serventur, quæ pro foro conscientitc requiruntur inter privatos. Sic, ut donatione aliquid acquiratur, sufficit acceptatio per legitimum Superiorem ecclesiastici instituti, cui fit donatio.

Ut vero titulo *civiliter* valido apud nos acquirantur et teneantur, oportet ut, vel U iu fideicommissum *(trusi)* cuiquam concedantur, vel 2° jure collegii *(corporation)* comparentur, vel 3° Episcopo aut alteri cuidam in proprietatem (_/// *fee simple')* tradantur.

Nullus vero horum titulorum canonicus aut omnino tutus est. Non primus. Duplici enim ratione in fideicommissum concedi possunt, Episcopo nimirum vel fideicommis-ariis *(trustees),* quos e gremio suo elegerint uiajoreimes, sive fœminæ sive mares, qui ad Communionem quamdam religiosam pertinere se profiteantur. Episcopo autem, qua tali, adeoque et successoribus ejus in perpetuum, generatim concessum tantum est certam quamdam bonorum ecclesiasticorum speciem, ecclesias nimirum et presbyteria, in fideicommissum acquirere, idque in quibusdam tantum Statibus. Hunc titulum canonicum haud esse vel ex eo palet, quod ad certam bonorum speciem coaretetur Eum vero non omnino tutum esse experientia constat : in commotionibus enim politicis ea, quæ Ecclesiæ aut communitatis eujusdam religiosæ nomine possidentur, de-

1 I. IV. 931. 2 CraLson. Elcm. n. 767. Van de Burst. De Eccl. n. 150 sq.

prædationibus sic dictis legalibus magis obnoxia sunt. Titulus tamen ille præ cæteris magis canonicus est, cum vi illius Episcopus Ecclesiæ *nomine* possideat, et per eum Ecclesiæ in bona sua dominium agnoscatur. Est etiam reliquis tutior, ut ex dicendis patebit. Pessima omnium est altera ratio acquirendi, per fideicommissarios scilicet a majorennibus alicujus Congregationis electos. His enim ita electis jus competet ecclesiam reparandi, immutandi, novam ædifieandi, domum pastoralem aliaqne icdilicia ad usum Congregationis erigendi; statuta condendi, juxta quæ res temporales Ecclesia' administranda sint; disponendi de ecclesia· reditibus, locandi sedilia, ministros eligendi et amovendi, horumque salaria, quin et officia determinandi, etc. l'ræterca statutis temporibus suffragiorum majoritate novos fideicommissarios loco eorum, quorum fideicommissum, quod ad certum annorum numerum definitum est, expirât, aut ipsa Congregatio aut fideicommissariorum collegium substituit, aut antiquos confirmat. Satis patet quantopere luce omnia disciplina (juin et constitutioni Ecclesiæ adversentur, idque licet Episcopus aut Parochus e numero sit fideicommissariorum, aut ab his collegii sui Præses eligatur, vel etiam statuta condantur, quibus jus Ecclesiæ praeservetur. Statuta enim illa, sicut et Episcopi aut Parochi in Præsidem electio, qua eeteroquin parum obtinetur, eadem majoritate, qua existant, annullari poterunt.

Nec secundus titulus canonicus aut omnino tutus diei potest. Jus enim collegii *(of corporation)* obnoxium est infidelitati directorum; revocari etiam potest (vide n. 618), ac adjunctam regulariter habet conditionem, ne bona ultra valorem quemdam definitum collçgio acquirantur.

Demum nec tertius titulus canonicus aut tutus haberi potest. "Qua enim Episcopo," ait Kcnrick,[1] "in *proprietatem* sunt tradita plurimis obnoxia sunt periculis, quum de alieno gravari possint, aut. testamento haud rite confecto, in aliorum manus transire."

('icterum unus ex tribus his titulis (aut forte etiam ille, qui *ex contractu societati* existit, et de quo infra), licet non canonicis nec omnino tutis, nec»-sirio eligendus est, ut bona Ecclesia·, eo -altem, quo fieri possit, modo tutentur. Quis vero cx tribus pneferendus sit et quæ cautclæ adhibenda ut pericula, quæ cum singulis conjunguntur, quoad ejus fieri poterit, amoveantur, ex sequentibus Cone. Pl. Balt. II. statutis patet.

623.— 1° Monentur Episcopi, sacerdotes et alii omnes "penes quos bona sunt sive mobilia, sive immobilia ad ecclesiasticos usus data, ut ea. quæ in singulis Fœderatis Provinciis tutissima videbitur. ratione quam primum curent ea, juxta leges civiles, usibus a donatoribus designatis servanda."[1] Ex his urbis satis patet adhiberi nullo modo posse fideicommissarios *(trustees)* ea significatione, qua· n. 622 declarata fuit. Quodsi cubi, ubi olim invecti sunt, tolerandi etiamnum videantur, intra justos limites (de quibus infra) cohibendi sunt. Illorum enim jus. quatenus ab Episcopis non dependeat, *immodicum,* atque *efrirnatnm,* non immerito pronunciavit Pius VII. litteris ad Archiepiscopum Baltimorensem 24 aug. 1822 datis.[3]

2° In Statibus, in quibus Episcopi, defectu alterius tituli civiliter legitimi, *cogantur* bonorum ecclesiasticorum proprietatem sibi, ut personis *physicis,* adseribendam curari eorum conscientia per S. C. de Prop. Fide oneratur, ut testamento (quod etiam conficiendum, si alia quæcumque bona ecclesiastica tenendi ac tutandi methodus in effectum deducatur[4]), vel alio legitimo instrumento consulant illorum securitati; hujus autem testamenti duplicatum exemplar apud Archiepiscopum deponant (Archiepiscopus autem apud Seniorem Episcopum), idque intra tres menses a sua consecratione. Quodsi neglexerit Episcopus aliquis, monebit eum officii Archiepiscopus, cumque diu cessantem (probabiliter *ennetantem)* ad S. Congregationem deferet.[6]

3° " Habeant etiam " (Episcopi) "bonorum ecclesiasticorum inventarium, et

1 Tr. X. n. 33.

1 n. 1S7.

- Bullnr. S. C. ile Prop. Fide. t. 4. p. 401. tonia 1841.

8 Bullnr. S. C. de Prop. Fide, t. 5. p. SI. Secundo.

4 Cone. Pl. Bait. 11. n. 204.

6 n. 191.

titulos <t instrumenta omnia rite disposita." l

1 " Si contigerit eos," ad longius tempus, " extra diœcesim versari, litteras procurationis " *(power of attorney)* " apud quemdam virum probatum relinquant, qui ea bona valeat usibus ecclesiasticis servare." ?*

5° " Optamns maxime " aiunt Patres " nullam in posterum erigi ecclesiam aut consecrari, nisi fuerit Episcopo, in cujus diœccsi erigenda est, in cultum divinum et utilitatem fidelium instrumento scripto adsignata, quandocumque id fieri poterit ; Regularium privilegiis" (de quibus infra) " sartis tectis servatis." 8

6° Monentur episcopi, "ne sinant sacerdotes penes se retinere *suo nomine* quæ a fidelibus in publicos ct ecclesiasticos usus donata sunt, coranique fidei comini'-a.'·4

7° Communitates religiosæ, tum virorum, tum etiam puellarum, et quæcumqne alite piæ institut nines uno ex quatuor sequentibus modis bonorum suorum securitati providere coguntur.

a) Obtinendo, ubi obtineri possit, jus collegii *(Right of Corporation).* b) Per societatis contractum, quo bona iu communi possidentur a tribus vel quatuor Communitatis membris, ita ut omnes socii jus illud possideant naturalis sute vitæ tempore ; sed, quocumque ex illis mortuo, jus apud superstites socios rcinaneat possidendi bona universa, nulla facta cuique ex ipsis potestate alienandi sute vitæ tempore, vel per testamentum relinquendi bona prædicta post mortem : curandum tantummodo erit, in hoc casu, ut, uno ex sociis mortuo, alius ex Communitatis membris in societatem adsciscatur. c) " Si unica testamenti remaneat via transmittendi bona ad successores, illi, qui suo proprio nomine Communitatis bona possidet, curandum erit, ut statim testamentum juxta leges civiles perficiat, quod in Communitatis scriniis diligenter asservetur." di " Ad Communitates autem" quod attinet, "quarum bona ab Episcopo possidentur, . . . per testamentum l.pi<copi satis bonorum illorum securitari " prospicitur. Hæc juxta mentem Decreti S. C. de Prop. Fide, 15 dec. 1840.l

i b. 188.
• Ib
• a 1*3.
4 a. 1S8.

§ 111. *Ad (/κοκ pertineat bonorum ecclesiasticorum administratio, et gua ratione ea sit gerenda.*

624. — Administratio *juris,* seu ipsum bona ecclesiastica administrandi jus, ad eam auctoritatem pertinet, ad quam dominium illorum bonorum pertinet ; accessorium enim sequitur suum principale ; porro administratio est accessorium dominii ; ergo quemadmodum bonorum ecclesiasticorum dominium, ex sententia S. ΛIphousi (V. supra n. 621), ad Ecclesiam pertinet, ad ipsam pariter spectat eorum administratio.

Ecclesiæ autem nomine hic venit S. Pontifex pro toto orbe ; Episcopus pro sua diœcesi ; Capitula et Superiores Ordinum et Congregationum pro bonis Ordinis, Provincite, Conventus ; parochus pro bonis ecclesiæ sim·: et Papa quidem cum subordinatione ad jus divinum : cæteri vero cum subordinatione ad Papam ac ad leges pro ipsis sancitas.

Administratio autem *Jacti* ad eos pertinet, quibus *legitime* committitur ab his, quibus competit administratio *juris,* ct necessario subjicitur committenti.

625. — *Qua ratione gerenda sit administratio.*

1. *Quoad bona diuresis universim* hæc habet Cone. Pl. Balt. II.2

" Valde in Episcopi solatium Ecclesiæque utilitatem verteret, si . . . CEcononium, seu in temporalibus rebus gerendis Procuratorem, laicum sive clericum nominaret. cujus foret muneris domus Episcopalis curam in temporalibus habere, nccuon et- ecclesiarum bonorumque ecclesiasticorum ad nutum Episcopi temporalem gerere administrationem, cidcmquc statutis temporibus omnium sibi commissorum reddere rationem."

II. *Bona singularum ecclesiarum* administrant *Missionarii* iis præpositi, et *Æditui.*

A) Missionaries quod attinet, Episcopi a Cone. Pl. Bait. 11. Patribus monentur,

l Bullar. S. C. de P F. t. 5. p. 81. Secundo, n 10. sq. Cfr. Cone. Pl. Bait II ɳ. 189-191.
2 a. 75.

1° " Ut invigilent ne sacerdotes, vel ecclesiis temere erigendis aut reparandis, vel alia ratione iere alieno contrahendo, res ecclesiæ onerent, aut fidem fallant cum Religionis dedecore ; ideo exigant rationem saltem quotannis, nec sinant eos ics alienum absque licentia scripto data, ecclesiæ *numine* vel *causa,* contrahere.[1]

2° l t "moneantur sacerdotes, ne res suas rebus ecclesiæ immisceant, eum faune suie discrimine vel offensione fidelium. qui injuriam fieri ecclesiæ facile existimant. Idcirco habeant librum, quo res omnes ecclesiæ recenseantur; et, si ipsi pecuniam in ecclesiæ usum contulerint, id fiat probante Episcopo, ct cum virorum fide dignorum notitia, et in libro referatur, ut Episcopus, visitationem habens, possit singula inspicere, et jura omnium tueri." [2]

3° " Sacerdotes, qui ecclesias administrant, (piarum titulus Episcopis traditus est, ne icdituos in iis absque Episcoporum auctoritate constituant, vel eligi a fidelibus permittant, ne *liber#* earum administration! impedimentum aliquod nascatur."[3]

Vide præterea quæ supin ɳ. 623. 1°, 5°, 6° ex eodem Concilio retulimus.

626.—B) Quod *xEdituos* laieos attinet, " ut intra debitos limites cohibeantur, quocumque demum modo eligantur " (comprehenduntur igitur hoc decreto non tantum illi, qui sola Episcoporum auctoritate, sed et illi (pii ea, (pia n. 622 dictum est, ratione olim constituti fuere), Concilium 1'1. Balt. 11.

a) Declarat " universalem Catholica' Ecclesiæ legem esse, omnes illos, (pii Ecclesiæ bona quocumque modo administrant, nonnisi consentiente Sede Apostolica vel Episcopo id licite facere, eosque in illorum administratione auctoritati et jurisdictioni Episcoporum, vel si exempti sunt, auctoritati et jurisdictioni eorum, (pios Sedes Apostolica designaverit, esse subjectos." [4]

b) Patres ad omnes harum provinciarum ecclesias extendunt, et ubique servari consulunt, sequentia Cone. Prov. Neo-Eboracensis Tertii statuta.[6]

1° " Ut ne ille Æduonun numero adseiseatur, de (pio, sub ipsam electionem vel paulo ante, constiterit cum Societati cuivis secreta· nomen dedisse, vel Sacramenta Paschalia non suscepisse."

2° " Probe intelligant .Editui, nefas sibi *omnino* esse, vel minimam bonorum Ecclesiæ partem in suos usus quovis titulo vel prætextu traducere, aut *in extraneos, nisi de venia Episcopi, et screatis Constitutionibus .Ipostoticis de rerum ecclesiasticarum alienatione."*

3° " Ordinariis sumptibus exceptis, ne liceat Æduis pecuniœ summam, ultra trecentos scutatos nummos" (S 300), "in ullum peculiare opus erogare, nisi Episcopus (le scripto assentiatur."

4° " Noriut .Editui, penes Episcopum esse arbitrium nominandi et creandi Parochum ecclesiæ, cumque in officio detinendi vel contra. Ipsius quoque Episcopi unice est, certam nummorum summam Pastoribus animarum attribuere pro eorumdem sustentatione: neque licet Æduis stipendia ejusmodi retinere, vel imminuere, vel augere."

5° " Pastoris est designare Organistam, Cantores, Sacristain, Custodem seu Appa-ritorem, Ludimagtstrum (si qua schola in parochia extat), et hujus generis homines alios qui altari vel templo inserviant."

6° " Caveant .Editui, ne, Parocho inconsulto, quidpiam tamquam legem aut normam Parochianis præfiiiiant. Si (pia porro discrepantia Pastorem interet .Edituos de rebus gerendis conferentes exoriatur, nec dissensionem componere ipsi per se valeant, controversiam dirimet Episcopus, cujus judicio et sententia· parebunt omnes."

627. — IU. Quod Regulares attinet, vel opera diœcesana, i. c. quæ per pecunias aliaque media ex diœcesi desumta sustentantur, — e. g. quasi parochiam, regenda assiiinserunt. vel non. Priori casu in administratione bonorum, quæ ad opera illa pertinent et quæ *Ordini* in usum tradita fuisse probari scripto documento nequit, aut *per se* non patet ; jurisdictioni Episcopi vel paetis inter ipsum et Ordinem conventis subjiciuntur. Dicitur: *aut per se non patet,* ut excludantur mobilia domorum religiosarum, e. g. suppellex, libri, etc. Hæc enim ℞egulare c\ pecuniis suis vel sibi ad hoc datis conipa-

1 n. 192. 2 n. 193.
3 a. 198. 4 n. 202.
6 a. 201.

rant, — In posteriori casu non subjacent Ordinario, nisi aliter in limine fundationis ipsos inter et Ordinarium conventum sit.

Quod Moniales attinet, vide dicenda in Tract, *de Slat. partie,* η. 1189. 3°. *

§ IV. *Qi((f! eïat varice bonorum ecclesiasticorum species, ¶ quid hic circa singulas servandum.*

Nola.—Nomine bonorum ecclesiasticorum hoc loco veniunt non tantum ea, qua· *stricto,* sed ea etiam, quæ *lato* sensu ut talia habentur. Agemus igitur 1° de bonis læneficialibus ; 2 de tributis Episcopo pendendis ; 3° de reliquis bonis ecclesiasticis.

628. Beneficium definitura Canonists: *Jus perpetuum percipiendi fructus er bonis Ecclesim propter officium alu/uod spirituale auctoritate Ecclesue constitutum et proprio nomine exercendum.*

Dicitur ; 1° *jus perpetuum ;* hæc autem perpetuitas duplici modo intelligi potest, ratione scii, a) *beneficii,* quod semel erectum semper permanet ; b) *beneficiarii.* qui non ad tempus, sed quamdin vixerit jus ad percipiendos fructus beneficii consequitur Communiter DI), asserunt perpetuitatem in utroque sensu acceptam de natura esse beneficii ecclesiastici ; hoc tamen non ab omnibus admittitur, et Leurenius a ('ani. Soglia [1] citatus solam prioris generis perpetuitatem ut beneficiis essentialem admittit. Sententiam Leurenii amplectitur Bouix.[2] S. Alphonsus' et alii.

Dicitur : 2° *percipiendifructus ex bonis Ecclesim.* Bona ecclesiastica, ex quibus fructus illi percipiuntur, vocantur *dos* læncficii, et consistunt sive in praediis rusticis aut urbanis, sive in pascuis, silvis aut similibus, sive in illis juribus, quæ fructuum vicem obtinent et in Jure Romano rebus immobilibus æquantur, uti sunt census vel reditus annui.

Dicitur . 3° *propter aliquod officium spirituale,* ut e. g. propter obligationem recitandi horas canonicas, deserviendi alicui Ecclesiæ per Sacramentorum administrationem, pnedicationem, Missæ celebrationem, etc. Hoc autem officium spirituale fundamentum quidem est et causa beneficii, sed non est ipsum beneficium.

Dicitur: 4° *auctoritate Ecclesiae constitutum,* S. Pontificis videlicet vel Episcopi.

629. — Ex data beneficii definitione satis patet, vix non inutiliter quoad has provincias tractari quæstioncin de dominio *Clericorum.* Bona enim ad Clericorum dominium pertinentia, quadruplicis generis distinguuntur, scilicet ;— 1° *patrimonialia,* quæ proveniunt ex paterna hæreditatc aut ex qualibet alia causa profana, puta ex donatione, etc. ; — 2° *quasi patrimonialia,* quæ acquiruntur occasione et intuitu functionum ecclesiasticarum, beneficio non adnexarum, v. g. Missam celebrando, concinnando, etc. Vocantur etiam *quasi ecclesiastica* vel *casualia,* et ad ea pertinent *Oblationes* fidelium ad sacerdotum sustentationem, ut constat etiam cx responsione S. Pœnitentiariie data die 9 aug. 1824; — 3° *ecclesiastica,* quæ ex beneficiis Ecclesiæ oriuntur; ----f° *parcimonialia,* quæ Clericus seponit parce vivendo cx beneficii fructibus, et quæ honeste vivendo consumere posset. — Jam vero beneficium Parochiale vix unum certo existere adhucdum noscitur in his Provinciis ;[1] ergo bona Clericorum alia hic non sunt, nisi *patrimonialia,* et *quasi patrimonialia ;* de patrimonialibus enim quæstio esse nequit, ubi beneficialia, quibus parcatur, non sunt. Itaque Clerici nostri *omnium* bonorum suorum *perfectum* habent dominium, et inutilis nobis est quæstio an ad restitutionem teneantur male impendentes superflua bonorum ecclesiasticorum, seu beneficialium, ac Cæteræ quæstiones eum ea ℭonnexa ; nimirum, quid per superfluum intelligatur ; an Clerici possint servare superfluum in futurum ; an Clericus habens ex patrimonio, unde vivat, etiam integre ex fructibus beneficii se sustentare possit;—an etiam pensionarii (pensio ex fructibus *beneficii* extrahitur) superfluum in pauperes erogare debeant ; de quibus omnibus, si casus occurreret quoad sacerdotes aliunde, ubi beneficium habuerint, in has Provincias

1 last. Jur. Priv. 4 SI.
3 Dc Parocho, p. 207.
1 1, IV n. 073.

1 Vide infra n. 1608. *Nola* 1).

advenientes, vel circa Episcopos nostros, (piibus sic dictum Cathedraticum beneficii (los est, videri potest vel S. Alphonsus,[1] vel Kcnriek?

(>30. .*Vota.* Contendit Kcnriek[8] beneficiorum instar habenda esse munera, quæ in pluribus Statibus sacerdoti committuntur cum agrorum fructibus, qui presbyteriis adnectuntur, itemque pensionem, quæ presbyteris ab ædituis ob curam animarum solvitur eique adnectitur. At immerito, ut nobis quidem videtur. Nam quod agrorum istorum fructus attinet, licet immobilia sint, ac ob oficium spirituale data, et Episcopi vel alterius fidei commissa, beneficia tamen non sunt; oficium enim spirituale, propter quod dantur, non *proprio,* sed Episcopi *nomine* apud nos excreetur. Deficit igitur una saltem ex conditionibus ad beneficium requisitis (vide n. 628). Nec pensio ab ædituis soluta beneficium est aut ejus loco datur. Quapropter, nostro quidem judicio, non recte Kcnriek[4] huic pensioni applicat responsionem, quam S. Pœnitentiaria[6] dedit circa salaria, quæ in Gallia et Belgio a Gubernio sacerdotibus solvuntur. Solvuntur enim hæc in *compensationem bonorum beneficiaHum,* quæ tempore perturbationis Gallica? subrepta fuere, atque exinde *eamdem* habent naturam ac bona, quibus substituuntur; quæ quidem de pensione ab ædituis soluta nemo affirmabit.

Unus tantum casus est, in quo apud nos injusfitiæ reus foret ac ad restitutionem teneretur sacerdos reditus ex istis agris, aut pensionem ab ædituis solutam percipiens, nimirum si oficium, propter quod dantur, i. c. munera, quæ curam animarum respiciunt, negligen t. Deficit enim tunc *titulus,* quo percipiantur. Cæterum non facile definiri potest quantum restituendum sit, si quis aliqua neglexerit munera, v. g. Confessiones excipere, vel verbum Dei praedicare. Plerumque sufficiet socordiam discutere ct liberalem sc pra'stare erga pauperes.

631.— *Tributa,* Episcopo solvenda, vel *ordinaria* sunt, vel *extraordinaria.*

Inter ordinaria præcipuuni est *Cafhedralicum,* pendendum a quibuscnmque parochis, beneficiariis ct *ecclesiis sreculari-bus,* non vero ab illis *Regularium* ecclesiis, quæ Episcopo non subjiciuntur. Apud nos *Calhedratici* nomen translatum est ad contributionem in Episcopi -ustentationein solvendam.[1]

Extraordinarium tributum maxime constituit *Procuratio,* seu illud, quod Episcopo tribuitur alimentorum nomine ab ecclesiis, quas canonice visitat.[2] Vide dicta n. 356. Resp. 3° a).

632. — Cætera bona ecclesiastica sunt A) *Decinue* quæ hic nullæ habentur. B) *Primiiia* quæ nunc fere ubique desierunt, nec hic uniquam *jure* tribuende fuerunt. C) *Distributiones quotidianae,* quæ Canonicis, in choro praesentibus, obveniunt,[6] et de'quibus apud nos. Capitulis nullis hucusque creetis, inutiliter quæstio moveretur. D) *Oblationes,* de quibus nunc, et nobis quidem uberius, agendum est.

633. — Incerta, sed quæ hucusque generat im non fefellit, fidelium largitas præcipuum, et plurimis in locis unicum est medium, quo Clerus noster sustentetur. Jam vero

Quær. 1 *Jn d qua ratione fideles nostri teneantur ad sustentationem Cleri, et universini religionis conferre ?*

Resp. cum Kcnriek,[0] " Id . . . omnibus persuasum esse debet, oportere, ut singuli pro sua parte aliquid conferant, ne sustentatione necessaria indigeant sacerdotes " ct religio : " sed quamdiu *nulla certa lege* onus injungitur et definitur. non audemus peccati mortalis damnare eum, qui omittit æquam portionem conferre, quoties non est periculum ne sacerdotes ea de causa indigeant, vel alii fideles nimium graventur. Illi autem, qui præ avaritia recusant quid dare, *in iis, qu<e indicavimus adjunctis* " (quæ quidem adjuncta rarius occurrunt), " videntur graviter rei. et indigni venia sacramentali; violant enim legem Christi Domi-

1 L. IV. n. 191, 492 et Q. X. inter retract, recent.
- Tr. X. n. 35.
8 Tr. X. n. 86. 37.
4 Tr. X. n. 37.
6 Apud Gury, P. 1. n. 503. 564.

1 Devoti. Instit. L. II. Tit. XV. 6 III (4). Cfr. Cone. Pl. Bait. II. η. 100 et Kenr. Tr. IV. P. 11. n. 65.
- Devoti. Instil. L. II. Tit. XV. V.-VIII.
8 Ib. Tit. XVI.
« lb. Tit. XVII. H I. II.
6 1b. Tit. XVII. VIII.-X.
6 Tr. IV. P. 11. n. 64.

ni de Ministrorum Evangclii sustentatione, et -e aliosquc objiciunt discrimini salutis.”·

634.—Quær. 2° *Qua sint pracipua oblationum species in his Provinciis ?*

Jtesp. Comprehensis iis, quæ latissimo tantum sensu oblationes dici valent, præcipua- sunt ; a) pecunia·, qme in singulis parochiis colligi solent ad determinatas causas pias ; b) donationes et legata pia ; c) variarum Societatum contributiones; d) subsidia in quibusdam Statibus a potestate civili Catholicis scholis, orphanotrophiis, hospitalibus ac similibus locis piis seu institutis data: e) subsidia ab Europieis Missionum Societatibus pnestita; f) collectiones infra divina Officia haberi solita· ; g) reditus ex sedilium seu scamnorum locatione; h) stipendia Missarum; i) Oblationes proprie dictæ seu jura stohe.

635. -Oblationes, de quibus n° 634 sub a), b), c), d). cx justitia impendenda? sunt ad fines speciales, ad quos fiunt. Limita tamen juxta L. IV. 931. q. II.

Pecunia?, de quibus eodem n. 634 sub a), illre scii., qme in singulis parochiis colligi solent ad determinatas causas pias,

1° A sacerdote ea?fr« congregationem sibi concreditam vel in alia dioecesi colligi nequeunt sine licentia scripta Ordinarii, idque sub pœnii suspensionis ferenda· sententne. “ Religiosi autem meminerint sui Superioris licentiam secum afferre.”[1]

2° Si de Missione in aliqua parochia tradenda agitur, “ Patres consultum futurum duxerunt, - - - si antequam . . . Missionarii collectas aggrediantur, vel etiam libros pios, Rosaria, (’ruccs, Numismata, aliaque hujusmodi in congregationibus, ubi fiunt Missiones, vel per se vel per alios vendant, tam Pastoris praevium assensum, quam Ordinarii obtineant approbationem.” [1]

3° “Nulla excusatione contegi posse videtur praxis pecunias in usus ecclesiasticos ñi mediis comparandi, qum peccandi directam pnebeant occasionem, scandali publici causie sint haud infrequentes, et nomen Catholicum alienorum ludibriis et opprobriis exponant?—Ideo Episcopi in Litteris Pastoralibus ad Clerum et fideles datis “We forbid,” aiunt, “all Catholics from having anvthing to do with them ” *(the Fairs, Excursions, and Picnics),* “ except when managed in accordance with the regulations of the Ordinary, and under the immediate supervision of their respective Pastors.” [1]

4° Conscientia Episcoporum oneratur, ut curent ne sacerdotes intra Missarum solemnia ab altari recedant, tedemque sacram circumeant, a singulis fidelibus eleemosynam petentes? *

636.—Æs collatitium, quod inter Missarum solemnia solet colligi, et sedilium seu scamnorum reditus, quum Sacrificii occasione proveniant, ad parochum pertinent, nisi alia sit vel consuetudo vel offerentium intentio? Ea apud nos ut ecclesiarum reditus utroque hoc titulo habenda esse constat.

Nota. — Sedilia seu scamna

1° Locare non est simoniaeum ; nam licet hic temporale spirituali, assistentia' sc. divinis Officiis, *concomitauter* sit annexum, tamen *exlrinsece* tantum eidem annectitur, cum divinis Officiis non *necessario* iu aliquo sedili aut scamno sit assistendum, et hoc commodum, utpote *omnino temporale,* pretio dignum sit. At “ praxim, si qua existât, pecuniam exigendi ad fores Ecclesiarum, ut fideles ingredi possint et divinis mysteriis adesse, *sibi minime placere declaravit S. Pontifex, Pini PP. IX. et eliminandam prorsus voluit.”*[4]

2° Ad pnecavenda gravissima incommoda ct mala “ oportet,” ait Kenrick s “ a *vendendis* scamnis abstinere, ne ementes jus *plenum* (n. 590) in iis obtineant, cum satis sit ut ea possint occupare, dum solemnia Missarum peraguntur, servatis alioquin legibus et regulis.”

637.— Pe Missarum stipendiis statuit Cone. Pi. Balt. **II**.

1° “ Ne quis plus, neve *regulariter* minus exigat, quam Episcopo suo opportunum ac justum visum fuerit.”[8]

2° “Ne fundationes” Missarum sive

» Conr. Pl. Balt. **II**. a. 119.
’ Ib. a. 476. 8 Ib. a. 396.

1 Cone. Pl. Balt. **II**. p. CXXI.
i Ib. n. 364.
8 Ferr. V. *Oblationes,* n. 13. Acta T. XII. p 249 (2).
4 Cone. PI. Balt. **II**. n. 397.
5 Tr. IV. P. II. n. 64 o a. 3G9.

ad tempus, sive in perpetuum "accepten-tur absque prævio assensu Episcopi, si de sæculari instituto agitur, vel prmlali regu-laris, si fundatio in gratiam Communitatis exempta tint."[1] — Quod vero harum sti-pendium attinet, ut norma commendatur Deer. IV'. Syn. Cincinn. II., quo statui-tur " ut pro Missa privata pondus saltem 50 scutatorum " (S 50), " pro cantata ve-ro 100 scutatorum (S 100) "existât."[2] — Statuunt etiam Patres "sine mora per Episcopos et pradatos " tollendum esse abusum, quo " invitationes publieæ et frequentes ad eleemosynas in hujusmodi fundationes erogandas, per plures menses continuos ephemeridibus popularibus in-ter alia negotia profana inserantur."[3]

3° " Ut in singulis ecclesiis sæcularibus ac regularibus adsit catalogus sive tabella onerum, qua ad perpetuum vel ad certum præfinitunique tempus impositu ipsis, ac respective acceptata fuerunt; utque ibi-dem in sacrario asserventur libri, in quo-rum altero perpetua hujusmodi sive tem-poralia onera, in altero vero Missa manu-ales et adventitiæ inscribantur, una cum fideli et distincta adnotatione subsecuti utrorumque implementi."[4]

Quod *jura stolen* attinet, vide n. 35G.

§ III. *De acquisitione dominii*

Factum, quo dominium juste acquiri-tur, dicitur *acquirendi modus, d* quidem *oriyinarius,* si res, quæ eo facto acquiritur, tempore acquisitionis erat nullius ; *deri-vativus* vero, si eo tempore erat in do-minio alterius. — Quinque recenseri pos-sunt dominii acquirendi modi : occupatio; prescript io ; accessio; contractus; suc-cessio sive legalis, sive testamentaria. De duobus posterioribus agetur in Tr. *de Contract.*

Punctum I. De occupatione.

638. — *Occupatio* est factum voluntari-um et externum, quo quis apprehendit (in potestatem redigit) rem nullius cum animo aim habendi ut suam.— Hinc ad cam quatuor requiruntur: — duo ex parte *ob-jecti,* se. ut sit res a) dominii capax (n 592) ; b) nullius : — duo ex parte *subjecti, s<·. a.* factum voluntarium et externum quo res apprehenditur; *b.* intentio rem ha-bendi ut suam aut illius cujus nomine oc-cupatur(Mar. n. 219. 3°). Res nullius est, dum *vel* hucusque in nullius fuit dominio. *vel* in alicujus dominio esse desiit. Ejus effectus est rei occupatæ *possessio* ac *domi-nium.* Hinc axioma: *res nulliusfit primi occupantis:* intellige: nisi, vel pro alter-utro vel pro utroque foro, obstet lex (n. 642 sq.) justa, qua res alteri applicetur.

Occupatio est vel W/ww.,vel *animalium,* vel *rerum intentarum.*

I. *Occupatio sedium.*

639. —"Quum generi humano totus terrarum orbis in habitationem divinitus datus sit, licet genti numerosiori novas acquirere regiones, in quibus vitam degat. Nemo quidem est, qui terras incolis *vacuas* primo occupanti sic cedere negat. Sed et regiones vasta·, quas incolunt ho-mines *numero pauci,* et *sylvestres* seu *bar-bari,* possunt " ab aliis " occupari in sui utilitatem et ad humani generis decus, ut homines, pecudum fere instar viventes, ad mores humanos traducantur, ut nihil dicamus de Evangelii notitia communi-canda, qua Christi cultoribus imprimis æstimanda est."[1]

640. — Ha sedium occupatio, jure gentium tunc vigente, Europieis titulus fuit dominii in Indorum nostrorum terri-toria ; Status autem Foederati jure sive belli, sive pactorum in titulum illum Eu-ropæorum successerunt, et vi illius domi-nium directum in territoria illa sibi vindi-cant, solo jure usus Indis relicto, et hoc ea lege, ut Indi illud nemini, nisi Supre-mo Gubernio, quod sibi jus *prteemptionis* illius reservavit, vendere possint.[2]

Quodsi Supremum Gubernium bello injusto, aut ludos ad venditionem in-juste cogendo, aut paetorum eum iis initorum iniqua violatione jus illorum hederet, peccarent, ut per se patet: 1) Magistratus Supremus actione sua; 2) deputati ad Congressum suo suffragio; 3) oflieiales Gubernii sua cooperatione; 4) privati a Gubernio ementes aut acccp-

1 n. 370.
2 p. 319. XVIII.
3 a. 370.
4 a. 371.

1 Rear. Tr. V. n. 6.
3 Kent, Vpl. I. n. 238 - 260.

tantes terras, quarum usu ludi injuste fuissent privati.- ('icterum officiales Gubernii et privati facilius a peccato excusari poterunt, cum non teneantur inquirer· de justitia actionis Gubernii Supremi.

II, *De occupatione animalium.*

641 Quadruplicis generis animalia distinguuntur.

1° *Sylcestria* seu *fera,* quæ indole sua humano consortio abhorrent, et naturali fruuntur libertate, uti lepores in agris, pisces in mari, aves in aere moventes.

2° *Mansueta* seu *domestica,* qua· indole sua humano consortio gaudent, sed naturali libertate non fruuntur, ut oves, equi, etc.

3° *Mansuefacta,* qua· natura quidem sua fera sunt, sed hominis industria ita cicurato sunt, ut jam abeundi ct domum redeundi consuetudinem habeant, ut columbæ, apes, ctc.

Efferata, ¢ua pristinam feram indolem, postquam fuerunt mansuefacta, resumpserunt, ut columba' columbarium relinquentes et in agris degentes.

642. *Principia juris naturalis et nostri.* | *Sylrestrui* seu *fera,* necnon ç//ê*rata,* fiunt *primi occupantia.* lies enim, ¢ua nullius sunt, jure naturali licite occupantur, et proinde fiunt primi occupantis, saltem nisi aliqua lex positiva earum dominium cuipiam alteri applicet (vide n. 638). In dominium autem alicujiis redacta, tamdiu sub dominio illius manent, quamdiu custodia retineantur, nec naturalem libertatem recuperaverint aut resumpserint. Recuperasse autem libertatem censentur, cum ita custodiam effugerunt, ut carum consecutio difficilis evaserit : et tunc ita desinunt esse sub dominio, ut alterius occupantis fieri possint, veluti nunquam dominum habuissent.

643. *Ilewlwn.* — Fera læsa vel laqueo capta,

a) In fundo alterin' ita clauso, ut feræ ‹ \ una parte non possint inde exire, cx alia \cro facile *sinyiibr* capi queant, non ¢ vulnerantis aut illaqueantis, quia hoc in casu fera censentur amisisse libertatem suam ct ad fundi dominum pertinere,[1] idque eodem jure, quo fene in horto zoologico inclusic ad dominum pertinent horti.

1 Lugo. Disp 6. n. 72.

b) In fundo alterius, etiam clauso, at ita pervio, ut feræ inde exire possint, est vulnerantis vel illaqueantis, si ita læsa sit, ut lædens sit moraliter certus, camdem se facile apprehensurum, wl ita laqueo capta, ut non sit evasura.[2] (" that the animal cannot escape," Kent 2). Ratio est, quia fera· in hoc casu nullius sunt, cum ‹· fundo possint exire, et minime habenda sunt ut fructus fundi : ergo fiunt primi occupantis; revera autem eas occupasse dicendus est, (pii vel ita læsit, ut sit moraliter certus easdem se facile apprehensurum (sic enim eas moraliter jam apprehendit), vel ita illaqueavit, ut non sint evasura'. Ergo dominus ejusmodi fundi accipere non potest prædam ab alio *occisam* aut *illaqueatam,* nisi in compensationem damni,(piod *rei* sibi per hanc liesionem juris venandi quo forte gaudet, *vel* fundo illatum fuit. Uæteri in præda jus nullum habent ; attamen sæpius bona fide licitum reputant occupare feras, (pias intricatas, ast nondum a domino ablatas inveniunt : ad quam bonam agentium fidem, in praxi, attendendum est. Mar. p. 119. n. 229. — In dubio an fera, ab uno vulnerata et ab alio apprehensa, vulnerantem effugere potuisset, ipsa vel ejus pretium dividenda.

Quod de venatione hic resolvimus, idem, servata proportione, de piscatione resolve ; nam et in hac de feris agitur, quæ, nisi naturali libertate ita priventur, ut nulla possit c vivario aut piscina, in qua quis eas conclusit, evadere et omnes facile capi valeant, res sunt nullius ac proin primi occupantis seu capientis.

Nota. — Ostreæ *(oysters),* quas (piis habet in ea parte aquæ, in quam dominium habet, sine injustitia ab aliis capi nequeunt ; habentur enim in strato *(bed),* unde exire nequeunt et cx quo omnes facile capiuntur.

64 4. — Obligationes e legibus civilibus, ad venationem et piscationem pertinentibus, euascentes, *ulice* venationis ac piscationis usum tantum regunt, et spectant, v. c. ad tempus, quo venatio aut piscatio permittatur, et hæ, ex sententia S. Alph..[8] mere pœnales sunt ; — *aller* urgent cx jure naturali respectu proprietarii fundi ; et lue obligant cx jus-

1 II. A. Tr. X. 71. L. IV. 604.
2 Vol. II. n. 34J.
8 L. I 145.

titia commutativa, si fundus vel stratum ita clausum sit, ut feræ vel pisces non possint evadere et a domino fundi omnes facile capi valeant ; *alite* respiciunt obligationes, quæ oriuntur cx jure venandi vel piscandi exclusive alicui concesso, ct lue cx justitia commutativa catenas tantum stringunt, quatenus tibi non liceat illi, qui jure illo potitur, grave damnum in eo inferre, ut si ex piscatione tua ei minueretur -pes majorem numerum piscium capiendi quam alioquin capere et voluisset et potuisset. — Teneris etiam de aliis damnis illatis v. c. segetibus.

645. Pr in c ipiu m **II.**— Animalia ex natum sua *sylveriria,* sed *manauffacta,* prioris domini remanent, quamdiu custodiam ipsius non evaserint aut consuetudinem revertendi non amiserint; ejusmodi enim animalia ad possessorem pertinent tum ratione occupationis, tum etiam ratione educationis et detentionis. — At vero, si custodiam domini evaserint aut revertendi consuetudinem amiserint, alterius primi occupantis fiunt, quia suam naturam recuperarunt et *efferata* facta sunt (vide n. 642).

646. *Resolves.*— 1° "If a swarm of bees had flown from the hive of A, they were " (at common law) " reputed his so long as the swarm remained in sight, and might easily be pursued : otherwisé they became the property of the first occupant. Merely finding a tree on the land of another, containing a swarm of bees, and marking it, does not vest the property of the bees in the finder. Bees which swarm upon a tree do not become private property until actually hived.1

2° Columbæ fugientes proprio motu, quin fraude attractæ sint, fiunt ejus, in cujus columbarium veniunt. Secus, si fraude, v. g. cibo *omnino extraordinario,* seu *valde exquirito* alliciuntur, nisi tamen consuetudo id permittat.2

Licebit autem, nisi facile eas abigere valeas, occidere columbas alienas agro tuo *graviter* nocentes aut nocituras, casque post damnum illutum pro noxa capere. Licet enim unicuique rem propriam servare, etiamsi exinde alteri sequatur *indirecte* damnum *aquale* damno, quod damnificandus vult *directe* a seipso avertere. Columbæ autem non praesumuntur graviter nocere, nisi temporc messis aut seminum.1

Pro Luisiana quoad apt s et columbas vide Civ. Code of Louis.5

647. Pr in c ipie m HL — Animalia *mansueta* seu *domestica* remanent prioris domini, quantumvis aberrent ; untie non possunt ab alio occupari, ct fructus naturales ex occupatis forte percepti (v. g. ova, etc.)restituendi sunt. Ratio est, quia animalia domestica nnmqnam possunt dici recuperasse suam libertatem, cum ex natura sua libertatem nullam habeant. Quoad illa igitur occupationi locus numquam dari potest, nisi inventione.

III. *De occupatione rerum inventarum.*

648. — Res, quæ inveniuntur, *alia* dominum neque habent, neque umqunin habuerunt, v. g. lapilli et gemma·, quæ in littore maris interdum reperiuntur ; *alia* dominum quidem jam habuerunt, sed nunc desierunt habere, uti sunt thesaurus, bona vacantia ct derelicta; *alia* dominum habent, sed ignoratur quisnam sit, ut sunt res nuper amissæ.

649. Pr in c ipia . — L Res inventæ, quæ dominum neque habent, neque habuerunt, pertinent ad ipsum inventorem. Ili ne lapilli, gemmæ, am brum, margarita·, coralla, etc., quæ in littore maris aut in fluminum fundo reperiuntur vel scopulis adhærcnt, sunt inventoris.

Illa autem universim dominum neque habere, neque habuisse juxta leges moresque nostros censentur, quæ non habentur ut partes alicujus fundi. Hinc non inventoris, sed domini fundi sunt venæ metallica·, lapicidinæ, carbonaria·, cretaria·, arenaria·, itemque illa·, quibus petroleum continetur.

650. — II. Bona qua· dominum quidem habuerunt, sed nunc desierunt habere, sunt *vel* thesaurus, *rei* bona derelicta, *vel* bona vacantia.

Thesaurus *(trcasure-troce)* est res mo. bilis infossa vel abscondita, cujus domini memoria non extat, itant nemo possit demonstrare (n. 651) illam esse suam. Dicitur: 1) . . . . *Res nudulis* (intel-

1 Kent, Vol. II. η. 350.
2 Lugo. Disp. 6. η. 42.

1 Lago. Disp. G. n. 42.
2 a. 519.

lige qua· sit pretio æstimabilis) : ergo pecunia, numisma, vasculum, campanula possunt esse materia thesauri.— Dicitur: 2) *Infossa,* v. c. in agro ; *vel abscondita,* v. c. in arca veteri.· Si non foret infossa aut abscondita, res non haberetur ut verus thesaurus, sed ut amissa.

Thesaurus jure ℵatura ad inventorem spectat, quia habetur uti res nullius, non autem uti pars loci ; unde esse debet primi occupantis. Et cum leges ℵostra nihil de eo decernant, solo hoc ℵatura jure regimur. Excipe Status, ubi thesaurus in *proprio* inventoris *fundo,* aut fortuito in fundo ad neminem pertinente repertus totus fit inventoris; in alterius fundo, *dv\\\fortuito* inventus, inter proprietarium fundi et inventorem æquedi videndus est,[1] etiam in conscientia. L. IV. 602.

651. – Quær. *-In opifex, in domo aliqua laborans, si inveniat in aliquo angulo parietis vel in area veteri summam peculiar, diam {aut, ut supra, illius partem dimidiam) retinere possit ?*

Resp. Dist., Neg., si adsint vestigia, ex quibus moralitir certo judicetur pecuniam hanc esse talis ℘ersona vel ℱamilia ; quia tunc pecunia illa reputanda est ut nuper amissa. Secus *affirm.*

652. - *Bona derelicta* sunt bona, qme dominus ipse rejicit animo ab se abdicandi eorum dominium. I nde primi occupantis limit. Ejusmodi sunt *glandes, unces, castanea,* qme collectione; —*spicee,* quie messe;—I *une,* qme vindemia facta supersunt. Plerumque etiam qme in terra jacent ligna arida et mortua, non ita qme sepium *(fences)* instar sunt, vel alias usui alicui destinata.

Qui vero in sylvis alienis cædunt ligna, de damno tenentur, quod tamen hic in locis nondum excultis nullum plerumque est ; interest enim dominorum, ut arbores tollantur ad solum frumento parandum ; sed in locis excultis majus vel minus est pro rerum adjunctis. Prope civitates et oppida ligna plurimi valent, sicut omni-℔u iu locis, in quibus ℟ara sunt arbores, c g in immanibus pratis occidentalium quorumdam Statuum, pnesertim lllinoisiensis.'

653.—Quær. *Quid de bonis, qua dicuntur* DERELICT AT SEA *et* W RECKS?

f *Resp.* 1° "The right of acquisition, by finding, . . . docs not extend to goods found *derelict* at sea, though abandoned without hope of recovery." [1]

Resp. 2° " A *wreck* is understood to be goods cast or left upon land by the sea,"[2]*ncc hæc inter derelicta censenda sunt.

Ratio utriusque responsi est, quod dominus *spem* quidem, non tamen *animum* ea recuperandi abjecisse censendus sit, nisi casu, quo expensæ ad ea recuperanda valorem eorum saltem lequarcnt. Pro *foro interno* igitur, et extra casum, quo ℮xpensa ad ea recuperanda valorem ipsorum saltem æquarent, idem de iis est tenendum, quod de nuper amissis ; in foro autem externo maximis quandoque parais plectuntur, qui ea sibi appropriant.[3]

65 f. — Bona *vacantia* dicuntur, quæ quis intestatus reliquit, cui nullus lucres juxta *legem* seu ab intestato succedat. Etiam hæc, jure *naturali,* sunt *primi occupantis,* cum nullum amplius dominum habeant. Jure autem *nostro* duplicis generis bona vacantia distinguenda sunt. Legum enim nostrarum dispositio hæc est : " Whenever the owner dies intestate, without leaving any inheritable blood, or if the relations, whom he leaves, are aliens, there is a failure of competent heirs."[4] In priori casu, nimirum " whenever the owner dies intestate, without h aving any inheritable blood," leges nostræ, saltem quoad mobilia, in foro interno ante judicis sententiam haud obligare videntur, ct solo jure naturali, quo primi occupantis fiunt, conscientiam regi putamus. In posteriori casu, sc. " if the relations, whom he leaves, are aliens," notandum est : —

1) Bona, etiam immobilia, in quibusdam Statibus,- et mobilia in omnibus, — distribuuntur hæredibus.

2) Ulii hæc legum libcralitas non viget, a) "*justitiam* non violat filius bona patris sibi usurpans, quum illi faveat naturæ jus, vel saltem gentium omnium consuetudo natune admodum consentanea, cui vix derogare valet lex specialis, nisi in foro externo. b) Propinqui bona de-

1 Civil CoJc of Ixiuisi&na, Art. 3423.
• K< tir Tr X. η 66.

1 Kent. Vol. II. η. 357.
- Ib. η. 359. c.
3 Kenr. Tr X. n. 65.
* K< ut. Vol. IV. n. 424. Cfr. Vol. II. n. 61.

functi usurpantes, si filii desint, non videntur injustitiis rei, si ea inter se distribuant, eo modo, (pio fieret ex legis sanctione, si civis fuisset : quod enim jus illud lex deneget alienigena·, et Statui vindicet bona, referendum est ad externum regimen, potius quam ad proprietatis definitionem, ideoque non ligat conscientiam, quamvis— c) si execution! demandetur, necesse sit haud resistere, d) Cæteri (pii nullum jus habent, si bona defuncti," cui *Jilii* non supersint, "haud deferant Statui, sed in usus pios impendant, . . . non sunt culpandi, cum nullius jus " strictum " violent . qme tamen nulla ratione possunt sibi usurpare, . . . nisi illis constet dc voluntate defuncti sibi ea donandi. e) Si supersint lilii, iis bona omnino tradenda sunt, nisi fisco dentur, vel nisi plane sint indigni et prodigi, f) Si propinqui inopia premantur, iis pne aliis subveniendum est. g) Non auderemus autem damnare eum, (pii neglectis propinquis haud indigentibus, daret bona defuncti pauperibus " vel aliis causis piis ea applicaret : " propinqui enim jus strictum non habent." Ita Kenrick.1

(555. 111. — Res nuper amissæ domino, si inveniatur, reddi debent, quia amissionis factum non est titulus ad dominum re sua spoliandum : ergo cum res nuper amissæ dominum ctiamnuin habeant, huic, si detegatur, reddendæ sunt.

656.— *Resolves.* 1° Ergo circa rem a quopiam, sive noto, sive ignoto amissam, (piam forte reperias, multiplex adesse potest obligatio. Nam

a) Obligare te potest caritas ad curam rei suscipiendam, si praevideas secus rem quomodocumque domino perituram.

b) Itidem caritas exiget, ut, si (piando tibi constet de re ab alio aut amissa aut inventa, id aliis aperias, (piando prudenter judices, id profuturum, ut res in manus domini redeat.

e) Si rem forte inventam ipse accipias, vi contractus, (pii *negotiorum gestio* audit (n. 927), aut saltem ex charitntc, teneris imprimis diligentem rei curam gerere, eanique custodire, nisi ita faciendo damnum sis passurus, (pio casu cam in loco, ubi eam invenisti, reponere poteris.2

1 Tr. X. n. 04. 2 L. IV. 509.

d) Pariter, si ignotus est tibi rei dominus, cx justitia teneris rem non occultare : (piam obligationem violabis non modo, si caute rem ita abscondas, ut rescire dominiis non possit, rem apud te latere, sed etiam, si media idonea et rei pretio proportionata non adhibeas, ut notitia rei apud te existent is ad dominum perveniat.

2° Diligentia adhibita, quæ rei inventae valori correspondrai, vel aliqua apparet spes inveniendi dominum, vel non. Si *prius,* res conservanda est, aut, si servari nequeat, ejus pretium : quodsi neutrum servari potest, debet impendi in causas pias ; nam, tali spe durante, dominus habet dominium rei ; ideo illa impendenda est juxta præsumptam ejus voluntatem: at domino, postquam in causas pias tradita fuit, comparent!, si in æquivaleiiti existât, nec pnescripta sit, a paupere vel eam habente restituenda est ; traditio enim talis hanc videtur includere conditionem: *nisi dominus innotescat.*— Si *posterius* ((piod dijudicandum est e circumstantiis temporis, distantia?, loci, vel impossibilitatis recognitionis rei, ut accidit in nummis ordinariis), inventor potest illam sibi retinere, cum sit nullius ; quodsi casu postea dominus comparcat, nihil ci debetur, cum amiserit omne jus. Ita S. Alphonsus,1 aliis alia opinantibus. Hinc famula cauponis, quæ tabernam verrendo aliquos nummos invenit, quin spes adsit, ob magnum scilicet concursum fore ut dominus inveniatur, eos sibi retinere potest. Hinc etiam qui animalia, quæ a dominis aberraverunt, retinet, omissa diligentia ad inveniendos dominos, injustitia? reus est ; debetque deinceps, si dominus inveniri nequeat, vel ipse nequeat rem prodere, ob omissam diligentiam, pretium impendere in causas pias.2

3° Dominus comparons inventori vel detentori rei resarcire tenetur expensas fartas, ut res conservetur, aut dominus ejus inveniatur.

Punctum II. De Prrescriptione.

657. *Definitio.* — Prescriptio definitur: medium institutum ad acquirendum aliquod jus. vel ad se liberandum ab aliqua obligatione per certum tem-

1 !.. IV. n. 589. 590. 603. П. A 'IT. X. 69. - Kent. Tr. X. 60.

porig lapsum, servatis conditionibus a lege statutis.

Differt præscriptio a consuetudine; prirscriptio enim est yw/7/*facti,* per se jus legale neque constituens neque mutans, sed mutans *directe* dominia rerum vel jura æquivakmtia. At consuetudo est quid *juris,* quia, ut notat Suarez,[1] habet primario et ex se vim legis.

658. *Praiscriptio est legitimus acquirendi modiis.* Nam non solum a jure positivo tum civili, tum canonico[2] approbatur, vim proinde habens in utroque foro, externo et interno; sed et valde conformis est juri naturali et in eo fundamentum habet, cum tota innitatur bono communi, quatenus boni communis summopere interfuit : 1) ne quarumdam rerum diu, et fere semper incerta essent dominia; 2) ut aliquis litium foret linis ; 3) ut possessores tranquillo animo in possessione sua serventur, neque ipsi prope immortali timore teneantur ; 4) ad vitandam dominorum segnitiem, ct longi temporis errorem et confusionem.' Quare Angelicus : "Si quis praescribat bona fide possidendo, non tenetur ad restitutionem, etiamsi sciat alienum fuisse post perscriptionem."[4]

659. — *Dividitur* in *acqui-sitivam,* quro et *usucapio* dicitur, et qua jus aliquod acquiritur, - ct *Hheraticam,* quæ simpliciter *proscriptio* audit, et qua quis obligatione quadam liberatur. *.tcquisitica* apud nos proprie. "*limitation*" audit, et ad bona corporea refertur; *liberation "prescription,"* et ad sola incorporea, ut servitutes, pertinet. Hodie tamen voces illie promiscue adhibentur; communius tamen *"limitation."* ct quidem ad utramque prescriptionem significandiun.·

660. — Praescribere possunt omnes, qui capaces sunt acquirendi dominii, iidemque, quoad res tamen pnescriptibiles, praescriptioni subduntur; ergo non tantum personæ physicæ, sed ct morales, ut Ecclesia, communitas, publica instituta. Persona» tamen morales prescriptionem aliis in foris nostris civilibus opponere nequeunt, nisi quatenus *civiliter* dominii sint capaces.

Nemo autem contra seipsum praescribere potest, cum justitia sit ad alterum, et sic, si bénéficiâtus jam a multo tempore ex errore quatuor celebravit Missas, eum tamen ex beneficii fundatione non obligetur nisi ad duas, non ideo imposterum tenebitur ad quatuor. — *Conditiones* ad legitime praescribendum sunt : *rex præscriptibilis, possessio, titulus, tempus requisitum, bona Jides.*

I. *Pes prcescriptibUis.*

661. — Praescribi nequeunt :

a) Jies, <[u<e extra commercium constitutae sunt, (plia ne possideri quidem a privatis possunt. Hujusmodi generat im censentur, quæ publieæ tantum utilitati inserviunt, e. g. platcie ; res ct loca sacra, dum sacra sunt.

b) Quie lex. sive ecclesiastica sive civilis, imprescriptibilia declaravit. Sic ex dispositione legis ecclesiasticae *limitesl* Parochiarum, sicut et diœcesum,[3] et onera ac conditiones piarum fundationum praescribi nequeunt.[8]

e) Res inventae aut furtivæ, quie ab inventore saltem, aut fure, aut malie fidei possessore numquam praescribuntur.

d) Servitutes quiedam [n. 6S3. 2) et 684. 5°].

11. *Possessio.*

662. — Possessio est detentio rei vel fruitio juris, proprio nomine, per se, aut per alium, qui nostro nomine rem illam detinet vel illud jus exercet. Fruitio juris apellari solet possessio *impropria,* seu *quasi possessio ;* nam proprie *possessio* dici consuevit solum de corporeis rebus, non autem de incorporeis, cujusmodi est v. g. jus eligendi. Possessio hic definita dicitur *cirilis,* et distinguitur a nuda rei detentione aut fruitione, quæ alieno nomine fit, ut possessio agri per colonum, et *naturalis* audit.

1 Dc liclig L. 1. Tr. 11. c. 13. n. 3 eq.

- Q. 3. c. 2. cans. 16. S. Alph. L. IV. 501. 517.

' Cod. 1. VII. T. XXXIX. 1. 7. Dvcr. L. II. T XXVI. e. 5.

« Quodl. XII «. 24.

4 Xt-w Amer. Encycl. p. Prescription.

1 *.htrtsdicfin* aliquando præscribi potest. Acta T. XIII. p. 26 eq.

- Can. 4 -q. Causa: 16. q. 3. ct Decr. L. 3. T. 29. c. 4

3 Trid. S. 25. c. 4 Rf. Cfr. Mar. p. 201. n. 105.

663. — Possessio, ut præscriptionem inducere possit, debet esse :

1° *Domination,* seu res debet haberi, vel jus exerceri nomine proprio, ut dicitur in definitione, seu animo proprietarii. Hinc qui detinet rem, vel excreet jus nomine alterius, v. g. ut colonus, depositarius, usufructuarius, nequit pncscribcrc ; quod et valet de eorum successore titulo universali, non vero de successore titulo particulari, ut e. g. de eo, qui emptione rem tenet a depositario. — Hinc etiam actus *simplicis toleranti/p* nequeunt esse fundamentum prescriptionis ; nam actus hujusmodi fiunt cx tacito vel præsumpto consensu domini ; ergo nomine alterius. Sic titulo ǎmicitia aut vicinia· multa tolerantur aut permittuntur,quin cx iis aliquod jus acquiratur.—Nec actus *merto facultatif,* seu *simplicia non nana* praescriptionem inducere possunt. Sic ex eo, quod per 20 annos non ludificaverim in fundo meo, vicinus nequit impedire, quominus hodie ædificem. — *Naturalis* igitur illa possessio, ʠua n. 662 definita fuit, præscriptionem inducere nequit.

2° *Tranquilla* seu *pacifica,* i. e. non interrupta, illa scilicet interruptione, de (pia infra n. 667 sub 2° agetur.

3° *Certa,* non lequivoca seu dubia, ita ut, (pii possidet, moraliter certus sit se jus habere *suo* nomine rem detim ndi vel jus exercendi : ne scilicet desit conditio *boum fidei,* (pue ad prescript ionem requiritur.

4° *Continuata* seu non suspensa ante tempus requisitum (n. 667. 3°). — Qui tamen in rem succedit sive titillo universali, nempe ex hæreditate, sive titulo particulari, puta quia rem emit, ad præscriben-(lum recte unit tempus, quo ipse possedit, cum tempore, quo possidcliat antecessor ; intcllige juxta dicenda n. 670.

5° ITo,/ôro *externo* demum *publica,* ita ut is, contra (piem currit præscriptio, eam cognoscere possit et reclamare, si velit accurate attendere. Si enim non esset ita publica, in foro externo mala tides scu animus occultandi pnesumerefur.

III. *Titulus.*

66 f. —Titulus hic audit causa ex lege ad dominium transferendum sufficiens, v. g. emptio, donatio, etc. Quintuplex autem distinguitur titulus:- *Terna,* seu qui nullo laborat vitio;- *Coloratus,* sive apparens, sen (pii occulta laborat nullitate; (pialis adesset, si v. c. a Titio rem emissem, (piam putabam esse Titii, cum tamen esset Sempronii ; — *Existintatus,* qui prudenter creditur adfuisse, licet de facto non adfuerit, ut si filius ex hæreditate possideat rem, ʠpia a patre putetur empta, cum empta non sit; — *Prtesumphis,* quando allegari non potest certus titulus, sed ob temporis diuturnitatem praelinitur adfuisse;— *Titiosus,* (pii caret aliqua conditione *a lege* statuta.

Jam vero ad legitimam pnescriptioncm titulus *rems* non potest requiri, nam tune non esset necessaria præscriptio, cum nemo rem suam pne scribere possit. — *Titiosus* autem allegari non potest, (plia dispositiones legis, quibus consentaneus non est, nunquam *reputantur* ĭgnota I nde axioma : *melius est non habere titulum, quam titulum vitiosum.* — Titulus autem vel *coloratus* vel *existimatus* requiritur ct sufficit, cum tunc satis salvetur bona fides. Imo ad pnescriptioncm annorum viginti, ʠpia in ph-risque Statibus nostris *" longissimi temporis "* præscriptio diei uda est, sufficit *prmsituiptus.* seu nullus exhibendus est. eum ex ipso facto possessionis ʠranquilla per tantum temporis intervallum supponatur adesse. Titulus præsumptus etiam in conscientia valebit, si adfuerit bona fides.

Si cubi ergo lex. quoad mobilia, possessionem loco tituli habet, id pro solo foro externo valebit : pro interno prolxibiliter tamen etiam, si cum bona fide adsit quoque titulus, saltem existimatus.

IV. *Tempus requisitum.*

665. *Nota.* — 1° ʠua de tempore, iu singulis Statibus nostris ad proscriptionem requisito, dicturi sumus, applicari pro foro interno non possunt ad bona ecclesiarum ct locorum piorum. Præter titulum coloratum,[1] ad pnescribenda immobilia ĕcclesia Romana seu S. Joannis Lateranensis centum requiruntur anni: quadraginta vero, si de aliis ecclesiis aut locis piis agatur: at satis probabiliter tres tantum, si de mobilibus sermo sit,[2] ct sine

[1] Sclimnlzc. dc Prescript. n. 103.
[2] L. IV. 510.

titillo triginta.[1] Cum vero fideles hac in r< inter liona profana et ecclesiastica vix distinguant, illos, si spes fructus ex monitione non speretur, iu bona fide relinques. ('■•eteroquin in hisce, *salvo sigillo,* nihil agatur inconsulto Episcopo, cujus est in causis sacris judicium ferre/

2° Dispositiones legum nostrarum circa tempus ad pnescriptionem requisitum in conscientia non valent, nisi in possidente adsit *bona fides,* et univrrsim mere ut denegat tones act ionis in possessorem habendie sunt.

666. Ql ESITA Quær. 1° *Quid leges noslrre disponant circa tempus ad prascribtndiun requisitum ?*

Resp. 1° *immobilia* seu *real property* sine titulo præscribuntur spatio annorum I'O in *.Maine,* 30 in *Alabama* ct *Louisiana,* 21 in *Kansas, Nebraska, Ohio, Pennsylvania;* 15 in *Connecticut, lermont, Cirginta ;* 10 in *Indiana, Michigan, Mississippi, Nevada;* 7 in *Forida, Georgia, North Carolina, South Carolina, Tennessee;* 5 in *California;* 20 in cæteris Statibus et Territoriis. Ita juxta Wells.[8]

Resp. 2° quoad mobilia, census *(interest),* debita, etc. lectorem remittimus ad cujusque Status leges, vel ad Wells?

667. Quær. 2° *Quomodo infirmetur proscriptio ?*

Resp. llenunciationc, interruptione, suspensione.

1° *Renuncia(tone.* Quisque enim potest *geueratim* juri suo renuntiare. Cessat autem pnescriptio per renunciationem non solum expressam, sed etiam tacitam, eam nimirum, quæ ex aliquo facto deducitur, ut si quis, non obstante pnescriptione, quæ ipsum liberat a solutione, adhuc scitus solvat. Diximus : *geueratim ;* nam ut valeat renuntiatio, requiritur; li ut renuntians sit capax alienandi, quia per renuiiciatiouvm alienat jus recurrendi ad pnescriptionem. Sic renuntiare nequeunt religiosi singuli privilegiis Ordinis sui ; 2) ut alienatio non hedat jus creditorum et aliorum intéresse habentium.

2 *Interruptione,* eum nempe ob impedimentum interpositum cessat tali modo, ut iterum inchoari debeat. Hoc autem duplici modo fieri potest ; 1) *naturaliter* quod dupliciter contingit, niminim ; a) si quis a possessione dejicitur et rei fruitione privatus fuit per illud tempus quod leges singuli Status aut quandoque judicis arbitrium statuunt ; b) si mala tides superveniat; — 2) *civiliter,* si lis moveatur *juridice,* nec interpellatio a judice rejecta fuerit. Item si debitor vel rei possessor recognoscit jus illius, contra quem pnescribitur.

3 *Suspensione,* seu dormitione, quando nempe impedimentum adest, quod nisi removeatur, pnescriptio *ulterius procedere* nequeat. Impedimentum autem genera, tim diei potest quidquid obstat, quominus quis propriis rebus invigilare valeat suaque jura tueri, juxta illud : " contra non valentem agere non currit pnescriptio." Porro impedimentum existcre potest vel ex parte *personarum,* vel ex parte *causa* alicujus *externat.*

Ex parte personarum.— Sic leges nostræ geueratim disponunt: "‘.Minors, married iroinen, persons out of the I nited States (and generally out of the State), insane or imprisoned, may bring action within the times of limitations after such disability is removed." Minoribus Jure Canonico æquiparatnr ecclesia, dum caret rectore aut superiore.

Er parte causa externa.— Si justitia' administratio, clausis tribunalibus, omnino suspenditur, adeo ut privatus suum nequeat tueri jus, ut e. g. contingere posset tempore belli.

668. Quær. 3° *An valeant prascriptiones brevis temporis, quibus quis liberatur a solvendo debito ?*

Resp. 1° *Neg.,* si de primo debitore agatur et hic, ut supponi debet, sciat peractam non fuisse solutionem, siquidem bona fides debiti ignorantiam omnino requirit.

Resp. 2° *Affirm...* quoad successores primi debitoris, saltem titulo particulari, (vule n. 670. q. 2U), si debitum auctoris ignoraverint.

V. *Bona fuies.*

669.— Bona fides hic intelligitur illa animi affectio seu persuasio, qua quis prudenter, seu citra ignorantiam theologice (n. 74+) graviter culpabilem, judicat rem, quam possidet, esse suam, quamvis revera non sit.

1 Srlunnkr ib. n. ‡0 - Mnr p. 212 n.427.
• Ib. pp. 321-33S. * Ib.

I. Hæe bona fides omnino necessaria est ad acquirendum dominium ex præscriptione. Etenim qui advertit se possidere bona aliena, eo ipso statim obligationem restitutionis contrahit, et de jure naturali, ac etiam positivo sive divino, sive humano, res aliena scienter neque *subripi,* neque *retineri* potest. Constat etiam ex Cone. Later IV ,l necnouex Reg. 2“ Juris in 6°, quæ sic habet : “*Possessor mtthf: fidei ullo tempore non proscribit.*”

Potest tamen probabilius praescribere, qui rem putat esse suam per ignorantiam leviter culpabilem, seu possessor fidei *renia/iter* mala;, cum in jure2 sola tides mortaliter mala damnetur.8

Ergo dispositiones legum civilium, quatenus bonam fidem non expresse exigant, in foro interno non valent, et vehit mera actionis seu recursus denegatio sunt habendæ quoad creditorem.

II. Requiritur autem bona fides non solum ad pnescriptionem *acquisiticam,* sed etiam ad *liberativam,* (plia pro utraque eædcm auctoritates ct rationes æque urgent. — Verumtamen juxta multos theologos et juristes bona fides non requiritur, ut libereris ab aliqua servitute *passiva* rustica, c. g. *vice,* seu potius dicendum est, tunc bonam fidem in hoc consistere, ut nullum ponas obstaculum, (pio alter ab usu juris sui impediatur. Ratio est, quia ad ejusmodi pnescriptionem non requiritur ullus actus pnescribentis, sed tantum non usus ex parte illius, cui jus servitutis competit, (piem præscribcns, decurrente pnescriptionis tempore, monere non tenetur. ut contra se servitutis jure, v. c. via, utatur. Alii tamen negant, et certo quidem negandum est dc servitutibus urbanis, v. e. de servitute passiva stillicidii. Contra has enim servitutes non pnescribitur sine actu aliquo positivo pnescribentis, qui sine bona fide injustus foret.

670. Qv esita.— Quær. 1° *.tu proscribat heures, qui dubitat de bona fide antecessorum ?*

Resp. Affirm., supposito quod debitam diligentiam ad dubium solvendum adhibuerit. Ratio est. quia mala fidos præsumi non debet, *saltem ordinarie et per se ,* nemo enim malus pnesumitur, nisi probetur.— Idem tene in genere d· eo, qui legitime succedit in aliquam possessionem. l Qui autem certus est de mala fide antecessoris, non praescribit.

Quær.— 2l *An mala fides antecessoris ignorata semper impediat successorem a proscriptione ?* *

Resp. 1° *Ajfrm.,* si hæres succedat ex titulo universali, i. c. tali, qui complectitur universitatem vel quotam partem bonorum. puta dimidium universalitatis, ut locum habet in institutione hæredis proprie dicti. Ratio est, quia fictione juris lueres titulo universali censetur esse unica persona moralis cum auctore, in omnes hujus obligationes et onera succedens.

Resp. 2° .*eg.* (sed a tempore tantum (pio successit l, si succedat alio quam praedicto titulo, ut obtinet in legatis, in Venditione et aliis coiit nictibus. Ratio est, quia tunc non censetur unicam personam constituere cum antecessore.

Quær. 3° *An mala fides antecessoris noceat herredi mediato ?*

Resp. Affirm., probabilius. Ratio, quia censetur unicam facere personam cum antecessore.l

Punctum III. De Accessione.

671. *Definitio.* — Accessio (“ *the right of accession* ”) est ilh dominii acquirendi modus, quo nostrum fit. quod vel rebus jam nostris (mobilibus sive immobilibus) adjungitur, vel ab ipsis rebus nostris (mobilibus sive immobilibus) producitur, sive industria, sive ipsa sui natura.

Divisio.— Accessio tripartito dividitur, nempe in *naturalem, artificialem* et *mixtam.*

l Accessio est *naturalis,* cum i x *natura tantum* una res ;>b alia *nascitur,* uti agnus ab ove, vd *producitur,* ut lac, lana ; — vel una res alteri *naturaliter conjungitur,* uti terra, quæ *sensim* (non repentine) per aquam alterius ripæ accedit.

2° *Artificialis,* cum *c.r alterius materia res nora conficitur,* uti si ex alterius lanis vestem conficias, ex alieno tritico panem, vel calicem ex alieno argento ; — vel dum res aliena' cum propriis aut *conjunguntur,* ut si alienam pingas domum ; aut *coufuu-*

1 T. II. Decr. T. XXVI. <. 20.
2 Ib.
8 L. IV. 511.

1 L. IV. 512.

duntur, ut si vinum tuum cum alterius confundas vino ; aut *commiscentur,* ut si granum tuum cum alterius commisceas grano.

3° Accessio denique est *mixta,* cum simul et natum et industria una res alteri conjungitur, uti planta' in alieno fundo posita», semina in agro alieno diffusa, aut vice versu.

672. Pr îx c ipia .— I. Accessio naturalis iit vel *nativitate,* vel *alluvione.*

Nativitate, seu quando tibi nascitur animal conceptum de masculo ad alium pertinente. Qui habet matrem, jus habet ad omnia animalia ex ea nata. Hinc axioma : " *Partus seipiitur rentrem."*

Alluvione, de qua hæc nota ex Kent, a) " If *& fresh* water river, running between the lands of separate owners, *insensibly* gains on one side or the other, the title of each continues to go *ad Jihim medium apue ;* but b) if the alteration be *sensibly and suddenly* made, the ownership remains according to the former bounds, and if the river should then forsake its channel and make an entire new one in the lands of the owner on one side, he will become owner of the whole river, so far as it is enclosed by his land. . . . c) If soil be formed out of the sea or a river by slow and imperceptible alluvion and accretion, it belongs to the owner of the adjoining land, d) Islands situated in a river . . . belong to the. person who owns the land on that side of the river to which they are nearest, though, if they be situated in the middle of the river, they would belong in severalty to the owners on each side, according to the original dividing line *nrjiltiin aqiue,* continued on from the place where the waters begin to divide.- l

673. — II· Quoad *accessionem artificialem,* " the English " (as also the American) " law will not allow one man to gain a title to the property of another upon the principle of *accession,* if he took the other * property *wilfully* as a trespasser.3 Sin autem *bona Jide* fiat accessio, tune

ul Si ex alterius materia res nova conficitur,— quod *specificationem* vocant,— sequens valet regula: " If A should make wine out of the grapes, or meal out of the corn of B, or make doth out of the wool of B, or a bench, or a chest, or a ship out of the timber of B, the most satisfactory decision, according to the Institutes of Justinian, is, that if the species can be reduced to its former rude materials, the owner of the materials is to be deemed the owner of the new species"; artifici tamen pretium laboris sui solvendum est, si, ut supponitur, bona tide egit, et opus sit domino utile: " but if the species cannot be so reduced, as neither wine nor (lour can be reduced back to grapes or corn, then the manufacturer is deemed to be the owner, and he is only to make satisfaction to the former proprietor for the materials which he had so converted." l Ita quidem jure Anglico, et iiniversini etiam Americano.

Luisiana Jure Gallico utitur, ex quo dominus materia· novam speciem repetere potest, laboris pretium solvendo. Si tamen pretium industriœ longe superet pretium materia·, artifex retinere potest speciem a se confectam, soluto materia· pretio. Si artifex mala tide egerit, damna domino rei illata reparare tenebitur.2

b) Si res alienæ propriis

1) Conjunguntur, et ita coalescunt, ut separari non possint, — quod *adjunctionem* vocant, — tunc totum compositum est illius, cujus res se habet ut *principale,* altera vero adject a se habet uti *accessorium,* juxta effatum nempe: " *Accessorium sequitur principale."* Dominus tamen rei, qua· principalis existimatur, alteri accessorium sibi utile resarcire debet. Sic usufructuarius, qui domus parietes pinxerit, nequit picturam delere cum parietum detrimento. Ecoutni si in tela aliena pictor pulchram imaginem exhibeat, tela illius lit. dummodo ejus pretium solvat : ‘‘Ridiculum enim est picturam Apellis - - - in accessionem vilissima· tabula· cedere.”8 Haud facile tamen subinde est definire quid principale, quid accessorium censeri debeat, et aliqua ex iis, qua· olim principalia habebantur, nunc accessoria dicenda sunt. Sic, si quis alieno papyro, vel pergameno inscripsisset seu poema, seu opus quodeumque,

» Vol. III. n. 428.
« Vol. U n 363.

» Vol. II. n. 364.
- Civil Code of Louisiana, Art. 520 sq.
8 Inst. L. II. Tit. 1. $ 34.

jure Romano cedebat rei domino ; id tamen hodie absurdum foret, quum charta vili sit pretio, et opus jam «estimetur principale.

2) Si res alieme propriis confunduntur, — *confusio* audit et locum habet cum *liquida* vel *liqueficta* ejusdem sive alterius speciei ita coeunt, ut nulla pars assignari queat, quæ de utroque non participet, — vel commiscentur, —*couunirtio* dicitur ct ad *solida* refertur, -jure communi Anglico, quod et Americanum est, totum confusum vel commixtum cedit ei, cui confundens vel commiscens voluntarie injuriam intulit, juxta principium generale supra de accessione artificiali ex mala tide relatum. Confundens tamen vel commiscens totum ante sententiam probabiliter cedere non tenetur.1 " But this rule is carried no further than necessity requires; and if the goods can be easily distinguished and separated,—as articles of furniture, for instance, — then no change of properly takes place. So, if the corn or flour mixed together were of equal value, then the injured party takes his given quantity and not the whole. . . . But if the articles were of different value or quality, and the original value not to be distinguished, the part) injured takes the whole. It is for the party guilty of the fraud to distinguish his own property satisfactorily, or lose it. Xo court of justice is bound to make the discrimination for him.2

" Where" the goods "of two persons are so intermixed that they can no longer be distinguished, each of them has an equal interest in the subject as tenants iu common, if the intermixture was by consent," § vel casu facta.· Dividenda igitur tunc crit pro rata quant itatis propria' singulorum, idque judicis arbitrio, nisi partes inter se concordent. In eæteris casibus (etiam iis, in quibus confusio vel commixtio facta est mala fide) ante sententiam dominus materia· pnestantioris totum cumulum servare potest, facta debita compensatione. Tunc enim aliena pars habetur ut accessoria ad rem tuam.6 Si autem res mixtæ vel confus» sint inseparabiles ct circiter tequales, compositum pertinet ad utrumque dominum, et ut supra vel ipsum vel (jus pretium post venditionem dividendum est.1

674. III- Accc-sionis *mixta* species sunt *adijicalio, implantatio* ct *natio.* De hac extra casum mala: fidei (quo casu ex jure Anglico ct nostro idem resolvendum est ac de Inala fide in accessione artificiali) valent vulgares versus :

> Quidquid plantatur, seritur vel irnedifieatur,
> Omne solo cedit, radices si tamen egit.

Hæc dilucide sic explicat Kent.2 " If A builds a house with his own materials upon the land of B, the land, said Pothier, is the principal subject, and the other is but accessory ; for the land can subsist without the building, but the building cannot subsist without the land, on which it stands; and, therefore, the owner of the land acquired" (according to Roman law I, " by right of accession, the property in the building. It is the same thing if A builds a house on his own land with the materials of another; for the property in the laud vests the property in the building by right of accession, and the owner of the land would otdy be obliged ... to answer to the owner of the materials for the value of them."

"The same distinctions apply to trees or vines planted or seed sowed by A in the land of B. When lhev take root and grow, the) belong to the owner of the soil, and the other can only claim, upon equitable principles, a recompense in damages for the loss of his materials,"

\'<*da.* " In plcrisque Statibus novis plurimi inveniuntur, qui agros sine titulo occupantes, eos excoluerunt et in eis ädicia erexerunt. De hujusmodi hominibus (*squatters* vocantur) eonsulendiv sunt leges ; nec enim de iis valent principia mox allegata. Plerumque iis favent leges, ne agri inculti jaceant ; quapropter dominus titulum iis dat, modico accepto pretio ; vel iis pro labore et impensis satisfacit." §

1 L. IV. 499.
'- Kent, Vol. II. η. 365.
« Ib. η. 864.
« L. IV. 498.
& Ib.

1 L. IV. 198.
3 Vol. II. n. 362.
8 Keiir. Tr. X n 74

ARTICULUS II.

DE USü ET ÜSÜFRÜCTV.

675. *Definitio.* — Usus *(use)* est jus utendi re aliena, salva ejus substantia, tara quoad formam, quam quoad materiam, [s, cui competit usu», dicitur *usuarius (uter),'* is vero, ad quem pertinet rei dominium, *proprietarius.*

Dicitur: 1° *jus ;* hic ẽnim agitur de *usu juris,* non de *usu facti,* qui nihil aliud est quam actualis usus rei alienfe, revocabilis ad nutum concedentis, qualis est Religiosorum quoad res communitatis sibi a Superiore vel a regula in usum traditas.

Dicitur: 2° *utendi,* quo significatur 1) jus, usuario competens, ad illa dumtaxat extendi, quæ *sibi et familia sme* (et filiis sibi nascituris, ac hospitibus), pro conditione sua, ad *usum quotidianum* sunt necessaria. Unde, si usuarius initio anni acceperit, quæ sibi sunt necessaria ad integrum annum et ante anni finem decedat, illius h.rredes proprietario restituere debent id, quod superest. — 2) Usuarium jus suum in alterum transferre non posse, domum c. g. alteri locando, aut usum equi alteri cedendo ; nam sibi tantum suisque concessus censetur usus, quousque dare non pateat largiorem ipsi facultatem fuisse factam.

Dicitur: 3° *salva ejus substantia tam.* etc. Unde usuarius 1)ne in meliorem quidem formam rem, cujus usum consecutus est, immutare potest; 2) tenetur ad rem integram, i. e. in eo statu, in quo eam accepit, servandam, rebus, quæ primo usu consumuntur, ut per se patet, exceptis.

676. *Definitio. — Ususfructus (usufruct)* est jus utendi simul et fruendi re aliena, sicut ipse proprietarius, salva tamen ejus substantia, tam quoad materiam, quam quoad formam Usufructuarius *(usufructuary)* vocatur ille, cui competit ususfructus.

Dicitur: 1) *jus utendi simul etfruendi, sicut ipse proprietarius.* Quibus verbis pr.ecipua differentia significatur, ꝗua inter usum et usumfructum intercedit. Habet enim usufructuarius non usum solum, sed *plenum* etiam dominium fructuum ita ut de ipsis pro nutu suo disponere po-sit sive perse, sive per alium; censetur enim personam agere proprietarii quoad dominium *utile* rei.

Dicitur: 2) *Salva tamen ejus substantia tam, cic.* Unde usufructuarius; 1° rem reddere debet domino in statu, in quo reperiri debet post *bonam* administrationem ; 2° non potest immutare rem, etiam in melius. Hinc, si ei datus sit fundus voluptuarius, non posset arbores infructuosas amœnis deambulationibus inservientes destruere, ut forte hortos olitorios faciat. Quapropter " if the tenant for life " qui usufructuario apud nos æquiparatur, " should, by neglect or wantonness, occasion any permanent waste to the substance of the estate, whether the waste be voluntary or permissive, as by pulling down houses'' *(voluntary iraste),* "suffering them to go to decay from the want of ordinary care " *(permissive waste),* "cutting the timber unnecessarily, opening mines, or changing one species of the land into another, he becomes liable, on a suit by the person entitled to the immediate estate of inheritance, to answer in damages, as well as to have his future operations stayed." 1

677. *Divisio.* — Usufructus dividitur :

1° In *proprium* ct *improprium.* Ille constituitur in rebus non primo usu consumptibilibus. deque eo proprie agitur in definitione. Hic vero in primo usu consumptibilibus, uti sunt panis, vinum, etc. *Improprius* seu *quasi-ususfructus* dicitur, quia res primo usu consutuptibiles servari nequeunt, et proin per eorum usum non manet salva rei substantia, prout ad usumfructum requiritur. Ususfructus tamen in his haberi potest, quatenus res ejusmodi absumere quis potest, et deinde æstimationem earum domino reddere.

2° lu usumfructum *titulo particulari* et *universali.* Ille constituitur in una vel pluribus rebus mobilibus vel immobilibus, determinatis tamen, v. g. in tali vel talibus designatis domibus vel fundis. Hic fundatur in totalitate vel quota parte bonorum omnium proprietarii. Sic ex jure communi uxor usumfructum habet tertia partis immobilium mariti defuncti.

3° In *legalem,* qui lege, e. g. uxori in tertiam partem immobilium mariti defuncti, et *conventionalem,* (pii contractu constituitur, v. g. donatione.

1 Kent, Vol. IV. η. 76.

678.---- *Iura* et *onera* usufructuarii, seclusa conventione, in genere sunt :

I. *Jura.* — 1° Ut possit fructus omnes percipere sive naturales, sive industriales, eosque suos facere, sive eos per se collegerit, sive per alios. Hinc usufructuarius *gregis* jus habet ad lanam; — usufructuarius *fundi* ad fumum, segetes, lapides, salices, et omnes arbores caeduas, seu quæ succisa» ex stirpibus radicibusque renascuntur. *Collecti* autem intelliguntur fructus, cum a solo vel a re fuerint separati.— Hinc si usufructuarius moriatur, fructus quidem maturi, sed nondum a solo vel a re separati, non pertinebunt ad ejus lueredes, sed ad proprietarium, quin ulla fiat cultura· compensatio, etc. Quod si usufructuarii jam morituri lucres fructus immaturos collegerit, tenetur eos proprietario restituere ; nam neque ipse usufructuarius poterat fructus immaturos colligere. — Habet autem jus in omnes fructus civiles, e. g. pretium locationis domus vel agri, qui tamen non censentur acquiri nisi de die in diem : ideo spectant ad usufructuarium pro ratione tantum temporis, quo ususfructus perdurat.

2° Ut possit fructus vendere, donare, locare, pignori tradere (nam qui per alium fruitur. per se frui censetur) ; attamen sine proprietarii damno. Idcirco " tenants for life have power of making underleases " but only " for any lesser term."[1]

II. *Onera.* — 1° Ut salvet rei substantiam, juxta dicta η. 676. Ideo ad reparationes *ordinarias,* seu *modicas* tenetur, quibus res integra servetur, non vero ad extraordinarias. Inde etiam usufructuarius gregis tenetur ad substituenda in locum capitum demortuorum alia capita e fictu, nisi singulorum capitum *diri.sim,* non autem omnium *collective* habeat usumfructum.· Ob eamdem rationem arbores frugiferas evellere nequit, et in locum demortuarum arborum tenetur alias substituere;[2] "arbores vero vi tempestatis . . . eversas substitui non piacct.

2° "If the estate be charged with an incumbrance" (or taxes), "the tenant for life is bound, in equity, to keep down the interest " (or the amount of the taxes) " out of the rents and profits."[3]

bîiE — *Cessat* ususfructus et usus; 1' morte naturali usufructuarii aut usuarii ; 2 tempore statuto; 3 interitu totius rei ; 4 consolidatione, i. e. si usufructuarius vel usuarius fiat dominus rei ; 5° omnimoda mutatione, v. g. si pratum fiat stagnum; l>° aburu, quo res fiat deterior per culpam utentis; /° non usu, accedente praescriptione, si inierim utatur proprietarius; 8° renuntiatione usufructuarii, modo non fiat in trandom creditorum. Legalis autem cxtinguitnr modo a lege ipsa definito.

ARTICULUS III.

DE SERVITUTE.

680. *Definitio.* — *Servitas (servitudes, service easements)* est jus tertio competens in re aliena, vi cujus dominus rei in ea aliquid pati vel non facere cogitur, in tertii utilitatem.

Dicitur: 1) *jus in re;* nam servitutis proprium est *rei* adhærere, idcoque in possessorem quemcumque cum re ipsa transit.

Dicitur : 2) *aliena ;* commoda enim, quæ dominus percipit e re *sua,* jure *dominii* percipit, non jure *servituti*

Dicitur: 3) *ri cujus dominus rei in ea aliquid pati rei non facere cogitur. Pati;* v. g. ut tertius aquam e suo fundo ducat. — *Non facere,* v. g. ut altius domum suam non iuditicet. Unde servitus est diminutio dominii, cujus pars tollitur ab eo, qui servitutem debet, et accedit ad eum, cui ipsa debetur; et ideo additur: *in tertii utilitatem.*

Servitus igitur vel *artire* sumitur, — et est jus, quod habet quis in re aliena, ut sibi serviat ; — vel *passive,* et est subjectio rei aliena·, ut aliquid in ea fiat vel non fiat, in commodum alterius.

68 1. *Diuisio.* — Servitus dividitur :

1° Ratione originis in *naturalem,* quæ ex positione locorum linit. et sic dominus praedii inferioris non potest aggerem jacere, ut aqua· praedii superioris non amplius per fundum suum delinant ; sicut nec dominus praedii superioris quidquam facere valet, ut aquarum fluxus insolite

1 Kent, Vol. 1V. n. 7 E (8.)
s Inst. L. II T. I. § 38.
3 Leg. Will <lc nsnfmctu.
* Inst, de rcr. div. § 38.

1 Kent, Vol. IV. η. 74. (4.)

augeatur. — *Legalem,* qua' ex lege, — et *Conrenlio'ialem,* quæ ex contractu oritur.

2° *Ratione modi* in *continuant* et *non continuam.* Illa durare potest absque hominis facto, ut cursus aqua: per fundum. Hæc sine hominis facto durare nequit, uti haurire aquam e puteo in fundo alieno <\i't< nlc. — Præterea in *apparentem, {[uve* exteriori signo aperte declaratur, v. g. janua, fenestra, — et *non apparentem,* quæ tali signo caret, ut est v. g. prohibitio ædificandi in aliquo loco.

3° Katione *objecti* in *personalem,* quæ a persona debetur persome, et propria est mancipii erga dominum; *mirtam,* quæ a re debetur personæ, cujusmodi sunt usus Ct ususfructus ; ct *reatem* scU *pr#dialem,* quæ rei a re debetur ct in quum solam quadrat definitio supra data, ct dc qua sola hic agitur. Res seu pnedium cui servitus *active* inhæret, pnedium *dominans ;* cui *passive, serviens* dicitur.

Reatis seu *prcrdialis* subdividitur in *urbanam* ct *rusticam,* prout vergit in utilitatem prædii urbani vcl rustici. Pnedium *urbanum* dicitur omne aedilicium *habitandi* causa erectum, sive in urbe, sive in villa, -et hortus ei annexus. Pncdia *rustica* dicuntur ager, vinea, pratum, pecorum stabulum a domo sejunctum.

Urban# servitutes sunt quatuor: Ie ut lignum iu tuum parietem admittatur *(Right oj' support)·,* 2° ut stillicidium in tuas icdcs recipiatur *(Right of drip]·,* 3' ut murus altius nou attollatur *(Right of hght anil air)·,* 1° ut fenestra in muro non aperiatur.

Servituti s *rustic#,* alia· dicuntur *nominat#,* eo quod nomen iu jure sortita· sunt ; alite *innommât#,* qua· nomine speciali in jure carent. *Nominat#* sunt *iter, actui. via* (qua· tres uno nomine *Right of wag* veniunt) et *at/u#ductus (Right of drain).*

6S2. — *Jura* et *obligationes* servitutum *grnrfatim* jicndent a natura rei. a lege, a conventione. Præeipue autem hæc statuuntur: I ' Is, qui active jus habet ad servitutem, omnia openi perficere potest, qua· necessaria sunt ad ea utendum atque ad illam conservandam 2 Si dividatur fundus, ad cujus utilitatem constituta est servitus, hæc cuique parti istius fundi dᐸ bctiir. —3° Dominus prædii servientis nihil agere potest, quo servitutis usus minui possit, et vicissim is, cui debetur servitus, nihil, quo conditio prædii servientis gravior liat. Ita fert naturalis æquitas.

683.— *Conetituuntur* servitutes :

li *Mutua partium confentione,* quæ conventionales diei possunt. Constituuntur autem hoc modo : a) *Titulo,* v. g. donatione. Solus autem prædii dominus, non usufructuarius (cujus tamen consensus, quoties sua interest, exigitur), servitutem rei imponere potest. Quodsi duo habeant commune rei dominium, neuter absque alterius consensu servitutem inducere valet. — Nihil vetat, quominus modus vel conditio contractui apponatur, e. g. ut aquam e puteo vicini mei certis tantum horis h auriain. — b) Partitione pnedii, cui inhærent, si de servitutibus continuis ct apparentibus agitur. Aderit, autem, si e. g. dominus duorum pr.ediorum vicinorum in uno eorum canalem foderit, ut aquam in alterum ducit, et alterum hoc vendat, quin in contractu venditionis mentio li.it de aqiueductu; servitus enim aqu eductus existet active in prædio vendito, passive in non vendito.

2) *Pr#scriplione,* saltem si de continuis et apparentibus sermo est. Apud Anglos 20 anni sufficiunt : quod jus est apud nos, etsi non in omnibus omnino Statibus, receptum. Quisque ergo sui Status leges consulat.

3) *Lege,* et tunc vocantur *legatee,* cujusmodi apud nos est e. g. ut via publica juxta canalem libera relinquatur.

Nota. — 1° Jus, quod dicitur *Right of light and air.* non potest prescription·· acquiri in Statibus New York. Connecticut, Massachusetts. Consonat praxis in c.rteris *fere* Statibus; nam. ut advertit Kent: " By such a prescriptive claim the value of vacant lots with old and low buildings upon them, would be destroyed, if substantial buildings could not be erected on them, lest tliev might obstruct the lights of some building in an adjoining lot which has stood for twenty years."[1]

2 The right of free and pure air, as incident to the estate, is under the protection of the law. If. therefore, any-

[1] Kent, Vol. III. n. 44S.

thing offensive be erected so near the house of another, as to corrupt or pollute the air (or probably even as to render the enjoyment of life there uncomfortable), it becomes a nuisance and an action lies for the injury." 1

3° (irea 7Λ-/, *actum, viam (Kight ofway),* quisque apud nos, sine alio titido, curite auctoritate, jus illud obtinere potest, quatenus opus sit, ut e suo fundo ad viam publicam vel civitatem veniat ; damnum autem, quod dominus prædii, per quod transitus quæritur, subire poterit, compensandum erit.

6S4.— *Extinguiintur* servitutes; 1° Elapso statuto tempore, si ad tempus existant, vel impleta conditione, si conditionatæ fuerint. 2° Renuntiatione expressa vel tacita proprietarii. 3° Consolidatione, qua dominus prædii dominantis fit simul dominus prædii servientis, aut vice versa. 4° Si amplius non inserviant, v. g. si fons, cx quo haurire poteras aquam, exsiccetur. Si tamen res reducuntur ad pristinum statum, servitutes reviviscunt, tusi obstet praescriptio. 5° Præscriptione, seu non usu per tempus ad constituendas præscriptione servitutes requisitum In. 683. 2)].

Jura et onera, quee inter vicinos intercedunt, servitutibus sunt aflinia, et respiciunt

685. — I. Parietes duabus domibus communes *(Party-walls).* "If there be a party-wall between two houses, and a) the owner of one of the houses pulls it down in order to build a new one, ami with it he takes down the party-wall belonging equally to him and his neighbor, and erects a new house and new wall, he is bound, on his part, to pull down the wall and reinstate it in a reasonable time, and with the least inconvenience; and if b) the necessity of the reparation of the old wall be established, the neighbor is bound to contribute ratably to the expense of the new wall. But he is not bound to contribute to the building of the new wall higher than the old one, nor with more costly materials. — If c) the owner ot a house in a compact town finds it necessary to pull it down, and remove the foundations of his building, and he gives due notice of his intention to the owner of the adjoining house. In- is not answerable for the injury which the owner of that house may sustain by the operation, provided he remove his own with reasonable and ordinary care, d) The common use of a wall separating adjoining lots belonging to different owner- is *prima facie* evidence that the wall, and the land on which it stands, belong equally to the different owners, in equal, undivided moieties, as tenants in common." 1

686. — II. Sepes *(division fences).* " The legal obligation of the tenants of adjoining lands to *make* and *maintain* partition fences, where no prescription exists, and no agreement has been made, rests ciftircly on positive prescriptions by statute; and trespass will lie against the owner of cattle entering on the grounds of another, though there be no fence to obstruct them, unless he can protect himself by statute, or prescription, or agreement. The public have no rights, even in a public highway, but a right of way or passage ; and if cattle be placed in the highway for the purpose of grazing, and escape into an adjoining close, the owner of tlie cattle, unless he owns the soil of that part of the highway on which he placed his cattle, cannot avail himself of the insufficiency of the fences in excuse of the trespass." 8

687. — III. Aquas, qme prope agros vel per eos currunt *(llunning waters).* " Every proprietor of lands on the banks of a river has naturally an equal right to the use of water which flows iu the stream adjacent to his lands, as it was wont to rim *(currere solebat),* without diminution or alteration. No proprietor has a right to use the water, to the prejudice of other proprietors, above or below him, unless he has a prior right to divert it, or a title to some exclusive enjoyment. He has no property in the water itself, but a simple usufruct while it passes along. *(Aqua currit et debet currere ut currere solebat.)* Though lu· mav use the water while it runs over his land as an incident to the land, he cannot unreasonably detain it, or give it another direction, and he must

1 Kent, Vol. III. n. 448.

1 Kent, Vol. III. n. 437. 138.

1 Kent. Vol. Ill n. 438. 439. Cfr. Wells. Even' Mnn, etc. p. 230. scq.

return it to its ordinary channel when it leaves his estate. Without the consent of the adjoining proprietors he cannot divert or diminish the quantity of water which would otherwise descend to the proprietors below, nor throw the water back upon the proprietors above, without a grant or an uninterrupted enjoyment of twenty years, which is evidence of it."[1]

PARS SECUNDA.

DE VIOLATIONE JURIS SEU DE INJURIA.

CAPUT I.

DE INJURIA IN GENERE.

688. *Definitio.* — Injuria est' juris stricti violatio.

Divisio. -Est Γ*formalis* vcl *ma leriniis,* prout fit scienter ct voluntarie, aut absque cognitione vcl consensu.

2° *Gravis* vel *levis,* prout ex ea damnum absolute aut relative grave ve) undequaque leve causatur.

3° *Directa* vcl *indirecta,* prout intenditur in se, aut in causa tantum praevidetur et permittitur (n. 6. 8).

689. Pr in c ipia .— I. Datur praeceptum naturale a Deo promulgatum atque sancitum, vetans ne kedatur jus strictum alterius: unde omnis injuria juri naturali adversatur. Quandoquidem enim quispiam factus sit legitimus quorumdam bonorum dominus, necessario jus inviolabile in vu habere debet : secus jus ipsius esset illusorium, seu non esset jus; quod contradictionem involvit.

II. Injuria seu hesio juris alieni est peccatum grave *e.c genere suo.* Ratio est, (piia recta· rationi, bono ordini, et legi divinæ graviter adversatur.

III. *Scienti et colenti non Jit injuria;* quia volens cedit e jure suo. ct proinde jus servare non vult. Intellige, dummodo agatur de jure, e quo quis cedere possit, — et hinc

Excipe casus, in quibus homo jus suum cedere nequit, quantumvis volens, sive quia de se inalienabile sit, sive quia sine aliorum injuria ei cedi nequeat. Sic conjugatus nequit consensu suo impedire, quin violatio uxoris sua· sit adulterium, quia natura postulat, ut jus conjugale sit prorsus inalienabile. Adde pro christianis jus Sacramenti, quod violari nequit. Cfr. prop. 50 inter damnatas ab Innoc. XI. p. XVII.

690. *Resolves.*— 1° Consentienti ex dolo vel metu injuste incusso iit injuria, quia consensum aut nullum reipsa pr;estat, aut non praestat libere, sed tantum ad se redimendum ab injusta vexatione.

2° Peccat itidem contra justitiam, qui alium id rogantem occidat ; ratio, quia vita· humante dominium sibi reservavit I)eus ; homo vero est mere usufruct narius, qui idcirco jus in vitam abdicare a se nequit : unde sin minus hominis, certe Dei jus violatur.

3° Usurarius injuriam facit mutuatario solventi usuras, sicut venditor emptori pretium ultra summum pro merce concedenti; nam neuter horum censetur velle donare; deest ergo titulus, (pio dominium vel exacts usura·, vcl excessus in pretio transferatur.

4° Tortores martyribus injuriam fecerunt, etsi martyres mortem desideraverint et lilænter pertulerint.

691. Qu ESITA. — Quær. 1° *Quantam materia censeatur gravis vel levis in injuria ?*

Resp. Gravis censetur ea materia, quæ ex natura sua, vel ex hominum æstimatione, apta est ad causandam alteri tristitiam difficile sedandam seu ad caritatem mutuam dissolvendam.— Ita Lacroix,[2] et *alii.* Ratio est, quia, cum finis justitia·, sit pacem communem, tranquillitatem publicam, mutuumque amorem per conservationem jurium promovere, gravis merito censetur illa materia, qme ex natura sua,

[1] Kent, Vol. III. η. 439.
[2] η. 979.

vel hominum æstimatione, mutuum amorem dissolvere eum pacis communis jactura, seu tristitiam difficile sedandam causare potest.

Dixi : *ex nalnra una,* etc. ; quia in regula generali statuenda attendi illud debet, quod communiter in hominibus temperato judicio atque affectu utentibus usu venit, non vero quod affectuum tumultus ct intemperantia in iis adjunctis suggerit ; justitia enim rationis ductum ct prudentiæ dictamcn sequitur.

Quær. 2° *An injuria alteri inferri effective possit per actual mere internum ?*

Resp. Affirm. Quia aliquando solo actu interno jus strictum alterius hedi potest. — Patet exemplo judicii temerarii, quo juxta communem sententiam justitia erga proximum violatur, quandoquidem quisque jus strictum ad bonam sui existimationem apud singulos habet. — Recole dictit n. 537 — Cæterum in hoc casu nulla est *specialis* difficultas ; siquidem cum injuria mere interna nullum damnum externum keso inferat, nulla exterior reparatio facienda est, sed imprudens dumtaxat mentis judicium est abjicienduui.

692.— Quær. 3° *An actus internus efficere per se. possit, ut actus externus evadat injustus ?*

Resp. 1° *Neg.,* si actus externus *per se* jus *strictum* alterius non lædat, non obstante prava nocendi intentione iu agente. Bat io est, quia ubi nullum jus lieditur, nulla potest esse injuria. Hinc non peccat contra justitiam recusans ex odio succurrere alteri, nisi ex officio teneatur. — Ita *communissime.*— Lugo [1] contra *paucos.*

Resp. 2° *Neg.* pariter, quando agens jus habeat directe ponendi actum externum, qui est alteri nocivus, etiamsi ex intentione nocendi agat. Ratio est. quia intentio prava facere nequit injustum, quod *de se* justum est, siquidem naturam actus externi mutare non potest. Hinc non peccat *actu externo* contra justitiam judex homicidam ex odio ad mortem promeritam damnando; nec. mercator merces suas intimo pretio vendens, ut alios mercatores emolumentis privet ; nec qui dimittit famulam, conditionibus pacti cum ea persolutis, licet animo iniquo id agat, v. g. ad puniendam eam quod libidini snæ consentire noluerit. Ita *Lugo)*

Resp. 3° Arer/. quoque, si actus externus sit tantum *causa accidentalis,* aut *occationalis,* non vero *caesa per se* damni proximi. Sic intentio homicidae ideo alium occidentis, ut crimen suum imputetur innocenti, non efficiet ut actio sua causa sit damni innocentis - (n. 746. 2'.)

Resp. 4' *Affirm,* autem, si opus externum sit indifferens ad nocendum vel non nocendum, secluso jure directo agentis: tunc enim nocendi intentio determinat opus externum, ut damnosum evadat. Itaque non peccas quidem contra justitiam accipiens rem e manibus furis, ut eam domino restituas ; secus vero, si accipias, ut retineas. Idem resolve de famulo pecuniam domini accipiente ; injustus enim non erit, si accipiat, ut in familiæ usum aliquid comparet : erit autem, si surripit ut in suos usus impendat. Nec injuriam facis amico ejus librum tollendo, ut illum obiter percurras ; secus vero, si ut subripias. Nec fur dicendus erit, qui pecuniam alterius, sine hujus damno, sumit in suos usus, animo firmiter det< rminatus eam quamprimum restituere ; licet ca agendi ratio, qua injustitia· discrimini sc objicit, et rem usurpat, domino haud monito, improbanda sit.

Hoc ex capite plurimi peccarunt nummularii pecuniam sibi concreditam usurpantes etiam reddendi consilio : quod tamen spe frustrati perficere nou valuerunt.[3]

Resp. 5° *Affirm.* etiam, si intentio prodit in medium injustum, quo quis bono probabiliter obtinendo privetur (n. 757. q. 15°), ut si quis intendens nocere creditori hujus debitorem occideret.[4]

CAPUT II.

DE INJURIA IN SPECIE SEU DE PECCATIS CONTRA JUSTITIAM.

Ilie tantum de injuriis iu bonis fortunæ agendum est, scilicet dc furto et ejus speciebus.— De aliis enim injuriis, in

1 D. 19. n. 100.

1 D. 8. n. 79 et D. 18. n. 98.
2 L. IV. 686.
» Kcnr. Tr. X. P. II. p. 328. n. 113.
4 L. IV. 633. 634.

bonis ċilicet corporis, honoris et famae, 'at «lit tum <'t in Tractatu *de Quinto ct Oetaeo Decalogi praecepto.*

Jgendttm 1° de natura et gravitate furti ; '2P de causis, ob quas furtum cesset esse tale.

ARTICULUS I.

DE NATURA FURTI.

693. *Definitio.* — Furtum gcnerice sumptum est ablatio rei alieme, domino rationabiliter invito.

Divisio. – Furtum sic distinguitur:

1° Furtum *simpliciter,* si liat *occulte.* — 2° Rapina, si fiat domino positive resistente (moraliter vel physice). — 3° Sacrilegi uni, si fiat circa rem sacram.

694. Pr in c ipia . — I. Furtum, quocumque nomine, appelletur, peccatum grave est *ex genere suo,* (piia graviter *per se* tum caritati, tum justitiie adversatur, ct iu Scriptura Sacra adnimieratur peccatis, qua· h regno cadorum excludunt. Sic enim Apostolus Paulus:[1] *Xeiptefures, . . . n> </ue rapaces regnum Dei possidebunt.*

II. Furtum sacrilegum et rapina speciem malitia· diversam constituunt : illud, quia printer justitiam violat religionem; ista, (piia injusta? ablationi rei alieme addit injuriam personic illatam. C'æteri autem modi, vel alia objecta furti speciem non mutant, (piia per ista damnificationis natura non mutatur.

695. Qv /ESITa . — A. Circa furtum *per se* grave. — Quær. 1° *Qitte materia censeatur gravis iu furtis* extraneorum ?

Resp. 1° Juxta communem materia luee spectanda non C't *absolute iu se,* sed *relative* ad varias hominum conditiones et necessitates, ita ut gravior materia requirenda sit ad grave peccatum in furto erga divitem, quam erga pauperem. Ratio est, quia gravitas furti, sicut gravitas cujuslibet injuriæ, pendet præsertim a majori vel minori privatione, dolore et reluctantia voluntatis, quam patitur ille, cui surripitur. jam vero nemo non videt eamdem materiam nunc levem, nunc gravem causare contristationem, prout dominus, a quo aufertur, dives est vel pauper. - Ita *communiter* cum S. \Ipli.[2] contra *nonnullos,* qui contendunt materiam, sive gravem, sive levem, absolute iu se spectandam esse, eamque consistere in eo, «piod ad quotidianam sustentationem viri honesti seu mediocriter divitis requiritur.

Aliqua tamen determinanda est absoluta materia, quam nunquam sine culpa gravi prætergredi liceat ; secus enim, si proportio omnimoda servanda foret inter omnes conditiones, profecto maxima quantitas pro materia gravi, ubi (piis surripit ditissimo, requireretur : hoc autem in societatis damnum sane cederet.— Hinc

Resp. 2° Juxta S. Alph.,[1] et attentis hujus regionis ct temporum nostrorum adjunctis, gravis circiter erit relate 1) ad *mendicantes* 8 0.50, minus vero, si quis pauper non tantum quotidie colligeret ; 2) ad fossores ct similes *operarios* 8 1.00; ad artifices et mercatores *tenuis fortuum* 8 1.25; 3) ad *mediocriter d.irifes* seu viventes ex propriis reditibus 8 2.00, minus vero, si (X propriis misere vivant ; relate autem ad *absolute divites,* v. g. mercatores sat opulentos, S 2.50 vel 8 3.00 ; 4) ad communitatem opulentam 8 5.00, vel etiam, si sit valde, opulenta, 8 7.50; 5) ad ditissimos S 10.00, quie quidem summa absolute gravis censeri potest.

In *dubio* practice geucratim non est reputanda gravis, quæ 8 2.50 aut 8 3.00 non attingit.

Resp. 3° Valor rei sacra·, quoad speciem physicam pretio æstimabilis, v. g. calicis, idem est ac rei profana· ; secus, ut in Reliquiis, consideranda ejus dignitas et raritas,[2] vel ecclesia· specialis prohibitio (n. 1730).

696. — Quær. 2° *Qureiiam materia requiratur, ut furta* uxorum, filiorum *et* famulorum *gravia evadant ?*

Resp. 1° Certum est, in furtis *uxoris* et *filiorum* plus requiri, (piam in furtis extraneorum; «piia paterfamilias est mimis invitus, aut saltem minus rationabiliter invitus in priori casu, quam in posteriori, et sæpe invitus est magis quoad *modum* (quod clam accipiatur), quam quoad *substantiam ;*[3] sed nulla regula generalis assignari potest ; res enim ex variis personarum vel conditionum circumstantiis plerumque definienda erit. Sic S. Alph.[4] cum aliis resolvit non peccare graviter filium, qui patri diviti duo aut tria scuta (hodie ct apud nos diceret, puto, $ 10 vel 15) furetur.

Resp. 2° Pro *famulis* pendet etiam a

1 I Cor. β 10.
3 L. IV. 52«.
1 L. IV. 528.
3 L. IV. 532.
’ 11 A. Tr. X. 32.
« L. IV. 543

majori vel minori liberalitate dominorum, ex qualitate vel situ rei surreptæ, v. g. si sit comestibilis vel non, custodita vel aperta, etc. Juxta *communem* per furta minuta facta a famulis in cibis et esculentis, quæ non solent caute servari, generaliter non devenitur ad mortale, modo luee non vendantur aut e domo educantur, aut in quantitate extraordinaria accipiantur, aut sint pretii extraordinarii? Si autem famuli furentur pecuniam aut res sedulo custoditas, non requiritur quantitas major ad peccatum grave, (piia domini tunc non sunt minus inviti erga ipsos, quam erga alios.

Quær. 3° y/w *a Jilio explicanda sit circumstantia, quod a patre furatus sit ?*

Resp. Neg., quia furtum regulariter non opponitur directe et graviter pietati, ut v. g. odium. Dico: *regulariter;* secus enim, si pater inde multum pateretur circa statum. *Scav.*[2]

697. Qlesita. — B. Circa furtum *per accidens* grave. — Quær. 4° *Quotuplici modo* per accidens *furtum materia* per se *levis fiat grace ?*

Resp. 1 *Intentione* perveniendi ad materiam gravem (n. 703. 2°); 2° *conspiratione,* ubi plures conspirant inter se et furtula singulorum collecta materiam gravem constituunt (n. 701. 702); 3° ob damnum grave domino ex furto levi obveniens (n. 703.3°); 4° *multiplicatione,* de qua in *quasitis* n. 697 -700.

Quær. 5° *Αη furta minuta* multiplicata *sufficiant ad gravem materiam constituendam?*

Resp. 1° *.dffrm.,*— sive agatur de furtis adversus *eamdem* personam commissis, quia unita facile damnum grave domino inferre possunt, — sive agatur de furtis in damnum *diversorum* commissis, (piia, si non individuis singillatim sumptis, certe communitati grave damnum inferunt. Cfr. prop. damn. 38 p. XVI.

Resp. 2° Multiplicatione coalescunt in materiam gravem vel physice vel moraliter. *Physice,* si conserventur ct cumulus fiat gravis; tunc enim retinetur alienum in notabili quantitate; *moraliter,* si consumantur quidem, sed inter ipsa intercedat intervallum, (piod moraliter seu proportionate aestimatur breve. S. Alph.,[3] Lugo.[4]

698. — Quær. 6° *.in minuta furta etiam coalescant, si inter ipsa magnum ponatur intercallum ?*

Resp. Xeg. juxta sententiam communiorem. Ratio est, (piia posito magno intervallo, furlula ex communi hominum æstimatione moraliter uniri non censentur, nec proinde unum objectum in genere moris constituunt. Insuper tunc non apparet grave damnum domino illatum, cum vix illud persentire possit ; adeoque graviter invitus non censetur?

Quær. 7° *Quandonam intervallum censeatur magnum ?*

Resp. S. Alphonse[2] magis arridet sententia docens furta non amplius coalescere ultra spatium duorum mensium, etiamsi ad materiam quasi gravem accederent. Quodsi de furtulis agatur, quorum materia qualibet vice sit valde modica, mensem vel etiam quindenam ut magnum intervallum considerat. — Excipe, ut supra n. 697. q. 4° et 5° dixi, si fiat cumulus vel adsit intentio perveniendi ad summam gravem.[3]

699. — Quær. 8° *Quandonam evadat materia gravis in furtis minutis?*

Resp. 1° Si furta minuta *eidem* fiant *diversis vicibus,* vel *diversis eodem tempore,* materia erit gravis, (piando hæc ex dimidia parte excedet summam ad furtum grave communiter requisitam.— Ita *communiter.*

Resp. 2° Si furta minuta fiant *diversis* personis, et *discontinualim,* materia gravis *per se* censebitur, cum erit duplum summæ ad furtum grave communiter requisite.[4]

Quær. 9° *.tn retractatio voluntatis impediat, quominus furtula sequentia cum prcecedenlibus uniantur ?*

Resp. 1° *Jffirm.,* si retractatio fuerit efficax, id est, si de facto prius ablata fuerint restituta, (piia semel separata jam hic et nunc amplius non existunt. — Ita *communiter.*

Resp. 2° Rursus *affirm.,* si furtum subsequens ex aliquo particulari inotivo fieret ; tunc enim non videretur efficaciter destruere priccedentem restituendi voluntatem ; vel etiam si fur expresse et serio iterum simul proponat prius surrepta restituere; quod tamen vix in praxi admitti potest ; quandoquidem qui serio

1 U. A. Tr. X. 34. 2 Tom. II. n. 773.
4 11. A. Tr. X. 26. * Disp. 16. n. 37.

1 L. IV. 530. 2 Ib. H. A. Tr. X. 26.
aL. ÎV. 530. 4 L. IV. 530.

proponit restitutionem, hic ct nunc furta non iterat.— *Negat.* tamen, ubi hæc voluntas quodammodo revocari videatur per novum furtum; etenim in hoc casu nihil obstat, quominus retineatur summa notabilis, et furta in unum coalescant.

700.— Quær. 10° *An graviter peccet, qui post completam materiam gravem leve quid adhucfuratur ?*

Resp Disputatur. Sententia, *valde probabilis, negat,* seclusa intentione ad novam summam gravem perveniendi. Ratio est, quia furtulum illud non videtur referendum ad summam gravem jam completam, sed potius ad novam, quam tunc fur inchoat et prosequitur.— Ita S. Alph.[1]

701. – Quær. 11° *Au graviter peccet, qui levifurto complet materiam gravem ab aliis apud eumdem inchoatam ?*

Resp. 1° *Neg.,* si nescivit furtula ab aliis fuisse commissa, quia non est conscius damni gravis domino illati. — Ita *omnes.*

Resp. 2° *Neg.,* saltem *probabilius,* etiamsi damnum fere grave ab aliis patratum noverit, secluso tamen casu conspirationis. Ratio est, quia iste parum quid tollens neque est per se causa gravis nocumenti, neque in causa est, quod alii alia acceperint ; ergo nullo modo illi imputari debet grave damnum, quod dominus patitur. — Nec dicas, quod talis fur tam graviter peccet, quam homicida mortem inferens ictu levi homini ab aliis jam innumeris levibus vulneribus percusso ; nam postremo huic vulneri mors debetur, quæ alias secuta non fuisset. Aliter autem se res habet in casu furti; neque enim ob ultimum furtulum notabilis aliqua calamitas seu damnilicatio accedit.— Lugo,[2] et alii *communiter,* contra Bonacina, et alios.

702. Quær. 12° *Au si pleres sine communi consilio, sed exemplo, levia furia committant, ita ut damnum totale sil grave, singuli peccent graviter ?*

Resp. Neg. probabilius ratione *justilice,* etsi peccare possint contra caritatem. Ratio est. quia exemplum non est causa *per se,* sed *öccasional/* tantum damni.— Ita S. Alph. et alii *communius* contra *nonnullos.*

703. *Resolves.*— 1° " Probabiliter," ait S. Alphonsus,[1] " qui fructus ederent in aliorum vineis" vel pomariis, "dummodo non sint *rari* et *magni pretii,* possunt excusari saltem a peccato gravi, si foras non exportant in magna quantitate: in hoc enim rerum genere, quæ nimis sunt exposita), major quantitas ad gravem materiam constituendam requiritur. "

2° Si fur, intendens pervenire per furtula ad summam gravem, renovet intentionem hanc, quoties furatur, toties graviter peccat. Ratio est, quia actus externus desumit suam malitiam ab actu interno, qui est graviter peccaminosus.[2] Idem dic tie eo, qui parvam quantitatem surripit cum animo auferendi notabilem. Recolo dicta n. 225. 3°. a).

3° Qui a domino aufert exiguam rem ipsi valde caram, v. g. florem rarum ac singularem, primos fructus ex arbore ad aliquem præcipuum virum honorandum destinatos, prævidetque simul, dominum graviter ex tali amissione affligendum, graviter peccat contra caritatem; contra justitiam vero leviter, nisi forte grave damnum inde secuturum videatur.

1° Graviter peccant mercatores falsis ponderibus utentes, quamvis singulis vicibus in parva materia defraudent ; quia ad materiam gravem intendunt pervenire, aut certe norunt, se ad eam perventuros esse.

5° Sartores ct ipsorum famuli lethaliter peccant contra justitiam, ubi retinendo sibi aut vendendo panni quæ supersint fragmenta, alioqui dominis adhuc utilia, ad materiam gravem pervenerint. Excipe, nisi alicubi vigeat consuetudo, ut minus solvatur, et fragmenta sartoribus remaneant ; aut nisi constet, dominos opulentos non velle fragmenta sibi restitui, vel de illis parum curare.

6° Furti arguendi sunt qui fallaci mendicitate (non qui veræ exaggeratione), aut circumvagando, ementitis rationibus, cives pecunia emungunt. Non tamen damnandi sunt qui modicam quamdam pecuniam in arca parcimonia) *(savings bank)* repositam habent, ut senectuti et infirmitati consulant, ne in publicum pauperum hospitium recedere cogantur, vel ut funeris impensæ solvantur, interim a privatis quibuscumque, seu a cratibus piis

1 L. IV. 538.
2 D. 10. n. 53 sq.
' 1. IV. 537.

1 Pr.ix Conf. 42. 2 Elcnch. 2. quæst ref. q 6.

stipem colligentes, ut quotidianis necessitatibus provideatur. Equidem brevi pecunia illa, quam servatam tenent, impenderetur, ipsique forent oneri vel cœtibus piorum, vel hospitiis. Secus dicendum, si pecuniam habeant, quæ vita· sustentandæ sufficiat. Hæc pariter de iis accipi poterunt, qui pecuniam modicam apud amicum reponunt, in hospitium se conferentes, ut, si postea inde exire contigerit, non omni carcant subsidio, vel, si moriantur, sepulture mandentur eorum corpora.1

7° De juvenibus in seminariis gratis educatis, vel privatorum impensis, ea spe ut ecclesiastico inserviant, ministerio, tenendum est, eos fraudem facere, si seminaria ingrediantur absque animo se sacris muneribus dicandi, et eo tantum consilio ut litteris imbuantur, vel otio indulgeant ; ideoque ad reparandum damnum teneri. Opus autem non est ut certi omnino sint suæ vocationis ; nam otium sanctum iis ideo conceditur, ut de tanto inempto consilium maturius habeant ; sed nec temere debent ingredi, nec in sacris ædibus morari, postquam spem abjecerunt ct propositum. Quod si sua culpa faciant ut indigni habeantur, non ideo videntur ad restituendum obligati, quoties animus fraudandi defuerit : nec enim donatores censendi sunt conditionem restituendi apposuisse ob inertiam, vel alias culpas consuetas.2

S° Qui carbones effodiunt, prohibentur ab iis in sui usum auferendis, nisi certo quodam pretio soluto : attamen facile contingit ex rei opportunitate, ut carbones familia· sute necessarios quisque sumat. Mos ille quidem reprehendendus est, sed restitutio non videtur exigenda, quum tanta sit ibi carbonum copia, et domini vix censendi sitd omnino inviti; nec enim adhibent solieitudinem ad fures detegendos. Qui ex canalium et fluminum ripis, ubi carbones ex scaphis deponuntur, auferunt nonnullos in sui usum, peccant et quidem graviter, si copiam magnam sumant ; non ita si paucos, præsertim qui hac illae dispersi jacent. Cæterum qui consueverunt per totam hiemem, vel aliud tempus diuturnum carbones sic sibi sumere, gravis furti rei sunt, debentque pro æqua damni lestimationc satisfacere; sed sæpe perdifficile est pretium ad dominos tuto mittere. De colligentibus ligna, *gum alius in sui usum excidii,* vel de asportantibus ea, *gum alius sibi comparavit,* idem dicendum : gravis enim est culpa eorum copiam sibi sumere, sine domini venia.1

1 Kcnr. Tr. III. n. 177- 2 Ib. 178.

ARTICULUS II.

DE CAUSIS OB QUAS FURTUM CESSET ESSE TALE.

Causa duplex assignatur : 1‘ necessitas ; 2° occulta compensatio.

§ I. *De necessitate.*

Necessitas alia est extrema, alia gravis, et alia communis. *Extrema* dicitur, in qua vita ipsa periclitatur, aut gravissimum malum imminet ; *gravis* vero, in qua vita valde molesta ducitur; *communis* autem, in qua pauperes mendicantes communiter versantur.

704. Pr in c ipia . — I. Homo potest in extrema necessitate propria vel suorum uti bonis alienis, quantum satis est ad se a tali necessitate eximendum, supposito, quod alia media per se licita et moraliter possibilia non adsint. Ratio est, quia divisio bonorum, quomodocumque evenerit, non potest derogare juri naturali, quod cuique competit, ut sibi provideat, dum extrema necessitate laborat. In tali itaque casu omnia fiunt communia; adeoque accipiens rem alienam ad sibi subveniendum, accipit rem vere communCm, quam suam facit, sicut ante bonorum divisionem contingebat. Ergo furtum non committit.— S. Thom.,3 S. Alph,8

11. Ut quis aliena surripere possit, non suflicit gravis, nec *a fortiori* communis necessitas; in his enim adjunctis domini sunt rationabiliter inviti, et secus facilis direptionibus aditus pateret. Confirmatur ex Prop. 36. inter proscriptas ab Innoc. XL, p. XVI.

705. *Résolves.*— 1° Pauperi in extrema necessitate posito plus auferre non licet, quam sibi est necessarium? Unde si sufficiat solus usus rei. v. g. equi, cessante necessitate, obligatio restituendi manet.

i Kcnr. Tr. III. 179. 2 2. 2. q. 66. n. 7.
8 L. IV. 520. 4 II. A. Tr. X. 15.

2 Si extreme indigens habeat alibi in re vel in spe prolvibili, unde solvere possit, non potest rem alienam subducere, nisi cum onere restitutionis ; quia necessitas non exigit, ut rei proprietate sublevetur, qui sufficienter re mutuo accepta vel commodata sublevari potest.[1]

3° Qui vero in extrema egestate rem alienam consumpsit, ad nihil post usum n i tenetur, si nullam probabilem spem habuit, fore ut aliquando restituere posset, etsi postea ad meliorem perveniat conditionem.[2]

PQnrede extrema necessitate dicuntur, possunt etiam dici de necessitate quasi extrema seu gravissima. Talis autem né-cessita·» tunc adesse censetur, quando quis est iu probabili periculo incurrendi mortem, amittendi membrum aliquod principale, incidendi in captivitatem perpetuam vel infamiam ; aut subeundi pœnam durissimam vel gravissimum aut perpetuum morbum. Iu his quippe casibus necessitas extrema jam est moraliter pnesens.'

5° Dives res suas occultans, vel alia utens industria, ne pauperi succurrat, cessante pauperis necessitate, non tenetur ad restitutionem, quia ex una parte obligatur dives ex caritate, tantum in hoc casu, ex altera vero necessitas etiam extrema tamdiu solummodo confert pauperi jus ad usum rei ȧliéna quamdiu ipsa necessitas urget ?

ti Qui vero *vi* impediret pauperem a re quapiam in tali casu sibi sumenda, contra justitiam peccaret, ut ex infra dicendis patebit. Ct teneretur ad damna compensanda lueredibus *necessariis* inde obvenientia ; quod si nulla his obvenerint, cessanto necessitate, atque adeo jure pauperis, etiam restitutionis onus cessat.[5]

706. Qt esita. Quær. 1° *An possit quis rem alterius surripere non tantum ad subveniendum necessitati ṗropria sed etiam aliena l*

Resp. .tffirm., cum S. Thom' et aliis *communiter.* Ratio est, quia tunc gerit quodammodo vices indigentis, et ostendit, se diligere proximum sicut seipsum. Excipe tamen si potuisset largiri rem suam ; quo casu ad restitutionem teneri *videtur,* si dedit alienam ; quia tunc non potuit determinare alienam ad præccptum cleemosynæ adimplendum, propria suppetente.[1]

707- — Quær. 2° *An dici possit versari in extrema vel quasi extrema necessitate, qui est occidendus a latronibus, nisi talem summam pecunia tradat, vel ille cui imminneret perpetua aut pravissima captivitas, vel aliud simile infortunium ?*

Resp. Affirmant non pauci cum S. Alph.[2] et Lugo.[3] · Ratio est, quia illa necessitas consistit in gravissimo seu extremo periculo, quod imminet, quando quis est ad maximam miseriam redactus, aut jam jam moriturus, non solum cx penuria ciborum, sed ex alia qualibet causa. Hinc in istis casibus licet sibi ex alienis providere.

Quær. 3° *In qua necessitate uxori, /iliisfamilias, liceat alimenta accipere a marito, patrefure ?*

Pranot. a) Necessitas uxoris, vel filiorum - familias potest esse—vel *extrema,* caque aut temporalis, aut spiritualis, ut e. g. si ffilia periculo prostitutionis vel filii injustitiarum exponantur, nisi a patre fure alantur;—vel *quasi extrema,* puta periculum grave sive infirmitatis moraliter certo mortalis, sive infamia? injusta', gravis et moraliter irreparabilis; — vel *pravis,* seu talis, in qua deessent necessaria statui juste acquisito.

b) Id, ex quo alitur familia, erit *vel* ipsum illud, quod furto ablatum est, aut idem in specie e. g. pecunia ejusdem valoris, *vel* aliud quidpiam.

c) Fur poterit restituere ex bonis juste jam acquisitis, vel non.

d) Uxor et filiifamilias cx propriis ali possunt vel non, — iidenique familiæ aliquid lucrantur vel nihil omnino. His prænotatis :

Resp. 1° Si familia non alatur ex re furata vel ex re specie eadem, et fur nihilominus possit restituere ex bonis juste *jam acquisitis,* licite ab hoc accipit etiam ea, quæ non sunt necessaria sive vitæ, sive statui. Ratio est, quia tunc neque accipitur alienum, neque furi ex accepto impotentia restitutionis inducitur. — Idem resolve, licet fur non possit restituere ex bonis juste jam acquisitis, et licet uxor et filii propriis bonis pareant, dummodo a) labore suo familiæ tantum lucrentur,

1 II V Tr. X. 19.
2 Ib.
3 Ib. n. 15.
4 L. IV. 520. q. VI.
5 I, IV. 520.
6 2. 2. q. 66. a. 7.

1 L. III. 33.
2 L. IV. 520.
3 Disp. 16. n. 154.

quantum ipsis in alimenta a fure subministratur, et b) non alantur ex ipsa re furata vel ex specie eàdem. Ratio est, quia accipiendo quod lucrantur, furi non inducunt majorem impotentiam restitutionis.

Resp. 2° In necessitate sive temporali sive spirituali, eaqne vel extrema vel quasi extrema, si non habeant propria, accipere possunt, etiam ex re furata, omne id, quod requiritur ad necessitatem illam sublevandam. Patet ex principio I. n. 704.

Resp. 3° In necessitate gravi accipere possunt illud, quod est necessarium statui, dummodo a) sibi providere non possint ex propriis (quin et uxor, licet posset); b) nihil accipiant ex re furata vel specie eadem ; c) creditores furis non versentur in eadem necessitate. Ratio est, quia necessitas gravis propria vel suorum excusat a restitutione, ut infra dicetur.— Dicitur: *nihil aacipiant,* etc. Nam ex pecunia, quæ sit pretium venditionis rei furatie, vel ex re empta per pecuniam furatam (n. 960. q. 2°), vel ex nummis aut rebus alienis quæ fur *inudo,* quo dixi n. 673. b). 2), commiscuit cum suis, accipere, possunt, cum ea sint furis.[1]

§11. *T)e occulta compensatione.*

Occulta compensatio est rei mihi debitæ recuperatio per occupationem rei debitoris, hoc inscio factam.

768. Principia. — I. Occulta compensatio aliquando justa et licita esse potest, si requisitis conditionibus non careat, id est, si nulla liat injuria debitori, neque ulla sequatur perturbatio ordinis juris, neque Reipublica \tqui tm tria haberi possunt. \c l Nulla injuria fit debitori ; nam ex hypothesi in tali compensatione accipis tantum id, quod certo tuum est, seu quod ex stricta justitia tibi debetur.- 2° Nulla est ordinis juris perturbatio, siquidem supponitur, vel judicem adiri non posse, saltem sine notabili incommodo, vel eum jus suum parti læste restituere non valere. Non enim prætennitti id dicitur, quod incassum quærerctur.—3° Nulla est perturbatio, seu damnum Reipublicæ ; satis enim ei consulitur per cautiones in conditionibus apponendis. — Ita S. Alph.,[1] Lacroix,[2] etc.

709. — II. Conditiones autem requisita: sunt sequentes; 1° *Ut debitum sii ex justitia,* moraliter *certum, eiigibile* — *Er justitia,* non cx sola caritate vel gratitudine.— *Certum ;* in dubio enim valet principium : *Melior est conditio possidentis.* Ergo in dubio compensatio illicita et injusta est. — *ExigibHe* (“duc ”).

2° *Et debitum non possit aliter recuperari,* saltem sine gravi incommodo. Nam si creditor possit per ineram petitionem vel recursum ad judicem obtinere quod sibi debetur, sc compensando injuriam public» potestati facit, adeoque contra justitiam legalem (n. 712) delinquit.

3° i / *sumatur res in eadem specie,* si fieri possit. Secus enim res debitoris sine ejus consensu, et proinde injuste permutatur.

4° *UtJiat ex re debitoris.* Secus fieret eum damno tertii, uti contingeret, si fieret ex re apud debitorem deposita vel ei commodata.

5° *Ut damnum debitoris pracaceatur,* scilicet procurando ut debitor vel ejus hæredes periculo his solvendi non exponantur, si forte restituturi sint. Hinc si casus ille aliquatenus pnvvidcatur. aliquo modo monendi sunt, v. g. per fictam renuntiationem, seu condonationem, etc. Si autem, facta compensatione, restituant, ipsis iterum erit restituendum.[8]

710. Q\'.esita.—Quær. *V An famuli, operarii, officiales gubernii, municipii, etc. judicantes salarium esse infra operam a se pra-stilam, uti possint occulta compensatione ?*

Resp. -\'cg., saltem generatim loquendo, eum sententia communi. Constat I' ex proposit. 37 ab Innoeentio \1. damnata, p. XVI. 2° Ex ratione; nam agerent contra pactum, cum in pretium minus consenserint, et aliunde nihil ipsis debeatur, nisi pretium, de quo conventum est. Pnetcrea, si id liceret, via innumeris furtis panderetur; famuli enim sibi facile persuaderent, stipendia esse justo minora, et sic nulla securitas dominis superesset. — Idem etiam (licendum, ex paritate rationis, de omnibus operariis, artificibus et mercatoribus, (pii ad compensationem reeur-

1 l'avoncSpic. Can. Dis». 11. C. I. 11. A. Tr. X. 115.

1 L. IV. 521. 2 n. 959.
8 L. IV. 521.

ren· vellent prætextu vilioris pretii, quo operas suas locaverint, vel merces suas vendiderint.

Dixi; *Saltem generatim loquendo ;* quia ad infimum usque pretium compensare sibi potest famulus. 1° Si vi aut metu compellatur ad consentiendum in pretium imcquale. 2° Si necessitate compulsus in illud consenserit, modo tamen dominus alios famulos eodem vili pretio jam juste i. e. intra justi pretii, saltem infimi, limites non invenisset, vel hunc rogantem ex misericordia non exceperit. 3° Si invitus operibus indebitis gravetur. 4° Si dominus in compensationem consentire censeatur, ut e. g. contingere potest in casu illorum, qui apud nos "*horse-car conductors*" vocantur; supponitur nimirum a plerisque dominis homines istos ideo pretio infimo minori conduci, quod norint se a plerisque fraudandos fore, nec velle dominos (quod cæteroquin irrationabiliter vellent) honestos conductores debito salario privare, eo (piod sibi caveant ab inhonestis. In determinando autem suo salario, "*conductori*" maxime attendant ad numerum horarum, (pias dominorum suorum servitio impendunt, ct ad salarium (piod sua· conditionis operariis ad singulas horas datur. Hortandi interim sunt ut aliud opificium quærant, propter periculum injnstitiiv, cui se exponunt.

Quier. 2° *In saltem famulus, augens Opertu débitai, se compensare possit ?*

Resp. l Al·//., si ita agat electione propria, tpiiu tunc censetur operam suam condonare ad sibi conciliandam domini gratiam.

Resp. 2° *Affirm.,* si operas augeat cx voluntate domini sive expressa, sive tacita, (plia tunc operarius dignus merecde sua dc jure censetur l Quoenam autem compensat io justa sit, judicio etiam famuli relinqui quandoque potest, si timoratus -it ac prudens, ct proprii amoris periculum ab-it ; (piod tamen admodum raro ĕveniet.

» L. IV. 523.

711· — Quær. 3° *An uti potuit occulta compensatione, qui damnatur a judice ad solvendum debitum, quod certo non contraxit, vel cui certo jam satisfecit ?*

Resp. Affirm., quia sententia judicis est injusta, utpote innixa falsa praesumptione facti, ac proinde iu conscientia obligare nequit. Licet enim standum semper -it ṡententia judicis in *materia juris,* nisi de lege seu sententia evidenter injusta agatur, secus tamen, secluso scandalo, si judex certo erret circa factum, (piod ex errore verum putat ; aliunde vero judex non habet facultatem dominium transferendi ; neque (pii sententiam favorabilem obtinuit, etiam detecto errore, rem -ibi adjudicatam servare potest.— Ita *communiter.*

712. — Quær. 1° *.ht graviter, et contra justitiam peccet, qui se compensat, quin prius ad judicem recurrerit ?*

Resp. l Non peccat *per se contra justitiam,* modo tantum accipiat, quantum sibi debetur; nec proinde ad restitutionem tenetur. Ratio patet, quia, facta hac compensatione, restituitur æqualitas inter ipsum ct debitorem. Dixi: *per se;* quia quandoque sequi posset detrimentum pro debitore ex privatione cujuspiam rei determinata v. g. equi, rei pretiosæ, etc. — Lugo,l et alii.

Resp. 2° Nec peccat *graviter,* generatim loquendo; quia ordinarie non sequitur ex hac ordinis inversione grave scandalum. nec gravis Reipublicæ perturbatio. — Lugo.2

Resp. 3° Nullo modo peccat, si difficilis sit recursus ad judicem, si scandali sit periculum, aut sumptus extraordinarii, etc., (plia tunc recursus est moraliter impossibilis.

Monitum. — Confessurii ne facile compensationem suadeant et raro etiam permittant. At vero compensationi jam facṭa cui nulla ex necessarii- conditionibus desit, eatenus coimivere licet, ut prenitens ad restitutionem haud obstringatur.

3 L. IV. 524.

1 I). 1G. n. 91.

2 Ib.

.Wii ÏΛ/rr/f rcclipcriirv n ui etiam, etiam vi moderata adhibita, liret, rive quando injustus raptor in delicto ‹|‹ prehenditur, she quando res noudnm in tuto reposita est : imo licet n raptore in (u (j r.poUta rit, modo «it mobilis et adhuc in specie extet. In priori enim hypothesi jure defensionis uter- (n. 171 1°) in altera neque jus raptoris heditur, n‹ que juris ordo pnet imittitur. Mar. p. 333. η. 185·

PARS TERTIA.

DE RESTITUTIONE.

SECTIO I.

DE RESTITET!OXE IX GENERE.

Anendum 1° de obligatione restitutionis ; 2° de radicibus restitutionis ; 3° dc circumstantiis restitutionis ; 4° dc causis a restitutione excusantibus.

CAPUT I.

DE OBLIGATIONE RESTITUTIONIS.

Restitutio, quoad nomen, idem sonat ac positio π-i in pristinum statum. Quoad rem, est juris stricti hesi reparatio.

713. Pr in c ipia . – I. Restitutio *in re* vel saltem *in roto* in materia gravi ad salutem necessaria est necessitate præ.cepti.

1° Constat cx principiis supra statutis, n. 587. Nam justitia comniutativa necessario exigit, ut violatio juris alieni cesset ; atqui cessare nequit nisi per restitutionem. Ergo.

2° Constat etiam ex Scriptura Sacra. Sic : *Si autem dixeris impio : morte morieris ; et egerit poenitentiam a peccato suo Jeceritque judicium et justitiam, et pignus restituerit ille impius, rapinamque. reddiderit, . . . cita vivet et non morietur.*[1] — Et : *Ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, qu<p fraudata est a vobis, clamat ; et clamor eorum in aures Domini Sabaoth introivit?*

3° Constat ex unanimi consensu SS. Patrum. Sic S. Aug.[8] " Non remittetur peccatum, nisi restituatur ablatum, eum restitui potest." — Hiec verba S. Ductoris inserta sunt Juri Canonico ;[4] et exinde regula [4] juris in 6°: *Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum.*

IHxi : *in re vel in voto :* restitutio enim non est necessaria necessitate medii ad salutem *in re ;* (piare si impossibilis est *iu re,* saluti non obstat ; sed nemo a restitutione *in roto* excusari potest ; et quisquis jus alienum hrsit, semper firmum habere debet propositum restituendi (piando poterit ; secus enim allectum ad rein malam retineret, sieque iu peccato habituali versaretur.— Ita *omnes.* — Hinc S. August, in textu modo citato dicit : " cum restitui *potest.*"

714. — II. Pneeeptum restitutionis est radicaliter *negativum,* in exceutione *affirmativum.* Ratio 1n,i est, quia restitutionis pneeeptum immediate tundatur in obligatione non violandi jus alienum, seu in obligatione rem alterius mqtie accipiendi, m (pie retinendi. Hæc autem obligatio est radicaliter *negativa,* ut patet, ac proinde urget *semper* ct *pro semper,* id est, urget quolibet momento, usquedum restitutio facta fuerit. Ratio 2di est, quia obligatio rem alienam non recipiendi nec retinendi, in (pia radicaliter fundatur pneceptum n stitutionis, non potest impleri, quin inde liat actio positiva, (pia domino id reddatur, quod suum est.

Ill Non datur obligatio restitutionis, nisi ob violationem juris *stricti,* scu justitiæ *comm alatir<e ;* secus vero ob violationem juris honestatis simpliciter. Ratio est. (piia restitutio efficit, ut res proximo debita exæquit jus illius injuste violatum. Jam vero hoc fieri nequit, cum de violatione juris honestatis sermo est. Si quis enim jus lædat Superioris sui vel proximi, illi denegando obedientiam. huic caritatis officia, violatio illa stricte reparari nequit, quia novus actus obedientiæ vel caritatis non repararet jus violatum, sed satisfaceret tantum præcepto. quod semper urget, obediendi scilicet Superiori, ct proximum in angustiis sublevandi.

715. Qu .ESITA. — Quær. 1° *An impotens restituere cx bonis ejusdem ordinis tenentur restituere ex bonis ordinis diversi ?*

Resp. Neg. probabilius. Ratio est, quia non datur comparatio inter bona diversi ordinis; ergo nec dari potest compensatio. Et sane decerni nunquam posset,

1 Ezceh. 33 14 15. 3 Epist. S. Jnc. 5. I.
8 Ep. 153 nd Macedonium. n. 20.
4 c. 1. causa 1 ! qti. 0.

quantam *arithmetice* restitui deberet, siquidem inter bona diversi ordinis non datur mensura communis.—S. Alph ,l Lacroix, etc., ... et alii *communius.*

Affirmant tamen quidam alii, quia (inquiunt) qui non potest totum damnum resarcire, tenetur saltem compensare partem, quam potest. — S. Th.2

Attamen per justitiam vindicativam potest a judice vel a Superiore imponi, ut quis pro injuria circa unum bonorum genus, e. *g.* circa bonum famæ, aliquid praestet in bonis alterius ordinis, e. g. pecuniam ; *probabilius* tamen ratione pœnæ tantum, non vero ratione justitia nisi et hæc simul voluntarie læsa fuerit, ut si damna in bonis fortuna prævisa fuerint cx diffamatione. Læsus insuper jus habd apud judicem denuntiandi illum, a quo injuriam accepit, adeoque ab isto pecuniam accipiendi, ut denuntiationem omittat; sic v. g. mulier ab aliquo violenter oppressa violatorem ad judicem compellere potest, vel pecuniam a nebulone exigere, ut juri suo renuntiet.

716. — Quær. 2° *.In inducatur obligatio restitutionis ex actione affective tantum, non vero effective juris alieni Icrsiva?*

Resp. Neg. prorsus, quia nulla injuria realis proximo infertur, quamvis agens peccet actu interno contra justitiam. Hinc ab onere restitutionis eximendus est judex malevolus proferens sententiam, quam putat injustam, si reipsa justa est ; vel ille (pii rapit rem, quam existimat alienam, dum sua ipsius est.3 Recole dicta supra n. 692.

Quær, 3 *ht multiplicentur peccata dilatione restitutions ?*

Resp. Veg. probabilius, si habitualiter perseveret, seu non moraliter interrumpatur mala voluntas non restituendi.4 Recole dicta n. 224. B.

717. - Quær. 4° *Au furta!a diversis personis facta ad restitutionem* svb gravi *obligent, si ad gravem materiam pervenerint, et utrum dominis ipsis etiam* SVB gravi *restituendum sit ?*

Resp. ad 1um *Affirm.,* (piia praeceptum non furandi non solum prohibet ne damnum alteri inferatur, sed etiam ne (piis injuste ditescat ex re aliena. — Ita *communiter.* V. n. 721. 4°.

Resp. ad 2ura *Neg. probabilius.* Ratio est, (plia cx hypothesi nullus dominus gravem injuriam passus est.— Potest ergo, etiamsi domini sint noti, sine gravi cujusvis hesione restitutio fieri pauperibus, vel locis piis ; imo si causa rationabilis accedat, v. g necessitas urgens pauperum, etc., veniale quoque aberit.l Si vero domini sint ignoti, sub gravi pauperibus seu locis piis restituendum est.2

Quær. 5° *An* SVB GRAV i *restituere teneatur, qui in furtis minutis non graviter peccavit, sed e.r inadvertentia ad materiam gravem pervenit ?*

Resp. Affirm. ; (piia quamvis graviter non peccaverit furando, est tamen injustus *possessor* matcriie gravis, et proinde graviter peccabit rem surreptam *retinendo.* Hoc valet, etiamsi furta diversis personis facta fuerint ; secus enim ille injuste re aliena absque gravi peccato ditescere posset, quod ex dictis non licet.

718. — Quær. 6° *An fur, qui gravem pecunia: summam surripuit, teneatur eam integram sub gravi restituere ?*

Resp. Neg. Tenetur enim sub gravi tantum id restituere, quod materiam gravem complet, (piia, hoc restituto, materia retenta jam gravis non est. Hinc potest (piis obligari sub gravi ad materiam levem restituendam; sed tune obligatio non ex re levi, sed ex quantitate gravi oritur.8

719. *Resolves.* — 1° Qui versatur in impotentia rem alienam aut ejus valorem restituendi, debet semper firmum habere propositum restituendi, (piando poterit, et interim comparare, si quid possit, ut obligationi suie quamprimum satisfaciat.

2 ' Si (piis totum nequeat restituere, ct de re divisibili agatur, ad partem, (piam possit, tenetur. Persona enim læsa jus habet ad singulas partes, sicut i ad totum.

3° Qui leve damnum proximo intulit, tenetur ad restitutionem erga dominum laesum sub levi, ct cum incommodo rei proportionate ; debet enim reparari injustitia levis sub levi, sicut gravis sub gravi. Facilius tamen adesse tunc potest ratio excusans a restitutione, praesertim ipsi domino facienda. Si autem de re levissima agatur, difficultas quiecnmque sufficiet, ut pauperibus restitutio fieri possit.4

‘ L. IV. 627.
’ 1. IV 584.
a 2. 2. <i. 62. n. 2.
4 L. II. 40. »
1 L. IV. 534. 595.
- Ib.
3 L. IV. 553.
4 L. IV. 534.

4° Absolutione indignus merito habetur, qui recusat restitutionem promittere; — qui hærcdibus suis curam restituendi relinquit, dum per seipsum id facere potest ; — qui iere alieno gravatus, in victu, vestitu, famulatu, . . . ejusmodi expensas subit, ob quas pnevidet, se postea debiforum suorum solutioni imparem fore. — Idem dicendum dc illo, qui bona gaudens fortuna, non vult statum suum paulatim minuere, ut creditoribus satisfaciat. — Quin et *regulariter* non est absolvendus is, cui ante absolutionem *moraliter* possibilis est restitutio, priusquam restituerit; experientia enim (locet *post* absolutionem restitutionem *rarissime* fieri.[1]

5° Caute agere debet confessarius cum moribundis restitutioni obnoxiis. Sic autem procedere poterit : 1° Si pœnitens videatur esse in bona tide, nec supersit tempus eum de sua obligatione prudenter monendi, aut pnevideatur, non profuturam esse monitionem, hac omissa erit absolvendus. 2° Si vero fructus monitionis speretur, aut si pœnitens non sit in bona title, fortiter simul et suaviter admonendus erit de restitutionis obligatione, et ad illam statim peragendam adjuvandus. 3° Si obligatio occulta sit, nec statim fieri queat, erit inducendus æger ad summam pecuniæ sibi confessario, seu potius, si fieri possit, viro fideli committendam, ut postea creditori secrete committatur, vel ad eam summam in testamento ipsi, aut, ubi prudentia id non dissuadet, aut lex non irritat (quemadmodum irritat in Luisiana[2] confessario relinquendam, omissa restitutionis mentione. 4° Si obligatio non sit occulta, nec statim adimpleri possit, confessarius efficiat, ut per lurredes certo facienda curetur, sive per schedulam creditori tradendam, etc.

CAPUT 11.

DE RADICIBUS RESTITUTIONIS.

720. — Radices restitutionis dicuntur eausic, ex quibus oritur obligatio restituendi. Ex triplici autem capite desumuntur, scilicet 1° ex acceptione rei alienæ ; — 2° cx injusta darnnificatione ; — 3° ex injusta cooperatione : quod tamen, quoad rem, in alterutrum e præcedentibus recidit.

ARTICULUS I.

DE ACCEPTIOXE KEI AMEXA.

721. Principium generale. — Solus rei dominus *per se* habet jus eam possidendi, nec rei dominium amittit, ad cnjuscumquc manus illa demum deveniat.— Dicitur, *per se;* quia alius possessor quilibet, etiam Ixmæ fidei, non nisi *per accidens* et ex errore invincibili jus habet rem possidendi. — Ex hoc autem generali principio sponte sua fluunt quatuor hæc notissima axiomata.

1° *Rex clamat domino,* id est domino competit jus strictum rem suam, in qualicumque statu ct iu cujuscumque possessione sit, actione rcali prosequendi, quod *vindicationem juridicam* vocant.

2 *Renfructificat domino ;* quia usus ct fruitio necessario in idea dominii perfecti includitur.

3° *Res naturaliter perit domino ;* quia, deficiente dominii objecto, evanescit et ipsum dominium. Si tamen existât adhuc in æquivalenti, istud æquivaleus *actione personali* dominus petere potest.

4° *Nemo ex re alterius locupletari in. juste debet:* aliis verbis: *Menxnra restilutionis est quantitas rei aliena sine enn^a detenta·.* Ratio patet ; soli enim domino rei competit utilitatem ex eadem percipere.

Verum luce principia, pnvlerquam quod aliquando juxta diversas locorum leges diversam sortiuntur applicationem, insuper modificantur pro diversa possessoris conditione. Quippe potest quis reni alienam possidere vel cum bona, vel cum mala, vel cum dubia fide. Dicendum itaque. Ie de possessore borne fidei ; 2° de possessore mahe fidei ; 3' de possessore dubia' fidei.

j I. *De possessore bonajidei.*

Possessor *bona· fidei* ille est, qui *iurincibititer* ignorat rem a se possessam esse alienam, seu prudenter judicat esse suam, v. g. quia illam acquisivit titulo dominii *de se translativo,* puta, hmreditatis. legati, donationis aut emptionis. Supponitur

1 L. IV. 682.
2 Civ. (‘ode of Louis, η. 1 IS9.

autem, illum reni possessam nondum præscripsisse; serus enim jam non esset (Iotenter *rei alietur,* sed suæ.

722. Principia. — I. Possessor bonro fidei, statim ac novit rem a se possessam esse alienam, tenetur eam adhuc extantem in toto vel in parte vel in emolumento, domino restituere ; secus enim *bonum alienum,* invito rationabiliter domino, retinet ; et proinde illius jus strictum violat. — Ita *omnes.*

II. Possessor bonæ fidei ad nihil prorsus tenetur, si, durante bona fide, rem alienam consumpserit, amiserit, vel etiam destruxerit, modo ditior inde non evaserit. Etenim non tenetur ratione rei ac- Coptic, quæ amplius non extat ; neque ratione injustæ acceptionis, aut consumptionis, aut destructionis, quia rem bona fide possidebat. Hoc etiam valet, si de industria rem destruxerit, aut ex ejus negligentia illa perierit. Ratio est, quia nulli injuriam infereltat, rem, quam crcdcbat suam, destruendo, aut negligendo. Jure etiam positivo confirmatur. Sic enim Jure Romano: "Qui quasi rem suam neglexit, nulli qucrelæ subjectus est."

Dixi: *modo ditior inde non eruxerit;* quia id, in quo ditior factus esset, loco rei succederet ; est autem contra jus naturale, ut quis cum alterius injuria ditescat, juxta regulam 48 Juris, in li0.— In dubio an ditior evaserit, ad nihil tenetur. L. IV. 70G. H. A. Tr. X. 73.

723. Quæsita. — Quær. 1° *.tu possessor borne fidei teneatur restituerefructus, quos durante bona fide percepit '*

Resp. Distinguendi sunt fructus. Nam 1° alii sunt *naturales,* qui beneficio naturæ ex re proveniunt sine ulla æstimabili hominis opera, ut sunt gramina, etc. 2° Alii *industriales,* cx hominis opera sine ullo æstimabili concursu productivo rei orti. 3° Alii *mixti,* seu partim naturales ct partim industriales, ut segetes. 4° Alii *civiles,* qui non sunt fructus proprie dicti, sed ut tales a Jure habentur per quamdam cum veris fructibus analogiam, ut pretium locationis dotnus.

Dico ; 1° Possessor bonæ fidei non tenetur restituere fructus mere *industriales* (sub quibus probabiliter etiam *intéressé* occasione nrntui. L. IV. 759), cum ratione industrias ad possessorem pertineant.

Dico : 2 *Ex jure naturali* possessor borne fidei restituere debet omnes alios fructus, sive *naturales,* sive *civiles,* extantes. ct, in quantum ex iis factus est ditior, etiam consumptos, expensis tamen et laboribus deductis. Ratio est, quia cx jure naturali fructus ad eum pertinent ad quem causa ipsa *fructifera* pertinet, eum cx re ipsa proveniant, juxta axioma : *Res fructificat domino.*[1] (") p. 481.

724. — Quær. 2° *.Id quid teneatur possessor borne fidei, si rem alienam alteri donaverit ?*

Hesp. Ad nihil tenetur, si ditior minime factus sit, ut sequitur ex dictis supra in principio II. Secus restituere debet id, in quo ditior evasit, ut cx principio 1. constat.

Quær. 3° *.In facta donatione, et errore detecto, teneatur monere donalarium, ut rem domino reddat, vel ipsum dominum, ut rem suam recuperare valeat ?*

Resp. Tenetur certo ex generali caritatis principio, si sine gravi suo damno id priestare possit.[2] An etiam ratione justitia? ? Sunt qui affirmant ob obligationem, quam incurrit injustitim etiam mere materialis auctor. Vide n. 749. q. 3°.

725. — Quær. 40 *xld quid teneaturpossessor bona· fidei, si rem a fure emptam alteri vendiderit ?*

Resp. 1° *tn casu evictionis,* i. e. si dominus rem suam ab emptore vindicaverit (n. 9S8), venditor emptori pretium reddere tenetur. Ratio, quia venditio est omnino irrita cx jure naturali : interveniente ergo evictione, contractus resolvendus est, et emptor recursum ipso facto in venditorem requirit : quippe rem emptori tradendo se implicite obligavit ad damnum reparandum, si forte futura esset evictio. Excipe : 1) Si venditor ex pretio non sit factus ditior (sensu infra n. 989 declarando). 2) Si lucrum, quod vendendo percepit, sit fructus industria 3) Si bona fide expresse conventum fuerit de non restituendo pretio.3—Idem dicendum, si res aliena in manus variorum possessorum titulo oneroso transiverit. Si enim ultimus possessor rem domino reddere cogatur, et ipse et singuli emptores jus habent venditorem suum persequendi, ut pretium solutum recuperent. — Id tamen non valet, i. e. pretium emptori venditor, in nihilo

1 L. IV. 609. CIO.
3 L. IV. (501. 800.

ex eo factus ditior, restituere non tenetur, si emptor spontanee, seu non evictus, rem domino restituat et *sic* venditorem impediat quominus pretium suum recuperare possit ?

Resp. 2° *Extra casino evictionis* venditor ad nihil tenetur nisi cx venditione ditior factus fuerit. Ratio est, quia venditio rei aliena? eum bona fide non habetur in jure omnino irrita. Licet enim per eam non transferatur dominium rei in emptorem, transfertur tamen dominium pretii in venditorem. Et hic quidem, etiamsi deinde detegat rem venditam alienam esse, casu, quo non possit amplius pretium, quo rem emit, recuperare, cum gravi suo damno non tenetur aut monere dominum, ut rem suam recuperare possit, aut indicare emptori rem esse alienam. Ratio est quia rem amplius non habet, nec causa *formalin* fuit quod dominus re sua privatus sit.[2] Cfr. dicta η. 724. q. 3°

726. Quær. 5° *Ad quid teneatur possessor boner Jidei, si rem alienam gratuito acceptam alteri vendiderit ?*

llesp. 1° In casu evictionis eadem valet resolutio, qute data fuit in casu præcedenti, n. 725. *llesp.* 1°.

llesp. 2° Extra casum evictionis, quando scilicet res a domino recuperari nequit, sive quia ultimus possessor eam consumpsit, sive quia isti· amplius non comparet, venditor juxta communem sententiam totum pretium ab emptore receptum, si ct in quantum ex eo factus est ditior, in dominum refundere debet. Ratio est. quia ex pretio vere ditior factus nullam jacturam illius occasione patitur; dum e contrario dominus re sua injuste spoliatus totum rei damnum subire cogitur. Unde hic indemnis servandus est cx lucro, quod venditor absque ullo titulo percepit.[8]

727. — Quær. 6° Λ *quis bonafide rem alienam mediocri pretio emerit et majori eam vendiderit, an hieram perceptum domino reddere teneatur ?*

Hesp. 1 *Neg.,* si lucrum istud industria extraordinaria' tribuendum sit, v. g. si alium locum notabili labore adierit, ut opportunam occasionem rem carius vendendi inveniret, etc. Idem dicendum, si res tempore detentionis melior effecta fuerit cura detentoris.

Affirm. e contrario, si res cx natura sua, aut ex communi hominum sestiinatione, non vero ex detentoris industria creverit, quia in eo casu domino crescit.

llesp. 2° In aliis vero casibus *controterlilur.* Alii affirmant, quia cx eo lucro possessor ditior factus est.— Billuart. etc.

Negant vero alii *communius* et *probabilius ;* quia totum illud lucrum fructu- industria· possessoris esse videtur — Ita Lugo,[1] ct alii *sal communiter,* ut fatetur Billuart.

728. · Quær. ·i *Ad quid feueafur possessor bona·Jidei, si rem alienam vendiderit, et Hia in manibus emptoris perierit ?*

Resp. 1 Si rem habuit *er titulo oneroso, probabilius* ad nihil tenetur. Etenim 1° non tenetur *ratione rei,* cum illam jam non halieat : 2° nec *ratione damni,* cum non sit causa culpabilis cur dominus eam non amplius sibi vindicare po-sit; nam bona fide emit ac vendidit.

Resp. 2' Si rem habuit ex donatione, *controrerlilur.*

1“ Sententia docet, pretium emptori restituendum esse. Etenim illud servare nequit venditor, posito quod ex illo ditior evaserit. Aliunde istud domino reddere non tenetur, quia res domino periit. Insuper si primus possessor mate fuerit fidei, ut sæpius accidit, ille de rei v lore erga dominum tenetur Al unde vero. «rii *ex lege venditio alicubi calida forte fuerit,* emptor jus habet ad suam pecuniam recuperandam. — Bouvier, Carrie re, etc.

Sententia tenet, pretium, in se aut in tequivalenti adhuc existons, domino esse restituendum. R itio est. quia eum injuste re sua spoliatus sit. indemnis fieri debet. Re autem jam non existente, æquutu est ut accipiat id, quo res repræsentatur. Atqui repræsentatur pretio, quod habet venditor. Aliundenullitas venditionis emptori minime nocet ; quia fi non magis nocet, quam si contractus validus foret ; porro si validus esset, nihil posset repetere. Excipe, si res æque periisset apud dominum v. ex vitio intrinseco: tunc enim huic periisset.

III“ Sextentix dicit, venditorem posse pretium sibi retinere, quia nec domino, nec emptori illud restituere debet. Ae 1J *non domino,* quia res ipsi periit in omni casu; 2° *non emptori,* quia pecunia, quam venditor accepit, non præcisc rem rcpr.v-

1 L. IV. fiOl. a n,

8 L. IV. 007. 008. 009 sub 5.

1 Disp. 17. n. 20.

sentat, sed potius obligationem, quam in se suscepit servandi indemnem emptorem in casu evictionis. Sed emptor non fuit evictus ; ergo venditor pretium retinere potest ratione rei derelicta Hæc sententia paucos adnumer.it patronos, nec sat probabilis videtur. \ ide S. Alph., L. [V. 609. sub 5.

Cum 1 et 2 sententia æque probabiles sint, venditor restituere valet sive domino, siveemptori. Excipe: 1)siresæqucperiisset apud dominum, v. g. ex vitio intrinseco aut ex vetustate; tunccnim revera ipsi periissi t; 2) si dominus a fure vel alio inahe fidei possessorejam indemnis servatus luisset; in utroque enim casu solus emptor jus haberet.

729. — Quær. 8° *Quid agendtini, si inter varios possessores bornefidei unus make fidei adfuerit '*

Resp. Illa circumstantia nihil prorsus conditionem aliorum possessorum immutat, quemcumquc tandem locum in serie possessorum ille occupaverit. Singulis enim incumbit eadem obligatio erga dominum, ae si possessor ille bona· fidei fuerit, siquidem mala ejus fides in alios nullatenus redundat. Iste autem tractandus erit, prouti mox de possessoribus ntalie fidei dicetur.

Quær. 9' *Quid agendum, si possessor bontéfidei detegat quidem rem a se possessam esse alienam, sed dominus non comparent ?*

Resp. Pe hoc statuendum est sicut de re inventa. Recole dicta u. 655. 656.

730. Quær. 10° z/w *possessor bonce fidei subducere possit expensas necessarias, quas in re conservantia re/ augenda subiit ?*

Resp. Deducere potest omnes expensas *necessarias,* imo et *utiles,* quie nempe rem conservant et meliorem efficiunt ; secus enim dominus plus, quam suum est, reciperet. Non vero expensas voluptuarias; quia a-quum non est. ut dominus solvat expensas, qme nullam sibi utilitatem afferunt. Intcllige juxta dicenda n. 732. III.

Inter expensas autem non sunt computandi casus fortuiti, nec damna *per accidens* causata. Sic, v. g. si in colendo agro alieno perierint equi tui valor equorum deduci nequit, sed tantum æstimatio laboris facti ab equis pro agri cultura.

731 —Quær. 11 *An qui rem furtivam bunafide eunt, possit eam furi reddere ut prêtutm recuperet l*

Resp. 1° *Neg.,* si comparcat dominus rem suam ab illo repetens ; tunc enim debet eam ipsi reddere, etiam cum pretii sui jactura; quia de jure naturali dominus rem suam occupare potest ubicumque eam reperiat. Actio tamen emptori datur in furem, (h) p. 481.

Resp. 2° Si dominus sit quidem cognitus, sed rei inscius, potest emptor, *alia iudemnisalionis via sibi seclusa,* rem furi remittere, ut pecuniam recuperet ; tum (plia emptor non tenetur rem domino servare cum proprio damno, tum quia nemini interdicitur aetio, qua· per se est necessaria, et directa ad suum damnum reparandum, licet indirecte et per accidens damnum inde alteri eveniat.l

Resp. 3" Si fur, aut alius venditor non appareat, aut pecuniam reddere nolit, emptor, cognito domino, rem aliis vendere non potest, nec in proprios usus convertere, ut. se servet indemnem, quia non est rei dominus; sed eam domino reddere debet, non obstante pretii jactura. Recursum autem in venditorem servat. Quod si eum invenire nequeat, damnum ipsi est subeundum, (h) p. 481.

§ II. *Depossessore makefidei.*

Possessor make fidei ille est, qui cognoscit rem, (piam accipit, aut possidet, non esse suam.

732. Pr in c ipia . — I. Possesso'· make fidei restituere debet rem ipsam in *individuo,* si existât, vel in *æquivalenti,* si non existât, ct insuper, si fructus industriales exceperis, id omne in quo laetus est ditior, ut de possessore borne fidei dictum est.

II. Tenetur præterea ad compensandum omne damnum ex acceptione injusta proximo illatum, etiamsi ditior non fuerit factus. Ratio est, (piia per acceptionem *formaliter* injustam ae per se damni efficacem, violavit jus proximi. Requirit autem ju<titia commutativa. ut jus violatum integre reparetur. Ergo . . .

Ill Potest tamen retinere fructus omnes industriales ct deducere expensas tum necessarias, tum utiles; imo et mere voluptuarias, ubi intacta rei substantia separari possunt, nisi iu pœnam delicti ad expensas amittendas condemnatus fuerit.3

733. Qi .e s it a . — Quær. 1° *An tenea-*

* L. IV. 569. - H. A. Tr. X. 74. 77.

fur ad restitutionem fur, qui surripuil rem secus certo, e. g. incendio, perituram /

Ursp. Affirm., deductis tamen expensis factis cum pretio opera· adhibita· ad rem a periculo liberandam. Ratio est, quia res illa non cessavit ad dominum pertinere, licet summo periculo exposita fuerit. Excipe, si rem destruxit, aut etiam *probabiliter,* si fur consumat rem in certo periculo remanentem v. g. esculenta vel poculenta incendio jam peritura: quia sola injuria non obligat ad restitutionem, ubi damnum «non intercessit.l — Lessius.3

734.— Quær. 2° *An far teneatur ad restitutionem, si res /urtica apud ipsum perierit ?*

Resp. Re pereunte, obligatio restituendi remanet vel cessat prout, dum perit, furtum adhuc dici vel non dici debeat, causa efficax damni ; nam sola culpa non parit obligationem restitutionis, ubi de facto non *ex ea* damnum sit secutum. Hinc

1° Rei apud furem sive sua, sive alterius culpa, sive etiam casu fortuito pereuntis valor reddi debet, quoties, domino relicta, aut non, aut non nisi per alterius injuriam periisset ; tunc enim causa damni revera est fur, qui insuper rem furando totum ejus periculum in sc suscepit.8

2° Oppositum resolve, si, *sine ullius culpa,* apud furem periit, sive ex vitio ejus intrinseco, sive casu fortuito, quoties *crque,* sc. *eodem tempore et periculo communi* apud dominum periisset ; tunc enim non furtum, sed vitium vel ipse casus fortuitus est causa efficax damni. — Ita communiter.'l Lugo,6 contra Concilia, etc.

Dixi: a) *sine ullius culpa :* nam si fur aut alius rem, etsi mox in communi periculo certe perituram, ante istud periculum consumpsit aut destruxit, furtum iterum recte censetur causa efficax damni. Excipe *probabiliter,* si *jam prercie noscebatur* commune hoc periculum imminetis, in quo res, sine spe salvationis, etiam apud dominum foret peritura; nam res, in eo statu considerata ac prievie cognita, domino aut nullius aut certe valde exigui valoris evadit. V. n. 733.

» L IV. 620.
2 L. 2. C. 12. n. 93.
» L. IV. 620.
* Ib. et II. A. Tr. X. 79.
L). 18. η. l II.

Dixi : b) *si r»-s perdura fuisset eodem tempore apud dominam ;* quia si peritum fuisset antea, tunc ex *anteriori* periculo servata fuit domino, et huic erat restituenda; ideoque non restituendo fur mansit causa efficax damni: idem nsolve si postea peritum fuisset apud dominum, quia actio personalis damni resarcindi domino non aufertur per sequens periculum. Probabilis tamen in hoc casu est S° Alph0 sententia excusans a restitutione furem, si res peritura fuisset æque apud dominum in eodem *communi* periculo, et eo casu teneri eum tantum, ratione mors, ad restituendos fructus, quos dominus percepturus fuisset ex rc. Ratio est, quia mora fuit quidem causa cur dominus privetur *fructibus,* non vero cur *re,* cujus amissionis causa fuit periculum.l

Dixi : c) *eodem periculo communi,* quia ubi est diversum, etsi simultaneum (incendium *et* inundatio), interitus furi recte tribuitur, cum sine ejus furto res *huic* periculo exposita non fuisset.2 (i) p. 4SI.

735. — Quær. 3' *Ad quid teneatur possessor malmfidei, quando res varium habuit calorem tempore detentionis ?*

Resp. Regula generalis sit : Possessor malic fidei non ditescat ex re aliena. — Res, si crescit, domino crescit. — Domino compensetur damnum injuste illatum.— Hinc

1° Res apud furem deterior facta iequus junior ablatus, nunc autem veterascens) restituenda est secundum valorem, quem habebat quando sublata est.

2° Si res apud furem crevit (agnus in owm) restitui debet uti accrevit, expensis (n. 732. IП.) deductis.

3° Si res apud furem creverit et postea decreverit, fur ad totum majus pretium reddendum tenetur, eo etiam casu, quo dominus rem consumpturus fuisset tempore minoris pretii; nam res domino crevit, et fur non *tunc* restituendo causa fuit majoris illius damni. H. A. Tr. X. 78.

4° Si fur rem, licet a domino ad tempus majoris pretii servandam, consumpserit tempore minoris pretii, non tenetur ad

i L. IV. 620.
a Ib.

restitutionem incrementi, dummodo pretium restituerit eo tempore (pio dominus illo ipso pretio rem similem sibi emere potuerit.' V. n. 738. 3°.

5 Si fur rem a domino non servandam vendidit vel consumpsit tempore majoris pretii, tenetur illud pretium domino reddere, licet aliud dominus dc re facturus fuisset; quia res domino suo *crescit.*"

In praxi, cum fere non innotescant omnes præfatæ circumstantia·, plerumque sola urgenda est compensatio valons, quem res tempore furti habebat.

736.— Quær. 1° *An fur prirter pecuniam furtivam etiam restituere debeat* INTERESSE *(Ilie interest) t*

Resp. Affirm., si constet vel praesumatur, - ut hodie, si pecunia; furtivæ summa sat notabilis sit, fere praesumi debet, — quod dominus illud lucrum fuerat percepturus, quia hic respectu possessoris mala· fidei omnino indemnis fieri debet ; secus vero *probabiliter* in alia hypothesi, quia non constat dominum ad illud auctarium jus habere.

Quær. 5° *An teneantur restituere, qui ut eleemosynas accipiant, fingunt se pauperes, tel reri pauperes, qui dicunt se probos, cum non sint !*

Resp. ad 1um *Affirm.* Ratio est, quia isti nullum jus habent ad eleemosynas; (pu enim erogant eas, *ceris* tantum pauperibus opitulari intendunt. Igitur restitnendum est vel danti, vel saltem *cere* pauperibus. *Probabilius* sutlicit si pauperibus restituatur. Non videtur tamen urgenda restitutio, si de eleemosynis valde modicis, quales osliatim dantur, agatur ; (plia erogantes quoad eas sunt minus inviti. — Ita *communiter*

Resp. ad 2um A'*eg. generaliter,* (plia sola indigentia, non vero probitas, est conditio, ad (piam donator attendit aut attendere præsumitur. Ita *communiter.*

737- Quær. 6° *Quid, si res aliena per manus plurium mala- fidei possessorum transierit ex donatione aut venditione ?*

R"sp. 1° Quoad rem. hiec restituenda est ab eo, qui eam adhuc tenet vel in alium valorem mutavit, aut consumpsit, aut quovis modo amisit. Hoc autem deficiente. tenetur raptor. Quod si neuter debito suo satisfecerit, cicteri per sequas portiones rei pretium solvere debent.

Tandem, in cæterorum defectu, quisque ad totum tenetur.

Resp. 2° Quoad rei fructus et damna, singuli ad compensationem tenentur pro parte temporis, (pio unusquisque rem detinuit; si autem reliqui pro sua daninificationis et fruitionis parte non compensent, totius damni reparatio singulis incumbit, nempe tenetur quisque eorum ad reparanda damna, non quæ secuta prius sunt, (piam ipse fieret possessor rei aliénai, sed quæ postea.— Ita *communiter.*

Quær. 7° *An ille,, qui scienter rem alienam emit afure, possit ipsam huic reddere ad pretium recuperandum ?*

Resp. Conlrovertitiir. Affirmat S. Alph.;l quia licet iste peccaverit rem mala fide emendo, post emptionem tamen jus habet, haud secus ac possessor borne fidei, ad contractum rescindendum ; nec rem furi reddens, hanc in pejori ac ipse illam invenerit, ponit conditione, e qua insuper nec tenebatur sane ex justitia ipsam liberare.

738. *Resolves.* — 1° Possessor malæ fidei non tantum tenetur ad compensandum damnum domino emergens ex carentia rei suæ, sed et omne lucrum cessans in confuso saltem praevisa ; scilicet non illud tantum, quod dominus ob rei suie carentiam reipsa amisit, sed illud etiam, quod modo licito fuisset percepturus.

2° Qui frumentum surreptum alio transvexit, ubi vendidit pluris, quam dominus erat venditurus, non tenetur augmentum pretii, utpote speciali sua industria qmesitum (n. 732. Ill), domino tribuere.3 — Eadem de causa, si idem frumentum in agro suo seminavit, tenetur solum ad simile frumentum reddendum, ita ut dominus indemnis servetur. Item qui aliena ova supponit gallime sua- incubanda, de ovorum valore tantum tenetur.

3° Si (piis furatus sit triticum, quod dominus tempore majoris pretii vendendum servabat, illudque minoris pretii tempore consumpserit, ad illud pretium restituendum tenetur, quod dominus exspectabat; nisi forte tam mature fiat restitutio, ut dominus minori pretio simile triticum emere ct sine incommodo in tempus pretii majoris reservare possit.

4° Si.(piis raptum agnum occiderit, aut

1 H. A.Tr.X. 78. «L. IV. 621. ' Ib. 622. i L. IV. 570. *i* L. IV. 018.

aliam rem hujusmodi furto ablatam consumpserit, id tantum pecuniæ *(saltem probabilius)* solvere tenetur, quod valori harum rerum tempore occisionis aut consumptionis respondebat ; nisi forte dominus eadem pecunia rem ejusdem valons | jam non potuerit emere, simulque voluerit rem illam servare, ut majorem pecunia· summam ex ejus venditione obtineret.1

5° Taxatio quantitatis restituendae, ob causam h. n. sub 1° allegatam, sæpe fieri tantum potest juxta arbitrium prudentis. Praeterea, quando agitur de furto rei parv:e ct valde communis, ut gallina·, etc., hæc sola aut ejus valor reddendus est ; nam de damno emergenti aut lucro cessante quæstio esse nequit, dum dominus rem similem emere facile potuit. (j)p. 481.

§ 111. *De possessore dubia fidei.*

Possessor dubiæ fidei est ille, cui *positivum* oritur dubium, utrum res, quam accipit aut possidet, sit sua an aliena.

739. Principia. — I. Possessor dubiæ fidei, sive a principio, sive in decursu tantum possessionis dubitaverit, serio inquirere tenetur, ut dubium deponat. Patio patet ; secus enim se exponit periculo rem alienam cx culpabili negligentia sua retinendi.

II. Si diligenti inquisitione facta dubium perseveret, *probabilius* rem totam retinere potest, si ante obortum dubium bona fide possidebat. Ratio est, quia in *pari causa, rei dubio, melior est conditio possidentis ;* et possessio cum bona fide incepta creat de se maximam praesumptionem de justitia possessionis, et possessori jus certum tribuit, quod, nisi aliis rationibus vel praesumptionibus fortioribus vincatur, in foro tum interno, tum externo praevaleri· debet.— S. Alph.,2 Lugo,8 Lacroix,4 (’arrière,6 ct alii *communiter,* contra *aliquos,* qui dicunt rem pro rata dubii esse dividendam.

III. Si dubium praecesserit possessionem, distinguendum est. Nam. qui iu dubio incepit possidere spoliando alium possessione sua, tenetur rem totam restituere priori possessori quando non constet, hunc mala fide incepisse rem possidere ; quia in pari causa melior est ejus conditio, utpote possidentis. Lugo,1 (arrière.2

Qui vero rem accepit alio titulo, v. g. emptionis, et post examen diligens adhuc dubium perseverat, an ille, a quo accepit, ejus sit dominus, restituere debet, pro rata dubii, probabili domino, vel pauperibus, si dominus ignoretur. Ratio est, quia possessio incepta cum dubia fide ipsi non favet, ct ideo non potest totum retinere ; nec aliunde videtur æquum eum teneri ad totum restituendum, cum dubium adsit, an res sit aliena. — S. Alph.,§ Lugo.4

740. Quæsita.— Quær. 1' *dd quid teneatur, qui accepit rem aliquant mala fide, ratus eam esse alienam, et postea dubitat, an res sua sit necne ?*

Resp. Æquiparandus est ci qui possessionem cum dubia fide incepit : prior enim æstimatio falsa reperitur, nec proinde in solutione casus attendenda est. Perpende igitur utrum sua possessione alterum spoliaverit, necne, et resolve juxta dicta in principio 111.

Quær. 2° *Quid, si talis possessor inquirere neglexerit ab initio, et postea non possit amplius rei dominus inveniri ?*

Resp. ferius aliquid restituendum est pauperibus pro rata spei, quam habere potuisset dominus rem suam recuperandi. Generarim spes illa pretii medietatem non attingit, sed multo minoris est valons.6 — Lugo, Lacroix.®

741. — Quær. 3° *Id quid teneatur possessor dubiaJidei. si inquirere neglexerit, et dominus comparent !*

Resp. Gencratim post dubii initium tractandus est ut possessor uialæ fidei; obligandus est igitur non solum ad rem domino reddendam, sed etiam ad damna omnia ei resarcienda. — Carrière.7

Excipiendus videtur is. qui incepit possessionem bona fide, et deinde oborto dubio inquirere neglexit, putans dominum difficilius inveniri posse; hic enim possessori borne fidei æquiparandus foret.

742. — Quær. 4° .*Id quid teneehir qui occupavit reni* etiam ab incerto, *ut novit.* domino *possessam : item ille qui primus*

1 L. IV. 621. 2 L. 1. 35.
8 D. 17. n. 86. 4 n. 563.
6 n. 1094.

1 D. 17. n. 80. 2 n. 1100.
8 L. IV. 625. 4 D. 17. n. S0.
6 L. 1. 37. 6 n. 561.
7 n. 1088.

occupavit rem, dubitans, num a domino sit derelicta ?

Resp. ad 1um. Res cum domino probabili ex æquo est dividenda, nam neutri possessio favet. Cfr u. 60. 3°.

Resp. ad 2nm. Si inquisitione facta nullus ne probabilis quidem rei dominus anterior detegi potest, rem ut revera a domino derelictam habere potest, et deinde deposito dubio cum bona tide illam legitima occupatione sibi acquirere.1

Quær. 5° .7// *possessor dubne fidei, qui bona fide incepit possidere, ad restitutionem teneatur, si, Jacta inquisitione, inveniat rem* probabilius *alienam esse ?*

Resp. Xeq. probabilius, quia ex possessione certa jus moraliter certum oritur. Insuper donec alter jus suum certum probaverit, valet axioma: *Melior est conditio possidentis.* At jus certum, i. e. *moraliter* tale, alter ille rationibus tantum probabilissimis probare potest.3

Quær. 6° .*tu debitor, in dubio de peracta debiti solutione, integre vel ex parte solvere teneatur.*

Resp. Vide n. 803.

743. *Resolves.* — 1° Si bona tide possederis rem alienam, et superveniente dubio, coque post inquisitionem remanente, innixus principio possessionis, illam consumpseris, deinde vero dominus ex improviso comparcat, id solum teneberis restituere, in (pio ditior factus es.8

Sota. I) Quamdiu maneat *moraliter possibile* ut dominus certus postea comparcat, possessor pncdictus ita debet esse animo dispositus, ut, si postea, ante tempus pra-scriptionis, dominus certo detegatur, ipsi restituat rem, vel si eam consumpsit aut alienavit, ejus pretium, idque etsi ditior non sit factus. Ita Lugo4 contra nonnullos. 2) Idem possessor debet, si rs m vendat, de dubio existante et periculo evictionis monere emptorem.6

2° \ restitutione eximendi non sunt, <pli ns a furibus aut fraudulentis decoctoribus emunt, dubitantes de legitima harum rerum possessione atque studio nihil inquirunt, m· fraudis certitudinem habeant hi enim non dubia sed mala tide agunt, cum ignorantia affectata scientia· iequip..retur. Mar. p. 260. n. 47. III.

1 Mar. p 259. n. 43. 2°. 3°
1 L 1. 35 8 I.. I. 35 cl L. IV. f>07. 608-
4 D. 17. S. I. u. 91. s L. 1. 35.

3° "Notat Croix I. 3. p. 2. n. 562. cum Vasq. Lavui. l'al. Sanch. Moi. etc., et non improbabile putat Rone., . . . quod cum possessor (etiam qui cum dubio inneperit possidere) rem habuerit a possessore bonæ fidei, si postea diligentia tit impossibilis, nihil tenetur restituere; ipse enim in omne jus illius legitime tunc succedit." S. Alph. L. 1. n. 57. Notat 11.

ARTICULUS II.

DE 1NJISTA D\MM FICAT1ONE.

744. — Damnificator injustus dicitur, (pii jus alienum liedit, et proximo in bonis suis nocet, quin inde *per se* ditior fiat.

Duplex distinguitur culpa, qua damnum inferri potest, nempe culpa *theologica* et culpa *juridica.* — Culpa *theologica* est, quæ includit offensam Dei, id est peccatum formale, sive mortale sive veniale. — Culpa vero *juridica* est omissio damnosa diligentia·, *a lege* præceptæ, sive ea sit formale peccatum sive non.1

Culpa autem juridica, ex communi *interpretatione* .Juris Romani, est vel lata, vel levis, vel levissima. Culpa *lata* est omissio diligentia·, quam communiter adhibere solent homines in similibus negotiis, ut, si (piis, cx officina ad longius tempus recedens, relinquat ostium scrinitique aperta et pecuniam seu merces quisquam facile auferre possit. *Levis* est omissio diligentiæ, (piam adhibere solent homines prudentioree et diligentiores, ut, si idem paululum recedens, negligit secum deferre scrinii claves, (pias nullatenus verisimile est alium, eo absente, arreptu-rum ad furandum. *Levissima* est omissio diligentiæ, quæ adhiberi solet solum a prudentissimis ct diligentissimis, ut si domus custos, qui cubitum iturus omnia ostia obserat, negligit singula scrutari loca, ne forte fur lateat.

745. Principia. I. Injustus damnificator restituere tenetur 1° totum æqui-valens rei damnificatæ ; ita v. g. si (piis domum alterius culpabiliter incendat, integrum (jus pretium domino rependere debet ; 2° totum lequivalens damnis pnevisis pneter rei damnificationem, si quæ ex ea provenerint. Hinc v. g. si opifex

1 L. IV. 549.

solitam operam aliquo tempore omittere cogatur, propterea (piod instrumentum ei necessarium destruxeris, et tu illud prævideris, illum non modo dc valorc instrumenti, sed etiam de lucro cessante teneris compensare,

Hujusce principii ratio patet ex dictis n. 587 et 713. Etenim dominus hesus *omnino indemnis* fieri debet. Ad hoc autem non satis est, si damnificator intrinsecum pro re pretium ei solvat, (piando alia detrimenta ex privatione rei suæ passus alter fuerit ; siquidem non recuperaret id omne, quod ex injusta darnuificationc amisit. Neque obstat, quod nullum damnificator! commodum ex damno obvenerit ; nam tota restitutionis ratio non ex percepta utilitate de aliena re, sed ex damno illato petenda est.

746.— l I. Ut actio damnificans obligationem restitutionis inducat, jure natura·, requiritur triplex conditio, nempe ut sit 1° injusta, 2° causa damni efficax ct quidem certo efficax, 3° theologice culpabilis :

Ie *Injusta.* Obligatio enim restitutionis necessario supponit jus strictum alterius violatum. Jus autem strictum violari nequit, nisi per actionem injustam seu justitia· commutativæ oppositam, juxta dicta supra n. 587, etc.

2° *Causa damni efficax,* scilicet 1° ut actio *per se* influat in damnum, ita ut hoc inde vere consequi censeatur; 2° ut tali agenti possit imputari. Ratio utriusque perspicua est. Actio enim imputari nemini potest, nisi sit ipsius propria ; nec potest detrimentum actionis cuipiam adscribi, nisi ejus actio causa fuerit detrimenti vera ct efficax *physice* vel *moraliter.*

Hoc autem fit quando ponitur actio, quæ ex natura sua, vel ex circumstantiis cum damno connexionem habet moraliter certam. Hinc 1° non sufficit ad restitutionem *causa ŏccasional!* tantum damni, quia non est causa efficax, sed tantum occasio causæ efficacis. I nde si occasione furti a te patrati alius accusatus fuerit et damnatus, nulla obligatione damni ejus reparandi teneris. · Nec 2° sufficit ad restitutionem *causa accidentalis;* nam hæe ea est, qme in se spectata, attentisve circumstantiis, connexionem probabilem cum eventu non habet, adeoque causa efficax non est dicenda. I nde, si tradas gladium Titio absque prævisione probabili ejus abusus, non es injustitiæ reus, si ille homicidium cum eo gladio patraverit.

Et quulem certo efficax; neque enim restitutionis obligatio adesse potest nisi dc ejus causa certo constet.

3J *Theologice culpabilis.* Etenim dari non potest restituendi obligatio in foro conscientiæ, nisi in eodem foro injuria commissa fuerit, neque conscientia ligari potest obligatione reparandi injuriam, quam ipsa non intulit ; secus etiam dormientes ct amentes, si damnum quodpiam intulissent, ad restituendum in conscientia tenerentur, (piod absurdum est. Porro nulla est injuria in foro interno, ubi nulla est culpa theologica; ad injuriam enim requiritur voluntas nocendi saltem indirecta, seu prævisio aliqua saltem confusa damni injusti. Ergo, etc.l

747-— HI. Tumen etiam ex culpa mere juridica oritur obligatio justitiæ legalis seu obedient ia; damnum reparandi; at post sententiam tantum, camquc justam. 1. *Oritur obligatio,* cum lex eam statuens, utpotc ad commune bonum (n. 129. R. 2°) lata et in antecessum omnibus æque favens, justa sit : quare hesus tuto ad eam provocat, etsi certo sciat lædentem nullius culpæ theologicæ reum esse. 2. *Justitii? legalis* etc., quia obligatio illa jure *jurisdictionis* imponitur 3. *Post sententiam tantum,* cum obligatio ista speciem pœnæ habeat, ac durum foret reum obligare ut cam sine culpa theologica sponte suscipiat. 4. *Eamque justam* (V. n. 129. R. Γ).l iXfar.8 (K) p. 482.

748. Qv.esita .— Quær. 1° *-E> sme culpa theologica tenearis de damno a te illato rei aliena ex* contractu, r. *g. depositi vel commodati, detenta ?*

Resp. Duplex est sententia prolmbilis.

Sententia, quæ S® Alph04 *calde probabilis* est, *affirmat absolute,* requiri culpam theologicam. Ratio est, quia non sufficit culpa mere juridica ad obligationem in conscientia inducendam, ut constat ex supra dictis in principio 11., nisi speciale pactum intercesserit. Porro de hujusmodi pacto nullatenus constat; imo non pnesumitur, contrahentem voluisse in

1 L. IV. 550. sq. et II. A. Tr. X. 39. 42.
2 L. IV. 554.
8 p. 267. n. 59. III.-V.
« L. IV. 554.

conscientia sub gravi tantam suscipere obligationem cum sola culpa juridica.

749. — Quær. 2 *An quis sine culpa theologica tenentur de damno illato in implendo officio, ut si medicus nocivum remedium ; jude.i s>mtentiam injustam ; advocatus consiliumfalsum ; eonfessarius resolutionem pa-mtenti mit alii damnosam dedit?*

Resp. Negat, probabiliter, ut in quæsito pnpccdenti. Ratio est, 1° quia non potest probari obligatio restituendi ob culpam mere juridicam in officio, seu in quasi contractu, sive cx jure naturali, sive cx partium conventione; 2° quia talis obligatio esset nociva bono publico ; inde enim fu ret, ut viri probi et timorati a suscipiendis aliorum negotiis, necnon ab officiis pu'<charcerentur. S. Alph.,[1] Billuart,[2] Lacroix.'

Quær. 3° *An teneatur nd restitutionem, qui inculpabiliter quidem causam damni posuit, sed postea non illud impedivit, licet impedire potuisset ?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia quisque tenetur cx justitia impedire, ne actio sua proximo noceat ; ergo tenetur etiam impedire, m· malum ex actione sua secutum perseveret, at non cum damno suo æquali.[4]

Hinc 1° qui inculpabiliter subjecit ignem domui aliena·, quando advertit ad incendii periculum, ex justitia illud impedire tenetur, si possit ; 2° pariter pharmacopola, qui venenum pro medicamento ex errore vendidit, cx justitia emptorem monere debet ; 3° item qui errore aliquid grave contra famam alterius dixit, tenetur postea, cognito errore, illum corrigere ; et ni faciat, peccat graviter, ct obligatur ad reparationem omnium damnorum, qme cx hoc proveniunt.

750. — Quær. 4° *An reparari debeat damnum sequens ex causa culpabiliter quidem posita, sed jam retractata, quando damnum iifvrtur?*

Resp. Affirm., nisi eum perversa voluntate etiam influxus cause fuerit sublatu Sic, v. g. si quis voluntarie alteri venenum propinaverit, et postea ejus effectum impedire non possit, utut facti pernitens maxime velit ; damna ex homicidio provenientia reparare tenebitur. Ratio est. quia ille, qui posuit causam damni, semper pergit efficaciter in illud influere. — Ita *communiter.*

Quær. 5° *An reparari debeat damnum* PER ACCIDENS *quidem, sed vacando operi illicito, illatum ?*

Resp. Neg., quia damnum illud non est voluntarium, cum ne in confuso quidem praevisum fuerit. Ncc refert, quod actio fuerit illicita; hoc enim ad justitia? rationem nihil pertinet. Sic Clericus, qui venationi contra Ecclesiæ prohibitionem vacando, hominem pro fera occidit, non magis injustitiæ reus est, quam laicus qui hoc fecisset. Imo damnum *per accidens* illatum ne reparari quidem debet, etiamsi occasione actionis *injusta* evenerit, quia connexionem cum illa actione non habet. Hinc ad restitutionem non tenetur, qui occidit Titium, quem minime videbat, nec praesentem sciebat, dum selopetum in Cttium dirigeret. — Ita *communissime.*— Lugo,[1] S. Alph.[3]

751. — Quær. G° *An tenearis reparare damnum quod alicui ex errore intulisti, dum alteri nocere intenderes, v. g. si incendas domum Caii, quam putas esse domum Titii inimici tui ?*

Resp. Negant cum S. Alph.,[8] Lugo,[4] Lacroix.[5] Ratio est, quia actio non fuit voluntaria erga daumificatum.

Quær. 7° *An sub* quantulacumque *culpa restituere teneatur gravite)· quidem damnificans, at cum culpa theologica levi ?*

Resp. Probabilius Neg., quia deest proportio tam inter gravem obligationem et culpam levem, quam inter levem obligationem et rem gravem. — Secus, si quis, prudenter timens damnum cx actione sua, voluntarie admittit culpam *juridicam,* de qua pro rei natura tenebatur; hic enim reus est culpæ *theologiae gravi»0*

752. — Quær. 8° *Au qui grave damnum intulit per pleres culpas veniales deliberate commissas, teneatur sub gravi totum illud damnum reparare ?*

Resp. 1° *Affirm.,* si damnum illatum est *eidem persome,* licet damnificator graviter non peccaverit. Ratio est, (piia hic tenetur reparare, totum damnum voluntarie et libere commissum. Porro totum damnum libere illatum est, et insuper

1 L. IV. 555.
• n. 184.
* L. IV. 504 ex Lmio, etc.
3 Di». 8. a. 7.
i D. 8. n. 72. 82.
3 L·. IV. 629.
5 n. 200 sq.
3 H. A. Tr. X. 39.
* I). 17. n. 75.
« 1 jy 551. 55g

grave est in hypothesî ; ergo illud totum sub gravi reparandum est.— Lugo,[1] etc.

Resp. 2° Neg. autem *probabilius,* si damna minuta diversis personis illata fuerint. Hat io est, quia ex una parte nemo grave damnum patitur, ct ex alia parte damnificator re aliena non ditescit. Hinc differt casus prajsens a quæstionc simili relata supra n. 717. q. 4°, quia fur ditescit cx furtis minutis, non vero damnificator.

Quær. 9° *Au existimans ex errore invincibili, damnum a se illutum multo minus esse ac revera sil, teneatur ad totum illud restituendum, si postea verum pretium agnoscat, v. g. si quis projiciat in mare gemmam alterius valentem* 100, *dum credit eam* 10 *tantum valere ?*

Resp. Probabiliter tenetur ad restituendum solummodo pro rata damni cogniti ; quia non censetur volitum damnum, quod invincibiliter est ignoratum. — S. Alph.,[2] Carrière,[8] contra alios.

Dabitur tamen obligatio reparandi totum damnum, si (piando ob majoris pretii suspicionem, saltem in confuso obortam, totum damnum evadat voluntarium.

753.—Quær. 10° *An dominus teneatur reparare damnum per sua animalia proximo illatum ?*

Resp. 1° *Ajfirm.,* si ex culpa theologica in animalia invigilare neglexerit. Quisque enim cx jure naturali tenetur animalia sua diligenter custodire, ne damnum aliis inferant, sicut præcavere debet, ne ex actionibus suis proximo detrimentum eveniat.

Resp. 2° seclusa vero culpa theologica, non tenetur quidem ante judicis sententiam, ut patet ex principio II. n. 746, bene vero prolata sententia, ut ex principio III. n. 717 constat. — Legibus autem, juxta quas *passim* apud nos sententia fertur, animalia damnum inferentia retinentur, donec heso satisfiat, et publica auctoritate venduntur, si dominus negligat ea redimere. Quod si prædii dominus sepi legitima illud includere omiserit, nihil potest recuperare: sed ipse tenebitur ad damnum reparandum, si animal vulneraverit, vcl occiderit.« Cfr. n. (5S6.

Quær. 11° *An ille teneatur ad restitutionem, qui pravo suo exemplo alios ad damnum inferendum induxit, si providerit pravi exempli efficaciam ?*

Resp. Sf.XTKXTIA *probabilior negat,* quia qui dat pravum exemplum, non est causa damni, sed mera occasio. Neque enim actio mala *per se* ad id tendit, ut alios ad eam imitandam excitet. Ergo alii damnificatores cx se omnino dclenninantur ad damnum inferendum. S. Alph.,[1] Salmant, Laymann, Sanchez, Lugo, etc.

754. — Quær. 12e *An teneatur ad restitutionem, qui dubitat an damni causa ipsefuerit ?*

Rcsj). Dubitari potest: 1. num damni causa fuerit data, v. g. num quem calumniatus fueris; num damni fueris causa an occasio tantum : 2. num cui damnum revera obvenerit, puta ex detractione tua: 3. num damnum, reapse secutum, ex causa *illa* v. g. ex calumnia, au aliunde ortum adulterio, damni causa fuerint, effectus (proles certo adultera) huic vel illi adultero sit tribuendus. In cunctis his dubiis neganda est restitutionis obligatio, et quidem in 1° et 2 juxta sententiam *communem ;* in 3"juxta sententiam *satis probabilem.* et in 4° juxta *probabiliorem.** Ratio quia in singula hypothesi agitur de obligatione, ratione sive causæ sive effectus, dubia.

Excipe, quoad 4m dubium, si secundus adulter, sciens adulterium factum ab altero, cum adultera rem haberet advertens se suo secundo adulterio fieri causam iiiecrtitudinis an possint a primo adultero exigi alimenta. At non valet quidem ratio pro adultero anteriori, qui nihil cogitaret de adulteriis futuris. Et ut secundus teneatur, requiritur ultra, ut ipse advertat ad illud damnum quod evenire potest ex suo adulterio: quia tamen rarissima erit hæc advertentia, rarissima etiam erit hiec adulteri obligatio. 2 Si plures adulteri cx communi consilio adulterium patrarent.[8]

755. — Quær. 13° *An tenearis reparare damnum alicui obveniens occasione injustae actionis (ure, v. g. si furatus fueris, etfurtum illi imputetur?*

Resp. 1° *Neg. certo,* si damnum illud non prævideris. Patet ex dictis supra in principio II. n. 746.

1 D. 8. n. 69. 8 η· H51. a L. IV. 613. < Rear. Tr. X. n. 185.

1 L. III. 45. et L. IV. 537. 2 L. IV. 562. 2 L. IV. 658. Mar. p. 275. n. 73-76.

Resp. 2° Al·//. etiam *probabilius,* licet damnum hoc provideris. Ratio est, quia actio tua, posita eum sola damni praevisione, non illius causa *per se,* sed tantum *per accidens* habenda est. Constat etiam ex II principio, ibid. Excipe, si quando tales fuerint circumstantiae, ut moraliter proxime influant in gravem alterius suspicionem ct condemnationem. — S. Alph.,[1] Lacroix,[2] etc., contra alios.

Resp. 3° Imo *probabiliter* etiam negandum est, licet de industria egeris, ut actio tua imputetur; quia semper hæc actio est tantum causa damni *per accidens,* et non *perse ;* non enim in illud ex natura sua efficaciter influxit. Prava enim intentio non efficit, ut injustum sit illud opus, quod ex sc respectu tertii injustum non est. Excipiendum tamen est, si quis iis uteretur mediis, quæ gravissimam suspicionem alterius accusandi praebeant, v. g., si vestibus ejus indueretur ad homicidium patrandum, has sanguine foedatas projiceret, etc. — S. Alph.,[8] Lessius, Vogler, contra alios.

751. — Quær. 11° *An teneatur ad restitutionem iniquus distributor officiorum ?*

Resp. 1' *Probabilius* ad nihil tenetur erga dignum prætermissuni, secluso casu concursus, quia nullius jus strictum violavit. -S. Alph.,[4] et alii *communiter.*

Resp. 2° Ratione electionis *indigni* tenetur *certo* erga societatem de omnibus damnis exinde provenientibus. Ratio est, quia censetur adesse pactum stricte justitia inter societatem et electorem, quo iste adstringitur ad nou eligendos ministros indignos. — Ita *communiter?*

Probabilius autem ad nihil tenetur ratione electionis minus digni, etsi graviter peccare possit. Ratio est, quia non censetur societas electores obligare titulo *justitia commutativæ* ad digniores eligendos.'

757. — Quær. 15° *An teneatur ad restitutionem, qui alium impedivit a consecutione alicujus boni vel beneficii ?*

Resp. 1° *Affirm,* si proximus habeat jus strictum ad rem obtinendam, ut si creditorem impedias a consequenda solutione.

Resp. 2° Si proximus uon habeat jus strictum ad rem consequendam, distinguenduni est; Γ affirmandum, si *mediis injustis* id impediatur, v. g. *vi, fraude, calumnia, metu,* etc. . . . Obligatur scii, tunc ad compensationem damni arbitrio viri prudentis juxta certitudinem vel probabilitatem, quam alter habebat bonum illud consequendi, dummodo tamen sit dignus et bonum illud sine injustitia consequi potuerit ; si enim indignus esset, non teneretur impediens, nisi ad restitutionem faune, si hanc forte injuste hesit.[1] 2° negandum vero, si impediatur *mediis in se justis,* v. g. *suasione, precibus,* etc. Ratio est, quia nullum jus alterius tunc violatur, nec *in se,* nec *in mediis.* — Ita *communiter?*

Quær. 16® *An tenearis ad restitutionem, si ex mala intentione, v. g. ex odio, seclusis tamen mediis de. se injustis, avertas alium a consecutione boni, ad quod jus strictum non habet ?*

Resp. Neg. probabilius. Ratio est, quia nulla injuria proximo infertur. Etenim ad injuriam non sufficit mala intentio, sed requiritur actio externa, quæ vera et efficax causa damni injusti sit. — S. Alph.[8] ct alii *communius* contra alios.

Quær. 17' *An quis in periculo debeat rem alienam sua praferre, adeo ut teneatur de damnis, si eam non praferat ?*

Resp. Contractus, vi cujus habet rem alienam, *vel* cedit in sui tantummodo utilitatem; *vel* inutilitatem alterius tantum ; *vel* in utilitatem utriusque. Si *primum,* ut si rem commodato acceperit, debet rem illam sute praeferre, vel, si hæc sit longe pretiosior, dominum de sum rei pretio facere indemnem, quia in sui solius gratiam res alterius adducta est in ruinam.— Si *secundum,* ut e. g. si rem deposito accepi, distinguendum. Si hæc sit multo pretiosior, debeo illam conservare ; attamen possum exigere compensationem totius damni, quod passus sum eam servando. Si res mea mque pretiosa sit, non teneor rem alienam praeferre, meæ, cum hanc in illius tantum utilitatem retineam. Si *tertium,* ut e. g. si ut proxeneta *(agent}* ad rem alterius vendendam pretio conductus sim, sunt qui putant, posse me, cætcris paribus, rem meam praeferre, cum caritas me non

1 L IV. 635.
« L. IV. 636.
» 11 A Tr. XIII. 37.
- n. 157.
* L. V. 106. 107.
4 11. A Tr.XIII.37.
1 L. IV. 587.
8 L. IV. 584.
3 II. A. Tr. X. Gl.
4 L. IV. 752. H. A. Tr. X. n. 137

obliget, ut in pari necessitate reni alienam pneferam mea· ; alii vero existimant alteri parti deberi aliquam compensationem, quod \nrceno l magis justum videtur.

758. *Casus.*— 1° *Didacus* vas crystallinum *Caii* valde pretiosum sub nocte reponit in angulo domus, qua nemo erat proxime transiturus, intendens illud summo mane in tuto loco collocare. Sed *Basilins* hac eadem nocte domum sine lumine ingrediens iu vas offendit, illudque frangit. Quid juris?- *Resp.* Nec *J)idacux,* nec *Buxiliux* ad restitutionem tenetur, quia ex utriusque parte deest culpa theologica ; neuter enim cogitavit de damno ve) ejus periculo. Imo nec teneretur alteruter, si aliquod valde remotum periculum praevidisset ; quia in moralibus ad meram possibilitatem non attenditur.

2° *Quirinus* pannum furari intendens, officinam nocte ingreditur, et lumen accendit, adhibita diligentia ad omne periculum incendii vitandum ; sed inopinato casu, nimirum saltu felis, candela in paleas dejicitur, et brevi tota officina incenditur, vixque, arrepta fuga, incolumis fur evadit. Quid de *Quirino ?·—Resp.* Ad nihil tenetur, quia minime periculum praevidit. Imo nec tenetur dc panno, quem furari voluit, etiamsi hunc apprehendisset, quia etiam illud damnum est involuntarium ; nec apprehensio panni est causa damni, nec gestatio candela· proximum periculum incendii, adhibita sufficienti cautela, creabat. Si tamen pannum non tantum apprehendisset fur, sed furtum consummasset illum e potestate et custodia domini subducendo, quando casu, v. g. candela accensa, pannus combureretur, dc illo teneretur, sicut dicitur de qualibet re furtiva, qua· casu fortuito apud furem perit.— Ita Lugo,[2] Lacroix.[8] Cfr. n. 734. 1°.

3° *Pomponius,* animo vindicta impulsus, dum a nemine cerneretur, glandem explosit in capram *Mauri* in pnedio domini placide pascentem ; sed loco capra illæsa· attigit et occidit vaccam *Marini* post sepem, ipso prorsus ignorante, jacentem. \d quid obligandus sit *Pomponius ?—Resp.* Ad nihil. Etenim non tenetur ad quidpiatn pro capra pnedicta, cum illæsa maneat ; nec pro vacca, cum illius damnum nullatenus præviderit. Quid autem si vacca ad eundem dominum pertineat? (π-cit difficultas siquidem damnificator tali personæ damnum inferre vere intendit ; quamvis enim non destruat rem specialiter intentam, eum in genere inimico nocere velit, actio damnificativa, quam ponit, eidem domino formaliter injuriosa videtur. Attamen sistendo in rigore principiorum adhuc probabilius excusari potest, si nullatenus, ne in confuso quidem, hoc aliud damnum præviderit. Dici enim potest, men· per accidens illud evenisse ; nec prava intentio eidem nocendi facit, ut rei prorsus ignoratæ damnum evadat voluntarium. Secus tamen si volens generatirn inimico nocere, quantum posset, varia objecta damnificanda aliquatenus in confuso cognovisset. Recole dicta n. 746 ct 755.

4° *Sidonius* videns *Justinum* praetereuntem, putansque esse *Titium,* dicit sociis : Eu, iste non est scrupulosorum *primipilus!* . . . Sed est homo nihili, fur, fornicator et bibulus. *Qittrr.* quid *Sidonius,* detecto errore ? — *Resp.* Dicta retractare debet coram iisdem sociis, quamvis involuntarie iu *Justinum* haec dixerit, et ni faciat, omnia damna, quæ ex diffamatione subsequuntur, reparare tenebitur. Cfr. n. 749. q. 3°.

5° *Babinus Rogeritun* moribundum iterata prece ct blanditiis, seclusa tamen omni fallacia, inducit ad lacerandum testamentum in favorem *Pauli* jam conditum, ut ipse, vcl amicus, aut consanguineus lueres constituatur. Determinatur autem *Babinus* ad id agendum pra ter proprium, vcl amici commodum, ex inveterato odio, quod contra *Paulum* fovet. An injustitia? reus sit *Babinus ? ·* - Nequaquam. Etenim licet proptei odium graviter contra caritatem peccaverit, probabilius tamen justitia virtutem non l;vs't quia nullum jus *Rogerii* strictum violavit. Idem dicendum foret, si quis ex odio avertisset testatorem a constituendo *Paulo* luerede. ut alius quilibet ejus loco constitueretur — Recole dicta n. 757. q. 15°. q. 16°.

6° a) *Joannes* intercipit litteras, quibus *Paulus* munus aliquod postulat, et sic eum ab illo munere consequendo impedit : b) *Pe/rus.* Gubernatoris scriba, litteras, quibus *Catus* officium quoddam effi; gita-

1 p. 557. 2 D. 18. n. 88.
8 n. 165 sq.

bat, aliquantulum seponit, ut oflicium interim conferatur *Titio;* c) *Iphigenius* litteras a<I *Cornelium* missas ac casu apertas legit, et notitia inde derivata in suum commodum, at sine damno aliquo *Cornelii,* utitur; d) *.Intoniits* scriba ab */[uberto* pretio conductus utitur notitia, officii sui occasione accepta, in detrimentum *Huberti,* vel etiam eorum, qui litteras huic scripserunt. Ad quid tenentur *Joannes, Petrus, Iphigeniae, Intonias?*— *Joannes, Petrus, .lutonius* de damno tenentur respective erga *Paulum, Caium, /Iitberlum,* vel eos qui huic litteras scripserunt, cum mediis injustis usi sint ad hos impediendos a consecutione boni. Et *Joannes* quidem ac *Petrus* tenentur ad compensationem mstimandam pro ratione spei, qua· *Paulo* ct *Calo* afliilgebat obtinendi munus. *Iphigenius* vero ad nihil tenetur, cum damnum nullum intulerit.

T Carolus suadet Gubernatori, ut *Patriciam* prie *KHiano,* alias certe designando, ad munus eligat. Ad quid obligandus *Carolus ?* Ad nihil, dummodo suadendo nulla fraude, calumnia, aliisve mediis injustis usus sit. (n. 757· q 15°.)

8° *Hilarius* a) ex odio erga *Philippum,* tabellionem inducit ne in gratiam *Philippi* actus coram eo fiat, qui alius irritus erit ; b) ut noceat *Rerlhte,* alias hæredi instituenda· a *Caio,* scribam, vel alium conficiendo testamento idoneum, subdole amovet, ne opera ejus utatur *Cains* moribundus, qui alterius operam vix habiturus est. An injusta' damnificationis reus *Hilarius?* Est prolecto in priori casu, (plia cum tabellio vi muneris ad operam suam *Philippo,* eam ut supponitur expostulanti, praestandam tenebatur, *Philippum* jure suo stricto privavit. Idem *per se* resolve in casu posteriori. Dico : *per se;* nam (pium passim apud nos alio etiam modo morientis voluntas vim obtinere valeat, coram testibus scilicet eam declarando, vix aderit obligatio restituendi *Ih-rtlur,* nisi vis a *Ililario* fuerit adhibita. ne testamentum ulla, qua valere possit, ratione condatur.

9° *Felir* a) detinet cursorem, ne negotium peragatur *Ferdinando* utile ; interim vero occasione in sui utilitatem utitur; b) alias veredos omnes in oppido pretio conducit, ne idem *Ferdinandns* ad locum quemdam se conferat, ubi lucrum ingens facturus fuisset. An *Felix Ferdinundum* indemnem facere tenetur ? *Distinguendum.* Si vi vel minis detinuit cursorem aut veredos conduxit, *uj/irm.* Si suasione tantum vel arte, *negat., nisi* cursor a Ferdinando conductus fuisset aut alio contractu negotium Ferdinandi gerere debuisset.

ARTICLES III.

DE 1NJVSTA COOPERATIONS.

Cooperatio ad damnum proximi novem modis fieri potest, (piorum sex priores sunt positivi, tres posteriores negativi. Omnes sequentibus versibus continentur:

Jussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
Participans, mutus, non obstnus, non minjitestims.

Ut cooperatio restitutionis obligationem inducat, debet, ut quæcumque damnifica tio, esse injusta, causa damni efficax et quidem certo talis, ac theologice culpabilis (n. 746). Iline ille, (pii in modum tantum inferendi damnum influit, ad restituendum in tantum solummodo tenetur, in (piantum iste modus alteri fuerit nocivus seu causa damni certo efficax. Cfr. n. 764. q. 1° ct Mar. p. 278. n. 79, 80.

§ 1. *De jubente.*

759. — *Jubens* seu *mandans* dicitur, qui alterum *sive* imperio explicito aut implicito (v. g. silentio, quod consensui æquivaleat), tamquam pnepositus. *sive* vi, minis aut precibus, *sire* contractu expresso aut tacito inducit, ut damnum *suo nomine,* i. c. in suî utilitatem aut gratiam (et etiam sic distinguitur a *consulente')* alteri inferat.

Jubens tenetur ad reparandum omne damnum imperatum et ex vi mandati illatum ; secus autem, si damnum jam factum solum ratihabet. Ratio est, quia in priori casu, non vero in posteriori, ellicaeiter in damnum influit.

760. Qt esita .— Quær. 1° *-tn teneatur ad restitutionem mandans, si mandatum revocaverit, antequam damnum fuerit Hiatum ?*

Resp. Neg., si revocatio innotescat mandatario ante exccutionem mandati ; secus si, *quacumque ex causa,* nullatenus aut tardius innotescat : quia in hoc, non vero in illo casu influit in damnum (n. 750. q. 4°).

Quær. ~ *In matidaas tenentur de damni», qua mandatorio Hl mandat/* rj77-//Z/o//r *obvenitiid !*

H^/i. .Iffrm., si mandans per fraudem, vim aut metum injustum alium coegit, vel pactum de indemnitate præccssit : verum nec in hoc casu tenetur de damnis mandatario sua ipsius culpa aut casu ((piem nemo pnestat) obvenientibus, nisi et casum præstare promiserit. Secus *neg.*

Quær. 3 *In mandans teneatur reparare damnum, quod executor ex errore invincibili alteri inhdit l*

Resp. Λ/γ/., modo error propter rei mandatae difficultatem non cx ipso mandato sponte (piasi sequatur (Mar. p. 280. n. 86). Hat io est, quia vera damni causa est error mandatarii, non mandatum.

761. —Quær. 4 ' ζΛ/ *et quando mandans etiam monere debeat eum, cui noceri jussit ?*

.*Resp. Neg.,* saltem ex justitia, si mandatum jam *efficaciter* revocavit. Secus *affrm.,* dummodo non multo majus incommodum, v. g. periculum famæ vel libertatis, sibi ex monitione immineat. Quod enim tollit obligationem damni reparandi, idem tollit obligationem illud pnecavendi. Illati vero damni præstandi obligatio, quamprimum fieri potest, implenda est. Mar. p. 279. n. 84.

Hi. *De consulente.*

Consulens dicitur ille, (pii consilio, precibus, promissis, suggestione motivi, vel ostensione vite aut medii nocendi alium induxit ad damnum inferendum.

762. I'k in c ipia .– I. Consulens peccat contra justitiam, quoties sciens ct volens præbrt iniquum consilium, (pio alter efficaciter inducatur ad damnum injuste inferendum ; quia damnum est et ipsi imputabile. Constat etiam ex propositione 39" ab Innoc. XI. damnata, p. XVI.

Il Consulens, (pii bona fide dedit damnosum consilium, cognita veritate tenetur illud retractare, ct quidem ex justitia, quoties sine æquali suo damno retractare potest. Patet cx dictis n. 719. q. 3°.

III. Consulens vero non tenetur ad restitutionem, si executor absque illo consilio impie bene et eodem modo damnum fuisset illaturus; quia tunc consilium non efficavilcr in damnum influxit. Secus vero, si exsecutor simul consilio alterius motus fuit, licet damnum etiam sine hoc consilio evenisset ; esset enim *de Jacto* vere concausa efficax.l

763. Qu.e s it a . — Quær. 1° *Au teneatur ud restitutionem consulens, qui consilium suum revocat ante erecutioiiem damni?*

Resp. 1! *Neg.* si consilium fuerit *nudum,* id est simplex, quia per revocationem tollitur tota vis consilii.— Ita *communiter.*

Resp 2' Si consilium fuerit *vestitum,* seu motivis innixum, *controvertdur.* Secundum *S. Alph? salis probabiliter* etiam *neg.,* modo adhibita fuerint in retractatione alia motiva, saltem æque efficacia, v. g. ieterna· salutis, — contra *alios,* quorum sententiam probabiliorem quidem, non tamen *longe probabiliorem* dicit. Excipe, sj furi ad damnum ini'ei<ndum determinato ostenderis modum ingrediendi domum, (piem secus non invenisset, aut quid simile; quia cooperatio tua tunc fuit vere efficax, præserhm si praviderís, furem pravum suum propositum non esse mutat urum ; nisi tamen monueris eum, cui damnum imminet, ad quod in casu teneris.'

Quær. 2 *An teneatur ad restitutionem consulens mutus malum ad majus axertendtiut ?*

Resp. Neg.. si agatur de eadem persona, (plia · onsilium ipsi favet; secus autem, si agatur ile alia, cui secus damnum non fuisset illatum ·, hæc enim, extra rasum. (pio hoc damnum cx caritate subire tenetur (n. 279. 305. q. 1°), rationabiliter invita censetur.

76 L— Quær. 3 *An consulens malum alteri id advertenti teneatur etiam de damnis, qn<e htc passus est exrqttendo q rarum consilium ?*

Resp. Neg., per se. Ratio est, quia ipsi nullam intulit injuriam, cum nulla injuria *scienti* et *volenti* fiat.- Senis tamen, -0 consulens adeo exeeutorem circumvenerit fraudibus vel sophismatibus, ut hic ad consilii iniquitatem non adverterit.

Quær. I' *An consulens tantum modum inju.sbp acttouts teneatur ad rest'dtdtonem ?*

Resp. Neg., si modus sit mere accidentalis, ut sunt communiter circumstantia· temporis, loci, medii. Secus autem, si

‘ 1- **I'** 2 L. IV. 559,
a L. 1\. 559.

modos aliquatenus redundet in substantiam, v. g. si damnum augeat, etc.[1]

Quær. 5° *An teneatur ad restitutionem suadens., ut damnum editu inferatur ?*

Resp. .Veg., si certus sit, alterum esse ad malum determinat uni, nec pravum animum esse mutaturum ; secus in alia hypothesi.[2]

765. — Quær. 6° *An consulens primario re/ secundario tantum ad restitutionem teneatur ?*

Reep., per se secundario tantum tenetur, quia executor est *principaliter a;/ens,* utpote qui nomine proprio et in propriam utilitatem agere censetur. Si autem consilium utile sit consulenti, hic primario tenebitur ; secus si soli exeeutori. Si autem sit utile utrique, aut si ex damno illato neutri utile provenerit, uterque tenebitur pro rata et in solidum.[8]

Quær. 7 *An rei quomodo teneatur ad restitutionem dans consilium nocionm* noc- TR1XA1.E (v-/z *non* impulsivum *lanium) e.i ignorantia graviter culpabili t*

Resp. 1° Si dans consilium, id agat ex suo statu vel officio, v. g. advocatus, medicus, confcssarius, etc., tenetur ad restitutionem de damno injusto, quod ex suo consilio sequitur, sive erga petentem consilium, sive erga illum, contra quem datur. Ratio est, quia ex tacito contractu consultor jus strictum habet ad debitam illius scientiam ac diligentiam.

Resp. 2° Si consulens non sit talis persona, quie ratione muneris vel status sui peritiam præ se ferat, 1° non tenetur erga petentem consilium, nisi ex consilio doloso, seu nisi affectet magnam peritiam, (pia caret ; 2° obligatur tamen erga tertiam personam, qme inde damnum patitur, si ipse propriam imperitiam noverit, et damnum secuturum saltem in confuso praeviderit.[4]

766. *Resolves.* 1° Mulieres, plcbeii et alii generatim, quorum nota est insufficientia, si peritiam non dolose affectent, nihil restituere tenentur iis, qui consilium ab ipsis petierint. Attamen tenentur erga alios, quibus ex ipsorum con-ilio damnum illatum est, si damnum istud sufficienter præviderint ; rei enim sunt, dum temeraria dantes consilia in ﬕi quæ ignorant, ﬕ exponunt periculo innocentem invitum lædendi.[1] — Quid vero si (piis ope v. g. ephemeridum, aut alius publice, magnam in medendo tiliquo morbo affectet peritiam, aut medicina' cuidam, cæteroquin innocua·, vim tribuat vix non extraordinariam aut. generaliorem (piam habeat? Ex consuetudine dicta illa non obtinent *plenam* fidem, nec injustitiie reus erit, nisi *aut* scientia ordinaria careat, *aut* diligentiam ordinariam omittat, *aut* propter falso existimatam scientiam salarium, vel propter medicinam haud (xtraordinariam pretium supra commune exigat.

2° Si suasione vel hortatu causa fueris, ut majus damnum inferatur, quum alioquin illatum esset, teneris tantum dc (lamiii excessu. L ude si furi *per .ve* parato ad surripiendum S 100, persuasisti, ut 200 surriperet, probabilius contrahis tantum obligationem 100 restituendi.

.3° Si duo simul consulant furtum *Petro,* qui eorum consilio inductus furetur, uterque tenetur ad restitutionem ; nam licet etiam altero tantum consulente *Petrus* furatus fuisset, de laeto tamen uterque consilio suo intinxit, et eo ipso uterque causa fuit furti.—S. Alph., Lugo.[8]

i° Ad restituendum tenentur medici, causidici, confessarii, cæteriquc ex officio consiliarii *mediocriter* tantum docti, qui in re *difficili* consilium dant, (pio alteri nocetur, etiamsi non ignorent se ad casus difficiliores solvendos, tractandos, ete. esse impares. Item, etiamsi muneri suo pares, si res difficiles, non maturo pro rei gravitate prumiss-) examine, tractant, dummodo saltem in confuso attenderint ad obligationem rem penitius investigandi atque ad damnum cx negligeutia sua oriturum ; (piia hi omnes ignorantia *culpabili* aliis ﬕocent.·

§ III. *De consentiente.*

767. l'itixi tl'i v — 1. Consentiens ad restitutionem tenetur, quotiescumque scienter ac liber· aut consensum dat aut sententiam fert, quibus in damnum alterius efficaciter influit. Dico: *influit;* quia qui damnum fieri videns aut factum audiens, illud tantum approbat, quin alterum ad nocendum moveat, *interne* solum contra justi-

i L IV 503. H A. Tr. X. 40
a L. IV. 563. 8 L. 1\ 560 4 I. IV 564

1 L. IV. 564. 4 L. IV. 561.
8 1) 19. n. 2-12. « Mar. p. 283. n. 94.

tiain peccat. Dico : *efficaciter,* quia si efficaciter in injuriam non influeret, non teneretur ad restitutionem. Idem resolve, si, seclusa fraude aut pacto speciali, alium a consecutione boni, ad quod nullum jus haberet, suffragio suo impediret.

II. Non tenetur de damno, qui sententiam aut suffragium prius datum authentice revocat, antequam consummetur nequitia; neque suffragans bona tide, quamvis, ut supra n. 749. q. 3° dictum fuit, detecto errore teneatur ex justitia votum suum revocare, si per tempus id ipsi liceat et sine gravi incommodo possit.

768. Qt'.ESITA.— Quær. [1] *-In teuea·titr ad restitutionem consentiens, qui dat injustitia suffragium, .si non desint alia suffragia jam at! damnum sufficientia ?*

Resp. [1] Certum est, consentientes omnes mque ad restitutionem teneri, si de condicto suffragia dederint ; cum, inita conspiratione, omnium sit unica actio moralis. Item si secreto feruntur.

Resp. 2° t ertum est etiam, omnes consentientes contrahere obligationem restituendi, quando eodem tempore suffragium tulerunt ; quia, cum nullus tunc prior fuerit neque posterior, sententia resultans ex suffragiorum summa singulis suffragantibus merito tribuitur.

Resp. 3° Certum quoque est, non excusandos esse a restitutione eos, qui primi dant suffragium, antequam numerus sit completus, etiamsi pne videant non dcfnturos alios, qui consentiant, (piia vere influunt in damnum ; quamvis enim sine illis esset inferendum, per illos tamen partialiter de facto infertur. Ita *communiter.* — Lugo.[1]

Resp. 4° Utrum vero, seclusa conspiratione ct simultanea suffragiorum collatione, possint excusari a restituendi obligatione ultimi suffragantes, «piando jam votorum numerus ad negotii *definitionem* requisitus expletus «st. *coutrorertitur.* › Alph.,[2] Lugo[8] et plures alii : (firmant, «piia ejusmodi suffragatores nullo modo sunt causa damni, cum jam illud sufficienter ab aliis prmparatnm ac determinatum fuerit.— Dico: ‘‘ad negotii *definitionem.*” Secus enim, si votum foret consultativum, vel (quia per illud siiffragiorum numerus augetur) influxurum provideretur iu sanctionem rei injustæ, quæ alias vetaretur, (p) p. 475.

7fi9 —Quær. 2° *An m dubio, utrum tuum suffragium fuerit er prioribus et necessariis ad damnum inferendum, tenearis ad restitutionem ?*

Resp. t era, juxta S. Alph.,[1] sententia docet «piemlilx-t teneri pro rata ; aliis vero non restituentibus te teneri ad totum. Ratio prioris per se patet. Posterioris hæc est, quod tuo suffragio saltem jus, «piod habebat la.‘su> ad recuperandum ab aliis suffragatoribus damnum illatum, deterius fecisti. Casus esset, si vota secreto lata fuissent.

Quær. 3° *.In obliyationem restituendi contrahas, si suffragium non fers, cum ferre possis ?*

Resp. [1] A>//., si suffragii dandi jus sit tibi in merum tui favorem aut gratiam concessum ; quia nullam tunc alteri infers injuriam.

Resp. 2° *.tffirm.,* si dandum foret ex officio, et ipsius omissio esset causa efficax damni gravis et injusti. — Lugo et alii *communiter.* (1) p. 482.

§ IV. *De palpone.*

770, *Pulpo* dicitur qui laudando, adulando, susurrando, vituperando, injuriam exaggerando mo\ct alium ad damnificandum. Dc palpone hæc tenenda :

1° Qui induxit alium ad damnum inferendum proponendo laudem aut secus ignominiam secuturam, tenetur de damnis. Talis enim cooperatio se habet instar consilii, cum nempe agendi motiva de se communiter efficacia proponuntur. Quocirca palpo iisdem omnino obligationibus obnoxius est, ac consulens : de quibus ʎ id. supr. n. 762 et seqq.

2° Qui homini injuria affecto ita re- præsentant hujus injurin' magnitudinem, ut ille commotus vindictam sumat, ad restituendum tenentur, modo saltem damnum probabiliter secuturum essi adverterint.

3° Non tenetur autem ad restitutionem, (pii facinus jam patratum approbat vel ratum habet, nisi causa sit, cur non fiat restitutio, aut nova damna inferantur.[2]

1 D. 19. n. 17. 2 L. IV. 56<k
3 D. 19. n. 17.

1 L IV. Sfiti.oll. II ʌ.Tı \ 50 - I. 1\ 3G7.

j V. *De recursu seu de receptante, vel recursum prirbente.* hæc tenebis :

771. — 1° Receptans, — nimirum qui «cientor ac libere malefactori, quatenus malefactori, pr.ebet assecurationem et commoditatem, ut vel malum inferat confidentius, vel illatum non reparet,—tenetur do damnis exinde provenientibus. .Sic enim furis voluntatem in proposito vel furandi, vel non restituendi, vel iterum furandi, efficaciter ac injuste determinat, aut firmiorem efficit.

2° Pariter ad restitutionem tenentur mercatores et præsertim caupones, qui accipiunt furta fdiorumfamilias, famulorum, etc., vel ea occultant, aut etiam sibi vindicare iu pretium mercium, compotationum, etc. solent.

3° Inter receptantes computandi non sunt illi, qui amicos vel consanguineos malefactores domi recipiunt; nec illi, qui cos sub spe emendationis occultant, vel iis ostendunt viam, qua fugere possint, cum ad carcerem vel ad necem quaeruntur.[1]

§ VI. *De participante.*

Participans duplex est : alius in prreda, alius in actione damnosa. Hinc statuenda sunt sequentia.

772. PniNciPiA. — I. Participans in præda tenetur ad restitutionem partis, quam accepit et apud se detinet ; patet ex superius dictis de possessore maire fidei.

11. Participans in actione damnosa per cooperationem *formalem,* seu talem, quæ vere concurrit ad *ipsam* damnificantis *malam voluntatem* (cfr. n. 303), ipsum v. g. tutando; munusculum ab co accipiendo, ne clames dum damnum infert; eum certiorem faciendo de tempore vel modo commodiori actionis damuificativæ ponenda·, — *semper* ad restitutionem tenetur. Ratio est, quia in hoc casu adsunt 1res conditiones quæ requiruntur ut actio damnificans restitutionis obligationem inducat. sc. actio est *injusta; causa damni efficax, theologice culpabilis? tide dicta* n. 746.

Ill Participans in actione damnosa per cooperationem *materialem,* excusatur a peccato cl a restitutione, si agit ex causa justa et proportionata (n. 306). Ejusmodi autem erit causa :

a. In cooperatione ad *damnum vita,* æqualc tui ipsius ♆ita damnum, ut si gladium traderes occisuro eum petenti, ipse alioquin occidendus: nam nemo tenetur impedire damnum alterius (etiamsi alter sit in extrema necessitate) cum æqiiali proprio damno. Ita communior (S. Alph. L. IV. 571. 697. *Istr. e prat.* (.'. X. 56, licet aliter in II. A. \. 56. 116.;. Excipienda, ut per se patet, est actio, quæ foret cooperatio immediata in ipsa actione occisiva seu alterius eum alio co-oecisio : esset enim cooperatio, ex fine operis, formalis *(Istr. e prat.* ib.).

b. In cooperatione, sive immediata sive mediata, ad *damnum in bonisfortunée,* causa, justa et proportionata erit damnum tuum Superioris ordinis, i. e. vitæ, membrorum vel damnum grave famæ. Ratio, quia damnum patiens, in hoc casu, quoad cooperationem tuam non esset rationabiliter invitus.— Esset vero, si damnum tuum foret æqualis tantum ordinis.' Excipe 1° si, nimia sit inæqualitas, ut si furando parum de alienis possis servare te indemnem in magnis; sed eo in casu teneris rei ablatie valorem domino restituere; cum agatur de re in eodem genere, et æquivalentcr possideas quod alterius est ;[3] 2° si cooperatis ad damnum in bonis fortunre possit ac velit ea reparare ; 3° si damnum in bonis fortunæ absque coopérante requaliter et certo *ab agente* per sc ipsum illatum fuisset, et hoc in casu neque peccat, neque ad restitutionem tenetur. Ratio exceptionum est, quod secus dominus esset irrationabiliter invitus.[8]

j VII. *De muto, non obstante, non manifestante, seu de cooperatoribus negativis.*

Cooperatores negativi ii sunt, qui non impediunt damnum, quod ex pacto saltem tacito impedire tenentur. Dicuntur vulgo *mulus, non obstans, non manifestans.* 10 *Mutus* ille est, qui non loquitur, non clamat, non praemonet damnificandum, dum ad id ex officio vel contractu tenetur. 2° \'on *obstans* dicitur, qui non præbet auxilium quod potest, ct ex justitia debet præbere, ne damnum inferatur. 3° *Non*

» L. IV 568. II. A. Tr. X 52.
2 L. IV 571.
« L. IV. 569. 571. s Scav. T. II. u. 675.
3 !.. IV. 571.

manifestans vocatur, qui, dum potest et ex justitia débet, malefactorem domino læso, aut Superiori non manifestat, atque hac ratione causa est, ne hesio resarciatur. (icterum eadem principia, etedeinque applicationes morales omnibus hisce cooperatoribus conveniunt.

773. 1'h in c ipia .— I. Nemo ratione damni non impediti tenetur ad restitutionem, nisi ex pacto illud impedire teneatur; qui enim non adigitur ad damnum ex pacto impediendum, ex sola caritate obligatur, cujus violatio ad restitutionem non obligat.

II. Omnes, qui obligantur ex pacto impedire damnum alterius, si id culpabiliter negligent, ad restituendum tenentur; ex justitia enim damnum impedire debent. Ergo si omittant, contra justitiam peccant, ct proinde ad damna resarcienda obligantur.

III. L t negative cooperatis ad restitutionem teneatur, necesse est, ut damnum sine gravi incommodo impedire potuerit; quia nec contractus, nec lex positiva cum gravi onere (saltem ut plurimum n. 137. § fin.) obligare solent.1

774. Qv .e s it a .—Quær. 1° *confessorius teneatur ad restitutionem, si pernitentem de restitutione facienda ex gravi negligentia vel ignorantia monere omiserit ?*

Resp. Neg. probabilius. Etenim licet ex officio confessarius teneatur bene instruere pcenitentem, ideoque peccet graviter, si id omittat, quando necessarium est; non tamen ad hoc tenetur ex justitia erga tertium. Excipe, si confessorii silentium approbationi lequivaleat, v. g. si interrogatus responsum, sine causa sufficienti, ita declinet, ut absentia obligationis pomitenti suadeatur. — S. Alph.,3 Logo, Suarez, et alii *communiter.*

Quær. 2° *An famuli teneantur ad restitutionem, quando culpabiliter non impediunt damna, qu<p domino inferuntur l*

Resp. Neg. probabilius, quoad damna ab aliis famulis aut personis domesticis illata, nisi res ipsis specialiter, pacto scii, saltem tacito, commissa fuerit, v. g. clavi cellæ vinariæ ipsis tradita. — *Affirm. communius et probabilius,* quoad damna ab extraneis illata. — Ratio, quin in priori casu, *ob jurgia pr/prisa,* illud onus in contractu opera' locandæ iu se suscepisse non videntur, videntur vero in posteriori.§ *Hodie* tamen, cum cuique >ua opera contractu diligenter circumscripta demandari soleat, nec hoc,*generaliter,* admitti potest. Quare ad hunc contractum,1 vel, eo deficiente, ad consuetudinem attendendum est.

775.— Quær. 3' *An superior (meatur aA reparandum damnum a suis subditis (operariis, faiuulis, filiis, uxore) illatum 1*

Resp. 1° Pro foro civili vide Kent.3

Resp. 2' Quoad *forum udernum.* supposita culpa theologica : *a. Affirm.,* si prieeavcudi damni obligatio etiam ‹ x pacto, saltem tacito, suscepta luerit, v. g. -i herus opus ex paeto perficiendum, mandato operariis sibi subditis t sequendum commisit, aut si quis ex officio publico aliorum damna impedire debeat :§ *b. Affirm.* pariter, si, damna a subditis inferenda videns aut jam illata noscens, sileat, ct tales sint circumstantial, ut silentio suo.qua *palpo,* in damni illationem aut reiterationem efficaciter influat : *c. Neg.* in caderis casibus, ubi agitur de proposito qui suis -ubditis invigilare debet tantum ex *pietate ;* nam hujus violatio gravis quidem culpa reatum, non vero restitutionis obligationem inducere potest. Quod si in casibus, de quibus sub c, lex civilis damnum a proposito prostandum decernat, hæc legis dispositio ad justitiam legalem pertinebit, nec ante sententiam obligabit.4

776.—Quær. 4° *An teneatur ad restitutionem, qui per omisAonem suffragii injusta sententùe non obstiterit?*

Resp. Distingue inter jus suffragii ex officio ct suffragii ex privilegio seu ex mero favore, juxta dicte n. 769. q. 3°.

Quær. 5° *Au lent atur ad restitutionem, qui accepit pecuniam a fure, ut taceat, si ex officio clamare non debeat ?*

Resp. Neg. probabilius, saltem *per se.* Ratio est, quia tacere posset ob preces furis absque injustitia, siquidem clamare ex justitia non tenetur. Ergo « *pari* ob munera promissa vel tradita tacere potest absque injustitia.- I.ugo, Tamburinus, etc. — Sectis autem dicendum esset, si pecuniam acciperet, ut observet, num quis adveniat ; (piia tune furto positive cooperaretur.

Quær. ◊ *An custodes non denuntiantes dainnijicalores Iciteantur compensare omnia damna et etiam solvere mulctam î*

' L. IV. 573. 2 I,. IV. 578. 3 L. IV. 3H.

1 Mar. p. 294 η. 116
2 \ ol. 11. η 192 Note 3 η. 259. 260. ıı. 149 (3)
3 Mar ρ. 291. η. 112. « Ib. η. 112. 113.

Λλ,/λ ad 1om *Jffirm., per se,* quia ad damna impedienda constituuntur; excipe, si agatur de rebus levioris momenti, pro quibus, ex consuetudine et præsumpta domini voluntate, sufficit secreta admonitio.

7ir.v/>. ad 2Dm -Ve//. *probabilius* ob praxim contrariam, cui communis sensus concordat. Idem dicendum de judice non irrogante, aut magistratu non post niante muletam punitoriam. Excipe, si apud judicem facta fuerit dainnificatoris denuntiatio.1

CAPUT III.

DE CIRCUMSTANTIIS RESTITUTIONIS.

Pnccipuie circumstantia? restitutionis hoc versu habentur :

Quantum restitues ? cui ? quo ordine ? quomodo ? quando ?

ARTICULUS I.

QUANTUM SIT RESTITUENDUM ?

777. – Quantitas restitutionis mensurari debet ex quantitate rei ⁂ccepta vel cx quantitate damni illati, aut influxus in injuriam proximi.

Cum speciales difficultates de sola solidaritate occurrant, de ca solum specialiter agemus.

De solidarilate.

Definitio. — Solidaritas, seu obligatio restituendi *in solidum* est onus incumbens singulis cooperatoribus integrum damnum illatum reparandi.

Dirisio.— Duplex distinguitur solidaritas, scilicet 1° *absoluta,* quæ locum habet, (piando quis tenetur totum damnum reparare; 2° *conditional·!,* (piando singuli cooperatores restituere tenentur pro aliis cooperatoribus delicientibus.

778. Pr in c ipia. I. Quilibet exeo operatoribus concurrens ellicaeiter ad damnum, ita ut hoc *lotum ei moraliter adseribi* tenetur ad restitutionem in solidum, id est in integrum, sive absolute, sive saltem comlitionate. Ratio est, quia quilibet est causa etlieax ct injusta totius damni, ct proinde totum reparare debet. — Vogler? et alii *communiter.*

1l Alicui autem cooperatori *totum damnum adseribi potest* certo in casu duplici, scilicet 1° *quoties illius cooperatio est necessaria,* licet non sufficiens, ad totum damnum inferendum ; v. g. si præbcas suffragium necessarium ad injustam sententiam ; 2° *quoties cooperatio Jit ex conspiratione efficaci,* qua damnifieatores ita se ellicaeiter ad damnum excitant, ut singulis non concurrentibus damnum non eveniret.l

111. Quicumque est causa principalis damni, tenetur restituere in solidum *absolute ;* cæteri autem cooperatores icquales, vel causic secundarim, *conditionale* tantum tenentur. Ratio est, quia principalis agens, uti mandans, dux. etc., ipso facto in se suscipit absolute totum onus damni reparandi, cum ipse primario illud inferat, nec utatur aliis nisi velut instrumentis ad proximum damnificandum. Quisnam autem dici debeat causa principalis, dicetur infra.

Quoad causas vero secundarias merito monet S. Alph.,2 in praxi raro expedire rudes monere seu obligare ad totum damnum reparandum, licet certo teneantur in solidum; quia, ait, "difficulter isti sibi persuadent se teneri ad restituendam partem a sociis ablatam. Quinimo satis præsumi valet, quod ipsi domini, quibus debetur restitutio, consentiant, ut illi restituant tantum partem ab eis ablatam ; cum aliter valde sit timendum, ut nihil restituant, si obligentur ad totum "

" Ilinc est," pergit S. Doctor,3 " quod confessarius quemlibet istorum (præcipnc si est conscientiæ parum meticulosis) hortetur ut restituat quod debet, quin quantitatem explicet, sed remittens dictamini conscientia' illius."

77d. Qu.ESITA.—Quær. 1° *rln tenearis* IN SOLIDUM, *in dubio, an influxeris in totum damnum ?*

Resp. Net/. probabilius cum sententia communi, quia onus certum imponi nequit pro incerta obligatione.4

Quær 2° *rln tenearis* IN SOLIDUM *in dubio, an alii suam /artem pro rata restituerint ?*

Resp. S° Alph" minime probatur sententia negans.6 In dubio *neyalico* alios debito suo satisfecisse præsumendum puto.

» Mar. p. 290. n. 119. 2 n 342.

‘ !.. I\ 579. I. I\ 579.
3 H. \ Tr. X 51. !.. IV 579.
6 L. IV. 579

Quær. 3° *Jn detur obligatio restituendi* IN SOLIDUM, *ubi cooperatio influit quidem in lotum damnum rei iudividua·, sed non est de se sufficiens, nec necessaria, neque procedit e.r conspiratione stricta, r. q, si quatuor asportent trabem, quam tres etiam exportassent ?*

Resp. Neg. probabiliter, quia, eum tota ratio obligationis sit influxus in damnum, illa non debet esse major quam ipse influxus. Aliunde si quis opere suo concurrat tantum ad partem damni, v. g. vastationis horti, ad totum autem damnum eatenus eum aliis concurrat, quatenus reliqua horti pars vastata ab aliis jam fuerat, ipse autem quod integrum ab illis relictum reperit, hoc pessumdet ; hic sane non tenetur reparare nisi partem damni, cujus auctor fuit; ergo, *a pari,* qui concurrit partialiter ad damnum individuum, partialiter tantum ad damni reparationem tenetur, quia causam partialem posuit.[1] — Lugo.[2]

780. — Quær. 1° *rln tenearis* IN SOLIDUM, *si actio tua fuit quidem sufficiens ad totum damnum inferendum sed minime necessaria, neque e.r. conspiratione processit, v. g. si ignem domui aliena· simul cum pluribus aliis apposueris ?*

Resp. Controcertitur. .tflirmant probabiliter, imo et *probabilius* non pauci, quia ubi actio tua fuit *sufficiens* ad effectum damnosum, reapse totum damnum moralitcr tibi ct singulis aliis est adseribendum. Roncaglia, Sanchez, SalmanL, etc. — *Negant* vero alii *probabiliter,* quia, licet actio damnificativa sufficiens fuerit ad totum damnum, non habuit tamen nisi influxum partialem in illud, cum nec fuerit necessaria, neque communis eum aliis ex conspiratione. Ergo non est causa moralis totius damni. Nec refert quod de re *individua* agatur; quia cooperatio ad totum damnum non extenditur. Attamen id intellige, quoties sine tuo concursu damnum nihilominus evenisset ; secus enim etiam actio tua ad illud necessaria dicenda foret. — Sporer, Navar., etc. — Utramque sententiam probabilem habet S. Alph.[3]

781. *Resolves.* 1° Si (piis ex cooperatoribus totum damnum reparaverit, alii liberantur ab omni debito erga creditorem; sed ille, qui totum restituit, recursum halx't contra alios damnificatores ieque obligatos, seu tales quorum quisque pro sua rata tenetur, ut ratio perspicua demonstrat.

2° Si furi, qui propter efficacia motiva jam omnino determinatus est ad furandum, suggeras novum motivuni. quod stimulum ei addat, non teneri deficientibus cæteris coopérâtoribu totum damnum resarcire, quia motivuni tuum in damni substantiam non influxit.

3° Imo *jrrobabiliter* ob eandem rationem nihil refundere delx-s cx justitia, si tantum inducas alium, ut aliquanto citius aut alacrius damnum inferat.

ARTICULUS II.

CUI SIT RESTITUENDUM ?

782. —Restitutio facienda est ei, cujus jus fuit læsum. Quare :

1° Damnum passo (qui et *creditor* vocatur), si ob damnum datum debeatur.

2° Si ob injustam rei alieme detentionem debetur: *a.* Ipsi domino, si res domino fuit ablata : *b.* Non domino, sed *justo* possessori (v. g. commodatario), si res huic surrepta fuit: hujus enim jus *possessionis* læsum fuit. Idem resolve, si dubium sit an hic *juste* possideat, quia in dubio pnesumptio favet possessori. Domino autem, non possessori, si hic re cum domini injuria probabiliter abusurus sit.[1]

3° Mortuo domino aut, ut supra, possessore. res restituenda est hæredibus, qui ab intestato aut ex testamento iu jura defuncti successerunt ; nec erogari potest in requiem animæ defuncti, nisi ex expressa aut saltem præsumpta luendum, non vero defuncti voluntate, eum jam illi, non vero hic, rei dominium aut possessionem habeant.[2]

4° Si post diligentem inquisitionem dubius sit dominus ; vel dubium vertitur inter paucos, vel inter multos. Si prius, ipsis pro rata restituendum est, vel ad compositionem inducendi sunt domini praesumpti. Si posterius, v. g. quia aliquis vendens in aliqua civitate defraudavit multos in pondere vel pretio, restitutio facienda est, et quidem sub gravi, vel

1 L. IV. 579. - 1). 19. n. 82.
3 L. IV. 579 et II A. Tr. X. 55.

1 I. IV. 596 sub 3. 4. Mar. p. 301. n. 128.
• Mac. p. 302. n. 129.

defraudatis vel pauperibus illius loci vel iu pias causas utiles eidem loco; at sub levi tantum defraudatis (et his ue sub levi quidem, si rationabilis adsit causa), puta augendo eodem modo pondus vel mensuram, aut pretium minuendo erga ementes ordinarios, qui damnificat) praesumuntur, si facile fieri possit.[1]

5° Si dommus sit plane incognitus, vel si, licet cognitus, moralitcr tamen neque immediate neque mediate adiri queat, distinguendum est : vel enim res aliena bona fide acquisita possidetur, vel mala vel dubia. Si bona, tunc agendum est ut iu rebus nuper amissis, quarum dominus inveniri non potest (vide supra, n. 656). Si vero mala tide, possessor tali re omnino se expoliare debet, atque in opera pia, aut pauperum utilitatem impendere. Nefas enim est malitiam furi aut maim fidei possessori prodesse.[2] Si demum dubia, perseverante post debitam inquisitionem dubio, res partim pauperibus vel ad causas pias impendenda est, ct partim retineri potest. Cfr. n. 739

6° Si nullus ex dominis graviter læsus fuerit, ct cogniti sint, sub *gravi* restituendum est pauperibus vel aci causas pius ; *sub levi* dominis, ct ne his quidem sub levi, si rationabilis causa excusat. Dixi : 1° *sub yrari pauperibus rei ad pius causas.* Ilafio est quia notabiliter ditescendo ex re aliena grave intulit damnum reipublicic. Dixi: 2° *sub levi dominis ;* nam singulis illorum intulit tantum damnum leve.[3]

Nola pro praxi. — Obligatis ad restitutiones pauperibus scu causis piis prudenter declaratur, se. satisfacere si ea, qu e contribuere solent iu pauperum, ecclesiarum, etc. *non debitam* sustentationem, ea intentione tribuant ut obligationi restituendi satisfaciant. Excipe, si summa restituenda tanta sit, ut solite ejusmodi contributiones eam non cxæquent.

783. Qv esita .—Quær. 1° *-In quando creditor tuus coactus fuit cessionem bonorum fucere, ipsi vel ejus creditoribus restituere debeas ?*

Resp. Generatim loquendo, ei penes quem post factam bonorum cessionem administratio et custodia eorumdeni maneat. Huic enim uni restitutio seu debitorum solutio fieri potest et debet, adeo ut, si alteri fiat, valida non sit, pereatque solventi, si forte res tradita ad manus administratoris non perveniat. Quapropter si de debitis agᵹ retur, quæ ab eo, qui bonis cedit, occulta serventur, fraudi cooperarentur illius debitores, qui, cognita bonorum cessione, ipsi debitum solverent ; quocirca et in foro conscientiæ tuti non forent, et conveniri in foro externo ad iterum solvendum possent. Attamen quandoque posses tuo creditori restituere, v. g. si debitum sit exiguum, si probus sit, et credas illum esse creditoribus restituturum; item si versetur in gravi necessitate, et debito illo valde indigeat ad vitam ducendam, quia, ut docent communiter theologi, bona cedens potest subducere ea, quæ ad vivendum omnino necessaria sunt.—S. Alph.,[1] Gousset.[2]

Ilatio est, quia cx sensu communi dominus incognitus per pauperes vel pias causas censetur repraesentari ; praesumitur enim talem esse ejus voluntatem, quoties rem suam injuste ablatam vel damnificatam recuperare nequit. Ita S. Thom.[3] De hoc certo constat ex Jure Can. quoad lucrum usurarium et siuioniacum. Videtur etiam lex canonica *e.r consuetudine* ad cæteros casus extendi : *Consuetudo autem optima est legum, interpres.* Apparet igitur circa hocy/^v *quoddam gentium* introductum esse.

Dicunt *quidam,* debitorem posse ea impendere in utilitatem quamlibet publicam etiam profanam. Verum in praxi consuetudini genendi standum est. Numquam autem possessor malic fidei, neque damnificator injustus debitum retinere potest (nisi, ut cx S. Alph04 patet, sit ipse vere pauper) ; quia ex jure sive naturali, sive positivo, saltem consuetudinario, ad *pias* causas restituendum est. L. V. 7[1] II. A. Tr. X. 111.

784. — Quær. 2° *Cuinam restituere debeat debitor* EX DELICTO, *si dominus Lesus inveniri nequeat ?*

Resp. Juxta *communem sententiam* restituere debet pauperibus, vel causis piis.

Ilatio est, quia ex sensu communi dominus incognitus per pauperes vel pias causas censetur repraesentari ; praesumitur enim talem esse ejus voluntatem, quoties rem suam injuste ablatam vel damnificatam recuperare nequit. Ita S. Thom.[4] De hoc certo constat ex Jure Can. quoad lucrum usurarium et siuioniacum. Videtur etiam lex canonica *e.r consuetudine* ad cæteros casus extendi : *Consuetudo autem optima est legum, interpres.* Apparet igitur circa hocy/^v *quoddam gentium* introductum esse.

Dicunt *quidam,* debitorem posse ea impendere in utilitatem quamlibet publicam etiam profanam. Verum in praxi consuetudini genendi standum est. Numquam autem possessor malic fidei, neque damnificator injustus debitum retinere potest (nisi, ut cx S. Alph04 patet, sit ipse vere pauper) ; quia ex jure sive naturali, sive positivo, saltem consuetudinario, ad *pias* causas restituendum est. L. V. 7[1] II. A. Tr. X. 111.

» L. IV. 534. 595 et H A. Tr X. 28. Prax. 44. 3. 2 11. A. Tr. X. 67. 69.

• L. IV. 531. q. II._____

1 L. IV. 699. 2 n. 772.

3 2. 2. q. 62. n. 5.

4 L. IV. 696 sub 3. II. A.Tr. X. 17. L. V. 152.

ARTICULUS III.

QUO ORDINE SIT RESTITUENDUM ?

Ordo restitutionis spectari potest tum cx parte eorum qui restituere debent, quando plures in idem damnum cooperati sunt, tum ex parte eorum quibus restituendum est.

§ 1. *De ordine rent'dutionis 'uder cooperatoren.*

785. — Ad ordinem restitutionis in solidum assignandum inter cooperatores in damnum alienum, inspiciendum est, num damni causa sit principalis, seu primaria; utrum secundaria, seu subordinate ; an denique collateralis, scuæqualis. Cooperatores enim in damnum concurrere possunt vel eodem modo seu gradu, vel modo diverso.

Pr in c ipia . — I. Si omnes eodem modo concurrerint, singuli aequaliter in solidum conditionate restituere debent, Tres communi et ellicaci conspiratione ædes incendunt pretii 3000 ; singuli debent 1000 : si duo nequeant aut nolint 1000 solvere, tertius debebit 3000.

II. Si diverso modo concurrant, tenetur 1 detentor, sub quo et prædæ receptator ac particeps ; 2 mandans; 3 executor, sub quo et particeps actionis damnilicativæ ; 1 cæteræ causæ ꝑositiva ; 5 negativa:. Herus jubet famulum furari aut inferre damnum ; hic dubitans, num obtemperet, consilio amici ad obediendum movetur, ae, custode domus non impediente, rem abstulit, et illam alii custodiendam, ne detegatur, tradit. Primo restituere debet detentor, quo restituente, cæteri ab omni obligatione liberantur ; ast si nolit aut nequeat, tenetur herus; in hujus defectu famulus, utroque deliciente amicus, reliquis negligentibus, custos.·[1]

786. *Resolves.*— 1° Ad nihil tenentur caus.e secundarim, si causa principalis restituerit aut remissionem debiti obtinuerit; ƈausa enim secundaria: tantum tenentur in defectu ƈausa principalis, cujus obligatio cessavit.[2]

2° Si una cx causis minus principalibus restituit, causa principalis tenetur eam indemnem facere, quia minus principalis jus creditoris contra principalem acquirit.[1]

3° Si creditor solvat ab obligatione causam secundariam, non ideo liberatur causa principalis, quia obligatio principalis causa· est independens ab obligatione causæ secundarim. Imo quamvis uni e secundariis creditor remittat, non ideo liberæ sunt aliæ causæ -ecundariæ ab obligatione suam partem restituendi, nisi condonatio fuerit omnino plena, vel talis merito praesumi possit.— Lugo, Vogler, S. Alph.[2]

4° Si una ex causis æqualiter obligatis totum debitum restituerit, aliæ tenentur ei partem rependere, quia quisque pro rata sine culpæ satisfacere debet. Quod si unus non posset aut nollet suam partem restituere, cæteri eam inter se dividere deberent.

5° Consulens vel consentiens non tenetur *per se* ante exeeutorem ; hic siquidem prior tenetur, quia executor, deficiente mandante, est causa principalis damni. — Vide tamen exceptiones de quibus n. 765. q. 6°.

§11. *De ordine restitidionis quoad creditores.*

787.— Agendum hic est d< solo casu, in quo debitor ad satisfaciendum omnibus suis creditoribus impar est ; ali,.< enim nullus ordo in solvendis debitis necessario servandus est.

Creditores autem sunt 1° alii *pricile-(fiati,* qui ex legis ꝑositiva privih gio jus habent debitum suum ante alios repetendi ; 2° alii *hypothecarii,* qui ex titulo *hypolhecte* seu *as ecurationis* in bonis debitorum ꝼundata jus habent solutionem obtinendi statim post creditores privilégiâtes ; 3° alii *coiHbiunes,* qui nullo privilegii aut ꝼypotheca Ix-neficio gaudent.

7S8. Pr in c ipia . — I. Ante omnia solvi debent debita privilégiant. Debitu autem privilegiata ex legibus enjusque Status noscuntur. Hujusmodi autem inter cictera sunt tributa Statui, Comitatui, Municipio pendenda.

II. Secundo loco satisfaciendum est

» II. A. X. 00. Nar. p. 300. n. 125. II.

1 L. IV. 581. 2 Ib.

2 L. IV. 581.

creditoribus hypothecariis, servato temporis ordine, juxta Regulam 54 .luris iu 6° ; Q?/7 *prior est tempore, potior est jure.*

III. Demum tertio loco solvi debent debita communia, utpotc nullum jus praelationis habentia.

Res aliena apud debitorem existons, v. g. in deposito, locato, commodato, vel ut vendatur, ante omnia debita quantumvis privilegiata restitui domino suo debet ; res enim illa in specie existons *domino clamat.* Item *(jure Rom.)* res empta ad creditum, non soluto pretio, nec pretii fide data.[1]

7S9. Qc esita. —Quær. 1° ./'/ *debita e.r delicto sint solvenda ante debita ex contra 'Iκ ?*

Resp. Xeg. probabilius, sed omnia æque solvenda sunt pro rata, quia nullo jure constat, priora posterioribus esse praeferenda.'

Quær. 2° *tn debita ex litato oneroso solei debeant ante debita ex titulo gratuito ?*

Resp. .djjirm., quia qui gratuito promittit, apponit semper tacitam conditionem : *si commode prmdure valeam ;* nec gratis bona expendere potest cum praejudicio creditoris ex delicto vel ex contractu. — S. Alph.'

Quær. 3' *In creditores pauperes dirilibi.s necessario proferri debeant ?*

Resp. \eg„ nisi sint in extrema vel gravi necessitate, casu quo creditor dives eis ex ĕaritate subvenire teneatur. Ratio est, quia nullum jus praelationis habent pauperes; et jus divitis tam strictum est quim pauperis, eum justitia commutativa ad personas non attendat.[4] Probabile tamen est eos praeferri posse.[4]

Quær. 1° *ta proferendi sint creditores tempore priores posterioribus 1*

Resp. Controceriilur. Prima sententia *negat,* quia lex nullam praelationem inter h.ec credita assignat ; ex jure autem naturali omnes creditores sunt æquales, cum singuli dumtaxat in debitoris personam, qme sola «eque singulis obligata est. non autem iu hujus bona jus habeant. Si enim essent obligata bona debitoris, creditores eorum dominium jam haberent, nec debitor ea vendere posset, quod falsum est.

Secunda *affirmat,* quia *prior tempore* debet esse potior etiam jure. — Ita Lugo, Salinant. ; et hoc dicit *probabilius* S. Alph.,[1] licet priorem sententiam ut *probabilem* habeat.

790. — Quær. 5° *.tn creditores certi incertis, seu incognitis, sint a debilore antel ponendi ?*

Resp. L trinque *probabiliter* disputatur. Qui *affirmant,* dicunt certa dominis deberi *jure nalurre,* incerta pauperibus *jure* tantum *positivo;* quod *negant* patroni alterius ṣententia qui contendunt etiam pauperibus pro rata restituendum esse, cum Iiîbc praesumatur esse creditorum voluntas, ut quod sibi restitui nequit, restituatur pauperibus.[2]

Quær. 0° *.In prius petenti liceat prius solvere, etiamsi tempore posterior sit ?*

Resp. 1° *Jffirui.,* si *juridice* petat, quia legitima judicis sententia vim privilegii creditori confert.— Ita *omnes.*—S. Alph.[8]

Resp. 2° *ifflrm. probabilius* etiam si petat extra judicium, (plia actionem personalem in debitorem habet, ct totum debitum petendo, jus suum prosequitur ; cætcri vero creditores negligentiæ suæ expensum ferre debent.[4]—Abrogata jam lege, quæ bonorum cessionem in universa Po-dcratione moderabatur,[5] quisque nunc consulat Status sui Statuta circa tempus, intra quod invalidatin' solutio accepta a creditore, qui noscere potuit statum labilem debitoris sui.

Quær. 7 *Utrum debitor, sciens suum statum labilem, etiam non petenti integre satisfacere possit ?*

Resp. Neg., quia cum omnes creditores sint jure æquales, nec ullus inter illos jus suum prosequatur, et proinde per diligentiam nemo potior in petendo evadat. postulat æquitas naturalis, ne alicui integra restitutio fiat cum aliorum praejudicio. — S. Alph.,[4] Lessius, ct alii *communiter.* — Et hæc quoque restitutio, si fiat a debitore, (pii novit suum statum

1 L IV 684.685.
2 L. IV. 689.
3 L IV. «91.
4 L. IV. 688.
5 L. IV. 691.

1 L. IV. 690.
2 L. IV. 687. Coll. L. V. 71.
3 L. IV. 692.
4 Ib.
4 General Bankrupt Law, See. 35. apud Wells. p. 599.
e L. IV. 692.

labilem, intra quod tempus ante rogatam bonorum cessionem invalidetur, abrogata jam lege generali,l ex sui Status Statutis quisque disait.

Quær. 8° *.tn creditor, qui iu hoc casu solutionem accepit, ad restitutionem erija alios creditores teneatur ?*

Resp. Sententia S0 Alph0 *verior affirmat,* quia nullum jus habet, ut sibi integre solvatur cum aliorum detrimento; unde his pro rata satisfacere tenetur.2

ARTICULUS IV.

QUOMODO SIT RESTITUENDUM ?

791. — Generatim dici potest, requiri et sufliccre, ut restitutio eo modo fiat, quo justitia violata plene seu ad aequalitatem reparetur, ct sic dominus læsus indemnis fiat. Hinc \° *per se,* e. g. seposita obligatione reparandi scandali, non requiritur, ut palam tiat ; imo sæpe ita fieri nequit, quando famæ quoque restituentis consulendum est.

2° Non est necessarium, ut restitutio fiat per ipsum debitorem, sed fieri per alium potest, modo res domino reddatur. Potest aliquando fieri per confessarium ; magna tamen cautela tunc opus est, tum ut sigillum Confessionis illæsum remaneat, tum ut pamitens, casu quo aliqua ex ejus parte suspicio contra confessarii probitatem timenda foret, resciat, creditori reipsa satisfactum fuisse.

3° Non est necessarium, ut restitutio fiat advertente domino ; quia hoc non requiritur, ut hic sit indemnis. Unde debitor restituere potest, v. g. augendo pondus vel mensuram in vendendo, aut debitum opus in laborando, et sexcentis aliis modis.

792. Quæsita.—Quær. *V Ati caleat restitutio facta per simulatam donationem ?*

Resp. Affirm., saltem *probabilius.* Ratio est, quia ad solutionem non requiritur, ut debitor externe fateatur, sc solvere. Hinc satisfacit debitor, quoties solvit etiam in iis circumstantiis, in quibus creditor existimat sibi fieri donum.— Ita *comta unis.* — Carrière,§ etc., coût ni Billuart.

Quær. 2° *An si creditor pratiludine motus aliud donum illi rependat, hoc ei restituendum sit ?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia donatio ista non est plene voluntaria ct spontanea, prout esse debet essentialiter donatio mere gratuita; procedit enim ex opinione obligationis antidoralis seu gratitudinis, qua· falso nititur fundamento. — Ita Carrière, contra Tamb., etc.

Quær. 3° *Quo loco, et cujusnam expensisfacienda sit restitutio ?*

Resp. 1° Si obligatio restituendi sit ex re bona fide accepta ct retenta, restitutio non necessario facienda est in alio loco, quam in quo nunc res existit ; nec talis debitor alio, ubi jam dominus forte degit, rem suis expensis transmittere tenetur. Ratio est, quia non tenetur dominum in statum pristinum restituere, ex quo illum non dejecit per formalem injuriam.

Resp. 2° Si obligatio restituendi orta sit cx delicto, restitutio facienda est in loco, in quo dominus rem esset possessurus, si ablata non fuisset, ne hic ex debitoris injuria damnum subeat. Deduci tamen possunt expensa», quas et dominus fecisset, et, si hic plus expendisset, quam jam expendit debitor, etiam ille pretii excessus, qui peculiari hujus industriæ debetur, retineri potest.l

Resp. 3° Si res cx contractu solvi debeat, standum est clausulis contractui appositis, si de loco et modo translationis fuerit conventum. Secus ad leges speciales pro contractuum diversitate, vel. his silentibus, ad locorum consuetudinem attendendum.

793.— Quær. 4° *An debitor ex delicto etiam expensas solvere debeat pro* re *domino remittenda, si ilice expenste calorem* rei *ipsius superent ?*

Resp. 1° *Affirm.,* si excessus non sit valde notabilis, quia et debitor, committendo injustitiam, tale onus in se suscepit, et dominus non tenetur rei sua· jacturam pati. — Ita *communiter.*

Resp. 2° *Neg.* autem *probabilius,* si istie expensa» essent maxinue respectu valoris rei remittenda·. Tunc autem ex pnesumpta creditoris voluntate restitutio pauperibus facienda esset. Recta enim ratio et caritas dictant, creditorem non posse exigere, ut sibi tiat restitutio eum

» Wells, p. 599. a £ jy CJ3.
» u. 1265.
» L. IV. 677. Mar. p. 304 n. 137. II.

quibuscumque expensis. — Ita Lugo,[1] Billuart,[2] S. Alph.,[3] qui dicit, hanc esse sententiam *communissimam.*

Quanta autem esse debeat jactura debitoris, ut a restitutione ipsi domino facienda excusari possit, non conveniunt theologi. Hanc regulam sat communiter tradunt : Quando, *meteris paribus,* damnum, quod debitor patietur, damnum creditoris tantum duplo superat, non est sufficiens, ut dominus re sua privetur. Si vero hanc proportionem superet, sufficit ut restitutio saltem differatur, vel. si frustra eo fine differretur, in pias fiat causis. Ita Lugo,[4] S. Alph.,[5]etc. Hodie vero *litre* controversia vix locum habere potest propter facilitatem ni saltem pretium alio transferendi. (<r) p. 475.

79 L — Quær. 5° *An debitor derum rent'dnere debeat, si debiturn per personam fidelem minerit, et illud casu cel culpa tertii pereat ?*

Resp. 1° Debitor *er possessione boate fidei tu* nihil tenetur; quia, seclusa culpa et pacto, res perit domino, qui est ipse creditor. Teneretur tamen post judicis sententiam, si culpa juridica intercessisset.

Resp. 2° Debitor *er contractu* ad nihil tenetur, si agatur de re alterius existante in natura, accepta in commodatum vel depositum, etc., quia res perit domino, nisi aliter conventum sit. Secus, si agatur de re iu genere debita; quia debitor dominium in illud servat, donec ad creditorem pervenerit, et respondere debet de casibus pretii vel rei transmissae, usquedum in manus ejusdem tradatur.

Resp. 3° Debitor *er delicto* a restitutione non liberatur, ct tamdiu ad illam obstrictus manet, quamdiu dominum vere indemnem non effecerit ; quia semper remanet culpabilis causa damni, quod hic patitur. - S. Alph.,[6] tamen non audet damnare excusantes hujusmodi debitorem, qui per confessarium rem debitam remisit, valde tamen dubitat de probabilitate opinionis eorum.

Excipe casum triplicem, in quo ab omni onere debitor eximitur, nempe 1° si dominus designaverit personam, per quam, aut modum, quo sibi rem debitam mitti velit; 2° si creditor personam aut modum quidem non elegerit, sed debitori reliquerit libertatem eligendi quam aut quem vellet, modo prudens et fidelis eligatur ; 3° si persona aut modus a lege vel judice designata fuerit.— Igitur confessarius qui onus restituendi pro pcenitente in se assumpsit, prudenter dominum interrogabit qua ratione rem ad se permitti cupiat.

795. — Quær. 6° *Quomodo restituendum pro damnis Reipublictc illatis?*

Resp. Variis modis fieri potest, se. 1° per litteras, etiam anonymat, ad thesaurarium sive Supremi Gubernii, sive Status, sive Comitatus, sive loci, prout restituendum est Fœderatis Statibus, vel Statui, Comitatui, vel loco alicui speciali, requisita ab eo restitutionis notificationc in Ephemeride ad hoc destinata. 2° .Restituendo iis, qui injuste a Gubernio Supremo, Statu, etc. læsi fuerint (n. 802). 3° Si de restitutione Supremo Gubernio debita agitur, emendo et destruendo chartam signatam signo Reipublica *(Stamps of all kinds),* vel pecuniam chartaceam (*Greenbacks).*

Quær. 7° *Quis restitutionis modus iu multis casibus recte suggeratur uroribus, Jiliisfamilias, famulis, operariis ad eam erga maritum, parentes, dominum obligatis ?*

llesp. Ut, si alius modus non facile habeatur, damnum illatum reparent, majori parcimonia, diligentiori rei familiaris cura, labore supererogatorio, etc.

ARTICULUS V.

QUANDO SIT RESTITUENDUM.

796. — I. Quoad debita *ipimlibet,* generatim restituendum est quamprimum fieri potest sine gravi incommodo. .Jus enim naturale exigit, ut rem alienam, invito rationabiliter domino, non retineas.

Hinc 1° qui culpabiliter differt restitutionem, manet in peccato continuo, et absolvi nequit. Insuper si ex dilatione restitutionis damna domino obveniant, aut lucrum cesset, ea compensare tenetur.

2° Q.ui restitutionem parumper v. g. per 20 dies (L. IV. 679) differt citra grave domini incommodum, non facile, ex hac pnccise ratione, damnandus est de pec-

1 n 185.
’ I. 1\ 598.
* I. I\ 598
• Dbs 8. n. 18
4 1) 20. n. 190
° L. IV. 704.

rato mortali, imo nec de veniali, ei aliqua sit causa differendi, v. g. spes occasionis commodioris, etc.[1] Recole tamen dicta n. 719. 1° dc absolutione *regulariter* non concedenda iis, qui, cum moraliter possunt, non restituunt ante absolutionem.

3° Qui vellet restituere per park's, cum facile possit totum restituere, non esset absolvendus ; quia dominus etiam in hoc est rationabiliter invitus. Idem dicendum de. eo, (pii, cum per ✻ita decursum possit restituere, differt tamen usque ad mortem ; vel (pii in periculo mortis constitutus rejiceret absque ratione sufficienti obligationem restituendi in hærcdes suos. — Recole dicta, n. 719.

11. Quoad debita cx injuria ; — compensanda sunt damna omnia, quæ ex dilatione secuta sunt, etiam (piando mora fuit inculpabilis? Cfr. n. 79/. Quær.

Utrum autem debeant compensari etiam damna extraordinaria, scu quæ non necessario sequuntur cx dilatione restitutionis, *controvertitur.* — *Probabiliter* negandum videtur, quia hæc damna pnrvideri non potuerunt, nec proinde imputari possunt. S. Alph. (piiestionem non tractat.

797.— **III.** Quoad debita *ex contractu,* gencratim standum est conditionibus contractui appositis circa tempus, vel circa alias circumstantias; nisi prudenter præsumatur, aliam esse alterius contrahentis voluntatem.

Hinc 1° restitutio, seu potius solutio fieri debet tempore, de (pio expresse vel tacite conventum est.

2° Debitor anticipare potest, si terminus solutioni assignatus sit in ejus favorem, ut. ordinarie fieri solet ; secus vero, si idem terminus iu creditoris utilitatem vergat, ut v. g. in pnestationc pecuniæ cum lucro percipiendo.

3° Si terminus non sit fixus, ex pluriurn sententia debitor absque peccato saltem gravi exspectare potest generarim, donec moneatur a creditore, nisi tamen hic inde damnum capiat, vel ex timore monere non audeat, vel ex oblivione aut impotentia monitionem omittat, vel debitor seobligarit cum juramento·, nam juramentum *de .se* obligat (piam primum.[8]

4° Si debitor habeat justam causam differendi, non tenetur ad compensandum damnum ex dilatione proveniens.[1] — Ita *cohimuniter.*

Quær. *-in qui distulit restitutionem ex justa causa, teneatur compensare lucrum cessans cel damnum emergens ?*

Besp. Tenetur, quando debitum provenit *ex delicto ;* (piia licet non peccaverit restitutionem differendo cx justa rausi, attamen ex præccdenti læsione est vere causa injusta et culpabilis illi us damni, ideo- (pie illud damnum ab eo reparandum. — Ita *communiter,* cum S. Alph.[3] contra alios. — Si vero debitum *ex contractu* proveniat, non tenetur ; quia tunc debitor non est causa injusta et culpabilis illius damni, cum in mora culpabili minime supponatur, adeoque non apparet, quo titulo ad id teneatur.[8]

CAPUT IV.

DE CAUSIS A RESTITUTIONE EXCUSANTIBUS.

79S. — I. *Excusant ad tempus* 1° *impotentia physica,* quando scii, debitor nihil habet unde restituat ; 2° *impotentia moralis,* scu gravis difficultas restituendi, sive ob necessitatem pnvsentein, sive ob damnum cx restitutione secuturum. Et hoc quidem excusat, quoties restituens subire deberet damnum multo gravius commodo, quod creditor ex restitutione perciperet , ordo enim caritatis postulat, ut creditor tunc in dilationem restitutionis consentiat. Hæc ergo impotentia adesset ei, ipii restituere non posset a) sine periculo vel animæ ✻ua aut suorum, e. g. prostitutionis ; vel vitæ aut faune. dummodo ✻ama jactura damno creditoris prevalent ; b) ✻im damno duplum valons rei restitu-✻nda excedente, dummodo tamen creditor cx dilatione restitutionis non sit subiturus damnum aapiale (lucrum vero debitori ex restitutione cessans non excusat, nisi creditori ex dilatione leve existeret damnum); c) quin notabiliter decidat a statu suo juste acquisito, ut si civis honestus restituere non posset, nisi operariorum modo vivere deberet/

1 H. A. Tr. X. 104. 105.
3 L. IV. 078.
3 Ib.
1 L. IV. 680.
3 L. IV. 680. 704.
8 I.. IV. 6b0. 704.
4 H. A. Tr. X. 117. L. IV. 508. 697. I. q. Rcf. 25. 69S. q.

Excipiunt plures, si debitor culpabiliter, v. g. ludis, crapulis, in talem necessitatem se conjecerit. — Ita Laymann, Lacroix, Busemb. cum aliis. Sed S. Alph.[1] ait : " Hoc non obstante, semper ac debitor a statu suo juste acquisito casurus esset, mihi et aliis doctis durum videtur ad integram restitutionem illum obligare. Cæterum recte advertunt S. Anton., Sporvr, Elbel, quod in tali casu semper teneturdebitor expensas diminuere, ut possit restituere saltem quod potest."

Potest etiam regulariter debitor, etiamsi status *injuste* acquisitus sit, *paulatim* restituere, quando secus bonum superioris ordinis v. g. famam amitteret, modo tamen jactura famæ non sit minima respectu damni creditoris.[2]

799. — II. *Excusant in perpetuum* Ie *remissio,* vel condonatio debiti ex parte creditoris ; requiritur autem, ut creditor possit condonare, ct dominium et administrat ionem rei sibi debitæ habeat : item ut remissio non fiat vi, vel fraude, sed omnino libere ct spontanee ; 2° *compensatio,* sive *impropria* sive *propria* seu *legalis.* Prior est vel *occulta* vel *manifesta* in. 70S sq.). A restitutione igitur liberaris, si e. g. creditori tuo procuras commodum lequivalens, puta per gratuitam servitii pr.estationem a medico etc.— *Legalis* est ea, qua creditor, ut debitum ab aliquo recuperet, rem ejusdem pretii a se eidem debitam sibi *retinet ;* quod licebit, >i agatur de pecuuiie summa aut re fungibili (v. g. tritico) ejusdem rationis, eodem tempore utrinque exigibili. Exemplum : ‡ mensis debeo tibi 100 ob vinum milii a te venditum, ct tu eadem die debes mihi centum ob tvdvs tibi a me locatas ; 3° *proscriptio* (u. 668); 1° *interitus rei, nt* in casibus tantum, in quibus res perit domino (n. 722. 734. 955. 3° ℮tc.).

SOO. Qi esita .— Quær. 1° *An debitor restituere teneatur, si versetur in eadem necessitate sive gravi sive extrema cum creditore ?*

Resp. 1° Si creditor jam reperiatur in gravi necessitate, et debitor restituendo in illam decidat, restituere debet juxta omnes.

2° Si uterque jam reperiatur in necessitate gravi, *disputatur. Probabilius* excusatur a restitutione, quie non debetur *ex delicto* (n. 797. 4°); imo *probabiliter* etiam, si *exdelicto;* quia debitor tunc restituendo se subjiceret damno multo graviori, dum ex gravi necessitate in *quasi* extremam prolabi deberet. Excipe, si res ipsa in specie adhuc existât, vel si creditor præcise per illam ablationem in gravem necessitatem sit conjectus.— Ita *communiter.*

3° Si uterque sit in extrema necessitate. *probabilius* omitti potest restitutio; quia tunc omnia fiunt communia. — Excipe, ut mox 2°, si præcise ob subtractionem illam (v. g. tabula? in naufragio), dominus (in casu posito, is, qui tabulam prior occupavit) in extremam necessitatem sit conjectus, quia auferre alicui rem sibi ad vitam necessariam, est idem ac eum occidere.

801. — Quær. 2° *An restituere teneatur, qui rem alienam in extrema necessitate accepit et consumpsit ?*

Resp. 1° Si habeat alibi propria, *affirm.·,* ratio est, quia etiam tempore necessitatis non est vere impotens.[2]

2° Idem dicendum est, si actu quidem nihil habeat, sed habeat in spe probabili ; (piia ejusmodi necessitatem patienti sufficienter per pecuniam mutuam sine censu prospicitur.[8]

3° Si nulla spes affulgeat actu, non tenetur; quia tunc rem suam fecit.— Ita *communius* theologi. - Excipe, si non indiguit absolute n· illa peculiari, vel si solus rei *usus* ipsi fuit necessarius, v. g. equi ad effugiendum homicidam.

Quær. 3° *An excusetur a restitutione qui debiti immemor aliquid gratuito creditori suo donavit ?*

Resp. Duplex datur sententia :

‡ Sententia *negat.* Ratio est, quia quod gratuito donatur, nequit haberi ut debiti solutio. Ita Sanchez. Vogler.

‡‡ Sententia *affirmat* cum Lacroix,[4] Tainb., etc. Ratio est, quia censetur quisque velle prius obligationi justitiæ satisfacere, quam mer.e liberalitati. Prima sententia est *communior* et *valde probabilis ;* sed secunda non caret sua probabilitate, ait S. Alph.,[5] et hanc sat probabilem dicit, quoties, ut præsumendum est, debitor, si debiti fuisset memor, nequaquam donaturus fuisset.®

› H. A Tr. X. 118. 2 L IV. 608. 10.
» L. IV. 700. Mar. p. 306. n. 141.
1 H. A. Tr. X. 119. « L. IV. 520.
• L. IV. 520. « n. 452.
5 L. IV. 700. « n Λ Tr χ 12o.

Quær. 4 *An gravatus debilis possit ingredi religionem, el liberetur a debitis, si ingressus fuerit ?*

Resp. ad 1u"' *Neg.,* si brevi, i. c. intra biennium, habere possit unde solvat ;1 secus *probabilius per se,* si debeat per tempus notabile exspectare, vel etiam si ex *bred* mansione in sæculo immineat probabile periculum incidendi in peccata vel amittendi vocationem. Ob debita vero incerta nemo tenetur, ne ad breve quidem tempus, differre ingressum ; cum nihil sit tam pium, quam se suaque omnia Deo dicare.' . . . Attamen, si debita sint magni momenti, talis ingressus, licet *calidus,* Jure Canonico prohibetur ut *illicitus.* Hiec tamen Juris dispositio non comprehendit moniales, quæ in odiosis non veniunt nomine religiosorum, nec gravatos debitis incertis, nec cos qui sine culpa gravi restitutionis impotes facti sunt, nec debitores ratione donationis.§ Cæterum imprudenter Superiores debitores reciperent, in quos civilem actionem habere possint creditores.

Hesp. ad 2um 1° Religio non tenetur hæc debita solvere ex bonis propriis, ut patet ; nec religioso licentiam dare ad laborandum, ut satisfaciat, nisi, dum nihil obstat, cx caritate.4 Bona tamen, quæ debitor Religionem ingressus huic tradidit, restitutioni subjacent, quia Religio in ea successit eum onere eisdem annexo. Ita Vareeno., 2° Religiosus tenetur ea solvere cx bonis, quæ habuit ante professionem, vel quæ ei obveniunt per legatum, si vota simplicia tantum emiserit ; secus vero, si solemniter professus fuerit. — Ita *communiter.*

802. Quær. 5° *An liberetur a restitutione, qui debitum solvit creditori creditoris sui, v. g. tibi debeo* S 100, *tu cero debes* 100 *Titio, an satisfaciam solvendo* 100 *Titio ?*

Resp. Affirm., per se et attenta sola justitia commutativa ; nam ego solvens creditori tuo id, quod ipsi debes. acquiro jus, quod ille habebat suum a te debitum requirendi : unde jus quod in te habeo, juri quod in me habes, æquivalet, ct Iit compensatio. Etenim potest creditor tuus in me jus suum transferre, seu possum ego illud emi re, sicut quilibet alius, qui nihil tibi debeat. —S. Alph.,l Billuart,· ct alii *communiter.*

Dixi : 1J *per se,* quia non liberor, si forte tu adhuc cogeris solvere, vel créditons privilégiâtes aut hypothecarios habeas.

Dixi : 2° *attenta,* etc. ; quia talis solutio, si absque causa fiat, illicita erit ob juris ordtncm (piem servare oportet. Est autem causa sufficiens, si creditor debitum suum aliter recuperare nequeat.

803. — Quær. 6° *An debitor liberetur in dubio, vel probabilitate solutionis t**

Resp. Neg., in dubio negativo, ut patet. *Affirm,* vero, si solutio sit vel unice probabilis v< l longe probabilior. *Neg.* iterum, juxta S. Alph.,§ in dubio positivo stricto, cum debitum sit in possessione, quod proinde integre vd cx parte solvendum erit, juxta dubium. — Quod si et ipse creditor dubitet, pro rata dubii solvendum est, quia tunc neuter certo possidet (n. G0. II. sub' 3°). "Subdit tamen Layman, quod non auderet condi innare creditorem, si totum exigeret." *

804. — Quær. 7° *Au excuset a restitutione condonatio rationabiliter pra-sumpta l*

Resp. Affirm., saltim *probabilius,* quia retentio rei alienæ non est injusta, nisi invito domino fiat. Non fit autem invito domino vel creditore, si fiat ex ejus voluntate rationabiliter præsumpta. Sic plerumque excusantur liberi, qui non magnam pro parentum conditione summam ab his surripuerunt : famuli qui esculenta communia consumpserunt, vd alias hujusmodi parvi pretii res abstulerunt : uxores nonnumquam a præstando damno, communi dominio illato. Sed abusus hac in re (piam maxime cavendus est, nc sic janua innumeris injustitiis aperiatur, et condonatio, utpote odiosa, *stricte* interpretanda est : unde in *dubio* pncsuim udum est dominum non consentire, ut re sua spolietur.6

1 Opposita S. Th" opinio S° Alph0 etiam «at probabilis est. H. A. XIII. 27.
3 L. V. 71.
- L. V. 71.
* Ib.
1 L. IV. 700.
2 Diss. 8. n. 14. § 1.
3 L. IV. 700 in fine et L. I. 34.
« I.. I. 34.
& L. IV. 700. Mar. p. 305. 30C u. 139. 110.

sectio n.

DE RESTITUTIONE IN SPECIE.

Agendum hic de restitutione ob damnum proximo illatum in bonis 1° animi, 2° corporis, 3° fortune in quibusdam casibus.

CAPUT I.

DE RESTITUTIONE OB DAMNUM IN BONIS ANIMI.

Generatim quisque tenetur ex justitia reparare damnum, quod efficaciter ct injuste attulit proximo m bonis tum naturalibus, tum supernaturalibus animi, dummodo damnum istud in eodem ordine reparari possit. Neque enim jus minus strictum quisque habet, ne iu bonis hujusmodi, (piam ne in bonis fortume lædatur.

805. *Resolves.* — L Quoad damnum in Ixniis *supernaturalibus :*

Γ Qui vi, mendacio, fraude, nictu injusto induxit aliquem in peccatum lethale, tenetur sub mortali ex justitia ail damni reparationem, vim vcl seductionem tollendo, errorem manifestando, etc. Qui autem sine vi aut fraude, sed tantum consilio induxit aliquem ad peccandum lethalitcr, tenetur quidem ex caritate ad consilium illud revocandum, non vero cx justitia; quia *scienti et volenti non Jit injuria)*

2° Qui dolo induxit alium in errorem pnesertim practicum, ex (pio damnum grave oriri illi possit in materia morum, cx justitia tenetur reparare damna, quæ inde proveniunt, et idcirco omni cura eum ab errore removere. Idem dicito de errore speculativo circa Fidei articulos.

3° Qui per vim, metum gravem, vcl fraudem. aliipicm ab ingressu Religionis impedivit, aut jam ingressum ad Religionem deserendam induxit, ex justitia tenetur fraudem et dolum amovere ; quisque enim jus habet, ne injuste a consecutione aut possessione tanti boni impediatur vel abstrahatur. Tenetur pariter rejKirare damna monasterio vel Ordini causata per egressum professi, vel etiam *probabilius* uovitii.[3]

4° Qui inculpabiliter causam damni in spiritualibus posuit, v. g. prædicans falsi in re morali, (pia; vera putabat, ad idem tenetur ad quod damnificator materialis, (pii damnum ctiamnum impedire potest. Recole dicta n. 749· q. 3°.

806.— 11. Quoad damnum in bonis *naturalibus :*

1° Qui alium privavit memoria, ratione, etc., per venenum, philtrum, etc., tenetur ex justitia reparare id omne, quod ex damno injuste illato reparabile est.

2° Q.ui fraude impedit, ne alter scientiam, artem . . . addiscat, vel alios doceat, tenetur fraudem depellere, et damna temporalia, quæ inde sunt orta, reparare.

3° Qui ex officio docere debet artem vcl scientiam, tenetur errores corrigere, si (pios alieujus momenti admiserit. Eadem obligatio ipsi quoque incumbit, si probabilia improbabilibus ex incuria vcl levitate permiscuerit.

4° Si (piis autem gratuito et sine obligatione pacti vel officii male, i. e. sine, ullo aut exiguo profectu discipuli, doceret cx negligentia vel ignorantia, seclusis fraude ct dolo, ad reparationem non teneretur.

5° Qui inculpabiliter causam damni in bonis naturalibus posuit, ad idem tenetur ac is, de quo n° proxime superiori sub 4° dictum est.

CAPUT II.

DE RESTITUTIONE OH DAMNUM IN BONIS CORPORIS.

Scilicet 1° ob homicidium, 2° stuprum, 3° adulterium.

ARTICULUS L

DE RESTITUTIONE OB HOMICIDIUM.

807. — Triplex ex homicidio et mutilatione oriri potent damnum ; *spirituale,*

1 L IV. «60 661. 3 L. IV. 662.

dum victima sacramentis aut tempore ad l debitam præparationeni privatur ; *naturale* CX vita aut membris amissis ; *temporale.* Ex primo existlt obligatio charitatis, pio posse, subveniendi aimnæ occisi, imo, juxta insignes theologos,l etiam justitia·, si damnum istud in confuso pnevisum fuit: agitur enim de bono a quo consequendo occisus injusto medio impeditus fuit. Cfr n. 803. 1°. — Pro damno naturali, cum pretio æstimari nequeat, *probabilius* nihil debetur, congrue tamen eonfessarius aliquid pro poenitentia vel ex loquitate imponit. Itamnum temporale est vel ipsius læsi vel aliorum.

Damnum ipsi heso existit·. l ob expensas curationis vulneris; 2 ob damnum emergens ct lucrum (purum scii. "*clear* l *gain* ") cessans pro tempore quo vulneratus consuetio operio aut negotiationi vacare non potuit. Tum hoc (si pnevisum fuit), tum illud (nisi a defuncto fuerint condonata l) præstandum est ; *a.* quibuslibet defuncti hærcdibus ; *b.* ab hæredibus occisoris aut vulnerantis; illi enim in jura defuncti, hi iu onera etiam occisoris aut vulnerantis succedunt.—Ob funeris expensas, cum tandem aliquando faciendæ fuissent, nihil debetur, nisi forte, ob illatam extra patriam necem, majores fieri debuerint.

Alii, quibus damnum existere potest, per se intelligunt ur tantum parentes, uxor, liberi, in quantum aut *sustentatione* aut *lucro,* attenta spe vita· ac conditione defuncti, percipiendo reapse privantur. — *Tantum* i. c. non fratres, sorores, cæterique consanguinei, cum non hi, sed solum illi unam cum defuncto personam moralem, scii, familiam, constituant, ita ut per homicidium *directe* illis tantum injuste damnum inferatur: quare nec occisus occisori hujus damni reparationem condonare posset. Nec creditores defuncti hic intelliguntur : quia, si hujus morte debiti solutione frustrantur, id *per accidens* tantum ct *remote* ex occisione sequitur.

/'<·?· *se,* quia si quis alterum occidit, non dico prævidens, sed intendens hae ipsa ciede damnificare fratres aut creditores, aut testamenti factionem impedire, damnum præstandum est. Cfr. n. 692. 5° ct (t) p. 1-75. — *Reapse,* (piia, si v. g. uxor æque commode nupsit, aut hæc, parentes, lilii ab amico occisi sustentantur, nulla ipsis, (pioad sustentationem, damni, utpote de facto non illati, reparatio debetur.l

Etiam damni, per homicidium sine culpa theologica patratum illati, reparatio a *judice* licite petitur. Cfr. u. 717. 1Π.

808. Qü l SITA.—Quær. l *.iu remaneat obligatio juslitue in hetredibus, si homicida morte plectatur, quin damna repurucerit l*

Resp. Jflirm. Pœna enim satisfacit justitia· vindicativæ, non vero commutativæ. Ila.-redcs igitur debita cx justitia commutativa solvere debent, nisi læsi non reclament, dummodo tamen res non existât, aut damnum non sit valde grave?

Quær. 2° *.Ln ad restitutionem teneatur, qui alium occidit excedendo modum justre defensionis, seu* moderamen ixci ειάτ.ε TLTEL.E?

Resp. Affirm., si deliberate excesserit, (piia invasor jus habet, ne injuste occidatur: ergo occisor limito justæ defensionis scienter excedendo gravem committit injuriam.— Ita *communis.* S. Alph.,3 (inn Lugo,4 contra nonnullos antiquiores apud eundem Lugo.5

Quær, 3° *An ad aliquid teneatur, qui alterum occidit in duello l*

Resp. Xeg. probabilius. sive fuerit provocans, sive provocatus. *Scienti* enim *ct colenti non Jit injuria,* (piando jus remitti potest ; atqui etiam acceptans pugnam voluit et potuit damnum temporale remittere. Ergo . . . S. Alph.,67 Lugo,' etc.

Alii dicunt ad restitutionem teneri quidem provocantem, si adversarium oecideril, non vero provocatum. — Alii autem utrumque obligant. Sed hæ sententia· practice non sunt attendeiidie.

Quær. 4 *Ad quid teneantur qui dominm habent viarum ferrearum, et nacium. qure ope vaporis moventur, si, non s- rcahs prudeitlirr regulis, aliquis in iis occidatur aut vulneretur ?*

1 Lugo I). 11. n. 3.

2 Condonatio illa non continetur in depositione odii.

I 1. IV 630-034, 639. Mnr. p 377. sq.
2 II. A. Tr. X. 90. L· IV. 705.
«L. IV. 637.
« D. 11 n 50.
6 Ib. n. 51.
° L. IV. 63S. 11. A. Tr. X. 89.
7 1). 11. n. 66.

Ilesp. Tenentur ad solvendum quantum judex æquo arbitrio solvendum decernit ; et peccant ac ad restitutionem tenentur, si fraude, dolo, muneribus, prout s:epe fit, judicem inducunt, ut injustam ferat sententiam.

ARTICULUS II.

DE RESTITUTIONE PROPTER STUPRUM ET FORNICATIONEM.

809. Pr in c ipia. — 1. Pro damno mere naturali, seu pro husione integritatis corporalis ct amissione virginitatis, nihil, *saltem probabilius,* restituendum est; quia damnum illud pecunia compensari nequit.[1] Hinc, secluso pacto ct nullo alio damno secuto, e. g. quia crimen latet, aut mulier honeste nupsit, religionem professa est, praematura ætate mortua est, —nihil debetur.

II. Etiam pro damno temporali, quod ex turpi consortio subsecutum sit, nihil, excepta prolis educatione, restitui debet, quando mulier sollicitationi consenserit ; nam *scienti et volenti non fit injuria*[2]

III. Si stupratur vi vel fraude puellam violaverit, tenetur reparare omnia damna ei vel ejus parentibus inde obvenientia. Attamen, non promisso Matrimonio, cam ducere non tenetur, nisi damnum aliter reparari nequeat vel in pœnam ad id damnatus fuerit. De parte vero tantum damni tenetur qui per solam vim *moralem,* puta minas, metum rcvercntialem aut infamia?, preces valde importunas, tactus et oscula pnelhe *consensum* elicuit.[8]

810. Qt r.siTA. – Quær. 1' *Λη violator teneatur ducere puellam violatam sub promissione matrimonii ?*

Resp. Sententia communis et juxta S. Alph.[4] omnino tenenda, *affirmat.* Ratio est, 1) quia aliter damnum *adiM/uate* reparari nequit ; 2) quia contractus innominatus *Do, ut des,* etc., tunc perficitur, quando fit rei traditio seu operis præstatio, et tunc cessat ratio et vis legum, quæ pacta turpia irritant; neque enim obliiratio, qme tunc contrahitur ab altera parte, turpis est, aut ad rem turpem adigit. — Adverte tamen sequentia.

1. Si promissio non fuit causa motiva consensus mulieris, ea ut qutevis alia gratuita promissio (n. 872. sq.) interpretanda erit.

11. Si fuerit causa motiva, obligat ex justitia, nisi adsint causæ excusantes. 1 line cessat obligatio : 1. Si pessimi matrimonii timeantur exitus v. g. propter leviorem puellie indolem, familiarum odia ct rixas, etc., (plia in hisce casibus promissio, ntpote de re illicita, fuit invalida : 2. Si vir postea compcrit puellam jam antea fuisse defloratam aut postea cum alio fornicatam. Ratio prioris est (piod non datur obligatio pnestandi corruptu· (piod virgini fuit promissum; posterioris, quia frangenti fidem non fides servanda est. 8. Si, uti patet, ipsa puella matrimonium respuit: 1. Si impedimentum matrimonii subest, et ssat obligatio, (ptia impletu impossibilis, si in eo vel numquam vel raro dispensatur; — quia de re illicita, si mulier aeatholica sit (petenda tamen in hoc casu, sub debitis conditionibus, dispensatio, si mulier, alloquin honesta, ob viri delictum fama periclitctur). *Tenet* obligatio, idque cum gravi etiam incommodo, si in impedimento dispensari solet, supposito vel etiam seposito pacto dc petenda dispensatione: secus, si (seposito pacto) fornicator inculpabiliter non advertit ad impedimentum et hoc sine gravi incommodo (quod tamen hodie vix existe!) auferre nequit. Ratio, utriusque est, (piod qui obligationem aliquam contractu oneroso in se suscepit, etiam eum gravi suo incommodo auferre tenetur impedimenta, qme huic perficiendae obstare novit aut culpabiliter ignoravit ; non vero ea, ad quæ (seposito paeto) inculpabiliter non advertit. 5. Ex lictu promissione, ntpote ex fraude damnosa, æque ac ex vera existit obligatio ; at non existit casu, (pio fictio facile v. g. cx veris ambiguis vel cognita notabili conditionis disparitate, a muliere percipi potuit : tunc enim decipi voluit et libere consensisse censenda est.

Rcipiiritur et sufficit compensatio alio modo (piam per matrimonium facta : a) *l'aide probabiliter,* in casu sub 5, si et licet fornieatoris disparem conditionem mulier ignoraverit. (plia justitia ad æqiialitatem tantum obligat, et mulier non consensum *lauti* valoris petebat ; b) In casu sub 3, si per puellam non stat, quominus

IL. IV. 640. 3 L. IV. 641.
' L. IV. 642. H. A. Tr. X. U2. ‹ L. IV. (542

nuptias ineat, parentibus v. g. eas impedient ibus : *sufficit* tunc compensatio alio modo facta, ut per se patet : *verius,* ut S" Alph" videtur, *requiritur,* quia promissio principaliter facta fuit ad reparandum damnum : e) In casu sub 4, si (secluso paeto de petenda dispensatione) fornicator inculpabiliter ad matrimonii impedimentum non advertit ct impedimentum sine gravi incommodo auferre nequit. Idem resolve, si dispensatio denegatur. Ratio quia semper verum est damnum injuste fuisse datum.1

SII. — Quær. 2° *Jn violator ad aliquid teneatur erga parentes violâtre, si ipsa libert- in peccatum consenserit, g. quia huic dotem augere debent ?*

Resp. Neg. communissime, cum puella sit domina sui corporis, non parentes. Quare cum illa erga hos de damno non teneatur, nec violator de eo teneri potest. Excipe, si hic. violationem propalando, puellam infamavit, quo casu tenetur de omni damno ex infamatione puelke et parentibus orto.2

Quær. 3° *.Id quid teneatur violator erga prolem spuriam ?*

Resp. 1° Si matrem vi oppresserit, ad omnes expensas nutritionis et educationis tenetur. Ratio patet cx dictis. Attamen in ejus defectu mater curam filii suscipere debet, licet nullam culpam admiserit, *quia mater est.* Sed tunc recursum servat in corruptorem, qui omnes expensas, quas occasione prolis illa fecit, ipsi compensare tenetur.

Resp. 2° Si mulier in peccatum consenserit, jure naturali, ambo parentes æqualiter et in solidum ad istas expensas tenentur. Quod attinet ad Status Fœd., notat Smith : 8 "The . . . duties of parents of bastards are regulated to a great extent . . . by local statute."

ARTICULUS 111.

DE RESTITUTIONE PROPTER ADULTERII VI.

812. Pr in c ipia .— I Utcrque adulter tenetur in solidum ad omnia damna familia· reparanda, si cx ni raque parte crimen voluntarium fuerit, quia totum utrique imputandum est. Hinc 1' restituendi suut omnes sumptus, (pios maritus in prol<- ulenda et educanda sustinuerit. Si va ro id sumptus labore lilii spurii compensantur patri damnum quod postea reparandum sit, reipsa non datur; 2° si filius illegitimus cum legitimis aut aliis hæreddms innocentis (non vero solius adultera·» jam ha-reditatem acceperit, his pro rata compensatio facienda est l

II. Adultera ex paniphernalibus (et marito superstes ex bonis sibi obvenientibus i restituere debet marito ct filiis per donation· s, per contractum, testamentum, etc. Si non habeat, diligentius familiam administret, parciorque sit in sumptibu> privatis, ac laboret sedulius, in qu.mtum status permittit.

Ill Si mulier vi aut metu consensit. *solus* adulter tenetur; qui vero *contractu* omne damnum in se suscepit, *primo loco.*

SI3. Qu.e s it a .—Quær. 1° w»· *lier crimen suum recelare teneatur, si alio modo damnum reparare nequeat ?*

Resp. Xeg. geueratim loquendo. Ratio est, 1° quia communiter luce revelatio sim· magna infamia, et sæpe etiam sine periculo mortis, vel odii perpetui, aborti tnve gravium malorum fieri nequit; 2° (plia difficile damnum reparare etiam per id posset, præsertim cum filius, præterquam in casu, quo mater ut adultera in foro externo condemnaretur, huic fidem adhibere non teneatur. Excipe: 1) si mater sit perditie fanue : 2) si se manifestando filio spurio verosiiniliter speraret filium vi crediturum, bonisque cessurum, nec timeretur ulterius magna infamia aut wxatio matris: 3) si damnum vitare posset, manifestando se soli marito; at casus harum exceptionum, secunda' præsertim ‹ t tertiae, rarissimi sunt, ne dicam metaphv sici.2

814. — Quær. 2° *Quid in dubio, an proles sit mariti aut adulteri, vel ex hoc adultero potius, quam ex alio?*

Resp. ad 1um *j robabilius,* ad nihil tenentur adulteri, quia de damno non constat.8

Resp. ad 2"m *Xeg.* vide u. 754.

Quær. 3° *In restituenda sint, qtoc spurio donantur vel legantur, quia putatur legitimus ?*

Resp. Xeg., nisi vel spurius noverit se esse talem (n. S94E vel injustum aliquod

1 I., IV. 642-650. H. L X. 03-08; Mar. p. 396. n. 293 297. Kcnr. Tr. X. 222.
2 L. IV. 641. Dub. 2.
3 n. 129. (p).

1 L n 659. Mur. p. 401. n 302
2 L. IV. 653. 654. 8 E. IV. 657.

medium adhibeatur, ut alius a consequendis illis donis impediatur (n. G92. R. 5°), v. g. si adultera, noscens divitem aliquem filiis sui mariti donaturum, spurium supponit.l

815. — Quær. 4° *Au « adulteri, rei furnicatores opulenti prolem ad brephotrophium miserint, ad impensas resarciendas teneantur ?*

Resp. Cuntrocertifur. Sextextia S° Alph0* *probabilior negat,* quia brephotrophia erecta sunt pro omnibus *indiscriminalim* infantibus, qui a parentibus abjiciuntur. Neque obstat, quod subsidia a Gubernio vel a Municipio pro istis parvulis pnebeantur; quia luee pro puerulis derelictis generatirn tribuuntur, quin ad parentes attendatur. Insuper hujusmodi hospitia instituta sirnt eo line, ut illegitimi liberentur a periculo mortis tum ætern», tum temporalis, cui divitum illegitimi etiam exponuntur, (u praxi genitores adhortandi ut, titulo saltem pœniteutia·, brephotrophio aliquid tribuant.

CAPUT III.

DE RESTITUTIONE OB DAMNUM.

in bonis fortunie in casibus particularibus, scilicet 1° quoad tributa; 2° quoad militiam.

ARTICULUS I.

DE TRIBUTIS.

816. *Dejiuilio.*— Tributum est totum id, quod a legitima potestate imperante civibus solvendum imponitur ad sustinenda communia rcipublicæ onera.

Dirisio. Hodie maxime obtinet illa tributorum divisio, per (piam distinguuntur in *directa* et *indirecta.* Directa dicuntur, qme personam vcl ejus bona *immediate* alliciunt. Hujusmodi sunt tributa realia, quæ super agros et domos imponuntur, et quæ alicubi super personam, et vulgo personalia dicuntur, et qme in aliquibus regionibus supra divitias mobile- statuuntur et alia hujusmodi.

l Mar. p. 401. n 303 Lu-o, I). 13 n 37-10 - I)\ 65«

l Indirecta sunt, quæ cadunt *immediate* in quamdam actionem circa aliquas res, ct *mediate* in personas, quæ circa illas res agunt actionem, (pia cadit sub lege tributum imponente, puta vendunt, emunt, consumunt, introducunt, ete., prout a lege taxatur emptio, venditio, consumptio, introductio, etc. Ad h;ee revocantur, quæ solvenda sunt in aliquibus provinciis pro jure successionis, pro descriptione contractuum, etc.

817. — *Conditiones ad tributi justitiam requisita·.* Tres communiter recensentur.

1° Ut procedat a legitima potestate, ab ea scilicet, (pia· suprema est in republie» ; a Congressu nimirum supremo apud nos pro tota Confœderatione, at intra limites a Constitutione præfixos ; l a Comitiis legislatoriis cujusque Status pro Statu respective, et, ex facultate a suprema cujusque Status potestate ipsis concessa, a collegiis Municipiorum et Comitatuum pro incolis Municipiorum et Comitatuum.

2° I t statuatur ex justa causa, necessitatis scilicet vcl utilitatis communis.

3° Ut debita proportione dividatur. Hæc autem requirit a) ut, (pium causa tributi omnes æqualiter spectat, plus graventur (pii ditiores sunt, et minus solvant cpii minores habent facultates. Si vero causa non omnes æqualiter spectet, magis illi onerandi sunt, quos magis spectet ; b) ut servetur etiam proportio ad res, super quas imponitur tributum. Nam si imponatur super rem immobilem, non debet excedere (piantitatem moderatam, consideratis fructibus ejus ct laboribus ae expensis, quæ circa rem illam fiunt. Si autem imponatur super res mobiles, quæ venduntur et emuntur vel arte fiunt, observari debet ne tales sint hujusmodi res, vel tantum sit tributum, ut redundet in majus onus pauperum, aut artificum, aut mercatorum, (piam commode possint sustinere ad vitam et familiam sustentandam.

818. — *Obligatio legis tributorum in conscientia.* Leges quæ versantur circa tributa, generatirn spectatæ, juxta sententiam, (piam S Alph.3 vocat *communissimam* et *probabiliorem,* non sunt mere pcenales, sed in conscientia obligant. Deducitur 1° ex Scriptura.8 2° Patet

l Ari. I. Sect. 8. V. 2 L. IV. 615. 616.
l Mattii. 22. 21. Rom. 13. 5-7.

etiam ex ratione ; Princeps enim.ad onera Rcipublicæ ferenda tenetur : ergo a pari subditi tenentur ad inedia bono comimini promovendo necessaria subministranda. Ex patronis autem hujus sententia· alii docent obligationem hanc esse justitiæ commutativæ. alii eam oriri ex justitia legali. adeoquc tributa fraudantes non teneri ad restitutionem, qua· ex sola justitia commutativa cxistit.1

Non desunt tamen qui leges tributarias universim mere poenales censent. Horum expositis rationibus, S. Alph.2 ait : " An autem, propter has rationes, quæ cæterum non videntur contemnenda·, ipsa " (affirmativa sententia) " sit sufficienter probabilis, sapientioribus me remitto." Et in Hom. Apost.8 concludit : " IIoc tamen non obstante, ego non omitto primam " (negantem) " sententiam suadere." —Præcipua autem eorum Doctorum ratio in consuetudine universali *taliter* legem accipiendi et interpretandi innititur, cui illud hodie accedit, quod supremi imperiorum moderatores nusquam ad conscientiam, imo nusquam ad religionem populos provocant, sed dum innumeros custodum, præpositorum, exactorum exercitus sibi conscribunt ad vectigalia aliaque tributa exigenda, omnino iis magis contidere videntur, quam subditorum conscientia·. Cfr. dicta n. 178.

819. — *Praxis cum pœnitentibus quoad leges tributarias serranda.*

Vtriusqne sententiae patroni fere conveniunt quoad hæc ;

I. Non expedit, ut confessarius petat a picnitentibus, qui in Confessione de tributis tacent, utrum alicujus defraudationis rei sint ; ne forte iis. qui in bona tide sunt, malam tideni inutiliter injiciat.

II. "Generaliter vero loquendo de omnibus vectigalibus, putat Logo 4 monendos esse populos ad tributa solvenda, sed post factum non esse cogendos ad restitutionem tributi defraudari, si probabiliter sibi suadeant in tanta vectigalium multitudine se aliquid injustum solvisse, vel competenter contribuisse ad publicas necessitates." * Ita S. Alph.,5 Lugonis sententiam referens, quin verbnlo aliquo eam reprobet.

820. — II (. Ad restituenda tributa non sunt urgendi

1° li, a quibus non fuere petita, idque cx consuetudine legitime recepta, ultra (piam leges non obligant. l ude. vectigalia, qme ad pontem, ad viam publicam solvuntur, non necessario prestari debent antequam petantur. Itaque si nullus sit exactor, (pii vectigal petat, dum mercator seclusa omni fraude transit, contra justiam nihil solvendo non peccat, ha fere S. Alph.l refert Samhezii sententiam, quin eam reprobet.

2° li, (pii actionem, quæ sub tributo cadit, ponunt occulte, ita ut exactor prepositus non veniat in illius cognitionem, ut sic evadendo tributi petitionem ct evadatur illius solutio ; ut quum quis consulto merces occultat, quas invehit in regionem, et pro quibus e<sct solvendum vectigal, vel invehit per loca invia et importunis horis, aut occulte merces vendit, pro (pia venditione pariter esset solvendum tributum. Ratio, quia si tributa ita sunt a republica recepta, ut non debeantur nisi petita, cur non poterit aliquis occultare se ne ab eo petantur? Ipsi exactores, vcl (piorum interest, vigilare debent, ne (piis res suas v. g. vendat occulte: alii enim non tenentur facere ut sui contractus veniant ad notitiam publicanorum wl aliorum. Hanc sententiam tenent Molina eum aliis apud Ɛogo. et alii viri docti apud Sanchez,8 (pii illam probabilem dicit, et illam refert S. Alph?

3° Ii, qui interrogati ab exactoribus (pias vehant merces aut vendiderint, etc., mentiuntur minus declarando (piam res sit : quia quum posset publicanus summo rigore incedere rem vcrificando, si id non præstat, satis indicat quod tributa in casu summo rigore non petit, ct quod contentum se habet declaratione facta, idque iterum probabile dicit Sanchez 5 ct tenet Molina penes Logo.

4° li, (pii non solvunt tributa dubie tantum justa, sive dubium sit negativum (conjunctum tamen eum aliqua praesumptione de injustitia tribut it, sive positivum. Ratio est (plia Regulæ : " Superiori praecipienti in dubio parendum est," et " Lex

» L. IV. 61«.
2 L IV. 616.
3 Tr. X. 81.
4 1) 36 n. 43.
5 L IV. «1«.
' L. IV. «16.
« I) 36. n 44.
8 Cousibor I. II cap 4 dub. 10. ıı. 11 12-
4 L. IV. «16.
4 lb ». 1«

in dubio pnesumitur justa, in re tributorum applicari nequeunt. Non *prior,* quia omnes DD. fatentur subditum in dubio non teneri ad obediendiim, quando pneceptum (in «isu solvendi tributum) est nimis difficile, vd grave illi allert damnum. Non *pontrrior,* cum praesumptio militet contra leges tributarias; nam ut multi, iique gravissimi DI), dicunt, pauca sunt tributa, in quibus conditiones omnes ad eorum justitiam necessariæ de facto concurrunt.

5° Ii, qui sunt ita pauperes, ut, si tributa solverent, st; et suos alere non possent, sive quia mediocre lucrum percipiunt ex negotiatione sua, sive quia numerosa gravantur prole, sive quia debitis onerati sunt, sive quia aliis necessitatibus pnepediuntur Postulat enim naturale jus, ut quis prius alat sc ct suos, quum tributa solvat. (Tr. S. Alph.l

G Ii, qui vectigal non solvunt de rebus ad tiauin proprium et familia! deservient i-bus. — Adderem

7 Ii, qui adversus potestatem, tributa exigentem, justum habent compensationis titulum, ct

8' Ii, qui vi immunitatis ecelesiasticie. adhuc vigentis (n. 112), ad solvenda tributa non temnitur.

821 IV. Damnandi sunt :

1 ' Ex communi DD. sententia, non solventes tributa *realia* super terras et agros imposita, dummodo tamen certo adsint conditiones ad justitiam tributi requisito». Tributum autem *reale* dicitur (piod non imponitur ratione tantum person»!.

2 Qui sc compensarent post sententiam judicis saltem definitivam, a qua appellari non possit, ct qua· nullo valeat juris remedio infirmari.

3 Qui tributis exigendis prepositos, aut judices, ad quorum tribunal aliqua de tributis causa defertur, quocumque modo corrumpunt ; peccant enim sdtem ad horum peccatum cooperando.

I' Qui violenter resistunt ministris Vectigalia exigentibus . hi enim peccant 1° contra obedientiain : *Qui renintit potrxtati, Dri ordinalioni *renietU.* — 2° contra justitiam legalem ; nam lex, qua» respicit tributa, etiamsi aliquando ut mere pœnalis haberetur, gubernatoribus tamen jus certum tribuit ad mulctum exigendam, si subditi in fraude deprehendantur.

5' Qui per fas et nefas defraudationem vcluti commercium quoddam exercent, atque animo resistendi etiam armati diu noctuque vagantur ; hujusmodi enim homines fiunt cives rebelles ct societati perniciosissimi.

6° Nec indulgentium est iis, qui licet nunquam resistant, nec animum resistendi habeant, omni tamen studio ct opera in artem defraudandi incumbunt, eamque veluti vita.· professionem habent ; hi enim saltem fortunarum et etiam ănima periculis haud raro exponuntur.- Cfr. qua» diximus *Tr.* </e *Juramento* n. 374. 9°.

822. Qt esita. Quær. 1° *.ht peccent contra juiititiam praponiti, quotien tributum non exigunt ?*

Renp. .itfirm., per ne geueratim, et quidem graviter in materia gravi. Ratio patet; siquidem se obligarunt ad rite invigilandum, et ad tributa diligenter exigenda. Quare, si officio suo desint, ad restitutionem tenentur erga Principem, vel Rempublicam. Ita *communiter.*

Dixi : *geueratim,* quia juxta plures prepositi vectigalibus exigendis non semper damnandi sunt, quando subinde benignius agunt in re levi, priecipue cum pauperibus, vel etiam cum iis. qui alias diligenter solvunt, aut res deferunt ad proprium usum.

Quær. 2° *An Udem pr/rponiti teneantur etiam de mutetin, quan infligere debuinnent non notveutibun tributum, re/ de mercium ipnarum calore, ni aliquando illrp in C.Omrninnum incutere debeinnent.priecipue quando talem panam per ne abnque alio procennu potuinneid infligere gabellarii et culpabiliter non fecerunt ?*

Renp. tflirmant probabiliter non pauci, quia, aiunt, isti custodes in casu vere sunt causa damni, quod inde sentit ille, qui jus habebat ad illud lucrum, quod per pirnam decernebatur ; illud enim illorum culpa non percipit.

Xegat tamen communior sententia, quia isti custodes solum tenentur vi officii vectigalia recipere, et invigilare ne luee fraudentur, non vero muletas infligere illa fraudantibus. Istas igitur restituere non tenentur, etsi eorum negligentia non solvantur, quin contra justitiam in hoc eus-

1 L. IV Olfl i“ fine.
* lb. Qnier. IV.
* Ad Konu 13. 2.

toiles non peccant. Ln Croix,1 Lugo,2 Gousset.8 Quoi! ctiam valet pro casu, quo ipsi custodes possent ex sc mulctus infligere ; nam etiam pro hoc cusu videntur militare rationes ;ddducta ct, dissimulando vel conniveiido cum fraudatoribus, prout argumentatur Lugo, 1. <·., videntur solummodo supra sc assumere illud damnum, (piod alii inferunt, et constituere se quasi auctores illius damni; non ergo tenebuntur ad majorem restitutionem, quam si ipsi soli fuissent revera auctores illius damni.4 Cfr. n. 776. q. 6°.

823. — Quær. 3 *primo loco teneantur restituere prepositi, qui fraudationi consentiunt, an cero ipsi fraudantes qui praepositos corrumpunt ?*

Resp. In strictiori sententia circa tributi solutionem in conscientia, ad quaestionem videtur facilis responsio, et (licendum custodes teneri restituere solum secundo loco, et nonnisi post eos, qui ipsos custodes induxerunt ad fraudationem tributi permittendam. At in sententia minus stricta primo loco teneri videntur.

Quær. 4° *Cuinam debeat Jieri restitutio, si quando facirndg sit ratione tributi defraudati ?*

Resp. Parti ka ; ergo vel 1° Foederatis Statibus, Statui particulari. Municipio, Comitatui, modo quo diximus n. 795. q. 6°; vel 2°, si his ex aliqua causa fieri tuto nequeat, ad pias causas ; vel 3° tributorum conductoribus, si agatur de vectigalibus, quæ Status, Municipium, Comitatus locavit.

ARTICULUS II.

DE DAMNO OCCASIONE MILITI.E ILLATO.

821. Piu m tï'IΛ.— I. Ad nihil tenentur milites ratione damni per actionem communem illati, nisi ipsis de injustitia belli constet, (piia non sunt damnilicatores *formaliter* injusti. Recole dicta *Quinto pr/rc. Decalogi,* n. ISO. q. 2° et seq.

II. Milites autem in bello *evidenter injusto* tenentur de damnis omnibus, quie per actionem privatam intulerunt ; ct tenentur singuli pro rata de damnis a toto exercitu illatis, nisi forte ex gravi metu ad belligerandum coacti fuerint.— \ ide supra de injusto damnificatore n. 716 et seq. ct de participante n. 772. III.

III. Duces autem seu Principes tenentur primario et in solidum de toto damno per exercitum illato, (piia sunt vere mandantes ; vel, si damnum non imperarunt, illud tamen ex officio impedire tenebantur.

825. Qc.esita. Quær. l *.tu singuli milites tu aliorum defectu teneantur m solidam de toto damno ab exercitu illato ?*

Resp. Neg. probabilius ; quia singuli non totius damni causa sunt, sed partis tantum, ('«æteriim in praxi ex impotentia absoluta forent excusandi.— Lugo cum aliis. (fr. n. 779. q. 3°. n. 780.

Quær. 2' *.Id quid teneantur militet* conscripti *desertores /*

Resp. 1° Ex obedientia seu ex justitia legali tenentur ad signa redire, supposita scii, justitia legis conscriptionis.

Excipe a) si grave salutis periculum offenderent, v. g. si media confitendi non suppeterent, etc., ut aliquibus in locis evenire potest ; b) si redeuntes morte, aliisve gravissimis pumis plectendi forent; c) si bellum sit evidenter injustum.

Resp. 2° Certo autem ad nullam restitutionem tenentur desertores, sive lex alios ipsorum loco requirat sive non : quia ad summum justitiam legalem lædunt, et *probabiliter* (n. 827) haud *injuste* cooperantur ad damnum aliorum.

826. — Quær. 3 *xld quid teneantur, qui se locaverunt pro aliis, et deinde militiam deseruerunt ?*

llesp. Pretium acceptum retinere nequeunt, (piia ipsis deest ratio retinendi pecuniam, ;qua non nisi propter ;militia onus erogatur. Ergo illud restituere debent, et quidem illi, a quo acceperunt casu, (pio hic vel militiam subire, vel alium militem procurare debuit. Secus ad pias causas. Hinc facile resolves cui restituere debeant sic dicti *" liounty-jumpers."*

^'2.1.— Quær. 4° *Nd quid teneantur sorte designati ad militiam, qui ab hac se subtrahant, vel exemptionem sine ceris Causis obtinent ?*

Resp. Negari vix potest probabilem esse scatentium eorum, qui tenent legem conscriptionis e.ssc injustam : nam, aiunt, bono communi non est necessaria, eum

1 Lib. III. p 2. n. 48.
2 D 37. n. 102. ' n 1000.
4 !.. V. 190 sub 3 n. 237 j \n autem.

respublica securitati suœ satis providere possit milites mercede conducendo : pnetcrea, inquiunt, lex illa justitiae distributive» adversatur, cum solis familiis, juvenes ℞militia idoneos habentibus, tantum onus imponat. Stante probabilitate hujus sen-℣entia jus Superioris (.Reipublicæ), conscriptionem jubentis, evadit dubium. Superiori autem in dubio num potestatem suam excedat, obediendum non est casu quo, ut in præsenti materia, res pnecepta valde dilhcilis est aut subditum gravis damni periculo exponit.l Ad restitutionem igitur cogendi non sunt ilii, de quibus in Quæsito, sive magistratus vel medicos corrumpant ut ab eis invalidi declarentur, sive mendaciis, fraudibus autprævia mutilation© magistratus decipiant, sive signa deserant.

Is, cui liæc sententia improbabilis videretur, caveat ne onus restitutionis adversus conscriptos imprudenter urgeat, cum plerique nequaquam committi injustitiam putent, ct alioqiim monitis raro obtemperaturi sint.

Sorte conscripti, qui signa deserunt, postquam jurejurando ad militiam se obligarunt, peccant, ut per se patet, contra religionem : plerumque tamen ab obligatione ad signa redeundi, quæ iu hoc juramento implicite continetur, eximuntur ob causas n. 825. q. 2° allatas. Peccant quoque ob mendacia, fraudes, mutilationem, quibus se a militia eximunt ; non vero ob injustitiam sive erga rempublieam, si luec alios sui loco mercede conducere debeat, sive erga eos, qui cx lege eorum locum supplere deberent, quia jure suo, coque, ut dictum est, practice certo, utuntur; nec peccant corrumpendo magistratus vel medicos, cum redimant se a vexa, quæ, *probabiliter,* ideoque practice *certo* est injusta. Nec ad restitutionem sive erga rempublieam sive erga corruptores obligati videntur magistratus vel medici corrupti : non erga rempublieam, quiu teqmparandi videntur publicanis non exigentibus tributa, ℣ua ob gravem rationem injusta judicantur: nec erga corruptores, quia turpis operis (in casu mendacii), postquam priestitum fuit, pretium retineri potest (n. 834. q. 6°).

Quær. 5 *Quid si sufficiens numerus militum mercede conduci nequeat l*

Resp. 1° Etiam in hoc casu lex erit injusta quoad clericos (u. 112), et, si lex prohibeat alium sui loco conducere, quoad illos qui alium conducere parati sunt.

Resp. 2° His exceptis, cæteri ex justitia commutativa ab omni fraude abstinere debent. Ratio est, (piia licet lex, (pia militia præcipitur, in hoc etiam casu, cx justitia tantum legali obliget erga rempublieam, vi tamen contractus aleatorii seu sortitionis obligatio justitiæ commutativa» enascitur erga illos, quibuscum iit sortitio.l Quare etiam medici et magistratus aliquem sine justa causa eximentes in hoc casu, ob violatum quasi contractum, quem cum republica inierunt, huic restituere debent, et quidem primo loco ; corruptores vero, ut cooperatores, secundo ; de damno autem, quod iis illatum est, qui co-sortientium fraudibus onus militiæ suscipere debuerunt, primo loco tenentur illi (pii fraudes illas adhibuerunt, secundo loco medici ct magistratus ab his corrupti, eisdem ve faventes.

l L. I. 98. L. V. 47.

℣ Mar. p. 302. n. 225.

TRACTATUS DE CONTRACTIBUS.

Agendum 1° dc contractibus in genere; 2° dc contractibus in specie.

PARS PRIMA.

DE CONTRACTIBUS IN GENERE.

828. *Definitio.* — Contractus est conventio, per quam unus aut plures se obligant erga unum aut plures alios ad aliquid dandum, faciendum vel omittendum.

Divisio.— Contractus precipue distinguitur 1° *unilateralis (unilateral),* vel *bilateralis {bilateral}.* Prior tit, cum unus aut plures se obligant erga unum aut plures non obligatos, ut in contractu gratuita» promissionis. Posterior habetur, (piando unus aut plures se obligant erga unum aut plures pariter obligatos, ut in permutationibus.

2° Gratuitus seu beneficentia», qui et *imperfectus,* vel *onerosus,* (pii ct *perfectus* audit. Vocatur etiam synallagmaticus ex verbis gra»cis <n'v (cum) et (ἴλλάσσω (permuto). Contractus gratuitus dicitur is, cx quo una tantum pars commodum accipit (sive mutua inde obligatio oriatur, sive non). Onerosus autem is, ex (pio utraque pars commodum accipit. lla»c ergo divisio non in pra»cedentcm recidit, liantur enim contractus gratuiti, ex quibus mutua datur obligatio, ut commodatum, depositum, mutuum, etc.

Contractus vero onerosus iterum subdividitur in eommutativum et aleatorium. Est *comniidaiivus,* si unus contrahens det rem in una specie, et alter det rem rnquivalentem aut diversa» speciei. Est *aleatorius (contingent),* si unus det rem, alter vero contrahens det non rem. sed spem probabilem rei alicujus adipiscenda» : (pia» spes, eum falli possit, efficit ut contractus hujusmodi alea» similitudinem pre se ferat.

3° *Solemnis (contract by deed* or *specialty* vel *simpler (simple contract]* prout requirit speciales legis formalitates, vel non. *Simplex* subdividitur in *scriptum (written),* et *verbalem (verbal),* (v) p. 475.

4° *Nominatus* vel *innominatus* prout nomen proprium habet, sicut v. g. *venditio,* aut proprio nomine caret, v. g. *do ut des, facio ut facias,* etc. (φ) p. 475.

5° *Nudus* aut *vestitus.* Contractus *nodus* dicitur, cx (pio in foro externo non datur actio. Talis est is, qui forma a lege requisita caret, non vero precise is, in quo forma quidem a lege pneseripta servata est, sed qui cx defectu testium aut instrumentorum iu foro civili probari non potest, ct ex (pio *ob hanc causam* per accidens non datur actio. Contractus *vestitus* est, qui pneter conscientia· obligationem parit iu foro civili actionem.[1]

6° *Formalisse\\ex/iresws(expressi* aut *virtualis* seu *tacitus (implied).* Prior ille est, (pii lit verbis, scriptis, aliisvc signis consensum explicite manifestantibus; posterior vero est. cujus consensus in rem conventam existit quidem realiter, sed implicite tantum, aliquo dicto vel facto, manifestatur. Sic medicus artem suam exercens promittere censetur, se facturum id esso, quod ejus professio requirit. Contractus iste communiter etiam *quasi-contractus* nuncupatur.

7 *Realis,* ipii in sua specie non perficitur, nisi per traditionem rei, de qua convenitur, (pialis est pignus, commodatum, depositum, etc., et *consensualis,* qui solo contrahentium consensu rite exhibito completur, (pialis est locatio.

8° *Purus* aut *no» purus. Purus* voca-

1 Crolly, De Contr. n. 1 – 4. 25.

tur, (piando simplex est et nullo adjuncto oneratus : *nonpurus,* quando habet aliquid adjunctum.

9° *Bona fidei* et *stricti juris. Bona fidei* ille est, in quo judex multa ex .'equo et bono potest moderari, quæ scilicet contractui secundum bonam fidem inesse censentur : tales sunt emptio, locatio, conductio, negotiorum gestio, mandatum, depositum, pignus, societas. *Strictijuris* est ille, in «pio ad verba contrahentium judex omnino adstringitur, ita tamen ut intentioni eorum manifestæ inserviant : tales sunt testamentum, mutuum, donatio. Hic ad forum pertinet quod vocant *"court at law"* : iste vero ad forum quod dicitur *"court of equity or chancery."* In foro conscicntiæ æquitas præcipue spectatur.

10° Γη *actione (in action or executory),* si postea executioiii mandandus sit ; vel in *possessione (in possession* or *executed),* si jam executioiii mandetur. " If, for instance, one person sells and delivers goods to another for a price paid, the agreement is *executed,* and becomes complete and absolute ; but if the vendor agrees to sell and deliver at a future time and for a stipulated price, and the other party agrees to accept and pay, the contract is *executory,* and rests *in action* merely."[1] Ex hoc contractu datur jus ad rem ct actio personalis ; ex illo jus in re et actio realis.

829. — In omni contractu tria sunt distinguenda, scilicet essentia, natura et accidentalia. 1' Ad *essentiam* pertinent ea, sim· quibus contractus existera nequit. Sic v. g. in contractu venditionis tria dantur essentialia, nempe, *res, pretium,* et *consensus.* Uno deficiente, nullus est contractus. Si loco pretii v. g. res alia detur, jam non erit contractus *venditionis,* sed *permutationis.* 2° Ad *naturam* vero spectant ea, quæ, licet non expressa, cx lege tamen, vel consuetudine, vel lequitatc in contractu comprehensa intelliguntur, quamvis essentialia non sint, v. g. rei venditio pnostita ab evictione securitas, quæ a contrahentibus excludi posset, quin invalida foret venditio, Conditione vero non expressa, venditor rei vendita· securitatem pnestare debet. 3° *Accidentalia* vero dicuntur ea, quæ contractui speciali con-

[1] Kent, Vol. IL η. 460.

ventione adjungi possunt, quin lege, aut rei natura censeantur adjecta: v. g. talis pretii dilatio, aut alia hujusmodi. — Bouvier, etc.

Hisce preemissis tractandum occurrit Γ *de requisitis ad contrahendum ;* 2° *de obliyatione contractus ;* 3° *de modificationibus contractuum.* I

CAPUT I.

DE REQUISITIS AI) CONTRAHENDUM.

Tria requiruntur : 1° materia apta ; 2° subjectum capax ; 3° consensus legitimus.

ARTICULUS I.

DE MATERIA CONTRACTUS.

830. — Materia contractus generatim sunt res ct facta, seu ea omnia, quæ sub hominis dominium cadere possunt, et de quibus contrahentes liberam administrationem habeant.

Materia contractus hisce conditionibus gaudere debet, scilicet, debet esse possibilis, existens, honesta, propria contrahentis, certa, pretio icstimabilis.

1° *Possibilis,* tum physice, tum moraliter; (piia ad impossibile nemo obligari potest. Nemo igitur obligari potest ad fortuitos casus vitandos, eum id impossibile sit. Proinde si quis cos in se suscipiat, tantum se obligat ad reparanda damna ex cis provenientia.

2° *Existens,* vel iu re, vel saltem in spe certa, seu probabili exstitura ; secus nullum jus in illam haberi posset, ut pote quie nullo foret pretio icstimabilis.

3° *Honesta* et *licita in se,* id est nullo jure prohibita ; (piia ad rem inhonestam et prohibitam nulla dari potest obligatio. Ad contractus autem validitatem satis est, ut materia sit *substantialiter honesta ;* contractus enim validus esse potest, licet ob aliquam accidentalem circumstantiam illicitus sit.

4° *Propria contrahentis ;* nemo enim potest in alium transferre jus, quod ipse non habet. Hinc invalida est venditio rei alienie, saltem quoad rei – licet non semper quoad pretii — translationem.

5° *Ceria ‹·l determinata, i\va* individuo, sive in quantitate et qualitate ; secus enim illusorius foret contractus, ut si cui promitterem c. g. animal quodeumque, vel frumentum in genere; promissioni enim satisfacerem dando culicem vel unum frumenti granum ; (piod foret absurdum.

831. Quæsita. — Quær. 1° *.lu possis pretium accipere pro actione tua ex justitia alicui jam debita, ni eadem actio allen prodesse possit, ilhrso jure prioris, cui debetur ?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia non Ledis jus prioris, quocum contraxeras, et posteriori te utilem præstas. Sic v. g. si *Titius* te conduxerit, ut pergas ad certum locum negotii alieujus pertractandi gratia, potes etiam a *Petro* conduci ad iter illud peragendum pro tractando novo negotio, modo posterius mandatum priori non noceat. Vide L. IV. ‹862.

Quær. 2° *An pretium accipi possit pro re debita, non quidem ex justitia, sed ex alia cirhde, v. g. si accipias pecuniam ad jejunandum tempore Quadragesima ?*

Resp. Affirm., saltem *probabilius,* quia illud pretium tunc *ex donatione* acquirit jus, quo antea carebat.[1] Supponitur tamen, actionem vel rem, ad quam donatarius tenetur, esse pretio æstimabilem ; secus enim invalidus foret contractus. Hinc ad restitutionem teneretur, (pii pecuniam exigeret ad viam homini transeunti ostendendam, (piando absque ullo labore aut temporis jactum ostendere eam possit ; quippe actio ista non est pretio ivstimabilis.

Quær. 3° *An caleat contractus, si materia sit ex parte tantum possibilis ?*

Resp. .tffirm., si res sit divisibilis in se, et divisibilité!· de ea contractum sit ; secus, si sit indivisibilis vel indivisibiliter de ea conventum fuerit. Hinc v. g. si emeris 100 mensuras tritici, ita ut contractus non sit perfectus nisi re tradita, et 50 pereant, contractus pro reliquis 50 adhuc tenet. Si vero horologium manuale promiseris, et rescias, te jus tantum partiale in illud habere, promissio tua nulla erit.

832 Quær. 4° *An res mere spiritualis possit esse objectum contractus sice gratuiti, sire onerosi ?*

Resp. ad 1um *Affirm.* Nihil enim obstat jus natune, cum hujusmodi conventiones nihil inordinati habeant; sed neque jus divinum, cum Deus permiserit, imo pncceperit rerum spiritualium gratuitam communicationem : sic ex obligatione, fidelitatis promittere potes orationes, Missas, Reliquias, etc.

Resp. ad 2°", l·' *Affirm.,* si res spiritualis sit ex utraque parte et nulla obstet Ecclesia· prohibitio, quia tunc nulla simonia in permutatione adesse potest, siquidem nulla est comparatio rei spiritualis cum temporali.

2° *Neg.* autem, si res mere spiritualis sit ex una parte, temporalis vero ex altera ; quia nulla comparatio inter spirituale et temporale dari potest, ut constat cx dictis dc Simouia, n. 352 et seq.

833.— Quær. 5° *An materia contractus onerosi esse possit res temporalis spirituali adnexa ?*

Resp. 1° *Affirm.,* si adnexa sit *antecedente)·,* seclusa Ecclesiæ prohibitione in casibus particularibus, modo tamen pretium propter spirituale adnexum non augeatur.— Vide dicta dc Simouia ibid.

Resp. 2° *Neg.,* si adnexa sit consequenter, saltem ex Jure ecclesiastico. Hæc autem quæstio præcipue beneficia respicit.

Resp. 3° Si vero adnexa sit *concomi- (anter, disting. :* 1° *Neg.,* si adnexa sit *intrinsece* et necessario, quia tunc res temporalis nullum habet valorem independenter a re sacra, ut est lalior sacerdotis in celebrando, absolvendo, etc.— 2° *Affirm,* vero, si adnexa sit *exlrinsece,* ut dictum est dc Simouia, ibid.

834. — Quær. 6° *.hi semper restituenda sit res ex turpi contractu accepta ?*

Resp. 1° Ante positionem operis turpis, *affirm.* ; quia dominium rei hujus non fuit valide translatum. — Ita *omnes.*

Resp. 2° Post operis positionem *controcertitur.* Duplex datur sententia probabilis.

† Sententia *communis* ct S° Alph01 *probabilior* dicit, pretium posse accipi et retineri, imo et dari e\ justitia debere. Ratio est, 1° quia ibi intervenit duplex contractus, unus *absolutus,* nempe de opere turpi pro pretio ponendo, et hic irritus est; alter *conditionalus* de tradendo pretio, si opus turpe positum fue-

1 L. IV. 713.

»L.B 712. Viud.P.III.q.W EqdXVI.

rit, et hic, impleta conditione, fit validus. Etenim, posito opere, jam insurgit contractus : *do ut des,* cujus natura exigit, ut semper, quoties unus contrahens pnestitit partem suam, teneatur alter suam implere, -i licite possit ; 2° quia licet actio turpis, quatenus illicita, nullo pretio digna sit, pretium tamen, quatenus laboriosa, ignominiosa, periculosa agenti, habet.

II" Sent entia «atis *probabilis* negat, cx Regula Juris IS in (5°: *Non firmatur tractu temporis, quod dejure ab initio non subsistit)* Consonat jus nostrum.2

Pro foro ergo interno favendum possessori. Juxta utriusque autem sententiæ patronos el Resp. S. Pfrn. (Scav. T. 11. n. 393) retineri potest pretium meretricium.

Quær. 7° *Utrum, si vir aliquid mulieri ad eam seducendam donaverit, /nec, denegato consensu, rem retinere possit ?*

Resp. Affirm., quia nullum intercessit paetum de peccato patrando, et proinde donatio omnino liberalis habenda est, cum mulier nihil prorsus ex sua parte promiserit.' Difficile tamen accipiens excusabit.ir a peccato scandali ac cooperationis/ si novit quo animo fiat donatio.

ARTICULUS IL

DE SUBJECTO CONTRACTUS.

835. —I. Dc jure naturali contrahere possunt ii omnes ct soli, qui liberum rationis usum habent, quia isti soli dominium bonorum suorum transferre, et obligationes suscipere possunt. Hinc contrahere nequeunt 1° infantes usu rationis necdum pollentes ; 2° amentes et furiosi ; 3° perfecte ebrii.

Il Dc jure positivo, pneter usum rationis ct voluntatem liberam contrahendi, quæ de jure naturali exiguntur, requiritur etiam, ut contrahens liberam habeat bonorum dispositionem, nec lege incapax contractus faciendi declaretur. Inhabiles autem sunt ad contrahendum, saltem *in multis,* aut *firmiter* 1° minores; 2° uxores ; 3° mortui civiliter, 4° interdicti ; 5° alienigeme. Pauca dc singulis.

1 II A. X 123. î Kent. Vol. II. η. 466.
• L IV. 712-4 II. 4 11. A. IV. 31.

§ I. *De minoribus.*

836.—*Minores (minors, infants')* appellantur, qui îetatem lege pnefixam non attigerunt, ut, seclusa patris aut tutoris sibi assignati auctoritate, *civiliter* agere valeant. Jure apud nos vigente quicumque vigesimum primum annum complevit major habetur. Multis in Statibus fœminie 18, alicubi 16 annos nata· majores sunt. Quisque consulat Statu- sui leges.

Minores alii non sunt emancipati, alii vero emancipati. Priores simpliciter auctoritati patris, vel tutoris subjiciuntur. Posteriores autem ii sunt, qui a pncdicta auctoritate per beneficium emancipationis liberati sunt ; liberantur autem vel facto patris minorem per aliquot annos administrare et contrahere permittentis, vel sententia judicis.1

837-—In plerisque, ne dicam in omnibus Statibus nostris prmeipua legum civilium circa minorum contractus statuta hæc fere sunt.

1° " No minor can bind him or her self by contract for anything except *necessaries,*— such as food, clothing, or education, and for which the parent had failed to provide. If he or she contracts for other than necessaries, on attaining his or her majority, the contract is voidable at his or her option."

2° " Every contract made by a minor which is to his or her injury, is void : but a contract which is clearly to his or her benefit, is good ; and any contract that is uncertain, whether injurious or beneficial, is voidable or not, as he or she may choose."

3° " if a minor be coaxed, cajoled, or forced into an unwilling contract, he or she may repudiate the same on becoming of age."

4° " If a minor obtain goods on the pretence that he or she is of age, and then refuse payment on the ground that he or she is or was not then of age, the creditor cannot recover the value of the goods, but he can have the minor so guilty punished for fraud."

5° " When a minor executes a contract, and pays money, or delivers property on the same, he cannot afterward

1 Kent, Vol. II. n. 193. 19 L note 1.

disaffirm such contract and recover the money or property, unless he restores to the other party the consideration received from him for such money or property." [1]

6° A minor emancipated cannot contract beyond the limits of his emancipation.

838. — Tutorum *(guardian)* ad minores relationem his fere explicat Kent.[2]

1° " He cannot act for his own benefit in any contract, or purchase, or sale, as to the subject of the trust."

2° " The guardian of the estate has no further concern with or control over the real estate than what relates to the leasing of it, and the reception of the rents and profits, and it is his duty to place the ward's land upon lease. ... If he neglects to put the ward's money at interest, but negligently, and for an unreasonable time, suffers it to lie idle, or mingles it .with his own, the court will charge him with simple interest, and. in cases of gross delinquency, with compound interest. . . . Every guardian ... is bound to keep safely the real and personal estate of his ward, and to account for the personal estate, and the issues and profits of the real estate ; and if he makes or suffers any waste, sale, or destruction of the inheritance, he is liable to be removed, and to answer in treble damages."

3° " He cannot sell without the authority of the Court of Chancery. He may sell the personal estate for the purposes of the trust, without a prenons order of the court. . . . The power resides in the Court of Chancery to change the properly of infants from real into personal, ami from personal into real, whenever it appears to be, manifestly for the infant's benefit."

839. *Rcw/res.* — 1° Minor tuta conscientia uti potest beneficio legis, secluso casu mala fidei, cum lex in ejus favorem lata sit.

Non potest tamen rescissionem postulare, ut eximatur a restitutione *pecunirp,* quam mutuo accepit et dilapidavit, licet nullum lucrum inde reportaverit ; tenetur enim adimplere obligationem, (piam certe novit, dum pecuniam postulabat. Aliunde ejus culpae tribui debet, si nullum inde emolumentum perceperit.

2° Qui contraxit cum minore, contractui stare potest, donec nullitas a *minore,* vel ab ejus patre aut tutore invocetur. Sufficit tamen postulatio privata, ut ad rescissionem teneatur, quando læsio omnino aperta est.

3° Minor solus tum per seipsum, tum per alios, a quibus repræseutatur, rescissionem contractus postulare potest ; unde ii, qui cum ipso contraxerunt, ejus *incapacilatem* opponere nequeunt.

4° Minor non potest amplius actum in minoritate peractum impugnare, quando illum jam major factus ratum habuit; quia plene habilis erat ad contrahendum, (piando actum ratum habuit.

§ II. *De uxoribiu.*

840. — Jure nostro uxor contrahere potest :

1° Circa bona, quorum *perfectum* (v. n. 005. sq.) habet dominium. Marito tamen suo ea, Jure Communi, tradere nequit, nisi a) instrumento scripto liberum suum consensum testata, et b), viro non présenté, de eo interrogata.[1]

2° Quoad ea, quæ ad suam conditionem et decentem sustentationem necessaria sunt, excepto tamen casu, quo sive cum adultero, sive aliter absque gravi causa e domo mariti sponte discesserit (n. 115.3°).

3° Ibi. quemadmodum id ei in quibusdam Statibus permittitur, commercio publico et separato vacat.

841. *Remlve* — 1° Si uxor contrahat sine consensu mariti cum hrsione juriuin vel bonorum ejusdem, irritus omnino est contractus. Sed uxor mala fidei, licet in eo casu maritum obligare non possit, tenetur tamen damnum alteri illatum reparare.

2° Nullitas contractus uxoris a viro invocari potest in conscientia, etiamsi liesionem proprie dictam non passus fuerit, quia nullitas præcipue in ejus gratiam sancita est.

3° Nullitatem contractus etiam uxor ipsa invocare potest, ut videtur, quamvis lex præcise ipsi favere non intendat ; quia

1 Wells, p. 240. 241.
2 Vol. II. n. 228-231.
3 Gousset n. 747.

1 Kent, Vol. II. n. 16G. 167.

non videtur sufficiens motivum cam a beneficio legis excludendi, modo alteram partem non deceperit. —Sed reddere debet id omne, in quo ditior evaserit, et res restitui debent in eumdem statum ac erant ante contractum, modo ipsa læsa ct decepta non fuerit. Sæpius autem ratione doli a beneficio legis excludenda est.

4° Uxor, quæ ab alio pecuniam mutuam petit pro marito, se obligans ad eam restituendam in mariti defectu, restituere tenetur, si vir restitutionem facere non possit, aut nolit : fuit enim causa absolute determinans coutractûs. Ergo obligationem libere susceptam adimplere debet, pnesertim viro defuncto; secus malæ fidei evaden t. *A fortiori* uxor restituere debet pecuniam a se in propriam utilitatem, inscio marito, mutuatam. Sic enim clamat naturalis æquitas.

§ III. *De civiliter mortuis.*

842. — Rarissimus apud nos est casus, riini mors civilis cx solo crimine læsæ majestatis *(high-treason)* existât. Jure contrahendi non privat.

§ IV. *De interdictis.*

843.— Interdicti sunt illi, qui judicis sententia incapaces declarantur actus civiles exercendi ob statum imbecillitatis, aut dementiie, aut furoris. Cessat interdictio, cessante causa ; cujus cessatio certis testimoniis constare debet.

Nullitas porro contractuum initorum ab interdictis opponi quidem ab ipsis potc't aut ab agentibus illorum causam, non vero ab iis, qui cum illis contraxerunt, sicut de minoribus dictum est. Ei tamen, qui amenti merces vendit, quin norit amentiam, tribunalia favent.— Xonnunquam ebriosis tollitur facultas contrahendi, et tota bonorum suorum administratio alteri committitur.1

§ V. *De alienigenis.*

844. — I. Alienigena *(alien)* est, qui caret jure civis Pœdcratorum Statuum. Civis autem est qui *rei* natus est in Foederatis Statibus, *vel* ea præstitit quæ lege requiruntur ut jure civis *(naturalisation)* gaudeat (v. Wells ⁋, itemque hujus lilii minores eo tempore hic residentes.

II. Alienigenae habentur ut cives,

1° Quoad ea, qme commercium spectant *(for commercial purposes)* ; nam "the place of domicile determines the character of a party as to trade." Vidé Kent's Comment.2

2° Quoad contractus circa mobilia.8

3° Intra quinquennium, quod proxime pnecedit eorum admissionem ad jus civitatis, quoad *usum necessarium* immobilium/

III. Alienigena?, acquirentes dominium immobilium, periculo exponuntur, ne vel ipsi, vel luercdes sui iis priventur. Mitius tamen circa eos hodicdum disponunt passim leges.6

ARTICULUS III.

DE CONSENSU KEQÜISITO.

1° ejus dotes ; 2° vitia opposita.

§ I. *De dotibus legitimi consensus.*

845. — Consensus esse debet externus, internus, mutuus, liberet deliberatus.

1° *Externus,* id est manifestatus, quia comparti patefieri debet ; nequit autem alteri parti patefieri, nisi aliquo signo visibili exterius prodeat.

2° *Internus,* quia obligatio contractus oritur a sola contrahentis voluntate. — Ita *communiter.*

3° *Mutuus,* (plia contractus est conventio duorum vel plurium ; hinc, si sit *onerosus,* requiritur ex utraque parte cessio et acceptatio. Si *gratuitus* sit, requiritur cessio ex una parte et acceptatio ex altera.

4° *Liber* et *deliberatus,* ita ut contrahens non solum sit sui compos, sed etiam agat cum ea deliberatione, quæ ad peccatum grave requiritur ; secus enim voluntas esset imperfecta, atque adeo imperfectus actus, (pii perfectam obligationem parere non posset.

1 Kenr. Tr. XI. n. G.

1 p. 116.
2 Vol. II. n. 49. 50.
8 Ib. n. 62. 63.
4 Ib. n. 62.
6 Ib. n. 54 - 56. 61.

846. Qi esita. Quær. 1° *An valent contractu.t initus .sine animo se obligandi, vel sine animo illuni implendi ?*

Resp. ad 1u," *Probabilius* non valet, quia conditio appositu est contraria substantia: contractus.[1]

Itesp. ad 2'1,n Valet contractus. Ratio est, (plia potest consistere voluntas non implendi cum voluntate se obligandi.[2]

Quær. 2° *An consensus utriusque partis simul elici debeat ?*

Itesp. Neg., quia consensus unius semel datus, nec revocatus, moraliter perseverat, ita ut, accedente, alterius consensu, statim perficiatur contructus.

847. *ltesolr.es.*— 1° Qui licte in contractum consentit, tenetur in conscientia' foro partem deceptam indemnem facere, et, si aliud non suppetat medium reparandi injuriam, consensum internum pnebere et contractui stare.[8]

Quod si contmetus ficte initus execution! fuerit mandatus, nullum dominium reipsa translatum est. I nde, ratione rei accepta·, deceptus habendus est tanquam possessor borne fidei, deceptor autem tanquam possessor malæ fidei.

2° Si offeram tibi domum $ 100 venalem, ct tu acceptes, contractus perficitur, non (piando interne consentis, sed (piando tua acceptatio mihi per aliquod signum externe prodit. Consensus autem meus est tibi siillieieuter intimatus per hoc (piod tibi domum meam pro pretio statuto ollcram.

3° Si mecmn contrahas per procuratorem, contractus perficitur, (piando tuus procurator acceptat, licet tu necdum acceptaveris, (piia acceptatio tui procuratoris moraliter tua est.

4° Taciturnitas regulariter reputatur pro consensu, si materia sit favorabilis tacenti. Hinc Regula Juris 43 in 6°: *Qui tacet, consentire ridetur.*

5° Si *Paulus* dicat coram *Joanne* Do S 100 *Petro ;* ct si *Joannes* injussus *Petro* id referat, ct hic dicat: *Accepto; Paulus* non censetur obligatus; (plia intimatio promissionis non fuit facta *Petro* de mandato *Pauli,* (pii tca roquin per relata verba nihil aliud ostendit nisi merum dandi propositum.

i L. IV. 710-
a Ib. 172. III.
8 II. A. Tr. X. 93.

j II. *De vitiis consensui oppositis.*

Præcipua sunt error, dolus, vis et metus.

Puni tum /. I)e errore et doto.

848. — Error in contractibus versari potest 1° circa substantiam rei, ut si emas cuprum pro auro ; 2' circa naturam seu speciem contractus, v. g. si sumas locationem pro venditione; 3° circa qualitatem seu accidentia rei, puta si equus sit tardus, dum reputatur velox ; 4' circa personam. v. g. si quis daret *Petro,* volens dare *Paulo;* 5° circa motivum, v. g. si quid dan s *('aio* ob paupertatem vel pietatem, dum dives est, vel impius.

Error tamen circa qualitatem, licet *accidentalem,* potest esse *causa* contractus.

849. Pr in c ipia .— I. Omnis error circa rei *substantiam* aut contractus *naturam,* contractum nullum reddit Ratio est. (piia tunc nullus est consensus, qui rem omnino diversam respicit.[1]

II. EiTor circa *solam qualitatem* non invalidai per se contractum, saltem si cognito errore nihilominus contractus fuisset initus. Consensus enim prorsus voluntarius circa objectum principale conventioni" habetur. Si autem cognito errore initus non fuisset contractus, *coutrorerfitur.* ut statim dicemus.

850. Qt esita .— Quær. 1° *An error circa qualitatem dans causam contractui irritet contractum site onerosum, site gratuitum ?*

Resp. 1° *Xeg. probabilius* quoad contractus *onerosos,* (piia talis error non impedit *cognitionem,* neque *consensum* quoad rei substantiam. Secus vero vix ullus contractus validus foret, quod in commercii humani subversionem cederet. Excipe, 1° si qualitas vehit *conditio sine qua non* expresse intendatur, quia tunc in rei substantiam transit. 2° si error fuit invincibilis et res adhuc integra; re vero non amplius integra, seu ab altera parte jam impleta, contractum in conscientia rescindere potes, si res magni est momenti. et licet altera para non fuerit erroris conscia.[2]

Resp. 2° Quoad contractus *gratuitos ajjirm. probabilius.* Ratio, quia tales con-

1 L IV.714. 2 L. IV 715. H A. Tr. X. 12 4

tractus ex natura sua plenum voluntarium et omnimodam spontancitntem requirunt; atqui hiec plane defuit, (piando causa ad donandum movens deesse supponitur. — Ita *communiter* contra *nonnullos,* qui cac-tcroquin admittunt, hoscc contractus ad nutum donatori- sic decepti esse rescindibiles. Vid. S. Alph.l

Quær. 2° *An error circa personam contractum iucalidet 'I*

Resp. 1° *Neg. generatim loquendo,* quoad contractus *onerosos,* quia in his error hujusmodi est mere *accidentalis;* ct parvi sane interest tum venditoris, cuinam rem vendat, dummodo congruum pretium accipiat, tum emptoris, a quonam emat, si res ipsi conveniat. Excipiendus est contractus matrimonii, in (pio consensus ipsaimnct afficit personam, quæ lit simul et pars contrahens ct ipsius contractus objectum.

Resp. 2° *Affirm.,* plerumque quoad contractus *gratuitos,* quia in his persona donatarii a donatore specialiter intendi solet. Spectanda sunt tamen rerum adjuncta, e (piibus benefactoris voluntas dignosci melius potest.

851. — Quær. 3 *An contractum invalidel error circa moticum ?*

Resp. Γ *Affirm.,* -i error cadat in molivuin*finale :* v. g. si dares eleemosynam *Titio,* ipiia illum pauperem reputas, eum dives sit ; tuus enim consensus quoad ipsam rei substantiam deficit.

Resp. 2° *Neg.,* si error cadat solum in motivum *impellens,* v. g. si eleemosynam dire- *Petro* pauperi, quem valde probum credis, cum sit minus probus ; hic error enim mere accidentalis est.3

852. *Itesolnes.*— 1° Si sacerdos sub nocte emat pro se pinuum putans esse nigri coloris, dum viridis aut violacei est, non valet contractus, si expresse declaravit, -e nigri coloris pannum velle; licet enim color in se sit mere (pi.ditas, in hoc casu transit in substantiam, proindeque error evadit substantialis.

2 Si tibi volenti emere vinum (’atawbanum, €alifornien! offeratur, valet contractus *per se,* non obstante errore vel dolo, quia error non est substantialis. Sed justitia heditur accidentaliter, si (,’atawbanum carius sit ; ideoque venditor restitutioni obnoxius erit. Si vero utriusque vini pretium sit aequale, vel si pretium imminuatur pro rata excessus, venditor immunis erit ab injustitia, quamvis non a peccato mendacii. Dixi: *per se;* quia facile error posset esse *substantialis,* ut v. g. si emptor intentionem expre-sis verbis Catawbano vino alligasse! ob certum finem, ad quem aliud quodlibet, non conduceret.

3° Dolus in eo differt a simplici errore, quod error ex dolo proveniens productus fuerit artificiis ad hunc finem adhibitis. Error (pii *per se* non esset sufficiens ad irritandum contractum, potest nuditati locum dare, si dolus intercesserit ex parte alterius contrahentis, (pii præterea tenetur ad damna ex dolo orta.l

Punctum II. De Metu.

Metus est 1° vel gravis vel levis ; 2° inductus a causa intrinseca vel extrinseca, necessaria vel libera, justa vel injusta ; 3° incussus in ordine ad contrahendum, vel ad alium finem.— Recole dicta n. 15 et seq.

853. Pr in c ipia .— I. Metus quilibet ita perturbans rationis usum, ut a gravi culpa excuset, contractum, qui e.x eo subsequitur, prorsus irritat ex omni jure. Ratio, quia tunc deficit consensus ad contrahendum requisitus, sive usum rationis metus omnino tollat, sive ita impediat, ut consensus diei plenus et perfectus non possit.

II. Nullus contractus ex metu ab intrinseco, aut causa necessaria, seu naturali est invalidus, nisi forte qui-ex timore contrahit, suî compos non fuerit. Ratio est. (plia nulla injuria contrahenti irrogatur, et aliunde hic sufficientem servat libertatem. Idem dicendum est, si metu- a causa libera scu ab homine justa de causa incussus fuerit ; hinc stuprator metu gravi, sed justo, adactus ad ducendam puellam, (piam seduxit, valide contrahit.

III. Exceptis sponsalibus, ‘qua ob maximam, ipiam naturi suà exigunt, libertatem, rcscindibilia sunt, *probabilius* nullus contractus, initus ex metu levi, est rescindibilis. Ratio est, ipiia metus undecumque h-vis in jure pro nullo reputatur, cum facile contemni possit. Secus enim

‘ L IV. 715. "37.

1 l. IV. 737 - t H A Tr. X 132.

1 L. IV. 715.

gravissima incommoda in commercio humano sequerentur, eum metus levis frequentissimus sit. Contradicit tamen Lugo cum aliis, quorum sententia a S. Alph.[1] non dicitur improbabilis. Excipe tamen matrimonium et professionem religiosam, quia ex omnium sententia metu levi non invalidantur.[2]

854. Quæsita.—Quær. 1° *An metus gravis, injuste incussus a comporte in ordine ad contrahendum, irritet contractum, si rationem minime perturbet?*

Resp. 1° Ex omnium sententia, et jure etiam nostro,[3] contractus hujusmodi sunt rescindibiles, sive gratuiti sint, sive onerosi. (χ) p. 476.

Resp. 2° Utrum jure naturæ irriti sint, triplex datur sententia probabilis, Juxta S. Alph., *communissima* et *probabilior* est *negativa,* cum metus non tollat simpliciter voluntarium.

Ex Jure tamen invalidi sunt actus ex metu gravi eliciti, ubi agitur 1° de Matrimonio, et probabilius etiam de sponsalibus; 2° de traditione rerum Ecclesiæ et renuntiatione beneficii; 3° de volo et professione religiosa; 4° de jurisdictione ecclesiastica et absolutione a censuris; 5° de electione Prælati?

855.—Quær. 2° *An resciadibilis sit contractus propter metum reverentialem initus?*

Resp. Neg. probabilius, quia non videtur *per se* sufficiens causa rescindendi contractum, nisi simul includat metum gravem, puta diuturna; indignationis, etc. . . . Item nec preces importunissima metum gravem constituunt, nisi forte cum metu reverentiali erga Superiorem jungantur.[6] Sanchez, Salm, et alii *communiter.*

Quær. 3° *An sit irritus, rei privata auctoritate rescindibilis contractus, si metus gravis et injustus a tertio tantum ad consensum extorquendum incutiatur, ita ut pars altera non sit injuria particeps?*

Resp. Controvertitur. 1° Sententia *affirmat,* quia ratione injuriæ, etiam a tertio illata res priori domino obligata manet, et consequenter eum illo onere ad quoslibet transit.—Billuart. et ut videtur, S. Alph. L. IV. 719, qui preterea huic sententiæ adhæret. si agatur de Matrimonio. L. VI. 1045 qq.

1° Sententia quia cum neutra pars injuriam fecerit, nulla, *jure naturæ,* ratio adest, cur irritus sit contractus, et cur possit ad libitum unius rescindi, invito altero.—Lugo?

856.—Quær. 4° *Quid si metus gratiæ fuerit quidem injuste incussus, sed non ad consensum extorquendum?*

Resp. Controvertitur, sed videtur sic distinguendum: 1° Si metus ab altero contrahentium sit incussus, non valet contractus vel saltem rescindibilis est, quia incutiens metum tenetur tollere omnia incommoda, quæ ex injuria proveniunt? Excipe Matrimonii. 2° Secus, si metus proveniat a tertio, quia nullus contrahentium injuriam intulit; tertius autem, qui metum infert, non potest auferre contractus obligationem, consentiendo in ejus rescissionem, siquidem contractus cum ipso initus non fuit: tenetur tamen inducere ad rescissionem, ut ab innocente injuriam avertat, si hic velit. Hinc valida est emptio gladii facta ex metu hostis tui. Excipit Lugo[4] matrimonium, quod tamen juxta principia S. Alph.[5] non est admittendum. Alii excipiunt etiam contractus gratuitos, quia sic melius innocenti consulitur. et alter conqueri non potest, siquidem solo lucro privatur, ac manet in statu, in quo antea versabatur; et sicut ipse nollet in iis adjunctis obligari, ita nec alterum obligare debet.

857. *Resolves.*—1° Si mineris alicui in furto deprehenso, te eum delaturum esse ad dominum læsum, vel ad custodem, aut judicem, nisi munus certum tibi promittat, tenet promissio, nec munus acceptum teneris reddere, nisi forte judicio viri prudentis excessivum videatur. Hoc etiam verum est. etsi intentionem illum deferendi non habuisses, sed solum terrendi, quia cederes e jure tuo id faciendi; quod pretio æstimabile est.

2° Si *Titius* intulit tibi metum, ut rem aliquam *Caio* tradas, saltem rescindibilis est contractus. Etenim si *Cajus,* quo tempore rem a te acceptat, injuriam tibi illatam novit, metum ipse incutere cense-

1 L. IV. 718. Coll. II. A. Tr. X. 125.
2 Ib.
3 Kent. Vol. II. n. 433.
4 L. IV. 718. Coll. II. A. Tr. X. 125. Tr. XVIII, 3.
5 Ib. 717. Coll. L. VI. 1056.
1 D. 22. n. 170.
2 Ib. n. 176.
3 Ib. n. 178
4 L. IV. 1045 sq.

turper *Titium* Si vero novit postea (ex sent. 1“ n. 855. q. 3°), assimilant!us foret possessori bonre fidei, qui restituere debet statim ac coinperit se habere alienum.

3° Si (piis tibi damnum ex mera malevolentia piret. ηἰιρη· adeo nihil a te postulat ; tu vero sponte pecuniam promittas, ut ilhcsus evadas, eam tradere non teneris ; (plia, licet metus non fuerit incussus in online ad contrahentium, contractus habet tamen pro objecto solam injustre vexationis cessationem ; atqui vexator hanc cessationem vendere nequit : ergo quidquid sic acquirit, ut maire fidei possessor accipit, adeoqne restituere debet.

4° Si viator a latrone oppressus transeuntem hominem in auxilium advocaverit, ei pecuniam promittendo, valet promissio ; quia metus non est ejus causa, sed occasio tantum ; ct aliunde auxilium a transeunto praestitum est pretio restimabile. Attamen, si summa enormis esset, imminuenda foret.

CAPUT IΓ.

DE OBLIGATIONE CONTRACTOS.

Obligatio contractus est vinculum, quo quis vi contractus adstringitur ad aliquid dandum, faciendum vel omittendum.

85S. Principia. I. Quilibet contractus rite initus parit obligationem in foro conscientia·, saltem ex parte unius e contrahentibus ; quia m contractu jus aliquod tribuitur uni vel utrique parti ; omni autem juri suit corresponde! obligatio ; ergo, etc.

II Contractus rite initus, nisi quid aliud pro casu particulari leges statuant, vim non habet, nisi inter solas personas contrahentes.aliasve, qure aut varum locum teneant, aut cum iisdem causam habeant, ut sunt hiercdes, mandantes, etc. Ratio est, quia nemo privatus alteri invito onus imponere, vel beneficium concedere potest, nec contractus vim habent, nisi a privata contrahentium voluntate.

III Contractus rite initus non solum obligat ad id. quod pacto exprimitur, sed ad omnia consectaria, qure pro conventionis natura postulant mquitas, lex, aut usus. Ratio est, quia contrahentes censentur agere eum bona fide, et propterea velle non tantum quod expresse in stipulatione includitur, sed etiam quod ab ea nasci solet.

Hinc studiose inquirenda est contrahentium intentio, si deva clare et expresse constare possit. Si autem obscura et ambigua maneat, explicari potest tum cx materia conventionis, tum ex usu locorum, tum ex indole personarum. Tandem, si omnibus perpensis dubium tolli nequeat, amieabilis transactio suadenda est.

859. Qü.esita.- Quær. \° *Quorsum obliget contractus rescissioni obnoxius ?*

Resp. Contractus ille diei potest conditionate obligans, scilicet si nullitas non invocetur. Ratio est, quia legislator ad bonum pacis noluit, ut ejusmodi contractus invalidi censerentur et essent, nisi quando eorum nullitas expresse invocaretur, et obtineretur. Sequitur ex dictis de contractibus minorum, uxorum, et interdictorum, n. 836 et scq.

Quær. 2 *An valeant e! in conscientia obligent contractus de se validi, at indi absqueformalilalibits ad ipsorum valorem a jure civili proscriptis ?*

Resp. Triplex est sententia probabilis.

1“ Sententi\ *affirm.,* quia de juri naturali solus consensus partium sufficit ad obligationem inducendam, et lex humana naturalem obligationem inter personas aliunde habiles non tollit, quamvis actionem civilem neget.

II Sententia *negat,* quia leges irritantes contractus pnedictos fundantur in prresumptione non tantum doli, sed etiam periculi communis; postulat siquidem bonum commune, ut ansa quibuslibet fraudibus tollatur; et proinde naturalem quoque obligationem contractus irriti in foro externo lex tollere potest et debet.

III Sententiv tenet, in his contractibus pneferendnm esse possessorem, donec per sententiam judicis condemnetur ad restituendum Ita S Alph.,1 qui addit, “ hanc sententiam esse in praxi omnino tenendam, ex eo quod, cum possessio jus certum tribuat, nequit possessor re exspoliari, nisi *constet* dc jure alterius.” 3

S60. Quær. 3° *Quomodo cesset obligatio contractuum ?*

Resp. Obligatio contractuum cessat Ie

1 !.. IA **ili** · Cfr. tamen n. 863 l›. Comp

Per *solutionem,* seu per *prastalionem* eujuslibet rei debita·, aut etiam per exceutionem facti promissi aut alias debiti.

2° Per *novationem,* seu substitutionem novi debiti debito veteri, quod sic extingnitur: v. g. promisi tibi dare singulis auuis decem vini dolia ; nunc convenio tecum, ut vinum amplius dare non tenear, sed $1,000 : obligatio dandi vinum tunc extiuguitur.

3° Per *condonationem,* seu actum, (pio creditor debitori suo ex plena libertate debitum remittit. Quisque enim de jure suo cedere potest in iis omnibus, quæ ad bonum publicum non spectant, modo ad contrahendum inhabilis non fuerit.

4° Per *compensationem,* seu lictam et reciprocam solutionem, quæ locum habet, quando persona: sunt erga se invicem debitrices.

5° Per *confusionem,* (pia: locum habet, cum obligatio debitoris et jus creditoris in eadem persona coadunantur, v. g. si creditor liat lueres sui debitoris, vel debitor sui creditoris, vel eadem persona liat lueres creditoris simul et debitoris.

6° Per *destructionem,* aut *perditionem* rei debita·, quæ aliquando debitorem ab obligatione liberat, ut in contractibus mere gratuitis, et aliquando in aliis, ubi non incidit culpa debitoris. . . . Aliquando vero non liberat, v. g. si evenerit culpa debitoris, vel fuerit in mora culpabili . . . etc.

7° Per *rescissionem,* seu *rescindibilitatem,* quæ locum habet, (piando contractus essentialibus conditionibus constans ob aliquos defectus dissolubilis est. Contractus ille valet, donec rescindatur, ut supra dictum est.

8° Per *proscriptionem,* de (pia dictum est supra, *Tract, de Justitia,* n. 657 et scq.

861. Quær. 4° *.tu cessio bonorum a solutione intet/ra liberet ?*

Resp. 1° *Net/.* (pioad cessionem voluntariam. seclusa speciali conventione inter creditores ct debitorem, vi cujus hic omnino liberetur. Ratio est, quia creditores non sunt facti omnino indemnes, et proinde remanet adhuc inæqualitas reparanda, et quamvis creditores tunc componant cum debitore de certa tantummodo parte solvenda, sic tamen agunt, quia plus habere nequeunt, nec propterea renuntiant juri, quod ad integram -.olutionem habent, si debitor aliquando solvere queat.[1]

Sunt tamen hodie, qui putant ab anteriorum theologorum sententia ob immutatam omnino commercii rationem decedi posse. Commercium enim, ut aiunt, hodie ad cn-ditum praecipue agitur, et lotum pene credito nititur. Hinc creditores, pnevidentes aliquos ex multis suis debitoribus non fore solvendo, ut >e indemnes servent, pro mercibus ad creditum, ut solet, venditis majus pretium et majus etiam auctarium pro pecunia exigere consueverunt. Accedit, addunt, quod inter commercium agentes tacite conventum censeatur, ut a debitore infelici, bonis cedente, nihil ultra id, de (pio conventum sit, requirant. lternum, inquiunt, lex, debitorem deobligans, in antecessum omnibus favet, ita ut idem beneficium, (piod hodie Petro ex ea ol>vcuit eum damno Pauli. Paulo post aliquod forte tempus obventurum sit cum damno sive Petri, sive alterius. Hæc tpianti valeant, ct utrum, saltem simul sumpta, opinionem illam probabilem efficiant, viderint sapient tores, qui merito reponent, — creditores, licet in genere prævideant aliquos e suis debitoribus solvendo non fore, id in individuo et (pioad singulos non pnevidere ; iis enim, (pios solvendo non fore praeviderent, ad creditum neque venderent, neque pecuniam praestarent:— de tacita illa inter mercatores conventione non certo constare:— legem vero civilem, licet verbis illis utatur : " forever discharged from all *debts and claims,*"2 de conscientia parum curare et nihil aliud intendere (piam creditori denegare actionem.— Interim certo certius ad restitutionem, ut damuificatores formaliter injusti tenentur, qui culpa sua gravi in necessitatem illam, cedendi scii, bonis suis, venerunt.

Resp. 2° *Xeg.* etiam (pioad cessionem judiciariam : privilegium enim cessionis consistit tantum m eo. quod debitor infelix et bona fidei amplius judicialiter urgeri non possit : proinde si nova bona acquirat, usque ad integram solutionem creditoribus satisfacere debet.[3] Excipe, si ex rerum adjunctis videantur creditores omnia antiqua debita condonare.

1 L. IV 699. - Wells, Even Man. etc. ρ. 398.
3 L. IV. 099.

Quær. 5° *.lu bona cessurus aliquid occulte sibi reservare possit ?*

Resp. 1° Certo peccat contra justitiam, si ultra illa, qua' sibi a lege in unoquoque Statu *by the exemption laics1)* relinquuntur, res magni valons retinet, quia damnum creditoribus infert.

Resp. 2° Si tamen ea, qua· sibi a lege relinquuntur, non sufficiant ad *parcum* sui suorumque (i c. filiorum, patris, matris et uxoris) sustentationem, et ideo alia etiam retineat, ad talem sustentationem necessaria, non erit inquietandus. Ita ex jure naturali, cui leges civiles iu tali casu injuste derogarent. Cfr. Gousset 2

SC2. Xddere hoc loco cx Keurick juvat plures casus, in quibus justitia violatur et restituendi obligatio contrahitur ab iis, qui iere alieno se gravant aut gravarunt.

1u· est eorum, qui æs alienum contrahunt animo illud nunquam solvendi ; prout contingit aliquando mercium emptoribus, qui, pecunia ex earum venditione comparata, aufugiunt.'

2“ eorum, qui temere illud contrahunt, nulla affulgente spe probabili cos pares futuros solvendo; nam non licet cum aliorum damno rerum facere periculum, vel lucrum *querere.

3,u* eorum, qui illud solvere negligunt cum creditorum detrimento, quod reparare tenentur, quoties iis tempore praefinito, culpa sua. recusant satisfacere, etiamsi legis beneficio utantur : si enim inde eveniat ut bonorum jacturam patiantur creditores, his satisfaciendum est ; secus, si absit culpa : tunc enim casu damnum evenire censendum est.5

4“· eorum, qui variis usi artibus creditores inducunt ad partem debiti remittendam. ne totum amittant, vel ne diutius differatur solutio, vel ne litibus implicentur qui autem ob solutionem anticipatam partis remissionem impetrant a creditoribus nulla necessitate adactis, sed libere consentientibus, possunt excusari, quum ita ferat consuetudo, et commodum communi æstimationc plurimi valeat 6

5,u· Injustitiie mariti ct patris cooperantur uxor, quæ nimios sumptus facit in vestibus emendis, aliave ratione, et filii, qui pecuniam sibi datam prodigunt, si noverint maritum et patrem non esse solvendo parem. *Vidi tamen n. 707. <|. 3°.

6<u· quandocumque quis se novit imparem solvendo, nec sperat se posse negotiando rem augere, tenetur ad negotia deserenda, bonis suis in ieris alieni solutionem traditis: main nemini licet cum damno alieno negotiari. Sirpe autem excusantur mercatores, quibus plerumque spes aliqua affulget.1

qui bona apud se occultanda acceperunt vel pecuniam, ea conditione, etiam tacita, ut debitori deinceps subvenirent.2

Su* qui, translatis rebus suis ad alios titulo licto, beneficio legis utuntur ut eximantur tere alieno, perjurii et injustitiie rei fiunt : nam juramentum emittunt, quo omnis hujusmodi fraus negatur.8

863. Quær. 6° *(jnaudonam lex contractum irritans conscientiam ligetjam ante judicis sententiam (*

Resp. Quando irritatio fundatur *vel* iu lege dominii definitiva (3i p. 484 , *rei* in pacti turpitudine (n. 8341, *rei* (quod sirpe difficile dignoscitur) *directe* \n motivo boni *publici.

CAPUT TIT.

DE CONTRACTUUM MODIFICATIONIBUS.

Modificationum nomine designantur quædam clausula· pr.eter contractuum naturam et essentiam adjrctie, ita ut eorumdem contractuum obligationem nunc obtirment, nunc etiam augeant vel determinent, nunc suspendant vel perimant.

Pr.vcipuie autem contractuum modificationes sunt 1° juramentum·, 2° modi; 3° conditiones.—De his tribus breviter agendum.

ARTICULUS I.

DE JURAMENTO CONTRACTUI ADJECTO.

864. — Juramentum, prout hic sumitur, est advocatio Dei iu testem eorum, qua' per contractum promittuntur. Obli-

1 Ea» ndc, si labet, apud Well», p. 288 sq.
* n. 772.
• Tr. X. n. 205.
4 Ib.
* Ib.
• Ib.

1 » Tr. X. u. 200. 2 Ib. n. 210.
• Ib. n. 210. 4 De Angelis l. 1. t. 35. 4°.

gatio juramenti ab obligatione contractus in hoc etiam differt, quod obligatio juramenti afficit et obstringit immediate jurantis personam, unde ad lueredes non transit; obligatio vero contractus confert alteri jus *strictum,* seu jus *proprietatis,* afficiens contrahentis bona, ideoque ad h.eredes obligatio integra transit.

865. Principia. — 1. Contractus,jure nature irriti, juramento non firmantur. Ratio est, quia juramentum est actus omnino extrinsecus contractui, ct proinde ejus vim supplere nullatenus potest. Hinc axioma : *Juramentum sequitur naturam actus.*

II. Nec firmantur juramento contractus ipso facto *irriti* cie jure positivo, si *directe* ob bonum publicum irritantur. Ratio, quia juramentum tunc foret contra bonum commune, et proinde vinculum immorale, quod Deus, societatis auctor, sancire non potest. Irriti autem in favorem tantum promittentium servandi quidem sunt cx virtute religionis quousque non relaxatur juramentum, non tamen ex justitia.l

III. Juramentum semper est invalidum, quoties sine jurantis peccato servari non potest. Ratio est, quia juramentum nequit esse vinculum iniquitatis, nec contra bonos mores obligare valet. — Ita *omnes* Theologi.

866. Quæsita. — Quær. 1° *An juramentum Jirmet contractus, non quidem leqe positiva irritos, sed rescindibiles tantum ?*

Resp. Ex mente Sl Alphonsi 3 respondendum est, juramentum et contractum ex virtute religionis (non cx justitia) servandum esse casu etiam, quo rescindibilitas intuitu boni publici inducta est. Sic servandum dicit contractum a minore, qui juravit se mutuum restituturum, licet dissolnbilitas hujus contractus intuitu boni publici sit inducta. Patet quoque cx Resp. ad Quies, proxime sequens.

867. Quær. 2° *An valeant juramenta metu extorta ad firmandos contractus ex metu irritos f*

Resp. Sententia *communi* >r et S° Alph0 *longe probabilior, affirmai,* casu quo |<·\ contractum non simul irritat ob bonum publicum. Ratio petitur cx I'riiic. III.' Qui vero sic juravit, vel juramenti rclaxationem impetrare potest, vcl post pnestationem rei, de qua contractum fuit, illam in judicio repetere, aut pro ea occulte sibi compensare potest.

ARTICULUS II.

DE MODIS CONTRACTUI PRÆFINITIS

seu

DE CONTRACTIBUS NON FURIS.

868. — Modus est qualitas adjecta, plerumque non suspendens contractum, sed addens aliquid in onus aut favorem unius contrahentium.

Contractus modales præcipuc fiunt 1° in diem, — 2° sub causa, — 3° sub pœna, — 4° sub demonstratione, — 5° sub disjunctione.

Résolves.— 1“ Modus servandus est cx justitia, nisi repugnet substanti» contractus.

2° Illius violatio ordinarie, et nisi aliter conventum fuerit, non irritat contractum; quia ut quid mere accidentale habetur. Hinc legatum annuum alicui factum cum omre in favorem pauperum solvendum est. licet oneri illi non satisfiat : sed insistendum erit juris remediis, ut ei satisfiat. Kenr.2

3° Si modus sit turpis aut impossibilis, habetur pro non adjecto; nec contractus est invalidus, nisi modus illius natur» repugnet, vcl nisi voluntas contrahentis omnino ad illum restricta fuerit.

4° In contractu *ad diem,* oblgatio statim oritur, sed *effectus* ad diem determinatum suspenditur.

5° In contractu *sub causa (quia),* vcl sub *demonstratione (vendo hoc, vel (anlum),* error non invalidai, nisi ad essentiam rei pertineat.

6° Si error sit in quantitate, res tota debetur, si quantitas designata fuerit *demonstrative ;* si vero *laxative,* ut aiunt, excessus quantitatis non debetur. Porro res censetur designata *demonstrative,* si res primo loco exprimatur, et postea ejus quantitas: v. g. lego *Titio* pnedium meum triginta jugerum ; *laxative* vero, si primo loco quantitas exprimatur, deinde res; v. g. lego 1res aureos in tali capsula. Sed adjuncta rerum perpendenda sunt.

I. IV 177. - Ib. 174.177. 757.
a ⧹. d. V< Id n-Piat n. 71.(1 . (2). T. I.p. 176.177. | i I. IV. 174. 177. x Tr. XI n. 20.

7° Iu contractu *sub perna,* id est, quoties resilienti pœna imponitur, pœna hæc ex justitia debetur, si petatur, saltem si culpabiliter contractus adimpletus non est. Pœna tamen moderata esse debet ; secus non obligaret.

8° In contractu *sub disjunctione,* v. g. promitto bovem aut equum, nulla res determinata debetur, et unius solutio totam obligationem tollit. Electio rei *per te* pertinet ad debitorem.

ARTICULUS III.

DE (ONDITIONIRI.S CONTRACTUI APPOSITIS.

869. — Conditio est qu ditas contractui adjecta, qua.· plerumque illum suspendit, donee impleatur. Exprimi solet per particulam : *si, nisi, modo* . . . etc.

Multiplex est conditio, quæ contractibus apponi potest, scilicet 1 *expressa* Vel *tacita ;* — 2° dc *pra-senti* vel de *faturo ;* ' 3° *possibilis* vel *impossibilis ;*----t *necessaria* aut mere *contingens ;* — 5° *honesta* vel *inhonesta ;* 6 *polestalira* Vel *casualis,* prout est in pototate contrahentis vel non est ; *1° positiva* vel *negativacontraria* substantia contractus, vel non.

87(1. *Resolves,*— I' Omnes conditiones impleri debent eo sensu, quo contrahentes prudenter censentur se obligare voluisse.

2° Conditio de re turpi aut impossibili contractum nullum tum jure natune, tum civili reddit. R itio est, quia nemo potest ad aliquid turpe aut prohibitum se obligare. Excipiuntur tamen, in Jure Civili, donationes inter vivos et per testamenta, in quibus conditiones *turpes* pro non adjectis habentur.—Idem dicendum dc conditione turpi aut impossibili matrimonio adjecta, modo substantia? contractus contraria non sit. — Ita cx Jure Canonico. Hinc, si quis leget alicui pecuniam, vel agros, ea conditione ut h.eresim profiteatur, vel filios hæresi imbuat, legatum valebit, licet impiam illam conditionem implere nolit. Cæterum tribunalia civilia voluntatem testatoris plerumque ratam habent.[1]

3' Conditio de *prresenti* vel *proterito* non suspendit obligationem, sed illam statim vel adducit, aut non inducit, quia vel existit, vel non; proinde hic et nunc vel contractus validus est, vel nullus.

4° Conditio non tantum æquivalenter, sed in propria forma adimpleri debet. Excipiunt aliqui conditionem, si *nupseris,* quam impleri dicunt per ingressum in Religionem; secus enim conditio turpis esset. Admittit hoc S. Alph.,[2] si agatur dc legato relicto persona; determinata· et non constet aliam fuisse testatoris mentem, prout constaret, si conditio esset determinata ad aliquam personam, v. g. si nupseris *Paulo;* quia justa et honesta ratio tunc adesse potest Sin autem agatur dc legato relicto indeterminatis, *certo probabilior* ipsi est sententia negans, idque ob dispositionem Juris Civilis.[3] Tribunalia tamen nostra conditionem in utroque casu in propria forma adimpleri jubebunt.

5° Conditiones *potestafir<p,* seu quæ a voluntate unius contrahentium pendent, adimpletu· censentur, non solum cum id praestatur, quod instar conditionis injunctum fuit, de quo nulla esse potest controversia, sed etiamsi id reipsa non præstntur, (piando scilicet ille, qui sc obligavit, vel 1 impedivit quominus conditio adimpleretur ; vel 2° ab altero impeditus est, ne conditioni satisfaceret.

» Kcnr. Tr. XI. u. 18.
2 L. IV. 930.
3 Auth. de Sauctiss. Episc. § Hoc quoque.

PARS SECUNDA.

DE CONTRACTIBUS IN SPECIE.

AC 1° DE CONTRACTIBUS GRATUITIS; 2° DE CONTRACTIBUS ONEROSIS.

SECTIO 1.

DE CONTRACTIBUS GRATUITIS.

Nimirum 1° de promissione; 2° de donationibus; 3° de commodato ct precario; 4° de deposito ; 5° de, mandato et gestione negotiorum ; 6° de mutuo.

CAPUT I.

DE PROMISSIONE.

871. — Promissio est contractus, quo (piis libere et spontanee sese obligat ad aliquid gratuito prostandum vel omittendum in alterius favorem. Conditiones ad obligationem promissionis requisitæ sunt, 1° Ut adsit voluntas se obligandi, saltem virtualis ct implicitu, quam censetur habere, quisquis serio vult promittere, etsi ad obligationem non advertat.

2° Ut consensus ejusdem promittentis plene sit liber et spontaneus, ac proinde absit omnis error et dolus circa substantiam et causam finalem, omnisque coactio vel metus injustus. Cfr. n. 853. III.

3° Ut ipsa promissio sit exterius manifestata, et acceptata; siquidem omne pactum debet constare mutuo consensu duorum vel plurium in idem objectum; et aliunde nemo censetur velle sese erga aliquem obligare, nisi iste acceptet.

872. Qu.esita. — Quær. 1° *Qu<e et quanta sit obligatio promissionis semel acceptata: ?*

Resp. Controvertitur inter Theologos. Triplex datur sententia probabilis, juxta S. Alph.l

1" Sententia tenet, promissionem, *per se,* solum obligare sub peccato veniali, ct ex mera fidelitate. Ratio est, quia contractus gratuitus obligat solum vinculo fidelitatis, ct fidelitas non videtur obligare sub peccato mortali, si alia incommoda absint.

Ħ Sententia dicit, promissionem seriam in re gravi obligare sub gravi ex justitia, iiidepcndenter ab intentione promittentis. Ratio est. quia promissio gratuita non est diversi ordinis ac promissio onerosa, ratione obligationis.

Ill Sententia, *communior* et *probabilior,* docet obligationem promissionis pendere ex intentione promittentis. Unde. si ille intendat se ex justitia obligare, obligatur sub mortali in gravi materia ; si autem solum intendat se obligare ex fidelitate, sub levi tantum obligatur. Porro ad materiam gravem in promissione requirunt quantitatem quadruplo majorem quam in furto mortali.

Certum vero est promissionem *per accidens* obligare ex justitia, si proximus damnum patiatur ex promissione non servata, idque sub gravi vel levi pro ratione (piantitatis damni. Promisi e. g. tibi mutuum dare quo graviter indiges, et tu mihi confisus tibi aliunde non prospexisti ; vel filium meum educari curavi, ideo (plia tu mihi promisisti expensus, (pias postea recusas.l

Et hæc quidem de promissione *proprie* sumpta. Nam sæpius promissiones, quales communiter fiunt, neque ex justitia, neque ex fidelitate obligant : quia promittens non intendit suam fidem stricte obligare, sed mere propositum suum enuntiare.

873. — Quær. 2° *Quid in dubio, an aliquis coluerit se obligare sub gravi aut sub Ircijuxta patronos tertier sententue ?*

llesp. Probabilius pro minima parte standum est, quia in dubio non est imponendum onus certum, præsertim in promissione, quæ maximam requirit spou-
ŧancitatein. Excipe, ut supra, promissionem serio faciam et acceptatam iu re

l L. IV. 720.

l L. IV. 720. a ib.

gravi, quæ/>er σ«·//ZτζM obligare potest sub gravi ex justitia; ut si intercedent ratio gravis damni proximo obvenientis ex promissione non servata (n. S72. § Certum).

Quær. 3°. *tu aliquis postit promissionem acceptare per alium ?*

Resp. Affirm. Potest quis acceptare promissionem per quempiam ad id electum, aut per familiarem, quia unam moduiter personam cum eo constituere censetur. Potest etiam promissionem acceptare per alium, qui ejus curam gerit, v. g. pater pro filiofamilias, Religiosus pro monasterio, Prælatus pro Ecclesia sua, uxor pro marito.

Quær. 4° *Quandonam cesset vis promissionis acceptalte ?*

Resp. 1°-Si promissarius sponte condonet, aut juri suo cedat. — 2 Si res promissa fiat illicita vel inutilis. Qtiodsi prodiga fuerit, obligabit ad servandum, quod prodigum non est; in re autem indivisibili nil debetur.1——3° Si promissarius non stet suis promissis.----1° Si status rerum vel personarum ita mutetur, ut promissio non videatur illum eventum comprehendere.——5° Si causa, qua· ad promittendum movit, nullatenus subsistat.

874.—Quær. 5° *Au, vel quatenus obliget promissio, si ante exeeutionem moriatur promissarius, vel promitiens ?*

Resp. ad Γ„η *Dialing.* Nullo modo obligat, si promissio facta fuerit principaliter in gratiam promissarii ; quia, eo mortuo, cessat finis in promissione intentus; secus autem, si promissio facta sit præcipue intuitu familia· promissarii, vel ipsius hieredum.

Resp. ad 2u,n Mortuo promittente, promissio debitis vestita conditionibus ab ejus lueredibus adimplenda est ; quia omnis obligatio realis ad lueredes transire debet eodem modo, eodemque titulo, quo promittens obligabatur. Proinde sub gravi vel sub levi, ex justitia vel fidelitate, tenebuntur lueredes. sicut promittens, dum vivebat, tenebatur. Poterunt tamen ab omni obligatione liberari, si ex adjunctis rei, aut ex signis manifestum sit, promittentem voluisse tantum se personaliter obligare. — Lugo, Reuter, etc.

R'üolces. -1° Quæ famulis ab hero, praeter annuum stipendium, promittuntur ut aliquando eroganda aut, legati instar, relinquenda, s:epe sunt mera proposita. Si vero promissiones sint, fiunt ve! ex gratitudine tantum v. g. pro obsequio fideliter præstito, vel ex justitia, puta ob industriam aut operam indebitam. Hero ante promissum impletum inopinato obeunte, in priori casu promissum occulta compensatione surripere non licebit, cum ex fidelitate jus strictum non oriatur: licebit vero in posteriori, quia in hoc casu, ex promissione nascitur jus strictum.1 In hoc prætcrea casu promissio merito censetur donatio remuncratoria, quæ debiti solutionem potius quam gratuitam cessionem importat (n. 870).

2° Subscribens formula», qua rogatur pecunia ad ecclesiam vel pium aliquod opus erigendum, pro tenore formulæ significat aut propositum, aut promissionem dandi, aut donationem postea exequendam. Pecuniam non solvens, in primo casu *per se* nullo modo peccat, in altero venialitcr, in tertio graviter. Pro foro interno obligatio determinanda est ex pœnitentis declaratione de sensu, quo eam intellexit aut intendit, v. g. urbano tantum.2

Nota. — Promissio jure nostro est contractus *mulus* (n. S28. 5°); *vestitus* vero, si consideratione pretio æstimabili nititur, (ψ) p. 476.

CAPUT II.

DE DONATIONIBUS.

ARTICULUS I.

DE DONATIONE IN GENERE.

875. *Definitio.*— Contractus *donationis,* sive doni dationis, est conventio, qua quis dominium rei sua» aut juris sui *gratis* concedit alteri, illud acceptanti.— Unde ad contractum donationis non sufficit promissio dandi, sed omnino requiritur *actualis datio,* caque *gratuita* i. e. datio qme sine debito ex parte dantis, et sine onere retributionis ex parte accipientis, voluntarie conceditur ex liberalitate ; ita quidem ut datio, in quantum recedit a liberalitate, in tantum quoque deficiat a perfectione et ratione donationis.

1 L. IV. 735. !.. VI. 851. 4 Tertia.

1 Lugo, D. 23. n 100. Mar. p. 337. n. 100.
3 Van di· Burnt, Dc Eecl. n. 317

876. *Divisio.*— *iïioiditur* 1° in *stricte dictam* sive *mere gratuitam,* et *remitvera-toriam* sive *anlidoralem.* Prior illa est, quie lit seclusa omni prorsus obligatione tam *justitia,* quam *gratiludinis* ex parte donantis, atque ideo tota quanta in ejus liberalitate fundatur. Posterior illa est, quæ fit ex aliqua obligatione, non quidem *justitia,* sed *grati!udinis,* nimirum ad remunerandum aliquod beneficium a donatario acceptum. — Convenit igitur utraque donatio in hoc, quod non sit debita ex justitia, ac proinde non posset rigorose sive legalitcr exigi. Et in tali sensu latiori utraque donatio dici poterit *gratuita.* Sed in eo est utriusque differentia, quod donatio *stricte dicta* sive *mere gratuita* excludat omne debitum, etiam gratitudinis, ideoque ex mera liberalitate procedat ; dum donatio remuncratoria in debito gratitudinis fundetur, ideoque a mera liberalitate deficiat. Unde ex multorum opinione, donatio *remuneratoria,* proprie loquendo, donatio non est. Hinc probabilius inferre licebit: a) Quod, quando in jure, sive Ecclesiastico, sive civili nostro, prohibita sit donatio simpliciter, sicut v. g. prohibita est in Jure Ecclesiastico donatio Religiosorum et in jure civili donatio conjuguai inter se. non ideo per se prohiberi censeatur remuncratoria. Hujusmodi enim prohibitio, *utpote odiosa,* juxta communes interpretationis regulas, restringenda est ad donationem proprie et stricte talem ; sola autem donatio *mere gratuita* proprie ac stricte donatio est,non vero donatio *remuncratoria}* b) Quod, quando iu Jure praescripta sit certa quædam formalitas pro donatione simpliciter, non ideo per se eadem formalitas videatur præscripta pro *remuncratoria ;* talis enim præscriptio. sicut supra memorata prohibitio, est *odiosa* ct consequenter restringenda ad donationem stricte dictam, nisi contrarium satis a legislatore exprimatur. 'Putius tamen erit formalitates servare, eum sententia judicis s:epe siepius a modo pendeat, quo casum de facto considerat.

Tandem quoad donationes *remuneratorias* notari meretur cum Card, de Lugo[3] " posse etiam esse donationem remuneratoriam, (piando nihil das ei, a quo beneficium accepisti, sed ejus intuitu das aliis, qui ad cum pertinent,"

1 L. V. 21. 2 Disp. 23. Sect. 9. n. 141.

877. - *Dividitur* in *puram* et *non puram* seu *qualijicatam. Pura* illa est, quæ fit sine ulla limitatione ; *non pura* seu *(jualificata* illa, cui accedit aliqua limitatio. nemp< aliqua *conditio* (n 869. 870) vel aliquis *modus* (n. 868), qua voce intelligi solet impositio alicujus oneris, v. g. solvendi quædam debita donatoris.

Donatio *non pura* plerumque, vocatur *mixta* i. e. partim gratuita et partim non gratuita, ct revera talis est quoties fiat *sub modo,* vel *sub conditione* donatario *onerosa.*

Sedulo tamen hic advertendum est, onera donatario imposita non posse esse tanta, ut compensent ejus commoda . quia tunc omnis *donationis* species evanescent, ut patet ex supra dictis sub n. 875 ; sed tam moderata ista onera sint oportet, ut, iis non obstantibus, datio ipsa moraliter dici valeat saltem ab initio gratuita et proficua donatario.

878. — *Dividitur* 3° in *perfectam,* qua· et *realis* audit in Jure Anglico et nostro, et *imperfectam,* (pia et *certatis. Perfecta* dicitur donatio conjuncta cum rei donata traditione, quæ est veluti donationis consummatio; *imperfecta* vocatur donatio non conjuncta cum rei donata traditione, sed tantum cum obligatione eum suo tempon-tradendi. Hic tamen pro praxi notandum, imperfectam non raro *videri* adesse, quin revera adsit. Frequentius nempe contingit, ut ille, qui, spectatis verbis adhibitis, primo intuitu ridetur *donare,* reapse tantum velit *simplicder promittere.* Si autem velit tantum promittere, aderit utique contractus promissionis, regulariter obligans ex fidelitate ad donandum ; sed non contractus donationis, ne imperfectæ quidem.

879. — *Dividitur* 4° donatio in donationem *inter rivos,* ct donationem *mortis causa ;* (qua quidem divisio in Jurisprudentia celeliierrima est, magnamque proinde attentionem sibi vindicat.

Donatio *inter vicos* ea est, qua quis sic donat, ut velit, rem donatam, *se viro, irrevocabiliter* fieri propriam donatarii. Vox irrevocabiliter importat, quod donator rem donatam non possit repetere pro libitu suo. sed tantum in casibus a lege expressis.

Donatio *mortis causa* ea est. qua quis

intuitu mortis suæ sic donat, ut velit, rem donatam, *se vito,* repeti posse pro libitu, eamque proinde *non nisi ne mortuo* irrevocabiliter fieri propriam donatarii.

Unde donatio *inter vivos* et donatio *mortis canna* in hoc conveniunt, quod utraque sii contractus, ut supra n. 828 definitus, scii, conventio, qua quis dominium rei suæ aut juris sui gratis concedit alteri illud acceptanti ; sed in eo pnecipue et essentialiter dilferunt, quod donatio *inter viros* de sc sit irrevocabilis, dum donatio *mortis causa* de se a donatore pro libitu revocari possit ad ejus obitum usque. Quapropter, ad discernendum in praxi, utrum aliqua datio gratuita, a donatore facta et a donatario acceptata, sit *inter vivos* an *mortis causa,* non tam refert attendere, num donatio facta sit tempore morbi aut instante morte donatoris (certum enim est, fieri posse donationem inter vivos etiam a moriente) ; sed diligenter attendere sufficit, utrum donatio facta sit *irrevocabiliter,* an *revocabiliter usque ad mortem donantis.* In prima hypothesi aderit donatio *inter vivos,* etiamsi morions donet ; in altera vero donatio *mortis causa,* etiamsi sanus donaret. — Pro clariori horum intelligentia sint quæstiones sequentes.

880. QüÆsiTA.—Quær. 1° *Qualis sit donatio m hoc casu : Titius, periculose ayrotans, dat Cajo consentienti et acceptanti certam pecunite summam ea lege, ut sibi reddi debeat, si eam repetat ante mortem suam ; gratuito autem illam cedit Cajo, si non repetierit ante mortem ?*

Resp. Sine dubio est donatio *mortis causa ;* cum sit revocabilis pro libitu donantis usque ad mortem suam.

Quær. 2° *Qualis sil donatio in casu hoc altero : Petrus, gravi laborans morbo, dat Joanni, consentienti et acceptanti,* $ 100, *sed. addita conditione resolutoria, quod res donata sibi reddenda sit, si forte convalescat ?*

Resp. Resolvendum *ridetur,* talem donationem esse *inter vivos;* quia revera fit *irrevocabiliter* (i. e. non revocabiliter ad nutum donantis), ct simpliciter additur conditio resolutoria, cujus impletio (nempe convalescentia) non pendet a donantis voluntate.

Quær. 3° *In quo pracipue conveniant ct in quo differant donatio* MORTIS causa, *et* LEGATUM *sive donatio per testamentum ?*

Resp. Conveniunt in hoc, quod utraque sit pro libitu revocabilis a donante usque ad ejus mortem ; sed in eo maxime differunt, quod donatio *mortis causa,* eum sit contractus, requirat ut ante mortem donantis a donatario acceptetur; dum e contra donatio per testamentum neque proprie contractus sit, neque ullam acceptationem ante testatoris mortem exigat.

Ilis præmissis, jam singillatim et attento Jure civili nostro explicare nitemur singula donationis valida· requisita, quæ numero sunt sex, videlicet : a) ut donator sit habilis ad donandum, b) ut donatarius sit habilis ad acquirendum, c) ut res sit apta donationis materia, d) ut donatio fiat in debita forma, e) ut debito modo acceptetur, et f) ut sit de se irrevocabilis. Unde

§ I. *Quis donare possit.*

881. — Donare potest quicumque nec *de facto,* nec *de jure* ad id sit inhabilis.

Inhabilis autem de *facto* est ille, qui, quando donatio perficitur, *vel* non est sanus mente, *vel* non agit cum sufficiente libertate.

Inhabiles de *jure*

1) Ad donationem *inter vivos* sunt : a) Minores non emancipati juxta dicta n. 837, nisi agatur de rebus parvi momenti, b) Uxores juxta dicta n. 840. e) Conjuges inter sc, nisi vel donatio sit modica, vel certa· adhibeantur solemnitates, et salvis creditorum juribus. Sic vir potest aliquibus tradere sua bona in uxoris usum, icquam ob causam. Qua ratione uxor donare possit viro, dictum fuit n. 840. 1°. d) Interdicti juxta dieta n. 843. e) Is, qui solvendo non est. si donet in creditorum fraudem.

2) Ad donationes *mortis causa,* omnes et soli, qui non possunt testari, dc quibus infra, ubi de *Testamentis,* n. 911.

882. Qv.esita. — Quær. 1° *An prafalce dispositiones juris nostri in conscientia obligent ?*

Resp. Excepto casu donantis in fraudem creditorum, *negative,* saltem iu praxi et graviter, quoties inhabiles donando neminem notabiliter hedant ae injuste damnificent. Recte tamen monent Moralistic uxores, sine maritorum consensu donantes, regulariter praebere maritis suis grave

scandalum. I nde summopere cavendum est eonfessario. ne nimium indulgent uxoribus, plus æquo liberalibus, scd potins cas hortetur, ut, quantum fieri potest salva sive justitia, sive caritate, sive bono ac decore familiæ, maritorum voluntati morem gerant.

Quær. 2° *la lex civilia circa donationes attingat etiam* pro foro interno *donationes* ad pias causas?

Resp. Donatio *at! pias causas* est materia spiritualis ac proinde subjecta jurisdictioni Ecclesiæ ; hinc in praxi valeat regula sequens: In dispositionibus piis *pro foro interno* servandum est Jus Canonicum, in (pio regulariter hae in re ratio tantum habetur juris natundis ct divini, ut advertit La Croix.[1]

Spcciatim tamen hic notari oportet : ix Cone. Trid.[2] Novitios in *Ordine* Religioso inhabiles esse ad donandum bona sua donatione inter vivos sive monasterio, sive aliis, nisi cum licentia Episcopi aut ejus Vicarii intra 2 menses proximos ante profess. solemn. ; imo et donationes eorum intra illud tempus cum debita licentia factæ non alias intclliguntur effectum suum sortiri, nisi professione secuta.— Sapienter hoc statuit S. Synodus, ne forte Novitius, bonis suis semel spoliatus, professionem emittat invitus.

Idem, secundum sententiam, ‡ua a S. Alph.[3] vocatur *verior* et *communis,* dic de iis, qui mala fide ab eo, qui solvendo non est, eum damno creditorum accipiunt, ct hi tenentur ad compensationem damni, quod inde obvenerit creditoribus. Nam sicut donans in casu Ledit justitiam se reddendo imparem solvendis debitis suis, ita lædit quoque donatarius, qui positive cooperatur ad injustam donantis actionem cum creditorum præjudieio. Donatio nempe non consistit in sola voluntate donantis, sed etiam in voluntate accipientis, sine qua donatio non potest perfici ; atque ideo, licet donatarius non sit causa *motiva,* reapse tamen est causa vere intluxiva et *efficax* alienationis rei in damnum creditorum.

Quodsi hujusmodi donationes omnino bona fide essent peractae, neque caderent sub dispositionibus legis dc cessione bonorum; tunc culpare non vellem, qui sic accepta retineret; cum lex civilis in favorem commercii multa imlulgcat borne fidei agentium.

§11. *Quis possit ex. donatione acquirere»*

883. — Ad acquirendum ex donatione habiles sunt, qui recipiendi donationes per legem non constituuntur incapaces. Nec inhabiles habendi sunt infantes, amentes, vel alii usu rationis carentes, cum sint dominii capaces, et res acceptare vel occupare per alios possint, v. g. per parentes, tutores, etc., juxta dicta n. 600. 3°. Hinc acquirere ex donatione nequeunt :

a) Omnes accipientes ab iis, qui sive *facto,* sive *jure* incapaces sunt donandi, n. 881. Accipientes autem ab iis, qui *facto* incapaces sunt, iu neutro foro ex donatione acquirunt. Cseteri pro foro interno tractandi sunt juxta dicta u. 882. Quær. 1° et 2°.

b) Qui non erant concepti tempore donationis, vel, quoad testamentum, tempore mortis testatoris.[1] De exceptione *substitutionis* infra agetur (n. 898).

c) Communitates, nisi a civili potestate jure acquirendi donatae sint, et eatenus tantum, quatenus eo donatæ sint. Collegia autem *(corporations)* ex testamento acquirere nequeunt, nisi et quatenus id ipsis in Charta, qua constituuntur, specialiter concedatur.[2] (n. 617. 2°). Quæ hic de communitatibus dicimus pro foro interno non sunt attendenda, si de communitatibus agatur, quæ Ecclesiæ subsunt ; neque enim leges amortizationis, quales sunt ete, vi quarum communitates illæ acquirendi incapaces sunt, nisi eo jure a civili potestate donentur, juribus Ecclesiæ prævalere possunt. Vide dicenda infra ubi de testamento informi ad causas pias et dicta n. 882. Quær. 2°.

d) In Luisiana "doctors of physic or surgeons, who have professionally attended a person during the sickness of which he (lied, cannot receive any benefit from donations *inter vinos* or *mortis causa* made in their favor by the sick person during that sickness. To this, however, there are the following exceptions :

1. Remunerative dispositions made on a particular account, regard being had to

1 De Contr. n. 811. 3 Scss. 25. c. 16.
8 L. IV. 722. » Kent, Vol. IV. n. 412. 2 lb. u. 507.

[he means of the disposer and to the services rendered.

2. Universal dispositions in case of consanguinity.

The same rules are observed with regard to ministers of religious worship."[

§ III. *Quid possit donari.*

884. — Gencratim loquendo, donari possunt omnia bona, i. c. res aut jura, donatoris.

Dicitur : *generatim loquendo ;* nam in certis hypothesibus non sunt valida, aut saltem licita donationis materia; et sic :

1. In hypothcsi quod donator habeat filios, de *jure naturtt* illicita donationis materia erit illud quod ad necessariam eorum sustentationem requiritur.

2. In hypothcsi, quod donator sit vir conjugatus, apta donationis materia non erit dos uxoris. Cfr. n. 005.

3. In hypothcsi, quod donator debitis suis solvendis sit impar, nullum ejus bonum apta donationis materia erit, cum nemo, ut aiunt, possit esse liberalis nisi sit liberatus. Cfr. n. 881. 1). c).

§ IV. *Qu<e forma jure nostro pro calida donatione sit proscripta.*

885.— 1. Ad donationem *inter vicos* requiritur ct sufficit donatio *perfecta* seu *realis;* non vero sufficit *imperfecta* seu *verbalis.* Cfr. n. 878.

2. Ad donationem *mortis causa* requiritur *cel* contractus *solemnis* (n. 828. 3°) *vel* scriptura, *vel* traditio rei aut fide dignum hujusce traditionis documentum.[8]

Quær. *Quid statuendum pro foro interno de valore donationis informis ?*

Resp. Distiug. Pel agitur de donatione *ad causas pias,* ct valet pro foro interno (cfr. n. 882. q. 2?), *vel* de donatione *ad causas profanas,* et videtur requiri judicis sententia, ut pro foro interno invalidetur ; nam vix supponi posse videtur legem voluisse onus tam durum imponere subditis, ut hi teneantur in conscientia, propria sponte, et sine ulla judicis interventione, renuntiare favoribus sibi oblatis, idque solum ob defectum alicujus formalitatis. Unde pro praxi, et nisi donatio verbalis seu imperfecta sit promissio potius, quam vera donatio (n. 878), statuendum opinamur, donatarios, omni fraude seclusa, licite posse cx donatione informi acquircre et accepta retinere, donec illi, quorum interest, irritationem talis donationis juridice petant.

§ V. *Quo modo donatio debeat acceptari.*

886. *Pronotanda.*— Ex ipsa definitione contractus *donationis* manifestum est, ad ejus essentiam omnino requiri, ut donatio acceptetur; ita quidem ut *ante* acceptationem nullam de se pariat obligationem, ac consequenter a donatore pro libitu possit, revocari. *Non censetur donatum quod non est acceptatum.* Ita, teste S. Alplionsol sententia *communis,* in hoc pnescrtiin argumento fundata : quod nemo jus aut dominium suum transferre valeat in alterum, nisi illud alter accipere velit atque de facto acceptet. Licet enim quisque sola voluntate sua possit amittere jus aut dominium suum ; non potest tamen sola voluntate sua efficere, ut illud transeat in alterum, cum ad hoc necessario requiratur alterius consensus, i. c. unio voluntatis cx parte acceptantis cum voluntate cx parte transferentis.

887. — Ilis prænotatis de necessitate acceptationis ad validam donationem, exponenda nunc sunt legitima acceptationis requisita.

r,m est, ut donatio acceptetur ab ipso donatario vel a tertio, qui ejusdem vices legitime gerit. 2um Ut acceptatio fiat vivente donatore.

888. Quæsita. — Quær. 1° *Quid requiratur, ut valeat donatio in gratiam absentis ?*

Resp. Donatio sicut et promissio absenti facta per litteras ad ipsum nominatiin scriptas, vel per nuntium aut procuratorem, debet acceptari coram nuntio aut eo, qui donatorem repræsentat, vel per alias litteras ad donatorem ex parte donatarii missas ; aliter enim constare nequit de mutuo donatoris et donatarii consensu in idem placitum.'·2

1 Civ. Cude of Louis, a. 1489.
« Kent. Vol. 11 n, 438. 439.
8 lb n. 447 and note 2.
i L. IV. 725.
1 3 U. A. Tr. X. 130.

Quær. 2° *ni donator, misso mm-tio, donationem revocaverit ?*

Resp. 1° Si donator revocet donationem antequam acceptetur, et revocatio innotescat nuntio (piem misit, jam nuntius nihil amplius potest efficere; siquidem omnis potestas offerendi vel tradendi est ipsi adempta.[1]

Resp. 2° Si autem revocatio non innotescat nuntio ante exceutionem, tunc distinguendum est: *vel* ille se habet solum instar nuntii referentis alterius donationem, aut rem tradentis, *vel* habet mandatum faciendi donationem. Si prius, per factam revocationem donatio subsequeris irritatur, (piia deest omnino consensus cx parte donantis. Si posterius, valent ejus acta, et donatio valide acceptari potest. Tenetur enim mandans ratum habere id, (piod ex vi mandati bona fide ejus nomine gestum est.

889. - Quær. 3° *Quid tenendum de acceptatione donationis* ad pias causas ?

Resp. Abstractione facta a dispositionibus *mere civilibus,* quæ valorem donationis pi:e *pro foro interno* non attingunt; quæstio proposita solvenda est *cum distinctione,* nimirum :

/ c/ agitur de donatione, quæ fit immediate Deo et quæ proinde naturam induit *voti* ac vocari solet *e.r roto,* v. g. promitto aut dono Deo hanc ꝑecunia summam pro altari in Ecclesia ad M̃issa celebrationem erigendo ;

I'et agitur de donatione, quæ fit immediate ipsimet Ecclesiæ aut c̃ausa ꝑia v. g. dono hanc ꝑecunia summam, non immediate ipsi Deo, sed ipsimet Instituto religioso pro infirmis curandis.

Si primum ; valet donatio per se sine ulla acceptatione ex parte Ecclesiæ aut c̃ausa piæ ; (piia tunc donatio, ut dictum est, se habet ad instar voti, (piod a Deo ipso illico acceptari censetur.

Si secundum ; probabilius, cx plurium Auctorum sententia, ad valorem donationis necessaria est acceptatio; quia tunc donatio sc habet ad instar contractus, qui sine utriusque partis consensu non perficitur. Addunt tamen acceptationem istam nomine Ecclesiæ *valide feri posse a qualibet persona particulari.*

Quodsi circa hujusmodi donationes pias occurrat dubium dc intentione donantis, utrum scii, donans voluerit donare immediate Deo, an causæ piæ ; practice teneatur luec regula, a St. Alphonse[1] ex Lugone tradita: in tali dubio præsumenduin est, donantem habuisse intentionem donandi immediate Deo, sive intentionem vovendi ; quia juxta communiter contingentia in causis piis voluntas donantis in Deum primario fertur, et *ex communiter contingentibus solida stat prvrsumptio.*

C'ætcrum, ubi talia sunt rerum adjuncta, ut obscuritati locus remaneat, consulendus est Ordinarius, cui ex Cone. Trid. specialis incumbit cura dispositionum piarum.

890. —Quær. 4° *An valeat donatio, si donator ante acceptationem moriatur ?*

Resp. Neg., si solum mandatum donationis faciendæ dederit. Oppositum vero S. Alph. non judicat improbabile.[2] *Affirm.* probabiliter, si donatio jam facta sit, et donans ante mortem mittat nuntium aut epistolam ad illam manifestandam.

Quær. 5° *An, mortuo donatario ante acceptationem, possit lurres ejus donationem acceptare ?*

Resp. Neg. probabilius, quia hæres succedit quidem in juribus realibus defuncti, non vero in personalibus, cujusmodi est jus acceptandi donationem ; nisi forte sit filius donatarii, (piia tunc pra sumeretur, talem esse donantis mentem, — prouti quidam admittunt. — sin minus stricto jure, saltem ex quadam æquitate.

Quær. 0° *An* obliget *donatio jurata, sed* non *acceptata ?*

Re.^p. Neg.. quia juramentum sequitur naturam actus ; atqui donatio ante acceptationem non est firma. Ergo' . . .

§ λ I. *Quo .sensu donatio debeat esse irrevocabilis ; et quihusnam in casibus revocari possit.*

891. — 1° Donatio *inter vicos* quæcuinque revocari potest ante acceptationem.[4] (f), p. 471.

2° Donatio *mortis causa* revocari a) *potest,* si donatorem pœniteat ; b) revocatur *ipso facto,* si donator *rei* alteri rem donet, *vel* dedit intuitu alicujus instantis periculi, ex quo metuebat mortem, e. g. in gravi morbo vel instante prælio,— et

1 II. A. Tr. X. 130.

1 L IV. 726. 2 h . A. Tr. X. 130.
J L. IV. 727. ‹ p. iu. 725. 727.

periculum evasit; c) revocatur *ipso jure,* si donatarius moriatur ante donatorem.

3° Donatio *inter vicos* perfecta et acceptata jure nostro revocari nequit; at jure natura revocabilis est, si non adimpleantur *condi!tones* donationi adjcctæ, quod, nt per se patet, dc donatione ad pias causas valet. Pro praxi tamen hic notari meretur, quod rarius occurrat donatio pia, quæ vere et proprie conditionalis dici possit, quamvis eidem forte adjectum sit aliquod onus implendum, puta: onus celebrandi quasdam Missas. Itat io est : quia donatio pia de se et ex natura sua fieri solet primario ct principaliter propter Di i cultum, bonum Ecclesiæ, etc., ita quidem ut onus adjectum sit tantum motivum secundarium, a quo non pendet nec limitatur consensus donantis. Unde donatio pia cum onere adjecto regulariter non erit donatio sub conditione, nec proinde revocari poterit titulo *non impletce conditionis ;* sed ordinarie erit tantum donatio *sub* simplici *modo,* qui donationem piam non reddit revocabilem, licet modus iste ex justitia servari debeat, ut patebit cx jam sequentibus. Vide n. 868.

ARTICULUS II.

DE VALORE DONATIONIS SUB MODO, DONATIONIS ALLECTIV.E ET DONATIONIS OB CAUSAM FALSAM.

A. *De calore donationis sub modo.*

892. — Per donationem *sub modo* intelligitur donatio facta cum adjectione alicujus oneris, a donatario suo tempore implendi, quin tamen impletio ista sit satis expressa et proprie dicta conditio. Jam vero certum est, donatarium, accepta semel tali donatione, in conscientia obligari ad servandum modum impositum, cumque teneri ad restituendum pro rata, si modum culpa sua non servaverit.

At, modo non servato, nec invalidatur, nec revocari a donatore potest donatio. Juris tamen remediis insistendum est ut servetur? Vide n. 868. (ω) p. 476.

B. *De calore donationis alltclivfp.*

893.— Per donationem *allectivam* hic intelligitur donatio eo fine a donatore faeta, ut donatarius non quidem obligetur, sed tamen excitetur et alliniatur ad aliquid praestandum v. g. donatio faeta pudlæ ad eliciendum ejus consensum in commercium illicitum. — Quod attinet ad valorem talis donationis, vide dicta n. 834. q. 7°.

C. *De calore donationis ob causam falsam.*

894. — Per donationem *ob causam falsam* intelligitur donatio facta ob causam sive praesentem, sive praeteritam, qme certo putatur adesse, quin revera adsit v. g. donatio facta Petro, qua pauperi, dum pauper non est, aut donatio faeta Petro, qua pauperi et probo, dum reapse quidem pauper, sed minime probus est. — Quoad valorem talis donationis hæc statuere licebit:

a) Si causa *principalis* sit falsa, donatio per se invalida est, et donatarius rem do· natam restituere debet, nisi forte rationabiliter pnesumi possit, quod donator *post factum* non amplius sit invitus ut donata retineantur. Et sic, in primo exemplo allato, donatio faeta *Petro,* qua pauperi, ita ut paupertas sit causa *principalis,* deficiente paupertate, per sese corruit, atque ideo accepta a *Petro* restituenda sunt danti vel saltem aliis vere pauperibus, nisi aliter præsumere liceret de donantis voluntate post factum (n. 736. q. 5°).

b) Si causa *secundaria* sit falsa, donatio per se non videtur invalida, sed a donatore poterit revocari ; ipse autem donatarius, si fuerit causa erroris, tenetur errorem detegere ; nisi donator ita sit affectus, ut censeri possit non velle revocare, etsi errorem agnosceret. Et sic, in secundo exemplo allato, donatio facta Petro, *principaliter* qua pauperi ct *secundario* qua probo, existeute paupertate sed deliciente probitate, per se non videtur irrita, sed tantum revocabilis; Petrus autem si causa fuerit erroris, fingendo nempe se probum, dum minime probus est, errorem detegere debebit, nisi aliter præsumere liceat de donantis voluntate, uti ordinarie contingit in materia eleemosyme, in qua sola paupertas, sed non probitas, ut causa aut conditio considerari solet (n. 736. q. 5°).

Ex dictis liquet, pro resolvendis hujusmodi casibus donationis ob causam falsam in praxi sedulo animadvertendum esse ; a) quæ fuerit expressa donatoris intentio

1 L IV. 734 in tine. Kent, T. IV. u. 126.

in donatione furienda, ct b) qu® sit aut saltem recte præsumatnr esse ejus voluntas *postfacium*. Cfr. S. Alph.1

ARTICULUS III.

DE SUCCESSIONE HEREDITARIA.

Nota. —*-.dgendinn hicforet desola illa successione ha·redituria, qua· ex* testamento *existd, eam hac sola ad donationem referri possit ; de illa vero, qua* legalis *sea ah* INTESTATO *vocatur, agendamfuisset ia* Tract, de Jure et Justitia *eo loco, ubi de variis dominii acquirendi modis sermo est. AI, cum altera alteri intime connexa sil, et multa utrique sint communia, de utraque hic loci agere placuit.*

PRÆMITTENDA.

A. *De notione et divisione successionis h<e-reditarue.*

895. *Notio. — Successio h/ereditaria (hereditary succession)* est modus acquirendi, vel ex legis dispositione, vel cx ultima defuncti voluntate (legitimo testamento), dominium bonorum et jurium, quæ defunctus habebat tempore mortis. — *i icentis non est luereditas.*

Ipsa bonorum ac jurium, qua' per successionem luereditariam acquiruntur, universitas vocatur: *inheritance;* singulorum lueredum pars : *porlion.*

Divisio. — Ex allata successionis hæreditaria descriptione sponte fluit notissima ejusdem successionis divisio in legalem et testamentariam.

Successio *legalis,* qua' etiam dicitur successio *ab intestato (succession by operation of lair,* or *ab inlestato),* ea est, qua defuncti bona et jura acquiruntur ex legis dispositione, sine causa testamenti.

Successio *!estamentaria (by testament or will),* qua defuncti bona ct jura acquiruntur ex ultima ipsius voluntate, sive legitimo testamento.

B. *De notione et divisione hawedum.*

896. *Notio.*— Nomine lueredum *[heirs),* jure nostro veniunt illi, qui ex lege vel testamento in defuncti bona ct jura succedunt *titulo universali* i. e. qui ex lege vel testamento acquirunt aut totam luereditatem aut saltem aliquam hærciditatis quotam, puta dimidiam, tertiam partem. Qui vero ex testamento in defuncti bona ct jura succedunt *titulo particulari* i. c. qui cx testamento acquirunt aliquas tantum res determinatas v. g. domum, agrum, omnia bona mobilia, omnia immobilia, omnium vel quorumdam bonorum usumfructum ; hi non vocantur hæredes, sed legatarii *(legatees).*

897. *Divisio.* Hæredes distingui solent :

a) In hæredes *legale»* sive *ab intestato (heirs by operation of low,* or *at law,* or *rigid heirs,* or *lawful heirs* or *by descent* or *ab intestato,* or simply *heirs),* qui ad hæreditatem vocantur ex lege ; et *testamentarios* sive *instituto» (heirs by will),* qui ad luereditatem vocantur ex ultima ipsius defuncti voluntate, per legitimum testamentum declarata.

b) In hæredes *necessario»,* qui a testatore quoad certam bonorum partem, a Jure determinatam (quam *legitimam* vocant seu *reservatam portionem),* pneteriri nequeunt ; et *voluntarios,* qui a testatore pro libitu pneteriri vel institui possunt.

Hisce præmissis, jam summatim ea, quæ de successione hæreditaria Theologis Moralistis ignota esse non debent, exhibere satagemus, disserendo :

Primo loco de successione hæreditaria *in genere* i. e. de iis dispositionibus Juris, quæ omni successioni sive *leyali,* sive *testamentaria* sunt communes : probe tamen semper distinguendum est inter *h/rredem* ct *legatarium ;* qme enim dicentur de hæredibus, ea non per se applicari possunt legatariis.

Secundo loco de successione *legali* i. e. de iis dispositionibus Juris, quæ hæredibus *legalibus* sunt propriæ.

Tertio loco de successione *testamentaria* i. e. de iis dispositionibus Juris, qua' pertinent ad hæredes *institutos,* et ad *legatarios.*

§ I. *De successione herreditaria in genere, seu de iis dispositionibus Juris nostri, qua· omni successioni tam* LEGALI, *quam* TEsTAMEN ΓΑKI.E *sunt communes.*

898. *Quid generatim requiratur ut quishwres esse valeat.* — Requiritur 1° Ut

1 L. IV. 737.

sit saltem conceptus eo momento, quo moritur ille, cujus est lucres vel legatarius. *Substitutione* tamen etiam non conceptus ad luercditatem vel legatum vocari potest. Sic valet e. g. dispositio, qua quis bona sua aut aliquod suum bonum alicui relinquit eum onere, ut aliquis ex hujus descendentibus ea inhæreditet.

2° Ut non sit jure *inhabilis.*

899. *Jura herredum.*— 1° Acquirunt *dominium* omnium honorum, junum et actionum defuncti eo ipso momento, quo hic moritur, et quin necesse sit, ut declarent se velle acquirere illud dominium, ct licet inscii sint se esse hærcdes. H.ec tamen *dominii*acquisitio non est contundenda a) cum *actuali ejusdem possessione,* qme per exeeutorem seu administratorem hiereditatis procuratur; b) cum *acceptatione* hæredilatis ; potest enim repudiari.

2° .Ius habent ad petendam hæredilatem (i. e. ad bona et jura defuncti recuperanda) ab omnibus, qui eam ejusve partem detinent.

900. *De k/ercditatls aditione et repudiatione* Juxta axioma juris: "Nemo lueres, nisi velit " Ergo nemo tenetur hier, (litatrni adire seu accept.ire. Nullus apud nos, spectato jure communi,l actus requiritur, quo lucreditatem (piis repudiet ; sufficit, ut luercditatem neque petat, neque adeat intra tempus ad proscriptionem juris sui statutum, (pio tempore lapso jure suo cadit, licet ignoraverit se esse lueredem.l

901, *Quid ad hereditatem pertineat.*— Ad luercditatem pertinent

1) *l't onera ;* a) debita et onera realia defuncti; expensæ sepulturæ et funeralium ; necnon eæ, quæ cum executione testamenti aut administrat ione luereditatis conjunguntur, b) Legata.

2) *l't bona ;* a) bona et jura defuncti; b) omnia, (pue *collationi* subjiciuntur. Collatio autem est actus, quo unus ex luercdibus ad summam bonorum, quam testator inter hæredes dividendam reliquit, ea bona refert, quie a defuncto per donationem *inter viros* accepit, ut inter omnes ex æquo dividantur. "Si igitur pater tiliie occasione nuptiarum agros, vel domos, vel magnam peeuniæ copiam tradiderit " vel dotem satis insignem ut monasterium ingrediatur ; " vel si filio hujusmodi dona contulerit, ut ei providen**nt** ; qui apud cum manserunt lilii, nullo dono aucti, exigere possunt, ut eorum habeatur ratio in hiereditate dividenda. Poterunt quidem qui a patre ea accepe-runt, omni juri renuntiando, a divisione ineunda abstinere ; quod si aliquid ultra sibi velint vindicare, id tantum debebitur quod addatur necesse est, ut par sil omnium portio." l

A collatione tamen eximuntur a) qme defunctus dedit, hærcdeiu a collatione nominatim eximendo, vel titulo *prrecipui juris (by benefit)·,* b) expensæ uutritionis, educationis, nuptiarum *(weddiny),* artis vel scientia· addiscenda·, ct similia, nisi de contraria intent ione definiet i clare constet ; c) donationes manuales, nisi sint majoris momenti ; d) fructus rerum *referibiliitm,i\\ws* percepit donatarius ante mortem testatoris usque ad diem, qua successio aperta fuit ; e) pecunia adhibita ad lilium cx militia redimendum ; eum enim id apud nos locum tantum habeat tempore belli ct durum esset filio periculis belli exponi prie aliis cohæredibus, suis quasi expensis, præsuinendus est pater, nisi de contrario clare constet, hanc pecuniam a collatione exemisse ; f) quæ de bonis paternis filius *inhoneste* expendit, v. c. in ludis, potationibus, etc., si plus non expendit, quam pater contentus fuisset, ut m *honestas* recreationes impenderet. L. IV. 954 - 959.

Pro Luisiana vide, si lubet, " Civil Code of Louisiana.2

902. *l is oriyinaria successionis hreraditarim.* Multum apud Auctores agitata est quæstio <le vi originaria successionis hæreditariæ ; utrum nempe successio, sive ab intestato, sive ex testamento, vim suam transferendi dominium originarie repetat cx jure nature ; an vero ex positiva hominum lege, ita ut, seclusa *hac* lege, bona ct jura defuncti per se fierent res nullius. Nobis, quid ea de re probabilius tenendum videatur, hic paucis exponere sufficiat.

Al *Quoad successionem ab intestato.* — Utentis tum natura proprietatis, tum indole societatis parentalis et familiæ. tum etiam exigentia ordinis publici . omnino

l i c. Statibus quibusdam exceptis.
» Keur. Tr. X. 92.

l Kcnr. Tr. X 88. * n. 1227. sq.

resolvendum esse censemus, eam successionem vim suam originariam mutuare *a leeje natura·,* maxime quidem ubi agatur de successione, (pia proxime consanguinei consanguineis defunctis, puta, qua lilii parentibus defunctis succedant .l Attamen, eum lex natura· in genere tantum et quasi indefinite successionem ab intestato dirigat, ct per consequens multa in hac materia legi positiva: magis speci ficunda ac determinanda relinquat; hinc merito etiam dices: Successio ab intestato vim suam transferendi dominium principaliter repetit ex lege natune, et secundario cx positiva hominum lege, quippe (pia vis naturalis successionis magis ordinata, multoque validior evasisse videtur,

B) *Quoad successionem ex testamento.* — Defendimus eum Grot io,a cujus sententia a multis vocatur communior ct probabilior, quemlibet hominem, non legitime impeditum, *jure naturali* posse de bonis suis *per testamentum* valide disponere, ct consequenter etiam successionem *testamentariam* vim suam transferendi dominium principaliter mutuare a lege natune, et non a sola lege humana; quamvis tamen legislatori humano iterum competat hac in re ea ordinare, quæ necessaria sunt, ut res debito modo et ordine peragantur. " Quamquam," ait Grotius 1. c., " testamentum, ut actus alii, formam certam accipere possit a jure civili ; ipsa tamen ejus substantia cognata est dominio, et, eo dato, juris naturalis. Possum enim rem meam alienare non *pure* modo, sed et *sub conditione ;* nec tantum irrevocabiliter, sed et revocabilitcr, atque etiam retenta interim possessione et plenissimo fruendi jure. Alienatio autem in mortis eventum, ante eam revocabilis, retento interim jure possidendi ac fruendi, est testamentum. . . . Hoc jure Abrahamus, si sine liberis decessisset, res suas Eliezero relicturus fuerat, ut indicat locus Gen.8 Quod vero alicubi *externis* testamentum facere non conceditur, id non est ex jure gentium : sed ex jure proprio illius civitatis, et, ni fallor, ab illa veniens udate, qua *externi* quasi *pro hostibus* habebantur : itaque apud moraliores populos merito exolevit."

903. Equidem fateri oportet, propositam sententiam de vi *naturali* dispositionis testamentariæ non admitti a nonnullis Theologis et Juristis, qui ex adverso contendunt, testamentum sive ultimam voluntatem vim et efficaciam transferendi dominium non habere a *naturali,* sed tantum a *posihea Jiominum tepe ;* camque assertionem suam sequenti argumento, hodicduni satis celebri, proliarc nituntur:

Ad translationem dominii, *de jure natura·,* requiritur, ut dominus rem suam in alium transferre *velit* ac *caleat ;*

Atqui testamentum, ex indole sua. hoc requisitum excludit ; eum testator rem suam in alium transferre *ante mortem non relit,* et *post mortem non caleat ;*

Ergo testamentum, de *jure natarer,* ad translationem dominii ineptum est ; atque ideo, si qua testamento adscrilienda sit vis, ea ex sola lege positiva repetatur necesse est.

λ erum Auctores isti hujusmodi aphorismis nil efficere videntur ; cum nullatenus attendant ad naturam *donationis sub conditione suspensita,* de qua loquitur Grotius L c. ; hac enim attenta, sic potius in favorem senteiitiæ nostra· argumentari oporteret :

Ad translationem dominii, *de jure naturet,* requiritur, ut dominus rem suam in alium transferre *valeat* ac *relit,* vel *absolute et artualUer,* vel *sub conditione ;*

Atqui testamentum, ex indole sua, hoc requisitum includit : cum testator eo ipso momento, (pio testamentum conficit, rem suam in alium transferre *valeat* et reapse etiam *relit, nempe: sub conditione suspensira mortis.*

Ergo testamentum de jure natune ad translationem dominii ineptum non est.

Instant autem pnefati Auctores producendo argumentum hoc alterum :

Saltem, ad translationem dominii, *de jure nature?,* requiritur, ut voluntas acceptantis *uniatur* cum voluntate transferentis ;

\tqui, in casu testamenti, voluntas acceptantis non *unitur* cum voluntate transferentis, qui, tempon· acceptationis, mortuus est ;

1 St. Thomas in 1. 4 Sent. Dist. 33. q. 2.

2 De jure belli ct pacis Tom. I., Libr. II., Cap. VI f XIV.

8 15. 2.

Ergo, in casu testamenti, de jure naturae non fit dominii translatio.

Sed et hæc argumentatio valde infirma videtur, utpote non distinguens inter unionem voluntatum *adualem* et *vidualem* Esto enim, quod, in casu testamenti, non detur unio voluntatum *actuali* ; certo tamen datur unio *viduali* eum voluntas transferentis, in ipso testamento, cx vulgari aestimatione ((piam fundatam puto iu fide immortalitatis aninne) saltem *vidualiter* perseverare censeatur. Minime autem probari potest, ejusmodi unionem *vidualem,* in casu testamenti, de jure natura: non sufficere ; quinimmo, eam unionem reveni sufficere, satis constat cx facto, notatu hic dignissimo, quod usus Gentium et ipsa omnium hominum inclinatio naturalis ultimam defunctorum voluntatem sacram semper ct speciali honore prosequendam esse censuerit.

Cætcrum, quidquid sit de valore sentcntiie, a nobis impugnaiæ ; *pro historia* saltem adhuc notari meretur:

Omnes Communismi fautores avide amplexos esse doctrinam de repetenda vi successionis cx sola lege humana, utpote systemati suo magis faventem. Admissa enim hae doctrina, eo majori jure exigere sibi videntur, ut Potestas Civilis vim ct efficaciam, (piam successioni antea tribuit, nunc demum ab ea auferat, atque ita desideratam omnium bonorum communitatem tandem aliquando agnoscat et promoveat. Quæ autem, quæso, esset omnium, quotquot sunt, Theologorum vox, ubi potestas civilis huic Communistarum voto satisfaceret ? Nonne omnes uno ore edicerent, ejusmodi indulgentiam potestatis civilis prorsus improbandam et civibus injuriosam esse ? Qua autem ratione indulgentia ista diei posset injuriosa, nisi admittatur, vim successionis *principaliter* derivari u *lege naturte !*

Itaaculed.Eun Egeren,er cujus ꝑrtpclari Notationibus hrpe et multa aha de Donationibus. ‹h· Succession hereditaria deque Emptione-! enditione pene ad verbum exscripsi.

§ II *De Successione hereditaria legali sire de iis dispositionibus Juris, quie h/eredibus* LEOALIBVS *sunt prOpri/P.*

DO·!. *Quinam ad hmreditatem* AB INTFstato *vocentur, et quam ⁄artem htrredi-ꝑali singuli heredes obtineant.* " In the United States . . . caeli State has established a law of descent for itself. . . . There is no entire, though there is an essential, uniformity on this subject. . . . It will be sufficient to state those leading principles . . . which are of the most general application." 1

The debts of the intestate having been paid, and the dowry of the wife (vide n. 1)05), if she survives, subtracted, the rest of the inheritance passes to the heirs according to the following rules.

905. — 1. *Rule.* The inheritance "shall descend to " the " lawful descendants in the direct line of lineal descent; and if there be but one person, then to him oilier alone, and if more than one person, and all of equal degree of consanguinity to the ancestor, then the inheritance shall descend to the several persons as tenants in equal parts, however remote from the intestate the common degree of consanguinity may be." 2

II. *Rule.* " If a person . . . leaves lawful issue of different degrees of consanguinity, the inheritance shall descend fo the children and grandchildren of the ancestor, if any be living, and to tin- issue of such children or grandchildren as shall be dead, and so oil to the remotest degree as tenants in common. But such grandchildren and their descendants shall inherit only such share as their parents respectively would have inherited if living." 3

HI. *Rule.* "If the owner of lands dies without lawful descendants, leaving parents, the inheritance shall ascend to them, either first to the father and next to the mother, or jointly, under certain qualifications " for which you may consult Kent.4

IV. *Rule.* " If the intestate dies without issue or parents, the estate goes to his brothers and sisters, and their representatives. If there be several such relatives, and all of equal degree of consanguinity to the intestate, the inheritance descends to them in equal parts, however remote from the intestate the common degree of consanguinity may be. If they all be brothers and sisters, or nephews and

1 Kent. Vol. IV. 374. 2 Ib. n 375.
3 lb. 390. « Ib. 393 400.

nieces, they inherit equally; but, if some be (lead leaving issue, and others living, then those who arc living take the share they would have taken if al) had been living, and the descendants of those who are dead inherit only the share which their parents would have received if living. The rule applies to other direct lineal descendants of brothers and sisters, and the taking />er *capita* when thev stand in equal degree, and taking *per stirpes* « hen they stand in diilerent degrees of consanguinity to the common ancestor, prevails as to collaterals, to the remotest degree, equally as in the descent to lineal heirs.”[1]

V. *Rule.* “ In default of hneai descendants and parents, and brothers and sisters, and their descendants, the inheritance ascends to the grandparents of the intestate, or to the survivor of them.”[2]

VI. *Rule.* ‘‘In default of lineal descendants, and parents, and brothers and sisters, and their descendants, and grandparents, the inheritance goes to the brothers and sisters equally, of both the parents of the intestate, and their descendants. If all stand in equal degree of consanguinity to the intestate, they take *per capita ;* and if in unequal degrees. they take *per stirpes*. . . . The rule is controlled in . . . some . . . States by the following rule.”[8]

VII. *Rule.* ‘‘If the inheritance came to the intestate on the part of his father, then the brothers and sisters of the father, *und* their descendants, shall have preference. and. in default of them, the estate shall descend to the brothers and sisters of the mother, ami their descendants. But if the inheritance came to the intestate on the part of his mother, then her brothersand sisters, and their descendants, have the preference; and, iu default ol them, the brothers and sisters on the lather’s side, and their descendants, take. [4]

\ III. *Rule.* ‘‘Ou failure of heirs, under the preceding rules, the inheritance descends to the remaining next of kin to the intestate.” [6]

IX. *Rule.* “ If there be no remaining next of kin. or if none lay claim to it within the time required in every’ State for the prescription of inheritances, the State is heir.”

X. *Rule.* “The next of kin is” generally “determined by the rule of the Civil,” and not of the Canon “ law.” [1] \ ide *Tract, de Matriui. de impedimento cognatientis,* n. 1582.

XI. *Rule.* “ In *a majority* of the State the descent of *rent* and *personal* property is to the same persons and in the same proportions.”[2]

906.— *Quinam ab hereditate* AB INTESTATO *excludantur.*

1° Qui tempore, quo intestatus vitam ponit, necdum conceptus est ant (quod tamen non in omnibus Statibus valet), lin t conceptus eo tempore fuerit, postea non est natus vivus.

2° Alienigenæ *quoad immobilia* in certis Statibus omnino excluduntur ; in aliis, ut cives. ha-redes esse possunt ; in aliis demum jus luvredum obtinent, si juramento probaverint animum semper in Foederatis Statibus commorandi, vel eo incolant eo momento, quo moritur intestatus.

3 Illegitimi ex parte patris, non vero ex parte matris, neque erga se invicem.

Quinam vero apud nos ut illegitimi habendi sint, universim non cx .Jure Communi, ed ex singulorum Statuum legibus definiendum est. Vide Kent.[8]

907. Qv.f.sita.— Quær. 1° *-l» parentes in conscientia teneantur agnoscere, aut, occasione nuptiarum, legitimure /rolem suum illegitimam, ut sic cidem procurent favores a lege cicili concessos I*

Resp. Quamvis parentes injuriam, proli suie illegitnnæ, per procreationem extra-matrimonialem causatam, sola ejusdem agnitione et legitimation!· auferre valeant ; atque ideo, si grave non obstet impedimentum, ad hanc agnitionem et legitimationem sedulo inducendi sint ; non tamen ad hoc *sub gruri* obligari posse videntur; modo aliter satisfaciant officio suo *naturali,* quo proli sine saltem debent necessaria ad vitæ sustentationem, ad Christianam educationem ct ad statum decentem.

Quær. 2 *tn* IXJVSTE *agant nupturientes, qui occasione matrimonii (uti non raro contingite. falso agnoscant et legiti-*

i Kent, Vol. IV. n. 400. 401.
8 Ib. n. 408. 409.
6 lb. n. 409.
‘ Ib. n. 407.
* Ib. n. 409.
1 Kent. Vol. 11. η. 422. lb. η. 427
8 lb. η. 208-214.

ment prolem illegitimam, qtue non utriusque, sed tantum alterutrius proles est ?

Resp. Praemissa monitione, quod hic *unice* moveatur dubium dc stricte dicta *injustitia,* saltem inchoativa, erga lueredes luturos, dicendum, de *stricta injustitia* erga haTcdcs futuros, in proposito casu, iis certe iu Statibus ubi filii non sunt lueredes necessarii, non certo constare ; atque ideo tales nupturientes ad restitutionem non esse cogendos.

908. — *Occupatio heereditatis.* " Power *to* administer the property " of an intestate is "granted " bv the Courtl "inthe following order: 1st, to the widow; should there be none, then, 2d, to the children ; should there be none, then, 3d, to the father; 4th, to the brothers; 5th, to the sisters; 6th, to the grandchildren; 7th, to any other of the next of kin. If any of the persons so entitled are minors, then to their guardians; if the relatives or guardians will not accept, then to the creditors of the deceased, the creditor first applying, if otherwise competent, to have the preference." 3

j III. *De successione testamentaria, sire de iis dispositionibus Juris, qure pertinent ad* ILEREDES INSTITUTOS *el ad* LEGATARIOS.

909. *Quid sit testamentum.* — " Testamentum est voluntatis ñostra justa sententia de eo, quod (piis post mortem suam fieri velit." Ita Modestinus in Jure Romano.· Hæc definitio Juri nostro conformior est, eo quod non requirat, ut *rei* lueres in testamento instituatur, *rd* legatum aliquod iu eo relinquatur. Sufficit nimirum, ut testator declaret quid post mortem suam fieri velit, e. g. qua ratione funus habendum sit, etc.

910. — *Qua ratione, testamentum inter· prelandum sit.*

1° Verba clara non recipiunt interpretationem.

2° Si verba multiplicem admittunt sensum, mens testatoris attendenda est. Mens autem testatoris ea censetur fuisse, ǫua ñatura ct objecto ǔltima suæ voluntatis conformior sit. Censendus etiam est voluisse, ut testamentum suum aliquid operetur, et noluisse aliquid quod legibus sit contrarium.

3° Conditio ǔltima voluntati adjecta habenda est, a) ut non apposita, si sit vel iuintclligibdis, vel impossibilis, vel bonis moribus aut legibus contraria (vide tamen dicta n. "70 2°); b) ut impleta, si is, cujus intererat eam non impleri, implementum ejus impedivit (n. 870. 5°).

I·0 Dispositio testamentaria innixa motive finali, aut falso aut contrario legibus aut bonis moribus, nulla est habenda.

5° Lltinue voluntatis dispositio, vi, dolo aut malis artibus obtenta, nulla est.

91 1. *Qui possint, et qui non possint testari.* — " All persons of sound mind, except infants, . . . married women," corporations, and with regard to real estate aliens, "are legally entitled to dispose of their property by will ; and infants of the age of fourteen, if males, and twelve, if females, may make wills of personal property. But this rule of the common law has been generally modified by statute." 1 So for instance in *many* States married women are not excluded, and in *all* "the wife may dispose, by will or by act in her lifetime, of her separate *personal* estate, settled upon her, or held in trust for her, or the *sarings* of her real estate given to her separate use." 2 " Equity will carry into effect the will of a *feme.* covert, disposing of her *real* estate in favor of her husband or other persons than her heirs at law, provided the will be in pursuance of a power reserved to her in or by ťin antenuptial agreement with her husband."3 On the contrary, in main States the rc>triction laid upon infants has been increased by the prescription. that personal property may be willed by males at the age of eighteen, and by females at sixteen. With regard to aliens, see n. 654 and 906. 2°.

Si agatur de testamento ad pins causas, de Jure Canonico habiles sunt *puberes,* i. e. masculi, qui ætatem 14 — et fœininæ. qua; ætatem 12— annorum compleverunt.

912. *Quis Itares aut legatarius instituti possit.* — Generally in this country all natural persons, without ěxception, are capable of taking by will, provided

1 Of Probat» Smith, u 331. · Wi lls, p. 95.
ǂ Dig XXVI11. T. l L 1.

1 Well·, P 92. 2 Kent, Vol. II. n. 170.
3 Kent, Vol. II. n. 172.

a) They be in being at the time of making the will, or be the immediate issue of persons then in being;

b) They be not subscribing witnesses to the will.

Whether corporations can take by will or not, depends upon the express provisions of their charters. \\ ith regard to aliens see n. 654.

913. A- *quibus bonis quinque disponere possit.* — All a man can dispose of in anticipation of death is the surplus which remains a[after all his debts are paid, and b) the widow's dowry (n. 605). lias been subtracted. Jure tamen untune, ut a. 902 dictum est, tiliis etiam pars aliqua bonorum relinquenda est, et ratione caritatis et pietatis sub *gravi* etiam fratribus ct sororibus in necessitate *extrema* aut *gravi* constitutis.[— lu Luisiana quota bonorum, de qua testator disponere possit, aliter determinatur.'

914. *Quaforma testamentum conjiciendum sit ut valeat.*

Prænotandum. — 'restamentum est vel *olographum,* quod totum propria testatoris manu descriptum est ; vel *solemne,* quod ritu a lege præscripto confectum est ; vd *nuncupativum,* quod verbis tantum profertur; vel *privilegiatum,* quod ex legis favore valet, consuetis solcmnitatibus omissis; nautis namque aliisque in mari versantibus, et militibus concedunt leges plencque privilegium disponendi de rebus mobilibus absque consueta solemnitate. *Codicillus* vocatur ultiniæ voluntatis dispositio, qua circa testamentum aliquid explicatur, aut addendo vel demendo immutatur. *Fideicommissum* est ultima? voluntatis dispositio qua testator fidei alieujus aliquid committit, v. g. agros, quorum fructus in alterius utilitatem impendat.

Q.uamam ex his testamentis in singulis Statibus valeant, et qua forma, et pro quibus bonis valeant, quisque videat ex legibus sui Status. Sufficiat hæc generalia notasse.

a) Nuncupative, unwritten wills arc always unsafe; and, although they are legal under many circumstances, they rarely fail to leave room for troublesome and expensive litigation." [8]

b) " A codicil . . . must be executed with the same formality as a testament, — that is, in the presence of the same number of witnesses." [1]

c) In making a will the intention of the testator . . . should be fully and plainly stated , if the testator intends to give rhe property for a certain number of ȳear· or for life, or forever, he should say so; he ought also to describe the property with reasonable certainty, as, for instance, " my house and lot known as No. [Bond Street, New York," or " my six houses and lots known as Nos. SI, S3, S5, 87, x9, and 91 Pearl Street." or "my farm of one hundred and sixty acres, iu Claverack, Columbia County, State of New York " or "my gold watch," or "my horse," etc., etc.[2]

d) "All wills" (the nuncupative excepted) " must be made in writing, with the testator's full name at the end,"· written either by himself or some other person in his presence, and by his express direction. Every person, however, who shall sign the testator's name to a will by his direction, must write his own name as a witness to the will in the presence of two other yvitnesses.

c) "Witnesses should always write their respective places of residence after their name." [4]

f) The number of witnesses required varies in the different States. In Pennsylvania, how ever, no subscribing witucssc s are required, provided the signat un s to the will can be proved by the oaths of two respectable witnesses.

915.—*De ralore testamenti informis, i. e. testamenti, cui desunt formalifates, a lege civili sub pœna inillifatis requisita.*

Quær. 1° *.tn valeat hujusmodi testamentum, conditum ad pias causas ?*

Hesp. Pncmissa animadversione, quod testamenta ad pias causas condita esse censeantur, quatenus in iis aliquid Ecclesia', aut Loco Pio. aut Sodalitio, aut certa» persona' relictum est, ut cultus divinus, vel bonum animarum promoveatur, vel pauperum calamitas sublevetur ; sine ulla luvsitationc profitemur. cum sententia, hodiedum *communissima* et *certa* . talia testamenta, licet formis legalibus desti-

1 L. IV. 916.
2 Civil Code of Louis, a. 1498. sq.
3 Wells, p. 93.

1 Wells, p. 93. 2 p, pp y2 93.
8 Ib. p. 93. « Ib. p. 93.

tuta. in foro conscicntîœ valida ct execution! mandanda esse; modo luercdi *constet* (non dico: de velleitate aut proposito inefficaci, sed) de voluntate testatoris, sive per scripturam ipsius indubitatam, ›ive per verba ex ipso audita aliove modo simili, sive etiam per testes; quo ultimo tamen in casu, nimirum, si certitudo acquirenda sit *unice* ex aliorum testimoniis, non sufficit, juxta St. Alph..l testimonium unius, etiam parochi aut confessarii, sed requiruntur testes saltem *duo,* sive masculi, sive feniimc.

Ratio hujus assertionis est : quia eo ipso, quod quis de bonis suis disponit ad pias causas, materia luee fit *spiritualis,* idcoquc subjecta jurisdictioni *Ecclesia,* qu;c utique libera est et immunis a potestate civili in omnibus, quie sine jurisdictioni directe subsunt. Atqui Ecclesia præfata testamenta, modo de voluntate testatoris, ut supra, constet, pro loro conscientiæ valida et cxcquenda esse decernit ; uti manifeste eruitur *tum* ex variis textibus Juris Canonici; *tum* ex diversis responsionibus S. Pœnitentiariæ, inter (pus hic præsertim notandam ducimus sequentem responsionem datam Canonico Andegavensi, die 23 junii 1844.

POSTULATUM.

" Eudorius, . . . htcredibus necessariis destitutus, . . . statuit, partem bonorum in pia opera erogare. Ad hunc lincm Bonilacium legatarium universalem instituit per testamentum, debitis vestitum formis. Scriptum autem privatum Bonifacio tradit, iu (pio piam manifestat voluntatem postulalqite ab ipso, ut eamdem fideliter exequatur. Bonifacius vero, mortuo Eudorio, integram hæreditatem sénat ex eo, (piod testamento valido illam teneat. Postulatur, utrum in conscientia tutus esse possit."

Sacra Pimiitentiaria respondit : Bonifacium *teneri in conscientia ad implendam voluntatem Endorii certo cognitam.*

Nota. - Nomine causai piæ non veniunt illa bcucficentiæ publicæ instituta, quæ, ex jure, non «ubsuut ecclesiasticae sed solius civilis potest itis directioni. Talia sunt nosocomia, hospitia, orphanotrophia. brephotrophia, loca publicæ egentium curæ destinata, et alia similia, qure apud nos sub solitis civilis potestatis vel collegii alieujus laicalis administratione in omnium indiscriminatim civium usum existunt.

916. *Resolves.*— Ergo htcredes, (pii testamentum ad pias causas, certo cognitum, licet informe, excqui renuunt, sacrainentaliter absolvi non possunt ; nisi forte (uti hac in re siopius contingit) obligationem suam bona tide ignorent, et confessarii monito non obtemperaturi timeantur. Hoc tamen in casu confessarius, si fieri possit, recurrat ad consilium Ordinarii, cui, ex Cone. Trid.,l cura exeeutionis piarum dispositionum demandata est.

917. Quær. 2° *.ht caleat testamentum informe* AD CAUSAS PROFANAS ?

Resp. Quemadmodum omnino affirmandum esse arbitramur, defectum Ibrmalitatum civilium non præjudicare testamentis ***piis;*** ita e contra facile concedimus, defectum earumdem formalitatum plurimum nocere posse testamentis *profanis,* si talis fuerit mens legislatoris, cujus jurisdictioni causa· profame subjacent. An autem mens legislatoris talis reapse fuerit, irritandi nempe per se, ctiam pro foro interno, testamenta informia, summopere controvertitur. Tres communiter afferri solent sententia', qnarum *prima* affirmat, *secunda* negat, dum *tertia,* media quasi via incedens, propugnat : legislatorem voluisse quidem testamenta informia irritare, sed ita dumtaxat, ut irritatio ista plenum effectum non habeat, nisi post sententiam judicis.2

Iu tanta animorum conflictatione, sequentia statui posse opinamur, utpote a-quitati naturali ct communiori praxi satis consona.

1° Hieres *ab intestato* beneficio legis uti. et rescissionem testamenti informis a judice petere licite potest ; modo non aliunde ad exeeutionem talis testamenti obligetur, puta, si vi vel fraude confectionem testamenti validi impedivisset, vel si ageretur de testamentis ad pias causas, ad debita solvenda aut ad restitutionem faciendam.

2° Testamento informi per sententiam judicis rescisso, lueres aut legatarius ex tali testamento, vi hujus, nihil amplius

l L. IV. 921

i 22 r. 8. de Ref

i - Cfr. St. Alphi L. IV. 927.

sibi accipere poterunt, et, si quie forte jam antea bona fide occupaverint, ea hæredi *ab intestato* reddere debebunt ; nec ullo modo uti posse videntur *compensat'tone occulta.* Imo, quod attinet ad *compensationem occultam,* eam, nequidem ante judicis sententiam, St. Alphonsus[1]) (contra alios) admitteret adversus hærcdem *ab intestato,* supposito quod hic jam erat in reali (et non solum in Activa) hæreditatis possessione. — Quodsi testamentum informe nondum a judice rescissum sit, sed lueres *ab intestato* eam rescissionem certo petere proposuerit ; lucres aut legatarius ex tali testamento ad idem, quod supra, obligari videntur, saltem *ex caritate ;* quia, cum rescissio futura sit certa, in causa esse non debent, cur pars adversa sumptus et incommoda litis sustineat. Affirmare tamen non auderemus, inquit Bouvier, eos, qui etiam in hoc casu judicis sententiam cxpectare vellent, contra *justitiam* esse peccaturos.

3° llicres aut legatarius ex testamento informi, tuta conscientia hæreditatem adire, partemque sibi contingentem accipere, aut bona sibi legata postulare ac retinere possunt, si hæredes *ab intestato* jure suo non utantur. Neque tenentur cos monere de vitio formalitatum, quod forte ignorent, modo nec dolo, nec alia via injusta iisdem vitium istud occultaverint.

4° Hæredes *ab intestato,* si donationes testamenti informis semel voluntarie ratas habuerint, confirmaverint, aut solverint, non amplius habere videntur recursum ad judicem. L. IV. 928 sub 4 et 5.

Nota. — Qui ex testamento informi hæreditatem acquisivit ct retinet, eo ipso tenetur ad solutionem legati, in eodem testamento sibi forte impositam. Non enim licet sententiam probabilem, semel electam, deinceps mutare, si ex tali mutatione certo una lex violaretur, ut patet ex dictis n. 76.

918. Quær. 3° *.In Jterres ab intestato, qui testatori promisit, se certo soluturum esse legata, etiamsi testamentum esset informe, promissione ista rere obligetur ?*

Itesp. Cum distinctione: *vel* testator, ob hanc promissionem, abstinuit a confi-ciendo testamento, debitis formis vestito, aut ab inscribendo tali legato, *vel* non.

Si prius; existimamus, promittentem in foro conscientia· teneri ad indemnem servandum legatarium ; nam si faciendo promissionem intendebat cam non implere, dolum commisit ct sic injuste alterum impedivit a consecutione boni, ac proinde ad reparationem tenetur; sivero sincere promiserit, culpam quidem non commisit, sed eam committeret proposi-tum mutando ct ita verum damnum inferendo illi, qui alioquin legatarius fuisset institutus.

Si posterius; nempe si testator ob hanc promissionem non abstinuit ; varia erit solutio pro varietate sententiarum de valore testamenti *informis.* Si admittatur sententia, quæ docet, *tale* testamentum esse validum ; resolvi debet, promittentem *ex justitia* teneri ad implendam promissionem. Si vero admittatur sententia, quæ docet *tale* testamentum esse invalidum ; resolvi potest, promittentem *ex stricta justitia* non teneri ; cum conventio privata derogare nequeat dispositioni legum, in hac sententia suppositae.

Occurrente igitur casu hic assignato, impletio promissionis multum suaderi et titulo fidelitatis urgeri, non autem sub *gravi* obligatione imponi posse videtur, nisi forte agatur de solvendis debitis, aut de causis piis, ad quas tota hæc quæstio tertia nullatenus spectat.

Quodsi promissio ista juramento esset firmata, ea. juxta S. Alph. (vide n. 866) *sub gravi* servanda esset, non quidem ex justitia, sed ex religione ; nisi juramenti vinculum a competente auctoritate spirituali relaxetur.

919. *Qua ratione revocetur testamentum.* — " Ambulatoria est voluntas defuncti usque ad ¥ita supremum exitum,"[2] i. e. revocari potest, vel mutari testamentum. quamdiu testator inter vivos est. Casus, in quibus testamentum jure- nostro revocatum censetur, hi fere sunt.

1° " Marriage and the birth of a child after " the will has been made, " provided such wife and child were unprovided for." [3]

2° " The will of a single woman is annulled in law by her marriage. But a woman," as has been said (n. 911), " may make a deed of settlement of her estate before marriage which shall empower her

[1] E. I. 35. (1). [2] Dig. XXXIV. T. IV. 1 4. [3] Wells, p. 93.

to retain her right to make a will after marriage." [1]

3° " A sale of, or an agreement to sell, property devised in a will, is a legal revocation of a uill."[2]

4° "Children born after" the will has been made, " and not provided for by settlement, are entitled, at the death of the testator, to such share of the property as they would have had if no will had been made."[3]

5° A will is also revoked ; a) by intentionally destroying, tearing, cancelling, or obliterating it; b) by making a subsequent will ; but generally the subsequent will must either contain words expressly revoking the former, or make a disposition of the property different from, and incompatible with the preceding;[4] c) by making a *codicil* for the *express* purpose of revocation.

Qua ratione in Luisiana revocetur testamentum, vide " Civil Code of Louis." [6]

920. *De executione testamenti.* — 1° The executor is instituted by the testator; but " no person can be an executor of a will who, at the time the will is proved, is either an alien, under 21 years of age, a drunkard, a convict, or delicient in understanding." Nor can a married woman be appointed. If no executor be appointed by the testator, or if the one appointed renounce such appointment, the law provides for one in different ways in the different States.

2° A will is of no effect until *probate* has been made, and the first duty of an executor is to have the will proved in the proper court.

3° After probate of the will, the executor is to follow its directions as far as they go ; in every case, however, he has to make an inventory of the goods of the testator and to pay his debts according to the order prescribed by law.

—♦—

CAPUT III.

DE COMMODATO ET PHECARIO.

921. — *Commodatum* est contractus, quo tes ad solum usum *gratin* conceditur pro certo tempore, cum onere rem eamdem in individuo restituendi.

Precarium, quod commodato alline est, delinitur.· contractus, quo alicui petenti rei alieujus usus conceditur, revocabilis tamen ad concedentis voluntatem. Et in hoc a commodato precarium differt, quod ad concedentis arbitrium revocabile sit.

Hinc commodatum differt 1° a locatione, qua usus rei conceditur quidem, sed non gratuito ; 2° a deposito, quo res traditur non ad usum, sed ad custodiam ; 3° a mutuo, quo res in eadem tantum specie restituenda est.

Objectum porro commodati aut precarii esse possunt res quæcumque, sive mobiles, sive immobiles, in civili commercio positæ, modo consumptibiles non sint primo illo usu, cui destinantur.

Obligationes commodatarii.

922. — Generarim uti debet re sibi commodata tanquam bonus paterfamilias; speciatim vero

1° Non potest uti re commodata, nisi ad usum vel sibi concessum, vel cui prudenter judicat consentire commodantem, vel cui res cx natura sua destinatur; secus re aliena abutitur, omniaque inde provenientia damna reparare tenebitur.

2° Subire debet expensas necessarias ad rei conservationem, alere v. g. equum commodatum ; sed non tenetur ad sumptus extraordinarios, v. g. ad curandum equum gravi morbo citra culpam suam laborantem.

3° Rem commodatam præfixo tempore et propriis expensis reddere debet, etiamsi non repetatur; quia dies statuta pro domino interpellat. Si restitutionis tempus præfinitum non fuerit, restitui res commodata debet statim ac postulatum usum praestiterit.

4" Si res commodata detrimentum aliquod ob concessum usum patiatur absque culpa commodatarii, iste ad compensationem non tenetur. Si deterior facta sit culpa ipsius juridica, tenetur in foro externo compensare, et juxta Theologos non paucos etiam in foro interno, cum contractus sit in solam ejus utilitatem initus. Negant tamen *valde probabiliter* alii, nisi de hoc peculiaris conventio intercesserit. Cfr. n. 748.

[1] Wells, p. 93. [2] Ib.
[3] Jb [4] Kent, Vol. IV. n. 528.
[6] a. 1690-1996, 1710.

Obligattones commodantis.

923.— 1° Tenetur reni commodatam non repetere ante tempus pneiixum, vel saltem, si hoc pneiixum non fuerit, antequam commodatarius ea uti valeat : alioquin tenebitur de damno, quod alius expertus est ex intempestiva ejus revocatione, cum jus alienum pacto acquisitum sic violaverit. Excipe commodatum in favorem solius commodatarii, qui ante tempus pneiixum moriatur ; vel si commodans re statim egeat, etsi commodatarius æquale damnum inde subiret.

2° Tenetur restituere expensas extraordinarias, quas urgentes et ad rem conservandam necessarias subiit commodatarius, dum alioqui commodantem monere facile non potuit.

3° Rei commodata; vitia nociva, si qua noscit, commodatario aperire tenetur ; alias damnum inde proveniens compensare debebit.

4° Tandem rei pericula atque detrimenta cx casu fortuito enata, seclusa mora, culpa, pacto, ct peculiari lege, sustinere tenetur, quia *Res perit domino.*

Vide Smith n. 325. 11.

CAPUT IV.

DE DEPOSITO.

924. — Depositum est contractus, quo gratis res custodienda committitur et accipitur in integrum restituenda, quando deponenti libuerit. Aeeipi autem cura depositi censetur ab aurigis, nautis, stabulariis. aliisque ex officio obligatis ad res custodiendas, quoties ipsis videntibus res in domo, curru vel navi deponitur.

Obligationes depositarii.

1° Tenetur rem depositam servare ac custodire ea cura et diligentia, quam homines diligentes adhibere solent in consimili re propria conservanda; hanc enim rei traditae custodiam suscepit. Si res deposita ex dolo vel ejus incuria theologice culpabili pereat, ad restitutionem tenetur.

2° 1 ti re deposita non potest sine consensu domini expresso vel tacito, vel ealtein prudenter pnesumpto ; neque enim re aliena inconsulto domino uti licet. Consensus autem ille prudenter pnesumitur, si res ex non usu deterior sit futura. Licet idcirco aliquando equo vehi apud te deposito ne diutius in stabulo manenti pedes tumeant. Item si agatur de re usu eonsumptibili, e. g. tritico, vel etiam de pecunia sacculo vel arcæ non inclusa, nec sigillo inunita, dummodo certus sit depositarius se tantuindem ejusdem bonitatis habiturum, quando repetetur a deponente.

3° Tenetur rem depositam petenti statim reddere; nam secus rem alienam haberet, domino rationabiliter invito. Excipe, — nisi deponens eam repetat in suum vel alienum damnum ; et sic non peccat differens pecuniam reddere ebrioso, qui ea ad potationem abusurus est ; — vel nisi res sit furtiva, ct dominus eam repetat ; — vel etiam (saltem in foro conscientis) nisi depositarius justam habeat compensationis causam. Res autem deposita reddi in eo statu debet, in quo reperitur tempore restitutionis, ct cum fructibus ex ea perceptis. Si vero culpa depositarii deterior facta fuerit, hic ad damnum reparandum obligatur.

Obligationes deponentis.

Deponens tenetur solvere expensas, quas depositarius subiit in re deposita servanda, iliumque indemnem reddere pro omnibus, quæ occasione depositi passus fuerit. Sic v. g. si deposueris in alterius stabulo equum, solvere debes nutritionis expensas, et si equus ille morbo contagioso laboret, ex quo equi depositarii inficiantur, hunc indemnem reddere, nam *Officiam \nnm nemini debet esse damnosum.*

Vide Smith n. 325. I.

CAPUT V.

DE MANDATO ET NEGOTIORUM GESTIONE.

I. *De mandato* (Smith, u. 353 sq.).

925.— *Mandatum* est contractus quo obligatio aliquid agendi in commodum alterius gratuito suscipitur, v. g. negotium aliquod perficiendi, aliquid emendi, vendendi, ete. . . . Dixi : *gratuito ;* nam si ob sancitum pretium suscipiatur, potius *operte locatio* nuncupatur.

Obligationes mandantis.

1° Adimplere debet omnes obligationes a mandatario contractas et mandato consentaneas ; non autem id, quod ultra mandatum actum est, nisi expresse vel tacite ratum habuerit.

2° Ea praestare mandatario debet, quæ ad mandati cxecutionem necessaria sunt, eique legitimos sumptus, quos fecit occasione mandati, refundere, etiamsi rem ad felicem exitum non perduxerit.

3° Indemnem praestare tenetur mandatarum ratione damnorum, quæ, præcisa culpabili imprudentia, occasione mandati passus fuerit ; nemo enim tenetur, nec censetur velle alteri beneficium cum proprio dispendio conferre.

Obligationes mandatorii.

926. — 1° Tenetur mandantis negotium diligenter ac velut proprium gerere. Unde saltem de dolo, et incuria theologice culpabili tenetur.

2° Intra mandati limites sc continere debet. Unde nihil pluris emere vel minoris vendere potest, quam ipsi præscriptum sit; secus enim vi mandati non ageret.

3° Non potest merccdem exigere, nisi promissa sit, vel ipse eam antea petierit, nec ei licet suam operam occulte compensare.

4° Non potest *per se* sibi retinere lucrum, si vendat, nec pretii excessum, si infra pretium determinatum emat, nisi dominus consentiat. *Per accidens* tamen potest mandatarius retinere pretii excessum, 1° sj res ejus speciali industria et indebito labore melior evaserit ; 2° si tacite convenit cum domino, se nihil ei daturum esse ultra pretium seu valorem determinatum ; 3° si in meram ipsius gratiam venditor pretium imminuerit, vel emptor majorem summam obtulerit ; 4° si lucrum sit parvi momenti; 5° si, adhibita diligentia ordinaria ct non invento pretio majori, rem tibi emas, et postea pluris vendas, solvasque domino solum pretium assignatum. Idem resolve, si alter tibi commiserit aliquid emere tali pretio, et tu invenias rem pretio minori ; poteris sc. tunc rem tibi emere, et postea eam vendere pretio majori, dummodo postea. adhibita diligentia ordinaria, non invenisses occasionem rei emendae, nisi illo majori pretio.[1]

Mandatum tribus modis scinditur : 1° revocatione mandati, quam mandans pro libitu facere potest ; 2° renuntiatione mandatarii tempore debito notificata ; 3° morte naturali vel civili, aut interdictione sive mandantis, sive mandatorii.

II. *De negotiorum gestione.*

927. — *Gestio negotiorum* est quidam *guasi-contractus,* quo quis absentis et ignorantis negotium utiliter gerendum suscipit, sine mandato expresso, sed ex ejus commissione rationabiliter præsumpta.

1° Gestor negotii, perinde ac mandatarius, tenetur alterius rem administrare tanquam bonus paterfamilias, et damna absenti illata ex suo dolo, negligentia vel culpa resarcire. In pluribus tamen circumstantiis temperari potest obligatio compensandi damna, maxime quando ista proveniunt ex imperitia vel negligentia gestoris, qui rem alterius in defectu peritioris gerendam sumpserit.

2° Absens, cujus negotium geritur, tenetur conventiones a gestore rite factas servare, et ipsi expensas ct damna ex tali gestione provenientia resarcire, etiamsi res male successerit.

Probabilius jus habet ad merccdem congruentem ; secus enim pauci invenientur, qui negotia absentis gerenda sponte suscipiant.— Ita Antoine[2] et alii.

—- ♦ -

CAPUT VI.

DE MUTUO.

rigendum 1° de natura contractus mutui ; 2° dc lucro ex mutuo percepto, seu dc usura ; 3 dc titulis ab usura excusantibus.

Nota.— Mutuator ct *mutuans* hoc Capite intelligitur " *the lender* " ; *mutuatarins, " the borrower* " ; *mutuare, " to lead."*

ARTICULUS I.

DE NATURA CONTRACTUS MUTUI.

928. — λ ox *mutuum* juxta vim nominis significat aliquid *ex meo tuum fieri* et reciproce *tuum illud,* quod accepisti,

1 L. IV. 825. 826. 2 C. 4. in fine.

rursus *furi meum.* Aliquando sumitur pro ipsa rc mutuo tradita ; aliquando vero, et sæpius, pro contractu, quo ca res alteri utenda traditur. In postremo hoc sensu hie accipitur.

Mutuum definiri solet *contractus,* quo res primo usu consumptibilis alteri traditur, eum obligatione statuto tempore rem, non quidem individualité!·, sed specie ac bonitate eamdem reddendi.

Res primo usu consumptibiles *(fungibiles)* sunt illic, quæ natura sua destruuntur et consumuntur ad humanis necessitatibus subveniendum, ut panis, frumentum, vinum, oleum, sal, fructus, etc. Item pecunia, quæ, licet non consumatur, nec pereat in se, perit tamen exponenti.[1]

Hinc mutuum differt a commodato, locato et deposito ; 1° quia in mutuo res debet esse primo usu consumptibilis, secus in aliis ; 2° quia res non in individuo, sed in specie tantum eadem reddenda est ; 3° quia in mutuo transfertur rei dominium, et non in aliis; 4° quocirca in mutuo res perit accipienti, in cæteris tradenti.

Ratio porro, quare in mutuo stricto et proprie dicto transferatur rei dominium, est, quia, cum res mutua sit primo usu consumptibilis, ejusmodi usus non esset licitus sine dominio ipso. Hinc expensæ omnes et rei tradita· pericula cedunt inutuatario. utpote vero domino. (m)p.482.

929. Principia .— I. Datur præceptum strictum mutuandi respectu pauperum, qui in vera necessitate versantur, et habituri sunt, quo restituant. Ratio est, quia adest stricta caritatis obligatio subveniendi proximo in ea necessitate posito juxta regulas et principia statuta ubi dc caritate erga proximum.

Sæpius abest præceptum mutui erga pauperes, eo quod non præsumantur habituri, unde îequivalens reddere valeant. Sed tunc urget preceptum eleemosynæ *alicujus* ipsis eroganda·. Dico : *alicujus;* quia non teneris tantum eleemosyna præstare, (piantum pauper mutuo efflagitabat. Sunt enim etiam alii, qui opitulari possunt et tenentur.

IΓ. Datur præceptum concedendi mutuum etiam divitibus, (pii ob peculiarem circumstantiam eo summe indigeant, non tamen illis divitibus, qui ad augendas opes idem postulent. Ratio 1ml est, quia præceptum caritatis nos obstringit erga omnes homines, etiam divites, et exigit, ut hoc libenter præstemus, quod in pari casu nobis præstari vellemus, saltem si absque incommodo ipsis per mutuum succurrere possimus. Ratio autem 2dl est, quia hujusmodi divites in nulla necessitate constituuntur, nec proinde ullum erga cos urget caritatis præceptum.

930. Quæstio. – Quær. 1° *Quæ sint obligationes mutuatoris et mutnotarii ?*

Jtesp. ad 1um Obligationes mutuatoris sunt sequentes :

1° Tenetur mutuatarium monere de vitio rci traditæ, si quod sit ; item de imminente damno, lucro cessante, periculo sortis, nisi gratis mutuari velit, seu condonare illud, quod titulis damni emergentis, lucri cessantis, etc. exigere juste potuisset ; alias hic non consentit, et sustinet injuriam, quam reparare tenebitur mutuans. Cfr tamen n. 935. IT.

2° Tenetur non repetere rem ante tempus statutum aut judicio prudentium, attentis circumstantiis et fine, ob quem res mutuo data est, definiendum. Tenetur tamen rem recipere, si afferatur ante, (piando in meram gratiam mutuatarii tempus concessum est.

3° Tenetur *per se* non plus recipere, (piam res mutuata valuerit, quando mutuo data est ; quia mutuum per se est contractus gratuitus, ex quo mutuatario *sola* existit obligatio rem specie ac bonitate eamdem debito tempore reddendi. Sic *per se* non licent mutuatori exigere ut pro pecunia chartacea moneta metallica sibi reddatur, licet tempore mutui utramque valorc parem esse contingat ; nam onus foret pretio aestimabile, mutuatario impositum. Advertit tamen S. Alphonsus contractum iu aliqua regione usitatum, et a viris probis celebrari solitum, non esse facile damnandum.[1] " Sed injustum plane foret " addit Kenrick[2] "mutuas dare chartulas quasdam nummarias, qua minus valent, et exigere ut reddatur aurum vel argentum" (aut auri pretium), " veluti ac si ejusdem forent valoris."

Res i. ad 2um. Quoad obligationes mutuatarii, —

1 L. IV. 754. 759.

1 L. IV. 755. 2 Tr. XI. S0.

1° Utrumque res mutuata forte pereat, mutuatarius non liberatur, donee mutuator suum vel per se vel per alium designatum receperit; ratio, quia debitum non est de re in individuo, sed in specie, vel si pecunia mutuo data fuerit, de valore.

2° Hem debet reddere præstituto tempore. ct in eadem specie physica, men> sura, numero, pondere. Quoad pecuniam vero, quæ moraliter tantum perire censetur, sufficit (nisi de eadem pecunia specie reddenda conventum fuerit), ut juxta eumdem valorem restituatur : quia in pecunia potius ad valorem, quam ad speciem attenditur. (A) p. 476.

931. — Quær. 2° z/m *possis rem mutuatam in eadem mensura et quantitate recipere, si mutui tempore crescat ejus pretium ? An plus repetere, si decrescat ?*

Resp. 1° Si (piando res mutuo traditur, œquale sit utrinque dubium, an tempore restitutionis res valitura sit pluris vel minons, licet pacisci, ut servata eadem bonitate ct mensura reddi suo tempore debeat, etsi pretium ejus valde sit auctum. Ratio est, quia cum utrinque lequale fuerit periculum, eo ipso jam lequalitas servatur.[1]

Resp. 2° Licitum non est per se pactum prædietum, si certo constet, vel longe probabilius sit, tempore solutionis valorem auctum iri. Ratio est, quia sic non servatur lequalitas, sed plus exigitur, (piam detur tempore mutui. Hinc si modius tritici nunc valeat §3.00, et valiturus sit S t.00 tempore restitutionis, nou licet pacisci, ut tantumdem solvatur. Excipe tamen, nisi statueris rem servare in tempus pretii aucti ; quia tunc plus exigitur ob lucrum ℭcssan (n. 937). Deducenda tamen tunc erit æstimatio periculi, vel expensarum in re servanda.[3]

Resp. 3° Si pnevideas valoris seu pretii imminutionem, tantum potes repetere, et mutuatarius solvere debet, (pianti res valebat, cum mutuo tradita est ; (piia revera non plus exigis, quam dedisti.'

ARTICULUS II.

DE USURA, SEU DE LUCRO FERCE1TO EX MUTUO.

Usura, lato sensu sumpta, dicitur omne *lucrum* perceptum cx mutuo, vel illius occasione, sive cum titulo, sive absque titulo legitimo. I sura autem *sensu strictiori* est lucrum immediate proveniens ex mutuo, id est precise vi mutui, et absque justo alio titulo. Usure tamen crimen non adest, si (piis cxpectet pro mutuo aliquid, non ut debitum, sed ex mera benevolentia (dummodo non stibsit usura implicita), vel si exigat rem aliunde jam ex justitia debitam, cum sic de facto nullum onus novum imponatur.[1] —Si limites justi tituli excedat, vel erga pauperes (re et spe (ales) exerceatur, usura *oppression* nuncupatur.

932. Pr ix c ipia . — I. Usura percepta w *mutui* in re primo usu consumptibili, ut in vino, tritico, etc., ... est prorsus illicita. Ratio est, quia "in re" primo "usu consumptibili, ut vino, tritico, pecunia, non adest usus rei distinctus a dominio, cum usus rei sit ipsa rei consumptio, et ideo in mutuo cx natura sua transfertur rei dominium in mutuatarium : si igitur aliquid exigeretur pro usu rei coiisumptibilis, injuste quidem exigeretur, ait S. Thom.[2] et *omnes,* quia exigeretur pro re, quæ non extat," seu, ut Scotus ait, pro re non sua.[3]

II. Lsura *oppressioa* juri naturali repugnat, sive erga pauperes, sive erga divites fiat; 1° *si Jiat erga pauperes,* quia mutuans ex caritate mutuum gratuito dare tenetur ; 2° *si Jiat erga divites* ultra limites justi tituli (vi l saltem taxa legalis), (piia justitia requirit, ut sit proportio inter hunc titulum ct lucrum inde perceptum. Constat ex variis textibus Scripture, (n) p H2.

III. Usura non erit injusta, si adsit titulus mutuo extrinsecus, v. g. *damni emergentis* (n. 935. sq.). Ratio est, quia tunc lucrum non vi mutui accipitur, sed ratione extrinseci tituli. Licet enim tibi accipere, quantum tradidisti ; porro, si ex datis centum nummis decem perdas, erogas aliquo modo centum et decem : ergo centum ct decem accipere potes.

IV. Usurarii eorumque cooperatores ex justitia ad restitutionem tenentur, quippe qui justitiam commutativam l:edunt haud secus ac ipsi fures ; iis igitur regula in Tractatu *de Restitutione* tradit», applicanda sunt.

1 L. IV. 782. 3 Ib. et Lacroix, u. 910.
• L· IV. 782.

i L. IV. 77 L 777. sq. a 2. 2. q. 78. art. 1.
3 L. B. 759. Prnner, Mor. Th. p. 598.2.

933. Qi'ÆSITA.— Quær. 1° *An in dubio, utrum mutuatarius dederit aliquid supra sortem gratis vcl non, possis id retinere ?*

Resp. Dieting. accepisti enim vcl iu bona, vel in dubia fide. Si *prius,* superveniente dubio, coque post debitam inquisitionem permanente, acceptum retinere potes ; si *posterius, speculative* loquendo non potes, (piia cum dubio inchoare non potes possessionem ; *practice* deferendum est illi parti, pro qua est potior præsumptio, et sic mutuatarius præsumi potest gratis donasse, si non sit pauper, aut avarus, aut non dederit impulsus ex metu, aut ex molestia vel petitione mutuantis.1

Quær. 2 *An mutuans retinere possit, quod mutuatarius dedit ex timore, ne alias mutuum sibi denegetur ?*

Resp. Affirm., probabilius. Ratio est, quia requiritur ad usuram, ut detur cx vi pacti, sive ut debitum ex justitia.— Ita *communius.* S. \Iph.2 in hanc sententiam in II. Λ. abit.

934. — Quær. 3° *An sit usura, si mutues ea lege, ut mutuatarius sibi necessaria justo pretio in tua officina emat ?*

Resp. Affirm., si hoc in pactum deducatur. Ratio est, quia onus mutuatario imponitur, et ipsius libertas restringitur, (piod illicitum ct injustum est.8 Secus tamen dicendum si onus, quod imponitur, a mutuatario aliunde debeatur. Sic poteris alteri proponere te mutuam daturum pecuniam, dummodo ille chirographo includat quod tibi antea debuerat. Sic pariter poteris pecuniam mutuam dare eo pacto, ut alter injustam, quam instituerat, litem deserat.

Quær. 4° *Au possit in pactum deduci donatio* AXTIDORALIS, *seu quer ex animo grato Jiat. ?*

Resp. Xeg. Ratio est, quia cx *pactis* necessario oritur justitias titulus, non vero donatio mere ex animo grato erogata.— S. Alph.,4 et alii *communiter.* Hinc cum eo, cui mutuum das, non potes *pacisci,* ut tibi munus aliquod impetret. Nihil autem vetat *rogare* ut suas preces interponat. at valde periculosum est.5

1 L. IV. 7«1.
2 Ib. 763. II. A. Tr. X. 115
8 Ib 780.
4 Ib 764.
6 lb. 779. 780.

ARTICULUS III.

DE TITULIS AB USURA EXCUSANTIBUS.

Quatuor præcipui numerantur, scilicet 10 damnum emergens ; 2° lucrum cessans ; 3° periculum sortis ; 4 pœna conventionalis.

I. *De damno emergente.*

935. — Damnum *emergens* est detrimentum, quod patitur mutuans occasione mutui proximo præstiti.

I. Si mutui causa mutuans damnum patitur, legitimus est titulus aliquid supra sortem accipiendi. Itatio est, quia æquum non est, ut damnum cx mutuo feras; nemo enim tenetur cum damno proprio beneficium pnestare, nisi in proximi necessitate. — Ita *omnes.*1

II. Ad hoc vero conditiones sequentes requiruntur: 1° ut mutuum sit causa damni; 2° ut æqualitas inter damnum et (jus compensationem servetur; 3° ut auctarium ab initio in pactum deducatur. Ratio prima ct secundae conditionis per se patet ; tertiæ vero conditionis ratio hæc est quod, eum contractus inutui natura sua sit gratuitus, deficiente pacto expresso aut tacito, nihil præterid, quod mutuo datum fuit, exigi potest. Expressum autem pactura non requiritur, si de solo auctario legali aut, hoc deficiente, vulgari agitur: circa hoc enim auctarium hodie semper adest pactum tacitum, quum ex usu hodie communi, abouinibus noto et acceptato ac ab Ecclesia permisso, auctarium legale aut vulgare, occasione mutui, deberi censeatur. \ ide Kenr.8

936. — Qt.ESITA. Quær. 1° *An mutuans compensationem damni emergentis exigere possit, si ipse ultro se ad mutuandum offerat ?*

Resp. Affirm., probabilius, cum S. Alph.,4 etc. Ratio est, quia etiam tunc mutuatarius, cura mutuum acceptat, est vera causa damni emergentis. Mutuans enim non offert absolute, sed conditionate, nempe sub conditione compensationis obtinendæ.

Quær. 2° *An liceat mutuanti ab initio pacisci de certo lucro percipiendo, si damnum emergens sit tantum probabiliter futurum ?*

1 L. IV. 768.
8 Tr. XI. 85.
·- L. IV. 769.
4 L. IV. 769.

Resp. .iffirm., dummodo proportio juxta damni probabilitatem servetur.1

Dum ista de damno emergente statuimus, omnino praescindimus a variis contractibus, vi quorum ex pecunia alteri mutuata forte legilimari lucrum aliquod posset, ut ex dicendis patebit. Quæ quidem animadversio etiam pro aliis titulis, mox exponendis, *lucri cessanti»,* etc. valere debet.

II. *De lucro cessante.*

Wi. — I. Lucrum *cessans* est id, quod mutuans servata re vel pecunia sua lucratus fuisset, si eam in alio contractu licito adhibuisset.

Lucrum cessans legitimus est titulus aliquid supra sortem exigendi. Ratio est, 1° quia tunc vere damnum *emergens* habetur ; 2° quia spes lucri est mutuo extrinseca, et simul pretio æstimabilis.

II. Conditiones requisitae, 1° cædem sunt ac in titulo praecedenti ; 2° debet mutuans mentem habuisse pecuniam suam in negotiationem impendendi ; secus enim lucrum non cessaret.3

Quær. *.In lucrum cessans erigere possis ob mutuum pectinor piam negotiationi destinasti, si aliam pecuniam otiosam serves ?*

Resp. 1° *xlfftrm. certo,* si hanc reservaveris ad usum familia·, vel ne tuum statum periculo exponas, quia non teneris ratione mutui tuam rem negligere.8

Resp. 2° *.H]'irm. probabiliter* etiam in cæteris casibus, modo, cum mutuum das, vere habeas animum aliam illam pecuniam non exponendi negotiationi ; quia mutuum est vera causa, cur lucrum cesset.4

III. *De periculo sortis.*

938. – Periculum *sortis* est timor *prudens,* ne sors recuperari nequeat. Periculum sortis, dummodo verum et extraordinarium sit, juxta *communiorem* et *probabiliorem* sententiam est legitimus alicujus lucri titulus. Ratio est, tum quia, si abdicata spes lucri pretio est æstimabilis, aestimabile erit *afortiori* periculum damni probabilis; tum quia pluris lestimantur res in tuto, quam in periculo positæ ; tum etiam quia constat ex decisione Sacr. ('ongreg. de Propaganda pro Missionariis Sinensibus ab Innoc. X. approbata, anno 1645. — Vide S. Alph.1

Excipe 1° Si mutuatarius sit pauper, quia tunc pneceptum mutui ex caritate urget ; 2° si mutuatarius sortis praecaveat periculum per pignus, etc.2

Dixi : *dummodo . . . extraordinarium sit,* periculum. *Commune* enim, v. g. timor ne cuncta bona mutuatarii incendio pereant, etc., mutuo intrinsecum est, et proinde ab eo separari nequit. *Extraordinarium* vero esset v. g. si mutuum daretur prodigo, vel homini dubiæ fidei, aut naviganti, aut impensæ magnæ in sorte recuperanda timerentur.

939. — *Ubjicies :* Vel sors peribit, vel non: si *prius,* nihil mutuans accipiet, neque sortem scilicet, neque auctarium stipulatum ; si *posterius,* nullum dc facto patietur detrimentum : ergo nihil exigere debet.

Resp. 1° Etiamsi sors peritura sit, non sequitur necessario, mutuantem nihil omnino accepturum ; nam fieri potest, ut sors non statim perbat, et tunc *intéressé,* quod interea solvitur, ut quædam compensatio pro sorte habebitur.

Resp. 2° Quamvis nullum damnum de facto patiatur mutuans, nihilominus aliquid supra sortem percipere potest ; nam periculum pretio aestimabile vere subit. Pari profecto jure, qui pro navi assecuranda de pretio cum alio convenit, illud sane exigere potest, licet de facto navis non perierit. Ergo *a pari,* etc.8

IV. *De poena conventionali.*

940.— Poena *conventionalis* consistit in hoc, quod mutuatarius se obliget ad aliquid supra sortem solvendum, si tempore praefixo illam non restituat.

I. Poena *conventionalis* legitimus est titulus accipiendi præter sortem id, de quo conventum est. Ratio est, quia ita consulitur firmitati contractus, ct simul negligentia mutuatarii praecavetur.4

II. Conditiones requisitae sunt, 1° ut mora debitoris sit notabilis et culpabilis ; 2° ut poena sit moderata et culpæ proportionata ; 3° ut absit animus lucrandi per urnam, onerato v. g. debitore ad reddendum tempore, quo praescitur impar.6

1 L. IV. 770. 2 II. A. Tr. X. 149. sq.
8 L. IV. 771. 4 L. IV. 771.

1 L. IV 765. 2 Ib. « Ib.
4 ta. "66. 6 Ib. 766.

941. Quæsita. — Quær. P *hodie de iis, qui uihil curantes, utrum necue adsil aliquis ex pradictis quatuor Idulis, lucrum a lege civili, aut, hac deficiente, a consuetud'me timoratorum luxalum ex pecunia miduo data percipiunt ?*

Resp. Ex variis S. Sedis responsis (videp. IJ. sq.) patet eos non esse inquietandos, i. e. cis id positive permitti,[1] dummodo agatur de mutuo non ex caritate debito, et parati sint S. Sedi parere, qme nullam hactenus de illa re protulit definitionem.

Multum laborarunt theologi ut hanc S. Sedis declarationem cum jure naturæ componerent. 1. Alii dicunt, hodie vix non semper adesse unum ex titulis cxtrinsecis hactenus expositis, præsertim lucri cessantis, cum vix ullus pecuniam apud se servet otiosam. 2. Alii distinguentes inter mutuum rei fungibilis *(consumptive. loan)* et mutuum rei qualicumque modo fructuosas *(productive loan),* docent, occasione prioris mutui, nullum, nisi adsit unus ex expositis titulis, exigi posse lucrum : posse vero ex posteriori : pecuniam autem, si mutuo datur ut ex ea res ad vitam sustentandam destinata comparentur, inter res fungibiles reernsendam esse; inter fructuosas vero, si ad quiestum mutuo petitur. Ita, aiunt, intclligcndus est S. Alph., qui, licet L IV. u. 759 neget pecuniam esse fructuosam, tamen n. 9(11 ejusdem Lib. haud corrigit Busembaum scribentem: ‘‘aliquibus rebus ad lucrandum idoneis, sive frugiferis, ut *pecunia,* etc.- 3. Non desunt qui arbitrantur Reipublicæ, ob bonum commune, quod per facilem pecuniæ præstattonem provehitur, non deese potestatem lege permittendi, ut mutuatarius mutuatori aliquid tribuat ultra sortem: inter hos aliqui doctrinam istam crude tradunt; alii cum addito, quod mutuatarii hanc legem, ut sibi proficuam, libenter acceptant. 4. Alii demum ad contractum trinum, ntpote probabiliter licitum et pacto de auctario similem recurrunt (n. 1015).

942. - Quær. 2° *.in liceat excedere laxam legalem vel vulgarem ratione majoris damni emergen!is, vel lucri cessantis l*

Resp 1° *Xeg.* respectu pauperum vel aliorum, qui in necessitate mutuum petunt, et qui auctario majori opprimerentur, ut constat ex dictis. Non tamen teneris ad mutuum eis concedendum, si detrimentum, quod ob lucrum cessans vel damnum emergens subire debts, haud leve sit ; quia caritas sola tunc te obligat . caritas autem non obligat cum gravi incommodo.

Resp. 2° Si pecunia in utilitatem, non vero in necessitatem alterius tradatur, *controcertitur,* et duplex fertur sententia I Sententia *affirmat* ratione indemnitatis seu just.e compensationis. Ita inter alios Kenrickl ct Pages Lugdunensis, etsi in materia usuræ notissimus severitatis fama evaserit. - II Sententia *neg.* Ratio est, quia compensationis damnorum ex obligatione pecuniaria provenientium tantum ex gi possunt juxta taxant legalem. Qme quidem sententia locum haltere potest, si mutuator cogat aut obliget alium ad mutuum a se accipiendum ; secus non apparet ratio, cur mutuator emergentis damni detrimentum in gratiam alterius subire debeat.

943. Quær. 3° *An auctarium ab initio pecunirf mutuo datve subtrahere liceat ?*

Resp. Neg. prr se, quia mutuatarius, si ab initio subtrahitur auctarium, solvit illud pro summa majori eâ, quam vere accepit.[2] “ Attamen,” ait kenrick,’ ut ideo dixi : *per* .xe,) “ mos » st in mensis nummariis receptus, ut auctarium ita ab initio deducatur; qui communi omnium consensu et usu (pium probetur, forsan hae ratione excusari potest. Idem fit quoties pecunia pro chirographo a privatis datur."

911·. Quær. 4' .*In liceat percipere* INTERESSE *ex ipso* INTERESSE *[interest upon interest* or *compound interest)* ?

Resp. 1° *Affirm,* ex lege civili. Scd rcipiiritur, that the agreement be made *after* interest has become due ; an *original* agreement, though not void, would prevent the partv from recovering the interest either at law or in equity?

Resp. 2° *Affirmandum* etiam videtur pro foro interno, 1° si præccsserit conventio, sive explicita sive implicita; ipiia reditus, elapso termino, summa capitali adjiciuntur: idem enim omnino est. quod debitori pecuniam meam, quam jam habet

1 L. IV. 705.
2 Jan. 1874. p. 69. sq. Dubi. Rev

1 Kcnr. Tr. XI. 96. sq.
2 L 1\ 770 quamvis autem. s Tr. XI 88.
4 Kcnr. Tr. XI. 94 (2).

CX muttio, relinquam, vel ei aliam tradam ; 2° si cx dilatione solutionis damnum creditori obveniat.

945. — Quær. 5° *Quid dictmduin de in«tilutiouibu.i, i/u/i· vulgo dicuntur* Akc.E Pa RCIMONLE *(xucings banks')?*

/?/-ɬ/ɬ Non tantum toleranda·, sed et laudanda· sunt ejusmodi institutiones, quippe que subveniunt viduis, famulis, ancillis et pauperibus, dum modica rorum pecunia quodammodo accipitur mutuo, et census ipsis rependitur. Confirmatur ex Ilcsp. S. Pœnitentiariæ 17 dec. 1832 apud Kenr?

946. *Rr-tolct-K.* — 1° Absolvi possunt, inio absolvendi sunt, qui taxam legalem aut vulgarem non excedunt ratione lucri cx mutuo percepti ; cum minime constet, eos injustitiae reos esse, proinde nec ad restitutionem ullam faciendam obligari possunt.

2° Quamvis igitur unusquisque oppositam opinionem circa lucrum ex mutuo proveniens, ut *probabiliorem specuiulice* defendere possit ; adversam tamen sententiam damnare nequit, ut doctrinæ Catholicæ contrariam, nec restitutionem, denegata secus absolutione, exigere. Imo qui urgeret po-iite.item ad restitutionem, ipse ad damnum prenitentis resarciendum adigendus foret ; siquidem ex doctrina communiter recepta eonfessarius indebitam restitutionem temere praescribens, damnum illatum tenetur reparare.

3° Ne· sunt obligandi ad restitutionem illi pœnitentes, qui lucrum acceperunt juxta legem cum mala fide, idest, putantes se tale lucrum percipere non posse; (plia ex eo quod peccaverint agendo contra conscientium, non sequitur, eos fuisse injustitiie reos.

1 ' l'œnitcntes ex clausula in plerisque responsis S. Congregationis adjecta semper parati esse debent judicio S. Sedis se submittere ; sed non sunt necessario interrogandi a confessario de tali dispositione , 1° (plia hoc non exigitur in præfatis responsis ; 2° (pua eonfessarius pnesumere debet, pœnitentein, ut pote bonum Catholicum, in tali dispositione versari, nisi de contrario constet. Imo, ait Kcnrick.2 hanc conditionem S. Sedes jam consuevit omittere.

947. -5® Non est damnandum de injustitia lucrum perceptum ex pecunia mutuata etiam pauperi, (pii gravem necessitatem non patitur, quique non temere sperat, se ope istius pecmiiæ adeo divitem evasurum, ut sortem cum moderato auctario facile restituere possit. Nam praeceptum mutuandi gratuito tunc non urget, et pecunia etiam tunc utilitatem et suum pretium retinet.

Ii° Si nihil lucri debeat percipi ex pecunia pauperi ad sustentationem mutuata, hoc fit, quia mutuans vi pr.eccpti caritatis tenetur velle pecuniam a se mutuatam applicari ad solam pauperis sustentationem.

7° Lucrum excedens taxam legalem vcl vulgarem est illicitum et injustum, proindeque restitutioni obnoxium. Excipe, nisi ratio majoris damni emergentis vel lucri cessantis aliud suadeat, juxta dicta et limitationem, n. 942.

948. 8° Pariter (pii mutuo accipit pecuniam juxta taxam legis, v. g. ad 5%, non ideo eamdem pecuniam alteri reinutuando exigere potest 10%; quia deficit titulus ad quinque superflua accipienda; at non videtur contra legem civilem aut naturalem />/-?· .ve, quod quis mutuo accipiat pecuniam pro 3 vcl 1, et eamden>remutuct pro 5 in 100.

9° Auctirium taxam legalem vel vulgarem excedens accipi potest a mut datario, (pii intuitu lucri majoris, et nulla rei familiaris cogente necessitate, illud beto animo offert ; consensus enim vitium titilli sanat. Ita Kenriek.1

10° " in mensis nummulariis pecunia mutua plerumque datur post sexaginta dies solvenda : quod si (piis sex mensium petat dilationem, conceditur aliquando majori accepto auctario: sed, ne lex violari videatur, actiones venduntur pretio majori, quod emens post sex menses soluturus esi ; vel chartm nummaria· aliena·, qua· minus valent, tribuuntur. Usuram plane sapit hæc agendi ratio." Ita idem Kenr?

11° Titulus ad auctarium majus accipiendum desumi aliquando potest ex incerta rerum conditione " (pia lit," ut tides fere nulli, etiam ditissimo " constet," quippe qui aliorum casu " possit " solvendo fieri impar, vel legum auxilio nectere moras. . . . Hinc " fit " ut ob

1 Tr. XI. 116. 1 H>. 93. 1 Tr. XI. 96. 2 p, J7

rerum angustias nummi mutui “ quærantur, oblato auctario duorum singulis mensilms pro centum ; . . . sed quum id ” contingere soleat “ non unius alteriusve fraude ve) ex necessitate, (pia ” premantur pauci, non audeo damnare eos qui nummos, “ dum ea est rerum conditio, dant" mutuos, auctario quod "tunc” datur “ accepto ; quamvis fatear rem non carere mali specie, ct ipsam rerum conditionem longe a recta negotiandi regula abhorrere.” Ita iterum Kenr?

12° Nihil prorsus exigi potest a pauperibus ex necessitate mutuum petentibus, non obstante legis civilis titulo; et proinde, si (piid lucri perceptum fuerit, restituendum est ; quippe lex civilis, qua· juris naturalis obligationem perimere nequit, hunc casum comprehendere non censetur, atque adeo nec dominium lucri in mutuatorem transferre.

APPENDICULA.

DE MONTIBUS PIETATIS, MENSIS PUBLICIS NUMMULARIORUM, ET ACTIONIBUS UNIVERSIM.

I. *De Montibus pietatis.*

949. -- *Mons pietatis* vocatur pecunia? aliarumve rerum mutuabilium cumulus ad id collectus, ut pauperes, dato pignore, quæ sibi sunt necessaria ex eo accipere mutuo possint.

I. Ejus conditiones hæ sunt : 1° quidquid cx eo mutuo datur, ad certum tempus, v. g ad annum dari debet, nihil vero ad tempus indeterminatum : 2° pauperibus tantum ex Monte Pietatis mutuum dare licet, nisi adeo abundans sit, ut sine pauperum damno aliis etiam satisfieri possit : 3° mutuatarius debet aliquid supra sortem dare ob sumptus ad mercedem ministrorum domusque administrat ionem necessarios ; |° debet etiam pignus rei mutuata· icquivalens tradere, quod, nisi accepta statuto tempore reddat, vendendum est. — Ita *communil'er.*[2]

II. Montes istis conditionibus instituti liciti sunt, nec ullo modo usurarii, independenter a quocumque alio titulo ad lucrum. Ratio est, (piia, etiam indeperidenter a quocumque alio titulo, nullam usura; labem sapiunt ; siquidem satisfieri debet expensis Montis ct ministris, quorum lalxir et cura est vere pretio æstiniabilis?

950.— Quær. *An Monte Pietati» institui possint a privatis ?*

llesp. AJJirm. probabilia cum Lcssio. Ratio est, (piia parvi refert ad rationem usuræ, utrum institutio sit publica an privata, dummodo privatus non amplius accipiat, (piam quod lege, vcl consuetudine legitima statutum est. Apud nos autem soli privati Montes Pietatis habent, seu imitantur, ne dicam simulant, ct vocantur *Pawn-brokers.* Quando pignora vendi contigerit ob mutuum haud redditum, pretii *excessum* dominis reddere, vel, his, tempore a lege, consuetudine, vel in harum defectu pi r convrntionem statuto, non comparentibus, ad causas pias applicare oportebit.[2] Venditio autem pignoris legibus nostris, extra casuin contrariœ conventionis inter partes, rescindibilis est, nisi fiat debitore (*pawnor)* de tempore et modo venditionis pnrmonito, aut in Luisiana post sententiam judicis.

II. *De publicis nummulariorum mensis (Banks').*

951. — Mensæ public® nummulariorum existant vi contractus socii tatis initi inter plures pecuniam coni» rentes, quam repetere non valeant, sed cx qua censum annuum incertum ‹ xpcctaut. illam scilicet fructuum pecunia· partem, quam *rector··** mensæ *the ilir-ctorx of the bank)* statutis temporibus adjudicaverint. Pars pecunia· a singulis eollata *actio {.action* or *share)* vocatur. Hanc singuli quidem alienare possunt, v. c. venditione, sed non ideo tollitur societas, vel damni perieulum ; nam ille, in quem actio translata est. iu societate locum occupat illius qui recedit. — Mensis olim hic erat, d alibi adhuc est. potestas emit (cudi chirographa *(bank-note.* - Fines mensarum sunt ; 1) ut mercatorum cætcrornmque pecunia apud alias securitatis, apud alias modici etiam auctarii causa deponi possit, retrahenda pro arbitrio, si securitatis,—

1 Tr. XI. 98. - L. IV 765 in fine. 1 !.. IV. 765 iu fine. 2 Kenr. Tr. XI. 109. 3 Kent, Vol. II. 5S3.

post definitum vero tantum tempus, si auctarii——causa fuerit deposita; 2) ut pecunia mutua ab eis, ad intéresse legale, accipi possit ; 3) ut cambia moderentur.

952. *Ruolvee.* — Peccant mensarum *redorm,* et cum cis coopérantes : *

1° Si deposita pergunt accipere postquam norunt se esse solvendo impares ; nam deponentium fidem cum gravi horum damno fallunt.

2° Si emittant chirographa ultra limites in Charta incorporationis designatos: sic enim lucrum quærunt ex chirographis absque legitima auctoritate emissis, et faciunt ut ipsa vilescant.

3° Si auctarium nimium exigant, vel ex litteris cambialibus *(checks, drafts)* lucrum majus eo, (piod fert campsorum generalis consensus.

4° Contingit nonnumquam chirographa incusarum alienarum in mensam publicam deferri, vel in solutionem ieris alieni, vel depositi loco. Hier si a quopiam e vulgo offerantur, *rd* non accipiuntur, *vel* minoris habentur (piam communiter valent ; sin autem ab amico pnccipui nummularii, vel ab aliquo e mensa; rectoribus, accipientur et quidem ad valorem quo communiter accipiuntur, vel etiam auri vel argenti, (piia nummulario copia erit, rebus dextere gerendis, integrum recipiendi valorem In ea agendi ratione injustitia manifesta est, nisi specialis causa adsit faciendi ejusmodi discrimen. Hiec specialis causa forsan adesse poterit in beneficiis mensie collatis, v. c. in pecunia plurima apud eam per aliquem deposita, ex qua nullum percipiat auctarium.

5° Si pecunia deposita utuntur ad sitas utilitates promovendas, sive quod ex ea actiones emant in aliena mensa, sive quod alio quocumque modo ea utantur contra mensie leges: fiducia enim creditorum vel sociorum mensie, (pii deposita ad rem communem eum suî lucro augendam impendi volunt, abutuntur, et pecuniam discrimini forte objiciunt.

III. *De Actionibus universim.*

953. — Distinguuntur actiones 1) mensarum, de quibus n. 951 dictum est; 2) societatum ad vias ferreas extruendas, ad canales fodiendos, ad ephemerides edendas, officinas industriales erigendas, et ad omnia fere rerum genera ; 3) Guberniorum, vel etiam municipiorum *(bonds).* Actiones istic, si ad finem licitum emittuntur, licite comparantur, et lucrum ex iis licite percipitur. Crucem quidem alicui figere potest, (piod plurima fiant a mensarum vel societatum rectoribus vel officialibus, quæ justa videri non possint ; at (pium ipsa mensarum et societatum illarum institutio cum magna omnium utilitate sit conjuncta et plurinue suppetant rationes lucri honesti ex illis actionibus, socii tuto rectorum et officialium conscientiu' et judicio permittere possunt, quid in unaquaque re liceat necne.

• " Qui adjuvat usurarium tantum in numerandis pecuniis, scribendis rationibus, - - - - potest excusari n peccato'' cooperationis ‘‘sola ratione famulatus.” L III 78. ‘‘Sed non excusarem exigentem ” usuras injustas ‘‘a peccato cooperatieois ratione solius famulatus ” L. IV. 789.

SECTIO II.

DE CONTRACTIBUS ONEROSIS.

Nimirum 1° de venditione et emptione; 2° de societate et trino contractu ; 3° de locatione et conductione; 4° de cambio; 5° dc censu; 6° de tide-jussionc, pignore ct hypotheca; 7° de assecurationc, sponsione, sortitione seu lotcria ct ludo.

CAPUT L

DE VENDITIONE ET EMPTIONE.

ARTICULUS I.

DE EMPTIONE AC VENDITIONE IN GENERE.

§ I. *De natura contractun emptionis ac venditionis.*

954.— *Quid silet quomodo perficiatur contractus emptionis ac venditionis*

1. *Quid sit ?* Contractus emptionis ac venditionis a Blackstonel sic definitur; " A transmutation of property from one man to another, in consideration of some price or recompense in value." — Ex qua definitione patet, ad contractum emptionis-venditionis luve tria essentialiter requiri :

a) Legitimum vendentis et ementis consensum ;

b) Mercem i. e. rem vendibilem, pro pretio tradendam ; et

c) Pretium pro merce solvendum, idque ab ipsis contrahentibus determinatum vel ad judicium tertii determinandum.

Nomine autem *pretii* hic intelligitur sola *pecunia;* nam conventio de merce pro merce tradenda est contractus *permutationis (exchange),* et non proprie dicta *emptio-venditio.*

Definitio igitur Blaekstonii etiam *permutationem* comprehendit.

955.— 11. *Quomodo perficiatur contractus emptionis ac venditionis.*

Perficitur solo partium consensu. Nec refert pro foro conscientia' utrum consensus exprimatur verbo, an scripto. Scriptura tantum adhibetur ad *probandum* quod contractus initus sit. Licet vero *emptio-venditio* solo partium consensu, apud nos, perficiatur, tamen *"periculum rei"* ait Kcnrick,2 " non videtur umquam transire ad emptorem, nisi ea *aliqua ratione* tradita " sit, aut tradi ruperit. "There must be," ait Kent,1 "a) a delivery or tender of it, or b) payment, or tender of payment, or earnest given, or c) a memorandum in writing signed by the party to be charged."

Hæc tamen non omnimode valent pro Luisiana et Virginia. " Ex mercatorum consuetudine " (adderem et conventione) " omnia pendent."2 *Certum* autem est

1° *Dcclesias* et *causas pias* ex dispositione Jur. Rom.8 dominium absque ulla traditione acquirere.

2C Periculum rei pertinere ad venditorem, si agatur, vel a) de venditione rerum ad pondus, numerum aut mensuram, quæ nondum appensæ, numerata? aut mensurata' sint ; vel b) de venditione rerum ad degustationem vel probationem, quæ nondum sint degustata? vel probata?.

3° Si res vendita pereat, *vel* ex vitio intrinseco, tempore venditionis jam existente, *vel* ex culpa venditoris, *vel* etiam casu fortuito tempore, quo venditor fuit in mora culpabili ad rem tradendam, venditorem teneri de pretio accepto et de sumptibus contractus.

Casus. — 1. *Josephine* verbis consensum expressit, quo pro pretio determinato agrum suum vendit monasterio cuidam.— Dominium agri absque ulla traditione transit ad monasterium; venditum enim est Ecclesiæ.

2. *Titius* vendidit *Cajo* decem mensuras frumenti, in suo granario abunde proviso existentis; priusquam autem ea quantitas mensura fuit determinata, æqualis frumenti quantitas incendio perit vel furto aufertur. Cujus damno? Damno *Tihi,* nisi aliter ferat conventio,

3. *Titius a Cajo* absolute emit determinatum equum post mensem traden-

» Com. Vol. II p U(> - Tr. XI. 47.

1 Vol 11 493 (2). 2 Kenr. Tr. XI. 47.
8 L. fin. de S. eccl.

dum ; equus nutem ante mensem elapsum perit. Cujus damno ? Damno *Caji,* si pereat re/ ex vitio intrinseco tempore venditionis existente, re/ defectu ðébita ¥igilantia aut cune ex parte Caii, re/ post mensem elapsum, si *Cajus* in mora culpabili fuit ad equum *Titio* tradendum, dummodo tamen in hoc ultimo casu equus non eodem casu fortuito, v. g. incendio, ðque periisset apud *Titium.*

956. Qi ksita.- Quær. \° .*fd quem pertineantfructus rei vendita, e. g. vituli ex vacca vendita ?*

Resp. Dist. Etenim vel ea de re inter partes conventum est, vel non. Si *print,* standum est conventioni; si *posterius, nibdixtingue.* Vel enim res jam est tradita, vel etiamnum tradenda. Si tradita, spectant ad emptorem, idque *practice* etiam in casu, (pio hic in mora est quoad solutionem pretii; nam auctarium *(interest)* pretii tantum, juxta contrahentium conventionem, venditor sibi vindicat. -Si res determinata, v. c. ða vacca, tradenda etiamnum sit, i. c. juxta supra n. 955 dicta, si *nulla* ratione tradita sit aut tradi emperit, iterum distinguendum est. \el enim res venditur *absolute,* vel *conditiouate.* Si *absolute,* fructus rei pertinent ad emptorem, et leges civiles, ðpposita in hoc puncto, ¥eprobata sunt a .lure Canonico, qua favorabiles lucro usurario.[1] Casu tamen, quo *ex consuetudine* periculum rei ad emptorem non spectaret, contrarium resolverem ; nam tunc aequitatis ratio a S Alph. allegata. — scii ut (pii incommodum habet, commodum etiam habere debeat. -militat potius pro venditore. Si *couditionaie,* i. e. sub conditione suspensiva, sic distinguendum esse putamus. Vel res ista vendita producit fructus — *post impletam conditionem,* et fructus spectabit ad emptorem, ut in venditione absoluta, (pialis, impleta conditione. Iit ea, de qua agitur : vel *ante impletam conditionem,* et tunc disputatur Quapropter in hoc casu melior erit conditio possidentis, venditoris, pnrsertim eum ad hunc, usque ad conditionis implementum, rei ¥enditu periculum spectet.

Quær. 2' *Cujus crpensix reniant* VCTUS *qm m emptione-veuditione rerum prasertim immobilium confici solent . cujus dem expensis traditi'! seu transmissio rei ?*

Resp. ad 1um. Excepto casu specialis conventionis, consulendae sunt cujusque Status leges.

Resp. ad 2um. Nisi aliter conventum sit, expensis emptoris.

Quær. 3° *Quid tenendum de firmitate contractus em/tionis-rendilionis, indi cum datione arrha ; utrum nempe, si quando detur arrha, liceat danti resilire a contractu cum jactura arrhep ?*

PramAlanditni. — Nomine *arrlue (earnest-money),* intelligitur id, quod ab una contrahentium parte alteri quandoque datur *rei* tamipiam pignus firmitatis contractus initi. *vel* tamipiam pignus oblige tionis non resiliendi a contractu nisi cum rei ðatu jactum. Unde arrha duplex distinguitur, videlicet : arrha, ðua simpliciter datur ad majorem securitatem contractus initi, a (pio proinde resilire non licebit ; et arrha, quæ datur tantum ad statuendam obligationem non resiliendi a contractu, nisi sub pcena eam amittendi; ita ut a contractu quidem resilire liceat, sed non nisi cum arrhæ jactura.

Resp. In dubio utrius generis sit arrha, et nisi consuetudo aliter habeat, habenda est ut pignus firmitatis contractus initi.'

§ ΓΙ. *De iis, qui emere ac vendere possint.*

957. — Possunt ii omnes inire contractum einptionis-venditionis, qui ad contrahendum *naturaliter* habiles sunt, ct non declarantur inhabiles a lege positiva. Duplex autem civium classis jure nostro declaratur inhabilis. *Prima* eorum est, qui declarantur inhabiles ad quemlibet contractum in genere, et per consequens etiam ad contractum emptionis ae venditionis. *Secunda* eorum est. (pii declarantur inhabiles speeiatim ad contractum emptionis ae venditionis in casibus, a lege assignatis.

Ad primam classem pertinent : 1° minores, (pii ea tantum emere possunt, qure necessaria sunt, sensu n. 837. 1° declarato, et de (piibus a parentibus non providerentur; — 2° uxores, (pue tamen possunt; a) emere ea, (pue ad quotidianas ¥familia necessitates et ad suam conditionem et decentem sustentationem pertinent; b) vendere omnia, (piorum *plenum* habent

1 Kent, Vol. II 193. (b). 2 L jV. 794.

» Il \ Tr. X. 169

dominium et ex iis emere; c) in multis statibus commercium gerere separatim a marito; d) vendere et emere eonjunctiin cum marito quoad bona communia, n. G07. Qua ratione conjuges sibi invicem quid vendere possint, vide n. 840 ; 3° interdicti ; 4° alienigena· quoad immobilia in quibusdam Statibus, ut n. 844 dictum est.

Ad secundam classem praecipue pertinent 1° Officiales Gubernii Supremi, Statuum, Municipiorum, etc., qui cinere non possunt res, quas nomine Gubernii Supremi, Status, Municipii, etc. vendunt.

2° Proxeneta; *(agents),* qui *universim* emere nequeunt illud mercium genus, quod nomine alterius vendunt.

3° Guardians " cannot act for their own benefit in any contract, or purchase, or sale, as to the subject of the trust." [1]

938. — Quær. *Quid proforo conscientia statuendum de calore contractus emptionis ac venditionis, ab eo initi, qui naturaliter quidem habilis, sed civiliter inhabilis est ?*

Resp. Attentis iis, quæ n. 882. q. 1° tradita sunt, probabiliter defendi posse opinamur, talem contractum ex mente legislatoris civilis non esse ipso facto in conscientia invalidum ; sed ejus invaliditatem a judice esse declarandam. Unde, priusquam judex contractus nullitatem declaraverit, neutra contrahentium pars cx justitia tenetur a conventione semel inita resilire, modo *naturaliter valida* ct *justa* censeri possit. Generatim tamen dicendum existimamus, *obedientiam* legi civili debitam postulare, ne inhabilis contractum ineat, et ne eum inhabili contractus ineatur ; nisi forte agatur de iis contractibus, quos quotidianus usus et vulgaris prudentia, neglecta lege ci\ili et tacente gubernio, quasi legitimos fecit, et in quibus pars habilis ab omni fraude aut arte malitiosa abstinet. Quinimo quoad *hos* contractus rationabiliter præsumi posse videtur, legislatorem civilem *eos* non tam stricte sub lege sua inhabilitante comprehendere voluisse; ita quidem ut partem inhabilem, cui petitio ſsententia declarat oria' nullitatis a Jure concessa est, auplitate suadente, minime *deceret* jus suum *summum* quoad *tales* contractus urgere et in judicio prosequi.

[1] Kent, Vol. II. 229.

§ III. *De merce seu materia. emptionis ac. venditionis.*

959.— Suppositis iis, quæ juxta ea, quæ dicta sunt de contractibus in genere n. 830. sq., ad materiam cujuslibet contractus requiruntur ; hoc loco circa materiam einptionis-venditionis pro regula statuere sufficiat :

Ea omnia, quæ in civili commercio sunt posita, emi ae vendi possunt, modo nulla intercedat legis prohibitio, qualis reapse intercedit quoad qmedam bona, in Jure assignata, quorum venditio vel absolute vel saltem in certa hypothesi expresse prohibita est. Et sic :

1. Extra casum matrimonii, absolute prohibita est omnis pactio circa bæreditariam successionem personæ adhuc viventis, etiamsi hæc ipsa consentiat.

2. In hypothesi. quod a tutoribus et curatoribus non serventur formalitates de jure servandæ, ipsis prohibita est venditio bonorum ad pupillos suos pertinentium.

3. In hypothesi, (piod quis, debitis solvendis impar, bonorum suorum fret rit cessionem, ipsi eorumdem bonorum venditio prorsus vetatur.

4. In hypothesi, quod cujusdam debitoris bona a legitima auctoritate sub custodia sint posita, eorumdem bonorum venditio interdicitur, nisi in ea serventur de Jure servanda.

5. Tandem, sub pœna ſmuleta pecuniaria vel carceris, prohibita est venditio (saltem si promiscue tint) certarum rerum, ſpia de se ſnoxia sunt ordini sociali sive sub respectu physico, sive sub respectu morali.

9110 — Speciatim autem circa mat. riam emptionis ac venditionis apud Auctores moveri solet qmestio quadruplex. nimirum:

Quær. 1° *In aliena sit* VALIDA *emptionis ac venditionis materia ?*

Resp. \'eg. Bona tamen fidei emptor ; 1° fructus acquirit rei ſempta juxta dicta n. 723-, 2° rem præscribere potest, dummodo adsint conditiones ad legitimam praescriptionem ſrequisita

Reprobanda igitur est praxis eorum, <pii res furtivas aut deperditas, bona fide emptas, domino comparenti casque repetenti restituere nolunt, nisi dominus prius pretium, pro iisdem expensum, refuderit.

Quær. 2° *Cujusnant nil m, ab emp> tort· proprio nomine empta, pro pecunia* AI.!KNA ?

llenp Resolvendum esse putamus, talem rem esse emptoris ; ita ut lue non teneatur rem islam tradere domino, cujus fuit pecunia; modo aliter obligationi sua· restituendi satisfacere valeat Excipe tamen casum, quo pecunia fuerit Ecclesia·, quia tunc de .Jure Romano ct Ecclesiastico res ipsa Ecclesia acquiritur. (fr. S. Alph.l

Quær. 3° */// apia venditionis materia *// res, t/tta· ipso venittltonis tempore jam periit f*

Itenp Net/. Si vero pars rei tantum periit, emptori liberum eut partem illam sibi impio pretio vindicare,

Quær. 4 *ht ren, qutf valide vendi potent, etiam* LICITI, *vendatur in canti, t/uo emptor ea pra-cutetnr abusurus ?*

Henp. Solutio hujus quicstionis petenda est ex doctrina, quam exposuimus, de cooperatione ad peccata aliena. Specialim autem hic valet regula, (piam ibidim n. 312 tradidimus, nempe: Quum mulum non sil sine ratione primmmendum, hinc omnino, seclusa speciali legis prohibitione, licitum videtur, ut mercatores, sido titulo commercii, vendant merces suas cuilibet emptori, modo l merces ista· sint res indifferentes, qua· bonum usum laede habere possunt, licet multi iu genere iis abutantur v g. liquores fortes, alea·, etc., et 2 ' modo in ipsa emptione aut circumstantiis nulla appareat mala emptoris intentio Quodsi autem lue du e conditiones non v< cilicentur, venditio vel nullatenus, vel non nisi ex gravi ct proportioiiuta causa licita erit, prout ibidem n. 312 latius explicavimus.

§ IV. *De junto pretio.*

1'ra notanda ejusque divisione. *De ualttra justi pretii*

MI *Natura* Postulat justitia eommutativa, ut in contractu *oneroso,* (pialis imprimis est contrai tus cmplionis-vi nditionis, omnino servetur lequalitas inter id quod traditur ct id quod acquiritur ; in contractu enim *oneroso* non *donare* volunt contrahentes sed *permutare* et acquirere *ai/uiralens* ejus quod ceditur.

» L IV. 7Vt)

Quapropter *justum* in emendo ac vendendo *pretium* erit : ea peeuniu' summa, qua· constituit icquivalcns rei venalis, sive ; ea pecunia· summa, (pm· adicqiiat rei venalia valorem.

Valor autem rei venalis non cs| aliquid *mere subjeciicum,* ac si pendeal ab arbitraria ementis et vendentis voluntate; sed est aliquid *objeclivnm,* ita ut principaliter desumi debeat ex ipsa rei venalis *natura,* quatenus luee consideratur, non pnecise in esse suo physico, i. e. secundum suam substantiam aut perfectionem physicam, sed III *esse* Silo *unitati,* i. e. secundum stuUIl necessitatem, utilitatem aut voluptaliilitatem in communi usu ac convictu hiliuano. Res siquidem temporales a Deo factu· sunt ad hominum usum, et eiimdem etiam in finem nb hominibus emuntur ae venduntur ; ita ut per se tanti valere dieendie sint, quanti, spectata diversitate temporum, locorum, etc., communi hominum usui inserviunt.l Quanti autem res ista· humano usui inserviant, et (pianti proinde valeant, id definiendum relinquitur, non iterum privata· vendentis ac ementis prudentia·, sed vel legit imie auctoritatis judicio, vel communi hominum opinioni ; ita ut finaliter sic paucis statuere liceat : Justus rei venalis valor ille est, qui, spectata tum rei natura iiMinli, tum diversitate circumstantiarum temporis, loci etc., definitur vel a legitima auctoritati·, vel, hae (Il liciente, a communi hominum opinione; ct per consequens: Justum rei venalis pretium ea erit *pecuniii summa, quie, spectilia rei natura, etc., vel a legitima auctoritate, vel, hac deliciente, a communi lestiiniitione luxatur tamquam rei venalis *tet/uivaleus.* Exinde jam sponte fluit sequens justi pretii divisio notissima.

9G2 *Divisio.* 1'retium justum divid it ur in *let/alc* ct *culpare,* seu *naturale Ispate* est illud, (ptod a legitima auctoritate statuitur pro bono communi alicujus regionis, provincia·, vel loci. */ uh/ure* est illud, (piod taxatur communi leslimationc incolarum loci, ubi res venalis cxistil (non autem ubi Iit contractus, nisi venditor conveniat huc rem transferri. S. Alph 3) \ aide autem notabilis est duplex, (pm· inter pn tia ista assignari solet, differentia, nimirum :

* S. Thoinu 2 2. q. 77. a. 2.
a I, I\ sot 808

Differentia prima. Pretium *legale* punct militer sive arithmetice definitur; bed *vulgare* (piamdam admittit latitudinem, t'iiin communis hominum æstimatio præeisi in unum convenire non soleat. Ndr etiam imrito pretium *culgure,* manendo intra limites justi, -ubdistinguunt \uctorcs in pretium vulgare *summum* sive rigorosum, *medium* sive moderatum, et *iajimum* sive pium. *Summum* est illud, supra quod *iujimum* illud, infra quod res communiter non æstimatur; *medium* est illud, quod intra summum et infimum consistit. Quanta autem sit distantia sive latitudo inter pretium vulgare *supremum* et *iujimum,* id magis ex uau fori et communi negotiatorum sensu dijudicare, (piam lixa mensura definire licebit. Jlcgulariler tamen admittenda est doctrina, quam liic tradere solent Moralists videlicet Q,110(1 *iu rebus necessariis t tfreipieit-/ioris venditionis,* puta : in pane, oleo, sale, etc., pretium vulgare *iujimum* parum distet a *summo,* et sic v. g., si pretium *medium* sil 5, *summum* erit (5 ct *iujimum* I, ita ut admittenda tantum sit latitudo duorum graduum, β I ; si pretium *medium* sit I <f, *summum* erit 12 et *iujimum* 8, ita ut admittenda tantum sit latitudo quatuor graduum, 12 8 ; si pretium *medium* sit 1(10, *summum* erit 105 et *iujimum* 95, ita ut admittenda tantum sit latitudo decem graduum, 105 95; ct pariter, servata proportione, judicandum de cæteris, semper tamen attendendo ad usum fori seu communem negotiatorum sensum, et insuper advertendo quod major sit pretii latitudo in rebus *superjhiis ac pretiosioribus,* puta: palatiis, villis, etc., (piarum emptio-venditio infrequens est, ct major adhuc m rebus *omnino raris ac pretiosis,* cujusmodi sunt genium singulares, pictura aut statua antiqua·, etc., (piarum valor neque ex lege, neque cx communi opinione festimatus habetur. Vide S. Alph.3 et infra dicenda.

Differentia secunda. Pretium *legale* ‹ st *stabile,* ita ut de se permaneat ct nullatenus varietur, nisi ipsa lex cesset, aut nisi detur justa ratio hic et nunc a lege excusans; sed pretium *vulgare* eum sua latitudine est *curiabile,* ita ut quovis tempore mutationi, i. e crescent ia aut deerescen-

1 S. Thomas 2. 2. (|. 77. n. 1.
3 L. IV. siit.

tiie, obnoxium sit pro diversitate, circumstantiarum, (pile rout inito vanare solent communem hominum æstimntionem ; ct sic (ut præcipuas hic circumsfaniias assignemus) :

I" (rescere ex communi srilSU «olet pretium ;

a) *Ratione copia· emptorum aut abundantia· pecuniarum,* et *penurur mercium ;* id enim communiter pluris ‹timatur, ipiod a pluribus quæritur et difficilius invenitur.

b) *Ratione modi vendendi merces mtnutaUm (retail}·,* id enim majoris appretiatur, pro cujus conservatione majore- per se u mercatoribus impendi debent labores, curae et cxpeiisæ.

2° Decrescere e contra, solet pretium :

a) *Ratione penuria' emptorum aut pecuniarum,* et *copia· mercium ;* (plod enim mimis quieritur et passim invenitur, minoris quoque æstimatur.

b) *Ratione modi tendendi merces iu magna simul guantilate (wholesale},* quod enim minores per se postulat mercatorum curas, expensas, etc., id minoris etiam pretii esse communiter censetur.

Pretium igitur *culgare,* practice loquendo, illud esse rectissime dice-, (plod, deficiente pretio legali, in pnr-entibiis circumstantiis communiter currit *pretium hic ct nunc currens [the current price}.*

Hisce prienotatis de natum ct divisione justi pretii jam paulo accuratius inquiramus, 1° quali pretio *per se* cx justitia standum sit; 2° (pii sint tituli, ob (pios aliquando *per accidens* supra commune pretium *supremum* vendere, vel infra coinmune pretium *iujimum* cinere liceat.

I. *Quali pretio* PER si: *er justitia standum sit ?*

Hujus (piiestionis solutioni inserviant 1res regulæ sequentes ;

963. *Regula prima.* Si res venalis habet pretium *legale,* illud punetuiditer servari debet ex justitia ; ita ut x cuditor, (pii pretium *legale* excedit, injuste agat et teneatur ad restitutionem *ercessiis.*

Pro recta autem hujus regulæ intelligent ia et applicatione, sedulo adverti ndum est :

1° Faxationcm a lege fieri pro mercibus

communis bonitatis ac qualitatis ; atque ideo regula dc pretio legali non obtinet, si agatur de mercibus, quæ sunt *notabiliter* pretiosiores aut deteriores *solito ;* sed venditor in priori hypothesi licite pretium augere potest, ct in altera pretium minuere debet.

2° Taxam legalem debere esse justam ct adhuc vigentem; et hinc regula de pretio legali iterum non obtinebit, a) si taxa legis a majori civium parte non amplius servetur, magistratu tacente; et b) si, mutatis circumstantiis, puta ob sterilitatem, etc., taxa evadat injusta. Cfr. S. Alph.[1]

3° Taxam legalem ordinarie constitui in favorem emptorum, ita ut ordinarie etiam solus venditor ea taxa ligetur, ct emptor per consequens infra taxam istam licite emere possit, modo maneat intra limites pretii vulgaris.

1° Taxam legalem hisce nostris temporibus admodum raram esse, et vix occurrere, ni-i quibusdam in locis quoad *panem,* aut in urbe, tempore belli obsessa, quoad *res vibr necessarias.* Censent nempe plures politici, hodiedum, dum tanta sit facilitas transvehendi merces per viam ferream, etc., et tanta reperiatur mercatorum concurrentia, regulariter non amplius expedire, ut pretia rerum *legaliter* taxentur. I nde etiam resolutiones Moralistarum circa pretium *legale,* nostro tempore, rarius usu venient.

96 k *Regula secunda.* — Si res venalis non habeat pretium *legale,* cx justitia standum est pretio vulgari hic et nunc currenti : ita ut non liceat vendere supra pretium vulgare *summum,* nec emere infra *infimum?* Unde, qui vendit supra pretium vulgare *summum,* contra justitium peccat ct tenetur ad restitutionem *excesses;* qm emit infra *infimum,* contra justitiam peccat ct tenetur ad restitutionem *defedtis.* Seclusa tamen fraude, dc se licitum est vendere pretio vulgari *summo,* vel emere *infimo.*

Dicitur : *Seclusa fraude ;* quamvis enim per se liceat vendere *summo* aut emere *infimo,* unusquisque tamen jus habet, ne fraude decipiatur; atque ideo contra justitiam delinquet et ad restitutionem tenebitur venditor, etiamsi pretium *summum* non excesserit : a) si, facta semel conventione de pretio *medio* aut *infimo,* occulte sibi comparet suminum decipiendo emptorem in numeratione pecuniæ, in pondere aut mensura ; et b) si ante factam conventionem *dolose* inducat emptorem ad solvendum pretium majus, quam secus juste dedisset.

Ilie tamen adverte pro praxi ; communiter fidem non præslari venditorum mendaciis aut perjuriis, quibus affirment se rem venalem sibimetipsis tanti comparasse, vel tanti aliis vendidisse, ut sic pertrahant emptorem ad pretium *summum ;* neque emptorum mendaciis aut perjuriis, quibus affirment, se rem tanti emisse ab aliis, vel alios tanti eam sibi obtulisse, ut sie venditorem pertrahant ad pretium *infimum.* Satis nempe notum est, hujusmodi dicteria communia esse negotiatorum strategemata, quæ fidem non merentur, et proinde proprie dictam *deceptionem* non constituunt. Unde ejusmodi venditores aut emptores peccant quidem mentiendo aut pejerando ; sed, cum reapse per talia mendacia alterum non decipiant, non ob ea delinquunt contra justitiam, adeoque ad restitutionem non tenentur, supposito semper quod non vendant supra *summum,* vel emant infra *infimum.* Si tamen in casu particulari constaret præfatis venditoribus aut emptoribus, suis mendaciis, etc., fidem haberi, eaque vere esse causam majoris vel minoris pretii ; tunc a culpa deceptionis et injustitiæ non forent excusandi. — Quod vero attinet ad agendi rationem plurium mercatorum, (pii aliquid supra pretium *summum* petant, ut emptores, minus offerre solitos, ad pretium justum adducant, dicendum videtur : talem agendi rationem, utpote vulgariter receptam, et de se non mendacem, culpæ damnari non posse; modo tamen mercatore·' isti, ubi forte obtinerent quod petunt, illud emptori remittant, quod pretium justum excederet.

965. *Regula tertia.* — Si agatur dc rebus extraordinariis, (piarum pretium nec per legem est taxatum, nec per vulgi aestimationem, (piales sunt extraordinaria gemma aut Lipides ; singulares pictura aut statua antiqua» ; libri rari ac pretiosi ; equi eminenter pulchri ; aves peregrina;, etc. *(so-called rarities),* (pue ad communem usum ac convictum humanum

1 L. IV. 803.
1 S. Thomas 2. 2. q. 77. a. 1.

non spectant, sed ad luxum, splendorem, et hominum jucunditatem, et inter quas recenseri etiam possunt saltationes, cautus, abusus mulieris, etc. , solutio qu.T>-tionis dc *jiuto pretio* sœpe sæpiu- valde ambigua est. ligo quidem, ut, quid hac de n· sentiam, aperte profitear, sic, salvo meliori, statui posse opinor:

Tales res valde rara· juste vendi ac emi possunt illo pretio, de quo ipsi contrahentes sine fraude ct libere conveniunt, in casibus sequentibus :

1° Si eniptio-venditio fiat inter partes, quæ ambæ majorem ininoremve talis rei singularis pretiositatem prorsus ignorant ; quia in hac hypotbesi contractus initus non est simplex contractus emptionis-venditionis, sed simul quasi contractus *aleatorius,* in (pio utraque pars sc sorti committit. Sic v. g. injustitiæ arguendus non esset Titius, (pii insignem picturam antiquam viliori pretio emeret a Cajo, ubi ambo, pretiositatem hujus picture ignorantes, sine fraude et libere dc tuli pretio convenerunt.1

2° Si emptio-venditio fiat *sub hasta* i. c. *in auctione publica;* quia auctio publica est titulus extraordinarius (ut infra dicetur), ob quem justum censeri potest qualecunique pretium, quod, seclusa fraude, a licitatoribus determinatur.

Pariter resolvi posse existimo *relative ad emptorem,* nempe : quod emptor talem rem, licet pretiosam et (pia talem a se cognitam, juste emere possit vili pretio *{for a trifle)* :

a) Casu, quo res ista, v. g. liber antiquus ac pretiosus, publice vendenda exponitur in foro apud antiquarios, i. e. apud illos, qui res antiquatas divendere solent ; (plia eo ipso quod res sit exposita in foro, amisit quasi pretium suum antiquum, et pretium accipit ex judicio emptorum, ad forum illud concurrentium, eodem fere modo, ac supra diximus de rebus in auctione publica venditis.

b) Casu, (pio res ista jam actualiter ad vilem usum destinata est, v. g. si liber antiquus jam vendendus defertur ad dilacerandum, aut pictura quædam jam traditur pueris ad lusum et mox forte dilacerabitur; hisce enim in adjunctis res ista pretium suum iterum censetur amisisse, et consequenter emi posse illo pretio, quo ad usum illum vilem communiter vabt Si»· diam passim ab Auctoribus assentur quod emptor, dum inter res communes, ad vulgarem usum destinatas, inveniat rem, quam fortuito novit c-sc pretiosam, v. g. herbam medicinalem inter herbas communes, ad pabulum equorum ct vaccarum destinatus, possit juste res istas communes emere pretio, quo vulgariter ab aliis ad talem usum emerentur.

c) Casu, (pio res ista, v. g pictura singularis, cx communi judicio peritorum vilis est, ct emptor cx privato -tudio in ea quamdam pretiositatem agnoscit; hac enim in hypothesi, curn re- ab ipsis peritis talis regionis non soleat pluri- æ«timari, soli fortuna· et industriae emptoris adseribendum est, quod inde novent sibi commodum procurare.

d) Casu, (pio res ista, ex judicio etiam peritorum, non habet valorem stabilem ac renlcm, qualem v. g. habere censetur pictura celebris magistri. R tphaclis, Rnlx utii. etc. : sed tantum valorem prorsus volatilem ct relativum, sive valorem, ut aiunt. *affectionis,* fundatum nempe in particulari allectione unius alteriusve emptoris, rem istam quaeritantis ad complendum v. ‹r. suum singulare Muscum talium raritatum ; nulla enim apparet ratio, cur emptor pro determinando pretio affectum suum particularem in computum ferre debeat.

96G. — Seclusis autem casibus hucusque assignatis, quæstio de justo pretio rerum singularium, quie nec legule nec vulgare pretium habent, magnopere apud Moralistas eontrovertitur :

S. Alphonsusl cum Lugone, Lessio aliisque velut *probabilius* defendit ; in emptione-venditione rei singularis ex justitia servari debere pretium illud, quod taxatur a personis talis regionis in ea re peritis; quin justitia exigere videtur, m etiam in iis rebus servetur icqualitas, si servari potest : servari autem potest, ubi adsint periti res istas appretiare valentes. I nde in emptione-veuditionc, v. g. alicujus gemma· singularis, indagandum foret judicium a gemmariis talis loci, in emptione-venditione pictura· ſara judicium pictorum, etc. Admittunt tamen ipsi hujus ſsententia patroni, quod justum hujusmodi rerum pretium valde magnam patiatur latitudinem, cum visum sit taxari v. g. pic-

1 Cfr S Uph L. IV. 805.

1 L. IV. SOS.

turam a pluribus peritis §500, pro qua non darentur 100, si venderetur; ita ut taxari debeat pretium rei, *qua hic ft nunc vendenda,* cum omnibus circumstantiis concurrentibus.

E contra Card. Tolctus l eum Navarro Valentia, Medina et aliis, defendit : res singulares, ad ✾ita ornatum aut delectationem pertinentes, eum non habeant pretium legale aut vulgare, habere tantum pretium quod vocant *conventionale,* i. e. de quo contrahentes, citra fraudem, libere conveniunt ; ct sic injustitia non foret si quis v. g. acciperet $4000 pro statua antiqua, aut alia rc simili, dummodo talis sit res, «pialis venditur ; aliis verbis : dummodo non adsit error circa substantiam, ita ut v. g. id, quod venditur pro gemma, non sit vitrum. Et huic sententiie, quoad substantiam, etiam inlueret recentior Auctor Anonymus in Libro, cui titulus : *Examen Raisonné* etc. Imo ipse S. Alphonsus' circa hanc sententiam asserit, eam redo a Salniant icensibus vocari *probabilem.*

Stante igitur descripta opinionum diversitate, pro praxi dicere licebit, non esse inquietandos illos, qui bona fide et libere ad proprium arbitrium in talibus rebus conveniunt.

II. *Qui sint tituli, ob quos per accidens supra vulgare pretium summum vendere, re/ infra vulgare pretium infimum emere liceat ?*

l bi addetur triplex quæstio specialis : a) de merce ultronea ; b) de anticipata vel dilata solutione ; et c) de notitia particulari pretii mox minuendi aut augendi.

PUNCTUM I.

967. - Tituli, venditioni extrinscci, ob quos per accidens licitum est vendere supra pretium vulgare *summum,* pnecipue sunt :

1° *Damnum* ex pnvsenti venditione *emergens* si nempe venditor cx eo quod rem suam emptori vendat, damnum patiatur. quod passurus non esset, si eamdein non venderet ; puta, si alteri vendas instrumemum, ad artis tuie exercitium necessarium aut valde utile, quod ipse postea non nisi carius emere poteris.l

2° *Lucrum* ex præsenti vend itione *cessans* si nempe venditor ex eo quod rem suam emptori vendat, amittat lucrum, quod obtineret, si eamdein non venderet; puta, si nunc vendas alteri frumentum, quod esses reservaturus pro tempore, quo frumentum pluris est valiturum.

3° *Periculum* aliudve *incommodum, pretio mstimabile,* ex present i venditione exurgens ; si nempe venditor cx eo quod rem suam vendat tali emptori, vere exponatur periculo nunquam ab eodem recipiendi pretium sive in toto, sive in parte ; vel periculo non recipiendi ab emptore pretium nisi cum extraordinariis expensis.

Pro justo autem horum titulorum usu *practico* sedulo advertendum est, a Moralistis communiter requiri : a) ut venditor de hujusmodi titulis pnemoneat emptorem, quatenus hic possit, si velit, rem istam alia via sibi comparare ; et b) ut venditor vi talium titulorum rem non vendat pluris, quam cx prudenti aestimatione tituli ipsi valeant. Imo non pauci adhuc requirunt, c) ut venditor rem vendat ad instantiam sive in gratiam emptoris; et hinc, juxta illos, venditor non juste posset pluris vendere, si tantum vendit ad subveniendum propriis necessitatibus, licet ex hac venditione pateretur damnum emergens aut lucrum cessans; quia in casu ipse venditor, et non emptor, videtur esse causa talis damni emergentis, etc. " Sed," inquit S. Alphonsus,2 " probabilius mihi est oppositum ; . . . quia emptor, acceptando contractum, jam ipse est vera causa damni venditoris."

4° *Specialis affectus venditoris* erga ipsam rem venditam , nam privatio rei, erga (piam dominus singulariter est allectus, puta, quia eam acceperit a Principe vel a majoribus suis, merito censetur pretio œstimabilis ; atque ideo licite poterit venditor in casu tanti excedere, pretium vulgare, quanti rationabiliter ille allectus aestimatur. Hic tamen iterum requiritur, sicut supra de aliis titulis notavimus, ut

‘ L VIII. c. 45
2 Tom. 1. p. 343.
s L. IV SOS.

1 S Tboinns, 2. 2. q. 77. a. 1.
- L IV 807.

venditor de speciali suo allectu pnemoncat emptorem, ete.

Porro, cum prmfato titulo specialis affectus *venditoris* minime confundas oportet specialem allectum *emptoris;* nam <x sententia, apud Theologos, pnesertim antiquiores, communissima, specialis affectus (non dico plurium emptorum, sed) pnesentis emptoris in individuo non est titulus. quo solo rem carius vendere liceat ; quia venditor hoc solo titulo injuste pretium exigen-l pro eo, quod non est suum.l " Si aliquis," inquit S. Thomas,2 " multum juvetur ex re alterius quam accepit, ille vero qui vendit non damnificetur carendo re illa, non debet eam supervendere ; quia utilitas, qme alteri accrescit, non est cx vendente, sed ex conditione ementis. Nullus autem debet alteri vendere quod non est suum, licet possit ei vendere damnum, quod patitur." — Et hæc quidem sententia a quolibet Theologo etiam recentiori, imo et a quolibet venditore timorato velut certa admittitur, quoties sermo sit de casu, quo pnesens emptor erga rem venditam specialiter allicitur *ratione necessitatis aut indigentice (on account of necessity or present embarrassment)* ; cum nemo non intelligat, quam sit injuriosum velle ditescere præcise ex capite necessitatis aut indigentia» proximi. Quoties vero agatur de casu, quo emptor erga rem specialiter affectus est. non ratione necessitatis, sed tantum *ratione utilitatis, commoditatis, aut delectationis,* quam ipsi res procurabit ; eadem sententia vix consonare videtur cum usu, hodiedum satis communi, vi cujus venditores vulgo in tali casu augmentum pretii ab emptore exigunt. I ude exoritur dubium an usus iste tolerari possit, vel potius, prudentia duce, sit reprobandus tamquam abusus et corruptela ? Equidem censeo, cum nonnullis Doctoribus recentioribus, usum istum satis communem tolerari posse, saltem in hypothesi, quod res, erga quam emptor specialiter allicitur ratione utilitatis, etc., ex hodierna lestimationc vulgari censetur habere majorem quemdam valorem *realem,* licqt *relativum,* v. g. agrum *Titii* majorem habere valorem realem relative ad vicinum fundum *Caji.* Quiniino putaverim, usum istum *in hac hypothesi* non pos-c dici c diametro oppositum sententia- S. Thomæ supra relata·, quippe qua· supponit quod utilitas, emptori accrescens, oriatur ex sinirulari *emptoris conditione ,* atque ideo etiam fundata mihi videtur resolutio, quam (I. Kenrick,l allegata prius et admissa S. Thoma- sententia, hisce tradit verbis: "si ex adjunctis constet rem pluris a-stimari *communiter* ob specialem illam utilitatem, quam emptori est allatura, pretium majus licebit petere. Sic nonnumquam agellus, qui per se parum valet, et domino nullam tere utilitatem præbct, magni valoris est domino vicini fundi : et proinde juste venditur eo pretio quod *picrisque* videtur icquum, ea re considerata."

Cæterum in genere adhuc notasse juvabit, hodiedum, ob mutata temporum adjuncta, rarius, uno alterove casu singulari excepto, occurrere specialem emptoris affectum ratione utilitatis, etc., saltem nude et simpliciter i. c. sine alio titido concomitante. Tanta siquidem nunc est in commercio concurrentia, tanta cujusvis speciei merces acquirendi facilitas, tam frequens ac variabilis earumdem rerum, v. g. eorumdem agrorum aut domuum alienatio, ut vel specialis affectus erga talem rem determinatam vix detur, vel saltem adsit emptorum pluralitas.

5° Quintus tandem titulus juste excedendi in venditione pretium vulgare summum, est modus vendendi *sub hasta* sive *auctio publica ;* in tali enim auctione justum censetur qualecuiuque pretium, quod a licitatoribus libere et sine fraude determinatur, uti latius explicabitur in Art. IL, ubi de venditione in specie.

968. - Pneter quinque titulos hucusque assignatos, a multis Auctoribus adhuc assignantur: *rerum penuria, copia emptorum, abundantia pecuniarum, modus tendendi in parva quantitate,* etc. λ erum, hujusmodi circumstant ite, stricte loquendo, non sunt tituli excedendi pretium vulgare; sed tantum sunt causa.», ob quas pretium vulgare ex communi tvstimatione crescit, quin desinat esse vulgare. Unde venditor, in pr.efatis circumstantiis majus pretium exigens, revera non vendit supra pretium vulgare ; sed servat pretium, hic et nunc vulgare, sive hic ct nunc currens. Vide supra n. 962.

» Cfr. L. IV. 80«.
a 2. 2. q. 77. n. 1.

1 Tr. XI. 51.

PUNCTUM II.

969. — Tituli, ob quos per accidens licitum est emere infra pretium vulgare *infimum,* præsertim sunt :

l Damnum ex pnesenti emptione *emer-ℊen* 2° *Lucrum* ex pnesenti *emptione cessans.* 3° Periculum aliudve incommodum, pretio æstimabile, ex præsenti emptione oriens, v. g. periculum nunquam recipiendi a venditore rem venditam, pro qua jam pretium ab emptore solutum est. 4 \ cudit io *sub hasta* sive *audio publica ;* cui hic assimilari posse videtur venditio *facta a ✾eteramentarii ;* eum res, apud eos expositæ, censeantur pretium suum antiquum amisisse, et aliud accipere pretium cx consuetudine seu contrahentium conventione.

Ulterior præfatorum titulorum explicatio cuilibet per se aperta erit ex iis, quæ in *Puncto* /. notata sunt de iisdem titulis, relative ad venditorem consideratis.

970. — Assignatis autem titulis, ob quos per accidens infra pretium vulgare *infimum* emere licet, denuo a variis Auctoribus adjunguntur: *paucitas emptorum, copia mercium, modus vendendi in magna quantitate,* etc. ; ast istæ similesve circumstanti® ex communi æstimatione decrescere quidem faciunt pretium vulgare, sed minime constituunt titulum emendi infra pretium infimum, in pnedictis circumstantiis *currens.* Vide supra n. 9G2.

Nota. Pro complemento doctrime de justo pretio triplex nobis remanet solvenda quæstio, initio hujus sectionis jam indicata, nimirum :

971. —Quær. 1° *An viliori» emere liceat merces ultroneas, i. e. merces ultro oblatas a venditore, emptore» quiritante !*

Resp. Quum *ultronea* mercium oblatio, ex communiter contingentibus, arguat vel paucitatem emptorum et abundantiam mercium, vel periculum defectus latentis aut palliat® præstantiæ, etc ; hinc vulgaris invaluit opinio, (piod justum sit commune adagium : *Merces ultro oblati vilescunt ;* idipie probabilius, ait S. Alph..l pro tertia parte. · Hæc autem resolutio valeat non tantum in rasu, quo ultronea mercis oblatio a venditore fiat ratione lucri acquirendi, quemadmodum fieri solet a venditoribus, cum mercibus suis per vicos ct domos cursitantibus ; sed probabiliter quoque, *spectata justitia stricta,* admitti posse videtur (licet suaderi non debeat) in casu, quo ultronea oblatio a venditore fiat nitione paupertatis, (pia premitur (modo non agatur dc talibus rebus, quie communiter emuntur et offeruntur, ut frumentum, oleum et similia) ; inopia enim venditoris non cflicit, ut pretium mutetur. Notaufer tamen diximus: *spectata justitia stricta ;* nam, ut merito observat S. Alphonsus,l facile peccabit emptor *contra caritatem,* si rem, a paupere, necessitate presso, ultro oblatam vilius emat non unice in gratiam pauperis, sed ob propriam utilitatem, puta, quia ipse ea re indiget, etc. Lapis Lydius, ad quem honestatem talium contractuum examinare oportet, non est, ut insinuat sapientissimus Pontifex Benedictus XIV., sola justitia rigorosa, sed insuper Christiana caritas.

972. — Quær. 2° Ax RES *ob dilatam solutionem* SUPRA PRETIUM VULGARE *summum* VENDI, -VEL *ob anticipatam solutionem* INFRA *infimum* EMI POSSIT?

Resp. Dilata vel anticipata solutio a Theologis quamplurimis consideratur tamipiam virtnale mutuum ; itant vendens ad creditum sive eum dilata solutione *(on credit}* eo ipso censeri possit quasi mutuo dare pecuniam emptori pro tempore crediti sive dilatm solutionis ; et similiter, ut emens eum anticipata solutione eo ipso censeri possit quasi mutuo dare pecuniam venditori pro tempore anticipationis. Atque ideo dilatie vel anticipat® solutioni ab iisdem Theologis applicari solet doctrina *de mutuo,* quie huc paucis reducitur :

a) Illicitum est percipere auctarium sortis, i. e. plus (piam mutuo datum est, immediati' *e.r* mutuo, sive vi solius mutui. Per consequens illicitum quoque erit percipere lucrum sive carius vendere pneeise ob dilatam solutionem, vel vilius emere pneeise. ob solutionem anticipatam.

bi Econtra licitum est proportionatum quoddam auctarium percipere *occasione* mutui ob justum titulum mutuo extrinseeum, nempe, ob damnum emergens, lucrum cessans, aut periculum sortis. Per consequens licitum quoque erit rem, pro-

l L. IV. 802.

l L. IV. 802.

portione servata, carius vendere occasione dilatai solutionis, vel vilius emere occasione solutionis antieipatæ, ob damnum emergens, lucrum cessans aliudve periculum pretio æstimabile, dummodo de his moneatur, in prima hypothesi emptor, et in secunda hypothesi venditor, juxta antea «licta ii. 967. Insuper multi [1] adhuc *relative ad dilatam aut auticipatam solutionem* velut probabile defendunt, licitum etiam esse occasione dilata· solutionis carius vendere, ct occasione anticipata? solutionis vilius emere *titulo consuetudinis ft vulgaris mslimationis loci,* nempe : si in tali loco viget consuetudo vendendi ad creditum, et stante hac consuetudine, merces vulgo pluris æstimentur, cum ad sic emendum occurrere *soleat* emptorum pluralitas, et in ea pluralitate periculum ne pretium sæpius amittatur; vel similiter, si in tali loco viget consuetudo (rara utique) emendi cum anticipata solutione, et stante ista consuetudine, merces vulgo minoris æstimentur, cum tunc regulariter occurrat emptorum paucitas ct venditorum pluralitas. — Advertas autem hanc multorum resolutionem, stricte loquendo, versari extra quiestionem, supra propositam ; cum in suppositione hujus resolutionis pretium mercis ex vulgari æstimatione crescat aut decrescat ; ita ut proprio sensu non vendatur *supra* pretium vulgare *summum,* aut ematur *infra infimum,* uti per se intelligitur ex antea traditis, ɳ. 962.

c) Tandem a nonnullis recentioribus defenditur thesis, oliin in scholis rarius audita, sed hodiedum. ut aiunt, ob tantam (comparative ad tempora anteriora) mutationem usus pecunia· in negotio commerciali ct industrial!, magis invalens, nempe: quod, seclusis titulis hucusque assignatis, neque illicitum videatur, *occasione* mutui pceuniæ, ideoque et *occasione* dilata· aut anticipata· solutionis, proportionatum quoddam auctarium percipere *titillo usus pecunia· alteri concessi;* cum ipse usus pecunia', juxta illos, in praesenti commercii et industria· statu, censeri possit pretio æstimabilis. excepto tantum rasu, quo agatur dc pauperibus, quibus pecunia mutuatur ad consumptionem et ad subveniendum eorum indigentia?. — Quidquid autem sit circa valorem hujus opinionis; illud sane absque hasitatione ⋎< lut probabile defendere licebit quod, seclusis tituli» supra, allegatis, *Occasione* mutui pecuniæ, ideoque et *occasione* dilata· aut anticipata' solutionis, aliquod auctarium proportionatum a non pauperibus justi percipi possit juxta taxam legis civilis, vel, huc deficiente, *vulgarem.*

973.— Quær. 3° *An ille, qui scientia* privata *novit mercium pretium brevi augendum tel minuendum, possit nihilominus vendere aut emere pretio hic et nunc, currente ?*

Praemissa monitione, quod hic non agitur de casu, quo quis occulte noverit pretium rei mox minuendum ob vitium ejus intrinsecum jam existens, puta, pretium alieujus debiti mox minuendum quia debitor jam est solvendo impar, sed tantum de casu, quo quis privatim sciat pretium rei mox minuendum aut augendum esse ob causam quamdam extrinsecam, v. g. pretium censuum publicorum mox minuendum aut augendum esse ratione quorumdam eventnum certo aut probabiliter futurorum :

Resp. Affirm., modo absit fraus atque hesio caritatis. Nam, ut recte notat S. Thomas,[1] " Venditor, qui vendit rem secundum pretium quod invenit non videtur contra justitiam facere, si, quod futurum est. non exponat." R« spiciendus namque non est valor futurus, sed valor præsens; ct valor præsens non variatur ex notitia quadam particulari. Ob eamdem rationem licebit quoque emptori merces pretio currente emere, quamvis privatim sciat pretium mox augendum; et sic v. g., teste Genesi,[2] Joseph, sciens sterilitatem futuram ob quam frumenti valor erat augendus, pretio currenti magnam ejus copiam emit et reclusit.

Dixi: a) *modo absit fraus ;* dubitari enim non potest, talem venditionem aut emptionem injustam esse, si fraude aut dolo causetur v. g. spargendo per diaria publica aut relationem telegraphicam falsos rumores pretii mox minuendi ae augendi, etc., quemadmodum hodiedum, proh dolor! frequentius practieatur, præsertim relative ad census publicos.

Dixi: b) *modo absit hesio curitatis;* interdum enim plus minusve repugnaret caritati, taliter emere aut vendere, nimi-

1 L. IV. 811.

1 2. 2. q. 77. tu 3.

2 C. 41.

ruin ; si altera pars exinde conjiceretur in gravein necessitatem, vel etiam si facile vendi res possit pluribus aut emi a pluribus, et vendatur uni aut ematur ab uno, qui proinde solus totum damnum patietur. Vcrumtamcn, exceptis hujusmodi casibus singularibus, caritas non urgere videtur. *Nbundantioris* quidem *virtutis est,* inquit S. Thomas,[1] w *pretium minuatur;* sed stricte loquendo non lædit caritatem, qui utitur jure suo juste consulens rebus suis, quamvis alter per accidens damnum ex eo patiatur.[2]

97 L *Observatio practica.* — Finalitcr circa materiam justi pretii adhuc notare juvat, regulariter, ni fallor, a recta via non aberraturum esse confcssarium, qui in tam multiplici casuum, huc spectantium, varietate maxime attendat ad id, quod, juxta prudentum judicium, *Jieri wlet* in contractibus, in quibus nulla intervenit fraus ac mala fides.

§ V. *De obligationibus venditoris.*

Poeter obligationem servandi justum pretium, plures venditori incumbunt obligationes, quarum alite spectant ad manifestationem vitiorum mercis; alite ad traditionem *(delivery)* ; et aliæ ad assecurationeni *(warranty).*

1. *De obligatione venditoris ad manifestanda vitia sive defectus mercis.*

975.— Venditor relative ad vitia mercis gencnitim obligatur ad caute evitandam omnem fraudem, qua emptor injuste deciperetur. Dupliciter autem venditor relative ad mercis suæ vitia committere potest fraudem, videlicet : *positive* vel *negative.*

a) *Positive* committit fraudem, quando dolose occultat defectus mercis, idque vel *verbis* vel *factis. 1'erbis* quidem, si falso asserat mercem suam omnino carere vitio alicujus momenti, (pio tamen reapse infecta est, v. g. si asserat equum esse valde mansuetum, dum revera est furiosus ; non autem si generaliter tantum mercem suam extollat juxta usum mercatoribus communem, quo emptores regulariter non *decipiuntur,* uti antea jam observavimus n. 964. *Pactis,* si arte, quam vocant *mangonium,* efficiat, ut merces suæ notabiliter meliores, quam revera sunt, appareant, v, g. si grana multo selectioni in summitate sacci ponat, quasi totum sit optima; qualitatis; si guttulam mercurii infundat in aures equi tardioris, ut hic multo generosior et vegetior appareat; si angulum et tenebras quierat, ne mercis suæ vitium detegatur ; si lanam aspergat aqua, ut majoris fiat ponderis, etc. Hæc tamen omnia, ut recte notat Billuart, accipienda sunt cum hoc moderamine : nisi ejusmodi artificiosa agendi ratio sit communis et satis nota emptoribus, sicut omnibus notum est, mercatores solere aliquantulum fucare merces suas, et meliores exterius apponere ; ista enim in hypothesi emptores iterum non proprie *decipiuntur.*

b) *Negative* committit fraudem venditor, quando non manifestat vitia mercis, a sc cognita, quoties ea manifestare tenetur. Quoties autem vitia ista manifestare teneatur, qnæstio est satis difficilis, pro cujus solutione sit sequens tractatio brevis :

976. *De manifestandis a venditore mercium suarum vitiis a se cognitis.* —Triplicis generis esse possunt vitia mercium :

Γ Vitium circa *substantiam* i. e. circa rem ipsam, quæ venditur, ita ut hæc omnino diversa sit ab ea, quam de se et principaliter emptor intendit, v. g. si pro gemma vendatur vitrum, pro auro aurichalcum, pro vino aqua, etc.

Sedulo tamen hic advertas, non quamlibet diversitatem *physicam* constituere vitium circa *substantiam* in emptione-venditione; in hoc enim contractu, ut supra n. 961 dictum est, non tam consideratur res vendenda in *esse* suo *physico,* quam in *esse* suo *usuali ;* atque ideo non raro contingit, ut duie res, in substantia physica diversæ, non censeantur substantialiter diversa· iu commercio, quoties nempe eosdem habent usus eosdemque effectus. Quapropter, agentes de vitio circa *substantiam.* non accipimus substantiam in sensu absoluto, sed in sensu relativo, scii. : in ordine ad usum humanum et finem propter quem emitur.

2° λ itium circa *quantitatem,* i. e. circa numerum, pondus aut mensuram, v. g. si dolium vini, quod quadraginta tantum mensuras continet, vendatur pro quadraginta quinque.

[1] 2. 2. q. 77. a. 3.

[2] L. IV. 824.

3° Vitium circa *qualitatem,* i. c. circa accidens, rei usum et utilitatem plus minusvc afficiens, v. g. si vendatur equus tardus pro veloci, vinum recens pro vetero, ovis morbida pro sana, etc.

Jam vero, pro triplici hoc genere vitiorum, triplex etiam danda est resolutio distincta :

977. *Resolutio I. De vitio circa substantiam.*— Si res venalis laboret vitio circa *substantiam,* absque dubio debet venditor vitium istud manifestare emptori ; quia tale vitium, ab emptore ignoratum, omnino impedit ejus consensum, ad contractus validitatem requisitum. Unde venditor, qui alteri vendit rem substantialiter vitiatam, (juin vitium illud satis detegat, fraudulenter agit et ex justitia tenetur, ad nutum emptoris decepti, vel contractum rescindere, vel saltem excessum pretii restituere, et insuper compensare damna cx deceptione sua emptori secuta, modo aliquatenus sint prævisa. — Pro recta autem hujus regula· intelligcntia iterum monere liceat, in ea tantum agi de re substantialiter vitiata relative ad usum humanum et finem propter quem emitur; et hinc pnrfata regula applicari non posse videtur casui, quo venditor traderet, ut aiunt, yzo>/ *pro quo* i. c. pro una re aliam, æque vel fere æque utilem, v. g. casui, quo apotheearius loco medicamenti prescript i. quod præ manibus non habet, traderet aliud medicamentum ejusdem utilitatis. Adverte tamen eum S. Alph.,l quod venditor, ut in casu ab injustitia· labe excusetur, debeat a) esse certus, non dubius, de tali æquolitatc utilitatis, et b) diminuere pretium, in quantum res traditu forte minoris valeat.

978. *Resolutio II. !)‹∎ vitio circa quantitatem.* - -Si res venalis laboret vitio circa *quantitatem,* rursus tenetur venditor illud manifestare emptori, minuendo saltem pretium pro quantitatis defectu. Quamvis enim talis contractus de se non sit invalidus, modo salvus maneat consensus circa substantiam ; neque etiam de se rescindi possit ad nutum emptoris, nisi dolus veram dederit causam contrahendi ; certo tamen contractus iste illicitus et injustus est ratione dolosi excessus in pretio, qui proinde emptori restitui debet. Unde dicitur in libro Deut. :a JVb;/ *habebis in sacculo diversa pondera, majus et minus, nec erit in domo tua modius major et minor. . . , Abominatur enim Dominus eum, qui facit hac, et aversatur omnem injustitiam.*—Probabiliter tamen a resolutione proposita excipere licebit casum, quo venditor, recta mensura utens, non possit consequi justum pretium propter injustitiam taxæ legalis,l vel propter injustum monopolium emptorum, inter se convenientium, ne justum pretium offerant. Hoc nempe in casu, ex plurium opinione, licite potest uti mensura in tantum manca, in quantum ad pretium, intimum tamen dumtaxat, perveniat, atque ita juste se liberet ab injusta vexatione S. Alph.2

979. *Reno!utto III. De vitio circa qualitatem.* — Si res venalis laboret vitio circa *qualitatem,* imprimis gencnitim resolvendum opinamur: venditorem t\ justitia obligari ad vitium illud manifestandum, *quando emptor eum de tali vitio serio interrogat,* atque sic sufficienter ostendit, se rem. ejusmodi vitio infectam, aut nullatenus aut saltem non tanto pretio emere velle; hac enim in hypothesi vitium circa *qualitatem* redundaret in *substantiam,* tollerctque emptoris consensum vel in toto vd saltem in tanto; ita ut venditor celando, in casu, veritatem, reus sit fraudis, hujusque fraudis debeat subire sequelas — Verumtamen, si emptor interrogaret tantum */// genere.,* nulla adesse videtur justitia· obligatio ad indicanda vitia *levioris momenti ;* talis enim interrogatio generalis ||| tanto rigore non accipitur; eum vix ulla sit res, ab omni defectu plane immunis. – *Xota.* De modo, quo venditor, ad vitii manifestationem obligatus, huic obligationi satisfacere possit, vide infra.

9S0 —Supposito autem, quod emptor venditorem nullatenus interroget ; ante omnia attendere oportet, an vitium, non interrogatum, sit patens vd occultum ; et si occultum, an censeri debeat notabile vel non notabile; atque hisce attentis resolvi poterit :

981. A) *De vitio patente* Si vitium est *patens,* ita ut a quolibet generutim cognosci possit communi diligentia, v. g. si equus est monoculus. venditor, non interrogatus, *regulariter* non tenetur illud indicare emptori, *saltem er justitia :* modo

1 L. IV. 821. 2 25. 13. 14. 16.

l Vide suprn n. 963. a 11. A. Tr. \. 1S6.

justum rei pretium non excedat. Ubi enim res ipsa loquitur, non opus est voce venditoris ; ct emptor, si per incuriam forte ejusmodi vitium non advertat, sihimetipsi hoc imputandum habet.

Dixi: \° *regulariter* non tenetur; *per accident* enim venditor, etiam ex justitia, debet vitium de se patens detegere, nimirum quando ipsi *certo condat,* emptorem propter apertam imperitiam, hebetudinem etc. vitium istud, moraliter loquendo, adwrtere non posse; quia tunc vitium respective ad talem emptorem censetur occultum, ideoqtie manifestandum, quoties vitia occulta, uti mox dicetur, manifestari debeant.

Dixi : 2° regulariter non tenetur *saltem ej-justitia ;* nam aliquando postulabit caritas, ut venditor, si sine gravi incommodo possit, emptorem incurium aut imprudentem, saltem post contractum, admoneat, nempe si venditor videt, emptori, ratione incuriie suœ, damnum aut periculum ex re empta imminere.

982. B) *De ri/io occulto notabili sire redhibitorio.* Si vitium est *occultum* et simul *notabile* i. e. si vitium, communi diligentia non cognoscibile, rem venalem reddat noxiam, inutilem, aut notabiliter

pratentibus circumstantiis, communiter emi solet ; venditor ex justitia illud aperire debet ; nam alioquin emptor in emptionem aut emptionis saltem pretium consensisse non censetur. I 'nde malitiosæ fraudis rei sunt, et obligatione restitutionis constringuntur venditores, qui alteri vendunt rem, laborantem vitio hic et nunc occulto, quo ejus usus ministeriumque impeditur, puta, qui vendunt alteri equum, *hic ct nunc latenter* infectum vitio contumacia' *(stubbornness}',* qui vendunt bovem occulte jam laborantem phthisi pulmonaria, aut ovem latenter scabiosam, aut porcum occulte rancidum ; item qui vendunt vestes aut caligas, apparenter bonas, sed ex panno aut corio adusto confectas, ideoqtie ad usum satis durabilem ineptas ; pariter qui vendunt medicinas ex latenti defectu uoxius aut inutiles, ete.

Bene autem nota verba supra cursive impressa · *ad finem propter quem, in / Ttfsentibus circumstantiis, emi solet ;* nam si ns ad hujusmodi fines solitos satis apta est, non tenetur venditor per se impiirerc, an forte emptor habeat alium fmem Specialem aut extraordinarium, ad quem res foret noxia aut inepta ; sed e contra recte pnesumit fines solitos, nisi alius emptoris tinis ei manifestus fiat sive *explicite,* sive saltem *implicite* ex rerum adjunctis. Unde, vendens justo pretio bovem. optimum pro macello, sed ineptum pro aratro, non tenetur emptori indicare, bovem ad arandum ineptum esse, excepto tantum casu, quo venditori constaret ex verbis expressis emptoris sive ex nota ejus conditione, cum unice qu.rrere bovem ad finem arandi ; nam tunc venditor, bovis ineptitudinem reticendo, ab omni injuria non videtur excusandus ; licet injuria ista non reputetur gravis, ubi emptor possit de facili et sine incommodo aut damno bovem alteri usui accommodare, vel eum ivqiiali pretio aliis revendere.— Quod autem aliquando, saltem post contractum, dari possit obligatio qmedani *caritatis,* ex antea dictis n. 9S1 *in fine* satis patet, et dentio patebit ex dicendis in resolutione sequenti :

983. (') *De vitio occulto, non notabili, sire non redhibitorio.* — Si vitium est occultum. sed *non notabile,* ita ut reni non reddat noxiam aut notabiliter minus aptam ad usum solitum, v. g. si ovis laboret spernenda quadam febricula; si vestes aut caligæ ex panno aut corio aliquatenus debiliori, satis tamen durabili, confectæ sint ; venditor, *non interrogatus,* nulla justitia' lege constringitur ad manifestationem talis vitii, etiam occultissimi, modo pretium servet proportionatum. Id enim abunde constare videtur ex communi, etiam timoratorum, usu et praxi, circa quam emptores rationabiliter inviti esse non possunt ; cum secus tota inter bonos cives negotiatio subverteretur in societatis detrimentum.

Attamen, si venditor per accidens probabiliter suspicaretur, emptorem, vitium ignorantem, rem diutius servare velle, quam servari possit, vel eam revendere velle tertio pluris quam valeat ; tunc venditor, licet non interrogatus, deberet, *saltem* ex caritate, emptorem, post contractum, monere. ad præeavendum damnutn aut periculum. secus ipsi aut aliis verosimiliter imminens. Et «ie v. g . nt notat de Lugo, si vendis vinum, (piod quidem diu servari non potest, sed tamen in eo statu.

quem adhuc habet, communiter ad usum quotidianum venditur tali pretio ; nec emptor ostendit se petere vinum ,ad conservandum, sed, priegustato vino, illud emit ; non videris ex justitia obligatus ad dicendum periculum. At si probabiliter timeres emptorem illud forte diutius conservare velle ; tunc oportebit, ex caritate, emptorem monere per tc vel per alium, ut vinum brevi expendat, saltem si possis sine gravi damno proprio.

984. Ql'/ESITA. — Quær. 1° *modo V&idilor, ex justitia obligatus ad manifestunda ritia mercis, huic obligationi satisfacere possit ?*

Resp. Obligationi isti satisfacere potest, non solum si vitia mercis sincere ct nominatim assignet ; sed generatim etiam, a) si in *talibus* adjunctis merces suas vendat, ut earum defectuositns ab emptore per sc intelligi aut præsumi debeat, puta : si vendat qua veteramentarius ; et b) si simpliciter et candide asserat, sc nolle rationem reddere de quocumque vitio, sed vendere rem *sicuti est,* per hujusmodi enim protestationem venditor regulariter satis admonet emptorem, ut sibi consulit. Et hinc merito, ex sententia S. Alphonsi,[1] toleratur consuetudo, quæ alicubi viget, *præsertim in nundinis magnis,* ut ita vendantur animalia, etiamsi vitia sint occultissima; ad tollendas enim lites et ad bonum commune promovendum, hoc satis cohonestatur a consuetudine; dummodo ((piod caute præ oculis habendum) res ultra pretium justum, saltem summum, non vendatur, habita ratione illius vitii occulti.

Nota. Hac occasione etiam observari meretur, quod monet S. Alph.[2] circa justitiam contractuum in genere, videlicet : "Si reperiantur aliqui contractus, usu per longum tempus in aliqua regione:... confessarius non debet cos condemnare, nisi inspectis prius omnibus circumstantiis; siquidem primo aspectu multi contractus apparent usurarii aut injusti ; sed postea, re melius perpensa, tales non sunt habendi."

985. - Quær. 2° *Quid resolvendum de merce, cui alia merx vilior admixta est ?*

Resp. Attentis variis opinionibus, quæ hac de re apud Auctores reperiuntur, equidem in praxi non auserim damnare peccati *injustitier* et ad re-titutionem obligare venditorem, (pii faceret admixtiones *communiter Jieri solitas,* atque pro mi n i-bus ita admixtis peteret pretium *communiter exigi solitum.* Non tamen excusanda· sunt *tales* mixtiones sive corruptiones, quæ res ad finem, ad (piem destinantur, reddant *notabiliter deteriores,* uti contingeret si res ratione mixtionis non amplius retineant *en,n* bonitatem, qua ejusmodi rerum emptores solent, aut, propter universalem consuetudinem, vix non debent esse contenti, ('icterum fateamur oportet, quamlibet commixtionem etiam de sc non stricte injustam, communiter tamen illicitam esse, utpote borne fidei ac securitati commercii adversam; nisi mixtio fiat ex rationabili causa, puta: ut obtineatur justum pretium, quod secus obtineri non posset propter extraordinariam bonitatem mercis, propter injustam taxationem Magistratus, propter injustam conspirationem emptorum, vel propter usum communem.

II. *De obligatione venditoris quoad rei venditer traditionem.*

986. — Venditor ex omni .Jure obligatur ad rei venditæ traditionem ; nisi forte obligatio ista ex legitima causa cessaverit, v. g. quia emptor non solvit pretium, vel quia post emptionem bonis cessit.

De ea jure nostro luee fere servanda sunt.

I. Si de immobilibus agatur, requiritur contractus solemnis *(a deed).*

II. Si de mobilibus a) " A delivery to the carrier, or to the agent of the buyer, is a delivery to the buyer himself." bi " As to the time of delivery and payment. the rule is, that when no time is agreed upon, they are concurrent acts to be performed forthwith." c) " When no place of delivery is specified in the contract, the law implies that it is the place where the article is at the time of sale." [1]

III. *De obligatione venditoris quoad rei venditer assecurationem (warranty}.*

\ota. Quie de accuratione dicturi sumus, solo naturali jure innixi dicemus,

[1] L IV. 823. * Praxis Conf. n. IL

[1] AVnlker, f]S1.

cum variorum Statuum hac de rc leges multum inter sc differant et in dies mutentur.

987. — Quilibet venditor per se censetur vendere tantum ac tradere talem rem, qua' ab emptore tuto possideri el ad usum destinatum adhiberi valeat ; atque ideo etiam quilibet venditor per se, *nisi contrarium fuerit stipulatum,* tenetur emptori rem venditam *assecurare (to warrant),* i e. pnestare, ut emptor rem emptam tranquille possidere, eaqtte frui possit.

Quum autem tranquilla rei possessio tollatur *per evictionem,* et fruitio rei *per ejusmodi vitia occulta,* quæ rem ad finem destinatum plane aut saltem notabiliter ineptam reddunt (quæ vitia in Jure vocantur *vitia redhibitoria} :* hinc duplex distinguitur assccuratio, a venditore debita, nimirum a) assccuratio contra rei evictionem *(warranty of the /ille),* et b) assccuratio contra rei vitia redhibitoria *(warranty of the quality).*

Ilis generatirn positis, jam pauca de utraque assecurationis specie, singillatim notemus.

Λ. *De assecuratione contra evictionem.*

988. — Quær. 1° *Quid sit evictio ?*

Re»p. Evictio est legitima deturbatio emptoris in possessione rei quam emit ; vi cujus emptor debeat rem a se emptam, sive totaliter sive partialiter, reddere alicui tertio, qui nempe certo probat, eam, sive totaliter sive partialiter, esse suam, vel saltem eam jure suo reali, puta, jure Inpotliecæ, gravari; ct qui proinde quod suum est legitime repetit, standO in juris naturalis principio : *res clamat ad dominum,* vcl insuper standO in sententia judicis, juxta terminos legis civilis evictionem decernentis. E. g. si Titius emit a Cujo, et, facta tnuiitione, jam possidet aliquam domum, quam deinceps Jacobus valide probat non pertinuisse ad Cajum, sed vere esse suam, ct quam proinde legitime a Titio reclamat ; tunc adest evictio respectu Titii, qui domum istam Jacobo, legitime reclamanti, reddere debet, et sic re a se emptti juste spoliatur, sive, ut aiunt Juristic, de rc u se empta evincitur.

Ex data autem evictionis descriptione liquet, eam non inepte distingui posse a) in *totalem* ct *partialem,* prout emptor dc re integra vcl de ejus parte tantum evincitur ; et b) in *naturalem* et *jaridico-civitem,* prout tundatur in solo jure natune, vcl insuper in jure civili, per judicem applicato.

9^9. - Quær. 2° *Jd quid venditor per ne (i. e. seclusa alia stipulatione) teneatur e.r ipso jure natura, erya innocentem, emptorem in casu evictionis ?*

Resp. cum distinctione : vel venditor fuit malie fidei i. c. satis novit rem esse evictioni obnoxiam, ct emptori id celavit ; vel luit bonie fidei i. e. periculum evictionis prorsus ignoravit.

Si *primum,* nempe si fuerit *mahe fidei,* venditor ex jure natune, ideoquc in foro conscientia tenetur emptori evicto reddere pretium ab ipso solutum, atque eum servare; omnino indemnem : quia emptorem vere decepit et simpliciter dicendus est injustus damnificator. - Quodsi evictio esset *partiulis lanium,* idem venditor emptori debet restituere pretium pro rata, et damna compensare ; imo debet, ad nutum emptoris, contractum rescindere, quoties pars, dc qua emptor evincitur, sit tam notabilis, ut per se præsumi posset, quod emptor sine tali parte contractum non iniisset ; quia tunc dolus venditoris vere dedit contractni causam.

Si *secundum,* nempe si fuerit *boncefidei,* venditor etiam ex jure natune tenetur emptori evicto reddere pretium solutum sive in toto sive in parte, prout evictio integra vel partialis sit ; modo pretium istud adhuc habeat in se vel in .equivalent! ; sed præter hoc ex jure natune ad nihil aliud in conscientia obligatus videtur; nisi forte, in casu evictionis *partialis,* ad rescindendum contractum, quando per se patet, quod emptor, spectata notabili parte, dc qua jam evincitur, noluisset contractum inire, si *tatis* evictionis periculum scivisset ; nam tunc ejus consensus omnino in *errore* fuit fundatus. Diximus, venditorem teneri ad reddendum pretium acceptum, *modo illud adhuc habeat iu se vel in rpqtiicalenti,* sive, ut alii dicunt, idem intelligente·· : *in quantum ex eo ditior factus est ;* nam si venditor borne fidei pretium illud forte insumpserit in ludum vel largitiones, ita ut cx eo

non sit factus ditior (quod accipe : si tales expensas secus non fecisset i ; tunc nec ad pretii restitutionem ex jure natura: obligari poterit, uti constat ex principiis, antea expositis dc obligationibus posses, sorts *bonce Jidei.*

990. Quær. 3° *Quid statuendum pro casu, quo venditor bonafide stipnlaverit,* v *reni non assecurare ?*

Resp. Tenetur reddere pretium, in quantum illud adhuc habet in sc vel in æquivalcnti.

Notu. Si malitia, ait S. Alph.,1 aut culpa judicis, aut vi alterius, aut negligentia emptoris res evincatur, venditor ad nihil tenetur; periculum enim *fortuitum* ad emptorem pertinet.

B. *De assecuratione contra rei vitia redhibitoria.*

991. — Ut omnis confusio præcaveatur, in antecessum hic monere liceat, tradenda jam de assecurationc contra \itia redhibitoria, simpliciter consideranda esse vdut supplementum tractationis, superius n. 975 seq. exhibitæ, de manifestandis a venditore mercis suæ vitiis. Quum enim in ea tractatione sermo tantum fuerit de obligatione, qme, *ex jure uaturcf,* venditori incumbit relative ad rei vitia, *ipsi cognita,* et consequenter de ejusdem obligatione erga emptorem, si ejusmodi vitia manifestanda non manifestaverit, ideoquc fraudulenter et mala tide egisse censendus sil ; hinc per se liquet, qmedam adhuc dicenda remanere de obligatione, qua· venditori *e.r jure naturce* incumbit, casu quo ipse rei vitia ignoraverit, ae proinde sincere et bona fide vendidisse censeri debeat.

992. Quær. *.Id quid venditor* HON.r. FIDEI *erga emptorem e.r jure nalurtP teneatur quoad vitia rei ♥endita ?*

Resp. Cum talis venditor nullum commiserit dolum, solutio quæstionis petenda erit ex doctrina, de contractibus in •renere tradita, *circa errorem.* Ea igitur doctrina supposita, statui potest ;

1° Si vitium sit *circa substantiam.* venditor horne fidei cx jure natune debet contractum rescindere et reddere pretium acceptum, in quantum illud adhuc habet in se vel in æquivalcnti.

2° Si vitium sit *circa quantitatem,* debet, pro quantitatis defectu, redder·· partem pretii, in quantum illud adhuc habet in se vcl in æquivalcnti.

3° Si vitium sit *erreu qualitatem, vere notabilem,* debet pro diversitate erroris, in quo fuerit emptor, vcl contractum rescindere et reddere pretium, in quantum, etc., vcl saltem contractum reduci rc ad aequalitatem, reddendo pro rata partem pretii, in quantum, etc. Excipiendus tamen hic videtur casus, quo venditor bona· fidei contrarium stipnlaverit et pretium acceperit huic stipulationi proportionatum ; nam tunc contractus potius est *aleatorium.*

1 L. IV. S00.

J λ[. *De obligationibus emptori».*

Tres dantur obligationes emptoris, quarum una est principalis ; dum duæ reliqua· sunt minus frequentes et accidentante.

Λ *De obligatione principali emptoris.*

993. — Principalis obligatio emptoris est : ut rem venalem justo emat pretio, illudquc debito loco ae tempon fideliter solvat.

B. *De duplici emptoris obligatione, minus frequenti et aceidenlaria.*

991.- *Prima obligatio, minusfrequens et accidentalis,* est obligatio isive expresse, sive saltem tacite, i. e. augendo pretium usque ad vulgare intimum) manifestandi venditori simplici ct ignaro bonitatem mercis, quam is vilioris vendere vidi, nesciens ejus valorem ; secus enim emptor non emeret pretio justo i e. non tanti, quanti in communi lestimatione res valet Neque i xeu-andu' est emptor, quando in tali casu a venditore ignorante petat, ut condonet, si forte res amplius valeat ; nam ejusmodi donatio esset invalida, utpote in ignorantia fundata, (icterum, ad rite intelligendam obligationem emptoris privdictam, adverte :

a) Eam obligationem probabiliter uon cousqhe extendi posse, ae si emptor deberet venditorem, etiam interrogantem, certiorare de *summo* rei valore ignorato nullam enim eum S. Alph.' apprehen-

1 L. IV. S19.

dere valeo injustitiam apud emptorem, qui juste emit, pretium infimum solvendo, et cætcroquin venditorem non positive decipit aut ad vendendum cogit. — Quod autem venditor ignoret, pretium illud esse intimum, per accidens se habet et ipsi imputandum est.

b) Eamdem obligationem non comprehendere casum, quo agitur de re, qme in communi æstimatione loci vilis habetur, licet emptor scientia privata majorem ejus valorem agnoscat ; neque casuin, quo et emptor et venditor, ignorantia laborantes, bona fide ineunt contractum quasi aleatorium, fortunæ se committendo.

Secunda obligatio, ininua frequena ct accidentalia, est obligatio emptoris ad candide et totaliter manifestanda venditori vitia pretii, si quæ forte hic et nunc existant, puta, si emptor monetas aut chirographa pro pretio solvit, quæ *hic* ›▮! *nane* sint dubii aut litigiosi valoris Dicendo autem : *hic et nunc,* satis innuimus, obligationem ejusmodi non attingere casum, quo sermo sit de pretio, quod hic et nunc est optimum, sed quod emptor privatim novit mox minuendum ob circumstantiam quamdam extrinsccam in futuro. Vide de hoc casu resolutionem antea traditam n. 973.

ARTICULUS II.

DE 1ᵛU E(IPl lS EMPTIONIS-VENDITIONIS SPEC1EHVS.

Quum varia omnino esse possit emptioms-venditionis materia, variusque plane emendi ac vendendi modus; hinc varia' etiam distinguuntur emptioni—venditionis species, de quarum pnecipuis, utpote in praxi plus minusve scitu necessariis, in hoc Articulo singillatim simul ac compendiose dicetur, nimirum : 1° de venditione cum pacto redimendi : 2° de venditione jurium incorporeorum ; 3° de venditione sub hasta, sive auctione publica; 1° de venditione per proxenetas et 5° de monopoliis.

§ L *De venditione cum pacto redimendi.*

Tonditmmil tmtr Kent. T. IV n 1H.'(4

995.— Venditio cum picto redimendi est contractus, quo venditor sibi reservat jus rein suam redimendi, sub conditione quod sumptus, meliorationem, vel similia resarciat.

996. — Quod attinet ad moralitatcm *hujusmodi tenditioni.a.* cui pro foro interno ‡ssimilai posse videtur *emptio cum pacto, quod rea empta, ad arbitrium emptoris, a venditore redimi debeat ;* hire cx doctrina satis communi Moralistarum statuere licebit :

Venditio vel emptio eum pacto redimendi de se est licita, modo rei pretium minuatur pro rata gravaminis, quod una pars, paciscendo jus redimendi, alteri parti imponit ; cum tale gravamen revera sit quasi pars pretii, quod proinde minui debet in quantum id postulat debita in contractu emptionis-venditionis æqualitas. Quapropter :

1 Si pactum redimendi tiat unice in gratiam venditoris et gravamen emptoris; venditor debet descendere in pretio pro æstimatione gravaminis, emptori impositi. Quanti autem gravamen illud æstimandum sit, id. spectatis adjunctis, prudentum arbitrio relinquatur oportet, quamvis non raro gravamen istud æquivalebit *terti#* vcl saltem *quart/e* parti pretii ; ita ut non raro quoque pretium pro *tertia* vel saltem *quarta* parte sit minuendum ; ct sic v. g. si pretium rei de se sit 100, et venditor eam vendit cum paeto redimendi in gratiam sui. tunc sæpius eam vendere debebit pro 65 75. sive, gencratim loquendo, pro pretio, quod, spectatis adjunctis, prudent um æstimatione determinatur.

2° Si vero pactum redimendi fiat unice in gratiam emptoris, et in gravamen venditoris; tunc e contrario emptor tenetur pretium augere juxta æstimationcm oneris a venditore subeundi.

3° Si denique pactum redimendi fiat in gratiam utriusque ; ita ut sci!., quoties venditor reddiderit pretium, emptor teneatur reddere mercem, et e contra, quoties emptor reddiderit mercem, venditor teneatur reddere pretium ; tunc servanda erit æqualitas pretii media; cum par utrique sit onus. Cfr. S. Alph.[1]

997. —Cæterum pro praxi quoad ejusmodi emptiones ac venditiones cum paeto redimendi adverte, eas quandoque fieri non animo emendi aut vendendi, sed animo plane usurario, nimirum ad palliandam, sub fallaci specie emptionis-venditionis, usuram in conventione latentem. Facile autem intelligitur, tales conven-

[1] L. IV. 812. sq.

tiones, ratione usune latentis, illicita» ac injustas esse, saltem quoties lucrum inde perceptum excédai auctarium, quod occasione mutui percipere liceat juxta superius dicta u. 972. Exemplum hujusmodi conventioni» usurariie præsto est in contractu Hispanice dicto molialra, quo quis rem majori pretio credito vendit, cum pacto ut emptor ipsi minori pretio, numerata pecunia, retrovendat. Cfr. S. Alph.l

§ 11. *De venditione jurium incorporeorum.*

Pranotandum.- Bona, quæ ad materiam emptionis-venditionis spectant, distinguuntur in *corporalia* ct *incorporea. Corporalia,* ut n. 593. 2) diximus, ea sunt, quæ suî natura tangi i. c. sensibus percipi possunt, vehit fundus, vestis, aurum similesque ns materiales. *Incorporea* sunt, quæ tangi nequeunt, utpote in mero jure consistentia, sicut jus hæreditatis aperta·, jus ususfructus et gencratim quæcumque credita. Hoc prænotato :

99 S. — Quær. *.Inia conscientia liceat credita aut chirographa, pecunia numerata, emere infra eorum calorem numericum !*

Præmissa distinctione inter chirographa privata, chirographa commercii *{drafts, for instance)* ct chirographa Statuum sive potius census publicos, in Gubernio fundatos *(bonds') :*

Resp. 1° *Quoad chirographa privata :* Manifestum est, ea multo minoris emi posse pecunia numerata, si sint incerta seu litigiosa vel difficilis solutionis ex parte debitoris; idque verosimiliter etiam si forte emptori præsenti, ob circumstantiam ipsi *specialem,* solutu facilia fiant ; cum pretium rei a communi æstimatione, non vero ex particulari ementis circumstantia determinetur.- Seria autem inter Doctorcs agitatur controversia, magis tamen speculativa, quam practica, de chirographis aut debitis, ut dicunt, *liguidis,* i. e. certis et pnvfixo tempore facile a debitore solvendis. Non pauci censent, talia quoque chirographa liquida paulo minoris emi posse; (piia emptio, etiam talis chirographi, non est emptio pecunia sed emptio *juris* ad pecuniam ; *jus* autem ad pecuniam ex communi æstimatione minus valet (piam pecunia præsens. Alii ccontra opinantur, ea minoris emi non posse, (piia *talia* debita, licet physice a pecunia præsenti differant, moraliter tamen loquendo ejusdem omnino valoris sunt. Verum, ut jam innuimus, controversia hæc magis speculativa videtur quam practica ; quia in praxi rarius emuntur ejusmodi debita, quin interveniat periculum difficilis solutionis, saltem in communi æstimatione, metu» molestiarum, damnum emergens, aut quid simile, quod justificat emptionem minori pretio. Ubi enim repetitur hodie debitmn ita in tuto positum, ut in securitate .-equivalent pecuniæ præsenti? Quapropter iri praxi primam sententiam tuto sequeris.

Resp. 2 *Quoad chirographa commercii:* Hæc chirographa æquiparari possunt chirographis *privatis,* (piando non sunt ex iis commercii creditis, (pia publice vendenda exponuntur in foro mercatorio *{exchange, stock-exchange]* ; si Vero hujusmodi chirographa ibidem publice vendenda exponuntur, tunc probabiliter resolvi posse opinamur cum Bouvier, ea emi ac vendi posse pretio, in foro isto currenti, idque non solum, si chirographa ista dirigantur ad aliam urbem ideoque de se aliquatenus periculosa sint, v g si chirographum, Baltimore? emptum, dirigatur Bostoniam. ibique tantum solubile sit ; sed etiam si in eadem urbe solvi debeant ; talia enim chirographa publice exposita habentur ut incret -, quarum pretium ex communi æstimatione crescit aut decrescit secundum circumstantias.

Resp. 3° *Quoad census publicos :* Census isti ex communi æstimatione cujuseuinquc regionis lequiparantur mercibus ordinariis, (piarum pretium crescit aut decrescit pro circumstantiarum diversitate. Unde procul dubio licitum videtur, eos emere ac vendere currenti pretio.

§111. *De venditione sub hasta sive de auctione publica.*

999. — Nomine *venditionis sub hasta,* strictiori sensu juridico, ea tantum intelligitur venditio, (pia ex edicto judicis res quiedain venales, puta, bona debitoris solvendo imparis, publice emendie exponuntur plus offerentibus. \ulgo tamen eodem nomine generat ini designari solet quævis venditio, in (pia res vendenda per

ʿL. IV. 813. 2 L. IV. 829.

præconem proclamatur, cujusquc licitatio admittitur, et ultima: licitationi res addicitur. Passim etiam hanc venditionem vocant *auctionem* publicam, eo (piod ex parte emptorum perficiatur *licitando,* ita ut posterior licitator adaugeat pretium, a priore oblatum,

1000. — *Penditio sub hasta* sive *auctio publica* ubique gentium in usu est, a legitima auctoritate approbatur, et de se quoque nil injusti continet. Unde procul dubio in conscientia est licita; ea tamen lege, ut servetur pretium, quod in *tali* venditione *justum* censeri possit. *Justum* autem in publica auctione, cum S. Doctore Alphonso, censeri potest pretium illud, (piod publico emptorum licitandum concursu determinatur; etiam si descendat infra pretium *vulyare* intimum, vel elevetur supra *vulyare* summum; dummodo revera absint fraudes, qme, proh dolor! in hac venditionis specie frequentius interveniunt, tum ex parte officialium, tum ex pirte ipsorum venditorum, tum ex parte emptorum concurrentium :

1001. — *Ex parle praconum* præcipuc intervenit fraus: si rem vendendam citius solito alicui adjudicent eum detrimento venditoris; aut si ante tempus venditionem incipiant, ut res, deficientibus emptoribus, minori pretio vendatur.

1002 *Ex parte ipsorum venditorum* pnecipue intervenit fraus : 1° Si *positive* occultent rei vitia, vel exponant rem pro re, aut rem defectuosam pro integra, nisi tamen eo in casu, dc more solito, res defcetuosa simpliciter vendatur *sicitti est.*[1] Item 2° *per se loquendo,* i. e. spectata originaria auctionis publica? indole, si ipsi per se lieitent aut alios fictos licitatores subornent ; vel si rem retrahant, ubi minus pretium offeratur. Vcrumtamen *per accidens,* nempe : ratione contraria? praxis, hodiedum fere universalis, aliquantulum mitius pronuntiari posse opinamur ; quia ratione istius praxis ipsi mictio publici alteram quasi naturam induisse videtur . ita ul imprudenter jam damnaretur venditor, (pii rem sic retraheret vel ipse per se licitarct, cum non irrationabiliter pr.csumere liceat, emptores hoc scientes, et idem in simili occasione facere paratos, juri suo renuntiare, ideoque nullam ipsis fieri injuriam.

1003. — *parte emptorum* præcipuc intervenit fraus. 1° Si alios vi aut dolo v. g. mendaciis aliisve mediis *injustis* impediant quominus pretium adaugeant ; non autem si alios simpliciter rogent precibus non importunis, uti communiter practicatur. 2° Si procurent ut licitatio citius, quam par est, finiatur et res mite tempus sibi adjudicetur. Item 3° *per se loquendo* etiam, si emptores inter se *conveniant* ne lieitent aut ne plus oilerant ; excepto tamen, juxta multos, casu, (pio emptores essent societate conjuncti, aut quasi-conjuncti ut fratres, amici, etc.; eum in hae hypothesi faciant quasi unam personam moralem, et durius ab ipsis exigeretur, ut adversum se invicem lieitent. *Per accidens* vero, — nimirum: ubi vigeat praxis, supra assignata, (piod venditores ipsi per se vel per alios lieitent. atque rem suam retrahant, quando minus pretium offeratur; — etiam injustitia? arguere non anserini emptores, qui *pacto inter se conveniunt,* ne. ultra *moderatum* pretium licitare valeant; si enim venditor licitando ac retrahendo rem expositam impedire possit, quominus pretium nimis decrescat ; «equitas quoque postulare videtur, ne conqueratur, (piod emptores conveniant ne pretium *nimis* augeatur. An autem eodem titulo, quod venditor rem retrahat, etc., excusari adhuc possit emptor, qui cæteris pecuniam dat aut promittit, ut a licitando abstineant, atque ita res a se *moderato* emi possit pretio; qmestio valde ardua est, dc qua Auctores passim silent, dum pauciores, eam per transennam attingentes, stant pro responsione negativa, cui communior quoque timoratorum sensus et praxis suffragari videntur. Equidem memor sapientis moniti S. \ntonini : neminem peccati esse damnandum, nisi de eo *satis constet,* præfatum emptorem a suspecta hujusmodi agendi ratione ante factum en xe absterreo, sed post factum absolute damnare non pnesumo Qttod attinet ad casum, non raro occurrentem, (pio aliquis ab emptore pecuniam acceptaverit sub conditione mm licitandi, dum nullam reapse habuerit licitandi intentionem; non videtur, pecuniam emptori restitui debere, eum saltem jus licitandi, (pio se abdicavit, pretio dignum sit. (’fr. n. 857. 1°. II.ee omnia autem dieta sint pro sola hypothesi quod venditor rem suam retrahere possit,

[1] Vide supra n 975. a· ct 98 k

etc., minime vero pro casu, (pio venditor id de facto aul dc jure non valeat, uti contingit v. *g.* in *judiciali* venditione sub hasta.

I(104. *Notandum.*— Ad dijudicandas diversas, quæ in auctionibus publicis hodiedum praeticantur artes ac machinationes, ad hæe duo, collective sumpta, maxime attendas oportet :

u) Ad ipsam talis venditionis naturam, nimirum, (piod auctio publica sit quasi contractus aleatorius, ad cujus justitiam pertinet, ut quoad commoda speranda et incommoda metuenda per se squalis sit conditio venditoris ab una, ct conditio emptorum ab altera parte ; ita ut fraus adesse censeatur, ubi ordo hujus venditionis ab alterutra parte sic subvertitur, ut debita ista evanescat squalitas ; ac deinde :

b) Ad praxin alicubi *communiter* vigentem ; quamvis enim praxis communis, etiam timoratiorum, non necessario praebeat ineluctabile argumentum pro contractus justitia ; regulariter tamen præbet fundatam illius justitiæ præsumptionem, (piam certo reprobare confcssarius non debet, nisi satis constet de ejus falsitate, quemadmodum antea jam monuimus cum S. Alph. Nimis tamen emptoribus laxarentur habcnre, si *qua principium* practicum assumeretur, venditores, artes committi solitas cognoscentes, sese iisdem voluntarie subjicere, eo ipso (piod res suas per modum auctionis publics vendendas proposuerint.

§ Iλ. *De venditione per proxenetas.*

1005. — λ cudit io per *proxenetas* ea est, ❡ua non fit immediate ab eo, ad (piem res vendenda pertinet ; sed ex ejus mandato aut commissione ab aliis, qui *proxeneta!* dicuntur.

Circa hujusmodi venditionem et emptionem specialia quædam notanda occurrunt a) respective ad proxenetas in genere, et b) respective ad illos proxenetas in particulari, (pii tales sunt ex officio.

1006. 1. *De proxenetis in genere.*— Quoad *proxenetas in genere* luce una tantum moveri solet difficultas :

I>i proxeneta, qui rendit SUPRA *vel emit* infra *pretium, sibi a principali suo designatum, Urite possit* excessum *pretii designati sibi retinere ?*

Itesp. Per se loquendo negative ; quia proxeneta, (pia talis, nullo per se gaudet titulo justo ad aliquid sibi retinendum. Attamen *per accidens,* nempe, ob adjuncta particularia, ejusmodi titulum halwre ct consequenter licite sibi aliquid retinere poterit, videlicet :

a) Si proxeneta lalwre suo *extraordinario ac indebito* aut *speciali* industria sua rem vendendam mclioravit, atque *ideo praeite* eam pluris vendidit ; nam fructus industria industriam sequuntur.

b) Si dominus rei expresse aut æquivalenter déclarasse!, sc nihil ultra pretium designatum a proxeneta exigere ; uti saepius contingere asserunt, ubi dominus pro labore proxenetæ nullum assignet stipendium.

c) Si proxeneta, sedulo adhibita communi diligentia, et pretio majore non invento, rem sibi met ipsi ct suo periculo vere ac valide emat, eamque *postea pluris* vendat, solvatque domino solum pretium designatum.

d) Denique licite potest proxeneta sibi retinerv residuum pretii, a principali suo dati aut determinati ad aliquid emendum, quoties *lotum* illud pretium determinatum impendi debuisset, nisi venditor pretium *in gratiam ipsius proxeneta* minuisset, ct sic v. g. sartor, deputatus ad emendum in officina pannum aliaquc necessaria pro vestimentis conficiendis, ct ceteroquin fideliter negotium domini gerens, licite sibi retinebit *eam* partem pretii, *quam* otficinarius sartori in ipsius gratiam remisit seu donavit, puta, quia officinam suam frequentat, etc. Monet tamen S. Alphonsus, in hujusmodi casibus caute procedendum esse, ne justitia hedatur; cum. experientia teste, non raro contingat, quod otlicinarii simulent se sartoribus aliisve proxenetis aliquid donare, dum revera dominus, si ipse officinam adiret, pro eodem pretio diminuto rem obtineret.

1007. U- *De proxenetis ex officio.*— *Proxenetas ex oj/icio* dicimus illos, (pii negotiatoris intermedii *munere* funguntur, et lingua vernacula solent nuncupari *brokers, commission - merchants.* Hisce utique negotiatoribus intermediis eadem, ❡ua proxenetis in genere, incumbit obligatio, mox descripta, quoad pretium ma-

jus nut minus ; sed magis speciales ab illis committi possunt fraudes, quas hic summat im referre utile visum est.

Fraudem igitur committunt :

1) Dum pretium rei empta· majus, vel vendita· minus, quam revera fuerit, in rationibus suis notant aut notandum curant.

2) Dum rem pretio majori quam facile haberi possit emunt, ut ita majus sibi auctarium procurent.

3i Dum mandanti damnum inferunt incrces deteriores emendo.

4) Dum in taxandis rebus, v. c. agro, domo, pretium justo minus vel majus eis assignant.

5) Dum sine justo titulo mcrccdem vel auctarium exigunt majus illo, (piod consuetudo permittat.

§ V. *De monopoliis.*

100S. *Monopolium* juxta vim ipsius nominis, derivati a Gra-co *μovo . solus,* ac πωλ<ω, *vendo,* significat venditionem unius, sive ab unico factam venditore ; atque ideo convenienter accipitur pro : potestate exclusiva vendendi, penes imum, vel paucos tantum, existante.

Monopolium gencratim distinguunt iu *publicum* ct *privatum. Publicum* est monopolium, si *publica* auctoritate constituitur, (piod quidem contingere solet dupliciter, nempe : a) quando auctoritas publica sive Gubernium «ibimetipsi, (pia tali, venditionem cuiusdam mercis reservat, et hac latione communitati imponit quasi tributum indirectum; b) (piando auctoritas publica uni aut paucis tantum civibus concedit privilegium certas merces vendendi, cum exclusione aliorum.—*Privatum* est monopolium, si unus, aut plures per modum unius, privata sua auctoritate, machinatione ac industria efficiunt, ut vel ipsi soli certas merces vendant, vel ut merces suas non vendant nisi tali pretio.

1009,- Quær. *(n monopolium sit licitum ?*

Resp. 1 Monopolium *publicum* cx omnium confesso licitum est ; modo justis nitatur causis, et insuper caveatur, ne monopolii privilegiati pretium mercis ultra terminos justi adaugeant.

Rrxp. 2° Quoad monopolium *privatum* imprimis distinguendus est triplex, quo haberi potest, modus, nimirum : a) impediendo, ne mercatores extranei merces ejusdem generis advehant ; vel b) emendo omnes merces ejusdem generis ; vel c) conspirando cum aliis, ut nemo merces vendat minoris. Hae autem distinctione attenta, sic statuendum esse videtur.

1010. *Regula prima.*- Quando unus aut plures impediunt, quominus aliunde merces advehantur ; inquirendum est, quibusnam mediis id efficiant. Si ad ioc utantur vi vel fraude aut aliis mediis *injustis;* certo peccant contra justitiam et ad restitutionem tenentur tum erga extraneos mercatores, tum erga concives, (pii per injuste impeditam mercium importationem damnum patiuntur. Si vero nulla adhibeant media *injusta,* peccati, *saltem injustitia·,* damnari non posse videntur.

Dico : *saltem injustitia ;* nam impedientes, etiam sine injustitia, mercium importationem, tunc utique.peccarent contra *caritatem* proximi, si ita agant absque recta causa, puta: sine causa obtinendi honestum lucrum, vel præcavendi, ne ipsi et. concives merces suas viliori pretio vendere cogantur. Caritas enim vetat, ne sine recta causa proximo etiam occasionem tantum damni pnebeamus.

1011. *Regula secunda.* — Si unus aut pauci *omnes, ve!fere, omnes,* alicujus generis merces, *qua ad vitre sustentationem et communem convicium necessaria: sunt* v. g. frumentuin, oleum, sal, etc., emunt, ut postea eas vendant *supra· pretium summum, quod, secluso monopolio, curreret,* ex sententia. (piam S. Alph.1 vocat communem ct veram, peccant contra justitiam ; (piia in hac hypothcsi vera sunt causa, cur pretium *injuste* augeatur.

Diximus autem : 1° si *omnes vel fere omnes* alicujus generis merces etc. ; nam ad communem mercatorum industriam, utique licitam, pertinere videtur, ut hujusmodi merces, remanentes postquam cives sibi sufficienter procuraverint, prefio jam currenti emant, ut postea cas vendant moderato aliquo lucro.2

Diximus : 2° merces, *qua· ad vita sustentationem et communem convictum necessaria sunt ;* nam. si agatur de rebus nullatenus necessariis, sed voluptuariis tantum, puta, de gemmis pretiosis, etc., regula proposita applicabitis non est, uti

1 L. IV. 816. 2 H. A. Tr. X. 183.

facile int« lliires cx supra notatis *de talium rerum pretio,* n. 965.

Diximus: 3° ut postea eas vendant *supra pretium summum, iptod, secluso monopolio, curreret ;* nam si postea in vendendo non excedant, pretium suminum, quod, secluso etiam monopolio, curreret ; non videntur peccare contra justitiam ; quia non sunt causa, cur pretium augeatur *injuste;* imo, juxta multos, neque peccant contra caritatem, eum caritas non obliget proprium negligere commodum ad incommodum proximi pnecavcndum. Debito tamen caritatis ordini videtur adversum, quod unus hujusmodi venditor etiam alios inducat ad similiter vendendum, atque ita civibus, sine recta causa, pnecludat viam minori pretio merces emendi.

1012. *Regula tertia.* — Quando *plures* conspirant, ut non nisi *tali* pretio vendant, iterum distinctione opus est. Si ita conspirent in pretium *supra summum,* peccant contra justitiam et ad restitutionem tenentur; si vero ita conspirent iu pretium *summum* tantum, noti peccant quidem contra justitiam ; sed, ex communi doctrina, *contra caritatem ;* (piia caritas, licet te non obliget ad vendendum infra pretium summum, videtur tamen te obligare ad non dissuadendum aliis, ne minori pretio vendant; sicut, esto caritas te non obliget ad dandam eleemosynam, ridetur tamen te obligare ad non dissuadendos alios, qui eam largiri volunt.1

l'orro, quæ in regula hac tertia statuuntur de *venditoribus* conspirantibus, eadem etiam, ut recte monet Carrière, applicari debent *emptoribus,* conspirantibus in pretium *infra* infimum (quod est contra *justitiam),* vel in pretium infimum tantum (quod est contra *caritatem}.* Atque idem communiter applicant *opificibus,* qui, (uti hodiedum frequentius practicatur, pnesertini a membris perniciosa· societatis, vulgo dictæ *Internationale}* mutua conventione sibi promittant, se tale opus non facturos aut non perfecturos, nisi *(ale* pretium accipiant ; et, vice versa, etiam *dominis,* qui opifices ad operandum minori pretio ex mutua machinatione conducunt. Quamvis enim luec omnia non sint monopolia stricte dicta, ex iisdem tamen principiis de hisce judicandum est.

1 L. IV. 817.

CAPUT II.

DE SOCIETATE ET TRINO CONTRACTU.

ARTICULUS I.

DE SOCIETATE *(Partnership').*

1013. — *Definitio.* Est duorum vel plurium conventio aliquid conferendi ad lucrum ex eo percipiendum, lucro ct damno pro rata communicato. — *Aliquid,* ut pecunia, merces, industria, labor. - *Conferendi,* ct non in -ocium transferendi : nam societas non convertitur cum condonnnio *(joint property).* Quare inter fratres et sorores non ideo (i c. præciso pacto) cxi.-tit societas, quia habent patrimonium indivisum et de communi mensa vivunt.— *Lucro* et *damno* etc. Hinc *per se* socius non est, cui ut ministro aut proxeneta? certa lucri quota in compensationem laboris constituitur, nec qui pecuniam mutuo dat mercatori, ut cx lucro mercatorio ratam accipiat partem.

Conditiones : 1. ut sit æqualitas i. e. jus ad lucrum pro rata rei collatæ ; 2. ut, nisi ex pacto damnum et sors communia sint, sortis periculum ad sortis dominum spectet ; 3. ut quisque subeat onus damnorum et expensarum, ⁊qua intuitu societatis adveniunt ; qui tamen socii culpa obnoxius factus est creditoribus, in conscientia non tenetur solvere ante sententiam. — Qui vero portionem parvam habet, v. g. decimam sextam, licet in picrisque Statibus de toto societatis debito teneatur, in conscientia satisfacit, si pro rata parte ⁑im portionis solvat. — Quoties societas ⁑nitui €harta public® sanctione munita *(incorporated),* sociorum singulorum bona, nisi contrarium in Charta statuatur, non sunt creditoribus obnoxia, sed ea tantum, quæ cœtus sunt (i. e. *the capital stock) .*1 4. ut quisque diligentiam camdem adhibeat in societate, ae in negotiatione privata.2 Patet, defectu conditionum sub 1. et 3,injustam esse societatem Leoninam (ita dictatu a fabula leonis absque sui periculo aliarum ferarum venatum participantis),qua alter lucrum communicat quin aliquid conferat, aut alter lucrum tantum, alter damnum sentiat.

101 L *Resolves.-* Peccant et ad restitutionem tenentur socii: 1° Rebus communibus utentes in privatum suutn com-

1 Kenr Tr. XI 134. a L. IV. <J0j yo; q. IV

moduli), aliis invitis. 2° Privato studentes lucro, dum communi vacare debent. 3° Res communes prodigentes. 4° Non conferentes in commune ænirium quidquid negotiando acquisierint. 5° Négligentes suas partes implere. 6° Temere sc implicantes negotiis, quæ felicem exitum vix sunt habitura,l sociis insciis aut invitis. 7° Invito socio et sim· causa certo excusante ante tempus e societate recedentes.

Nota. — Ut fideles casus de contractu societatis proponentes rite intclligi possint, non inutile esse judicavi quosdam juris terminos ad rem spectantes explanare.— 1. *Limited* partnerships consist of one or more persons jointly (ὐ/ *solidam)* and severally *(pro rata)* responsible, who are called *general* partners, and one or more, whose liability extends no farther than the fund furnished, and who are called *special* partners. 2. A *dormant* partner is one who participates in the profits, but does not appear to the world as a partner. When discovered, he is responsible for the engagements of the firm as if his name had appeared therein. 3. A *nominal* partner is one who has no actual interest in the trade or its profits, but lends his name and credit to a firm, or in any manner holds himself out as a partner therein. He incurs the liabilities of a partner, not as between himself and the linn, but as between himself and third persons dealing with the firm, if such holding out has come to the knowledge of such third persons. A nominal partner, however, is to be distinguished from a person receiving by way of annuity or otherwise a portion of the profits of any business, in consideration of the sale by him of the good-will of such business, i. e. of the sale of the right to use the name of the firm. Such seller is not deemed to be a partner, nor to be subjected to any liabilities incurred by the buyer. 4. *Articles of association* are the rules by which the partnership is to be governed. 5. *Joint-stock company.* This name usually designates a partnership in which the capital is distributed by shares among a large number of partners. Legally they possess none of the peculiar attributes or powers of corporations, except as conferred by statute.

1 Kenr. Tr. XI. 135.

ARTICI LUS II.

PE THING CONTRACTU.

In contractu societatis fieri potest, ut quis sortem suam servet indemnem, et insuper certum lucrum percipiat, si nimirum ad contractum societatis adjungantur duo alii, assecurationis scii, et venditionis, cujus exemplum vide si lubet apud S. Alph. L. IV. n. 908 *initio.*

1016. — Quær. *An Irinus contractus sit licitus t*

Resp. Duplex est sententia *probabilis* inter Theologos. Utramque exponit S. Alph.l (’uni. Ecclesia permittente, licitum sit auctarium, occasione mutui, exigere, ad praxiin hic contractus non amplius spectat.

—«—

CAPUT III.

de locatione *(Lease').*

1017. — Locatio est. contractus, quo usus, vel fructus rei, aut personæ opera pro certa mercede ad tempus ab uno accipitur et ab altero conceditur. Qui rem tradit in usum vel utilitatem alterius, dicitur *locator (Lessor)* ; alter *locatarius* scu *conductor (Tenant* or *lessee)* nuncupatur. Porro varia? numerantur locationis species: 1° locatio ædificiorum : 2° agrorum ; 3° animalium ; 4° laboris et famulatus, (o) p. 482.

I. *Regula locationis generales.*

1018. Principia .— 1° Locatarius generatim potest sublocare, nisi aliud fuerit stipulatum, vel inde locatori detrimentum fiat. — 2° Locatio 2 non solvitur per mortem contrahentium, sed ad hæredes transit. — 3° Si tempus locationis non fuit determinatum, cessare potest ad arbitrium alterius contrahentis, dummodo alterum congruo tempore moneat juxta locorum consuetudinem et leges, ct rei locatæ naturam. — 4° Si locator rem locatam vendiderit, non potest expelli locatarius, sed terminus locationis est expectandus.

i L. IV. 908.

- Nisi sit operæ *personalis.*

II. *Obligationes locatori».*

1019. — 1 Tenetur aperire vitia noxia rei locanda·. — 2° Præsüire debet, ut locatarius tranquille ea fruatur.— 3° Expensas necessarias rei locata: reparandæ sustinere ipsi incumbit.----1° Formam rei locata· absque consensu locatarii mutare nequit. (p) p. 483.

11 [. *Obligatione» locatarii.*

1020. — 1° Debet uti re locata tanquam bonus paterfamilias, ad solum finem locationis. — 2° Tenetur ea reticere vel reparare, (pue culpa ipsius perierunt, aut deteriora facta sunt. — 3° Ne in foro quidem externo tenetur de damnis, quæ subit res locata, nisi probetur ea culpa sua, saltem juridica, evenisse. — 4° Tenetur pensionem statuto tempore solvere, id-(pie cum auctario legali a die, quo solvenda erat, si tempore statuto non solvit.

1021. Quæsita. — Quær. 1° *Quid Juris, si domus locata incendio pereat ?*

Resp. 1° In foro conscienti© locatarius ad nihil tenetur, si absque ulla ejus culpa, etiam juridica, fuerit incensa ; imo *probabiliter* etiam, si ex sola culpa juridica perierit.

Resp. 2° Nec locatarius de damno tenetur in foro externo, nisi probetur, illud accidisse cx culpa, saltem juridica, locatarii.

Quær. 2' *Quid speciatim de locatione operum ?*

Resp. 1° Conductor famuli vel operarii tenetur cum eo de justa mercede convenire, (pialis est, quæ communiter talibus dari solet.

Resp. 2° Si determinatio mercedis fuit relicta ad conductoris arbitrium, hic justam, saltem intimam, dare debet. Herus autem, famulum ante tempus dimittens sine sufficienti causa, damnum inde emergens resarcire tenetur.

Resp. 3° Si famulus vel operarius ultro sese olferat, tuque eo non egeas, sed ex caritate tantum suscipias, quid ei dare debeas, resolve cx dictis n. 710. q. 1°.

1022. — Quær. 3° *An locatarius agrorum teneatur integram pensionem soltere iu casu sterilitati», ob grandinem, vel aliud infortunium extraordinarium ?*

Resp. Jure *communi Affirm.,* si pensio solvenda sit pecunia.1

Quær. 1° *An tributum rei locata› solvendum sit a locatore, an a locahirio ?*

Resp. Per se, seclusa speciali conventione, locator tributa solvere debet ; quia non solum est rei dominus, sed ne usumfructum quidem transtulit, nisi modo successivo et de die in diem. Secus autem dc usufructu pleno et proprie dicto, ut dictum est supra n. 678. II. 2.

1023. — Quær. 5° *An nuntius proficiscens in certum locum, licita possit a pluribus integram accipere mercedtrm ?*

Resp. 1° De aurigis nulla difficultas, quia talis est consuetudo. — Ita *communiter* Theologi.

Resp. 2e De nuntio duplex est sententia probabilis.— Recole dicta supra, n. 831. q. 1°.

Nola. — Ad contractum locationis referendus contractus alicujus operis conficiendi. de quo quisque consulat Status sui leges. Generatim standum est pactis conventis. Non raro in hoc contractu apud operis susceptores *(the contractors)* occurrit casus *mutua conspirationis in pretii augmentum,* vel etiam casus *publica licitationis, plus minusce impedita.* Hujus modi autem casus, attentis prudenter circumstantiis, resolvere erit ex traditis de *Auctione publica,* n. 999. sq., ct de *Monopolii»,* n. 100S. sq.

CAPUT IV.

DE CAMBIO *[Exchange).*

1024. — Cambium est permutatio peluniie cum aliquo lucro campsoris *(Money-changer, Banker).* Cambium tamen in genere idem sonat, ac permutatio sive in pecunia, sive in aliis rebus.

Cambium *hodie* duplex tantum distinguitur, scilicet cambium *manuale* seu *minutum,* ct cambium *locale* seu *per litteras·* Prius fit, eum permutatur pecunia unius formie vel materia· eum pecunia alterius lornuc aut materia·. Posterius autem locum habet, quando pecunia pnesens commutatur cum pecunia absente et alio loco solvenda.

1 Kenr. Tr. XI. 43.

Si in cambio manuali pecunia ejusdem gentis permutatur, nulla nunc exigi solet pro permutatione merces, sed sola valoris currentis differentia *(premium)*·. iis vero, qui commutant pecuniam unius gentis pro pecunia alius gentis, licet lucrum moderatum percipere. Plerumque cambium non tantum inter diversas gentes, sed etiam inter diversas urbes ejusdem gentis, quin ct inter cives ejusdem urbis fit *per littera».* Campsores enim nunc ubique inter se commercio litterarum junguntur : unde si v. *g.* Neo-Eboraco pecunia alio transmittenda sit, non monela transmittitur, cum sine periculo et majoribus sumptibus id fieri non posset, sed pecunia campsori Neo-Eboracensi traditur, obtentis ab eo litteris, quibus alio illo in loco pecunia ista ab eo ad quem transmittenda erat, obtineri potest. Litteræ istæ vocantur *" bills of exchange."* Ab his catenas differunt littenc dictæ *"promissory notes,"* quod prioribus alius jubetur aut rogatur pecuniam alicui solvere, posterioribus peculii» solutio alicui promittitur. Litteris, quæ dicuntur *" checks"* vel *"drafts,"* nummularius (« *hanker*) jubetur aut rogatur ab aliquo, qui opera ejus sæpe utitur *(a customer),* ut tertio cuidam aut hujus mandatorio *{to his assignee or indorsee),* aut cuicumquc litterarum possessori *(lo the bearer)* pecuniam solvat statim ac postulatur *(on demand).*[1]

1025. Principium. — Licitum est cambium *reale,* sive minutum, sive locale, modo lucrum non excedat pretium currens ; quod quotidie in foliis publicis annuntiari solet. Halio est, quia sunt varii tituli ex quibus campsor lucrum percipere potest, scilicet 1' industria, qua copiam pccuniie in longinqua regione vel in alia ejusdem regionis urbe impetravit, ut aliorum commodo inserviret ; 2° damnum emergens ex infortuniis debitorum ; 3° expensæ et curæ in detinendo telonio.[1]

1026. *Nota.* — Divisio cambii in *reale* seu *verum,* ct *fictum* seu *siccum* hodie ad res antiquatas pertinet. De ca tractat S. Alph. L. IV. 853. 854.

CAPUT V.

DE CENSU.

1027. —Census est jus pensionem annuam percipiendi ex re vel persona. Censsus est :

1° *Reservativus,* id est, pensio annua percipienda ex re, v.g. agris, ædibus, quoad fundum alienata *(rent-seck* [siccus] or *barren rent).*

2° *Consignations,* id est, pensio annua percipienda ex re aliena *(rent charge)* vel ex persona *(annuity)* titulo emptionis.

3° *Realis* vel *personalis,* prout pensio

[1] The person making an order or request for the payment of a sum of money, is called *the drawer ;* the person to whom it is addressed, *the drawee,* and, if he accepts it by signing his name under the name of the drawer or on the face of the instrument, *the acceptor;* the person in whose favor it is made, *the payee.* The owner of a bill is called *the holder,* or, where it is transferable by delivery, *the bearer.* In a promissory note the promissor is called *the maker;* and the proniissce is called *the payee.* — A bill is said to be " *at maturity" when* it becomes due, and to be *"taken up"* when it is paid; and when a person is said *(o" retire"* n bill, it is generally meant that he pays it before maturity ; but sometimes the term is applied to a payment by the acceptor at maturity. Indorsements are either »/i /«//or *in blank.* \ full or special indorsement is one which mentions the name of a person in whose favor it is indorsed. An indorsement in blank is one which is effected by the holder merely writing his owu name on the bill (usually and properly on the back of it), without making it payable to any one *in particular.* — Where the drawee cannot, will not. or does n«>l accept some other person sometimes accepts the bill for the honor of one of the parties (acceptance *for honor).* 'Die refusal to accept or pay a bill is technically termed *dishonor.* The acceptance for honor is generally, if not invariably, after *a protest,* and hence is often termed an *acceptance supra protest.* —The words *"at sight"* or " . . . *after sight* " designate the time when a bill is made payable; the words "on demand" denote that the debt is due and payable immediately, so that an action will be a sufficient demand. But though a bill or promissory note be expressed to be payable on or after a particular day, time, or event, yet it is not really payable till the expiration of a certain number of days afterwards. These days ❀n called " *dags of grace."* Their number depends upon usage in some of the States, and in others the subject has been regulated by statute. — A paper is called *negotiable* when the legal right to that which is secured by it. and the right of action on it in case of default, are transferable from one person to another, so as to enable the latter to sue upon it in his own name. Such arc, generally speaking, bills of exchange, promissory notes, checks, or drafts.

[1] L. IV. 851, 853. Kcnr. Tr. XI. 127.

in rc frugifera constituitur, vel in persona: labore et industria.

4° *Temporarius,* vel *perpetuus,* aut *vitalities,* prout constituitur ad tempus, v. g. ad 20 annos, vel in perpetuum, vel ad vitam hominis.

5° *Redimibilis* ex una vel utraque parte, prout ad nutum alterutrius vel utriusquc redimi potest ; vel *irredimibilis,* si cx pacto venditor seu censuarius se liberare non possit per capitalis restitutionem : tunc emptor, seu ccnsualista necessario jus suum in censum servat.

1028. Principia. — I. Quilibet census reservativus est licitus ; quia quilibet, rei suæ proprietatem transferens, potest partem fructuum illius sibi reservare, modo pro rata reservationis pretium imminuat.

II. Census consignativus realis, tuin fructuarius tum pecuniarius est licitus, quia jus ad partem aliquam usufructus, vel ad pensionem annuam, vendere et emere licet.

III. Conditiones cædem generatim ad censum requiruntur de jure naturali, ac ad venditionem, scilicet 1° bona fides; 2° assecuratio sufficiens ex parte ccnsuarii erga censualistam ; 3° pretium justum, quod lege vel æstimatione communi determinatur.

1029. Quæsita. — Quær. *An census consiynativus personalis sit licitus I*

Itesp. Affirm., saltern de jure naturali, modo serventur debitio conditiones; quia jus recipiendi pensionem cx alterius labore, industria, etc., . . . tam est pretio æstimabile, quam jus illam percipiendi cx rc frugifera.[1]

Quær. 2° *An census* redimibilis *sil licitus ?*

Itesp. Affirm., saltem cx parte ccnsuarii, sicut retrovenditio licita esse potest.

1030. — Quær. 3° *An possit esse, redimibilis ex utraque parte ?*

Itesp. Affirm., probabilius, quia est vera venditio, ct emptor non debet esse deterioris conditionis ac venditor, modo sit borne fidei, ct aliunde æqualitas servetur.[2]

1031. —Quær. 4° *An licitus sit census vitalitins ?*

Itesp. Affirm. Est enim contractus aleatorius, nec ullatenus juri naturali repugnat.

1 L. IV. 840. a L. Iv> 8i3.

Sequentes autem conditiones requiruntur.

1° Habenda est ratio aetatis vel sanitatis personæ.

2° Censuarius non potest se redimere, nisi ex voluntate censualistæ ; nec censualista capitale repetere potest, nisi in quantum censuarius promissas securitates non pnebeat.

Nota. Apud nos rarus est contractus census. De eo agit Kent. T. 11. n. 460 sq.

CAPUT VI.

DE CONTRACTIBUS SUBSIDIARIIS, SEU DE FIDEJUSSIONE, PIGNORE ET HYPOTHECA.

Contractus isti dicuntur subsidiarii, quia adhibentur ad securitatem alterius contractus. De singulis breviter dicemus.

ARTICULUS I.

DE FIDEJUSSIONE.

(Bond, Bail-bond, Security, Recognizance.)

1032. — Fidejussio est contractus, quo (piis alienam obligationem in se suscipit, si non solvat debitor principalis.

1033. Regulæ Fidejussionis.— 1° Fidejussor non obligatur strictius quam debitor; nam accessorium sequitur naturam principalis : quare si hujus obligatio, ob vitium tituli creditoris, sit invalida, erit et illius.

2° Tenetur erga creditorem de tota et sola obligatione quam suscepit, sed cum *beneficio excussionis* sive *ordinis* i. e. regulariter non ante obligatur quam creditor debitum a debitore principali juridice petierit, ct constet hunc non esse solvendo. — Dixi 1 : *de . . . sola* etc. Cessat igitur fidejussionis vis, si quid in obligatione novetur absque consensu fidejussoris. E. g. fidejussisti pro debito post mensem solvendo. Si creditorem inter et debitorem principalem, absque tuo consensu, convenerit, ut debitum post 36 dies solvatur, aut parte debiti accepta, residuum alio tempore solvi promiserit, cessabit tua obligatio. " If the holder of a promissory note takes upon himself to give further

time for payment, or receives a part of the money and gives time for the rest, the nature of the transaction is essentially changed, and the endorser is no longer responsible." 1— Dixi 2 : *regulariter non* etc. i. e. nisi fidejussor beneficio excussionis renunciaverit, aut fidejussionem dolo malo infitiatus fuerit, aut debitorem absentem (pii non habeat bona liquida, (piibus creditori satisfiat, intra terminum a jure prælixum judicio non stiterit. — Cæterum si quis damnum, cujus fidejussorem se exhibuit, praestare non possit sine sui suorumvc calamitate, damnandus non est, si sibi suisque consulit, quoad ea quæ sustentationi necessaria sunt, si id absque fraude ct perjurii periculo fieri possit.

3⟦ Fidejussor, (pii pro debitore solvit, omnibus creditoris juribus subrogatur, et proinde recursum iu eundem debitorem habet, ut ab eo repetat quidquid ejus loco solvere coactus fuit.

4° Obligatio fidejussoris, utpote realis, ad ipsius hicredes transit : at (pia *legulis* tantum, si id, dc quo quis fidejussit, cx sola justitia legali debetur, ut in casu fidejussionis de reo sistendo in judicio vel de pace et legalitate tuenda *(to keep the peace).*

5° Si plures simul fidejubeant, singuli pro rata parte tantum tenentur, nisi sese in solidum verbis perspicuis obligaverint : quod plerumque apud nos fit. " An obligation of two individuals running thus: ⁑ We bind ourselves, our heirs, executors and administrators, and every of them firmly by these presents,' is joint and several.— 4 Watts, 50." 2

1034. *Resolves.* — 1° Qui fidejusserunt nomen suum litteris cambii vel chirographo alieno inscribendo, debitore principali non solvente, ex justitia tenentur obligationem assumptam implere ; at pecuniam, quam solvere coguntur, et expensas omnes a principali debitore, vel ab alio, qui prius suum nomen litteris cambialibus vel chirographo inscripsit, recuperare possunt.

2° Qui sc fidejussores praestiterunt officialibus publicis, nequeunt se compensatione immunes praestare, etsi officialium fraude magnum subeant damnum.

3° Qui fidejusserunt reum sistendum judicio, vel dc pace et h-galitatc tuenda, si, reo aufugiente, vel pace legibusque violatis, bona sua celent, vel mulctam, cui subjacent, solvere evitent, non videntur justitiam commutativam violare, nisi de debito vel injuria pretio æstimanda agatur. Perjurii tamen rei sunt, qui falso asserunt se tot nummis valere, quot in vadimonium judex postulat ; id enim sub fide juramenti apud nos asserere debent.

Nota. — Pro fidejussione licet accipere pretium, etsi nullum periculum timeatur; quia ex se pretio est æslimabilis.

ARTICULUS II.

DE PIGNORE.

(Pawn or Pledge.)

1035. — Pignus est contractus, quo debitor rem mobilem creditori dat in assecurationem crediti.—Pignoris nomine venit etiam res oppignorala. L. IV. 913–915.

Regiibe pignoris.—I. Exparte *debitoris* pignus tradentis. Debet; 1° tradere creditori pignus idoneum ; 2° refundere creditori impensas factas ad rei conservationem vel meliorationem ; 3° pignus non repetere, priusquam integrum debitum solverit, nisi eo creditor abutatur.

II. Ex parte *creditoris* pignus accipientis. Debet 1° eo non uti, nisi dc consensu saltem praesumpto debitoris ; 2° id diligenter custodire ; secus de damno tenetur; 3° fructus ex eo perceptos in debiti diminutionem computare, ad æqualitatem scilicet servandam ; 4° non vendere pignus propria aut judicis auctoritate ad solutionem obtinendam, nisi debitor sit in mora culpabili, et prius monitus fuerit.

De hoe contractu agit Kent, T. II. n. 577 sq.

Pignori affine est id quod in jure Anglico et Americano vocatur " « *lien"* i. e. jus quod competit justo et legali possessori bonorum detinendi ea donec juri quod habet contra eorum dominum, satisfiat. Aliud est generale (« *general lien),* aliud speciale (« *particular lien).* " A general

1 Pardon's *Digest,* art. *Promissory Notes. Notes.* \|>nd Kent. Tr. XI. n. 141 (5).

1 Pardon's *Digest,* art. *Bonds, Notes.* Apud Kenr. Tr. XI. n. 141 (6).

lien is the light to retain property of another for a general balance of accounts due in the ordinary course of dealing in the same business. Solicitors, for instance, have a general lien upon the papers of their clients in their possession, for the balance of their professional accounts; bankers on all the paper securities which come to their hands. A particular lien is a lien upon goods in respect of money due on them, or of labor, trouble, or care expended upon them. A tailor, for instance, to whom cloth has been delivered in order to make a coat out of it, has a lien upon the coat for the price of his labor." — See Kent, T. 11. n. 634 sq.

ARTICULUS III.

de hypotheca *(Mortgage).*

1036.— Hypotheca est contractus, quo res immobilis creditori (Me *mortgagee)* obligatur, ut ex illa sibi solvere possit, si debitor *{Ute mortgagor)* non solverit.

Ea est hypothec» vis, ut auctarium legale creditori quotannis sit solvendum, et sors tempore statuto : qUod si negligatur, poterit rei possessionem sibi vindicare, vel eam venalem exhibere, judicii tamen ordine servato.— Hypotheca igitur a pignore id differt quod creditori per illam obligatur res immobilis; per hoc mobilis: præterea res *oppiguorata* creditori, vel, de consensu partium, tertio cuidam possidenda traditur: rei vero hypotheeat» possessio creditori non traditur, sed jus tantum possessionem, casu quo debitum non solvitur, vindicandi. Hypotheca Juris Romani, quam hic definivimus, simillima quidem, at non plane identiea est ei, quam Angli et Nostrates vocant " *mortgage."*

Hypotheca est vel *conventionalis,* vel *judicialis,* vel *legatis* (quaj et *implicita* seu *tacita* dicitur), prout ex mutua partium conventione, vel ex sententia judicis bona debitoris in debiti solutionem creditori adjudicantis, vel vi solius legis existit.— Alia est *generalis,* qua omnia debitoris bona (præsentia et futura) ; alia *specialis,* qua determinata aliqua creditori obligantur. Bona tamen futura, quatenus essent ‘‘a mere expectancy on the part of an heir," hypothec» conventionalis objecta esse nequeunt, cum nihil aliud sint quam " a naked possibility."

\ arise sunt in multis cx nostris Statibus circa hypothecam leges. In plcri-que debitori jus est rem hypotheca obligatam, si ea venditur, redimendi *{right of redemption)-.* quod jussi sententia judicis præcluditur, dicitur *"foreclosed."* \ ide K‹ nt, Leet. LV11I.

Navis in hypothecam traditur nonnumquam (qui contractus vocatur *"Bottomry)»* pecunia mutuo accepta ‹·0 pacto ut rependenda sit cum auctario, itinere feliciter peracto ; sed debitor nrque de pecunia mutuo data, neque dc *auctario* teneatur, si eam demergi, vel aliter perire contigerit. Merces, quibus navis oneratur, etiam in hypothecam traduntur, simili adjecta conditione (" *Respondentia ").* Magnum plerumque exigitur auctarium quod maritimum dicitur, ob periculum sortis susceptum, 12 pro 100, vel plus ex contrahentium pacto; quod licere liquet, quum jus ad sortem, si quid adversi contigerit, amittatur. " Bottomrv is a contract in the nature of a mortgage of a ship, on which the owner borrows money, to enable him to fit out the ship, or to purchase a cargo for a voyage proposed ; and pledges the keel or bottom of the ship *{partem pro to(o* as a security for the repayment. It is moreover stipulated, that if the ship be lost in the course of the voyage, by any of the perils enumerated in the contract, the lender also shall lose his money; but if the ship should arrive in safety, then he shall receive back his principal, and also the interest agreed upon, generally called the ‘ marine interest,' however this may exceed the legal rate of interest."

" Bottomry is a loan upon the ship, and respondentia upon the goods.’’[1]

CAPUT VII.

DE CONTRACTIBUS ALEATORIIS.

1037. — Varii sunt generis: assecuratio, sponsio, sortitio scu lotcria et ludus. Dicuntur aleatorii, quia sortis vicissitudinibus sunt obnoxii.

[1] Itecs *At-ir Cycloptrdia,* Vol. V. art. *Bottomry.* Blackstone, *Contui.* !.. 11. n. 43S. Apud kuir.Tr. XI. n. 140 (1)

ARTICILL'S I.

DE ASSECVIUT105E *(Insurance).*

Assecuratio est contractus, quo uuus periculum alieiijus rei (incendii domus, naufragii navis, etc.) in se suscipit, et alter ad pretium pro suscepto hujusmodi periculo se obligat. Instrumentum, quo contractus scribitur, vocatur "*the. policy"* : asscctirator "*the underwriter."*

1038. Qr.esita.— Quær. 1° *sin sit licitus assecurationis contractus 1*

Rrsp. slffirin. Æqualitas enim servatur, concurrentibus debitis conditionibus, ut fatentur communiter Theologi, et praxis quotidiana confirmât.

Quær. 2° *Qucenam sint conditiones ad assecurationem requisita! ?*

Resp. Suut sequentes : 1° ut pretium sit periculo proportionatum, vel a societate incorporata juxta Chartam incorporationis statutum; 2° ut periculum sit verum, et utrique parti æqualitcr notum ; 3° ut assecuratus servet omnes contractus conditiones; 1° ut assecurator habeat, unde solvere possit.1

1039 — *Resolves.* 1° Qui *mutuo accipit* pecuniam, qua merces comparet, ad onerandam navem *(to buy a cargo)* contractu qui dicitur "*bottomry*" (n. 1036), usurie reus est, si et ipse quoque navis praestet assecurationem ; nam tollitur periculum pecuniae, ob quod usura magna promissa est.— Ille vero, qui in hoc casu pecuniam *mutuo dat,* si unà cautionem præstet de navis et mercium valore solvendo casu quo navis perierit, *et* pnemium pro cautione, *et* auctarium pro periculi ratione accipere potest. "Although respondentia and bottomry are i of themselves a species of insurance, yet the lender has an insurable interest in his securities, anil therefore may protect himself from the sea-risk by insuring them. However, a policy on bottomry or respondentia cannot be subscribed by the borrower of the money ; for if he were to become an insurer, this would be no longer a loan upon bottomry, but a cloak for usury."2

1040. — 2° Peccant gravissime qui a'des suas incendunt, ut pecuniam ultra earum valorem a societate assecurationis accipiant, aut, dum incendium casu vel malitia aliena contingit, pecuniam damno suo majorem exigunt. *Quo* vero *modo* hoc in casu restitutio sit facienda, in praxi sæpissime difficile est definire, cum saepissime non constet utrum ad lerarium societatis assecurationis transmittenda sit, officialibus eam sibi injuste retinentibus. Quod autem aliqui opinantur, impossibile esse, ut restitutio ad veros dominos certo, ct unicuique eorum pro parte sibi debita, perveniat, si facienda sit societatibus assecurationis sic dictæ *mutua-,* vel illis saltem, quarum multi sint, socii *(stockholders),* eo quod, post damnum societati illatum et ante restitutionem, plurimi forte socii ex ea exierint, ac ignoretur qui illi sint et qua portione socii fuerint; nugatorium est, et valet pro solo casu dissolutionis societatis ; nam sociis, qui e societate exeunt, alii succedunt cum jure ad credita ct obligatione ad debita societatis. Casu autem, quo constat resititutionem ad turarium societatis non fore transmittendam, vel singulis sociis pro rata sua parte distribuendam, causis piis fieri debet. Idem ob paritatem rationis resolve de restitutione quacumque societati cuidam facienda.

3° Peccat nauclerus, qui sua incuria naufragio navis assccuratie dat causam, aut consulto eam in littus dirigit, ubi peritura sit, vel ea celat, quæ, si innotescerent, dominum navis vel mercium jure assecurationis privarent.

1041.----1° Licitus est contractus *assecurationis vita-,* quo ob praemium semel datum, vel ob pecuniam quotannis solutam, obligat se societas aliqua vel privatus quidam ad certam pecunite summam persolvendam, quando aliquem mori contigerit. dummodo, a) ratio habeatur ætatis, valetudinis et aliorum adjunctorum, ct b) pretium ab utroque contrahente solvendum sit æqnum. Etenim ex utraque parle est discrimen, ac damni, sicut et lucri, sors est incerta. Peccant vero, qui ea celant, quæ' assecurationem praepedivissent, v. c. occultam infirmitatem gravem, ætatem provectiorem, etc., aut ea, quæ solutionem pretii assecurati impedivissent, v. e. suicidium ab assecnrato commissum : item qui assecnratum occidunt, ut pretium assequantur.

1 L. IV. on.

1 Re< Ae«c *Cyclopedia,* Vol XX. art *Insurance.* \pad Kenr. Tr. XI n. 137 (3).

ARTICULUS IL

DE SPONSIONE *(Jl'aper).*

Sponsio est contractus, quo plurcs, de veritate ant de eventu rei alieujus contendentes, aliquid sibi invicem spondent, vel apud aliquem deponunt, ut sit. ejus, qui verum dixerit.

1042. Qü ÆSITa . — Quær. 1° *An contractius sponsionis sit licitus 1*

Resp. Affirm., positis ponendis; nihil enim inhonesti præ se fert. — S. Alph.,l et alii *communiter.*

Quær. 2° *Qucenam sint conditiones, ut sponsio sil licita 1*

llesp. 1° Utres eodem sensu ab utraque parte intelligatur; 2° ut sit animus se obligandi et solvendi, quod spondetur; 3° ut eventus sit utrique incertus. Si quis autem manifestet, se certum esse dc facto, cui sponsio innititur, et alter nihilominus spondere velit, sponsio *probabilius* invalida est. Excipe: a) si ille, qui hucusque de rei eventu certus erat, dubitare incipiat; b) si alter spondere velit, licet *dubitet* de veritate assertionis, quam in sponsione tuetur; vel c) si aperte constet de ejusdem animo spontaneo donandi. L. IV. 879.

Apud nos sponsio gencratim nullam' præbet in foro externo actionem, et sponsiones circa electiones politicas multis peccatis occasionem præberc solent, e. g. calumniis, etc.

ARTICULUS III.

DE SORTITIONE, SEU LOTERTA.

Loteria est contractus, quo plurcs aliquid deponunt in commune, ut jus habeant sortiendi rem in medio exhibitam. Quidam totum, quidam partem, quidam denique nihil habent.

1043. Q.t'esita .— Quær. 1° *An loteria, sil contractus licitus ?*

llesp. Affirm., dummodo adsint requisita conditiones. Ratio est, quia loteria spectari potest ut emptio rei incertæ, seu ut contractus, quo pecunia emitur jus sortiendi et acquirendi id, quod per sortem acciderit. Porro licet emere rem incertam, sicut pro rei alieujus periculo pacisci.

1 L. IV. 869.

Quær. 2° *Quonam sint conditiones requisita·, ut loteria Jiat contractus in se licitus ?*

llesp. Suut 1° ut nulla sit fraus in schedulis educendis, nec in solvendo praemio, quod obtigerit; 2° ut dominus lotcriæ in lucro non excedat, nec pius moraliter lucretur, quam si alio contractu licito pecuniam suam impenderet, vel merces suas distribueret. Attamen majus potest esse lucrum, si in bonum opus vel utilitatem publicam instituta sit loteria.— lia *communiter.* Loteria publica in quibusdam Statibus numqnam permittitur; in cæteris fieri nequit sine licentia civilis potestatis.

ARTICULUS IV.

DE LUDO.

1044. — Ludus est contractus, quo ludentes inter se paciscuntur, ut victori cedat pretium, quod exposuerunt. — Triplex est ludus: 1° *industrialis.* qui potissimum regitur industria ludentium, ut ludus pilæ et discorum; 2° *aleatorius,* (pii pnecipue pendet a casu; 3° *mirius,* (pii partim ab industria, partim etiam a casu pendet, ut v. g. ludus chartarum, saltem plerumque.

1045. Quæsita .— Quær. 1° *An licita sit omnis species ludi recensita 1*

llesp. Nullus ex tribus præfatis ludis ex se illicitus est, si serventur conditiones debitæ. Ratio est, quia ludus per se 1° non repugnat, moribus, cum sit honesta recreatio; 2° nec justitiæ, cum quivis possit bonorum suorum dominium transferre cui et quomodo voluerit.

Olim ludi aleatorii .lure Canonico omnibus, præsertim Clericis, prohibebantur; sed h;e leges quoad laicos in desuetudinem abierunt. Quoad Clericos video. 1132. 5°. An ct (pii ludi in singulis Statibus prohibeantur, quisque facile dignoscet cx Status sui legibus, quæ cæterum mere poenales sunt.

1046. — Quær. 2° *Quoniam sint conditiones requisita·, ut ludus sit licitus ?*

Resp. Requiritur 1° ut ludens liberam habeat rerum, quas exponit, administrationem. Hinc filiofamilias, (pii ludit de bonis *parentum* sine ipsorum licentia, saltem pnesumpta, summa victa in ludo, etiam *de se* licito, restituenda est, sicut ex

veriori sententia etiam ftliusfamilias restituere debet, quod lucratus est.l 2° l t a ludo cxulent fraus et dolus. Fraudem vero non constituunt illæ astutiæ, quas regulæ ludi et consuetudo recepta patiuntur, v g. simulare metum ut adversarius augeat sponsionem ; alterius chartas ex sola hujus iiegligentia inspicere. Fraus vero, quam nec regulæ ludi, nec consuetudo recepta patiuntur, esset v. g. ita te collocare, ut possis videre chartas ; alium constituere, a quo admonearis; chartas suffurari vel signis a tergo notare, etc. Qui autem hujusmodi fraude aliqua, ꝗua adhiberi non soleat et cui colludens expresse aut tacite non consentit, utitur, non solum restituere tenetur, (piod ipse lucratus est, sed etiam (piod alter, fraude illa non adhibita, juste lucraturus fuisset. In dubio de eo, restituat (piantum valebat spes *potior* victoriæ, quam colludens, cessante fraude, habuisset. 3° I t utrinque moraliter æquale sit perdendi periculum. 4° I t ludus sit honestus in se, nec lege prohibitus. 5° ut absit coactio. Cogens vero, *non multo perilior,* lucratum, a victo non repetitum, licite retinet. G° Ne ita ludatur cum damno familiæ vel creditorum. L. IV. 877. 8S0. 882.

1047. — Quær. 3° *An teneatur restituere victor, qui multo peritior est in ludo, ita ut certo prasciat se victorem fore l*

Resp. Affirm., multo *probabilius ;* (piia deest «'qualitas inter ludentes requisita, et proinde justitia beditur. Hinc notabiliter peritior a ludo recedere debet, vel aliquid commodi adversario remittere. — Ita *communius.* L. IV. 881.

Attamen iu praxi restitutio non esset urgenda, si de re minoris momenti ageretur; vel etiam (piando adversarius, sufficienter præmonitus, nihilominus pertinaciter ludere voluisset ; quia tunc nulla deceptio intercessisset.

10 48. — Quær. 4° *An teneatur ad restituendum victor in ludo prohibito, vel ad solvendum in eodem ludo victus l*

Resp. ad 1um *Neg.*. in iis Statibus, ubi contract us non declaratur a lege *irritus,* sed tantum *rescindibilis.* L. IV. 887·

Resp. ad 2um *Neg.,* ubi contractus est irritus : secus *controvert'dur.* ℣ Sententia *negat ;* quia lex. talem ludum prohibendo, videtur ipso facto obligationem naturalem solvendi in pœnaiu victoris sustulisse. — Ita Lugo.l

℣ Sententia *affirmat,* quia contractus fuit jure naturali validus, et proinde victus huic stare debet, donec judicialiter restitutionem petat. Primani *probabiliorem* ct *communiorem* dicit S. Alph.; secundam tamen *valde probabilem.*·

1019. — Quær. 5° *An ludentes beneficio legis venundantes, teneantur solvere, si vincantur l*

Resp. Dist. Renunciatio illa vel jurata est vel non jurata. Si non jurata, *neg.,* (piia renunciatio, utpote bono communi contraria, est nulla. Excipe, si renunciatio fiat post solutionem,quia tunc est nova gratuita donation ludo independens.—Si jurata est. tenentur solvere in Statibus, ubi contractus *ludi* declaratur tantum *resciadibilis,* sed poterunt dispensationem petere vel solutum repetere : non vero tenentur in Statibus, ubi declaratur *irritus.* L. IV. S91. 892. ('fr. dicta n. 865. 866.

Quær. 6° *Ah victus, si jam solvit, pro soluto sibi compensare possit ?*

Resp. Distinguendo, ut mox dictum est, inter Status ; compensatio enim licita erit in iis, ubi contractus irritus est; in beteris vero illicita erit, nisi victor victo, rescissionem petenti, renuat solutum reddere. Aide S. Alph. L. IV. 893. coli. 717.

Quær. 7° *Quid si victus ficte minitetur se in judicio repetiturum solutum, et victor consentiat transigere ?*

Resp. Probabiliu8\a\e transactio; quidquid enim cedit victor, donat ut vietus cedat *juri,* quo vere pollet, repetendi solutum. L. IV. 894.

1050. — Quær. 8° *An possis retinere lucrum e.r ludo, in quo vel ipse vel colludens exposuit pecuniam alienam ?*

Resp. Neg. ad utrumque. Ipse enim nihil exposuisti ludo, exponendo alienum ; ergo contractus fuit injustus et victo teneris restituere lucrum; colludens vero, ludoexponens alienum, tibi dare nequit jus, (pio ipse carebat.— Excipe si, vel ipse, vel colludens exposuit *depddlitm,* de consensu saltem pr.esumpto deponentis (n. 924), vel habet aliud quod tradat. L. IV. 875.

Quær. 9° *An sit validus ludus, si magna pecunifp summa una vice exponatur 'I*

› 1. IV 871-872 871 87« Lugo Disp. 31. n. 20. I.icioix, n. 10G7. et alii communiter.

1 Disp. 22. n. 300. 2 L. IV. 890.

Reap. Probabilius affirm, per w, i. e. praescindendo a legibus Statuum ubi contractus est irritus, ct dummodo conditiones requisitu; serventur, id est praesertim, si ludentes de bonis suis libere et plene disponere valeant, sine detrimento familiæ, creditorum, etc., . . . quia ludentes æque periculum subeunt, scientes et volentes; ac proinde nulla est injustitia. Sed facile deliciunt prrefatæ conditiones; et aliunde, etiamsi talis ludus non esset contra justitiam, saltem honestati adversatur : unde prudens confcssarius per modum satisfactionis, si opportunum videatur, injungere posset pœnitenti victori, ut partem aliquam lucri m usus pios impendat. — Antoine.[1]

Nola.— Licet ludus plerumque sit in se licit us, et honestie recreationi inserviat, debita moderatio iu ejus usu quam maxime commendanda est, ne facile in detestandos abusus deflectatur. Quanta enim mala cx eo proveniant, comprobat quotidiana et lugenda nimis experientia! Quot enim, heu ! cernuntur miserrimi juvenes, nccnon cujuslibet conditionis homines, qui ludo dediti integræ fortunae paucis diebus vel horis jacturam faciunt, familiam ærumnis immergunt, ct ipsi in omni flagitiorum genere volutantur' Satagant igitur pro viribus Parochi et confessarii, ut subditos et pernitentes ab hujusmodi ludendi furore avertant. — Sic recte concludit Gousset.[1]

1051. — *Ludo vel sponsioni* æquiparari aliquo sensu potest *transactio ^compromise).,* qua res dubia et lite incerta componitur. Si jus alterius certum sit, alter nequit absque injustitia eum ad transigendum inducere; ideoque debet restituere. At nil vetat aliquem juri suo -cientem et volentem cedere, praesertim si jus cx rasu fortuito, v. g. ludo, sponsione, ortum fuerit.·

[1] C. II. q. 5.

[1] n. 891.

* *Emphyteusis (a sort offee-farm or copyhold)* est contractus, quo rei immobilis dominium utile transfertur, directo retento, sub onero pensionis annute Apud nos hac quandoque sub forma existit agri aliquando traduntur ca conditione, ut intra quoddnm tempori- spatium tot jugera liant cultline idonea, arboribus excisis, et ut sepibus agri circumdentur. et horreum, icdesqite erigantur. Si per tempus determinatum pensio non solvatur, potest dominus legis auctoritate bona coloni venditioni exponere, vel, si copia eorum non sit, ipsum ejicere post aliquot dies leg:s forma servata.— Svpe ex fructibus agrorum qmednm portio domino est solvenda : qua in re coloni fides ct justitia spectanda est, ne inanibus ductus rationibus rerum veritatem celet. Kcnr. Tr XI. n. 145.

Fetidum est contractus, quo, sub onere fidelitati- ct obsequii personali-. transfertur rei immobilis dominium utile, directo retento. Ea contrahendi ratio medio viguit ano, at jam ante illud incopiu .Militibus agri tradebantur eo pacto ut dominum obsequiis quibusdam prosequerentur, ct ad bellum sequerentur. Qui lendum obtinuerat, *Eussallns* dicebatur, ct fetidum ad alium transferre ncqnibat absque domini consensu. Quie possidebantur omni onere inimunin, et jure absoluto, dicebantur *allodia (freehold).* Hujusmodi censentur esse omnia in Foederatis Statibus. Ib. n. 146.

TRACTATUS DE STATIBUS PARTICULARIBUS.

Agendum de statu 1° laicorum, 2° clericorum, 3° regularium.

PARS PRIMA.

DE STATU LAICORUM.

Jani in Quarto Decalogi præcepto de variis et mutuis Superiorum ct inferiorum officiis sermonem fecimus. In pnesenti vero Tractatu de officiis, quæ ad bonum publicum spectant, ct imprimis de forensibus, nobis dicendum est. Hinc

Agendum 1° de obligationibus judicum ; 2° advocatorum et procuratorum ; 3° apparitorum ; 1·° scribarum ct notariorum ; 5° accusatoris et rei ; 6° testium ; 7' medicorum, chirurgorum ct pharmacopolarum; 8°artificum et opificum. Decustodibus vide n. 776. q. 7°. 822. 823.

Obligationes vero mercatorum et aliorum hujusmodi hominum satis intelliguntur ex iis, quæ de justitia ct contractibus disseruimus.

CAPUT I.

DE OBLIGATIONIBUS JUDICUM.

1052. — Judex est persona publica, per legitimam auctoritatem constituta, ut secundum leges justitiam vindicet, et in delinquentes debitas pumas decernat.

Dicitur : *persona publica. per legitimam auctoritatem constituta,* ut distinguatur ab *arbitro,* qui non publica auctoritate, sed spontanea partium contendentium electione judicandi officium assumit.

Pr in c ipia . — I. Judex tenetur ex quasi-contractu cum societate et privatis ad munus suum rite adimplendum : quod nisi pnvstet, reus erit violata' justitiœ tum legalis, tum etiam commutativæ.

П. Ut officio suo recte fungi judex possit, habere debet 1° intelligcntiam non communem, ut causas intricatas introspicere valeat; 2° scientiam sufficientem, ut omnium adjunctorum tum juris, tum facti rationem habeat, ita ut peccet mortaliter quisquis petat aut suscipiat judicis officium, cui se ita imparem noscat, ut pra··videat probabiliter grave proximi damnum secuturum. Sive autem conscius, sive inscius inopiæ suæ id egerit, absolvi non debet, nisi facta renuntiatione officii, vel nisi firmum habeat propositum rcnunciandi ;1 3° integritatem incorruptibilem, ut nec amori, nec odio cedat.

III. Judex tenetur sententiam ferre secundum leges ct ordinem a legibus determinatum ; non enim constituitur ad leges mutandas aut reformandas, sed ad eas execution! mandandas. Excipe casum specialem, in quo judici mens legis potius sequenda sit, quam cortex verborum ; tum vero et ætatis ratio habenda est, et conditionis ac fortuna; illius, cui pomam imponere debet.

IV. In causa dubia has teneat regulas :

1° In *criminalibus* reo favendum est, nisi de jrimine i. e. tum de reatus existentia, tum de pœnarum meritis, constet. — Reg. Jur. Can. 11. in 6°.

2° In dubio de *proprietate* simul et de *possessione* juxta rationes probabiliores judicandum est. ut constat ex jure naturali et propos. 2“ damnata ab Innoc. NI. V. p. XV. Si autem rationes sint ex utraque parte æque probabiles, res dividenda est. Cfr. n. 60. 11. 3°.

3“ In dubio de *sola proprietate,* pro

1 L. V. 195.

certo bona fidei possessore standum est. Constat ex Rcg. Jur. 65. in 6°: "In pari delicto vel causa, melior est conditio possidentis." Cfr. n. 60. 11. 3°. Excipe causas *pias* et alias quasdam apud S. Alph.,[1] in (piarum favorem judicandum, licet >int actores. Leges tamen nostra· iisdem non favent.

10. 3. Quæsita. — Quær. 1° *in judex damnare pound reum, quem priaata tantum scientia sontem cognoscit, aut innocentem, qui juridice nocens convincitur ?*

Resp. ad 1"" *Xeg.* prorsus juxta *omnes.* Ratio est, (piia judex tenetur judicare secundum allegata, et juxta formas lege praescriptas. Nullum enim periculum est in dimittendo aliquando sontem occultum, dum magnum foret in violando statutas judicii formas.

Resp. ad 2"m· Valde controvertitur. *tjjirniat* S. Thomas.2——.*egat* S. Bonaventura. — S. Alph.[2] affirmantem sententiam ut indubiam admittit, si agatur de causis civilibus, aut etiam pomis pecuniariis : si vero casus de criminalibus majoribus, et pnusertini de capitalibus, occurrat, sententiam S. Bonav valde probabilem putat. Ratio est, (piia in priori casu Respublica pro communi bono, (piod ex judicio juxta publicam scientiam lato existit. recte transfert bonorum dominium. Secus autem in posteriori casu ; ideoque tunc innocentem damnare intrinsece malum videtur.

Crotcrum quæstio hæc in jure nostro et in causis, quas criminales dicimus, alio omnino aspectu sese offert ; soli enim jurati apud nos pronuntiant de innocentia aut reatu accusati ; judex vero declarat solummodo, (pia· poma juxta leges ei. (pii per juratos reus pronunciatus fm rit, applicanda sit. Hoc autem declarans tantum mechanice, ut ita dicam, fungitur officio suo, nec ipse, sed jurati, causa efficax panne dicendi videntur. Tenetur tamen facere (piod in se est, ut pœmun non subeat is. quem innocentem novit, (piod plerumque impedire valet vel intercessione apud Gubernatorem, vel, si juratorum sententia netis et probatis non nitatur, sed maligno animo vel temere ex ignorantia prolata sit, indicando eos sui muneris limite excessisse, et facti vel juris errore laborare, et sic novum innocenti judicium obtinere, quo error tollatur.

Quær. 2° *du Judex Catholicus ferre possit sententiam divortii quoad vinculum secundum hujusce regionis leges ; an 2) Catholico, ullo m rerum eventu, liceat ejusmodi sententiam expostulare, et quid* 3) *de advocato eam clientis nomine petente ?* *

Resp. ad 1«"· · Quum catholicus vix posset judici munere fungi, si nollet divortium decernere, delicto" (qR quod juxta leges petituri "ili judicio probato; ct effectus civiles pr.vcipur spectentur, existimo haud damnandum judicem suam prostantem operam." Ita Kenrick? Certo autem, ut per sc patet, sententiam divortii ferre potest, casu quo Catholicus eam licite expostulat.

Resp. ad 2nm Matrimonii vinculum coram Deo subsistit, vel non. In priori casu iterum distinguendum ; nam divortium civile quieritur, vel animo novas ineundi nuptias, vel sine hoc animo. Si prius, non licet, ut per se patet. Si posterius, ct urgeat ratio gravissima, c g. ne cogatur maritus æs alienum uxoris solvere et ut huic t.d hæreditatem omne eripiatur jus, divortium a cohabitat ione petatur, ubi lex illud concedit. Si vero lex, prout iu plerisque Statibus, dumtaxat divortium a vinculo concedit, aut, ubi alterutrius optio datur, hoc solum eligitur, ut repagulum unice efficax contra alienas molestias, videtur illud in gravissimis quibusdam rerum adjunctis peti posse ; non enim probare censetur potestatis civilis exercitium in vinculum, qui libertate civili, quam sibi restituendam petit, non sit usurus.[2]

Sin autem matrimonii vinculum ex sola civili lege, ct non coram Deo. subsistat, quod v. g. alteruter caruerit Baptismo, licebit Catholico legis civilis præsidium quærere. Colligitur cx responso S. C. Inq. ad quæsita Episcopi Nio-Aureliaensis dd V sept 1824, de matrimoniis, quæ ob elandestinitatis impedimentum invalida erant. Consulit nimirum S. Coug. operam omnem adhibere ad inducendos eos, ut catholice inter sc contrahant; " poscenti autem novum cum alio inire matrimonium suggerere, quod et sibi

1 L. V. 210. v. quoniam.
2 2. 2. (| 07. n, 2.
• L. V 208. II A. Tr XIII 61

1 Tr. VHI n. 111. 2 Ib. Tr \\I n. 112.

prius consulat et Parocho, agendo scilicet, ut et sibi civilis reddatur libertas, et Parocho nihil sit inde mali obventurum, non id esset civilis repudii inorem approbare, dummodo rite instruatur postulans id non ideo fieri, ut solvatur matrimonii vinculum, quia nullo jam vinculo detinetur, sed tantum ut se et Parochum a legalibus pœnis civilibusqué vexationibus liberet. . . . Hisce vero apud Gubernium peragendis nou se immiscere debent Missionary Qui nubere exposcit, ipse negotium suum agat."[1]

Resp. ad 3,nm· 1° Certum est licere advocato quod clienti licere dixi in Resp. ad 2"m' — 2° Certum etiam videtur advocatum non teneri inquirere apud clientem, sive dc animo, (pio divortium petat, nempe an animo alias ineundi nuptias necne, sive de causa veni, ob quam petat, ut noscat scilicet au sit satis gravis, sive dc valore matrimonii coram Deo; nam *cirilem* tantum clientis causam ct hanc civili tantum titulo defendendam suscipere censetur.— Utrum vero [3] civilem hanc causam suscipere ei licent, casu, quo ex ipsius clientis dictis vel ex fama publica, eaque certa, novit divortium peti in matrimonio coram Deo valido ct animo ad alias nuptias convolandi, vel cx causa ndn satis gravi, sapientiorum judicio relictum malim. Verum quidem est clientem facile inventurum alium causidicum, qui partes suas sit acturus; at non eadem causidicus, qui judex, necessitatis ratione excusari valet, cum operam suam impune recusaro possit, λ ide not. p::g. 502.

1051. — Quær. 3° *An judex munera proferenda sententia possit accipere?*

Resp. Neg. Hoc enim omni jure prohibetur; ac 1° .lure naturali, casu, quo ve) scandalum vel periculum perversionis, seu favendi plus æquo donatori, adesset.[2] Si autem peccat judex recipiens munera, eo ipso peccat et quisquis illa offerat ; cooperatur enim alterius peccato. Excipe tamen rudes, quos plerumque ignorantia excusat. Item excipe, si munera dentur ad redimendam injustam vexationem, quando prudenter iniqua sententia secus timentia videatur : qme tamen debent restitui, et etiam repeti in judicio post sententiam possunt [3] 2° .Jure Canon. ; nam Bonifacius \ HI.[1] statuit, ut judices nec munus ullum, nec quidquid aliud accipiant, nisi forsan esculentum ct poculcntuin melli liberalitate oblatum.

Quær. 4° *.tn judex teneatur ad restitutionem., si munera a litigantibus acceperit ?*

Resp. Neg. probabiliter ante sententiam ; quia etsi *illicite* agat munera acceptando, non peccat tamen contra justiam. — ita *communius,*—contra alios, qui etiam *probabiliter affirmant.* S. Alph.,[2] dicit utramque sententiam esse satis probabilem.

Attamen judices saltem impellendi sunt ad munera accepta restituenda, vel ad ea in pia opera eroganda. Posset aliquando pro pomitentia id injungi ad judicem a relapsu avocandum.

Quær. 5° *hi judex restituere teneatur, quod ad sententiam aliquam ferendam ex pacto accepit ?*

Resp. 1° *Affirm.,* si acceperit ad ferendam sententiam *justam* i. e. ad id praestandum, quod ex justitia debebat. Ratio est, (plia non potest esse materia contractus quidquid ex otlicio, atque adeo ex justitia, jam debitum est. A *fortiori* restituere tenetur ea, quæ vi, minis, vel injusta vexatione extorserit.

Resp. '2° Si acceperit ad ferendam sententiam *injustam,* certo tenetur ad restitutionem antequam ejusmodi sententiam ferat : lata autem sententia *controrertitur,* juxta dicta de contractu in materia turpi, n. 831.

1055. — Quær. 6° *An judex teneatur reparare damnum, quod nou impedivit, rei cujus reparationem non procurat, quando potest ?*

Resp. Affirm., quia est cooperator *injustus* et *efficax.* Recole dicta de cooperatoribus negativis, n. 773 et seq.

Quær. 7° *An obliget sententia judicis dubie justa, aut certo injusta ?*

Resp. ad 1um *Affirm,* omnino. Praesumptio enim Superiori seu judici favet, (n. 65. 3°.)

Resp. ad 2nm Aey. *per se,* ut palet. Excipe tamen, nisi adsit ratio scandali, vcl perturbationis publici ordinis; quia bonum privatum semper bono publico cedere debet. Qui autem obtinet causam per sententiam injustam, rem sibi adjudi-

[1] Kcnr. Tr XXI n 111. - L V. 216.
[8] I. V 212.

[1] L I. Tit. III. c. 11. in 6e.
[▮] I, V 216

catam recipere nequit, vel eam restituere debet, et insuper omnia damna et expensas parti adversa; reparare tenetur. Si tamen in bona tide fuerit, hae evanescente rem alienam tantum reddere debet juxta dicta de possessore borne fidei, n. 722.

APPENDICULA L

DE JURATIS.

1056. — *Jurati,* sic dicti ob juramentum, quod præstant de munere sibi credito recte exercendo, sunt viri selecti ex civibus ad partem aliquam judicum propriam obeundam. Munus eorum est pronuntiare circa existentiam facti et culpabilitatem accusati ; deinde vero judex pœnam juxta legem pronuntiat.

Jurati easdem contrahunt obligationes ac ipsi judices, quorum magna ex parte munus exercent, et proinde de Juratis idem, ac de ipsis judicibus, generatirn dicendum est.

1057. — Quær. *Utrum Juratus dare possit votum contra accusatum, juridice quidem de crimine convictum, sed cujus innocentiam privata scientia certo cognoscit ?*

/iesp. Neg., quia hoc videtur contra mentem legis, vi cujus, *vix non ubique,* pronuntiare debent tantum circa factum, ac juxta intimam convictionem, quam de ejus existentia habent, nec ullo modo tenentur reddere rationem legalem sententia! suæ. Imo ex ipsa lege sententiam suam nec tenentur fundare ex tali numero testium, nec ex his vel istis rationibus a variis partibus in medium adductis, etc. Ergo votum dare debent tantum juxta id, quod in foro conscientia! sentiunt. Itaque spectato munere, quod Juratis imponitur, facile patet, minime circa eos locum habere controversias illas, quæ de judicibus agitantur, n. 1053.

APPENDICULA II.

de arbitris *(Arbitrators).*

1058. — Arbitri dicuntur, qui ab utraque opposita parte ad litem aliquam dirimendam instar judicum sponte eliguntur, aut admittuntur.

Pactum, quo facultas litem componendi ipsis tribuitur, vocatur compromissum (Anglicc *submission).* IIoc paeto adversic partes mutuo consensu promittunt, se exeeuturas esse quidquid ab arbitris statuetur. Quod vero statuitur, lingua nostra audit *"award."*

Arbitri, quicumquc sint, semel a diversis partibus admissi, judicum munere proprie gaudent, eorumque vices omnes gerunt, haud secus ac si a publica auctoritate forint designati. Possunt igitur causam ad sc delatam instruere, rem ad aliud tempus opportunius differre, testes audire, et tandem lata scatentia litem absolute dirimere. Quandoque tertium designant, qui eorum nomine rem dirimat, ct hic vocatur " *the umpirey*

1059. — Cum arbitri judicum munera adimpleant, easdem circiter obligationes, eademque onera ac judices subeunt. Hinc

1° Non debent suscipere litem, cui dijudicandæ doctrinam sufficientem non habent ; secus peccant contra justitiam commutativam, et restitutionis obligationem contrahunt.

2° Arbitri judicare tenentur juxta leges, nisi partes eis facultatem rem ex æquo et bono componendi impertierint. Tunc enim ex bono et æquo utriusque partis commodum promovere debent.

3° Cavere summopere debent ab acceptione personarum, ne scilicet odio, aversione aut nimio affectu abstracti, contra regulas æquitatis sententiam ferant. Quoad cœtcra, eadem dicenda sunt de arbitris, ac de ipsis judicibus.

CAPUT II.

DE OBLIGATIONIBUS ADVOCATI ET PROCURATORIS.

1060. \dvocatus(Co»//.W, *Counsellor, Advocate, Lawyer, Barrister)* dicitur ille, qui suum litigantibus pnebet auxilium vel consilio, vcl voce, vel scripto.

Procurator alius est *partium (Attorney, Attorney at l aw,* in chancery *Solicitor)* ct clientis sui nomine comparet, ae omnia parat litis instrumenta, quibus advocatus possit rem gerere, — alius *Status (Altor-*

tiey-General, Stab's Attorney, Solicitor) et Statum nprésentât in causis vel civilibus vel criminalibus.

Pr in c ipia .— I. Advocati et procuratores tenentur ex justitia legali erga societatem, et cx justitia commutative erga litigantes, scientiam competentem habere, causam diligentia et studio debito suscipere ac prosequi, et dilationes litigantibus damnosas pnecaverc ; secus peccant, et restitutioni sunt obnoxii, sicut supra de judicibus dictum est.

II. In materia civili nec advocatus rei, nec procurator Status causam certo injustam sustinere licite potest ; si igitur, eam defendendo, obtineat injustam sententiam, omnia damna inde sequentia reparare, tenetur, si ab iis non reparentur, in quorum gratiam injusta sententia cadit.1

X fortiori in materia criminali nec advocatus suscipere potest partes accusatoris evidenter injusti, nec procurator Status injuste accusatum persequi, si ejus innocentiam sive in principio, sive in decursu, sive in tine causte detegat, sed accusationem incœptam derelinquere uterque tenetur.

III. Advocatus a cliente interrogatus debet ejus causam serio, ct ea diligentia, quam rei gravitas postulat, examinare, fidelitatem illi servare, justitiam vel injustitiam aperire, ct probabilitatem eam obtinendi aut perdendi scrupulose indicare ; secus enim clientem ad sumptus inanes impellet, quos ipse resarcire tenetur.

In causa autem dicenda cavere debet a fraudibus, falsis probationibus, aliisvc mediis injustis contra partem adversam ; secus enim pariter omnia damna inde sequentia compensare tenetur.

Quær. 1° *Quo sensu intelliyenda .sit* tXJl sfirtv *rausa·, quam sustinere nequit advocatus,* MORALI *scii., an* LEGALI *tantum ?*

Resp. longe probabilius morali, et non legali tantum. Ita S. Alph.2 Ad qiuestionem enim : " Quando cliens habet bonum jus in causa *possessionis,* non tamen in *proprietate,* an liceat advocato eum defendere in causa possessoria " ? respondet : " Alii dicunt licere advocato talem clientem defendere, quia tunc solum permissive cooperatur ad peccatum clientis, cum eo casu exerceat munus consultoris apud judicem. Sed *verius* contradicit Lugo Disp. 41" de .lust. " n. 10 eum Mol. Fagund. Med. etc. Ratio, quia sicut peccat cliens rem retinendo, sic advocatus in tali retentione ei cooperando; advocatus autem non se habet ex parte judicis, sed clientis."

Peccat igitur advocatus operam suam præstaus parti, quam novit jus *certum* partis adversa; eludere huic opponendo sive *vitium* aliquod, vel *defectum* tituli aut instrumenti, sive pnescriptionem, cui desit bona fides. Non tamen tenetur advocatus inquirere apud clientem de justitia *morali* suæ causæ, ct hanc sustinere poterit quousque ejusdem injustitiam moralem ignorat.

1061. Ql .e s it a . — Quær. 2° *.in advocati possint defendere causas etiam minus probabiles tum reorum, tum actorum ?*

Resp. 1° In causis *civilibus reorum,* vel, si de probabilitate *juris* agitur, *etiam actorum, affirm,* eum sententia communi et certa, quia spem habere possunt, ut veritas elucescat. Si vero de probabilitate facti, etiam pari, agitur, causam *actoris* defendere non licebit.1

Resp. 2° In causis vero *criminalibus,* reus semper defendi potest, etiamsi constaret de ipsius culpabilitatc, mediis tamen honestis et licitis, seclusis scilicet mendaciis, fraudibus, etc. Ratio est, quia advocatus reum defendens nemini infert injuriam, et præterca ex suo officio reo, quantum potest, patrocinari debet.3

1062. — Quær. 8° *Ad quid teneatur advocatus ratione honorarii seu stipendii ?*

Resp. 1° Nihil, generatiin loquendo, potest accipere ultra justum, quod vel lege forte taxatum sit, vel judicio prudentium est determinandum, habita ratione negotii, peritiæ advocati, laboris, quem impendit, et consuetudinis receptæ.

Resp. 2° Quoad pauperes in particulari. 1 ' tenetur gratuito succurrere, etiam cum gravi suo incommodo, iis, (pii in extrema necessitate versantur; 2° item iis, cpii in gravi necessitate existant, tenetur gratis patrocinari, et quidem sub peccato mortali, non tamen eum notabili suo incommodo; 3° denique etiam in communi necessitate causas pauperum tueri tenetur ex caritate, non tamen cum gravi incom-

1 L. V. 223. 2 Ib.

1 L. V. 222. a n, 220.

modo : sufficit scilicet, ut aliquid operis, (piando nb aliis vacet, eis largiatur.[1]

Quær. 4° *exigere possit advocatus, .v' postquam de stipendio conventum est, cliens inceptam cannam deserat ?*

Resp. Potest totum exigere, si per cum non stet, quominus litem prosequatur, non secus ac suam operam pro aliqua inervede locans, exigere hanc potest, si per conductorem stet, ue opera compleatur. Excipe tamen, si justa intervenit causa litem deserendi, cum luee conditio semper in conventione subintclligatur?

1063. Quær. 5° *.Id quid teneatur advocatus, qui, causa jam suscepta, advertit eam esse injustam ?*

Resp. Debet statim admonere de injustitia causæ, ct eam deserere, ne damno injusto cooperctur. Nec transactionem (n. 1051) suadere potest, nain hæc nonnisi in re dubia licita est. — Si vero causam injustam scienter fuerit prosecutus, omnia damna utrique parti obvenientia compensare tenebitur. Parti enim adversae restituere debet *ex peccato commissionis,* cum causa damni positiva ipse fuerit ; suo autem clienti, si in bona tide versabatur, *ex peccato omissionis;* siquidem eum *cx officio* de injustitia causæ admonere tenebatur.

Advocatus tamen deserendo causam, (piam injustam esse detegit, non debet aliam partem juvare, seu secreta suæ causæ alteri parti revelare, ut patet ex jure naturali, ct expresse docet S. Thom? Exceptionem quamdam, quæ tamen rarissime suberit. \ ., si lubct, apud S. Alph?

Quær. 6° *-id quid teneatur udvocatus, qui advertens causam esse injustam, monet quidem dientem, sed, eo volente, causam prosequitur ?*

Resp. 1° Ad nihil tenetur erga clientem, si causam perdiderit, quia *scienti* et *volenti* non fit injuria.

Resp. 2° Ad omnia damna, quæ patitur pars adversa, compensanda tenetur titulo cooperationis positivæ.

1064. —Quær. 7° *-tn, et quomodo peccet advocatus, qui causam justam mediis injustis defendit, v. g. si chirographum novum substituat loco prioris amissi, etc.?*[4]

1 II. Λ. Tr. X1Π. 69.
2 Ib. n. 70.
" 2. 2. (|. 71. n. 3. ad 2.
4 L V. 22G. 10*.

Resp. 1° Peccat contra fidelitatem ct veritatem, gravius quidem aut minus graviter pro ratione injusti medii adhibiti, ct pro rei, de (pia agitur, gravitate, itemque pro gravitate effectus, qui injusti medii usum subsequatur. Majoris peccati reus erit advocatus, si non tantum novum chirographum priori substituat, sed illud supponat, quod nunquam exstitit. Nec excusari potest cx fine bono, quem intendit ; non enim sunt facienda mala, ut eveniant bona.

Resp. 2° Per se non peccat contra justitiam, cum causa justa supponatur. Attamen per accidens potest justitiam Pedere, et ad restitutionem obligari, nempe si inde damnum suæ parti vel parti adversa· adveniat ; si enim v. g. fraus detegatur, facile evenire potest, ut causa utcumque bona in suspicionem deducatur et corruat.

1065. *Resolves.*— 1° Advocati peccant contra justitiam erga clientem, si, cum non sint sat periti et idonei, causas defendendas suscipiant ; si causæ fundamenta vel secret i parti adversa· detegant, vel si parti utrique serviant ; si, ideo quod sibi videantur peremptoria argumenta, afferre alia non spernenda negligant, quia forsan judices motiris istis neglectis moverentur; si ad causam dicendam non sufficienter se préparent, etc.

2° lidem peccant contra justitiam erga partem adversam, si leges falsas aut abrogatas citent, aut in sensum alienum deflectant, dolum aut mendacia adhibeant, ex (piibus judices aut jurati in injustam sententiam vel suffragium abstrahantur; item si parti adversiv crimina vel vitia imponant falsa, etc.

3° Peccant pariter ‘‘suadendo clienti ut falsum juret, vel cum in necessitatem pejerandi veluti conjiciendo, indicando spem alitis nullam esse victoria·, vel testes falsos exquirendo, cosque ad pejerandum instruendo, disciplina quadam et institutione, ante examen publicum, uti aliquando fit.” [1]

1° Procuratores partium peccant contra justitiam, si causas protrahant, si dilationes indebite obtineant, si causam prius acceptatam priori loco non procurent, si partes ad iniquam compositionem adducant, etc.

1 Kenr. Tr. VIII. n. 144.

5° Procurator Status peccat contra justitiam, si ex negligentia, ex præcipitatione aut praejudicio, ex odio aut acceptione personarum, etc., traducat innocentem in detentionem, in judicium, ct in sententiam injustam subeundam, item si accusationem sustinuerit, postquam in causae decursu innocentiam agnoverit, aut graviter de ea dubitaverit ; proinde de omnibus damnis accusato subsecutis tenetur. Item si muneris sui exercitium cum civium injuria, spe majoris lucri, differat ; quod vero artibus ejusmodi comparavit, restituere tenetur.

—♦—

CAPUT III.

D£ OBLIGATIONIBUS APPARITORIS.

106G.—Apparitor *(constable, sheriff)* ille est, qui ex officio jussum comparent!i in judicium *(citation, warrant)* et mandata justitiæ defert, atque exeeutiones a judice decretas perficit. Hinc apparitoris munus duplex est.

Cum apparitores sint ministri justitiæ, summopere decet, ut perhumaniter suo fungantur officio, ac sui ministerii rigorem et asperitatem temperent, quantum fieri potest. Sufficienter instrui debent de omnibus, quæ ad suum munus attinent. Fidelitatem quoque præstare debent in mandatis tribunalis exequendis, æque cavendo tum a negligentia in munere obeundo, tum a rigore ct vexatione erga eos, quos justitia publica persequitur.

1067. — Apparitores injuste se gerunt præsertim :

Γ Si pretio aut favore se corrumpi sinant in præjudicium clientis, v. g. denunciationes sententiarum protrahendo, negligendo, vel alia faciendo, unde fiat, ut creditor solutionem accipere non possit. Item favendo quibusdam debitoribus solidariis, ut cos in exeeutionibus non comprehendant.

2° Si lustrantes domos asperius agant, ut aliquod munus extorqueant ; si vim injustam aut aliam injuriam inferant ; si falsum in actibus suis enuntient.

3' Si excedant mandatum judicis, aut legis statuta in rebus seu bonis privatorum capiendis ; si non servent justum pretium in venditione rerum captarum, etc.; si partem hujus pretii sibi retineant, etc.

—♦—

CAPUT IV.

DE OBLIGATIONIBUS SCRIBARUM ET NOTARIORUM.

I. *De scribis seu secretariis.*

1068. — Scriba seu seeretarius *(clerk of the coart)* ille est, qui scripto refert testimonia, judicum sententias, cæteraquc omnia, quæ in tribunalibus peraguntur. Hinc quasi ut dextera judicis et ipsius publicus ct authenticus seeretarius considerari solet.

Injustitias autem varias scriba committere potest, præsertim :

1° Si diligentiam debitam non adhibeat ad omnia audita et statuta aut decisa exacte in scriptum referenda ; omissio enim in rebus hujus generis facile gravis evadere potest.

2° Si attentione seria et constanti non utatur ad omnia in tribunali prolata et peracta in libros authenticos referenda: facillime enim defectus attentionis in scriba culpam gravem et restitutionis obligationem inducere potest, nisi omnino involuntarius sit. Quis enim non videt, quanta damna ex defectu etiam levi ex parte secretariorum subsequi possint?

3° Si cx malitia aliquid in scribendo omittat, aut si tabellas publicas sibi commissas adulteret aut male custodiat ; si debitas formaiitates et subscriptiones non apponat aut apponi non satagat ; si testimonia non fideliter transcribat, sive exaggerando, sive imminuendo, sive immutando aut invertendo.

II. *De notariis.*

1069. — *Notarius,* seu tabellio *(Notary, Notary public, Conveyancer)* dicitur ille, qui auctoritate legitima constituitur ad scribenda acta seu instrumenta publica, quæ tum in judicio, tum extra judicium fidem faciant.

Hinc apparet, quanti momenti sit notarii munus, quam late pateat, et 'quam gravibus obstringatur obligationibus. Notarii itaque pari ad id munus scientia,

perspicacitate non communi, et potissimum egregia fidelitate, prudentia et probitate gaudere debent. Cum enim negotia et contractus cujusvis generis pertractare debeant, ex eorum negligentia, ignorantia et attentionis defectu summa mala pro societate, et damna pro partibus subsequi possunt.

107(1. Notarii injusti sunt præsertim in sequentibus casibus:

1° Si ignorent, quæ ad officium suum pertinent, et ideo instrumenta non recte conficiant : si cum detrimento contrahentium vel aliorum ex negligentia solcmnitates necessarias prætermittant, v. g. idoneos testes adhibere, subscriptiones apponere, diem, mensem, annum indicare, etc.

2° Si conficiant instrumentum falsum, usurarium vel injustum ; si in damnum alterius contrahentis aut tertii fingant in instrumento ea, quæ non sunt ; si adnotationes diei falsas apponant, aut veras immutent, etsi damnum non intendant ; item si talia consulant ; si conficiant acta, qua suum munus excedant, vel si extra territorium sibi assignatum ministerium suum exerceant : tunc enim eorum actus ipso facto irriti sunt.

3° Si non describant fideliter voluntates contrahentium, vel per ambiguas redactiones litibus et injustitiis locum praebeant ; si partes non moneant dc clausulis, quæ eis nocere, aut de difficultatibus, quæ inde nasci possunt. Ad hæe enim ex quasi contractu cum partibus tenentur.

4 Si falso scribant summam coram se vel antea jam solutam esse, cum damno alterius partis aut tertii; item si facile talia scribant, graviter suspicantes quod a contrahentibus decipiantur; tunc enim eorum peccato cooperantur.

5' Si acta et instrumenta negligenter custodiant cum periculo damni partium ; si differant instrumentorum expeditionem, ut pecuniam extorqueant ; si amanuensi aliquid committant cum erroris periculo.

6° Si quid in actu originali immutent, unde jus aliquod violetur aut impediatur; si testes falsos admittant ; si testimonium aliquod necessarium suo clienti non exhibeant, occultent ; aut transcriptum denegent.

7° Si actus communicent aliis, quam partibus ; si sua culpa actus originales amittant; si juramenta vel secreta violent ; si dictis vel factis partium, aut testimoniis testium aliquid addant vel detrahant; si sincere omnia, prout se habent, non transcribant.

8° Si negligant invigilare iu suos ministros, et proptcrca instrumenta male conficiantur ; notarii enim pro omnibus, quos adhibent ministros, respondere tenentur; si subscriliant instrumenta sive ab aliis notariis, sive a propriis ministris confecta, antequam diligenter ea recognoverint, et notitiam perfectam de iis, quæ in ipsis continentur, habuerint.

9° Si pretium ultra taxam vel probatam consuetudinem petant, vel negotia pertractanda salarii adaugendi causa protrahant.

In his omnibus, et multis aliis similibus, tenent ur notarii sub gravi, *per se.* ad restitutionem, ut injusti damnifieatores, aut cooperatores, ut patet ex dictis in Tract. *ile Justitia et Jure.* — S. Alph.l

—»—

CAPUT V.

DE OBLIGATIONIBUS ACCUSATORIS ET REI.

L *De accusatore.*

1071. — Accusator dicitur, qui in causis *criniinaliius* crimen defert judici, atque ab eo vindictam ob bonum commune postulat, et simul obligationem crimen objectum probandi suscipit : in causis vero *cirililm.s,* qui velut pars læsa adversarium ad judicem compellit, non *accusator,* sed *ador (plaintiff)* dicitur.

Accusator differt a denuntiatore. qui Superiori vel judici crimen aliquod defert ad vindictam, nec tamen obligationem illud prolxmdi subit.— Denuntiatio igitur non intelligitur hic *fraterna,* — cujus scopus non est *punitio,* sed *emendatio* proximi, intercedente paterna admonitione Superioris, ex qua propter ipsius auctoritatem certius speratur emendatio, — sed *juridica.* L. V. 235.

Ex jure nostro obligatio crimen denuntiatum probandi soli magistratui ad id constituto, seu procuratori Status incumbit. Ad *denunciutiourm* autem tenentur etiam privati, ex caritate, et quidem sub gravi et cum gravi etiam incommodo,

1 L. V. 230, 231.

quando agitur de communi ct gravi damno vitando, vel etiam, at non cum gravi incommodo, si agitur de gravi damno avertendo ab innocente.[1]

II. *De reo.*

Rens *(accused* in causa criminali, *defendant* in civili) dicitur ille, qui in judicio sive criminali sive civili accusatur, sive nocens sit, sive innocens.

1072. Quæsita. — Quær. 1° *An reus, a judice interrogatus, veritatem fateri teneatur ?*

Resp. 1° *Neg.* jure nostro positivo. " Nor shall " (any person) " be compelled in any criminal case to be a witness against himself." [2]

Resp. 2° *Affirm.* jure naturali, si id necesse sit ad damnum commune avertendum. Relinquendus tamen erit in bona tide, si ex monitione vix speretur fructus.[3]

Resp. 3° *Affirm.* etiam, si agitur dc poma ecclesiastica, quæ scii, sit medicinalis, dummodo sit legitime interrogatus, i. e. a judice legitimo, servata forma judiciali ct delicto semiplene probato.

Quær. 2° *An reus, licet non legitime interrogatus, si agatur de poma ecclesiastica, ea saltem de causa crimen fateri debeat, quod secus ille, a quo* ***fuit*** *accusatus, vel denuntiatus, calumniator haberi possit ?*

Resp. Id certo ct omnino negandum est. Ratio est, quia nemo sanus reum ut falso accusatum habebit co quod crimen non sit confessus, et reus non confessus qui, deficientibus aliis probationibus, absolvitur, habetur non ut innocens, sed simpliciter ut non convictus. L. V. 277. *sed*

Quær. 3'° .*In reo liceat appellare?*

Resp. Dist. Vel enim agitur de causa civili, vel dc criminali. Si de civili, eaque vel certo injusta vel minus probabili, non livet, ut patet cx dictis n. 60. II. 3°; secus, si dubium sit an judex superior *juste* laturus sit sententiam pro reo, quia cum mentes hominum sint diversæ, forte opinio, quam judex inferior minus probabilem ccusucrit, superiori probabilior apparebit, ct hoc experiri licite potest reus.[5] — Si de criminali, *generatim* ct *practice* loquendo vix non semper apud nos licebit ; nam 1° jus appellationis proprie dictæ in causa criminali reo hîc non datur nisi judicis decreto, quod reo, mediis legitimis, postulare sane licet. 2° Docet S. Alph.,[1] cum *communi* reum non teneri abstinere ab appellatione a sententia, etiam omnino justa, nisi casu, quo certum sit oppositum probari non posse; sed in praxi illa ccrtitiido, novo concesso judicio, vix umquam adesse poterit, præsertim apud nos, cum *jurati* facillimi sint in absolvendo, (q) p. 483.

Quær. 4° *An reus innocens ad sui defensionem possit revelare crimina occulta testium vel accusatoris ?*

Resp. Affirm., modo, 1° crimen sit *verum:* 2° revelatio sit *absolute necessaria* ad suam defensionem ; 3° ipse aliter grave damnum sit passurus [2] (n. 517. HI. IV).

1073. — Quær. 5° *An liceat reo innocentifugere vel resistere?*

Resp. Licet ei quidem fugere, et e manibus satellitum sese eripere ; sed non licet vim vi repellere, occidendo aut vulnerando, quia publicte potestatis jura violaret.'

Quær. 6° *An etiam reo, qui cere deliquit, fugere liceat ?*

Resp. Affirm., si nondum ad pænam sententia juridica sit damnatus; quia nemo ante sententiam poenam solvere tenetur. Item si jam sit damnatus ad pænam gravissimam, et career sit ei assignatus ad custodiam, donec peuna statutu plectatur. — Ita communiter.

Negant autem communius, si career ad pinnam per sententiam judicis jam fuerit assignatus. Hat io est, quia reus tenetur obedire in exeeutione sententiæ justæ. Excipiunt, tamen plures, si ei non dentur necessaria, vel si career sit durissimus ; quia videtur excedere vires humanas obligatio se non liberandi a pinna gravissima, quando id sine vi et resistentia peragere quis possit.[6]

Quær. 7° *An reo liceat fugere, etiamsi inde damnum custos sit passurus ?*

Resp. Affirm., quia utitur jure suo, et nemini facit injuriam, nisi tamen caritas aliud suadeat ob damnum custodis multo gravius. Attamen non licet reo custodem pecuniis corrumpere, quia, cum custodi

» L. V. 236.
- Const, of tbc U. S. Amend. Art. V.
§ 1. V. 27 t.
* Ib. 272, 271. § Ib. 285.

1 L. V. 285. Cfr. Kenr Tr. VIII. 135.
2 Ib. 277. ‘ Ib. 280.
§ Ib. 27'J. II. A. Tr. XIII. 86. 6 Ib. 280.

obligatio incumbat reum non dimittendi, hiiju- peccato cooperaretur. L. V. 282.

Quær. 8° *l'Irum illis, qui non sunt ministri justitia·, liceat reum adjuvare, ut e carcere effugere possit ?*

Resp. Affirm., casu, (pio id liceat reo, et dummodo, 1 fuga rei, quia e. *g* est grassator viarum aut similis, non sit perniciosa Reipublicæ, et 2° eximie, puta ex infractione, earceris securitas non pereat. Ratio, (piia ad finem alteri licitum adjuvare illicitum esse nequit.1

Quær. 9° *An liceat reo declinare pœnam* MITIOREM, *mulctam v. g. rei carcerem. non diuturnum, ad quam junte fuit damnatus,* SEI) QU.E IPSI NONDUM FI IT IRROGATA?

Resp. Kcnrick' " Existimo pœnas omnes ita lege statui et a judice decerni, ut irrogandae sint a justitia4 ministris; ideoque damnare non audeo eum, (pii, *jure alieno iliceto,* se subducit " ejusmodi pœnæ, " dummodo tamen vim non adhibeat, et publicum ordinem non perturbet."

CAPUT VI.

DE OBLIGATIONE TESTIUM.

1074. — Ï. Nemo tenetur ex justitia sponte se offerre ad testificandum ; at quandoque datur talis obligatio ex caritate v. g. si possit (piis testimonio suo innocentem facile liberare, gravem injustitiam impedire, etc.8

II. Testis legitime citatus tenetur eoram judicibus se sistere, juramentum jure pnescriptum emittere; integre veritatem et nihil præter veritatem dicere, et deinde postulatis legitimis simpliciter juxta conscientiam respondere. — Ha *omnes.*

III. Testis, (pii falsum malitiose deposuit, est perjurus, et, si alteri damni causa efficax per hoc fuerit, justitia4 violator; et proinde tenetur ad omnium damnorum reparationem, necnon ad falsi juramenti revocationem, eum pari suo damno, etiam cum periculo vita·, si vi falsi testimonii innocens ad mortem fuerit damnatus.4

1075. Qt esita. — Quær. 1° *Ad quid teneatur testis, quifalsum dixit ex ignorantia invincibili, rei inadverlentia, aut oblivione inculpabili ?*

Resp. Tenetur falsum testimonium aperire, et damnum eo modo, quo potest, impedire; non tenetur tamen ad damni *jam sequuti* reparationem, cum theologiae culpa· expers sit1 — Item dicendum foret *probabilius* etiam, si venialiter pecca-set, Cfr. dieta n. 746. 3°.— 749. q. 3°.— 751. q. 1°.

Quær. 2° *Quid de illo, qui scripturum, chirographum·, aut apocham supponit, vel adulterat ad supplendos actus perditos, rei adjus certum prosequendum ?*

Resp. 1° Peccat saltem venialiter ratione mendacii ; quia, utcumque res se habeat, chirographum, quod exhibetur, diversum ab illo est, quod in judicio fidem facit.

Resp. 2° Potest aliquando peccare graviter contra caritatem erga seipsum, quando se proximo exponat periculo gravissimarum poenarum, si falsitas detegatur.

Resp. 3° Nullatenus peccat contra justitiam commutativam, ct proinde ad restitutionem minime tenetur.

1076. — Quær. 3° *Quandonam testis excusetur a testimonio prostando ?*

Resp. Excusatur in sequentibus casibus : 1 si rem tantum acceperit sub secreto Confessionis ; 2° si rem noverit sub secreto *commisso ;* 3° si rem acceperit a viris non fide dignis ; 4° si sciat reum non peccasse mortaliter, v. g. propter ignorantiam ; 5° si grave sibi vel suis damnum adventurum pnevideat ; 6° si facti notitiam habeat per *injuriam,* v. c. aperiendo alterius litteras, aut alium injuste cogendo. Excipe, quoad 2°, 5°, 6°, si damnum commune vel privatum alienum prævaleat — Non tamen legibus omnium Statuum admittitur causa excusans 2°, vel etiam 1° allegata. Cfr. n. 541. q. 1°.

Quær. 1° *An testis teneatur revelare crimen omnino occultum, v. g. quod ipse, solus novit ?*

Resp. Affirm., in Statibus, in quibus viget jus commune, quod statuit, vel unicum testem ad damnandum reum sufficere posse.8

1077. —Quær. 5° *An. et quomodo peccet testis, qui se abscondit, ne citetur a judice, rei qui post citationem fugit ?*

1 L V. 2S3.
2 Tr. VIII. n 138.
8 L. V. 204.
4 Ib. 269.

1 L. V. 209.
2 Ib. 208.
8 Kenr. Tr. VIII. u. 123.

Resp. Ad 1rim Non peccat † contra justitiam legalem, quia nemo tenetur obedirc præcepto Superioris, antequam ei imponatur; *2'* neque contra justitiam commutativam, quia mere negative se halat. Potest tamen peccare contra proximi caritatem, ut supra (n. 1074.) dictum est.

Resp. ad 2UI" Peccat graviter contra justitiam legalem, seu contra obedientiam judici debitam in re gravi et ad societatem necessaria ; sed *probabilius* non peccat contra justitiam commutativam: quia citatio illa non imponit obligationem justitiæ, sed tantum obedientiæ.1

Quær. 6° *.Iu teneatur ad restitutionem testis, f/ui, legitime interrogatus, celet veritatem ; non tamen falsum dicat ?*

Resp. Neg. probabiliter. Ratio est, quia testis tunc mere negative se habet, nec tenetur veritatem deponere, nisi ex præcepto judicis : et proinde eam tunc celando, contra solam obedientiam judici debitam, aut etiam contra religionem ob juramentum de veritate dicenda præstitum, peccat.2

CAPUT VII.

IU OBLIGATIONIBUS MEDICORUM, CIIIllt RGOKV.M, ET PHARMACOPOLARUM.

1078. Tenentur ante omnia sub gravi, 1 habere scientiam et peritiam sufficientem ; 2° adhibere diligentiam proportionatam gravitati rei, quæ ipsorum curte committitur. Si autem in his deficiant, tenentur de omnibus damnis, quæ inde sequuntur.

Insuper operam suam gratuito præstare debent pauperibus, qui in necessitate versantur, ut supra n. 1062. q. 3° R. 2° de advocatis dictum est.

In curandis nutem infirmis sequentes regular servari debent :

I. Tenentur sequi opiniones medicorum serums et tutas, saltem ordinarie; quia periculum ægroti ex probabilitate removeri non potest.

II. Quando certum est, aliquod pharmacum infirmis profuturum esse, tenentur illud adhibere, omisso dubio ; si autem certum desit, probabilius præferrc debent.

HI. Quid liceat, quando nulla appa-ret spes de sanitate infirmi, nec adest remedium nisi dubium, V. n. 60. 11. 2°.

Hinc peccat graviter medicus, 1° Si absque sufficienti capacitate gravem morbum curare aggrediatur. 2° Si incurrente gravi et insolito morbo, specialem operam non impendat. 3° Si medicamenta inexplorata, explorandi gratia, adhibeat. 4° Si, non bene perspecta morbi natura, temere præscribat remedia periculosa, pnesertim eum discrimine vitæ vel gravis læsionis. 5° Si, agnito ægroti periculo, opportune non adsit, diu noct uque eum invisendo, si opus sit, et omnia media apta ad morbum propellendum non adhibeat. 6° Si medicos alios advocari non permittat, ubi oporteret, vel si, alios consulendi causa convocans, ad amicitiam potius quam ad peritiam attendat. 7° Si e contrario sine necessitate alios medicos advocet cum expensis inutilibus ægroto, aut si contra suam conscientiam eorum consiliis adhæreat. 8° Si curationem protrahat lucri causa, visitationes inutiliter multiplicet, ubi pro singulis salarium exigitur; vel si pretium nimium exigat. 9° Si ad favendum pharmacopolis amicis, pharmaea superflua præscribat. 10° Si abortum, aut media illud procurandi, suadeat aut ipsemet exequatur. 11σ Si facile et sine necessitate a jejunio absolvat vel a Missa. 12° Si pauperes, quorum curam ex stipendio suscepit, minus diligenter tractet quam divites, aut, licet non obligatus ex stipendio, illis in gravi periculo constitutis et alium non habentibus non assistat. 13° Si secreta sute fidei et in ordine ad artem suam sibi commissa non servet, e. g. morbos pudendos sim causa proportionate pandendo. 14° Tandem graviter, imo gravissime peccat medicus, si, praeterquam in casu quo *certo* censeret monitionem non profuturam, non praemoneat de gravi periculo tegri, ut ipsi Sacramenta conferantur.1 Vide et alia de medico supra suis locis.

1079. — Pharmacopola», si pauca excipias, peccant fere ut medici iu casibus modo expositis, pnesertim vero pharmaea vetusta adhibendo, inutilia vendendo, puellis gravidis ad fictum ejiciendum media subministrando, mandata medici non fide-

1 I.. V. 270. 3 Ib. 1 L. IV. 182.

liter cxcqueudo, v. g. unum medicamentum pro alio porrigendo, etc.[1]

1080. Qi esita ‑ — Quær. 1° *.h! quid specialiter teneatur medicus quoad animam (egrotantis, cujus curam suscepit ?*

Resp. Tenetur *per se* sub gravi eum admonere de gravi periculo, in quo versetur, et, si de infirmo Catholico agatur, etiam de necessitate Sacramenta recipiendi, ne decedat absque absolutione, Viatico et Extrema Unctione. Constat 1° ex lege naturali, seu ex prece to caritatis. 2° J.x Decretali notissima Innocentii III., confirmata et renovata ab aliis subsequent ibus SS. Pontificibus? — Non tamen semper est necessarium, ut medicus *per se* moneat ægrum de proximo mortis periculo. Sufficit interdum, ut curet eum admoneri a propinquis vel amicis, ita ut benevole Sacerdotem admittat, atque ad recipienda Sacramenta inducatur. Si æger notum habeat confessarium, satis erit, si iste de statu pœnitent's sui moneatur; tunc enim eum invisendo efficacius ipsum movere poterit ad saluti anima· sua· providendum. Caveat autem medicus, ne diutius monitionem differri patiatur. Non enim protrahere debet, usquedum certum sit mortis periculum ; sed ad hoc officium tenetur, quando advertit periculum graviter imminere. Si hunc morem servarent medici, non adeo ægroti admonitionem reformidarent, nec ad Confessionis mentionem terrore corriperentur.

Quær. 2° *.In peccet graviter medicus, qui tempore pestis cegrotos deserit, ne luem contrahat ?*

Resp. .t/Jirm., si agatur de medico, cui stipendium a communitate sit statutum, et de iis infirmis, in quorum favorem id sit constitutum. Secus *neg.,* cum caritas non obliget cum lequali suo periculo.

CAPUT VIII.

DE STATE ARTIFICUM ET OPIFICI M.

1081. — Artifices et opifices sedulo a confessario examinandi sunt : plerumque enim tacent in Confessione injustitias et peccata sum conditionis propria.

I. In genere injusti sunt opera sua vendendo, aut locando injusto pretio ; occultos operum defectus non manifestando juxta dicte de venditione ; negligentia culpabili tempus terendo; alios operarios a labore avertendo; opus male excipiendo sive nimia precipitations, sive rerum necessariarum omissione, etc.

II. In particulari autem precipue injusti sunt :

1° Aurifabri et argentarii, qui aurum et argentum adulterant, inter vacua plumbum infundunt, adamanti s aut infra justum etiam infimum valorem ab ignorantibus emunt, aut confictos seu artcfactos (piasi naturales vendunt.

2° Pannificcs et lanifices, qui lanam minoris pretii bona? immiscent, tantique divendunt, quanti si tota materia font ejusdem qualitatis; qui initium et finem voluminis panni ex lana multo meliori texunt; qui fucatis coloribus utuntur; qui decepti pannos emendo, alios pariter vendendo decipiunt.

3° Molitores, qui grana immutant, aut eis res extraneas nullius fere valoris immiscent, uti fabas, ad augendum pondus et massam ; qui pro salario detinent aliquid de frumento vel farina ultra praxim timoratorum.

4° Pistores, qui male coquunt ; qui farina· triticea· aliam ex siligine, hordeo, fabis, etc. malitiose immiscent ; qui pondus fraudulenter imminuunt.

5° Laniones, qui corruptas carnes vendunt, aut deteriorem qualitatem pro meliori tradunt.

6° Sartores et sutores, qui male secant. qui panno aut corio corrupto vel adusto utuntur; qïli partem panni sibi traditi retinent, fingendo se totum in opere conficiendo adhibuisse.

7° Opi liées pileorum, qui pileos rursus stipatos aut tinctos pro novis, aut quasi a longiori tempore in officina exstantes vendunt.

8° Typographi, qui exemplaria excudunt in majori numero, (piam conventum est, et sibi ea relinent; qui adulterinas editiones contra jus habentis privilegium faciunt : (pii emendatores habent imperitos ; qui papyrum non adhibent ejusdem qualitatis ac in programmate promiserunt etc. . . . — Vide S. Alph.[1]

1 L. V 292.

1 L V. 291, ct supni n. 977.
2 1. v Decr. Tit. XXX\ III. c. 13.

PARS SECUNDA.

DE STATI CLERICORUM.

Agendum 1° dc obligationibus communibus Clericorum ; 2° de quorundam obligationibus peculiaribus.

CAI'dT I.

DE OBLIGATIONIBUS COMMUNIBUS CLERICOKl M TUM POSITIVIS, TUM NEGATIVIS.

ARTICULUS I.

DE OBLIG ATION IBI S POSITIVIS CLERICORUM.

Clerici pnccipue obligantur : 1 ad vitæ sanctitatem; 2° ad cælibatnm ; 3° ad habitum ecclesiasticum ct tonsuram; 4 ad Horas canonicas ; 5° ad scientiam convenientem ; (5° ad ecclesiasticum ministerium congruenter obeundum ; 7° ad obedientiam ct reverentiam debitam Episcopo juste imperanti pnestandam. Dc quatuor prioribus hic agitur; de cæteris locis propriis.

§ I. *De. vitee sanctitate.*

1082.— Quanta debeat esse Clericorum interna sanctitas et exterior icdifieatio, nec demonstratione, nec expositione indiget. Id enim manifeste arguit ipsa sola Clericatus et Sacerdotii idea. Perpaucis igitur declarabimus Clericos pios, sanctos ct modestos esse debere, tum ex eorum status natura, tum ex Scriptura, Patribus et Conciliis.

1° *Pr natura stains clericalis.* Sanctissimum est Clericorum ministerium, cum semper ad res sacras, ad Sacramenta fidelibus conferenda, ad laudes divinas -oleinniler nomine Ecclesia· persolvendas, ad Christianum populum dc via salutis leternæ edocendum, necnon ad Sacrosanctum Missæ Sacrificium celebrandum proxime vel saltem remote applicentur. Cur emm Mint Clerici ct Sacerdotes iu Ecclesia constituti ? Ut sint, teste Evangelic, s.d terra· ct lux mundi. Porro tales non possunt es'c. nisi insigni et pneclara morum sanctitate pr.efulgeant. Non solum adimplendorum officiorum sublimitas, et excellent ia. sed etiam vestes, quibus induitur Clericus, clamant ipsum sanctitatem profiteri debere. Hinc ait S. Hieronvmus:1 " Clamat vestis, clamat status, clamat professio animi sanctitatem."

2C /v· *Scriptura.* Sic dc sacerdotibus antiqme legis aiebat Dominus: *Sancti erunt Deo suo, et non polluent nomen ejus ; incensum enim Domini et panes Dei sui offerunt, et ideo sancti erunt.·* Item apud Isa.3 dicitur . .1/*undamini, ijiti fertis casa Domini.* Porro si tanta vita· sanctitas requirebatur in sacerdotibus, qui boves ct oves, aliaque animalia Deo offerebant, t uid requirendum erit in iis, qui ipsum (ivinuin Agnum sacrificant ? Et si tanta mundities requirebatur in iis, qui vasa Domini ferebant, quienam animi puritas requirenda erit in iis, qui in manibus Dominum ipsum portant ? Lege etiam D. Paulum ad Titum, Timoth., etc.

3° *E'.r Patribus.* Sic S. Chrysostomus:4 " Sacerdos debet vitam habere immaculatam, ut omnes in illuni, veluti in aliquod exemplum excellens, intueantur; idcirco enim nos elegit Deus, ut simus quasi luminaria et magistri cieterorum. ae veluti Angeli versemur in terris." S. Thomas5 docet sanctitatem majorem in sacerdote requiri quam in simplici Religioso, inquiens " Per Sacrum Ordinem aliquis deputatur ad dignissima ministeria, quibus ipsi Christo servitur in ministerio Vitaris; ad quod requiritur major sanctitas interior, (piam requirat etiam Religionis Status." Et in Suppi. : ° " Ad idoneam exactionem Ordinum, non sufficit bonitas qualiscumque ; -ed requiritur bonitas excellens, ut sicut illi, (pii Ordinem suscipiunt. super plebem constituuntur gradu Ordinis, ita et superiores sint merito sanctitatis."

4° /■> *Conciliis.* Innumera habentur in

1 Apud Gary P. II. n. 38.
2 Levit. 21. 6.
8 52. II.
4 Apud Gurv P. II. n. 38.
5 2. 2. q 184. a. S.
8 q. 35. a. 1. ad. 3.

Jun· Canonico de sanctitate Clericorum, quæ etiam Conciliis permultis confirmantur. Sulliciat autem referre id quod habet Concilium Trid. solemni Decreto:[1] "Sic decet omnino Clericos in sortem Domini vocatos vitam moresque suos omnes componere, ut habitu, gestu, incessu, sermone, aliisque omnibus rebus nil nisi grave, moderatum, ac religione plenum pra· se ierant." - Praeficam hujus Decreti interpretationem hi- verbis exhibet Cone. Pl. Balt. II.[2] "Cbieumquc fuerint, sive iter agant, sive per vias deambulent, sive sermones inter se vel cum steculo deditis misceant, tum incessu et gestu, tum vultu ipso et voce, modestiam, qme decet, ac gravitatem pra· se ferant. Nimiam vocis elationem, risum immodicum, scurriles jocos, quidquid denique animi haud bene compositi indicium est, summo studio devitent. Verba liberiora, procacia, impia, ne, aliorum quidem dicta referendo, proferant : alios ea proferentes, si aliter nequeunt, ore ac vultu reprimant coërceantquc. '

j II. *De crelibatu.*

1083. — Clerici omnes. Sacros Ordines suscipientes, ipso facto obligationem cælibatus contrahunt. Constat cx variis Juri- Canonici Decretis; sed præsertim ex e. 1. D. 28., ubi D. Gregorius sic præserip-it : "Nullum subdiaeonum facere præsumant Episcopi, nisi qui victurum caste promiserit, quia nullus ad ministerium Altaris accedere debet, nisi hujus castitas ante susceptum ministerium fuerit probata."— Item ex Cone. Trid.,[3] ubi sic definitum est "Si quis dixerit clericos in Sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contract unique validum esse, non obstante lege ecclesiastica. vel voto, anathema sit."

108 i. Qf.esit a .—Quær. 1° *hi obligatio calibutus sit de jure divino ?*

Resp. Xeg. cum sententia communi contra *aliquos;* sed est ex mera institutione ecclesiastica : scilicet ex vi præeepti Ecclesiæ, vel etiam ex voto Sacris Ordinibus adnexo. Ratio est, quia cadibatus tantum ex præcepto Ecclesia· vel Apostolorum fuit introductus. Patet insuper ex Cone. Trid. supra relato, ubi dicitur : "Non obstante lege ecclesiastica. Ergo etc. - Ita *communiter* Theologi.[1] Potest igitur Ecclesia ab illa obligatione dispensare. Sed nunquam dispensat curn constitutis m Sacris, ut matrimonii vinculo adstringi queant, nisi ea lege, ut ab officiis clericalibus omnino arceantur. Sic Pius VII. eonvalidavit sacrilega matrimonia nonnullorum sacerdotum, qui tempore perturbationis "gallica· " nuptias inierant.

1085.— Quær. 2 *Rn obligatio cctlibatus procédai immediate ex pftrceplo Ecclesia·, vel mediate, scilicet ex roto, quod in ipsa ordinatione emittitur ?*

Resp. 1 traque sententia secundum S. Alph. est probabilis ; sed communior et proliabilior, quæ dicit, hanc obligationem cx voto oriri. Prolwtur, 1° ex c. 6. Tit. III. L. Ili. Dccr., ubi dicitur: "Nos igitur attendentes, quod Orientalis Ecclesia *cotum* continentia' non admisit," etc. Ergo in Ecclesia Occidentali admittitur. Patet prætcrea ex c. unico. T. XV. L. 111. in 6°, et ex (. *Inter prrtderitos,* § 41, Ben. XIV., 3 dec. 1749 ; ubi illud expresse dicitur. 2° cx eo (piod si obligatio foret ex *sola* Ecclesiæ lege, posset Papa *omnes* clericos ab illa absolvere . quod foret contra *ℭommunem*

1081). — Quær. 3° *.tn obligatio caelibatus sit universalis in Ecclesia ?*

Resp. Datur aliqua exceptio ex tolerantia Ecclesia· apud Orientales. In Orientali enim Ecclesia sacerdotes quidem nunquam matrimonium inire possunt post ordinationem sacerdotalem, vel etiam post diaconatum ; sed conjugati ante diaconatum possunt ad Ordines ulteriores provehi, et nihilominus cum uxoribus conversari. Excipiuntur Episcopi, qui omnes perfectam castitatem constanter servare debent. Apud Gnecos autem subdiaconatu- inter Sacros Ordine- non ndnuinenitur. Hinc clericis non conjugatis in ordinatione Diaconatus pnveeptum castitati- imponitur, et hodie, in quadam Provincia ritùs Gneci, etiam in ordinatione Sulaliaeonatus. ut patet ex Instr. S. C. de P. F.[8]

1087. — Quær. 4 *Au teneretur ad castitatem, qui expresse nollet castitatem vovere ?*

Resp. Hic teneretur nihilominus ad

1 Se— *22. c.* 1. Ref.
2 a. 152.
8 Sess. 24. cnil. 9.

1 L VI. S07.
2 Ib. SOS.
8 Apud Gary Ed. Bom. IS73. T II p. 688

castitatem, sin minus ex voto, cum nemo invitus voto ligari queat, sed certe ex præcepto Ecclesiæ, quæ ex motive Religionis eum ad castitatem, deficiente voto, adstringcret. — Ita. *communiter* eum S. Alph.l Alii volunt, illum teneri ad votum castitatis emittendum ; et posse Ecclesiam ad id eum obligare, nemo diffitebitur.

Nota. Quo pacto a sacerdote castitas sit servanda, docet (’one. l’l. Balt. II. a. IG I 168.

I ill. *De gestatione habitus et tonsurre.*

1088. — Clerici, saltem majoribus Ordinibus initiati, obligantur ad ferendam tonsuram ct vestem clericalem. Constat ex universo Jure Can., pnesertim ex Cone. Trid. Sess. l L c. 6 de Rcf., ubi dicitur: “ Quia vero, etsi habitus non facit Monachum, oportet tamen clericos vestes proprio congruentes Ordini semper deferre, ut per decentiam habitus extrinscci morum honestatem intrinsecam ostendant." Insuper ibid, injungitur Episcopis, ut praevaricatores serio moneant, et. si non obtemperent, cos a sacris functionibus amoveant.

Habitus autem clericalis varius est pro variis regionibus. De habitu loquentes Patres (one. PI. Balt. 11.2 luce præcipiunt : 1° “ Volumus ut . . . domi agentes vel in templo, veste talari, quæ Clerico propria est, *semper* utantur. Cum foras prodeunt muneris vel animi recreandi causa, vel in itinere, breviori quadam indui liceat, quie tamen *nigri* coloris sit, et *infra genua* producatur.”* 2° “ Comam ct barbam s/mz/zo·vc, *aut laicorum more,* ne nutriant. Barbam Clericorum *promissam* nuper damnavit Pontifex Pius 1\a Ecclesiasticis omnibus hae in re morem Romana? Ecclesia· tamquam normam sequendam *mandamus."*

“ In hac regione tonsura plerumque non fit, nisi in ipsa initiatione; quum inter Inereticos versemur, quibus irrisioni foret absque religionis lucro." Ita Kenrick.4

§ IV. *De recitatione Horarum canonicarum neu dirini Officii.*

11)89 Hora· canonica· dicuntur : collectio orationum et lectionum a personis ad id deputatis, certis horis, singulis diebus recitandarum. Tlinc Hora· etiam dicuntur, 1° *Officium divinum,* quod in honorem Dei recitatur; 2‘ *Officium ecclesiasticum,* quod nomine Ecclesia· persolvitur; 3° *Officium canonicum,* quod juxta Canonum regulas recitandum est ; 4° *Breviarium,* quod Officium illud est compendium Veteris ct Novi Testament i, necnon sententiarum Patrum et vita· Sanctorum.

Origo divini Officii quoad substantiam ab ipsis Apostolorum temporibus videtur repetenda, ut colligitur ex variis locis .!<·(. *Apost.,* ex testimoniis Patrum ct ex variis documentis.

Decursu temporum varia fuit forma ct quantitas Breviarii. Cone. Trid.l novam reformationem Breviarii Romani fieri mandavit. S. Pius V. illud correxit, additionibus nonnullis auxit, atque Bulla: *Quod a Nobis,* die 7 julii 1568, omnia alia Breviaria, quæ ab institutione seu legitima consuetudine non superabant 200 annos, prohibuit.

Totum Officium divinum in septem Horas dividitur, scilicet Matutinum cum Laudibus, Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Vesperas et Completorium.

Agendum 1° de obligatione Breviarii; 23 de tempore ad Horarum recitationem statuto; 3° de modo eas recitandi ; 1° dc causis a recitatione excusantibus.

Punctum I. De obligatione recitandi.

1090. Pr in c ipia . — 1. Obligantur ad Horas canonicas quotidie2 recitandas 1° *Clerici* omnes in Sacris constituti, etiam censurati et depositi. Constat ex variis locis Juris Can.; ex Cone. Later, anu. 1215.8 cx Bulla S. Pii \. *Quod a \ob(s.* 2 *Beneficiati* omnes, (pii habent jus in re et plenum dominium beneficii. Eruitur ex Cone. Later sub Leone X, necnon CX Bulla Pii *Er proximo.* — 3° *Betigand* ŏmne utriusque sexus in *Ordine* ab Ecclesia approbato, seu in quo vota solemnia emittuntur, professi, et ad chorum destinati. Liquet cx consuetudine, necnon cx Decreto (iregorii X., etc.4 Cfr. n. 1205. q. 2°.

1 Sess. 25 (nd rnlrrm).
2 <’fr. Prop. 35 ab Alex. VIL dainnntam p XIV.
8 C. 9. Tit. XI.I. L. IIL Dccr.
4 L. V. 140. q̆. Cfr Bizzarri, Collect. in usum Seer. S. (’. Ep. ct Kre. p. 517. 849. n. 17.

1 L. VI 809
1 a 1 IS 151
s Ib. p. -286 IV
‘ Tr. VIII n. 2

ТГ. Ili omnes peccant graviter, si totum Officium vel ejus partem notabilem absque legitima causa omittant. Ratio patet ; legem enim Ecclesiæ in re gravi violant. - - S. Alph.,1 et alii *communissime*.

111. Obligatio recitandi Horas est affixa diei, ita ut nullatenus alia die ipsi satisfieri possit ; idcirco obligatio, cx meute Ecclesiæ. cmn dic sibi assignata cessat, atque adeo onus dici nuncupari solet.

1091. Ql EstTA. — Quær. 1° *Qurenam sit materia gravis in omissione Officii ?*

Resp. Communissime conveniunt Theologi, omissionem unius parvte Horte vel Completorii, vel partis Nocturnorum, saltem unius parvæ Hone quantitati æquivalentis, esse materiam peccati mortalis; omissionem vero minoris partis peccatum veniale non excedere.2

1092. — Quær. 2° *An sit grave omittere lesperas in Sabbato Sancto?*

llesp. Neg., saltem *probabilius,* quia materia est levissima tum *i/ı se,* tum *respectu lotius Officii*

1093. — Quær. 3° *An unum vel multiplex peccatum grave committat, qui omittit integrum Officium ?*

Resp. I num solum peccatum grive committere videtur. — Ita *communiter* Theologi cum S. Alph. post 8. Antoninum, 3“ part. tit. 13. c. 4.; quia totum Officium diei cadit sub uno præcepto. Possent tamen committi plura peccata cx voluntate mala pluries interrupta et resumpta, v. g. si quis intendat omittere Officium vel aliquam horam, postea proponat dicere et iterum a bono proposito avertatur.4

1094. Quær. 4° *In si quis dubitet utrum omiserit aliquid iu Officio, teneatur id recitare ?*

Resp. Neg., si vel adsit probabilitas *solitaria* scu præsumptio pro soluto Officio, vel agatur de scrupuloso ; secus *affirm.* Cfr. dicta n. 67. b).

Hinc (aiunt) bene excusaris a repetendo Officio, si non memineris te dixisse aliquid, et habeas justam conjecturam credendi quod dixeris : puta, si recorderis te incepisse Psalmum, vel Lectionem aliquam, aut Horam, et postea distractus ad finem Psalmi, Lectionis, Hone deveneris, quin recorderis, an totum recitaveris , præsumptio enim tibi favet, quia soles integre recitare ea, quorum recitationem incepisti. Item si deveneris ad aliquam Horam, v. g. Sextam, et dubites utrum praecedentem recitaveris, eamdem tenere potes decisionem, quia non soles recitare Horam posteriorem, nisi priorem prænii-seris, et ideo prudenter credere potes te nihil omisisse.1

1095. — Quær. 5' *.in Religiosi, qui justa de causa clwro non interveniunt, teneantur sub gravi Officium privatim recitare ?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia principalis obligatio pro Religioso non cadit in chorum, sed in recitationem Officii ration·· Religionis, qua· onus illud ex suo instituto suscepit. Hæc obligatio constat ex universali sensu et consuetudine Religiosorum, qui, cum choro intéressé non possunt. se credunt sub gravi obligatos ad Officium privatim recitandum. Consuetudo autem universalis, qua· cum magno incommodo a Religiosis et Monialibus constanter observata fuit, argumentum sufficiens pnebet de gravi obligatione susccpta. Inde non est proliabilis opinio aliquorum, qui dicunt obligationem Officii non urgere Religiosum extra chorum. Consulenda' tamen tum Constitutiones, tum consuetudines legitima· eujusque Ordinis.· Illi votorum simplicium proies- . <|e quibus m 11>7 agetur, non tenentur ad privatam recitationem; debent tamen choro intéressé ut solemniter professi. Bizzarri, *Collect* *

1096. — Quær. 6° *An peccet graviter Religiosus, qui Officium recitat privatim, dum facile choro interesse possit ?*

Resp. \eg. Obligatio enim chori, licet sit gravis pro Communitate, levis tamen habetur pro singulis privatis, modo prorsus chorus non tollatur. Ad chorum autem sufficiunt quatuor expediti, seu validi ad chorum sustinendum Si vero Religiosi sim pauciores, nullatenus obligantur ad Officium iu choro recitandum : a recitatione tamen privata non eximuntur, ut modo dictum est.4

Quær. 'ī *In obligati ad Officium te-*

1 L. V. 1 m.
2 Ib. 147.
8 Ib.
4 L. V. 1 IS.
1 L. V. 150.
- Ib. 142.
’ p 90S
* I.. V. 143.

neantur supplere ea, qute omittunt in choro ob functiones chori : r. *g. pulsando campauas, vel orpana, aut Psalmos perquirendo, et alia similia ?*

Itesp. Ncp. Kalio est, quia omissio in choro, modo nimia non sit, per socios suppletur. Sic satisfacit, qui aliis recitantibus tussit, etc., ct probabiliter etiam, si integer Psalmus interea dicatur. Ast non satisfacit, qui, dum Officium cantatur, choro alternatim respondet organum pulsando, quin versiculos suro partis proferat. *A fortiori* repetere non tenetur, qui nonnulla partis adversro non audivit, etiamsi de parte notabili agatur, dummodo sufficienter attenderit.1

1097. — Quær. 8° *Quonam Breviario utendum sit ?*

Itesp. Ex jure communi solo Breviario a S. Pio V. reformato utendum est; constat ex Bulla ejusdem S. Pii V. *Quod a Nobis,* data die 7 julii 15GS. In hac Bulla Pontifex tollit ct abolet omnia alia Breviaria, quæ ex institutione vel consuetudine legitima non superant ducentos annos. Permittit tamen, ut etiam ducentis annis antiquiora possint in Breviarium Romanum immutari, si Episcopus et universum Capitulum consentiant. Pneeipit vero, observari hoc Breviarium toto orbe cum sola exceptione modo relata. Imo in alia Constitutione^ quæ incipit : /;.r *proximo,* declarat, omnes ad Horas obligatos non satisfacturos muneri suo, si alio Breviario utantur.

1098. Quær. 9 *heturne adhuc obliquiio recitandi Psalmos graduates, Officium parcum li. M. / ., et Officium defunctorum ?*

Resp. 1° *Ncg.* quoad Clericos, (pii Officium privatim recitant.

Resp. 2° *Nep.* etiam pro recitantibus Officium in choro, nisi ubi adest consuetudo Officia prrodicta recitandi a tempore S. Pii V,- Sic. S. Congr. Rit. pluries declaravit. Hæc tamen obligatio, ubi cx consuetudine exist it, non afficit privatos singulos extra chorum.2

Quier. 10° *.In obligati ad Officium, sub pravi recitare debeant Officium defunctorum in die Commemorationis omnium defunctorum, necnon Litanias die festo S. Marci, et triduo Rogationum ?*

Resp. ad 1um *.tffirm.,* juxta omnes. Hoc autem Officium constat tantum Vesperis, Matutino et Laudibus.1

Resp. ad 2"n' *Affirm.,* juxta communem sententiam. Ratio est, quia in Rubrica post 1er. 2. Dotu. V. post Pascha sic dicitur; "Qui non intersunt· processioni Rog. privatim post Laudes dicant Litanias eum suis precibus et orationibus." — Verbum autem : *dicant,* grave præceptum importat, (piando materia est gravis, (pialis sane est materia Litaniarum. Insuper ubique viget consuetudo Litanias his diebus recitandi. Consuetudo autem est optima legum interpres. Gravem tamen obligationem negant aliqui, dicentes non constare de præcepto, pnesertim gravi. — " Secundam sententiam improbabilem dicere non audeo, sed prima mihi magis arridet." (r) p. 483.

Punctum //. De tempore et loco et corporis situ debitis ad Horas recitandas.

I. *Quoad tempus.*

1099.— 1° Tempus ad integram Officii recitationem adimplendam præfinitum incipit a media nocte, et. ad mediam noctem sequentem terminatur, ita ut semper a peccato gravi sit eximendus quisquis intra hoc tempus integrum recitat Officium. quacumque hora tali muneri satisfaciat. Ratio est, (uia totum Officium in die naturali recitant o quoad substantiam satisfacit. Imo Matutinum et Laudes ex privilegio ab Ecclesia concesso pridie sub vespere recitari possunt.

2° Matutinum et Laudes a sacerdotibus ante Missro celebrationem recitari debent. Constat ex Rubrica Missalis, *tit.* 1. *de Préparai, sac.,* ubi legitur : * Sacerdos celebraturus Missam, saltem Matutino cum Laudibus absoluto,'· ete. Item ex Constitutione Innoeentii I \ ., ann. 1254. Vid. infr. Q. 2. et 3. n. 1100.

3° Omnes Hone parvro tempore matutino recitari possunt ; et duro quidem priores ante meridiem recitandæ sunt : duæ vero posteriores toto tempore tum matutino, tum vespertino dici possunt. Vesperro et Completorium a meridie usque ad mediam noctem recitantur. In Quadragesima tamen a prima Dominica Vespera· ante

1 L. V. 143 Not. 3. et 163. q. 2.
a I. V. 1»3.

1 L. V. 161. 2 Ib.

prandium recitari possunt ob antiquam disciplinam, juxta quam jejunium ante λ csperarum recitationem non frangebatur. Die tamen Dominica Vespera: anticipari n<m possunt, (piia jejunium ea dic non servatur.

Olim sic Hora recitabantur: Matutinum post mediam noctem, Laudes ad auroram, Prima post solis ortum, Tertia ad horam nonam matutinam, Sexta ad meridiem, Nona ad horam tertiam pomeridianam, Vespera ad solis occasum, Completorium ad noctis crepusculum. Hinc Clericus ordinatus subdiaconus tenetur tantum ad recitandas Horas tempori ordinationis eorrespondentes. Igitur si ordinatio liat ante horam nonam matutinam, tenebitur ad Tertiam recitandum, non vero ad l Ionis antecedentes. *Probabilius* vero non satisfacit, si partem Officii, ad (piam tenetur, recitat ante ordinationem : opposita tamen sententia S° Λl-phonso etiam probabilis est. Vtriusque sententia· argumenta vide apud eumdvm.l

1100. Qu.esita.- Quær. 1° *.Iu hora· parva etiam ante auroram absque ulla causa recitari possint ?*

Resp. .iffirm. probabilius. Ratio est, quia ex quo sublata est antiqua consuetudo Horas illas tempore determinato recitandi, nulla alia lex vel nova consuetudo obligationem imposuit eas solum tempore auroram subséquente persolvendi. Imo graves Theologi expresse asserunt, has Horas toto tempore matutino, seu a media nocte ad meridiem, recitari posse. Sic expresse S. Alph.1

Quær. *.tn obligatio recitandi Matutinum et Laudes ante Missam urgeat sub gravi ?*

Resp. *eg.* saltem *probabilius.* Ratio est. (piia nulla est connexio inter Officium ct Missam, et proinde recitatio Matutini non videtur dispositio ad celebrandum, cum sacerdos etiam aliter orando possit sese pie ad Sacrum disponere ; nec appareret gravis obligatio ex Rubrica supra relata, neque sub gravi, sed sub levi, generatim apprehenditur. Ita *communiter,* cum S. \lplt.,§ et Boned. XIV.4 Secus, juxta veriorem sententiam, si agatur de recitatione in choro ante Missam convcnlualem in cantu celebrandam.

Quær. 3" *(puenum causa ab illa obligatione excusare possit ?*

Resp. Excusabit quælibet mediocris causa rationabilis, v. si quis postulans a sacerdote, ut Missam pro se celebret, exoptet ut statim celebretur ; item si expectet populus, aut aliqua persona gravis; si Superior pracipiat ; si tempus celebrandi advenerit, nec possit differri celebratio sine aliquo incommodo ; si major studii commoditas, vel major utilitas ex studiis percipienda hoc expostulet ; si (piod negotium inexspectatum advenerit; si pumitens aliquis ante fuerit audiendus ; et similia.l

1101. — Quær. 4° *Quanam hora liceat incipere recitationem Matutini vespere diei procedentis, juxta privilegium supra relatum ?*

Resp. Ex communi sententia Theologorum licet incipere hora Vesperarum, qua· habetur quando sol medium cursum inter meridiem et occasum tenet ; tunc enim juxta omnes incipit dies ecclesiasticus, cum priores Vespera decantari solent. Hoc universali consuetudine confirmatur. Hinc in variis locis confici solent tabella·, horam hanc diversis anni temporibus determinantes.2— Communicare tamen "ecclesiasticis viris sive sæcularibus, sive regularibus Episcopi nostri possunt facultatem, quam habent." recitandi *privatim,* legitima concurrente causa. Matutinum cum Laudibus diei sequentis, statim elapsis duabus horis post meridiem, λ . p. LXXII. Fac. l inter Extr. C.

Quær. 5° *An debeat iterari recitatio Matutini, si ante tempus prodictum habita fuerit 1*

Resp. Ajfirm. probabilius. Ratio est, tpiia Breviarium est onus divi : ergo ipsa dic assignata recitari debet . porro si fiat pncdicta anticipatio, jam extra diem recitatur officium, haud secus ac si recitarentur Hora parva· diei sequentis ante mediam noctem 3 Confirmatur cx decl.apud Muhlltauer4 *

1102.- Quær. *An Matutinum Officii defunctorum et Litania l rofesto S. Marci ac diebus Rogationum, pridie vespere recitari possint ?*

1 L. V. 140.
2 II. A. App. 3. (Exam. Ord.) η. "I.
» I. VI. 347. 348. Ex. Ord. n. 113.
4 1)· Sa-riC Missæ, L. III. c. 13. n. 4.

1 !.. VI 347 « L V 174.
3 L \ 171 ct Rctr.51. 4 Suppi, t. 2. p. 516.

Resp ad 1um *dffirm. probabilius.* Constat ex universali consuetudine, necnon ex Rubricis, quæ sic habent : " Dicto *RenetUcamus Domino,* absolute incipit Matutinum defunctorum." Ergo cum Matutinum Octavie foti Omnium Sanctorum soleat aut certe possit anticipari, consequenter etiam anticipari potest Matutinum defunctorum.

Negnnt *aligui* cum Lacroix, innixi Decreto S. Congr. Rit. 1 sept. 1607. Sed Decretum illud, juxta S. Alph.,1 videtur respicere tantum recitationem in choro, qua quidem de re dubitari nequit post Resp. S. R. ('. I sept. 1745 in Ratisb. (apud Gardellini ɳ. 4177).

Resp. ad 2„n' *Xeg.* Ratio est, quia Litani;e aflixæ sunt dici, nec per se videntur conjungi cum Matutino et Laudibus. Insuper supplent assistentium ad processionem, qu:e omnino dici est affixu. Prælerea si festum S. Marci transferatur, non debent transferri Litania; ; ergo Matufino non imitèrent, mr ullam connexionem eum illo habent.2

1103. —Quær. 7° *-in prmvidenx impednuentnin recitandi Officium tempus horarum anticipare teneatur ?*

Resp. Neg. probabiliter, si agatur dc Matutino et Laudibus *pridie* recitandis, quia nondum currit tempus *pr/ecepli.* sed tantum *privilegii, dffirm.,* si jam mca-pit dies pncccpti, quia Officium pnveipitur recitari intra latitudinem totius diei, ct qui, *urgente jam pracepto,* impediendus est, tenetur pnevenire. L. V. 155. Cfr. supra n. 548. q. 3°. n. 550. q. 1°.

1104. Quær. 8° *Quanam hora incipi possit recitatio resperartim mane tempore Quadragesimm ?*

R>sp. Dicunt Sal niant iccnses.3 Vesperas in Quadragesima recitari ab hora undecima posse, seu una hora ante meridiem.

Quoad horam λero recitandi qualemcumque demum officii partem, non pnetviTundmn illud est. quod habet S. \lphonsu> 4 " I t quis licite possit anticipari· vel postponere debitum tempus horarum, sufficit qmevis causa utilis vel honesta, . . . major devotio, sive quies, tempus apt in- ad studendum et -imile."

t'ætvrum nulla adest obligatio \ espéras recitandi ante meridiem, sed est merum privilegium, quo nemo uti tenetur. Completorium autem praedicto privilegio non gaudet; unde etiam per Quadragesimam post meridiem recitandum est.

11. *Quoad locum et situm.*

1105. — 1° *Quoad locum.* Officium chori in ipso loco ad hoc destinato, seu in choro vel in Ecclesia recitari debet. Officium vero, si recitetur privatim, diei potest in omni loco, sive in oratorio, sive domi, sive rure, aut etiam in via deambulando, aut iter agendo, dummodo locus attentioni requisita· ct devotioni congruus sit.1

2° *Quoad silum.* Privarim recitari potest Officium omni situ decenti sive genibus fiexis, sive stando, sive sedendo, sive deambulando. Ita praxis universalis, cui concinunt omnes Theologi.

1106. Qt esita. Quær. 1° *-in liceat recitare Officium decumbendo in ledo ?*

Resp. Xeg., seclusa rationabili causa; talis enim situs aliquam sapit irreverentiam. Idem etiam dicendum est de quolibet alio situ mollitiem redolente. Attamen luce irreverentia nunquam peccatum veniale excedit,- Sic ('one. et Viva apud S. Alph.2 Qtuecumque autem causa mediocris ab omni culpa excusabit, v. g. morbus aut infirmitas quaslibet, dolor capitis, defatigatio, vel si quis nocte dormire nequeat, Officium recitare posset, quin sttrgcrc teneretur.

Quaer. 2° *.In liceat Officium recitare in curru vel enuo ?*

Resp. tffirm. Ratio est, quia id nulla lege prohibetur; nec aliunde obstat attentioni, nec reverentia· orationi debita·, etiamsi alii essent itinérantes et simul eonfabulantes. Id enim obtinuit generalis, etiam piorum, consuetudo.— Ita *communiter.*

1107 Quaer. 3° *.iu sit culpa non serrare rubricam, ex t/ua preces i/uadam genibus Jleris sunt recitanda' ?*

Resp. 1° *Xeg.,* si agatur de recitatione *extra chorum ;* quippe ex consuetudine et communi interpretatione hæc rubrica solum chorum respicit. Hæc quidem laudabiliter fiunt in privata recitatione, sed citra culpam omittuntur. S Alph.3 et

1 L V 174.
• Tr. W l e. ΠI u 15
1 Ib. qiuer 3.
4 !.. V. 173.
1 L- V. 179.
» Ib.
« Ib.

alii communiter. Idem dic <le Signo Crucis, et de aliis signis in choro usitatis.

Resp. 'N Si agatur dc recitatione *in choro, vontrover!ifur Probabilinu* affirmandum videtur, quia rubrica, aliquid præscribens, præceptum imponit. Attamen talis omissio nunquam culpam venialem excedere potest.[1]

Quær. t *-in vi/ peccatum, Breviariani recitare in loco indecenti ?*

Resp. Probabilius negandum *per se* videtur, nisi locus attentioni debita,· obessct, v. g. ob populi frequentiam, strepitum, etc. ; secus enim indecens foret orare in loco indecenti, quod falsum est, siquidem, cum Deus sit ubi«ptc, etiam ubique orari ct adorari potest, ut patet ex A post.[2] *Polo viros orare in omni loco.* — S. Alph.[3] et alii contra nonnullos, qui dixerunt adesse peccatum veniale, quod hoc aliqua irreverentia non careat.

Punctum 111. De modo Horas recitandi.

lloræ sunt recitandæ 1° ordine præscripto ; 2° eum debita pronuntiatione; 3° cum attentione et devotione sufficiente.

I. *Quoad ordinem.*

1108. — Duplex est ordo servandus in Breviarii recitatione, scilicet ordo Officiorum et ordo Horarum. 1° Ordo Officiorum describitur in calendario festorum et in rubricis pro illorum translatione, ubi plura simul concurrant. Ex Deci. S. R. ('. a) In dubio standum Directorio Dioecesano, licet alicui certum *videretur* illud errare, b) Simplices sacerdotes, seu nec beneficiarii,nec, secundum S Alph..[4] religiosi. conformari *possunt* ollieio loci, in quo morantur.[6] 2° Ordo Horarum ille est, qui in Breviario exponitur, nempe ut recitetur primo loco *Midutinitm* cum *Laudibus,* deinde subjungantur Hora· parva·, i. e. *Prima. Tertia, Sexta, Nona,* et tandem sequantur *Pesperte* eum *Completorio.*

1109. Qu.ESITA. -Quær. 1° *.-In praecepto recitandi Horas satisfaciat, qui e.r errore re/ inadrertentia aliud Officium pro Officio diei recitat ?*

Resp. .tffirm. Ratio est, quia Ecclesia non pnesumitur velle aliquem uno dic bis ad hoc onus obligare, et quia substantia recitationis satis servata est. Hinc axioma vulgare, quod veluti regula in hisce adjunctis habetur *Officium, pro Officio valet.* Nulla igitur est obligatio, completa recitatione, aliud Officium recitandi. — Ita *communiter}*— Idem dicendum etiam de quavis parte Officii juxta axioma ; *Error corrigitur, ubi deprehenditur.*

Consilium tamen est, inquit Laymatin cum *atiis,* non vero obligatio, subjungere propria Officii omissi. Sed «piando Officium esset notabiliter brevius, v. g. Officium Sancti alieujus pro Officio Dominica?, fieri debet compensatio recitando novem Psalmos ex 1° Nocturno?

1110. — Quær. 2° *Si quis ex errore recitaverit aliquam partem tantum Officii indebiti, et ad errorem advertat, an possit prosequi inceptum Officium, au cero teneatur recitare reliqua de Officio diei?*

Resp. Juxta communem sententiam Theologorum datur libertas. Potest igitur vel prosequi, vel reliqua recitare de Officio debito, linito tamen Psalmo, vel oratione. Attamen melius est Officium mutare juxta multos, qui statuunt hanc regulam: "Error corrigitur, ubi deprehenditur." Sed hoc est cx mero consilio, non vero ex præcepto.[8]

1111. — Quær. 3 *.In, cum jam dixeris unum Officium pro altero, possis Officium omissum recitare die, qua occurret Officium jam a te recitatum ?*

Resp. Xeg. Seil Officium recitatum iterum est recitandum. Ratio est, quia Ecclesia tunc solum pnescribit Officium transferri, quando impeditur propter Dominicam vel Officium majus ; insuper adest obligatio se conformandi cum ritu communi Ecclesia·. Sic Lugo.[4] Hoc dicit *probabilius* S. Alph.[5], ct ut *moralder certum* habendum est, ex Decreto S R. C, «lie 17 junii 1G73, apud Ganlellini.[6]

1112. - Quær. I *.In vel quomodo peccet, qui* sciEXTER *aliud Officium pro Officio diei recitat ?*

Resp. 1° Nullum peccatum facit, si rationabili de causa id faciat, v. g. si Officium proprium habere facile nequeat, vel si caritatis causa recitet cum socio

1 L. V. 179. 2 1 Tini. 2. &
3 L. V. 179. 4 L. V. 1O1.q.U1.
6 Gurdcllini, η. DiilO. 47 DI.

1 L. V. 1(11. q. 3. 3 Ib.
3 D› ‹| à 4 Resp. mor. !.. V. Dub. S.
5 L. V. Ifil. q. 5. e n. 2634.

Officium diversum dicente, modo Officium illud sit a S. Sede approbatum, et sit æquale vel fere aequale ; imo sola ratio societatis sat rationabilis apparet, ait S. Alph.[1]

Resp. 2° Seclusa ratione, erit quidem peccatum, sed veniale tantum, si Officium in æquale aut fere æquale mutetur, quia satisfit obligationi quoad substantiam, modo tamen (quod S. \lph° requins videtur, licet satis probabilem habeat sententiam, quæ istam restrictionem non admittit) raro fiat. — S. Alph.[2] contra *alios,* qui dicunt semper esse mortale.

Resp. 3° Si Officium notabiliter brevius recitetur, grave peccatum est, quia tunc non satisfit substantia; obligationis. Patet tum ex natura rei, tum ex prop. 34“ ab Alexandro \ II. damnata. V. p. XIV.

1113. Quær. 5° *Quale sit peccatum ordinem interiere in recitatione Horarum ?*

Resp. 1° in recitationc*privata* nunquam excedit veniale, quia talis ordinis inversio gravem deformitatem non continet; ordo enim servandus non est, nisi sub praecepto secundario et tanquam circumstantia minoris momenti. Si autem cx aliqua justa causa ordinem mutes, v. g. ad recitandum eum socio, qui jam ulterius in recitatione processit, omni prorsus culpa earebis. Dicunt quidam, inversionem ordinis essi· peccatum mortale, si frequenter fiat ; sed *probabilius* negandum est cum S. Alph.[3]

Resp. 2° In recitatione *publica,* controvertitur, utrum sit peccatum grave, necne, invertere ordinem aut mutare tempus Horarum. Utraque sententia probabilis est; sed probabilior negans, quia de gravi præcepto non constat.— Ita S. Alph., apud (piem utriusque sententia? rationes videre est.[4]

1114. — Quær. f»0 *Qmenant sit causa Horarum ordinem invertendi ?*

Resp. Qiuelibet causa rationabilis excusat. Possunt autem assignari sequentes, scilicet 1° si inviteris ab amico ad aliquam Horam cum ipso recitandam, et tu Horam prrecedentem aut pnecedentes nondum recitaveris ; 2° si mane non habeas Breviarium ad manum, nec commode possis exspectare, tune posses ex Diurnali, (piod habes, recitare Horas diu mas, postea Matutinum recitaturus ; 3° si non habeas Lectiones ad manum, poles recitare Psalmos Matutini et Laudum, imo ct reliqua, dilatis Lectionibus; 4° si venias ad chorum Hora jam incepta, potes pergere eum aliis, et postea, qua· omissa sunt, supplere. Item si venias ad chorum una Hora jam absoluta, potes cantare cum choro posteriorem, et postea supplere priorem.— Ita S. Alph.[1] et alii *communiter.*

1115.—Quær. 7° *-tn sit peccatum dicere Matutinum, diei sequentis ante absolutum Officium diei pratentis ?*

Resp. Est quidem peccatum, ait Lacroix,[2] sed veniale tantum, si absque causa fiat. Sed neque constat esse veniale, cum Officium unius diei nullum ordinem habere videatur cum Officio alterius diei. Juxta sententiam autem, quæ tenet esse peccatum veniale, sufficiens causa est incipiendi Matutinum diei sequentis, antequam Officium diei praesentis absolveris, si ab alio rogeris, ut Matutinum diei sequentis cum ipso recites; et generatim omnis causa, sufficiens ad inversionem ordinis inter Horas ejusdem diei, sufficeret etiam in praesenti casu.

Quær. 8° *.tn peccet, qui non recitat commemorationes juxta ordinem per rubricam assignatum ?*

Resp. Negant phires, (piia rubrica illa, si de recitatione privata agitur, mere directiva videtur, sicut ere, quæ situm corporis, vel signa Crucis respiciunt.

II. *Quoad pronuntiationem.*

111 (>. — Pronuntiatio debet esse vocalis, integra, continuata.

1° *Coculis.* Officium recitari debet voce, et quidem distincta; non autem sufficit ut sola mente legatur, aut tantum oculis percurratur; nec satis est, si recitetur gutture vel intra dentes, aut syncopando, linguave titubante abbreviando. Ratio est, quia oratio proprie *vocalis* praecipitur; porro non censetur proprie *vocalis,* nisi voce distincta fiat. — Ita *omnes.*

2° *integra.* Officium integre recitari debet : ad integritatem autem pertinent *Pater, .Ive, Credo,* in principio et fine Horarum, prout in rubricis adnotatur. Non tamen pertinent ad integritatem Officii orationes, *Jperi, Domine,* et *Sacrosancbe ;* sed solum ex consilio recitantur.

i L V 101 q 3. - Ib.
’ L V 170. * L·. V. 171.
l L. V. 170. « n. 1315.

Privilegium orationis *Sacrosancta* non l consequuntur ii, qui eam extra casum infirmitatis, non flexis genibus recitant. S. C. Ind. 26 julii, 1855.l

3° *Continuata.* Quæcumquc notabilis interruptio intra unam Horam, si absque ulla causa fiat, culpa non caret ; sed peccatum veniale non excedit.3

1117. Ql .k s i t a . Quær. 1° *An recitant Officium debeat se audire, ut satisjaciat ?*

Renp. Neg. probabilius. Ratio est, quia non præcipitur auditio, sed tantum recitatio, id est, verborum pronuntiatio, quæ dicitur vocalis: sufficit igitur, si ille, qui recitat, conscius sibi sit, se verba pronuntiare; et hoc dicit sat probabile S. Alph? contra *alios.*

1118. — Quær. 2° *(jnspnam, sint causer justa Officium interrumpendi ?*

Resp. Qiuelibet causa rationabilis sufficit ad Horam quamcumque interrumpendam ; præsertim autem adnumerantur causic sequentes: 1° qiuelibet utilitas propria vel aliena, quiit sine aliquo incommodo differri non possit; 2° ratio urbanitatis vel caritatis, aut ratio exequendi mandata Superiorum ; 3° si excipienda sit Confessio alieujus, qui non libenter exspectet ; 4° si velis aliquid agere aut adnotare, ut tollas distractionem sive sollicitudinem, v. g. ne obliviscaris, etc., modo tamen non frequenter fiat ; quia frequens interruptio (ib hanc causam aliqua irreverentia non caret : 5° licite etiam potest recitationi interjici aliqua brevis oratio, vel aliquis pius cordis affectus. Non tamen liceret meditandi gratia in istis diutius et frequenter immorari, quia ratio recitationis seu orationis vocalis non satis servaretur: item si vocalis oratio longior et minime pertinens ad Officium diceretur: pars enim notabilis adderetur Horis, quod esset veniale, ut pote contra formam pncscriptam. S. Alph.4 ct alii *communiter.*

1119. — Quær. 3° *tn Matutinum separari possit a Laudibus ?*

Resp. Affirm., juxta communem sententiam8 Tunc autem, finito Matutino, dicendum est *Pater noster,* ut fieri debet post quamcumque Horam.

1 Prinziv. n. 652. 2 L. V. 166.
' L. V. 163. 4 H». 168.
8 Ib. 167.

1120. — Quær. 4° *An Nocturni separari possint sine causa ?*

Resp. .tffirm. Constat cx universali consuetudine, cui nulla lex opponi potest. Imo olim cx praxi Ecclesiæ separabantur, cum in variis noctis horis recitari -olerent. Quare igitur nunc separari non possent?

Ita Salmant. ct alii *communius* contra *alios,* lino dicunt, non pauci, etiam sine causa speciali intervallum trium horarum interponi inter singulos Nocturnos posse. Si autem adsit *justa causa,* cujus gratia Nocturni separari debeant, intervallum illud pro ratione illius causæ protrahi etiam potest.— Ita Bnsemb., Bonae., Salin., Viva, quorum -<ntcntiam merito *probabilem* appellat S. Alph.l

1121. — Quær. 5° *An cel quomodo die peccet, qui, recitato uno ve! altero Nocturno in vigilia, reliquam Matutini partem tota nocte interjecta recitat ?*

Resp. 1° A peccato mortali semper eximendus est, quia substantiæ præcepti satisfacit. Ex genendi enim regula tradita a S. Alph.,2 et ab aliis *communiter,* præcepti substantiæ satisfit, quoties Officium integre recitatur in die naturali, vel ecclesiastico, ita ut nunquam peccatum veniale tunc excedatur, quautacumque interruptio, etiam sine causa, intercedat. Ergo casus præsens excludi non debet.

Resp. 2° A peccato veniali excusandus etiam ille erit. qui rationabili de causa id peragit, v g. si Officium sit valde productum, ut Officium Dominica·, et. recitato primo Nocturno, sit valde defatigatus, vel somno obrutus, etc. Ratio cx dictis sequitur; siquidem justa de causa interruptio qiuelibet licita est.

1122. — Quær. 6° *An tel quatenus repetenda sit aliqua Hora propter notabilem interruptionem interpositam i*

Resp. 1° Hora integra nunquam est repetenda, etiamsi interruptio absque justa causa interposita fuerit. Ratio patet ex modo dictis. Insuper singuli Psalmi, singulicquc Lectiones vel Orationes suam completam significationem habent, et satis uniuntur per intentionem continuandi.

Resp. 2° Imo *per se* loquendo, nihil est necessario repetendum. etiamsi interruptio iu medio Psalmo fiat, modo non sit in medio versiculo, vel in media oratione, quia etiam singuli versiculi suam

l L. V. 167. a Ib. 172.

particularem significationem habent.— S. Alph.,' ct alii *communiter,* contra *aliquos.*

Quær. 7° Λ" /w *recitatione Officii liceat aliquid e.r devotione miscere. vel apponere !*

Resp. Neg., quia in Officiis nihil est addendum vel immutandum, nisi a Sede Apostolica inerit concessum.2

1123. —Quær. 8° *Ad quid teneatur, ratione pronuntiationis, recitans Horas cum socio, vel cum choro ?*

Resp. Ad satisfaciendum obligationi rcipiiiritur. 1 ut recitatio alternis versibus fiat. Si autem pluris quam duo recitent, debet, facto duplici choro, alternatim recitari, quia hic modus Ecclesia; consuetudine admittitur ; 2° dicantur versus successive, et non simul ; nec unus resumat, antequam alter suum expleverit ; 3° ad ea, quæ ab uno dicuntur, alii sufficienter *attendunt,* ut communicent, et fiat una oratio moralis. Non tamen neeessc est, ut audientes submissa voce partem aliorum pronuntient, et satis probabile est eos satisfacere licet partem aliorum, ob horum in pronuntiando defectum, non audiant. Ita *ℭommunissime* l· *Confiteor* et *Misereatur* ad Primani et Completorium alternatim recitari possunt, sed non debent,4 extra chorum. 5° Extra chorum antiphona B. M. V de præcepto addenda non est, nisi in fine Laudum ct ('ompletorii.6

Quær. 9° .*iu satisfacias, si recites Horas cum laico, aut alio non obligato, aut cum distracto, rei non attento ?*

Resp. Affirm, ad omnia. Ratio est, quia hæe non impediunt, quominus tu recites Horas juxta morem Ecclesiæ. Defectus obligationis, vel attentionis ex parte alterius, tuam recitationem non immutat, nec vitiat. Ergo si socius sit obligatus, et non attendat, ipse non satisfacit, non communicando tecum ; sed non impedit, quominus tu eum eo communices, si ipse recte pronuntiet, et tu recte audias."

1124. Quær. 10° *An tenearis repetere, qme recitasti cum imperfecta seu mutilata pronuntiatione ?*

Resp. 1° *Affirm.,* si mutilat io sit valde notabilis, ita ut sensus verborum sit corruptus et destructus ; idque valet, etiamsi involuntarie feceris, quia vitium substantiam recitationis afficit ; excipe, nisi obstet impossibilitas, v. g. balbuties; fecit enim tunc recitans quod potuit.

Resp. 2° *Neg.,* si ita syllabas mutiles, ut sensus verborum non corrumpatur, vel si mutiles in parva quantitate ; culpa enim tunc non allicit substantiam obligationis, et proinde veniale non excedit.· Imo nullo modo peccas, si hoc facias involuntarie ob inadvertentiam, vel balbutiem, aut inveteratam consuetudinem, ❡ua difficulter vinci possit, modo ad hanc consuetudinem emendandam opportunum studium adhibeatur. Nec teneris repetere, si recites cum socio, nisi tibi certo constet, socium mutilando notabilem partem omisisse. Non vero excusatur a veniali, qui ultro se tali sociat, nisi forte rationabilis causa adsit, *v. g.* quia persona gravis cum ad hoc invitavit, etc.1

Quær. 11° *An oratio dicenda sit post Matutinum, quando Laudes separantur* ı *

Resp. Neg. probabiliter, sed sufficit post Matutinum recitare *Pater noster.* Ratio est, quia *probabiliter* Matutinum et Laudes unam Horam moraliter efficiunt, et aliunde oratio in sola nocte Nativitatis Domini præcipitur.2

Quær. 12° *An ante Lamies a Matutino separatas dicendum sit* Rater *et* Ave, *ut ante alias Horas ?* ·

Resp. Alii affirmant absolute, quia tune Laudes sunt Hora distincta a Matutino. Alii negant *probabilius,* quia id nullibi præscribitur. Nec valet ratio, quod Laudes tunc sint instar Hone distincta? ; nam *Pater* ct *Aoe* non dicuntur initio Completorii, quamvis hoc sit Hora distincta.— Ita Voit.3 — Lacroix?

III. *Quoad attentionem et devotionem.*

1125. — Officium recitandum est *attente* et *décote,* eum sit oratio, et quidem publica, sen a Minislro publico ab Ecclesia deputato recitanda. Hinc voluntarie distractus in horis recitandis peccat saltem vcniiditer. An autem aliquando peccet graviter, mox in Qmesitis dicetur.

Voluntariæ autem sunt non solum dis-

1 L. V. 108. *

2 S R. (' apnd Ganl n. 3222. sub 3.
8 L. V. 162, 163.
♦ S. R. C. 12 nor. 1831. n. 4569. 42.
4 Delknlt S Lit Pnut. t. II. n. 389. cd. 1870.
4 Lacroix, n. 1295.

1 L. V. 165.
3 «· 1064.
2 Ib. 167.
* n. 1305.

fractiones, quæ intenduntur, sed etiam illa; quæ volitre suut in causa, scilicet quic proveniunt ex negligentia, levitate, nimia pneoceupatiom: negotiorum peragendorum, ex curiositate ad objecta externa circumspiciendo, ex circumstantiis loci vel temporis non opportuni, nisi hoc ratio quæpiam excuset.

1126. Qt esita.—Quær. 1° *Q,uotuplex distinguatur attentio ?*

Resp. Duplex, interna scilicet et externa. Prior consistit in interiori mentis advertentia ad id, quod agitur; posterior vero est, quæ excludit omnem externam actionem physice cum recitatione incompossibilem, ut fabulari, scribere, etc.

Rursus attentio interna triplex est, scilicet 1° *spiritualis,* quæ est ad Deum ipsum, ut orationis terminum ; 2° *littéra-le,* seu ad sensum verborum, ct renuit significationem; 3° *materialis,* quæ. fit ad verba tantum, ad ea nempe rite proferenda. — Vide n. 402.

Quær. 2° .*In attentio interna sub gravi requiratur ?*

Resp. Duplex est sententia inter Theologos.

1“ Sententia *communior affirmat.* Ratio est, 1° quia oratio sine attentione interna non est oratio. Oratio enim est elevatio mentis ad Deum; atqui, seclusa interna attentione, nulla habetur ad Deum mentis elevatio. Ergo . . . Pnetcrea ad Horas persolvendas requiritur saltem aliqua intentio colendi Deum ; atqui luce intentio haberi nequit sine aliqua attentione interna. Ergo ... 2° Quia credendum non est, Ecclesiam intendisse externam tantum attentionem in divino Officio persolvendo præscriberc.· Imo Concilium Trid. interme attentionis necessitatem videtur expresse declarasse dicendo, Officium esse recitandum reverenter, distincte et devote. 3° Si nulla requireretur attentio interna, non esset ratio, cur voluntaria distractio jure divino prohiberetur.- Ita Sanchez, Azor, Roncaglia, ct alii multi.

¶I Sententia *negat,* ct dicit, ad satisfaciendum substantia' recitationis, ct ad peccatum mortale removendum, externam attentionem absolute sufficere. Ratio est, quia, si requireretur attentio interna, non satisfaceret suæ obligationi, qui involuntarie distractus Horas recitaret; nam destructa, quamvis inculpabiliter, rei essentia, res ipsa destructa manet : hoc tamen neque adversarii admittunt. Sic autem concludit S. Alph.[1] “ Prima sententia probabilior videtur, saltem ob auctoritatem extrinsecam, et omnino ut tutior consulenda est; sed secunda tum ob Doctorum auctoritatem, quæ non e<t contemnenda, tum ob rationes, non levibus fundamentis innixas, satis probabilis apparet.” — Recole dicta *de Missa,* n. 403-

1127. — Quær. 3° *Qutruam attentio interna requiratur juxta priorem sententiam ?*

Resp. Quælibct certo sufficit, quia sive sit spiritualis, sive litteralis, sive materialis, mens ad Deum elevatur, et fit vera oratio, etiamsi attentio esset tantum ad vcrki. Hinc nec spiritualis requiritur attentio, neque litteralis, quæ iiri]x>--ibilis est pro multis, scilicet pro Monialibus, et pro nonnullis Religiosis linguam latiuam ignorantibus. Ergo satis est si habeatur attentio materialis ; sufficit enim attentio ad verba cum intentione generali colendi Deum. Imo neque requiritur attentio ad singula verba, sed sufficit attentio mordis et genendis, qua quis curet omnia dicere cum intentione orandi.— Ita S. Alph?

Punctum IF. De causis excusantibus a recitatione Horarum.

Causæ a recitatione divini Officii excusantes sunt 1° impossibilitas; 2° caritas; 3° dispensatio.

1128. — I. *Impossibilitas,* sive physica, sive monilis, quæ consistit in gravi difficultate Officium recitandi. Hinc excusatur :

1° Qui non habet Breviarium, quia, v. g. illud, iter suscipiendo, oblitus est, aut in itinere perdidit, cum impotentia aliud comparandi. Si tamen gravi culpa sua oblitus fuerit aut perdiderit, aut projecerit, graviter peccavit, et omissio Horarum ipsi imputanda est.

2° Qui gravi morbo laborat. v. g. febri, dolore intestinorum vel capitis; vel qui juste timet, ne e\ recitatione gnive subsequatur incommodum, etc. I nde satis excusatur, qui prudenter credit vel timet, ne ob Oflieii recitationem ei notabilis gravedo capitis, vel cruditas stomachi, aut

1 L. V. 177. 2 Ib. 176.

virium lassitudo, aut aliud grave incommodum inde proveniat.1

3° Convalescens ex gravi morbo per aliquot dies excusari potest ad arbitrium prudentis, donec vires reficiantur. Et hoc admitti potest, etiamsi infirmus Missam jam celebret.2

4° Excusatur etiam, qui tempore persecutionis timet, ne ex recitatione Breviarii prodatur; item qui graviter oculis laborat, etc. — S. Alph.,§ ct alii *communiter.*

II. *Carita-s erga proximum,* id est, gravis occupatio, ʠua sine scandalo aut notabili detrimento proximi omitti nequeat. Talis occupatio excusat a recitatione Officii, quia prsccptuin naturale caritatis pnevalet legi ecclesiasticæ. Hinc excusaris a recitatione Horarum sive totaliter sive partialiter :

1° Si sub nocte, Officium, v. g. Vesperas, recitaturus, advoceris statim ad moribundum, neque ad Officii obligationem persolvendum tempus vel commoditas tibi suppetat.

2° Si tota dic occuperis in excipiendis Confessionibus, quæob peculiares circumstantias differri non possint, v. g. in sacris missionibus, ac praesertim sub earum finem, cum sis discessurus, etc.

3° Si concionem sine scandalo aut famas detrimento omittere non posses, nec tamen eam pr.eparandi suppeteret tempus, si recitandum esset Officium.

4° Si occuperis tota die in sedandis jurgiis, aut assistendis infirmis, v. g. tempore morbi contagiosi, etc. — S. Alph.4 ct alii.

1129. — HI. *Dispensatio legitima,* seu a legitimo Superiore concessa.

1° Obligatio divinum Officium recitandi, cum sit de Jure ecclesiastico, a Superioribus ecclesiasticis tolli potest.

2° Papa hanc dispensationem concedere potest valide in omni casu, etiam sine rausi ; licite autem ex causa rationabili, v. g. ob nimiam occupationem, ad scrupulos sedandos, etc.

3' Episcopus etiam dispensare potest ab hac lege, sed non valide sine causa sufficienti, et tantum cum aliquo in particulari ad tempus, scilicet 1° quando dubitatur de impotentia morali, aut de gravitate detrimenti metuendi ; 2° quando difficilis est recursus ad Papam; 3° quando dispensatio petitur ob causam, quæ frequenter recurrit, v. g. ob infirmitatem ; 4° quando petitur dispensatio ad breve tempus. — Ita S. Alph.1 — Recole dicta, n. 154.

Vide etiam Fac. 26. Form. I. p. LXXII. Quidam Episcopi ex Induito Apostolico Matutinum et Laudes in alias preces commutare valent favore sacerdotum, qui per 5 ejusdem diei horas Confessiones audierint.

1130. Quæsita. — Quær. 1° Q«/>/ *agendum, in dubio, an infirmitas sufficiat ad excusandum, necne ?*

Resp. 1° Potest infirmus se committere judicio medici ; 2° potest acquiescere judicio Superioris, qui in dubio etiam dispensare valet ; 3° potest se remittere judicio probabili viri prudentis ; 4° imo probabiliter potest etiam stare proprio judicio, si tale judicium ipsemet ferre, possit; 5° si nullo ex his modis dubium solvi possit, lex, utpote certa, possidebit, excepto casu *rei* probabilitatis *solitaria·.* pro sufficientia causas (V. η. 66. 2°), *vel* timoris ne recitatio graviter noceat sanitati (V. n. 67. 1° c)).2

Quær. 2° *Ad quid teneatur infirmus, si certus sit se integrum Officium persolvere non posse, dubitet vero, an partem recitare valeat ?*

Resp. Probabiliter ad nihil tenetur. Rationabiliter enim a toto Officio excusatur, ne scrupulis angatur, nesciens quousque possit ac teneatur recitare; quæ quidem anxietas magnum, ut ait S. Alphonsus, nocumentum ipsi afferret.§

1131. — Quær. 3° *An, utcumque impeditus a recitando integro Breviario, teneatur ad partem, quam recitare potest ?*

Resp. Affirm prorsus. Ratio patens est. Obligatio enim Breviarii cadit in singulas ejus partes, eum res praecepta sit divisibilis. Constat etiam ex propositione 54 damnata ab Innoc. XL, p. XVII. Igitur qui caret Breviario, et nihil aliud scit memoriter, quam Laudes vel Completorium, ista sub gravi reciWre tenetur.

Quær. 10 *An tenearis ad Psalmos recitandos, si hos tantum pr<e manibus habeas, rei scias memoriter, relictis Lectionibus cum Responsoriis ?*

i L V. 154. Not. 1. 2 Ib. Not II.
• |b. 15rt. 137 4 L. V 156.

1 L. V. 159. 2 Ib. 154.
3 Ib. 154. in fine.

Resp. Hflirm. probabilius. Ratio est, quia cum possis partem notabilem Officii recitare, nulla est causa, cur ab ea excuseris.[1] Sequens autem regula traditur a S. Alph.[2] et aliis; Si potes recitare quantum est parva Hora, teneris sub gravi id recitare; si vero minus, ne sub veniali quidem aliquid recitare obligaris, quia talis modica pars, seorsim sumpta, non censetur æstimabilis ad finem a lege intentum.

Quær. 5° *cln tenearis socium adhibere, si non caleas solas Horas recitare ?*

Resp. .IJJirm., si facile aliquem invenias, quem commode adhibere possis. Ratio est, 1° quia tunc non datur proprie dicta impotentia; 2° quia præcepta Ecclesiæ requirunt diligentiam ordinariam, ad sui adimpletionem : porro nullum medium est magis ordinarium, quam socium in recitatione adhibere. — Ita *communiter.* — S. Alph.[8]

ARTICULUS II.

PE OBLIGATION IBUS NEGATIVIS CLERICORUM, SEU DE IIS QUA. CLERICIS PROHIBENTUR.

1132. — Obligationes Clericorum *negativas* sequentibus exponit Cone. 1'len. Balt. II.

1° "Ludis sccnicis, spectaculis, choreis ne intersint."[4] *

2° " Ab omni vetita; " (i. e. clamorosæ, seu quæ fit cum canibus et armorum strepitu, vel accipitribus, vel quæ scandalo esset), "venationis genere scabstineant."[6]

3° " Medicinam et chirurgiam, ncc lucri gratia, nec caritatis specie exerceant " (i. e. habitualiter et ex professo; non in aliquo casu particulari et per accidens). "Qua iu re districte servanda precipitous ea, quæ a Benedicto XIV statuta sunt."[0] Summarium vero eorum, qua· a Ben. XI V. statuuntur, seu potius docentur, hoc est : a) Requiritur indultum Apostolicum, ad (piod obtinendum necessaria est causa, scii : vel *defectus* chirurgi, si de chirurgiæ, vel *penuria* medicorum, si de medicina' exercitio agatur, vel *inopior* clerici b) Nihil exposcendum, nec a pauperibus, licet sponte offerentibus, aliquid accipiendum. c) Medicina sine incisione vel adustione exercenda, ct ordinarie etiam chirurgia.[1]

4° " *Edicimus,* ne clerici arrna cujusvis generis ad offensionem, vel etiam ari defensionem ferant, nisi forte extra civitatem suspectis locis iter eis faciendum sit."[3]

5° " Evitent diligenter sacerdotes omnem illicitum ludum ; atque etiain ab omnibus quibuscumque ludis abstineant, etsi in animi diversionem, qui scandalo esse possint,"[8] v. c. Sectariis.

Hodie autem à gran immunis censetur clericus, qui ludo *mijeto,* vel *raro, moderate, privatim* ct, ut mox dictum est. *sine scandalo,* ludo *aleatorio* ludit ; imo a levi quoque, si ludat ludo *industriali,* vel, recreationis causa, ludo *quocumque,* in locis, ubi Canones de ludo non rigide observantur.[4]

G° " Tribunalia profana negotii aut litis causa *temere* ne adeant.[5] Cfr. n. 113. R- ad 2um. 2°. 3°.

7° "Canonum præceptarenovantes,*edicimus* ne rerum bonorumve quorumlibet, aut *pccun'væ mercaturam* ° faciant; ne quaestuosas *suo nomine,* vel sub alieni nominis *involucro,* negotiationes exerceant ; ne alicna prædia *lucri causa* conducant ; ne pro aliis fide jubeant ; ne aliorum in negotiis procuratores, inconsulto Episcopo, fiant ; ne cujusvis curam ac tutelam, *pretterquam suorum,* nisi Episcopo consentiente, suscipiant." . . . . " Vetamus ne sacerdotes inter concionandum, vel occasione concionis, vel quovis alio praetextu, e suggestu vel altaris loco, de suis redditibus, honorariis, stipendiis, collectis Dominicis, aliisque hujusmodi ad populum *sape scepius* verba faciant, queranturque, quasi non satia ampla, aut justo minora essent." . . . * " Pnccipimus . . . . ne quis hujusmodi depositа " (pccuniæ apud sacerdotes ea lege ut fumorr aucta stato tempore recuperetur) "in posterum accipiat, ne co quidem pnetextu, quod sint in Ecclesiæ temporale

1 L. V. 158.
2 Ib.
3 Ib.
4 n. 153.
6 n. 153.
6 Ib.

1 p. 287- V.
3 a. 153.
8 a. 151.
4 L. IV. S99.
5 Cone. 1'1. Balt. II. n. 155.

° Quare etiam prohibentur acquirere actiones (" *stock* ") mensarum dirturuin *in* ăccomandit (" *joint stock banking companies* ut responsum fuit a S. C Ep. et Reg. 30 juiu 1845, apud Lucidi» *de visitatione Liminum Apost.* Tom. I. p. 199. n. 493, quod plures. ob paritatem rationis, extendunt ad actiones fodinarum, officinarum lanariarum et similium. Vide Scavini (Ed. Tom. I. n. 570. 13). Obligationes tamen (" *bonds* ") *acquirere* non prohibentur

bonum, opera misericordiae aliosve pios usus convertenda, nisi prius Episcopi venia, in scriptis concedenda, habeatur." 1 *

8° " Ut flagitii occasionem, quæ in cauponis et tabernis deesse non solet, clericis adimamus, cauponarum aditu et usu eis omnino interdicimus, nisi in itinere necessitatis causa," 2

9° " Volumus imprimis, ut sæcularium mulierum, ne suis quidem exceptis, consortio et familiaritate nimia ne utatur " (sacerdos) ; " neque eas, licet propinqua cognatione conjunctas, in eadem secum domo commorari sinat, nisi fuerint vita et moribus spectatissima', quæquc nullo modo, sive directo sive indirecto, se sacris muneribus gerendis, aut rebus ecclesiæ administrandis immisceant. (Economam, ancillam, aliamvc famulam nullam habeat, nisi quæ sit *maturioris* ««'tatis, famaque integerrima gaudeat. Numquam coram illis aut propinquis, si quas apud se habeat, de gregis regimine, de ecclesiie negotiis, de parochianorum vitiis aut defectibus verba faciat.....Etiam cum fœminis pietatis studio deditis, nulla sit ei familiaritas, nulla consuetudo, quam non caritatis aut olHcii ratio postulet."3*

CAPUT II.

DE OBLIGATIONIBUS PARTICULARIBUS CLERICORUM.

Dicemus de obligationibus 1° Episcoporum ; 2° Parochorum.

Nota. Omittimus ea, quæ de Canonicorum et Bénéficiâtorum obligationibus tradunt Theologi, cum ad res nostras non pertineant,

ARTICULUS I.

DE OBLIGATIONIBUS EPISCOPORUM.

1133.— Episcopus dicitur *Ordinarius,* quia ordinaria jurisdictione utitur in sua diteeesi. Dicitur etiam *Ditecesanus,* ratione territorii sibi subjecti, et *Suffragatt."* ratione *Metropolitani,* cui subditur. Ejus Ecclesia *Cathedralis* vocatur, quod in ('a sit Sedes Episcopalis, seu *Cathedra.*

1 Cou<·. 1'1 Bali. II. u. 157. 158. 159.
2 Ib. a. 162.
8 Ib. a. ICC

Episcoporum obligationes, prêter eas, quibus in die consecrationis juramento se adstringunt, reducuntur ad residentium, prædicationem, orationem, et diœceseos visitationem.

1134. — I. *Quoad residentiam.* Episcopi, licet Cardinales sint, tenentur in sua diœcesi commorari, ut colligitur ex Cone. Trid.1

Plures autem sunt causæ excusantes Episcopum a perpetua et continua residentia.

1° *Caritas christiana,* v. g. si qua Ecclesia in magno hiereseos discrimine versetur, et opem illi ferre possit, vel si ipsius mediatio sit necessaria ad componendam pacem, etc.

2° *Necessitas urgens,* v. g. si Episcopus vita periclitatur ob morbum, aeris inclementiam, persecutionem personalem, etc.; non vero propter generale periculum, v. g. tempore contagii : quo tamen tempore poterit in locis tutioribus suæ dioecesis manere, et inde suis providere. S. Alph. L. VI. 233.

3° *Obedientiu debita,* scilicet cum Pontifex Episcopum aliquem advocat, ut ei negotii alicujus curam demandet.

4° *Bonum eoidens Ecclesiae,* ad ejus jura defendenda, v. g. in Concilio Provinciali vcl Generali.2

Episcopis permittitur, ut ex honesta causa ct absque gregis detrimento singulis annis duobus aut tribus mensibus abesse possint, sive continue, sive interpolate. Ita Concilium Tridentinum, ubi plura hac de re.8 Sed diutius absque Induito Apostolico,— aut, si de Episcopis nostris agitur, causa absentiæ in scriptis probata vel a Metropolitano, vcl, co absente, a suffraganco Episcopo antiquiori residente, qui idem Metropolitani absentiam probare debebit/ —abesse non possunt, si peregrinationem ad limina Apostolorum ct assistentium Concilio Provinciali excipias.

1135. — II. *QuoadprfPdicationem.* Episcopi strictissima tenentur obligatione verbum Dei praedicandi, *per se* vel saltem per alios, si fuerint ipsi legitime impediti. Constat ex Scriptura Sacra. Sic

1 Sess. VI. c. 1 Ref. et Sess, XXIII. c. 1.
2 L. V. 125.
3 Sess. XXIII. c. 1 Ref.
« Cone. Pl. Balt. II n. 91. Kcnr.Tr. VIII. 33.

Apostolus.1 *Prredica verbum ; inula opportline, importune ; argue, obsecra, increpa m omni patientia et doctrina,* etc. Constat etiam ex Cone. Trid.2

111. *Quoad orationem.* Episcopi, Apostolorum instar, debent orationi sa-pe dare operam, et in divinarum rerum contemplatione se exercere divinumque lumen sibi, Clero, populoque universo continenter ctllagitare.

Frequenter, et saltem diebus Dominicis ac festis, Sacrum pro diœcesi universa facere debent, ct populum ad orationem Sæpius incitare, orandi modum edocendo, privatas publicasque preces in præcipuis necessitatibus indicendo, supplicationesque decernendo, ete.§

] 136.— I \ . *Quoad cinitationem episcopa-ℓem.* Episcopus, utpote totius diœceseos pastor, magnam animarum sme sollicitudini ac laboribus commissarum curam gerere debet. Quare diligenter diversas sme jurisdictionis Ecclesias obire adstringitur, ut oves suas, uti par est. cognoscat, earum necessitates detegat, media illis occurrendi pervestiget. Ad hæc omnia jure divino et naturali obligatur, neque ulla consuetudine lex hæc abrogari vel imminui potest, ut apertum est ex Concil. Trident.4 Cfr. n. 1S5. 11.

" Quod si, ob locorum distantiam," ait ('one. 1'1. Balt. 11.6 "et ecclesiarum numerum, quotannis haud possint omnes visitare ecclesias, visitent saltem principaliores et quæ sint urbi Episcopali propiores, caque ratione visitationem ordinent, ut omni biennio, juxta Trident ini prescript uni? vel, si id fieri nequeat, omni saltem triennio singulas diœceseos perlustrent partes. Gravissimum vero hoc munus Episcopale haud præpropere vel perfunctorie, sed omni adhibita diligentia, ac zelo animarum duet i, perficiant ; de iis omnibus solerter ei dc plano inquirentes, quæ in Pontificali Romano proscribuntur."

In omnibus, qme ad visitationem et morum correctionem pertinent. Episcopi jus habent ea ordinandi, moderandi, puniendi, vxequcudi, juxta Canonum sanctiones, quæ pro eorum prudentia ad emendationem subditorum, et diœceseos utilitatem necessaria videantur. Sic ex Cone. Trid? et Ben. XIV. Bulla *Jd militantis.* — Nec datur a decretis in visitatione *extra formam judiciariam* factis appellatio ad effectum *utupatsirum,* sed tantum ad *decolutivum.*

1137- — Cætcræ Episcoporum obligationes propriis locis traduntur. Quæ sequuntur Episcopis nostris magis propriie sunt.

1. In commendandis ad Episcopatum summa diligentia sequi tenentur regulas a S. Sede prrscriptas : praesertim Tero cavere, nc alios, quam quos in conscientia idoneos censent, commendent?

2. Seminariorum erectio, ubi illa possibilis sit, iis commendatur, inculcatur ac praecipitur.§

3. Sacerdotes excitare debent ad annuos recessus, atque ad collationes spirituales ae theologicas.4

4. Invigilare tenentur ‹xccutioni eorum, ℓua a S. Trid. Synodo decreta sunt de pastorum residentia, et monentur, ut in synodis suis pœnas statuant in eos. qui absque gravi causa vel licentia abfuerint?

* 5. " Moneant .... sacerdotes curam animarum exercento, ut institutioni juventutis iu doctrina christiana-' etiam *''per se* operam dent." §

6. Sacerdotes e» Europa venientes in clerum suum cooptare prohibentur, nisi litteris suorum Episcoporum prius habitis; eos vero, qui ex his provinciis ad aliam diœcesim transire voluerint, dimittere. ni->i certo constet vos ab alio Episcopo esse recipiendos?

7. Episcoporum officia quoad scholas vide n. 440. 3°, et quoad bona ecclesiastica, n. 619. sq.

ARTICULES 11

DE OBLIGATION IBVS 1'VROCHORVM.

113S. -- Parochus, semel canonice constitutus. ordinaria gaudet jurisdictione in populum sibi demandatum, ct sine nova Episcopi approbatione jus habet ad omnia

1 2 Tim. 4. 2.
2 Sess. 5. c. 2. Ref.
a II A. Tr. VII. «5. G«.
* Sess 24 C. 3 Ref. Il A. Tr VII. 59. G0.
5 n. 86.
° Sess. 24. c. 3. Ref.
1 Sess. 24. c. 10 Ref.
a Cone. 1'1. Balt. II. a. 101-107.
3 Ib. a. 171174.
« Ib. a. G8. 95.
6 lb. n. 114.
« lb. a. 115.
• lb. n. 121. 122.

munia parocliialia obeunda. Nullus ergo Clericus, dempto Episcopo, et ejus Vicario genendi, eonunque delegatis, sacris quibuslibet fungi in ejus saltem ecclesia, sine ipsius consensu expresso aut rationabiliter pr.vsiimpto, ulla ratione, licite potest. ·

Ob varia, quæ in Provinciis ecclesiasticis nostris vel etiam diversis ejusdem Provinciae dioecesibus vigent statuta, haud facile dictu est, quousque sese precise extendant jura illorum qui apud nos districlibus parochiarum instar divisis præficiunfur. Quare, sufficiat hic ea notare, quæ hucusque in omnibus dioecesibus, communis quasi de cis ceiisuit opinio.— Omnium omnino sacerdotum in Sacro Ministerio apud nos laborantium jurisdictio habita fuit delegata, non ordinaria. — Rectoribus Congregationum ut supra divisarum tribuuntur jura parocliialia vel quasi-parochialia? — Quæ vero juribus istis respondeant obligationes tum in aliarum Congregationum Rectoribus, tum in ejusdem Congregationis sive sacerdotibus cooperatoribus, sive fidelibus, partim ex Cone. Pl. Balt. IE,2partimex Provincialibus ac Diœccsanis statutis dijudicandum erit. — Quoad Provinciam S. Francisci vide (ℑ) p. ⅋71.

Cæterum, si obligationem Sacrificii pro ovibus offerendi excipias, de qua n. 1139. I L, certum est eos erga Congregationem suam iisdem obstringi obligationibus, (piibus Parochi erga parochiam suam.— Porro

Parochi, uti Episcopi, tenentur præcipue ad residentiam ; orationem; predicationem ; adininistrationem Sacramentorum; correctionem ovium; visitationem ægrotorum et parochiæ.

1139. — L *Quoad residentium.* Parochus ad residential!! obstringitur; quia eum administrationem Congregationis susceperit, sese obligavit ad animarum saluti consulendum, eamque pro virili parte procurandam.— Cone. Trid.3 — S. Alph.4

Debet Parochus in domicilio presbyterali commorari, vel, si hoc desit, in propiore domo intra Congregationis fines, ut facile adiri possit, et ipse in residentiæ munere obeundo non impediatur. Ut vero2 residentiæ muneri satisfiat, non tantum debet esse priesens corpore, sed etiam *per se* ipse, vel per coadjutores Congregationi servire.1

Attamen possunt, si veniam ab Ordinario obtineant, justa de causa abesse per illud temporis spatium et iis sub conditionibus, quæ per statuta diœccsana vel Episcopi arbitrio determinantur. Per unum vero vel alterum diem sine speciali licentia ex causa, quæ sibi videatur legitima, abesse poterunt, dummodo oves sibi commissio habeant, vel sciant, ad quem in necessitate possint recurrere.

II. *Quoad orationem.* Tenetur Parochus, ut Episcopus, Sacrum pro parochia facere festis ac diebus dominicis, ut patebit ex dicendis *de Each.* n. 1322. liter tamen obligatio non existit quasi parochis seu Missionariis nostris (nisi verte parochiæ præsiut), licet deceat hoc caritatis oflicium ovibus ĕxhibere. Item tenetur orare frequenter pro suis ovibus ut sibi ac subditis gratias ad salutem necessarias, et coelestes benedictiones imploret. (£) p. 471.

Præterca curare debet Parochus, ut omnes addiscant orare, ut bene orent, susque doceant orare.3

Notent præterva sacerdotes nostri sequens concilii nostri Pl. Bait. IL statutum. "Si .... aliquando ob publicas calamitates vel necessitates, preces *vernaculo* sermone recitari in fidelium coetibus visum fuerit, id non nisi statuente Ordinario fiat, eæqtie tantum adhibeantur orandi ƒormula (pias ipse præfinierit. Idem ct de diebus pro gratiarum actione a civili Magistratu designatis statuimus. In iis enim, nonnisi jubente Ordinario, cærenionias ecclesiasticas haberi volumus; cie vero, si celebrentur, ad normam a rubricis statutam peragantur." 4

1140.— 11Γ. *Quoad prtedicalionem.* Parochi tenentur siopius ad populum verba facere, eum salutaribus pabulis alere, saltem diebus Dominicis singulis, et singulis Festis majoribus.

Graviter ergo peccant Parochi, (pii per tempus notabile abstinent a priedieatione. Tempus vero notabile a multis habetur, si

1 Cone. Pl. Balt. II. a. 124.
2 Ib. a. 111. 112. 117. 227.
' Scss. 23. v. 1 IM. ' !.. V. 121.

1 L. V. 124-127.
2 Cone. Pl. Balt. II. n. 368.
8 H. A. Tr. VII. 35. sq.
4 Cone. 1'1. Bait. 11. a. 399.

per integrum continuumque mensem, ant per 1res menses non continuos, sen in anno divisos, per se ant per alium non praedicent.1 Neque obligationi satis illi faciunt, qui pnvdicationcm audientium captui accommodare non satagunt.

Nomine prædicationis heic non veniunt sermones multa ac subtili arte perfecti atque elaborati, elegantiis referti, memorireque commendati ; hi enim sermones qnunquam sint utiles et aliquando necessarii, plerumque tamen Parochus hujusmodi sermones habens, muneri suo nullo pacto satisfaceret, quia juxta Trid. docere debet, qua· magis sunt necessaria, ct modo utiliore et maxima· auditorum parti accommodatiore. Neque minus reprehendendi illi sunt, (pii, nulla adhibita praeparatione, quidquid in buccam venit, effutiunt sine ordine, claritate, pietate ac zelo. Ili verbum Dei deturpant, ct nauseam fastidiumque creant auditoribus.— Ita *omnes.*

Parochus autem, qui pios libros auditoribus legit, non obit munus suum praedicandi : quia lectio non est praedicatio : nisi (piis adeo sit labilis memoria·, ut aliter facere non possit : tum vero identidem debet curare, ut per alium populo sermones habeantur, vel Episcopum de impedimento commonefacere.

Animadvertat præterca prædicator sapientissima illa monita, quæ de officio suo tradit ('one. Pl. Balt. 1 L, et (piorum luee summa est.

1 Doceat, a) " motiva ct frequentem praxim actuum fidei, spei, caritatis, et contritionis ; dispositiones requisitas ad Sacramenta utiliter recipienda; vitia quæ declinare, et virtutes quas sectari oporteat";2 b) "ea Catholica· doctrina· capita, ... (pire hæretiei et increduli, hujus praesertim regionis ac temporis, vel praefracte negant, vel in dubium revocant, vel. pro ineptissimo hujus sreculi ingenio, jocis et irrisione potius (piam argumentis aggrediuntur." 8

'2° In referendis miraculis et prodigiis summa prudentia utatur, ac ineptas fabuła vitet, licet exempla praeceptis intermiscere ŏporteat.·

3' Ad privatam injuriam ulciscendam sacro loco et tempore ne abutatur.6

4 Ðoctrina sacra· nihil de eventibus quotidianis, civilibus, politicisvc immisceat ?

5 Occasione exequiarum ne mortuum immodicis laudibus etferat, neque de omnibus promiscue quasi de jam cælo receptis aut mox recipiendis loquatur.2

G° De stipendiis suis, cujusemnque generis, occasione concionis vel quovis alio praetextu, e suggestu vel altari» loco, nc sæpe sæpius verlia faciat.8

7° Nc tamipiam lethalia peccata facile quredain damnet, quæ non sint certo talia.4

1141.— IV. *Quoad administrationem Sacramentorum.* Parochi tenentur pᏦ r se Sacramenta ministrare, non modo instante tempore praecepti, ct gravia necessitatis, sed etiam, quod spectat ad Sacramenta, qure possunt iterari, toties quoties oves debite, seu non intempestive, petunt, nisi sint legitime impediti, vel possint per alium sine incommodo et offensione petentium ipsis consulere. Vide complura alia hac super obligatione in Tract, de *Sacram. in Venere* n. 1225 sq.

V. *Quoad correctionem.* Tenetur Parochus subditos in peccato mortali vel in proximo peccati mortalis periculo versantes corrigere, etiam eum periculo vitre : si tamen spes aliqua emendationis affulgere videatur et de gravi eorum necessitate spirituali agatur. Debet etiam, in quantum potest, cum debita prudentia scandala de medio tollere vd praecavere, per se aut per alios, directe vel indirecte, mandato, consilio, cohortatione, precibus, etc.— Ita *communiter,* et *probabilius* quidem *cx justitia.* ratione nimirum stipendii quod a Congregatione recipiunt, non vero cx *caritate* tantum.6

Deinde Parochi bono spirituali subditorum prospicere sollicite debent, juxta illud Apostoli:6 *Qui prices!, in sollicitudine.* Debent idcirco parochiauorum mores investigare, delinquentes corrigere, sustinere vacillantes, et satagere, ut omnes suas obligationes obeant, semper memoria tenentes, se pro eorum animabus esse aliquando rationem reddituros. Speciatim vero, juxta Cone. 1'1. Balt. Il monita — acerrime ac sæpius reprehendant parentum Catholicorum socordiam, qui par-

1 L. IV. 269. 2 a. 129.
' n. 130. 4 n. 139.
6 n. 140.

1 a. 142. 2 a. 143.
3 a. 158. 4 a. 141
6 II. A. Tr. VII. 30 6 Kom. 12. S

vulos non statim Baptismatis Sacramento muniendos curant ; lectionem improbarum ephemeridum cohibeant ; — ardenti ac suavi zelo errantes ab Ecclesia ad veritatem reducant; — Dominici festorumque dierum observationem modis omnibus commendare curent;-— in eliminando ebrietatis vitio omne studium ponant;—a theatris ac scenicis ludis fideles avertant ; — choreas immodestas insectentur ac damnent ; — missiones ovibus suis procurent ; — a societatibus secretis fideles avertant.1— Surdo-mutis quoque meliori, quo possunt, modo tenentur providere, curando ut instruantur saltem in iis, quæ scienda sunt necessitate medii, in præceptis Decalogi, etc. Maximo infelices illi exponuntur periculo in institutis non Catholicis. Dc officio Parochi (pioad scholas ct. catechesiin, V. n. 4 40. 3°, ——Qaow/ *visitationem infirmorum,* vide dicenda ad finem Tr. (/e *Extrema Unctione.*

11 42. — *Quoad Parochianorum visitationem,* h:ec habet Concilium quoddam recentius celebratum.

" Quia, ut ipse ait Christus, bonus Pastor cognoscit oves suas, et vocat eas nominatim, ideo Parochus cognoscere debet fideles sibi commissos. Non ergo negligat hunc morem tam salutarem singulas paroeciie sure familias certis temporibus visitandi ; hocquc munus adimpleat cum gravitate simul et modestia, necnon et singulari caritate. Quamvis enim a quolibet inutili per paroeciam discursu abstinere debeat, non tamen officio suo satisfecisse arbitretur, si domi inclusus expectet, ut ad ipsum veniant parochiam. Semper equidem valuit, sed hisce prresertim temporibus Videt hoc pncceptum Domini: *ite ad oreis, par perierunt, domus Israel."*

APPENDIX I.

DE PRIVILEGIIS CLERICORUM.

I. *De privilegiis Clericorum iu communi.*

1143.— Clerici quibusdam gaudent privilegiis ex jure can. et ex jure civ. Rom., imo juxta plures ex jure divino, scilicet privilegio immunitatis, ne a curia laicali puniantur, et exemptionis' a foro laicali (pioad bona propria tum ecclesiastica, tum patrimonialia. Verum luec privilegia, et alia pleraque universim apud nos non amplius a potestate civili agnoscuntur. V. 'n. 112 111. Restat tamen ubique privilegium (piod vocatur Canonis, ratione cujus excommunicationem incurrunt, qui manus in Clericos injuste inferunt, de (pio n. 1719. — Ex decl. S. C. Immun. 20 sept. I860 Clericus amisso *juxta Ecclesice leges* privilegio fori, eo ipso cietera privilegia amisit, ita ut considerari debeat uti persona laica. *Del Uecchio Comp. Scav.* T. I. n. 245 (*1).

II. *Deprivilegiis Episcoporum.*

1144.— Privilegia Episcoporum respiciunt, 1° censuras et irregularitates; 2° impedimenta matrimonii ; 3° vota et juramenta ; 4° alios casus speciales.

I. *Circa censuras et irregularitates :*

1° Absolvunt subditos iu foro conscientia» a casibus papalibus occultis, exceptis casibus Rom. Pontifici in Constitutione "*Sedis Apostolicce"* d. 12 oct. 1869 *specialiter* reservatis; ct, ne his quidem exceptis, si subditi Romam pro absolutione proficisci nequeant sine gravi suo vel suorum damno, sive temporali, sive spirituali. Hos directe absolvunt, si impedimentum Romam *personaliter* adeundi sit perpetuum, i. e. absit spes *fundata,* fore ut intra quinquennium id facere *facile* possint : secus indirecte ad reineidentiam. i. e. eum onere, impedimento sublato, se sistendi Papie vel facultatem ab eo habenti.l Vide n. 1402. II.

2° Possunt dispensare ab omnibus irregularitatibus et absolvere ab omnibus suspensionibus ob delictum occultum incursis, excepta irregularitate ex homicidio voluntario.

3° In irregularitatibus non occultis ex defectu natalium ad Ordines minores et beneficia simplicia, excepto tamen probabilius canonicatu in cathedralibus.· Quoad bigamiam similitudinariam vide S. Alph. L. VII. 452.

II. *Circa Matrimonium* dispensant :

1- In impedimentis *impedientibus*

1 n. 225. 505. 7 8. 13 27 469- 173. 513.

1 L. VIf 84 – 92.
Trid Sos. 24. c. 6. Rcf. S. Alph. de Priv. n. 49 $q L VII 429.

exceptis voto castitatis perpetua·, voto ingrediendæ Religionis, sponsalibus, et impedimento disparitatis cultus inter Catholicos et hæreticos (n. 1572. q. 1°).

2° In impedimentis *supervenientibus,* contracto matrimonio, in ordine ad debitum petendum, v. g. si affinitatem ideo contraxerint, quod alteruter commercium carnale cum consanguineis alterius habuerit ; vel si unus castitatem voverit. Imo Episcopus etiam dispensare potest conjugem a voto perpetuae castitatis, quod ante Matrimonium emisit, ut jura matrimonialia exercere queat (n. 1572. q. 2. 15S9. 111.).

3° \\\ *dirimentibusdubibd* (n. 1623.11.).

4° *Per accidens widirinientibtiscertts,* tum ante, tum post contractum Matrimonium - (u. 1623 et App. ad h. n.).

5° In *Hunnorum* publicationibus§ (n. 1538 sq.).

III. *Circa vota et juramenta,* Episcopi dispensare possunt :

1° In omnibus votis simplicibus *privatis,* exceptis quinque Papte reservatis, nempe castitatis perpetua', Religionis intranda' et peregrinationum ad Hierusalem, ad limina Apostolorum ct ad S. Jacobum Compostellanum, n. 392. q. 3°.

2° In omnibus juramentis, si juramenta excipias promissioni ŏnerosa adjecta, in favorem tertii potissimum facta, et ab hoc acceptata, quæ nictu aut fraude non fuerunt extorta.

IV. *Circa casus alios particulares,* Episcopi dispensare possunt :

I ' Quandoque in lege Superioris. V. n. 154, 159.

2° Ad faciendum Sacrum a meridie, ct si inagnæ ct urgentes adsint ₵ausa sed per modum actus tantum, in domibus privatorum et in oratorio privato? — Habent etiam privilegium *personate,* quo per se vel per alium in propria domo *ct* quacumque alia extra propriam habitationem celebrare possint, dum occasione visitationis, vel itineris, vel in ensibus a jure permissis a sua dioecesi absentes moram faciunt. Van de Burgi, *De Celebr. Miss.* n. 227· 228.

3° Possunt sibi eligere confessurium extra diœccsim, modo sit eorum subditus, et eum valent sccum educere in diversa loca ; at, si non est subditus, debet ab Ordinario suo, non vero loci confessionis, esseapproljatus. Idem possunt Cardinal· -s, sed Roinæ tantum, etsi illum, quem elegerint, alio sccum possint educere?

4° Possunt ab interstitiis dispensare ad ordinationem?

Speciales Episcoporum nostrorum facultates V. p. LXX. sq.

APPENDIX II.

DE VICARIO GENERALI.

1145. Notio Vicarii Generalis.— λ icarius Generalis ilh· e>;, qui legitime deputatur ad exercendam generaliter jurisdictionem Episcopalem vice Episcopi, ita ut actus ipsius ab Episcopo gesti censeantur.

Dicitur: 1° *ad exercendam jurisdictionem ;* \ icario enim Generali *essentialiter* non competit, ut valeat vices Episcopi agere in exercenda *ordinis Episcopalis* potestate, licet eo foret insignitus.

Dicitur: 2° *.Id exercendam generaliter.* Sullicit autem, ut ejus jurisdictio -it *moraliter* universalis; nam plura sive a jure, sive ab homine, i. e. ab Episcopo, excipiuntur, vel possunt excipi. Dixi: *plura,* non omnia ; nam licet Episcopus residens probabilius non teneatur ullum constituere Vicarium, si tamen aliquem constituat, hunc non sine ulla aut cum *uimiem* restricta jurisdictione constituere debet?

Dicitur·. 3° *lice Episcopi, ita ut* etc. Hinc, 1) a sententia Vicarii Generalis non ad Episcopum datur *appellatio* (cum unum idemque utriusque sit tribunal', sed ad Métropolitain;4 2'mortuo Episcopo, aut aliter cessante ‹jus jurisdictione, cessat pariter jurisdictio Vicarii.

1116. Potestas Vicarii Generalis.— 1. *Potestatis ejus limites.* Idem potest ac Episcopus, nisi aliter expresse statuat jus, vel Episcopus sibi aliquid reservarit.

Dico : *nisi aliter expresse statuat jus.* Ea autem, quæ jus a Vicario absque speciali Episcopi mandato exerceri noluit, juxta Ben. X\ ? hæe fere sunt.

l Concedere litteras dimissorias ad

1 Dc Priv. n. 55. 2 Ib. n. 56 sq.
8 Ib. n. 54. 4 S -C. C. 20 dec 1S55.

• S \lph il·· Prix u. 65.
- !.. VI. 795.
3 Cniisïon. Elnn. n. 453 459.
« L. 1. T. IV. c. 2. in 6°.
6 De Syn. L. 11. ‹·. VIII

Ordines extra casum, quo Episcopus in remotis regionibus versetur.

2) Conferre *beneficia.* " Potest " tamen, nisi id sibi Episcopus reservaverit, " sacerdotibus dare facultates, cum animarum cura," nisi hæc beneficialis sit.

3) Cognoscere causas criminales majores, adeoque aliquem ab Ordine aut officio deponere,[2] aut, juxta Fagnanum,[3] excorporationem, seu *exeat,* clerico concedere. 4) Cogere synodum.[4] 5) Visitare diœcesim. 6) Absolvere a casibus episcopalibus, aut a papalibus a quibus Episcopus jure ordinario, non proprio, sed delegato 'de Priv. n. 31 absolvit, (piales sunt ii, (pii recensentur in Trid. Sess. 24, c. G, Rf. Possunt tamen absolvere a papalibus, de quibus n. 1733-1735, ac a levi clerici percussione; hi enim Episcopis sive *Ordinariis* reservantur [de Priv. n. 4G. 47]. 7) Tollere irregularitates ex delicto occulto? 8) Dispensare in juramentis, votis, statutis diœcesanis, Breviario.

9) Ea, quæ potest Episcopus *unice* tamipiam delegatus Apostolicus, ut, e. g. corrigere excessus Religiosorum exemptorum extra claustra degentium.

10) l'erre sententiam excommunicationis, suspensionis vel interdicti tamipiam pivnam delicti.[6] Potest tamen illam ferre, ut subditi sibi parcant, v. g. pnecipere sub pmna excommunicationis, suspensionis vcl interdicti, ut reus vcl testis comparcat.[7]

11) Substituere sibi delegatum *ad universitateni causarum* ; quidem vero ad unam vel plures causas.

II. *Quomodo jurisdictio ficarii Generalis expirel.*— 1° Per propriam ipsius renuntiationem expressam, vel saltem tacitam, ut si \ icarius *e* diiecesi egrediatur animo non amplius revertendi.

2° Per remotionem seu revocationem ipsius ab Episcopo factam ; sed Vicario debet notificari ; nam ipsius acta, ante notiicationem peracta, sunt valida.

3° Per mortem naturalem Episcopi ; sed hoc quoad causas, quæ ipsi ab Episcopo aut a Sede Apostolica sub nomine Vicarii Genendis duntaxat dclegatm fuerunt ; secus, si delegatio facta fuit cum nomine ipsius proprio.

4' Per translationem Episcopi ad alium Episcopatum.

5° Per depositionem vel relegationem (Smith, infra sub S°) Episcopi.

6° Per renuntiationem Episcopatus fao tam ab Episcopo, et a Papa admissam.

7° Per legitimum ingressum Episcopi in aliquam Religionem.

8° Percaptivitatem Episcopi. Quo sensu, vide Smith, *Elem. of Eccl. Law,* n. G34.

9° Expirât jurisdictio Vicarii Generalis, suspensa Episcopi jurisdictione per excommunicationem, suspensionem aut interdictum.

Valida est revocatio Vicarii Generalis, etsi liat absque ulla causa.

I t licita sit, habenda est ratio honoris ipsius ; unde facienda est cum magna circumspectione et cum gravi ct justa causa : alias reintegrari potest per Sacrani Congregationem Episcoporum. Sic declaravit eadem S. Congreg. in *Spalatreiisi,* 3 julii 1601, et iu *Traguriensi, 1* sept, ct oct. 1649.[2]

1 Kcnr. Tr. VIII. n. 42.
- L. I. T. XIII. c. 2. in 0°.
8 Ex L. 1. Decr. T. XXIII. c. 8.
4 S. C. ('. 4 dec. 1655. Ben. XIV. de Syn. L. II. ‹:. VIII.
6 Trid. Sess. 24. c. 6. Rcf.
6 L. I. T. XI11. c. 2. in 6°.
7 Craisson. Elem. n. 465. 7°.

1 Craisson. Elem. n. 465. 13°. 2 Ib. u.467.

DE ADMINISTRATORE DIŒCESIS SEDE VACANTE.

Administratori dioecesis, Sede vacante, incumbit diœcesim gubernare. Quid in officio suo obeundo cavere potissimum debeat, habes Cone. Pl. Balt. II. a. 99. A quo vero designandus sit, et quibus facultatibus, a S. Sede Episcopis nostris concessis, potiatur sive in omnibus Foederatorum Statuum Provinciis, sive in Provincia Baltimorensi (nuncBaltimorcnsiet Philadelphiensi), optime exponit Smith *Elem. of Eccl. Law,* n. 638. Jurisdictio ejus expirare videtur eo ipso instanti, quo ipsi ostenditur Breve, quo novus Episcopus constituitur, cum hic, eo ostenso, jurisdictionem suæ dignitati annexam exercere possit. Craisson, *Man.* n. 385.

PARS TERTIA.

DE STATU RELIGIOSO.

Pranotanda.

1147. —Prætcr viam mandatorum, per (piam omnes homines ad consequendam salutem æternam tendere debent, datur via consiliorum seu perfectionis specialis, quæ est mere consilii, et paucis tantum proponitur a Deo ipso selectis, qui mundo valedicentes vitam in monasteriis ducunt.

Duplicem hanc viam Christus ipse nos docet in multis Evangelii locis; v. g., Matth. 19. 17., dicit adolescenti de via *salutis* inquirenti: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* At vero eidem, quid sibi adhuc deesset interroganti, v. 21 respondet: St vis pervectus esse, *radi·, vende qua: habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cado; et veni, sequere me.*

Adest etiam tertia quædam via media inter utramque pr.æccdentem, nempe via castitatis, seu continentiæ in sæculo servatae.

Hinc triplex hominum classis, ratione mediorum ad Deum consequendum propositorum, statuitur, seu triplex vitæ status, scilicet, status 1° matrimonii; 2° caelibatus; 3° vitæ religiosæ. Hinc etiam triplex gradus perfectionis; eælibatus enim, ut declaravit S. Paulus,[1] et definivit Cone. Trid.,[2] perfectior est matrimoniali statu; vita autem religiosa est omnium, ut patet, perfectissima. Status sacerdotalis, licet dignitate omnium præsfantissimus sit, ratione tamen perfectionis longe vitæ religiosa' cedit. Quemadmodum autem *mirabitis est Deus in sanctis suis,* ita etiam in variis modis, quibus eos ad sanctitatem promovet.

Jgendum 1° De iis, quæ omnibus Religiosis sunt communia; 2° de iis, quæ propria sunt Religiosis, qui vota solemnia profitentur; 3° de iis, quæ peculiaria sunt Monialibns; Γ de Regularium privilegiis; 5° de Regularibus vi dispersis; 6° de conditione Regularium in Statibus nostris Fœderatis.

[1] 1 Cor. 7. 32 40.
Sc«s. 21. Can. 10.

CAPUT I.

DE IIS, QUÆ OMNIBUS RELIGIOSIS SUNT COMMUNIA.

Omnibus Religiosis communia sunt; 1° ipsa religiosi status natura seu essentia; 2° necessitas vocationis ad statum religiosum; 3° probatio; 4' trium votorum professio secundum aliquam regulam.

ARTICULUS I.

DE NATURA STATUS RELIGIOSI.

114S.— Status religiosus est stabilis in communi vivendi modus fidelium sub certa regula ad Christianae cliaritatis perfectionem tendentium, editis Iribus substantialibus votis perpetua? castitatis, paupertatis et obedientiæ, ab Ecclesia, tributa votis solemnitate, approbatus. Ita, ex Jure hodie iu Ecclesia vigente, De Augelis.[1] *

1149. *Corollaria.*— L Status religiosus secundum se, ct quoad substantiam suam, a Christo Domino immediate traditus, et institutus fuit; ipse enim est auctor perfectionis religiosæ, tradendo consilia evangelica.

Hic status in Ecclesia est necessarius (pioad dictam substantiam; quia ipsa debet esse sancta etiam sanctitate externa et publica, cum sanctitas sit una ex notis, quibus a falsis discernitur. Sed hæc sanctitas publica splendescere nequit sine professione consiliorum evangelicorum.— Non vero est neci><arius, si spectetur (pioad formas peculiares, quibus determinatur ad certam Regulam et Institutum.

Unde quoad substantiam status religiosus est de jure divino consulente; (pioad formas est de jure ecclesiastico.

II. Ad essentiam *status* religiosi requiritur aliqua causa permanentiam seu firmitatem inducens; alioquin enim non esset *status.* Hæc firmitatis causa est votum. Ad essentiam autem status religiosi, spectato solo jure divino, non requiruntur vota

[1] L. III. T. XXXI. sub 5°.

solemnia, sed sufficiunt vota *simplicia.* Omnes enim conditiones ad Religionis substantiam necessariæ etiam in votis simplicibus habentur, ct " voti solemnitas ex sola constitutione Ecclesiæ " (juxta De Angelis paulo ante medium sæc. XL, ut arguit ex Causa 27. q. 1. Can. 40) "est inventa " (cap. unie. L. III. T. XV. in 6°). Constat etiam ex Bulla Greg. XIII. *Ascendente Domino,* anni 1584.

III. Licet votorum solemnitas ad statum religiosum hodie etiam cx lege Ecclesiæ necessaria sit, tamen jam a tempore Concilii Tridentini alius *stabilis* vivendi modus in Ecclesia invectus fuit, qui tria substantialia vota includeret, sed careret solemnitate votorum, quippe in eo edebantur simplicia vota, et venit sub nomine *Congregationis.* Imo et alius supervenit, qui non haberet quidem essentiam status religiosi a Christo requisitam, formam tamen illius imitaretur, et aliquid ex ipso retineret, puta solum votum castitatis, vel tria vota, sed temporanea, vel similem modum vivendi absque ullis votis ; unde priores vocatæ sunt *Congregationes proprie religiosa,* posteriores Congregationes *improprie religiosa·* (De Angelis L. III. T. XX X I. 6). Congregationes religiosæ nec legibus tenentur nec frumitur privilegiis Regularium stricte dictorum, nisi vel illæ ipsis specialiter impositæ, vel hæc ipsis concessa sint.

Patet ergo (pio sensu Congregationes proprie religiosæ jure ecclesiastico tales diccndæ sint, et quo sensu non.

ARTICULUS II.

DE NECESSITATE VOCATIONIS AI> STATUM BELIGIOSUM.

1150. — Certum est dari vocationem divinam, Deum scilicet benignissima providentia aliquos pra? aliis ad statum excellentiorem et perfectiorem vocare, et simul dotes et gratias ad illum rite t xequendum et servandum largiri, præsertim quoad statum ecclesiasticum et religiosum. Omnia enim in ordine naturali a Deo gubernantur modo singulis proprio ; *afortiori* ergo in ordine supernatural!. Aliunde ad statum perfectiorem amplectendum et prosequendum requiruntur dotes et gratiæ speciales, quæ a solo Deo, supremo dispensatore, concedi possunt. Constat insuper ex variis S. Scripturæ locis. Sic de Sacerdotio in particulari dicit Apost.1 *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed (pii vocatur a Deo tanquam Aaron.....* Idem porro dicendum de vita religiosa, quæ est status perfectior et multo difficilior. (s) p. 483.

1151. Qt .esita. - Quær. 1° *An vel quomodo peccet, qui se ad Dehgionem vocatum sentiens, divina vocationi non obsequitur ?*

Itesp. 1 *Per se, rigorose loquendo* nullatenus peccat; (plia divina consilia per se nullam imponunt obligationem, cum in hoc præcise a præceptis differant.

Itesp. 2° Vix tamen excusari ab aliqua culpa potest ob periculum æternæ salutis, cui se committit. Imo mm excusaretur a peccato gravi, (pii persuasum haberet, unicum medium salutis æternæ adipiseendæ hoc sibi superesse, ut a mundi periculis aufugiat.

At vero suntne'in malo statu illi, qui certi moraliter de vocatione divina ad Religionem, nituntur sibi persuadere, se salutem suam tuque facile consequi posse manendo iu sæeulo, vel ad illud redeundo? Non videtur dubitandum, quin isti magno discrimini salutis se exponant ; quia manendo in sæeulo contra Dei vocationem, semet specialibus illis privant auxiliis, quæ Dei providentia ipsis in Religione praeparaverat, et ideo difficulter saeculi tentationibus resistent. Attamen S. Alph. non audet certum de hoc judicium ferre ; inulto tamen magis propendet in sententiam hunc de mortali damnantem.2

1152. — Quær. 2e *Quomodo peccet, qui non vocatus, Itetigioueni profletur ?*

Itesp. Peccat *graviter,* si defectum vocationis clare noverit, præsertim ob periculum salutis, (piod incurrit, dum suscipit obligationes, quibus moraliter satisfacere non poterit Cessabit culpa, dum de ea dolebit, firme proponens suscepti jam status obligationes, implorata gratia, implere.

1 153. — Quær. 3° *Ali peccent graviter qui avertuntflios, subditos aut quosvis alios a statu religioso ?*

Itesp. 1° *Afirm..* si eos avertant injuste per minas, vim, fraudem, aut importunas preces; quia illos impediunt a consecu-

1 L. III. T. XXXI. 3°.

1 Hebr. 5. 4. - L. V. 78. v. Utrum.

tione magni boni, ad (piod jus habent, et discrimini salutis æternæ exponunt. Qiiandonam ad restitutionem teneantur avertentes per minas, vim, fraudem, \ . n. 805. 3°.

Resp. 2° *tffrm.,* plerumque, etiamsi eos tantum precibus et promissionibus avertant ; quia hoc esse non potest sine gravi illorum damno. Itu *communiter* cum S. Alph.,l (pii dicit, hanc sententiam esse omnino tenendam contra *aliquos.* — Non peccant tamen parentes, (pii se opponunt ad tempus piis desideriis filiorum juniorum ad constantiam eorum probandam, vel ob aliam justam causam. .Justa autem censeri ea causa potest, propter quam neque Superiores Ordinis facile candidatum admissuri essent. Cæterum etiam in probanda juniorum constantia haud modica discretione opus est, ne scilicet candidati fragilitas a vocatione alioquiu verti ipsum avertat. Quapropter hac in re ad vitandas hallucinationes consiliis confessant aut viri probi ae docti stare debent.

Quær. 1° *(n peccent Jilii Religionem ingredientes invitis nui insciis parentibus ?*

Resp. Neg. per se loquendo, licet in praxi hoc ordinarie non expediat, nisi injustam vexationem aut impedimentum merito timeant. Ratio est, quia nisi parentes justa dc causa obsistant, filii omnino liberi sunt circa status vitæ electionem.— Recole dicta n. 425.

1154·. — Quær. 5° *tyuenam sint signa vocationis religiosa' ?*

Resp. Generatim loquendo, seu juxta providentiam ordinariam, duo requiruntur ct sullieiunt ad vocationem divinam probandam, scilicet debita aptitudo et voluntatis propensio.

1° *Aptitudo* intelligitur idoneitas ad statum religiosum in genere, et in particulari ad observantiam *tuli Ordini* propriam. Consistit autem in reeto præsertim judicio, in indole bona, in animo submisso obedient ite jugo, in scientia relative sufficienti, ct in carentia defectuum corporis et animi, qui rationi hujus vitæ repugnant.

*2° *Inclinatio* a) *spontanea,* qute inde fere oritur, (piod status religiosus menti exhibeatur ceu indoli propritr congruus, et ad internam pacem ielicitatemque adducendam idoneus, b) *constans,* quæ proinde non sit frequentibus mutationibus obnoxia, non obstante alioquiu quapiam pneterita tergiversatione ex drnmonis tentationibus exorta vel ex quadam natura· repugnantia. Non tamen requiritur, ut inclinatio cx spontaneitate seu propensione magis, (piam ex intima animi persuasione procedat. Porro inclinatio illa c *reda* esse (lela t, procedere scilicet ex intentione puni, ex mero desiderio salutem facilius consequendi, majorem Dei gloriam vel etiam animarum salutem procurandi, etc.

Dixi: *generatim loquendo,* sen in providentia ordinaria ; quia addunt evidentiora vocationis signa, nempe 1° divina revelatio, ut vocatus est S. Paulus, s. Aloisius Gonzaga, S. Stanislaus Kostka, etc ; . . . . 2° inspiratio singularis, qua· consistit in interno motu, quo quis vehementer ad vitam perfectiorem impellitur, et quasi attrahitur.

Sola. — Dubio de vocatione post diuturnam probationem per protractum examen ct ferventem orationem perdurante, ct re prudenti confcssario et Superioribus a Deo constitutis submissa, remanendum est in statu inferiori ; nemo enim debet ascendere ad statum superiorem, nisi dc vocatione divina *moraliter certus* sit. Ita in sententia n. 1150 exposita.

1155. — Quær. 6° *Ad quid teneatur qui religionem rocit !*

Resp. Disting. 1° Qui vovit religionem *in genere,* i. e. non determinans sive Ordinem, sive locum, sive disciplinam laxiorem aut severiorem, — tenetur mediis ordinariis aliquam inquirere, in qua vigeat disciplina, saltem quoad observantias principaliores. Si repellatur ab illa, probabilius aliam inquirere debet ; quia votum illius est generale de aliqua Religione.

2° Qui vovit Religionem /7/ *specie,* aliquam illius Ordinis domum tenetur ingredi, ct, ubi ab una repellatur, tenetur uti mediis ordinariis, ut possit in aliam ingredi.

3° Qui eam vovit *in indiriduo,* ita determinando locum, ut alium non intendat, si iu domum præfixam non possit admitti, liber erit ; quia sub hae tantum conditione se ligavit.l

Quær. 7° *tn vovens religionem peccet graviter, si ingressus egrediatur ?*

Resp. Affirm., si non habeat justam causam ; *Xeg.* autem, si non habuerit ani-

1 L. V. 77.

1 Cfr. L. IV. 222. !.. V. 72.

mum profitendi, sed tantum experiendi.— Si ejiciatur ut inhabilis, mediocrem diligentiam adhibere debet, ut fiat habilis ad aliam; quod si frustra tentaverit, nullum peccatum committit remanens in sæculo ; quia votum factum est impossibile.[1]

ARTICULUS III.

DE PROBATIONE SEU NOVITLATU.

1156. — Novitiatus est mutuum experimentum, quo Religio, cx una parte, experitur mores et qualitates novitii, ut videat an expediat illum admittere vel rejicere ; et novitius, ex altera parte, experitur Religionis austeritates ct Statuta, suamque indolem, ut videat an sibi expediat illam profiteri. — Ita Billuart.[2]

1157. Qu.esita.—Quær. 1° *Quinam non sint admittendi in Nocitiatum ?*

Resp. 1° *Ob defectum mentis,* qui suî non sint compotes, ut per se patet.

2° *Ob defectum libertatis.*

a) Mancipia, ob injuriam, quæ fieret domino.

b) Matrimonio juncti, de quibus in Tract, *de Matrim.* agetur.

c) Episcopi, etiam confirmati tantum, nisi de licentia S. Pontificis, ob vinculum, quo Ecclesia· suæ in perpetuum adstringuntur.[3]

d) In Religione aliqua professi, nisi vel pr.evie dispensentur a votis in ea emissis, vel transeant ad *strictiorem* Religionem, i. e. talem, cujus *actualis* observantia, non vero *primaria* tantum institutio, severior sit. Hic tamen transitus fieri non debet temere vel ex levitate, aut cum gravi damno Religionis relinquendæ. Præterea *petenda* est, — et, in casu privilegii Ordini, qui relinquitur, ad hoc concessi, *obtinenda* etiam, — licentia Superioris vel 1'apæ.— Ad *laxiorem* vero Religionem transitus fieri nequit nisi cum licentia Summi Pontificis; ad *fpqualem* autem de eadem licentia, vel etiam, at cum justa causa, de licentia Superioris.[4]

3C Illicite, non tamen invalide admitterentur ii, quorum parentes in *yravi,* vel fratres aut sorores in *extrema* versantur necessitate, cui subvenire possint, (juin in sæculo expositi sint proximo et gravi periculo labendi iu mortale. *Oraris tantum* fratrum aut sororum necessitas non impedit admissionem; quin et a voto ingrediendi dispensatio necessaria est, ut quis per longum tempus propter eam differre possit ingressum. *Parentes* vero illicite ingrederentur Religionem, si haberent filios non emancipatos, constitutos in *yravi* necessitate, aut sufficienti destitutos educatione.[1]

4° Jure *naturali* (de juris *positivi* dispositionibus V. n. SO I. (]. 4°), illicite admitterentur gravati debitis, quibus, notabilem saltem quoad partem, *et* brevi (puta intra biennium), *ac.* sine magna difficultate aut probabili periculo peccati vel amittendae vocationis, solvendis forent pares. — Ita S. Alph.[2] ut *probabilius,* liect *probabilis* etiam ipsi sit sententia tum quæ absolute negat, tum quæ absolute affirmat.

5° Illicite quoque ac imprudentissime admitterentur ii, quos actis publicis constat apud saecularem curiam accusatos vel inquisitos fuisse de graviori aliquo scelere, nisi a judice dimissi fuerint ut innocentes.[3]

6° Admittendi non sunt ii, quorum infirmitas talis sit, ut vitæ communis oneribus ferendis ae Ordinis obligationibus implendis non sint pares.

7° Ad habitum *illicite* admitterentur, qui non *petiissent* ct per congruum tempus (3 menses) *expectassent* litteras testimoniales tum Ordinarii originis, tum Ordinarii loci, in quo post expletum decimum quintum annum ætatis suæ ultra annum morati fuerint, nisi tamen Institutum, quod illos admittit, a Decreto dd. 25 jan. 1848,[4] quo hæc dispositio continetur, per speciale et non communicabile privilegium dispensatum fuerit.

8° Impuberes (n. 911), invitis parentibus aut tutoribus.

1158. — Quær. 2° *An ad Religionem admitti possint clerici, prersertim. curam animarum habentes, absque licentia Ordinarii sui ?*

Resp. Affirm., ut constat tum ex unanimi DD. sententia, tum pnesertim ex auc-

› L. V. 72.
2 De stat, ret Diss. 4. art. 2.
• L. HI. Decret. T. XXXI. c. 18. L. I. Decret. T. VII. c. 2. Ib. T. IX. e. 10.
1 Cruissoti. Man. n. 2605 – 2614.

1 L. V. 66. 67. 69. 70.
2 Ib. 71.
3 Craisson, Man. n. 2635.
4 Corr, de Rome 1818. p. 13. 332.

toritate Ben. XIV. Brc.v. : *dir quo,* <1. 14 jan. l 747. Sacerdos tamen, animarum curam exercens, de suo proposito certiorem reddere Episcopum debet, ne grex sine custodia relinquatur. Casu prætcrea, quo Ecclesia, cui inservit sacerdos, cx hujus transitu ad Religionem grave pateretur damnum, Episcopus posset illum repetere, etiam post professionem, ut constat ex Brevi mox citato. — Quinam ex clericis nostris Religionem ingredi non absolute valeant, V. n. 374. S°.

ARTICULUS IV.

PROFESSIO SECUNDUM ALIQUAM REGULAM.

1159. Pr in c ipia .—I. Ad validam professionem requiritur :

1° Aptitudo voventis, scilicet, ut nullum habeat impedimentum, quod sive ex jure divino, sive ex jure canonico, sive cx statutis a S. Pontifice confirmatis, substantiale esse censeatur.

2° Consensus et acceptatio Praelati Ordinis, vel, ubi requiritur, Capituli. (B) p. 1-77. Error autem circa substantiam, tam cx parte profitentis, quam admittentis, Professionem irritam facit.

3" Libertas voventis, id est, ut Professio sponte liat, secluso gravi metu, vel etiam metu rcverentiali conjuncto eum precibus importunis sæpius repetitis, blanditiis, imperio, aut gravi offensione vel indignatione diu continuata consanguineorum, adjunctis etiam minis de subsidiis negandis, si cx Religione egrediatur. Hæc enim singula, vel certe simul juncta, considerata conditione hominis rudis, timidi, et melum justum incutere possunt, et professionem irritare, ut Laymann cum aliis docet.l (Γ) p. 477.

II. Ex Professione religiosa nascitur obligatio *de se* perpetua 1° servandi vota ; 2° servandi regulam ; 3° tendendi ad perfectionem. Dico: *de* .se perpetua; quia, ut infra dicemus, vel cessare vel immutari potest.

§ I. *De obligatione servandi vota.*

A) *De obligationibus er voto paupertatis.*

l IBO. *Poti paupertatis* ex praesenti Ecclesiæ disciplina objectum *proprium* ct *necessarium* non sunt, 1) neque vita, neque honor, neque farna, neque scientia, neque beneficii regularis per electionem, præsentationem aut collationem conferendi jus ; 2) abdicatio dominii *imperfecti* (n. 590); sed 3) necessarius est bonorum temporalium, quatenus *de se* pretio æstimabilium, usus dependens seu facti tantum (n. 675). Patet 1um ex co quod solorum bonorum temporalium pretio æstimabilium copia hominem *diritem,* in *proprio* hujus vocabuli sensu, constituat, et quod ex horum tantum carentia *proprie* pauper fiat.— 2nm ex iis, qme n. 1149 sub III. cum De Angelis docuimus ; imo etiam ex Decreto Pontificio pro Regularibus Belgii a SS. Dom. Leone XIII. dato.— 3,o'n ex eo quod nullum *hodie* veri nominis religiosum Institutum habeatur, in cujus regula usus independens permittatur. Cfr. Craisson l et S. Alph.2 Hinc

1161. — I. Voto *paupertatis* non comprehenduntur :

1) Alanuscripta, sive propria, sive ab alio accepta. Sunt enim partus ingenii, qui sub paupertatis voto non cadunt. Ita præterea fert usus communis, ac constat ex Brevi: *Postulat,* Ben. XIII a' 1724 et Deelar. Clem. VIII. Excipit cum aliis continuator Tournely. si contrarium definitum sit in constitutionibus Ordinis?

2) Reliquiæ, cum sint res spirituales.

3) Pictura', etsi partus ingenii, a religioso tamen, salvo voto, confici nequeunt animo cas sibi retinendi, nec etiam (si conficiantur *vel* a converso tempore, quo pro conventu laborare tenetur, *vel* a quovis professo cum coloribus, etc. a conventu traditis) animo eas donandi extraneis?

4) Peculium, i. c. bonum temporale ad individui, et non ad communes monasterii usus destinatum, idque non tantum, quum necessaria a communitate non subministrantur. ut per se patet ; sed etiam cum subministrantur, dummodo hoc in casu 1° consuetudine jam existât ; 2° habeatur dependentur a Superiore, adeoque 3° animo parato eidem renunciandi ad nutum ejusdem Superiori?·, et 1° servetur vel in communi, vel in cella etiam religi-

l L. V. 5 scq. L. VI. 1047. sq.

l Manuale, n. 2477 - 2465. 2749.
a L. V. 14.
§ Ib.
« Ib. Cfr Salm. Tr. XII. c. II. n 197- 199.

osi, sed cum licentia Superioris, nec clave obseratum aut ita occultatum, ut libera; dispositioni Superioris subtrahatur; 5° ad usus neque illicitos, neque superfluos adhibeatur. Requiritur [1] ut cesset præscriptum Tridentini,[1] quo peculia *probabilius'* prohibentur; [2] 2um, 3fum, 4um, ut usus juris scu independens caveatur; — 5nm, ut ex mox dicendis patebit.

5) Beneficium ecclesiasticum, v. g. Episcopatus, legitime collatum. Illud nimirum administrare poterit et de reditibus illius independenter a Superiore disponere, cum res sit spirituali annexa; non tamen potest id licite, nisi ad propriam sustentationem et pios usus.[8]

1162. — II. *Comprehenduntur* roto *paupertatis* omnes actus usus, a regula vel Superiore independeutis, circa res temporales, adeoque Religiosus peccat:

1) Si quid ex rebus sibi in usum concessis in alium usum impendat aut commodet absque licentia, aut *culpabiliter* amittat, destruat, vel deterius reddat.[4]

2) Si quid sine licentia, sive tanquam donum, sive tanquam mutuum, sive tanquam commodatum, sive tanquam depositum proprie dictum, (n. 924) acceptet, aut. quod Religioni ex titulo justitia — v. c. hæreditatis, mercedis, — debeatur, abnuat. Secus resolve tie muneribus, cum votum paupertatis non obliget ad acquirendum Religioni. Attamen, qui ejusmodi munera *sine justa causa* recusaret, peccaret contra *caritatem* erga conventum, impediendo ejus bonum.[6]

3) Si quid sine licentia *emat,* etiam pro communitate.

4) Si quid ab extraneo petat aut accipiat in opera pia, a donatore non in *specie infima* determinata, impendendum.[6]

5) Si quid ita abscondat, ut libera Superioris dispositioni subtrahatur.[7]

6) Si Procurator vel Superior quidquam expendat contra quam regula, voluntas Superioris, consuetudo, rationabilis causa permittat. Ratio, quia hi non sunt domini bonorum communium, sed tantum administratores.[1]

1163. Quæsita. — Quær. 1° *Qualis licentia requiratur et sufficiat ut usus non sit independens?*

Resp. ad 1um. Requiritur: a) *Cera* i. e. nec metu extorta, nec fraude, v. c. ementita necessitate, obtenta, b) *Rationabilis,* i. e. non ad usus illicitos aut vanos, nec ad superflua, pretiosa, statum religiosum dedecentia. Superior enim non potest dare veniam majorem, quam ipse habeat; ipse autem, cum non sit dominus bonorum Religionis, non potest ea suo arbitrio et inutiliter, sed tantum iu Religionis necessitatem et utilitatem expendere.[2] Hinc S. Alphonso omnino arridet sententia (licet oppositam non audeat damnare) docens non illicitam tantum, sed et *invalidam* esse ejusmodi licentiam, excepto, si agatur, — vel de superfluis sine notabili excessu, quia aliter res magnis scrupulis esset obnoxia, - - vel de modica summa ludo licito, i. e. non mere fortuito, exponenda.[8]

Resp. ad 2um. Sufficit *tacita,* et *probabilius* etiam ex *certa* futuræ concessionis probabilitate pnesumpta; utraque enim tollit usum independentem. Ejusmodi tamen præsumptio ordinarie non caret culpa veniali; quia plerumque Superiores, saltem *quoad modum,* sunt inviti. (A) p. 477. Licentia petita, sed indebite negata, nisi periculum gravis damni sit in mora, non excusat a transgressione voti.[4]

Hinc. i. e. ex praesumpta licentia, religiosus potest succurrere pauperi magna paupertate laboranti, (piando aditus ad Superiorem non patet; — moderatas pauperibus largiri eleemosynas, si cum debita licentia versatur extra conventum; — eis dare aliquid esculenti (piando est in conventu; — leves donationes facere amicis et consanguineis in signum grati animi, vel debita? amicitia vel ad conciliandum amorem erga Religionem; - ex bonis sibi ad usum concessis donationes remuneratorias facere, imo plus donare (piam accepit, usque ad excessum quarta· partis, (piia gratitudo postulat, ut plus reddatur (piam fuerit acceptum; — probabilius etiam donare, quæ parcius vivendo sibi subtraxit ex rebus, sibi ad usum conccs-

1 Sess. 25. c. 1. dc Rcgul.
2 L. V. 15.
8 Ib. u. 16.
4 Ib. n. 19.
6 L. V. 20.
6 S. Alph. Opere Ascct. Lett, e Tstr. Cire. 3 wl 175". Tom IV. p. S30. Cfr Vind. p. 372. — Ed. 2'. T. i p. 420.
~ *L.* V. 28.

' L. V. 28.
•Ib.n. 30-32.
2 Ib. n. 29.
4 Ib. n. 18. 33.

sis, si certa quantitas sibi assignetur, ita ut nec monasterium teneatur majorem præstare, nec ipse de assignata rationem reddere ;1 — nisi de contraria Superioris voluntate constet, acceptare ab extraneis rem Superiori tradendam ; 3 — emere rem, si novit id Superiori pergratum fore, nec recursus facilis ad cum pateat, v. g. in itinere ; — gencratim acceptaro vel expendere aliquid, quando Superior adiri nequit et urgeat occasio;8 — dare aliquid Petro, si licentiam habeat dandi Paulo, nisi Superior dederit licentiam pro Patdo ob *peculiarem* rationem, negaturus, si pro Petro fuisset petita.4 Illegitima tamen foret præsumptio in religioso, qui iter agens diverteret ad alia loca extra viam ad res curiosas videndas, nisi forte valde brevis esset distantia, et nullæ aut admodum modicæ fieri deberent expensae, vel nisi in casu particulari Superioris licentia ex natura causæ merito praesumi posset.

1164. — Quæ'·. 2° *tyuenam materia censenda sit gravis in violatione voti paupertatis ?*

llesp. 1° In peccatis, qua' sunt simul contra *religionem* et *justitiam,* gencratim loquendo ea habenda est ut gravis materia, quæ peccatum mortale in furto constituit.6

Cætenun ut judicetur dc gravitate materne in hujusmodi furtis, advertendum est, monasteria mediocriter opulenta communiter dominis privatis sat opulentis æquiparari. Hinc eadem ac pro illis mensura gencratim materiam gravem constituit. Si autem sint valde opulenta, major quantitas requiritur. Major etiam requirenda est, si Religiosus res Monasterii in usum proprium usurpet, vel aliis ejusdem Communitatis donet, quam si in extraneos easdem erogaret, quia sic e;e domi remanent. Major etiam in furtis minutis, quæ insuper, interposito notabili (V. n. 698. q. 6°) intervallo, in gravem materiam non coalescunt. Major iterum in esculentis, dummodo non reserventur et damnificat io conventus non sit nimia et in re extraordinaria et pretiosiore.6

llesp. 2° In peccatis contra solam Religionem, seu contra solum votum commissis, crescit difficultas, et major est Theologorum dissensus. Communius tamen haud majorem materiam ad peccatum mortale requirunt, quam in casu precedent i, ubi justitia violatur : quia actus proprietatis ejusdem gravitatis esse videtur. Attamen *non improbabiliter* ad grave peccatum nonnulli graves Doctores majorem quantitatem requirunt. — Sic Elbel,1 — Salm.2

Communiter autem conveniunt, valorem multo majorem requiri ad graviter peccandum, quando dona accipiuntur ab extraneis in alios eroganda ; quia tunc multo minor est proprietatis actus, quam si hæc in proprium usum retinerentur.*

Generat im vero religiosus non pecrat graviter clam accipiens rem aliquam ex Communitate, v. g. librum ad usum proprium etiam diuturnum (sed non in perpetuum), nisi ita occultet, ut a Superioribus inveniri nequeat ; quia tunc Prælatus non censetur invitus quoad substantiam, sed tantum quoad modum.4

Quoad res mutuo seu commodato acceptas vel traditas sine Praelati licentia, gencratim loquendo non peccabit graviter contra votum paupertatis, si res ad usum suum vel etiam alias extraneis det mutuo vel commodato, modo sit certus de iis recuperandis, nec grave damnum propterea inferat Communitati, quæ idcirco v. g. careat usu rei graviter hic et nunc necessariæ. Multo minus graviter peccabit, si res ad usum sibi concessas mutuet seu commodet aliis religiosis ejusdem monasterii. Ratio est, quia etsi aliquem actum proprietatis in his ponat, non tamen graviter peccat, juxta communem Theologorum interpretationem.6

1165.— Quær. 3' *.tn religiosus, qui votum paupertatis violavit, teneatur ad restitutionem, et an impotens ad restituendum teneatur sibi subtrahere aliquid e.r rebus sibi ad usum concessis ?*

llesp. ad 1um *Jffirm.* si violando votum simul etiam justitiam violavit. Ratio patet.

llesp. ad 2um. Vere probabilis est S° Alphonso6 sententia negativa, si res ad

1 L. V. n. 19-23.
• Lacroix, L. 4. n. 118.
8 Ib. n. 109-111.
4 11). n. 119.
6 L. V. 24.
* Ib. n. 24. 25.
« c. 6. n. 12.
< L V. 24.
* Ib. 26.
1 n. 646.
3 L. V. 24.
5 Ib. n. 27.

usum concessæ sint *necessari/e.* Ratio quia præsmneiidum non est velle Superiorem subditum ad hoc obligare cum tanto incommodo.

1166. — Quær. 4° *Quodnam sit discrimen inter votum et virtutem paupertatis ?*

Resp. Votum respicit tantum actus *externos* proprietatis; virtus vero ad *internos* cordis allectus etiam extenditur. Voti enim objectum est Religiosum bonis temporalibus exterius expoliare. Virtus autem pro fine habet omnem inordinatum cordis affectum erga res terrenas penitus rescindere. Votum igitur paupertatis est veluti medium ad virtutem, quæ est tinis obtinendus. Hoc posito nemo non videt, virtutem paupertatis multo latius patere, quam votum : quoties enim quis votum infringit, simul ct virtutem lædit ; non autem vice versa.

Dixi, votum afficere solos actus proprietatis *externos ;* attamen violari posset votum per actum internum, qui actum externum respiceret et attingeret, scilicet per desiderium agendi externe contra votum : siquidem desiderium induit omnem malitiam et speciem actus externi, ut dictum est n. 228.

B. *De obligationibus ex volo Castitatis.*

1167. — Votum castitatis multo præstantius paupertatis voto censeri debet, cum per illud Religiosus non bonis sibi extrinsecis, sed intrinsecis, corporis scilicet et sensuum voluptatibus, renuntiet.

Duo eomplecitur ejus objectum, nempe ea, quæ de jure naturali et divino jam prohibentur, necnon ea, quæ in legitimo matrimonio licite fieri possent. Hæc igitur est voti castitatis efficacia, ut quod alioquin licitum esse posset, Religioso illicitum fiat ; ea vero, quæ omnibus sunt prohibita, ipse evitare debeat ex duplici obligatione, castitatis scilicet et Religionis.

1168. Qv.esita. — Quær. 1° *An peccata luxuria etiam mere interna coto castitatis adversentur ?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia Religiosus vi voti castitatis tenetur abstinere ab omni voluntaria delectatione venerea, sive *interna,* sive *externa,* ita ut si castitatem lædat, duplicem incurrat reatum, luxuriæ scilicet et sacrilegii.[1]

1169. — Quær. 2° *Quanam sit gravitas peccatorum contra votum castitatis commissorum ?*

Resp. Hæc regula generalis statuenda est. Eadem prorsus est gravitas peccati contra votum, ac contra Sextum et Nonum Decalogi præceptum, scilicet peccatum mortale est aut veniale contra Religionem, prout mortale aut veniale est contra castitatem. Parvitas autem materne admittenda non est in peccatis luxuriæ, nec nisi ex imperfecto consensu levis esse culpa potest, juxta dicta n. 484, 485.

1170. — Quær. 3° *An vel quanam sit differentia inter virtutem et votum castitatis ?*

Resp. 1° Nullum datur discrimen ratione objecti, eum votum tam late pateat, quam ipsa virtus. Attamen in hoc differunt, quod in iis, quæ virtute prohibentur, duo dantur peccata si votum violetur, dum unicum committitur peccatum in eo, quod solo voto interdicitur. Si (piis enim voto simplici Religionis ligatus matrimonium contraheret, unicum peccatum, scilicet contra Religionem, in usu conjugii patraret. Potest igitur quandoque violari votum, quin ipsa virtus lædatur.

Resp. 2° Virtus castitatis præter obligationes, quas imponit, mera quoque consilia ad majorem perfectionem ducentia suadet ; dum votum solam materiam obligationis afficit.

C. *De obligationibus ex voto Obedientia.*

1171. Principia. — I. Religiosus cx voto obedientiie tenetur ad omnia, quæ Superior præeipit secundum regulas et constitutiones Ordinis, sive directe et expresse, sive indirecte et implicite.[2] Attamen ut sit peccatum contra votum, requiritur ut Superior vere præcipiatj et non tantum suadeat ; quod quidem ex verbis, modo loquendi, variisque rerum adjunctis patebit.

II. Superior jus habet praecipiendi non ea solum, quæ explicite habentur in regula, vel constitutionibus, ut sunt abstinentia, silentium, etc., sed etiam quæcumque implicite in eis continentur, ut poenas in

1 L. V. 37. 2 Ib. 38.

transgressores, ct quidquid pertinet ad officia Communitatis rite obeunda, aut ad ejus rectam administrationem. Ratio est, quia religiosus se adstringens ad constitutiones speciales Ordinis servandas, se obligat ad ea omnia, quæ ad hunc finem consequendum sapienter statuta sunt vel præeipiuntur.

111. Religiosus vi sui voti non tenetur obedire Superiori rem, a) impossibilem, aut b) evidenter illicitam (ut revelare secretum, quod non cx alia ratione revelare teneatur), aut c) graviter sibi noxiam praecipienti.1— Et sane non potuit se obligare ad rem impossibilem, cum nemo ad impossibile teneatur; neque ad rem certo illicitam, siquidem votum nequit esse vinculum iniquitatis ; neque demum ad rem graviter sibi noxiam, quia hoe a mente Religionis alienum est, ct actus heroici non cadunt *communiter* ct *implicite* sub votum, sicut non cadunt sub præceptum. Excipe tamen, si agatur de ofliciis intra limites vilæ religiosa· adimplendis, v. g. de curandis religiosis pestiferis ejusdem Ordinis, etc.

Hinc non tenetur subditus obedire Praelato jubenti, ut incedat super aquas, etc. ; si autem referantur exempla, quibus constat, talem obedientiam Deo probatam et miraculis confirmatam fuisse, dicendum est. tunc divinum beneplacitum singulari ac superno lumine tum præcipienti, tum obedienti fuisse manifestatum.

1172. Qi esita.- Quær. 1° *Quodnam discrimen intercedat inter virtutem et votum obedieniue ?*

Reap. Idem quod superius n. 1166 fuit indicatum de paupertate ; scilicet objectum voti est exeeutio externa mandati Superioris, dum virtus usque ad internam submissionem pertingit, et perfectam ipsam obedientiam efficit.

A Religioso autem sedulo vitanda sunt non solum peccata contra votum, sed etiam contra virtutem, qua' quidem frequentius bedi solet. Accidit enim (utinam rarius !), ut subditus Prælati mandato actione quidem externa integre obsequatur, sed reluctante, incesta et ɡra voluntate Tunc vero licet voto satisfaciat, a virtute tamen longe recedit.

Religiosus igitur Superiori vere praecipienti inobediens probabilius2 duplex peccatum facit, alterum contra præceptum naturale, quod submissionem legitimo Superiori praescribit, et alterum contra votum. Hinc in piis Congregationibus virorum vel mulierum *in communi* sub eadem Regula vitam degentium absque votorum vinculo, inoliedientes a peccato non eximuntur, si contra Superiores sint rebelles, sed unicum peccatum committunt.

1173. — Quær. 2° *An religionis tenentur obedire in dubio, utrum ren pracepta sit licita, vel potestatem Superioris excedat ?*

Resp. Affirm., quia tunc praesumptio Superiori favet. Insuper opposita seu-, (entia ordinem in religiosis familiis perturbaret. Excipe, si res praecepta sit *aut* valde difficilis, *aut* subditum vel tertium periculo gravis damni exponat, dummodo in hoc duplici casu sulalitus agat ex opinione *solitarie* probabili. Ratio, quia turn jus moraliter certum subditi praevalet incerto superioris.1

1174. — Quær. 3° *Quandonam religiosus peccet graviter contra cotum obedientia ?*

Resp. Peccat graviter in sequentibus casibus, qui raro occurrunt ; scilicet 1° quando recusat obedire iu materia gravi Superiori praecipienti *in virtute samhr obedientia,* vel *in nomine Jesu Christi,* aut per alias similes formulas, qua· rarissime a Superioribus sunt adhibenda· ; 2° (piando Superiori praecipienti respondet : *.Volo obedire, nolofacere, non faciam,* aut aliud simile, ipiod contemptum formalem auctoritatis praecipientis redoleat ; 3° quando ex inobedientia sequitur grave scandalum aliorum, sive subditorum, sive savularium, aut grave incommodum sive pro Communitate, sive pro aliis, v. g. pro salute animarum, etc.

In cæteris casibus inobedientia peccatum veniale non excedit ; cum autem praedicti casus peccati mortalis raro accidant, communiter peccata religiosorum contra obedientiam ut venialia reputanda sunt. — Multo rarius adhuc peccata in solam virtutem commissa mortalia evadent.— Regula vero, jubens obedire in *omnibus,* intelligcnda est de obedientiæ perfectione, non vero de obligatione ex voto.2

1 L. V. 47- 49. 2 Ib. 46.

1 L. V. 47. L. 1. 93. a Ib. 40.

1175. — Quær. 4° *Quibusnam obediendura sil ?*

Resp. Obediendum est non tantum Superioribus majoribus, sed etiam inferioribus, seu ministris, vel præpositis ex *mandato Superiorum* præcipientibus, eum eadem sit auctoritas, quæ mandatum injungit.

Quær. 5° *Quomodo obediendum sit ?*

Resp. Ut obedientite sua constet plena perfectio, obediendum est, 1° *ex motivo supernaturali,* ut præscribit Apost.[1] *Non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes..... Domino Christo servite.* — 2° *Alacriter,* seu cum gaudio et animo volenti : *Hilarem enim datorem diligit Deus}*— 3° *Prompte,* id est, vel statim, vel tempore præscripto, ct cum debita cura, absque segnitie.——1° *Ex integro,* seu totum opus praescriptum perficiendo.

§ II. *De obligatione servandi Regulam.*

1176. Qüæsita.— Quær. 1° *Quanta sil regul/e obligatio ?*

Prati. Nomine regulæ in hac qnæstione etiam veniunt *Constitutiones* seu *Statuta,* ꝗua a solis Praelatis aut Capitulis Religionum proficiscuntur.

Resp. 1° "*Regula .... non est merum consilium,"* inquit Suarez: cum violationes regula; possint a Superiore puniri. Vide Bouix.[8]

2° Dari potest regula, quæ obliget sub mortali, aut sub veniali, aut solummodo ad pamam.

" Si regula sub peccato obliget, ejus transgressio est contra votum et sacrilega : ratio est, quia talis regtda non est minus præceptiva (piam vox Superioris ; .... proinde .... Carthusianus, v. g. carnes edens, vel Franciscanus feria sexta non jejunans, contra obedientiam et contra temperantiam peccant." — Ita Busembaum apud S. Alph.[4]

3° Si in regula expresse dicatur eam obligare quantum potest, ejus violatio erit peccatum mortale aut veniale, prout materia est gravis aut levis : quia regtda non est minus obligans quam vox Superioris, et Superior potest obligare juxta gravitatem maleriæ.

4° Regula per se ne sub veniali quidem obligat, si hoc in ipsa declaretur. Si vero de hoc regtda omnino sileat, controvert!-tur. Praeferenda est, inquit D. Bouix post Suarez, sententia, qme tenet regulam tunc sub gravi non obligare, et dignoscendum ex circumstantiis, et recepta interpretatione in unaquaque Religione, an obliget sub levi aut tantum ad poenam subeundam :[1] si (piis autem cx bono fine regulam quamdam transgrediatur, v. g. silentii ut socium mœstum soletur, nullo modo peccat}

Merito tamen notant phires DD. hujusmodi transgressiones raro omni culpa vacare, propter negligentiam, contemptum, aliumvc inordinatum affectum ; imo graviter peccaret, (pii frequenter et quasi per consuetudinem regulam transgrederetur, religiosam disciplinam graviter perturbando, v. g. si nollet unquam servare silentium, nec orare, nec modeste incedere; si ingrederetur omnium religiosorum cubicula, et similia Religionis statuta transgrederetur.[8]— Graviter quoque peccat, qui regulam infringit ex contemptu formali Superioris, ut v. g. ostendat Superiorem a se despici et pro nihilo haberi ; item si id faciat ex odio contra Religionem aut personas ejus, vel ex voluntate resistendi Prælato ; item si se exponat proximo periculo labendi in peccatum mortale, aut praevideat se ideo expellendum fore. Si quis autem proponat nunquam regulam servare, vix fieri potest, ut non adsit contemptus. Ita Suarez apud D. Bouix,[4] et S. Alphonsus.[6]——Sola autem frequentia infractionum non videtur sufficienter proliare *contemptum :* cum hæc frequentia oriri possit ex magna desidia, iu (pia tamen desidiosus magni adhuc potest facere regulas, Superiores ct Religionem.[6]

1177. — Quær. 2° *An professi secundum regulam mitigatam teneantur ad reformationem, si introducatur ?*

Resp. Affirm., si reformatio fiat per statuta indirecte saltem ad regulam mitigatam spectantia, vel necessaria sit ad Ordinis conservationem, puta quia cum

1 Coloss. 3. 22. 2-1. a II. Cor. 9. 7.
3 De Régal. T. II. p. 543. 548.
4 L. V. 41.

1 Bouix, T. II. p. 576.
1 L. V. 10. Resp. I.
8 Ib. 10. III.
4 Toni. 2. pp. 549. 550.
5 L. V. 11. 42.
6 Bouix, T. II. pp. 549. 550.

pnesenti observantia vel paucissimi ad perfectionem pervenire student, vel religiosi cum scandalo sæcularium vivunt, vel vota essentialia et alia Religionis statuta aliter non servarentur. Secus *neg.*,quia professio fit juxta regulam sive primitivam, sive mitigatam. Ita ut *certum,* si mitigatio per Papam ; ut *probabile,* si per consuetudinem introducta fuerit.[1]

1178. — Quær. 3' *An Pralalus defectus leves subditorum corripere négligeas graviter aliquando peccet ?*

Resp. Jjjirm., cum S. Alph.[2] et *communi* contra Lorea, rasu quo plnres essent defectus ct tales (v. g. circa silentium, jejunia, etc.),ut disciplinam valeant relaxare; unde dc iis debet inquirere ut eos corrigat, sine tamen nimia sollicitudine: aliquando prudenter dissimulans, si defectus non afferant scandalum, vel si prævideat subditum ex correctioni' pejorem futurum, vel si tempus opportunius sit expectanduin.— Quemadmodum autem Superior tenetur corrigere, sic de transgressionibus aliorum tenetur ipsum admonere, qui officium habet Zelatoris.

§111. *De obligatione tendendi ad perfectionem.*

1179. *Principium.* — Tenetur religiosus, non quidem esse perfectus, sed tendere aliquo modo ad perfectionem.

Dico : I J *Non tenetur esse perfectus,* Ut Episcopus, qui vi muneris sui ad actus perfectionis, v. c. ad vitam pro ovibus dandam, obligatur, eum religiosus per se, seu vi status sui, ad ejusmodi actus non teneatur.

Dico : 2° *Tenetur aliquo modo tendere ad perfectionem.* Obligatio enim ad consilia evangeliea implicat obligationem tendendi ad perfectionem, eum servatis illis co ipso tendas ad hanc. Etenim exercendo se in his consiliis ex una parte removet a se obstacula caritatis, seu perfectionis, triplicem nimirum concupiscentiam, oculorum videlicet per paupertatis, carnis per castitatis, superbiam vero vita) per humilis obedient ia· exercitium ; — cx altera vero parte eorumdem consiliorum observatio hominem disponit, ut totus Dei fiat, cuncta, quæ habet, ei tradendo, bona scilicet fortun.e per paupertatem, corpus per castitatem, animum per obedientiam.

1180. — Quæsita.— Quær. 1° *Quibus mediis teneatur religiosus tendere ad perfectionem* 7

Resp. 1° Tenetur tendere *primario* per media essentialia status religiosi, nempe per observationem trium votorum, paupertatis, castitatis et obedientiæ.

Resp. 2° Tenetur tendere *secundario* etiam per media accidentalia, scilicet per proprias Ordinis regulas, saltem ea auxilia non contemnendo. Tunc autem censetur religiosus regulas praetermittere ex contemptu, quando eas transgreditur animo non subjacendi illis vel Praelatis suis: vel si eas ut inanes habeat.[1]

1181. — Quær. 2° *Quandonam religiosus graviter peccet contra prcrceptum tendendi ad perfectionem ?*

Resp. in hoc graviter delinquit: 1° Si vota sæpe sæpius infringat in *re gravi,* ut patet ; quia praetermittit media ad hanc obligationem servandam essentialia,et consequenter omnino necessaria —-Ita *omnes.* 2° Si regulas ex contemptu generatin') transgrediatur, ut modo dictum est. Secus vero, si eas violet concupiscentia ductus, vel quia putat eas non esse sibi necessarias ad salutem, vel si cogitet, eas non praecipi sub gravi Nam transgredi regulas in rebus exigui momenti, etiam ex consuetudine, praeciso contemptu, veniale non excedit. — Ita *expresse* S. Alph.[2]

1182. — Quær. 3° *An peccet graviter religiosus, qui intendit servare tantum mandata obligantia sub gravi, et de certeris nullatenus curare ?*

Resp. Sextf.XTIA *negans communior* est. et S. Alph.[8] *probabilior.* Kalio est. quia eo ipso quod religiosus velit plura illa adimplere, quæ obligant sub gravi, jam tendit ad perfectionem, cum velit adimplere plura, qua· respectu aliorum non obligant, sed sunt meri consilii.

(‘icterum recte advertit S. Doctor, religiosum ita dispositum in gravi peccandi mortaliter periculo versari ex aliis capitibus posse, v. g ratione periculi transgrediendi vota, vel grave damnum inferendi Religioni quoad disciplinam, etc.

1 I, V 43 H. H. A. IT. XIII. 17.
2 Ib. n. 13

1 L. V. 10.
2 Ib.
8 Ib. 11.

i IV. *Qua ratione obligationes ex Professione existentes cessent vel immutentur.*

II S3.—Quamvis obligationes, ex Professione valida existentcs de sua natura perpetuae sint, *cessare* tamen possunt, vel etiam *immutari.*

Cessant dispensatione Summi Pontificis, vel ejus, cui a Summo Pontifice, puta per Regulam, hæe potestas facta sit. Patet ex iis quæ in Tract, *de Legibus* n. 158 et de 2° Præc. n. 391 diximus. — Quin et in votis solemnibus S. Pontifex, gravissima de causa, dispensare potest. Ratio est, quia solemnitas votorum ex solo Jure ecclesiastico instituta fuit, ut constat ex *Extrao. Joannis* \.\7/. *tit.* 6. et ex bulla: *Ascendente Domino,* in qua *Gregorius* \/*//.* dicit: " Non considerantes, voti solemnitatem sola constitutione Ecclesiæ inventam esse," etc. Ergo Summus Pontifex dispensare potest in votis solemnibus, sicut in votis simplicibus, siquidem illud, per quod illa ab istis discrepant, est dc mera institutione ecclesiastica. Atqui juxta omnes dispensare potest in votis simplicibus. Ergo, etc. Constat etiam ex variis exemplis in historia ecclesiastica relatis, plures Summos Pontifices hujusmodi potestati· usos fuisse. Ultimis præsertim temporibus *Pius ΓII.* plures hujus generis dispensationes monachis ac monialibus solemniter professis concessit ad matrimonia sacrilege inita revalidanda.

1184.— Mutatio in obligationibus ex professione existentibus tripliciter contingere potest, scii: 1° per ejectionem e Religione, quo in casu ejecti tum substantialibus Religionis, tum cæteris sui ()rdiuis peculiaribus votis indubie per se obstringuntur, ita tamen, ut castitatis quidem votum sine immutatione ab eisdem sit custodiendum, reliqua vero paupertatis, obedientiæ, ct si qua alia eorum professioni adnexa sint vota, moderationem quamdam iu ipso usu et praxi patiantur, quæ peculiaribus cujusque circumstantiis aptetur et congruat ; Ordinarii vero loci jurisdictioni subesse et ejus mandatis obsequi debent. Cfr. Ben. XIV.1; 2° per transitum ad aliam Religionem (n. 1157. 2°. d) ; 3' per indultum *scecularisationis,* quod quandoque ex justa causa a Summo Pontifice conceditur, plerumque tamen sub cautela, ut, quantum fieri potest, tria emissa vota serventur, et ut aliquod religiosi habitus vestigium in sicculo jugiter deferatur.— Religiosi autem, qui ad Episcopatum assumitur, vota non eo ipso solvuntur (cum vota personalia comitentur personam), quamvis eorum observatio sub his circumstantiis modificetur. Potest enim promotus bona legitime acquirere ; sed usum sibi, proprietatem vero ecclesiæ, cui pnecst, ct cujus bonorum est dispensator, acquirit. Item votum obedientiæ non cessat, cum Summum Pontificem ut Superiorem nanciscatur.l

Quod Regulam spectat, Episcopus regularis, ad præscriptum Const. Ben. X 111.: *Custodes,* tenetur observare regulas suæ Religionis, quæ materiam voti paupertatis determinant; item tenetur alias regula? et observantias, dignitati et officio Episcopali non repugnantes, eadem obligationi gravi vel levi observare, qua tenebatm antequam assequeretur dignitatem Episcopalem : ita tamen, ut in peculiaribus casibus prudenter judicium ferre possit, utrum cum dignitate et officio illæ conveniant? Officium autem divinum recitare tenetur juxta ritum suæ diœcesis.8 Idem fere quoad Regulæ observantiam dic de regulari ad parochiam promoto, (t) p. 483.

CAPUT II.

DE TIS, QU E PROPRIA SUNT RELIGIOSIS, QUI VOTA 80LEMNIA PROFITENTUR.

1185.— I. Religiosis *solemniter* professis omnino propria potissimum sunt hæe: 1° Obligationis perpetuitas talis, ut via tantum *extraordinaria,* v. c. per S. Pontificem et ob gravissimam ac publicam tantum causam, ct rarissime dissolvatur.

2° Inhabilitas ad matrimonium *valide* contrahendum, et contracti, non tamen consummati, dissolutio, cum votum simplex castitatis dc se nec contractum dissolvat, nec contrahendum dirimat, sed tantum *illicitum* reddat.

1 De Syn. l. XIII. c. XI. n. 16. et seq.

1 Crnisson, Man. n. 1090. sq.

• S. (Episc. ‹ t Reg. G. niaii, 1864. v. Acta, V. I. p. 449. sq.

3 Craisson, Man. n. 1091,

3° Exemptio a potestate Ordinariorum, seu libertas a potestate et jurisdictione Ordinarii eum immediata subjectione Sedi Apostolicæ, qua· exemptio Congregationibus votorum simplicium non nisi speciali S. Sedis communicatione acquiritur,— Licet vero lue Congregationes *per se* subjiciamur Episcopo, subjiciuntur tamen *noti* ejus *jurisdictioni,* ct quidem excepto Instituto, in cujus proinde forma et regula nihil potest mutare. — Dixi: *soli ejus jurisdictioni ;* nam potestas œeonomica et dominâtiva (i. e. ea quæ ex voto est) ad ipsam Congregationem pertinet. Hinc e. g. ad ipsam pertinent electiones Superiorum, admissiones et expulsiones subjectorum, etc.1

4° lucapacitas dominii in particulari seu respectu individui. Dico : *in particulari,* nam Minores dc observantia ct Capueini (at hi soli) ne in communi quidem bona *immobilia.* habere possunt.

Hinc dona omnia, quæ Religiosis *solemniter* professis fiunt, eo ipso acquiruntur Monasterio, non exceptis legatis et hæreditatibus, ex notissimo principio Juris Canonici: "Quidquid Monachus acquirit, non sibi, sed Monasterio acquirit." Hoc principium valet etiam quoad alios Religiosos intra limites voti paupertatis, quod illis non adimit facultatem acquirendi et possidendi. Hinc isti legata et hiereditates acceptare ct acquirere valent, licet de iis sine licentia disponere nequeant. Quoad esteras donationes, e:e Monasterio obveniunt, nisi fiant speciatim intuitu persona· privata·, et non quatenus Religiosa·. Tunc vero Religiosus acceptare nequit absque licentia saltem praesumpta, seu sub conditione licentiæ obtinenda?.

Religiosus autem non solemniter professus retinet dominium directum, et hoc dominium se extendit: 1) Ad bona temporalia, quæ possidebat ante vota ; 2) ad fructus seu reditus eorumdem bonorum : 3) ad ea, quæ ipsi de jure adveniunt, sine nova acceptatione, ut hæreditas paterna, legata, etc. ; . . . . I) ad omnia bona, qua· a parentibus, cognatis, amicis .... accipit de Superiorum licentia. Attamen, si luce sint usu consumptibilia, in communem monasterii usum *juxta morem* applicanda sunt, saltem geueratim loquendo.

1 Ben. XIV. C. Emanavit 29 npr. 1755.

5° Clausura Papalis, sine qua consistere nequit monasterium cum votis solrmnibus, quamvis cum ea extare etiam possit monasterium, in quo vota simplicia tantummodo nuncupentur.1

Dixi : *potissimum sunt licte.* Nam

1186. - II. Sunt quædam ita iis propria, ut, licet etiam in plurimis In-titntis votorum simplicium inveniantur, non tamen in omnibus necessaria sint. Ejusmodi de jure, communi sunt :

1 (t Novitiatus, (nisi agatur de locis luereticorum, in quibus legitima consuetudine aut S. Pontifici' dispeu-atione contrarium obtineat), fiat in habitu: — et duret per annum, a suscepto habitu computandum.2 cumque— a) ita *udetjram* ut ne dies, ct ex multorum opinione ne quadrans, aut ne momentum quidem desit, ac in bissextili unus dies superaddatur,8— ac b) ita *continuum* (seu non interpolatum), ut non moraliter repugnet probationi. Professio autem aliter facta nulla est.4 — Interruptio vero *certo* non habetur,—ex morbo, qui ab exercitiis prohibet, nisi fuerit amentia, — neque ex violenta abductione ex Novitiatu, v. g. tempore politica· perturbationis, aut violenta· ejectionis,— neque ex itinere, approbante Superiore, v. c. ad gerenda negotia sua. suscepto. — neque ex demissione, cui falsa accusatio locum dedit.

Interruptio *certo* habetur, — dum quis Novitiatu, deposito habitu *et* cum animo non redeundi, egreditur. (Sunt qui negant interrumpi Novitiatum, dum quis retento habitu, aut deposito quidem, sed ad paucos tantum dies, v. c. tres quatuorve, egreditur, eo (piod interruptio, absoluta jam majori Novitiatus parte, durior videatur. Occurrentem casum decidere penes Superiores est) ; — item dum quis propria auctoritate egreditur domo probationis, in qua Novitiatum iiu.i pn. et ad aliam ejusdem Ordinis domum aut provinciam transit ; nisi tamen id ex levitate et ad paucos tantum dies factum fuerit : — demum dum (piis ad alium Ordinem transit.5

1 Cfr. Gary. Edit. Rom 1872. T 1. p 578. Nota ¦K),

2 Trid. Ses». 25. c. 15. de Regal.

8 Billuart. de stat. rvl. D.ss. I. a. 2.

4 Cniisson. Man. n. 2651.

4 Ib. n. 2652 2655.

2° Ut irritæ sint donationes ct renuntiationes, etiam juratæ, quæ tiunt ab ingrcdientibus Religionem, nisi liant cum licentia Episcopi, sive ejus Vicarii, intra duos menses proximos ante professionem, et professio postea subsequatur. Ita Trid. Sess. 25. c. 16 de Regni. Eodem Trid. decreto comprehenditur renuntiatio beneficii, quæ etiam suspensa manet.[1] Hujus decreti finis est removere a Novitiis necessitatem ẽmittenda professionis; itaque ejus dispositio locum habet in solis donationibus ct renuntiationibus, quæ fiunt intuitu vcl cx causa impulsiva ingressus, vel sub conditione professionis emittendæ ; non vero in aliis, quæ eo animo factæ non sunt, vel quæ libertati egrediendi non praejudicant, e. g. in donatione *modica;* in codicillo ; in testamento; in donatione mortis causa; hæc enim usque ad professionem revocabiles sunt.[2] 3 Tridentinum Societatem Jesu ab hoc suo decreto excipit. Idem Trident. l. c. sub excommunicationis poma in dantes et recipientes prohibet, ne quid durante Novit iatu monasterio ex bonis novit ii tribuatur, et jubet ut abeuntibus ante professionem omnia, deductis tamen expensis in victum, vestitum et alia necessaria ae consueta, restituenda sint, quæ ingredientes intulerunt et sua erant.

3° Ne, si de viris agatur, conversi et laici simplicia vota ante 21, Clerici ante 16; nec hi ante 19. illi ante 24 ætatis annum expletum solemnia emittant?

4° I't, qui nullitcr professus est, elapso a die professionis quinquennio, reclamare amplius nequeat, nisi cx justa causa fuerit a S. Pontifice in integrum restituitis?

1187.— III. Ex Decreto Pii IX. promulgato per litteras encvclicas S. Cong. Reg. ad Superiores Ordinum Religiosorum datas 19 mart. 1857, viri religiosi eorum Ordinum, in quibus vola solemnia emittuntur, in posterum absoluto tyrocinio tantum vota *simplicia* emittunt, saltem ad triennium, deinde ad *solemnia* vota admittuntur, si a Superioribus suis digni reperiantur. Justis autem de causis professio solemnis etiam diutius poterit differri, quamquam non ultra ætatem 25 annorum expletorum.[1]

Ex declarationibus autem S. Cong. Reg. datis die 25 febr. 1859, etc., et ad præfatum decretum spectantibus, vota simplicia, de quibus agitur, perpetua sunt ex parte voventis, et eorum dispensatio Summo Pontifici reservatur. Ex parte tamen Ordinis solvi per dimissionem professorum possunt, ita ut, data dimissione, eo ipso professi ab omni dictorum votorum vinculo liberi fiant. Nemo vero ex causa infirmitatis, post professionem votorum simplicium exortae, dimitti poterit. Cæterum professi horum votorum participes fiunt omnium gratiarum et privilegiorum, quibus solemniter professi in eodem Ordine frumitur.

CAPUT III.

DE IIS, QU.E PECULIARIA SUNT MONIALIBUS.

Pranot. Nomine monialium, nisi aliter notetur, hic veniunt *solemniter professa* vel professura Sunt autem vel exempta vel non. Exemptarum autem aliæ subjicuntor Regularibus, aliæ non.

11 88. *Dispositiones juris monialium, Novitlatui et Professioni propria.*— 1. Admittcndæ non sunt ad habitum, a) ante 15 (nec valide profitentur ante 16) ætatis annum expletum.[2] b) praxis communiter vigens requirit licentiam vel Episcopi, si agatur dc non exemptis aut dc exemptis, quæ non subjiciuntur regularibus; vel Prælati regularis, si regularibus subjiciuntur. Dixi : *praxis communiter vigens :* quia quoad jus scriptum disputatur? ('æteruni moniales, etsi non exempta et vota tantum simplicia professæ, cogi nequeunt ab Ordinario ad recipiendam aliquam novitiam, vcl ad manifestandam causam cur illam non admittant. Ita *communiter.* — Decretum S. C. super Statu Reg., de quo n. 1157. 7°, non pertinet ad moniales.

II. Ad professionem licite admitti ne-

1 Ben. XIV. c. Ex quo dilect.
2 L. IV. 935.
3 Bizz. p. 906. Trid S. 25. e. 15 de R«g.
4 Trid S 25. c 19. et Ben. XIV. e. Si data, d. 4 martii, 1748.

1 Analecta 1. I'., série 2e, col. 2955.
2 Eerr. V Monial I. 72. Trid. S 25. c. 15. Reg.
3 Bouix, de Reg T. 1. pp. 559-564.

queunt, 1) nisi Episcopus, vcl eo absente aut impedito, ejus \ iearius, aut alius ab cis deputatus eas prævie examinaverit (idem ante susceptionem habitus faciendum). Examen fieri potest infra 15 tantum dies postquam Episcopus de (empore professionis certioratus fuerit, quæ certioratio a Superiorissa mense ante professionem fieri debet. Examen ad crates monasterii peragendum est, et prohibentur aliæ interrogationes, quam e;e, quas *Concilium Trident. Jieri jubet,* scilicet, *an Deo dicanda coacta ; an seducta .fit ; an acia! quid agat.*1 Possunt tamen tres illa· quaestiones variis formulis exprimi ; sed vitandum est, ne, variando formulas, ad alia excurratur; indebita enim foret v. g. interrogatio : *num aliquando de ineundo Matrimonio cogitur,erit ; num christiane cirerit ; num carnis tenlationibus aut lapsibus sit obnoxia,* etc.

Quamvis præfata lege Concil. Trident, non *ligetur* Episcopus nisi quoad moniales, qua· vota solemnia emittunt : — Concilium enim et S. Pius V. loquuntur de suscipiendis in ordine ad *Professionem,* quæ'in jure est *Professio solemnis :*— attamen Episcopus *potest,* si velit, vetare ne puella·, etiam in Congregationibus, qua? vel solum simplicia vel nulla vota habent, ad habitum vcl professionem admittantur ante factum a se examen, in quo tunc non adstringitur ad formam a Concilio Trid. et S. Pio \ . determinatam, sed duntaxat ad prudentiam et aequitatem a jure naturali præscriptam.2 3

2) Si, expleto anno probationis, Episcopus, ex justa causa, professionem distulerit.

3) Si agatur de chorista, et dos, ab Episcopo taxata, et qua' ære solvenda est, non fuerit præstita. Dotem autem alienare nequeunt Moniales, nec transferre in aliud monasterium, in quod transferatur monialis, nisi hoc monasterium montaient admittere cogatur. Restituenda autem est c monasterio egredienti, si vota simplicia tantum in eo emittantur. .Equum tamen videtur, ut aliqua pars dotis relinquatur monasterio in compensat ionem expensarum, quæ pro ejus sustentatione facta· sunt.§

1 Trid Sess. 25. c 17. de Reg. Const. Pii V. Etsi mendicant inm.

3 Bonix, de Reg. tom 1. pp. 651-658.

3 Craisson, Man. n. 2733. sq.

4) Invalida foret professio, si novitia, qua· causa infirmitatis e monasterio exiit, postea, dum convaluit, non dentio incœperit novitiatum.1

5) Professio monialium in manu Ordinarii aut ejus delegati, non autem Abbatissa?, principaliter fieri debet . . . Valida tamen est, si fiat iu manu Supérioriser de consensu majoris partis Capituli.— Ita *dc jure communi :* nam jure particulari, consuetudine aut Statutis Ordinis firmato, ad Episcopum etiam solum spectare potest jus ad professionem admittendi. Ita ragn/

6) Ad moniales non pertinet Decretum S. Cong. Kcgul. dd. 19 martii 1S57, quod supra n. 1187 retulimus.

7) .Moniales solemniter professæ non possunt transferri ad aliud monasterium, absque Induito S. Sedis, quo super lege clausure cum eisdem dispensetur.·

S) €ausa nullitatis professionis pro monialibus non exemptis 'dignoscenda? sunt a solo Ordinario; pro exemptis vero, ❡ua regularibus subsunt, ab Ordinario conjunctim cum Prrelato, cui regimen monasterii commissum est. Casu quo isti judices non concordarent, lis per Sedem Apostolicam esset dirimenda?

1189. — 111. *Dispositiones juris ad monialium regimen pertinentes.*

1° Semel in anno Episcopus per se vel per alium debet canonicam monialium visitationem facere ; et quidem, vi jurisdictionis ❡ua ordinaria', si non sint ex❡mpta ; si vero sint exempta· et immediate Sancta' Sedi ❡ubjecta tanquam ejusdem Sedis delegatus:—si tandem sint exempta· et Pnrlatis regularibus subjecta·, visitatio fieri debet a Pnelatis regularibus, sed simul Ordinarius potest monasterium visitare *ratione clausurer,* id est, quoad omnia, qua· ad ❡lausura observantiam spectant.5

2 Ad Episcopum pertinet per se wl per alium pnvesse electioni Superiorissæ et quidem jure ordinario, si monasterium sit ipsi subjectum ; si autem sit Sedi Apostolica immediate subjectum, ipsi presided Episcopus tanquam al» eadem

1 Varceno. p. 188.

• In Porrectum, de Reg. Bouix, de Regni, t. 1. pp. 611 616.

3 Craisson. Manuale, u. 2608.

4 I. V. 8. II Craisson, Manuale, n. 2721.

8 Clement. L III. T. X. e. 2.

Sede delegatus; — si vero sit Praelato regulari subjectum, potest etiam Episcopus, si velit, intéressé et praesidere, sed solummodo *directive,* non jurisdictionaliter: quare in hoc casu nequit suffragia recipere, sed tantum ea audire et cognoscere ; recipere autem ca ad regularem Praelatum spectat, sciente tamen et audiente Episcopo.[1] Electa Superiorissa confirmari debet, vel a Prælato regulari, si huic monasterium subjaceat ; vel ab Episcopo, si non sit exemptum : si vero sit immediate Sedi Apostolicæ subjectum, a S. Pontifice confirmatio est petenda.[3]

3° Episcopus singulis annis poterit rationem exigere administrationis bonorum temporalium monialium, etiam, at tanquam delegatus Apostolicus, exemptarum ; — administratores, sive regulares sive sacculares sint, removere valet, sed, si de monialibus exemptis agitur, non constituere;— poterit quoque, si de monialibus agatur, quæ Regularibus non subjiciuntur, et *consuetudo* ita habeat, plures alios actus administrationis circa bona monialium exercere, e. g. exigere ut pro rebus *majoris momenti* suus habeatur consensus.[8]

1' Si conventus monialium, in diversis diœccsibus disseminati, Supcriorissæ Generali subduntur, potestas respectivi Episcopi sequenti modo determinanda est. Vel S. Sedes, Constitutiones hujusmodi Congregationum approbando, determinavit modum, quo moniales a variis Ordinariis penderent, prout determinavit Bened. XIV. in sua Constit. *Quamvis,* 30 april. 17 49, quoad *Virgines Anglicas,* et tunc regulæ sic data? sunt certe observanda» ; vel nihil tale fuit determinatum, et time moniales certe etiam pendent ab unoquoque respective Episcopo loci, ubi resident, *quoad ea, qtup sunt jurisdictioni» Episcopali»,* cum ca ad unumquemque respectivum Ordinarium, ratione muneris Episcopalis, pertineant independenter ab aliis, iisque privari nequeat, nisi in casibus in jure expressis. — Sed quoad ea, quæ sunt merae administrationis œconomicæ, non videtur posse admitti, moniales ab unoquoque respective Ordinario pendere, quando subsunt Supcriorissæ Generali ; hæc enim, ut jam diximus, ad Episcopos non pertinent ratiotie muneris Episcopalis, sed duntaxat ratione *consuetudinis* (h. n. sub 3°); porro consuetudo non est observanda, nisi sit bona et rationabilis, qualis certo non foret luee. Si enim v. g. unus Episcopus vellet praefici Ordini vel monasterio montaient, quam alter Episcopus vellet sibi relinere; —si certæ religiösa. ex uno monasterio deberent ejici aut alio transferri, hoc ipsum reneunte altero Ordinario, vel Superiorissa Generali ; — quomodo in his et sexcentis aliis similibus casibus poterit adesse unitas regiminis, vel etiam stare poterit ipsa Congregatio ?

Ergo rationabilis non est consuetudo, qua, sub ratione regiminis oeconomici, ab unoquoque rcspectivo Ordinario pendcaiit moniales, Superiorissa generali subdita.· ; sed ab hac duntaxat pendere debent.

5° Supcriorissæ potiuntur potestate *dominativa,* vi cujus secundum sententiam, quæ S. Alph.[1] *absolute* probabilior est, pnecipere possunt in virtute sanctæ obedientiæ ac vota professarum irritare;[2] eas *aliqua die* Communione privare, at non obligare, ut eam frequentius aut rarius recipiant, quam earum confessorio videatur.[8] *Jurisdictione* autem carent. Quapropter proprie dispensare nequeunt in Regula vel praeceptis ecclesiasticis, sed vel declarare tantum casus, in quibus subdita ab eis *excusentur* (n. 147), vel ex *commissione* Praelati regularis, cui subjiciuntur.·[1] aut, ut opinatur Gautrelet.[5] Episcopi, si Praelato regulari non subjiciuntur, dispensare, (u) p. 483.

6° Si Superiorissa.· vi Regulæ conscientiærationem exigunt, moniales non tenentur eis declarare peccata sua sive praesentia, sive praeterita.[0] tv) p. 483.

7 Moniales, etiam non exemptæ, gaudent iis Religiosorum sui Ordinis privilegiis, quorum pro conditione sua sunt capaces.[7]

De obligatione monialium ad chorum

1 Bouix, de Recul. T. II. pp. 393, 394.
2 Ib. p. 396.
8 Craisson, Man. n. 2928-2932.

1 L. V. 51. 52.
2 Ib. 53. 54.
8 Craisson, Mnn. n. 3043.
4 L. IV. 1032 sub 2. L. V. 53. 61. I.
5 Traité de l'état rclig. Append Ait. 2. § 4. Vol. II pp. 202. 203.
° S. C. Ep. il Rcg. a° 1854. Vide Analecta, 4mt Série Col. 1325. 1326.
' L. V. 60-61.

V. (licta n. 1090. I, 1095, 1096, 1098. | q. 9° ; dc clausura et confessoriis monialium dicenda in Tractat, *de Pœnitentia* et *de Cemsuris.*

CAPIT IV.

T>E REGULARU M PRIVILEGIIS.

§ I. *De Regularium Privilegiis universim.*

1190. *Qua ratione Regularibus sua privilegia concessa fuerint.* — Privilegia conceduntur I. vel *Scripto* vel *l ira· Cocis Oraculo.* 11. vel *directe* vel *indirecte,* i. c. communicatione eum aliis privilvgiatis. Communicatio fit vel *in forma communi,* ea dumtaxat, quæ communiter et sine difficultate concedi solent, complectens, vel *in forma speciali,* qua comprehenduntur etiam insolita et quie *ara* et difficilis sunt concessionis, exceptis tamen, nisi nominatim exprimantur,

a) Indulgentiis, sub quibus etiam veniunt altaria privilegiata. Sequitur ex prop. 37 damnata ab Alex. Vil. p. XIV,

b) Officiis *propriis,* qute non communicantur Kalendario Romano utentibus, ct *novis,* ad qure induito egent qui Kalendarium proprium habent. Patet ex decl. S. R. C. dd. 30 sept. 1679 ad 3, et 20 mart. 1706 ad 1 et 3.

c) Exemptione a jurisdictione Ordinariorum. Cfr. n. 1185. 3°.

Nulla vero, quantumvis ampla, communicatione comprehenduntur :

1.) Prorativæ quædam omnino specifica quas S. Sedes quibusdam Ordinibus *exclusive et primitive* concessit, facta eorum Superioribus Generalibus facultate ipsas communicandi aliis Religionibus, Congregationibus vel etiam sacerdotibus in particulari.[1]

2.) Privilegia odiosa et qute Statutis propriis sunt contraria.[2]

3.) Ad certum tantum tempus concessa.[3]

4.) Ob specialem causam *motivam* cum conditioni sive expressa sive tacita : *quoadusque causa perseverat,* data.[4]

1 Fcrr. V. Confrntern. I. 22. $q. it V. Indulg. IV. 22 27.
2 II. A. Tr. XX. 11.
3 Ib.
4 Ib.

5.) Alieni conventui, provincia; vel religiosis alicujus Instituti in certis terris existentibus concessa, nisi eadem v» l similis ratio pro cæteris ejusdem vel alterius Instituti religiosis, conventibus, provinciis militet.[1]

6.) Generaliter revocata a Tridentino vel per Constitutiones Apostolica». nisi de novo fuerint concessa.[2]

7.) Concessa cum clausula, ne aliis communicentur, aut declarata incommunicabilia, nisi tamen succedens aliquis Pontifex, vel idem postea, amplissimam cum omnibus aliis Religionibus communicationem *in forma speciali* vel concesserit vel confirmaverit, additis clausulis efficacibus, quibus omnibus Constitutionibus et Ordinationibus Apostolicis in contrarium, cunctisque aliis derogatoriis derogetur.[3]

1191. *Privilegiorum confirmatio.*— Privilegiorum directa vel indirecta concessiones a S. Sede nonnumquam confirmantur, idque *in forma* vel *communi,* quæ novum jus non tribuit et singula privilegia in eo statu, in (pio antea erant, relinquit, vel *speciali,* quæ non tantum, ut communis, valida corroborat, sed et invalidata revalidat, atque ita quidem ut amissa, vel concessa cum clausula ne aliis communicentur. de novo censeantur acquisita. Si autem privilegia sæpius confirmantur, et in una confirmatione quædam omittuntur, quæ in alia habentur, omissa nequaquam censentur revocata, praeterquam si Tridentino vel alicui Constitutioni Apostolicæ adversarentur, qua hujusmodi privilegia generaliter revoeasset.[4]

1192. *Caria.*— 1° Quidquid conn s, sum est Superioribus sive Genendi, sive Subalternis unius Religionis, omnibus etiam Superioribus (Generali vel Subalternis) c;ct erarum Religionum, qua cum ipsis communicant, concessum intclligitur, quamvis Officiorum denominationes sint vari . Hæc regula applicanda etiam est conditionibus, sub quibus, et cæteris personis (v. g privatis regni iribus), quibus privilegium aliquod concessum fuit.[6]

2° Si privilegium alicui Religioni concessum ab ipsa non acceptetur, vel non in

1 H. A. Tr. XX. II.
2 Ib. 12.
3 Ib. ».
‘ Fcrr. V. l’riv. II. 6. 11.
6 Ib. V. Indiligentia V. 75, 76.

usum deducatur, vel renuntiatione aut usu contrario cesset, aut a S. Sede in particulari revocetur, vel etiam Religio extinguatur, nullum inde præjudicium creatur alteri Religioni, quæ cum ipsa communicat.[1]

3° Privilegiis, quæ Communitatibus concessa sunt, individua Communitatis membra renuntiare nequeunt. V. n. 196.

4° Cuius alteriusve privilegii usum Superiores, justa tamen de causa, subditis suis *limitare,* quin et penitus et *generatim prohibere* possunt,[2] exceptis tamen Pradatis interioribus, qui hac potestate pro singulis tantum casibus vel subjectis uti valent. Quod si Superiores neque limitaverint, neque prohibuerint, nec luee conditio in ipso induito expressis verbis adjecta fuerit, subditi nulla illorum delegatione, assignationi aut licentia indigent, ut privilegia in usum deducant.

5° Privilegiis soli Generali concessis alii Superiores uti nequeunt: contra horum privilegiis legitime utitur die.[8]

6° Privilegia 1) a Genendi, sive per se ipsum, sive per Superiores subalternos *generaliter,* i. e. non ad casum aliquem specialem, subditis communicata, perdurant donec ab ipso aut, eo mortuo, a Vicario aut successore ejus revocentur (n. 151).

2) A Superioribus subalternis ad tempus constitutis *proprio* jure communicata expirant linito termino eorum muneri prefixo, i. e. novo Superiore in munus suum ingresso.

3) Ad certum numerum casuum concedenda, exhausto tantum numero, non vero finito munere concedentis, cessant (n. 151).

7° Regulares Ordinariis locorum exhibere tenentur:

1) *Liret non requisiti,* et priusquam iis uti possint, privilegia eum clausula: *certioratis locorum Ordinariis;* item novas indulgentias antequam publicentur.

2) *Requisiti,* at (juin interim usu privilegii interdici possint, privilegia *specialia* exemptionis, i. c. quæ jure communi et notorio omnium regularium non continentur. (Cfr. n. 195.)

8° Privilegia regularium:

1· Largissime, atque eo modo ut aliquid operentur, interpretanda sunt (n. 193).

2) S. Sedes sola authentice et definitive seu juridice interpretatur. Idem tamen dicendum de Prælatis regularium relate ad subditos et pro foro conscientite.[1]

§ II. *De Privilegio exemptionis.*

I. *Qualis sit exemptio regularium, et quid comprehendat.*

1193. — Exemptio est privilegium quo aut locus aut persona aliqua (physica tint moralis), aut locus et persona simul, intra territorium alicujus jurisdictionis ordinarim, eidem subducitur.

Exemptiones *alite* sunt a S. Pontifice concessæ, *alite* ab Episcopis; — *alite* ab Episcopali, *aide* a parochia!i aut etiam ab inferiori jurisdictione: — *alite,* personales, *alite* locales, *alite* personales et locales simul.

Regularium exemptio est a) a Papa concessa, b) a jurisdictione Episcopali, e) a parochiali, d) personalis et localis simul.

1194. — Generatim comprehendit sequentia.

I. Nec *ecclesite* regularium, quibus non sit annexa cura animarum parochialis aut, prout apud nos, quasi parochialis, nec *domus, qitandocumque* in iis habitant duodecim subjecti (quorum nomine veniunt etiam fratres laiei et novitii), nec *oratoria,* sive *publica,* sive *privata,* domibus eorum unita, nec *capellre* et *altaria laicorum* vel *ctirfraieraitatmu laicalium,* in ecclesiis eorum erecta, visitationi Ordinarii subjacent.[2]

II. Generalis et Provinciales jurisdictione quasi Episcopali gaudent, seu id possunt in subditos suos, quod Episcopi *de jure* possunt in suos diircesanos. Eadem jurisdictione, dummodo tamen a Superioribus altioris ordinis non fuerit legitime limitata, potiuntur Superiores locales, et horum omnium jurisdictioni *in odiosis* exclusive subsunt omnes eorum subditi.[8]

Subditorum autem nomine veniunt non tantum professi, tam sacerdotes quam fratres laiei, sed in *favorabilibus* quoque 1) Novitii. 2) Candidati a tempore, quo ad statum religiosum probantur, licet habitum nondum receperint. 3) Familiares, i. e. omnes sæculares conventibus regulari-

› H. A Tr. XX. 9.
• L. V 64. et Tr. <lc Prtv. n. G.
J II. A. Tr. XX 11

› S. Alph. Tr. de 1'riv n. fi 8. 73.
2 H. A Tr. XX. 79. 88. Cfr. (x) p. 483.
3 Ib. 72.

uni, etiam pro salario, actu inservientes, modo intra eorum claustra iit assidui commensales, et sub obedientia Superionun (licet ratione famulatus tantum) vivant. Utrum vero et alumni convictores familiaribus, pneciso privilegio, quod v. g. *lienedictinis, Sulpicianis,* etc. concessum est, accenscndi sint, disputatur.[1] In hos ergo jurisdictio dubia est dubio juris. Vide n. 1394·. q. 5°.

1195. — Vi hujus jurisdictionis quasi Episcopalis, et specialium privilegiorum, hæc quæ sequuntur Superioribus regularium competunt.

A) Generalis per se vel per Visitatores suos, et Provinciales possunt et debent visitare singulas domos, personas atque ecclesias sibi subditas, exclusa, praeterquam in casibus n. 1191. I. indicatis, Episcoporum visitatione.

B) Generalis iu singulos professos, et Provinciales, ac de horum saltem consensu Superiores locales, in subditos suos, similiter professos, eas omnes censuras ferre valent, quæ *personis* infligi possunt.[2]

C) Superiores cum subditis suis dispensare possunt in iis et eo modo, in quibus et quo modo Episcopi id *de jure* possunt cum diœcesanis, specialiter;

1° *Quoad opera servilia* Dominicis festisque diebus. H. A. Tr. XX. 106.

2° *In jejunio,* tam quoad unicam refectionem, quam quoad abstinentiam. Ib.

3° *In divino Officio:* a) Ad instar Episcoporum, in casibus particularibus, ad breve tempus, et, ut per se patet, justa de causa : quam DD. dicunt adesse in *dubio* de *morali* impotentia recitandi. Præterea

b) Subdito, sacris studiis, praedicatione vel audiendis Confessionibus occupato, vel infirmitate aut infirmorum ministerio impedito, loco Officii injungere possunt certum numerum psalmorum ab ipsis (i. e. Superioribus) assignandorum, non minus septem, aut sex cum divisione, cum 7 *Pater* et 2 *Credo*[3]

4° *Quoad libros prohibitos,* possunt Superiores, ad instar Episcoporum, in casu particulari magnæ necessitatis eorum lectionem et retentionem subditis suis permittere.

5° *Quoad irregularitates.*

Cum suis dispensare possunt : 1) in ouinibus irregularitatibus occultis, ut Episcopi cum diœcesanis. Dispensare præterea possunt in irregularitate ex homicidio voluntario, at in foro conscientiæ tantum et dummodo non sit commissum post ingressum in Religionem. Ita ex Const. S. Pii \ . : *Dum ad Congregationem* 15 julii 1571. λ ide Ferraris V. *Irregularitas* III. 18: 2) In omnibus irregularitatibus ex defectu in quibus dispensari possit et soleat. Harum plcrasque recenset S. Alph.[4]

6° *Quoad quotcumque inhabilitates et poenas* contractas ex delicto, ut privationis officii, beneficii, vocis, loci, etc., idque, licet Papie forent reservate.[2]

7° *Quoad vota.*

a) Excepto voto transeundi ad Religionem strictiorem, reliqua omnia *professorum,* etiam ea, quorum emissioni vel ipsi, vel predecessor vel Superior subalternus consenserunt, *directe* possunt irritare (n. 389).

b) *Personalia* novitiorum *suspendi* possunt, dum gubernationi ac probationis exercitiis prejudicent aut impedimento sint.

c) Per se vel per alios, etiam extra Confessionem, dispensando aut commutando relaxare possunt *omnia* subditorum vota, exceptis trium peregrinationum, quie tamen, ut mox a) dictum fuit, irritare valent.

D) Quoad ordines suscipiendos, V. Tract, *de Ordine.*

E) *Quoad Synodum diœcesauam et conferentias casuum conscienti/t,* Regulares, qui capitulis geralibus subduntur, vi exemptionis *personalis,* non tenentur intervenire synodis diœcesanis, exceptis illis, qui parochialium aut aliarum sæcularium ecclesiarum, etiam adnexarum, curam ❡erunt. — Similiter, nisi curam parochialem aut *quasi parochialem* exerceant, non obligantur assistere conferentiis casuum conscientiæ ; et ne illi quidem regulares, qui jurisdictioni Episcoporum subsunt, quia conventus numero *duodenario* subjectorum caret, ad id compelli possunt. Nec licet Episcopo approbationi Regularium pro excipiendis fidelium Confessionibus conditionem adjicere, ut hisce conferendis assistant.[4] Pro Anglia et Scotia vide C. *Rom. Pontifices,* S maii ✝881.

1 H. A. Tr. XX. 71. 2 Acta, T. 1. p. 98. 1). s Bull. Rom E<l. Tnur. T. VI. p. 160. (1, 2.

1 II. A. Tr. XX. 104.105. 8 Ib. n. 105. 8 Ib. 78. Cria s. 24. c. 2. Rf.

4 Ferr. V, Regulares. II 60. 61. Bouii, de Reg. 1'. V. Sect. 11 c. 2. § 7· qu. 23. 29.

F) *Quoad bona temporalia.*

ai In iis administrandis non pendent ab Episcopis.l (n. *627).* (y) p. 484.

b) Ecclesiæ regularium, quibus non est annexa cura animarum parocbialis, vel, ut hic, quasi parocliialis, nullum iis debent Cathedraticum (n. 631).

c: Hæred itate Ordini relicta cum onere piorum operum (sub quibus et Missæ) sive intra sive extra Ordinem adimplendorum, inquirere nequeunt Episcopi de eorum adimplcmento ; idemque dicendum de Missis, sive fundatis sive manualibus, etiam in ecclesiis regularium, quibus cura animarum est annexa.2

G) *Quoad Sacramentorum administrationem.*

a) Superiorum est confessarios respectivorum subditorum approbare, ipsisque Sacramenta administrare vel administranda curare.

Nomine subditorum veniunt iidem qui supra n. 1194. II. enumerati fuere.

b) Cum licentia Superiorum iter agentes confiteri possunt socio Ordinis idoneo, licet non approbato, vcl, si hic desit, et ('apuecinos excipias, qui tamen ex concessione Ben. XIV. C, *Quod communi* 30 martii 1742 sacerdoti ab Ordinario approbato confiteri possunt si in locis versentur, ubi nec conventus vel hospitium, nec ullus frater eonfessarius ejusdem Ordinis reperitur, — cuilibet sacerdoti similiter idoneo, sive sæculari sive regulari, etiam ab Ordinario lori non approbato.8— Responsio autem, qme opponi posset S. C. C. ad Episc. Hildeshrimcnsem d. d. 18 nov. 1769 nullatenus contraria est, cum ibi sermo sit de religiosis, qui socios sui Ordinis ad manum habebant, ut patet ex actis ejusdem Congregationis.

c) Confessarii regularium

1) Suos, ct, nisi agatur de casu ante illorum ingressum ad forum contentiosum deducto, etiam novitios, candidatos, (pii ad novitiatum probantur, et familiares absolvere possunt a casibus, quos Episcopi in dioecesibus suis sibi reservarunt.4 l)c convictoribus recole dicta n. 1194. II.

» 11. V Tr. XX. SI.

3 lb.< t S. C. C. 31 jnn. 1681.—Ben. XIV. de Syn. L. XIII. C. XXV. n. 5. 6.—Ferr. V. Missa. XV. 12.

' Ib. 110. 111.

* Ib. 95.

2) Quoad censuras ct casus Papæ re. servatos :

1° Regulares annumerantur impeditis adire Romam, ideoque a Eradatis suis a quibuslibet ordinarie absolvi possunt.l

2° *Ad dubium :* "An Pradat i Regulares post Constitutionem *Apostolica· Sedis* iisdem privilegiis gaudeant, quibus ante, id est, an possint suos sacerdotes absolvere a casibus papalibus in dicta Constitutione simpliciter reservatis ?" S. Pumitentiaria 5 decembris 1873 respondit : "Negative, salvis aliis facultatibus, quæ promanant ex Rescriptis particularibus ad tempus concessis." Ratio Responsi est, quod privilegia absolvendi in dicta Constitutione abolita fuerint ; facultas vero Tridentina (Sess 24. c. 6. Rf.) Praelatis Regularibus ex privilegio tantum competeret.2

Possunt tamen Prælati Regulares absolvere, sicut antea, a censuris specialibus, quæ regimen internum sui Ordinis respiciunt, item à censuris Ordinario*jure* reservatis (n. 1733 - 1735), quia in his nihil est a Summo Pontifice per Const. *Apostolica! Sedis* immutatum. De percussione clerici vide n. 1753. q. 2°. sub 2°.

1196. *Quoad exemptionem a jurisdictione parochiali, ubi. ea jure existit,ac quatenus de facto viget.*

A) In quibus exempti sunt regulares a jurisdictione Episcopali, in iisdem *a fortiori* eximuntur a parochiali.

B) Specialiter designanda sequentia ex Craisson,3 et Van de Burgt, *de Eccl.*

1° In ecclesiis aut domibus suis Communionem paschalem, Viaticum et Extremam Unctionem recipere possunt non tantum professi, sed etiam novit ii, candidati, et familiares. Hoc privilegio tamen non gaudent advenæ, (pii in una doinorum suarum infirmarentur. Quod>i ibi decesserint, non possunt sepeliri in ecclesiis, nisi sepulturam in iis elegerint, (pio casu tamen, et nisi consuetudo contraria extet, quarta funeralium (emolumentorum v. " *ex* cereis) Parocho debetur.

2° Prima Communio non necessario a Parocho aut in propria parochia recipienda est. Consulenda statuta Episcoporum et consuetudines diœcesanæ.

3° Licet processiones fieri non possint

1 L. V. Du r. T. XXXIX. c. 2. 32.

2 L. VII. 101.

3 Manuale, u. 611. sq.

generaliter a regularibus atque a confraternitatibus, quæ in eorum ecclesiis erectis sunt, extra claustra sine licentia Episcopi, sufficit tamen illa licentia absque Parochi assensu. Si ecclesia claustro caret, processio sine licentia Episcopi fieri potest prope muros ecclesiæ, seu exeundo e janua ecclesiæ et intrando per aliam. Per Octavam Corporis Christi processio fieri potest extra limites conventus, non petita sive Parochi sive Episcopi venia.

4° Regulares, simpliciter approbati ad Confessiones, possunt toto anno, etiam tempore paschali, sæcularium Confessiones excipere: itemque infirmos audire, sed, eorum Confessione excepta, certiorem debent facere Parochum, scriptura saltem apud infirmum relicta; quod ipsis ab Episcopo (qui tamen neutrum prohibere valet) sub poma suspensionis ab audiendis Confessionibus præcipi potest. Ita ex S. C. C. 22 sept. 1G68 ct ex Clem. X. c. *Superna.*

5° Item possunt in suis ecclesiis Eucharistiam distribuere, etiam invitis Parochis, excepto, extra casum consuetudinis contraria», solo die Pascitatis.

G° Cogere nequit Parochus, ut sui subjecti præcepto audiendi Missam satisfaciant in ecclesia parochiali; pneceptum enim implere possunt etiam iu ecclesiis Regularium.

7° Omnes Hebdomadæ Sanctæ functiones (benedictione fontis excepta) libere a regularibus in ecclesiis suis peragi possunt. Sabbato Sancto tamen eampanam ante, aut Fer. V. in Coma Dni post ecclesiam digniorem, nisi adsit consuetudo vel ecclesiæ multum distent, pulsare nequeunt.

8° In suis ecclesiis omnes benedictiones peragere possunt, exceptis Fontis Baptismalis, nuptiali, domorum laicorum Sabbato Sancto ct, ut bene probat De Herdt (Pr. Rit. c. 9. n. 5), mulierum post partum.

9° Missæ exequiales et, casu (pio quis eam apud regulares elegerit, sepultura, non sunt de juribus parochialibus stricte dictis; quarta vero funeralis, ut supra 1°, solvenda est. (z) p. 484.

10° Impedire nequit Parochus, quin regulares in suis ecclesiis hora sibi bene visa celebrent, prædiccnt, et annuntient festa, vigilias ac jejunia sequentis hebdomad®.

II. *Quid non comprehendat exemptio Regularium.*

1197. A. *Quoad domuum fundationem, et derelictionem.* — b Domum regularem aut hospitium *late* dictum, seu quod habeat ecclesiam aut oratorium publicum, erigere non possunt, nisi de consensu Ordinarii, et, per se, etiam Papæ. (.. *Romanos Pontifices,* 8 maii 1881. — Consensu Parochi non opus est : *audiendus* tantum est, si ecclesia Regularium futura foret parocbialis, vel erigenda esset cura praejudicio jurium *stricte* ct *exclusive* parochialium : l neque consensu Religiosorum *concentum* intra spatium 560 ulnarum Florentinarum a domo ædificauda habentium, si agitur vel 1° de domo, in aliqua civitate fundanda, vel 2° etiam ruri, sed religiosis illis injuste contradicentibus, vcl 3° de vicinia aliorum conventuum (piam Fratrum Mendicantium, ut patet ex dec. Rotæ dd. 22 jnn. 1615. Extra hos casus regulariter *audiendi* sunt, nisi aliunde constet ipsos ex nova fundatione haud grave passuros esse detrimentum *

2) Hospitia *stride* dicta supra 1' sine Ordinarii licentia erigere possunt.§

3) Jure *communi* liberum ipsis est domos ac ecclesias suas, etiam invito Ordinario, derelinquere, et, si ex propriis reditibus vel eleemosynis ædificatæ fuerint, derelict®, omniaque ad eas nomine Ordinis pertinentia in dominio eorum remanent, deque his libere possunt disponere.l

1198. B. *Circa pradicationem.*— 1) A Superioribus approbati prædicare possunt : a) in propriis ecclesiis, petita et non expresse negata Ordinarii licentia : b) in alienis ea obtenta, prævio, si Ordinario visum fuerit, examine moderato et discreto (Clem. X. c. *Superna),* vcl etiam in loco, ubi Ordinarius actualiter non adsit, de sola Parochi licentia, si transeundo tantum ad breve tempus in aliquo loco, in quo Episcopus non adsit, inorarentur.

2) Similiter quivis sacerdos sæcularis sive alterius Ordinis regularis ad pr.edicandum in ecclesiis regularium licentia indiget Episcopi.

3) Si ipse Episcopus iu aliquo loco predict. prohibere potest,ne eodem tempore in aliis ecclesiis, etiam regularium, conciones

1 Veta, T. XII. p. 352 (1) p. 353. (1).
2 H. \ XX SS. (Cfr. Acta T I. p 70S sq.)
s Ib. 89. * Ib. 89.

fiant. Item ne aliquo die concionentur, nt totus populus conveniat ad Cathedralem.

4) Non possunt ; a) publice, sine Ordinarii licentia, personas vel familias indigentes auditoribus commendare, nisi tamen periculum sit in mora, vel agatur de ecclesia, cui cura animarum parochialis vel quasi parocliialis sit annexa: b) publice, expresso nomine, aliquem redarguere, aut de tempore determinato Judicii vel Anticbristi vel hujusmodi revelationibus praedicare ; c) Quoad publicandas indulgentias V. n. 1192. 7°.

5) Episcopus regularem aliquem (non omnes alicujus conventus quoad praedicationem in suis ecclesiis) " ob rationabiles causas, licet occultas, praedicationem tamen concernentes," a praedicatione potest suspendere, Clem. X. c. *Superna.*

Nola. 1° De *rigore* juris Ordinarius praecipere nequit, ut regulares in ecclesiis suis, quibus cura animarum parochialis aut quasi parochialis non sit annexa, praedicent; nec 2° eos cogere ad acceptandum in ecclesiis suis concionatores sæculares aut aliorum Ordinum :1 nec 3° ipsis prohibere, ne in suis ecclesiis praedicent eadem hora, qua concio in ecclesia parochiah habenda est, si ipse huic concioni non intersit. H. A. XX. 124-128.

C) *Circa Confessiones fidelium excipiendas* V. dicenda in Tract, *de Poenitentia.*

1199. D) *Circa celebrationem Missarum.* —

1° Exceptis casibus n. 1196. sub 6°, 7°, 9°, 1(r relatis, in quibus nec Episcopis subjacent, in reliquis observare tenentur tum statuta diœcesana, tum speciales Episcoporum ordinationes circa Missæ celebrationem, et (pioad hæc eis etiam ut delegatis Apostolicis subjiciuntur. IL A. XX. 75.

Attamen, non obstante statuto Episcopi, ne cui vago et ignoto sacerdoti Missam, sine ejus licentia, celebrare liceat, id tamen Regulares, examinatis litteris eorum Superiorum et promotionis ad sacerdotium. in suis ecclesiis concedere poterunt religiosis, etiam ignotis, sui vel alterius Instituti, nulla ab Ordinario petita licentia. N. Rev. Th. T. XI. p. 367 sq.

2° De Missarum taxa et tabella V. dicta n. 637.

1 Ad ptirochiales eorum ecclesias eos identidem mittere potest. S. C. C. 13 sept. 1740.

1200. E) *Circa S. Communionis dispensationem.*

1° De vetita S. Communionis dispensatione die Paschatis, V. n. 1196. 5°, et dc prima Communione, '.b. 2°.

2° Licet non possint Episcopi S. Communionis dispensationem ad certos in qualibet hebdomade dies *generaliter* restringere, possunt tamen alicui ex suis diœcesanis in particulari Communiones taxare.1

3' Non possunt regulares sine Episcopi vel Parochi licentia Eucharistiam *public* per plateas deferre ad ægrotos, nisi consuetudo contraria vigeat. An occulte? Disputant canonist»' in casu, (pio non agitur de Viatico.2

F) *Circa liaticum, Extremam Unctionem et Sepulturam.*

\ iaticum et Extremam Ductionem exteris extra casum necessitatis sine licentia 3 Parochi ministrare non possunt? Oleum Sacrum tamen in ecclesiis suis in professorum, novit iorum, et familiarium usum asservare possunt. Eosdem in ecclesiis suis sepelire possunt, itemque alios fideles, qui sepulturam in iis elegerint, salva, ut n. 1196. 1° dictum fuit, quarta funeralium. At non licet hos medio voti, pacti vel promissionis irrevocabilis ad id inducere.6

G) *Circa expositionem SS"{ Sacramenti.*

1° *Publica* regularibus non licet, nisi de licentia Episcopi, vel jure consuetudinis legitime præscriptæ. *Publica* autem est quæ fit detecto Sacramento *et* januis apertis. Ergo licentia Episcopi non requiritur, si fiat *vel* Sanctissimo velato, *vel* exclusis saccularibus?

2° Obtenta autem Ordinarii licentia, non requiritur consensus Parochi ; et ne Ordinarii quidem opus est licentia per Octavam Corporis Christi, sive inter Missarum solemnia, sive ad Vesperas.7

II) *Circa Benedictiones* \ dicta n. 1196. sub 8° et dicenda in Tract, *de Sacramentis in genere,* n. 1247.

1201. 1) *Circa Processiones.* — Episco-

1 H. A. Tr. XX. 123.
2 L. VI. 240.
8 Saltem legitime præsumpta.
4 H. A. Tr. XX. 123.
6 Ib. 91-94.
6 L. VI. 424. Bouix, de Rcg. P. V. Sect. III. c T q. XIII
1 S. C. R. 20. ajr. 1641.

pus potest adstringere regulares ut iis intersint, dummodo eos vocet non per publicum edictum, sed medio aliquo nuntio personaliter, et exceptis iis, (pii in striet ion clausura perpetuo vivunt, aut privilegio aut vi Rcgulæ eu» eximuntur.[1]

1202. K) *Circa Indulgentias* (\. n. 1192. 7°), *SS. Reliquia» et Imagines.*

1° Reliqui» publie» venerationi exponi nequeunt, nisi pnevia recognitione Episcopi (n. 327- 4)).

2° Nulla *insolita* imago ulla in ecclesia poni potest, nisi approbata ab Episcopo n. 328. 2) c)].

3° Nondum Beatificatorum nec Reliqui» ad cultum publicum recognosci, nec imagines, nec "quodeumque aliud venerationem ct cultum pr» se ferens et indicans, in oratoriis, aut locis publicis seu privatis, vel ecclesiis" apponi possunt. Qui contra fecerint, ab Ordinario possunt puniri [n. 328. 2) a)j.

L) *Circa obsequia Episcopis præstanda.*

Episcopi in ecclesiis regularium pontificalia exercere et baldachiuo uti possunt, ac reverenter excipiendi sunt.[3] Contra in regularium ecclesiis nullus alius nisi de consensu Ordinarii pontificalia exercere potest.

M) *Circa citram animarum parochialem vel quasi parochialem.* In iis, qu» ad eam pertinent, regulares subsunt jurisdictioni, visitationi ct correctioni Episcoporum. Quousque luec jurisdictio extendatur ct quomodo facienda sit visitatio, V. II. A.[8]

Licet quoque "Episcopis missiones," etiam eas quibus Regulares præpositi sunt, dividere, servata forma S. Concilii Tridentini (Cap. 4 S. 21 de rcf.) "quoad missiones qu» sunt vere propricque diet» parochi» ; quoad reliquas vero" ea etiam non servata, sufficientibus tamen de causis et salvo jure appellandi, si res postulet, a decreto episcopali ad S. Sedem *in devolutiro* tantum : nec in divisione missionis Episcopus in pneficiendo Rectore missioni, qu» nova erigitur, ipsos religiosos sodales eteteris tenetur "praeferre." C. *Rom. Pont.* 8 mail 1881.

N) *Circa Statuta Sgnodorum ditrcesan•irum et provincialium.* His tenentur regulares 1° quoad vim *direclicam,* dum eorum observantia necessaria est ad vitandum scandalum. 2° Quoad *coacticam:* a) Ratione qualitatis non exempt» exempti, e. g. muneris ab Episcopo dependentis, ct quatenus dependentis, ut Parochi vel quasi Parochi, confessarii, concionatoris, etc. b) Quoad publicationem, et observantiam interdicti. V. n. 1695. 1.1°. II. 1°. c) Quoad observantiam festorum ab Episcopo in sua diœcesi præscriptorum, servato tamen ritu suo (pioad Missas et caetera divina officia, d) Quoad statuta circa observanda ct vitanda in celebratione Missarum, ut supra n. 1199 1°, 20,[1] et gencratim quoad ea decreta qu» de jure communi, sive ordinario sive delegato, Regulares etiam afficiunt. C. *Rom. Pont.* 8 inaii 1881.

O) *Circa potestatem coerciticam Episcoporum,* cui subjacent regulares :

1° In loco exempto transgredientes eorum praecepta, pro ejusmodi locis legitime lata.

2° Graviter delinquentes in praedicatione verbi Dei. in audiendis Confessionibus, in administrationc cujuslibet Sacramenti.

3° Episcopos graviter offendentes, aut eorum jurisdictionem impedientes, aut circa clausuram monialium delinquentes.

4° Regulares a) degentes extra claustra modo permanenti (i. e. sine licentia Superioris, aut in loco ita longinquo, ut a Superiore puniri non possint nisi post longum tempus, non vero transitorie, causa v. g. praedicandi aut Confessiones audiendi, etc.) possunt ab Episcopo, tamquam Sedis Apostolica delegato, visitari, puniri et corrigi. Regulares tamen qui in residentiis missionum commorantur et ibidem sub disciplina praefecti provinci» versantur, exempti sunt ab Ordinarii jurisdictione, quantumvis parvo numero cohabitent. C. *Romanos Pontifices,* 5 maii 1881. b) Alii quam Superiores, degentes intra claustra et delictum patrantes notorium extra illa, vel intra sed cum scandalo populi, debent, intra tempus ab Episcopo definiendum, puniri a Superiore suo, a quo si post iteratam Episcopi monitionem non puniantur, poterunt puniri ab Episcopo. Quodsi Superior delinquentem impunitum extra diœcesim transmiserit, ab eo sub pœna privationis officii, infra praestitutum

[1] H A. Tr. XX. 75
[2] Clan. L V. T. VII. *c.* 2.
[3] Tr. XX 79.

[1] H. A. Tr. XX. 78.

ab Episcopo tempus, castigandus est, ubicumque fuerit; quo neglecto, puniendus est ab Episcopo loci, ad quem transmissus est.[1]

5° Regulares in causa hæresis et aliis ad Tribunal S. Officii spectantibus (quæ sint illæ, vide, si lubet, Craisson [2]) subjiciuntur etiam Episcopis, tamquam Sedis Apostolicæ delegatis.[8]

6° "Fasest . . . Regularibus appellare" ab interpretatione, quam Episcopi ediderint, decretorum synodalium, "m *denolutivo* tantum, quoad interpretationem decretorum quæ de jure communi, sive ordinario sive delegato, Regulares etiam alliciunt: quo vero ad interpretationem aliorum decretorum etiam *in suspensive.*" C. *Romanos Pontifices,* 8 maii 1881.

In quibus casibus Episcopus regulares inobedieutes cogere possit per censuras, dicetur in Tract, *de Censuris.*

P) *Paria.*

1° Controversias omnes de præccdcntia relative ad processiones, quibus interveniunt regulares, et in associandis defunctorum cadaveribus, potest Episcopus pro illo actu dirimere.[4*]

2° Quoad confratcrnitates. Exceptis iis, quas Generales Ordinum jure sibi a S. Pontifice concesso erigunt, erigi aut aggregari nequeunt sine licentia Ordinarii, cujus visitationi subjacent et ad quem pertinet illarum statuta condere, examinare, corrigere, innovare. Excipe, si statuta fuissent S. Sedis auctoritate confirmata, aut in vim contractus condita. Craisson.[6]

3° Quoad impressionem librorum subjiciuntur Ordinario.® Hic tamen licentiam recusabit, nisi sibi constiterit de licentia a Superiore Regulari concessa.

§ III. *Privilegia Paria.*

1203. — I. *Cum stecularibus.* 1° Possunt dispensare in omnibus irregularitatibus occultis cx delicto, ut Episcopus ;[7] 2° possunt dispensare et commutare vota ct juramenta, ut Episcopus ;[1] 3° dispensare possunt cum conjugibus in impedimento exigendi debiti propter incestum commissum cum persona consanguinea compartis, de licentia tamen speciali Superioris, saltem sui monasterii.[2] —— Insuper Religiosi possunt dispensare in voto castitatis cum conjugibus in ordine ad usum Matrimonii, sive ante sive post initum Matrimonium votum emissum fuerit.[3] — Nec improbabilis est S° Alphonso sententia affirmans regulares Mendicantes ct cum iis communicantes dispensare posse cum sponsis, in casu necessitatis tamen, ut non obstante eodem voto Matrimonium ineant.[4]

II. Regulares possunt celebrare Missam una hora ante auroram, i. e. 3 horis ante ortum solis, ct justa de causa 2 post mediam noctem, sed tantum in ecclesiis propriis, in quibus id etiam facere possunt sacerdotes sæculares ex eodem privilegio. Post meridiem ex privilegio concesso ab Eugenio IV. possunt celebrare tribus ab elapsa meridie horis.[6]

HI. Monialibus S. Dominici, ac proinde caderis etiam regularibus vi communicationis, in casu morbi, judicio medici lethalis, licet ante expletum Novitiatus annum professionem emittere, dummodo tamen ætatem requisitam habeant. S. Pius V. c. *Summi sacerdotii.* Convalescentes tamen, ex multorum sententia, annum Novitiatus implere ac novam professionem emittere tenentur.®

IV. "Omnes Ordines regulares communicant in privilegiis aliorum Ordinum, sive Mendicantium, sive non." Ita S. Alph.[7] (E) p. 477.

—

CAPUT V.

DE RELIGIOSIS VI DISPERSIS.

1204. Principia. — I. Obstricti manent omnibus obligationibus, quas cx professione sua contraxerunt, exceptis iis, quæ cum statu dispersionis compatibles

1 H. A. Tr. XX. 75 sub 10. 82.
3 Elem. n. 373.
8 L. V. Decr. T. VII. e. 9. § ult. Trid. Scss. 5. c. 2. Rcf. Bonis, de Rcg. T. II. p. 140.
4 Craisson, Man. n. 641.
8 Elem. n. 709. 710.
* Craisson, Man. n. 593.
' II. A Tr. XX. 104

IL. IV. 257. II. A. Tr. XX. 108.
2 II. A. Tr. XX. 108.
3 lb. 109. 4 lb.
5 Ib. 122, qui n° 342. L. VI. prtcfcrcndus videtur.
e Craisson, Man. n. 2649.
L. V. 60.

non sunt. Hine 1° quod votum pauper-tatis spectat, quisque quoad res necessa-rias aut utiles (non vero quoad voluptua-rias aut statui suo non convenientes) ipso facto quasi sin ipsius deputatur oecono-mus pro omnibus casibus, in quibus non potest haberi recursus ad Superiorem. 2° Vi voti obedientiæ legitimis suis Superio-ribus remanent subjecti, nisi S. Pontifex Ordinarium dioecesis, in qua pro tempore versantur, cis in Superiorem regularem assignaverit, qui iu defectu Prælati cos regat et gubernet. Legitimi autem dis-persorum, quamdiu ad propriam Provin-ciam aut conventum non revocati fuerint, Superiores, cx Decreto S. Cgiiis super discipl. regul. d. 5 aug. 1872, sunt tum Provincialis territorii, in quo versantur, tum Superior localis monasterii, in quo degunt?

IL Facto violent® expulsionis et dis-persionis religiosi non amittunt jura et privilegia sua. Ex Regula enim juris G4. in 6°. "Qme contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi."

Hinc religiosi sine licentia Ordinarii ad antiquos suos conventus, casu, quo sibi restituuntur, redire possunt, ac in oppidis ct pagis, in quibus ante dispersionem conventus habebant, novas ædes, si antiqme destructae sint aut injuste de-tineantur, aut etiam Sedis Apostolicæ auctoritate alienat® fuerint, sibi acqui-rere, sine jactura priscorum suorum ju-rium et privilegiorum. Et hæc quidem omnia valent, licet unus tantum Instituti religiosus superessct. Vide Bouix.2

Hæc tamen dc obligatione et jure regu-larium dispersorum principia quoad ap-plicationem modificari possunt per S. Sedis sive Declarationes, sive Decretu, sive Indultu.

CAPUT VI.

DE CONDITIONE RELIGIOSORUM IN PRO-VINCIIS ECCLESIASTICIS STATUUM HE-DERATORUM.

1205.— I. Habitum deposuisse non censetur, ideoque nec annum probationis interrupisse, novitius, qui de licentia Su-1 periaris domo egrediens vestem mutat, pro more hujus regionis.1

H. "Religiosi beneficia habentes, cx jure et consuetudine, eorum redditus ad-ministrare valent in sui sustentationem et iu pios usus; sed peccant eas impendendo in usus profanos, vel propinquis, qui pau-peres non sunt, largiendo. Qui ex Supe-riorum licentia vacant Missionibus, simili sunt conditione, sed attendenda sunt do-cumenta singulis data." 2

III. "Hi, qui in bis provinciis Paro-chi vel Missionarii funguntur muneribus procul a claustris, et nulla fere Superio-rum agnita auctoritate, Episcoporum cor-rectioni videntur plane subjici."3

IV. "Kegulares in locis Missionum ad curam animarum deputati, possunt a suis Superioribus revocari, vel ab Episcopis amoveri, pro æquo arbitrio, nulla alterutri adsignata causa (Ben. XIV. c. *Firman-dis,* a° 1744.); sed si eos revocet Superior regularis, debet alios proponere substitu-endos, probante Episcopo. S. Congr. Prop, dic 27 julii 1822. prob. Pio VII."4 — Potest tamen Ordo aliquis seu Congre-gatio domos et ecclesias suas derelinqui re, si vel nullam perpetuo permanendi sus-cepit obligationem, vel regenda non as-sumpsit opera proprie dicta diœcesana, sive ea, quæ per pecunias aliaque media, ex diœcesi desumpta, sustentantur. Quæ vero ejusmodi opera assuiusere, licet nulla suscepta sit perpetuo permanendi obliga-tio, Ordinario invito deseri non possunt, nisi sex saltem menses elapsi fuerint a tempore, quo de intentione ita agendi cer-tior factus fuerit, earumque bona, quæ vel dono vel fidelium oblationibus acqui-sita in caritatis ac religionis opera sunt impendenda, ad Ordinarium pertinent, nisi appareat scriptoque constet ea Con-gregationi vel Ordini in ejus usum tradita fuisse, vel nisi aliter Ordinem inter et Ordinarium conventum fuerit, salvis sem-per juribus tertii, pnesertim vero eorum benefactorum, qui bona vel mobilia vel immobilia donaverint, ut in specie opus aliquod bonum in aliquo determinato loco, vel aliis præstitutis conditionibus, institu-

1 Acta, T. VII. p. 407.
2 De Regul. t. 1. pp. 356-358. 372-375.

1 Kenr. Tr. VITI. n. 50.
2 Kenr Tr. VIII. n°. 73.
« lb. Tr. IV. App. 11. n. 7. Cfr. n. 1202. 0). 4°. n).
4 Ib. n. 10.

eretur vel foveretur.[1] — Qua vero ratione Regulares apud nos bona sua sarta tecta servare debeant, V. n. 623.

V. Quoad *moniales* Deer. S. C. Ep. et Reg. 3 sept. 1864 declaratum et constitutum fuit : 1° " Vota, quæ a Monialibus a Visitatione Beatæ Virginis Mariæ nuncupatis emittuntur in monasteriis locorum Georgetown, Mobile, Kaskaskia, St. Aloisii, et Baltimone, attentis Rescriptis a Sancta Sede ab iisdem jam impetratis, esse solemnia."

2° " Quoad clausuram, prædictas Moniales uti posse facultatibus sibi in variis Rescriptis a Sancta Sede Baltimorensi Archiepiscopo concessis."

3° " Ratione habita ad locorum temporumque circumstantias, in posterum ab iisdem Monialibus Visitationis post expletum novitiatum, emittenda esse vota simplicia ; exactisque quinque (lege : *decem,* ex Decr. 24 jan. 1868,[2] annis a votorum simplicium professione admitti eas posse ad vota solemnia nuncupanda, præviis spiritualibus exercitiis per decem dies ; professas autem votorum simplicium frui et gaudere omnibus et singulis gratiis et favoribus spiritualibus, quibus professæ votorum solemnium fruuntur et gaudent."

4° " Vota, quie ab aliis Monialibus in Monasteriis jam erectis emittuntur, esse simplicia, excepto casu, quo Rescriptum pro votis solemnibus emittendis ab Apostolica Sede obtinuerint."

5° "Tandem, in Monasteriis in posterum erigendis in singulis Statibus Unitis, vota a Monialibus esse emittenda simplicia."[3]

VI. Quæsita. — Quær. 1° *An,* dc consensu quarum interest, *Episcopi nostri dispensare possint moniales a volis ?*

Resp. 1° *Neg.* quoad eas, quæ vota solemnia emiserunt, ut per se patet.

Resp. 2° *Neg.* pariter, si agatur de Congregationibus recentibus, quæ a Superiorissa Generali gubernantur; sed ad S. Sedem recurrendum est. Etenim si Episcopus cum his Monialibus a votis dispensare posset, varii Episcopi, Communitates ejusdem Ordinis in sua diœcesi habentes, eadem facultate quoad eas gaudurent, ct jurisdictionis condictus inde sequeretur. Hinc Episcopi dispensare nequeunt a votis Moniales dictas *a Sacro Corde,* etc.

Neque potest Episcopus a vinculo votorum solvere Moniales, licet vota tantum simplicia emittant, et a Superiorissa Generali non pendeant, si hæc Congregatio a S. Sede approbata fuerit.

Resp. 3° *Affirm.,* attenta Episcoporum nostrorum facultate dispensandi in voto castitatis, — quoad pias Congregationes ab ipsis vel a suis prædecesSÔribus sancitas, et a S. Sede nondum approbatas. — Idem dicendum foret de alia quadam Monialium specie, dc illis scilicet, quæ in antiquis Institutis, in quibus elini vota solemnia emittebantur, nunc simplicia emittunt. Nisi enim ejusmodi *sic immutata* Instituta a S. Sede approbata, aut domus saltem eorumdem eadem S. Sede approbante existant, non veniunt nomine Congregationis a S. Sede approbate. Patet ex iis, quæ habent *Collectanea in usum Secretaria S. C. Episc. et Reg.,* p. 499 sq.

In aliquibus Institutis vota simplicia ita emittuntur, ut illa perseverent donec professus in Instituto permanserit : quo casu vota illorum, qui vel sponte discedunt vel a Superiore dimittuntur, sine ulla dispensatione cessant. Vide eadem *Collectanea,* p. 503. § *In aliquibus.*

In aliis vota primum ad tempus determinatum emittuntur. Hoc elapso termino cessant. *Dimisso* autem ante terminum subjecto vel juxta regulam cessant, vel ab Episcopo dispensari possunt. Quoad illos, qui vota simplicia emittunt prævie ad professionem solemnem, vide n. 1187.

Quær. 2° *An Moniales a Eisitatione B. M. E., cum officium B. M. / irginis tantum recitent, ad id sub gravi teneantur ?*

Resp. Affirm., si de illis agatur, quæ. solemniter professæ sunt (vide h. η. V. Ie). Ratio est, quia Oflicium hoc loco majoris Otticii Romani ipsis substitutum est. Cfr. Gury, *Casus conscientia,* Parte II. n. 129.

Nota.— In Kaskaskia nullum amplius existit monasterium Monialium a Visitatione B. M. V. Quoties igitur agitur de Monialibus a Visitatione, addita voce Kaskaskia, intelligendæ sunt superstites ex hoc monasterio in aliis monasteriis ejusdem Ordinis degentes ct solemniter professæ.

1 Couc. Pl. Bait. IL a. 407. 408. et pag. XXVII. ad VI.
2 Ib. p. CLI. Decr. VII.
« Ib. n. 419.

APPENDIX ANNOTATIONUM.

(α) η. 475. q. 1°. R. 2°. p. 210. coi. 2. et q. 2° p. 211. col. 1.

Si non debeat mater occidi, prout docet S. Thomas,[1] ut salvetur puer, neque etiam puer occidi debet, ut mater salvetur·, et intentio salvandi matrem, quantumvis censeatur principalis ac prædominans, non impedit quominus *directa* sit procuratio abortus, et *in se* volita. Non autem a peccato excusari possunt procurantes abortum, eo (piod accelerent tantum mortem prolis alias certo moritura» : *directa* enim, et *in se* (non dico *propter sé)* volita mortis acceleratio seu anticipatio est verum homicidium.— Eadem ratione id non licet etiam propter conferendum Baptismum proli, (pue secus non baptizaretur. Et revera, S. Thomas[2] ait non esse occidendam matrem ut *baptizetur puer.* Quamvis autem S. Alph.[8] dicat, " licitum esse aqua gelida, si alia haberi non possit, puerum mox moriturum baptizare, etiamsi timeretur ex hoc mors acceleranda," id permittit tantum, quin "talisactio non tendit ad occisionem, sed ad ablutionem," et justa adest causa : at simul monet. " numquam licere projicere in tinmen infantem ad eum baptizandum " (qui tamen baptismus est probabiliter validus), "quamvis sit mox decessurus sine Baptismo; quia numquam est licitum ob quamcumque causam directe occidere innocentem. Porro tam directe occidit infantem, qui directe procurat abortum, (piam (pii eum projicit in flumen.

Nec fœtum animatum propriaque vita donatum requiparare licet injusto aggressori ; qui enim cx solo cursu rerum naturali, v. g. homo peste infectus, lit alteri causa mortis, nequit haberi tamipiam aggressor sive formaliter sive materialiter injustus. — Neque etiam comparari potest innocenti qui una cum injusto aggressore occiditur, quia : 1° partus periculosus aut mortiferus numquam recte dicitur injustus matris aggressor ; 2° numquam licitum est assumere mortem innocentis tamipiam medium ad hostem occidendum ; at in casu, abortus aut occisio infantis assumitur tamquam medium ad matrem liberandam a partu periculoso.— Neque demum ex eo quod mater in naufragio non teneatur sustentare puerum super aquas cum periculo propria· vitæ, recte concluderetur cam posse propriæ saluti per abortum prospicere ; conservatio enim vitæ aliena» mediis seu actione *positiva,* qualis est sustentatio pueri super aquas, pertinet adpræceptum caritatis *aj/innafirum,(\\\od* neque semper neque cum gravi damno obligat ; proliibitio vero abortus pertinet ad pneeeptum *negativum* non occidendi, (piod numquam non obligat. Et re quidem vera mater per abortum non solum non retinet, seu cessat retinere infantem intra uterum, sed imo eum extra uterum ejicit; similique ratione in exemplo allato, quamvis non teneatur ad puerum sustentandum, tenetur omnino, etiamsi perire debeat, ad eum non immergendum. Ita recte Dumas.[1]

(β) η. 550. ρ 243. col. 2.

Cum. prater cxpectntioncin main, non pauca Opens mei exemplaria extra Status Fœdrrutvs ac in ⁋i reirionibus dixenditn fuerint, in quibns Parorhiæ proprie dictu· habeantur, placuit hic adjicere sequentes qiucstioncs de Λι ›, in quo Communio Paschalis dr*'j «/■‹· coui»u›»i* recipienda sit.

Quær. 3° *An prteceptmn communicandi* in parœcia *obliget sub grati ?*

Resp. Affirmative, saltem *per se.* Ratio est. (pua videtur res in se gravis. Quorsum enim tot constitutiones et decreta SS Pontificum ad obligationem lc-

1 3 <|. 08. art. 11. ad 3.
2 Ib.
8 L. VI. 100.

1 P. I. n. 403. 3'. ⁋ 9 10'.

vein adstruendam ? — *Ita communiter.* — Aliqui tamen asserunt, esse tantum leve, si quis semel vel bis in vita alibi communicaret, quia non videtur gravem injuriam inferre parocho, pnesertim si pluries per annum in parochia communicasset. — *Tamburini, meth. comm.*

Quær. 4° *An urgeat adhuc præceptum communicandi* in parochia, *cum tempus paschale elapsum est et præcepto non fuit satisfactum ?*

llesp. Affirm., cum sententia communi. Ratio est, quia semper remanet linis legis obtinendus. In praxi tamen hic facile supponi potest bona fides, quæ, nisi fructus speretur, imprudentissime turbaretur.

Quær. 5° *An satisfaciat praecepto Ecclesiæ, qui communicat in ecclesia calhedrali vel de manu Episcopi extra parochiam ?*

Resp. Neg., non obstante quacumque consuetudine, etiam immemorial!, ut constat ex decisionibus S. C. C. Ratio est quia non communicavit in propria parochia. — Ita *communiter)*

Quær. 6° *Quis possit licentiam dare, vi cujus præcepto communicandi satisfiat extra parochiam ?*

Resp. 1° Episcopus et Vicarius Generalis diœcesanis ; 2° parochus ipse parochianis, cum lex in illius favorem lata fuerit et aliunde ex consuetudine constet. Quin et sufficit licentia *moraliter certo* præsumpta.[2] Parochus vero non debet dare licentiam generalem, ut *quilibet* parochianus communicare possit extra ecclesiam parochialem. — S. C. C. 7 sept. 1615.

Quær. 7° *Ubinam præcepto Communionis Paschalis satisfacere possint :* 1) *peregrini et vagi;* 2) *milites ;* 3) *famuli ;* I) *Regulares eorumque familiares et convictores ;* 5) *sacerdotes ?*

Resp. ad 1). In qualibet ecclesia, dummodo, si de *peregrinis* agatur, a parochia sua ita absint, ut ad eam commode accedere nequeant.[§]

Resp. ad 2). In statione versantes vel domicilium in civitate habentes in parochia, in qua commorantur ; secus in quacumque ecclesia.

Resp. ad 3). Famuli et alii omnes quasi domicilium habentes eadem lege ac incolae loci ligantur.

[1] L. VI. 300 sub 4. [a] Ib.
[*] Ib. sub 2.

Resp. ad 4). Si exempti sint, vide n. 1195. G), a). Non exempti vero S. Communionem vel de manu parochi sumere debent, vel, si per clausuram non impediuntur, in ecclesia parochiali. — *Anal)*

Resp. ad 5). *Si celebrent,* ubique.[3]

Quær. 8° *An teneatur iterum communicare m paroecia, qui ibidem sacrilege communicavit ?*

Resp. Neg., quia adimplevit finem præcepti quoad circumstantiam loci; sufficit igitur, ut communicet in quocumque loco ad satisfaciendum præcepto Communionis Paschalis, quod non adimplevit per Communionem sacrilegam. Nec tenetur ad Communionem Paschalem in parochia faciendam is, qui tempore paschali Sacrum Viaticum suscepit ; nam linis legis fuit sufficienter adimpletus.

(7) n. 552. q. 3. p. 244. coi. 2.

Ad dubium, utrum, quum sive per Pullam Cruciatæ sive aliam ob causam conceditur indultum pro usu laridi liquefacti (vulgo *strutio)* solo titulo condimenti, ii, qui ad jejunium tenentur, eo condimento uti possint in serotina etiam refectione? — S. Pœnitentiaria 16 jan. 1834, de expresso Leonis XII. oraculo respondit. . . . quod ii, qui ad jejunium tenentur, licite uti possunt in serotina etiam refectione condimentis in Induito permissis,quia illa, vi Indulti, olei locum tenent; dummodo in Induito non sit posita restrictio, quod ea adhiberi possint in unica comestione.[§]

(δ) n. 557. q. 2°. p. 240. coi. 2.

Beatissime Pater,

" N. exponit usum sumendi mane diebus jejunii, parva quantitate, caifæum aut ciocolatum cum frustulo panis, qui invaluit in multis regionibus, atque etiam in dioecesibus Statuum Unitorum Americæ Borealis, . . . nondum in (anadam fuisse introductum. Quare, ut aliquid certum respondere valeat illis, qui interrogant, an liceat quoque in Canada, dictus Orator supplex rogat Beatitudinem Vestram ut benigne dignetur declarare, utrum tuta conscientia tolerari aut permitti possit in memorata regione Canad., ut mane diebus jejunii, parva quantitate, sumatur caifæum aut ciocolatum cum frustulo

[1] Si-r. 4. col. 2280 -v. - L. VI 300 sub 1.
[§] Actii, T. I. p 429. ti. 17.

panis ? ” S. Pœn., mature perpensis expositis, respondendum censuit, eos, qui talem usum sequuntur, non esse inquietandos.” 21 nov. 1843. Nouv. Rev. Théol. T. IV. p. 431.

(e) n. 891. Γ. p. 357. coi. 2.

Miratus forte quis fuerit quod nihil dixerim de revocabilitate donationis post ejusdem acceptationem. Ratio cur nihil dixerim est, quod caiiste ilhe, ob (pias Jus Romanum donationem etiam acceptatam revocari posse decernit (has vide, si lubet, apud S. Alph.1), Jure Anglieo non agnoscantur. “The English law,” ait Kent,2 “ does not indulge in these refinements ” of the Roman law, quod quidem, si quid opinor, dolentium est. Itaque apud nos, “ when the gift is perfect by delivery and acceptance, it is then irrevocable, unless it be prejudicial to creditors, or the donor was under a legal incapacity, or was circumvented by fraud.3 Louisiana tamen non utitur Jure Anglico. A ide “ Civil Code of Louisiana.” 4

(D n. 1138. p. 438. cul. 1.

In Pr. S. Franc, quædam sunt parochia' proprie dicta', in quibus, licet non regantur a Parochis proprie dictis, Fideles eorumque Pastores scu Rectores vi juris *communi* iisdem erga se invicem officiis devinciuntur, quibus parochiani et Parochi proprie dicti. Patet ex sequentibus verbis Patrum Concilii Provincialis S. Francisci I. ‡ 1874: “ Declaramus Rectores earum parœciarum, quæ habentur uti parœciiv proprie dictae, teneri ad omnia munia Parochorum erga fideles intra limites suarum ecclesiarum constitutos adimplenda ; fideles autem jus habere ad subsidia spiritualia ab illis ecu a propriis animarum Rectoribus recipiendum, ac specialiter teneri ad ipsos recurrere pro Communione Paschali, Baptismo, Viatico, Extrema Unctione et Matrimonio.” *

Ex his concludendum videtur, Rectores istos, non secus ac Parochos proprie dictos, teneri ad Missam pro populo offerendam, et valide ac licite paroehianorum suorum Confessiones ubique excipere.

› I. IV. 738 710. 2 T. 11. n. 140.
8 T II. n. 140. 4 Art 1559 1509.
5 Cone Prov. S. Franc. 1. n. XVI.

(η) p. LI.

Dubium fuit propositum ab Episcopo Baioncnsi, *utrum obligatio de non miscendi piscibus cum came diebus Quadragesima· attingat omnes, qui ci indulti carnibus vesci possunt, vel solummodo eos, qui jejunant.*

Die 23 junii 1875 in Congregatione Generali 8. Romanic et Universalis Inquisitionis, habita coram Einis ac limis Cardinalibus Generalibus Inquisitoribus, proposito suprascripto Dubio, et pnchabito voto DD. Consultorum, iidem Emi ac Rmi rescribi mandarunt, *djjirmatice quoad primam partem, légalité quoad secundani partem ;* et detur Decretum 24 martii 1841, nempe ad Dubium, *.In ler. de non permiscendi liciti et interdictis epulis eos etiam respiciat, qui ad unicam comestionem non tenentur, uti juvene antequam tertium compleverint septennium, aliique rationabiliter ab eadem excusati ob impotentiam tel laborem ;* Euii decreverunt, *Non licere.*

(Θ) n. 435-440. p. 195-199.

INSTRUCTIO DE Si HOLIS PIBLICIS AD Rmos Episcopos in Fœdebatis Stat ibus America: Septentrionalis.

Extracta.

In deliberationem cadere imprimis debebat ipsa juventutis instituenda' ratio scholis hujusmodi propria atque peculiaris. Ea vero S Congregationi visa est etiam ex se (ld periculi plena, ac perquam adversa rei Catholic e. \lumni enim talium scholarum, cum propria earumdem ratio omnem excludat doctrinam religionis, neque rudimenta Fidei addiscent, neque Ecclesia' instruentur pnveeptis. atque adeo carebunt cognitione homini quam maxime necessaria, sine qua christinnc non vivitur. Enimvero in ejusmodi scholis juvenes educantur jam inde a prima pueritia ac propemodutn a teneris unguiculis, (pia ætate, ut constat, virtutis aut vitii semina tenaciter luerent. Ætas igitur tam flexibilis si absque religione adolescat, sane ingens malum est.

Porro autem in pnedictis scholis, utpote st junctis ab Ecclesia' auctoritate, indis-

l Numeri 1 . (2». etc. corresjKindent numeris notarum, quæ ad calcem hujus Instructionis reperiuntur.

criminatim ex omni secta magistri adhibentur, et cæteroquin, ne perniciem afferant juventuti, nulla lege cantum est, ita ut libennn sit errores et vitiorum semina teneris mentibus infundere. Certa item corruptela insuper ex hoc impendet, quod in iisdem scholis, aut saltem pluribus illarum, utriusque sexus adolescentes et audiendis lectionibus in idem conclave congregantur, et sedere in eodem scamno masculi juxta fonninas jubentur. Qu;r omnia efficiunt, ut juventus misere exponatur damno circa Fidem, ac mores périclitentur.

Hoc autem periculum perversionis nisi e proximo remotum fiat, tales schohe tuta conscientia frequentari nequeunt. Id vel ipsa clamat lex naturalis et divina. . . .

Oportet igitur ut Præsulcs Amplissimi quacumque possint ope atque opera commissum sibi gregem arceant ab omni contagione scholarum publicarum. Est autem ad hoc omnium consensu nil tam necessarium quam ut Catholici ubique locorum proprias sibi scholas habeant, casque publicis scholis haud inferiores. Scholis ergo Catholicis sive condendis ubi defuerint, sive amplificandis ct perfectius instruendis parandisque, ut institutione ac disciplina scholas publicas adaequent omni cura prospiciendum est. (2.) Ac tam sancio quidem exsequendo consilio tainque necessario haud inutiliter adhibebuntur, si Episcopis ita visum fuerit, e Congregationibus Religiosis sodales sive viri sive mulieres, sumptusque tanto operi necessarii ut eo libentius atque abundantius suppeditentur a fidelibus, opportuna oblata occasione, sive pastoralibus litteris, sive concionibus, sive privatis colloquiis, serio necessc est ut ipsi (3) commonefiant, sese otlicio suo graviter defuturos, nisi omni qua possunt cura impensaque (1) scholis Catholicis providerint. Pe quo potissimum monendi erunt quotquot inter Catholicos cæteris præstant divitiis ac auctoritate apud populum, quique comitiis ferendis legibus sunt adscript!. . . .

Cæterum S. Congregatio non ignorat talia interdum rerum esse adjuncta, ut parentes catholici prolem suam scholis publici- committi re in conscientia possint (*51 Id autem non poterunt nisi ad sic agendum sufficientem causam habeant (G), ac talis causa sufficiens in casu aliquo particulari utrum adsit necne, id conscientiæ ac judicio Episcoporum relinquendum erit (7) et juxta relata tunc ea plerumque aderit quando vel nulla pr.esto est schola Catholica, vel, quæ suppetit, parum est idonea erudiendis convenienter conditioni suæ congruenterque adolescentibus (8). Quæ autem ut schohe publicæ iu conscientia adiri possint, periculum perversionis, cum propria ipsarum ratione plus minusve nunquam non conjunctum, opportunis remediis cautionibusquc fieri debet ex proximo remotum. Est ergo imprimis videndum utrumne in schola, dc qua adeunda quæritur. perversionis periculum sit ejusmodi, quod fieri remotum plane nequeat, vehit quoties ibi aut docentur quædain aut aguntur Catholica· doctrinas bonisve moribus contraria, quæque citra anima· detrimentum neque audiri possunt, neque peragi (9). Enimvero tale periculum, ut per se patet, omnino vitandum est cum quocumque damno temporali, etiam vita·. Debet porro juventus, ut committi scholis publicis in conscientia possit, necessariam Christianam institutionem ct educationem, saltem extra schohe tempus, rite ac diligenter accipere. Quare parochi· et missionarii, memores eorum, quæ providentissime hac dc re concilium Baltimorensc constituit (10). catechesibus diligenter dent operam, iisque explicandis pnecipue incumbant Fidei veritatibus ac morum, qua: magis ab incredulis ct heterodoxis impetuntur ; totque p< riculis ‹ xpositam juventutem impensa cura, qua frequenti usu Sacramentorum, (pia pietate in Beatam Virginem, studeant communire, et ad religionem firmiter tenendam etiam atque etiam excitent. Ipsi vero parentes, quive eorum loco sunt, liberis suis sollicite invigilent, ac vel ipsi per se. vel, si minus idonei ipsi sint, per alios de lectionibus auditis cos interrogent, libros iisdem traditos recognoscant, ct, si quid noxium ibi deprehenderint, antidota præbeaut, cosque a familiaritate et consortio condiscipulorum, a quibus Fidei wl morum periculum imminere possit seu quorum corrupti mores fuerint, omnino arceant et prohibeant. Hanc autem necessariam Christianam institutionem et educationem liberis suis impertiri quotquot parentes negligunt ; aut qui frequentare eos sinunt tales scholas, in quibus animarum ruina evitari non potest ; aut tandem (pii, licet schola Catho-

lira in eodem loco idonea adsit apteque instructa et parata, sen quamvis facultatem habeant in alia regione prolem catholice educandi, nihilominus committunt eam scholis publicissine sufficienti causa ac sine necessariis cautionibus, quibus periculum perversionis c proximo remotum fiat; eos, si contumaces fuerint, absolvi non posse in Sacramento Pœnitentiæ, ex doctrina morali catholica manifestum est (11).

Notre ad hac Extracta.

(1) Scholæ igitur publicæ *intrinsece* seu *de se* malæ sunt, sensu tamen n. 20 (sub 3°) hujus Compendii explanato, ita nimirum, ut aliquando justa de causa et remoto perversionis periculo adiri possint, prout et ipsa Instructio, quæ tota huic principio innititur, perspicue docet.

(2) Cfr hoc Compendium p. 440. 3°. b).

(3) Nimirum fideles.

(4) Cfr hujus Compendii n. 440. 3°. c).

(5) *Regula* igitur loco tenendum illud est, scholas publicas adiri in conscientia non posse ; exceptioni autem datur locus, sub iribus tamen conditionibus, quas Instructio exponit.

(6) Hæc igitur una est. cx tribus conditionibus, quæ adesse debent, ut parentes liberos suos scholis publicis committere in conscientia possint. Altera est, ut periculum ex proximo remotum reddi *queat.* Tertia, ut periculum ex proximo *revera* remotum *reddatur.* Cfr supra notam (1).

(7) In dubio igitur dc sufficientia ℭausa adeundus est Episcopus. Dico: *indubio;* neque enim S. Congregatio hoc voluisse putanda est, ut in omnibus et singulis casibus judicium Episcopi de sufficientia causæ exquiratur; causa enim *indubie* vel sufficiens vel insufficiens judicium Episcopi non requirit.

(8) Huc perlinent *Casus* IV. n. 136 et *Casus* IX. n. 439 hujus Compendii expositi.

(9) Hic exponitur secunda conditio, ℚua adesse debet ut schohe publica! adiri in conscient ia possint. Vide supra notam (6). ℚua sint ea, qua! citra animarum detrimentum *audiri* non possint, nihil opus est dicere. Quæ vero sine eodem detrimento *peragi* nequeant, habes *Casu* I. n. 435 hujus Compendii.

(10) Cfr n. 440. 3°. d) hujus Compendii.

(11) Habes hic tres pnccipuos casus, in quibus, ob defectum unius ex tribus conditionibus supra nota (6i enumeratis, absolutio parentibus deneganda est.

(i) n. 370. 4". p. 1RS. coi. 2.

Addo et hanc S| Alph| (L. IV. 150) resolutionem. "Excusari subinde quidam simplices a mortali perjurio videntur posse, ratione inconsiderationis, cum usurpant quasdam formidas juratorias, ut : *Per animam meam, puniat me I)rus.* Etsi enim sciant, id vocari juramentum, non tamen apprehendunt, quod jurare sit aliquid grave et invocare Deum in testem, sed tantum apprehendunt confusam aliquam rationem mali, non tanti momenti. Vide Bon. loc. cit. Laym. c. 14." Ita Busemb. Addit S. Alph. "Imo notandum, quod communiter rustici non apprehendant gravitatem perjurii, dum se confitentes de juramentis, parum vel minime distinguunt juramenta vera a falsis ; et hoc ex praxi in missionibus jamdudum intellexi. Quare pro iis, qui consuetudinem taliter pejerandi habent, confessoriis potius censeo abstinendum esse ab instruendis talibus de peccato gravi, quod revera est in perjurio, ne peccata materialia in iis ob malum habitum, quem habent, formalia evadant; ex regula generali, ut docet Bus. de *Sacr. Pan.* cum Lug. Sanch et Laym. etc. Vide lib. 6. n. 610. Bene tamen tales consuetudinarii sunt fortiter monendi, ut deinceps desinant falsum jurare. Cretorum non semper expedit monere hujusmodi rudem pœnitentem de gravitate perjurii, si monitio prævideatur non de facili profutura."

(k) p. LXX11I. Nota 2 in ima pag. ct n. 374. 8°. p. 170. col. 1.

Addere hic juvat declarationes quasdam datas ab Alex. VII. tum in Brevi: *Cum circa,* 20 jul. 1660. tum in Resp. ab ipso approbatis nonnullorum Cardin. S. C. de P. F. dd. 8 apr. 1661.

1. In citato Brevi statuit Pontifex professionem eorum, qui. emisso hoc juramento, Religionem sine licentia S' Sedis ingressuri sint, ipso jure nullam fore, eosque, non obstante professione, ad pri-

mævum statum a €ong" de Prop. Fide revocari posse (Bullar. S. C. de P. F. T. I. p. 141).

2. In eodem Brevi idem Pontifex carpit cos, " qui non intelligentes gravitatem muneris Sacerdotum sæcularium ail Missiones Apostolicas admissorum, quidve Sanctæ Fidei propagationi, et universalis Ecclesiæ bono, attenta præsertim temporum ac rerum circumstantia, magis conducat, audeant adhuc asserere hujusmodi juramentum in ea parte, qua cujuslibet Religionis ingressum prohibet, invalidum omnino esse tanquam impeditivum majoris boni." Ib.

3. Ad quæsitum (IIIum) : ""Utrum Sanctitatis Snæ mentis sit, Alumnis ingressum in Religionem prohibere, etiamsi de Patrum spiritualium consilio eorum saluti maxime conducere censeatur" : responderunt Cardinales deputati : " Dictum est, Breve" (Alex. VII. *Cum circa),* " non vetare Alumnis quominus Regulares fiant, sed Sedis Apostolicæ judicio reservare rationes ac momenta expendere, quando congruere censendum sit, nec ne ; inter quas ea profecto potissima est, an scilicet publicum bonum peculiari bono Alumni, iis in circumstantiis, præferri debeat ; ea nimirum ratione, qua aliquibus Ordinibus concessum est, ne eorum Religiosis etiam ad arctiorem transire liceat sine propriorum Superiorum licentia." Ib. p. 146.

4. Ad supplicationem " pro aliqua dcclar.itione circa perpetuam subjectionem Alumnorum S. Sedi, etiam postquam obtenta licentia fuerint aliquam Religionem ingressi, quia alioquin ægre a Superioribus excipientur," responderunt: ""Vinculi continuatio applicandi seipsos in auxilium animarum, etiamsi cum Apostolicæ Sedis licentia. . . . Religionem fuerint ingressi, reperitur expressa in Formula Juramenti edita jussu sa. m. Urbani VIII., quod ab eo tempore semper ab Alumnis præstitum esi, neque idcirco Religionum Superiores abstinuerunt ab iisdem admittendis, vel ex eo præcipue, quod uno aut duobus exceptis, nullus fere sit Regularium Ordo, in quo munus hujusmodi juvandi animas, cui sese addixerunt, explere non possint ; quodsi Alumni Religionem aliquam ingredi voluerint, quæ huic muneri minime vacet, vel quantumvis vacaverit, aut munia in fundatione Collegii pnescripta in ea exercere, aut Nationibus, quibus se devoverunt, prodesse non concedatur, æquum prorsus erit ut ab ea excludantur." Ib.

(λ) n. 408. 1°. p. 184. col. 1.

Dicitur : *(inibas nocet foras prodire.* Ab his autem distinguendi sunt ii, quibus nocet *esse in ecclesia.* Non desunt enim qui, licet foras prodire sine aliquo valetudinis damno possint, non sine eodem valetudinis damno in ecclesia adesse valent. Id duplici de causa contingit: ob aerem scilicet insalubrem, qui ex variis causis ecclesias, frequenti præsertim populo stipatas, pervadit, ct ob conditionem physiologicam alicui propriam. Si alterutra harum causarum in casu particulari *revera* adesset, et exinde periculum probabile valetudini *reapse* existerct, a præcepto sane excusaret. Dico: *revera; reapse;* nam periculum hallucinationis in dijudicanda utraque causa haud chimæricum esse, experientia satis superque probat. A ide præclarum Opus 1)ne Capellmann, *Medicina Pastoral,* p. 87 sq., ubi res practices illustratur exemplis.

{μ) n. 409. q. 4°. Resp. ad d). p. 185. coi. 2.

Verba : *nisi e domo jam egrediantur ad alia;* restringenda sunt ad solum casum designatum, consuetudinis scilicet ut puerpera· nonnisi post tempus aliquod determinatum, v. g. sex hebdomadarum, ecclesiam adeant. Fieri enim potest, ut intra illud tempus ipsius valetudinis causa e domo utiliter exeant, et tamen, ob alterutram ex causis mox sub (λ) expositis, ab ecclesia adeunda excusentur. Quin et supra laudatus Capellm. p. 90 consultum esse dicit, ut puerperæ et reconvalescentcs, antequam ecclesiam adeant, semel vel iterum in apertum exeant aerem.

(v) n. 553. 3°. p. 244. eoi. 2.

Quod attinet ad abstinentiam a carne, advertit Capellm. (.lA-f/. *Past.* p. 97), exceptis iis, qui revera ægrotant aut a gravi infirmitate convalescunt, paucos esse qui ideo *prrecise* ab ea excusentur *quod ex*

aliis cibis necessarium. alimentum haud percipiant. Ova (inquit) tantum alimenti praebent quantum carnes.

(f) Ante n. 573. p. 250. col. 1.

Exemptio vel dispensatio ab abstinentia non *per se* includit exemptionem vel dispensationem a jejunio. " Excipitur tamen casus quo dispensatio ad carnes concedatur ob infirmitatem aut debilitatem virium, ut dicunt DD. communiter, et ut " a Ben. XIV. " declaratum est iu Bulla *In suprema,* ubi dicitur : *dummodo nulla certa et periculosa affects? valetudinis ratio intercedat, vel aliter necessario fieri exigat."* H. A. Tr. XII. 9.

(o) n. 573. 2°. p. 250. coi. 2.

Capellm. *Med. Past.* p. 92 a jejunio excusatas etiam habet fœminas tempore, menstruorum. Idem ib. p. 98 pariter notat praegnantibus *non debilibus* carnes non ideo, ut quidam opinantur, permitti quod eas vehementer exoptent, sed tunc tantum quando alii cibi insuperabilem ipsis causant nauseam, et hoc etiam casu prævium medici requirit consilium.

(tt) 11. 000. 3°. p. 261. coi. 2.

Ita communis. Sunt tamen aliqui (inter quos et Lugo, *de Just.* D. 3. n. 14-16), qui horum capacitatem ex solo jure civili repetendam esse contendunt.

(p) n. 768. R. -1°. p. 315. coi. 2.

Secus pariter si suo suffragio priores opinantes ab iniqua sententia revocare posset. In dubio vero pnesumi haud debet priores ab iniqua sententia revocatum iri, si hanc, culpabiliter tulerint ; secus, si cx errore inculpabili. L IV. 566.

(<r) ». 793. p. 324. col. 1.

Dixi : *caderis paribus.* Quod his verbis explicat S. Alph. (L·. IV. 59S. § *Secunda sententia,* in line §) : " Bene tamen advertunt ipse Lugo n. 188 et Croix n. 3/3 cum Ilis, ct Ilaun., (piod damnum creditoris et debitoris pensandum est comparative ad subjectum : fieri enim potest, ut damnum decem nummorum respectu debitoris inopis sit longe majus, quam damnum centum respectu creditoris opulenti ; et sic vice versa."

(r) n. 807. p. 329. coi. 2.

Rem optime declarat Crolly, *de Juris alieni violatione* n. 1269 hoc communis sensus *(common sense)* argumento : " Si . . . Caius dicat Julio: Putasne mihi ideo non licere occidere Marcum qui meam filiam stupravit, quia tibi delxiit pecuniam, respondere potest " (et iis sane theologiæ principiis, quibus innititur S. Alph., consentanea erit hæc communis sensus responsio) " Julius: Non dico tibi, ideo non licere Marcum occidere, quia mihi debeat pecuniam, sed ita facere non licere, ut me a justo meo debito" (credito?) "consequendo prohibeas."

(v) n. 828. 3°. p. 337. coi. 2.

" The agreement is either under seal or not under seal. If under seal, it is denominated a specialty, and if not under seal, an agreement by parol ; and the latter includes equally verbal and written contracts not under seal." Kent, T. II. n. 450.

(Φ) n. 826. 4°. p. 337. col. 2.

" These " contracts " are divided by the civilians into four species. 1. *Do, ut des :* as when 1 give money or goods, on a contract that I shall be repaid in money or goods for them again. Of this kind are all loans of money upon bond, or promise of repayment ; and all sales of goods, in which there is either an express contract to pay so much for them, or else the law implies a contract to so much as they are worth. 2. The second species is *ut facias :* as when I agree with a man to do his work for him, if he will do mine for me; or if two persons agree to marry together, or to do any positive nets on both sides. Or it may be, to torbear on one side on consideration of something done on the other, as that in considerit ion A, the tenant, will repair his house, B, the landlord, will not sue him for waste. Or it may be for mutual forbearance on both sides; as that in consideration that A will not trade to Lisbon, B wdl not trade to Marseilles ; so as to avoid interfering with each other. 3.

The third species of consideration *is, facio ut des :* when a man agrees to· perforin anything for a price, either specifically mentioned, or left to the determination of the law to set a vaine to it. . . . 4. The fourth species is, *do ut facias:* which is the direct counterpart of the preceding. As when Γ agree with a servant to give him such wages upon his performing such work ; which we see is nothing else but the last species inverted ; for *servusfacit, ut herns det,* and *heras dat, at servusfacial."* Blackstone's Comm. T. II. n. 445.

(χ) n. 854. Resp. 1°. p. 345. col. 1.

" If the contract be entered into by means of violence offered to the will, or under the influence of undue constraint, the party may avoid it by the plea of duress." Kent's Comm. T. 11. n. 453. " If a person be under an arrest for improper purposes without a just cause, or where there is an arrest for a just cause, but without lawful authority, lie may be considered as under duress." Ib.

(^) n. 874. p. 352. col. 2.

" A valuable consideration is one that is either a benefit to the party promising or some trouble or prejudice to the party to whom the promise is made. Any damage, or suspension, or forbearance of a right, will be sufficient to sustain a promise. Kent, T. II. n. 465. The rule, that a consideration is necessary to the validity of a contract, applies to all contracts and agreements not under seal, lb. n. 464.

(ω) n. 892. p. 358. col. 1.

" Though an estate be conveyed, it passes to the grantee subject to the condition, and laches are chargeable upon the grantee, even though such grantee, or his assignee, be an infant or feme covert, for non-performance of a condition annexed to the estate." Kent's Comm. T. IV. n. 126.

(A) n. 930. Resp. ad 2"" sub 2°. p. 372. col. 1.

Notatu digna est Responsio, quam S. Pœnit. dic 21 jan. 1873 dedit Episcopo Comensi his verbis interroganti :

"Eminentissime ac Reverendissime Domine :

"Titius, anno 1860, eum nondum gubernium hocl in Longobardica Provincia papyracea' pectiniæ coact ivum usum dedisset, per syngrapham feneratus est Sempronio centum et viginti aureos, vulgo nuncupatos *mazenghi,* his conditionibus datis et acceptatis.

" I.' Sors restituenda erit in eadem specie, exclusa quacumque alia sonanti pecunim subrogata, idque casu etiam, quo lex aliqua civilis hanc subrogationem (scii, papyraceæ pectiniæ) ad extinguenda debita quuliacumque permissura foret, debitore ex nunc renuueiante privilegio, quod lex sibi forsan concessura sit.

"II. Si ejusmodi legem ferri contingeret et creditor ex ea cogeretur in solutum accipere ejusmodi pecuniam papyraceam, debitor se obligat ad præfatam summam restituendam, tradendo pecuniam papyraceam, non juxta illius valorem nominalem (seu legalem), sed juxta valorem commutativuin seu tradendo tantam pecuniæ papyraceæ summam, ut ex ea, ope cambii. haberi possint 120 nummi aurei præfati ; itemque in pecunia sonante auctarium debitum.

" His pactis, eorumdem ad tramitem usque ad hanc diem Sempronius fenus dedit; sed nunc ad reddendam dictam sortem a Titio compulsus detrectat stare conventis; scilicet neque vult auream solvere pecuniam, neque super papyraceam addere quantum in præsens requiritur ut aureæ, juxta differentiam, vulgo *aggio,* æquiparctur ; hanc in medium rationem afferens, quod lex civilis, decernendo chartaceam pecuniam pro metallica ab omnibus accipiendam, declaravit insuper irritum omnino pactum antecedens de restitutione summit capitalis et solutione fenoris in metallicis, et non in chartaceis, nummis facienda.

"Ad animarum directionem quroritur igitur :

"I. An simplex[3] conditio adjecta in chirographo de restitutione non aliter

1 Italicum scilicet

- Conditiones *substantiatim* tnntnm refero, ex Italico in Latinum versas.

3 i. c. non addito pacto, quo legis forsan fereudie beneficio debitor rcnuncict.

quam in sonanti pecunia facienda, vini suam amittat etiam in foro conscientiæ per subsequentem legem civilem illam irritantem? Et quatenus *affirmative:*

"11. An Sempronius, hoc in casu, id est per speciales conditiones ut supra stipulatas,[1] tuto se possit etiam in foro interno conformare huic sibi perutili legi civili, (piando hæe, etiam his in adjunctis, in foro externo illi suifragasset?

"Dignetur Eminentia vestra, etc.

" PETRUS, *Episc. Comensis.*

" Comi, quarto Kalendas januarii 1873."

" Sacra Pumitentiaria, mature consideratis propositis dubiis, respondet:

"Ad 1. Regulariter[3] affirmative, nisi peculiares obstent circumstantiae, super quibus recurrendum erit in casibus particularibus, iisdem diligenter expositis.

" Ad II. Attenta qualitate pactorum, nec non attento tenore legis, de qua in casu, negative.

"A. PELLEGRINI, *S. P. Reg.*

"L. CAN. PEIRANO, *S. P. Secret.*

" Datum Roiuæ iu S. Pumitentiaria, die 21 januarii 1873.

(B) n. 1159. 2°. p. 447. col. 1.

Congregatio super Statu Regul., die 7 febr. 1862, declaravit audiendum esse quidem Capitulum conventuale ad instructionem animi Superiorum; minime vero a Superiore Generali vel ab ejus subdelegalo standum esse resolutioni ejusdem Capituli. Bizzarri, *Collect,* p. 912.

(Γ) n. 1159. II. p. 447. col. 1.

" Duplex distinguitur professio; alia *expressa,* alia *tacita.* Prior est quæ verbo, scripto vel alio signo consensum sufficienter declarante exprimitur. Posterior vero, quæ nec voce, nec scripto, above signo fit, sed per unum aut plures actus professis proprios censetur induci. — Quoad religiosos abrogata est professio tacita (S. C. super Statu Regul., 12 jun. 1858, n. XL Cf. Bizzarri Collect, p. 907). Iu monasteriis Monialium adhuc locus esse potest, vel gestando habitum professarum per tempus a jure requisitum, e. 1, 3, *de Uegid.* in 6°; et Clcm. 2, *de Regul.*; vel actibus professarum propriis sese ingerendo. Ut autem valida sit tacita professio, prefer ætatem et novitiatum, requiritur 1' ut habitus susceptus sit, vel actus exercitus cum consensu Superioris qui potest ad Religionem admittere, aut saltem fiat ipso sciente et non contradicente. 2° Ut novitia sciat per talem actum vel habitus gestationem induci tacitam professionem- 3° Ut actus vel habitus gestatio animo profitendi fiat. 4° Ut libere et non coacte actus vel gestatio habitus fiat." Van der Velden-Piat, T. I. n. 241 (4).

(Δ) n. 1103. R. ad 2-. p. 448. coL 2.

Addit S. Alph. L. V. 18. " Advertunt tamen Elb. t. 2. p. 632. n. 644 et Lugo, n. 12S cum Suar, et Sanch., quod religiosus ꝑo talem acceptationem tenetur, si commode potest, rem Pr.vlato manifestare, ut deinde licite possit eam retinere. Idem" (sufficere nimirum licentiam præsumptam) "ait Elbel p. 631 n. 640, si Superior de facili soleat licentiam concedere pro quibusdam rebus, maxime esculentis et poculentis: sed in monasteriis bene ordinatis non solent passim tales licentiae concedi, ut ait Less. l. c., nisi pro rebus minimis, et crebro occurrentibus."

(E) n. 1203. IV. p. 460. coi. 2.

Comprehenduntur mendicantium nomine ii, quibus ex regula vel constitutionibus a Sede Apostolica approbatis interdictum est redditus, et possessiones in communi habere, quamvis illa habeant ex Pontificis dispensatione, sicut hodie in *Trident, sess.* 25 *de Regula, cap.* 3 dispensatur cum omnibus Mendicantibus pr.eter Minores de observantia et Capucinos. Quare ad Ordines Mendicantium pertinent quatuor antiquiores Ordines s. Dominici, Minorum, Eremitarum s. Augustini, et Carmelitarum, de quibus fit mentio in *cap. unie.* I *sane, de Relig. domibus in* 6; ac præterea Ordines Servorum Mariæ, Minimorum s. Francisci a. Paola, s. Hieronymi, ut declaravit s. Pius V. in Const. 35 *Romanus Pontifex,* et 18 *.tpostoliw Sedis*; Societas Jcsu, ex Bulla *Dum indefessa* (Acta, T. L p. 727).

1 Quibus legis forsan ferenda? beneficio renuuciavit.

2 i. e. nisi lex v. g. injusta sit.

(Z) p. LXXII. Fac. 27.

Ad dubium propositum ab Episcopis Provincias S. Francisei iu California " an vi generalis facultatis Episcopis tactic sub n° 27, scilicet : *dispensandi, quando expedire ridebitur, super esu carnium, ovorum eJ lacliciniorum tempore jejuniorum et Quadragesima,* possint dispensari per genende decretum omnes fideles dicecesis super abstinentia carnium aliquibus Quadragesimæ diebus : " S. Inq. Fer. IV., die 15 sept. ISSO, respondit: *"Negative."*

(H) p. LXXII. Nota 2 in ima pag.

Anno 1750 S. C. S. 01Ï. Procuratori generali S. C. de P. F. Macai degenti luee rescripsit : . . . . " Dubitationum tuarum præcipuus cardo innititur considerationc facultatum quæ in prima formula continentur, sub n° 28 præfatæ formulai. Cum videris adnotatum prædictas facultates ab Apostolieis Vicariis communicari non posse, nisi sacerdotibus idoneis <|tii in eorum diœcesibus laborabunt, propterea cum tu degas Macai, ubi pro hac S. C. de Prop. F. Procuratoris munere fungeris, non immerito suspicaris potuisse te quidem \ icarium Generalem provincia· Houkouang a R. P. I). Ecrinensi, ejusdem provincia' Vic. Ap., institui ac declarari ; verum tibi communicare non potuisse apostolicas facultates pro dicecesi IIoukouang, a qua cum longe alias absis, propterea non laboras in ea. . ." Collect, p. 24. n. 35.

(Θ) n. 110. p. 50. col. 1.

Fictio juris " est legis adversus veritatem in re possibili ac ex justa causa dispositio." Reilfenst. L. I. T. II. n. 176. Verba : *in re possibili,* important possibilitatem non solum de facto, sed etiam de jure : quod alii hoc modo exprimunt : *ad inducendum aliquem juris effectum equitatem naturali non repugnantem.* Id. ib.

(I) n. 117. p. 50. coi. 2.

Quæri igitur potest num excommunicationem incurreret Titius, Bostoniensis, Philadelphiae matrimonium cum Bertha coram pnecone contrahens ? In utraque namque dicecesi excommunicatione plectuntur ita contrahentes. Ex sententia quidem S. Alphonsi incurreret. Num vero ut certam sententiam suam habeat, dubitari aliquantulum potest . eam enim enuntiat cum addito : " licet Sanchius cum Diana huic contradicat." L. I. 156 § fin. Addi potest censuram non incurri nisi peccatum fuerit certum. ('ave tamen ne liane quæstioncm confundas cum illa de facultate simplicis confcssarii quoad absolutionem peccati Episcopo cum excommunicatione reservati, casu, quo ob censurae ignorantiam excommunicatio non fuisset contracta: dc hac quaestione vide n. 1401. q. 2°. R. 2°.

(K) n. 146. Quær. p. 65. coi. 2.

Quærcs cur iu usu epikeiæ, extra casum quo observantia legis fieret damnosa, adeundus sit, si facile adiri potest, Superior, non vero in lege interpretanda? Respondeo, quia, ut n 110 trado, interpretationi locus est ubi verba legis sunt *obscuriora,* epikeiæ vero ubi sunt clara. Posito ergo casu, quo verba obscuriora legis pari probabilitate tam rigidiorem quam mitiorem significationem admittunt, inconsulto Superiore, principia applicabis Probabilismi : qua· si applicare hoc modo non liceret, consequens esset Probabilis mnin in praxim deduci non posse, dum Superior dc sensu verborum obscuriorum legis facile interrogari potest. — Aliter autem res se habet in epikcia, quippe quæ ex æquo et bono mentem legislatoris contra *perspicua* ejusdem verba conjicit. Vide S. Th. 1. 2. q. 96. a. 6 ad 2.

(A) n. 151. 4°. p. 67. coi. 2.

Ad dubium Vic. Apost. Tongkini Occidentalis, num post elapsum tempus ad quod conceduntur, facultates (formularum) etiamnum valeant casu, ¢ uo, sine sua culpa, carum prorogatio ¢ ilata fuerit, S. C. de P. F. 16 jan. 1797 respondit valere usque ad nova· prorogationis impetrationem. Collect, p. 25. n. 40. — Eadem Cong. 2 apr. 1740, approbante SS"10, declaravit tempus earumdem facultatum a die receptionis, non autem concessionis esse computandum. Ib. n. 39.

(M) u. 151 6°. p. 68. col. 2.

Citatio (verbalis scilicet) est actus procedens ab imperio judicis, cujus jussu, verbis vel litteris quis in judicium vocatur, juris experiendi causa.

Litis contestatio legitimus est actus, (pio actor (//ze *plaintif)* coram judice proponit petitionem suam, reus *(the defendant)* autem negat se cessurum petitioni, judicium et litem in se recipiens.

(N) n. 170. iu fine, p. 76. coi. 2.

Extravagantibus tamen sive Joannis XXII., sive Communibus authentic» *collectionis* vim abnegandam esse censet Dc Angelis, *Prod. dur. Can. T. 1. P. I.* p. 14. Nihilominus eas universalem obligandi vim habere affirmat, cum *omnia* earum *Capita* eam habeant : quod alii tamen negant. \ ide *Zeitschrift fur hath. Theol. Innsbruck,* ISSO. p. 526.

(S) n. 172. 3°. p. 77. coi. 2.

Die 19 sept. 1671, dc mandato SSm* (Clem. X) injunctum fuit, quod quotiescumque missionariis, cæterisque S. dc I'. F. ministris, mittantur resolutiones dubiorum factie a S. C. S. Olf. et P. F., non mittantur tamquam definitiones, sed tamipiam simplices instructiones, (piibus iu occurrentibus dubiis gubernari *caleant* et *debeant* —*Collect. Const, etc. ad usum Soc. Miss. ad exteros,* p. 3. η. 5.

(O) η. 174. ρ. 79. col. 2.

Addere juvat et alias quasdam formulas (piibus SS. Cgûes utuntur.

Causa dicitur *ventilari servato juris ordine,* (piando partes procuratores constituunt, et per electos causidicos causa disceptatur. Secus dicitur *tractari oeconomice.*

Per summaria precum : indicat non agi de aliquo dubio ex gravioribus aut de causa contentiosa inani si de his agitur, usurpatur formula : *ponatur in folio)* . sed de precibus tantum S. Sedi exhibitis seu de modo quo exaudiri preces mereantur.

Consulat probatos auctores. Non desunt, (pii semper vellent in suis dubitationibus authenticum ab auctoritate responsum ; quasi vero prudenti» moralis leges deessent, vel hæ non sufficerent ad recte agendum. Ilis dari solet ejusmodi responsum.

(II) n. 349. q. 4". p. 158. col. 1.

Qmeritur an sit sacrilegium injuste detinere legata relicta Ecclesiæ pro «ju- servitio ? Affirmat Lessius, L. L c. 16. n. 30. Sed negant Iamb et alii, quia, donec dicta bona ab Ecclesia non possideantur, non sunt sacra. S. Alph L Iλ . 42. q. 3.

Quaeritur pariter an sit sacrilegium non solvere decimas ? Affirmant alii ; alii negant. Dicunt tamen esse peccatum gravius irreligiositatis, quia solutio de» miarum est ordinata in recognitionem divini dominii. Ib. q. 4.

(P) n. 391. II. p. 177. coi. 2.

Sententiam S. Doctons haud contemnendam esse, patet cx Responso, quod S. C. d»: P. F. die 3 maii 1S25 \ icario Apostolico Tongkini Orientalis dedit : " Dubio autem quod proposuisti, quimus utrum facultas commutandi et dispensandi vota simplicia extendatur etiam ad vota simplicia juramenti religione firmata, consultum est, Decretoque statutum ‹ st supplicandum SS™ pro sanatione, quatenus opus sit, (pioad præteritum, et ad cautelam pro facultate in posterum etiam quoad vota jurata. Quod item factum est, ut «\ jam memorato Indulti Apostolici documento cognosces." Collect. Juris miss, p. 630. n. 11 S3.

(Σ) n. 434. q. 3 . p 194. coi. 2.

" In matrimoniis mixtis pars catholica morti proxima quandoque haud sine ratione timet, ne liberorum fides periclitetur, si lucreticorum cura» ct tutehv committun- tur " (Marres, *De justitia,* L. I· C. 3. u. 41.) Quibus juris mediis uti possit ad hoc periculum pnecawndum. ex Status eujusque legibus dignoscendum erit.

(T) n 468. q. 1°. p. 20S. coi 2.

Obligatio abstinendi ab occisione aggressoris materialiter injusti, qui certo scitur in mortali versari, supponit invasum *prudenter judicare* se ipsum in statu

gratiæ esse. Quare si vel hoc prudens judicium vel illa certa scientia decst (utrumque autem simul raro aderunt), *incerta* hac obligatione *certo* suo jure sesc defendendi invasus privari nequit. Nec eo privatur, si prudens non affulgeat spes, aggressorem, si et pareatur, salutem consecuturum esse. Cfr. Alar. p. 368. n. 238 sub 2°. Haine, T. I. p. 280. q. 132.

(T) n. 409. q. 4°. p. 209 col 1.

Quid in regionibus ubi lex civilis injusti aggressoris occisionem solummodo ad legitimam sui aut aliorum defensionem permittit? Sunt (pii legem ejusmodi justam ideoque servandam pronuntiant (Afar, p. 369. n. 240 sub II.). Attamen ii etiam, (pii pro ejusmodi legis justitia pugnant, admitimt licitum esse res suas etiam *ei* et *armis* tueri, et si fur aut sponte sua aut hac defensione inductus, etiam vi utatur, ct jam non amplius res, sed corpus ipsum domini aggrediatur, licitum esse, uti patet ex expositis η. 1-69. q. 3°, saluti suæ etiam cum morte furis providere: pariter licitum esse nocturno tempore fures violenter fores effringentes telo etiam eminus emisso trucidare, cum ex hujusmodi aggressione non tantum rerum jactura, sed etiam mortis periculum sit timendum.

(Φ) n. 476. 1°. p. 211. col. 1.

“ In dubio num fœtus vivat, vivere a medico præsuinendus est, haud secus ac quilibet ægrotus, de cujus morte non certo constat.” Alar. p. 387. n. 274.

(X) n. 480. q. 2°. p. 213. col. 1.

“ Facile contingit *defensicum* bellum esse justum, etsi causa data sit bello: si enim reparatio injuria? oblata sit ” et ab hoste nullum ad eam detur responsum, aut “ nimia qiuenitur vindicta, patriam juste defendunt cives.” Kenr. Tr. V. 26.

(Ψ) u. 480. q. 3°. R. 1°. p. 213. col. 1.

“ Flagrante bello *civili,* qui rerum potitur, cives sibi resistentes rebelles æstimat, eosque captos suspendio, vcl alia morte infami necat. Quoties de seditiosis agitur, scilicet de iis qui cx levi causa vel sola 'dominandi vel ditescendi libidine, rempublicam perturbant, supplicium justum est : sed si contigerit populi magnam partem armis certare, etiam absque justa causa, paucorum supplicio cieteris poterit metus incuti, quin in multitudinem sievi-atur. Si populus tyrannide pressus armis 'jura sua petat, princeps debet ei satisfacere quod æquiini sit concedendo ; qua ratione si nequeat cum placare, rebellium instar punire poterit qui ordinem publicum et gubernium evertere laborant.” Kenr. Tr. V. n. 28.

(Ω) n. 521. p. 232. coi. 2.

“ Huic sententia) hodiedum novum exinde accedit robur, quod per vias ferreas locorum distantia pene evanescat, atque quæ antiqui theologi de incolis vicini admodum loci docuerunt, scilicet rem sine detractionis culpa manifestari posse, jam pro integra) regionis incolis valeant.” Alar. p. 416. n. 330.

Addo ex S. Alphonse L. IV. 9/4. “ P. Concilia iu hac quæstione distinguit, et ait, quod cum delictum est publicum notorictate facti, id est si publice est patratum, tunc in omni loco manifestari potest; cum autem esset publicum tantum notorietate faime, respectu ad illius manifestationem sic concludit : Cauti omnes sint oportet, quia facile lingitur hæc publica fama.”

(ft) n. 524. p. 233. col. 1.

“ A mortali tamen excusandus videtur qui *privativi* alterius crimen expiscatur absque ulla intentione illud ulterius evulgandi, quia tum . . . non grave damnum alterius fiinnc infertur ; aut qui *leve* quid suspicatus, contra opinionem, alterum ad gravem detractionem inducit, cum illud pr.eter illius intentionem fiat.” Alar. p. 417. n. 332 ex Sporer, Tr. V. C. IV. n. 105.

(b) n. 527. p. 234. coi. 2.

“Ut quis detractione mortaliter peccet, requiruntur . . . h;c conditiones :

“ 1°. Ut quis aut revera *grave damnum* alterius faune inferat, aut se inferre credat ;

“ 2°. Ut non habeat aut non invincibi-

liter credat sc habere *legitimum rationem* alterius famam lædcndi ;

" 3°. I t ad mortalem actionis malitiam aut grave damnum alteri inferendum ,*mitem in confuto* ***attendu!*** Mar. p. 416. n. 332.

(<·) n. 532. q. 4°. p. 236. coi. 2.

Ex dictis hoc loco de compensatione, ct simul cx traditis n. 531 sub 6° de condonatione praesumpta obligationis famam restituendi, quidam (vide Mar. p. 431. n. 3021 adhrerent Sporer (Tr. V. C. IV. n. 110) scribenti: ‘‘puto ego communiter homines, maxime plebcios, inter se excusari a restitutione faune ; cum enim plerumque sciunt ab aliis passim detrahi, neque unquam restitui, nec ipsi restitutionem exigant, censeri possunt sibi invicem velle remittere debitum restituendi ; aut certe velle uti mutua compensatione in non restituendo."

(d) n. 532. q. 5°. p. 236. coi. 2.

Quaerunt, num liceat sibi per pecuniam occulto compensare famam quam alter aut non potest aut non vult restituere. Negat S. Alphonsus contra alios. Vide L I. 35 in nota P. Hcilig. ad h. n.

(c) n. 568. q. 5°. p. 249. col. 1.

S. l'amit. sub 14 jun. 1880 declaravit sub vetita piscium et carnium commixtione non comprehendi carnes jure piscium conditas.

(f) n. 569. p. 249. col. 1.

Exscribimus hic responsum die 24 jan. 1881 datum Episcopo cuidam ab Emo. Præf. S. (giiis de P. F., et mihi benigne transmissum. " Litteras accepi . . . <[uibus Indultum petebas super esu carnium extra unicam comestionem diebus jejunii, favore illorum, qui diurno labore victum sibi comparando, alium cibum difficulter obtinere possent. Quoad hoc scis Indultum Apostolicum minime esse necessarium ; namque juxta doctrinam a probatis auctoribus communiter receptam, qui gravibus laboribus sunt addicti, *quum jejunare minime teneantur,* omnibus diebus, ([ilibus dispensatio super esu carnium ab Apostolica Sede concessa fuit, quoties comedunt, carnibus vesci possunt.' Licet responsum non loquatur de iis. qui *ratione ⁂elati* vcl *ⁿffecta valetudini»* jejunare non tenentur, his tamen etiam est applicandum, cum et pro his valeat ratio resolutionis *"quum jejunare minime teneantur'* Patet e resp. S. Poen. *Acta,* T. 14. p. 568.

(g) n. 723. p. 300. coi. 2.

Ubi lex civilis possessori bonæ fidei tribuit *omne»* fructus *percepto»* usque in diem, quo evictionis actio (n. 988) contra ipsum fuit incepta, hic in foro conscientis hujus legis favore non minus quam beneficio praescriptionis uti posse videtur. Fructus naturales *percepti* nputantur. quando a re fructifera, e. g. a ramis aut radicibus separati sunt ; civiles p‹ r dies recipi reputantur, ita ut possessori bonæ fulci obtingant pro ratione temporis. p‹ r quod rem alienam bone fide possejit Mar. p. 252. n. 30. 31.

(h) u. 731 R. 1°. ct R. 3°. p. 302. coi 2.

Si cubi lex civilis statuit rem in foro publico vel ab eo, qui res hujusmodi tendere solet (" « *sale made in market overt ")* bona fuie emptam, domino non nisi pretio soluto esse reddendam, dominus, qui pretium solvere recusat, rem recuperare non potest et jure sub Rrsp. Ie memorato privatur, ct emptor non tenetur obligatione, de qua sub Resp. 3° sermo est.

(i) n. 734. p. 303. coi. 2.

I lii lex civilis furem non liberat ab obligatione *cicili* in casibus, in quibus eum jure *naturali* liberari h. n. diximus, i e. st lex civilis eum obligat, *quocumque demum modo* res apud ipsum perierit, hoc restitutionis onus habebit rationem panne, quæ cx *obedientia* subeunda est post sententiam judicis tantum. Mar. p. 255. n. 34.

(j) n. 738. p. 305. coi. 1.

" Confessarius, quando restitutio rei aliciue imponenda est, non nimis anxie cum pœnitente computet admodum incertum quandoque pretium tum ni ipsius, tum illius fructuum, atque deducendos sumptus aut forte erogatos aut forte impensos pro labore ct industria ; nec diam

scrupulose æstimet damnum cujuslibct generis domino forte illatum, sed rem spectatis circumstantiis nomine domini, cujus res utiliter gerit, cx æquo et bono cum injusto possessore componat : 1/ ne nimium petendo et nihil obtinendo, nedum faveat, domino noceat ; 2° tptia rationabiliter præsumere potest dominum, quo certius rem suam recuperet, iu restitutione sibi debita non ultimum exigere quadrantem ; 3° quia injusti possessores uon omne damnum illatum, ne in confuso quidem, prævidere solent.

Prudentia requirit ut confcssarius etiam ad bonam fidem ct animum pœnitentis ad debitam restitutionem faciendam magis aut minus paratum, attendat ; animadvertat etiam, uti monet de Lugo (D. 17. n. 53), fieri posse, ut injustus possessor qui ratione rei malie fidei fuerit, *fructus* tamen boua fide perceperit atque aut consumpserit aut destruxerit." Mar. p. 257. n. 39.

(k) n. 747. p. 307. eoi. 2.

" Qui alterius culpa juridica damnum passus est, *tuta conscientia* illius reparationem etiam implorata judicis sententia postulare potest, quamvis certo sciat alterum absque culpa theologica egisse, quia quilibet facultate sibi justa lege concessa licite uti potest." Mar. p. 267. n. 59. V.

(1) n. 769. q. 3°. p. 315. coi. 2.

Hinc, suppositis culpa theologica ct efficaci influxu, restitutioni obnoxius est, qui a suffragio ferendo abstinet, dum illud ferre debet ex *officio,* quo bonum publicum aut privatum tueatur, c. g. judex in tribunali, membra collegii quod Rcipublicæ, Status, Comitatus, Municipii bonum providere debet (members of Congress, of Legislatures, County commissioners. Members of city councils), aut etiam membra collegii, cui privatæ aliorum res gerendæ sunt, uti curafores corporis moralis, societatis, ete. ; quia officium illud suscipiendo tacito contractu, ct proinde ex justitia *stricta,* se obligarunt ad res alienas gerendas et aliorum damnum pnecavendum.

Jus eligendi magistratus, ubi concessum est (ut apud nos), *officium* est, et non privilegium tantum ; nam societas *jus* habet, ut digni tantum magistratus sibi pr.eliciantur, et *munus* hosce constituendi civibus a legitima auctoritate demandatum fuit. Peccare igitur possunt, qui a ferendo suffragio abstinent, at non contra justitiam commutativam, sed contra legalem, et *per accidens* contra religionem, casu quo indignum non arcendo, illi nocent. Ut vero de *facto* peccent, requiritur 1' ut dignus, quem eligant, inveniri possit ; 2° ut pr.evideant se abstinendo efficaciter electionem indigui promovere ; 3° ut a suffragio ferendo non excusentur ratione sufficienti, e. g. damno notabili exinde sibi imminenti. Mar. p. 295. n. 117. 118; 4' ut, prout sæpius contingit, hanc suam obligationem non invincibiliter ignorent, jus suum v. g. ut privilegium tantum habentes.

(m) n. 928. p. 371. col. 1.

Rei *individua»,* qu e mutuo accipitur, dominium eatenus in mutuitarium transfertur, quatenus ipsa illa res individua non sit amplius mutuatoris. At vero mutilator, vi contractus mutui, actionem personalem sibi reservat in ipsum mutuatarium pro re, specie ct bonitate eadem. Cum autem hæc ipsa actio, tamquam *res incorporea* (n. 593), sit objectum dominii, consequens est hanc dominii translationem in mutuo non exclusivo illo sensu accipiendam esse quo v. g. accipitur in donatione. Primer, Mor. Th. p. 608.

(n) η. 932. II. p. 372. col. 2.

Usura *oppressiva,* etiam cum titulo alias justo, erga pauperes, re et spe tales, non tantum charitatem, sed etibm justitiam lædit. Ratio est, quia licet iis mutuum cx sola charitate debeatur, oppressiva tamen exactio validi contractus objectum esse nequit. Primer, Mor. Th. p. 607. 1·

(o) η. 1017. ρ. 102. col. 2.

His juris periti nostrates et Angli addunt locationem *custodia» ;* quæ eatenus tantum differt a contractu deposit i, quod hic gratuitus sit, illa onerosus ; — locationem *opens mercium vehendarum,* quæ ad locationem *operis* referri potest ih. n. sub 4°) ; — locationem *operis conjiciendi,* de qua n.

1023 in *Nola* agimus. De dispositionibus juris nostri circa varias locationis species agit Kent, Leet. XL. LIL LI II.

(|>) a. 101'J. p. 408. col. 1.

Expensa.· *ħecessaria* rei locatæ tædificii) reparanda· Anglice dicuntur " substantial repairs" which ""include repairs to the main walls, roofs, timbers, etc.; distinguuntur u reparationibus, quæ dicuntur *modica·,* Anglice ordinary repairs, for instance, ""the common reparations to windows, shutters, doors, ete." (A'w//7//, n. 157.). Num ad expensas modicas locator teneatur, an potius loeatanus, deficiente speciali conventione, ex legibus particularibus aut locorum consuetudine determinandum est.

(<]) n. 1072. q. 3°. p. 418. coi. 2.

" At common law an appellate court takes cognizance characteristicallv onlv of matters of *law.* Matters of *fact* in that system can be revised only upon a new trial. . . . The review upon points of law is had. at common law, upon a writ of error." The Amer. Cyclop. V. *Appeal.*

(r) n. 1098. q 10°. R. ad 2"". p. 426. col. 2.

S. C. R t. 4 aug. 1877 (vide *Acta,* T. XIII. p. 129. col. 2) in una *Ordin. Pramonstr.* ad dubium num Præmonstratenscs a Choro absentes ad privatam recitationem Oflieii Def. die 2 nov. ac Litaniarum in dic S. Marci ac triduo Rogationum sub aliquo peccato teneantur, respondit: " Affirmative, id est teneri, *prout tenentur quotquot Horas Canonicas recitandi onus habent."*

(-) n. 1150. p. 411. coi. 2.

Inter Doetorcs controvertitur num ad statum religiosum necessaria sit vocatio *specialis,* distincta scii, a *generali* illa, qua Christus Dominus consilia evangelica commendat. Attamen etiam ii, qui specialis vocationis necessitatem negant, universim Inec admittunt : 1. Su.it, qui jure sive divino sive ecclesiastico impediuntur (n. 1157), quominus statum religiosum suscipiant. 2. Peccant, qui indebito line ducti statum hunc amplectuntur, item qui norunt sibi (cum vel absque sul culpa i deessc eas annui corporisve conditiones, sine ℣quibu tonsilia evaiurclica aut specialis Religionis, qu.«m professuri sint, regulas vel servare nou poterunt, ve! de facto non servabunt.

(t) u. 1184. p. 454. coi. 2,

Episcopus regularis tenetur Religionis sme liabituin retinere quoad colorem, non quoad formam. Excipe Canonicos regulares S. Augustini, clericos regulare- et. universim eos, qui vota simplicia tantum emiserunt. Fcrr. \ . *Episcopus,* art. \ II. u. 6, 50, 51.

(u) n. 1189. 5°. p. 458. coi 2.

Potestatem Superiorissæ monialvm aliquam Communione privandi Ephemeride *Revue des Sciences ecclrs.* T. 40. p. 379 (cx praxi, ut aiunt. Urbis) limitant ad solum casum, quo monialis aliqua, post ultimam Confessionem, culpam admisisset, quam sodales rationabiliter scandalosam judicarent, ac prohibitionem cessare contendunt postquam monialis iterum confessa est. Docent pneterva (ib.), ex decl. S. C. C. 14 apr. 1725. solius confcssarii ordinarii. non vero extraordinarii judicio relinqui Communionis majorem vel minorem frequentiam determinare.

(v) n. USD. 6°. p. 458. coi. 2.

Rcgulæ, quæ monialibus imponunt, ut Superiorissis couscientiæ rationem reddant, inter *praeceptivas* hodie vix haberi posse videntur : res enim tantis abusibus occasionem dedit, ut S. C. Episc. et Reg articulos regularum sua· approbationi subjectarum, id onus monialibus imponentes, constanter expungat.

(x) n. 1194. I. p 460 coi. 2.

In Const. *Romanos Pontifices.* Leon. I'i . XIII., 8 maii ISSI (Acta, T. XIII. p. 4-1 sq.), legitur: ""Jure communi constitutum est, ut domus, quæ sodales religiosos sex minimum non capiiAit, in potestate Episcoporum esse omnino debeant." (Ir. Bizzarri. Collect, p. 39l> *Minorum Conceutaal.* Regulares tamen in *resiitriitiis missionum,* quales universim sunt ea·, qua· in Fœderatis Statibus habentur, eomnioran-

tes, quantumvis pauci fuerint, Episcopis, " praeterquam in casibus a jure nominarim expressis, et generatiin in iis, quæ concernunt curam animarum et Sacramentorum administrationem." non subjiciuntur. *Eadem Con-d.*— Monasteria virorum, quæ regulari nexu Provinciæ destituuntur, nec Generalibus Capitulis subsunt, si ea neglexerint facere, quæ juxta decretum Cone. Trid. Sess. 25 de Reg. c. 8. praestanda ab ipsis sunt, Episcopis, in quorum diœccsibus sita sunt, taimpiam Sedis \postolicæ delegatis, subjiciuntur. Trid. ib.

Capellæ et altaria laicorum dicuntur ea, quæ non ecclesiastica auctoritate, sed laicorum fundis seu reditibus eriguntur, licet fundi de ecclesiasticæ auctoritatis licentia fuissent acceptati, et clerici ad ca ab eadem auctoritate nominarentur. Craisson Man. n. 5378. De his late agit Van de Burgt, De cedes, n. 298 sq.

Confraternitates laicales in Regularium ecclesiis crectæ Ordinarii visitationi subtrahuntur tantum quoad confratcrnitatis capellam, altare, et horum suppcllectilem. Si tamen " confraternitati incumbit onus manutenendi altare et illius cultum," Episcopi visitatio non excluditur " circa ea, quæ respiciunt ipsam manutentionem, cultum, et ornamenta altaris seu capellæ, onera Missarum atque divinorum officiorum ibidem celebrandorum, ct circa ea omnia, quæ ad obligationem eorumdem confratrum relationem habent." S. C. C. in Xuccr. Pagan. 23 jun. 1719. Vide Luc. Fcrr. V. *Coufraternitas,* art. [II.

(y) n. 1195. F), p. 462. col. 1.

" Eorum tamen bonorum, quæ missioni vel Regularibus intuitu missionis tributa fuerunt, Episcopi jus habent ab iisdem missionariis regularibus, æque ac a parochis cleri siecularis. rationem exigendi." C. *Rotn. Poutijices,* 8 mail 1881.

(z) n. 1196. 9°. p. 463. col. 1.

Ume iu aliena quoque ecclesia et apud Regulires, Missam de Requiem (si Rubrica eam permittant ; alias de die), convocatis etiam sicut in exsequiis mos est, parentibus ct amicis, cantare licebit pro d fuicto, etiamsi Missa exsequialis pro eodem non celebretur in ecclesia parochiali (Acta T. XII. pp. 333, 334). Hac occasione (extra casum scii, sepulturae in ecclesia Regularium electio) non debetur (piarta funeralis. Quid *hodie* per sepulturam in ecclesia Regularium electam iutelligendum sit, vide, si lubet, apud Acta, T. XIII. p. 416. Casus hujus electionis apud nos practicus haud est.

(1) n. 101. IV. p. 51. col. 1.

" Certum est dari iti hominibus potestatem ferendi leges ; sed potestas hæc, quoad leges civiles, a natura nemini competit nisi communitati hominum, et ab hae transfertur in unum vel in plures, a quibus communitas regatur." S. Alph. L. I. n. 104. Consonat quod, ipso non reprobante, scribit Busemb. ib. n. 94. Cfr. leg. 1. *Quod principi placuit,* Dig. L. I. T. IV. Aliqui tamen eam immediate a Deo acceperunt, ut Saül et David.

Quod attinet ad Episcopos, scribit Pius VI. in Brevi ad Episc. Motulen. 16 sept. 1788 : " Dignitatem episcopalem quoad ordinem immediate esse a Deo, et quoad jurisdictionem ab Apostolica Sede" (Haine, T. I. p. 55. q. 7), i. c. quoad jurisdictionem hujus vel illius sedis aut personæ (Zaccaria apud Bouix, de Episcopo, P. I. S. I. C. VI. § 1 in fine).

(2) n. 164. p. 72. coi. 2.

Sunt qui rem hoc modo explicant. Si dispensatio sit de re *individua.* quæ nempe consistit in unico actu dc aliquo impedimento Matrimonii, irregularitatis, non cessat: (piia impedimentum jam sublatum est. Secus, si sit de re *dividua* et *sticccsdea,* puta de praecepto jejunii, officii divini. Haine, T. I. p. 89. q. 90.

(3) n. 178. p. 81. coi. 2.

In conscientia proinde obligat lex civilis casu etiam, quo ex voluntate legislatoris mere pœnalis reputatur:

1°. " Si jura civium inter sc lege definiantur, quæ alioquin forent incerta" 'v. g. multa ex iis, quie inter vicinos intercedunt (n. 685 i , "tenet Blackstonius . . . conscientiam liifari." Kenr. Tr. VI. 20.

2°. Si "quie mala per se sunt, probi-

beat, vel (pue divino jure praecipiuntur, servanda jubeat ; . . . quum ex jure superiori, seu naturali, seu divino" positivo, "obligatio derivetur, quæ munitur adjecta civili sanctione." Kenr. l. c. De cæteris legibus civilibus in conscientia indubitate obligantibus, suo agetur loco.

Huc pertinet, distinctio inter obligationem *naturalem* et *civilem.* Civilis dicitur obligatio, quæ *mera lege civili* nititur, et dici potest obligatio *civilis,* modo hoc nomine conscientia· ligamen (supposito quod conscientiam ligare voluerit legislator) non excludatur, e. g. obligatio domini erga dominum prædii vicini, quatenus non ex ipsa rei natura, puta ex prædii positione, nec ex pacto, sed ex sola lege existit (n. 681. 1°).

Obligatio dicitur *naturalis et civilis,* quando legis naturalis obligationem lex civilis tuetur, v. g. pœnas in bigamiam statuendo, aut jus (v. g. ex chirographo), in alium habenti actionem (i. e. facultatem implorandi judicis ofliciumi tribuendo.

Fieri etiam potest, ut lex civilis obligationem aliquam naturalem, v. g. solvendi auctarium legale, nequaquam curet, nullam creditori, post aliquot annos, in debitorem tribuendo actionem : luee tum obligatio *were naturalis* audit.

Obligatio *were civilis* nuncupari potest ea, quæ imponitur a lege civili, jus aut querelam contra præscripta juris divini, sive naturalis sive positivi, tribuenti, v. g. jus petendi divortium aut querelam adversus legitimum rei alicujus dominum possessori hujusce rei, cujus mala tides, licet revera talis sit, legali modo probari nequit. Hujusmodi civiles leges nedum conscientiam ligent, conscientia· obligationi oppositæ sunt. Mar. p. 14. n. 11.

Hic, cum Mar. p. 13. n. 10, animadvertimus, sæpesæpius legem civilem parti cuidam facultatem tribuere quædam actione juridica petendi (e. g. rescissionem testamenti civili, non vero naturali jure invalidi), quin tamen alteram partem, cui favet ejusmodi testamentum, ad eadem præstanda (ad renuntiandum hæreditati) ante sententiam judicis obligare intendat.

(4) n. 207. p. 92. coi. 2.

Libet hic quædam adjicere de causis et effectibus peccatorum.

19. Deus non potest esse auctor peccati, si quidem peccatum illi adversatur. De tide est. Trid. Sese. 6, Can. 6.

2°. immediata causa peccati est voluntas humana. Mediatæ suut — vel *extrinseca·,* scii, *diabolus* (I. Pet. V. 8) et *muntins,* i. e. penerst homines, qui se invicem ct justos ad malum, tum verbo et exemplo, tum vi et metu trahere conantur: — vel *intrinseca·,* nempe *ignorantia,* i. e. inconsideratio circa motiva, quæ possent hominem a peccato avertere, ut circa turpitudinem et pœnas peccati, etc. (.1er. XII. Ili, ct *concupiscentia,* qua· triplex est : *carnis oculorum* et *superbia vita·,* i. e. inordinatus appetitus rerum quæ carnem delectant, opum, et honorum.

3°. Effectus peccati sunt *macula* (privatio nitoris animæ, et quidem totalis ex mortali, partialis ex veniali), et *reatus pœnai.*

Unum peccatum *per se* non potest esse pœna alterius, quia peccatum procedit a libera voluntate hominis : potest autem esse et srepissime est *per accidens,* quatenus Deus, in puniam peccati, subtrahit auxilia, quibus homo destitutus, in alia peccata voluntarie labitur, prout contigit gentilibus, de quibus Korn. I. 26. 27. Ita pariter venialia disponunt ad mortalia.

(5) n. 150. p. 67. coi. 2.

Si facultatum aliqua series Episcopis a S. Sede delegatur, et ex his quædam subdelegari permittuntur, cætera? ejusdem serici facultates, quarum subdelegatio non expresse permittitur,subdclegari nequeunt. Exempla habes in facultatibus extraordinariis C. p. LXX II. LXXIII. —Pariter, si facultates quædam subdclegari permittuntur quibusdam personis, aliis pneter has subdclegari nequeunt. Exemplo sint facultates extraordinaria? D. p LXXIll. n. 8, et E. p. LXXIV. l.XX\. § tin.— Ratio utriusque resolutionis petenda est ex noto illo : " *Inclusio unius* " (aliquarum facultatum vel personarum) " e.v/ *exclusio alterius*" (cæterarum facultatum vel personarum). Verum quidem est, delegatum ad universitatem causarum posse subdelegare ; at hoc principium non ita absolutum est, ut applicari possit, etiam dum ejus applicatio excluditur : excluditur autem, saltem implicite, in utraque,

quam exposuimus hvpothesi. Cfr. T. II. p. 427. (44).

(6) p. LXXI. nota 2 in ima pag.

Cum hæc facultas die 24 jan. 1868 concessa fuerit, merito dubitatur num iis ex nostris Episcopis competat, qui post hunc diem creati fuere. Cætertim Ordinariis omnibus, casu occurrente, præsto est facultas absolvendi sacerdotem hujus criminis reum, si hic per quinquennium saltem impediatur quominus S. Sedem pro absolutione personaliter adeat. ' u·l' p. LXXXI sub 6, et n. 1402. II. 2)·

INDEX.

Pagina

Monitum necessario legendum . . . vii
Summorum Pontificum, Conciliorum ac Sacrarum Congregationum Decreta, Declarationes ne Instructiones, ad Rem Moralem pertinentes ix
I. Series Chronologies propositionum damnatarum in Materia Morum ix
A. Articuli Jonnnis Wiclefli, damnati in Concilio Constautieusi . ix
B. Articuli .loannis Ilus, damnati in Concilio Constantiensi . . ix
C. Propositiones Magistri Petri Oxomeusis, damnatie a Sixto IV.. x
1). Errores Martini Lutheri, damnati a Leone X. . x
E. Propositiones Michaelis Baii,damnatic a Pio V. x
F. Propositiones 5 Cornelii Jansenii, damnatae ab Innocentio X. . xii
G. Propositiones 45, damnatio ab Alexandro \ 11. . . . xii
II. Propositiones 65, damnatie ab Innocentio XI.....xv
Alia propositio, damnata sub eodem Innoc. XI. an. 1682. xvii
Propositio proscripta sub Clemente VU L . . . xviii
I. Propositiones 08 Michaelis dc Molinos, damnatie ab Innocentio XI. xviii
J. Propositiones 2, damnatie ab Alexandri» \ 111.....xxii
K. Propositionis 31, damnatie ab eodem Alexandro VIII. . . xxii
L. Propositiones 23, damnatie ab Innoccntio XII . . . xviii
M. Propositiones Paschasii Qucsnelli, damnatie a Clemcnte XI. . xxv
N. Propositiones 5 dcduello, damnatie a Benedicto XIV. . . . xxvi
O. Propositiones Synodi Diocesamc Pistoriensis, damnatie a Pio VI. Constitutione: *Auctorem Fidei* etc., 28 Angusti, 1794 . . xxvii
p. Syllabus Sanctissimi Domini nostri Pii Papie IX. , . . . xl
Addenda cx Encyclica Pii IX., *Quaata cura* — — — — xlrii
II. Responsa S. Sedis ad varias quaestiones Mondes — — — — — xlix
Q. Rcs|)on«nm S C Inq. de ministello infirmi hæreticis advocando necne xlix
R. Epia Enrycliras. Rom. Inquisitionisn<]v<T MagnctUmi abusus xlix
S. Responsa circa Jejunium ct abstinentiam a carnibus — — — l
T. Decreta de Lucro ex pecunia mutuo data percepto — — — — Ii
U. Instructio S. Congreg. de Propapaganda Fide super Binatione liv
V. De Confessione Sacrninentali exigenda nb llærcticissub conditione rebaptizandis, si convertantur . lix
X Declarationes circa ('onfessarios Sollicitantes — — — — — Ix
Y Instructio edita jussu S. Congreg. de Propaganda Fidi dc Conjugiis Ixv
III. Facultates, quæ Episcopis nostris concedi solent — — — — — Ixx
Facultates Form. I Ixx
Facultates Extraordinaria C . . Ixxii
Facultates Extraordinaria» 1) . Ixxiii
Facultates Extraordinnriæ E . . Ixxiv
S. Alphonsi Doctrina Moralis . . Ixxvi
A. Pneripua S Sedis Testimonia atque Judicia de Morali Doctrina S \lphonsi..... Ixxvi
B. De Praestantia ct Auctoritate Doctrimv Moralis S. Alphonsi Ixxxiii
C. Clavis Opi rnm^Mornliuin S Alphonsi, seu quædam Rcgube ad veras ipsius Sententias dis'eruendas Ixxxvü
Prolegomena ad Theologiam Mondem . xci

TRAC1'ATUS DE ACTIBUS IIUM \NIS.

Cap. I. De notione actuum humanorum . 1
Cap. II Dc principiis nctunm humanorum 2
Акт. I Dr voluntario — — — — 2
§ L De voluntario iu genere . 2
§ II. De voluntario iu specie . . . 4
Pe voluntario indirecto, seu in causa I
\κι II Delibaro . 7
\KV III De opponitis \olunlario et libero x

Pagina
§ I. De ignorantia — — — — 8
i IL De concupiscentia — — — 10
§ HI. De mctu.....10
f IV. De vi, sen violentia . . 12
Cap. III De moralitatc actuum humanorum 13
Pagina
Ahi. I. De essentia moralitatis . 13
Art. II. De fontibus inoralitatis . . 15
§ I. De objecto 15
§ II. De circumstantiis . . . 15^
§ 111. De line..... 15<J

TRA('TATUS DE CONSCIENTIA.

Promniam. De generali notione conscîcntiæ 16
Cap. I. De conscientia vera, falsa ct perplexa 18
Cap. II. De conficientia scrupulosa ct laxa 19
I. Causæ scrupulorum 21
II. Signa conscientia» scrupulosæ 21
III. Damna scrupulorum 21
IV. Remedia scrupulorum, 21
V. Regulrc pro scrupulosis 21
VI. Regulæ pro confessorio 22
Cap. III De conscientia certn ct dubia . 21
Art. L De conscientia certa 21
Art. Il De conscientia dubia 25
Cap. IV. De conscientia probabili et improbabili, deque Æqui-probabilisino S. Alphonsi .Mariæ de Ligorio..... 26
Art. L Notio probabilitatis 26
Art. IL Rcgiihr ad dijudicandam probabilitatem opinionum 28
Art 111 Materia ad quam se non extendit controversia de usu licito opinionis probabilis 29
Art. IV. Varia systemata circa usum opinionis probabilis . 30
ART. V. Æqtii-probabilisnius S. Alphonsi — 31
I. Prnvirc notiones . . . 31
II. Expositio systematis . . .Stili. Probatio systematis . . 35
L Probatio systematis per partes . 35
Pr op. I. Non lieet sequi opinionem mimis probabilem pro libertate iu concursu notabiliter probabilioris pro lege . . 35
Pr op. II. Concurrentibus opinionibus 1ère æque probabilibus, in dubio de legis existentia, liret sequi opinionem libertati faventem 36
Pr op. III. Concurrentibus opinionibus fere æque probabilibus, in dubio de legis certæ cessatione, sequenda est opinio legi favens . . . . 41)
II. Refelluntur systemata opposita µ)
Conclusio circa praxim probabilismi . . . . «41
Solvuntur objectiones . . 41

TRACTATUS DE LEGIBUS.

PARS I. T)e legibus ix «exeke.

Cap I. De natura et proprietatibus legis 49
Cap. II. Dr auctore legis seu de legislatore — — — — — 50
Cap. 111 De objecto ct subjecto legis 52
Art. L De objecto legis 52
Art. IL De subjecto legis 53
Cap IV De promulgatione et acceptatione legis — — — — — 57
Art. I- De promulgatione legis 57
Art. IL De acceptation? legis 0?
Cap. V De obligatione legis . 58
Art. L De vi obligationis . 58
\rt. II. De modo satisfacit mli obligationi legis — — — — B0
Art. III. De rausis a lege excusantibus 6
§ I. De natura eorum, qme deobligant 6*
§ IL De appositione voluntaria causarum dcobligantiiim . . 63
Cap. VI. De interpretatione legis et epikeia 63
§ L De interpretatione legis . 63
§ II De epikcia . 60
Cap. VIL De dispensatione legis . . 65
Art. L De potestate dispensandi . . 66
Art. 11. De causis ad dispensandum requisitis . . . W
\rt III De cessatione dispensationis 72
Cap. VIII. De cessatione legis . . .73

PAGINA

PARS H. De speciebus pbæcipvis
IJ Gt M.

Cap. I. De lege naturali et divina . . 71
Art. I. De lege naturali . . . 74
Art. II. De lege divina positiva . . 75
Cap. 11. Dc lege ecclesiastica et civili . 75
Art. I. De lege ecclesiastica . .75

Pagina

Art. II. De lege civili . . 80
Cap. III. De lege pœnali et irritante . SI
Art. I Dc lege pœnali . . .8'.
Art. 11. Dc lege irritante . - 82
Cap IV'. De lege non scripta» «en de consuetudine ♦ . . . 83
Cap. V. De lege favorabili, seu de privilegio 86

TRACTATUS DE PECCATIS.

PARS L De peccatis in genere.

Cap. 1. De natura peccati . . .89
Cap. 11. De gravitate peccati, pnesertim de peccato mortali ct veniali . 90
Cap. III. De distinctione peccatorum . 92
Art. 1. Dc distinctione specifica . . 92
Art. II. De peccatorum distinctione iiumcrica 96
§ 1. Undemini petenda sit numerira distinctio peccatorum ejusdem speciei — — — — 96
§ II. Quinam actus non coalescant in unum actum . . .96
§ 111. Quæ objecta ejusdem sp^ri nou coalescant in unum objectum 100

PARS II. De peccatis in specie

Cap I. De peccatis internis . . . 102
Cap II. De pecratis capitalibus . . 10›
I De superbia . . . . . I')6
II. De avaritia 106
III. De luxuria 106/r
IV. Dc invidia — — — — 106tf
V. De ini . 106α
VI. De acedia — — — — !0(r/
VII. Dc gula — — — — — }06i
Appendix de ebrietate . . . 1U7

TRACTATUS DE VIRTUTIBUS.

Cap. I. Dc fide 109
Art. 1. De necessitate fidei . . 110
I. Quoad actum internum . .110
II. Quoad actum externum . 110
Art. 11. Dc objecto tidci . . . 114
§ 1. De necessario sciendis et credendis necessitate medii . . 114
§ II. De necessario sciendis et credendis necessitate pnecepti . 115
Art. III. Dc vitiis fidei oppositis . 116
§ 1. De infidelitate , . .116
§ II. De literesi . . . 116
Cap. II. Dc spe.....117
Cap. 1II. De caritate . . . 119
Art. L Dc amore Dei . . .119
Art. II. Dc amore proximi . . 120
§ I. De præcepto amoris proximi in se..... 120
Punctum L Dc pnecepto caritatis erga omnes iu genere 120
Punctum II. De pnecepto caritatis erga inimicos in particulari 122

(II Dc operibus misericordi» . . 121
Punctum I. De eleemosyna . . 121
Punctum II. De correctione fraterna . 128
§ III. Dc xitiis caritati proximi oppositis ‡2
Punctum I. Dc Scandalo . . . 12*
Sectio I Notio scandali . . 12*
Sectio 1l Pnecipuæ scamkdizantium classes . . .131
Sectio 111. Quænnm sint omittenda, ut evitetur scandalum passivum, sive ruina proximi ? . . . 133
Sectio IV Reparatio scandali artivi 135
Punctum II. De cooperatione ad jiccca-tum alterius . . 13 ›
Sectio 1 Notio vldixnio cooperationis 131
Sectio II. Momlitas cooperationis formalis . . .137
Sectio III. Moralita* cooperationis materialis. . .138
Sectio IV. Resolutiones practicæ de cooperatione, pneser-tim materiali . . 139

Pagina

Resolutio I. De cooperatione cauponum . 140
Resolutio II De cooperatione famulorum 1 H
Resolutio III. De cooperatione opilicum et mercatorum . . .142
Resolutio IV. Dc cooperatione Catholicorum 142
Resolutio V. Dc cooperatione civium . 145
Resolutio VI. De cooperatione alios invitantium 145
Resolutiones quædam, quæ sub titulis superioribus commode collocari non poterant . «146
Monita quædam practica generalia circa eooperationem . . . 445

TRACTATUS DE PRÆCEPTIS DECALOGI.

Pagina

DE I. Decalogi præcepto.

Cap. I. Dc actibus virtutis religionis . 147
Art. L De actibus virtutis religionis iu genere, scu dc cultu . 147
Art. II. De actibus virtutis religionis in specie 150
De oratione . . . 150
Cap. II. De vitiis religioni oppositis . 152
Art. I. De superstitione . . 152
§ I. De idololatria . . .152
f II. De vana observantia . 152
fili. De divinatione . . . 153
§ IV. De magia ct maleficio . 155
Art. II. De irreligiositate . . . 156
§ I. Dc tentatione Dei . . 156
$11. De sacrilegio . . . 156
i III. De simonia . . . 158

DE II. Decalogi præcepto.

Cap. I. De vana usurpatione nominis Dei et blasphemia 164
Art. I De vana SS. Nominis Dei usurpatione 164
Art. II. De blasphemia . . 161
Cap. II. De juramento — — — — 166
Art. I. De conditionibus juramenti 166
I. De requisitis ad essentiam juramenti .....1'»6
II. De requisitis ad liceitatem juramenti 167
Art. IL De obligatione juramenti promissorii 168
App. De adjuratione 170
Cap. III. De voto 171
Art. 1. De conditionibus ad votum requisitis 172
f I De intentione ad votum requirita 172
§ II. De materia voti . . 173
Art. II- De obligatione voti . . 171
Art. IU. De cessatione voti . . 175
j I. D<‘ irritatione votorum . . 176
j II Dr dispensatione votorum 177
$111. De commutatione votorum 178

Pagina

DE III. Decalogi præcepto.

Cap. I. Dc iis quæ diebus festis praecipiuntur . . . . .. .180
Art. I. De iis quæ generatim diebus festis praestanda sunt . . ISO
Art. II. Dc auditione Missæ in particulari 180
§ I. De iis quæ ad Missam rite audiendam requiruntur . .180
Punctum 1. Praesentia corporis 180
Punctum II. Attentio mentis . 182
Punctum III. De loco debito · 183
§ II. De causis a Missa excusantibus — — — — 183
Cap. TT. De iis quæ diebus dominicis ct festis prohibentur . . .185
Art. 1. De operibus quæ diebus festis prohibentur . . . 185
Art. II. De causis ob quas opera servilia die festo permitti possunt 187

DE IV. Decalogi præcepto.

Cap. I. Dc obligationibus filiorum erga parentes 189
I. Amor 189
II. Reverentia 190
III. Obedientia . . . 190
Cap. II. Dc obligationibus parentum erga filios 191
I. Amor . . . . k 191
II. Educatio 192
A. Educatio corporalis . 192
B. Educatio spiritualis . . 193
App. De parentibus prolem scholis publicis instituendam committentibus . 195
Cap. III. De obligationibus conjugum . 199
Cap. IV. De obligationibus aliorum superiorum et inferiorum . . 200
Art. I. De obligationibus dominorum et famulorum . . . 200
{ L De obligationibus dominorum 200
f II. De obligationibus famulorum 201

Pαογχα

Art. IL De obligationibus magistrorum ct discipulorum . . 202
Αητ. III. De obligationibus magistratuum et civium . . · 202

T)E V. Decalogi præcepto.

Cap. I. Dc occisione sui scu de suicidio . 205
Cap. II. De occisione proximi . . 206
Art. I. Dcoccisione rei scu malefactoris 206
Art. 11. De occisione injusti aggressoris — — . . .208
Art. HL De occisione innocentis . 209
§ 1. Dc occisione innocentis in ge- 209
§ II. Dc procuratione abortas . 210
Cap. III. Dc duello — — — — 211
Cap. IV. Debello — — — — 212

DE VI. ET IX. Decalogi præcepto.

Cap. I. De castitate et luxuria in genere . 215
Art. I. De castitate . . . 215
Art. IL De luxuria in genere . .216
Cap. IL Depeccalisluxurîænonrousuminatæ 217
Art. I. Dc tactibus libidinosis . . 218
Art. IL De aspectibus impudicis . 219

Pαοπα

Akt. IIL Dc turpiloquio et lectione obscœnorum . . . 220
Cap. HI. De peccatis hauri» consummate 221
Art. I. De peccatis luxuriœjuxu naturam 221
4 L Dc fornicatione. . . 222
\ II. De adulterio . . , 222
\ 1IL Dc incestu . . . 222
f IV. De sacrilegio . . . 223
$ V. Dc stupro . . . 223
f VI. De raptu — — — — 224
Art. 11. De ꝑeccati luxuria? contra naturam 224
‹ I. Dc pollutione . . . 224
I II. Doonanismo . . . 227
f III. De sodomia . . . 227
f IV. De bestialitate . . 228
DE VIL ET X. Decalogi precepto . 228

DE VIII. Decalogi præcepto.

Cap. L Dc mendacio — — — — 229
Art. L Dc mendacio in genere , o*29
Art. IL Dc restrictione mentali . 229
Cap. IL De detractione . . . 230
Art. 1. De vitio detractionis . . 230
Art. II. De restitutione famæ . 034
Cap. HI. De coulumviia . . 236
Cap. IV. Dc judicio temerario, suspicione, et dubitatione temeraria . . 237
App. De violatione secreti . . . 238

TRACTATUS DU PRÆCEPTIS ECCLESIÆ.

DE I. ET II. Ecclesiæ præcepto seu DE OBSERVATIONE FESTORUM . . 241

DE III. Ecclesiæ præcepto seu de ANNUA CONFESSIONE — — — — 242

DE IV. Ecclesiæ præcepto seu de COMMUNIONE PASCHALI . . . 243

DE V. Ecclesiæ præcepto seu de abstinentia a carne extra jejunium 244

DE VI. Ecclesiæ præcepto seu de jejunio ECCLESIASTICO.

Cap. I De essentia et obligatione jejunii . 245
Ari. 1. De unica refectione et refectiuncula — — — — 246
§ I. De unira refectione . . 216
j II. De collatione serotina . . 247
Art. 11. Dc abstinentia carnis iu jejunio 248
Art. IU· De hora refectionis . 219
Cap. 11 De causis a jejunio excusantibus 230

TRACTATUS DE JURE ET JUSTITIA.

PARS L De natura ir principiis justitie et juris.

Cap. I. De notionibus generalibus justitiæ ⟨ tjuris . — — — 253
Art. I. Dc natura justitiæ . . 053
Art. IL De natum juris . . . 054
Art. III. De principiis generalibus justithe 256

Cap. II. De præcipuis juris speciebus . 257
Art. I. Dc dominio . · . 257
6 I Dc objecto dominii . . 25S
I II. De subjecto dominii . . 261
Punctum L Dc dominio filiorum familias . . · .261
Punctum II. Dc dominio uxorum 262
Punctum 111. Dc dominio publico it national· . . . 261

Pagina

Punctum IV. De collegiis *(Corporabonj).* . . .264
Punctum V. De dominio Ecclesiæ ct clericorum . . 265
I. An et quarum rerum temporalium dominium Ecclesia habere possit, ct qua ratione id jure nostro agnoscatur. . . . 265
II. Quodnam sit subjectum, in quo bonorum ecclesiasticorum dominium dirrectum resideat, et quid requiratur, ut legitime acquirantur ac teneantur . 266
III. Ad quos pertineat bonorum ecclesiasticorum administratio, ct qua ratione ea sit gerenda . . 268
IV, Quie sint varia» bonorum ecclesiasticorum species, ct quid hic circa singulas servandum 270
§ III. Dc acquisitione dominii . 273
Punctum I. Dc occupatione . 273
I. Occupatio sedium . 273
II. De occupatione animalium 271
III. Dcoccupatione rrrum inventarum — — — — 275
Punctum II. Dr Pncscriptione 277
I. Res pnescriptibilis . . 278
II. Possessio . . . 278
III. Titulus . . . 27«
IV. Tempus requisitum . 279
V. Bona tides . . . 280
Punctum III. De Accessione 281
Art. II. Dc usu et usufructu . . 284
Art. III. De servitute . . . 285

PAKS 11. De violatione juris seu de injurit.

Cap. I. De injuria in genere . . .288
Cap. IL De injuria in specie seu de peccatis contra justitiam . . 289
Art. I. De natura furti . . . 290
Art. 11. De causis ob quas furtum cesset esse tale — — — — 293
§ I. Dc necessitate ob quam furtum cesset esse tale . . 293
§ II. De occulta compensatione . 295

Paohu

PAKS III. De restitutione.

SECTIO I Ih rimiii rioxr in genere

Cap. I. Dc obligatione restitutionis . 297
Cap. H. De radicibus restitutionis 299
Art. I. De acceptione rei alicnæ 299
§ I. Dc possessore bonre lidci 299
§ II. Dc possessore malic fidei 302
§111. De possessore dubiæ fidei 305
Art. II. De injusta damniticatioue 306
Art. III. De injusta cooperatione . 312
§ 1. De jubente . 312
§11. De consulente . 313
§111. De consentiente 314
§ IV. Dc palpone 315
§ V. Dc recursu, seu de receptante, vel recursum præbcntc . 316
§ VI. Dc participante . 316
§ \ II. De muto, non obstante, non manifestante, seu de cooperatoribus negativis 316
Cap HI. De circumstantiis restitutionis 318
Art. I. Quantum sit restituendum 318
Dc solidaritate — — — — 318
Art. II. Cuisit restituendum 319
Art. HI. Quo ordine sit restituendum 321
§ I. De ordine restitutionis inter cooperatores 321
§ II. Dc ordine restitutionis quoad creditores . 321
Art. IV. Quomodo sit restituendum 323
Art. V. Quando sit restituendum 324
Cap. IV. De rausis a restitutione excusantibus 325.....

SECTIO II De restitutione in specie.

Cap. I. Dc restitutione ob daniium in bonis animi . . . . .
Cap. II. De restitutione ob damnum in bonis corporis — — — — 328
Art. I De restitutione ob homicidium 328
Art. H. Dc restitutione propter stuprum ct fornicationem . 330
Art. III. Dc restitutione propter adulterium 331
Cap. 111. De restitutione ob damnum :.n bonis fortuna* in ensibus particularibus. . .33~
Art. I. Dc tributis — — — — 332
Art. II. Dc damno occasione militire illato — — — — 83$

TRACTATUS DE CONTRACTI IM'S.

Pagina

PAKS I. De contractibus in genere.

Cap. L De requisitis ad eontrahendum . 338
Art. I Dr materia contractus , 338
Art. II. De subjecto contractus . . 340
§ I. Dc minoribus ‹ . . 340
§ II. De uxoribus . . . 341
§ III. Dc civiliter mortuis . 342
§ IV. De interdictis . . . 312
§ V. Dc alienigenis . . . 342
Art. HI. Dc consensu requisito . 342
§ I De dotibus legitimi consensus 842
§ II. Dc vitiis consensui oppositis . 343
Punctum I. De errore ct dolo 343
Punctum II. Dc Metu . . 344
Cap. II- De obligatione contractus . 346
Cap. HL De contractuum modificationibus 848
Art. L De juramento contractui adjecto . . . . . 3 is
Art. IL Dc modis contractui præfmitis sen de contractibus non puris . 349
Art. HL De conditionibus contractui appositis — — — — 350

PARS H. De contractibus in specie.

SECTIO I Dr. contractibus gratiitis.

Cap L Dc promissione — — — — 351
Ca:. 71. Dc donationibus . . . 352
Art. L De donatione in genere . . 352
§ L Quis donare possit . . 354
§ II. Quis possit ex donatione acquirere — — — — 355
‹ II L Quid possit donari . . 356
§ IV. Quie forma jure nostro pro valida donatione sit pnescripta — — — — 356
§ V. Quo modo donatio debeat acceptari — — — — 356
5 V7. Q,uo sensu donatio debeat esse irrevocabilis ; ct quibusnam in casibus revocari possit . 357
Art. l L De valore donationis sub modo, donationis allectivie et donationis ob causam falsam . 358
\ []e valore donationis sub modo 358
β Dc valore donationis allectisic . 3&8
(Dc valore donationis ob causam falsam 358
Art. ₱H De successione hivrcditaria 359
\ De notione et divisione successionis hærcditariæ . . 359
β Dc notione ct divisione liærcdum 359
§ L De successione hæreditniia in genere, scu dc iis dispositionibus Juris nostri, quæ omni successioni tam legali, quam testamentariae sunt communes — — — — 359

Pa«(xa

§ IL De successione hæreditaria legali, sive dc iis dispositionibus juris, quæ hærcdibu» legalibus sunt propriae . 362
§ III. Dc successione testamentaria, sive de iis dispositionibus Juris, quæ pertinent ad heredes institutos et ad legafarios — — — — 364
Cap. III. De commodato et precario . 368
Obligationes conimodatarii . 368
Obligationes commodantis . . 369
Cap. IV. Dc deposito — — — — 369
Obligationes depositarii . , 369
Obligatione» deponentis . . 369
Cap. V. Dc mandato ct negotiorum gestione 369
L Dc mandato.....369
Obligationes mandantis . . 370
Obligationes mandatorii . . 370
II. De negotiorum gestione . . 370
Cap. VI. D· mutuo — — — — 870
Art. I. Dc natura contractus mutui 370
Art. 11. De usura, seu de lucro percepto ex mutuo . . . 372
ART. HI. Dc titulis ab usura excusantibus — — — — 373
I. De damno emergente . . 373
II. De lucro cessante . . .374
III. De periculo sortis . . 374
IV. De pœna conventionali . .374
App. De montibus pietatis, mensis publicis nummulariorum, ct actionibus universim — — — — — 377
I. De montibus pietatis . . . 377
II. Dc publicis nummulariorum mensis 377
HL De actionibus universim . 378

SECTIO II lu contractibus omrosis.

Cap L Dc venditione ct emptione . . 379
Art. L Dc emptione ac venditione in genere — — — — 379
§ i. De natura contractus emptionis ac venditionis . . 879
§ IL Dc iis, qui emere ac vendere possint — — — — 3S0
§111. De merce seu materia emptionis ac venditionis . . 3S1
§ IV. Dc justo pretio . . 3S2
1. Quali pretio per se ex justitia standum sit 3S3
IL Qui sint tituli, ob quos per accidens supra vulgare pretium suminum vendere, vel infra vulgare pretium infimum emere liveat . . 3S6
§ V. De obligationibus venditoris 390
I. De obligatione venditoris ad manifestanda vitia sive defectus mercis — — — — 390

PAGINA

II. De obligatione venditoris quoad rei veuditæ traditionem . 393
III. De obligatione venditoris quoad rei vcnditæ nssecurationem (*IFarranty*) . . 393
A. Dc assccuratione contra evictionem . . . 394
B. De assccuratione contra rei vitia redhibitoria . . 395
f VI. Dc obligationibus emptoris 395
A. De obligatione principali emptoris — — — — 395
B. Dc duplici emptoris obligatione minus frequenti et aceidcntaria . . .395
ART. II Dr præcipuis emptionis-venditiouis speciebus . . . 396
§ I. Dc venditione cum pacto redimendi — — — — 396
§ (I. De venditione jurium incorporeorum — — — — 397
§ III. De venditione sub hasta sive dc auctione publica .. 397
§ IV. Dc venditione per proxcnctas 399
§ V. De monopoliis . . 9 499
Cap. II. Dr societate rl trino contractu 4()1
Art. I. De societate *(Partnership)* . 401
Art. II. De trino contractu . . 490
Cap. 111. Dc locatione *(Lease)* . . 492
I. Regulæ locationis generales . 402
II. Obligationes locatoris . . . 493
III. Obligationes locatarii . . 403
Cap. IV. De cambio *(Erchaupe)* . . 403
Cap. V. De censu — — — — 1404
Cap. VI. De contractibus subsidiariis, seu dc fidejussione, pignore et hypotheca — — — — 405
Art. I. De fidejussione . . . 405
Art. IL Dc pignore — — — — 400
Art. 111. De hypotheca *(Mortgage)* 407
Cap. VII. Dr contractibus aleatoriis . 407
Art. I. De assccuratione . . 407α
Art. IL Desponsione . . . 4070
Art. III. De sortitione, seu loteria. 407^
Art. IV. De ludo — — — — 407J

TRACTATUS DE STATIBUS PARTICULARIBUS.

PARS I. De statu laicorum.

Cap. I. De obligationibus judicum . . 410
App. L Dejuratis — — — — 413
App. IL De arbitris *(Arbitrators)* . . 413
Cap. II. Dc obligationibus advocati ct procuratoris 413
Cap. III. Dc obligationibus apparitoris 416
Cap. IV. De obligationibus scribarum ct notariorum 416
L Dc scribis seu secretariis . . 416
II. De notariis.....H6
Cap. V. Dc obligationibus accusatoris et •rei ³ 417
L De accusatore 417
11. De reo.....418
Cap. VI. De obligatione testium . . 419
Cap. VIL De obligationibus medicorum, chirurgorum, ct pharmacopolarum — — — — — 420
Cap. VIII. De statu artificum et opificum 421

PARS IL De statu clericorum.

Cap. L De obligationibus communibus clericorum tum positivis, tum negativis . . 422
Art. 1. Dc obligationibus positivis clericorum — — — — 422
§ T. De vite sanctitate . . 422
§ 11. De cœlibatu . . . 423
fili. De gestatione habitus ct tontine 424
f IV. De recitatione Horarum canonicarum seu divini Oflicii . 424
Punctum I. Dc obligatione recitandi 424
Punctum IL De tempore et loco et corporis situ debitis ad lloras recitandas . . 426
L Quoad tempus . . 426
II. Quoad lorum et situm . 428
Punctum III. De modo Horas recitandi — — — — 429
I. Quoad ordinem . . 429
II. Quoad pronuntiationem . -130
III. Quoad attentionem et devotionem — — — — 432
Punctum IV. Dc causis excusantibus a recitatione Horarum 433
Art. IL Dc obligationibus negativis clericorum, seu de iis quæ clericis prohibentur . .435
Cap. IL De obligationibus particularibus clericorum 436
Art. L De obligationibus Episcoporum 436
Art. IL De obligationibus Parochorum 437
App. L Dc privilegiis Clericorum . . 410
I. Dc privilegiis Clericorum in communi 410
II. Dc privilegiis Episcoporum . . 440
App. IL De Vicario Generali . . 441

PARS III. De statu religioso.

Pncnotanda 443
Cap. L De iis, quæ omnibus religiosis sunt communia — — — — 443
Art. L De natura status religiosi . 443
Art. II. De necessitate vocationis ad statum religiosum . . 444

PAGTNA

Art. III. Dc probatione seu novitiatu 446
Art. IV. Professio secundum aliquam regulam 447
§ I. Dc obligatione servandi vota 447
A. De obligationibus ex voto paupertatis . . . 447
B. De obligationibus ex voto castitati> — — — — 450
C. De obligationibus ex voto obedientiæ . . . 450
§ II. Dc obligatione servandi Regulam — — — — 452
§ III. De obligatione tendendi ad perfectionem . . . 453
§ IV. Qua ratione obligationes ex Professione existentes cessent vel immutentur . . .454

PAGINA

Cap. II. Dem, qnæ propria sunt relisriosts qui vota solemnia profitentur . 454
Cap. III. Dc iis, quæ peculiaria sunt monialibus 456
Cap. IV. D»' Regularium Privilegiis 459
f I. De Regutarimn Privilegii universim 459
§ II. Dc Privilegio exemptionis . 460
I. Qualis sit exemptio regularium et quid comprehendat . 460
II. Quid non comprehendat exemptio Regularium 463
§ III. Privilegia Varia . 466
Cap. V. De religiosis vi dispersis 466
Cap. VI. Dcconditione religiosomm in provinciis ecclesiastici Statuum Fœderatomm..... 467
Appendix annotationum . 469

APPENDIX ANNOTATIONUM

AD 5AM, 6AM, ET 7A" EDITIONEM.

TOM. I.

Pag. 54, col. 1, n. 110. " ILec Ecclesia: voluntas (non obligandi hærcticos) *prresuinenda* est respectu illarum legum, quæ directe ad sanctificationem animarum tendunt, ut sunt leges jejunii, festorum, etc. — *Secus,* respectu legum, quæ ad compescendos abusus et ad ordinem publicum tuendum latae sunt, v. g. circa matrimonii impedimenta. Quod enim haeretici teneantur his legibus, pluries ab ecclesiastica auctoritate explicite vel saltem implicite declaratum est." l Marc, n. 19S.

Pag. 54, eoi. 2, n. 112. Lex *direction* hic sumitur ut contradistincta a *poenali.* Alii directivam cum *consulente, suadente* convertunt.

Pag. 55, col. 1, n. 113, Rcsp. II., ad 2u,n 2°. Adde : " Omnino vetamus, ne contra laicum de pecunia pro sedium locatione vel alia de causa ecclesiæ debita coram tribunali civili agant, nisi accepta prius in scriptis Episcopi licentia. Ad tuendam porro immunitatem ecclesiasticam, quatenus inter nos fieri potest, districte iisdem prohibemus, ne contra sacerdotem vel clericum de rebus etiam temporalibus coram judice civili litem intentent sine permissione scripto expressa ipsius Episcopi, cujus erit in omnibus hujusmodi casibus litem, quantum fieri potest, amice componere, re etiam, si opus sit, ad consultores vel ædituos delata, In rebus vero ecclesiasticis, ex ipsa divina Ecclesia· institutione, judicium non pertinet nisi ad jurisdictionem ecclesiasticam." Cone. Pl. Bait. IIT. n. 84.

l De Angelis, Lib. I. tit. 2, n. 13.

Pag. 55, coi. 2, n. 113. Vide notam in hac appendice ad pag. 342, Vol. II.

Pag. 56, col. 1, n. 116. Moraliter in suo territorio agere vel delinquere censetur, si adesse debuit propter legem, aut si delictum ipsum proprium territorium afficit. Lkl. Vol. I. n. 141.

Pag. 60, col. 1, n. 129, Resp. 2°. Lege : etiam seclusa omni culpa *theologica.*

Pag. 65, col. 1, n. 115. Sed contrarium habet St. Alph. Lib. I. 200. II. A. tr. 2, n. 78. Aertnvs Lib. I. tr. III. u. 171, v.

Pag. 67, coi. 2, lin. 26 *legitur:* alteri. *Lege :* alteri in perpetuum.

Pag. 77, coi. 2, lin. 29 *legitur:* 497. *Lege:* 479.

Pag. 78, coi. 2, Qmer. 6°. Decreta Auth. S. C. Indulg. jussu Leonis XIII. edita 1S82.

Pag. 89, col. 1, n. 198, 3°. Peccatum *maliti/c* dicitur, quod ex mera voluntatis perversitate committitur; *ignorantur* quod committitur ex culpabili errore ; *infirmitatis,* quod committitur impellente gravi tentationc aut vehementi passionis impetu. Aertnvs, n. 218.

Pag. 91, col. 1, lin. 18 *legitur:* expressa. *Lege:* explicita.

Pag. 98, col. 1, n. 221. Si media fuerint indifferentia, ut viam capere, scalam deferre ad furtum, etc., explicandum est in genere, utrum aliqua hujusmodi adhibita fuerint, et quot vicibus moraliter interruptis. Mare. n. 329.

Pag. 108. Adde ad finem : " Societates quæ veniunt nomine ' Unionis Catholica:

ad Abstinentiam Totalem promovendam ' ct ' Sacræ Sitis/ magna laude dignas .•ignoscimus ; spiritu enim vere catholico reguntur, et non tam in propriæ voluntatis firmitate quam iu precum ct sacramentorum virtute vires necessarias quierunt. Notum est præterea quod Caput totius Ecclesiæ ct Christi in terris Vicarius non semel easdem benedictione sua apostoliea et indulgentiis Ecclesiæ locupletavit. Proinde nos quoque iisdem signa nostra? benevolent i:e exhibemus, ct quo magis floreant eas omnium nostrorum sacerdotibus curte paternæ commendamus, ut eis non modo animos addant sed etiam semitam catholicam semper demonstrent." Cone. Pl. Balt. III. η. 262.

Pag. 117, col. 2, n. 26S. Triplex est *theologica Centura* genus. — Dogmatica a supremo universalique Ecclesiæ magisterio proficiscitur. — Disciplinaris est, quæ regiminis potius quam magisterii prærogativæ respondet ; non est condemnatoria doctrinæ, ut dogmatica, sed ejusdem prohibitoria. — ŒCONOMICA demum seu Prudentiai.is vocatur, quando propositionis vel doctrina' alicujus cnuncialio prohibetur, non ob causam doctrinæ, sed ob causas rationesvc prudentiæ, sci. ut dissidia tollantur, paci consulatur, a scandalo caveatur; quo v. g. spectat celebris Galilæi causa. Mare, n. 441.

Pag. 132, coi. 2, 8°. " Picnics, Excursions" etc. hujusmodi conventus nunquam haberi licet nocturno tempore nec diebus Festis aut esurialibus nec ((piod etiam de " Fairs" valet) Dominicis, nec cum usu liquorum inebriantium ; insuper requiritur licentia Episcopi. Cone. Pl. Balt. III. η. 290.

Pag. 160, col. 2, 4°, post "Negat S. Alph." insere : licere.

Pag. 164, coi. 2, n. 361. Blasphemia est locutio contumeliosa in Deum.

Pag. 169, col. 1, lin. 12, ab infra, *legitur:* At metum passus potest vel contractum, etc. *Lege:* At metum passus potest juramenti relaxationem petere, ut ab obligatione solvendi excusetur ;

Pag 177, coi. 2, n. 391, 11. Quoad dispensationem votorum in aliquibus institutis diœccsanis emissorum consule Cone. Pl. Balt. ID. η. 93.

Pag. 178, col, 2, 5). Adde: ct si altera pars non est reservata, etiam probabilius post, reservata; electionem. Mare, n. 645.

Pag. 180, col. 1, n. 397, insere post: "usum rationis habentes:" saltem post septennium.

Pag. 182, col, 1, 2). Dele sec. Mare, n. 673 : *prteoie.*

Pag. 209, coi. 2, lin. 13, ab infra, *legitur :* supra. *Lege:* n. 461.

Pag. 210, coi. 2, ad Resp. 2° adde: A Coiig. S. O. ad dubium: "Λη tuto doceri possit in scholis catholicis, licitam esse operationem chirurgicam quam Cruniotomiam appellant, quando scilicet ea omissa mater ct filius perituri sint, ea ceontra admissa, salvanda sit mater, infante pereunto "? sic est responsum : " Tuto doceri non posse."

Quam responsionem SS. D. N. in audientia Feriæ IV. die 2S labentis Maii plene confirmavit. Roniæ, 31 Maii, 1884.

Pag. 222, col. 1, n. 493. Post "cognationis" insere: vel affinitatis.

Pag. 231, col. 1, lin. 5. Vide tamen S. Alph. Lib. IV. n. 946 " Erga."

Pag. 233, col. 1, lin. 10. Loco "licet etc." legit Mare, n. 1200, see. alias editiones ct Lacroix lib. 111. P. 2", 1221: quod eum illo *non* haberet frequentem communicationem.

Pag. 244, coi. 2, Quær. 3°. Non licet laridum edere per frusta ad instar *obsonii,* quia ita caro reputatur. Licet tamen eo uti etiam in serotina refectiuncula sive tanquam condimento, sive ad decoquendos cibos, dummodo fuerit liquefactum. Sabetti, n. 338. (Ed. 2n, 334).

Au diebus Veneris ct Sabbati quibus indulgentur condimenta (vulgo *di grasso),* possit jusculum carnis adhiberi? Ibsp. Kom. 390. Sub terminis condimenti *di grasso* non comprehendi jusculum carnis Pastor 1887 p. 112.

Pag. 270, col. 1. Cf. Cone. Pl. Bait. III. Tit. " Bona Ecclesiastica."

Pag. 272, col. 1, lin. 3. "Fama fert (qme utinam inanis mendaxque sit !) nonnullis in locis inveniri sacerdotes qui, ubi gravis culpa non apparet, sacramentalis absolutionis beneficium denegant fidelibus, qui nolint collectis stipem dare, ad quam sub peccato gravi teneri non constet ; imo etiam (quod longe detestabilius est) ægrotantibus ac morti proximis adsistere ac sacramenta pnebere recusant.

ix animum inducere possumus, ut quidpiam tum atrox et indignum de ecclesiarum nostrarum ministris suspicemur, si quis vero existât, (pii tale quid attentuverit, memores sint Episcopi se muui ri suo grav iter deesse, nisi in reum pro merito animadvertant.

Pag. 272, coi. 2, 4°. Talem enim “ turpissimum abusum . . . prorsus extirpandum decernimus.” Cone. Pl. Balt. 111. η. 292.

Pag. 327, col. 2, η. 803. Ad quid teneatur debitor in dubio facti num solverit debitum ? Resp. Doctores communiter dicunt, (piando de debito constat ct solutio non probatur, debere integre solvi ; quia pro debito certo non satisfit solutione dubia, et quia creditor est in possessione sui crediti, qua in dubio non debet spoliari.l Acrtnys Lib. HI. tr. VII. n. 314, qu. 5°.

Pag. 411, coi. 2, qu. 2°. Cf. Mare, 2126.

Pag. 424, col. 1, n. 1088, 1°. Adde ex Concilio Pl. Balt. HI. p. 41, π. 77 : ‘‘Stricto præccpto sacerdotibus nostris injungimus, ut tam domi (piam foris, sive in propria diœcesi degant sive extra eam, collare (piod romanum vocatur, gerant.”

Pag. 425, coi. 2, u. 1095. Cf., si lubet, N. Rev. Th. Tom. XIV. p. 238.

Pag. 427, coi. 2, n. 1101, q. 5° sententiam S. Alphonsi, juxta (piam probabilius iterari debet recitatio Matutini, si habita fuit ante illud tempus, quo sol medium cursum tenet inter meridiem et occasum, confirmo ex declaratione, quæ legitur apud Muhlbauer. Quæsitum vero fuit num hæe declaratio ita iiitvlligemla sit, ut ille non satisfaceret obligationi suæ, cpii Matutinum cum Laudibus vespere diei præcedentis recitaret, priusquam sol medium cursum tenet inter meridiem ct occasum. Respondit S. (‘. 13 Jul. 1S83. ‘‘Consulantur probati Auctores.” Inter probatos auctores, qui hac de quæstione scripserunt, S. Alpliousum nulli esse secundum, non est (piod dicam.

Si *privileyio donatus* (incipiendi hora secunda) anticipat officium, deficiente rationabili causa, satisfacit quidem suæ obligationi, sed peccat venialiter. Mare, n. 2212.

Pag. 1-31, col. 1, u. 1119. et pag. 432, coi. 2. n. 1124, q. 11° et 12°. Adde Responsum S. ‹ R. 7 die Feb. 1886; “A sacra Rituum Congregatione quum requisitum fuerit, au, quoties in privata recitatione separantur Laudes a Matutino, hoc semper concludendum sit post respretivam orationem per V. *Doniiiins rabi/f-cuni* etc. ct \ . *Fidelium anima* etc., iiecnon *Pater noder,* juxta sententiam, (piam tradit S. Alph. . . . Lib. IV. 267- S. vadem Cong. rtspondil : Affirmative.’ — Pastor Sept. 1>87. Adde Responsum S. C. R. 18 Maii 1883, iu Marionopolitaua. Tunc “ Laudes inchoandas ut in Psalterio.”

Pag. 435, col. 1, n. 1132, 1°. Adde: “ et a publicis equorum cursibus prorsus abstineant ” Cone. Pl. Balt. III. η. 79. lb. col. 2, 7° ‘‘A discutiendis rebus politicis aut mere sæcularibus, tum extra ecclesiam tum multo magis in ipsa, saci r-dotes sedulo abstineant. Quæ tamen etc.” Cone. PI. Balt. LU. η. >3.

Pag. 436, col. 1, 7° ‘‘Strictissime prohibemus, ... ne (piis rector, sacerdos . .. ecclesiam suam . . . ære alieno gravare . . . audeat, sine expressa et scriptis exarata licentia Ordinarii.” Cone. PI. Bait. III. η. 279. Cf. ibid. ιι. 82.

Pag. 436, col. 1. 9°. Addc : “ Pr.vtcrea, ad multiplicis generis incommoda vitanda, Nostra facimus virba Patrum Concilii Bien. Hiberniei apud May.mtiam, scii., ‘nullus parochus . . . retine:.t iu domo sua familias affinium aut consanguineorum. Quodsi iu eadem domo cum parocho habitent ejus coadjutorvs. . . . volumus ut parochi iu prædicta domo nullo modo consanguineas vel affine- juniores retineant, nisi permittenti Ordinario.’” Cone. l’l. Balt. III. ιι. 81.

Pag. 437. col. 1. η. 1136. ‘‘I niisquis-(pie . . . Episcopus saltem unotpioqintriennio totam diœcesim perlustrare ti neatur,” . . . pro visitatione et confirm itio.a , &c. Cone. Pl. Balt. HI. η. 14.

Pag. 438, col. 1, u. 1138.

l S. Alph. Lib. I. u. S4. 11. Ap. tr. I. n. 20.

s. Congregvzioxr m Propaganda, Sk .rf-tkria. X.2675.

Oggetto

Soprn Γ vrezioue di Missioni distinte per na/.io-nnlitn.

R/una, ti S *Giugno,* 18S7.

Eme ac Rme Due Due Obme.

Notum Eiute Vræ lllniæ ac Rime ap-

prime est huic Sacræ Congregationi sequentia proposita fuisse dubia ;

1°. " An in eodem territorio phires pro populo diversæ lingua· paræciæ erigi possint, quæ omnimoda ad invicem indcpendentia gaudeant ? "

2°. " An Episcopus contra mentem legesque Ecclesiæ offendat, si statuat, ut familiarum ad parochiam quamdam pertinentium lilii et filiæ in parentum domibus degentes, eidenî paræciæ adstricti maneant, donec a paterna potestate emancipati non fuerint, nisi ob peculiares circumstantias Episcopo aliud pro salute animarum salubrius visum fuerit?"

3°. " L trum quasi paræciæ diversæ nationalitatis, modo conditiones a Concilio Plenario Baltimorcnsi **Ili.** Tit. 11. Cap. V. præscriptæ concurrant, inamovibiles declarari possint ? "

Insuper ab hac Sacra (,'ongne expostulatum fuit, ut decernere dignaretur:

4 . " Quod cum descendentes cx familiis gcrmanicis linguà anglica tamquam vernacula utantur, possint utique ad Ecclesiam anglicam transire, modo transitio liat *Jormaliler, pro semper,* et cum consensu Rectoris in scriptis dato, vel etiam de judicio Episcopi si forte lis oriatur. »

5°. " Quod moneantur Episcopi et Sacerdotes ex una parte, ne ullo modo supprimere et eradicare satagant linguam, mores, consuetudines, usus ct cultum germanorum, nisi sint contra decalogum, vel præcepta, disciplinam, et rubricas Ecclesiæ ; ex altera vero parte, ut in educatione juventutis atque imprimis iu Scholis parochialibus linguam anglicam foveant ac promoveant."

6°. " Quod Episcopi moneantur, ut paroecias vel missiones mixtas Sacerdotibus committant, qui utrâque linguâ polleani, eorumque conscientias onerent, ut in utraque lingua populum verbo divino pascant, liberos doceant," etc.

7°. " Quod Episcopi linguæ germanicæ ignari, qui Dioecesibus mixtis præsunt præter Vicarium Generalem hibernicum, etiam germanicum nominare, vel si unum tantum habere velint, talem, qui etiam lingua germanicæ usum et facilitatem habeat."

8°. " Quod omnes advenae dum aliquem locum petunt ubi Ecclesia suæ propriæ linguæ invenitur, eidem sint adseribendi." Demum quæsitum fuit :

9°. ♯ (trum et quomodo providendum cum imprimis cessante immigratione. usus linguæ anglicæ necessarius inveniatur, ac inutilis appareat usus linguæ germanicæ ? "

Jamvero Emi Patres S°. Consilio (hristianonomini propagando prepositi in Comitiis habitis die 11 Aprilis 1887, le accurate matureque perpensa sequenti ratione respondendum esse consuerunt.

Ad I. Affirmative, quoties erectio Missionum per linguas Ordinario pro suo prudenti arbitrio opportuna videatur pro salute animarum.

Ad II. Negative, salvo jure parentum mittendi lilios ad quascumque scholas Catholicas.

Ad III. Affirmative prout in primo.

Ad IV. V. VI. VII. non proposita. Insuper Emi Patres declararunt Sacram (Ongregationem de Propaganda Fide has petitiones in posterum etiam excepturam non fore.

Ad λ'III. et IX. Provideant Episcopi tum pro novis advenis ex aliis nationibus, tum etiam in casu quo, cessante ini migratione lingua anglica pro germanica necessaria videatur.

Rogo demum Eminentiam Tuam, ut has resolutiones omnibus Archiepiscopis Statuum Foederatorum communicare velis: et interim manus Tuas humillime deosculor.

Emincntiic Ture
Humillimus Addictissimus Servus verus,
JOANNES CARD. SIM EON 1, *Pnrfeclus.*
D. Ar chiep. Tyren, *Secr.*

Emo ac Rcvmo.
Dao. Card. Jacobo Gibbons,
Archiepiscopo timorensi.

Pag. 440, n. 1143 ad finem adde : "Sed Nouv. Rev. Theol. tenet hanc declarationem de clerico in sacris ordinibus non constituto, ultra Pontificiam ditionem non esse extendendam." Tom. X\ I., pag. 452.

Pag. 443, n. 1148.

Qu. Quodnam sit discrimen inter vota solemnia et simplicia et an simplicia vota ad religiosi status essentiam sufficiant ?

Resp. 1°. Non consentiunt A A. circa discrimen, quod intercedit inter vota solemnia ct vota simplicia. Juxta senten-

tiain S. Thomæ,[1] Bellarmini, etc., quam S. Alphonsus docet ceu probabiliorem,· solemnitas voti (castitatis) est a lege ecclesiastica (pioad ritum (i. e. formam essentialiter requisitam, ut ab Ecclesia ceu soleinue habeatur), sed a lege divina positiva (pioad essentiam et effectum, i. e. dirimendi matrimonium. — Ratio est, "quia in voto simplici corpus promittitur tantum Deo, sed in solemn) per acceptationem legitimam Prælatorum corpus insuper Deo traditur." Hæc S. Alphonsus.[3] Et similis ratio pro voto paupertatis et obedientiie adduci potest?—Attamen, sententia contraria videtur hodie apud Canonists evasisse communior. Quod testatur Philippus de Angelis[6] dicens: " Hæc est doctrina canonica, solemnitatem non esse votis intrinsecam vel essentialem, ut votum simplex et solemnc differant specie ; sed eam esse votis extrinsecam et accidentalem, provenientem ex Ecclesia· dispositione."[®] Et adjecta cx variis documentis demonstratione, cl. Canonista concludit: "trium votorum solcmnitatem consistere in vi. per dispositionem Ecclesiæ illis addita, irritos vel saltem irritabiles faciendi certos quosdam actus Religiosi votorum accidentali perfectioni contrarios."

Resp. 2°. " Ad essentiam Religionis non requiruntur vota sblemnia. Ratio est, (piia qui in Societate Jestt vota simplicia edunt, sunt veri Religiosi, uti definivit Gregorius XIII. in Bulla " Ascendente Domino."[7] Et Benedictus XIV. scribit:[8] "Ex Romani Pontificis auctoritate fieri potest, ut vera Religio ea quoque sit, in (pia simplicia tantummodo vota emittuntur."

Nec obstat, quod majus sit votorum solcmniuin vinculum : quia ut recte advertit Suarez,[1] majus et minus non variant speciem.— Et re quidem vera, quamvis vota simplicia non inducant per se, sicut solenmia, inhabilitatem ad matrimonium, incapacitatem dominii et stabilitatem absolutam seu immutabilem . reddunt tamen matrimonium illicitum in perpetuum, spoliant voventem omni usu independent! atque omni dispositione arbitraria rerum temporalium, quod perinde est ac si Religiosus nihil omnino possiden t ; inducunt denique sufficientem stabilitatem, dum statuitur, quod professus nunquam possit propria sponte recedere et ordo non debeat, nisi de gravi et justa causa, eum dimittere." Mare, n. 2129, q. 1°.

Pag. 461. coi. 2, E) legitur " geralibus." Lege : generalibus.

Ib. λ ide mutationem sec. Const. " Romanos Pontifices." Cone. 1'1. Bait. III. p. 218 et p. 212 ibidem.

Ib. In Const. "Rom. Pont." Leonis XIII. 8 Maii ISSI, legitur: "Jure . . . communi constitutum est, ut domos quæ sodales religiosos sra- minimum tiou capiant, in potestate Episcoporum esse omnino debeant."

Pag 172. col. 1. lin. 4, ab infra. Quum igitur ob causam sufficienti in et ab Ordinario probatam, parentes ad scholas publicas filios mittere velint, dummodo necessariis cantionibus proxima pericula removeantur, stricte pr.ecipimus ne quis sive Episcopus sive presbyter, quod Pontifex per Sacram Congregationem diserte vetat, hujusmodi parentes a sacramentis quasi indignos sive intentis minis sive actu ipso repellere audeat. Quod multo magis de pueris ipsis intelligcndum est. Quare pastores animarum dum fideli s sibi commissos, de scholarum harum periculis monent, summopere caveant ne immodico zelo ducti sapientissima Sancta· Sedis consilia et pnccepta verbis aut factis violare videantur." Cone. 1'1. Balt. IIL n. 198.

› 2. 2. q. 88. a. 7.
2 Op. in Trid. sess. 24, n. 21.
3 L. VI. 1025.
4 Cf. Suarez, De religione, tr. 7, lib. 2, cap. 11, n. 4; item Gregor, a Valentia, ilisp, 6, q. 4, p. 8,
6 L. III. tit. 31, n. 4.
e Lege, si labet, " De juridica votorum solemnitate commentarium' latine scriptum. Auctore X. Nilles S. J. Zeitschrift fur Theol. 1SSG, p. 245-270. Innsbruck.
' L. IV. 1, 7°.
8 De Synodo, Lib. 13, c. 11, n. 29.
1 Loc. cit. Cf. Gurv, Cretoni, Tqm. I. p. 578.

Pag. 203, col. 2, η. 451·, et pag. 411, col. 2, n. 1053, Quær. 2°.

A nonnullis Galliarum Episcopis sequentia dubia S. R. et Univ. Inquisitioni proposita sunt : " lu Epistola S. R. et U. I. 25 junii 1885 ad omnes in Gallica Ditione Ordinarios circa civilis divortii legem ita decernitur : *Attentis gravissimis rerum, temporum ac locorum adjunctis, tolerari posse ut qui magistratus obtinent et advocati causas matrimoniales in Gallia agant quin officio cedere teneantur,*" conditiones adjecit, quarum secunda hæc est : " *Dummodo ita animo comparati sint tum circa valorem et nuUitatem conjugii, tum circa separationem corporum, de quibus causis judicare coguntur, ut nunquam proferant sententiam neque ad proferendam defendant vel ad· eam provocent vel excitent divino aut ecclesiastico juri repugnantem.*" Quaeritur :

I. "An recta sit interpretatio per Gallias diffusa ac etiam typis data, juxta (piam satisfacit conditioni præcitatæ judex qui, licet matrimonium aliquod validum sit coram Ecclesia, ab illo matrimonio vero et constanti omnino abstrahit, et applicans legem civilem pronuntiat locum esse divortio, modo solos effectus civiles solumque contractum civilem abrumpere mente intendat, eaque sola respiciant termini prolatæ sententiæ? Aliis terminis, an sententia sic lata dici possit divino aut ecclesiastico juri non repugnans?

II. " Postquam judex pronuntiavit locum esse divortio, an possit Syndicus (gallicc, *le maire)* ct ipse solos effectus civiles solumque civilem contractum intendens, ut supra exponitur, divortium pronuntiare, quamvis matrimonium validum sit coram Ecclesia?

III. "Pronuntiato divortio, an possit idem Syndicus conjugem ad alias nuptias transire attentantem civiliter cum alio jungere, quamvis matrimonium prius validum sit coram Ecclesia vivatque altera pars ? " "Feria v.loco iv, die 27 maji 1886 in Congregatio ne Generali S. Romanic et 1'niversalis Inquisitionis habita coram Etninentissimis ac Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus Generalibus Inquisitoribus propositis suprascriptis dubiis, ac præhabito Voto DD. Consultorum, iidem Eminen tissimi ac Reverendissimi DD. rescribi mandarunt.— Ad primum, secundum et tertium dubium *Negative.* Eadem feria ae dic facta de his Sanctissimo Domino Nostro Leoni Papa; XIII relatione, Sanctitas Sua resolutiones Eminentissimorum PP. adprobavit et confirmavit."

Quamvis hoc decretum contraire videatur doctriuæ superius relata; ; nobis tamen standum esse videtur resolutionibus n. 1053, Quær. 2°. et n. 454 traditis. Nam decretum datum esse propter peculiares Gallia? circumstantias clare apparet ex Resp. S. C. O. diei 14 Sept. 1886 pro Belgio lata, ubi dicitur, hoc decretum nullo modo allicere debere praxim quoad Belgium.

Vide Nouv. Bev. Theol. T. XIX., p. 73.